

18. Lumpkin, A., Avery, M., "Physical Education Activity Program Survey". Journal of Teaching Physical Education: 5. S. 185, 197, 1986.

19. Müezzinoğlu, K., "Spor yapan ve yapmayan Üniversite Öğrencilerinin Fiziki ve Motorsal Ölçümlerinin Karşılaştırılması". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve spor Bölümü. Ankara. s. 34, 1986.

20. Oka, A., "Sosyalleşme Süreci ve Spor". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve spor Bölümü. Ankara. s. 13, 94, 1986.

21. Oxendine, J. B., Robert, J. E., "The General Instruction Program in Physical Education at Four-Year Colleges and Universities". Journal of Physical Education and Recreation: 49, 21, 23, 1978.

22. Salman, Ş. Selma., "Üniversite Son Sınıf Kız Öğrencilerinin Sağlık, Spor ve Beslenme Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve spor Bölümü Ankara. s. 19, 1986.

23. Shephard, J. Roy., "Chosts And Benefits of An Exercising Versus A Nonexercising Society". Exercise Fitness and Health. İlinois: Human Kinetics Books. s. 49, 59, 1990.

24. Stokes, R., Moore, A. C., Moore, C., Williams, C., Fitness The New Wave USA: Hunter Publishing Company. s. 1, 23, 1981.

25. Sunay, H., "Beden Eğitimi ve Spor Derslerinin Ankara Üniversitesi'nde Uygulanabilirliği". Çağdaş Eğitim Dergisi: Sayı 209-210. s. 35, 1995.

26. Sunay, H., "Spor Tesislerinde Başarılı Bir Yönetim Nasıl Olmalı". Popüler Bilim: Sayı 65 s. 12, 1999.

27. Şahin, S., "1961-1982 T. C. Anayasaları". Ankara: Feryal Matbaacılık Sanayi, 1986.

28. Trimble, R. T., Hensley, L. D., "The General Instruction Program in Physical Education at Four-Year Colleges and Universities". Journal of Physical Education Recreation and Dance, 55, 82- 89, 1984.

29. Trudeau, F., "Daily Primary School Physical Education: Effects on Physical Activity During Adult Life". Medicine & Science in sports & Exercise. USA: American Collage Of Sports Medicine, s. 111, 117, 1999.

30. Türkiye Nüfusu., 1923-1994 Demografi Yapısı ve Gelişimi. Ankara: DİE Matbaası, 1996.

31. Varış, F., Eğitim Bilimine Giriş. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları; No: 176, s. 20, 1994.

32. Weick, K. "Objectives of Physical Education Expressed as Needs By University Students". Research Quarterly; 46 s. 385, 388, 1984.

P-370

SPORCULARIN SİGORTALANMASI

MARMARA Cihangir*

I. SPOR, SPORCU VE SİGORTA TANIMLARI

A-Spor-Sporcu Kavramı

Spor, Spor yapan açısından kazanmaya dönük teknik ve fiziki bir çaba, izleyen açısından yarışmaya dayalı estetik bir süreç, toplum açısından o toplumun çelişki ve özelliklerini yansıtan bir ayna, yönlendirilebilen etkili bir amaç olarak tanımlanabilir. Spor ile uğraşanların karşılaşabilecekleri riskler ve doğuracağı sonuçlar diğer bireylere göre daha da önem arz ettiğinden, gelişmiş ülkelerde sporcuların karşılaşabilecekleri zararlara karşı korunması için zorunlu sigortası kavramı da önem kazanmaktadır.

Türk Hukuk Mevzuatında sporcu, lisanslı olarak spor faaliyetlerine katılan olarak tanımlanmıştır. Spor yapma hakkı, kişilik hakkının bir parçası olarak sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan Medeni Kanunun 16. maddesi uyarınca ayırt etme gücüne sahip küçükler ve kısıtlılar, spor yapma bakımından fiil ehliyetine sahiptirler. Ancak bir kişinin sigorta sözleşmesi yapabilmesi için medeni hakları kullanma yetkisine sahip ve reşit olması gereklidir. Buna karşılık sigorta ettiren ile sigortalı kavramları birbirinden farklı olabilir. Reşit olmayan veya kısıtlı bulunan bir sporcunun sigortalı olması adına sigorta sözleşmesi yapılması ile mümkündür..

B-Sigorta Kavramı

Sigorta, kişilerin çeşitli olaylar sonucunda karşılaşabilecekleri zararlara karşı korunması düşüncesine dayanır. Sigorta, ileriye görerek önlem alma ve ortak tehlikelere karşı yardımlaşma düşüncelerinin yansımasıdır. ^{1[1]}

Kişilerin yaşantısını riske atan tehlikeleri önceden görmesi ve olumsuz sonuçlarına karşı tek başına önlem alması zordur. Tehlike gerçekleşikten ve zarar meydana geldikten sonra önceki durumu tesis etmek başkalarının yardımı ile daha kolaydır. Örneğin profesyonel spor yapan 1000 sporcunun yılda 50 sinin spordan dolayı sakatlandıklarını varsayalım. Sakatlık nedeni ile karşılaştıkları tedavi masraflarına sporcu veya sporcunun bağlı bulunduğu kulüp tek başına katlanacak olursa zor durumda kalacaklardır. Bunun yerine toplam zarar 1000 sporcu (sigorta ettirenler kulüpler) arasında paylaştırılacak olursa sakatlanan sporcular sadece 50/1000=%5 oranında bir ödeme yaparak tüm zararı karşılamış olacaktır. Böylece sigorta sistemi sayesinde zarar her sporcu için katlanabilir hale gelmiştir.

Sigortanın tanımı şu şekilde yapılabilir. Sigorta, aynı veya benzer tehlikelere maruz bulunan kişiler topluluğunda rizikonun gerçekleşmesi sonucunda ortaya çıkacak ihtiyacın belli bir para (prim) karşılığında giderilmesine yönelik olarak bağımsız bir hukuki talep hakkına sahip olunmasıdır.

II. SOSYAL SİGORTALAR KANUNU BAKIMINDAN SPORCUNUN SİGORTALI SAYILMASI

Profesyonelce icrasına izin verilen bir spor dalında sporcunun sözleşme ile bağlı olduğu spor kurumu arasındaki ilişki hizmet sözleşmesidir. Hizmet sözleşmesi, bir kimsenin sürekli veya süreksiz bir zaman periyodu içinde belli bir hizmetini belli bir ücret karşılığında bir kişiye karşı taahhüt etmesidir. Hal böyle iken, profesyonel sporculara İş Kanunu hükümlerinin uygulanamayacağı iş kanununda açıkça ifade edilmiştir.

İş kanunu sporcular hakkında uygulanamayacağından, sözleşme ile belli bir kulübe bağlı çalışan sporculara Borçlar Kanununun hizmet

*İzmir Barosu Avukatlarından

^{1[1]} ÇEKER Mustafa, *Sigorta Hukuku*, Adana, Karahan Kitabevi, 2003

sözleşmesini düzenleyen özel hükümleri ile Borçlar Kanunu genel hükümleri uygulanacaktır.^{2[2]}

Spor kulüpleri gerek dernek, gerekse şirket şeklinde kurulmuş olsun, işveren sıfatını kazanmaları bakımından bir fark bulunmamaktadır.^{3[3]} Yine aynı kanunun 6. maddesinin birinci fıkrasında, çalışma şartı ölçü olarak alınarak şöyle denilmiştir. “Çalışanlar, işe alınmalarıyla kendiliğinden sigortalı olurlar.” İş Kanunu ile Sosyal Sigortalar kanununun kapsamları birbirinden farklı olduğundan, profesyonel sporcuların iş kanunu kapsamı dışında bırakılmış olmaları onların sigortalı sayılmalarına engel değildir.^{4[4] 5[5]}

Futbol Federasyonu tarafından çıkarılan Profesyonel Futbol ve Transfer Talimatının 27/i maddesine göre, profesyonel futbolcu ile sözleşme imzalamış kulüpler, profesyonel futbolcularını 506 sayılı kanun hükümlerine göre Sosyal Sigortalar Kurumuna kaydetmek, sözleşme süresince doğacak sigorta primlerini yatırmak zorundadır. Ancak Emekli Sandığına veya Bağ-Kur’a bağlı olan sporcuların sosyal sigortalar kurumuna kayıt ettirilmesi gerekmez.

Futbol federasyonu dışında kalan federasyonlarda, kulüplerinden ücret almak suretiyle spor yapan profesyonel sporcuların sosyal güvenlik haklarıyla ilgili bir takım düzenlemeler yapmışlardır.

III. ÖZEL SİGORTA SÖZLEŞMELERİ BAKIMINDAN SPORCUNUN DURUMU

A. Genel Olarak

Sigortanın gerek bireyler gerekse toplum açısından ekonomik ve sosyal hayatta çok büyük önemi vardır. Sigorta tedbirli olmanın ödülüdür. Sigorta edilmemiş bir sporcu spor yaralanması sonucunda gerekli tedavi sağlama olanağına da sahip değil ise tekrar spor yapması mümkün olamayacaktır. Bu kişinin yaşamını etkileyeceği gibi sonuçları toplumsal da olabilmektedir. Gelişmiş dünya ülkelerinde sporcuların sigortalanması zorunlu kılınmıştır. Sporculara profesyonelliklerine 2500 dolar ile 10 milyon dolar sigorta tazminatı içeren poliçeler düzenlenmektedir.

B. Can Sigortaları

Can sigortaları insan hayatı ile ilgili olayların sigortasıdır. İnsan hayatına ilişkin rizikolar, bir kişinin ölümü, kazaya uğraması, hastalanması, bir uzvunun sakatlanması nedeniyle meslekte çalışamaz hale gelmesi yaşlanması gibi olaylardır. Gerçekten bir futbolcunun ayaklarının sakatlanması, tenisçinin elinin kırılması hayata yönelik rizikolara örnektir. Mal sigortalarında karşılaşılan eksik sigorta, aşkın sigorta veya çifte sigorta gibi durumlar can sigortalarında gündeme gelmez.

Öte yandan can sigortaları çifte sigorta ve halefiyet açısından da mal sigortalarından ayrı hükümlere tabidir. Örneğin hayatını hem A şirketi hem de B şirketine yüz bin yıl üzerinden sigorta ettirmiş bir sporcu sigorta kapsamına giren bir spor kazası nedeni ile sakatlandığında her iki şirketten ayrı ayrı yüz yıl tutarındaki sigorta bedeline hak kazanır. Bu durumda çifte sigortadan bahsetmek söz konusu olmadığı gibi halefiyet ilkesi de geçerli olmayacaktır. (TTK. m. 1323) Sigortalı sporcu sigorta şirketinden aldığı tazminatın yanı sıra örneğin spor karşılaşmasında kendisine spor kurallarına aykırı davranışı nedeniyle zarar veren rakip sporcudan da tazminat isteyebilir. Bu kuralın istisnası, sigortalıya ödenen tedavi masraflarında görülmektedir.^{6[7]}

1. Can Sigortasının Türleri

Can sigortasının çeşitli türleri vardır. Bunlar arasında yaşama veya ölüm şartlı *ferdi hayat sigortası*, *emeklilik sigortası*, *hastalık sigorta-*

sı, *ferdi kaza sigortası* ve bunların tamamını veya bir kısmını kapsayan ve bir işletme veya meslekte çalışanlar için tek poliçe ile yapılan *grup kaza sigortaları* yer alır.

Emeklilik sigortası; sosyal sigorta sisteminin ülkemizde yetersizliği nedeniyle ortaya çıkan can sigortası dalıdır. Hastalık Sigortası; sağlık yardımına benzer bir sigorta şeklidir. Ferdi Kaza Sigortası, kişilerin ani ve harici bir olay sonucunda ölmesi veya ani ve harici olay sonrası hastalanması veya sakat kalması rizikolarına karşı güvence sağlayan sigorta şeklidir.

Grup Kaza Sigortaları sporcuların sigortalanması için uygun sözleşme tipidir. Grup Kaza Sigortası doktrinde “*Birden çok kişilerin kaza ya karşı sigorta edildiği tek sözleşme grup kaza sözleşmesidir.*” şeklinde tanımlanmaktadır. Uygulamada ferdi kaza sigortası şartları kullanılarak özel şartlarda ayrı bir sözleşmeye bağlanarak bu tür sözleşme oluşturulmaktadır.

Ancak, ülkelerin gelişmişliklerinde, bilim adamları sayısı kadar sanatçı ve sporcu sayılarının önemli yer tuttuğu gerçeği göz ardı edilmeyerek sporu teşvik sporunun yaşamını güvence altına alınması ile sağlanabileceğinden tüm amatör ve profesyonel sporcuların zorunlu *ferdi kaza sigortası* veya *grup kaza sigortası* kapsamına alınması için gerekli yasal düzenlemelerin yapılması kanaatindeyiz. Bu düzenlemelerde caydırıcı olması açısından, sigortası olmayan sporcunun müsabakalara katılması engellenmelidir. Tabii ki, sporcular sportif faaliyetlerini adına icra ettikleri kulüplerce grup kaza sigortası kapsamına alınmalıdır.

Uygulamada, hastalık, hayat ve ferdi kaza sigorta poliçelerinin teminat ve genel şartları birbirlerine olan benzerlikleri sebebiyle, karışıklıklara yol açmaktadır. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi 18. 04. 2005 günlü kararında “*poliçe üzerinde herhangi bir teminat ve limiti gösterilmemiş, genel ve özel koşulların sigorta ettirence kabul edildiği açıklamasıyla yetinilmiştir. Bu itibarla öncelikle, bu genel ve özel şartlar taraflardan istenilerek, poliçenin ferdi kaza sigorta türüne ilişkin olup olmadığı, ya da davacının iddia ettiği ve temyize getirdiği şekli ile salt ölümü teminat altına alan bir başka can sigortası türüne ilişkin olup olmadığının kesin olarak belirlenmesi gerekmektedir. Bu hususların tıbben tespiti gerekmekte olup, esasen hükme esas alınan sigortacı bilirkişisi de raporunun bir bölümünde, futbolcunun karşılaşma sırasında alabileceği bir darbenin, bir süre sonra ölüm doğurabileceğine, iliyet bağının tıbben tespit gerektiğine işaret edilmiştir....*”^{7[8]} denmektedir. Bu karara konu dosyada yüksek mahkeme, sigorta poliçesinin vasfının tayininde tereddüde düşmüştür.

2. Sporcuların Sigortalanmasında Sigorta Sözleşmesinin Tarafları

a. *Sigortacı*; Doktrinde sigortacı genel kavram olarak, aynı riskle karşı karşıya bulunan çok sayıda kişinin bireysel olarak belirsiz olan hasar olasılığını belirgin duruma getirmek ve olasılığın gerçekleşmesiyle ortaya çıkan zararları, birlikte karşılamak amacıyla risk yönetim ve sorumluluğuna taşıyan bir kişi veya kurum olarak tanımlanmaktadır. Ülkemiz mevzuatına göre sigorta şirketleri ancak anonim veya kooperatif şirket şeklinde kurulmuş olması şarttır.

b. *Sigortalı*; Hayat sigortası sigorta ettirenin kendi hayatı üzerine değil de bir üçüncü kişinin hayatı üzerine de yapılabilir. Bu kişiye sigortalı sıfatı verilmektedir. Sigorta ettirenin kendi hayatını sigorta ettirmesi halinde menfaat ilişkisi aranmadığı halde, üçüncü kişinin hayatının ölüm hali hayat sigortasına konu yapılması halinde T. T. K. nun 1321. maddesinde sigorta ettirenin, sigortalının hayatının devamında maddi ve manevi menfaat ilişkisinin mevcudiyetini sigortanın geçerliliği bakımından şart koşmuştur. Aksi halde sigorta sözleşmesi batıl hale gelir. Özellikle spor türlerinin bazılarında (boks, ralli gibi) ya doğrudan doğruya veya oyun aletleriyle sporcunun hayatı risk altındadır. Sporcusuna önemli yatırım yapan spor kulübünün sporcusunun hayatta olmasında maddi ve manevi yararı olması nedeni ile sporcusunun hayatı üzerine sigorta yaptırabileceği düşünülmektedir.

c. *Sigorta Lehtar*; Sigorta sözleşmesinde lehtar, sigorta ettiren tarafından belirlenen hak sahibi kişidir. Sporcuların sigortalanmasında lehtar sporcu ve onun kanuni mirasçıları olmalıdır.

d. *Sigorta Ettiren*; Sigorta sözleşmesinin diğer tarafı olan sigorta şirketine karşı yükümlülük altına girene sigorta ettiren denilmektedir.

^{7[8]} Yargıtay 11. Hukuk Dairesinin 18. 04. 2005 tarih, 2004/7316 E. 2005/3743 K. Sayılı ilamı.

^{2[2]} ERTAŞ Şeref-PETEK Hasan, *Spor Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2005

^{3[3]} TUNÇOMAĞ K. *Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar*, İstanbul 1988, s. 81-83

^{4[4]} Yargıtay profesyonel sporcuların (futbolu meslek edinmiş kimselerin) Sosyal Sigortalar Kanunu bakımından sigortalı sayılacağını belirtmiştir. Yargıtay 10. HD., 23. 01. 1974 tarih, E. 1974/199, K. 1974/1247 sayılı kararında bu husus gerekçeli olarak hüküm altına alınmıştır.

^{5[5]} Yargıtay 10. Hukuk Dairesi 19. 01. 1974 tarih, E. 1973/1296, 1974/594 sayılı kararında da “*Futbolcular, menajerler ve antrenörlerin bağlı oldukları kulüp ile aralarındaki ilişki hizmet bağına dayanmaktadır. Bu nedenle anılan kişilerin sigortalı olması gerekeceği*” belirtilmiştir.

^{6[7]} ULAŞ Işıl, *Uygulamalı Can Sigortası*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002,

Sigortacıya karşı prim ödeme yükümlülüğü sadece sigorta ettirene ait bulunmaktadır. Sporcuların sigortalanmasında düzenlenecek sözleşmede sigorta ettiren sporcunun lisanslı olduğu spor kulübü veya federasyon olabilir.

Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanunun 2/g maddesinde *sporcuların sigortalanması işlemlerini yapmak ve yaptırmak*, Müdürlüğün görevleri arasında sayılmıştır.

Milli takımlara seçilen sporcular ile bu takımların teknik kadrolarında yer alanlar müsabaka öncesi yapılan kamp çalışmalarının başlangıcından, müsabaka sonrası ikametgâhlarına ulaşınca kadar, Milli Takım listesinde yer alan görevliler ise müsabakaya gidiş tarihlerinden, ikametgâhlarına varış tarihine kadar geçen süre içerisinde her türlü kaza, hastalık ve sakatlıklara karşı özel sigortalanırlar. Ayrıca özel sigorta primlerinin tamamının kulüp tarafından ödeneceği, bu hususta doğacak her nevi aksaklık ve eksiklikten kulübün sorumlu olacağı dip notu yer almaktadır. TFF 2005–2006 sezonunda, bu konudaki uygulamasını değiştirerek kulüpler adına anlaştığı sigorta şirketine Türkiye Süper Lig, 2. Lig A ve B ve 3. Ligdeki futbolcuların grup kaza sigortasını Anadolu Sigorta AŞ'ye kendisi bizzat yaptırmış ve primlerini kulüplerden tahsil etmiştir. 2006–2007 sezonu için de, 2006 Temmuz ayı içerisinde Türkiye Süper Lig, 2. Lig A ve B ve 3. Ligdeki yaklaşık 6.000 futbolcunun sigortası için sigorta şirketlerine basın yolu ile duyuru yaparak, ihale için teklif verilmesini istemiştir.

IV. POLİÇE VE HASAR PROSEDÜRÜ

Gurup kaza sigorta poliçesinde sigorta süresi, sigortalı sporcuların isim, soy isim ve doğum tarihleri yer almakta, teminat olarak da ölüm, sürekli sakatlık ve tedavi gideri teminatları limit olarak ayrı ayrı belirtilmelidir. Teminat limitleri yıldan yıla farklılık gösterdiği gibi sporcu bonservis miktarlarına göre de değişim gösterebilmektedir. Örneğin Fenerbahçe Kulübü'nün resmi sigorta şirketi Fenerbahçe Sigorta başına verdiği demeçte, *"federasyon tarafından ilan edilen sigortalıların teminatlarının dışında, kendi tercihleri doğrultusunda sporcularına sağlık sigortası ve kaza sigortası yaptırabildiklerini, kaza sigortalarında sporcuların bonservis ücretleri ile orantılı teminat verdiklerini, bu nedenle her sporcu için tek sigorta poliçesi yapıldığını, bu poliçelerde primlerin, tazminat türleri ve miktarları nedeni ile normal sigortalara göre çok daha yüksek olduğunu"* açıklamışlardır.^{8[9]}

Profesyonel futbolcular için prim ve teminat tutarları, futbolcunun yaşına ve kulübün sporcunun oynayamaması halinde göreceği maddi kayba göre hesaplanmaktadır. Sigorta şirketlerinin milyon dolar rakamlar olması sebebiyle bu tip poliçeleri yapmaktan kaçınmaları söylenebilir. Teminatların yüksek olması sebebiyle, reasürans şirketlerinin bu tür poliçelere sıcak bakmadığı da ifade edilebilir. Bunun çözümü uygun prim miktarının belirlenmesinden geçmektedir. Zira teminat miktarının artması, yanında primin de artması neticesini doğurmaktadır. Bu primi sponsoru olmayan bir sporcunun karşılaması pek mümkün görülmemektedir. Örnek olarak verdiğimiz rekortmen atletimiz Süreyya Ayhan'ın Vestel ile yaptığı anlaşma içeriğinde sağlık sigortası şartının bulunmadığı anlaşılmaktadır.

Ülkemizde futbol, basketbol, voleybol ve hentbol federasyonları sporcu sigortasını zorunlu olarak kabul etmişken, dünyada sporcuların sigortalanması zaten zorunlu olduğu gibi, örneğin ABD'de spor akademilerinde okuyan öğrencilerin dahi sporcu sigortalı olmaları kabul edilmiştir.

İtalya'da Sportass adı verilen kurum, spor yaralanmalarını sigorta ve ihtiyaç dolayısı ile verilen sosyal yardım yollarıyla çözüm getiren ve bundan sorumlu olan kamu kuruluşudur. Lisanslı her sporcu spor etkinlikleri sırasında meydana gelen kişisel yaralanmalara karşı otomatik olarak sigortadan yararlanmaktadır. Sakatlanma halinde, zorunlu sigortanın yanı sıra ek özel ödemelerde Sportass tarafından yapılmaktadır.

Ülkemizde yürürlükte bulunan sporcu sigortasının kapsadığı teminatlar incelendiğinde;

A. Zorunlu Sporcu Sigortası Kapsamındaki Teminatlar

Bu sigorta kapsamına giren teminatlar aşağıda belirtilmiştir:

1. **Ölüm Teminatı;** Poliçe ile temin edilen bir kaza sonucu sigortalının derhal veya kaza tarihinden itibaren bir sene zarfında ölümü halinde geçerli olan bir teminatdır.

2. **Sürekli Sakatlık Teminatı;** Poliçe ile temin edilen bir kaza sonucu sigortalının derhal veya kaza tarihinden itibaren iki sene zarfında sürekli sakatlığa maruz kalması halinde geçerli olan bir teminatdır. Sürekli sakatlık teminatı, ölüm teminatından az ve ölüm teminatının iki katından fazla olamaz. Ödenecek tazminat, genel şartlarda belirlenen oranlar dahilinde hesaplanır:

3. **Gündelik Tazminat;** Sigortalı, kaza neticesinde geçici olarak çalışamayacak duruma düşerse, kendisine poliçede yazılı olan gündelik tazminat ödenir. Gündelik tazminat miktarı 200 gün süreyle ödenebilir. Her türlü spor kazalarından dolayı ortaya çıkan gündelik tazminatlar 7 günü geçen süreler için ödenir. Bu tazminat, ölüm ve sürekli sakatlık teminatları toplamının % 0,025'ini geçemez.

4. **Tedavi Masrafları Teminatları;** Sigorta poliçesinin kapsamına giren bir kaza sonucunda sigortalının doktor ücreti ile ilaç, radyografi, kaplıca tedavisi, masaj, hastane ve diğer gerekli tedavi masrafları, nakil ücretleri hariç, sigorta edilebilir. Bu teminat, ölüm ve sürekli sakatlık teminatları toplamının %5'ini geçemez.

V. SONUÇ

Kanaatimize göre profesyonel sporcuların mevzuatımız gereği, mutlak surette sosyal sigorta kapsamında bulunmaları gerektiği halde, kulüplerin prim ödemekten kaçınmak için değişik formüller ürettikleri, bu nedenle federasyonların bu konu üzerinde ciddiyetle durarak denetimlerini artırmaları, gerekirse müeyyideleri artırılmasının gerektiği,

Profesyonel ve amatör sporcuların mutlak surette zorunlu sporcu sigortası ile sigortalanmalarının gerektiği, aksi takdirde müsabakalara katılmalarının yasaklanmasının müeyyide olarak getirilmesi,

Profesyonel sporcular ile başka bir sosyal güvenlik kurumu kapsamında bulunmayan amatör sporcuların sağlık sigortası ile sigortalanmalarının gerektiği, bunun sporcunun performansını olumlu yönde etkileyeceği görüş ve düşüncesindeyim.

KAYNAKLAR

1. CİRİK Elçin -Akşam Gazetesi 15. 02. 2005
2. ÇEKER Mustafa, *Sigorta Hukuku*, Adana, Karahan Kitabevi, 2003
3. ERTAŞ Şeref-PETEK Hasan, *Spor Hukuku*, Ankara, Yetkin Yayınları, 2005
4. KÜÇÜKGÜNGÖR Erkan, *Profesyonel Futbolcu-Kulüp İlişkisi*, Ankara, Ders Notu
5. TUNÇOMAĞ K. *Sosyal Güvenlik Kavramı ve Sosyal Sigortalar*, İstanbul 1988,
6. ULAŞ Işıl, *Uygulamalı Can Sigortası*, Ankara, Turhan Kitabevi, 2002,

^{8[9]} CİRİK Elçin -Akşam Gazetesi 15. 02. 2005

SPOR İŞLETMELERİNİN YÖNETİM SÜREÇLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ VE EKONOMİK PERSPEKTİFTE DEĞERLENDİRİLMESİ

Arzu ÇELİK*Zekiye BAŞARAN* Bahar ÖZGÜR*
Kenan SİVRİKAYA*

**Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

GİRİŞ VE AMAÇ

İnsanoğlunun beşeri gelişiminde önemli dönüm noktalarından olan ilk olimpiyatlardan günümüze spor, işletme disiplinleri ile iç içe geçmiş ve sporun ekonomik boyutu önem kazanmıştır (Var, 1998).

Günümüzde işletmelerde “yönetim” kavramlarının önemi ön plana çıkmaktadır. İşletmelerin yönetimi, işletmenin var oluş hedefine ulaşmasında ve mevcudiyetini sürdürmesinde anahtar role sahiptir (Ataman, 2001).

Başarının temel kriterlerinden birinin de etkin bir yönetim olduğu gerçeğinden hareketle ülkemizde var olan spor işletmelerinin faaliyet analizlerinin yapılmasına duyulan ihtiyaç daha belirgin hale gelmektedir. Bu noktadan hareketle, spor işletmelerinin yönetim uygulamalarını ve ekonomilerini incelemek çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini, Kocaeli merkez, Gölcük ve Değirmendere'de bulunan spor işletmelerinde görev yapan yöneticiler, antrenörler, sporcular ve diğer personel oluşturmaktadır.

Çalışma örneklemini, Kocaeli merkez, Gölcük ve Değirmendere'de bulunan 13 adet spor işletmesinde [Harbiş Spor Kulübü (Futbol, Taekwondo), Polisan Değirmendere Spor Kulübü (Voleybol, Basketbol), Akademi Spor Kulübü (Yüzme), Yıldızlar Spor Kulübü (Yüzme), İzmit Yelken Kulübü (Yelken), İzmit Tenis Kulübü (Tenis), Sporium (Fitness, Yüzme), Sports Center (Fitness), Life Style Spor Merkezi

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu çalışmanın sonucunda aşağıdaki bilgiler elde edilmiştir.

(Fitness), Şişecam Spor Kulübü (Kürek), Büyükşehir Belediyesi Kağıt Spor (Voleybol, Futbol, Atletizm, Judo, Buz Sporları, Güreş), Adliye Spor (Basketbol), Kocaeli Zeytin Dağcılık ve Doğa Sporları] görev yapan 123 personel meydana getirmektedir.

Kocaeli merkez, Gölcük ve Değirmendere'de bulunan toplam 29 adet spor kulübünden 13 tanesine ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanmasında; spor işletmelerinin yönetim süreçleri ve ekonomileriyle ilgili 25, kişisel bilgilerle ilgili 5 adet sorudan oluşan Likert tipi ankette yararlanılmıştır. Anketin 25 sorudan oluşan ilk bölümü; yönetimle ilgili, karar verme, planlama, örgütlenme, iletişim, koordinasyon, yöneltme ve denetleme süreçlerini; ekonomiyle ilgili ise, sponsorluk, yiyecek-içecek, malzeme ve ekipman satışı, reklamlar, üyelik ücretleri, müsabakalar, sporcu transferleri, kongre ve seminer ücretlerini içermektedir.

Anket; konuya uygunluğu, sorularının konuyla ilişkisi, kapsamı, sorularının açık, net ve anlaşılır olması yönünden üniversitemizin öğretim elemanlarınca tetkik edilmiştir.

İfadelerin geçerliliğinin saptanması için evren içerisinden rasgele seçilen 15 kişiye, 10 gün ara ile 3 defa Test-Tekrar Test yöntemi uygulanmış ve ankete son şekli verilmiştir. Daha sonra, evren içinden seçilen 5 farklı işletmenin, 10'ar kişilik personel grubuna ön test uygulanmıştır. Ön test uygulamalarından sonra elde edilen veriler, SPSS 11. 0 paket programına aktarılmış ve anketin güvenilirliği Alpha testi ile hesaplanmıştır (Alpha = %91). Sonrasında anket, deneklere dağıtılarak veriler toplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Anketler toplam 135 kişiye tesadüfi yöntemle uygulanmıştır. Uygulanan 135 adet ankette, sporculara uygulananlardan 10, diğer personele uygulananlardan 2 tanesi hatalı ve eksik doldurmalar sebebiyle iptal edilmiştir.

3. 3. Verilerin Analizi

Veriler, SPSS 11. 0 paket programına aktarılmış, “Frequency” testiyle n ve % değerleri hesaplanmıştır. Yöneticilerin, antrenörlerin ve sporcuların yönetim süreçlerine ve ekonomik süreçlere ilişkin bakış açılarında bir farklılık olup olmadığını belirlemek için “One-Way Anova” ve “Post Hoc” testleri uygulanmıştır.

Tablo 1. Cinsiyet Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Erkek	29	87,9	43	91,5	25	65,8	4	80,0	101	82,1
Bayan	4	12,1	4	8,5	13	34,2	1	20,0	22	17,9
Toplam	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Tablo 2. Yaş Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
15-20	0	0	0	0	11	28,9	1	20,0	12	9,8
21-25	2	6,1	8	17,0	18	47,4	0	0	28	22,8
26-30	6	18,2	26	55,3	9	23,7	1	20,0	42	34,1
31-35	12	36,4	9	19,1	0	0	1	20,0	22	17,9
36+	13	39,4	4	8,5	0	0	2	40,0	19	15,4
Toplam	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Tablo 3. Eğitim Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
İlkokul	0	0	1	2,1	0	0	0	0	1	0,8
Ortaokul	0	0	0	0	0	0	0	0	2	1,6
Lise	7	21,2	8	17,0	13	34,2	3	60,0	31	25,2
Yüksek Okul	5	15,2	1	2,1	2	5,3	0	0	8	6,5
Üniversite	17	51,5	35	74,5	23	60,5	2	40,0	77	62,6
Yüksek Lisans	1	3,0	2	4,3	0	0	0	0	3	2,4
Toplam	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Tablo 4. Görev Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Görev	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Araştırmamıza toplam 33 yönetici, 47 antrenör, 38 sporcu, 5 diğer personel (1 kafe sorumlusu, 3 masör, 1 sekreter) olmak üzere, toplam 123 kişi katılmıştır. Bunlarınların %82'sinin erkek, %18'inin bayandır. Yoğunluk olarak, yöneticiler 31 yaş ve üstü, antrenörler 26-30, sporcular ise 21-25 yaş grubundadır. Her üç grubun eğitim düzeyi lise ve üniversite düzeyindedir.

Tablo 5. Sponsorların Spor İşletmelerine Destekte Bulunarak İşletme Ekonomisine Katkı Sağlama Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tamamen Katılıyorum	9	27,3	34	72,3	14	36,8	2	40,0	59	48,0
Katılıyorum	15	45,5	6	12,8	12	31,6	1	20,0	34	27,6
Kısmen Katılıyorum	9	27,3	7	14,9	8	21,1	2	40,0	26	21,1
Katılmıyorum	0	0	0	0	4	10,5	0	0	4	3,3
Toplam	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Çalışmaya katılan büyük çoğunluğu sponsorların işletme ekonomisine katkıda bulunduğuna katılmışlardır.

Erdoğan (2000) 'ın "marksist siyasal ekonomi üzerine: Spor örneğiyle kurumsal yapı ve akademik inceleme sorunları" isimli araştırmasında, "Seyirciler atletlerin performansı için para öderler, iş dünyası reklam verir ve sponsor olur. Böylece sporda beceri, ekonomik semayeye dönüştürülür. Günümüzde, birçok büyük firma, medya kuruluşları, reklamcılar, sponsorlar ve spor pazarlayıcıları spor kulüplerine sahiptir ve ortaklır. " sonucuna varılmıştır. (<http://politics.ankara.edu.tr/~erdogan/spor2000.html>)

Tablo 6. Reklamlarla Gelir Elde Etme Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tamamen Katılıyorum	7	21,2	24	51,1	17	44,7	4	80,0	52	42,3
Katılıyorum	11	33,3	12	25,5	13	34,2	1	20,0	37	30,1
Kısmen Katılıyorum	13	39,4	11	23,4	6	15,8	0	0	30	24,4
Katılmıyorum	2	6,1	0	0	2	5,3	0	0	4	3,3
Toplam	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Deneklerin büyük çoğunluğu işletmenin reklamlarla gelir elde ettiğine katılmıştır.

Erdoğan (1999) 'ın aynı çalışmasında da sporda becerinin, ekonomik semayeye dönüştürüldüğü ve bu sebeple reklam ve sporun içiçe olduğu sonucuna varılmıştır. (<http://politics.ankara.edu.tr/~erdogan/spor2000.html>)

Kırıkkanat (2005) 'ın "Reklamlardaki Türkiye " isimli araştırmasında, "İş dünyasında bir ülkenin nabzını en iyi tutan sektör, reklamcılıktır. Başarılı bir reklam kampanyası, doğru okunmuş bir toplumsal eğilimin geleceğe dönük çözümünü hayal eder ve bireyleri ürüne yönlendirir" sonucuna varılmıştır (<http://ilef.ankara.edu.tr/reklam/yazi.php?yad=9225>).

Tablo 7. Üyelik Ücretleriyle Gelir Elde Etme Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tamamen Katılıyorum	13	39,4	20	42,6	11	28,9	2	40,0	46	37,4
Katılıyorum	9	27,3	18	38,3	15	39,5	0	0	42	34,1
Kısmen Katılıyorum	7	21,2	8	17,0	7	18,4	3	60,0	25	20,3
Katılmıyorum	4	12,1	1	2,1	5	13,2	0	0	10	8,1
Toplam	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Üyelik ücretlerinin spor işletmeleri için gelir kaynağı olduğuna toplamda %71 oranında katılım olduğu gözlenmiştir.

Çetinkaya (2006) 'nın "spor yönetimi" isimli araştırmasında, "Spor kulüpleri hizmetlerini, üyelerinden sağladıkları aidatlar ve çeşitli organizasyonlardan elde ettikleri gelirlerle yürütürler." sonucuna varılmıştır (<http://akademikspor.com/formator/sporyonetimi.doc>).

Tablo 8. Sporcu Transferlerinden Gelir Elde Etme Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tamamen Katılıyorum	7	21,2	7	14,9	6	15,8	1	20,0	21	17,1
Katılıyorum	8	24,2	13	27,7	16	42,1	3	60,0	40	32,5
Kısmen Katılıyorum	9	27,3	21	44,7	7	18,4	1	20,0	38	30,9
Katılmıyorum	9	27,3	6	12,8	9	23,7	0	0	24	19,5
Toplam	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Sporcu (%57,9) ve diğer personelin (%80) büyük çoğunluğu sporcu transferlerinden gelir elde edildiğine katılırken, antrenörler (%44,7) ve yöneticiler (%27,3) bu görüşe kısmen katıldıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 9. Spor Okullarıyla Gelir Elde Etme Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tamamen Katılıyorum	2	6,1	11	23,4	5	13,2	0	0	18	14,6
Katılıyorum	16	48,5	21	44,7	15	39,5	3	60,0	55	44,7
Kısmen Katılıyorum	12	36,4	10	21,3	14	36,8	2	40,0	38	30,9
Katılmıyorum	3	9,1	5	10,6	4	10,5	0	0	12	9,8
Toplam	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Denekler, spor okullarından gelir elde edildiğine katıldıklarını belirtmişlerdir. Antrenörlerin ve sporculardan bir bölümünün ise katılmadığı gözlemlenmiştir.

Tablo 10. Görev Dağılımı Yapılırken Çalışanların Yetenek ve Kapasitelerinin Göz Önünde Bulundurulması Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tamamen Katılıyorum	15	45,5	25	53,2	11	28,9	2	40,0	53	43,1
Katılıyorum	14	42,4	19	40,4	14	36,8	1	20,0	48	39,0
Kısmen Katılıyorum	3	9,1	3	6,4	8	21,1	2	40,0	14	11,4
Katılmıyorum	1	3,0	0	0	5	13,2	0	0	8	6,5
Toplam	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Araştırmaya katılan büyük bir kısmı, görev dağılımı yapılırken çalışanların yetenek ve kapasitelerinin göz önünde bulundurulduğu görüşüne katılmıştır. Sporcuların bir kısmının ise (%13,2) görev dağılımı yapılırken çalışanların yetenek ve kapasitelerinin göz önünde bulundurulmadığını düşünmektedir.

Başaran (2004) 'in "işletmelerde kariyer yönetimi ve performans değerlendirme sistemleri" isimli araştırmasında, Ankara'da bulunan bir şirkete uyguladığı ankette yer alan, "Görev dağılımları çalışanların niteliklerine uygun olarak yapılıyor." ifadesine, ankete katılanlardan %67,5'i katıldığını belirtmiştir (Başaran, 2004).

Tablo 11. Programların Hazırlanan Planlara Uygun Olarak Yerine Getirilmesi Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tamamen Katılıyorum	11	33,3	16	34,0	9	23,7	4	80,0	40	32,5
Katılıyorum	15	45,5	27	57,4	15	39,5	1	20,0	58	47,2
Kısmen Katılıyorum	5	15,2	4	8,5	7	18,4	0	0	16	13,0
Katılmıyorum	2	6,1	0	0	7	18,4	0	0	9	7,3
Toplam	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Çalışmaya katılan deneklerin çok büyük bir bölümü, programların hazırlanan planlara uygun olarak yerine getirildiği görüşüne katılırken, katılmayan sporcularında bulunduğu gözlemlenmiştir.

Yerlisu (1999) 'nın yaptığı "Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ndeki yönetim uygulamalarının yönetim süreçleri açısından değerlendirilmesi" isimli çalışmada yönetim süreçlerinin, birbirleriyle ve kendi aralarında uyumlu ve tutarlı olmalarına özellikle dikkat edilmesi gerektiği ve amaçlara yönelik plan ve programların uygulanabilirliğinin artırılmasının önemi olduğu vurgulanmıştır (Yerlisu, 1999).

Tablo 12. Birimdeki Personelin Birbiri İle Uyum İçerisinde Çalışması Durumu

	Yönetici		Antrenör		Sporcu		Diğer		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Tamamen Katılıyorum	4	12,1	10	21,3	9	23,7	4	80,0	27	22,0
Katılıyorum	19	57,6	23	48,9	10	26,3	1	20,0	53	43,1
Kısmen Katılıyorum	9	27,3	14	29,8	11	28,9	0	0	34	27,6
Katılmıyorum	1	3,0	0	0	8	21,1	0	0	9	7,3
Toplam	33	100,0	47	100,0	38	100,0	5	100,0	123	100,0

Ankete katılan yönetici (%97), antrenör (%100) ve sporcuların (%78,9) çoğunluğu, birimdeki personelin birbiri ile uyum içerisinde çalıştığını düşünmektedir. Sporcuların bir kısmının ise (%21,1) bu durumun aksini düşündüğü görülmüştür.

Tablo 13. Yönetici, Antrenör ve Sporcuların One-Way Anova Testi Sonuçları

	SERBESTLİK DERECE	F HESAP	ANLAM DÜZEYİ
Yönetici-Antrenör-Sporcu	2	6,8	0,002**

**p<0,01

Yönetici, antrenör ve sporcuların; spor işletmelerinin yönetim süreçlerine ilişkin uygulamalarla ve ekonomi ile ilgili görüşlerinin puan ortalamalarında, anlamlı bir fark elde edilmiştir (p<0,01).

Yönetici, antrenör ve sporcuların yönetim süreçlerine ilişkin uygulamalarla ve ekonomi ile ilgili görüşlerindeki farklılığın hangi gruptan kaynaklandığı Post Hoc Testi araştırılmış ve bu farklılığın sporculardan kaynaklandığı görülmüştür.

Tablo 14. Yönetici, Antrenör ve Sporcuların Post Hoc Testi Sonuçları

GÖREV	GÖREV	ANLAM DÜZEYİ
Yönetici	Antrenör	0,834
	Sporcu	0,021*
Antrenör	Yönetici	0,834
	Sporcu	0,002**
Sporcu	Yönetici	0,021*
	Antrenör	0,002**

*p<0,05**p<0,01

Yönetici ve sporcuların; spor işletmelerinin yönetim süreçlerine ilişkin uygulamalarla ve ekonomi ile ilgili görüşlerinde anlamlı bir fark elde edilmiştir (p<0,05).

Antrenör ve sporcuların; spor işletmelerinin yönetim süreçlerine ilişkin uygulamalarla ve ekonomi ile ilgili görüşlerinde anlamlı bir fark elde edilmiştir (p<0,01).

SONUÇ

Spor işletmelerinin, sponsor desteğiyle, reklamlarla, üyelik ücretleriyle, yiyecek içecek ekipman satışlarıyla gelir elde ettiği fakat kongre ve seminerlerde, müsabaka gelirleriyle gelir elde edemediği, sporcu transferi ve spor okullarıyla az miktarda gelir ettikleri görülmüştür.

Spor işletmelerinde yönetim süreçlerinin özellikle iletişim sürecinin oldukça titiz olarak uygulandığı, sporcuların, antrenörlerin ve ilgili diğer kişilerin yöneticilere kolaylıkla ulaşabildiği, görev dağılımı yapılırken çalışanların yetenek ve kapasitelerinin büyük oranda göz önünde bulundurulduğu, programların, hazırlanan planlara uygun olarak yerine getirildiği, kararların birlikte alındığı ve uygulandığı çoğunluk tarafından belirlenmiş olup sporcuların bir kısmı bunların dışında bir görüş sergilemiştir.

Yöneticilerle sporcuların ve antrenörlerle sporcuların; yönetim süreçlerine ilişkin uygulamalarla ve ekonomi ile ilgili görüşlerinde, p=0,021<0,05 ve p=0,002<0,01 düzeyinde anlamlı bir fark elde edilmiştir. **Yöneticilerle antrenörlerin** görüşleri arasında ise anlamlı bir fark tespit edilememiştir (p=0,834>0,05). Bu sonuçlara göre üç grup arasındaki farklılık, sporculardan kaynaklandığı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

ATAMAN, G. (2001), İşletme Yönetimi, Türkmen Kitapevi, İstanbul, s. 2-14, 16, 17

BAŞARAN, B. (2004), Örgüt İçi İletişim ve Yönetime Katılma İlişkisinin Genel Memnuniyet Üzerine Etkisi: Sektörel Bir Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Ankara, s. 126, 150

BİÇER, T. (1994), Ekonomik Birim Olarak Spor İşletmelerinin İncelenmesi, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s. 39, 56, 75

ÇETİNKAYA, C. (2006), Spor Yönetimi, Erişim: 10. 05. 2006,

(<http://akademikspor.com/formator/sporyonetimi.doc>)

DEMİRCİ, N. (1986), Sporda Yönetim – Teşkilatlanma ve Organizasyonlar, Milli Eğitim Basım Evi, Ankara, s. 13, 75-77

ERDOĞAN, (2000), Marksist Siyasal Ekonomi Üzerine: Spor Örneğiyle Kurumsal Yapı ve Akademik İnceleme Sorunlar, Erişim: 14. 05. 2006,

(<http://politics.ankara.edu.tr/~erdogan/spor2000.html>)

EKONOMİK BİRİM OLARAK SPORCULAR, Erişim: 13. 05. 2006

(<http://politics.ankara.edu.tr/~erdogan/spor2000.html>)

KIRIKKANAT, M., G. (2005), Reklamlardaki Türkiye, Erişim: 11. 01. 2006,

(<http://ilef.ankara.edu.tr/reklam/yazi.php?yad=9225>)

TORTOP, N., İSBİR, E., AYTAÇ, B. (1993), Yönetim Bilimi, Yargı Yayınları, Ankara, s. 23, 72, 74, 80-81, 236

VAR, T. (1998), Firma Düzeyinde Sürdürülebilir Büyüme, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, s. 10, 25, 31, 33

YERLİSU, T. (1999), Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğündeki Yönetim Uygulamalarının Yönetim Süreçleri Açısından Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, s. 54-55, 210-213

(<http://akademikspor.com/formator/sporyonetimi.doc>)

(<http://ilef.ankara.edu.tr/reklam/yazi.php?yad=9225>).

(<http://politics.ankara.edu.tr/~erdogan/spor2000.html>)

OSMANLI VE GENÇ TÜRKİYE CUMHURİYETİNDE SPORDA BATILILAŞMA HAREKETLERİ

Yrd. Doç. Dr. Ayşe Atalay

*Marmara Üniversitesi

Türkiye'de modernleşmenin Tanzimat dönemiyle başladığı kabul edilir. O zamana kadar Osmanlı İmparatorluğuna yabancı olan kavramlara Tanzimatın ilanıyla etkinlik kazandırılmak istenmiştir. Can, mal, ırz güvenliği bunlar arasında sayılabilir. Bir toplumsal olgu olarak spor da ülkedeki modernleşme hareketinden etkilenmiştir. Modern beden terbiyesi ilk kez Osmanlı İmparatorluğunda askeri okullarda uygulanmaya başlamıştır. Askeri okulların programlarına 1860'lı yıllardan itibaren beden eğitimi ve fiziki idmanlar girmiştir. 1869 yılında çıkarılan Maarif-i Umumiye kararnamesiyle bütün rüştiyelerde beden eğitimi dersi zorunlu hale getirilmiştir. Beden eğitiminin yaygınlaşmaya başlaması 1870'li yıllara doğru ivme kazanmıştır. İlk kez 1870'lerde bazı sivil okullarda da cinnastik dersleri müfredata konulmaya başlamıştır. Meşrutiyet yıllarında spor kulüplerinin artmaya başladığını görüyoruz. Bu dönemde futbol kulüpleri açılmıştır. Bu gelişmeleri daha sonra Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı, Türk Spor Kurumu ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün kurulması izlemiştir. Ancak 1920'li yıllarda spor alanında iki önemli hedef ortaya konmuştur. Bunlardan biri sporun bütün yurttta yaygınlaştırılması çabası, diğeri ise spor kategorilerinin çeşitliliğine gidilmesidir.

Ancak 1930'lu yıllarda dünya siyasal konjonktürünün de etkisiyle Türk sporuna para-militer düşünce hakim olmuş, özellikle gençliğin teşkilatlanması açısından Avrupa'daki gençlik örgütleri üzerinde detaylı çalışmalar yapılarak Türk sporuna uygulanmak istenmiştir. Bu dönemde spor, milliyetçi ideoloji bağlamında ele alınmıştır. Beden Terbiyesi ve Spor alanında otoriter eğilimlerin terkedildiği yıl II. Dünya Savaşının bitimidir. II. Dünya Savaşından sonra toplanan I. Beden Eğitimi ve Spor Şurası önemli kararlar almıştır. Özellikle Türk kadınının toplumda aktif rol oynamaya başlaması sporda batılilaşma hareketlerinde bir dönüm noktası olarak ele alınabilir. Türk kadınının eğitim, çalışma hakkı gibi sosyal haklara kavuşması, onun spor konusunda da etkin olmasını sağlamıştır. Ayrıca Kemalist ideologlar spor yoluyla da; modern, çağdaş düşünceli bireylerden oluşan yepyeni bir ulus yaratmak istemişlerdir. Bunun için sporda modernleşmeye önem vermişlerdir. Sporda modernleşme bir bakıma Türkiye'nin de çağdaşlaşma serüvenidir.

Anahtar kelimeler: Spor, Osmanlı, Genç Türkiye Cumhuriyeti.

UNİVERSİADE2005 İZMİR OYUNLARINDA,

“Gönüllü İnsan Kaynakları Yönetimi”

Çalışmalarının İncelenmesi

Kürşad SERTBAŞ, Engin ZENGİN, Selman ÇUTUK

ÖZET

Spor organizasyonlarının yönetim sürecinde etkili olan, İnsan Kaynakları Yönetimi kurumsal gelişimin yanında organizasyonel başarıda da etkili bir çalışma alanıdır. Organizasyonlar içerisinde uygulanan yönetim teknikleri sorunsuz bir organizasyon için dikkatle planlanmaktadır. Gerek ücretli gerekse gönüllü insan kaynakları yönetimi stratejileri bu noktada önem kazanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de bugüne kadar gerek katılımcı ülke sayısı bakımından gerekse organizasyonun niteliği açısından önemli bir spor organizasyonu olan Universiade2005 İzmir Yaz Oyunları organizasyonundaki gönüllü insan kaynakları yönetimini incelemektir.

Çalışmada belgesel tarama metodu uygulanmıştır. Aynı zamanda organizasyon ile ilgili arşiv çalışması yapılarak gönüllü insan kaynakları yönetimi ile ilgili bilgilere ulaşılmıştır. Sayısal bilgiler Microsoft Excel 7. 0 programında tablolastırılmıştır.

Universiade2005 İzmir Yaz Oyunları Organizasyonu'nun gönüllü kazanımı çalışmaları 2004 Ocak ayında başlamıştır. Gönüllü yönetimi, gönüllü kazanımı çalışmaları üç farklı ortam kullanarak gerçekleştirilmiştir. Bunlar, sabit ve hareketli geçici gönüllü kazanım istasyonları ile web sayfasında yaratılan elektronik ortamdır. İnsan kaynakları alanındaki aktiviteler dört ayrı birim tarafından planlanmış ve yürütülmüştür. Bu birimler, Gönüllü Yönetimi, Gönüllü Eğitimi Yönetimi, Personel yönetimidir. Gönüllü Yönetimi veri tabanına kayıtlı 18. 753 gönüllüden 8. 931 tanesi komisyonların istedikleri niteliklere göre seçilerek, 140 farklı grupta yer alan görevlere atanmışlardır.

Universiade2005 İzmir oyunlarındaki gönüllü insan kaynakları yönetimi, bir çok açıdan gelecek günlerde, ülkemizde organize edilecek ulusal ve uluslararası spor organizasyonlarının yönetim sistemleri için örnek olacaktır. Bu organizasyondaki yönetim sistemi ile ilgili değerlendirmeler yapılmalıdır. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) ve ilgili diğer spor federasyonlarının yönetim stratejileri içerisinde gönüllü insan kaynakları yönetimi çalışmaları ile ilgili sistematik projeler hazırlanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Universiade2005 İzmir, Gönüllü İnsan Kaynakları Yönetimi

Studying “Voluntary Human Resources Management”

at Universiade2005 İzmir Games

Kürşad SERTBAŞ, Engin ZENGİN, Selman ÇUTUK

ABSTRACT

The human resources management, which is influential in the process of the management of sport organizations, is an effective study field in the organizational success beside the institutional development. The management techniques applied within the organizations are to be planned carefully for a problem-free organization. Both the paid and voluntary human resources strategies, are gaining importance at this point.

The purpose of this study is, to study the voluntary human resources management in the organization of Universiade2005 İzmir Summer Games, both from the viewpoint of the number of participating countries and characteristics of the organization.

In the study, documentary exploration method was used. At the same time, archive study was made regarding the organization and related information was gathered through human resources method.

Numerical information is given as a table in Microsoft Excel 7.0 program.

Voluntary acquisition activities of Universiade2005 İzmir Summer Games started January 2004. Volunteer management, activities of acquisition of volunteers were performed using three different surroundings. These were stationary and moving volunteers acquisition stations and in an electronic form created on the web page. The activities in the field of human resources were planned and performed by four different units. These units were volunteer management, method of training the volunteers and personnel management. 8,931 out of 18,753 volunteers were selected according to the qualities required by the committee and appointed to duties in 140 different groups.

Voluntary human resources management Universiade2005 İzmir Games, will be a model for the management systems in sports organizations to be organized nationally and internationally in the future in our country from many aspects. Evaluations shall be made regarding the management system in this organization. Systematic projects regarding voluntary human resources management, within the operational strategy of the General Directorate of Youth and Sports and other related federations shall be prepared.

Key words: Universiade2005 İzmir, Voluntary human resources management

GİRİŞ

Spor organizasyonlarının yönetim sürecinde önemli olan İnsan kaynakları Yönetimi kurumsal gelişimin yanında organizasyonel başarıda da etkili bir çalışma alanıdır. Organizasyonlar içerisinde uygulanan yönetim teknikleri sınırsız bir organizasyon için dikkatle planlanmaktadır. Gerek ücretli gerekse gönüllü insan kaynakları yönetimi stratejileri bu noktada önem kazanmaktadır.

Spor organizasyonlarındaki insan kaynakları yöneticileri gerek ücretli gerekse gönüllü insan kaynakları olarak iki farklı hedef kitle üzerinde çalışmalarını sürdürmektedirler. Organizasyonların planlanmasında nitelikli insan kaynakları ihtiyacı ekonomik koşullarda dikkate alınarak ücretli personel sayısına ek olacak gönüllü insan kaynakları ile tamamlanacaktır. Gönüllülerin organizasyonlarda görev alması gerek ekonomik gerekse insan kaynaklarının niteliği açısından önem kazanmakta ve son yıllarda uluslararası spor organizasyonlarının yönetiminde önemli bir çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Spor organizasyonlarında gönüllü insan kaynakları yönetimi çalışmaları Avustralya, Kanada, İngiltere ve diğer bir çok ülkede uygulanmaktadır. Aynı zamanda Avrupa Birliği spor politikası içerisinde gönüllülük önemli bir yer tutmaktadır. Bu yönde gerek teorik gerekse pratik bir çok organizasyon yapılmaktadır (www.europa.eu.int/comm/sport).

Özellikle Olimpiyat Oyunları organizasyonlarında gönüllü insan kaynakları önemli bir güç oluşturmaktadır. Sydney 2000 Yaz Olimpiyat oyunlarında 50. 000, Salt Lake Kış Olimpiyat oyunlarında 19. 000, Athen 2004 Yaz Olimpiyat oyunlarında 60. 000 (Olimpiyat oyunları ve Paralimpik oyunlar) gönüllü organizasyonda görev yapmıştır (Karlis G., 2003).

Uluslararası spor organizasyonlarında görev yapan gönüllüler, profesyonel görevliler kadar etkin konumlarda görev yapmaktadırlar. Organizasyonlar içerisinde kişisel nitelikleri doğrultusunda aktif olarak görevlendirilen gönüllüler organizasyonları başarısında etkili olmuşlardır (Sertbaş K. ve ark. 2004).

Birçok özel ve resmi spor kurumu içerisinde hedef organizasyon sürecinde tesis, sponsorluk, medya hizmetleri vb. organizasyonel planlamaların yanında gönüllüleri de yönetim stratejileri içerisinde değerlendirmektedirler. Bugün gönüllüler spor organizasyonlarının içerisinde önemli bir yer tutmaktadırlar. Bir çok araştırmacı (Farrell, Johnston, Twynam, Cnaan, Goldberg-Glen, Gren, Chalip) spor organizasyonlarında gerek sayısal gerekse nitelik bakımından bu kadar önemli olan gönüllülerin neden organizasyonlarda görev almak istedikleri ve gönüllüleri motive eden faktörlerin neler olduğu sorusuna cevap aramak için çalışmalar yapmaktadırlar (Strigas A., Jackson N. 2001).

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de bugüne kadar gerek katılımcı ülke sayısı bakımından gerekse organizasyonun niteliği açısından

önemli bir spor organizasyonu olan Universiade2005 İzmir Yaz Oyunları organizasyonundaki gönüllü insan kaynakları yönetimini incelemektir.

Universiade2005 İzmir

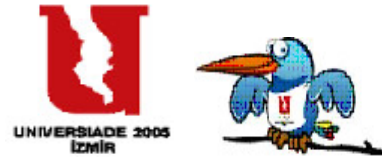
Universiade2005 İzmir Yaz Oyunları Organizasyonu’nun gönüllü kazanımı çalışmaları 2004 Ocak ayında başlamıştır. Gönüllü yönetimi, gönüllü kazanımı çalışmaları üç farklı ortam kullanarak gerçekleştirilmiştir. Bunlar, sabit ve hareketli geçici gönüllü kazanım istasyonları ile web sayfasında yaratılan elektronik ortamdır. İnsan kaynakları alanındaki aktiviteler dört ayrı birim tarafından planlanmış ve yürütülmüştür. Bu birimler, Gönüllü Yönetimi, Gönüllü Eğitimi Yönetimi, Personel Yönetimidir. Gönüllü Yönetimi veri tabanına kayıtlı 18. 753 gönüllüden 8. 931 tanesi komisyonların istedikleri niteliklere göre seçilerek, 140 farklı grupta yer alan görevlere atanmışlardır.

FISU (Fédération Internationale du Sport Universitaire); Uluslararası Üniversite Sporları Federasyonu, 1949 yılında kurulmuş olan Uluslararası bir spor organizasyonudur Uluslararası boyutu ile FISU, ülkeleri ve insanları bölen anlaşmazlıkların üstesinden gelerek, üniversite topluluklarını bir araya getirmekte; spor aracılığı ile toplumlararası uyumu güçlendirmektedir. Dünya Üniversiteler Spor Hareketi aynı zamanda değişik ulusları birleştiren güçlü bir iletişim kanalı sunmayı hedeflemektedir (www.universiadeizmir.org).

Universiade2005 İzmir Organizasyonu

İzmir’in ev sahipliğini üstlendiği oyunlar; 10 zorunlu ve 4 isteğe bağlı spor dalında gerçekleştirilmiştir. Universiade2005 İzmir oyunlarına, toplam 18 bin 536 personel görev yapmıştır. Oyunlara 131 ülkeden 5 bin 348 sporcu, 2 bin 853 yönetici, bin 283 hakem, 450 spor teknik görevlisi katılmıştır. Toplam 38 bin 366 kişi 35 ayrı sınıfta akredite edilmiştir. (www.universiadeizmir.org).

şekil

Şekil – 1: Universiade2005 İzmir amblem ve maskot

Universiade2005 İzmir ve Gönüllü İnsan Kaynakları Yönetimi

İnsan kaynakları alanındaki aktiviteler dört ayrı birim tarafından planlanmış ve yürütülmüştür. Bu birimler, Gönüllü Yönetimi, Gönüllü Eğitimi Yönetimi, Personel Yönetimidir (23. Universiade2005, İzmir Yaz Oyunları, Resmi Rapor, 2005). Universiade Yaz Oyunları, olimpiyatlar gibi hazırlık dönemi az personel ile yürütülen kısa bir zaman diliminde büyük insan gücü ile gerçekleştirilen uluslararası bir aktivitedir. İnsan gücünün en büyük kaynağı ise gönüllülerdir. 23. universiade2005 İzmir Yaz Oyunları Organizasyonu’nun gönüllü kazanımı çalışmaları 2004 Ocak ayında başlamıştır. Gönüllü yönetimi, gönüllü kazanımı çalışmaları üç farklı ortamı kullanarak gerçekleştirilmiştir. Bunlar, sabit ve hareketli geçici gönüllü kazanım istasyonları ile web sayfasında yaratılan elektronik ortamdır. 23. universiade2005 İzmir Yaz Oyunları internet sitesinde oluşturulan gönüllü sayfalarında gönüllü aktivitelerinin tanıtımı yanında gönüllü olarak çalışmak isteyenlerin kayıt olabilmelerini sağlayan imkan yaratılmıştır. Gönüllü yönetimi gönüllü kazanım çalışmaları sonucunda 2005 Haziran ayında veri tabanında kayıtlı gönüllü sayısı 18. 753’e ulaşmıştır (23. Universiade2005, İzmir Yaz Oyunları, Resmi Rapor, 2005). Uzun bir zaman diliminde oluşmuş gönüllü veri tabanında yer alan gönüllüler içindeki değişiklikleri belirlemek, gönüllüleri yakından tanımak, gönüllülere Universiade ve gönüllülük hakkında bilgiler vermek ve gönüllülerin oyunlar öncesi ve sırasında kendi nitelik ve ilgi alanlarına göre doğru yerlerde görevlendirilmelerini sağlamak amacıyla, 2004 Ekim ayından itibaren gönüllülerle ön görüşmeye başlanmıştır. Bu ön görüşmeler ve internet ortamında kurulan iletişim yoluyla gönüllü veri tabanındaki bilgiler güncellenmiş ve geliştirilmiştir (23. Universiade2005, İzmir Yaz Oyunları, Resmi Rapor, 2005). Kayıt olan gönüllülerin, oyunlar dönemine kadar ilgilerinin devamını sağlamak ve yükseltmek, eğitmek, oyunlar öncesindeki dönemdeki aktivitelerle

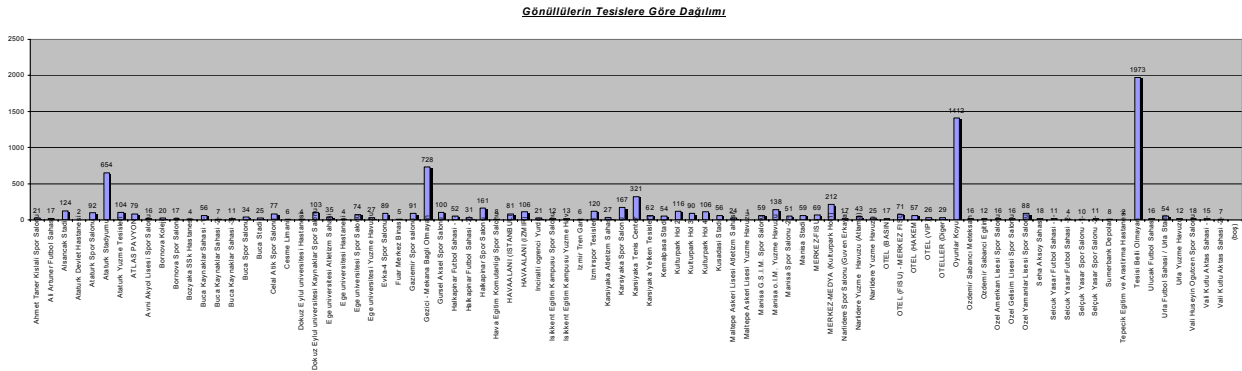
katılımlarını sağlamak üzere Gönüllülük İletişim Merkezi'nde, konser alanında günlük, haftalık ve aylık faaliyetler planlanmıştır (23. Üniversiade2005, İzmir Yaz Oyunları, Resmi Rapor, 2005). Gönüllü Yönetimi veri tabanına kayıtlı 18. 753 gönüllüden 8. 931 tanesi komisyonların istedikleri niteliklere göre seçilerek, 140 farklı grupta yer alan görevlere atanmışlardır. Aşağıdaki tabloda görev dağılımları görülmektedir (23. Üniversiade2005, İzmir Yaz Oyunları, Resmi Rapor, 2005).

Şekil – 2: Oyunlar esnasında gönüllülerin faaliyet alanlarına göre dağılımı

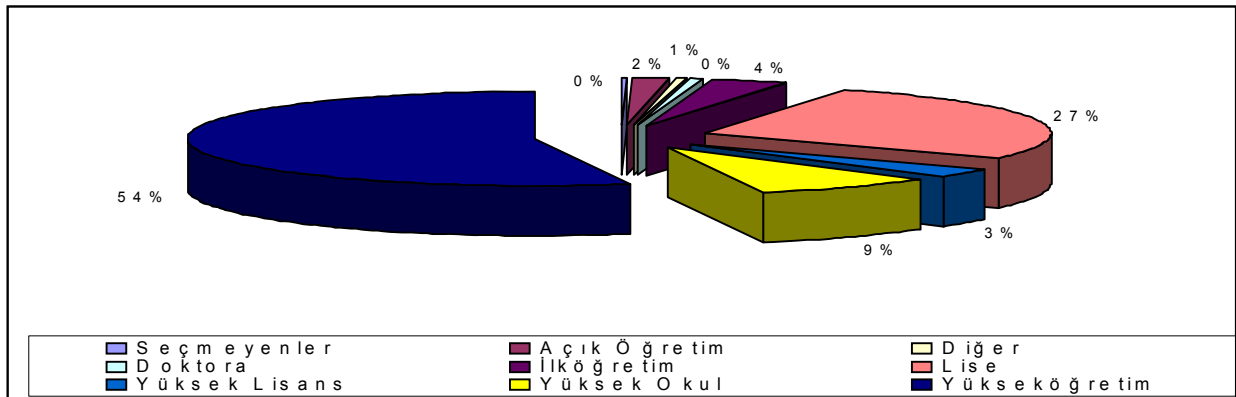
Oyunlar esnasında gönüllülerin faaliyet alanları	Gönüllü sayısı
Tesisler işletmesi komisyonu	3706
Spor komisyonu	1515
Dış ilişkiler komisyonu	951
Ulaşım komisyonu	783
Bilgi teknolojileri komisyonu	594
Açılış ve kapanış törenleri	535
Pazarlama ve halkla ilişkiler komisyonu	487
Akreditasyon komisyonu	150
Sağlık komisyonu	106
İdari işler komisyonu	56
Mali işler komisyonu	23
Genel koordinatörlük	19
Teknik koordinatörlük	6
Toplam	8931

(23. Universiade2005, İzmir Yaz Oyunları, Resmi Rapor, 2005)

Şekil – 3: Gönüllülerin Tesislere göre dağılımı (23. Universiade2005, İzmir Yaz Oyunları, Resmi Rapor, 2005).

Şekil – 4: Gönüllülerin eğitim seviyeleri (23. Universiade2005 İzmir, Yaz Oyunları, Resmi Rapor, 2005).

Sonuç ve Öneriler

Universiade2005 İzmir Yaz Oyunları Organizasyonu'nun gönüllü kazanımı çalışmaları 2004 Ocak ayında başlamıştır. Gönüllü yönetimi, gönüllü kazanımı çalışmaları üç farklı ortam kullanarak gerçekleştiril-

miştir. Gönüllü Yönetimi veri tabanına kayıtlı 18. 753 gönüllüden 8. 931 tanesi komisyonların istedikleri niteliklere göre seçilerek, 140 farklı grupta yer alan görevlere atanmışlardır.

2003 Universiadedaegu yaz oyunlarında 16. 142 kişi oyunlarda gönüllü olarak görev yapmak üzere başvuru yapmıştır (www.universiadedaegu.org).

Universiade Innsbruck 2005 kış oyunlarında spor, bilgi teknolojilere, medya ve sağlık hizmetlerinde görev yapmak üzere 750 gönüllü görev yapmıştır (www.universiade-innsbruck.org).

Universiade yaz ve kış oyunları gerek katılımcı ülke sayısı gerekse organizasyonun büyüklüğü açısından olimpiyat oyunlarından sonra ikinci büyük organizasyon olma niteliğindedir. Olimpiyat oyunlarında binlerce gönüllü görev yapmaktadır. Organizasyon içerisindeki bir çok çalışma alanında görev yapan gönüllülerin sayıları son yıllarda büyük oranda artış göstermektedir. Los Angeles 1984 oyunlarında 30. 000, Barcelona 1992 oyunlarında 34. 558, Atlanta 1996'da 60. 422, Nagano 1998'de 32. 579, Sydney 2000 oyunlarında 46. 967, Salt lake 2002'de 20. 000, Atina 2004 oyunlarında ise 60. 000 gönüllü görev yapmıştır (www.olympic.org/olympic_review).

İngiltere'de 5. 821. 400 spor gönüllüsü bir çok farklı projede görev yapmaktadır. Gönüllüler 106. 400 spor kulübüne üye olarak çalışmaktadırlar. İngiltere'deki toplam gönüllülerin %26'sı spor organizasyonlarında gönüllü olarak görev yapmaktadırlar (Carter P. 2002).

Kanada'da gönüllü insan kaynakları organizasyonları bir çok farklı çalışma alanında görülmektedir. Kanada'da 1,17 milyon kişi spor organizasyonlarında görev yapmaktadırlar. Bu rakam Kanada nüfusunun %5'inin oluşturmaktadır. Ayrıca spor gönüllüleri toplam gönüllü sayısının %18'ini oluşturmaktadır (Doherty A. 2005).

Universiade2005 İzmir oyunlarındaki gönüllü insan kaynakları yönetimi, bir çok açıdan gelecek günlerde, ülkemizde organize edilecek ulusal ve uluslar arası spor organizasyonlarının yönetim sistemleri için örnek olacaktır. Bu organizasyondaki yönetim sistemi ile ilgili değerlendirmeler yapılmalıdır. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) ve ilgili diğer spor federasyonlarının yönetim stratejileri içerisinde gönüllü insan kaynakları yönetimi çalışmaları ile ilgili sistematik projeler hazırlanmalıdır. Devlet İstatistik Enstitüsü ve ilgili diğer kurumlar tarafından Türkiye'deki toplumsal gönüllüler ve spor gönüllüleri istatistikleri belirlenmelidir. Büyükşehir ve diğer belediyelerde Spor gönüllüleri bilgi bankaları oluşturulmalı Türkiye'deki Üniversitelerde gönüllü yönetim merkezleri oluşturulmalıdır. Üniversitelerin Sağlık, Kültür ve Spor daire Başkanlıklarında spor gönüllüleri bilgi bankası kurulmalıdır.

Kaynaklar

- CARTER P. (2002) Sports Volunteering in England in 2002, a **Summary Report**, (www.sportengland.org)
- DOHERTY A. (2005), A Profile For Community Sport Volunteer, (www.prontario.org)
- KARLIS G., (2003) Volunteerism And Multiculturalism: A Linkage For Future Olympics, **The Sport Journal**, Published by United States Sport Academy, Vol: 6, N: 3, 2003
- SERTBAŞ K., ATALI L., GÖNERER A., TAŞKIRAN Y. (2004), Sporda Gönüllü İnsan Kaynakları Organizasyonu, Türkiye İçin Uygulama Örneği, Ege Üniversitesi, **Performans dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 1, 2004, Syf: 21
- STRIGAS A., JACKSON N. (2003), Motivating Volunteers To Serve And Succeed: Design And Results Of A Pilot Study That Explores Demographics And Motivational Factors In Sport Volunteerism. **International Sports Journal Article** (Winter 2003)
- (www.universiadeizmir.org).
- (23. Universiade2005, İzmir Yaz Oyunları, Resmi Rapor, 2005).
- (www.universiadedaegu.org).
- (www.universiade-innsbruck.org).
- (www.olympic.org/olympic_review)
- http://europa.eu.int/comm/sport/index_en.html)

P-375

SPOR YÖNETİCİLERİNİN LİDERLİK BOYUTLARININ ARAŞTIRILMASI

(Ege Bölgesi Örneği)

GÖKÇE, Z. *, ÇAM, İ*; YAZICILAR, İ. **

* Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

** Beden Eğitimi Öğretmeni

ÖZET

Araştırmanın amacı; spor yönetiminin farklı boyutlarında yer alan spor yöneticilerinin liderlik boyutlarını belirlemektir. Spor yöneticilerinin liderlik özelliklerine etkisi olabileceği düşünülen; cinsiyet, yaş, öğrenim durumu, aylık gelir düzeyi, şu anki görevinden önce üst düzey yönetici olarak görev yapıp yapmadığı, görev yılı süreleri, kulüp yöneticilerinin görevlerinin dışındaki meslekleri ve Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerinde görev yapan spor yöneticilerinin idareci olarak görev yapma sürelerine ilişkin değişkenler ele alınmıştır. Çalışmanın örneklem grubunu, Ege Bölgesi' ndeki Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerinde yönetici pozisyonunda görev yapan, İl Müdürleri, Şube Müdürleri ve Şefler ile, yine Ege Bölgesi' nde ki Spor Kulüplerinde spor yöneticisi olarak görev yapan Yönetim Kurulu Üyeleri oluşturmaktadır. Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünde görev yapan 107 ve Spor Kulüplerinde görev yapan 54 spor yöneticisi olmak üzere 161 yöneticiye uygulanmıştır.

Bu çalışmada, spor yöneticilerine uygulanan ölçek, Edwin A. Fleishman tarafından 1960'da geliştirilen SRA (Scientific Research Associates) tarafından yayımlanan Liderlik Görüş Anketidir. Balcı (1997) Türkçe'ye uyarlayıp, geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yaptığı, Türkçe Liderlik Görüş Anketi ya da Liderlik Görüş Anketinin Türkçe Versiyonudur. Kullanılan bu ölçeğin dışında, spor yöneticilerine "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır.

Elde edilen verilerin analizi, SPSS 11. 0 istatistik paket programı kullanılarak elde edilmiştir. Değerlendirme t testi ve Pearson Korelasyon analizi kullanılarak yapılmıştır. Spor yöneticilerinin liderlik boyutları arasında istatistiksel olarak 0. 05 düzeyinde anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Spor yöneticilerinin liderlik boyutları ve diğer bağımsız değişkenler arasındaki ilişkilere bakıldığında; yaş, görev yılı süreleri, Gençlik ve Spor İl Müdürlükler' inde idareci olarak görev yapma süreleri arasında anlamlı ilişkiler bulunurken (p<0. 05), cinsiyet, öğrenim durumları, gelir düzeyleri ve kulüp yöneticilerinin başka bir mesleğe sahip olmaları arasında anlamlı ilişkiler bulunamamıştır (p>0. 05).

Anahtar Kelimeler: Yönetim, Spor Yönetimi, Yönetici, Spor Yöneticisi, Liderlik.

GİRİŞ

Grup üyelerinin gruba dâhil olduklarını hissetmeleri, belirli karşılıklı rollere, statülere, değer hükümlerine sahip olmaları ve özelliklerinin farkında olarak karşılıklı ilişki içinde bulunmaları gerekmektedir (9). Örgüt, sosyal bir varlık ve sosyal bir sistem olduğu savunularak 'kişilerin tek başlarına gerçekleştiremeyecekleri amaçları, başkaları ile bir araya gelerek, grup halinde gayret, bilgi ve yeteneklerini birleştirerek gerçekleştirmeyi sağlayan bir iş bölümü ve koordinasyon sistemi olarak tanımlanır (10). Her toplumun ve kurumun yönetilmeye gereksinimi vardır. Her kurumda mutlaka birinin, o kurumun yönetimini üstlenmesi; amaç, politika, ilke ve hedef belirlemesi, yönetsel kararlar vermesi ve örgüt içinde birimler ve çalışanlar arasında ahenk ve işbirliğini temin etmesi gereklidir. Bir örgütte yönetimin gerekliliği, yöneticiliği ve liderliği gerektirir (10). Sosyologların çoğuna göre liderlik, kişisel otoritenin sosyal grupları etkilemek amacıyla kullanılmasıdır. Lider kişisel otoritesini, diğer kişiler aracılığı ile, çeşitli amaçları gerçekleştirmek için kullanır; koordinasyon, denetleme, yöneltme, başkalarının güçlerini harekete geçirme gibi. Lider genellikle, zorlayıcı yolları kullanmaz (8). Örgütler amaçlarını gerçekleştiren bireylerin bu amaca ulaşmaktaki çabalarını destekleyen, onlara yol gösteren kişi liderdir. Bu lider yönetici de olabilir, onun dışında örgütteki çalışanların belirle-

yecekleri başka bir kişi de olabilmektedir. Ancak şöyle bir gerçek vardır ki, çalışanların hedefleri için onları destekleyen, yönlendiren bir kişi olmalıdır. Bu kişi de liderdir (16). Bazı yazarlar liderlerin doğduğunu, eğitilerek yetiştirilemeyeceklerini ileri sürerken, pek çok yazar da liderlik tutum ve davranışsal özelliklerinin eğitimle geliştirilebileceğini savunmuşlardır (4). Yönetici ve lider kavramları, çalışanların hedefe yönetilmesi ve amaçların başarılması konusunda benzer özellik arz etmesine rağmen bu iki olgu arasındaki fark çalışanları hedefe yönlendirmede kullanılan güç kaynağıdır. Organizasyonda başarının sağlanabilmesi için hem yöneticilere hem de liderlere ihtiyaç vardır. Ancak, ikisinin de eksik olduğu taraflar vardır. Yöneticiler, daha çok mantık ve stratejilere odaklanırlarken, lider hayal gücü ve yaratıcılık peşinden giderler (18). Yönetici, gücünü makamdan alırken liderler gücünü bilgi, uzmanlık ve karizmasından alır. Yöneticinin sorumluluğu var olan sistemi çalışır kılmak, riski asgariye indirmekken, liderin ise yenilikçi ve yaratıcı, sorgulayıcı bir hareket tarzı vardır (17). Günümüzde her yönetici, başarılı olabilmek için liderlik özelliklerine sahip olmalıdır. Çünkü artık çağdaş kuruluşlar lider yönetici aramakta ve çalışanlar da lider yöneticiler olduğu zaman başarılı olmaktadır (10).

Yapılan bir çok araştırmada, liderlik tipleri ve boyutları farklı şekillerde ortaya konulmuştur. İçerik olarak aynı olan özellikler farklı başlıklar altında toplanmıştır. Bu yapılan çalışmada; Görevci liderlik, ilişkici liderlik ve Statükocu liderlik boyutları ele alınmıştır. Görevci liderlik boyutu, bir liderin örgüt amaçlarını gerçekleştirmesine dönük kendi rolünü ve astlarının rollerini tanıyıp yapılaştırma derecesi anlamındadır (3). İlişkici liderlik boyutuna sahip bireylerin özelliklerine bakıldığında; bir liderin karşılıklı güven, astlarının görüşlerine saygı, onların duygularına anlayış gösterme, astları ile arasında belli bir sıcak ilişkili ile karakterize edilen iş ilişkilerine sahip olma derecesidir (3). Liderler, aktif ve dinamiklerdir. Statükocu, bir kişi hiçbir zaman iyi ve etkili bir lider olamaz. Lider, ilke ve hedeflerinden sapmadan sürekli gelişmeye, kendini, astlarını çalışanlarını, örgütünü ve toplumunu geliştirmeye çalışan kişidir. Zira, kendini yenilemeyen ve geliştirmeyen bir lider, lider olarak kalamaz. Lider de dinamik olmak, değişmek ve gelişmek zorundadır (16). Gelecekte, rekreasyonel sporlarda ve spor takımlarının farklı branşlarında, uygun liderlik stillerinin olması gerekliliği vardır. Yani farklı organizasyonlarda farklı liderlik tiplerinin olması (6).

ÖRNEKLEM

Araştırmanın örneklemini, Ege Bölgesi'ndeki İzmir, Manisa, Afyon, Uşak, Aydın, Muğla, Kütahya ve Denizli illerindeki Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri'nde görev yapan 106 yönetici ile Karşıyaka Spor Kulübü, İzmir Büyükşehir Belediye Spor Kulübü, Vestel Manisa Spor Kulübü, Uşak Spor Kulübü, Afyon Spor Kulübü, Aydın Spor Kulübü, Muğla Spor Kulübü ve Kütahya Spor Kulüplerinde görev yapan 54 spor kulübü yöneticisi olmak üzere toplam 161 spor yöneticisinden oluşmaktadır.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Spor yöneticilerinin liderlik boyutlarını ölçmeye yönelik "Liderlik Görüş Anketi" ve spor yöneticilerinin sosyo-demografik özelliklerini ortaya çıkarabilmek amacıyla "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır.

Edwin A. Fleishman tarafından geliştirilen ve 1960 yılında yayımlanan Liderlik Görüş Anketi, Balcı, 1997 yılında Türkçe'ye uyarlanmış ve yapı geçerliliğini test etmiştir (3). Ölçeğin boyutlarının iç tutarlılığını Cronbach Alpha katsayısı ile. 53 ila. 59 arasında bulmuş ve yaptığı araştırmada bu katsayıları yeterli olarak kabul etmiştir (3).

VERİLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Elde edilen verilerin analizi, SPSS 11. 0 istatistik paket programı kullanılarak elde edilmiştir. Değerlendirme t testi ve Pearson Korelasyon analizi kullanılarak yapılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri ile Spor Kulüplerinde Görev Yapan Spor Yöneticilerinin Görevci Liderlik Boyutu Arasındaki İlişkiyi Gösterir tablo.

(t Testi Analizi).					
Spor Yöneticileri	N	$\bar{X}$	S. d.	t	p
GSİM	107	24,00	3,38	-11,623	0,109
Kulüp Yöneticileri	54	29,96	2,90		

Tablo 1. de verilerden elde edilen bulgulara göre; -Anlamli bir fark bulunmadığı saptanmıştır (p>0. 05).

Tablo 2. Spor Kulüpleri ile Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri'nde Görev Yapan Spor Yöneticilerinin İlişkici Liderlik Boyutları Arasındaki İlişkiyi Gösterir tablo.

(t Testi Analizi).					
Spor Yöneticileri	N	$\bar{x}$	S. d.	t	p
GSİM	107	13,42	1,96	-0,959	0,335
Kulüp Yöneticileri	54	13,77	2,27		

Tablo 2. de verilerden elde edilen bulgulara göre; -Anlamli bir fark bulunmadığı saptanmıştır (p>0. 05).

Tablo 3. Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri ile Spor Kulüplerinde Görev Yapan Spor Yöneticilerinin Statükocu Liderlik Boyutları Arasındaki İlişkiyi Gösterir Tablo (t Testi Analizi).

Spor Yöneticileri	N	$\bar{x}$	S. d.	t	p
GSİM	107	11,71	2,28	3,074	0,003
Kulüp Yöneticileri	54	10,51	2,36		

Tablo 3. de verilerden elde edilen bulgulara göre; Anlamli bir fark bulunmadığı saptanmıştır (p>0. 05).

Tablo 4. Spor Yöneticilerinin "Yaşları ile Görevci Liderlik" boyutu arasındaki ilişkiyi gösterir tablo (Pearson Korelasyon Analizi).

Pearson Korelasyon		Yaşlar
Görevci Liderlik Boyutu	r	,230**
	p	,003
	n	161

Tablo 4. Verilerden elde edilen bulgulara göre; -Anlamli bir ilişki olduğu saptanmıştır (**p<0,01). Spor yöneticilerinin yaşları arttıkça, görevci liderlik boyutu artmaktadır denilebilir.

Tablo 5. Spor Yöneticilerinin Öğrenim Durumları ile İlişkici Liderlik Boyutu Arasındaki İlişkiyi Gösterir tablo (Pearson Korelasyon Analizi).

Pearson Korelasyon		Öğrenim Durumu
İlişkici Liderlik Boyutu	r	,100
	p	,207
	n	161

Tablo 5. Verilerden elde edilen bulgulara göre; -Anlamli bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır (p>0,05).

Tablo 6. Spor Kulüplerindeki Spor Yöneticilerinin Gelir Düzeyleri İle Görevci Liderlik Boyutu Arasındaki İlişkiyi Gösterir tablo (Pearson Korelasyon Analizi).

Pearson Korelasyon		Gelir
Görevci Liderlik Boyutu	r	,073
	p	,599
	n	54

Tablo 6. Verilerden elde edilen bulgulara göre; -Anlamli bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır (p>0,05).

Tablo 7. Spor Yöneticilerinin Görev Yılları İle Görevci Liderlik Boyutu Arasındaki İlişkiyi Gösterir tablo (Pearson Korelasyon Analizi).

Pearson Korelasyon		Görev Yılı
Görevci Liderlik Boyutu	r	-,226
	p	,004
	n	161

Tablo 7. Verilerden elde edilen bulgulara göre;

-Anlamli ancak negatif bir ilişki olduğu saptanmıştır (**p<0,01). Spor yöneticilerinin görev yılları arttıkça görevci liderlik boyutu azalmaktadır denilebilir.

Tablo 8. Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri'nde Görev Yapan Spor Yöneticilerinin İdareci Olarak Görev Yapma Süreleri İle Görevci Liderlik Boyutları Arasındaki İlişkiyi Gösterir tablo (Pearson Korelasyon Analizi).

Pearson Korelasyon		Görev Yapma Yılı
Görevci Liderlik Boyutu	R	,289**
	P	,003
	N	107

Tablo 8. Verilerden elde edilen bulgulara göre; -Anlamli bir ilişki olduğu saptanmıştır (P**<0,01). Spor yöneticilerinin idareci olarak görev yapma süreleri arttıkça görevci liderlik boyutu da artmaktadır denilebilir.

Tablo 9. Spor Kulüplerindeki Spor Yöneticilerinin Başka Bir Meslekle Uğraşmaları İle İlişkili Liderlik Boyutu Arasındaki İlişkiyi Gösterir tablo.

Pearson Korelasyon		Meslek
İlişkili Liderlik Boyutu	r	-,025
	P	,860
	n	54

Tablo 9. Verilerden elde edilen bulgulara göre; -Anlamli bir ilişki bulunmadığı saptanmıştır (P>0,05).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Spor yöneticilerinin liderlik tiplerini boyutlarını belirlemek için yapılan istatistiksel analizlerde Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri'nde ve Spor Kulüplerinde görev yapan spor yöneticilerinin görevci, ilişki ve statüko-cu liderlik boyutları açısından aralarında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p>0,05; Tablo1, Tablo2, Tablo3). İmamoğlu ve Yerlisu yapmış oldukları benzer bir çalışmada ise Spor Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Kurumlarında Görev Yapan Yöneticilerin Yöneticilik becerilerini incelemişler ancak aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığını bulmuşlardır (12). Okakın ve Tınaz Bankalarında Şube Müdürlerine yaptıkları çalışmalarında şube yöneticilerinin demokratik ve değişime açık bir yaklaşım içinde olduklarını ortaya koymuşlardır (15) Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak illerindeki sporla ilgili organizasyonları gerçekleştiren birimlerdir. Burada çalışan spor yöneticileri devlet tarafından atanarak göreve gelen ve devlet adına spor organizasyonlarını gerçekleştiren devlet

memurlarıdır. Spor Kulüplerinde görev yapan spor yöneticileri ise, kendi istekleri doğrultusunda gerek gönül verdikleri takımlarda, gerekse illerinde bulunan takımları desteklemek amacıyla spor yöneticiliği yapmaktadırlar. Bu farklılığın, hem Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerinde hem de Spor Kulüplerinde görev yapan spor yöneticilerinin görevci, ilişki ve statüko-cu liderlik boyutlarını anlayış biçimlerinin birbirlerine benzerlik göstermelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Spor yöneticilerinin yaşları ve görevci liderlik boyutu arasında istatistiksel olarak pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Tablo 4) (p<0,05). Arıcı, yaptığı çalışmada yaşın liderlik davranışı üzerinde etkili olduğunu ve bu liderlik davranışlarında farklılık gösteren yaş grubunun 35 yaş ve üzeri olduğunu tespit etmiştir (2). Bireylerin yaşları ilerledikçe edindikleri tecrübeler ışığında görevlerinin tanımını tam anlamıyla kavrayabilmekte buna bağlı olarak da görevci liderlik boyutlarının yaşla bağlantılı olarak arttığı düşünülmektedir.

Spor yöneticilerinin öğrenim durumları ile ilişkili liderlik boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (Tablo 5) (p>0,05). Kattat, Mızrak, Yenel, "Spor Federasyonlarında Görev Yapan Genel Sekreterlerin Liderlik Analizi" adlı araştırmalarında işe yönelik yani görevci liderlik tarzları ile mezun olunan bölümler arasında fark bulunamamışlardır (13). Bu çalışma da ise bireye yönelik yani ilişkili liderlik boyutuna bakılmıştır. İlişki rolü; işletmenin veya organizasyonun hem içinden hem de dışından bilgi edinecek kaynakları geliştirme ve bu kaynakları ilişkileri güçlendirme konusu ile ilgilidir (7). Farkın olmasının nedeninin liderliğin özellikler kuramında, liderin doğuştan bazı özellik ve niteliklere sahip olduğu ve eğitimle lider olunamayacağı düşüncesinden kaynaklandığı düşünülmektedir (1).

Spor kulüplerinde görev yapan spor yöneticilerinin gelir düzeyleri ile görevci liderlik boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir sonuçta rastlanamamıştır (Tablo 6) (p>0,05). Spor kulüplerinde görev yapan spor yöneticileri fahri spor yöneticileri olarak görev yapmaktadırlar (34). Spor kulüplerine maddi destek sağlayan spor yöneticileri, kendi mesleklerinin dışında bu mesleği kendi istekleri doğrultusunda yapmaktadırlar.

Tablo 7'da spor yöneticilerinin görev yıllı süreleri ve görevci liderlik boyutu arasında anlamlı fakat negatif bir ilişki olduğu görülmektedir. Kattat, Mızrak ve Yenel, yaptıkları çalışmalarında hizmet sürelerinin liderlik özelliğini etkilemediği sonucuna varmışlardır (13). Görev süreleri arttıkça kazandıkları tecrübeler neticesinde görevci liderlik boyutundan uzaklaşarak daha çok bireye yönelik bir tutum sergiledikleri düşünülmektedir.

Gençlik ve Spor İl Müdürlükleri'nde görev yapan spor yöneticilerinin idareci olarak görev yapma süreleri ve görevci liderlik boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p<0,05) (Tablo 8). Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerinde görev yapan spor yöneticileri, bu örgüte resmen atanmış ve seçilmiş kişilerdir. Bu kişilere resmi lider de denir (14). Başka bir ifade ile resmi spor yöneticileridir (5). Resmi liderler yetki ve otoritelerini daha çok yasalardan ve yazılı kuralardan (mevzuattan) alırlar. Yönetimde mevzuata ve resmi kurallara son derece bağlıdırlar (14).

Spor Kulüplerindeki spor yöneticilerinin, başka bir meslekle uğraşmaları ilişkili liderlik boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (p>0,05) (Tablo 9). Fahri spor yöneticileri, toplumun her kesiminden ve meslek gruplarından olabilirler. Karşılıksız olarak sporun gelişmesi ve yaygınlaştırılması için toplumsal bir görev üstlenen kulüp yöneticileri insanlar ile ilişkilerindeki sağlıklı iletişim sonunda toplum içerisinde farklı, saygın bir yer edinmektedirler (11). Spor yöneticiliği dışında başka bir iş sahasında çalışan spor yöneticileri ile sadece spor yöneticiliği yapan yöneticilerin ilişkili liderlik boyutu puanlarının birbirine ne yakın çıkmasından dolayı kaynaklandığı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. ALGANER İ. Y., Liderlik Analizi Ve Türk Silahlı Kuvvetlerinde Liderlik, Afyon: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, 2002.
2. ARICI D. E., Yönetici Yaşının Liderlik Davranışları Üzerindeki Etkileri: Bankacılık Sektöründen Bir Grup Yönetici Üzerine Bir Araştırma, Antalya: Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi, 3, 1-20, 2002.

3. BALCI A., Liderlik Görüş Anketinin Türkçe'ye Uyarlanması ve Yapı Geçerliliği, İstanbul: 21. Yüzyılda Liderlik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 37-40, 1997.
4. BİLGİN N. (Ed.), Sosyal Psikolojiye Giriş, 3. baskı, İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları, 2000.
5. CANKALP M. (Ed.), Sporda yönetim ve Organizasyon, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 127-129, 2002.
6. CHELLADURAI, P., Leadership in Sports Organizations, Canadian Journal of Applied, Sport Science, 5, 226-231, 1980.
7. DIXON R. (Ed.), Management Theory and Practice, England: Butterworth-Heinemann Ltd. Linanc Howe, 1997.
8. DÖNMEZER S. (Ed.), Toplumbilim, 11. baskı, İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım, 163, 1994.
9. ERKAL M. E. (Ed.), Sosyoloji, 9. baskı, İstanbul: Der Yayınları, 30, 1998.
10. ESKİCİOĞLU Y., MİRZEOĞLU N., ÇELEBİ M., Gençlik ve Spor İl Müdürlüğünün Verimliliklerini Etkileyen Faktörlerin Analizi, Antalya: 10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Özet Kitabı, 96, 2004.
11. İKİZLER C. (Ed.), Sporda Sosyal Bilimler 1, 1. baskı, İstanbul: Alfa Basım Yayın Dağıtım, 153-168, 2000.
12. İMAMOĞLU F. A., YERLİSÜ T., Spor Eğitimi Veren Yüksek Öğretim Kurumlarında Görev Yapan Yöneticilerin Yöneticilik ve Liderlik Becerilerinin Değerlendirilmesi, Ankara: Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, VIII,1, 61-71, 2003.
13. KATTAT D., MİZRAK O., YENEL İ. F., Spor Federasyonlarında Görev Yapan Genel Sekreterlerin Liderlik Analizi, Antalya: 10. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi Özet Kitabı, 96, 2004.
14. NALBANT E., ÖZDİL T., ECEVİT Z., Liderlik Nitelikleri ve İş Gören Performansı Üzerindeki Etkileri, İstanbul: 21. Yüzyılda Liderlik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 18-20, 1997.
15. OKAKIN N., TINAZ P., Orta Kademe Yöneticilerinin Liderlik Tarzlarına Yönelik Bir Çalışma; Bankalarda Şube Müdürlüğünün Liderlik Tarzları, 21. Yüzyılda Liderlik Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 1. baskı, İstanbul, 1, 1997.
16. PEKER Ö., AYTÜRK N (Ed.), Etkili Yönetim Becerileri, Ankara: Yargı Yayınevi, 47-49, 2000.
17. TENGİLİMĞLU D., Hizmet İşletmelerinde Liderlik Davranışları ile İş Doyumu Arasındaki İlişkinin Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi 1, 2005
18. ZALEZNİK A., Managers and Leaders, United States: Clin Leadersh Management Review, 18 (3), 171, 2004

PROFESYONEL FUTBOL KULÜPLERİNDE MARKALAŞMA AŞAMALARI

ŞALLI, A. O. *; SERARSLAN, Z. *; ÇOTUK, B. *; AMMAN T. *;
* Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZET

Günümüz sporunda futbol, yerini diğer spor dallarından farklı kılmayı başarmıştır. Son yıllarda her sektörde olduğu gibi futbolda da markalaşma, bir amblem, bir isim ve bir sloganla özdeşleşme gibi unsurlar ağırlık kazanmıştır. Bu durumun sportif başarı, taraftara hizmet ve kazanç için gerekliliği ön plana çıkmıştır.

Araştırmamız profesyonel futbol kulüplerindeki markalaşma aşamalarını belirlemeye yöneliktir. Bunun için belirlediğimiz 30 profesyonel futbol kulüp yöneticilerine, hazırlanan anket soruları ile kulüplerimizin marka olma yolundaki eğilimleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Anketlere verilen cevaplar spss programı ile analiz edilip tablo halinde sunulmuştur.

Araştırmamızın ana kütlesini, ögesini profesyonel futbol kulüplerindeki yöneticiler oluşturmaktadır. Araştırmada örneklem alınmamış, evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Uygulama bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır.

Çalışmada elde edilen bilgiler futbol kulüplerindeki spor yöneticilerinin uygulamalarına ve tanımlanmasına ilişkindir. Bundan dolayı da araştırmada tanımlayıcı araştırma modeli kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda da araştırmaya aldığımız futbol kulüplerimizin marka olmaya ve markalaşma aşamalarında yetersiz kaldıkları tespit edilmiştir (p =0. 000).

Anahtar Kelimeler: Profesyonel Futbol Kulüpleri, Markalaşma, Futbol Kulüplerinde Markalaşma, Spor Yöneticileri.

THE RANKS TO BE TRADEMARK IN THE PROFESSIONAL FOOTBALL CLUBS

SUMMARY

Football achieves to be different from other sports recently. A name, an emblem and, a slogan were given importance also in football as it's in all sectors in these days. Aim of labor and advantage came to the fore for supporter in this condition.

Aim of our investigation to determine intended for the ranks to be trademark in the Professional Football Clubs. Therefore we chose 30 professional football clubs for our prepared poll to determine tendency of the football clubs. Football Clubs compose our investigation's main line. The investigation doesn't include known examples beforehand and its application was making by researcher.

The answers for the public survey are analyzed by 'Program SPSS' and it was presented as a table.

We have some information's with the investigation about sport managers and their applications. Because of this, "descriptive research model" was using for the investigation.

According to result of the investigation that our football clubs in the investigation aren't adequate for the ranks to be trademark (p=0. 000).

Key Words: Professional Football Clubs, Being trademark, To be trademark in the football clubs, Sport Managers.

GİRİŞ

Günümüz sporunda futbol, kitle iletişim araçlarının rolüyle halkın, kitlelerin destek ve talepleriyle bütün dünyayı sarmış; kendi yerini diğer spor dallarından farklı kılmayı başarmıştır. Bu bağlamda kitleler, kendilerini bir futbol kulübünün mümessili olma ihtiyacı hissetmişlerdir.

Bu ihtiyacı bazen bir bedel ödeyerek bazen de aittik hissederek giderip futbol kulüpleriyle birlikteliğe yönelmişlerdir. Bireyler için önem arz eden unsurların başında, gönül verdikleri futbol takımlarında kendi sevdiği, değer verdiği bir etkenin olması, tercih edilen takımın belirlenmesini sağlamaktadır.

Üstünlük savaşının en üst seviyede olduğu futbol kulüplerinde, daha çok başarı, kitlelerce kabul görmek ve daha çok tercih edilebilirliğe ulaşmak amacıyla değişik yöntemler altında çalışılmaktadır.

Son senelerde sıkça söz edilmekte olan "marka olma", "markalaşma" kavramları futbol kulüplerinin çabaları göz önüne alındığında futbolda markalaşma ve bir isimle, bir amblemle, bir çağrışımla; tabi ki futboldaki sportif başarı ile ya da taraftara hizmet bağlamındaki başarılı yönetimle birlikte daha çok kişiye gündeme gelmesi söz konusu olmuştur. Hedef pazara sunulan ayrıcalıklar, bazı özel hizmetler, özellikle karşılıklı olarak sürekli yüz yüze bir iletişimin olduğu hizmet sektöründe markalaşma kavramını ön plana çıkarmıştır.

Markalaşmayla beraber sunulan hizmetlerin koşulsuz satın alınması, kitlelerin bunlara daha yüksek fiyatlar ödemesi ve bu hizmeti ardi ardına tercih etmesi sağlanmaktadır. Bununla beraber marka olmak kısa zamanda ve kolay elde edilecek bir sonuç değildir. Öncelikle belli bir geçmişe dayanarak ve iyi bir silüete sahip futbol kulüplerinin varlığı söz konusudur. Markalaşmak için; hizmetin, rakibin ve çevrenin iyi izlenip etkin yöntemlerle irdelenmesi gerekmektedir. Farklılıkların çağın gereksinimlerine uygun olarak tasarım, dizayn edilmesi önem taşımaktadır. Futbol kulüplerinde farklılık oluşturma, farklı bir şekilde algılanma, ilgi çekme çalışmalarının azlığı bu çalışmayı gerekli kılan önemli sebeplerden birisidir.

METOT

Araştırmada hazırlanan anket soruları vasıtası ile günümüz koşulları ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu amaçla 30 farklı kulüp yöneticisine belirlenmiş anket uygulaması yapılmıştır. Çalışmada elde edilen bilgiler spor kulüplerindeki spor yöneticilerinin uygulamalarına ve tanımlanmasına ilişkindir. Bundan dolayıdır ki araştırmada tanımlayıcı araştırma modeli kullanılmıştır.

Ampirik araştırmamız yalnızca profesyonel futbol kulüplerini kapsamaktadır. Bundan dolayı da spor kulüplerindeki yöneticiler araştırmamızın ana kütlesini oluşturmaktadır. Araştırmamızın profesyonel futbol kulüplerinde olmasından dolayı buradaki kulüp yöneticilerine uygulama yapılmıştır.

Araştırmada örneklem alınmamış, evrene ulaşılmaya çalışılmıştır. Uygulama bizzat araştırmacı tarafından yapılmıştır. Ulaşılan spor yöneticilerinden yüz yüze görüşme ile bilgi alınmıştır. Yüz yüze görüşemediğimiz yöneticilere anketler bırakılıp, daha sonra cevaplı şekli alınmıştır. Anketlere verilen cevaplar spss programı ile analiz edilip tablo halinde sunulmuştur. Bulunan verilerden sonra, söylemler arasında ilişileşim yoluyla ilişki bulunmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan, spor kulüp yöneticilerinin % 76,7'sinin marka ile ilgili yasal prosedürden haberdar olduğu, spor kulüp yöneticilerinin % 76,7'sinin de marka tescil süresi ve koruma hakkının kimde olduğunu bildikleri görüldü. Araştırmaya katılan, spor kulübü yöneticilerinin % 80,0'inin marka olmanın etkili yönetimden geçtiğini savunduğu; yine spor kulübü yöneticilerinin % 30,0'unun sportif başarının teknik ekibin ve sporcuların, % 70,0'inin de sportif başarıyı yönetime bağladıkları görülmektedir. Spor kulübü yöneticilerinin verdiği cevaplardan da görüldüğü üzere % 20,0'si kulübün pazarlama departmanının bulunduğu, % 80,0'i de kulübün pazarlama departmanının olmadığı görülmektedir. Spor kulübü yöneticilerinin % 30,0'unun hedeflerinde ticari kâr elde etmek olduğunu belirttikleri görüldü.

Araştırmaya katılan, spor kulübü yöneticilerinin % 13,3'ünün kulübün ad, renk ve logosunda yenilikler yaptıklarını, % 86,7'sinin de yapmadıkları bulunmuştur. Yöneticilerin % 100,0'lük kesimi kurumunun adını ve amblemini yenilerken müşterilerin görüşlerinden yararlanmadığını, yine yöneticilerin % 100'lük kesimi kurumun hedef kitle üzerindeki olumlu ve olumsuz tesirini araştırmadıklarını ifade etmektedirler. Araştırmaya katılan spor kulüplerimizin yöneticilerinin % 30,0'u müşteri memnuniyetini ölçmekte olduğunu, % 70,0'inin ise bunu icra

etmediklerini ifade ettiği görülmektedir. Spor kulüplerimizin yöneticilerinin % 30,0'u hizmet hatalarını tespit edecek bir sistemle çalıştıklarını, % 13,3'ünün bir Ar-Ge firmasından yardım aldıklarını (Ar-Ge birimlerinin bulunduğunu), % 100'lük bir kısmı kulüplerinin adını ve imajını zedeleyecek görüntü, grafik ve dizaynlardan uzak durduğunu belirtmişlerdir.

Araştırmaya katılan spor kulübü yöneticilerinin % 100'lük bir kısmı kulüplerinin misyonunun, vizyonunun ve bir takım stratejilerinin olduğunu, yöneticilerin % 46,7'si kulüplerinin herhangi bir etkinliğe sponsorluk yapmış olduğunu, % 60,0'ı kulüp tanıtımı için çeşitli spor kulüpleriyle işbirliği ile etkinlikler yaptıklarını ifade ederken, yöneticilerin % 20,0'si kulüplerini ifade eden ve akılda kalan bir sloganlarının olduğunu belirttikleri görülmektedir.

Spor kulüplerinin yöneticilerinin % 100,0'ü müşterilerimizin hangi bölgeden, hangi meslekten, hangi yaştan olduklarına ve kimlerin nelere önem verdiğini belirlemek için, pazar araştırmaları yapmadığını belirttikleri; % 100'lük bir kısmı kulüplerinin borcunun olduğunu; % 13,3'ü sponsorlarının kendilerinden daha fazla kendileri için harcama yaptığını, % 30,0'u adımızı kullanan yerel esnaf veya ulusal kurumların mevcut olmadığını belirttiler.

Araştırmaya katılan, spor kulübü yöneticilerinin % 10,0'u fiziksel mal imal ettiklerini ifade ettiği, % 10,0'u bilgi ve eğitim hizmeti verdiklerini belirtirken, yöneticilerinin % 40,0'ı kulüplerinin ulusal ve evrensel düzeyde sporcu transferi ve sportif ürün-hizmet üretimi yapan kurumlarla anlaşmalı olduğunu belirttikleri tespit edilmiştir.

Yöneticilerimizin % 40,0'ı kurumunda çalışan personelin memnuniyetini ve iş performansını ölçen bir değerlendirme sisteminin bulunduğunu; % 60,0'ı kulüp çalışanlarının eğitim ve gelişimine önem verdiklerini belirttiği görülmektedir.

Araştırmaya alınan spor kulübü yöneticilerinin % 30,0'u lise mezunu, % 50,0'si lisans mezunu, % 20,0'si de lisansüstü eğitim almış kişilerden; yöneticilerin % 20,0'si Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulundan mezun olmuş, % 30,0'u İşletme, İktisat bölümlerinden mezun olmuş, % 23,3'ü Muhasebe bölümünden mezun olmuş, % 26,7'sinin ise diğer bölümlerden mezun olmuş kişilerden oluşmaktadır.

Araştırmaya alınan spor yöneticilerinin % 13,3'ü yönetim kurulunda, % 16,7'si kulüp şirketinin yöneticisi, % 63,3'ünün kulüp yöneticisi, % 6,7'sinin de kulüp genel kurul üyesi olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Futbol kulüplerindeki yöneticilerimizin, marka olmanın sportif başarıdan geçmesi ile sportif başarının yönetimin başarısından gelmesi arasında anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (p = 0,000). Marka olmanın sportif başarıdan geçmesi ile sportif başarının teknik ekip ve sporcuların başarısı sonucunda gerçekleşeceği arasında zayıf bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır (p = 0,077). Marka olmanın yönetimin başarısından geçmesi ile sportif başarının yönetimin başarısından ve teknik ekip, sporcuların başarısından geçmesi arasında aynı değerlerde ancak negatif yönde bir ilişki ortaya çıkmıştır. Kulüplerin yönetsel anlamdaki başarıların daha çok yöneticilerin işi olduğu, ama sportif başarı söz konusu olduğunda ise teknik ekip ve sporculara mesuliyet düştüğü görülmektedir. Kulüplerdeki markalaşma konusunda çalışan pazarlama departmanının bulunması ile kurum olarak hedefin ticari kâr olması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p = 0,000). Kulüplerin hedeflerinin sportif başarı olması, kulüplerimizin markalaşma yönündeki eğilimlerini de geciktirdiği görülmektedir. Araştırmaya alınan futbol kulüplerinin, isim ve logosunun tescil edilmesi ile isimlerini kullanan yerel veya ulusal kurumların bulunması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p = 0,000). Kulüplerimizin hedeflerinin sportif başarı olması ve marka koruma sorumluluğunun kendilerinde olması gibi sebeplerden dolayı isim ve haklarını koruma işlemlerini diğer sorunlarından dolayı daha az önemli buldukları görülmektedir. Kulüplerdeki markalaşma konusunda çalışan pazarlama departmanının bulunması ile kurumların isim, renk ve logosunda güne uygun değişiklikler yapılması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p = 0,000). Kulüplerin daha tam olarak bir kendi parasını kazanacak bir kurum gibi işlerlik ve uygulama kazanamamış olması değişim ve gelişimsel anlamda ilerlemelerini engellemektedir. Kulüplerin müşteri memnuniyetini ölçme çalışmaları ile kulüplerdeki markalaşma konusunda çalışan pazarlama departmanının bulunması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (p =

0,000). Spor kulüplerinin Araştırma-Geliştirme ve bilimsel çalışmalar yapan kurumlarla etkin bir işbirliği içinde olmaları gelişmelerine engel teşkil etmektedir. Kulüplerin vizyon, misyon ve stratejilerinin bulunması hususunda %100,0 kulüplerimizin bunları teorik olarak oluşturduğu görülürken; uygulamadaki yetersizlikleri, uygulamaya aktarılmadığı veya yetersiz hazırlanmış olduğu düşünülmektedir. Kulüplerin tanıtımları için çeşitli spor kulüpleriyle etkinlikler düzenlemesi ile sponsorluk yapmaları arasında anlamlı bir ilişki mevcuttur ($p = 0,000$). Kulüp yöneticilerinin % 86,7'lik kesimi, harcamalarını kendi kulüplerinin sponsorlardan daha fazla karşıladığını belirtmektedirler. Bu durum sponsorluk yasasının tam anlamıyla uygulamada problem çözmediğini veya kulüplerin bunu etkin bir şekilde kullanmadığını göstermektedir. Araştırmaya aldığımız kulüp yöneticilerinin, kulüplerinin % 90,0'lık bölümü fiziksel mal imalatı yapmadığını ve bilgi, eğitim hizmeti veren işletmelerinin olmadığını belirtmektedir. Futbol sektöründe daha endüstriyel anlamda bir atılımın da planlanmadığı, ama %30'luk bir kesiminde yavaş da olsa bilinçli bir şekilde harekete geçtiği görülmektedir. Yöneticilerin belirttiğine göre, kurumumuzda çalışan personelin memnuniyetini ve iş performansını ölçen bir değerlendirme sisteminin bulunması ile kulüpte hizmet hatalarını belirleyen bir sistemin bulunması arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p=0,000$).

Profesyonel Futbol Kulüplerinde, marka olma konusundaki yasal prosedürün bilinirliğine rağmen kulüplerin marka olmaya gerekli özeni göstermediği görülmektedir. Kulüplerimizin büyük bir bölümünün isim, amblem ve renklerdeki yeniliklere girişim göstermediği görülmektedir. Marka olmaya yönelik temellerden biri olan "kaliteye" kulüplerin gerekli önemi vermedikleri görülmektedir. Sportif açıdan kazanımlar elde etmenin, "kalite" gibi unsurların önünde olduğu tespit edilmiştir. Markalaşma yolundaki kriterlerden olan, "üstünlük" kavramına ilişkin olarak kulüplerimizin tutumları oldukça düşük bir seviyededir. Araştırma-Geliştirme çalışmalarına pay ayırmadıkları, dışarıdan da böyle bir talepte bulunmadıkları gözlenmektedir. Kulüplerin araştırma sonucunda, "değer" kavramına oldukça özen gösterdikleri görülmektedir. Kulüplerin, halkta ve dış çevrede (Devlet, Rakipler, Federasyon v. b.) olumsuz betimlemelere yol açacak unsurlardan kaçındıkları görülmektedir. Futbol Kulüplerinin "kurumsal kimlik" kavramın özen gösterdikleri görülmektedir. Teorik olarak bulunan "kurumsal kimlik" pratik olarak etkin bir şekilde uygulanmadığı görülmektedir. Marka olma kriterlerinden bir olan "etkili iletişim ve tanıtım" konularına gerekli derecede önem vermedikleri görülmektedir. Kulüplerin verdiği vaatlerin olumlu sonuçlanmaması (borçluluk durumu), slogan oluşturmuş olmamaları gibi konular olumsuz olarak sonuçlar verirken, diğer kulüplerle kulüp gelişimi için ortaklaşa etkinlikler tertip ettikleri görülmektedir.

Çalışmanın geneline baktığımızda araştırmaya aldığımız kulüplerin, markalaşma çalışmalarına yeterli çaba göstermedikleri, bu konularda yeterli teorik planlama ve uygulamalı faaliyetler olmadığı görülmektedir.

ORGANİZASYONEL ETİK VE ULUSLAR ARASI OLİMPİYAT KOMİTESİ

GÜZEL P. (□) , ÖZBEY S. (□) , DUGAN Ö. (□)

(□) Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZET

Organizasyonel etik; bir organizasyonu toplum olarak kabul ederek şekillendirmekle görevlidir. Sportif organizasyonların en büyüğü ve en önemlisi olan "Olimpiyat Oyunları", Uluslar arası Olimpiyat Komitesi (IOC) ' nin desteği ile Etik kodlarını oluşturarak Organizasyonel Etik kavramının spordaki önemini topluma vurgulamıştır. Bu çalışmada amaç; Özellikle uluslar arası düzeyde düzenlenen sportif organizasyonların etik kodlarını oluşturması gerekliliğinin vurgulanmasıdır. Bu alanda en büyük organizasyon sayılan Olimpiyat Oyunları için IOC'nin oluşturduğu etik kodların tüm sportif organizasyonlara örnek teşkil etmesi için irdelenmesi ve ortaya konması ile ilgili verilerin nitel bir değerlendirmesi yapmaktır. Sonuç olarak; uluslar arası veya ulusal alanlarda düzenlenen farklı amaçlı sportif organizasyonlara ait etik normların dışında, o sportif organizasyonun belirlediği etik değerlerin de oluşturulması gerektiği saptanmıştır. Bu sayede o organizasyonun da başarısı artacağı düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Organizasyonel etik, Uluslar arası organizasyonlar, IOC.

GİRİŞ

Organizasyonel etik; bir organizasyonu toplum olarak kabul ederek şekillendirmekle görevlidir. Bir toplumun kuralları, tutum ve değer yargıları var ise; bir organizasyon da bu tür özelliklere sahiptir. Bu durum organizasyonun geleceğine yön vermesine olanak tanır.

Sportif organizasyonların en büyüğü ve en önemlisi olan "Olimpiyat Oyunları", Uluslar arası Olimpiyat Komitesi (IOC) ' nin desteği ile Etik kodlarını oluşturarak Organizasyonel Etik kavramının spordaki önemini topluma vurgulamıştır (4). Günümüzdeki spor organizasyonları artık ciddi boyutlarda maddi kazançlar elde edebilmektedirler. Maddi Kaynakların büyümesiyle sporda yozlaşmaların ortaya çıkması paralellik göstermektedir. Gerek organizasyon açısından gerekse sporcu açısından "para için spor" ve "her şeye rağmen kazanmak" olguları ön planda tutulmaktadır (5). Bu olgular olimpiizm ruhu ile fair-play anlayışı ile ters düşmektedir. Olimpik anlayışın 2. maddesine göre; olimpiizm bir yaşam felsefesidir. Bedene, iradeye ve zihne özgü nitelikleri yücelterek dengeli bir biçimde bütünleştirir, Olimpizm sporu kültür ve eğitim ile kaynaştırarak çaba göstermenin iyi örneklerin eğitsel değerinin ve evrensel temel ahlak ilkelerine saygının verdiği mutluluğa dayalı bir yaşam biçimi yaratmayı amaçlar. (11).

Bu çalışmada amaç; Organizasyonel etik kavramının spor örgütlerine ve organizasyonlarında önemini vurgulamaktır. Böylece, başta IOC'nin oluşturduğu etik kodların, tüm sportif organizasyonlara örnek teşkil etmesi için irdelenecek ve ilgili verilerin nitel bir değerlendirilmesi yapılacaktır.

ETİK

Etik sözcüğü Yunanca "ethos" kelimesinden gelmektedir. Eski Yunanca' da ethos insanların yaşadıkları yer, ile gelenek, görenek, alışkanlık ve bir kişinin yaratılış öz nitelikleri gibi anlamlar taşımaktadır (3).

Etığın sözlük anlamını ele aldığımızda kısaca "ahlaki prensipler sistemi, ahlak prensipleri. ahlak ilmi, ahlak sistemi, ahlakıyat" diyebiliriz (1).

Neyin iyi ve kötü, doğru ve yanlış, zorunluluk ve seçeneğe olduğu ve davranışların kuralları ile ilgilendirir (2). Günümüzdeki anlamı; insan tutum ve davranışlarının iyi (doğru) ya da kötü (yanlış) yönden değerlendirilmesidir. İnsanlar arasındaki ilişkilerin temelinde yer alan değer-

lerin, ahlaki bakımdan doğru ya da yanlış olanın niteliğini araştıran bir felsefe dalıdır.

Etik değerler kişisel düşünceler ve öncelikler ile karıştırılmamalıdır. Etik kararlar diğer insanları oldukça etkiler. Kişisel düşünceler ve öncelikler etik kararlar kadar etki yapmaz. Etik kararların sosyal etkileri bulunmaktadır. Etik; karar verecek olanların hareketlerinin diğer insan guruplarını ve bireyleri nasıl etkileyebileceğini düşünmelerini sağlar (12).

ORGANİZASYONEL ETİK

Etik konusu felsefenin başlangıcından beri en az 2500 yıldır filozoflar tarafından tartışılmaktadır. Bir yönetim disiplini olarak gelişmekte olan yönetim etiği, ortaya çıkışını ve gelişimini 1960'lardaki sosyal sorumluluk hareketine borçludur. Bu hareket, işletmelerin gerek dünyanın ekonomik kaynaklarını kullanmaları gerekse işletme liderlerinin ve yöneticilerinin aldıkları kararlarla işletmede çalışanların ve toplumun refahını ve sosyal ahlâkı etkilediği anlayışına dayalıdır. Örgütlerde kararın tek performans göstergesi olduğu geleneksel anlayış değişime uğramaktadır. İş hayatı gittikçe karmaşık, dinamik ve çok yoğun rekabetin yaşandığı bir hal almaktadır. Bu ortamda işletmelerin doğru şeyler yapmak ve bu esnada hem kendilerine hem de diğerlerine zarar vermemek gibi bir sorumluluğa sahip olmaları, etik yönetimine ihtiyacı ortaya çıkarmıştır (14).

Etik organizasyonların oluşumu için liderliğin 7 adımı bulunmaktadır. Kurumda organizasyonel etik oluşturmak için liderin önemli bir rolü vardır. Bu nedenle etik liderliğin bu yaklaşımlarını organizasyonların benimsmeleri gerekmektedir.

1. **Etik tavrın, inancın ve alınan yaklaşımın açıklanması:** En üst düzey yönetim, tüm kurum çalışanlarına temel değerler ve ilkeler oluşturduğunu ve bunların tüm çalışanlar tarafından karar alma süreçlerinde istisnasız uygulama gerekliliğini açık ve anlaşılır bir şekilde belirtmesi. Bu alınan kararın bundan sonra o kurumun bütünlüğünün ayrılmaz bir parçası olacağını ve tüm karar alımlarında uygulanmasa gerektirinin öneminin vurgulanması.

2. **Kurumun resmi etik sistemlerinin kurulması:** Kurum, etik yönetimi için gerekli sistemlerin kurulmasını, politikası ve usullerinin belirlenmesini, ve davranış kurallarının saptanmasını temin eder. Çalışanlar belirlenen kodlara uymak zorundadırlar. Resmi yapıları örnek olarak; etik değerler kılavuzu, davranış kuralları belgesi, etik politikaları, etik gözetim kurulu, etik anketler, etik yönetimi sorumlusu ve görevleri, etik arama merkezi, ve diğer etik yönetimi uygulamaları vb. gösterilebilir.

3. **Beklentilerin kültürel sistem vasıtası ile kurum içi iletişimi:** Kurumun her kademesinde bulunan liderler gerek söylemlerinde gerekse eylemlerinde tutarlı ve sürekli olarak etik beklentilerini çalışanlarına iletebilmelidirler. Bu yaklaşım, resmi yapının varlığını güçlendirecek ve farkındalığını arttıracaktır. Liderlerin kendilerini örnek teşkil etmeleri başarılı iletişim ve etkileşimin ön şartıdır.

4. **Etik politikasını ölçümleyerek mükafatlandırma:** Ölçümleme ve mükafatlandırma kullanılarak, çalışanların kurum etik politikasına sadık kalmaları ve bunu kullanmaları teşvik edilir. Başarı ile etik davranış birbiri ile özdeşleşmeye başlar.

5. **İletişim ve eğitim stratejilerinin oluşturulması:** Stratejik iletişim kampanyaları ve eğitim programları kullanılarak, her çalışanın etik politikalar konusunda bilgisi artırılır, bu politikalara verilen önemin altı çizilir ve kurum içinde bir etik kültürü oluşturulmaya başlanır. Çalışanlar söylemleri eylemlere çevirmeye başlarlar ve genel olarak etik uygulamalar konusunda duyarlılık ve tatmin artmış olur.

6. **Kritik olaylara doğru yaklaşım:** Üst düzey yönetimin kurum için dönüm noktası teşkil edecek kritik olaylar karşısında takınacağı doğru tutum, onların etik yönetimine verdikleri önemi vurgulayacak ve tüm çalışanlar için bir referans oluşturacaktır. Etik standartlara uyumun sadece orta ve alt kademeler için geçerli olmadığı, üst kademelerde de çok önemsendiğinin mesajı verilecektir. Bu şekilde alınan bir doğru karar, bir kurumun tüm karar alma kültürünü etik değerler lehine bir günde değiştirebilir.

7. **Gizli bir ajandanın var olduğu yanlışlığının oluşmasını önlemek:** Çok kritik olup da, kontrolü en güç unsurlardan biri, kurum çalışanlarının üst düzey yönetimi, etik yönetimi konusunda samimi ve

inandırıcı bulmamalarıdır. Etik kültürün oluşumunda tüm çalışanların yaklaşımının bu kadar önemli olduğu bir bağlamda, üst düzey yöneticilerin niyetleri ve amaçları konularında olumsuz veya yanlış bir görüşün oluşması çok büyük bir tehittir. Dolayısı ile, üst düzey yöneticiler kendi çıkarlarını ön planda tutuyorlar gibi bir intibayı oluşturacak söylem veya eylemlerden itina ile kaçınmalıdırlar (10).

ETİK DAVRANIŞ KODLARI

Davranış kodları ve etik kodlar bir 20. yüzyıl buluşu değildir. Hatta en eski sözel dini gelenekler ve yazılardan bunlara rastlayabiliriz, Torah ve Koran gibi. A. B. D' de modern kodların ilk gelişimi tıp, muhasebe ve kamu sektöründe gibi görünmesine rağmen etik kodları olan profesyonel alanlar bir tek bunlar değildir. Kodlar aynı zamanda sağlık ve bakım tesisleri, enerji firmaları, pazarlama şirketleri, sosyal çalışma ajansları, bilgisayar endüstrisi ve okul yönetimi gibi kurumlarda da görülmektedir. Profesyonel organizasyonlar üyeleri için etik kodlar oluşturmakla yalnız değildirler. Bireysel şirketle ve iş yerleri hızlı bir şekilde kodlarını geliştirmektedirler (9).

Davranış kodları (etik kodlar) bir organizasyonun yada mesleğin çalışma prensiplerini açıklar ve direkt bir şekilde taslağını çıkarır. Etik kodlar çalışanların davranışlarını yöneten bir rehberdir. Kodlar açık ve anlaşılır olmalıdır, gereğinden fazla uzun yada karışık olmamalı ve çalışanların başarmak için gerekli olacak hedefleri anlamaları konusunda cesaretlendirmelidir. Kodlar sadece kuralları ve cezaları içermemelidir. Günümüz toplumunda kurum ve kuruluşlar etik davranış ve etik iklim oluşturma konusunda artan bir şekilde halk incelemelerine tabii tutulmaktadır. Multi-milyon dolarlık bir endüstri olan sporda aynı inceleme altındadır. Sims' e göre (1992), bir organizasyonun etik iklimi doğru davranışı anlamlandırmayı ve etik durumlarla nasıl başa çıkılabileceğini gösterir. Bu iklimi oluşturanın bir yolu davranış kodları ve etik kodların bilinmesinden geçer. Davranış kodları bir firmanın, iş yerinin yada organizasyonun; etik felsefesini ve inançlarını belirten tek görünür kaynaktır (13).

ULUSLAR ARASI OLİMPİYAT KOMİTESİ VE ETİK KODLARI

Uluslar arası olimpiyat komitesi 1894 yılında Fransız eğitimci Baron Pierre de Coubertin tarafından olimpiyat oyunlarını yeniden canlandırmak amacıyla kurulmuştur. IOC devlete bağlı olmayan, özerk bir organizasyondur ve olimpiik hareketin yaratıcısıdır. IOC olimpiik hareketin bir şemsiye organizasyonu biçiminde varlığını sürdürmektedir. Organizasyon olimpiyat sembolü, bayrağı, olimpiik andı, sloganı ve olimpiyat oyunlarıyla ilgili tüm haklara sahiptir. Öncelikli sorumluluğu yaz ve kış olimpiyat oyunlarını düzenlemektir. (7).

IOC olimpizmin etik ideallerini geliştirmekle sorumlu bir organizasyondur. Organizasyonlar; organizasyonun yapılarını, stratejilerini, davranışlarını, değerlerini ve hedeflerini – kısaca organizasyonun kültürünü – oluşturan bireyler tarafından kurulurlar. Bu yolla etik organizasyonun tanımını iki yoldan sınavarak ulaşabiliriz. Birincisi bağlı bulunan kültürü analiz etmek ikincisi ise bireylerin bağlı bulundukları birliğe karşı olan ahlaki sorumluluğu (11).

Uluslararası Olimpiyat Komitesi Etik Kodları

A. Değer ve Saygınlık

Bireylerin saygınlığını korumak Olimpizmin temel gerekliliğidir. Irk, cinsiyet, etnik köken, din, felsefik veya siyasi görüş, medeni durum gibi konularla ilgili katılımcılar arasında ayrımcılık yapılmamalıdır. Katılımcılara fiziksel veya zihinsel olarak zarar verecek olan davranışlar tolere edilmemelidir. Doping kesinlikle ne seviyede olursa olsun yasaklanmalıdır. Sözlü veya fiziksel saldırılar yasaklanmıştır.

B. Doğruluk, Dürüstlük

Olimpiik oyunları düzenleyen temsilciler kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmemelidir. Temsilciler arasında saygı ve arkadaşlık dahilinde de olsa maddi açıdan değerli hediyeler kabul edilmemelidir. Oluşabilecek karışıklıklarda ve ikilemlerde temsilciler kendi aralarında çözüm üretmeye çalışmadan Olimpiyat Kurulunu bilgilendirmelidir.

C. Kaynaklar

Kaynaklar sadece Olimpiyat amaçları için kullanılmalıdır. Gelir ve giderler kayıt altına alınarak denetçiler tarafından kontrol edilmelidir.

Medya ve sponsorlar gibi kuruluşları olimpiyat oyunlarına katkı sağlamlar için desteklemeliyiz.

D. Adaylar

Üye olan tüm temsilciler yapılacak olan Olimpiyat Oyunları kendi şehirlerine alabilmek için üçüncü şahıslardan politik veya maddi destek almamalıdır.

E. Devletle İlişkiler

Temsilciler devlet yetkilileri ile evrensellik prensipleri ve politik tarafsızlık ilişkileri içerisinde Olimpiyat Oyunları'nın düzenlenmesi için uyum içerisinde çalışmalıdırlar.

F. Gizlilik

Temsilciler kişisel kazanç ve yarar sağlamak amacıyla organizasyonun veya herhangi bir üyesinin zarar göreceği bilgiler verilmesinden kaçınmalıdırlar.

G. Gerçekleştirme, Uygulama

Temsilciler Etik Komisyonu'nun her yıl IOC Başkanı'na ve Olimpiyat Kurulu'na önerdiği, Olimpik Antlaşma'ya ve var olan Etik Kod'lara göre uygulamalar yapmalıdırlar (6).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Sonuç olarak; Uluslararası veya ulusal alanlarda düzenlenen farklı amaçlı sportif organizasyonlara ait etik normların dışında, o sportif organizasyonun belirlediği etik değerlerin de oluşturulması gerektiği saptanmıştır. Bu sayede o organizasyonun da başarısı artacağı düşünülmektedir.

Organizasyonlarda genellikle ahlaki sorumluluklar bireylere yakıştırılmaktadır, ancak bu durum, devletin, şirketin veya organizasyonun sorumluluğunu ne derece de etkiler tartışmak gereklidir.

IOC; Olimpizmin etik ideallerini geliştirmekle sorumlu bir organizasyon olmasına rağmen son yıllarda bazı eleştirilerden etkilenmektedir. Bazı IOC üyeleri kişisel incelemeler geçirmişler ya da üyelikten çıkarılmışlardır. Fakat, IOC oluşturduğu bu kodlar sayesinde etik olmayan uygulamaları önlemeye çalışmaktadır.

Bu nedenle; öncelikli olarak ülkemizde de sporu yönlendiren temel kurumların (GSGM, TMOK, Özel ve Müessese Spor Klüpleri, v. b.) Etik Konseylerini oluşturmaları ve bünyeleri içinde yapılan organizasyonlarla bu konuda destek sağlayarak denetim görevi üstlenmeleri önerilmektedir.

Kaynaklar dizini

1. Baskin, O, Aranoff, C & Latimore, D. 1997. Public Relations: The Profession and the Practice Madison: Brown and Benchmark
2. BOZKURT, V. Püritanizmden Hedonizme Yeni Çalışma Etiği, A-lesta, 2000;
3. Ethics, the Olympics and Search and Global Values; Journal of Buisness Ethics, 2002, v. 35 issue 2
4. "Fair Play' versus Competing to Win & Coubertin's Thought", 2006, Alexander Kitroeff, International Olympic Academy, 46th International Session For Young Participants, Greece
5. http://multimedia.olympic.org/pdf/en_report_17.pdf
6. http://www.olympic.org/uk/organisation/ioc/organisation/index_uk.asp
7. IOA, Blue Books, 44th Session, 2004, p: 87, Ancient Olympia
8. MASTERALEXIS L. P., BARR C. A., HUMS M. A. Principles And Practice of Sport Management, 2004,
9. MİDİLLİ A. Etik Liderlik, Tügiad Elegans Dergisi, sayı 68. eyl/ekm 2004
10. MİRZEOĞLU, N. Spor Bilimlerine Giriş, Ankara, 2003 syf. 65
11. "Olympism and Its Ethic, Prof. Dr. Jim Parry, IOA, Blue Books, 44th Session, 2004, p: 97-98
12. PARKS J. B., QUARTERMAN J. Contemporary Sport Management, p.. 96, 2003, Human Kinetics
13. SİMS, R. R. (1992). The Challange of Ethical Behavior in Organizations. Jornal of Buisness Ethics, 11, 505-513.
14. UZKESİCİ N. İşletmelerde Etik Yönetimi - İşletmelerde Etik Kalitesinin Yönetimine Geçiş. (www.isguc.org.tr)

ULUSAL VE RESMİ BAYRAM KUTLAMALARININ ANALİZİ BİR BAYRAMIN ANATOMİSİ "23 NİSAN ULUSAL EGEMENLİK VE ÇOCUK BAYRAMI" KÜTAHYA İLİ ÖRNEĞİ

ÖZET

ÖNVER, M*. ; KARAKUŞ, S**. ;

* *Kütahya Atatürk Lisesi Beden Eğitimi Öğretmeni*

** *Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Kütahya*

Bu araştırmanın amacı; kanun ve yönetmelikler ile kapsamı belirlenmiş olan milli bayramlarımızı kutlamada ne kadar başarılı olduğumuz ve kutlamalar çerçevesinde yapılan stadyum içi ve stadyum dışı etkinliklerin, milli bayramların anlam ve önemine uygun bir şekilde icra edilip edilmediğini tespit etmek ve stadyum içi törenler için harcanan emek ve yapılan masrafların amaca ne kadar hizmet ettiğini ortaya koyup gerekli önerilerde bulunmak olacaktır.

Araştırmamızda öncelikle olarak Ulusal ve Resmi Bayramlarla ilgili kanun ve yönetmelikler taranarak, ilgili bakanlıkların yayınlamış olduğu genelgeler incelenmiş, 2004 yılında Kütahya'da ki 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamaları analiz edilmiştir.

Araştırma bulgularına göre; Ulusal Bayramlarımızın klasik, alışıl-gelmiş ve monoton yapıdan kurtarılması ve bayramları stadyum içinde kutlamaktansa stadyumu dışı etkinliklere ağırlık verilmesi hususunda ilgili bakanlıklar genelgeler yayınlamış olmalarına rağmen, stadyum içi gösterilere 4992 öğrenci katılırken, stadyumu dışı gösterilere sadece 105 öğrencinin katıldığı ve stadyum dışı gösterilerin çok sönük geçtiği ve bunun yanında toplamda 20 dakika süren stadyum içi gösterilere ise sadece hazırlık çalışmaları için öğrencilerin katılmadığı ders saatinin 56400, boş geçen beden eğitimi ders saatinin 2275 yapılamayan egzersiz saatinin ise 546 ders saati olduğu toplamda ise 59370 ders saatinin stadyum içi gösterilere hazırlanmak için yapılamadığı tespit edilmiştir.

Bu sonuçlar dahilinde de;

- Eğitim yılının 2. döneminde bayram hazırlıkları için beden eğitimi derslerinin ve ders dışı egzersiz çalışmalarının tam verimli işlenemediği,
- Israrla üzerinde durulan stadyum dışı gösterilerinin nitelik ve niceliğinin artırılması,
- Bayramda sadece çocukların gösteri yapmayıp çocukların da eğlenmesini sağlayacak gösterilerin yapılması önerilerimiz arasında yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Milli Bayramlar, Kutlama, 23 Nisan

THE ANALYSIS OF CELEBRATION OF OFFICIAL AND NATIONALS FESTIVAL AN ANATOMY OF A FESTIVALS "23RD APRIL - NATIONAL SOVEREIGNTY AND CHILDREN'S FESTIVAL" KÜTAHYA EXAMPLE

SUMMARY

The aim of the this research is to find out how successful we are in celebrating the festival that are determined in laws and governing statutes and to find out whether these celebrations are performed according to the meaning and importance of national festivals and to bring up how much useful the expenses and efforts spent for the celebrations in the stadiums and to give useful suggestions.

In our research firstly the laws and governing statutes about the National and Official festivals were searched and the notices published by the related ministries were examined and the

celebrations of 23rd April National Sovereignty and Children's festival in Kütahya in 2004 were analyzed.

According to findings of research; although related ministries had published notices about celebrations for recovering them from classical monotonous structure and giving importance to activities out of the stadiums rather than the activities in stadiums, it is found that 4992 students took part in shows in the stadiums, but only 105 students took part in shows out the stadiums and these shows were not so interesting and on the other hand for the preparations of stadium shows which lasted for only 20 minutes, the other number of lessons that the students could not attend was 56400 the number of physical education lessons which were free were 2250, the number of exercises which could not be done were 546 and totaly 59370 lessons could not be done because of the preparations of shows in stadiums.

As a result;

In the 2nd term for the preparations of festivals the physical education lessons and exercises were not done effectively.

The quantity and quality of the shows done out of the stadiums should be increased.

In the festivals children should not only do shows but there also must be shows which entertain the children.

Keyword: Nationals Festival, Celebration, 23rd April

GİRİŞ;

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı dünyada hiçbir ülkede bulunmayan iki farklı unsuru bir araya getiren milli bir bayramdır. Bu bayram bir taraftan Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerinin atıldığı egemenliğin ilan edildiği anlamlı gün, diğer taraftan "yarının büyükleri, geleceğin garantisi" çocuklar için bir şenliktir. Atatürk'ün Türk çocuklarına armağan ettiği bayram dünya çocukları arasında sevgi ve dostluk bağlarının geliştirilmesi ve tüm insanların barış içerisinde yaşayacakları bir dünyanın oluşmasına katkıda bulunmak için her yıl düzenlenmektedir.

Atatürk'ün çocuk sevgisini herkes bilmektedir. Atatürk'ün manevi çocuklarıyla ilişkisi o yıllarda yaşayan kişilerin anı kitaplarında yer almaktadır.

Bütün konuşmalarında "Bugünün küçükleri yarının büyükleri" diyerek geleceğin çocukların elinde olduğunu her fırsatta belirten Atatürk, 1924'te ilk Meclis'in açılış tarihi olan 23 Nisan gününün bayram olarak kutlanmasına karar vermiştir. Bu tarihten 5 yıl sonra ise bayramı çocuklara armağan etmiştir.

Uzun yıllar kutlanan bayram dünyada çocukların sahip olduğu tek bayramdır. 1979'un UNESCO tarafından çocuk yılı ilan edilmesiyle bayram uluslar arası bir nitelik kazanmıştır. TRT, 1979'dan bu yana geleneksel olarak 23 Nisan Çocuk Şenliği düzenlemektedir. Bir hafta süren etkinliklere tüm dünya çocukları davet edilmektedir. Farklı kıtalardan farklı ülkelerden gelen çocuklara gönüllü ailelerin misafiri olmaktadır. İşte bunun kanıtı olarak etkinliklere 8-12 yaş arası çocuklar katılabilmekte ve yalnızca barış istemektedirler. (1)

TARTIŞMA ve BULGULAR:

Bayramların yasal dayanağını; 2429 sayılı ulusal bayram ve genel tatiller hakkındaki kanunun 4. maddesi oluşturmaktadır. Kanunun bu maddesinde, Ulusal ve Resmi Bayramlarda yapılacak törenler Milli Savunma, İçişleri, Dışişleri, Milli Eğitim, Gençlik ve Spor ve Kültür Bakanlıklarınca müştereken hazırlanacak bir yönetmelikle düzenlenir denmektedir.

Ulusal ve resmî bayramlarda yapılacak törenler yönetmeliği: 01/10/1981-17475 sayılı resmi gazetede yayınlamıştır. Yayımlanan bu yönetmeliğe göre; bayramların anlam ve önemine uygun olarak coşku ile kutlanmasını sağlamak, Ulusal ve Resmî Bayramlarda yapılacak törenleri düzenlemek, bütün koordinatör kuruluş ve bakanlıkları belirlemek, resmî ve özel kuruluşların bu konuyla ilgili hizmetlerinde birlik ve beraberliği sağlamak, il ve ilçelerde kutlama komitelerinin oluşumunu sağlamak ve bu komitelerin görev, yetki ve çalışma usullerini belirlemiştir.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı ile ilgili "İllerde Kutlama Komiteleri" oluşturulmaktadır. Başkanlığını ilin Valisinin yaptığı komiteyi; Garnizon Komutanlığı, Belediye Başkanlığı, Üniversite Rektörlükleri, İl Emniyet Müdürlükleri, Milli Eğitim Müdürlüğü, Gençlik Spor İl Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlükleri, Kültür Turizm Müdürlüğü ve Tedaş Müessese Müdürlüğü gibi ihtiyaca göre başka kurumlarda bulunabilmektedir. İl kutlama komitesinde görev alan her kuruluş bayramın kutlanmasıyla ilgili çeşitli görevler almaktadır. Bu kuruluşların içinde en geniş kapsamlı görevi ise Milli Eğitim Müdürlüklerinin olmaktadır. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamalarının en önemli noktası stadyum içi ve stadyum dışı kutlama etkinlikleridir.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kapsamında stadyum içi ve stadyum dışı kutlama etkinlikleri için İl Milli Eğitim Müdürlükleri bünyesinde Komite ve Komisyonlar oluşturulmaktadır. Milli eğitim müdür yardımcısına bağlı olarak ilköğretim okul müdürlerinden oluşan bir komisyon oluşturulur. Bu komisyon bayramın genel çalışma kapsamıyla ilgili (stadyum içi ve stadyum dışı kutlama) faaliyetlerini belirler. Ayrıca yine Milli Eğitim Müdür Yardımcısına bağlı stadyum içi gösterilerin organizasyonunu sağlayan (katılacak öğrenci sayısını, öğrencilerin sergileyeceği gösterileri ve öğrencilerin giyeceği kıyafetleri) teknik bir komite, başta beden eğitimi öğretmenleri olmak üzere; müzik, sosyal bilgiler, tarih, bilgisayar, edebiyat ve resim öğretmenlerinden oluşturulmaktadır. Teknik komitenin içindeki beden eğitimi öğretmenlerinden biri tören komutanı olarak belirlenir. Tören komutanı teknik komitenin çalışma ve işleyişinden sorumlu kişidir. Oluşturulan bu teknik komite kasım ayı içinde okullarından görevli izinli olarak toplanır ve gösterilerle ilgili planlamaları yapar. Planlamada; Stadyum içi gösterilerin provası sayısı ve tarihleri ile Fon gösterisinin prova sayısı ve tarihleri belirlenir. Tespit edilen prova sayıları ve tarihleri sırasıyla okul müdürleri komisyonu, şube müdürü, Milli Eğitim Müdürü ve Valiliğin onayını alır. Vali onayından sonra çalışmalar başlar

Sırasıyla Teknik Komite, Stadyum içi Gösterilerin provası ve Fon Gösteri grubu çalışmaları sebebiyle kaybolan iş gücüne bakalım.

"23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı" Kütahya ili örneği"

Teknik Komitede Görevli Öğretmenlerin okullarındaki derslere girmedikleri gün sayısı.

- Tören komutanı ve yardımcısı 8 beden eğitimi öğretmeni (10 iş günü)
- Fon grubundan sorumlu 3 beden eğitimi (5 iş günü)
- Bir Resim Öğretmeni (5 iş günü)
- Bir Müzik Öğretmeni (10 iş günü)
- Bir Sosyal Bilgiler Öğretmeni (5 iş günü)
- Bir Bilgisayar Öğretmeni (5 iş günü)
- Bir Edebiyat Öğretmeni (5 iş günü)

23 NİSAN TEKNİK KOMİTESİNDE KAYBOLAN İŞ GÜCÜ

- 9 Öğretmen 10 İş Günü - 7 Öğretmen 5 İş Günü Okulundaki Derslere Girmemiştir.
- **TOPLAM 16 ÖĞRETMEN**
- Bir Öğretmenin Haftada Ortalama 25 Saat Derse Girdiği Hesap Edilirse,
- 9 Öğretmenin: 450 Ders Saati
- 7 Öğretmenin: 175 Ders Saati
- Yapılamayan beden eğitimi dersi: 475 saat
- Yapılamayan Beden Eğitimi Ders Dışı Eğitim Çalışmaları: 114 Saat
- **Toplam: 739 Ders Saati Boş Geçmiştir.**

23 Nisan Ulusal Egemenlik Ve Çocuk Bayramı Stadyumu İçi Gösterileri Hazırlık Çalışmaları

36 ilköğretim okulundan 450 kız 450 erkek toplam 900 öğrenci 10 iş günü stadyum içi hazırlık çalışmalarına katılmıştır. Bu çalışmalara

okullarının başında 32 beden eğitimi öğretmeni, 36 idareci de iştirak etmiştir.

23 Nisan Ulusal Egemenlik Ve Çocuk Bayramı Stadyumu İçİ Gösterileri Hazırlık Çalışmaları Sonunda Kaybolan İş Gücü

- 32 beden eğitimi öğrt. X 25 ders saati X 2 hafta = 1600 saat beden eğitimi işlenemedi
- 900 öğrenci X Her bir öğrenci 30 saat haftada X 2 hafta = 54000 ders saatine giremedi
- 32 beden eğitimi öğret. X 6 saat egzersiz X 2 hafta = 384 egzersiz saatini işleyemedi
- Öğrencilerin servis ücreti 2. 750 YTL

Fon Gösteri Grubu Hazırlık Çalışmaları

Fon gösteri grubu 4 ilköğretim okulundan toplam 587 öğrenciden oluşmaktadır. 4 beden eğitimi öğretmeni ve okullarının başında 2 görevli öğretmen 10 iş günü prova çalışması yapmıştır.

Fon Gösteri Grubu Hazırlık Çalışmaları Nedeniyle Kaybolan İş Gücü

- Fon gösteri grubuna katılan okulların 6 ve 7 sınıflarında 2400 ders saati işlenemedi
- 4 beden eğitimi öğret. X 25 ders saati X 2 hafta = 200 saat Bed. Eğt işlenemedi.
- 4 beden eğitimi öğret. X 6 saat egzersiz X 2 hafta = 48 saat Egzersiz işlenemedi

Stadyum İçİ Gösteriler Nedeniyle Boş Geçen Ders Saatleri

- **BEDEN EĞİTİMİ DERSİ : 2275 SAAT**
- **EGZERSİZ ÇALIŞMALARI : 546 SAAT**
- **RESİM-MÜZİK-EDEBİYAT : 150 SAAT**
- **ÖĞRENCİNİN KATILMADIĞI: 56400**

GENEL TOPLAM: 59370

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bayramların olmazsa olmaz en önemli kriteri stadyum içi gösterilerde yer alan tören geçişi ve gösteriler bölümüdür. 19 Mayıs Atatürk'ü Anma Gençlik ve Spor Bayramında gösterilerin içeriği, (erkek – kız hareketleri gibi) provaların sayısı- gösterilerde kullanılacak giysi ve aletlerin neler olabileceği gibi en ince ayrıntısına kadar 19 mayıs bayram kutlama yönergesinde belirtilmiştir. 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramında bu konu 19 Mayıs'da olduğu gibi yasal bir düzenlemeyle tam belirtilmemiştir. Gösteriler (stadyum içi etkinlikler) bölümünün yorumunu (teknik komitedeki görevli öğretmenler) yapmaktadır.

23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramındaki gösteri programlarının (stadyum içi etkinlikler) aşırı derecede monoton bir halde kutlanması ve ekonomik olarak da çok masraflı olması bunun yanında stadyum içi etkinlikler için ayrılan prova günlerinin fazla olması - okullardaki eğitim - öğretim faaliyetlerinin de aksamasına ve beden eğitimi ve ders dışı eğitim çalışmaları, bayram hazırlıkları yüzünden tam verimli işlenemediği ve sonucunda beden eğitimi öğretmenlerinin mağdur edildikleri gözlenmektedir, aynı zamanda bu durumun ülke sporunun zararına olduğu yadsınamaz bir gerçektir.

Bunun neticesinde 1997 yılında ve 2000 yılında dönemin Milli Eğitim Bakanı bir genelge yayınlamıştır. Bu genelgede; 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını monoton havadan uzaklaştırılmasını, tasarruf tedbirlerine uyulmasını en önemlisi stadyum içi gösterilerden ziyade bayramların stadyum dışına taşınmasını ve stadyum dışı gösteriler ile ilgili komitelerin kurulmasını ifade etmiştir.

Yayınlanan bu genelge sonucunda; stadyum dışı gösterilerin organize edilmesi için komiteler kurulmuştur. Bu kurulan komitelerin faaliyet alanları çok dar kalmıştır, amaca ulaşmada yeterli olmamıştır.

2004 yılında kutlanan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramında da hiç bir artı durum olmamış bayram klişe bir şekilde monoton yapıda kutlanmış ve okullara, öğrencilere ve devlete maddi ve manevî çok büyük yük olmaya devam etmiştir.

İsrarla üzerinde durulan stadyum dışı gösterilere ise sadece toplam: 105 öğrenci katılmıştır.

Fon gösteri grubunun bayramlarda görev alması da tamamıyla teknik komitenin bir yorumudur. Fon adı altında bir gösteri grubunun olma zorunluluğu yoktur.

Ayrıca milli egemenlik yürüyüşünün stadyum içi gösterilerden hemen sonra bütün okulların katılımı ile birlikte yapılması daha coşkulu olmasına ve de halkın daha fazla katılmasına etken olacağı kanaatini taşımaktayız.

ÖNERİLER;

- Bayramların bir günde gösteriler şeklinde bitirmektense, yapılacak etkinliklerin haftaya yayılması.
- Bayramda sadece çocukların gösteri yapmayıp çocukların da eğlenmesini sağlayacak gösterilerin yapılması
- Stadyumda görevlendirilecek "fon gösterisi" grubuna okullardan öğrenci seçilmemesi. bu işi garnizon komutanlığının üstlenmesi.
- Stadyum alanında tören geçişi yapan çocukların kutlamaların diğer bölümlerini de izlemelerinin sağlanması.
- Bayram prova sayılarının daha aza indirilmesi
- Okullara maddi külfet getirecek kıyafet alımı gibi işlemlerin Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından finanse edilmesi.
- Bayramda resmi törenden ziyade yediden yetmişe halkın katkısıyla bir şenlik ve düğün havasının yansıtılması.
- Tören geçişlerinde bandoyu okulların çalmalı, önerilerimiz arasında yer almaktadır.

Kaynaklar:

1. http://www.trakya.edu.tr/Haberler/2005/23nisan_anlam_onem.htm

ÖZEL İLKÖĞRETİM OKULLARINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE BEDEN EĞİTİMİ DERSİ HAKKINDAKİ TUTUM VE GÖRÜŞLERİ

ERKMEN G* TEKİN M* TAŞĞIN Ö*

* Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KONYA

** Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KARAMAN

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; Özel ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin çeşitli değişkenlere göre beden eğitimi dersi hakkındaki tutum ve görüşlerini belirleyebilmek.

Araştırmanın evrenini; Konya ili merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel ilköğretim Okullarında öğrenim gören 92'si erkek 70'i bayan olmak üzere toplam 162 6. 7. 8. sınıf ilköğretim öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırma tarama modelindedir. İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için geliştirilen anket, tesadüfi örneklem yoluyla Konya ili Merkezinde Bulunan Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel ilköğretim Okullarında öğrenim gören 92'si erkek 70'i bayan olmak üzere toplam 162 6. 7. 8. sınıf ilköğretim öğrencisine uygulanmıştır. Verilerin çözümlemesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca; sınıf değişkenine göre öğrencilerin beden eğitimi dersi hakkındaki tutum ve görüşlerini belirleyebilmek için geliştirilen 9 soruya (2X2) Kİ KARE testi uygulanarak manidarlık (P) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmıştır. Yaptığımız bu çalışmanın sonucunda; özel ilköğretim okullarında uygulanan beden eğitimi ve spor dersleri hem 6. sınıfta öğrenim gören hem de 7. ve 8. sınıfta öğrenim gören öğrenciler açısından önemli; öğrencilerin bu derse karşı tutum ve görüşlerinin olumlu yönde olduğu saptanmıştır. Fakat sınıflar ilerledikçe beden eğitimi derslerine karşı olan tutum ve görüşleri değişmiştir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, İlköğretim

ATTITUDES AND OPINIONS OF THE STUDENTS STUDYING IN PRIVATE PRIMARY SCHOOLS ABOUT PHYSICAL EDUCATION COURSE FOR VARIOUS VALUES

SUMMARY

The target of this study is to make clear the attitudes and opinions of the students who are studying in private primary schools about Physical Education Course for various values.

Surrounding of the research are consisted of totally 162 students, 70 of whom are female, and 92 of whom are male, are at 6,7,8th classes in private primary schools in the centre of Konya related to National Education Ministry. The research is in scanning modal. Firstly, present knowledge is given by means of scanning the literature about the topic systematically. So, a theoretic frame is made about the topic. Secondly, the questionnaire developed to get the target of the research is applied on 162 students, 70 of whom are female, and 92 of whom are male, are at 6,7,8th classes in private primary schools in the centre of Konya related to National Education Ministry via random illustration. In data analysis, descriptive statistics were used.

Moreover, (2X2) Q Square Test is applied and 0,05 (P) possibility is got for 9 questions improved to show the attitudes and opinions of the students about Physical Education Course for class value. SPSS (Statistical Package for Social Sciences) are used in

analyzing the data and finding estimated values. If we make a generalization, it is found out that both 6th class and 7 and 8th class students have positive attitude and views for Physical Education and Sport Courses applied in private primary schools. Yet, as the class grows up their attitudes and views to Physical Education Course have changed.

Key Words: Primary Schools, Physical Education

GİRİŞ

Toplumsal kurumların en önemli öğelerinden birisi eğitim kurumlarıdır. Eğitim kurumları, toplumsal kurumların merkezinde yer alır. Okul ise eğitim ve öğretimin düzenli yapıldığı bir ortamdır. Eğitim programı, öğrenci, öğretmen, yönetici, okul çalışanları, bina, araç gereç ve çevreden oluşan öğeler okulu meydana getirir (Fidan ve Erden, 1992).

"Eğitim ekonomistlerine göre, hemen tüm ülkelerde eğitim fırsatından en çok yararlanan üst ve üst-orta sınıflardır. Bireysel getirisi en yüksek olan yüksek öğretimden yararlananlar da aynı kesimdir. Oysa bu düzeyde eğitim parasız olarak sunulduğunda, eğitimin yukarıda belirtilen özelliği göz ardı edilmiş olmakta ve insanların, en çok fayda sağladıkları bir hizmetin bedelini bu hizmetten faydalanmayanların ödemesi gibi bir ikilem karşımıza çıkmaktadır" (Şimşek, 1997).

İlköğretim okullarında beden eğitimi ve sporun birincil amacı, her bir çocuğa davranışlarının gelişmesi, beceriler ve yetenekleri hakkında bilgi vermektir. Bu ise fiziksel aktivitelere katılmanın yaşam sürecindeki bir sonucudur. Bu katılımda her bir çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak onları uygun tecrübelerle donatmak gereklidir. Bireyin sadece fiziksel ihtiyaçları değil bununla birlikte sosyal ve duygusal ihtiyaçları bulunmaktadır. Beden eğitim sınıflarında çocukların gelişimsel ihtiyaçları; temel motor becerileri geliştirilerek, profesyonel tecrübelerinin çeşitlendirilmesi sürecinde karşılanmalıdır. (Bucher and Wuest 1987).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı:

Özel ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin çeşitli değişkenlere göre beden eğitimi dersi hakkındaki tutum ve görüşlerini belirleyebilmek.

Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evrenini; Konya ili merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel ilköğretim Okullarında öğrenim gören 6. 7. 8. sınıf ilköğretim öğrencisi oluşturmaktadır

Araştırmanın örneklemi; Konya ili merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel ilköğretim Okullarında öğrenim gören 92'si erkek 70'i bayan olmak üzere toplam 162 6. 7. 8. sınıf ilköğretim öğrencisi oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması:

Araştırma tarama modelindedir. İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için geliştirilen anket, tesadüfi örneklem yoluyla Konya ili Merkezinde Bulunan Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Özel ilköğretim Okullarında öğrenim gören 92'si erkek 70'i bayan olmak üzere toplam 162 6. 7. 8. sınıf ilköğretim öğrencisine uygulanmıştır.

Verilerin Analizi:

Verilerin çözümlemesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca; sınıf değişkenine göre öğrencilerin beden eğitimi dersi hakkındaki tutum ve görüşlerini belirleyebilmek için geliştirilen 9 soruya (2X2) Kİ KARE testi uygulanarak manidarlık (P) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo: 1 Sınıf Değişkenine Göre İlköğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Sözcükleri Size Neyi Hatırlatıyor? Sorusuna Verdikleri Cevabı Gösteren Dağılım

	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	f	%	f	%	f	%
Dinlenmek ve rahatlamak	7	11,7	35	57,4	13	31,7
Sportif etkinlikler	26	43,3	16	26,2	11	26,8
Düzen alıştırmalarının yapıldığı 2 saat	-	-	2	3,3	2	4,9
Beden gelişimine yardımcı	6	10,0	4	6,6	5	12,2
Oyun oynamak	12	20,0	2	3,3	1	2,4
Eşofman ve top	-	-	-	-	4	9,8
Güzel bir olay	-	-	-	-	1	2,4
Sağlıklı, zinde olmayı doğru davranışlar edinme	8	13,3	2	3,3	-	-
Sıkıcı bir ders	-	-	-	-	4	9,8
Sevdiğim bir ders zevkli	1	1,7	-	-	-	-
Toplam	60	100,0	61	100,0	41	100,0

$$X^2=73,983 \text{ Sd}=18 \text{ P}=0,000$$

Hesaplanan P değeri $0,000 < 0,05$ olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo: 2 Sınıf Değişkenine Göre İlköğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersinde Dilediğinizi Yapmayı Mı Yoksa Yeni Bilgiler Öğrenebilmek İçin Konu İşlemeyi Mi Tercih Edersiniz? Sorusuna Verdikleri Cevabı Gösteren Dağılım

	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	f	%	f	%	f	%
Dilediğimi yapmayı	35	58,3	53	86,9	37	90,2
Yeni bilgiler öğrenebilmeyi	12	20,0	8	13,1	2	4,9
Konu işlemeyi	13	21,7	-	-	2	4,9
Toplam	60	100,0	61	100,0	41	100,0

$$X^2=25,004 \text{ Sd}=4 \text{ P}=0,000$$

Hesaplanan P değeri $0,000 < 0,05$ olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo: 3 Sınıf Değişkenine Göre İlköğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Sizce Kaç Saat Olmalı? Sorusuna Verdikleri Cevabı Gösteren Dağılım

	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	f	%	f	%	f	%
2 saat	26	43,3	14	23,0	4	9,8
4 saat	25	41,7	40	65,6	28	68,3
6 saat	8	13,3	3	4,9	7	17,1
Gerekli derslerin dışında tüm gün	-	-	1	1,6	1	2,4
3 saat	1	1,7	2	3,3	1	2,4
1 saat	-	-	1	1,6	-	-
Toplam	60	100,0	61	100,0	41	100,0

$$X^2=21,855 \text{ Sd}=10 \text{ P}=0,016$$

Hesaplanan P değeri $0,016 < 0,05$ olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo: 4 Sınıf Değişkenine Göre İlköğretim Öğrencilerinin Okulunuz Beden Eğitimi Dersleri İçin Sizce Yeterli Donanıma Sahip Mi? Sorusuna Verdikleri Cevabı Gösteren Dağılım

	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	f	%	f	%	f	%
Yeterli donanıma sahip	30	50,0	36	59,0	19	46,3
Yeterli donanıma sahip değil	30	50,0	25	41,0	22	53,7
Toplam	60	100,0	61	100,0	41	100,0

$$X^2=1,812 \text{ Sd}=2 \text{ P}=0,404$$

Hesaplanan P değeri $0,404 > 0,05$ olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo: 5 Sınıf Değişkenine Göre İlköğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Derslerinde Karşılaştığınız Sorunlar Nelerdir? Sorusuna Verdikleri Cevabı Gösteren Dağılım

	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	f	%	f	%	f	%
Eşofman giyme zorunluluğu	13	21,7	24	39,3	13	31,7
Hocaların ilgisizliği	5	8,3	6	9,8	7	17,1
Serbest bırakılmama	8	13,3	7	11,5	11	26,8
Disiplinsizlik	1	1,7	-	-	2	4,9
Düzen alıştırmaların hergün yaptırılması	3	5,0	6	9,8	5	12,2
Öğretmenin azarlaması	-	-	1	1,6	1	2,4
Isınma hareketlerinin çok yapılması	3	5,0	1	1,6	-	-
Aranın az olması	-	-	1	1,6	-	-
Sorun yok	16	26,7	13	21,3	2	4,9
Saha tesis yetersiz	10	16,7	2	3,3	-	-
Haksızlık	1	1,7	-	-	-	-
Toplam	60	100,0	61	100,0	41	100,0

$$X^2=38,789 \text{ Sd}=20 \text{ P}=0,007$$

Hesaplanan P değeri $0,007 < 0,05$ olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo: 6 Sınıf Değişkenine Göre İlköğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Derslerinde Bu Zamana Kadar En Çok İşlediğiniz Konular Nelerdir? Sorusuna Verdikleri Cevabı Gösteren Dağılım

	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	f	%	f	%	f	%
Düzen alıştırmaları	26	43,3	36	59,0	25	61,0
Ders işlenmedi	6	10,0	6	9,8	5	12,2
Basketbol, futbol	20	33,3	13	21,3	7	17,1
İstasyon ve ısınma hareketleri	3	5,0	2	3,3	3	7,3
Atletizm	-	-	3	4,9	1	2,4
Oyun harici her şey	1	1,7	1	1,6	-	-
voleybol	4	6,7	-	-	-	-
Toplam	60	100,0	61	100,0	41	100,0

$$X^2=16,390 \text{ Sd}=12 \text{ P}=0,174$$

Hesaplanan P değeri $0,174 > 0,05$ olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo: 7 Sınıf Değişkenine Göre İlköğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Derslerinde En Çok Sevdiğiniz Konular Nelerdir? Sorusuna Verdikleri Cevabı Gösteren Dağılım

	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	f	%	f	%	f	%
Öğretmenin serbest bırakması	7	11,7	11	18,0	19	46,3
Basketbol futbol	38	63,3	27	44,3	16	39,0
Eğitsel oyunlar	6	10,0	12	19,7	1	2,4
Sevdiğim konu yok	2	3,3	4	6,6	1	2,4
Step-dans	-	-	5	8,2	1	2,4
İstasyon çalışması	2	3,3	1	1,6	2	4,9
Hentbol	1	1,7	-	-	1	2,4
Düzen alıştırması	2	3,3	-	-	-	-
Oyun kuralları	2	3,3	1	1,6	-	-
Toplam	60	100,0	61	100,0	41	100,0

$\chi^2=37,751$ Sd=16 P=0,002

Hesaplanan P değeri 0,002 < 0,05 olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo: 8 Sınıf Değişkenine Göre İlköğretim Öğrencilerinin Siz Bir Beden Eğitimi Öğretmeni Olsaydınız Konuları Nasıl İşlerdiniz? Sorusuna Verdikleri Cevabı Gösteren Dağılım

	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	f	%	f	%	f	%
Öğrenciyi serbest bırakarak	9	15,0	18	29,5	23	56,1
Basketbol ve futbol öğretmek	14	23,3	11	18,0	2	4,9
Dersi zevkli hale getirerek	9	15,0	19	31,1	6	14,6
Öğrenciyi sıkmadan	3	5,0	2	3,3	2	4,9
Önce ders anlatır sonra oyun oynatırdım	10	16,7	4	6,6	2	4,9
Disiplinli bir şekilde	6	1,0	3	4,9	1	2,4
Daha fazla konu işlerdim	3	5,0	2	3,3	-	-
Sporu sevdirecek	3	5,0	1	1,6	2	4,9
Öğrenciler anlayana kadar işlerdim	1	1,7	1	1,6	3	7,3
Aktif olarak ders işlerdim	1	1,7	-	-	-	-
Olmak istemezdim çünkü zor	1	1,7	-	-	-	-
Toplam	60	100,0	61	100,0	41	100,0

$\chi^2=40,253$ Sd=20 P=0,004

Hesaplanan P değeri 0,004 < 0,05 olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo: 9 Sınıf Değişkenine Göre İlköğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersinden Beklentileriniz Nelerdir? Sorusuna Verdikleri Cevabı Gösteren Dağılım

	6. sınıf		7. sınıf		8. sınıf	
	f	%	f	%	f	%
Eşofmanın serbest bırakılması	6	10,0	8	13,1	16	39,0
Serbest kalmak	8	13,3	11	18,0	10	24,4
Futbol, basketbol, hentbolu öğrenmek	8	13,3	14	23,0	4	9,8
Beklentim yok	16	26,7	15	24,6	3	7,3
Tenis kortu yapılması	5	8,3	6	9,8	5	12,2
Stadda serbest bir şekilde yürümek	-	-	2	3,3	1	2,4
Zor hareketleri yapabilmek	2	3,3	-	-	1	2,4
Kolay hareketleri yapabilmek	-	-	2	3,3	-	-
Ders saatinin artırılması	2	3,3	-	-	1	2,4
Bedenimizin sağlıklı gelişimini öğrenebilmek	7	11,7	3	4,9	-	-

Derslerde oyun oynatabilmek	1	1,7	-	-	-	-
Tenis öğrenmek	1	1,7	-	-	-	-
Sporcu olmak	1	1,7	-	-	-	-
Takım sporlarını öğrenebilmek	2	3,3	-	-	-	-
Toplam	60	100,0	61	100,0	41	100,0

$\chi^2=47,527$ Sd=28 P=0,012

Hesaplanan P değeri 0,012 < 0,05 olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Sınıf değişkenine göre ilköğretim öğrencilerinin beden eğitimi sözcükleri size neyi hatırlatıyor? sorusuna verdikleri cevabı gösteren dağılım incelendiğinde; 6. sınıf öğrencilerinin %43,3'ü sportif etkinlikler diye belirtirken, 7. sınıf öğrencilerin %57,4'ü ve 8. sınıf öğrencilerinin %31,7'si dinlenmek ve rahatlamak olduğunu belirtmişlerdir. Hesaplanan P değeri 0,000 < 0,05 olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Sınıf değişkenine göre ilköğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersinde dilediğini yapmayı mı yoksa yeni bilgiler öğrenebilmek için konu işlemeyi mi tercih edersiniz? sorusuna verdikleri cevabı gösteren dağılım incelendiğinde; 6. sınıf öğrencilerinin %58,3'ü, 7. sınıf öğrencilerin %86,9'u ve 8. sınıf öğrencilerinin %90,2'si beden eğitimi derslerinde dilediğini yapmayı severim diye belirtmişlerdir. Hesaplanan P değeri 0,000 < 0,05 olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Sınıf Değişkenine Göre İlköğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersi Sizce Kaç Saat Olmalı? Sorusuna Verdikleri Cevabı Gösteren Dağılım incelendiğinde; 6. sınıf öğrencilerinin %43,3'ü 2 saat olmalı diye belirtirken, 7. sınıf öğrencilerin %65,6'sı ve 8. sınıf öğrencilerinin %68,3'ü 4 saat olmalı diye belirtmişlerdir. Hesaplanan P değeri 0,016 < 0,05 olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. Bu bulgu Tekin (2006) "Bazı İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Dersinin Uygulanma Düzeyi" adlı çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Sınıf değişkenine göre ilköğretim öğrencilerinin beden eğitimi derslerinde karşılaştığınız sorunlar nelerdir? sorusuna verdikleri cevabı gösteren dağılım incelendiğinde; 6. sınıf öğrencilerinin %26,7'si, sorun yok diye belirtirlerken, 7. sınıf öğrencilerin %39,3'ü ve 8. sınıf öğrencilerinin %31,7'si eşofman giyme zorunluluğunun olduğunu belirtmişlerdir. Hesaplanan P değeri 0,007 < 0,05 olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Sınıf değişkenine göre ilköğretim öğrencilerinin beden eğitimi derslerinde en çok sevdiğiniz konular nelerdir? sorusuna verdikleri cevabı gösteren dağılım incelendiğinde; 6. sınıf öğrencilerinin %63,3'ü, 7. sınıf öğrencilerin %44,3'ü basketbol ve futbolu sevdiğini belirtirken, 8. sınıf öğrencilerinin %46,3'ü öğretmeninin serbest bırakmasını sevdiğini belirtmişlerdir. Hesaplanan P değeri 0,002 < 0,05 olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Sınıf değişkenine göre ilköğretim öğrencilerinin siz bir beden eğitimi öğretmeni olsaydınız konuları nasıl işlerdiniz? sorusuna verdikleri cevabı gösteren dağılım incelendiğinde; 6. sınıf öğrencilerinin %23,3'ü, basketbol ve futbolu öğretmek diye belirtirlerken, 7. sınıf öğrencilerin %31,1'i dersi zevkli hale getirir, 8. sınıf öğrencilerinin %56,1'i öğrenciyi serbest bırakarak konuyu işlerdim diye belirtmişlerdir. Hesaplanan P değeri 0,004 < 0,05 olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır.

Sınıf değişkenine göre ilköğretim öğrencilerinin beden eğitimi dersinden beklentileriniz nelerdir? sorusuna verdikleri cevabı gösteren dağılım incelendiğinde; 6. sınıf öğrencilerinin %26,7'si, 7. sınıf öğrencilerin de %24,6'sı beklentim yok diye belirtirken, 8. sınıf öğrencilerinin %39,0'ı Eşofmanın serbest bırakılsın diye beklentisini belirtmişlerdir. Hesaplanan P değeri 0,012 < 0,05 olduğu için gruplar arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır. Taşkın ve Arkadaşlarının (2005) "Orta Öğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Çeşitli Değişkenlere Göre Beden Eğitimi Dersinden Beklentileri" adlı çalışmayla paralellik göstermemektedir. Bunun nedeni olarak bu

çalışma da fiziksel, zihinsel, saha ve malzeme yetersizliği ilgili beklentilerinin olmasıdır.

Yaptığımız bu çalışmanın sonucunda; 6. sınıf öğrencileri beden eğitimi sözcüğünün sportif etkinlikleri çağrıştırdığını belirtirken, 7. ve 8. sınıf öğrencileri de dinlenmek, rahatlamak olarak çağrıştırdığını belirtmişlerdir. 6. sınıf öğrencileri bir beden eğitimi dersinin 2 saat olmasının kendileri açısından yeterli olduğunu belirtirlerken 7. ve 8. sınıf öğrencileri ise 4 saat olması gerektiğini belirtmişlerdir. 6. ve 7. sınıf öğrencileri beden eğitimi derslerinden beklentilerinin olmadığını belirtirlerken, 8. sınıf öğrencileri ise beden eğitimi dersinden beklentilerinin eşofman giyme zorunluluğunun kaldırılması olduğunu belirtmişlerdir. 6. ve 7. sınıf öğrencileri beden eğitimi derslerinde en çok sevdikleri konuların basketbol ve futbol olduğunu belirtirlerken, 8. sınıf öğrencileri beden eğitimi derslerinde konu işlemek değil de öğretmenin derste serbest bırakması gerektiğini belirtmişlerdir. Genel bir sonuca varacak olursak özel ilköğretim okullarında uygulanan beden eğitimi ve spor dersleri hem 6. sınıfta öğrenim gören hem de 7. ve 8. sınıfta öğrenim gören öğrenciler açısından önemli; öğrencilerin bu derse karşı tutum ve görüşlerinin olumlu yönde olduğu saptanmıştır. Fakat sınıflar ilerledikçe beden eğitimi derslerine karşı olan tutum ve görüşler değişmiştir.

Öneriler;

- 1- Haftalık ders programında 2 saat olan beden eğitimi derslerinin daha verimli hale getirmek için artırılması
- 2- Beden eğitimi öğretmenleri bakanlık tarafından düzenlenecek beden eğitimi seminerlerinden geçirilerek özellikle dersin önemi üzerine biçimlendirilmelidir.
- 3- Beden eğitimi derslerinde birçok hoşça giden değişik fiziksel aktivite örnekleri sunulmalı
- 4- Öğrencileri yaşam boyu fiziksel aktivite alışkanlıkları kazanmalarına yardımcı olunmalı

KAYNAKLAR

- Bucher CA and Wuest DA Foundations Of Physical Education and Sport, Times Mirror/Mosby Collage Publishing S. T. Louisizs. 1987
- Fidan, N ve Erden, M., *Eğitime Giriş*. Ankara: Repa Basın-Yayın ve Ticaret Limited. 1992
- Şimşek, H. 21. Yüzyılın EşiğindeParadigmalar Savaşı Kaostaki Türkiye. İstanbul: Sistem Yayıncılık 1997
- Taşgın Ö, Tekin M, Çamlıca C., Orta Öğretim Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Çeşitli Değişkenlere Göre Beden Eğitimi Dersinden Beklentileri, Eğitim Bilim Toplum Dergisi C. 4 sayı: 13 s. 80-95 Ankara, 2005
- Tekin M, Bazı İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Dersinin Uygulanma Düzeyi, Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya. (2006)

SPOR YAPAN VE YAPMAYAN İLKÖĞRETİM OKULLARINDA ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

TEKİN M* AKANDERE M** ARSLAN F*

*Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Karaman

**Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Konya

ÖZET

Çalışmanın amacı; spor yapan ve yapmayan ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin çeşitli değişkenlere göre atılğanlık düzeylerini belirleyebilmek. Araştırmanın evrenini; Karaman il merkezinde ilköğretim okullarında Öğrenim Gören spor yapan 119'u erkek, 81'i bayan, spor yapmayan 119'u erkek, 81'i bayan toplam 400 öğrenci oluşturmaktadır.

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için Rathus (1973) tarafından geliştirilen Voltan-Acar (1980) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Rathus Atılğanlık Envanteri kullanılarak tesadüfi örneklem yoluyla Karaman il merkezinde ilköğretim okullarında Öğrenim Gören, spor yapan 119'u erkek, 81'i bayan, spor yapmayan 119'u erkek, 81'i bayan toplam 400 öğrenciye uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

Ayrıca; Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin atılğanlık düzeylerini belirleyebilmek için t Testi uygulanırken, Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin sınıf ve cinsiyet değişkenlerine göre atılğanlık düzeylerini belirleyebilmek için Anova testi kullanılarak manidarlık (P) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0. 92 bulunmuştur.

Sonuç olarak; Spor yapan ve yapmayan ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin atılğanlık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [t değeri =2,426 P=0,000<. 05]

spor yapan öğrencilerinin atılğanlık düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =1,83) iken spor yapmayan öğrencilerin atılğanlık düzeyi ortalaması

($\bar{X}$ =1,73) dür. Bu da bize spor yapan öğrencilerin yapmayanlara göre atılğanlık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Spor yapan erkek ve bayan öğrencilerin atılğanlık düzeyleri, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir. [F değeri =6,074 P=0,014<. 05]. Ayrıca spor yapan erkek öğrencilerin atılğanlık

düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,899 iken bayan öğrencilerin atılğanlık

düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,975 dir. Buda bize bayan öğrencilerin erkek öğrencilerden daha atılğan olduğunu göstermektedir. Spor yapan erkek ve bayan öğrencilerin atılğanlık düzeyleri, sınıf değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermektedir [F değeri =6,776 P=0,010<. 05]. Ayrıca spor yapan 6. sınıf öğrencilerin

atılğanlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,862, 7. sınıf öğrencilerin atıl-

ğanlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 2,000 8. sınıf öğrencilerin atılğanlık

düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,955 dir. Buda bize, 7. sınıf öğrencilerin atılğanlık düzeylerinin 6. ve 8. sınıf öğrencilerine göre yüksek olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Spor Yapan Ve Yapmayan, İlköğretim, Atılğanlık

RESEARCHING THE BOLDNESS LEVEL OF THE STUDENTS STUDYING AT PRIMARY SCHOOLS APPLYING AND NOT APPLYING SPORTS FOR VARIOUS VALUES

SUMMARY

The target of this study is to make clear the boldness level of the students who are studying at primary schools applying and not applying sport activities for various values. Surrounding of the research consists of totally 400 students, 81 of whom are female, and 119 of whom are male, are doing sports, and 81 of whom are female, and 119 of whom are male, are not doing sports at primary schools in the centre of Karaman.

Firstly, present knowledge is given by means of scanning the literature about the topic sistematically. So, a theoric frame is made about the topic. Secondly, to get the target of the research, Rathus Boldness Inventory, which is developed by Rathus (1973) and adapted in Turkish by Voltan-Acar (1980) is applied on 400 students, 81 of whom are female, and 119 of whom are male, are doing sports, and 81 of whom are female, and 119 of whom are male, are not doing sports at primary schools in the centre of Karaman via random illustration. Describing statistics are used in analyzing the data.

Moreover, t test is applied to determine the boldness level of the students doing or not doing sports and Anova test is applied and Possibility (P) is taken as 0,05 to determine the boldness level of the students doing or not doing sports according to gender value. SPSS (Statistical Package for Social Sciences) is used in analyzing the data and reliability coefficient of scale (Cronbach Alpha) is found as 0. 92.

In the end of this study; it is observed that the difference between the boldness level of the students studying at primary schools applying and not applying sport exercises is considerable. (t value= 2,426 P=0,000<. 05). Total of the boldness level of the students doing sports is ($\bar{X}$ =1,83), whereas total of the boldness level of the students not doing sports is ($\bar{X}$ =1,73). These data show that the boldness level of the students doing sports is high. The boldness level of the students who are doing or not doing sports shows us considerable difference for statistics according to gender value (F value=6,074 P=0,014<. 05). Addition to this, total point of the boldness level of male students doing sports is $\bar{X}$ =1,899 and total point of the boldness level of female students doing sports is $\bar{X}$ =1,975. The boldness level of both female and male students who are doing sports shows us considerable difference for statistics according to class value (F value=6,776 P=0,010<. 05). Moreover, total boldness level point of 6th class students doing sports $\bar{X}$ =1,862, of 7th class students doing sports is $\bar{X}$ =2,000, of 8th class students doing sports is $\bar{X}$ =1,955. This shows us that the boldness level of 7th class students is higher than total boldness level point of 6th and 8th class students.

Key Words: Applying and Not Applying Sports, Primary Schools, Boldness

GİRİŞ

Atılgnlık kavramı, sosyal psikoloji açısından değerlendirildiğinde farklı çevresel anlamlar kazanmaktadır. Şehir içinde ve kırsal kesimde yaşayan bireylerin gereksinimleri, beklentileri farklılık göstermektedir. Farklı yaşam tarzına sahip bireylerin rolleri göz önüne alındığında içinde bulunulan koşullar, davranışların birbirinden farklılığını getirilebileceği gibi şehirde atılgn davranış olarak algılanan kırsal kesimde atılgn davranış olarak algılanmayabilir (Tegin, 1990).

Bir iletişim biçimi olarak kabul edilen atılgnlık; "başkalarının haklarını küçük görmeden ve zedelemeyen kişinin kendi haklarını koruması, düşünce, duygu ve inanışlarını doğrudan, dürüst ve uygun yollarla ifade etmesi" olarak tanımlanmaktadır (Jakubowski ve Lange, 1978; Voltan, 1980; Çulha ve Dereli, 1987). Bu ilişki biçimi olumsuz iki uç olan "saldırganlık" ve çekingenlik'e karşılık, olumlu bir davranış tarzı olarak kabul edilir.

Atılgnlığı, özellikle kişilerarası ilişkinin niteliğinin iyileştirilmesinde önemli bir uyum ögesi olarak değerlendirmek, sosyal beceri bağlamında önem kazanmıştır. Sosyo-kültürel ve psikolojik doğası ile çok yönlü araştırmalara konu olan atılgnlık (girişgenlik) kavramı, bir çok boyutta incelenmiş ve elde edilen sonuçlar çerçevesinde atılgnlığı geliştirebilecek ön koşulların oluşturulması ile bu davranışın öğretilileceği eğitim programları giderek daha popüler olmaya başlamıştır. Literatürde yer alan çalışmaların çoğu, atılgn davranış örüntüsünün uygun bir eğitim ile geliştirilebileceğini kabul eder. Bu görüş, ülkemizde bu konuda çalışan bir çok uzmanın ortaya koyduğu kuramsal ve ampirik bulgularla desteklenmektedir (Voltan, 1980; Sorias, 1986; Çulha ve Dereli, 1987; İncoğlu ve Aytar, 1987; Tegin, 1990).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı:

spor yapan ve yapmayan ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin çeşitli değişkenlere göre atılgnlık düzeylerini belirleyebilmek.

Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evrenini; Karaman il merkezinde ilköğretim okullarında Öğrenim Gören spor yapan ve spor yapmayan öğrenciler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi; Karaman il merkezinde ilköğretim okullarında Öğrenim Gören spor yapan 119'u erkek, 81'i kız, spor yapmayan 119'u erkek, 81'i kız toplam 400 öğrenci oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması:

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için Rathus (1973) tarafından geliştirilen Voltan-Acar (1980) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Rathus Atılgnlık Envanteri kullanılarak tesadüfi örneklem yoluyla Karaman il merkezinde ilköğretim okullarında Öğrenim Gören, spor yapan 119'u erkek, 81'i kız, spor yapmayan 119'u erkek, 81'i kız toplam 400 öğrenciye uygulanmıştır.

Verilerin Analizi:

Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca; Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin atılgnlık düzeylerini belirleyebilmek için t Testi uygulanırken, Spor yapan ve yapmayan öğrencilerin sınıf ve cinsiyet değişkenlerine göre atılgnlık düzeylerini belirleyebilmek için Anova testi kullanılarak manidarlık (P) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve ölçeğin güvenirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0. 92 bulunmuştur.

BULGULAR

Tablo: 1 Spor Yapan Ve Yapmayan ilköğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Atılgnlık Düzeylerinin t Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım

Atılgnlık düzeyleri	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Spor yapan	200	1,830	0,38	2,426	0,000*
Spor yapmayan	200	1,730	0,44		

Spor yapan ve yapmayan ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin atılgnlık düzeylerinin t testi karşılaştırmasını gösteren dağılım incelendiğinde;

Spor yapan ve yapmayan ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin atılgnlık düzeyleri arasında istatistiki açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [t değeri =2,426 P=0,000<. 05]. spor yapan öğrencilerinin atılgnlık düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =1,83) iken spor yapmayan öğrencilerin atılgnlık düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =1,73) dür. Bu da

bize spor yapan öğrencilerin yapmayanlara göre atılganlık düzeyleri- nin yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo: 2 Spor Yapan Ve Yapmayan İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Atılganlık Düzeyi Puanlarının Betimsel İstatistikleri

	Erkek			Kız			Toplam		
	N	Ortalama	Std. Sapma	N	Ortalama	Std. Sapma	N	Ortalama	Std. Sapma
Spor yapan	119	1,899	0,56	119	1,975	0,44	200	1,930	0,52
Spor yapmayan	81	1,816	0,60	81	1,784	0,50	200	1,800	0,55
Toplam	200	1,861	0,57	200	1,868	0,48	400	1,865	0,53

Spor yapan erkek ve bayan öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,930$ ve Spor yapmayan erkek ve bayan öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,800$ bu iki grubun [F değeri =6,074 P=0,014<. 05]. başka bir anlatımla öğrencilerin spor yapması atılganlık düzeylerini yükseltmiştir. Ayrıca spor yapan erkek öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,899$ iken kız öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,975$ dir. Buda bize bayan öğrencilerin erkek öğrencilerden daha atılgan olduğunu göstermektedir.

Tablo: 3 Spor Yapan Ve Yapmayan İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Atılganlık Düzeyi Puanlarının Anova Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P
-------------------	-----------------	----	--------------------	---	---

Spor yapan ve yapmayan	1,729	1	1,729	3,046	0,049
Cinsiyet	4,3600	1	4,3650	48,57	0,000
Spor yapan ve yapmayan * cinsiyet	1,5200	1	6,074	2,988	0,014
Hata	112,976	397			
Toplam	114,710	399			

Öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [F değeri =6,074 P=0,014<. 05 başka bir anlatımla spor yapan ve yapmayan öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

Tablo: 4 Spor Yapan Ve Yapmayan İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Atılganlık Düzeyi Puanlarının Betimsel İstatistikleri

	6. sınıf			7. sınıf			8. sınıf			Toplam		
	N	Ortalama	Std. Sapma	N	Ortalama	Std. Sapma	N	Ortalama	Std. Sapma	N	Ortalama	Std. Sapma
Spor yapan	87	1,862	0,46	68	2,000	0,518	45	1,955	0,60	200	1,930	0,51
Spor yapmayan	58	1,827	0,46	70	1,714	0,48	72	1,861	0,65	200	1,800	0,55
Toplam	145	1,848	0,46	138	1,855	0,52	117	1,897	0,630	400	1,865	0,54

Spor yapan 6. 7. 8. sınıf öğrencilerinin atılganlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,930$ ve Spor yapmayan 6. 7. 8. sınıf öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,800$ bu iki grubun [F değeri =6,776 P=0,010<. 05]. başka bir anlatımla öğrencilerin spor yapması atılganlık düzeylerini yükseltmiştir.

Ayrıca spor yapan 6. sınıf öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,862$, 7. sınıf öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 2,000$ 8. sınıf öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,955$ dir. Buda bize, 7. sınıf öğrencilerin atılganlık düzeylerinin 6. ve 8. sınıf öğrencilerine göre yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo: 5 Spor Yapan Ve Yapmayan İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Sınıf Değişkenine Göre Atılganlık Düzeyi Puanlarının Anova Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P
Spor yapan ve yapmayan	1,927	1	1,927	6,776	0,010
Sınıf	0,414	2	0,207	0,728	0,483
Spor yapan ve yapmayan * sınıf	1,481	2	0,296	1,738	0,125
Hata	112,606	396			
Toplam	114,710	399			

Öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [F değeri =6,776 P=0,010<. 05] başka bir anlatımla spor yapan ve yapmayan öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama puanlarının farklılık gösterdiği ortaya

çıkarken; spor yapan ve yapmayan öğrencilerin sınıflara göre atılma düzeyleri ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir. [F değeri =1,738 P=0,125 > .05]

TARTIŞMA ve SONUÇ

Spor yapan ve yapmayan ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin atılma düzeylerinin t testi karşılaştırmasını gösteren dağılım incelendiğinde;

Spor yapan ve yapmayan ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin atılma düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [t değeri =2,426 P=0,000< .05]. spor yapan öğrencilerinin atılma düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =1,83) iken spor yapmayan öğrencilerin atılma düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =1,73) dır. Bu da bize spor yapan öğrencilerin yapmayanlara göre atılma düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Spor Yapan Ve Yapmayan İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Atılma Düzeyi Puanlarının Betimsel İstatistikleri ve anova sonuçlarını gösteren dağılım incelendiğinde;

Spor yapan erkek ve bayan öğrencilerin atılma düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,930 ve Spor yapmayan erkek ve bayan öğrencilerin atılma düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,800 bu iki grubun [F değeri =6,074 P=0,014< .05]. başka bir anlatımla öğrencilerin spor yapması atılma düzeylerini yükseltmiştir. Ayrıca spor yapan erkek öğrencilerin atılma düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,899 iken bayan öğrencilerin atılma düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,975 dir. Buda bize bayan öğrencilerin erkek öğrencilerden daha atılma olduğunu göstermektedir. Bu bulgu Arı (1989) "Üniversite Öğrencilerinin Baskın Ben Durumları İle Bazı Özlük Niteliklerinin, Ben Durumlarına Atılma Ve Uyum Düzeylerine Etkisi" adlı çalışmasıyla paralellik gösterirken Kaya (2001) "Meslek Lisesi Öğrencilerinin Atılma Düzeyi Ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma" adlı çalışmasıyla paralellik göstermemektedir. Bunun nedeni de bu çalışmada erkek öğrenciler bayan öğrencilere göre daha atılma çıkmıştır.

Spor Yapan Ve Yapmayan İlköğretim Okullarında Öğrenim Gören Öğrencilerin sınıf Değişkenine Göre Atılma Düzeyi Puanlarının Betimsel İstatistikleri ve anova sonuçlarını gösteren dağılım incelendiğinde;

Spor yapan 6. 7. 8. sınıf öğrencilerinin atılma düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,930 ve Spor yapmayan 6. 7. 8. sınıf öğrencilerin atılma düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,800 bu iki grubun [F değeri =6,776 P=0,010< .05]. başka bir anlatımla öğrencilerin spor yapması atılma düzeylerini yükseltmiştir. Ayrıca spor yapan 6. sınıf öğrencilerin atılma düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,862, 7. sınıf öğrencilerin atılma düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 2,000 8. sınıf öğrencilerin atılma düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,955 dir. Buda bize, 7. sınıf öğrencilerin atılma düzeylerinin 6. ve 8. sınıf öğrencilerine göre yüksek olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin atılma düzeyi ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [F değeri =6,776 P=0,010< .05] başka bir anlatımla spor yapan ve yapmayan öğrencilerin atılma düzeyi ortalama puanlarının farklılık gösterdiği ortaya çıkarken; spor yapan ve yapmayan öğrencilerin sınıflara göre atılma düzeyleri ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemektedir. [F değeri =1,738 P=0,125 > .05] Bu bulgu; Teğin (1990) "Üniversite Öğrencilerinin Atılma Davranış Ve Eğilimlerinin Cinsiyet Ve Fakülte Değişkenleri Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Genel bir sonuca varacak olursak; spor yapan öğrencilerin yapmayanlara göre, Spor yapan bayan öğrencilerin erkek öğrencilere göre, 7. sınıf öğrencilerinin 6. ve 8. sınıf öğrencilerine göre atılma düzeylerinin yüksek olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

Öneriler:

- 1- Öğrencilerin aktif olarak spor yapmaları özendirilmeli

- 2- Öğrencilerin sosyal beceri anlayışları geliştirilmeli

- 3- Atılma eğitimi geliştirilmeli

- 4- Atılma davranışlar geliştirilmeli

KAYNAKLAR

Arı R., Üniversite Öğrencilerinin Baskın Ben Durumları İle Bazı Özlük Niteliklerinin, Ben Durumlarına Atılma Ve Uyum Düzeylerine Etkisi, yayınlanmamış doktora tezi, hacettepe üniversitesi sosyal bilimler enstitüsü Ankara 1989

Çulha, M ve A. A. Dereli., Atılma Eğitimi Programı, Psikoloji Dergisi, 6,21: 124-127 1987

İnceoğlu, D. ve G. Aytar. Bir Grup Ergende Atılma Davranış Düzeyi Araştırması, Psikoloji Dergisi, 6,21: 23-24. 1987

Jakubowski, P. ve A. J. Lange. Responsible Assertive Behavior. USA Research Press. 1978

Kaya Z., Meslek Lisesi Öğrencilerinin Atılma Düzeyi Ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Karşılaştırılması Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir 2001

Sorias, O., Sosyal Beceriler ve Değerlendirme Yöntemleri, Psikoloji Dergisi, 5,20: 25-29. 1986

Tegin, B., Üniversite öğrencilerinin Atılma Davranış ve Eğilimlerinin Cinsiyet ve Fakülte Değişkenleri Açısından İncelenmesi, Psikoloji Dergisi, 7,25: 21-32. 1990

Voltan, N., Rathus Atılma Envanteri Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, Psikoloji Dergisi, 10: 23-25. 1980

Voltan, N., Grupla Atılma Eğitiminin Bireyin Atılma Düzeyine Etkisi, H. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 3: 62-66. 1980

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULUNDA VE ÜNİVERSİTENİN DİĞER BÖLÜMLERİNDE ÖĞRENİM GÖREN ÖĞRENCİLERİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE ATILGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

AKANDERE M** TEKİN M* ARSLAN F*

*Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Karaman

**Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Konya

ÖZET

Çalışmanın amacı; Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda spor yapan ve Üniversitenin Diğer Bölümlerinde Spor yapmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre atılganlık düzeylerini belirleyebilmek. Araştırmanın evrenini; Selçuk Üniversitesi Karaman Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören ve spor yapan 61'i erkek, 39'u bayan, Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören ve spor yapmayan 61'i erkek, 39'u bayan toplam 200 öğrenci oluşturmaktadır.

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için Rathus (1973) tarafından geliştirilen Voltan-Acar (1980) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Rathus Atılganlık Envanteri kullanılarak tesadüfi örneklem yoluyla Selçuk Üniversitesi Karaman Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören ve spor yapan 61'i erkek, 39'u bayan, Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören ve spor yapmayan 61'i erkek, 39'u bayan toplam 200 öğrenciye uygulanmıştır. Verilerin çözümlemesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

Ayrıca; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin atılganlık düzeylerini belirleyebilmek için t Testi uygulanırken, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin cinsiyet değişkenlerine göre atılganlık düzeylerini belirleyebilmek için Anova testi kullanılarak manidarlık (P) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve ölçeğin güvenirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0. 92 bulunmuştur.

Sonuç olarak; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin, atılganlık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [t değeri =-4,599 P=0,000<. 05]. Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu Öğrenci-

lerinin atılganlık düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =1,52) iken Diğer bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =1,22) dir. Bu bulgular; Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu Öğrencilerinin atılganlık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu erkek ve bayan Öğrencilerinin

atılganlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X}$ = 1,397 ve Diğer bölümlerde öğrenim gören erkek ve bayan öğrencilerin atılganlık düzeyi ortalama

puanı $\bar{X}$ = 1,352 bu iki grubun [F değeri =2,793 P=0,036<. 05]. bu da bize Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulunda öğrenim gören erkek ve bayan öğrencilerin atılganlık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Spor, Atılganlık

RESEARCHING THE BOLDNESS LEVEL OF THE STUDENTS STUDYING IN PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS HIGH SCHOOL, AND IN OTHER DEPARTMENTS OF UNIVERSITY FOR VARIOUS VALUES

SUMMARY

The target of this study is to make clear the boldness level of the students who are studying and doing sports in Physical Education and Sports High School, and, of the students who are studying in different departments of university, but not doing sports for various values. Surrounding of the research consists of totally 200 students, 39 of whom are female, and 61 of whom are male, are at Economy and Management Faculty, Selçuk University but not doing sports, and 39 of whom are female, and 61 of whom are male, are at Physical Education and Sports High School, Selçuk University and doing sports.

Firstly, present knowledge is given by means of scanning the literature about the topic systematically. So, a theoretic frame is made about the topic. Secondly, to get the target of the research, Rathus Boldness Inventory, which is developed by Rathus (1973) and adapted in Turkish by Voltan-Acar (1980) is applied on 200 students, 39 of whom are female, and 61 of whom are male, are at Economy and Management Faculty, Selçuk University but not doing sports, and 39 of whom are female, and 61 of whom are male, are at Physical Education and Sports High School, Selçuk University and doing sports via random illustration. Describing statistics are used in analyzing the data.

Moreover, t test is applied to determine the boldness level of the students studying at Physical Education and Sports High School and other departments of the university and Anova test is applied and Possibility (P) is taken as 0,05 to determine the boldness level of the students studying at Physical Education and Sports High School and other departments of the university according to gender value. SPSS (Statistical Package for Social Sciences) is used in analyzing the data and reliability coefficient of scale (Cronbach Alpha) is found as 0. 92.

In the end of this study; it is observed that the difference between the boldness level of the students studying at Physical Education and Sports High School and other departments of the university is considerable. [t value= -4,599 P=0,000<. 05]. Total of the boldness level of the students studying at Physical Education and Sports High

School is ($\bar{X}$ =1,52), whereas total of the boldness level of the

students studying at other departments of the university is ($\bar{X}$ =1,22). These data show that the boldness level of the students studying at Physical Education and Sports High School is high. Total point of the boldness level of both female and male students studying at Physical

Education and Sports High School is $\bar{X}$ =1,397 and total point of the boldness level of female and male students studying at other departments of the university is $\bar{X}$ =1,352. for these two groups; [F value=2,793 P=0,036<. 05]. This shows us that the boldness level of both female and male students studying at Physical Education and Sports High School is high.

Key Words: Physical Education, Sports, Boldness

GİRİŞ

İnsanlar için varlığı ve önemi çok eskilere dayanmasına karşın iletişimin özel ilgi alanı haline gelmesi içinde yaşadığımız yüzyılın yeniliğidir. İletişim olgusunun insan yaşamını ilgilendiren önemli bir konu olduğunu dikkate alarak bu olguyu farklı alanlar içinde-azalan ve artan önemine-göre değerlendirmek gerekir. Öyle ki, iletişim becerileri, kişiler arası ilişkilerin yoğun olduğu meslek alanlarında başarı için en önemli öğelerden biridir.

Bir iletişim biçimi olarak kabul edilen atılganlık; "başkalarının haklarını küçük görmekten ve zedelemekten kişinin kendi haklarını koruması, düşünce, duygu ve inanışlarını doğrudan, dürüst ve uygun yollarla ifade etmesi" olarak tanımlanmaktadır (Jakubowski ve Lange,

1978; Voltan, 1980; Çulha ve Dereli, 1987). Bu ilişki biçimi olumsuz iki uç olan "saldırganlık" ve çekingenlik'e karşılık, olumlu bir davranış tarzı olarak kabul edilir.

Atılmalığı, özellikle kişilerarası ilişkinin niteliğinin iyileştirilmesinde önemli bir uyum ögesi olarak değerlendirmek, sosyal beceri bağlamında önem kazanmıştır. Sosyo-kültürel ve psikolojik doğası ile çok yönlü araştırmalara konu olan atılmalılık (girişgenlik) kavramı, bir çok boyutta incelenmiş ve elde edilen sonuçlar çerçevesinde atılmalılığı geliştirebilecek ön koşulların oluşturulması ile bu davranışın öğretilileceği eğitim programları giderek daha popüler olmaya başlamıştır (Yeşilyaprak ve Kısaç 1999).

Spor; Kişinin belirli düzenlemeler içinde fiziksel aktivitesini ve motorik becerilerini zihinsel ruhsal ve sosyal davranışlarını geliştiren ve bu özelliklerini belirli kurallar içinde yarıştırmasını amaçlayan biyolojik, pedagojik ve sosyal bir uğraştır (İnal 2000).

Beden eğitimi ve sporun özünde bireylerin fiziksel, zihinsel ve ruhsal gelişmelerine yardımcı olan oyun etkinliğinin yattığı görülmektedir. Oyun, kullanılan alan kişinin yaş özellikleri, çalışma durumu ve sosyal etkinlikleri gibi etkenlere bağlıdır (Başaran 1992). Belirtilen bu özelliklerin yanında beden eğitimi ve sporun bireye sağladığı yaralardan bir başkası da eğitim süreci içerisinde sosyalleşme işlevini yerine getirmesidir (Demirbolat 1988).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı:

Çalışmanın amacı; Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda spor yapan ve Üniversitenin Diğer Bölümlerinde Spor yapmayan üniversite öğrencilerinin çeşitli değişkenlere göre atılmalılık düzeylerini belirleyebilmek.

Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evrenini; Selçuk Üniversitesi Karaman Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören ve spor yapan, Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören ve spor yapmayan öğrencilerden oluşmaktadır.

Araştırmanın örneklemi; Selçuk Üniversitesi Karaman Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören ve spor yapan 61'i erkek, 39'u bayan, Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören ve spor yapmayan 61'i erkek, 39'u bayan toplam 200 öğrenci oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması:

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için Rathus (1973) tarafından geliştirilen Voltan-Acar (1980) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Rathus Atılmalılık Envanteri kullanılarak tesadüfi örneklem yoluyla Selçuk Üniversitesi Karaman Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulunda Öğrenim Gören ve spor yapan 61'i erkek, 39'u bayan, Selçuk Üniversitesi Karaman İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesinde öğrenim gören ve spor yapmayan 61'i erkek, 39'u bayan toplam 200 öğrenciye uygulanmıştır.

Tablo: 2 Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Ve Üniversitenin Diğer Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Atılmalılık Düzeyi Puanlarının Betimsel İstatistikleri

	Erkek			Bayan			Toplam		
	N	Ortalama	Std. Sapma	N	Ortalama	Std. Sapma	N	Ortalama	Std. Sapma
Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu Öğrencileri	61	1,459	0,50	39	1,615	0,49	100	1,397	0,49
Diğer bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencileri	61	1,245	0,43	39	1,179	0,39	100	1,352	0,47
Toplam	122	1,520	0,50	78	1,220	0,41	200	1,370	0,48

Verilerin Analizi:

Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca; Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu ve üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin atılmalılık düzeylerini belirleyebilmek için t Testi uygulanırken, Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu ve üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin cinsiyet değişkenlerine göre atılmalılık düzeylerini belirleyebilmek için Anova testi kullanılarak manidarlık (P) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve ölçeğin güvenirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0. 92 bulunmuştur.

BULGULAR

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Üniversitenin Diğer Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Atılmalılık Düzeylerinin t Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım Tablo: 1'de, Cinsiyet Değişkenine Göre Atılmalılık Düzeyi Puanlarının Betimsel İstatistikleri Tablo: 2'de, Anova Sonuçları Tablo: 3'de verilmiştir.

Tablo: 1 Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Ve Üniversitenin Diğer Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Atılmalılık Düzeylerinin t Testi Karşılaştırmasını Gösteren Dağılım

Atılmalılık düzeyleri	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu Öğrencileri	100	1,52	0,50	-4,599	0,000*
Diğer bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencileri	100	1,22	0,41		

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin atılmalılık düzeylerinin t testi karşılaştırmasını gösteren dağılım;

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin, atılmalılık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [t değeri =-4,599 P=0,000<. 05]. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin atılmalılık düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =1,52) iken Diğer bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerin atılmalılık düzeyi ortalaması ($\bar{X}$ =1,22) dir. Bu bulgular; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin atılmalılık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu erkek ve bayan Öğrencilerinin atılgnlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,397$ ve Diğer bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencileri erkek ve bayan öğrencilerin atılgnlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,352$ bu iki grubun [F değeri =2,793 P=0,036<. 05]. başka bir anlatımla öğrencilerin spor yapması atılgnlık düzeylerini yükseltmiştir.

Tablo: 3 Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Ve Üniversitenin Diğer Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Atılgnlık Düzeyi Puanlarının Anova Sonuçları

Varyansın kaynağı	Kareler toplamı	Sd	Kareler ortalaması	F	P
Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu ve Diğer bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencileri	5,010	1	5,010	23,702	0,000*
Cinsiyet	9,6302	1	9,625	0,455	0,501
Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu Öğrencileri, Diğer bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencileri * cinsiyet	0,590	1	0,590	2,793	0,036*
Hata	41,433	196			
Toplam	46,620	199			

Öğrencilerin atılgnlık düzeyi ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [F değeri =2,793 P=0,036<. 05] başka bir anlatımla Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin, atılgnlık düzeyleri cinsiyete göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin, atılgnlık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [t değeri =-4,599 P=0,000<. 05]. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin atılgnlık düzeyi ortalama puanı ($\bar{X} = 1,52$) iken Diğer bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerin atılgnlık düzeyi ortalama puanı ($\bar{X} = 1,22$) dir. Bu bulgular; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin atılgnlık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve Üniversitenin Diğer Bölümlerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Cinsiyet Değişkenine Göre Atılgnlık Düzeyi Puanlarının Betimsel İstatistiklerini gösteren dağılım incelendiğinde;

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu erkek ve bayan Öğrencilerinin atılgnlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,397$ ve Diğer bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencileri erkek ve bayan öğrencilerin atılgnlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,352$ bu iki grubun [F değeri =2,793 P=0,036<. 05]. başka bir anlatımla öğrencilerin spor yapması atılgnlık düzeylerini yükseltmiştir.

Öğrencilerin atılgnlık düzeyi ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [F değeri =2,793 P=0,036<. 05] başka bir anlatımla Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin, atılgnlık düzeyleri cinsiyete göre farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır. Teğin (1990) "Üniversite Öğrencilerinin Atılgnlık Davranış Ve Eğilimlerinin Cinsiyet ve Fakülte Değişkenleri Açısından İncelenmesi" adlı çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ve üniversitenin diğer bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin, atılgnlık düzeyleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Bu bulgu-

lar; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin atılgnlık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir. Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu erkek ve bayan Öğrencilerinin atılgnlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,397$ ve Diğer bölümlerde öğrenim gören erkek ve bayan öğrencilerin atılgnlık düzeyi ortalama puanı $\bar{X} = 1,352$ bu iki grubun. bu da bize Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören erkek ve bayan öğrencilerin atılgnlık düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Genel bir sonuca varacak olursak; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin atılgnlık düzeyleri diğer bölümlerde okuyan öğrencilere göre yüksek çıkmıştır. Buna paralel olarak Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulunda öğrenim gören hem erkek hem de bayan öğrencilerin diğer bölümlerde öğrenim gören hem erkek hem de bayan öğrencilere göre atılgnlık düzeyleri yüksek çıkmıştır.

KAYNAKLAR

- Başaran E., Eğitim Psikolojisi, Kadioğlu Matbaası, Ankara. 1992
- Çulha, M, A. A. Dereli., Atılgnlık Eğitimi Programı, Psikoloji Dergisi, 6,21: 124-127 1987
- Demirbolat A., Toplum ve Spor, Gençlik Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 1988
- İnal AN., Beden Eğitimi ve Spor Bilimine Giriş, Desen Ofset Matbaacılık, Konya. 2000
- Jakubowski, P. ve A. J. Lange.. **Responsible Assertive Behavior. USA Research Press. 1978**
- Tegin, B., Üniversite öğrencilerinin Atılgnlık Davranış ve Eğilimlerinin Cinsiyet ve Fakülte Değişkenleri Açısından İncelenmesi, Psikoloji Dergisi, 7,25: 21-32. 1990
- Voltan, N. Rathus Atılgnlık Envanteri Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, Psikoloji Dergisi, 10: 23-25. 1980**
- Voltan, N. Grupla Atılgnlık Eğitiminin Bireyin Atılgnlık Düzeyine Etkisi, H. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi, 3: 62-66. 1980
- Yeşilyaprak B, Kısac İ., Öğretmen Adaylarına Uygulanan Atılgnlık Eğitimi Ve Sonuçları, Mesleki Eğitim Dergisi,1. (1) 12-18 1999**

FUTBOLCULARDA ANTREMANDA VE MAÇ ÖNCESİNDE GÖRÜLEN KAYGI DÜZEYİNİN ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

TAŞGIN E** KAPLAN T* BAYDİL B*** TAŞĞIN Ö**

* Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KONYA

** Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KARAMAN

***Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KASTAMONU

ÖZET

Futbolcularda antrenmanda ve maç öncesinde görülen kaygı düzeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacı ile yapılan çalışmada; araştırmanın materyali birinci ve ikinci ligde oynayan takımlar oluşturdu. Araştırmada kullanılan denek sayısı 77'dir. Futbolculara antrenman esnasında ve maçtan yarım saat önce Spielberg'in sürekli kaygı envanteri (STAI) uygulandı.

Araştırmada kaygı düzeyi il takım değişkeni, maç sonucu, yaş ve eğitim seviyesi arasındaki ilişki incelendi. Elde edilen bulgular, istatistik olarak % değeri, Pearson korelasyonu, t değeri, standart değerleri alınarak 0. 05 düzeyinde anlamlı ilişki olup olmadığına bakıldı.

Elde edilen bulgular incelendiğinde; futbolcularda 17 yaş grubunda en az, 22 yaş ve üzeri grupta ise en fazla sayıda bulundukları, yüksek öğretim mezunu futbolcuların sayılarının daha çok olduğu görüldü. Futbolcuların antrenman ve maç öncesi kaygı düzeyleri incelendiğinde; maç öncesi kaygı düzeylerinin antrenman ortamından daha yüksek olduğu belirlendi. Bu farklılık istatistik olarak incelenen t testi sonucunda 0. 05 düzeyinde manidar olarak ortaya çıktı. Futbolcuların antrenman ve maç öncesi kaygı düzeylerinin takımlara göre incelenmesi sonucunda; takımlar arasında kaygı düzeyleri açısından farklılık olduğu, istatistik olarak F değeri alınarak 0. 05 düzeyinde manidarlık belirlendi. Ayrıca, antrenmanda düşük kaygı düzeyine sahip takımların maç öncesi yüksek kaygı yaşadıkları görüldü

Maç sonucuna göre antrenman ve maç öncesi kaygı düzeyi incelendiğinde; maç öncesi kaygı düzeyi yüksek futbolcuların maçtan galibiyet ile ayrıldıkları, antrenmanda kaygı düzeyi yüksek maç öncesi düşük olan takımların ise berabere kaldıkları belirlendi.

Antrenman ve maç öncesi kaygı düzeyi ile yaş değişkeni incelendiğinde; yaş büyüdükçe kaygı düzeyinde düşme olduğu, yaşı küçük olanların kaygıyı daha yoğun yaşadıkları görüldü. Antrenman kaygı düzeyi ile yaş arasında 0. 05 düzeyinde manidar bir ilişki bulundu. Maç öncesinde ise yaş ile kaygı düzeyi arasında bir ilişki bulunamadı.

Eğitim seviyesi ile kaygı düzeyi arasında yapılan incelemede; eğitim seviyesi düşük futbolcuların kaygı düzeylerinin yüksek, eğitim seviyesi yüksek olanların kaygı düzeyleri ise düşük bulundu. Eğitim seviyesi yükseldikçe kaygı düzeyinde azalma olmaktadır, bu durum varyans analizi sonucunda 0. 05 düzeyinde manidar ilişki bulunarak ortaya çıkarıldı.

Anahtar kelimeler: Futbolcu, Kaygı

RESEARCHING ANXIETY LEVEL OBSERVED ON SOCCER PLAYERS DURING TRAININGS AND BEFORE MATCHES FOR VARIOUS VALUES

SUMMARY

In this study made to research the anxiety level observed on soccer players during trainings and before matches for various values, material of the research are the football teams playing at 1 and 2th league. 77 footballers are used in research. Stable Stress test of SPRELBERGER are applied on soccer players during the training and half an hour before the match.. In the research, relationship between

anxiety level and county team value, score, age and education level is observed. Gained data, % value statistically, Pearson correlation, t value, considering the standart values on 0. 05 level are examined to find out whether there is a relationship or not.

Examining gained data; that 17-year- old soccer players are the least, 22-year- old and over soccer players are the most, footballers graduated from university are plenty are seen. Researching anxiety level of the soccer players during trainings and before matches; that disstress level before the match is higher than anxiety level of training is observed. This difference appears as 0. 05 possibility level in t test examined statistically. In the result of the research of soccer players before match and during training in teams; that there is difference among the teams' disstress level and 0. 05 possibility level for F value statistically are seen. Additionally, teams having low disstress level during training have high anxiety level before match. When training and match dis stress level are examined according to the score of the match, it is found out that soccer players having high stress level before the match are winners, teams having high stress level during training but low stress level before the match get the equal score.

When the age value and training and disstress level before the match are considered; it is seen that the more soccer players' ages are bigger, the less anxiety level is, on the contrary, the younger soccer players are, the higher anxiety level is. A possible relationship on 0. 05 level between training disstress level and age is found. A relationship between the age and disstress level before the match cannot be found.

When education level and anxiety level are considered; that soccer players with lower education have high stress level, soccer players with higher education have low stress level is observed. As education level grows, anxiety level decreases, this fact is found out on 0. 05 level as the result of variance analyze.

Key Words: Soccer Players, Anxiety

GİRİŞ

Kaygı, kaynağı ve başlangıcı bilinçsiz olmasına rağmen bilinçli bir şekilde hissedilen bazı fizyolojik değişikliklerin görüldüğü bir yaşam şekli olarak tanımlanabilir (4). Kaygının önemli bileşeni olarak durum- luluk kaygı sporcuların performansının üzerinde olumlu olumsuz etkilerde bulunabilmekte onların kendilerini bütün fiziksel, duygusal, zihinsel ve sosyal kapasiteleriyle gerçekleştirmede kolaylaştırıcı veya engelleyici bir rol oynayabilmektedir (1).

Durumluluk kaygı karşılaşma gibi özel bir duruma gösterilen be- densel, zihinsel, duygusal ve davranışsal tepkileri içermektedir. Birçok sporcu yarışmalarda baskı ve zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu baskı ve zorluklar özellikle yarışmalı aktivitelerde sporcuların kaygı ve stres yaşamalarına neden olmaktadır. Birçok sporcu antrenmanda gösterdikleri performansını baskılı stresli yarışma koşullarında gösterme- mektedir. Birçok teknik direktör ve antrenör maçtan sonra verdikleri demecde takımlarının oynanana maç sırasında tanıyamadıklarını söy- lemektelerdir (2).

YÖNTEM

Futbolcularda antrenmanda ve maç öncesinde görülen kaygı dü- zeyinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amacı ile yapılan çalışmada; araştırmanın materyali birinci ve ikinci ligde oynayan ta- kımlar oluşturdu. Araştırmada kullanılan denek sayısı 77'dir. Futbolcu- lara antrenman esnasında ve maçtan yarım saat önce Spielberg'in sürekli kaygı envanteri (STAI) uygulandı (3)

Araştırmada kaygı düzeyi il takım değişkeni, maç sonucu, yaş ve eğitim seviyesi arasındaki ilişki incelendi. Elde edilen bulgular, istatis- tiki olarak % değeri, Pearson korelasyonu, t değeri, standart değerleri alınarak 0. 05 düzeyinde anlamlı ilişki olup olmadığına bakıldı.

BULGULAR

Araştırmanın bulguları 6 alt başlık altında aşağıda aktarılmıştır. Bulgulara ilişkin ilk alt başlık, örnekleme giren ve kaygı ölçeği uygula- nan futbolculara ait kişisel bilgiler ile ilgilidir. İkinci alt başlıkta, genel olarak futbolcularda gözlenen antrenman ve maç öncesi kaygı düzeyi-

leri aktarılmıştır. Üçüncü alt başlıkta; futbolcuların antrenman ve maç öncesi kaygı düzeyleri "takım" değişkeni açısından incelenmiştir. Dördüncü alt başlıkta ise antrenman ve maç öncesi kaygı düzeyleri "maç sonucu" değişkeni açısından ele alınmıştır. Beşinci alt başlıkta antrenman ve maç öncesi kaygı düzeyleri "yaş"; ve son alt başlıkta da "eğitim düzeyi" değişkeni açısından elde edilen bulgular aktarılmıştır.

1. 1. Futbolculara Ait Kişisel Bilgiler

Futbolcuların oynadıkları takımlara göre dağılımları;

Örnekleme giren futbolcuların yüzde 25,97'si Kayseri spor takımında, yüzde 24,67'si K. Erciyes sporda, yüzde 22,08'i Konya sporda ve yüzde 27,28'i de Karaman sporda oynadıkları görülmektedir.

Futbolcuların yaşlarına göre dağılımları;

Örnekleme grubunu oluşturan futbolcular arasında en küçük grup 17 yaş ve daha küçük olanlardır (% 6,50). 18-19 yaş grubunda yer alan futbolcuların oranı yüzde 18,18; 20-21 yaş grubunda bulunanların oranı ise yüzde 25,97'dir. Futbolcuların yarısına yakını (% 49,35) 22 yaş ve daha fazla yaşlara sahiptirler.

Futbolcuların eğitim düzeylerine göre dağılımları;

Örnekleme giren ve hem antrenmanda hem de maç öncesi kaygı düzeyleri ölçülen futbolcuların yarısından fazlası (% 53,24) yükseköğretim mezunudur. Futbolcuların yüzde 40,26'sı ortaöğretimi, sadece yüzde 6,50'si de ilköğretimi tamamlamışlardır.

1. 2. Futbolcularda Antrenman ve Maç Öncesinde Gözlenen Kaygı Düzeyleri

İstatistiksel Değerler	Antrenman Kaygısı	Maç Öncesi Kaygı
Ortalama	40,2	43,11
Ortanca	40	43
Tepe Değer	44	42
Standart Sapma	6,38	4,17
Gözlenen En Küçük Değer	24	24
En En Büyük Değer	57	60
Toplam Futbolcu Sayısı	77	77
Pearson Korelasyonu	0,448	
t Değeri	3,662	Sd= 76
P<. 05		

Tablo incelendiğinde; futbolcularda antrenman ortamında ölçülen kaygı puanlarının aritmetik ortalaması (40,2), maç öncesi kaygı puanlarının aritmetik ortalaması ise (43,11) 'dir. Bu durum futbolcuların kaygı düzeylerinin maç öncesinde antrenman ortamına göre daha yoğun olduğunu göstermektedir. Antrenman ortamında ve maç öncesinde ölçülen kaygı puanlarının ortanca değerleri de bunu desteklemektedir. Antrenman ortamında elde edilen puanların ortanca değeri (40,0), maç öncesi ölçülen puanların ortanca değeri ise (43,0) 'dir. Gözlenen puanların standart sapma değerleri incelendiğinde; antrenman ortamındaki kaygı düzeyi açısından futbolcuların daha değişken (6,38), buna karşılık maç öncesi kaygı düzeylerinin ise (4,17) birbirine daha benzer seviyelerde olduğu söylenebilir.

Futbolcuların antrenman sırasında ve maç öncesi ölçülen kaygı puanlarının ortalamaları arasındaki farkın manidar olup olmadığı t testi ile sınanmıştır. İki ölçüm arasında hesaplanan korelasyon değeri ($r=0,448$); t değeri (3,662) 'dir. Serbestlik derecesi 76'ya göre t kritik değeri (1,665) olduğundan; ortalamalar arası fark. 05 düzeyinde manidardır. Futbolcuların antrenman ortamındaki kaygı düzeyleri ile maç öncesi kaygı düzeyleri anlamlı ölçüde birbirinden farklıdır.

1. 2. Futbolcularda Antrenman ve Maç Öncesinde Gözlenen Kaygı Düzeylerinin Takımlara Göre İncelenmesinden Elde Edilen Sonuçlar

Takımlar	Antrenman	Maç Öncesi
----------	-----------	------------

	Ortal.	Varyans	Ortal.	Varyans
Kayserispor	42,45	67,94	40,4	62,77
K. Erciyes spor	38,84	17,47	42,84	40,25
Konyaspor	38,70	39,59	44,76	47,19
Karamanspor	40,52	34,06	44,61	33,64
	F= 1,47		F= 2,76	
	SD=73		SD=73	
F SINAMASI	F Kritik = 2,73		F Kritik = 2,73	
	p>. 05		P<. 05	

Tablo incelendiğinde antrenman ortamında en yüksek kaygı düzeyi Kayseri spor futbolcularında (42,45) gözlenmiştir. Antrenman ortamındaki kaygı düzeyinin yüksekliği bakımından ikinci sırayı Karaman Spor futbolcuları almıştır (40,52). Antrenman ortamında en düşük kaygı seviyeleri Konya spor futbolcuları ile (38,70) K. Erciyes spor futbolcularında (38,84) gözlenmiştir. Antrenman ortamında yapılan ölçümlerden elde edilen puanların takımlara göre farklılık gösterip göstermediği varyans analizi ile test edilmiştir. Antrenman ortamında ölçülen kaygı puanları üzerinden hesaplanan F değeri 1,47; serbestlik derecesi 73'e göre F kritik değeri 2,73 olduğundan; puanların takımlara dağılımı. 05 düzeyinde manidar bulunmamıştır. Bu durum, antrenman ortamında futbolcularda gözlenen kaygının takımlara göre anlamlı ölçüde farklılık göstermediğine işaret etmektedir.

Maç öncesi yapılan ölçümlerde tespit edilen kaygı puanlarının takım değişkeni açısından incelenmesinden elde edilen bulgular da yukarıdaki tabloda gösterilmiştir. Maç öncesi ölçümlerde en yüksek kaygı düzeyi Konya spor futbolcularında (44,76) ve Karaman spor futbolcularında (44,61) gözlenmiştir. Maç öncesi en düşük kaygı düzeyi ise Kayseri spor (40,4) ve K. Erciyes spor (42,84) futbolcularında tespit edilmiştir. Maç öncesi yapılan ölçümlerde tespit edilen puanların takımlara göre farklılık gösterip göstermediği varyans analizi ile test edilmiştir. Maç öncesi ölçülen kaygı puanları üzerinden hesaplanan F değeri 2,76; serbestlik derecesi 73'e göre F kritik değeri 2,73 olduğundan; puanların takımlara dağılımı. 05 düzeyinde manidar bulunmuştur. Bu durum, maç öncesinde futbolcularda gözlenen kaygının takımlara göre anlamlı ölçüde farklılık gösterdiğini kanıtlamaktadır.

Başka bir açıdan Tablo incelendiğinde; bütün takımlarda yer alan futbolcuların antrenman sırasındaki kaygı düzeylerinin, maç öncesi kaygı düzeylerinden daha düşük olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, bir başka ilgi çeken nokta; antrenman sırasında diğer takımlara kıyasla daha düşük kaygı düzeyi tespit edilen futbolcuların, maç öncesi kaygı düzeylerinin daha yüksek bulunmasıdır.

1. 2. Futbolcularda Antrenman ve Maç Öncesinde Gözlenen Kaygı Düzeylerinin Maç Sonucu Değişkenine Göre İncelenmesinden Elde Edilen Sonuçlar

Maç Sonucu	Antrenman		Maç Öncesi	
	Ortal.	Varyans	Ortal.	Varyans
Beraberlik	42,45	67,94	40,4	62. 77
Galibiyet	39,42	29. 81	44,07	39. 21
t SINAMASI	t= 1,85		t= 2,10	
	SD=75		SD=75	
	t Kritik = 1,66		t Kritik = 1,66	
	p<. 05		P<. 05	

Tablo incelendiğinde; müsabakayı "beraberlik" ile bitirmiş futbolcuların antrenman kaygılarının ortalaması (42,45), maç öncesi kaygı puanlarının ortalaması ise (40,4) 'dür. Maçı "Galibiyet" ile bitiren futbolcuların ise antrenman kaygılarının ortalaması (39,42), maç öncesi kaygı puanlarının ortalaması ise (44,07) 'dir. Maç öncesi kaygı düzeyi daha yüksek olan futbolcular maçtan galibiyet ile ayrılmışlardır. Buna karşılık antrenman kaygısı daha yüksek, ancak maç öncesi kaygısı daha düşük olan futbolcuların maçı ise beraberlik ile sonuçlanmıştır. Bununla birlikte gerek antrenman ortamında ölçülen kaygı, gerekse

maç öncesi kaygı düzeyi ile müsabaka sonucu arasında. 05 düzeyinde manidar bir ilişki bulunmamıştır.

1. 2. Futbolcularda Antrenman ve Maç Öncesinde Gözlenen Kaygı Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesinden Elde Edilen Sonuçlar

2.

Yaş Grupları	Antrenman		Maç Öncesi	
	Ortal.	Varyans	Ortal.	Varyans
17 ve -	53,8	8,7	45,8	189,2
18-19	44,07	14,22	45,78	34,79
20-21	40,55	10,68	44,05	39,31
22 ve +	36,81	29,77	41,28	36,53
	f= 25,09		f= 2,05	
	SD=73		SD=73	
f SINAMASI	f Kritik = 2,73		f Kritik = 2,73	
	p<. 05		P>. 05	

Tablo incelendiğinde yaş ile kaygı düzeyi arasında ters bir bağıntının bulunduğu görülmektedir. Gerek antrenman sırasında, gerekse maç öncesi kaygı düzeyleri, küçük yaşlardaki futbolcularda daha yüksektir. Yaşlar büyüdükçe kaygı düzeylerinde azalma gözlenmiştir.

Antrenman ortamında yapılan ölçümlerde 17 yaş ve daha küçük futbolcuların kaygı düzeyi (53,8), 18-19 yaş grubu futbolcuların kaygı düzeyi (44,07), 20-21 yaş grubu futbolcuların kaygı düzeyi (40,55), ve 22 ve daha fazla yaşa sahip grubun kaygı düzeyi (36,81) dir. Maç öncesinde ise; 17 yaş ve daha küçük futbolcuların kaygı düzeyi (45,8), 18-19 yaş grubu futbolcuların kaygı düzeyi (45,78), 20-21 yaş grubu futbolcuların kaygı düzeyi (44,05), ve 22 ve daha fazla yaşa sahip grubun kaygı düzeyi (41,28) dir.

Bununla birlikte; antrenman ortamındaki kaygı düzeyi ile yaş grupları arasında. 05 düzeyinde manidar bir ilişki mevcuttur. Ancak; maç öncesi kaygı düzeyi ile yaş değişkeni arasında. 05 düzeyinde manidar bir ilişki yoktur. Bu durum, antrenman ortamının takıma girip giremeyei tayin eden bir nitelik taşımasından kaynaklanmış olabilir. Maç öncesinde ise futbolcu artık takıma alınmıştır. Genç futbolcuların kaygı düzeylerinin daha yüksek çıkmasında da açıklanan durum etkili olmuş olabilir.

1. 2. Futbolcularda Antrenman ve Maç Öncesinde Gözlenen Kaygı Düzeylerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre İncelenmesinden Elde Edilen Sonuçlar

Eğitim Düzeyi	Antrenman		Maç Öncesi	
	Ortal.	Varyans	Ortal.	Varyans
İlköğretim	49,8	44,7	43,4	184,3
Ortaöğretim	44,19	15,76	45,93	24,46
Yükseköğretim	36,02	19,37	40,95	41,94
	f= 43,31		F= 5,16	
	SD=74		SD=74	
f SINAMASI	f Kritik = 3,12		f Kritik = 3,12	
	p<. 05		P<. 05	

Tablo incelendiğinde; antrenman ortamında en yüksek kaygı düzeyi "ilköğretim mezunu" futbolcularda gözlenmiştir (49,8). "Ortaöğretim mezunu" futbolcuların antrenman ortamında ölçülen kaygı düzeylerinin ortalaması (44,19) 'dur. Gerek antrenman ve gerekse maç öncesi ölçümler karşılaştırmalı olarak ele alındığında en düşük kaygı düzeyi "yüksek öğretim mezunu" futbolculara aittir. Gerek antrenman, gerekse maç öncesi kaygı düzeyleri ile futbolcuların eğitim seviyeleri arasındaki ilişkinin manidarlığı varyans analizi ile sınanmıştır. Her iki ölçüm için de, eğitim seviyeleri ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişki. 05 düzeyinde manidar bulunmuştur.

Genel anlamda, eğitim seviyesi yüksek olan futbolcuların kaygı düzeyleri düşüktür. Bu durum, aldıkları eğitim arttıkça insanların kaygı ile baş etme yollarını da bir şekilde geliştirdiklerini göstermektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Futbolcuların kaygı düzeylerinin maç öncesinde antrenman ortamına göre daha yoğun

olduğu, bütün takımlarda yer alan futbolcuların antrenman sırasındaki kaygı düzeylerinin, maç öncesi kaygı düzeylerinden daha düşük olduğu, maç öncesi kaygı düzeyi daha yüksek olan futbolcular maçtan galibiyet ile ayrıldıkları, yaş ve eğitim düzeyleri arttıkça kaygı düzeylerinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKLAR

1) Jones. G. Hardy. L. 1'he Academic Study Of Stress In Sport, Stress And Performance In Sport John Wiley And Sons Ckichester 1990 S. 3-5

2) Konter E. Sporda Stres Ve Performans Kuramları Ve Kontrol Etme Teknikleri Saray Medikal Yayıncılık İzmir 1999

4) Öner N Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler, Bir Başvuru Kaynağı Boğaziçi Üniversitesi Yayınları,Yayın No: 584,Boğaziçi Ü. Matbaası,İstanbul. 1997

3) Spielberger C. D. Anxiety As Emototional State, Hn, C. D Spielberger C. D.. Anxiety Currents Trend İn Theory On Research Academic Press New York P: 23-43 1972

ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE TAEKWONDO ANTRENÖRLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

DEMİR H* BEZCİ Ş** ARSLAN F*** BOZDAM A*

* Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KONYA

** Pamukkale Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksekokulu DENİZLİ

***Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KARAMAN

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; çeşitli değişkenlere göre Taekwondo antrenörlerinin tükenmişlik düzeylerinin belirleyebilmek.

Araştırmanın evrenini; Antalya-Side de yapılan Taekwondo Antrenör Ve Hakem Gelişim Seminerine katılan 189'u erkek 11'i bayan toplam 200 Taekwondo antrenörü oluşturmaktadır. İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için Toplam 22 maddeden oluşan ve tükenmişliği üç boyutta değerlendiren 9 maddeden oluşan "Emotional Exhaustion" kısaca -EE- ile ifade edilen duygusal tükenme alt ölçeği, ikincisi 5 maddeden oluşan "Depersonalization" kısaca -DP- olarak ifade edilen duyarsızlaşma alt ölçeği, üçüncüsü ise 8 maddeden oluşan "Personal Accomplishment" kısaca -PA- ile ifade edilen kişisel başarı alt ölçeklerini oluşturan Maslach ve Jackson (1981), tarafından geliştirilen Maslach Tükenmişlik Envanteri (Maslach Burnout Inventory) kullanılarak, tesadüfi örneklem yoluyla Antalya-Side de yapılan taekwondo antrenör ve hakem gelişim seminerine katılan 189'u erkek 11'i bayan toplam 200 Taekwondo antrenörüne uygulanmıştır. Verilerin çözümlemesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

Ayrıca; eğitim değişkenlerine göre Taekwondo hakemlerinin Tükenmişlik düzeylerini belirleyebilmek için t testi, yaş değişkenine göre de One-Way Anova testi kullanılarak manidarlık (P) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) Duygusal tükenme 0. 83, Duyarsızlaşma 0. 72, Kişisel başarı 0. 71 bulunmuştur. Bu çalışmanın sonucunda; eğitim durumuna göre Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeyleri ve Duyarsızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yokken, Kişisel Başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Yaş değişkenine göre antrenörlerin, duygusal tükenmişlik düzeyleri, Duyarsızlık düzeyleri ve Kişisel Başarı düzeyleri arasında da anlamlı bir farklılık yoktur.

Anahtar kelimeler: Taekwondo, Antrenör, Tükenmişlik

DETERMINATION OF BURNOUT LEVELS OF TAEKWONDO TRAINERS FOR DIFFERENT VARIABLES

SUMMARY

Aim of this study; to determine the Burnout levels of Taekwondo trainers based on different variables.

The universe of research; covers 200 Taekwondo trainers who are 189 males and 11 females they follow the development seminar of Taekwondo Trainer and referee in Antalya-Side. At the first step, Burnout knowledge related with the aim of this research was given systematically based on literature study. Hence, a theoretical framework was set up. At the second step, in order to reach the aim of this study, the sub scales includes 22 articles, which are 9 articles focused on "Emotional Exhaustion" shortened as EE are sub scales for evaluating of Burnout on three dimensions, the second 5 articles

focused on "Depersonalization" shortened as DP are sub scales for insensitiveness or depersonalization, and thirdly the last 8 articles focused on "Personal Accomplishment" shortened as PA are sub scales of personalistic achievement, had been randomly applied to 200 Taekwondo trainers who are 189 males and 11 females follow the development seminar of Taekwondo Trainer and referee in Antalya-Side by using of Maslach's Burnout Inventory method created by Maslach and Jackson (1981). In data analysis, descriptive statistics were used.

Additionally, t- test was applied in order to determine the level of Burnout of Taekwondo trainers based on educational variables, One Way Anova test was used for age variables, (P) 0,05 significance was found. In evaluation of data and for reaching the calculated values, Statistical Package for Social Sciences SPSS programming was used and the scale's reliability coefficient (Cronbach Alpha) was found as 0,83 for Emotional Exhaustion, as 0,72 for Depersonalization, and as 0,71 for Personal Accomplishment. As a result of this study; considering with educational situation there is a meaningful difference on the level of Personal Accomplishment of trainers, while there is no meaningful difference on the level of Emotional Exhaustion of Trainers and also on their level of depersonalization.

There is no meaningful difference on Emotional Exhaustion levels, on Depersonalization levels and on Personal accomplishment levels of Trainers based on age variable.

The Key Words: Taekwondo, Trainer, Burnout

GİRİŞ

Günümüz insanı, yaşamın her alanında kendini hissettiren zorlalarla dolu bir dünyayla karşı karşıyadır. Bu zorlamalar bireyin dengeyi bozarak, bir taraftan yaşamın devamı için gerekli olan enerjiyi açığa çıkarırken, diğer taraftan tüm enerjisini yok edebilmekte ve bireyi çaresiz, savunmasız, güçsüz bırakabilmektedir (Kavla, 1998).

Tükenmişlik, fiziksel hastalıklarla karakterize olan, değişmeden kalan, işe ilişkin stresin kronik bir periyodundan sonra, ruhsal ve fiziksel enerji azalması durumu için kullanılan bir terimdir. İlk kez Freudenberg (1974), tarafından ortaya konan tükenmişlik kavramı daha sonra Maslach ve Jackson (1986), tarafından tanımlanmış, genellikle insanlarla çalışan ve insanlara yardım etmeyi amaçlayan mesleklerde görüldüğü kabul edilmiştir (Maslach ve Jackson, 1986).

Sözlük tanımında tükenmişlik; enerji, güç ve kaynaklar üzerindeki aşırı taleplerden dolayı başarısız olmak, yavaş yavaş yıpranmak ya da yorulmaktır (Çokluk, 2000).

Pines ve Maslach tükenmişliği olumsuz benlik kavramı, olumsuz iş tutumları, hastalara ilgi ve duygu kaybının gelişmesini kapsayan fiziksel ve emosyonel tükenme olarak tanımlamışlardır (Kavla, 1998).

Maslach ve Jackson tükenmişlik sendromunun işe ilişkin tanımını yaparken, duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı eksikliğine ilişkin duyguları kapsayan üç kategori ortaya koymuşlardır. Duygusal tükenme; çalışanların duygusal yönden kendilerini aşırı yıpranmış hissetmeleri gibi duygulardaki artış, duyarsızlaşma; başkalarına karşı olumsuz ve alaycı tutumları, kişisel başarı eksikliği; kişinin kendini olumsuz değerlendirmesi olarak ifade edilmektedir (Maslach ve Jackson, 1986).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı:

Çeşitli değişkenlere göre Taekwondo antrenörlerinin tükenmişlik düzeylerinin belirleyebilmek.

Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evrenini; Antalya-Side de yapılan Taekwondo Antrenör Ve Hakem Gelişim Seminerine katılan Taekwondo antrenörleri oluşturmaktadır

Araştırmanın örneklemini; Antalya-Side de yapılan Taekwondo Antrenör Ve Hakem Gelişim Seminerine katılan 189'u erkek 11'i bayan toplam 200 Taekwondo antrenörü oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması:

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için Toplam 22 maddeden oluşan ve tükenmişliği üç boyutta değerlendiren 9 maddeden oluşan "Emotional Exhaustion" kısaca – EE- ile ifade edilen duygusal tükenme alt ölçeği, ikincisi 5 maddeden oluşan "Depersonalization" kısaca -DP- olarak ifade edilen duyarsızlaşma alt ölçeği, üçüncüsü ise 8 maddeden oluşan "Personal Accomplishment" kısaca – PA- ile ifade edilen kişisel başarı alt ölçeklerini oluşturan Maslach ve Jackson (1981), tarafından geliştirilen Maslach Tükenmişlik Envanteri (Maslach Burnout Inventory) kullanılarak. tesadüfi örneklem yoluyla Antalya-Side de yapılan taekwondo antrenör ve hakem gelişim seminerine katılan 189'u erkek 11'i bayan toplam 200 Taekwondo antrenörüne uygulanmıştır.

Verilerin Analizi:

Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca; eğitim değişkenlerine göre Taekwondo hakemlerinin Tükenmişlik düzeylerini belirleyebilmek için *t* testi, yaş değişkenine göre de One-Way Anova testi kullanılarak manidarlık (*P*) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) Duygusal tükenme 0. 83, Duyarsızlaşma 0. 72, Kişisel başarı 0. 71 bulunmuştur.

BULGULAR

Eğitim Durumuna Göre Antrenörlerin Duygusal Tükenmişlik Düzeyleri tablo: 1'de, Duyarsızlık Düzeyleri tablo: 2'de Kişisel Başarı Düzeyleri tablo: 3'de, Yaş Durumuna Göre Antrenörlerin Duygusal Tükenmişlik Düzeyleri tablo: 4'de, Duyarsızlık Düzeyleri tablo: 5'de Kişisel Başarı Düzeyleri tablo: 6'da verilmiştir.

Tablo: 1 Eğitim Durumuna Göre Antrenörlerin Duygusal Tükenmişlik Düzeylerinin *t* Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

Okul türü	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Lise	127	15,28	3,99	-0,941	0,419
Üniversite	73	15,88	4,93		

Eğitim durumuna göre Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeylerinin *t* testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; Antrenörlerin Duygusal tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*t* değeri = -0,941 *P*=0,419 > . 05]. Fakat eğitim durumu Lise olan Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =15,28) eğitim durumu Üniversite olan Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =15,88) dir. Bu da bize eğitim durumu üniversite olan Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeyleri, eğitim durumu lise olan Antrenörlere göre yüksektir.

Tablo: 2 Eğitim Durumuna Göre Antrenörlerin Duyarsızlık Düzeylerinin *t* Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

Okul türü	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Lise	127	7,98	3,10	-1,061	0,483
Üniversite	73	7,51	2,90		

Eğitim Durumuna göre Antrenörlerin Duyarsızlık düzeylerinin *t* testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; Antrenörlerin Duyarsızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*t* değeri = -1,061 *P*=0,483 > . 05]. Fakat eğitim durumu Lise olan Antrenörlerin Duyarsızlık düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =7,98) eğitim durumu Üniversite olan Antrenörlerin Duyarsızlık düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =7,51) dir. Bu da bize eğitim durumu lise olan Antrenörlerin Duyarsızlık düzeyleri, eğitim durumu üniversite olan Antrenörlere göre yüksektir.

Tablo: 3 Eğitim Durumuna Göre Antrenörlerin Kişisel Başarı Düzeylerinin *t* Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

Okul türü	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Lise	127	14,22	2,39	-0,343	0,007
Üniversite	73	15,55	2,86		

Eğitim Durumuna göre Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeylerinin *t* testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [*t* değeri =-0,343 *P*=0,007< . 05]. Fakat eğitim durumu Lise olan Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =14,22) eğitim durumu Üniversite olan Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =15,55) dir. Bu da bize eğitim durumu üniversite olan Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeyleri, eğitim durumu lise olan Antrenörlere göre yüksektir.

Tablo: 4 Yaş Değişkenine Göre Antrenörlerin Duygusal Tükenmişlik Düzeylerinin One-Way Anova Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
21-32 yaş arasında olan 33-44 yaş arasında olan 45-55 yaş arasında olan	Gruplar arası	5,150	20	0,257	0,576	0,925
	Grup içi	80,005	179	0,447		

Yaş değişkenine göre Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeylerinin One-Way Anova testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; yaş değişkenine göre Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*F* değeri =0,576 *P*=0,925 > . 05].

Tablo: 5 Yaş Değişkenine Göre Antrenörlerin Duyarsızlık Düzeylerinin One-Way Anova Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
21-32 yaş arasında olan 33-44 yaş arasında olan 45-55 yaş arasında olan	Gruplar arası	6,447	15	0,430	1,005	0,452
	Grup içi	78,708	184	0,428		

Yaş değişkenine göre Antrenörlerin Duyarsızlık düzeylerinin One-Way Anova testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; yaş değişkenine göre Antrenörlerin Duyarsızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*F* değeri =1,005 *P*=0,452 > . 05].

Tablo: 6 Yaş Değişkenine Göre Antrenörlerin Kişisel Başarı Düzeylerinin One-Way Anova Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
21-32 yaş arasında olan	Gruplar arası	4,255	14	0,304	0,695	0,778
33-44 yaş arasında olan						
45-55 yaş arasında olan	Grup içi	80,900	185	0,437		

Yaş değişkenine göre Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeylerinin One-Way Anova testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; yaş değişkenine göre Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [F değeri =0,695 P=0,778 >. 05].

TARTIŞMA VE SONUÇ

Duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı eksikliğine ilişkin duyguları kapsayan üç kategori ortaya koymuşlardır. Duygusal tükenme; çalışanların duygusal yönden kendilerini aşırı yıpranmış hissetmeleri gibi duygulardaki artış, duyarsızlaşma; başkalarına karşı olumsuz ve alaycı tutumları, kişisel başarı eksikliği; kişinin kendini olumsuz değerlendirmesi olarak ifade edilmektedir. Mesleki etkileşim yıpratıcı ve yorucu olup kişisel stres ve buna bağlı duyguların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bizde bu yaptığımız çalışmanın sonucunda;

Eğitim durumuna göre Antrenörlerin Duygusal tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [P=0,419 >. 05]. Fakat eğitim durumu Lise olan Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =15,28) eğitim durumu Üniversite olan Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =15,88) dir. Bu da bize eğitim durumu üniversite olan Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeyleri, eğitim durumu lise olan Antrenörlere göre yüksektir.

Eğitim durumuna göre Antrenörlerin Duyarsızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [P=0,483 >. 05]. Fakat eğitim durumu Lise olan Antrenörlerin Duyarsızlık düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =7,98) eğitim durumu Üniversite olan Antrenörlerin Duyarsızlık düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =7,51) dir. Bu da bize eğitim durumu lise olan Antrenörlerin Duyarsızlık düzeyleri, eğitim durumu üniversite olan Antrenörlere göre yüksektir.

Eğitim durumuna göre Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [P=0,007>. 05]. Fakat eğitim durumu Lise olan Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =2,39) eğitim durumu Üniversite olan Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =2,86) dir. Bu da bize eğitim durumu üniversite olan Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeyleri, eğitim durumu lise olan Antrenörlere göre yüksektir.

Yaş değişkenine göre Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [P=0,925 >. 05]. yaptığımız bu çalışmanın sonucu Akçamete ve ark. (2001), "Öğretmenlerde Tükenmişlik ve İş Doyumu ve Kişilik" adlı çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Yaş değişkenine göre Antrenörlerin Duyarsızlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [P=0,452 >. 05]. yaptığımız bu çalışmanın sonucu Özbek ve Girgin (1993), "Sağlık Bakanlığı İl Teşkilatında Çalışan Pratisyen Hekimlerde Tükenmişlik Sendromunun Araştırılması" adlı çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Yaş değişkenine göre Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [P=0,778 >. 05]. yaptığımız bu çalışmanın sonucu Taşgın (2004) " Gençlik Spor Genel Müdürlüğü

Merkez Taşra Örgütü Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İş Doyumu Üzerine Etkisi" adlı çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Genel bir sonuca varacak olursak; eğitim durumu üniversite olan Antrenörlerin duygusal tükenmişlik düzeyleri, eğitim durumu lise olan Antrenörlere göre yüksektir. eğitim durumu lise olan Antrenörlerin Duyarsızlık düzeyleri, eğitim durumu üniversite olan Antrenörlere göre yüksektir. eğitim durumu üniversite olan Antrenörlerin Kişisel Başarı düzeyleri, eğitim durumu lise olan Antrenörlere göre yüksektir. Yaş değişkenine göre antrenörlerin, duygusal tükenmişlik düzeyleri, Duyarsızlık düzeyleri ve Kişisel Başarı düzeyleri yüksektir.

KAYNAKLAR

- Akçamete, G., Kaner, S., Sucuoğlu, B.. Öğretmenlerde Tükenmişlik ve İş Doyumu ve Kişilik. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara. 2001
- Çam, O.. Hemşirelerde Tükenmişlik ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir. 1991
- Çokluk, Ö.. Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar. (Editör: Cevat Elma, Kamile Demir), Anı Yayıncılık, Ankara. 2000
- Kavla, İ.. Hemşirelerde İş Doyumu İle Tükenmişlik İlişkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi, İzmir. 1998
- Maslach, C., Jackson, S., E.. The Measurement Of Experienced Burnout. Journal Of Occupational Behavior, 2. 1981
- Maslach, C., Jackson, S., E.. Maslach Burnout Inventory Manual. (2. Ed.), Palo Alto,CA: Consulting Psychologists Press. 1986
- Taşgın., Gençlik Spor Genel Müdürlüğü Merkez Taşra Örgütü Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İş Doyumu Üzerine Etkisi Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi akademik dergisi temmuz V: 3, N: 3. Konya 2004
- Özbek, K., Girgin, G.. Sağlık Bakanlığı İl Teşkilatında Çalışan Pratisyen Hekimlerde Tükenmişlik Sendromunun Araştırılması. Ruh Sağlığı Bülteni, Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Ruh Sağlığı Daire Başkanlığı, Ankara. 1993

ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE TAEKWONDO HAKEMLERİNİN İŞ DOYUMU DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

KIVRAK A. O* TEKİN M* TAŞĞIN Ö*

* Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KARAMAN

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; çeşitli değişkenlere göre Taekwondo hakemlerinin iş doyumunu düzeylerini belirleyebilmek.

Araştırmanın evrenini; Antalya-Side de yapılan Taekwondo Antrenör Ve Hakem Gelişim Seminerine katılan 137'si erkek 63'ü bayan toplam 200 Taekwondo hakemi oluşturmaktadır. İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için (Davis ve ark. 1967). "Minnesota Satisfaction Questionnaire" uzun formundan (100 madde) iç ve dış doyum faktörlerinden oluşan doyum durumları ile ilgili maddeleri birleştirilerek 20 madde halinde geliştirilen ölçek tesadüfi örneklem yoluyla Antalya-Side de yapılan taekwondo antrenör ve hakem gelişim seminerine katılan 137'si erkek 63'ü bayan toplam 200 Taekwondo hakemine uygulanmıştır. Verilerin çözümlemesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

Ayrıca; cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu ve mesleki tecrübe değişkenlerine göre Taekwondo hakemlerinin iş doyumunu düzeylerini belirleyebilmek için *t* testi, yaş değişkenine göre de One-Way Anova testi kullanılarak manidarlık (*P*) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0. 83 bulunmuştur.

Bu çalışmanın sonucunda; hakemlerin cinsiyet değişkenine göre, eğitim durumuna göre, gelir durumuna göre, mesleki tecrübelerine göre ve yaş değişkenine göre iş doyumları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Anahtar Kelimeler: Taekwondo, Hakem, iş doyum

DETERMINATION OF JOB SATISFACTION LEVELS OF TAEKWONDO REFEREES FOR DIFFERENT VARIABLES

SUMMARY

Aim of this study; to determine the job satisfaction levels of Taekwondo referees based on different variables.

The universe of research; covers 200 Taekwondo referees who are 137 males and 63 females they follow the development seminar of Taekwondo Trainer and referee in Antalya-Side. At the first step, existing knowledge related with the aim of this research was given systematically based on literature study. Hence, a theoretical framework was set up. At the second step, in order to reach the aim of this study, " Minnesota Satisfaction Questionnaire" created by Davis and ark. 1967 which is long form type questionnaire covers 100 articles about the situation of satisfaction for instructive and external Satisfaction by combining with related articles had been created as 20 articles, was randomly applied to 200 Taekwondo referees who are 137 males and 63 females follow the development seminar of Taekwondo Trainer and referee in Antalya-Side. In data analysis, descriptive statistics were used.

Additionally, *t*- test was applied in order to determine the level of job satisfaction of Taekwondo referees for sex, educational variables, income and professional experience variables, One Way Anova test was used for age variable, and (*P*) 0,05 significance was found. In evaluation of data and finding the calculated values, Statistical

Package for Social Sciences SPSS programming was used and the scale's reliability coefficient (Cronbach Alpha) was found as 0,83.

As a result of this study, there is no significant difference on educational levels, income levels, and on professional experience for referees based on sex variable, and also for their age variable, there is no meaningful difference on the level of Job satisfactions.

Key Words: Taekwondo, Referee, Job Satisfaction.

GİRİŞ

İş tatmini konusunda sistematik ilk çalışmalar 1930'lu yıllarda başlamıştır. Günümüze kadar bu konuda 3000'in üzerinde araştırma yapılmıştır. İş tatmini araştırmalarına gerekçe olarak iki sebep öne sürülmektedir; bunlardan birincisi, kurumlar açısından tatmin, bir çok işe yönelik önemli davranışı etkileme olasılığı yüzünden araştırılması gerekir. İkinci sebep ise, tatmin birey açısından verimi artırıcı bir özellik taşımaktadır. Dolayısıyla hem kurum hem de bireyin verimini arttırmak için iş tatminini etkileyen faktörler incelenmeli ve tek tek tespit edilmelidir (Mithcell, 1987).

Çeşitli araştırmacılar tarafından iş tatmini hakkında tanımlamalar yapılmıştır. Bu tanımlar şunlardır: İş nedir;

İş; bir sosyal ve ekonomik sistem içinde kişinin, meslek adı altında icra ettiği ve böylece cemiyet içinde almış olduğu rollerden biri olarak tanımlanır (Telman, 1987).

İş tatmini, bireyin yaptığı işten hoşnut olma durumu olarak tanımlanabilir (Baysal ve Tekarslan, 1996).

İş tatmini, personelin işine ve organizasyona karşı geliştirdiği bir tepkidir (Erol, 1998). Ayrıca iş tatmini, personelin organizasyona yaptığı katkılar karşılığında organizasyondan elde ettiği çıktılarının oranı olarak da değerlendirilmektedir. Kişilerin sahip oldukları değerler ve onların yaptıkları işten duydukları haz ile ilgilidir (Izgar, 2003). Kişinin işine karşı tutumudur (Gilmer, 1997). İş tatmini çalışanların sahip oldukları işteki rolüne karşı duygusal tepkidir. İş Tatmini, personelin iş davranışları ve organizasyon ortamında yaşadığı olumlu, ya da olumsuz duygulardan kaynaklanmaktadır. Bu his ya da duygular, iç ve dış kaynaklardan doğmaktadır. Tatminin içsel kaynağı, içsel ödüllerdir. Dilediği bir işte çalışma kişide tatmin duygusu oluşturacaktır.

Kurumun; ekonomik, sosyal, kültürel çevreyle ve tüketici kesimle sürekli ve düzenli ilişki kurması çağdaş bir anlayışın ürünüdür. Ancak kendi içinde düzenli ve olumlu ilişkiler kuramayan bir kurumun dış çevre ile de iyi ilişkiler içinde olması beklenemez. Kendi içinde dengeli ve bilinçli ilişkiler sistemini geliştirmiş bir kurum, çevreyle daha kolay ilişkiler kurabilir (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2001).

İş Tatmini ve Mesleki Tutum Arasındaki İlişki

Personelin iş tatmininin varlığı halinde işe yönelik olumlu bir tutum geliştirmesi beklenmektedir. Ancak bu durumu iş tatmininin beş boyutu içinde ele almak mümkün değildir.

Bilindiği gibi iş tatmini, bütün olarak işe ilişkin bir tutum şeklinde alınabileceği gibi, işin çeşitli yönlerine ve özelliklerine ilişkin bir tutum şeklinde de düşünülebilir. Organizasyon ve iş ilişkileri, güdüleme ve uygun iş ortamının oluşturulması, kariyer planlaması, başarı değerlendirilmesi ve ücret yönetimi gibi beklentilerden her birinden duyulan memnuniyet bir bütün olarak iş tatminini oluşturur. İş tatminin düşük olması bu beklentilerin karşılanma düzeyinin düşük olmasını ifade eder (Knopp, 1995).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı:

Çeşitli değişkenlere göre Taekwondo hakemlerinin iş doyumunu düzeylerini belirleyebilmek.

Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evrenini; Antalya-Side de yapılan Taekwondo Antrenör Ve Hakem Gelişim Seminerine katılan Taekwondo hakemi oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini; Antalya-Side de yapılan Taekwondo Antrenör Ve Hakem Gelişim Seminerine katılan 137'si erkek 63'ü bayan toplam 200 Taekwondo hakemi oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması:

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için (Davis ve ark. 1967). "Minnesota Satisfaction Questionnaire" uzun formundan (100 madde) iç ve dış doyum faktörlerinden oluşan doyum durumları ile ilgili maddeleri birleştirerek 20 madde halinde geliştirilen ölçek tesadüfi örneklem yoluyla Antalya-Side de yapılan taekwondo antrenör ve hakem gelişim seminerine katılan 137'si erkek 63'ü bayan toplam 200 Taekwondo hakemine uygulanmıştır.

Verilerin Analizi:

Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca; cinsiyet, eğitim durumu, gelir durumu ve mesleki tecrübe değişkenlerine göre Taekwondo hakemlerinin iş doyumları düzeylerini belirleyebilmek için *t* testi, yaş değişkenine göre de One-Way Anova testi kullanılarak manidarlık (*P*) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0. 83 bulunmuştur.

BULGULAR

Cinsiyetlere göre hakemlerin iş doyumlarını gösteren dağılım tablo: 1'de eğitim durumuna göre hakemlerin iş doyumlarını gösteren dağılım tablo: 2'de, gelir durumuna göre hakemlerin iş doyumlarını gösteren dağılım tablo: 3'de, mesleki tecrübelerine göre hakemlerin iş doyumlarını gösteren dağılım tablo: 4'te yaş değişkenine göre hakemlerin iş doyumlarını gösteren dağılım tablo: 5'te verilmiştir.

Tablo: 1 Cinsiyetlere Göre Hakemlerin İş Doyumlarının t Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Erkek	137	41,73	8,75	-0,321	0,241
Bayan	63	42,17	9,37		

Cinsiyetlere göre hakemlerin İş Doyumlarının t testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; Hakemlerin İş Doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*t* değeri = -0,321 *P*=0,241<. 05]. Fakat Erkek hakemlerin İş Doyumlarının ortalaması ($\bar{X}$ =41,73) bayan hakemlerin İş Doyumlarının ortalaması ($\bar{X}$ =42,17) dur. Bu da bize bayan hakemlerin İş Doyumları erkek hakemlere göre yüksektir.

Tablo: 2 Eğitim Durumuna Göre Hakemlerin İş Doyumlarının t Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Lise	97	41,53	9,35	-0,520	0,892
Üniversite	103	42,19	8,54		

Eğitim durumuna göre hakemlerin İş Doyumlarının t testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; Hakemlerin İş Doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*t* değeri = -0,520 *P*=0,892 >. 05]. Fakat eğitim durumu Lise olanların İş Doyumlarının ortalaması ($\bar{X}$ =41,53) eğitim durumu Üniversite olanların İş Doyumlarının ortalaması ($\bar{X}$ =42,19) dur. Bu da bize eğitim durumu Üniversite olan hakemlerin İş Doyumları, eğitim durumu lise olan hakemlere göre yüksektir.

Tablo: 3 Gelir Durumuna Göre Hakemlerin İş Doyumlarının t Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
251 milyonla - 750 milyon arasında	111	39,52	8,72	-4,341	0,094
751 milyonla - 951 milyon ve üzerinde olanlar arasında	89	44,80	8,35		

Gelir durumuna göre hakemlerin İş Doyumlarının t testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; Hakemlerin İş Doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*t* değeri = -4,341 *P*=0,094 >. 05]. Fakat 251 milyonla - 750 milyon arasında olanların İş Doyumlarının ortalaması ($\bar{X}$ =39,52) 751 milyonla - 951 milyon ve üzerinde olanların İş Doyumlarının ortalaması ($\bar{X}$ =44,80) dir. Bu da bize 751 milyonla - 951 milyon ve üzerinde olan hakemlerin İş Doyumları, 251 milyonla - 750 milyon arasında olan hakemlere göre yüksektir.

Tablo: 4 Mesleki Tecrübelerine Göre Hakemlerin İş Doyumlarının t Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
2-12 yıl arasında	173	41,75	8,78	-0,494	0,090
13-23 yıl arasında	27	42,66	9,98		

Mesleki tecrübelerine göre hakemlerin İş Doyumlarının t testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; Hakemlerin İş Doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*t* değeri = -0,494 *P*=0,090 >. 05]. Fakat Mesleki tecrübelerine 2-12 yıl arasında olanların İş Doyumlarının ortalaması ($\bar{X}$ =41,75) Mesleki tecrübelerine 13-23 yıl arasında olanların İş Doyumlarının ortalaması ($\bar{X}$ =42,66) dir. Bu da bize Mesleki tecrübeleri 13-23 yıl arasında olan hakemlerin İş Doyumları, Mesleki tecrübeleri 2-12 yıl arasında olan hakemlere göre yüksektir.

Tablo: 5 Yaş Değişkenine Göre Hakemlerin İş Doyumlarının One-Way Anova Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

	Varyans Kaynağı	KT	Sd	KO	F	P
21-32 yaş arasında olan 33-44 yaş arasında olan 45-55 yaş arasında olan	Gruplar arası	1,624	2	0,812	2,300	0,103
	Grup içi	69,556	197	0,353		

Yaş değişkenine göre hakemlerin İş Doyumlarının One-Way Anova testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde; yaş değişkenine göre hakemlerin İş Doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*F* değeri =2,300 *P*=0,103 >. 05].

TARTIŞMA ve SONUÇ

Cinsiyet değişkenine göre Hakemlerin İş Doyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*P*=0,241<. 05]. Fakat Erkek hakemlerin İş Doyumlarının ortalaması ($\bar{X}$ =2,28) bayan hakemlerin İş Do-

yumlarının ortalaması ($\bar{X}=2,30$) dur. Bu da bize bayan hakemlerin İş Doymaları erkek hakemlere göre yüksektir. yaptığımız bu çalışmanın sonucu Taşkın (2004) "Gençlik Spor Genel Müdürlüğü Merkez Taşra Örgütü Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İş Doymu Üzerine Etkisi" adlı çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Eğitim durumuna göre Hakemlerin İş Doymaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [$P=0,892 > .05$]. Fakat eğitim durumu Lise olanların İş Doymalarının ortalaması ($\bar{X}=2,25$) eğitim durumu Üniversite olanların İş Doymalarının ortalaması ($\bar{X}=2,47$) dir. Bu da bize eğitim durumu Üniversite olan hakemlerin İş Doymaları, eğitim durumu lise olan hakemlere göre yüksektir. Yaptığımız bu çalışmanın sonucu Kapıkıran (2003) "Okulöncesi Öğretmenlerde Tükenmişliğin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi" adlı çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Gelir durumuna göre Hakemlerin İş Doymaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [$P=0,094 > .05$]. Fakat 251 milyonla - 750 milyon arasında olanların İş Doymalarının ortalaması ($\bar{X}=2,14$) 751 milyonla - 951 milyon ve üzerinde olanların İş Doymalarının ortalaması ($\bar{X}=2,47$) dir. Bu da bize 751 milyonla - 951 milyon ve üzerinde olan hakemlerin İş Doymaları, 251 milyonla - 750 milyon arasında olan hakemlere göre yüksektir. Yaptığımız bu çalışmanın sonucu Esen (2001) "Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmeni Yetiştiren Yüksek Öğrenim Kurumlarında Çalışan Öğretim Elemanlarının İş Doym Düzeylerinin İncelenmesi" adlı çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Mesleki tecrübelerine göre Hakemlerin İş Doymaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [$P=0,090 > .05$]. Fakat Mesleki tecrübelerine 2-12 yıl arasında olanların İş Doymalarının ortalaması ($\bar{X}=2,27$) Mesleki tecrübelerine 13-23 yıl arasında olanların İş Doymalarının ortalaması ($\bar{X}=2,37$) dir. Bu da bize Mesleki tecrübeleri 13-23 yıl arasında olan hakemlerin İş Doymaları, Mesleki tecrübeleri 2-12 yıl arasında olan hakemlere göre yüksektir. Yaptığımız bu çalışmanın sonucu Kitapçıoğlu (2000) "Bornova Sağlık Grup Başkanlığı Bölgesinde Görev Yapan Ebelerin İş Güçlüğü Faktörlerinin Belirlenmesi ve İş Doymu, Tükenmişlik, Örgütsel Bağlılık Üzerine Etkisi" adlı çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Yaş değişkenine göre hakemlerin İş Doymaları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [$P=0,103 > .05$]. yaptığımız bu çalışmanın sonucu Erenler (2001) Örgüt Kültürü ve İş Tatmini ilişkisi adlı çalışmasıyla paralellik göstermektedir.

Genel bir sonuca varacak olursak; bayan hakemlerin İş Doymaları erkek hakemlere göre yüksektir, eğitim durumu Üniversite olan hakemlerin İş Doymaları, eğitim durumu lise olan hakemlere göre yüksektir. 751 milyonla - 951 milyon ve üzerinde olan hakemlerin İş Doymaları, 251 milyonla - 750 milyon arasında olan hakemlere göre yüksektir. Mesleki tecrübeleri 13-23 yıl arasında olan hakemlerin İş Doymaları, Mesleki tecrübeleri 2-12 yıl arasında olan hakemlere göre yüksektir. 21 - 55 yaşları arasındaki bütün antrenörlerin iş doymu düzeyleri yüksektir.

KAYNAKLAR

- Baysal, C., Tekarslan, E.. Davranış Bilimleri. 2. Bası, Avcıol Basım Yayın, İstanbul. 1996
- Davis, R. V., Weiss, D. J., England, G. W., Loftquist, L. H., Manuel for The Minnesota Satisfaction Questionnaire Minnesota Studies in Vocational Rehabilitation XXII, Minneapolis, Üni. of Minnesota, Industrial Relations Center, Word Adjusment Proje. 1967
- Erol, V., İş Tatmini ve Örgütsel Bağlılık. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul. 1998
- Erenler, E. Örgüt Kültürü ve İş Tatmini ilişkisi Abant Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Bolu. 2001
- Esen, N.. Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmeni Yetiştiren Yüksek Öğrenim Kurumlarında Çalışan Öğretim Elemanlarının İş Doym Düzey-

lerinin İncelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu. 2001

Gilmer, B., V., H.. Industrial and Organizational Psychology, Newyork, Mc Graw Hill Book Comp. 1997

Kapıkıran, A., N. Okulöncesi Öğretmenlerde Tükenmişliğin Bazı Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Eğitim Araştırmaları ve Kuramları, Yıl: 4, Sayı: 13. 2003

Mithcell T. R. People in Organizations, Third Edition, Mc Graw Hill International Editions, Newyork. 1987

Sabuncuoğlu, Z., Tüz, M. Örgütsel Psikoloji, 4. Basım, Ezgi Yayıncılık, Bursa. 2001

Taşkın., Gençlik Spor Genel Müdürlüğü Merkez Taşra Örgütü Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İş Doymu Üzerine Etkisi Selçuk Üniversitesi İletmişim fakültesi akademik dergisi temmuz V: 3, N: 3. Konya 2004

Telman, N.. İş Psikolojisi. Amaç Basımevi, İstanbul. 1987

Kitapçıoğlu, G. (2000). Bornova Sağlık Grup Başkanlığı Bölgesinde Görev Yapan Ebelerin İş Güçlüğü Faktörlerinin Belirlenmesi ve İş Doymu, Tükenmişlik, Örgütsel Bağlılık Üzerine Etkisi. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi, İzmir.

Izgar, H. (2000). Okul Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeyleri, Nedenleri ve Bazı Etken Faktörlere Göre İncelenmesi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE TAEKWONDO ANTRENÖRLERİNİN EMPATİK BECERİ DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ

TEK T* TAŞĞIN Ö** TEKİN M**

* Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KONYA

** Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KARAMAN

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; çeşitli değişkenlere göre taekwondo antrenörlerinin empatik beceri düzeylerini belirleyebilmek.

Araştırmanın evrenini; Antalya-Side de yapılan Taekwondo Antrenör Ve Hakem Gelişim Seminerine katılan 185'i erkek 15'i bayan toplam 200 Taekwondo antrenörü oluşturmaktadır. İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için Dökmen (1990) tarafından geliştirilen empatik beceri ölçeği baz alınarak tesadüfi örneklem yoluyla Antalya-Side de yapılan taekwondo antrenör ve hakem gelişim seminerine katılan 185'i erkek 15'i bayan toplam 200 Taekwondo antrenörüne uygulanmıştır. Verilerin çözümlemesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır.

Ayrıca; eğitim ve yaş grupları değişkenlerine göre Taekwondo antrenörlerinin empatik beceri düzeylerini belirleyebilmek için t testi uygulanarak manidarlık (P) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0. 86 bulunmuştur. Bu çalışmanın sonucunda; eğitim durumu üniversite mezunu olanların lise mezunu olanlara, 40-56 yaş grubunda olanların 23-39 yaş grubunda olan antrenörlere göre Empatik beceri düzeyleri yüksek olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Taekwondo, Antrenör, Empatik Beceri

DETERMINATION OF EMPATHIC ABILITY LEVELS OF TAEKWONDO TRAINERS FOR DIFFERENT VARIABLES

SUMMARY

Aim of this study; to determine the empathic ability levels of Taekwondo trainers based on different variables.

The universe of research; covers 200 Taekwondo trainers who are 185 males and 15 females they follow the development seminar of Taekwondo Trainer and Referee in Antalya-Side. At the first step, existing knowledge related with the aim of this research, was given systematically based on literature study. Hence, a theoretical framework was set up. At the second step, in order to reach the aim of this study, on the basis of the scale of empathic ability created by Dökmen, 1990 the research application was given randomly to 200 Taekwondo trainers who are 185 males and 15 females follow the development seminar of Taekwondo Trainer and referee in Antalya-Side. In data analysis, descriptive statistics were used.

Additionally, t- test was applied in order to determine the level of Empathic ability of Taekwondo trainers based on age, and educational variables, (P) 0,05 significance was found. In evaluation of data and finding the calculated values, Statistical Package for Social Sciences SPSS programming was used and the scale's reliability coefficient (Cronbach Alpha) was found as 0,86. As a result of this study; the university graduated trainers have higher level of emphatic ability than the lyseé graduated ones, and trainers who are in 40-56 years old age segment have higher level of emphatic ability than age group 23-39 years old.

Key Words: Taekwondo, Trainer, Empathic ability.

GİRİŞ

Spor; dünyada her yaş kademesinden ve meslekten katılım ve izleyici bulan sosyal bir olgudur (Öztürk Kuter 1997). Günümüzde spor da kazanılan uluslararası başarılar, toplumun günlük yaşamında ve moral düzeyinde oldukça önemli bir değer taşıyor hale gelmiştir (Açıkada 1990) Sporun insanlara verdiği heyecan ve deşarj olma özelliği onu ayrıcalıklı bir konuma getirmektedir. Empati, bir insanın kendisini karşısındaki insanın yerine koyarak onun duygularını ve düşüncelerini doğru olarak algılaması veya başkalarının duygularını anlamaya çalışması, tavırlarını onların ruhsal durumlarına göre ayarlayabilme becerisidir.

Empati kurmak karşımızdaki kişiye hak vermemizi gerektirmez. Önemli olan kendimizi onun yerine koyup, onun düşünce, algılama ve duygu dünyasını keşfetmektir. Empati insanlarla ikili ilişkilerimizde başarıyı belirleyen ve sosyal ilişkilerimizi yönlendiren bir etmendir. Toplumumuzun dokusunu koruyan oldukça önemli ve gerekli bir beceridir (Akday, Baysal 1994).

Rogers'a göre ise; danışmanın kendini danışanın yerine koyarak onun kendi dünyasına girmesi, onun duygu ve düşüncelerini doğru olarak anlaması, onun hissettiklerini hissetmesi ve bu durumu ona iletmesi sürecidir. Empati, kendi bilinçli teşebbüslerinin, diğer kendi örnek deneyimlerinin anlaşılmasını göstermektedir. Empati yeteneği gelişmiş bireylerden oluşan bir toplum, üstün bir toplumdur. İnsanın kemale ermesinde empati yeteneğiyle kurulan sağlıklı iletişimin önemli bir yeri vardır (Pişkin 1989).

Niçin empati diye bir bakacak olursak; ihtiyaçlarımız ve motivelelerimiz verdiğimiz hükümleri ve algılarımızı etkiler. Bu yüzden seyirci ümitsizce bile olsa tuttuğu takımın kazanmasını ister ve bu durumda örneğin yardımcı hakemin çizginin "dışına" çıktığını bildirdiği topun "içeride" kaldığını kendince görür. Seyirci bu durumda her şeyi tuttuğu takıma uygun gelecek tarzda algılamaya ve yorumlamaya elverişlidir (Özbaydar 1983).

Empatinin her iki boyutunun da yüksek düzeyde olması durumunda bireyin farkında oluş düzeyi artar ve istenilen düzeyde ilişki kurulur. Bir kişinin belirli duygusunu anlayarak ona durumu iletmeye empati denir freud'a göre empati başkasının ruhsal yaşamını kavramak değil başka birisinin deneyimleriyle düşüme araştırmak bulmaktır.

Empati kuracak kişi kendisini karşısındaki kişinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır. İletişimin temeli budur karşımızdaki kişiyi anlamak istiyorsak onun rolüne girmeli olaylara onun bakış açısında bakmalıyız karşımızdaki kişi ile ampatik ilişki kurduğumuz zaman o kişi duygularını ve düşüncelerini anlamamız gerekir (Akday, Baysal 1994).

Empati aynı zamanda birbiriyle ilişkili iki temel yeteneği de gerektirir. Bunlardan birincisi, duyarlılık boyutu olup, söylenenlerdeki değer, inanç, tutum ve duyguların ayrımını belirleyebilme yeteneğidir; ikincisi ise, verilen mesajın anlaşıldığını iletebilmedir. Böylece, empatik tutumda karşısındaki kişinin duygularını doğru olarak anlamak ve duyguyu kendisiymiş gibi yaşayarak yansıtmak söz konusudur (Akkoyun 1987).

Empati, duyarlılık, yaratıcılık ve verilen mesajın anlaşıldığını iletebilme yeteneklerini gerektirmekle birlikte, empatik iletişim becerilerinin temelini empatik eğilim oluşturmaktadır. Rogers (1983) "empatik eğilimi" sosyal duyarlılık olarak tanımlamıştır. Sosyal duyarlılığın bir kişilik özelliği olduğunu ve her insanda bulunmadığını, sosyal duyarlılığa sahip bireylerin daha fazla empatik olabileceklerini ve empatiyi kolayca öğrenebileceklerini belirtmiştir. Hemşirelerin hastalarına yardımcı olabilmeleri, empatik eğilime sahip olmalarını ve empati becerilerinin istenilen düzeyde geliştirilmiş olmasını gerektirir (Öz 1997).

Empatik anlayış, başkasının rolünü alabilme becerisinin gelişimi ile doğru orantılıdır. Bir başkasının rolüne girerek empati kuran kişi, yaşadığı bu deneyim sayesinde kendisini de tanımış ve farkındalığını artırmış olmaktadır. Kendisini tanıyan ve farkındalığı artan birey, mevcut durumu sezgi yoluyla kolayca kavrayarak anlar ve uyum yapması kolaylaşır. İnsanın varlığını koruyabilmesi ve çevrede olup bitenleri ayırdederek kavrayabilmesi için dikkat, algı, bellek gibi bilişsel işlevlere yeterli ölçüde sahip olması gerekir (Özbek ve Leutz 1987).

YÖNTEM

Araştırmanın Amacı:

Çeşitli değişkenlere göre taekwondo antrenörlerinin empatik beceri düzeylerini belirleyebilmek.

Evren ve Örneklem:

Araştırmanın evrenini; Antalya-Side de yapılan Taekwondo Antrenör Ve Hakem Gelişim Seminerine katılan Taekwondo antrenörü oluşturmaktadır

Araştırmanın örneklemini; Antalya-Side de yapılan Taekwondo Antrenör Ve Hakem Gelişim Seminerine katılan 185'i erkek 15'i bayan toplam 200 Taekwondo antrenörü oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması:

İlk olarak araştırmanın amacına ilişkin mevcut bilgiler, literatürün taranmasıyla sistematik bir şekilde verilmiştir. Böylece konu hakkında teorik bir çerçeve oluşturulmuştur. İkinci olarak araştırmanın amacına ulaşmak için Dökmen (1990) tarafından geliştirilen empatik beceri ölçeği baz alınarak tesadüfi örneklem yoluyla Antalya-Side de yapılan taekwondo antrenör ve hakem gelişim seminerine katılan 185'i erkek 15'i bayan toplam 200 Taekwondo antrenörüne uygulanmıştır.

Verilerin Analizi:

Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistikler kullanılmıştır. Ayrıca; eğitim ve yaş grupları değişkenlerine göre Taekwondo antrenörlerinin empatik beceri düzeylerini belirleyebilmek için *t* testi uygulanarak manidarlık (*P*) 0,05 alınmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS (Statistical package for social sciences) paket programı kullanılmış ve ölçeğin güvenilirlik katsayısı (Cronbach Alpha) 0. 86 bulunmuştur.

BULGULAR

Eğitim durumuna göre hakemlerin empatik beceri düzeylerini gösteren dağılım tablo: 1'de, Yaş gruplarına göre hakemlerin empatik beceri düzeylerini gösteren dağılım tablo: 2'de verilmiştir.

Tablo: 1 Eğitim Durumuna Göre Antrenörlerin Empatik Beceri Düzeylerinin *t* Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
Lise	105	145,65	24,34	-2,730	0,000*
Üniversite	88	154,67	20,91		

Eğitim durumuna göre antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin *t* testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde;

Antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [*t* değeri = -2,730 *P*=0,000 < . 05]. eğitim durumu Lise olan Antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =145,65) eğitim durumu Üniversite olan Antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =154,67) dir. Bu da bize eğitim durumu üniversite olan Antrenörlerin empatik beceri düzeyleri, eğitim durumu lise olan Antrenörlere göre yüksektir.

Tablo: 2 Yaş Gruplarına Göre Antrenörlerin Empatik Beceri Düzeylerinin *t* Testi Karşılaştırılmasını Gösteren Dağılım

	N	Ortalama	Std. Sapma	t	P
23-39 yaş	135	149,74	21,76	-0,343	0,077
40-56 yaş	65	150,93	25,73		

Yaş gruplarına göre antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin *t* testi karşılaştırılmasını gösteren dağılım incelendiğinde;

Antrenörlerin empatik beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*t* değeri =-0,343 *P*=0,077 > . 05]. 23-39 yaş grubunda olan antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =149,74) dir. 40-56 yaş grubunda olan antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =150,93) dür. Bu da bize 40-56 yaş grubunda olan antrenörlerin empatik beceri düzeyleri 23-39 yaş grubunda olan antrenörlere göre yüksektir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bireyin kendisini karşısındaki insanın yerine koyup, onun duygu, düşünce, algı ve hissettiklerini doğru olarak anlaması ve bu durumu ona iletmesi sürecidir. Empati kuracak kişi kendisini karşısındaki kişinin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır. İletişimin temeli budur karşımızdaki kişiyi anlamak istiyorsak onun rolüne girmeli olaylara onun bakış açısında bakmalıyız karşımızdaki kişi ile Empatik ilişki kurduğumuz zaman o kişi duygularını ve düşüncelerini anlamamız gerekir. Bizde bu bağlamda yaptığımız çalışmanın sonucunda;

Eğitim durumuna göre antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. [*P*=0,000 < . 05]. eğitim durumu Lise olan Antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =1,51) eğitim durumu Üniversite olan Antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =1,67) dir. Bu da bize eğitim durumu üniversite olan Antrenörlerin empatik beceri düzeyleri, eğitim durumu lise olan Antrenörlere göre yüksektir. Öztürk ve arkadaşlarının (2004) "antrenör ve hakemlerin empati durumlarının araştırılması", Aydın A (1996) Empatik Becerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmalarıyla paralellik göstermektedir.

Yaş gruplarına göre antrenörlerin empatik beceri düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. [*P*=0,077 > . 05]. fakat 23-39 yaş grubunda olan antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =1,62) dir. 40-56 yaş grubunda olan antrenörlerin empatik beceri düzeylerinin ortalaması ($\bar{X}$ =1,53) dür. Bu da bize 40-56 yaş grubunda olan antrenörlerin empatik beceri düzeyleri 23-39 yaş grubunda olan antrenörlere göre yüksektir. Korkmaz ve ark. (2004) Beden Eğitimi ve Spor Bölümü öğrencileri üzerinde yaptıkları "Empatik Becerilerin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması" konulu çalışmalarında adlı araştırmasıyla paralellik göstermektedir.

Genel bir sonuca varacak olursak eğitim durumu üniversite mezunu olanların lise mezunu olanlara, 40-56 yaş grubunda olanların 23-39 yaş grubunda olan antrenörlere göre Empatik beceri düzeyleri yüksek olduğu bulunmuştur. Bu da bize antrenörlerin empati düzeyinin yüksek olmasının spor ortamını ve kişiler arası iletişimi olumlu yönde etkileyeceğini göstermektedir.

KAYNAKLAR

Akbay R ve Baysal A., Eğitim Bilimleri Bölümü Öğrencilerinin Empatik Beceri Ve Empatik Eğilim Düzeylerinin Karşılaştırılması, Ç. Ü. Eğitim Fakültesi I. Eğitim Bilimleri Kongresi Sunulan Bildiri, Adana: 28-30 Nisan 1994

Aydın A., Empatik Becerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir 1996

Açıkkada, C. ; Ergen, E. ; Bilim ve Spor, Tek Ofset Matbaacılık, Ankara-1990,s. 1.

Akkoyun F., Empatik eğilim ve ahlaki yargı, Psikoloji Dergisi, 6 (21): 91-92. 1987

Dökmen Ü., Yeni Bir Empati Modeli ve Empatik Becerinin İki Farklı Yaklaşımla Ölçülmesi, Psikoloji Dergisi; 7 (24): 42-50 1990

Korkmaz, N. H. ; Şahin, E. ; Kahraman, M. ; Öztürk, F "U. Ü., Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğrencilerini Empatik Becerilerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması"; II. Uluslar arası Spor Psikolojisi Kongresi, 11-13 Ekim-2001, İzmir-Türkiye. 2001

Özbaydar, S. ; İnsan Davranışının Sınırları ve Spor Psikolojisi, İstanbul Altın Kitaplar Yayınevi, 1983.

Özbek A ve Leutz G., Psikodrama: Grup Psikoterapisinde Sahnel Etkileşim. Grup Psikoterapileri Derneği, Has-soy Matbaası, Ankara 1987

Öz F., Hemşirelikte Yardımcılık (Özgecilik), Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, (2) 1: 53-58 1997

Öztürk Kuter, F. ; 1. Uluslar arası Spor Psikolojisi Sempozyumu, "Üniversite Gençliğinin Futbolda Takım Tutma Durumlarının Karşılaştırılması",Mersin-1997, s. 51.

Pişkin, M. "Empati, Kaygı ve Çatışma Eğilimi Arasındaki İlişki", A. Ü. E. B. F. Dergisi, 1989, S. 2, s. 8.

Rogers C., Empatik Olmak, Değeri Anlaşılmamış bir Varoluş Şeklidir. (Çev: F. Akkoyun) A. Ü. Eğitim bilimleri Fakültesi Dergisi, (16) 1: 103-124 1983

THE ROLE OF PERCEIVED MOTIVATIONAL CLIMATE, MOTIVATIONAL AND ACHIEVEMENT GOAL ORIENTATIONS AS DISCRIMINATORS AMONG HIGH AND LOW PERCEIVED ABILITY YOUNG ATHLETES

AŞCI, F. H. *; ÇAĞLAR, E. **

* *Başkent University, Sport Sciences Department*

** *Kırıkkale University, School of Physical Education and Sport*

The purpose of this study was to examine the relative contributions of perceived motivational climate, achievement goal and motivational orientations in distinguishing high and low perceived ability athletes at the youth level.

151 young male ($M_{age}= 17.45$, $SD= 1.28$ years) and 85 young female athletes ($M_{age}= 17.61$, $SD= 1.21$ years) from a variety of team sports including basketball, soccer, volleyball, and handball with approximately seven years of sport experiences ($M= 6.33$, $SD=2.36$ years) voluntarily participated in this study. Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire (TEOSQ; Duda, 1989), Sport Motivation Scale (SMS; Pelletier et al, 1995), The Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire (PMCSQ; Walling, Duda, & Chi, 1993) and Perceived Sport Competence subscale of Physical Self-Perception Profile (PSP, Fox & Corbin, 1989) were administered to all participants. 236 young athletes were assigned to high and low perceived ability group with respect to median score (Median= 19) of perceived sport competence. MANCOVA (sex as a covariate) was used to determine whether high and low perceived ability athletes differed significantly on the motivational and achievement goal orientations and perceived motivational climate.

MANCOVA revealed a significant multivariate perceived ability effects on motivational orientation (Wilks' Lambda = 0.84; $F_{(6,190)} = 5.86$; $p < 0.01$); achievement goals (Wilks' Lambda = 0.97; $F_{(2,201)} = 3.49$; $p < 0.05$); and perceived motivational climate (Wilks' Lambda = 0.97; $F_{(2,194)} = 2.98$; $p < 0.05$) orientations. The results of Stepwise Discriminant Analysis indicated that the best linear function to differentiate between two ability groups contained three variables: amotivation and introjected regulation subscales of sport motivation and task goals (Wilks' Lambda = .82; $\chi^2(3) = 35.65$, $p < .01$). The standardized discriminant function coefficients were as follows: amotivation (-0.82); introjected regulation (0.48) and task goals (0.37). The complete function correctly classified 62.9, 57.8 and 69.1 % of total sample, low and high perceived ability young athletes, respectively.

As a summary, the obtained results supported the contribution of motivational orientations and goal orientations to perceived ability at the youth level and demonstrated that high and low perceived ability athletes clearly differ in terms of their motivational orientations, dispositional motives and team motivational goals.

Keywords: *Perceived Ability, Motivational Orientation, Young Athletes*

REFERENCES

1. Duda, J. L., Relationship between task and ego orientation and the perceived purpose of sport among high school athletes, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 11, 318-335, 1989.
2. Fox, K. R., Corbin, C. B., The Physical Self-Perception Profile: Development and preliminary validation, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 11, 408-430, 1989.
3. Pelletier, L. G., Fortier, M. S., Vallerand, R. J., Tuson, K. M., Briere, N. M., & Blais, M. R., Toward a new measure of intrinsic motivation, extrinsic motivation, and amotivation in sports: The Sport Motivation Scale (SMS), *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 17, 35-53, 1995.
4. Walling, M. D., Duda, J. L., & Chi, L., The perceived motivational climate in sport questionnaire: Construct and predictive ability, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 15, 172-183, 1993.

GENÇ SPORCULARIN ALGILANAN SPORTİF YETERLİK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNDE BAŞARI HEDEFİ, GÜDÜSEL İKLİM, VE GÜDÜSEL YÖNELİMLERİN ROLÜ

AŞÇI, F. H. *; ÇAĞLAR, E. **

* *Başkent Üniversitesi Spor Bilimleri Bölümü*

** *Kırıkkale Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu*

Bu çalışmanın amacı, başarı hedefi, algılanan güdüsel iklim ve güdüsel yönelimlerin genç sporcuların algılanan sportif yeterlik düzeylerini ayırttırmadaki rolünün incelenmesidir.

Değişik spor branşlarından (basketbol, futbol, voleybol, hentbol) 151 erkek ($X_{\text{yaş}} = 17.45$, $SS = 1.28$) ve 85 kız ($X_{\text{yaş}} = 17.61$, $SS = 1.21$) genç sporcu bu çalışmaya gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmaya katılan genç sporcuların spor deneyimi yıl ortalamaları 6.33 ± 2.36 'dır.

"Sporda Görev ve Ego Yönelim" (TEOSQ, Duda, 1989), "Sporda Güdülenme" (SMS, Pelletier ve ark., 1995), "Sporda Algılanan Güdüsel İklim" (PMCSQ; Walling, Duda, ve Chi, 1993) Ölçekleri ve "Kendini Fiziksel Algılama Envanteri'nin Algılanan Sportif Yeterlik" (PSPP, Fox ve Corbin, 1989) alt ölçeği katılımcılara uygulanmıştır. 236 genç sporcu "algılanan sportif yeterlik" alt ölçeğinden elde edilen medyan değerlerine (medyan=19) göre yüksek ve düşük algılanan yeterlik grupları olarak sınıflandırılmıştır.

Düşük ve yüksek algılanan yeterlik düzeyine sahip genç sporcuların güdüsel yönelimleri, başarı hedefi yaklaşımları ve algılanan güdüsel iklim düzeyleri arasındaki farkı test etmek için cinsiyet değişkeni kontrol edilerek Çok Yönlü Kovaryans Analizi (MANCOVA) yapılmıştır. MANCOVA analizi sonuçları, düşük ve yüksek "algılanan yeterlik" düzeyine sahip genç sporcuların güdüsel yönelimleri (Wilks' Lambda = 0.84; $F_{(6, 190)} = 5.86$; $p < 0.01$) başarı hedefi yaklaşımları (Wilks' Lambda = 0.97; $F_{(2, 201)} = 3.49$; $p < 0.05$) ve algılanan güdüsel iklim (Wilks' Lambda = 0.97; $F_{(2, 194)} = 2.98$; $p < 0.05$) puanları arasında anlamlı fark olduğunu ortaya koymuştur.

Yapılan Stepwise Diskriminant Analizi sonuçları, iki farklı algılanan yeterlik düzeyine sahip genç sporcularının ayırtılmasında, güdüsel yönelimin güdülenmeme ve içeati boyutları ile görev yönelimli hedeflerin rol oynadığını göstermektedir (Wilks' Lambda = .82; $\chi^2(3) = 35.65$, $p < .01$). Bu değişkenlere ait standardize edilmiş ayrıştırıcılık fonksiyon katsayıları ise güdülenmeme için -0.82; içeati için 0.48 ve görev yönelimli hedefler için 0.37 olarak bulunmuştur. Diskriminant analiz sonucuna göre, doğru sınıflama yüzdesi düşük algılanan yeterlik grubu için % 57.8, yüksek algılanan yeterlik grubu için ise %69.1'dir. Üç değişkenin algılanan yeterlik düzeyini doğru olarak belirleme yüzdesi %62.9 olarak bulunmuştur.

Sonuç olarak, elde edilen bulgular, güdüsel yönelimin ve görev yönelimli hedeflerin genç sporcuların algılanan yeterlik düzeylerini belirlemede etken olduğunu ve algılanan yeterlik düzeyi farklı olan genç sporcuların güdüsel yönelim, başarı hedefi yaklaşımı ve algılanan güdüsel iklim açısından da farklılaştıklarını ortaya koymuştur.

Anahtar Sözcükler: Algılanan Yeterlik, Güdüsel Yönelim, Genç Sporcular

KAYNAKLAR

1. Duda, J. L., Relationship between task and ego orientation and the perceived purpose of sport among high school athletes, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 11, 318-335, 1989.
2. Fox, K. R., Corbin, C. B., The Physical Self-Perception Profile: Development and preliminary validation, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 11, 408-430, 1989.
3. Pelletier, L. G., Fortier, M. S., Vallerand, R. J., Tuson, K. M., Briere, N. M., & Blais, M. R., Toward a new measure of intrinsic motivation, extrinsic motivation, and amotivation in sports: The Sport Motivation Scale (SMS), *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 17, 35-53, 1995.
4. Walling, M. D., Duda, J. L., & Chi, L., The perceived motivational climate in sport questionnaire: Construct and predictive ability, *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 15, 172-183, 1993.

P-387

THE STUDY FOR DEVELOPING "A STRESS SCALE" FOR SPORTSPEOPLE

Arkun Tatar¹, Serdar. Tok², Süleyman Morali², Mustafa Engür²

¹Ege University School of Psychology, Izmir; arkuntatar@yahoo.com

²Ege University School of BESYO, Izmir

ABSTRACT

The aim of this study was to develop and introduce to the area of application a scale for sportspeople, which would evaluate in general the level of stress they are undergoing and measure their stress level. The scale has been designed in two parts to measure private and sport lives. The study for developing the scale also consists of two stage. In the first stage, we began with preparing the items which would form the content of the scale within literature. 200 items (100 items for each scale) have been constituted by researchers in order to provide a large item pool. In the first stage, the 200 item scale was applied to 170 people. Item analysis was carried out on the data and in this way, the item number for the follow up study was determined as 135. In the second stage, the sample was formed by 210 sportsman. Depending on the scale content, one of the scales was named "Stress Related to Private Life", and the other was named "Stress Related to Sport Life". As can be seen from the names, the naming was done with regard to the environment in which stress occurred, not to the structural components of stress. For the experts working in the field of sports psychology, the measuring of the psychological abilities that effect the sports people's performances carry great importance in the theory and application. In the literature of sports psychology, especially during the last decade several scale have been developed in order to measure the psychological characteristics that the sports people possess. However, in the literature of sports psychology, the number of scale developed to measure the various psychological characteristics of the sports people in the Turkish population is very few. A scale which measures the level of stress in sports people in the Turkish population has not been encountered in the literature. In this respect the aim was to provide benefit to the area with this study.

Keywords: stress, developing scale, sport, sport life, private life

PIETY DIMENSION OF FEMALE ATHLETES OF TAEKWONDO AND SWIMMING BRANCHES

BÖLÜKBAŞI, Z. * KILCIGİL, E. *

**Ankara University School of Physical Education and Sport,
Tandogan, Ankara, TURKEY*

ABSTRACT

This study has been conducted on female athletes from two different branches (taekwondo-swimming) in order to measure their level of piety. A study on piety dimension of athletes in different branches has never been conducted up to now. Studies on different groups' piety dimensions have been used a lot in determining the piety dimensions of the structure of the society. While sports is one of the highest determiners of the society; besides their being a social institution, the piety dimension of the structure of sports also has an important role because the piety dimensions of athletes as well as the piety dimensions of people in the other social institutions is a concept that should be known as sports are used in social sciences researches. Determining an already existent state is the first aim of this study. Final suggestions on the outcomes were deliberately not given. Because believing in a religion or not is an individual's own personal inner-conflict and it is also the most delicate subject in the society. In this study, which has a role and responsibility of being the first and an initiator to proceeding studies, Islamic religion scale that had been found and developed in 1995 by Veysel Uysal has been used. 100 female athletes including 50 from taekwondo branch and 50 from swimming branch participated in the study. These athletes are either from the national team or at a national team level. The outcomes of the study have been explained and interpreted by using Z test which is conducted through comparing ratios and showing frequency.

The research groups mostly consists of 12-17 age groups (important as it is $p < 0.05$). In conclusion, it is found out that at some points in their lives taekwondo athletes have been to Imam Hatip Schools in Turkey, which are based on religion (important, $p < 0.05$). Swimming athletes have been to private schools (important; $p < 0.01$). Their birthplaces are mostly metropolitans and big cities (important, $p < 0.05$). The education levels of parents of swimming athletes are much better than those of taekwondo athletes (important; $p < 0.01$). In terms of parents' occupations, mothers are mostly housewives and fathers are mostly self-employed (important, $p < 0.01$). In terms of monthly incomes, swimming athletes are much better than taekwondo athletes (important; $p < 0.05$). Taekwondo athletes are more religious than swimming athletes (important; $p < 0.01$).

Key words: Piety, Female Athlete, Taekwondo, Swimming

INTRODUCTION AND AIM

Religion is a socio-cultural organization affecting the individual and the society. It is a factor that directs a person's daily life and behavior. It shapes a person's behavior and decisions. It speaks to a person's will, emotions, thoughts, conscious, behavior and skills. It reaches to the most confidential parts of an individual's character. It creates psychological satisfaction. It motivates a person psychologically. The importance of motivation for athletes is a well-known fact. For a believer, the first and most important factor on the road to success is to be able to carry out religious duties and be loyal to it.

In this study, the piety dimension of female athletes from two different sport branches (taekwondo and swimming) has been studied. A piety dimension study with regard to branches has never been carried out up to now. There have been studies various groups' piety dimensions used a lot to determine the piety dimension of the social structure but it has never been conducted on athletes. While sports are one of the highest determiners of social structure, as

well its being a social organization feature, the piety dimension of sports structure in society is also important. Because since studies on sports can be found in socio-scientific studies, in its social level, the piety dimensions of athletes is a concept that should be known as much as the piety dimensions of individuals in other organizations. The first aim of this study is to determine the nature of the current situation. Since the study is the first of its kind, it is extremely important and very delicate. In this study whose duty is to be the pioneer of other studies, Islamic Religion Scale which was created by Veysel Uysal in 1995 has been used.

As Smith states, the term religion in its modern sense has started to be used in the West in the 16th and 17th centuries (Smith, 1964). Smith states that although initially the word religion was used as a simple way of worshipping, later it started to be used as a term including different religions that are products of people and belief systems created by human mind. According to Northbourne (1995), religion is not just an abstract belief in god but it also requires faith in God's uncovering himself (his obtaining a form). Imitation of this form helps the religion become concrete and practical and helps it to become real and effective in the world.

"In the focus of the basic definition of religion lie the people's beliefs, emotions, practices and people's relations with a superior or a holy being. At the centre of such a definition, there is the term holy and holy essentially characterizes piety [Roland Roberson, Sociological Interpretation of religion, Basil Blackwell 1970]" (Mehmedoglu, 1999). Yinger, (1970, 1957) explains that religion is "beliefs system and practices which a group uses to recognize the powers that threaten the life, death and happiness of people and which people use in coping these". James (1960) defines religion as an individual act. According to him, religion is "emotions, acts and experiences individuals by themselves carry out in accordance with the things that they accept as holy in their life".

According to Jung (1990), religion is "being devoted to and submitting to the irrational realities of experience" and he also states that "the concept of reality depends on an individual's spiritual attitude and religion provides a reference point and a point of view to this attitude". This point of view provides a personal opportunity to judge and make decisions and is a substitute source for the clear and unavoidable forces of the concrete conditions that the person is exposed to in the outside world. According to Glock (1972), researchers focus more on what the individuals believe under the influence of traditions rather than what faith means to the believer. "The ideal solution to overcome this problem is to ask an individual what he believes in as an individual rather than demanding an answer in accordance with the beliefs imposed on him by the culture he belongs to" (Hallami and Argyle, 1997).

According to Arslan (1997), in religion-society, religion can influence society as much as society can influence religion. Society's religious life is closely connected to its socio-cultural surroundings. When this religion is Islam, this connection emerges much more strongly. Because it is difficult to distinguish what is religious and what it is not in Islam. In a Muslim society, an individual's social identity is embellished by religious forms. We can also approach the interaction between society and religion from the aspect of religion-mind relation. Religion is an important factor in the formation of the mind. However, the interpretation and practice of religion can not save itself from the mind. In other words, a lot of secondary factors such as religion, climate, population and ethnic elements are under the influence of the mind. Weber (1966) has many vast theories on how differently the same religion is perceived among different groups. Weber always uses the social layering-religion relationship as a main theme when he discusses topics based on religion. If we approach this topic from the view of Turkish Islam, "Turkish Islam has always been treated in two levels; the official, legal dogmatic government religion and the religion which finds its meaning in the big dervish tariqats (religious fraternities) led by madrasa (theological schools led by a mosque) and Muslim theologians and scholars" (Bernard, 1991).

MATERIALS AND METHOD

This study has been conducted by using Islamic Religion Scale which was developed by Veysel Uysal in 1995 by testing its validity and reliability (Uysal, V., "A Pilot Study on Islamic Religion Scale", Islamic Studies, VIII, 1995). First 10 questions give information about the demographic features of the athletes participating in this study. The second part consists of 33 questions (11-43) evaluating piety according to the five dimensions of religion in mind. Question 11-14 evaluates the Faith dimension of religion; Questions 15-20 evaluates the Practice Dimension of Religion; Questions 21-27 evaluates the Experience-Emotions Dimension of Religion; Questions 28-31 evaluates the Knowledge Dimension of Religion; and finally Questions 32-43 evaluates the Influence Dimension of Religion.

50 swimming and 50 taekwondo branch athletes that were either from the national team or at a national team level participated in the study. The reason of choosing Taekwondo athletes in the study is because of their outfit which is regarded by the Turkish media before and after the meets as being a symbol of Islamic Religion and the reason why swimmers were chosen is that their outfit is regarded the opposite which led to a need to a scientific research/study on this issue. The fact that Islamic Religion Studies have been previously conducted on social institutions other than sports and never been conducted on sports before increases the significance of this study. The data obtained at the end of the research by Z test comparing frequency and ratio is statistically evaluated between $p < 0.01$ and $p < 0.05$. The first aim of this study is to find the existing state of the situation. Suggestions on the outcome of the study have consciously not been given. Because believing in religion or not believing is an individual's own inner conflict and in Turkey it is one of the most delicate issues of society. Researching and studying such a delicate issue is both very important and very delicate as it is the first of its kinds in Turkey.

FINDINGS AND CONCLUSION

100 elite female athletes, who are either from the national team or at a national team level, including 50 from taekwondo branch and 50 from swimming branch, participated in the study.

Participants are primarily high school graduates and secondary university graduates in terms of education.

In terms of age groups, 12-17 age group overall (100) is the most dense (50%). Among the same age group, swimming branch athletes are the first (31 people- 62%) and taekwondo athletes are the second (19 people- 38%) densely populated groups. What makes this age group to be generally the prime densely populated group is the swimming branch athletes and this made the ratio to be important at $p < 0.05$ level in comparison to the taekwondo sportswomen. The other age groups (18-23 and 24-29) ratios in comparison to each other and other branches have not been found important statistically.

In terms of having been educated at religious schools at some point in their lives, the results are important at the $p < 0.05$ level in that participants who have are 7% and who have not are 93%. Participants who have been to private schools or colleges are also found to be at a statistically important level $p < 0.01$ as those who have are 30% and those who have not are 70%.

There is no ratio comparison with regard to the participants' education at government schools. For both branches nearly the same 'n' value has been educated at government schools (43+40= 83 people).

In terms of birthplaces of the participants, metropolitan cities are the most intense (65%). When those who were born in town and those who were born in metropolitans were compared, the results were statistically important $p < 0.05$.

In comparison of the ratios of the education of the parents' of the both branches, mother's being a high school or university graduate and father's being a high school or university graduate is important $p < 0.01$. In terms of 'n' value, the swimming athletes' parents' education level is higher than those of the taekwondo athletes in that 56% of swimmer's mothers are university

graduates and 60% swimmers' fathers are university graduates whereas only 16% of taekwondo athletes' mothers are university graduates and 20% of their fathers are university graduates. In terms of graduate education, 14% of swimmers' mothers and 18% of their fathers have 'n' value, whereas graduate education is not seen among taekwondo athletes' parents.

When both of the sport branches' athletes' parents occupations are compared, mothers' being housewife (other) and fathers' being unemployed (other) is important in terms of $p < 0.01$, fathers' being a worker or a civil servant is important in terms of $p < 0.05$. Taekwondo athletes' mothers are mostly housewives (other) 60%, and secondly fathers are mostly free-lance workers (42%). In terms of being among academic staff, there are no academicians among taekwondo athletes' mothers whereas 6% of swimmers' mothers and 14 of swimmers' fathers and 6% of taekwondo athletes' fathers are academics.

In terms of monthly income, participants mostly belong to middle class (74%). However, in terms of belonging to upper class, comparison of two branches athletes turned out to be important $p < 0.05$ (taekwondo 14% and swimming 32%).

Other than participants' demographic qualities, in terms of piety dimensions of the participants, which is the main topic of this study, it is found important in terms of $p < 0.01$ that participants answered "I agree" "I completely agree" to the statement "There is only one God and God had no equivalent". In terms of 'n' value, taekwondo athletes who immensely chose the option "I completely agree" is 96%.

The statement "Hz. Muhammed is God' prophet" is also important in terms of $p < 0.01$ with the alternative replies of 'I neither agree nor disagree', 'I agree' and 'I completely agree'. Taekwondo athletes completely agree to this statement (96%). 1 of the swimmers stated "I completely disagree", and 2 stated they only "agree".

The statement "God is one and absolute, everything is in need of God" is important ($p < 0.05$) in terms of the number of answers "I neither agree nor disagree" and is important ($p < 0.01$) in terms of the number of answers "I certainly agree". Taekwondo athletes state that they "completely agree" (96%) and in terms of 'n' value constitute the most important and dense population.

The belief that "God is neither born nor bore any children and has no equivalent" is important ($p < 0.05$) in terms of the numbers of those who stated "I neither agree nor disagree" (10%). Those that stated "I agree" (12%) and "I completely agree" (76%) are important ($p < 0.01$).

In terms of carrying out obligatory and non-obligatory religious duties, those who stated "I completely disagree" and "I neither agree nor disagree" are important $p < 0.01$, and those who stated merely "I agree" are important at the $p < 0.05$ level. 52% of the swimmers stated that they do not carry out these duties constituting the most important and most densely populated group.

To the statement "Going often to the Mosque unless there is an obstacle" is important at $p < 0.01$ level with regard to those who stated "I completely disagree" and "I do not agree". For both branches athletes, it is not possible to often go to the Mosque.

"Participating often in religious meetings taking place at the Mosque or outside the Mosque" is important at $p < 0.01$ level with regard to "I completely disagree" and "I neither disagree nor agree" and is important at $p < 0.05$ level with regard to "I merely do not agree".

"Participating often in religious conversations at home or in the same environment" is made up of two groups which either responded "I completely disagree" or "I merely do not agree" and has become important at $p < 0.01$ level in terms of the ratio between them.

"Participating often in Teravah namaz" is important at $p < 0.01$ level with regard to those who said "I completely agree" and "I completely disagree" and thus completely opposite replies were given. "I completely disagree" reply was given by swimmers (66%) and "I completely agree" reply was given by taekwondo athletes created this importance. Those who "Neither agree nor disagree" are important at $p < 0.05$ level.

"Those who often read religious works other than Kor'an and Hadiths" is important at $p < 0.01$ with regard to those who replied "I completely disagree", "I neither agree nor disagree" and "I agree". Swimming athletes (62% of them) do not read these works at all.

"Believing that God sent his commands and prohibitions through revelations and through the angel Gabriel" is believed and is important at $p < 0.01$ level with regard to those who "agree" and "completely agree".

"Believing in the fact that God's commands and prohibitions are stated in Kor'an and The Sunna" is believed and is important at $p < 0.05$ with regard to those who chose "I agree" option.

Those who replied "I completely agree" and "I neither agree nor disagree" to "believing in the truth of the statements in Kor'an and the Sunna" is important at $p < 0.01$ and those who replied "I agree" is important at $p < 0.05$ level. Both branches' athletes believe that the statements in Kor'an and the Sunna are true.

Those who replied "I agree" and "I completely agree" to the statement "I believe in the existence of Ahret after death" is important at $p < 0.01$ level. Both branches' athletes mostly believe in this statement (taekwondo 94%, swimming 36%).

Those who replied as "I neither agree nor disagree" and "I agree" and "I completely agree" to the statement "Believing that all the statements in Kor'an are true and valid in every century" is important at $p < 0.01$ level.

"Believing in the fact that Kor'an remained unchanged to this day" is important at $p < 0.01$ level with regard to those who "neither agree nor disagree" those who "completely agree".

62% of swimming athletes do not fast in the month of Ramadan and on sacred days whereas 80% of the taekwondo athletes do. Those who completely disagree and those who completely agree are important respectively at $p < 0.01$ and $p < 0.05$ levels.

Neither of the two branches' athletes know how to read Kor'an in Arabic (swimmers 94%, taekwondo athletes 36%). Those who state "I do not know at all" are important at $p < 0.01$, and those who state "I do not know" and "I neither do not know nor do" are important at $p < 0.05$ level.

In terms of the level of knowledge required to carry out religious duties is insufficient in swimming athletes (30%) and sufficient in taekwondo athletes (30%) according to their own statement. Those who "completely agree" and "agree" to the fact that their level of knowledge is insufficient and those who "completely agree" and "agree" to the fact that their knowledge is sufficient are important at $p < 0.01$ level.

The.. activity of "Reading a bit of Kor'an everyday" does not take place for either of the branches' athletes (swimming 84% and taekwondo 20%). Reading does not take place according to the replies "I do not read it at all" and "I do not read" and in terms of those who gave neutral answers to this point of view are important at $p < 0.01$ level.

To the statement "Performing the namaz five times a day unless there is an important obstacle" is important at $p < 0.01$ level with regard to "I completely disagree" and important at $p < 0.05$ with regard to "I do not agree" 92% of swimmers do not perform the namaz.

In daily life, taekwondo athletes often consider whether God would be pleased or not while making decisions in daily life (52% and important at $p < 0.01$ level) whereas swimming athletes do not consider this (22%), important at $p < 0.05$ level).

The statement "For a person to pray on his own is one of the most important and satisfying aspects of religious life" is agreed by taekwondo athletes (48%) and is not agreed by swimmers (24%). Both views are important at $p > 0.01$ levels.

46% of taekwondo athletes believe and 22% percent of swimming athletes do not believe in the statement that a Muslim feels closer to God in a Mosque and throughout the day. Both views are important at $p < 0.01$ levels.

72% of taekwondo athletes believe that religion helps people find the meaning of life and find answers to many questions on this topic. Those who reply "I neither agree nor disagree" and "completely agree" are important at $p < 0.01$ level.

Taekwondo athletes (58%) "completely agree" to the statement that it is important for a person to think of the meaning of being a Muslim and to often think why she believes and self-question. The ratio between the swimmers who "do not agree" (24%), who are neutral (42%) and the taekwondo athletes who "completely agree" (58%) is important at $p < 0.01$

level and the ratio between these and the taekwondo athletes who "agree" (26%) is important at $p < 0.05$ level.

The ratio of those who "completely disagree" (23%) that the most important function of a Mosque is to improve social relationships is important at $p < 0.01$ level and the ratio of those who "do not agree" (16%) is important at $p < 0.05$ level.

To the statement that participating in activities centered around the Mosque gains a person respect is completely disagreed by swimming athletes (50% and important at $p < 0.01$) and is also completely disagreed by taekwondo athletes (10%, important $p < 0.05$).

To the statement that the message of Islam should be tried to be given to those who do not believe or have weak beliefs, the swimming athletes replied that "it is absolutely not possible" (60%, important, $p < 0.01$) and taekwondo athletes replied that "it should be done" (16%, important, $p < 0.05$).

64% of swimmers "do not agree" and 24% of taekwondo athletes "agree" to the statement that topics of religion should be discussed with colleagues, neighbors and friends. The ratio between them is important $p < 0.01$.

42% of swimmers "completely disagree" and 26% of them "disagree" and 48% of taekwondo athletes "agree" to the statement that decisions on social issues and problems should be solved by trying to find answers based on religion. The ratio between these three is important $p < 0.01$ level.

16 of swimming athletes "disagree" (16%, important, $p < 0.05$) and "completely disagree" (28%, $p < 0.01$) and 56% of taekwondo athletes "completely agree" to the statement that performing religious duties should be performed as they have a beneficial and unifying effect on the society.

After all the questions on piety dimensions, the subjects were asked to answer clearly how they perceived themselves in terms of piety dimensions. **To this question, taekwondo athletes stated that they saw themselves as "religious" (70%) and is important $p < 0.01$. Those who gave neutral answers regarding that "they are neither religious nor not religious" are 34%; among swimming athletes and 22%; among taekwondo athletes. 30 % of swimming athletes stated that "they are not religious".**

In conclusion, we can see that the problem and sub problems stated have been proved to be valid.

BIBLIOGRAPHY

1. Arslan, M., "A Sociologic Study on the Piety Dimensions of People living in a Rural District in Anatolia", Ondokuz Mayıs University Social Sciences Institute, M. A. Thesis, p. 2, Samsun, 1997
2. Bernard, L., The Birth of Modern Turkey (Translator: Metin Kıratlı) Turkish Language Institute Publishing, p. 400, Ankara, 1991
3. Glock, C. Y., "On the Study of Religious Commitment", Religious Influence in Contemporary Society, Reading in the Sociology of Religion, (editor: Joseph E. Fulkher), Charles E. Merill Publishing, p. 43. 46. Ohio, 1972
4. Hallami, B. B., Argyle, M., The Psychology of Religious Behavior Belief and Experience, p. 46, Routledge, London, 1997
5. James, W., The Varieties of Religion Experience, p. 50, London, 1960
6. Jung, C. G., Explored Ego, (translator: Baris Ilhan, C. Ener Silay), Ilhan Publishing, p. 57-58, Istanbul, 1990
7. Mehmedoglu, A. U., "A Study on personality on the comparison of religion and non- religious people" (the case of Istanbul), Marmara University Social Sciences Institute Doctoral thesis, p. 16-23, 28, Istanbul, 1999
8. Nourthbourne, L., Religion in the Modern World, (translator: Sahabettin Yalcin), İnsan Publishing, p. 13, Istanbul, 1995
9. Smith, H., The Meaning End of Religion, p. 15, London, 1964
10. Uysal, V., "A Pilot Study on Islamic Religion Scale", Islamic Studies, VIII, 1995
11. Weber, M., The Sociology of Religion, p. 80, 95, 118, 360-366, London, 1966
12. Yinger, J. M., Religion, Society and the Individual, An Introduction To The Sociology of Religion, p. 9,12, Newyork, 1957
13. Yinger, J. M., The Scientific Study of Religion, p. 4, Macmillian, Newyork, 1970

THE SOCIAL VALUE UNDERSTANDINGS OF MALE AND FEMALE VOLLEYBALL PLAYERS OF DIFFERENT COUNTRIES' UNIVERSITY TEAMS

SARAÇ, G. * KILCIGİL, E. *

**Ankara University School of Physical Education and Sport, Tandoğan, Ankara, TURKEY*

ABSTRACT

Value is a subjective concept that gives an answer to the question why individuals make certain choices among various alternatives in their lives. This study aims to determine the social value understandings of male and female volleyball players of different countries' university teams. This study is limited by total of 60 volleyball players which consists of 25 female and 35 male players who played in 8 teams on behalf of 5 countries (France, Holland, Switzerland, Portugal and Turkey) in the International Volleyball Tournament of Private Universities that took place between 9th and 12th of April, 2004 in France (Paris). The 151 questioned survey that measured social values and translated into four languages has been taken from Kudryasov's study (Kudryasov, 2002) and it has been implemented. The data obtained from the research has been analyzed and interpreted by consulting experts and comparing each answer given by different countries' groups by means of Z test. The common social values that are valid for each country are: They all respect the rights of others, return back favors done to them, and want to spend time with their family on special days. The thought of loving all living things and doing what the elders say are impartial-neutral. They give importance to success at school. They want to do charity work. Except for Turkey, the exemplary groups all want to lead a life full of adventure and desire to be an authority. They all want to live by helping others. They all want to be actively involved in every deed. They are all responsible. They are all in favor of sharing things with the people in their society. They do not try all the alternatives to get into a university. They all believe in creativity. They all give importance to family relations. They give importance to constitution, law and stock-market. It is important to have courage. Except for the Portuguese exemplary group, the school (education) is important and money is not. The police and health institutions are important whereas the cinema is unimportant and worthless. The research data has been evaluated statistically according to a range from $p < 0,01$ to $p < 0,05$.

Key words: Volleyball, Social Value

INTRODUCTION AND OBJECTIVES

Although human groups' actions and aims are limited by traditions, those limited behavior still has a meaningful value. In return to life's vigor, traditions and social structure become more flexible making it easy for human behavior and thought to adapt to newly developed actions. Whether the values that have been lived or will be lived are directed, governed or developed by freewill, they continue their ongoing affect for centuries on that country's culture. A social value that is important for one country can be meaningless and unbelievable to another leaving its people in shock. The answer to why and how the people come to believe in that value is hard to find and often can not be found.

Just like natural beauty, values are not formed by themselves; from a social standpoint, they originate from culture and tradition. The affect of education gives or does not give meaning to social values because value is a subjective concept that answers the question why people choose to act in a certain way among various alternatives in his life. The purpose of this study is to find out the social value understandings of male and female volleyball players of different countries' university teams. However, to be able to achieve this goal, a research with a wide range of age group and a much bigger study group is needed. This research is limited to the determination of the

level of how much importance the study group gives to social values and how much they internalize these values. Therefore, the values were limited by the characteristics of the research group and the determination of the level of internalization. The differences between the countries are shown, however deeper interpretation of the reasons of these differences and their relations to the cultural differences have not been done.

Many researchers have made different definitions of values. Although the content and the definitions are different, they are all coherent and in line with the overall meaning. "Values are about separating good from evil and they determine why an individual or a group consciously chooses the ideal or desired forms of behavior among other alternatives. Therefore values represent not the easily accessible or possible goals but the 'ideal' ones. What determines the targeted choice is how much the subjects or events around the individual or enterprise mean to them [Baysal, C. A., The Manners in Social and Organizational Psychology, Istanbul University Press, 1981]" (Yaman, 2001). "When individuals make certain choices related with values, they are also well aware of the other values in their own social system" (Bozkurt, 1996).

"A value can be defined as an individual's inclination to prefer certain conditions in their relationships with others [Hofstede, G., Cultures and Organizations Mc Graw Hill, London, 1991]" (Yaman, 2001).

"According to Rokeach, Values are individuals' beliefs about the ideal way of behavior or the reason to live and values are versatile standards that guide behavior in different ways." (Uyguç, 2001., Bilgin, 1995., Meglino and Ravlin., 1998).

"Individuals differ in how much they give importance to values or in their priorities. An individual's value priorities are affected mostly by the values of the dominant culture that he lives in. That is, culture affects individuals' behavior through values that it teaches or instills in them. That's why individual values are accepted as a product of culture or social system" (Uyguç, 2001., Meglino and Ravlin., 1998).

Generally speaking, "anything that is beneficial to an individual or a group, that is desired or liked by an individual or a group can be said to have a 'value'" (Fichter, 1996).

"In our daily language we often use verb form of the term 'value' in simple present tense. When we consider something as beneficial or positive we use the word 'to give value' attributing a positive meaning to it" (Kudryasov, 2002).

One of the foremost definitions of value belongs to an American socio-psychologist Rokeach (Rokeach, 1973). Rokeach, considered some of the assumptions about the nature of human values. These are:

- Each individual has a value and a system of values.
- The total number of values an individual has is relatively low.
- Everyone has the same value at a different degree.
- Values are organized in the system of values.
- The values that a person has are the product of his culture, society, institutions and the individual's character.

According to the definition based on assumptions by Rokeach who said that the importance of values is clearly observed in nearly all concepts that social sciences intend to reveal or understand: An value is a permanent belief in which a certain form of behavior or a reason to live is relatively preferred to a converse form of behavior or a reason to live.

"Hofstede who sees value as one of the most important building stones of human mental program and who has broad studies on value has defined value similarly but more restrictedly than Rokeach's definition: Value is the inclination of certain conditions to others" (Yaman, 2001).

"Allport, Vernon, and Lindzey who say that when it comes to values, every individual has his own profile, state that a value is a belief and an individual acts in a certain way by making certain choices that are based on his beliefs" (Yaman, 2001).

Value is the word used in European languages that have the Latin culture. The synonyms of value are worth, price, cost, charge which are all concepts of evaluation. When we look at it this way, value may not always have a positive connotation. When we look up the encyclopedic definition of value, value refers to the positive and negative meanings of objects around us determined not by the individual, social group or general society but by the individual's own surroundings, interests and demands of his social relations. The evaluation and degree of the meaning under consideration can be moral, political and spiritual, positive or negative (Kudryasov, 2002).

Menüşoğlu's definition of value is similar to that of Fichter's. According to Fichter, a value has characteristics such as all kinds of goals and targets, all kinds of concerns and interests, passions, all kinds of ideals, all kinds of factors of power including political power, all kinds of fame and reputation ambitions, criticism, praise, respect and disrespect, belief and disbelief, keeping one's word or not keeping it, honesty, love and hate (Mengüşoğlu, 1997).

Another way of looking at the importance of value in our life is: "Values are things that determine the forms of reactions, bear the abstractness of the system and manage the hierarchy of the needs" (Kudryasov, 2002).

A value has no value itself. "What makes nature beneficial, right and beautiful is the human life. People make the universe we live in a meaningful place setting goals and thus making the universe beneficial, right, beautiful and humane, hence, a humane universe becomes a universe of values" (Kudryasov, 2002).

A psychological value is important not because it may or may not depend on an objective principle but because it plays an important role in guiding human behavior. From this point of view, a psychologist sees value as a belief and this is enough for him (Güngör, 1998).

"In philosophy 'human values' are individual's opportunities such as love, honesty, loyalty, respect, fairness, broad-mindedness, establishing good and right relations that directly or indirectly emerge from interpersonal relationships. A person's values are the values the person gives importance to, that dominates a person's life or what he does [Kuçuradi, I., *Individuals and Their Values*, Turkish Philosophy Institution, Ankara, 1971]" (Yaman, 2001).

Durkheim's sociological definition of values is important. "Types of behavior or thought are not only external factors but they are also factors that make themselves accepted with their imposing and forcing power by the individual whether he wants or not. Without doubt, when you conform to these willingly, you do not feel this force at all or you feel it less. But it does not go beyond being a characteristic at the core of these concepts; the proof of this is that it shows itself immediately when we resist it. If I try to violate the laws, it will react by obstructing my action if there is time; by making it invalid, correcting it and returning it to its prior condition if there is no time but the action can be corrected; and it will react by punishing me if there is no way to correct the action. What happens if it is a case of pure aphorism? Public conscience suppresses any distressing action by the implementation of special punishments which the public supervises and uses as they wish. In other cases, it is less violent but still existing. If I do not conform to the principles everyone conforms to, if I do not give importance to the dress codes and traditions in my country and my social standing, then the incidents that take place targeting me and people's avoiding me, though it is a less harsh punishment, will have the same effect as a real punishment. Moreover, pressure, though indirect, is not less effective. I do not have to speak French with my people or use the valid currency but a converse behavior is not possible. Even if I try to get rid of this obligation, my attempt will be a heartbreaking failure. If I were a businessman, nothing could keep me from using the procedures and methods of previous centuries; but if I did it, I would surely bankrupt. Moreover, even if I could get rid of these rules or violate them successfully, I would not be able to do this without having to fight against them. Even if they were defeated in the end, with their resistance they will make their compelling force felt. Although he may be successful, there is no single entrepreneur that has not met such obstacles" (Durkheim, 1995).

"Durkheim tried to describe an environment in which the social facts live and take place is the place of 'values'. In this sense, social

values are said to be institutionalized just like mentality and social norms" (Durkheim, 1995).

"From the similar definitions, it is seen that values reflect wishes, choices, desires in other words they reflect the conditions or circumstances which are liked and disliked. Values include concepts and thoughts that are important for one and they include thoughts and beliefs about what is right, appropriate or desired. In this sense, values are one of the most important keys to understanding behavior since our behaviors are quite affected by our beliefs that have been accepted by choice [Turgut, T., *Business life and Business Related Values of Businessman*, M. U. Institute of Social Sciences, Department of Business Administration in English, M. A. Thesis, Istanbul, 1996]" (Yaman, 2001).

MATERIALS AND METHOD

This study has been done by applying a 151 questioned survey which measured social values and demographic characteristics and which has been translated into four languages (Turkish, English, German and French) on total of 60 volleyball players consisting of 25 female and 35 male players who played in 8 teams on behalf of 5 countries (France, Holland, Switzerland, Portugal and Turkey) in the International Volleyball Tournament of Private Universities that took place between 9th and 12th of April, 2004 in France (Paris). Among the questions, 135 of them question social values and 16 of them question demographic information. The survey whose validity and reliability has been studied was taken from Kudryasov's (2002) work. Kudryasov prepared the survey's questions by making use of Gökçe (1994). The data obtained from the research has been analyzed statistically according to a range from $p < 0,01$ to $p < 0$ and interpreted by consulting experts and comparing each answer given by different countries' groups by means of Z test. The study group is limited not to the countries' universe but to the tournament universe.

Introduction of the Survey

The survey form consists of 3 parts.

1. Demographic questions related to the study group (about them and their families).
2. Questions about daily life.
3. Questions about social institutions.

The questions in the second and third parts of the survey are in line with the society and carry the traditional and modern criterion. The questions in the second part of the survey have traditional and modern contents. The questions such as 'Giving great importance to family', 'Doing what the elders say', 'Being pious' question traditional values and the questions such as 'Wanting to be independent', 'Wanting continuous change in their lives', 'Wishing to make decisions all the time about everything themselves', 'Defending their basic rights and their freedom' question modern values. Although the questions are divided into two categories (traditional-modern), some of them appear in both categories. For example, the value 'being humorous' is not limited to time or centuries. On the other hand, although the value 'Opposing Injustice' is in itself close in degree to the value 'Having confidence in His Countries Justice', these values are in opposite categories. This survey is made up of 151 questioned social value table which aesthetic, scientific, economic, social, religious values that have been known since Springer, moral values added by Güngör, Schwartz's universality, determination of one's values, stimulatory, success, power, feelings of pleasure, spirituality, security, harmony, tradition, charity and finally Rokeach's two basic categories divided by goals and means (traditional-modern) consisting of equal value and evaluation of social institutions.

FINDINGS

151 tables and 109 pages of data showing the comparison of countries' ratio are not all presented here.

CONCLUSION AND DISCUSSION

As far as all countries exemplary groups are concerned, common social values valid for all countries are as follows:

1. They respect the other's rights ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
2. They pay back spiritually to people who help them ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
3. They want to be together with their families on special occasions ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
4. Loving all living creatures (neutral).
5. Following the advice of elders is important (neutral).
6. They value the success at schools.
7. They want to do charity work ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
8. Except Turkey, all groups want an adventurous life ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
9. They want to live together helping people ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
10. They want to take part in every occasion.
11. Except Turkey, all groups want to be authoritarian ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
12. They are responsible ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
13. They are in favour of sharing same things with people in the society ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
14. They do not try every opportunity to have university education ($p < 0,05$).
15. They want to be creative ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
16. They value family relationship ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
17. They value the constitution and the law ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
18. They value the stock market ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
19. Being brave is important ($p < 0,01$).
20. Except Portugal, for all countries groups schools are very important ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
21. Except Portugal, they do not value money ($p < 0,05$).
22. Police force is important ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
23. Health is important ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).
24. Cinema is worthless-unimportant ($p < 0,01$ and $p < 0,05$).

Our findings are for determining the current situation and it is the first study done on sportsmen. In addition, the studies carried out with other institutions and groups related to social values have a wider age group interval. As a result of all these, they have not been considered as supportive references to our study and no evaluation has been provided.

BIBLIOGRAPHY

1. Bilgin, N., Sosyal Psikolojide Yöntem ve Pratik Çalışmalar, Sistem Yayıncılık, s. 83, İstanbul, 1995
2. Bozkurt, T., Endüstri ve Örgüt Psikolojisi, Türk Psikologlar Derneği, s. 83-102, İstanbul, 1996
3. Durkheim, E., Toplum Bilimsel Yöntemin Kuralları, (çev. Cemal B. Akal), Engin Yayıncılık, s. 36 İstanbul, 1995
4. Fichter, J., Sosyoloji Nedir?, (çev. Nilgün Çelebi), Atilla Kitabevi, s. 142, Ankara, 1996
5. Gökçe, O., "Türk Gençlerinin Sosyal ve Ahlâki Değerleri", Ata Dergisi, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya, 1994
6. Güngör, E., "Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar" Profesör-lük Tezi, Ötüken Yayınları, s. 28, İstanbul, 1998
7. Kudryasov, G., Comparison of Social Values of Teenagers in Turkey and Russia", Selçuk University Institute of Social Sciences Department of Sociology M. A. Thesis, Konya, s. 4-24, Konya, 2002
8. Meglino, B. M., Ravlin, E. C., Individual Values In Organizations: Concepts, Controversies And Research, Journal of Management, 24 (3), s. 351-395, 1998
9. Mengüşoğlu, T., Felsefeye Giriş, Remzi Kitabevi, s. 198, İstanbul, 1997
10. Rokeach, M., The Nature of Human Values, The Free Press, NewYork, 1973
11. Uyguç, N., "Geleceğin Yöneticilerini Yetiştiren İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin Ve Öğretim Üyelerinin Bireysel Değerleri ve Sonuçları Üzerine Bir Değerlendirme" 9. Ulusal Yönetim ve Organizasyon Kongresi Bildiriler, s. 223, 24-26 Mayıs, 2001
12. Yaman, M., "Kişilerin Değerleri İle Birlikte Çalışmayı Tercih Ettikleri Kişilerin Özellikleri Arasındaki İlişkiler", T. C. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İngilizce İşletme Anabilim Dalı Örgütsel Davranış Bilim Dalı Doktora Tezi, s. 16-17, İstanbul, 2001

P-390

FİTNESS SALONLARINDA SPOR YAPAN SEDANTERLERİN SOSYAL FİZİKİ KAYGILARININ BELİRLENMESİ

ARABACI R. * GÖRGÜLÜ R. **

DEFINING THE SOCIAL PHYSIQUE ANXIETY OF SEDENTARY EXERCISING IN FITNESS CENTERS

ABSTRACT

It appears that the researchers have been recently studying the relationship between such psychological characteristics as one's feeling of content with his own body and anxiety about his own outside appearance and their involvement in physical activities. The image of a body is closely related to the sample experiences of the individual's body and the way of organizing them. One of the concepts regarding the concern of the individual about his own physical appearance is the social physique anxiety. The concern that people have while their physical appearance are being assessed by others is defined as stress. This concern of the individual about his own outside appearance affects the participation in physical activity and its choice. The physical activity has become a common means of increasing the body perception ability and decreasing the anxiety over the body growth. The purpose of our study's to research the social physique anxiety of sedantary people exercising in the fitness centers of Bursa.

Total of 330 volunteers, both men and women between 12-65 of age, exercising in the fitness centers of Bursa all 17. in number and selected by random method constitute the samples of the study 12 scale SPA inventory has been used as a data collection device. The lowest score obtainable from the inventory is 12 and the highest is 60. As the score gets higher social physical anxiety level increases as well.

SPA levels according to the age group, sex, exercise frequency and education level of people who have taken part in the study have been compared. The results obtained have been evaluated in SPSS 10 programme. The comparison of groups has been done with the help of Kruskal-Wallis test and the differences between the variables of the groups have been determined through Mann-Whitney U test- a multiple comparison test. The individuals having taken part in the study have been of average age 27. 5, height 170. 5 and weight 70. 1, BMI 24 and SPA 31. According to BMI rates underweight, normal, overweight and obese groups SPA scores are respectively 31, 29. 3, 32. 4, 38. 7. Statistically there is a distinct difference between the normal and fat groups. The SPA scores of men and women having taken part in the study are respectively 34. 3 and 28. 6 ($p < 0. 05$). The SPA scores of individuals whose exercise frequency ranges 1-2, 3-4, 5-6 have been determined respectively as 34. 7, 31. 3 and 25. Statistically there is a distinct difference between the scores of the three groups ($p < 0. 05$), whereas in regards SPA scores, there is no considerable difference between those who have graduated from a primary, secondary, high, college or post-graduate institutions ($p > 0. 05$).

In conclusion it can be argued that the social physical anxiety of an individual exercising in a fitness center has remained of a mid-level and it has become higher in men than women. Besides it can be added that it varies according to the exercise frequency and as BMI increases so does the anxiety.

Key Words: Social, Physic, Anxiety, Sedantery.

*Uludağ University, Faculty of Education, Department of Physical Education and Sports

** Uludağ University, Faculty of Education, Department of Physical Education and Sports Student.

Hayata başladığımızda bir blok mermer verilir. Onu ya el değme-miş durumda arkamızdan sürükleriz ya parçalar çakıl gibi dökeriz, ya da görkemli bir heykel yaparız. (Richard Bach)

GİRİŞ

Son yıllarda araştırmacıların kişinin kendi vücudundan duyduğu memnuniyeti ve dış görünüşü hakkındaki endişeleri gibi birçok psikolojik özellik ve bu psikolojik özelliklerin fiziksel etkinliğe katılım ile olan ilişkisi üzerine çalıştıkları görülmektedir (4, 6).

İnsan varlığı, bütüncül bir yapıya sahiptir. Bu bütünlüğü beden in yetenekleri ve çevresi ile sürekli etkileşimine bağlıdır. Beden imajı ilgi çekici bir kavramdır ve bireyin bedenine ait örnek deneyimleri ve bunları organize etme durumu ile ilişkilidir (11).

Bireyin dış görünüşünden dolayı duyduğu endişeleri ile ilgili kavramlardan birisi de sosyal fizik kaygıdır. İnsanların fiziksel görünüşleri-nin başkaları tarafından değerlendirilken hissettikleri endişe, gerginlik olarak tanımlanmaktadır (6). Fiziksel görüntümüz hakkında kendimizi kötü hissettiğimizde psikolojik durumumuz da olumsuz olarak etkilenmektedir (7). Kişinin dış görünüşünden duyduğu kaygı, fiziksel etkinliğe katılımını ve fiziksel etkinlik seçimini etkilemektedir (9).

Gökdoğan'ın yaptığı araştırmada sportif etkinliklere katılanın bedene olan ilgiyi artırdığı, kişinin psikolojik toplumsal gelişimini olumlu yönde etkilediği ve dolayısıyla beden imajından doyum sağlandığı saptanmıştır. Bedenden sağlanan doyum düzeyi ile kişinin kendine güveni ve kişilerarası ilişkiler arasında bağlantı vardır. Spor kişinin bedensel etkinlikte bulunmasını, bedenini eğitmesini, değişen bedenine uyum sağlamasını kolaylaştırır (5).

Sedanter yaşam tarzının insan hayatını olumsuz yönde etkilemesinden sonra ortaya çıkan fitness programlarında egzersiz yapmanın, genellikle insan sağlığını ve fiziksel uygunluğu koruyucu, sosyal kaygıyı azaltıcı yönde etkileri olmuştur (8). Fiziksel aktivite vücut algılama kabiliyetini artırmak için ve vücut gelişimi konusunda ki anksiyeteyi azaltmak için popüler bir araç haline gelmiştir (1-2).

Spor ve egzersiz psikolojisi alanında 1990'lı yıllarda ele alınmaya başlayan, kişilerin spor ortamı tercihlerini ve spora katılımını etkileyen bu önemli kavram ile ilgili ilk çalışmalar, sosyal fizik kaygının değerlendirilmesine yönelik olarak Sosyal Fizik Kaygı Envanteri'nin, Hart, Leary, ve Rejeski tarafından geliştirilmesine yönelik yapılmıştır (6). Hart ve arkadaşları tarafından yapılan ilk çalışmayı, Sosyal Fizik Kaygı Envanteri'nin (SFKE) psikometrik özelliklerinin değerlendirildiği çalışmalar izlemiştir. Yapılan bu çalışmalarla gelişim içinde olan insan vücudunun, fiziksel egzersiz yapılarak hem ruhsal hem de fiziksel gelişime olumlu yönde etkilerinin olduğu kanıtlanmıştır (3, 10).

Çalışmamızın amacı Bursa'da fitness salonlarında spor yapan sedanterlerin sosyal fizik kaygılarının araştırılmasıdır.

YÖNTEM

Örneklem

Bu çalışmanın örneklemini 12-65 yaşları arasında değişen 330 (194 erkek - 136 bayan) gönüllü tarafından oluşturulmuştur. Bu örneklemi Bursa ilinde bulunan 17 fitness salonunda spor yapan, tesadüfi örneklem yöntemi ile seçilen bireyler oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Sosyal Fizik Kaygı Envanteri (SFKE): 12 maddelik SFKE bireyleri sosyal fizik kaygı düzeylerinin belirlemek için Hart, Leary, ve Rejeski (1989) tarafından geliştirilmiştir. Envanterdeki maddeler beşli ölçek (tamamen yanlış, genellikle yanlış, bazen yanlış bazen doğru, genellikle doğru, tamamen doğru) kullanılarak cevaplandırılmaktadır. Envanterden alınabilecek en düşük puan 12 ve en yüksek puan 60'dır. SFKE' den alınan puan arttıkça kişinin dış görünüşünden duyduğu kaygı düzeyi de artmaktadır. Envanterdeki 1., 2., 5., 8. ve 11. maddeler ters puanlanmaktadır. Çalışmaya katılan bireylerin SFK düzeyleri cinsiyet, egzersiz sıklığı, eğitim düzeyi, BMI ve yaş değerlerine göre karşılaştırıldı.

İstatistiksel yöntem: Sonuçlar SPSS 10 paket programında değerlendirildi. Grupların karşılaştırılması, Kruskal-Wallis testi ile yapıldı.

Gruplarda değişkenler arasındaki farklılıklar çoklu karşılaştırma testi olan Mann - Whitney testi ile karşılaştırıldı.

BULGULAR

Çalışmamızda elde edilen bulgular tablo1,2,3,4,5 ve 6'da gösterilmektedir.

Tablo1: Bireylerin Yaş, Boy, Ağırlık, BMI ve SFK Ortalama, Minimum, Maksimum ve Standart Sapma Değerleri

PARAMETRELER	N	MEAN	SD	MİN	MAX	SKEWNESS
YAS, yıl	330	27. 5	9. 5	12	70	1,209
BOY, boy cm	330	170. 5	9. 3	123	200	-,378
AĞIRLIK, kg	330	70. 1	13. 8	35	116	,254
BMI, kg/m ²	330	24	3. 8	12	39	,415
SFK	330	31	11. 1	12	60	,429

Tablo 1' de görüldüğü gibi çalışmamıza katılan ortalama yaş 27. 5 yıl, boy 170. 5 cm, ağırlık 70. 1 kg, BMI 24kg/m², SFK 31 puandır.

Tablo 2: BMI gruplarına göre bireylerin SFK düzeylerinin karşılaştırılması

BMI	N	%	MEAN	SD	MİN	MAX	SKEWNESS
Zayıf (1)	17	5. 2%	31	9. 6	12	44	-,806
Normal (2)	184	55. 8%	29. 3	9. 6	12	59	,212
Hafif Şişman (3)	109	33. 0%	32. 4	12. 7	12	60	,419
Şişman (4)	20	6. 1%	38. 7	12. 6	21	59	,298
Toplam	330	100. 0%	31	11. 1	12	60	,429
İstatistiksel Değerlendirme	Chi Square: 18,29 2-4*						

*: İstatistiksel olarak anlamlı fark vardır (p<0. 05)

Tablo'2 de görüldüğü gibi zayıf, normal, hafif şişman ve şişman gruplarda yer alan bireylerin SFK düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı fark vardır (p<0. 05). Diğer gruplar arasında ise istatistiksel olarak anlamlı fark yoktur (p>0. 05).

Tablo 3: Yaş gruplarına göre bireylerin SFK düzeylerinin karşılaştırılması

YAŞ	N	%	MEAN	SD	MİN	MAX	SKEWNESS
> 20 (1)	57	17. 3%	29. 9	9. 4	12	55	-,090
20-39 (2)	160	48. 5%	29. 2	10. 8	12	60	,531
30-39 (3)	73	22. 1%	34. 2	12. 5	12	60	,265
40-49 (4)	31	9. 4%	36	10. 9	18	58	,330
50 (5)	9	2. 7%	25. 9	7. 2	15	37	,230
Toplam	330	100. 0%	31	11. 1	12	60	,429
İstatistiksel Değerlendirme	Chi Square 18. 29 *1-3, 1-4, 2-3, 2-4, 3-5, 4-5						

*: İstatistiksel olarak anlamlı fark vardır (p<0. 05)

Tablo 3'de görüldüğü gibi *1-3, 1-4, 2-3, 2-4, 3-5 ve 4-5 gruplar arasında SFK düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır (p<0. 05).

Tablo 4: Cinsiyet gruplarına göre bireylerin SFK düzeylerinin karşılaştırılması

CINSİYET	N	%	MEAN	SD	MİN	MAX	SKEWNESS
Erkek (1)	194	58.8%	28.6	10.3	12	59	.531
Bayan (2)	136	41.2%	34.3	11.5	12	60	.232
Toplam	330	100.0%	31	11.1	12	60	.429

*: İstatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p < 0.05$)

Tablo 4' de görüldüğü gibi ortalama SFK değerleri erkeklerde 28.6, bayanlarda 34.3'tür. Erkekler ve bayanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p < 0.05$).

Tablo 5: Eğitim gruplarına göre bireylerin SFK düzeylerinin karşılaştırılması

EĞİTİM	N	%	MEAN	SD	MİN	MAX	SKEWNESS
İlkokul (1)	15	4.5%	32.3	9.9	12	48	-.202
Ortaokul (2)	31	9.4%	30.3	9.5	12	55	.208
Lise (3)	136	41.2%	31.8	12.1	12	60	.446
Önlisans-lisans (4)	143	43.3%	30.3	10.8	12	60	.413
Lisansüstü (5)	5	1.5%	27.6	7	19	38	.579
Toplam	330	100.0%	31	11.1	12	60	.429

Tablo 5'de görüldüğü gibi eğitim düzeyleri yüksek olan bireylerin, eğitim düzeyleri düşük olan bireylere oranla SFK düzeyleri daha düşüktür.

Tablo 6: Egzersiz sıklığına göre bireylerin SFK düzeylerinin karşılaştırılması

EGZERSİZ SIKLIĞI (HAFTADA)	N	%	SFK	SD	MİN	MAX	SKEWNESS
1-2gün (1)	79	23.9%	34.7	11.3	12	60	.339
3-4 gün (2)	191	57.9%	31.3	11.1	12	60	.406
5-6-7gün (3)	60	18.2%	25	8.4	12	44	-.038
Toplam	330	100.0%	31	11.1	12	60	.429

*: İstatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p < 0.05$)

Tablo 6'da görüldüğü gibi egzersiz sıklığı haftada 1-2, 3-4 ve 5-6 gün olan bireylerin SFK düzeyleri sırasıyla 34.7, 31.3 ve 25'dir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmaya katılan bireylerin ortalama yaş 27.5 yıl, boy 170.5 cm, ağırlık 70.1 kg, BMI 24 ve SFK puanı 31'dir. Çalışmamıza katılan bireylerin SFK değerlerinin orta düzeyde olduğu belirlendi. 20 yaş ve altı grubunda yer alan bireylerinin SFK düzeyleri 29.9, 20-29 yaş 29.2, 30-39 yaş 34.2, 40-49 yaş 36.50 ve üzeri 25.9 dur. Bu bulgulara göre SFK düzeyi en düşük olan 50 yaş ve üstü grubu, en yüksek 40-49 yaşları arasındaki grupta olduğunu görmekteyiz. 40-49 yaşları arasındaki bireylerin edinmiş oldukları sosyal statü, rol değişimi ve fiziksel kapasite gibi bazı özelliklerinde, bireylerin gençlik yıllarındaki oranla doğanın gereği olarak farklılık gözlenmektedir. Bu da SFK'nın artmasına neden olmaktadır. 50 yaş ve üstü gruptaki bireyler ise emeklilik dönemine girdikleri ve bu dönemde en önemli düşüncelerinin hayatlarını olabildiğince uzun ve sağlıklı bir şekilde geçirmektir. Bu nedenle 50 yaş ve üzeri yaş grubundaki bireyler diğer yaş grubundaki bireylere oranla dış görünüşlerine daha az önem verdikleri için SFK düzeylerinin de azaldığını söyleyebiliriz.

BMI değerlerine göre zayıf, normal, hafif şişman ve şişman gruplarının SFK puanları sırasıyla, 31, 29.3, 32.4 ve 38.7'dir. Normal ve şişman gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p < 0.05$). Şişman grubunda yer alan bireylerin SFK düzeyleri normal grubunda yer alan bireylere göre daha yüksektir.

Çalışmamıza katılan bayanların ve erkeklerin ortalama SFK puanları sırasıyla 34.3 ve 28.6 ($p < 0.05$). Bayanların SFK düzeyleri erkeklerle göre daha fazladır. Bunun nedeni de bayanların erkeklerle göre dış görünümüyle daha fazla ilgili olduklarına bağlanabilir.

Egzersiz sıklığı haftada 1-2 gün; 3-4 gün ve 5-6 gün olan bireylerin SFK puanları sırasıyla 34.7, 31.3 ve 25 olarak belirlendi. Üç grubun puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark vardır ($p < 0.05$). Haftada egzersiz sıklığı azaldıkça bireylerin SFK düzeyleri de artmaktadır. Haftada 1-2 günlük egzersiz sıklığının vücut üzerine etkisi olmadığını bazı araştırmalarda ifade edilmiştir. Haftada 5-7 gün egzersiz sıklığı SFK düzeyleri üzerine en fazla etkisinin olduğu söylenebilir.

İlkokul, ortaokul, lise, üniversite ve lisansüstü eğitim yapanlar arasında SFK puanları açısından istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamaktadır ($p > 0.05$). İstatistiksel olarak anlamlı fark olmamasına rağmen eğitim düzeyi ile SFK düzeyleri ters orantılıdır. Yani eğitim seviyesi düştükçe SFK düzeyleri de artmaktadır.

Sonuç olarak Bursa'da fitness salonlarında spor yapan bireylerin SFK düzeyleri orta düzeyde, bayanlarda erkeklerle göre daha fazla, yaşa ve egzersiz sıklığına göre değiştiğini, ayrıca BMI arttıkça sosyal fiziki kaygının da arttığını söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

- Adame, D. D., Johnson, T. C., Cole, S. P., Matthiasson, H., & Abbas, M. A. Physical fitness in relation to amount of physical exercise, body image, and locus of control among college men and women. *Perceptual and Motor Skills*, 70, 1347-1350, 1990.
- Bane, S. M. Reducing physique anxiety in college females. *Proquest Digital Dissertations*, 1996.
- Blair, S. N., & Connelly, J. C. How much physical activity should we do? The case for moderate amounts and intensities of physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 67, 193-205, 1996.
- Davis, C., & Cowles, M. (1991). Body image and exercise: A study of the relationships and comparisons between physically active men and women. *Sex Roles*, 25, 33-44.
- Gökdoğan, F., Orta öğretime devam eden ergenlerde beden imajından hoşnut olma düzeyi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1988.
- Hart, E. A., Leary, M. R., & Rejeski W. J. The measurement of social physique anxiety. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 11, 94-104, 1989.
- http://www.freewebs.com/body_image/whyisbodyimagesoimporta.htm
- Kay AV, Exercise Programming For Older Adults, Aging and Fitness, Human Kinetics; p; 156, 1995
- Spink, K. S. Relation of anxiety about social physique to location of participation in physical activity. *Perceptual and Motor Skills*, 74, 1075-1078, 1992.
- Winnett, R. A., & Carpinelli, R. N. Examining the validity of exercise guidelines for the prevention of all-cause mortality. *Annals of Behavioral Medicine*, 22, 237-45, (2000)
- Ziyalar. A. Beden İmajı Kavramı. Yeni Symposium. Ocak/Nisan, Yıl: 23 sayı. 1-2 İstanbul, 1985.

AN INVESTIGATION OF PERFECTIONISM AND LONELINESS LEVELS OF UNIVERSITY STUDENTS

EROZKAN, A., * AGILONU, A., **

**Faculty of Education, Department of Education Sciences Muğla University, Turkey*

***Physical Education and Sports School, Muğla University, Turkey*

Abstract

The aim of this study is to compare the relationships between university students' perfectionism and loneliness levels. Gender, SES, mother's education level, father's education level and parenting styles differences were also searched in this context. For this purpose 300 (150 females; 150 males) students were randomly recruited from Muğla University School of Physical Education and Sports. Main instruments are Information Form, Multidimensional Perfectionism Scale and University of California Los Angeles Loneliness Scale (15,36).

SPSS for WINDOWS was used for data analyses. The group differences were tested by *t*-test and *F* statistics. Correlational statistics was also employed to search for relationships between perfectionism and loneliness. The findings showed that there is a difference between the gender according to the scores of the university students that they got from the subdimensions of perfectionism "concern over mistakes" and "parental criticism"; parenting styles according to the scores that they got from "parental criticism" and "parental expectations"; the gender and parenting styles according to the scores that they got from the loneliness. The results are discussed in the light of previous findings and in the context of perfectionism and loneliness, conducting future research for implications as well.

Key-words: *Perfectionism, loneliness, university students.*

Perfectionism has been conceptualized as a multidimensional construct, with both adaptive and maladaptive aspects (13). Adaptive perfectionism involves setting high (but achievable) personal standards, a preference for order and organization, a sense of self-satisfaction, a desire to excel, and a motivation to achieve positive rewards. Maladaptive perfectionism involves unrealistically high standards, intense ruminative concern over mistakes, perceived pressure from others to be perfect, a perceived large discrepancy between one's performance and personal standards, compulsive doubting of one's actions, and motivation to avoid negative consequences (9).

Perfectionism has increasingly been studied as a multidimensional personality trait over the last decade. Varying concepts of perfectionism have been proposed, most often regarding perfectionism as a maladaptive trait (3). These notions of perfectionism rise from the idea that it may stem from neurotic behavior. Research, using a variety of perfectionism measures, provides support for this claim: Perfectionism has been associated with depressive symptoms (5,8,19,26,28), greater negative affectivity (one's emotional state) and less positive affectivity (4,14), low self-efficacy (18), hopelessness and loneliness (1), increased suicidal ideation (17,21,23), and greater social anxiety (27,37). Others have suggested perfectionism can be "normal" rather than "neurotic," a distinction made by Hamachek, who suggests that individuals can be "satisfied" with their performance and engage in "positive striving" accompanied by positive effect and increased self-esteem. (16,38,14)

Hewitt and Flett's Multidimensional Perfectionism Scale (MPS) assesses perfectionism as a phenomenon consisting of three dimensions: self-oriented, other-oriented, and socially-prescribed perfectionism. *Self-oriented perfectionism* is defined as the tendency for an individual to set and seek high self-standards of performance. *Other-oriented perfectionism* describes the tendency for an individual to expect that others should or will be perfect in their performance, and *socially prescribed perfectionism* refers to the tendency for an individ-

ual to believe that others expect perfection from him or her (19,20). The second predominant multidimensional perfectionism measure is the Frost Multidimensional Perfectionism Scale (FMPS) (15). Frost et al. define perfectionism as a variable involving excessive self-criticism associated with higher personal standards, concern over meeting social expectations, and excessive focus on organization and neatness, and doubts about the effectiveness of one's actions.

Frost et al., made clear their definition of perfectionism was based on those features of the construct that seemed to be recurring in the literature. (15) They considered the four major tendencies were a level of concern over mistakes in performance; a vague sense of doubt about the quality of one's performance; the importance of parental expectations and evaluations; and an overemphasis on precision, order, and organization. The FMPS is reported to have six subscales: Concern Over Mistakes (CM) (reflecting negative reactions to errors), Personal Standards (PS) (setting high standards for evaluation), Parental Expectations (PE) (the belief that one's parents set very high standards), Parental Criticism (PC) (the perception that one's parents were overly critical), Doubts About Actions (D) (the tendency to doubt one's ability), and Organization (O) (the importance placed on orderliness).

Loneliness could be defined as subjective dissatisfaction with interpersonal relationships resulting from either a change in actual social relationships or a change in one's needs and desires for relationships. Such a definition highlights the affective character of loneliness. Specifically, that it is an emotionally unpleasant experience. But it also emphasizes the cognitive element. That is, that loneliness requires the *perception* that one's social relationships are not living up to some expectation. As such, loneliness signals that one's personal relationships are in some way inadequate, and it is therefore a key marker of social relationship difficulties (32).

There is now substantial evidence that loneliness is a core part of a constellation of socioemotional states including self-esteem, mood, anxiety, and anger, and optimism, fear of negative evaluation, perfectionistic feelings, shyness, social skills, social support, dysphoria, and sociability (Berscheid and Reis 1998; Shaver and Brennan 1991). Feelings of loneliness are not synonymous with being alone but instead involve feelings of isolation, feelings of disconnectedness, and feelings of not belonging. These feelings in turn are thought to reflect the discrepancy between one's desired and one's actual relationships (32).

Similar to perfectionism, loneliness is also a multidimensional phenomenon, varying in intensity, and across causes and circumstances. For example, the loneliness of a child who has lost their mother is experienced differently to the loneliness of a child who has no playmates. So, in order to capture this multidimensional nature of loneliness, Weiss has proposed a typology of loneliness which is based on the notion that different social relationship (or relational provision) deficiencies give rise to different forms of loneliness and loneliness-related affect. According to Weiss's typology, emotional loneliness "results from the lack of a close, intimate attachment to another person" and gives rise to feelings of emptiness and anxiety, whereas social loneliness "results from the lack of a network of social relationships in which the person is part of a group of friends who share common interests and activities" and gives rise to feelings of marginality, boredom, and aimlessness (39,36). However, Weiss's predictions regarding the affective correlates of the two types of loneliness have not been found to be entirely correct. For example, DiTommaso and Spinner found anxiety to be more greatly associated with social loneliness than with emotional loneliness. Nevertheless, the distinction between social and emotional loneliness would still appear to be a useful one. (7)

In summary, loneliness has been demonstrated to be associated with a number of psychosocial difficulties (e. g., low self-esteem, low social competence, poorer quality social interactions), as well as mental health problems (e. g., anxiety, depression, suicidal behaviors), and physical health issues (e. g., poorer immune and cardiovascular functioning, sleep deficiencies). Moreover, some sufferers of loneliness exhibit problematic behaviors such as alcohol or drug abuse, and symptoms including eating or sleep disturbances, fatigue, headaches, as well as disorders including anxiety, or depression,

without even realizing the possible involvement of social problems (Murphy and Kupshik, 1992, Rook and Peplau, 1982 and Young, 1982). Nevertheless, irrespective of whether it is recognized as such, chronic loneliness has the potential to substantially interfere with psychosocial functioning, mental health, and phylLoneliness is widely agreed to result from a deficiency in an individual's social relationships. Additionally, loneliness is subjective, and does not reflect the size of one's social network or their number of associates. Lastly, loneliness is painful and distressing (32).

Similar to findings for perfectionism, loneliness has been correlated with numerous maladaptive characteristics and negative behavior states including depressive symptoms, suicide, hostility, alcoholism, psychosomatic illnesses, and a poor self-concept (33,29). Research has focused on studies of personality traits common in lonely people, finding they tend to express attributes of shyness, low levels of assertiveness, perfectionism and introversion in addition to the above-mentioned symptoms and illnesses. (2,24,25)

According to the context above, the determination of relations between perfectionism which is very important on loneliness and the presentation of the effects of these important concepts on university students make up the aim of this study.

METHOD

Participants: In this study, the descriptive statistics was used. The sample set of the research was taken from Physical Education and Sports School of Muğla University (Muğla/Turkey) by the random set sampling method. The participants were 300 students (150 females; 150 males) who participated in the study voluntarily. The mean age of the participants was 20. 70 years with a standard deviation of 1. 90 years.

Table: 1 Characteristics of the Sample

FACTOR	VARIABLES	N	%
GENDER	Male	150	50
	Female	150	50
SES	Low	99	33
	Middle	125	42
	High	76	25
MEL	Literate	33	11
	Primary School Graduate	45	15
	Second. School Graduate	62	21
	High School Graduate	96	32
	University Graduate	64	21
FEL	Literate	30	10
	Primary School Graduate	39	13
	Second. School Graduate	59	20
	High School Graduate	100	33
	University Graduate	72	24
PAR. STY.	Authoritarian	76	25
	Democratic	58	19
	Dismissing	55	18
	Protective	67	23
	Inconsistent	44	15

SES: Socioeconomic Status; MEL: Mother's Education Level;

FEL: Father's Education Level; PAR. STY. : Parenting Styles

Instruments: Three instruments were used to collect data in the study: First, Information Gathering Form -developed by researchers-second, Frost Multidimensional Perfectionism Scale (MPS) -originally developed by Frost, Marten, Labart & Rosenblate that was later adapted to Turkish by Mısırlı-Taşdemir and third, University of California Los Angeles Loneliness Scale -originally developed by Russell, Peplau & Ferguson that was later adapted to Turkish by Demir (15,30,32,35,6).

Information Gathering Form (IGF): This form that was developed by researchers was used to determine socio-demographical characteristics -gender, SES, mother's and father's education level, parenting styles- of the university students.

Multidimensional Perfectionism Scale (FMPS): The FMPS that was originally developed by Frost et al., (1990) was used to evaluate the perfectionistic propensities of the individuals. The FMPS is a 35-item instrument designed to measure perfectionism. Each item uses a 5-point Likert-type scale (1- disagree strongly, 5- agree strongly). Initially 67 items, the scale was refined to 35 items and factor analysis used to define six factors: Concern Over Mistakes (9 items), Personal Standards (7 items), Parental Expectations (5 items), Parental Criticism (4 items), Doubts About Actions (4 items) and Organization (6 items). Frost et al. (1990) reported internal consistency reliabilities for the subscales as Concern Over Mistakes,. 88; Personal Standards,. 83; Parental Expectations,. 84; Parental Criticism,. 84; Doubts About Actions,. 77; and Organization,. 93. Cronbach's alpha for the total scale was. 90. Strong validity coefficients have been reported for the MPS subscales, the measure relates in expected directions with other measures of perfectionism, and it correlates with measures of psychological well-being (14). The FMPS was translated to Turkish, and reliability, and validity studies of the scale were carried out with a Turkish sample of 489 students (30). The results of the construct validity study, using principal component analysis with varimax rotation showed that the instrument had six identifiable dimensions with Eigen values over 1. Barlett Sphericity is 4961. 42. The results of the reliability study showed that the test-retest correlation coefficients ranged between. 63 and. 87. Mısırlı-Taşdemir, reported internal consistency reliabilities for the subscales as Concern Over Mistakes,. 77; Personal Standards,. 63; Parental Expectations,. 71; Parental Criticism,. 65; Doubts About Actions,. 61; and Organization,. 87. Cronbach's alpha for the total scale was. 80. (30)

University of California Los Angeles Loneliness Scale (UCLA): The UCLA-LS was developed to assess the subjective feelings of loneliness or social isolation. Loneliness was measured by 20-item, UCLA-LS (35), in which subjects were asked to rate each of the 20 statements as to how often they agreed with the description. The UCLA-LS revised by Russell, Peplau, and Cutrona (35), and adapted to Turkish participants by Demir was used to measure the loneliness levels of students (6). The UCLA is a 20-item Likert-type scale to measure general loneliness levels of participants. The responses ranged from 4 (often) to 1 (not at all), with a total possible aggregate score range of 20–80. The higher the score, the more loneliness the person experienced. The validity and reliability of the Turkish version of the UCLA-LS have been confirmed. The reliability coefficient of the UCLA was calculated as. 94 by the Retest Method and the Cronbach's Alpha Reliability Coefficient of the UCLA was found to be. 96. The parallel form validity of the UCLA was tested with the Beck Depression Inventory and the correlation coefficient was found to be. 77 (6).

Analysis: SPSS for WINDOWS was used for data analyses. The group differences were tested by *t*-test and *F* statistics with Tukey post comparison range test. Correlational statistics was also employed to search for relationships among all variables.

Findings: Gender differences on perfectionism and loneliness levels were tested by *t*-test.

The *t* test results -As seen in Table 2- showed that the gender differences existing on concern over mistakes and parental criticism subdimensions of perfectionism and loneliness. In the study, related to perfectionism, on the gender evaluation may be thought as; boys are more concerned over mistakes than girls, girls got higher scores on parental criticism than boys. On the other hand, boys got higher scores on loneliness than girls.

Table: 2 Gender Differences on Perfectionism and Loneliness

FACTOR	VARIABLES	N	Mean	SD	t	p
Concern Over Mistakes	Female	150	3. 55	1. 43	2. 41	0. 03
	Male	150	3. 98	1. 59		
Personal Standards	Female	150	3. 99	1. 25	1. 15	0. 26
	Male	150	3. 86	1. 20		
Parental Expectations	Female	150	3. 53	1. 09	1. 03	0. 30
	Male	150	3. 71	1. 04		
Parental Criticism	Female	150	3. 89	1. 30	2. 05	0. 04
	Male	150	3. 48	1. 13		
Doubts About	Female	150	3. 50	1. 20	1. 41	0. 16

Actions	Male	150	3.35	1.23		
Organization	Female	150	3.41	1.21	1.29	0.20
	Male	150	3.29	1.25		
Loneliness	Female	150	3.51	1.08	2.04	0.04
	Male	150	3.94	1.21		

Socio-economic status differences on perfectionism and loneliness tested by *F* test.

The *F* test results -As seen in Table 3- showed that there are no socio-economic status differences on perfectionism and loneliness.

Table: 3 Socioeconomic Status Differences on Perfectionism and Loneliness

FACTOR	VARIABLES	N	Mean	SD	F	p
Concern Over Mistakes	Low	99	3.46	1.27	0.65	0.59
	Mid	125	3.39	1.23		
	High	76	3.38	1.20		
Personal Standards	Low	99	3.61	1.19	1.80	0.17
	Mid	125	3.50	1.14		
	High	76	3.70	1.26		
Parental Expectations	Low	99	3.80	1.27	1.11	0.35
	Mid	125	3.73	1.24		
	High	76	3.70	1.22		
Parental Criticism	Low	99	3.69	1.16	0.74	0.53
	Mid	125	3.54	1.10		
	High	76	3.47	1.09		
Doubts About Actions	Low	99	3.85	1.33	1.59	0.20
	Mid	125	3.69	1.25		
	High	76	3.68	1.24		
Organization	Low	99	3.55	1.29	1.08	0.36
	Mid	125	3.59	1.30		
	High	76	3.71	1.36		
Loneliness	Low	99	3.99	1.39	1.45	0.23
	Mid	125	3.88	1.35		
	High	76	3.81	1.31		

Mothers' Education Level differences on perfectionism and loneliness were tested by *F* test.

The *F* test results -As seen in Table 4- showed that there are no Mothers' Education Level differences on perfectionism and loneliness.

Table: 4 Mothers' Education Level Differences on Perfectionism and Loneliness

FACTOR	VARIABLES	N	Mean	SD	F	p
Concern Over Mistakes	Lit.	33	3.21	1.18	0.32	0.81
	Pri. Sch. Gr.	45	3.19	1.16		
	Sec. Sch. Gr.	62	3.28	1.23		
	Hi. Sch. Gr.	96	3.40	1.27		
	Uni. Gr.	64	3.43	1.28		
Personal Standards	Lit.	33	3.64	1.15	1.45	0.23
	Pri. Sch. Gr.	45	3.70	1.20		
	Sec. Sch. Gr.	62	3.75	1.14		
	Hi. Sch. Gr.	96	3.79	1.19		
	Uni. Gr.	64	3.85	1.23		
Parental Expectations	Lit.	33	3.26	1.22	1.58	0.19
	Pri. Sch. Gr.	45	3.31	1.25		
	Sec. Sch. Gr.	62	3.36	1.27		
	Hi. Sch. Gr.	96	3.49	1.32		
	Uni. Gr.	64	3.55	1.35		
Parental Criticism	Lit.	33	3.30	1.11	1.20	0.31
	Pri. Sch. Gr.	45	3.34	1.12		
	Sec. Sch. Gr.	62	3.47	1.18		
	Hi. Sch. Gr.	96	3.58	1.24		
	Uni. Gr.	64	3.70	1.29		
Doubts About Actions	Lit.	33	3.70	1.35	1.94	0.12
	Pri. Sch. Gr.	45	3.74	1.36		
	Sec. Sch. Gr.	62	3.79	1.39		
	Hi. Sch. Gr.	96	3.90	1.44		

	Uni. Gr.	64	3.99	1.50		
	Lit.	33	3.65	1.24	1.09	
	Pri. Sch. Gr.	45	3.71	1.26		
	Sec. Sch. Gr.	62	3.75	1.27		
	Hi. Sch. Gr.	96	3.79	1.29		
	Uni. Gr.	64	3.86	1.34		
Loneliness	Lit.	33	3.80	1.26	1.13	0.34
	Pri. Sch. Gr.	45	3.86	1.23		
	Sec. Sch. Gr.	62	3.85	1.23		
	Hi. Sch. Gr.	96	3.89	1.26		
	Uni. Gr.	64	3.99	1.29		

Fathers' Education Level differences on perfectionism and loneliness were tested by *F* test.

The *F* test results -As seen in Table 5- showed that there are no Fathers' Education Level differences on perfectionism and loneliness.

Table: 5 Fathers' Education Level Differences on Perfectionism and Loneliness

FACTOR	VARIABLES	N	Mean	SD	F	p
Concern Over Mistakes	Lit.	30	3.43	1.11	0.54	0.66
	Pri. Sch. Gr.	39	3.46	1.12		
	Sec. Sch. Gr.	59	3.53	1.15		
	Hi. Sch. Gr.	100	3.57	1.16		
	Uni. Gr.	72	3.41	1.10		
Personal Standards	Lit.	30	3.58	1.16	1.10	0.33
	Pri. Sch. Gr.	39	3.66	1.19		
	Sec. Sch. Gr.	59	3.69	1.19		
	Hi. Sch. Gr.	100	3.75	1.21		
	Uni. Gr.	72	3.79	1.22		
Parental Expectations	Lit.	30	3.29	1.09	2.20	0.09
	Pri. Sch. Gr.	39	3.38	1.14		
	Sec. Sch. Gr.	59	3.38	1.12		
	Hi. Sch. Gr.	100	3.49	1.16		
	Uni. Gr.	72	3.60	1.19		
Parental Criticism	Lit.	30	3.53	1.26	1.68	0.17
	Pri. Sch. Gr.	39	3.62	1.21		
	Sec. Sch. Gr.	59	3.65	1.22		
	Hi. Sch. Gr.	100	3.73	1.28		
	Uni. Gr.	72	3.69	1.24		
Doubts About Actions	Lit.	30	3.43	1.03	0.70	0.55
	Pri. Sch. Gr.	39	3.50	1.06		
	Sec. Sch. Gr.	59	3.50	1.02		
	Hi. Sch. Gr.	100	3.52	1.04		
	Uni. Gr.	72	3.55	1.05		
Organization	Lit.	30	3.65	1.01	0.54	0.66
	Pri. Sch. Gr.	39	3.66	1.02		
	Sec. Sch. Gr.	59	3.79	1.10		
	Hi. Sch. Gr.	100	3.78	1.08		
	Uni. Gr.	72	3.76	1.08		
Loneliness	Lit.	30	3.67	1.06	1.80	0.15
	Pri. Sch. Gr.	39	3.70	1.03		
	Sec. Sch. Gr.	59	3.72	1.03		
	Hi. Sch. Gr.	100	3.76	1.04		
	Uni. Gr.	72	3.85	1.09		

Parenting styles differences on perfectionism and loneliness were tested by *F* test.

The *F* test results -As seen in Table 6- showed that the parenting styles differences existing on parental criticism and parental expectations subdimensions of perfectionism and loneliness. In the study, related to perfectionism, on the parenting styles evaluation may be thought as; individuals from authoritarian families got higher scores on parental criticism, parental expectations and loneliness.

Table: 6 Parenting Styles Difference on Perfectionism and Loneliness

FACTOR	VARIABLES	N	Mean	SD	F	p
Concern Over Mistakes	Authoritarian	76	3.59	0.98	1.70	0.17
	Democratic	58	3.39	0.88		
	Dismissing	55	3.44	0.92		
	Protective	67	3.55	0.99		
	Inconsistent	44	3.32	0.87		
Personal Standards	Authoritarian	76	3.70	0.93	1.74	0.16
	Democratic	58	3.51	1.09		
	Dismissing	55	3.44	1.12		
	Protective	67	3.69	1.19		
	Inconsistent	44	3.47	1.14		
Parental Expectations	Authoritarian	76	3.89	1.19	3.20	0.04
	Democratic	58	3.43	1.06		
	Dismissing	55	3.50	1.09		
	Protective	67	3.52	1.09		
	Inconsistent	44	3.49	1.08		
Parental Criticism	Authoritarian	76	3.77	1.29	4.10	0.02
	Democratic	58	3.20	1.15		
	Dismissing	55	3.18	1.16		
	Protective	67	3.19	1.16		
	Inconsistent	44	3.20	1.13		
Doubts About Actions	Authoritarian	76	3.44	1.20	0.91	0.44
	Democratic	58	3.27	1.14		
	Dismissing	55	3.40	1.19		
	Protective	67	3.35	1.16		
	Inconsistent	44	3.40	1.19		
Organization	Authoritarian	76	3.70	1.01	0.73	0.53
	Democratic	58	3.74	1.03		
	Dismissing	55	3.61	0.99		
	Protective	67	3.52	0.97		
	Inconsistent	44	3.53	0.99		
Loneliness	Authoritarian	76	3.90	1.30	2.04	0.11
	Democratic	58	3.71	1.22		
	Dismissing	55	3.72	1.23		
	Protective	67	3.70	1.21		
	Inconsistent	44	3.65	1.18		

Correlations between perfectionism and loneliness are examined through Pearson. There are positive and middle level significant relations between concern over mistakes and personal standards - negative and low level- ($r=0.37$, $p>0.05$); parental expectations ($r=0.42$, $p<0.05$); parental criticism ($r=-0.43$, $p<0.01$); doubts about actions ($r=-0.45$, $p<0.01$); organization -positive and low level- ($r=0.35$, $p>0.05$); loneliness ($r=0.46$, $p>0.05$). Other correlations were given on Table: 7.

Table: 7 Correlations between Perfectionism and Loneliness

VAR.	COM	PS	PE	PC	DAA	O	L
COM							
PS	0.37*						
PE	0.42*	-0.42*					
PC	0.43**	-0.43**	0.45*				
DAA	0.45**	-0.40**	0.40*	0.41*			
O	0.35*	0.48**	-0.44*	-0.32*	-0.42**		
L	0.46*	-0.40*	0.38*	0.41*	0.43*	0.30*	

** $p<0.01$, * $p<0.05$.

Conclusion

In this context emphasize that there are differences between males and females related to perfectionism and loneliness, -in this study, self-oriented perfectionism (SOP) is improved by males, other-oriented perfectionism (OOP) is improved by females; males are more alone than females- this finding support our study. (19,20,22,30,15,10,11,12,5,9,29)

Maladaptive perfectionism struct (refers to a set of self-defeating thoughts and behaviors aimed at reaching excessively high unrealistic goals -including overly critical self-evaluations-) and loneliness, is a process which damages interpersonal relations. As personality can't be mentioned without the improvement of interpersonal relations, the

individuals who have maladaptive perfectionism and loneliness should be identified and psychological counseling with groups and group psychotherapy can be provided for social support.

In interpersonal relations the desire to be accepted, approved, supported and belonged are quite important for all people. From the point of achieving these, performing maladaptive perfectionism and loneliness may cause some problems in interpersonal relations. In order not to experience a negative process in the context of adjustment to other individuals and life and to determine their lifetime goals upon their potentials, the individuals who have experienced loneliness with their tendencies of overly perfectionistic may attend to interpersonal and cognitive behavioral counseling programs (10,11). These programs provide interpersonal achievement, understanding others, unconditional acceptance etc. Moreover similar studies may be carried out with larger samples from faculties, schools of higher education and high school students. This may help explain the obstacles related to perfectionism and loneliness in interpersonal relations.

It can be concluded from the research findings that there are significant relationships between perfectionism and loneliness. More research is needed to generalize findings of this research. This research can be extended by including other levels of educational organizations. The relationship between perfectionism and loneliness is very important in terms of training of parents. It can be useful to educate adults about the development process of perfectionism and loneliness. Since perfectionism and loneliness are universal concepts, cross-cultural studies may also be considered as future work.

References

- Axtell, A. & Newlon, B. J. An analysis of Adlerian life-themes in bulimic women. *Individual Psychology. Journal of Adlerian Theory, Research & Practice*, 49, 58-67. (1993).
- Bell, R. A. Conversational involvement and loneliness. *Communication Monographs*, 52, 218-235. (1985).
- Blatt, S. J. The destructiveness of perfectionism: Implications for the treatment of depression. *American Psychologist*, 50, 1003-1020. (1995)
- Chang, E. C. Perfectionism as a predictor of positive and negative psychological outcomes: Examining a mediation model in younger and older adults. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 18-26. (2000)
- Chang, E. C. & Sanna L. J. Negative attributional style as a moderator of the link between perfectionism and depressive symptoms: Preliminary evidence for an integrative model. *Journal of Counseling Psychology*, 48, 490-495. (2001)
- Demir, A. The validity and reliability of UCLA loneliness scale. *Turk Journal of Psychology*, 7, 14-8. (1989).
- DiTommaso, E. & Spinner, B. Social and emotional loneliness: A re-examination of Weiss' typology of loneliness. *Personality and Individual Differences*, 22, 417-427. (1997)
- Enns, M. W. & Cox, B. J. Perfectionism and depressive symptom severity in major depressive disorder. *Behavior Research and Therapy*, 37, 784-794. (1999)
- Enns, M. W., Cox, B. J. & Clara, I. P. Adaptive and maladaptive perfectionism: Developmental origins and association with depression proneness. *Personality and Individual Differences*, 33, 921-935. (2002).
- Erözkan, A. *Romantik İlişkilerde Reddedilmeye Dayalı İncinebilirlik Bilişsel Değerlendirme ve Başa Çıkma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, KTÜ-SBE, Trabzon. (2004a).
- Erözkan, A. Lise öğrencilerinin bağlanma stilleri ve yalnızlık düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 155-175. (2004b).
- Erözkan, A. Üniversite öğrencilerinin mükemmeliyetçilik ve depresyon düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi" *VIII. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, Marmara Üniversitesi, 21-23 Eylül, İstanbul. (2005).

13. Flett, G. L. & Hewitt, P. L. *Perfectionism. Theory, Research and Treatment*. American Psychological Association: Washington. (2002).
14. Frost, R. O., Heimberg, R. G., Holt, C. S., Mattia, J. S. & Neubauer, A. L. A comparison of two measures of perfectionism. *Personality and Individual Differences*. 14, 119–126. (1993).
15. Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C., & Rosenblate, R. The development of perfectionism: A study of daughters and their parents. *Cognitive Therapy and Research*, 15, 469–490. (1991).
16. Hamachek D. E. Psychodynamics of normal and neurotic perfectionism. *Psychology*. 15, 27–33. (1978).
17. Hamilton T. K. & Schweitzer, R. D. The cost of being perfect: perfectionism and suicide ideation in university students. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*. 34, 829–835. (2000).
18. Hart B. A, Gilner, F. H., Handal, P. J. & Gfeller, J. D. The relationship between perfectionism and self-efficacy. *Personality and Individual Differences*. 24, 109–113. (1998).
19. Hewitt, P. L., & Flett, G. L. Dimensions of perfectionism in unipolar depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 102, 98–101. (1991a).
20. Hewitt, P. L., & Flett, G. L. Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment and association with psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 456–470. (1991b).
21. Hewitt, P. L., Flett, G. L. & Weber, C. Dimensions of perfectionism and suicide ideation. *Cognitive Therapy and Research*. 18, 439–460. (1994).
22. Hewitt, P. L., Flett, G. L., & Endler, N. S. Perfectionism, coping and depression symptomatology in a clinical sample. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 2, 47–58. (1995).
23. Hewitt, P. L., Newton, J., Flett, G. L. & Callander, L. Perfectionism and suicide ideation in adolescent psychiatric patients. *Journal of Abnormal Child Psychology*. 25: 95–101. (1997).
24. Hojat, M. Loneliness as a function of selected personality variables. *Journal of Clinical Psychology*. 38, 137–141. (1982).
25. James, W. H., Freeman, J. A. & Goswick, R. A. The persistence of loneliness. Self and other determinants. *Journal of Personality*. 49, 27–48. (1981).
26. Joiner, T. E. & Schmidt, N. B. Dimensions of perfectionism, life stress, and depressed and anxious symptoms: Prospective support for diathesis-stress but not specific vulnerability among male undergraduates. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 14, 165–183. (1995).
27. Juster, H. R., Heimberg, R. G., Frost, R. O., Holt, C. S., Mattia, J. I., & Faccenda, K. Social phobia perfectionism. *Personality and Individual Differences*. 21, 403–410. (1996).
28. Lynd-Stevenson, R. M. & Hearne C. M. Perfectionism and depressive affect: The pros and cons of being a perfectionist. *Personality and Individual Differences*. 26, 549–562. (1999).
29. McWhirter, B. T. Loneliness: A review of current literature with implications for counseling and research. *Journal of Counseling and Development*. 68, 417–423. (1990).
30. Mısırlı-Taşdemir, Ö. Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik, sınav kaygısı, benlik saygısı, kontrol odağı, öz-yeterlilik ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon. (2004).
31. **Murphy, P. M. & Kupshik, G. A.** , *Loneliness, Stress and Well-Being: A Helper's Guide*, New York: Rutledge. (1992).
32. Peplau, L. A. & Perlman D (Eds.). *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*. New York: John Wiley. (1982).
33. Rokach, A., Orzeck, T., Moya, M. & Exposito, F. Causes of loneliness in North American and Spain. *European Psychologist*. 7, 70–79. (2002).
34. Rook, K. S. & Peplau, L. A. Perspectives on helping the lonely. In: L. A. Peplau and D. Perlman, Editors, *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*, Wiley, New York, pp. 351–378. (1982).
35. Russell, D., Peplau, L. A. & Cutrona, C. A. The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and Discriminant Validity Evidence, *Journal of Personality and Social Psychology*, 39: 472–480. (1980).
36. Russell, D., Cutrona, C. E., Rose, J., & Yurko, K. Social and emotional loneliness: An examination of Weiss's typology of loneliness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 1313–1321. (1984).
37. Saboonchi, F., Lundh, L., & Ost, L. Perfectionism and self-consciousness in social phobia and panic disorder with agoraphobia. *Behavior Research and Therapy*. 37, 799–808. (1999).
38. Slade, P. D. Towards a functional analysis of anorexia nervosa and bulimia nervosa. *British Journal of Clinical Psychology*. 21, 167–179. (1982).
39. Weiss, R. S. *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*, Cambridge, MA: The MIT Press. (1973)
40. Young, J. E. Loneliness, depression, and cognitive therapy: Theory and application. In: Peplau, L. A. and Perlman, D. Editors, *Loneliness: A sourcebook of current theory, research and therapy*, Wiley, New York, pp. 379–405. (1982).

DEĞER YÖNELİMLERİ VE GİRİŞİMCİLİK EĞİLİMLERİNE ETKİSİ: ÖĞRENCİLER VE GİRİŞİMCİLER ARASINDAKİ FARKLILIKLAR

M. HALİS: University of Sakarya, Dept. of Business Administration, Sakarya, Türkiye.

H. M. ŞAHİN: University of Gaziantep, Physical Education and Sports School, Gaziantep, Türkiye

A. TEKİN: University of Muğla, Physical Education and Sports School, Muğla, Türkiye

F. AKÇAKOYUN: University of Muğla, Physical Education and Sports School, Muğla, Türkiye

M. KILIÇ: University of Muğla, Physical Education and Sports School, Muğla, Türkiye

ÖZET

Araştırmanın amacı, girişimciler ve üniversite öğrencilerinin değer ve girişimcilik eğilimlerini karşılaştırmaktır. Gaziantep, Kahramanmaraş, Denizli, Konya ve Kayseri illerindeki 262 girişimci ile aynı illerdeki üniversitelerin farklı bölümlerinden, girişimci aday olarak adlandırılan 201 son sınıf öğrencisi araştırmanın örneklemi oluşturmuştur.

Öğrenciler ile girişimcilerin değerlerini ve girişimcilik eğilimlerini belirlemek, karşılaştırmak için 56 maddeden oluşan Schwartz Değer Anketi ve 24 maddeden oluşan bir "girişimci eğilimleri" surveyi kullanılmıştır. Öğrenciler ile girişimcilerin, değerleri ve girişimcilik eğilimleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Öğrenciler değer ve girişimcilik eğilimleri açısından fakültelerine göre de karşılaştırılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre; sosyal adalet öğrenciler ve girişimcilerin çok önem verdikleri faktördür. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) öğrencilerini girişimcilğe yönelten ilk faktörün sosyal kimliği güçlendirme olduğu belirlenmiştir. BESYO öğrencileri diğer bölüm öğrencileri ile karşılaştırıldıklarında, sosyal kabul konusunda çekincelere, gelenekçi yapılarından dolayı, dine ve kültüre saygı açısından daha yüksek skorlara sahiptirler.

Anahtar Sözcükler: Schwartz Değer Listesi, girişimcilik eğilimleri, beden eğitimi, spor

ABSTRACT

THE VALUE ORIENTATIONS AND ITS EFFECT ON ENTREPRENEURSHIP TENDENCIES: DIFFERENCES BETWEEN STUDENTS AND ENTREPRENEURS

The objective of the research is to determine and compare the values and entrepreneur tendencies of entrepreneurs and university students. In this study; 262 entrepreneurs in Gaziantep, Kahramanmaraş, Denizli, Konya, and Kayseri and 201 fourth-grade-students from different faculties of the universities located in aforesaid cities composed the subjects.

For gathering the data on values and entrepreneur tendencies, The Schwartz's Value Survey (SVS) with 56 items and "entrepreneur tendencies" survey with 24 items were administered to the students and entrepreneurs. First, correlations between the values and entrepreneur tendencies of student were examined. Second, comparisons according to faculties were done.

Considering the results of the study, not only the students but also the entrepreneurs give much importance the factor of social justice (equity). The primary factor that directs the students of PESS to entrepreneurship is reinforcing social identity. They have some social drawbacks, and their respect to religion and culture are at high level in consequence of their traditional structure.

Keywords: Schwartz Values Inventory, entrepreneurship tendencies, physical education, sports

GİRİŞ

Sosyal bilimler kategorisinde yer alan değer kavramı, bireysel düzeyde tercihler, güdüler, ihtiyaçlar ve tutumlarla bağ kuran seçici bir yönelim biçimi olarak kullanılmıştır. Sosyologlar normlar, gelenekler, adetler, ideolojiler, taahhütler gibi kavramlar hakkında konuştuklarında, değerleri sosyal bir anlayış olarak kullanmaktadırlar. Ekonomide ise, değerlerin uzun dönemi kapsayan geleneksel bir kullanımı söz konusudur. Ekonomik hayata yönelik Ricardıyan, Marksist ve marjinalist yaklaşımlar, değerlerin birbirini tamamlayan tanımları üzerine yoğunlaşır. Fayda, değişim ve fiyat gibi temel ekonomik kavramların hepsi değerlerle ilişkilidir. Değerler kavramı aynı zamanda bir çok antropolojik ve felsefi incelemelerde de uygulanmıştır (Van and Scarbrough, 1995: 21).

Webster's New Collegiate Dictionary bir girişimciyi "organize eden, yöneten ve bir işin veya girişimin riskini üstüne alan kişi" olarak tanımlar. İlk kez 18. yüzyılın başlarında İrlandalı ekonomist Richard Cantillon tarafından, "henüz belirginleşmemiş bir bedelle satmak üzere üretim girdilerini ve hizmetlerini bugünden satın alarak üreten kişi" olarak tanımlanan girişimci günümüzde pek çok şekilde tanımlanmaktadır. Zaman içindeki ekonomik değişimler nedeniyle girişimci kavramı da değişimlere uğramıştır. Sanayi Devrimi'nden önce tüccar kimliğinde olan girişimci, sanayileşmeyle birlikte üretim faktörü niteliği de kazanmıştır (Çetin 1996: 29). Fransız iktisatçı J. B. Say'dan itibaren girişimcilik; emek, sermaye ve tabiat faktörlerine eklenerek dördüncü üretim faktörü olarak kabul edilmiştir. Genel anlamda girişimcilik, çevresel faktörlerden doğan fırsatlardan yararlanma veya yeni fırsatlar yaratma bilme amacıyla, ekonomik mal veya hizmet üretmek için üretim faktörlerine sahip olma, örgütlenme kabiliyeti ve risk alma yeteneği ile ilişkilendirilmektedir.

Araştırmanın amacı, girişimcilikte hamle yapmış kentlerdeki girişimcilerin ve bu kentlerde öğrenimine devam eden farklı fakülte ve yüksekokullardaki öğrencilerin girişimcilik eğilimlerini ayrı ayrı belirleyerek, bu iki grup arasında girişimcilik eğilimleri ve değerler arasındaki ilişkileri karşılaştırmaktır. Araştırmanın varsayımları aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır.

a- Girişimciler ile girişimci adayları (öğrenciler) arasında girişimcilik güdülleri ve değerleri itibarıyla farklılık vardır.

b- Girişimci adaylarının (öğrencilerin) girişimcilik güdülleri ve değerleri bölümleri itibarıyla farklılık gösterir.

GENEL BİLGİLER

Değer

Değerler, hızlı bir değişim ve gelişim sürecini yaşayan toplumlardaki ekonomik, sosyal ve politik alanla ilgili teorilerin ve yorumların en önemli unsuru olarak görülmektedir. Onun için sosyal bilimlerde değerler, davranışın temelinde yatan esas olarak kabul edilmiştir (Van and Scarbrough, 1995: 21). Değerler, özellikle sosyal bilimler disiplinlerindeki araştırmalarda önemli ölçüde faydalanılan ve çok disiplinli psikolojik oluşumların ayırıcı yanını oluştururlar. Değerler aynı zamanda hem bireysel düzeyde ve hem de toplumsal ve kurumsal düzeylerde de önemlidir.

Kluckhohn değeri "bir birey ya da grubun karakteristiğini belirleyen açık ya da kapalı bir kavram veya kullanışlı yöntemler, araçlar ve amaç davranışların seçilmesini etkileyen arzu edilebilirlik anlayışı," (Hofstede 1980: 19), Jones ve Gerard bireylerin elde etmek için çalıştıkları, başverdükleri, yücelttikleri, benimsedikleri, gönüllü olarak tükettikleri ya da bedeline katlandıkları olumlu herhangi bir durum veya nesne (Herriot, 1976: 17-18), Milton Rokeach "Bir değer, karşıt ya da aksine bir davranış biçimi veya varlık ifadesine karşılık kişisel ya da sosyal olarak tercih edilen spesifik bir davranış biçimi ya da varlığın nihai durumuna olan ebedi bir inançtır" (Rokeach 1973: 5), Schwartz, "... insanlara yaşamlarında yol gösteren ilkeler olarak hizmet eden arzu edilebilir amaçlar" (Schwartz, 1995: 93) olarak tanımlamışlardır.

Girişimci

Girişimci, kaynaklar konusunda öngöründe bulunarak işi planlayan, insan kaynaklarını örgütleyerek girdilerin işlenmesini sağlayan ve elde edilen çıktıyı da karlılık yaratacak biçimde tüketicilerin kullanımına sunma becerisini gösteren kişi şeklinde de tanımlanabilir (Silver, 1983: 7). Girişimci "toplumda bir ürün ya da hizmete yönelik başkalarının görmediği ihtiyaçları fark edip, bunları birer iş fikrine dönüştürmek üzere detaylı düşünerek iş planı yapıp bu planları gerçekleştirecek gücü kendinde bulan, olağan ve olağan dışı koşullarda üretim faktörlerini bir araya getirerek ihtiyaç duyulan ürün fikrini geliştiren ve üretime giren, bunları yaparken risk almaktan kaçınmayan ve olayların sonuçlarından kendini sorumlu tutan geleceğe dönük planları ihmal etmeyen, teknolojik yenilikleri takip eden değişime ve gelişime açık, yaratıcı bireyler" olarak tanımlanabilir.

Değerler ve Girişimcilik

Son yıllarda çeşitli ülkelerde girişimcilikle ilgili bölgesel ve çevresel faktörlerin araştırılması önemli bir konu haline gelmiştir. Hatta girişimcilik faaliyetlerinin hızla geliştiği farklı özelliklere sahip bölgelerde çok sayıda araştırma yapılmaktadır. Yapılan bu araştırmalarda, değişik ülkelerdeki sonuçların büyük oranda benzer oldukları belirtilmektedir. Sonuçlar aynı zamanda girişimciliğin yaygınlık derecesi ile bölgesel gelişmişlik arasında olumlu bir ilişkinin olduğunu da göstermiştir (Davidson and Wiklund, 1997: 180).

Sosyal, ekonomik ve politik koşullar gibi dışsal faktörler girişim ve girişimcilik üzerinde etkilidir. Onun için her hangi bir toplumun girişimcilik özelliklerinin anlaşılması, o toplumun sosyo-politik bakış açısının anlaşılmasını zorunlu kılmaktadır (Kapu, 2001: 191). Ekonomik ve politik koşulların girişimcilik üzerindeki etkilerini aşağıdaki şekilde görüldüğü gibi ifade etmekte mümkündür.

Ancak kültürel değişimlerin de girişimciliğin gelişmesinde güçlü bir belirleyici olduğu bilinmektedir. Sosyal normların, geleneklerin ve değerlerin araştırılması, yeni girişimler için önemli bir katkı sağlamıştır. Çünkü girişimsel faaliyetlerin gerçekleşmesinde etkili olan sosyal ve kültürel faktörler, aynı zamanda bireysel değer sisteminin oluşmasında da etkili olan faktörlerdir (Davidsson, 1995: 42).

Bazı bilim adamları, girişimcilerin henüz çözülmemiş Ödip kompleksi nedeniyle harekete geçtiğini belirtmektedirler. Bu bağlamda girişimcilerin temel özelliklerini; otorite ile güç ilişkilerini yaşamak, başkalarının emrinde verimli çalışmamak, ortaklıktan rahatsız olmak ve başarı veya başarısızlığı kabul etme yeteneğine sahip olmak olarak sıralamaktadırlar.

MATERYAL VE METOD

Araştırmaya konu olan girişimci adayları, Anadolu'daki önemli sanayi merkezleri olan Gaziantep, Kahramanmaraş, Denizli, Konya ve Kayseri illerinden seçilmiştir. Girişimci adayları olarak isimlendirilen son sınıf öğrencileri ise yine bu illerdeki üniversitelerin farklı bölümlerindendir. Araştırma sonuçlarına göre elde edilen bulgu ve yorumlar örneğimizde yer alan girişimci ve öğrencilerden elde edilen verilerle sınırlıdır. Ayrıca değer ve tatmin gibi girişimciler açısından çok yönlü ve karmaşık bir konuda yapılacak olan her araştırmada olduğu gibi, bu araştırmada da zaman ve mekan yönünden sınırlılıklar vardır. Araştırmanın temelinde insan ögesi olması nedeniyle, sosyal bilimlerdeki araştırmalara özgü genel sınırlılıklar bu araştırma için de geçerli olup, sayısal verilerin güvenilirliği, veri toplamada kullanılan anket tekniğinin özelliği ile sınırlıdır.

Araştırmada izlenen amaç doğrultusunda işletme girişimcilerinin ve öğrencilerin değer öncelikleri Schwartz tarafından geliştirilen ve Schwartz Values Inventory (SVI) olarak bilinen değer soru formu ile ölçülmüştür. Girişimsel kararlarına yön veren güdüleri ölçmek amacıyla Kapu ve Artan tarafından geliştirilen bir ölçek kullanılmıştır.

Bu araştırmada girişimcilerin ve öğrencilerin girişimcilik kararlarına yön veren motivatörleri belirlemek için kullanılan anket soruları 5'li Likert ölçeğine uyarlanmıştır. Girişimcilik kararlarına yön veren motivatörleri belirleme ölçeğindeki önermelerin korelasyon matrisi çıkarılmıştır. Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre düşük korelasyona sahip olan maddeler soru kağıdından çıkarılmış ve bazı maddeler ait oldukları faktörlere yüklenmiştir. Sonuçta, kalan 24 soru 6 faktörle ifade edilmiştir. Bu 6 faktör toplam varyansın % 78,42'sini açıklamak-

tadır. Soru formunun içsel tutarlılık katsayısı ise, 93 dir. Bu katsayı anketin oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

BULGULAR

Araştırmanın varsayımları doğrultusunda bu çalışmadan elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir.

TABLO-1 GİRİŞİMCİ VE ÖĞRENCİLERİN DEĞERLERİNE İLİŞKİN TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

		ÖĞRENCİ		GİRİŞİMCİ	
		Ort.	S.	Ort.	S.
Girişimci ve Öğrencilerin Değerlerine İlişkin tanımlayıcı İstatistikler (Sıralama Schwartz'ın yaptığı şekilde faktör analizi sonuçlarına göre dir.)		Ort.	S.	Ort.	S.
Başarı (achievement): toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi		4,34	0,53	3,55	0,6
16	Başarılı olmak (amaçlarına ulaşabilmek)	4,58	0,64	2,41	1,25
41	Yetkin olmak (rekabeti seven, etkili, verimli biri olmak)	4,23	0,82	4,45	0,65
46	Hırslı olmak (çalışkan, istekli olmak)	4,19	0,9	3,91	1,23
44	Sözü geçen biri olmak (insanlar ve olaylar üzerinde etkili olmak)	4,29	0,77	3,64	1,29
14	Zeki olmak (mantıklı, akıllı biri olmak)	4,39	0,82	3,35	1,4
Evrenselcilik (universalism): anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek		4,3	0,52	3,88	0,49
19	Açık fikirli olmak (değişik fikir ve inançlara hoşgörlü olmak)	4,34	0,79	2,75	1,31
17	Erdemli olmak (olgun bir hayat anlayışı)	4,35	0,83	3,23	1,32
2	Toplumsal adalet (haksızlığın düzeltilmesi, zayıfın yanında olmak)	4,55	0,82	4,83	0,38
10	Barış içinde bir dünya istemek (savaş ve çelişkilerden uzak bir dünya)	4,54	0,75	4,25	0,79
9	Eşitlik (herkese eşit fırsat)	4,5	0,83	3,49	1,09
26	Güzelliklerle dolu bir dünya (doğa ve sanatın güzelliği)	4,09	0,93	4,34	1,11
37	Doğayla bütünlük içinde olmak (doğayla uyum)	3,74	0,96	4,68	0,58
28	Çevreyi korumak (doğayı korumak)	4,11	0,98	4,04	1,3
24	İç uyum (kendimle barışık olmak)	4,51	0,75	3,35	1,46
Geleneksellik (tradition): kültürel yada dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık		3,41	0,68	3,26	0,54
51	Geleneklere saygılı olmak (eski değer ve geleneklerin korunması)	3,81	1,07	2,81	1,31
33	Alçak gönüllü olmak (kendini öne çıkarmamak)	4,15	1	2,23	1,41
53	Dindar olmak (dinsel inanç ve imana bağlılık)	3,32	1,36	4,48	0,81
58	Hayatın bana verdiklerini kabullenmek (hayatın getirdiklerine, kadere razı olmak)	3,22	1,34	3,67	0,9
60	Dünyevi işlerden el ayak çekmek	1,9	1,06	2,41	1,42
42	İlimli olmak (aşırı duygu ve hareketlerden kaçınmak)	4,05	0,84	3,97	1,04
Güç (power): toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü		4,05	0,66	3,86	0,48
31	Toplumdaki itibarımı korumak (başkalarına karşı mahcup duruma düşmemek)	4,39	0,77	3,63	1,29
49	Otorite sahibi olmak (yönetmek ve yönlendirmek hakkına sahip olmak)	3,99	1,03	4,62	0,62
48	Zengin olmak (maddi varlık, para)	3,68	1,16	4,61	0,61
27	İnsanlar tarafından benimsenmek (başkalarından saygı ve kabul görmek)	4,38	0,77	4,1	1,04
55	Sosyal güç sahibi olmak (başkalarını denetleyebilmek, üstün olmak)	3,81	1	2,32	1,2
Güvenlik (security): toplumun, varolan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği		4,45	0,42	3,42	0,44
8	Ulusal güvenlik (ülkemin düşmanlardan korunması)	4,54	0,79	3,62	1,1
40	Toplumsal düzenin sürmesini istemek (kanun, nizam yaklaşımı)	4,28	0,92	2,26	1,44
18	Temiz olmak (düzenli ve titiz biri olmak)	4,44	0,69	2,81	1,03

5	Aile güvenliği (kişinin yakınlarının tehlikeden uzak olması)	4,71	0,69	4,74	0,54
2	İyiliğe karşılık vermek (başkasına borçlu kalmaktan kaçınmak)	4,42	0,72	3,64	1,22
5	Bağlılık duygusu (başkalarının da beni düşündükleri duygusu)	3,9	1,01	2,59	1,24
1	Sağlıklı olmak (fiziksel ve ruhsal rahatsızlıklardan uzak olmak)	4,84	0,44	4,25	0,83
Hazcılık (hedonism): bireysel zevke, hazza yönelim					
4	Zevk (istek ve arzuların giderilmesi, doyurulması)	4,28	0,82	2,51	1,19
2	Hayattan tat almak (yemek-içmekten, cinsellikten, müzikten, vb. hoşlanmak)	4,46	0,72	3,64	1,14
İyilikseverlik (benevolence): kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme					
2	Yardımcı olmak (başkalarının iyiliği için uğraşmak)	4,18	0,83	3,89	1,41
3	Dürüst olmak (içtenlik)	4,7	0,54	2,58	1,3
3	Bağışlayıcı olmak (başkalarının özrünü kabul edebilmek)	3,97	0,99	2,67	1,53
3	Sadık olmak (arkadaşlarına ve çevresine bağlı kalmak)	4,48	0,76	4,74	0,56
6	Sorumluluk sahibi olmak (güvenilir ve inanılır biri olmak)	4,66	0,6	2,14	1,14
1	Gerçek arkadaşlık (yakın ve destekleyici arkadaşlık)	4,48	0,83	2,68	1,39
3	Olgun sevgi (derin duygusal ve ruhsal yakınlıklar)	4,13	0,91	2,41	1,15
5	Manevi bir hayat (maddi değerlerden çok, manevi, içsel olanlara önem vermek)	3,75	1,07	3,55	1,33
1	Anlamlı bir hayat (hayatta bir amacın olması)	4,53	0,68	4,4	0,77
Özyönelim (self-direction): düşünce ve eylemde bağımsızlık					
3	Yaratıcı olmak (orijinal olmak, hayal gücünü kullanmak)	4,23	0,91	4,08	1,07
4	Merak duyabilmek (her şeyle ilgilenen, araştıran biri olmak)	3,95	0,93	2,15	1,39
4	Özgür olmak (düşünce ve hareket özgürlüğü)	4,54	0,67	3,57	1,19

2	Kendi amaçlarını seçebilmek (kendi hedeflerini bağımsızca belirlemek)	4,48	0,75	3,4	1,29
1	Kendine saygısı olmak (kişinin kendisinin değerli olduğuna inanması)	4,57	0,75	4,06	1,08
2	Bağımsız olmak (kendine yeterli, kendine güvenli olmak)	4,56	0,69	1,77	1,1
Uyma (conformity): başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlandırılması					
3	Kibar olmak (nazik, terbiyeli olmak)	4,19	0,9	3,98	1,07
5	Cesur olmak (macera ve risk aramak)	4,01	0,94	3,63	1,1
4	İtaatkar olmak (görevini yapan, yükümlülüklerini yerine getiren biri olmak)	3,9	1,04	4,51	0,65
7	Anne-babaya ve yaşlılara değer vermek (saygı göstermek)	4,62	0,65	4,34	0,84
3	Kendini denetleyebilmek (kendimi sınırlamak, yanlış olana direnmek)	4,27	0,87	2,07	1,3
5	Heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak (uyarıcı deneyimlerle dolu)	3,72	1,1	3,73	1,05
5	Değişken bir hayat yaşamak (rekabet içinde, yeniliklerle dolu)	3,78	1,14	3,64	1,42
Araştırmacı Tarafından Değerler Listesine Eklenen Değişkenler					
5	Erkeğin üstünlüğü (erkeğin kadından üstün olduğuna inanmak) *	2,67	1,54	3,58	1,03
1	Laiklik (din ve devlet işlerinin ayrı tutulması) *	4,37	0,01	2,02	1,04
3	Misafirperver olmak (misafirden hoşlanmak) *	4,18	0,86	1,91	1,07
2	Kadında namus (kadının iffetli bir hayat sürmesi) *	4,34	0,97	4,75	0,43

Tablo-2 Girişimciler Ve Öğrenciler Açısından Girişimcilik Eğilimleri

Girişimcilik Eğilimleri**Öğrenciler açısından girişimcilik eğilimleri**

(Faktör Analizi Sonuçlarına Göre)	Ort.	S. S
F1: Sosyal kimliğini güçlendirme	4,03	0,92
F2: Toplumsal Statü ve Prestij Kazanma	4,34	0,74
F3: Toplumsal duyarlılık ve toplumsal katkı	4,01	0,95
F4: Ekonomik özdeşlik kurma	3,65	1,01
F5: Kendini gerçekleştirme	4,44	0,77
F6: Yenilikçilik ve yaratıcılık	3,97	0,89
F7: Ailenin geleceğine katkıda bulunmak	3,6	0,98

Girişimci açısından girişimcilik eğilimleri

(Faktör Analizi Sonuçlarına Göre)	Ort.	S. S
F1: Toplumsal Statü ve Prestij Kazanma	3,67	1,25
F2: Kendini Gerçekleştirme	3,55	1,17
F3: Toplumsal duyarlılık ve toplumsal katkı	3,97	1,02
F4: Sosyal kimliğini güçlendirme	3,67	1,13
F5: Ailenin geleceğine katkıda bulunmak	4	1,0
F6: Salt Ekonomik Neden	3,4	1,26

Tablo-3 Öğrencilerin Fakülte Ve Yüksekokullara Göre Değer Ortalamaları

Değerler	Bölüm						
	Mühendislik	İngilizce	İşletme	Fen-Edebiyat	BESYO	Girişimci	Toplam
Başarı	4,25	4,19	4,33	4,44	4,09	3,55	3,86
Evrensellik	4,33	4,44	4,25	4,18	4,47	3,88	4,09
Gelenekçilik	3,46	3,47	3,60	3,24	4,37	3,26	3,44
Güç isteği	4,05	3,77	4,12	4,01	4,31	3,85	3,97
Güven isteği	4,39	4,40	4,40	4,48	4,31	3,41	3,85
Hazcılık	4,39	4,38	4,28	4,43	4,04	3,07	3,60
İyiliksellik	4,32	4,36	4,24	4,27	2,80	3,46	3,65
Özyönelim	4,31	4,49	4,35	4,51	4,20	3,17	3,68
Konformizm	3,99	4,00	4,10	4,12	4,29	3,70	3,89

Tablo-4 Öğrencilerin Fakülte Ve Yüksekokullara Göre Girişimcilik Eğilimleri

FAKÜLTE/YÜKSEKOKUL	GİRİŞİMCİLİĞİ GÜDÜLEYEN FAKTÖRLERE İLİŞKİN ORTALAMALAR						
	Sosyal kimliğini güçlendirme	Toplumsal Statü ve Prestij Kazanma	Toplumsal Statü ve Prestij Kazanma	Toplumsal Statü ve Prestij Kazanma	Ekonomik özdeşlik kurma	Kendini gerçekleştirme	Yenilikçilik ve yaratıcılık
Mühendislik	3,90	4,21	4,01	3,62	4,49	4,19	3,67
Eğitim Fak. İngilizce	4,12	4,22	4,05	3,52	4,45	3,91	3,52
IIBF	4,05	4,42	4,02	3,40	4,38	4,00	3,79
Fen-edebiyat	4,00	4,41	3,76	3,95	4,48	4,05	3,33
BESYO	4,59	3,95	4,26	4,01	3,70	4,38	3,95
Girişimci	3,86	3,42	3,90	3,72	3,99	3,07	3,56
Toplam	4,00	3,78	3,98	3,73	4,10	3,51	3,62

TARTIŞMA VE SONUÇ

Schwartz Değer Listesi'nden elde edilen verilere göre yapılan değerlendirilmede, öğrenciler ve girişimciler arasında farklılıklar görülmüştür.

Öğrenciler ve girişimciler arasında yapılan araştırmanın sonucunda, yaşam değerlerinde farklı sonuçların çıkması, grupların yaşam değerlerini farklı algılamalarından kaynaklanabilir. Bu algılama farklılığı; bireylerin eğitim seviyelerinden, yaşlarından, gelir durumlarındaki farklılıklardan ve bireylerin toplum içindeki diğer bireylerden beklentilerinin farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Öğrencilerin kendilerini motive edecek girişimcilik değerlerine baktığında "Sosyal kimliğini güçlendirme" en yüksek girişimcilik değeridir. "Toplumsal Statü ve Prestij Kazanma" "Sosyal duyarlılık ve toplumsal katkı", "Ekonomik özdeşlik kurma", "Kendini gerçekleştirme", "Yenilikçilik ve yaratıcılık" ve "Ailenin geleceğine katkıda bulunmak" sırasıyla diğer önemli değerlerdir. Girişimcilerin girişimcilik değerleri ise önem sırasına göre, "Toplumsal Statü ve Prestij Kazanma", "Kendini Gerçekleştirme", "Topluma Katkı", "Sosyal Kimliğin Güçlendirilmesi", "Aile Geleneğini Sürdürme", "Salt Ekonomik Neden" şeklindedir.

Öğrenciler ilk üç sırada belirttikleri "Sosyal kimliğini güçlendirme", "Toplumsal Statü ve Prestij Kazanma ve "Sosyal duyarlılık ve toplumsal katkı" faktörleri ile "Güvenlik" faktörü arasında anlam derecesi yüksek bir ilişki kurmuşlardır. Benzer şekilde "Ekonomik özdeşlik kurma" ile "Güvenlik" ve "Başarı" faktörleri arasında anlam derecesi yüksek bir ilişkinin varlığı gözlenmiştir. Güvenlik faktörü, öğrencilere göre diğer faktörlerden daha önemlidir. "Kendini Gerçekleştirme", "Yenilikçilik ve yaratıcılık" ile "Özyönelim" arasında bir ilişkinin varlığı göze çarpmaktadır. "Özyönelim" öğrencilerin önemli gördüğü faktörler içinde ikinci sırada yer almıştır. Öğrenciler; "Dindar olmak" ile "Kadının iffetli bir hayat sürmesi" ve "Misafirperver olmak" arasında anlam derecesi yüksek bir ilişki görmüşlerdir. Öğrencilerin bu ilişkiyi Türk toplumunun kültür değerleri olan bağlılığına dayandırdıkları düşünülebilir. Girişimciler; "Toplumsal Statü ve Prestij Kazanma" ile "Gelenek" arasında anlam derecesi yüksek bir ilişkinin varlığına inanmaktadırlar. "Kendini Gerçekleştirme" ile "Evrensellik", "Topluma Katkı" ve "Başarı" arasında anlamlı bir ilişki kurdukları görülmüştür. "Sosyal Kimliğin Güçlendirilmesi" ile "Güvenlik" ve "Hazzıcılık" arasında anlamlı bir ilişki kurdukları görülmüştür. "Aile Geleneğini Sürdürme" ile "Başarı" arasında bir ilişkinin olduğu görülmüştür. "Salt Ekonomik Neden" ile Güvenlik, başarı, iyilikseverlik, evrensellik, uyuma, özyönelim, hazzıcılık, güç, gelenek faktörleri arasında hiçbir ilişkinin olmadığı düşünülmektedir.

BESYO öğrencilerini girişimcilğe yönelten ilk faktörün "sosyal kimliği güçlendirme" olduğu görülmektedir. Son sırada ise, "kendini gerçekleştirme" gelmektedir. Bu açıdan mühendislik öğrencileri ile BESYO öğrencileri arasında tam bir zıtlık göze çarpmaktadır. BESYO

öğrencilerinin kendi bireysel yeterliliklerinin farkında olmaları, onları "kendini gerçekleştirme" konusunda daha az çaba harcamaya yönlendirmektedir. Mühendislik fakülteleri öğrencileri ise kazanacakları mühendislik nosyonun ve toplumun bu nosyona verdiği değerden dolayı "sosyal kimliği güçlendirme" konusunda daha az çaba harcamaya eğilimlidirler. Sosyal kimliği güçlendirme ve toplumun meslek nosyonuna verdiği değer bağlamında, aslında özgüvenleri yüksek olan BESYO öğrencilerinin sosyal kabul konusunda çekinceleri var gibi görünmektedir. Farklı bölüm öğrencileri, sosyal değerlere ilişkin ortalamalar açısından karşılaştırıldığında, aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Başarı yönelimi (başarılı olmaya verilen değer ve entelektüel ve öz saygısı olma) açısından Fen ve Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin, bütün insanları ve doğayı korumak, insanları anlamak ve hoşgörülü olmak gibi özelliklerle ifade edilen açık fikirli, bilgeliği, sosyal adaleti, eşitliği, dünya barışını, dünya güzelliğini, doğa ile bütünleşmeyi ve çevreyi korumayı da kapsayan **evrensel değerler** açısından BESYO öğrencilerinin, geleneksel kültür ya da dinin bireylere sunduğu gelenekler ve düşüncelerin kabul edilmesi, saygı duyulması ve itaat edilmesini kapsayan alçak gönüllük, dindarlık, samimiyet, geleneğe saygı ve mutedil olma ile karakterize edilen **gelenekçilik** skorları açısından BESYO öğrencilerinin, Sosyal statü ve saygınlığı, insanlar ve kaynaklar üzerinde hâkimiyet kurmayı, sosyal gücü, otorite ve refahı vurgulayan **güç isteği** değer yöneliminde BESYO öğrencilerinin (bu sonuç girişimcilğe yön veren eğilimlerle örtüşmektedir), toplumun, ilişkilerin ve kişiliğin güvenliği, uyumluluğu ve kararlılığını ifade eden **güvenlik**, mutluluk ve duyumsal hazzı vurgulayan **"hazzıcılık"** değer yöneliminde ise Fen ve Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin yüksek ortalama ile sıralandığı gözlenmektedir.

Bu sonuçlar yapılacak detaylı analitik araştırmalarla meslek ve kimlik arasında bazı ilişkilerin kurulabileceğine dair ipuçları vermektedir.

KAYNAKLAR

- Çetin C. (1996): Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, KOBİ'ler ve Bunların Özendirilmesi, İstanbul: Der Yayınları.
- Davidson P., Wiklund, J. (1997): Values, Beliefs and regional variations in new firm formation rates", Journal of Economic Psychology, 18, p. 180.
- Davidson P. (1995): Culture, Structure and Regional levels of Entrepreneurship" Entrepreneurship and Regional Development. Vol 7. pp. 41-62
- Hofstede G. (1991): Cultures and Organizations, McGraw Hill Book Company, London.
- Kapı H. (2001): Girişimci Yöneticilerin Yaşamı ve Girişimcilik Değerleri. Marmara University, SBE, (Unpublished Ph. D. Thesis).

Schwartz S. (1995): Identifying Culture-Specifics in the Content and Structure of Values. Journal of Cross- Cultural Psychology, Vol. 26 No. 1, January 1995, p. 94.

Van J. W., Scarbrough, E. (1995): The Impact of Values, Oxford University Press, New York.

Rokeach M. (1973): The Nature of Human Values, The Free Press, New York.

Herriot P. (1976): Values, Attitudes and Behavior Change, Mathuen & Co. Ltd., New York,

Silver D. A. (1983): Entrepreneurial Life, John Wiley Printing Inc., New York:

P-393

8 HAFTALIK STEP-AEROBİK DANSINA KATILIMIN KADINLARDA FİZİKSEL BENLİK ALGISI ÜZERİNE ETKİSİ

KÖKSAL, F. *; KORUÇ, Z. *; KOCAEKŞİ, S. *

*Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekoku-
lu

ÖZET

Bu çalışmada, 8 haftalık step-aerobik dans programına katılımın fiziksel benlik algısı üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmaya Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekoku- lunda düzenlenen step-aerobik dans kursuna yeni başlayan daha

önce bir egzersiz programına katılan 30 ($\bar{X}=26.70 \pm 6.06$) ve daha

önce bir egzersiz programına katılmayan 27 ($\bar{X}=24.22 \pm 5.42$)

kadın üniversite öğrencisi olan toplam 57 ($\bar{X}=25.52 \pm 5.85$) kişi katılmıştır. Katılımcıların fiziksel benlik algıları "Kendini Fiziksel Tanım- lama Envanteri (Physical Self-Description Questionnaire, PSDQ) kullanılarak değerlendirilmiştir. Katılımcılara haftada 3 kez olmak üzere toplam 8 hafta süresince, %60-80 KAH ile bir saatlik step- aerobik dans egzersizi uygulanmıştır. Sekiz haftanın sonunda aynı envanter, aynı kişilere tekrar uygulanmıştır. Yapılan (2 X 2) Çok Yönlü MANOVA sonuçlarına göre, Öntest-Sontest fiziksel benlik algısı puan- larına bakıldığında, zamana göre (ön test-son test) {Hotelling's $T^2=1.413$; $F_{(1,55)}=5.781$; $p<0.01$ } anlamlı fark bulunmuştur. Ayrıca araştır- ma sonuçları fiziksel benlik algısının koordinasyon { $F_{(1,55)}=5.9095$; $p<0.018$ }, spor yeteneği { $F_{(1,55)}=5.367$; $p<0.024$ }, görünüm { $F_{(1,55)}=7.421$; $p<0.09$ } ve esneklik { $F_{(1,55)}=4.929$; $p<0.031$ } alt boyutların- da anlamlı fark olduğunu göstermiştir. İlk hafta ve 8. hafta fiziksel benlik algısı alt boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında fiziksel benlik algısının araştırma ile ilgili boyutlarında yüksek korelasyon bulunmuş- tur ($r=.000$). Daha önce bir egzersiz programına katılma ile daha önce herhangi bir egzersiz programına katılmamanın fiziksel benlik algısı puanları {Hotelling's $T^2=0.04$; $F_{(1,55)}=1.14$; $p>0.05$ } üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Sonuçta bu bulgular, 8 haftalık step-aerobik dansın kadınların fiziksel benlik algısı düzeylerini olumlu yönde etkile- diğini fakat 8 hafta boyunca meydana gelen bu olumlu etkinin daha önce egzersiz programına katılıp, katılmamaya göre farklılaşmadığını ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Step, Aerobik, Dans, Benlik, Fiziksel Benlik

GİRİŞ

Egzersizizin sağlığın bütünüyle ilgilenmesi ve kişinin iyilik seviyesini arttırarak bireyi kendinden sorumlu olmaya yönlendirmesi egzersizin en önemli özelliğidir. Bu anlamda sağlık sadece hastalık ve sakatlığın olmayışı değil fiziksel, mental ve sosyal yönden tam bir iyilik halidir (World Health Organization, 1948). Sağlığı fiziksel ve psikolojik olarak geliştirme yollarından birisi de fiziksel aktivitedir. Sayısı gün geçtikçe artan deneysel çalışmaların sonucunda düzenli egzersiz yapmanın mental sağlığı geliştirdiği yönündeki düşünceleri destekleyen bulgulara ulaşılmıştır (Biddle, Fox ve Boutcher, 2000). Yapılan birçok bilimsel araştırma ise egzersizin, özellikle de aerobik egzersizin benlik algısı ve kendini iyi hissetme gibi mental sağlık göstergelerini olumlu yönde etkilediğini savunmaktadır (Fox, 2000b). Son yıllarda benlik kavramı- nın hiyerarşik ve çok yönlü yapısı üzerinde görüş birliğine varılması ile birlikte benlik kavramının çok yönlü yapısı içinde yer alan fiziksel benlik kavramı araştırmacıların ilgisini çekmeye başlamıştır (Aşçı, 2004b). Fiziksel benlik kavramı, sporsal beceri, kuvvet gibi özelleştir- rilmiş kişilik özelliklerine ait algılardır. Başka bir ifadeyle bireyin motor becerilerinde (koordinasyon, spor yeteneği vb.) ve fiziksel uygunluk parametrelerinde (kuvvet, dayanıklılık, esneklik vb.) kendini nasıl algıladığı ve değerlendirdiğidir (Sonstroem ve Potts, 1996). Fiziksel benlik kavramı ile ilgili çalışmaların gelişimine bakıldığında bu konu ile

ilgili çalışmaların beden imgesi kavramının genel benlik kavramı ile ilişkilendirilerek başladığı görülmektedir. Daha sonra bu çalışmaları fiziksel benlik kavramının alt boyut olarak ele alındığı çok yönlü benlik kavramını ölçmeye yönelik araç geliştirme çabaları izlemiştir. Benlik kavramı üzerinde görüş birliği sağlanması ile birlikte fiziksel benlik kavramı, sıklıkla kullanılan benlik kavramı envanterlerinde birden çok alt boyut olarak ele alınmaya başlanmıştır (Aşçı, 2004b). Bu çalışmada, 8 haftalık step-aerobik dans programına katılımın fiziksel benlik algısı üzerindeki etkisi incelenmeye çalışılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmaya H. Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu'nda düzenlenen step-aerobik dans kurslarına katılan kadın öğrencilerden gönüllü olan, daha önce bir egzersiz programına katılan 30 kadın ($\bar{X}=26.70 \pm 6.06$) ve daha önce herhangi bir egzersiz programına katılmayan 27 kadın ($\bar{X}=24.22 \pm 5.42$) olmak üzere toplam 57 ($\bar{X}=25.52 \pm 5.85$) kişi gönüllü olarak katılmıştır.

Araştırmada fiziksel benlik algısının değerlendirilmesi amacıyla Marsh, ve ark. tarafından 1994 yılında geliştirilen Kendini Fiziksel Tanımlama Envanteri (PSDQ) kullanılmıştır. Ardı ardına yapılan çalışmalarla Marsh (1996a, b, 1997, 1998) PSDQ'nun geçerliliğini ve güvenilirliğini açıkça ortaya koymuştur. Bu envanterin Türk öğrenciler için geçerlik güvenilirlik çalışması Aşçı (2000) tarafından yapılmıştır. Aracın test-tekrar test güvenilirliği için yapılan Pearson Çarpım Momentler analizine göre test-tekrar test güvenilirlik kızlar için 0.82 (genel fiziksel benlik) ile 0.97 (fiziksel aktivite) erkekler için ise, 0.70 (kendine güven) ile 0.92 dayanıklılık arasındadır. Alfa iç tutarlık katsayısı ise kızlar için 0.79 (kendine güven) ile 0.92 (spor yeteneği), erkekler için 0.81 (görünüm, kendine güven) ile 0.91 (spor yeteneği) arasında bulunmuştur. Ölçüt geçerliliğinin test edilmesi amacı ile eşdeğer ölçek olarak kabul edilen "PSP" ile "PSDQ'nun alt boyutları arasında Pearson Çarpım Momentler korelasyon analizi ile bulunan korelasyon katsayıları PSDQ'nun ölçüt geçerliliğini desteklemektedir. Aracın faktör yapısı ve faktör örüntüleri aracın orijinali ile benzerlik göstermektedir. PSDQ, bireyin psikomotor boyutun 9 alt boyutunda (kuvvet, vücut yağ, fiziksel aktivite, koordinasyon, esneklik, dayanıklılık, görünüm, sağlık, spor yeteneği) kendini tanımlamasını ve değerlendirmesini içeren ve ayrıca bireyin genel fiziksel benlik ve genel benlik kavramını da değerlendiren, toplam 70 maddeden oluşmaktadır. PSDQ'da yer alan 70 madde "Tamamen Doğru" ile "Tamamen Yanlış" arasında değişen 6'lı Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir.

Katılımcılara, kursa başladıkları ilk gün, grup halinde, salon ortamında step-aerobik dans kursu öncesinde ve %60-80 Kah ile haftada 3 kez olmak üzere 8 hafta boyunca ayrıca 8. haftanın sonunda Marsh Kendini Fiziksel Tanımlama Envanteri uygulanmıştır.

BULGULAR

Yapılan (2 X 2) Çok Yönlü MANOVA sonuçlarına göre, Öntest-Sontest fiziksel benlik algısı puanlarına bakıldığında, zamana göre (ön test-son test) {Hotelling's $T^2=1.413$; $F_{(1,55)}=5.781$; $p<0.01$ } anlamlı fark bulunmuştur. Ayrıca araştırma sonuçları fiziksel benlik algısının koordinasyon { $F_{(1,55)}=5.9095$; $p<0.018$ }, spor yeteneği { $F_{(1,55)}=5.367$; $p<0.024$ }, görünüm { $F_{(1,55)}=7.421$; $p<0.09$ } ve esneklik { $F_{(1,55)}=4.929$; $p<0.031$ } alt boyutlarında anlamlı fark olduğunu göstermiştir. İlk hafta ve 8. hafta fiziksel benlik algısı alt boyutları arasındaki ilişkiye bakıldığında fiziksel benlik algısının araştırma ile ilgili boyutlarında yüksek korelasyon bulunmuştur ($r=.000$). Daha önce bir egzersiz programına katılma ile daha önce herhangi bir egzersiz programına katılmamanın fiziksel benlik algısı puanları {Hotelling's $T^2=0.04$; $F_{(1,55)}=1.14$; $p>0.05$ } üzerinde etkili olmadığı görülmüştür. Sonuçta bu bulgular, 8 haftalık step-aerobik dansın kadınların fiziksel benlik algısı düzeylerini olumlu yönde etkilediğini fakat 8 hafta boyunca meydana gelen bu olumlu etkinin daha önce egzersiz programına katılıp, katılmamaya göre farklılaşmadığını ortaya koymaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırma bulguları 8 haftalık step-aerobik dans programına katılımın fiziksel benlik algısının alt boyutları olan sağlık, koordinasyon, fiziksel aktivite, vücut yağ, spor yeteneği, genel fiziksel yeterlik, görünüm, kuvvet, esneklik, dayanıklılık, kendine güven üzerinde olumlu etkisinin olduğunu ortaya koymaktadır. Öntest-Sontest fiziksel benlik algısı puanlarına bakıldığında zamana (öntest-sontest) göre anlamlı fark bulunmuştur ($p<0.01$). Aşçı, Kin ve Koşar (1998) 45 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmalarında 8 haftalık aerobik ve step dansın bayan üniversite öğrencilerinin, Daley ve Buchanan (1999) 5 haftalık beden eğitimi dersi ve beden eğitimi dersine ek olarak aerobik dansın, fiziksel benlik algısı puanlarını olumlu etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca Cruso ve Gill (1992 a) 10 haftalık aerobik ve kuvvet antrenmanlarının; Page, Fox, Mcmanus ve Armstrong (1993) bisiklet ergometresinde yapılan 8 haftalık egzersizin, fiziksel algılama düzeyine olumlu etkilerini ortaya koymuşlardır. McDonald ve Hodgdon (1991), aerobik türündeki fiziksel uygunluk antrenmanlarının fiziksel benlik algısına etkisini ele alan 37 çalışma ile bir meta analiz çalışması yapmış ve fiziksel benlik algısında egzersiz sonrası olumlu değişimin olduğunu, bunun her yaşta bütün bireyler için geçerli olduğunu ve kullanılan envanterlerden bağımsız olarak gerçekleştiği sonucuna ulaşmışlardır. Aşçı (2004b) fiziksel benlik algısını, fiziksel aktivite düzeyine göre incelemiş ve fiziksel aktivite düzeyine göre fiziksel benlik algısının dayanıklılık, koordinasyon, kuvvet, esneklik, spor yeteneği ve fiziksel aktivite alt boyutlarında farklılık gösterdiği sonucuna varmıştır. Yine Aşçı (2003) 10 haftalık aerobik ve step dansın kendini fiziksel algılama üzerindeki etkisini 40 kadın üniversite öğrencisi üzerinde incelemiştir. Bu çalışmaya göre fiziksel benlik algısının fiziksel aktivite, spor yeteneği, esneklik ve koordinasyon alt boyutlarında olumlu etkiler saptanmıştır. Page, Fox, Mcmanus ve Armstrong (1993) 'da bisiklet ergometresinde yapılan 8 haftalık egzersizin kendini fiziksel algılama üzerindeki etkisini 18 bayan katılımcı üzerinde izlemiştir. Bulgular 8 haftalık egzersizin Kendini Fiziksel Algılama Envanterinin (Fox ve Corbin,1989) fiziksel kondisyon, kuvvet ve genel fiziksel yeterlik alt boyutlarını olumlu yönde etkilediğini fakat vücut çekiciliği ve spor yeteneği alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığını ortaya koymuştur. Daha önce daha önce bir egzersiz programına katılma ile daha önce bir egzersiz programına katılmamanın fiziksel benlik algısı puanları üzerine etkisi görülmemiştir

($p>0.05$). Bu bulgu step-aerobik dansın gruptan bağımsız olarak bütün katılımcıların fiziksel benlik algıları üzerinde aynı etkiyi ortaya koyduğunu göstermektedir. Cruso ve Gill (1992a) 10 haftalık aerobik dans ve kuvvet antrenmanlarının kendini fiziksel algılama üzerindeki etkisi 34 bayan üniversite öğrencisi üzerinde incelemişlerdir. Bu çalışmanın sonucunda kendini fiziksel algılamanın 10 haftalık süre sonunda değiştiği fakat gelişmelerin egzersiz/aktif grubundan bağımsız olarak meydana geldiği sonucuna ulaşmışlardır.

Ayrıca elde edilen bulgular daha önce egzersiz programına katılanlarla, daha önce egzersiz programına katılmayanların fiziksel benlik algısı puanlarının farklarının benzer olduğunu göstermektedir. Elde bu bulguyla benzeri türde bir çalışma sonucuna rastlanmamış olması nedeniyle bu bulgu benzeri çalışmalarla karşılaştırılmamaktadır. Fiziksel benlik algısı (physical self-perception) ile ilgili yapılan birçok çalışmanın bulguları bireylerin fiziksel aktiviteye katılmalarında fiziksel benlik algısının bir etken olabileceğini vurgulamaktadır (Aşçı,1997). Elde edilen bulgular, 8 haftalık step-aerobik dansın kadınların fiziksel benlik algısı düzeylerini olumlu yönde etkilediğini fakat 8 hafta boyunca meydana gelen bu olumlu etkinin daha önce egzersiz programına katılıp, katılmamaya göre farklılaşmadığını ortaya koymaktadır.

KAYNAKLAR

1. Aşçı, F. H. (1997). Benlik kavramı ve spor. Spor Psikolojisi Kursu. Ankara: Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu. 13-14 Aralık, 8-12
2. Aşçı, H. (2003). The effects of physical fitness training on trait anxiety and physical self-concept of female university students. Psychology of Sport and Exercise. 4, 255-264
3. Aşçı, H. (2004b). Fiziksel benlik algısının cinsiyete ve fiziksel aktivite düzeyine göre karşılaştırılması. Spor Bilimleri Dergisi. 15 (1), 39-48

4. Aşçı, F. H., Kin, A ve Koşar, N. (1998). Effect of participation in an 8 week aerobic dance and step aerobics program on physical self-perception and body image satisfaction. *International Journal of Sport Psychology*. 29, 366-375.
5. Biddle, S. J. H., Fox, K. R. ve Boutcher, S. H., Editors. (2000). *Physical activity and psychological well-being*. New York: Taylor & Francis Company.
6. Caruso, C. M., ve Gill, D. L. (1992b). Aerobic dance and physical self-perceptions through exercise. *Journal of sport medicine and physical fitness*. 32, 512-537
7. Daley, A. J. ve Buchanan, J. (1999). Aerobic dance and physical self-perceptions in female adolescents: some implications for physical education. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 70 (2), 196-200.
8. Fox, K. R. (2000b). Self-esteem, self-perceptions and exercise. *International Journal of Sport Psychology*. 31, 228-240
9. Fox, K. R. ve Corbin, C. B. (1989). The physical self-profile: Development and preliminary validation. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 11, 408-430.
10. Marsh, H. W., Richards, G. E., Johnson, S., Roche, L. ve Tremayne, P. (1994). Physical self-description questionnaire: Psychometric properties and an multitrait-multimethod analysis of relations to existing instruments. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 16, 270-305.
11. McDonald, D. G. ve Hodgdon, J. A. (1991). *The psychofogical effects of aerobic fitness training: Research and theory*. New York: Springer-Verlag.
12. Page, A., Fox, A., Mcmanus, A. ve Armstrong, N. (1993). Profiles of self-perception change following an eight week aerobic training programme. UK Sport: Partners in Performance. Book of Abstracts. 4-7 November, 27-28
13. Sonstroem, R. J. ve Potts S. A. (1996). Life adjustment correlates of physical self-concepts. *Medicine Science in Sports and Exercise*. 28 (6), 619-624
14. World Health Organization (1948). Definition of Health. 20. 12. 2005

P-394

9-12 YAŞ SPOR YAPAN ÇOCUKLARIN YARIŞMA DURUMLUK VE YARIŞMA SÜREKLİ KAYGILARININ KARŞILAŞTIRILMASI

KARGI, Y. *; KORUÇ, Z. *; KOCAEKŞİ, S. *

*Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekoku-
lu

ÖZET

Bu araştırma 9-12 yaş aralığında spor yapan çocuklarda yarışma öncesi ve sonrası kaygı durumlarının farklı kaygı ölçekleriyle (SCAT-C, STAI-C ve CSAI-2C) karşılaştırılmasını ve bu ölçekler arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırmaya Ankara'da 9-12 yaşları arasında spor yapan 80 kız ($\bar{X}$: 10.43 ± 1.23), 74 erkek ($\bar{X}$: 10.50 ± 1.19) toplam 154 sporcu katılmıştır. Araştırmada çocuk sporcuların kaygı düzeylerini ölçmek için üç ölçek kullanılmıştır. Yarışma Sürekli Kaygı Ölçeği-Çocuk Formu (SCAT-C), Yarışma Durumluk Kaygısı-Çocuk Formu (CSAI-2C), Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği-Çocuk Formu (STAI-C). Ölçekler, sporculara antrenman sırasında araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Araştırmanın verilerinin hesaplanmasında betimsel istatistikler, korelasyon matrisi ve varyans analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocuk sporcuların durumluk kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($p < 0.01$). Çocuk sporcuların sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($p < 0.01$). Çocuk sporcularda durumluk kaygı puanlarıyla sürekli kaygı puanlarının arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($p < 0.01$). Yapılan Varyans Analizi sonucu cinsiyetler açısından sadece SCAT-C de anlamlı bir fark gözlenmiştir [$F(1, 153) = 4.391$; $p = .039$; Eta-kare: .028]. Diğer ölçekler arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($p > .05$). Sonuç olarak Durumluk Kaygı ölçeği ölçeklerin birbirleriyle olan korelasyon katsayıları yüksektir ve elde edilen sonuçlar bu ölçeklerin gerekli durumlarda birbirleri yerine kullanılabilir olduğunu göstermektedir. Sürekli kaygı ölçeği ölçeklerin de korelasyon katsayıları yüksektir ve diğer sonuçlar benzer olarak sürekli kaygı ölçeği ölçeklerinde birbirleri yerine kullanılabileceği söylenebilir. Çocuk sporcularda Sürekli ve Durumluk Kaygı ölçeği ölçekler arasında da ilişki olduğu bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Kaygı, Durumluk Kaygı, Sürekli Kaygı, Yarışma Kaygısı

GİRİŞ

Çocukluk dönemi, doğumdan itibaren 11-12 yaşına kadar süren bir zamanı kapsar ve bu yaşlar insan yaşamının en hızlı gelişim yıllarıdır. Bu yıllarda fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimin temelleri atılır. Gelişme çağındaki çocuklarda spor ve fiziksel etkinlik genel olarak çocukların zihinsel ve fiziksel gelişimine büyük yarar sağlamaktadır. Spor yapan çocukların koordinasyonu gelişmekte, vücutta ilişkin farkındalığı artmakta, konsantrasyon kapasitesi iyileşmekte, sorumluluk almakta ve kendine olan güvenleri artmaktadır. Tüm bunların yanında çocukların çok erken yaşta yoğun antrenman programları altına girmeleri, yüksek performans beklentileri ile kazanmayı birincil amaç olarak algılamaları kaygı yaşantılarının ortaya çıkmasına neden olur. Pek çok araştırmacı, sporda algılanan tehdidin kaygı yaşantısı ile güçlü bir ilişkisinin olduğunu belirtmektedir. Eğer sporunun kişisel hedefleri tehdit altında ise veya bu hedeflerine ulaşamayacağı korkusunu yaşıyorsa kaygı düzeyinde artış görülecektir. Özellikle de genç sporcularda kaygı düzeyini etkileyen pek çok etmen bulunmaktadır. Bunları sosyal değerler, çocuk sporunun yapısal özellikleri ve ailenin etkisi başlıkları altında toplamak olasıdır (Brustad, 1993). Kaygı tehlikeyle baş etmek için uyum sağlayıcı bir mekanizma olarak görülen temel bir insan duygusudur (Özusta, 1993). Spielberger, kaygıyı durumluk ve sürekli kaygı olarak ayıran ilk kişidir (Anshel, 1994). Tehlikeli koşulların yarattığı korku ve tedirginlik, bireyin yaşadığı geçici ve normal kaygı olarak kabul edilir. Buna "Durumluk Kaygı" adı verilmektedir. Stresin yoğun olduğu zamanlar durumluk kaygı seviyesinde

yükselme, stres ortadan kalkınca düşme olur (Öner, 1985). Kimi insanlar ise sürekli huzursuz ve mutsuzdur. Doğrudan doğruya çevreden gelen tehlikelere bağlı olmayan bu kaygı türü içten kaynaklanır. Öz değerlerinin tehdit edildiğini zannetmesi ya da içinde bulunduğu durumları stres verici olarak yorumlaması sonucu birey kaygı duyar. Buna da "Sürekli Kaygı" denir Sürekli kaygı sabittir ve genellikle kişisel bir özellik olarak tanımlanır (Martens, 1977). Sporcular yarışmadan önceki birkaç gün boyunca düşük seviyelerde kaygı gösterme eğilimindedir. Yarışmanın başlamasına az bir zaman kala, kaygı seviyeleri yükselir ve yarışmadan önceki birkaç dakika içinde en yüksek seviyeye ulaşır. Yarışma başladığında ise kaygıları düşmeye başlar. Sonuç olarak yarışma süresince yaşanan kaygı, genellikle olaydan hemen önce yaşanan yarışma öncesi kaygısından daha düşüktür (Wann, 1997). Yapılan çalışmaların çoğu yarışma kaygısının orta çocukluk döneminde başlayıp adölesan dönemi boyunca devam ettiğini ortaya koymuştur. Özellikle erken çocukluk ve adölesan dönemi boyunca sosyal karşılaştırmaların artması ve çocukların kendi yetenekleri konusunda şüpheye düşmeleri, yapılan değerlendirmelere karşı daha duygusal olmalarına yol açmakta ve kaygı yaşantısına sebep olmaktadır. Tüm bunları çocukların yaptıkları spora da yansımakta ve erken yaşlarda sporu bırakma fenomeninin ortaya çıkmasına ortam hazırlamaktadır. Sonuç olarak genç sporcularda kaygı düzeyi yaşla beraber önemli bir artış göstermektedir (Martens, 1977). Bu araştırma 9-12 yaş aralığında spor yapan çocuklarda yarışma öncesi ve sonrası kaygı durumlarının farklı kaygı ölçekleriyle (SCAT-C, STAI-C ve CSAI-2C) karşılaştırılmasını ve bu ölçekler arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır.

YÖNTEM

Bu araştırmanın örneklemini, aktif olarak spor yapan (80 voleybol, 50 basketbol ve 24 futbol) 80 kız (yaş ortalamaları 10. 43±1. 23) 74 erkek (yaş ortalamaları 10. 50±1. 19) toplam 154 çocuk sporcudan oluşmaktadır.

Araştırmada üç ölçek kullanılmıştır. Yarışma Sürekli Kaygı Ölçeği-Çocuk Formu (SCAT-C), Martens tarafından (1977) yılında geliştirilen ölçek Sürekli Yarışma Kaygısını ölçmeyi amaçlamaktadır. (SCAT-C) 'nın 10-14 yaşları arasındaki Türk çocukları için uyarlaması Kuruç ve Yılmaz (2006) tarafından yapılmıştır.

Yarışma Durumluk Kaygısı-Çocuk Formu (CSAI-2C), Sporcuların yarışma ortamındaki durumluk kaygı düzeylerini ölçmek için Martens, ve ark. tarafından (1990), geliştirilen spora özgü durumluk kaygısının çok boyutlu ölçümü olan Yarışma Durumluk Kaygı Envanteri-2 (CSAI-2) 10 ve 12 yaşları arasındaki çocuklar için yeniden düzenlenmiştir (Stadilus ve ark, 2002). Ölçekte 15 soru maddesi bulunmaktadır. Çok boyutlu yarışma kaygı modeline göre bilişsel kaygı, bedensel kaygı ve kendine güven olmak üzere üç alt ölçek bulunmaktadır. Envanter, Kuruç ve Yılmaz (2004) tarafından Türkçeye çevrilmiş ve uygulama çalışması yapılmıştır.

Durumluk ve Sürekli Kaygı Ölçeği-Çocuk Formu (STAI-C). Spielberger tarafından 1973 yılında geliştirilmiştir. Envanter Özusta (1993) tarafından Türkçeye çevrilmiş ve uygulama çalışması yapılmıştır.

Ölçekler sporculara antrenmanlarından hemen sonra uygulanmıştır.

BULGULAR

1-) Çocuk sporcuların durumluk ve sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar ile durumluk kaygı puanlarıyla sürekli kaygı puanlarının arasındaki ilişki; STAI-C-S ile STAI-C-T, SCAT-C, CSAI-2C Bil. K. ve CSAI-2C Bed. K. arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu gözlenirken ($p < 0.01$), CSAI-2C'nin Kendine Güven alt ölçeğinde negatif anlamlı bir ilişki gözlenmiştir ($r = -.586$; $p < 0.01$). STAI-C-T ile SCAT-C CSAI-2C Bil. K. CSAI-2C Bed. K. arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu gözlenirken ($p < 0.01$), CSAI-2C'nin Kendine Güven alt ölçeğinde negatif anlamlı bir ilişki gözlenmiştir ($r = -.514$; $p < 0.01$). SCAT-C ile CSAI-2C Bil. K. ve CSAI-2C Bed. K. düzeyi arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu gözlenirken ($p < 0.01$), CSAI-2C'nin Kendine Güven alt ölçeğinde negatif anlamlı bir ilişki gözlenmiştir ($r = -.610$; $p < 0.01$). CSAI-2C Bil. K. ve CSAI-2C Bed K düzeyi arasında anlamlı pozitif bir ilişki olduğu gözlenirken ($p < 0.01$), CSAI-2C'nin Kendine Güven alt ölçe-

ğinde negatif anlamlı bir ilişki gözlenmektedir ($r = -.591$; $p < 0.01$). CSAI-2C bedensel kaygı ve kendine güven arasında anlamlı negatif bir ilişki olduğu gözlenmektedir ($r = -.434$; $p < 0.01$).

2-) Çocuk sporcularda cinsiyete göre durumluk ve sürekli kaygı puanlarına ilişkin çok yönlü varyans analizi sonuçları; Elde edilen bulgular arasında sadece SCAT-C de anlamlı bir fark gözlenmiştir. $F(1, 153) = 4.391$; $p = .038$; Eta- kare: .028. Diğer ölçümlerde ise anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($p > 0.05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmada çocuk sporcuların durumluk kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($p < 0.01$). Literatürde bu çalışmayı destekleyen ve desteklemeyen bir çalışma olmadığından karşılaştırılma yapılacak bir araştırma bulunamamıştır. Spielberger gibi çok bilindik ve klinik nitelikli olarak da kullanılan bir ölçeğin durumluk boyutu ile CSAI-2C nin alt ölçekleri arasında bir ilişkinin olması ölçeğin aynı zamanda klinik nitelikli ölçümlerle uyum içinde olduğunu da göstermektedir.

Çocuk sporcuların sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olacağına ilişkin bulguların tartışma ve yorumu: Çocuk sporcuların sürekli kaygı ölçeklerinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($p < 0.01$). Kuruç ve ark. (2004) cimnastikçi kız ve basketbolcu minik erkek sporcular üzerinde yaptıkları çalışmada elde edilen bulgular yarışmadan sonra STAI-CT ile SCAT-C arasında ilişkiye bakıldığında ise. 51 düzeyinde ilişki ($p < .05$) olduğunu belirtmişlerdir. SCAT-C ile Children Manifest Anxiety Scale (CMAS), General Anxiety Scale for Children (GASC), Trait Anxiety Inventory for Children (TAIC), Trait Anxiety Inventory for Adults (TAI) kullanılarak yapılan çalışmalardan elde edilen bulguların genel kaygı ölçekleri bulgularına göre düşük olduğunu gözlemlendiği belirtilmiştir. Test tekrar test güvenilirliğinde uygulanan korelasyon katsayılarına bakıldığında SCAT-A ile daha yüksek ilişki gösterirken. 70; 90 gibi, genel kaygı ölçekleri ile bu ilişkinin. 28; 46 aralığında kaldığı gözlemlendiği belirtilmiştir (Martens ve ark., 1990). SCAT-C ile STAI-CT arasında bir ilişki olması ölçeğin aynı zamanda klinik nitelikli ölçümlerle uyum içinde olduğunu göstermektedir.

Çocuk sporcularda durumluk kaygı puanlarıyla sürekli kaygı puanlarının arasında anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir ($p < 0.01$). Kuruç ve Yılmaz (2006) cimnastikçi kız ve basketbolcu minik erkek sporcular üzerinde yaptıkları çalışmada yarışmadan 2 saat önce için elde edilen bulgular CSAI-2C' nin alt ölçeği bilişsel kaygı ile. 74, kendine güven ile -.69 düzeyinde ilişki olduğunu belirtmişlerdir. STAI-CT için. 48 ilişki bulunmuştur. Yarışmadan sonra elde edilen ölçümler, CSAI-2C Bilişsel Kaygı ve Bedensel Kaygı ile SCAT-C arasındaki sırası ile. 68 ve 47 ($p < 0.05$). Buna karşın, Kendine Güven ve SCAT-C arasındaki ilişkinin negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir, ($r = -.88$; $p < 0.05$). STAI-CT ile SCAT-C arasında ilişkiye bakıldığında ise. 51 düzeyinde ilişki ($p > 0.05$) olduğu belirtilmiştir. Çocuk sporcularda yarışma, durumluk ve sürekli kaygıyı ölçmeyi amaçlayan ölçeklerin arasında anlamlı bir ilişkinin olması yarışma kaygısı ölçeğin ölçeklerin klinik nitelikli ölçümlerle uyum içinde olduğunu da göstermektedir.

Cinsiyet gruplarına göre sadece SCAT-C de anlamlı bir fark gözlenmiştir { $F(1, 153) = 4.391$; $p = .039$; Eta- kare: .028}. Literatürde bu çalışmayı destekleyen ve desteklemeyen bir çalışma olmadığından karşılaştırılma yapılacak bir araştırma bulunamamıştır.

Elde edilen bulgular ölçeklerin bir birleri yerine kullanılabilirliğini göstermektedir. Bu nedenle spor ortamları için geliştirilen ölçeklerin spor ortamlarında kullanılması genel açısından daha sağlıklı sonuçlar sağlayabilecektir denilebilir.

KAYNAKLAR

1. Anshel, M. H. (1994). Sport Psychology: from Teory to Practice, Arizona: Grosuch Scarisbrick, Scottsdale.
2. Brustad, R. J. (1993). Youth in Sport: Psychological Considerations. In R. N. Singer, M. Murphey. & K. Tennant (Eds.), Handbook on Research in Sport Psychology, (pp. 695-717), New York: Macmillan.

3. Koruç, Z., Yılmaz, V. (2004). Turkis Adaptation of the Competetion State Anxiety Inventory Child Form: CSAI-2C. 10th ICHPER-SD Euerope Congress & The TSSA 8th International Sport Sciens Congres, 17-20 November, Antalya
4. Koruç, Z., Altay, F., Yılmaz, V. (2004). Comparasion of Pre-Competition and Post-Competition Anxiety Levels in National Female Rhythmic Gymnastics Team. 10th ICHPER-SD Euerope Congress & The TSSA 8th International Sport Sciens Congres, 17-20 November, Antalya (oral Presentation).
5. Martens, R. (1977). Sport Competition Anxiety Test. Champaign, IL: Human Kinetics Publishers.
6. Martens, R., Vealey, R. S., Burton, D. (1990). Competitive Anxiety in Sports. Champaign: Human Kinetics Boks.
7. Öner, N., Le Compte, A. (1985). Süreksiz Durumluk/Süreklilik Kaygı Envanteri El Kitabı İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
8. Özusta, Ş. (1993). Çocuklar için Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanterinin Uyarılama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
9. Wann, D. L. (1997). Sport Psychology. Prentice-Hall

P-395

10-12 YAŞ SPOR YAPAN ÇOCUKLARIN YARIŞMA KAYGI DÜZEYLERİ İLE ANNELERİNİN MÜKEMMELİYETÇİLİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

YARDIM, E. *; KORUÇ, Z. *; KOCAEKŞİ, S. *

*Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekoku-lu

ÖZET

Bu araştırma 10-12 yaş aralığında spor yapan çocukların yarışma durumluk kaygı düzeyleri ile annelerinin mükemmeliyetçilik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma Ankara'da

10-12 yaşları arasında spor yapan 47 kız (Yaş, $\bar{X}$: 10. 82 ± 0. 81)

ve 28 erkek (Yaş, $\bar{X}$: 10. 89 ± 0. 83) olmak üzere toplam 75 çocuk ve bu çocukların annelerinin katılımıyla yapılmıştır. Araştırmada çocuk sporcuların kaygı düzeylerini ölçmek için üç ölçek kullanılmıştır. Yarışma Sürekli Kaygı Ölçeği-Çocuk Formu (SCAT-C), Yarışma Durumluk Kaygısı-Çocuk Formu (CSAI-2C), ve annelerin mükemmeliyetçilik tutumlarını belirlemek için Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (ÇBMÖ) kullanılmıştır. Araştırmanın verilerinin hesaplanmasında betimsel istatistikler ve korelasyon matrisi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, annenin toplam mükemmeliyetçilik puanları ile çocukların bilişsel kaygı düzeyleri arasında ($r = .134$; $p > .005$) ilişki bulunmazken, Annenin toplam mükemmeliyetçilik puanları ile çocukların bedensel kaygı düzeyleri arasında ($r = .232$; $p < .005$) anlamlı pozitif bir ilişki gözlenmiştir. Annenin toplam mükemmeliyetçilik puanları ile çocukların kendine güven düzeyleri arasında ise ilişki bulunmamıştır ($r = -.030$; $p < .005$). Annelerin toplam mükemmeliyetçilik puanları ile çocukların sürekli kaygı düzeyleri arasında ilişki bulunmamıştır ($r = .121$; $p < .005$). Bu sonuçlardan hareketle, annelerin mükemmeliyetçilik tutumlarının çocukların kaygı düzeylerinde özellikle bedensel kaygıda etkili olabileceği söylenebilir.

Anahtar Sözcükler: Spor, Kaygı, Durumluk Kaygı, Sürekli Kaygı, Mükemmeliyetçilik.

GİRİŞ

Ailenin etkisi çocuğun ve gencin sporla ne şekilde ilgileneceği ya da ilgilenmeyeceğinin belirlenmesinde de etkili olmaktadır (McPherson, Curtis ve Loy, 1989). Çocukların spora katılımından olumlu sonuçlar elde etmek için ailelerin sporun sağladığı olumlu sonuçlar hakkında bilgi sahibi olmasına ihtiyaç vardır. Ailelerin spora katılımı çocukların spordan zevk almalarında ve cesaret kazanmalarında önemli bir rol üstlenir (Weinberg ve Gould, 1995). Mükemmeliyetçilik ve benzer kavramların incelenmesi, mükemmeliyetçiliğin çok boyutlu bir kavram olarak ele alınması gerektiği yargısını ortaya çıkarmıştır (Frost ve Henderson, 1991). Mükemmeliyetçi anne babalar her şeyin en iyisini çocuğundan bekler. Kendi gerçekleştiremedikleri yaşantılarını çocuklarının geliştirmesini isterler. Çocuğun kaldırabileceğinden çok daha fazlası ona yüklenir. Çocuğun yanlış yapmaya kesinlikle hakkı yoktur. Mükemmeliyetçi anne-babaların kuralları ve kalıpları vardır ve çocuklar bu kurallara uymak zorundadır (Esen, 2003). Bu kapsamda çocuğun içinde bulunduğu koşullara göre kaygı düzeyleri de şekillenmeye başlar. Özellikle de yüksek beklentilerin olması kaygı yaşantılarının ortaya çıkmasına neden olur. Organizmayı tehdit eden her durumun bir kaygı oluşturduğu varsayılır. Fiziksel zarar tehditleri, benlik değerine ilişkin tehditler ve bir bireyin yapabileceğinden fazla performans gerektiren durumlar da kaygı meydana getirmektedir. Pek çok araştırmacı, sporda algılanan tehdidin kaygı yaşantısı ile güçlü bir ilişkisinin olduğunu belirtmektedir. Eğer sporcunun kişisel hedefleri tehdit altında ise veya bu hedeflerine ulaşamayacağı korkusunu yaşıyorsa kaygı düzeyinde artış görülecektir. Özellikle de genç sporcularda kaygı düzeyini etkileyen pek çok etmen bulunmaktadır. Bunları sosyal değerler, çocuk sporunun yapısal özellikleri

ve ailenin etkisi başlıkları altında toplamak olasıdır (Brustad, 1993). Sullivan'a (1953) göre anne-çocuk arasındaki duygusal bağlantıdan kaynaklanan bozukluk, ilk kaygı duygusunun anneden çocuğa geçmesine yol açar. Bu bağlantıyı açıklarken Sullivan, "empati" kavramını kullanır. Anne çocuğu hakkında yeterli bakımı verip vermeme, kaza, hastalık gibi kaygılara sahiptir. Annenin bu kaygısı, çocuğun her türlü ihtiyacını karşılayabilmesi için çocuğu ve kendi arasında kurulan "empatik bağlantının" bozulmasına neden olur. Böylece, çocukta annenin şefkatinin azalacağına ilişkin kaygı başlar (Eagle ve Wolitzky, 1988). Horney (1980), kaygının üzerinde önemle durulması gereken bir duygu durumu olduğunu ve sosyal güçlerden kaynaklandığını savunur. Özellikle erken çocukluk ve adölesan dönemi boyunca sosyal karşılaştırmaların artması ve çocukların kendi yetenekleri konusunda şüpheye düşmeleri, yapılan değerlendirmelere karşı daha duygusal olmalarına yol açmakta ve kaygı yaşantısına sebep olmaktadır (Martens, 1977). Kaygı, bireyin kişilik özelliği haline gelebilen bir özelliği ve zaman göre değişiklik gösteren geçici ve sürekli bir durumdur (Spielberger, 1972). Spielberger, kaygıyı durumluk ve sürekli kaygı olarak ayıran ilk kişidir (Anshel, 1994). Her insan tehlikeli gördüğü durumlarda bir miktar kaygı duyar. Tehlikeli koşulların yarattığı korku ve tedirginlik, bireyin yaşadığı geçici ve normal kaygı olarak kabul edilir. Buna "Durumluk Kaygı" adı verilmektedir. Kimileri ise sürekli olarak huzursuzluk içinde yaşar ve genellikle mutsuzdur. Doğrudan doğruya çevreden gelen tehlikelere bağlı olmayan bu kaygı türü içten kaynaklanır. Öz değerlerinin tehdit edildiğini zannetmesi ya da içinde bulunduğu durumları stres verici olarak yorumlaması sonucu birey kaygı duyar. Buna da "Sürekli Kaygı" denir. Sürekli kaygı sabittir ve genellikle kişisel bir özellik olarak tanımlanır (Martens, 1990).

YÖNTEM

Bu çalışma M. T. A. tenis kulübünde, Gazi Üniversitesi Aqua yüzme havuzunda ve Yenisehir Cimnastik Kulübünde aktif olarak spor yapan 10-12 yaşındaki çocuklar ve onların annelerinin katılımı ile yapılmıştır. Çalışmaya 75 çocuk ve 75 anne katılmıştır. Çalışmaya 47 kız (yaş ortalamaları 10. 82±0. 81) ve 28 erkek (yaş ortalamaları 10. 89±0. 83) sporcu katılmıştır. Ölçümler sporculara antrenman sırasında uygulanmıştır. Annelere uygulanan mükemmeliyetçilik envanteri ise çocuklarını izlemeye geldiklerinde dağıtılarak antrenman bitiminde toplanmıştır.

Çok Boyutlu Mükemmeliyetçilik Ölçeği (ÇBMO): Mükemmeliyetçilik olarak adlandırılan 3 farklı kişilik yapısını ölçmek amacıyla kullanılan 45 maddelik soru listesinden oluşmaktadır. Ölçek üç alt boyutta ölçüm yapmaktadır. Bunlar: Kendi Yönelimli Mükemmeliyetçilik, Başkaları Yönelimli Mükemmeliyetçilik ve Sosyal Olarak Öngörülen Mükemmeliyetçilik (Hewit ve Flett, 1989; 1991). Ölçek Oral (1999) tarafından Türkçeye çevrilmiş ve Türk üniversite öğrencileri üzerinde güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılmıştır. Ölçekteki 22. maddenin birinci faktör yük değeri. 19 olarak bulunmuş ve bu maddede araştırma Oral (1999) tarafından işleme alınmamıştır. Ölçek orijinal formundan farklı olarak 44 maddeden oluşmuştur. Tüm ölçeğin alfa güvenilirliği. 91 olarak bulunurken bu değer ölçeğin içsel olarak tutarlı olduğunu da göstermiştir.

Yarışma Sürekli Kaygı Ölçeği (SCAT-C): Martens tarafından (1977) yılında geliştirilen ölçek Sürekli Yarışma Kaygısını ölçmeyi amaçlamaktadır. Sporda Yarışma Kaygısı Testi Çocuk Formu (SCAT-C) "nun 10-14 yaşları arasındaki Türk çocukları için uyarlaması Kuruç ve Yılmaz (2006) tarafından yapılmıştır.

Yarışma Durumluk Kaygı Ölçeği (CSAI-2C): Sporcuların yarışma ortamındaki durumluk kaygı düzeylerini ölçmek için Martens, Burton, Vealey, Bump ve Smith (1999) tarafından geliştirilen spora özgü durumluk kaygısının çok boyutlu ölçümü olan Yarışma Durumluk Kaygı Envanteri-2 (CSAI-2) 10 ve 12 yaşları arasındaki çocuklar için yeniden düzenlenmiştir (Stadilus, MacCracken, Eidson ve Severance, 2002). Ölçekte 15 soru maddesi bulunmaktadır. Çok boyutlu yarışma kaygı modeline göre bilişsel kaygı, bedensel kaygı ve kendine güven olmak üzere üç alt ölçek bulunmaktadır. Tüm maddeler dörtlü ölçek (Hiçbir Zaman, Bazen, Sıkça, Daima) kullanılarak cevaplandırılmaktadır. Envanter, Kuruç ve Yılmaz (2004) tarafından Türkçeye çevrilmiş ve uygulama çalışması yapılmıştır.

BULGULAR

1-) 10-12 yaş spor yapan çocukların kaygı puanları ile annelerinin mükemmeliyetçilik puanlarının arasındaki ilişkiye yönelik yapılan analiz sonuçları; Elde edilen bulgular arasında sadece CSAI-2C Bedensel Kaygı da anlamlı bir fark gözlenmiştir $F(1, 74) = 6.501$; $p < 0.05$. Diğer ölçümlerde ise anlamlı bir fark elde edilmemiştir ($p > 0.05$).

2-) 10-12 yaş spor yapan çocukların kaygı puanları ile annelerinin mükemmeliyetçilik puanlarının arasındaki ilişkisi; SCAT C ile mükemmeliyetçiliğin alt boyutları olan, Kendisi Yönelimli Mükemmeliyetçilik, Sosyal Olarak Öngörülen Mükemmeliyetçilik, Başkaları Yönelimli Mükemmeliyetçilik ve Toplam Mükemmeliyetçilik arasında bir ilişki yoktur ($p > 0.05$).

Bilişsel Kaygı ile mükemmeliyetçiliğin alt boyutları olan Kendisi Yönelimli Mükemmeliyetçilik, Sosyal Olarak Öngörülen Mükemmeliyetçilik, Başkaları Yönelimli Mükemmeliyetçilik ve Toplam Mükemmeliyetçilik arasında bir ilişki yoktur ($p > 0.05$). Bedensel Kaygı ile Toplam Mükemmeliyetçilik düzeyi arasında anlamlı pozitif bir ilişki varken ($p < 0.05$). Bedensel Kaygı ile mükemmeliyetçiliğin alt boyutları olan Kendisi Yönelimli Mükemmeliyetçilik, Sosyal Olarak Öngörülen Mükemmeliyetçilik, Başkaları Yönelimli Mükemmeliyetçilik arasında bir ilişki yoktur ($p > 0.05$). Kendine Güven ile mükemmeliyetçiliğin alt boyutları olan Kendisi Yönelimli Mükemmeliyetçilik, Sosyal Olarak Öngörülen Mükemmeliyetçilik, Başkaları Yönelimli Mükemmeliyetçilik ve Toplam Mükemmeliyetçilik arasında bir ilişki yoktur ($p > 0.05$).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Annenin mükemmeliyetçiliği ile çocukların yaşadıkları durumluk ve sürekli kaygısı arasında ilişkiyi araştıran çalışma bulunamaması nedeniyle destekleyen ya da reddeden bir çalışmaya rastlanmamıştır. Annenin toplam mükemmeliyetçilik puanı ile çocukların yaşadıkları durumluk kaygısının alt boyutları olan Bedensel Kaygı arasında anlamlı pozitif bir ilişki varken ($p < 0.05$).

Annenin toplam mükemmeliyetçilik puanı ile çocukların yaşadıkları durumluk aygının diğer alt boyutları olan Bilişsel Kaygı ve Kendine Güven arasında bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0.05$). Annenin toplam mükemmeliyetçilik puanı ile çocukların yaşadıkları sürekli kaygısı arasında bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0.05$). Anneler çocuk gelişiminde aile içinde önde gelen bireylerdir. Bu nedenle de çocuklarının sporsal ortam içindeki gelişimlerinde olabirler yönündeki yaklaşımsomut verilerle desteklenmemiş görünmektedir. Fakat elde edilen bir bulgu özellikle bedensel kaygı ile ilişki göstermektedir ki bu bulgu çocukların annelerinin mükemmeliyetçilikleri karşısında bedensel olarak sıkıntı yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir. Fakat Kuruç (2002), ülkemizde çocukların spor yapma özellikleri kazanmaları konusunda da yapılan çalışma sayısı çok sınırlı olduğunu ve anne-baba tutumunun etkisi konusunda da daha tutarlı ve yeni çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamaktadır. Hatta bu konuda uluslararası çalışmanın da çok sınırlı olduğunun üzerinde durmuştur. Bu çalışma da anne-baba mükemmeliyetçiliğine yönelik veri elde etmede zorluklarla karşılaşmıştır.

KAYNAKLAR

Brustad, R. J., (1993). Youth in Sport: Psychology Considerations. In R. N. Singer, M. Murphy. & K. Tennant (Eds.), Hanbook on Research In Sport Psychology. 10, pp. 45-61.

Eagle, M., Wolitzky D. L. (1988). "Psychodynamics." C. G. Last, M. Herson (Eds). Hanbook of Anxiety Disorders. London: Pergamon Press Inc.

Esen, A., (2003). Çocukların Benlik Motivasyonları ile Anne-Babanın Mükemmeliyetçilik Davranışları Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sporda Psikososyal Alanlar Anabilim Dalı Bitirme projesi.

Frost, R. O. ve Henderson, K. J. (1991). Perfectionism and Reactions to Athletic Competition. Journeal of Sport and Exercise Psychology. 13, pp. 323- 335.

Horney, K., (1980). Çağımızın Tedirgin İnsanı. (Çev. Ayda Yörükkan). İstanbul: Tur Yayıncılık.

Koruç, Z. (2002), Self –determinasyon kuramı. Spor Bilimleri Kongresi Antalya:

Martens, R., (1977). Sport Competition Anxiety Test. Champaign, IL: Human Kinetics Publishers.

Martens, R., Vealey, R. S., Burton, D., (1990) Competitive Anxiety In Sports. Champaign: Human Kinetics Boks.

9. McPherson, B., Curtis, J. E., Loy, J. W. (1989). The Social Significance of Sport. Illions: Human Kinetics Books.

10. Spielberger, C. D., (1972). Theory and Research on Anxiety. In. D. Spielberger (Ed.), Anxiety and Behaviour (pp. 3-20). New York: Academic Pres.

11. Weinberg, R., Gould, D. (1995). Foundations of Sport and Exercise Psychology, Illions Champaign: Human Kinetics.

P-396

AMATÖR KÜME FUTBOLCULARINI SALDIRGANLIĞA İTEN PSİKO-SOSYAL NEDENLER

Ahmet Güral KARAYILMAZ* Metin YAMAN**

ÖZET

Araştırmanın amacı; amatör küme futbolcularını saldırgan davranışlara yönlendiren unsurların tespit edilerek, bu davranışların yöresel olup olmadığını, yaş, eğitim, sporcu ailelerinin sosyal ve ekonomik yapılarının saldırganlığa etkisi, taraftar, çalıştırıcı, yönetici, rakip takım ve kendi takım arkadaşlarının tutumlarının saldırganlığı etkileme boyutlarını incelemektir. Araştırmaya 11 Zonguldak süper amatör futbol takımının 213 futbolcusu katılmıştır. Ölçme aracı olarak ilk 15 sorusu demografik bilgi içeren toplam 44 soruluk Likert ölçekli anket kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin SPSS programı ile analizleri yapılmıştır. Tüm anket sorularının frekans dağılımları incelenmiştir. Varyans analizleri yapılmış, değişkenler arasındaki ilişkilerin ve gruplar arasında anlamlı bir fark olup olmadığının tespiti One Way Anova ve LSD- scheffy testleri ile yapılmıştır. Sonuç olarak,araştırmaya katılan futbolcuların kırmızı kart görme oran Türkiye Süper Ligi'ne göre 4,54 kat daha fazla olduğu görülmektedir. Trabzon ili nüfusuna kayıtlı futbolcuların kendi takım arkadaşlarının hatalı hareketlerine tepki gösterme oranları % 72 dir. Futbolcuların %68,5'i antrenörlerin sert oynamaları yönünde teşvik ettiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca, futbolcuların öğrenim durumları ne olursa olsun rakibin sert müdahalesi sonucu aynı şekilde yüksek oranda karşılık verme eğilimi gösterdikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Spor, Saldırganlık, Futbolda Saldırganlık, Futbolcu ve Saldırganlık

SYCHOLOGICAL AND SOCIAL REASONS THAT MAKE THE AMATEUR PLAYERS SHOW AGRESSIVE BEHAVIOURS

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the factors that make the players of amateur league have very aggressive behaviours and to analyse the relationship between these behaviours and the hometown, age, education, social and economical standards of the players. Moreover, it also aims at investigating the effect of the attitudes of audience, trainer, administrator, teammates and the other players to the aggression in the field. 213 players from 11 teams of Zonguldak Super Amateur League have participated in the study. A questionnaire, which consists of 44 questions (the first 15 of them are asked to get demographic information) and which was prepared according to the Likert Scale, has been used. The SPSS package programme has been used to analyse the data, which has been obtained from the research. Frequency dispersions of the questions in the questionnaire have been examined. Variance analysis have been done and the determination of the relationship between variables and groups have been done by the help of One Way Anova Test and LSD –Scheffy Test. It has been seen that the red card rate of the players in Zonguldak Super Amateur League is 4, 5 times higher than the one in Turkish Super League. The rate of reaction of the players whose hometown is Trabzon to the misbehaviours of their team mates is 72 %. 68. 5 % of the players have pointed out that their trainers make them play aggressively. Moreover, whatever their education is, they want to react in the same aggressive way to the tough tackles of the opponent players.

Keywords: Sport, Agression, Agression in Sport, Player and Agression

* Çaycuma Çok Programlı Lisesi Beden Eğitimi Öğretmeni

** Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi, Esentepe / SAKARYA

GİRİŞ

Genel olarak saldırganlık, saldırganlık türleri, saldırganlık boyutu ve saldırganlık kuramları gibi bazı kavramları tanımlamak gerekir. Genellikle öfke ve saldırganlık birbirine yakın bağlantısı olan kavramlardır. Saldırganlığa ilişkin öğretiler, kuramlar, varsayımlar öfke için geçerli olduğu gibi tersi de olabilir⁶.

Kişinin bilinçli ve kasıtlı olarak sosyal çevresine psikolojik ya da fiziksel olarak zarar vermeye yönelik bir davranışta bulunmasına saldırı denir⁸. Ancak futbol oyununda hangi davranışların saldırgan olduğu konusunda birçok tartışmalar yaşanmaktadır.

ABD de New Meksiko'daki Los Alamos Ulusal Laboratuvarı'ndan bir araştırma ekibi, futbol, buz hokeyi, basketbol, beysbol ve Amerikan futbolu liglerinde son yüzyılda yapılan 300 bin karşılaşmayı incelemiştir. Araştırmada, futbolda favori olarak gösterilen takımın maçı kaybetme oranının daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Beklenmedik sonuçlar alınmasının heyecanı artırdığını belirten araştırmacılar, futbolun bu anlamda en heyecanlı spor olduğu sonucuna varmışlardır. Günümüz sporları arasında futbol, kitleleri en fazla etkileyen ve yönlendiren bir konumdadır. Futbol sadece aktif olarak futbol oynamaya bağlı kalmamakta; aynı zamanda seyir eğilimini de artırmaktadır. Günümüzde en fazla seyirci kitlesine sahip spor dalı futboldur. Oynayanların ve seyredenlerin yanı sıra, çalıştıranları ve yardımcı elemanları ile çağımız futbolu bir endüstri haline gelmiştir¹.

Bu sektör içinde yer almayı becerebilen insanlar futbolun nimetlerinden olabildiğince yararlanmayı bilmişler, bazı şehirler ve hatta ülkeler için futbol; ekonomilerinin büyük bir bölümünü finanse eder duruma gelmiştir. Bunun yanında ülke gündeminin yoğun olduğu zamanlarda futbol, her zaman imdada yetişmiş belki de bazıları için can simidi olmuştur. Ancak diğer taraftan aynı futbol; yaralanmalara, sakatlanmalara, kavgalara, toplu direnişlere ve hatta ölümlere bile neden olmuştur. Çok sayıda insanı etkilediği için futbol ve seyirci şiddeti giderek önem kazanan bir konu haline gelmiştir. Öyle ki; bir futbol maçı yüzünden Honduras ve El Salvador ülkeleri birbirlerine savaş ilan etmişlerdir.

Günümüzde tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de bu problem alanlarında çözüm önerileri üretmek amacıyla çalışmalar yürütülmektedir. Öncelikle spor psikolojisi alanı içerisinde ele alınması gereken bu problemin, diğer bilim dallarıyla da ilişkili olduğu gerçeğini göz ardı etmeden geniş bir tabanda yürütülecek çalışmalarla çözüleceği düşünülmektedir.

RUSSEL ve RUSSEL (1984) 'e göre sportif ortamda verilen cezalar (sarı kart, kırmızı kart vb.) saldırganlığın ölçülmesinde kullanılabilir¹⁰

VOLKAMER (1972), futbol oyuncularının saldırgan davranışlarını sarı kart ve kırmızı kart gibi negatif yaptırımların kaydedildiği bir detay istatistik yardımı ile incelemiştir¹¹

ÖNCÜ, E (2002), yayımlanmamış yüksek lisans tezinde 2001–2002 futbol sezonu Türkiye süper ligi takımlarının yaptıkları müsabakalarda görülen kırmızı kart oranları araştırmış ve toplam oynanan 306 müsabakada 105 kırmızı kart gösterildiğini tespit etmiştir. Yani 2001–2002 futbol sezonunda maç başına kırmızı kart görme oranı 0. 34 olarak belirlenmiştir.

Türkiye Futbol Federasyonu resmi internet sitesinden araştırmacının aldığı kırmızı kart oranları ise şu şekildedir. 2005 – 2006 sezonu Türkiye Süper Ligi nin ilk yarısı itibarı ile 51 kırmızı kart gösterilmiştir. 153 müsabaka oynandığına göre maç başına kırmızı kart görme oranı 0. 33 olarak gerçekleşmiştir.

Zonguldak süper amatör ligi kuralları 3 sezon olmuştur. 2005–2006 sezonunda 20 Ocak 2006 tarihine kadar oynanmış olan toplam 70 maçta 105 kırmızı kart gösterildiği İl Disiplin Kurulu Başkanlığı tarafından bildirilmiştir. Maç başına kırmızı kart görme oranı Zonguldak Süper Amatör Liginde % 1. 5 olarak tespit edilmiştir. Zonguldak Süper Amatör Ligi ile Türkiye Süper Ligi karşılaştırıldığında Zonguldak ilindeki Süper Amatör Ligi maçlarında 4,5 kat daha fazla kırmızı kart gösterildiği söylenebilir.

Russel (1984) e göre, sportif ortamda verilen cezalar (sarı kart, kırmızı kart vb) saldırganlığın ölçülmesinde kullanılabilir. Öncü (2002), "Türkiye Profesyonel Futbol 1. Süper Ligi 2001-2002 Futbol Sezonun-

da Müsabaka Ortamında Sergilenen Saldırgan Davranışların Hangi Faktörlere Bağlı Olarak Değiştiğinin Tespit Edilmesi" adlı Yüksek Lisans tezinde kırmızı kartları saldırganlığın ölçülmesinde ve değerlendirilmesinde kullanmıştır.

Bu çalışma ile Zonguldak Süper amatör Ligi'nde mücadele eden takımların müsabaka ortamında sergiledikleri saldırgan davranışların ne gibi faktörlere bağlı olarak değiştiği araştırılmıştır. Konu ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiş, YÖK, üniversite kütüphaneleri ve internet ortamında literatür taraması yapılmıştır. Zonguldak ilinde yaşayan spor adamları ve hakem derneği üyeleri ile yüz yüze mülakatlar yapılmıştır. Son olarak da süper amatör ligi futbolcularının Amatör Spor Kulüpleri Federasyonu'ndan alınan bilgi doğrultusunda tamamına (230 futbolcu) anket yapılarak saldırganlık eğilimlerini etkileyen psikososyal nedenler araştırılmıştır. Çalışma sonuçlarının bu problemin çözümü konusuna ışık tutması umulmaktadır.

Araştırmanın amacı

Zonguldak Süper Amatör Ligi çok sert mücadelelere sahne olmakta ve buna bağlı olarak kırmızı kart görme oranının çok yüksek olduğu görülmektedir.

Bu araştırma, Zonguldak Süper Amatör Ligi futbolcularının agresif davranışlarının yöresel olup olmadığının, iklim veya tabiat şartlarının etkisinin olup olmadığının, sporcu ailelerinin Sosyo- ekonomik yapısı ile taraftar, antrenör, yönetici, rakip takım ve kendi takım arkadaşlarının tutumlarının futbolcuların agresif olmalarına ne derece etki ettiği sorusuna cevap aramak amacı ile yapılmıştır.

Araştırmanın temel problemi; "Zonguldak Süper Amatör Ligi futbolcularının saldırganlığa iten psiko-sosyal nedenler nelerdir?" biçiminde ifade edilmiştir. Bu probleme çözüm getirebilmek amacıyla aşağıdaki alt problemlere yanıt aranmıştır.

1. Futbolcuların nüfusa kayıtlı oldukları yer ile takım arkadaşlarının hatalı hareketlerine karşılık tepki göstermesi arasında ilişki var mıdır?
2. Antrenörün agresif tutumu farklı yaş grubu futbolcularını hangi oranlarda etkilemektedir?
3. Futbolcuların saha içinde agresif davranışlara yönelmesinde antrenörler etkili olmaktadır mı?
4. Öğrenim durumu değişkeni ile müsabakada sert giren rakibine aynı şekilde karşılık verme arasındaki ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırma tarama yöntemi ile anket uygulanarak ve yüz yüze mülakat şeklinde yapılmıştır

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Zonguldak Süper Amatör Liginde oynayan 11 futbol kulübünün tüm futbolcuları oluşturmaktadır. ASKF'den alınan bilgiye göre Zonguldak Süper Amatör Ligi futbolcuları 230 futbolcudan oluşmaktadır.

Dağıtılan 230 anketin 213 tanesi değerlendirmeye alınmıştır.

Verilerin Toplanması

Anket soruları araştırmacılar tarafından uzman görüşü alınarak hazırlanmıştır. Anket soruları 40 kişilik bir gruba uygulanmıştır. Anlaşılmayan sorular çıkartılarak aynı gruba tekrar uygulandıktan sonra çoğaltılarak dağıtılmıştır. Güvenilirlik katsayısı Corambah Alfa. 8253 olarak bulunmuştur.

Veri toplama aracı olarak anket uygulanmış, ASKF Yönetimi, Zonguldak Hakem Derneği başkan ve yöneticileri ile kişisel görüşmeler ve mülakat yapılmıştır. Son 3 yılda ceza alan futbolcuların listeleri İl Disiplin Kurulu ve Çaycuma İlçe Spor Müdürlüğü'ne gelen resmi yazılardan elde edilmiştir.

Anketin birinci bölümünde, futbolcuların demografik özelliklerini içeren sorularda yaş, doğum yeri, nüfusa kayıtlı olduğu yer, öğrenim durumu, nerede oturduğu, medeni hali, anne ve babanın sağ olup olmadığı, ailenin gelir düzeyi, mesleği, futbol oynama amacı, nasıl bir kişilik özelliği ile tanındığı, hangi futbolcuyla model aldığı ve kendilerine göre Türkiye liglerindeki en agresif futbolcunun kim olduğunun cevapları aranmıştır. İkinci bölümde ise futbolcuların saldırgan davranış

sergilemelerinde teknik sorumlunun etkisi, müsabakanın seyrinin, puan durumunun, sert oynayan rakibin etkisi, taraftarların tutumu, müsabaka için verilecek prim miktarının etkisi, medyanın rolü, model alınan futbolcunun, hakem tutumunun, kazanma hırsının ve fiziksel koşulların etkisi araştırılmıştır.

Verilerin Analizi ve Yorumu

Araştırmada uygulanan 230 anketten 213 tanesi değerlendirmeye alınmıştır. Veriler Microsoft Excel programında sınıflandırılmış, daha

sonra SPSS programına aktarılmıştır. Ankette bulunan 44 sorunun ayrı ayrı frekans dağılımları yapılmıştır

Araştırma sonuçları ki kare yöntemi ve Oneway Anova varyans analizi, LDS testi, frekans, yüzde, aritmetik ortalama kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmada en düşük anlamlılık düzeyi P (0,05) olarak kabul edilmiştir

BULGULAR

Tablo 1: Nüfusa kayıtlı olduğu yer ile takım arkadaşlarına hatalı hareketlerinden dolayı tepki gösterme durumunun ölçülmesi arasındaki ilişki

Takım arkadaşlarınıza hatalı hareketlerinden dolayı tepki gösterir misiniz?									
		Evet	%	Fikrim Yok	%	Hayır	%	Toplam	%
NUFSKAY1	Zonguldak	82	58. 15	44	31. 20	15	10. 65	141	66. 20
	Trabzon	21	72. 41	5	17. 24	3	10. 35	29	13. 61
	Diğer	27	62. 79	14	32. 55	2	4. 66	43	20. 19
Toplam		130	61. 03	63	29. 57	20	9. 38	213	100

Yapılan ankette Zonguldak nüfusuna kayıtlı olup ta kendi takım arkadaşlarının yaptıkları hatalı hareketlere tepki gösteren futbolcuların oranı % 58. 15 iken, Trabzon nüfusuna kayıtlı futbolcuların oranı %72.

41 olarak belirlenmiştir. Diğer illerin nüfusuna kayıtlı futbolcularda bu oran % 62. 79 dur.

Tablo 2: Yaş değişkeni ile antrenörün agresif tutumunun futbolcuyu saldırganlaştırma durumunun ölçülmesi arasındaki ilişki

Antrenörün agresif tutumu saldırganlaştırır mı?									
		Evet	%	Fikrim Yok	%	Hayır	%	Toplam	%
YAS1	17 ve altı	10	30. 30	9	27. 27	14	42. 42	33	15. 50
	18–20	24	32	15	20	36	48	75	35. 21
	21–23	20	40. 82	15	30. 61	14	28. 57	49	23
	24–26	16	45. 71	11	31. 43	8	22. 86	35	16. 43
	27 ve üstü	15	71. 43	4	19. 05	2	9. 52	21	9. 86
Toplam		85	39. 91	54	25. 35	74	34. 74	213	100

Bir antrenörün futbolcularını yönlendirirken, onların ne kadar agresif olmalarını istediği araştırılmış ve aşağıdaki sonuçlar bulunmuştur. Sonuçlara göre, futbolculardan 17yaş ve altındakiler antrenörlerinin agresif tutumlarından olumsuz olarak % 30. 30, 18–20 yaş grubu % 32, 21–23 yaş arası %40. 81, 24–26 yaş grubu %45. 71 ve 27+ yaş grubu %71. 42 oranında etkilenmektedir.

Yaş 17 den 38'e doğru artarken olumsuz etkilenmede, artış göstermektedir

Varyans analizi sonuçlarına göre LSD ve scheffe analizleri yapılmış ve gruplar arasında anlamlı sayılabilecek farklar olduğu tespit edilmiştir. Bu farklar, 17 yaş altı ile 27 yaş üzeri arasında, 18–20 yaş grubu ile 24–26 ve 27+ yaş grupları arasında, 21–23 yaş futbolcuları ile 27+ yaş grubu arasında görülmektedir.

Tablo 3: Antrenörünüz özellikle sert oynamanızı teşvik eder mi?

	Sayı	%
Evet	146	68,5
Fikrim yok	40	18,8
Hayır	27	12,7
Toplam	213	100,0

Araştırmaya katılan futbolcuların verdikleri cevaplarda ortaya çıkan sonuca göre futbolcuların % 68,5'i antrenörlerinin kendilerinden özellikle sert oynamalarını istediğini, % 18,8'i herhangi bir fikrinin olmadığını, % 12,7'si de antrenörlerinin böyle bir davranışta bulunmadığını ifade etmişlerdir.

Tablo 4: Öğrenim durumu değişkeni ile müsabakada sert giren rakibine aynı şekilde karşılık verme arasındaki ilişki

Müsabakada sert giren rakibinize aynı şekilde karşılık verir misiniz?									
		Evet	%	Fikrim Yok	%	Hayır	%	Toplam	%
OGRNDUR1	İlköğretim	40	93. 02	3	6. 98	0	0	43	20. 19
	Lise	122	90. 37	13	9. 63	0	0	135	63. 38
	Üniversite	29	82. 86	6	17. 14	0	0	35	16. 43
Total		191	89. 67	22	10. 33	0	0	213	100

Öğrenim durumlarına göre hangi grupta olursa olsun çok yüksek değerlerde, rakibin sert hareketinden sonra aynı derecede bir sonraki pozisyonda karşılık olarak sert hareket yapma eğilimi vardır. %93. 02 ile ilköğretim okulu mezunları,%90. 37 oranında lise mezunları ve %82. 85 oranında da üniversite mezunları rakibe aynı şekilde tepki vereceklerini belirtmişlerdir.

Araştırma bulguları göstermektedir ki Zonguldak Süper Amatör Liginde kırmızı kart görme oranı, futbolcuların meslek olarak seçtikleri Türkiye Süper Ligindeki kırmızı kart görme oranından yaklaşık 4,54 kat daha fazladır. Russel G W ve Russel A. M. nin "Sporda Saldırganlığın Ölçülmesinde Alternatif Yaklaşımlar" adlı eserlerinde sportif ortamda verilen cezaların saldırganlığın ölçülmesinde kullanılabileceği ifade edilmektedir. Bu durumda Zonguldak Süper Amatör Ligi futbolcularının saldırgan davranışlarının üst düzeyde olduğu söylenebilir.

Yapılan bu araştırmada, Zonguldak süper amatör liginde futbol oynayan futbolcuların müsabakalardaki saldırgan davranışlarını etkileyen psiko- sosyal nedenler tespit edilmeye çalışılmıştır. Genellikle futbolcuların saldırganlaşma sebeplerinin şu şekilde ortaya çıkmakta olduğu gözlemlenmiştir.

- Müsabaka da kırmızı kart gördükten sonra neden olan futbolcuya veya hakeme saldırmaktadır
- Taraftar tahrikleri ile rakibe tekme atma
- Hakemin kararlarını beğenmeme sonrasında itirazlarını yoğunlaştırma
- Antrenöründen etkilenecek saldırganlaşma
- Müsabakanın olumsuz sonuçlanması
- Ligde kritik bir maç oynamak
- Müsabaka içinde genellikle farklı skora doğru giderken futbolcuların kendilerini kontrol edememesi sonucu maçın kavgaya ile bitmesi

2006 yılının başında futbolun beşiği denilen İngiltere de bir amatör futbol takımı oyuncusu hakeme yumruk atmış, 15 ay sahalardan uzaklaştırılmıştır.

Zonguldak ili amatör kümede de birçok olumsuz olayla karşılaşmaktadır. Çaycuma ilçesinin bir beldesinde Saltukova spor ile Türkali spor arasında oynanan müsabaka sırasında maçın hakemine saldıran Türkali spor oyuncuları hakemleri dövmüşler, sahaya giren güvenlik güçlerine de saldıran ellerindeki silahlar alınmaya çalışılmıştır. Güvenlik güçleri havaya ateş ederek olayları yatıştırmış ve sonuç olarak Türkali spordan 5 oyuncu tutuklanmıştır ⁸.

Bu sonuçlarla görülmektedir ki, Trabzon nüfusuna kayıtlı futbolcular kendi takım arkadaşlarının a hatalı hareketleri sonrasında daha fazla tepki gösterebiliyorlarken, Zonguldak ve diğer illerin nüfuslarına kayıtlı futbolcular daha az tepki göstermektedirler.

Stadlardaki şiddeti, tek bir gücün ya da tek bir kurumun önleyebilmesi mümkün değildir. Emniyet başta olmak üzere duyarlı bir toplum, dikkatli taraftar, ilkel yönetici ve doğru mesajlar verebilen teknik adamların olması gerektiği unutulmamalıdır ⁹. Ne yazık ki teknik adamlar kazanmayı her şeyin üstünde gördükleri için saldırganlığı engelleyici mesajlar vermeyi ikinci plana atmaktadırlar.

Gençler okulda, evde veya işyerlerinde çeşitli baskılar altındadır. Spor, gençlerin baskı altında kalmadan rıza gösterdikleri ve bir düzene girdikleri serbest bir alan olarak görülür. Anlayışlı olmayı gerektiren, takımın faydasına olan veya spordaki özel durumdan doğan gereklilikler de bu duruma katkıda bulunur ⁴. Oysa antrenörlerin yapılan araştırmada futbolcularını fazlasıyla baskı altında bıraktıkları sonucuna varılmıştır.

Futbolcuların nüfusa kayıtlı oldukları yerin saldırganlığa etkisi araştırmacının ön gördüğü sorunlardan birisidir. Zonguldak ilinin bir maden şehri olması sebebi ile çok öncelerden göç aldığı düşünülmektedir. Göçlerin büyük kısmının da Doğu Karadeniz'den olduğu düşünülmektedir. O yüzden ki futbolcuların nüfus kayıtları Zonguldak ilinden sonra en fazla Trabzon'dur. Genel olarak Karadeniz bölgesi insanının daha atik, hırslı, tez canlı olduğu kabul edilmektedir. Anket sonuçlarına göre Trabzon kayıtlı futbolcular kendi takım arkadaşlarının saha içindeki hatalı hareketlerine daha fazla tepki göstermekte olduklarını belirtmişlerdir.

Spor faaliyetleri saldırganlık içgüdüsünün boşaltılması konusunda bir subap görevini üstlenmiştir. Saldırganlık içgüdüsünden spor yoluyla arınmanın ardından bu enerji tekrar birikinceye kadar yeniden saldırgan bir davranışta bulunma ihtimali azalır⁵. Ancak saldırgan davranışlar ile agresif oyun terimleri futbolcular tarafından yanlış algılanabilmektedir.

Sonuç olarak, Zonguldak süper amatör liginde futbol oynayan futbolcuların saldırgan davranışlarını tetikleyen psiko-sosyal nedenler, yapılan anket uygulamaları, çeşitli yüz yüze mülakatlar ve araştırmacıların müsabaka gözlemleri sonucunda şu şekilde tespit edilmiştir.

Antrenörler futbolcularını her ne pahasına olursa olsun kazanmaları yönünde teşvik etmektedirler ya da futbolcuların büyük bir kısmı bu şekilde algılanmaktadır. Futbolcuların nüfusa kayıtlı oldukları ilin saldırgan davranışlara etkisi vardır. Rakibin sert girmesi sonucunda aynı şekilde tepki verme durumunun çok yüksek olduğu gözlemlenmektedir

Ligdeki puan durumunun, şampiyonluk maçı ya da küme düşme maçı saldırgan davranışlara etki ettiği tespit edilmiştir

Antrenörlerin rutin olarak mutlaka spor psikolojisi, sporcu psikolojisi gibi eğitimlerden geçirilmeleri gerekmektedir. Hedefin sadece galip gelmek olmadığı, doyurucu ve göze hoş gelen bir futbol oynamanın gerekliliğine futbolcularını inandırmaları ve onları tahrik etmemeleri konularında kendilerini geliştirmeleri gerektiği ortaya çıkmıştır.

Futbol sahalarının toprak ve çok yetersiz olması durumunun dile getirilmesi ve sporun gençlerimizin kötü alışkanlıklardan korunmasında çok etkili olduğu görüşü ile fiziksel şartların iyileştirilmesi çalışmaları ile ivedilikle yapılması gündeme taşınmalıdır.

Hakem sayısının ilde toplam 64 olması ve birkaç hafta geçme den tekrar aynı kişinin aynı takımın maçına çıkması futbolcular tarafından bazı ön yargılara neden olacağından hakem sayısının artırılmasının, ayrıca hakemlerin maç gelirlerinin iyileştirilerek eğitilmiş kişilerin maç yönetmesinin sağlanması gerekmektedir. Kriter olarak yüksek okul mezunu şartının getirilmesi önerilebilir. Hakemlerin, maç boyunca yorgun ve gergin olan futbolcuların tepkilerinin bazen bir gülüş, bir mimik veya karşısındakine düzgün hitap etme sonucu olumlu etkileyebilir. Bu da ancak eğitim seviyesi yüksek bir grup tarafından gerçekleştirilebilir.

Futbol takımı yöneticilerinin, antrenör ve hakemlerin etkili bir şekilde görev yaparak, tüm futbolcuların katılımını da sağlayarak eğitim seminerleri düzenlemeleri, temel prensipler, ödül ve ceza sistemi konusunda alınacak tedbirler ile saldırganlık konusuna çözüm üretebilecekleri düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Dış haberler servisi, En heyecanlı ve sürprizli spor futbol, Milliyet Gazetesi, 06. 01. 2006 İstanbul
2. DİNÇ, Burak. Futbol Karşılaşması Olaylı Bitti, Demokrat Çaycuma Gazetesi, 08. 12. 2005. Zonguldak
3. ERKAN Demet (2003), "Futbol fanatizminin bazı benlik değişkenleri yönünden incelenmesi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara
4. İKİZLER, C., Ali Osman ÖZCAN (1994), "Uygulamalı Spor Psikolojisi" Alfa Basın Yayın Dağıtım. İstanbul
5. İKİZLER, C, Cengiz KARAGÖZÖĞLU (1997), "Sporda Başarının Psikolojisi" Alfa Basın Yayın Dağıtım. İstanbul
6. KÖKNEK, Özcan (2000), Bireysel ve Toplumsal Şiddet, İkinci Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul
7. ÖNCÜ, Erman. (2002), Türkiye Profesyonel Birinci Süper Ligi 2001-2002 Futbol Sezonunda Müsabaka Ortamında Sergilenen Saldırgan Davranışların Hangi Faktörlere Bağlı Olarak Değiştiği Tespit Edilmesi, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
8. ÖZERKAN, Kemal Nuri (2004) "Spor Psikolojisine Giriş" Nobel Yayın Dağıtım. Ankara
9. RAMAZANOĞLU, Fikret (2004) "Sporda Sosyal Alanlar" Aydan Ofset. Ankara
10. RUSSEL, G. W, RUSSEL, A. M, "Sports penalties: An Alternative Means of Measuring Aggression, Social Behavior and Personality"
11. ŞAHİN H. Murat (2003), Spor da şiddet ve saldırganlık, Nobel Yayınevi, Ankara

EVALUATION OF THE PSYCHOMETRIC PROPERTIES OF THE "LEADERSHIP SCALE FOR SPORTS: ATHLETE'S PERCEPTION OF COACH'S BEHAVIOUR"

GÜRBÜZ, B. **; GÜNGÖRMÜŞ, A. H. *; YENEL, F. *

* *School of Physical Education and Sport, Ankara, Turkey*

** *Başkent University, Sport Sciences Department, Ankara, Turkey*

In sport, both athletes and spectators have assigned great value to the process of leadership. In spite of this, leadership literature and research studies are very limited, particularly in Turkey. The purpose of the study was to test the reliability and validity of the "Leadership Scale for Sports: Athlete's Perceptions of Coach's Behaviour" (LSS) for members of school athletic teams in Turkey. A total of 367 school athletic teams' members from a variety of sports such as basketball, judo, soccer, volleyball and tennis ($n_{female} = 137$; $M_{age} = 20.85$ yr., $SD = 2.15$ and $n_{male} = 230$; $M_{age} = 21.91$ yr., $SD = 2.44$) voluntarily participated in this study. The Leadership Scale for Sports is a 40-item self-report measure of athletes' perceptions of their coaches' behaviour (Chelladurai & Saleh, 1980) and consists of the following five subscales: (a) training and instruction, (b) democratic behaviour, (c) autocratic behaviour, (d) social support and (e) positive feedback (rewarding behaviour). Each item is preceded with a phrase, for instance "My coach.....". Participants were asked to respond to each item using a 5-point Likert-type scale ranging from "never" = 1 to "always" = 5. Principle Component Factor Analysis with Varimax Rotation for testing factor structure of the Turkish version of LSS supported 4 factor structure for 367 university team athletes and items explains 38 % of variance. Six items (4, 18, 21, 33, 35, 36) which were loaded below .40 eliminated from the Turkish version. The internal consistency (Cronbach Alpha) value for 367 members of school athletic teams ranged from .71 (autocratic behaviour) to .84 (instructor & supportive). The internal consistency of total scale was .87. As a conclusion the LSS is a reliable and valid instrument to assess members of university teams' athletes' perceptions of their coaches' behaviour.

Key Words: Leadership, leadership perception, reliability, validity.

REFERENCES

8. Chelladurai, P., Saleh, S. D., Preferred leadership scale in sport, *Journal of Sport Psychology*, 2, 34-45, 1980.

SPOR İÇİN LİDERLİK ÖLÇEĞİ'NİN SPORCULARIN ANTRENÖRÜN DAVRANIŞLARINI ALGILAMASI VERSİYONUNUN PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

YENEL, F. *; GÜRBÜZ, B. **; GÜNGÖRMÜŞ, A. H. *;

* *Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara, Türkiye*

** *Başkent Üniversitesi, Spor Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye*

Spor ortamında hem sporcular hem de izleyiciler liderliğe büyük önem vermişlerdir. Ancak, liderlikle ilgili yapılan araştırmalara ve literatüre baktığımızda özellikle Türkiye'de sınırlı sayıda çalışma olduğunu görmekteyiz. Bu çalışmanın amacı, Spor İçin Liderlik Ölçeği'nin (LSS) "Sporcuların Antrenörün Davranışlarını Algılaması" versiyonunun Türkiye'deki üniversite takımlarının oyuncularını için güvenilirliğini ve geçerliğini test etmektir. Çalışmaya üniversite takımlarının basketbol, judo, futbol, voleybol ve tenis gibi farklı spor branşlarında

yer alan ($n_{kadın} = 137$; $\bar{X}_{yaş} = 20.85$, $SS = 2.15$ ve $n_{erkek} = 230$; $\bar{X}_{yaş} = 21.91$, $SS = 2.44$) toplam 367 sporcu gönüllü olarak katılmıştır. "Spor İçin Liderlik Ölçeği" (LSS), sporcunun antrenörünün davranışla-

rını nasıl algıladığını ölçen 40 madde ve (a) eğitim ve öğretim, (b) demokratik davranış, (c) otokratik davranış, (d) sosyal destek, ve (e) olumlu geribildirim (ödüllendirici davranış) gibi 5 alt boyuttan oluşmaktadır (Chelladurai & Saleh, 1980). Ölçekte yer alan tüm maddeler "Benim antrenörüm" ifadesi ile başlanmaktadır. Katılımcılar ölçekte yer alan maddeleri "Hiçbir Zaman" = 1 ve "Her Zaman" = 5 şeklindeki Likert tipi ölçek üzerinden değerlendirmişlerdir. LSS'nin faktör yapısının belirlenmesi için yapılan Temel Bileşenler (Principle Component) Analizi varimax dönüştürmesi sonuçları LSS'nin Türkçe versiyonu için 4 faktörlü yapıyı desteklemekte ve ölçekte yer alan maddeler 367 katılımcı için ölçeğin % 38'sini açıklamaktadır. Faktör analizi sonucuna göre orijinal ölçekte yer alan 6 madde (4, 18, 21, 33, 35 ve 36) faktör yükleri .40'ın altında olduğu için ölçeğin Türkçe versiyonundan çıkarılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 367 üniversite takımı oyuncusu için .71 (otokratik davranış) ile .84 (eğitici & destekleyici) arasında bulunmuştur. Ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayısı ise .87 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak, LSS ölçeğinin Türkiye'deki üniversite takımlarının oyuncularının, antrenörlerinin davranışlarını nasıl algıladığını değerlendirmek için güvenilir ve geçerli olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Liderlik, liderlik algılaması, güvenilirlik, geçerlik.

KAYNAKLAR

1. Chelladurai, P., Saleh, S. D., Preferred leadership scale in sport, *Journal of Sport Psychology*, 2, 34-45, 1980.

THE RELIABILITY AND VALIDITY OF THE TURKISH VERSION OF THE RECREATIONAL EXERCISE MOTIVATION MEASURE

GÜRBÜZ, B. *; AŞÇI, F. H. *; ÇELEBİ, M. *;

* *Başkent University, Sport Sciences Department, Ankara, Turkey*

** *Abant İzzet Baysal University, School of Physical Education and Sports, Bolu, Turkey*

The purpose of the study was to test the reliability and validity of the "Recreational Exercise Motivation Measure" (REMM) for Turkish exercise participants. 188 female (Mage = 28. 60± 9. 72) and 161 male (Mage = 24. 56± 6. 86), totally 349 exercise participants voluntarily participated in this study. The Recreational Exercise Motivation Measure is a 73-item self-report measure of motives for participation in recreational exercise (Rogers & Morris, 2003) and consists of the following eight subscales: (a) mastery, (b) physical condition, (c) affiliation, (d) psychological condition, (e) appearance, (f) others' expectations (g) enjoyment and (h) competition/ego. Participants were asked to rate each item on a 5-point Likert scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). Principle Component Factor Analysis with Varimax Rotation for testing factor structure of the Turkish version of REMM supported 5 factor structure for 349 exercise participants and items explains 47 % of variance. Seven items (9, 26, 52, 54, 65, 71, 72) which were loaded below .40 were eliminated from the Turkish version. The internal consistency (Cronbach Alpha) value for 349 exercise participants were ranged from .84 (skill development) to .93 (health). It can be concluded that the REMM is a reliable and valid instrument to assess the exercise participation motives of Turkish adults.

Key Words: Exercise, recreation, recreational motivation, validity, reliability

REFERENCES:

9. Rogers, H., Morris, T., An overview of the development and validation of the Recreational Exercise Motivation Measure (REMM), XIth European Congress of Sport Psychology. Congress Proceedings Book, Copenhagen, Denmark, 2003.

EGZERSİZE GÜDÜLENME ANKETİ'NİN TÜRKÇE VERSİYONUNUN GÜVENİRLİĞİ VE GEÇERLİĞİ

GÜRBÜZ, B. *; AŞÇI, F. H. *; ÇELEBİ, M. *;

* *Başkent Üniversitesi, Spor Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye*

** *Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Bolu, Türkiye*

Bu çalışmanın amacı "Egzersize Güdülenme Anketi"nin (Recreational Exercise Motivation Measurement) Türk egzersiz katılımcıları için geçerliğini ve güvenilirliğini test etmektir. Çalışmaya 188 kadın ($\bar{X}$ yaş = 28. 60± 9. 72) ve 161 erkek ($\bar{X}$ yaş = 24. 56± 6. 86) toplam 307 egzersiz katılımcısı gönüllü olarak katılmıştır. "Egzersize Güdülenme Anketi" (REMM), bireyi rekreatif amaçlı fiziksel aktiviteye katılıma güdüleyen faktörleri ölçen 73 madde ve (a) ustalılık, (b) fiziksel durum, (c) sosyal ilişki, (d) psikolojik durum, (e) görünüş, (f) diğerlerinin beklentileri (g) zevk ve (h) rekabet/ego gibi 8 alt boyuttan oluşmaktadır (Rogers & Morris, 2003). Bireyleri egzersiz yapmaya yönlendiren güdüler "Kesinlikle Katılmıyorum (1)" ve "Kesinlikle Katılıyorum" (5) şeklinde 5'li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. REMM'in faktör yapısının belirlenmesi için yapılan Temel Bileşenler (Principle Component) Analizi varimax dönüştürmesi sonuçları REMM'in Türkçe versiyonu için 5 faktörlü yapıyı desteklemekte ve ölçekte yer alan maddeler 349 katılımcı için ölçeğin % 47'sini açıklamaktadır. Yapılan faktör analizi sonucuna göre orijinal ölçekte yer alan 7 madde (9, 26, 52, 54, 65, 71, 72) faktör yükleri .40'ın altında olduğu için ölçeğin

Türkçe versiyonundan çıkarılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 349 egzersiz katılımcısı için .84 (beceri gelişimi) ile .93 (sağlık) arasında bulunmuştur. Elde edilen bulgular doğrultusunda, REMM anketinin Türk egzersiz katılımcılarının egzersize katılım güdülerini değerlendirmek için geçerli ve güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Egzersiz, rekreasyon, rekreasyonel güdülenme, geçerlik, güvenilirlik

KAYNAKLAR:

1. Rogers, H., Morris, T., An overview of the development and validation of the Recreational Exercise Motivation Measure (REMM), XIth European Congress of Sport Psychology. Congress Proceedings Book, Copenhagen, Denmark, 2003.

1936 GARMISCH KIŞ OLİMPİYAT OYUNLARI'NA TÜRKİYE CUMHURİYETİ'NİN KATILIMI

Özbay GÜVEN¹, Bengü GÜVEN²

¹ Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara, Türkiye

² Başkent Üniversitesi Spor Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye

ÖZET

Bu çalışma da, 1936 Garmisch Parten-Kirchen IV. Kış Olimpiyat Oyunları'na Türkiye Cumhuriyeti'nin katılımı ve bu Olimpiyatlar da ki durumu literatüre dayalı olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin tarihinde ilk kez katıldığı Kış Olimpiyat Oyunları'na gidiş kararının alınmasından, karara ilişkin eleştirilere, milli takımın oluşturulmasından, elde edilen sonuçlar ve ülkeye kazandırdıkları tarihsel literatür taraması ile derlenmiş ve değerlendirilmiştir.

Sonuç olarak; Türkiye'nin 1936 Kış Olimpiyat Oyunları'na katılımı, Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası spor alanlarında varlığını göstermesi ve kayak sporunu ülkeye kazandırması açısından son derece önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kış Olimpiyat Oyunları, Türkiye.

ABSTRACT

In this study, Turkish Republic's participation to 1936 Garmisch Parten-Kirchen IVth Winter Olympics and The Republic's situation in this Olympics were assessed by examining the literature.

Turkish Republic participated in the 1936 Winter Olympics was the first time. This study investigated **adjudication** for participating, criticism about adjudication, building up national skiing team, games result and advantages of participating the games for Turkish Republic.

As a result, The Turkish Republic's participation to 1936 Winter Olympic Games was very important in showing The Turkish Republic's presence in the international sport areas and to earn skiing.

Key Words: Winter Olympic Games, Turkey.

GİRİŞ

Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi olarak modern olimpiyatlara ilk katılımı 1924 Paris Olimpiyat Oyunlarıdır (16). Daha sonra 1928 Amsterdam Oyunlarına iştirak etmiş, 1932 Los Angeles oyunlarına ise uzak olmasından dolayı maddi imkansızlıklar nedeni ile katılamamıştır.

Sonraki ilk olimpiyatlar olan 1936 Kış ve Yaz Olimpiyatları'nda da Türkiye Cumhuriyeti aynı maddi imkansızlıkları yaşamıştır. Bu dönemde dünya da uluslararası spor organizasyonları devam ederken Türkiye'de sporun modern anlamda kurumsallaşması henüz tam gerçekleşmemiştir. Mustafa Kemal Atatürk, Türk sporunun ve sporcularının uluslararası alanlarda kendilerini tanıtmaları için fırsatlar tanımış ve desteklemiştir. Atatürk, 30 Eylül 1926'da "*Türk sporculuğu, beynelmilel sahnede lâyık olduğu mevkiini ihraz edecektir. O zaman Türk sporculuğu memleket ve millet hayatında müessir olduğu kadar birazda medenî ve belkide benim tahminimden fazla bir şiarı medeniyet olacaktır*" (17) diyerek desteğini ve inancını açıkça dile getirmiştir. Atatürk'ün Beden Eğitimi ve Spor anlayışını benimseyen dönemin Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) Genel Sekreteri olan Ekrem Rüştü (Akömer), 1936 Olimpiyatları'na katılabilmek için maddi imkansızlıklara çareler düşünür ve sonunda 18 Ekim 1932 tarihinde o zamanlar TMOK başkanı ve aynı zamanda Berlin Büyükelçisi olan Kemalletin Sami Paşa'ya bir yazı yazarak şimdiden maç biletlerine yapılacak bir kuruluş zamları para artırılabilceğini ve olimpiyatlara katılabilmek için hükümetten para istemek zorunda kalınmayacağını söyleyerek öneride bulunmuştur (Arşiv: Özbay Güven). Bu öneriler o zaman dikkate alınmayınca 1936 yılında da yine maddi imkansızlıklar nedeniyle Türkiye'nin Olimpiyat Oyunlarına katılamayacağı gündeme

gelir. TMOK, 14 Ekim 1935 tarihinde IV. Kış Olimpiyat Oyunlarına Türkiye Cumhuriyeti'nin iştirak etmeyeceğini bildiren mektubu Garmisch Kış Olimpiyat Oyunları Genel Sekreteri Baron Peter Von Le Fort'a gönderir (Arşiv: Özbay Güven) Bunun üzerine Genel Sekreter Baron Le Fort, 19 Kasım 1935 tarihinde CHP Genel Sekreteri Recep Peker'e bir mektup yazarak Türkiye Cumhuriyeti'ni Oyunlara özel olarak davet eder ve "*TMOK'nin red cevabına rağmen müsabaka mahallindeki direklere Türk bayrağını çekmeye muvaffak olacağız.*" der. Bunun üzerine, CHP Genel Sekreterliği, 20 Kasım 1935 tarihli mektubunda Uluslararası Olimpiyat Komitesi'ne, Garmisch-Partenkirchen'deki IV. Kış Olimpiyatları'na Türkiye'nin de katılacağını bildiren bir mektup gönderir. Bu yazışmalardan sonra, Türkiye Cumhuriyeti tarihinde ilk kez Kış Olimpiyatları'na katılma yolunda ilk adımlarını atmış ve resmi başvurusunu yapmıştır.

Bu çalışmada, IV. Garmisch-Partenkirchen Kış Olimpiyat Oyunları'na Türkiye Cumhuriyeti'nin katılımı, hazırlıkları, elde ettiği dereceler ve oyunlar sonrası tartışmalar ortaya konularak değerlendirilecektir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kış Olimpiyat Oyunları'na Gidiş Kararı ve Hazırlıklar

1936 Garmisch Kış olimpiyatlarına katılma kararı alan Türkiye'nin bu kararı, farklı şekillerde yorumlanmış ve tartışmalara neden olmuştur. Kimi basın organları Türkiye Cumhuriyeti'nin oyunlara katılmaktaki amacının uluslararası bir derece almaya çalışmaktan ziyade bir süredir üzerine odaklanılan kayak sporunun Türkiye'de de yapıldığını dünyaya duyurmak olduğunu belirtmişlerdir (1). Kış Olimpiyatlarına iştirak etme kararını yanlış bulan bazı çevrelerince takımın hazır olmadığını belirten görüşleri basında yer almıştır (3).

1934 yılından beri önem verilen Kayak branşında takım çıkarabilmek için İlyas Sinal idareci, Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Beden Terbiyesi müallimi Herbert Riedel ise antrenör olarak görevlendirmiş ve CHP'nin maddî desteği ile takım Uludağ'da kampa alınmıştır. Ülkenin Kış olimpiyat oyunlarına katılma kararının yanında ekibin hazırlıkları ile ilgili olarak da farklı haber ve yorumlar yapılmıştır. Bunlardan birinde Ulus gazetesi olimpiyat ekibinin acemiliğine rağmen yüz güldürecek sonuçlar umulabileceğini yazarken (2), Tan gazetesi, bu sporla ilgili tecrübesizliğimizden bahsedip, bu katılımın yalnızca kış sporlarını sevmemize vesile olacağını belirtmiştir (4). Ancak aynı gazete 24 Ocak 1936 tarihinde "*Kış olimpiyatlarına katılmamız bize hiçbir şey kazandırmayacaktır.*" şeklindeki başlığı ile kış olimpiyatlarına katılma kararını eleştirerek kendi içinde tutarsız yorumlarda bulunmuştur (5).

Türkiye'nin Kış Olimpiyat Oyunları'na Gidiş Kadrosu ve Elde Ettikleri Dereceler

Toplamda 28 ülkenin katıldığı IV. Kış Olimpiyat Oyunları'nda Türk Kayak ekibinin kadrosu şöyledir: Salih Ungun, Abdullah Yörük, Saim Altıok, Cemal Tiğin, Ankara Yüksek İhtisas Enstitüsü öğrencilerinden, Ülker Pamir, Nazım Aslangil, M. Şevket Karman, Sadri Erkilic, Ankara ragücü'nden Reşat Erceş ve Nasin Küçükaskan (3).

IV. Kış Olimpiyat Oyunları'na katılan Türk ekibinin büyük bölümü 16 Ocak günü yola çıkmıştır. Kafilenin Almanya'da ülkeyi resmî geçitte (9), sokakta, lokanta da, otelde ve her yerde, temiz, vakur halleri ile çok iyi temsil ettiği (10) ve fevkalade alkış aldıkları (7), ayrıca gittiklerinde her mekanda dostça karşılandıkları (6) haberleri yayın organlarında yer bulmuştur.

Tarihinde ilk kez yalnızca iniş, 18 km ve 4x10 km yarışlarına katılan Türkiye başarısız olmuştur. Bu sonuç, gidiş kararından beri birçok tartışmanın yer aldığı ülkede yine eleştirilere yol açmıştır. İlk etapta basın yayın organları, bu dereceyi olgunluk ve iyi niyet içerisinde - vasattan üstün bir performans- olarak değerlendirilip önemli olanın olimpiyatlara katılmak olduğunu vurgulamış ve elde edilen derecenin Türk ekibinin eksik olması yüzünden olduğunu belirtmişlerdir (8). Ayrıca bazı gazetelerde ise alınan kötü derece şansa bağlanarak, 4x10 km'lik yarışta Türk sporcusunun düşmesinin daha iyi dereceler almayı engellediği şeklinde yorumlanmıştır (7).

Olimpiyat Sonrası Basındaki Tartışmalar

Olimpiyatların ardından Türkiye kayak milli takımı antrenörü Herbert Riedel, Alman Dresden radyosuna bir röportaj vermiş ve Yeni Türkiye'nin olimpiyatlara iştirak ederken hiçbir netice elde etme amacında olmadığını amacın diğer memleketleri de görerek kayak sporunu ülkede daha ileri götürmek istemeleri olduğunu dile getirmiştir (12).

Türkiye'nin Kış olimpiyatlarına katılma kararını eleştiren çevreler, Türk ekibinin Kış Olimpiyat Oyunları sonuncusu olması ile eleştirilerine devam etmişlerdir. Bu konuda Garmisch'e gitmeden önce Uludağ'da yapılan hazırlık kampının yeterli olmadığı ve antrenörün yanlış sporcuları seçtiği eleştiriler arasındadır (11). Bu ve benzer eleştirilerin sayısı artınca, TİCİ bir tebliğ yayınlamak durumunda kalır. Yayınladığı tebliğde alaya varan ifadelerin gazetelerde yer bulmamasını istediklerini açıkça dile getirmişlerdir (13).

Yayınlanan bu tebliğin ardından eleştirilerin şiddeti azalsa da sona ermemiştir. Yine Cumhuriyet gazetesi müşaid olarak olimpiyata giden Vedat Abud'dan aldığı bilgilerde Türk ekibinin girmemesi gereken bir yarışa Türkiye'den gelen, onları umutlandırıp şahlandıran bir telgraf neticesinde girdiklerini ve ekibin yarışlarda tüm rakiplerinin peşinde hatta halk dağıldıktan sonra yarışı tamamlayabildiğini öğrenmiş ve sütunlarına taşımıştır (14).

Kış olimpiyatlarına dair yapılan bir başka eleştiride 16 Nisan 1936'daki Spor Kongresinde ki konuşmalardır. Kongre de Kayak federasyonu yetkilisi olimpiyatlara düzenli bir çalışmadan sonra gidildiğini belirtmiş ve Avrupa matbuatının yarışlar hakkında yazdığı takdirat satırları0 sevindirici bulduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Anadolu Ajansı Müdürü Menemencioğlu, aleyhimizde yapılan neşriyattan bahsetmiş ve ajans müdürü olmak sıfatı ile gelen haberleri servislere koyamadığını bu nedenle de federasyon yetkilisinin izah ettiği takdir hislerinin yerinde olmadığını belirtmiştir (15).

SONUÇ

1936 Kış Olimpiyat Oyunları'nda Türkiye Cumhuriyeti'nin yer alışı ve Türk basınındaki yansımaları genç Türkiye Cumhuriyeti için son derece önemli olmuştur. İlk kez kış olimpiyatlarına gidilen 1936 yılında Türkiye belki de günümüzde yapamadıklarını yapmış ve hiç bilgisi olmayan ama hevesi olan bir spor branşında ülkeyi temsil etmeye talip olmuştur. Yabancı hocalarla çalışmak, olimpiyat kampı için CHP'nin özel olarak yaptırdığı Uludağ'daki kamp merkezi gibi o zamanın, hatta bu zamanın bile lüks sayılabilecek masraflarından kaçınmayan genç Cumhuriyet, spora verdiği önemi ve ülkenin medeniyeti için sporun gerekliliğini bu yolla göstermiştir.

Kış olimpiyatları çerçevesinde, basında çıkan haberlere bakıldığında yoğunluklu olarak basının bu olimpiyatlara katılım konusunu eleştirdiğini görüyoruz. Bu eleştiri, olimpiyat ruhu içerisinde amacın katılım olduğunu bilmeyen ya da düşünemeyen, katılımı ancak elde edilecek madalyalara bağlayan zihniyetlerin yaklaşımı olabilir. Özellikle çok genç bir devletin bu katılımı, ülkesinde yeni bir sporu yayma çabaları içerisinde gerçekleştirdiği düşünüldürse gazetelerin eleştirileri bu çabalara köstek olarak görülebilir. Günümüzde yeni bir sporu öğrenmenin, insanlara sevdirmenin çeşitli yolları olsa da 1930'lu yıllarda en kestirme ve etkili yolun büyük bir spor organizasyonuna katılımla olduğu düşünülmüştür. Nitekim o dönemde yapılan tesisler günümüz kayak sporuna önemli getiriler olmuştur.

1936 Kış Olimpiyat Oyunları'nda Türkiye'nin yer alışı genç cumhuriyeti dünyaya tanıtmada bir araç görevini görmüş, ayrıca ülkeye kayak sporunu kazandırmıştır.

KAYNAKLAR

1. "Kış Olimpiyadına Gidecek Sporcular", **Cumhuriyet Gazetesi**, 3 Ocak 1936, s. 6, sü. 3.
2. "İlk Defa Olarak Türk Takımı Bu Spor Şubesine İştirak Edecektir", **Ulus Gazetesi**, 5 Ocak 1936, s. 6, sü. 1,2.
3. "Kış Olimpiyadına İştirak Etmeli miyiz?", **Cumhuriyet Gazetesi**, 11 Ocak 1936, s. 6, sü. 1,2.
4. "Dünya Kış Sporlarına Giderken", **Tan Gazetesi**, 11 Ocak 1936, s. 8, sü. 3.
5. "Kış Olimpiyadlarına İştirakimiz Bize Hiçbirşey Kazandırmayacaktır", **Tan Gazetesi**, 24 Ocak 1936, s. 9.
6. "Almanya'ya Giden Sporcular Her yerde Dostça Karşılandılar", **Ulus Gazetesi**, 9 Şubat 1936, s. 5, sü. 1,2.
7. "Kış Olimpiyadlarında", **Kurun Gazetesi**, 11 Şubat 1936, s. 9, sü. 3.

8. "29 Millet'in İştirak Ettiği Müsabakalarda Türk Takımı Sonuncu Oldu", **Cumhuriyet Gazetesi**, 12 Şubat 1936, s. 6, sü. 1.
9. "Türk Takımı Geçid Resminde Pek Çok Alkışlandı", **Cumhuriyet Gazetesi**, 15 Şubat 1936, s. 8, sü. 1.
10. "Kış Olimpiyadlarına Giden Türk Takımı", **Cumhuriyet Gazetesi**, 16 Şubat 1936, s. 6, sü. 1.
11. Ataş, M., 21 Şubat 1936, "Kış Olimpiyadına Giden Türk Takımının Hali", **Cumhuriyet Gazetesi**, s. 6, sü. 1,2.
12. "Kayak Antrenörümüzün Dresden Radyosunda Verdiği Konferans", **Cumhuriyet Gazetesi**, 23 Şubat 1936, s. 6, sü. 4.
13. "Umumi Merkez Bir Tebliğ Neşretti", **Cumhuriyet Gazetesi**, 24 Şubat 1936, s. 6, sü. 3.
14. "Kış Olimpiyadına Nasıl Girmişiz?", **Cumhuriyet Gazetesi**, 3 Mart 1936, s. 6, sü. 3.
15. "Dün kü Spor Kongresi Çok Münakaşalı Oldu", **Cumhuriyet Gazetesi**, 17 Nisan 1936, s. 6, sü. 3.
16. TMOK Komitesi. (1988). **Olimpik Hareket**. Hürriyet Gazetesi Matbaası: İstanbul.
17. Güven, Ö. (2004). *Atatürk'ün Beden Eğitimi ve Spor Politikası*. **Silahlı Kuvvetler Dergisi**. Ocak, 379: 62-77.

EĞİTİLEBİLİR ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARDA BEDEN EĞİTİMİ VE SPORUN SOSYALLEŞME DÜZEYLERİNE ETKİSİ

İLHAN, L. *

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, düzenli olarak yapılan beden eğitimi ve spor etkinliklerinin eğitilebilir zihinsel engelli (EZE) çocukların sosyalleşme düzeylerinde etkili olup olmadığını ve eğer etkili ise bu etkinin sosyalleşmenin hangi boyutunda ve hangi oranda gerçekleştiğini belirlemektir. Araştırmaya 8-11 yaşları arasında, özel eğitim alan toplam 16 EZE çocuk katılmıştır. Bunlardan 8'i uygulama, 8'i kontrol grubunu oluşturmuştur. Uygulama grubuna haftada 2 gün birer saat, içerik olarak; ısınma hareketleri, işlevsel egzersizler ve sportif oyunlar bölümlerinden oluşan özel beden eğitimi programı, 18 hafta boyunca uygulanmıştır. Kontrol grubuna hiçbir sportif aktivite yapılmamıştır. Araştırma ön test – son test modelinde desenlenmiştir. Grupların sosyalleşme düzeylerini belirlemek amacıyla veri toplama aracı olarak "American Association on Mental Deficiency" Adaptive Behavior Scale, (AAMD) uyumsal davranış skalasının gelişimsel özellikler alt başlıklarından biri olan "Sosyalleşme" alanındaki maddeler kullanılmıştır. Skalanın sosyalleşme alt başlığındaki maddeler; işbirliği, yardımlaşma, başkalarını dikkate alma, ailesini, yakın çevresini, arkadaşlarını ve uzak tanıdıkları hakkında bilgi sahibi olma, grup oyunlarında veya faaliyetlerinde başkalarıyla etkileşimde bulunma, grup faaliyetlerine katılmadaki liderlik, faal üyelik ve basit üyelik özellikleri, bencillik özellikleri ile sosyal olgunluk özelliklerini belirlemeye yöneliktir. Veri toplama aracı; 18 haftalık program öncesinde ve sonrasında çocukların anneleri ile özel eğitim öğretmenlerine uygulanmıştır. Grupların ön test ve son test ham puanları karşılaştırılmış, uygulama grubunun sosyalleşme düzeyinde 34 puanlık (% 15) olumlu gelişme görülürken, kontrol grubunda 7 puanlık (%4) olumlu gelişme gözlenmiştir. Uygulama grubunda sosyalleşme alt başlıklarında gelişim gösterilen alanlar sırasıyla; grup faaliyetlerine katılma (% 33), başkalarıyla etkileşim (%33), iş birliği (%19), paylaşımcılık (%14), sosyal olgunluk (% 10), başkalarını dikkate alma (%9) ve başkalarının farkında olma (% 7) olarak belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Zihinsel engel, Beden Eğitimi, Sosyalleşme

THE EFFECT OF PHYSICAL EDUCATION UPON THE SOCIALIZATION LEVELS OF MENTALLY HANDICAPPED CHILDREN

ABSTRACT

This study is related to the investigation of the effect of the physical training upon the socialization levels of mentally handicapped children. If this is the case then it will be attempted to determine the fact that at which dimension and what level of socialization upon this factor was effective. The study was participated by 18 mentally handicapped children with an age ranging between 8 and 11. Eight of the children were chosen as the experimental and eighth of them were selected as the control group. The experimental group was subjected to a special physical training program containing warming up, functional exercises and sportive games while the control group was kept out of any physical activity

The research was designed upon pre test - post test model. The data collection tool used for the determination of the socialization levels of the groups was the items listed under the subheading of socialization of American Association on Mental Deficiency" Adaptive Behavior Scale (AAMD). The items are directed to determine the social maturity features such as cooperation, taking others into account, having knowledge about people in their families, close environment and distant friends, interacting with others in group activities, leadership in group activities, active or inactive membership and selfishness. The data collection tool was applied to the parents and

special education teachers prior to the 18- week training program. The comparison of the raw points between the pre and post tests revealed that there was 34 points positive increase (15%) in the experimental group compared with 7 points (4%) increase recorded in the control group. The socialization fields where highest positive increase was recorded were as follows: Participation into group activities (33%), interaction with others (33%), cooperation (19%), sharing with others (14%), social maturity (% 10), taking others into account (%9) and being aware of others (% 7).

Key words: Mentally Handicapped, Physical Education, Socialization

* Gazi Üniversitesi Kırşehir Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, KIRŞEHİR

GİRİŞ VE AMAÇ

Zihinsel engel, doğumdan önce, doğum sırasında veya sonrasında gelişim döneminde, çeşitli nedenlerle zeka gelişimlerinde ve fonksiyonlarında oluşan sürekli yavaşlama, duraklama ve gerileme gösteren ve bunun sonucu olarak etkili uyumlu davranışlarda gerilik ve yetersizlik gösteren bir durumdur (3).

Zihinsel engelli çocuklar, engelli çocuklar arasında en yaygın karşılaşılan gruptur. Buna rağmen, bu çocuklar toplum tarafından yeterince tanınmamaktadır. Hatta bu çocuklara ilişkin bazı gerçek dışı ön yargı ve inançlar bulunmaktadır. Bunların başında zihinsel engelli çocuklar için hiçbir şeyin yapılamayacağı inancı gelmektedir.

Tüm zihinsel engellilerin yaklaşık yüzde 85'ini eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar oluşturmaktadır ve normal ilkökul programından yeterli şekilde yararlanamamaktadırlar. Ancak, bu çocukların ilkökul düzeyinde akademik konularda eğitilebilirlik, toplumda bağımsız yaşayabilecek düzeyde sosyal uyum, yetişkin düzeyinde kısmen ya da tamamen destek alacak şekilde mesleki yeterlilik alanlarında gelişme potansiyeline sahip oldukları ifade edilmektedir (14). Nitekim eğitilebilir zihinsel engelli çocuklara yönelik özel eğitim programları bu konulara ağırlık vermektedir (7).

Zihinsel engelli çocukların bir kısmı fiziksel yönden normal çocuklara çok benzerlik gösterirler ve onlar kadar yeteneklidirler. Zihinsel engelli çocuklar da, normal gelişim gösteren diğer çocuklar gibi birçok spor branşında başarılı olabilir (11). Genel olarak zihinsel engelli çocuklar müthiş bir fiziksel güce sahiptirler. Çoğu kez denetimsiz bir süreç içinde çocuklar bu güçlerini olumsuz yönde kullanarak saldırgan eğilimlere dönüşürebilmektedirler Oysa ki bu fiziksel güç, çocuğun gelişimi açısından çok olumlu bir yöne kanalize edilmeyi beklemektedir (15).

İnsan sosyal bir varlıktır. Kültürel koşullar içinde sosyal ilişkiler, hem toplumun, hem kültürün, hem de bireyin yapısını etkiler. Bireyin tüm yaşamı çevresine uyum sağlama çabası içinde geçer. Bu uyum çabası doğumdan başlayarak bir gelişim göstermektedir. Sosyalleşme birçok karmaşık faktörün etkilediği bir oluşumdur. Bireyin sosyalleşmesinden, bir anlamda yaşadığı kültürü ve dolaylı olarak bu kültürle bağlantılı diğer kültürleri öğrenmesi kastedilmektedir. Bir diğer anlamda ise, sosyalleşme, kişinin, grubun kural ve değerlerine uymayı öğrenmesi, bu değerler düzenini benimsemesidir. Bu öğrenme doğumdan ölüme dek tüm yaşam boyunca devam eder ve bu süreç içinde bireyin çevredeki insanlarla ilişkileri ve diğer çevre faktörleri sosyal uyumunda önemli rol oynar (16).

Sosyal gelişim, kişinin doğumundan yetişkin oluncaya kadar, başka insanlarla olan ilişkilerinin ve onlara karşı geliştirdiği ilgi, duygu, tutum ve davranışlar gibi toplumsal özelliklerin tümüdür. Başka bir anlatımla sosyalleşme, kişinin çevresinde geçerli olan norm ve değer yargılarına uygun bir davranış geliştirme sürecidir (4). Zihinsel engelli sahip çocukların sosyal özelliklerinde tipik bazı problemler görülebilmektedir. Bu problemler kısmen toplumdaki bireylerin bu çocuklara yönelik tutum ve davranışlarıyla, kısmen de çocuğun geçmişte kendisinden beklenen davranışları yerine getirmedeki başarısızlıklarıyla ilişkilidir (9).

Zihinsel engelli çocuklar da normal çocuklar gibi, yeme, içme, sevmeye, sevilme, kabul edilme, başarılı olma gibi biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinimlere sahiptirler. Sosyal çevrede yaşamlarını

sürdürebilmeleri için bu gereksinimlerin karşılanması gerekmektedir (14).

Bireyin topluma uyumunda önemli bir nokta olan, sahip olduğu uyumsal davranış birikimi açısından zihinsel engele sahip bireyler yetersizlik göstermektedir. Bu yetersizlikleri bireyin topluma sosyal uyumu güçleştirmekte, gerekli eğitsel ve psikolojik önlemler alınmadığı takdirde imkansız hale getirmektedir (9).

Zihinsel engelli çocuklar bağımsız hareket edememekte, geç ve güç arkadaşlık kurmaktadır. Arkadaşlıkları kısa süre devam etmekte ve kendilerinden küçük çocuklarla arkadaşlık etmeyi tercih etmektedirler. Sebatsızlık, inatçılık gibi davranışlar sosyal ilişkilerini sarsmaktadır. Grup etkinlikleri sırasında lider olmaktan çok başkasına uyma ve taklit etme eğilimi göstermektedirler (14).

Bireyin sosyalleşmesinin erken yaşlarda söz konusu olması, beden eğitimi ve spor aktivitelerinin de çocukluk ve gençlik çağında alışkanlık haline getirilmesi ihtiyacı spor ile sosyalleşmeyi aynı dönemlerde birlikte ele almayı gerekli kılmaktadır (17). Ergun'a göre, spor fiziksel ve ruhsal yapıya sağladığı destek yanında disiplin, güven, rekabet ve arkadaşlık hislerini uyandırarak çocuğa sosyal rolünü de kazandırır. Engelli birey için bu sosyal rolün evrensel dili spordur (6).

Bir eğitim faaliyeti olan spor, ortak amaçları dile getirebilme gücünü ve takdir edebilme duygusunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra, spor, anlayış ve sorumluluk taşıyabilme ve işbirliği içinde düzen sağlama kabiliyetini de geliştirmektedir. Sebatsız ve enerjik olmayı sağlaması, sosyal gruba ve topluma mensubiyet gücünü kazandırmakla, birey ile toplum ilişkilerini daha ahenkli kılmaktadır (8).

Beden eğitimi ve spor etkinlikleri engelli bireylerin gerek engelleri dolayısıyla içinde bulundukları ruh hali ve gerekse toplumun kendilerine karşı olan tavırlarının doğal sonucu olarak ortaya çıkan saldırganlık, öfke ve kıskançlık gibi duygularını kontrol etmelerini sağlar (12). Spor, bireyin dinamik sosyal çevrelere katılımını sağlayan bir sosyal etkinlik olması özelliğinden dolayı, kişinin sosyalleşmesinde önemli bir role sahiptir. Modern toplumlarda sporun çoğunlukla kolektif bir etkinlik olduğu göz önünde bulundurulduğunda sportif faaliyetler aracılığıyla, sporla ilgilenen bireyler değişik insan gruplarıyla sosyal ilişkiye girmektedir. Spor bireyin kendi dar dünyasından kurtularak başka ortamlarda, başka kişilerden, inançlardan, düşüncelerden insanlarla iletişim içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlamaktadır. Bu yönüyle sporun, yeni dostluklar kurulmasına, pekiştirilmesine ve sosyal kaynaşmaya destek sağladığı ve özellikle engelli bireylerin topluma kazandırılmasında önemli rol üstlendiği söylenebilir (17).

Bu araştırmanın amacı, düzenli olarak yapılan beden eğitimi ve spor etkinliklerinin eğitilebilir zihinsel engelli (EZE) çocukların sosyalleşme düzeylerinde etkili olup olmadığını ve eğer etkili ise bu etkinin sosyalleşmenin hangi boyutunda ve hangi oranda gerçekleştiğini belirlemektir.

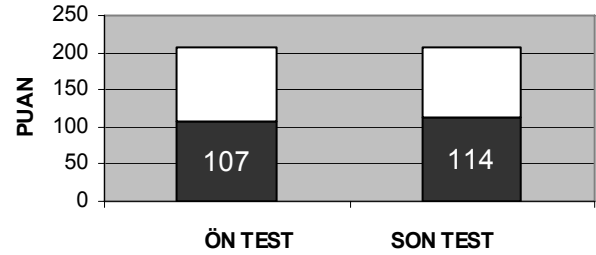
MATERYAL VE METOD

Araştırma ön test – son test modelinde desenlenmiştir. Grupların sosyalleşme düzeylerini belirlemek amacıyla veri toplama aracı olarak "American Association on Mental Deficiency" Adaptive Behavior Scala, (AAMD) uyumsal davranış skalasının gelişimsel özellikler alt başlıklarından biri olan "Sosyalleşme" alanındaki maddeler kullanılmıştır. AAMD uyumsal davranış skalası çocuk ve erişkinlerde günlük yaşam aktivitelerindeki bağımsızlık ve sosyal davranışları değerlendiren standartlaştırılmış bir veri toplama aracıdır (1). Skalanın sosyalleşme alt başlığındaki maddeler; işbirliği, yardımlaşma, başkalarını dikkate alma, ailesini, yakın çevresini, arkadaşlarını ve uzak tanıdıkları hakkında bilgi sahibi olma, grup oyunlarında veya faaliyetlerinde başkalarıyla etkileşimde bulunma, grup faaliyetlerine katılmadaki liderlik, faal üyelik ve basit üyelik özellikleri, bencillik özellikleri ile sosyal olgunluk özelliklerini belirlemeye yöneliktir.

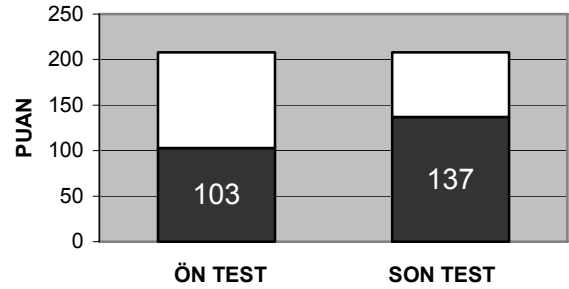
Araştırmaya Ankara Örs Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezinde Özel eğitim alan 8-11 yaşları arasında 16 EZE çocuk katılmıştır. Bunlardan 8'i uygulama, 8'i kontrol grubunu oluşturmuştur. Uygulama grubuna haftada 2 gün birer saat, içerik olarak; ısınma hareketleri,

işlevsel egzersizler ve sportif oyunlar bölümlerinden oluşan özel beden eğitimi programı, 18 hafta boyunca uygulanmıştır. Kontrol grubuna hiçbir sportif aktivite yaptırılmamıştır. Veri toplama aracı; 18 haftalık program öncesinde ve sonrasında çocukların anneleri ile özel eğitim öğretmenlerine uygulanmıştır. Grupların ön test ve son test ham puanları karşılaştırılmış ve elde edilen veriler grafikler yoluyla ifade edilmeye çalışılmıştır.

ŞEKİL 2.
KONTROL GRUBU ÖN TEST - SON TEST HAM
PUANLARI

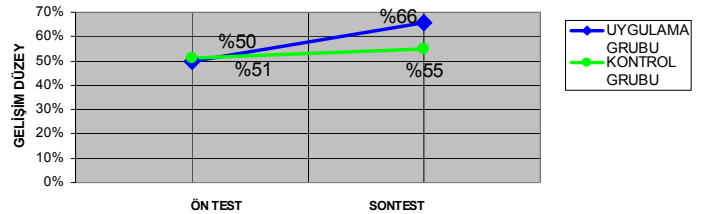
ŞEKİL 1.
UYGULAMA GRUBU ÖN TEST- SON TEST HAM
PUANLARI

LGULAR

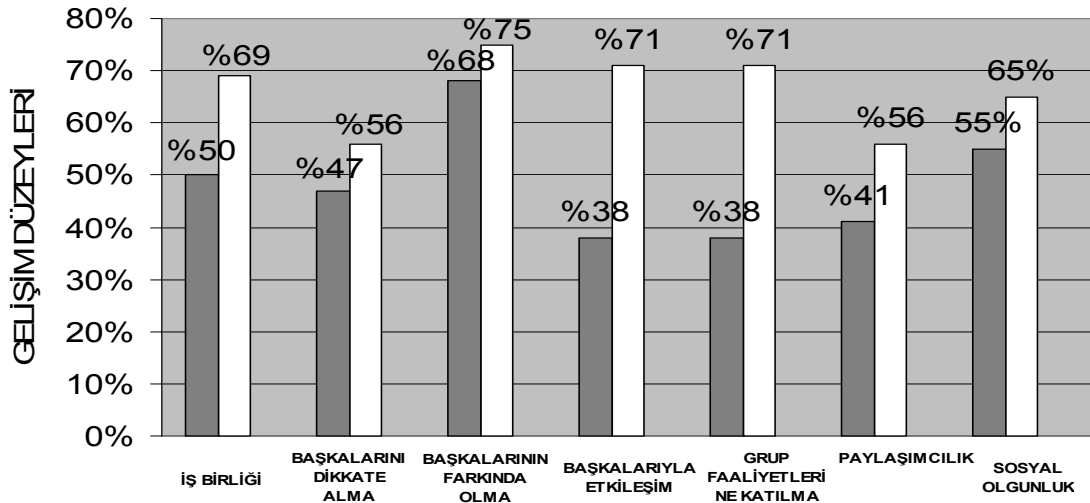
Uygulama grubunun ön test ham puanları toplamı 103 puan iken, uygulama programı sonrası son test puanları toplamının 137 puana çıktığı tespit edilmiştir (Şekil 1.). Kontrol grubunda ise ön test puanları toplamı 107, son test puanları toplamı 114 olarak belirlenmiştir

ŞEKİL 3.
UYGULAMA VE KONTROL GRUBU SOSYALLEŞME GELİŞİMİ

Uygulama grubunun sosyalleşme düzeyi, program öncesi % 50, program sonrası % 66 olarak tespit edilerek sosyalleşme düzeyinde % 16' lık artış belirlenmiştir (Şekil 3). Kontrol grubundaki sosyalleşme düzeyi ön test sonuçlarına göre %51 iken, son test sonuçlarına göre % 55 olarak tespit edilmiştir (Şekil 3).

ŞEKİL 4.
UYGULAMA GRUBU SOSYALLEŞME ALANLARINA GÖRE GELİŞİM ORANLARI

Uygulama grubu sosyalleşme alt başlıklarından iş birliği %19, başkalarını dikkate alma %9, başkalarının farkında olma %7, başkalarıyla etkileşim %33, grup faaliyetlerine katılma %33, paylaşımcılık %14 ve sosyal olgunluk %10 düzeylerinde alanlara göre gelişme olduğu belirlenmiştir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışma, düzenli olarak yapılan beden eğitimi ve spor etkinliklerinin eğitilebilir zihinsel engelli (EZE) çocukların sosyalleşme düzeylerinde etkili olup olmadığını ve eğer etkili ise bu etkinin sosyalleşmenin hangi boyutunda ve hangi oranda gerçekleştiğini belirlemek amacıyla yapılmıştır.

Bu çalışma bulgularına göre, uygulama programı başlamadan önce araştırma örneklemini oluşturan 8-11 yaşları arasındaki EZE çocuklardaki sosyalleşme düzeyinin gerek uygulama grubu, gerekse kontrol grubunda ortalama % 50 oranında olduğu belirlenmiştir. Uygulama programının devreye sokulmasıyla sosyalleşme düzeyinin uygulama grubu lehine ilerleme kaydettiği görülmektedir. Uygulama grubunun sosyalleşme düzeyi, program öncesi % 50, program sonrası % 66 olarak tespit edilerek sosyalleşme düzeyinde % 16' lık artış belirlenmiştir (Şekil 3). Kontrol grubundaki sosyalleşme düzeyi ise ön test sonuçlarına göre %51 iken, son test sonuçlarında % 55 olarak tespit edilmiştir (Şekil 3). Uygulama grubunda sosyalleşme alt başlıklarında gelişim gösterilen alanlar sırasıyla; grup faaliyetlerine katılma (% 33), başkalarıyla etkileşim (%33), iş birliği (%19), paylaşımcılık (%14), sosyal olgunluk (% 10), başkalarını dikkate alma (%9) ve başkalarının farkında olma (% 7) olarak belirlenmiştir. (Şekil 4).

Günümüzde beden eğitimi ve sporun bireylerin eğitiminde etkin bir araç olarak işlev gördüğü bilinmektedir. Söz konusu zihinsel engelli çocuklar olduğunda, beden eğitimi ve sporun bu çocukların genel gelişimleri üzerindeki etkilerine yönelik birçok araştırma yapılmıştır bunlardan sosyalleşme ile ilgili olarak birkaçının sonuçlarına göre; Gençöz (1997) zihinsel engelli çocuklarda basketbol eğitiminin davranış gelişimine etkileri konulu çalışmada, bu çocukların aile içi ve sınıf davranışlarında olumlu değişikliklerin olduğunu tespit etmiştir. McMahon (1998), yaptığı çalışmada rekreatif etkinliklerin engelli bireylerde çevreyle ve toplumla bütünleşme, arkadaşlık kurabilme ve sosyal kabulün oluşturulması bakımından önemini ortaya koymuştur. Chiang (2003), yaptığı çalışmada otistik çocuklar için eğlenceli bir ortamda yapılan fiziksel aktivitelerin sonucunda, sosyal doğal etkileşimin arttığı, yalnızlık duygusunun azaldığını ve akranlarıyla arkadaşlıklarını pekiştirdiğini belirtmiştir. Babkes (1999), aktif olarak spor yapan zihinsel engelli ergenler ile spor yapmayan akranlarını sosyalleşme ve aile içi davranış özelliklerini değerlendirmiş ve spor yapanların lehine önemli oranda fark olduğunu belirtmiştir.

Beden eğitimi ve spor etkinliklerinin doğal ortamı içinde bulunan tüm bireyleri farklı şekillerde etkilemekte ve tüm gelişim boyutlarını destekle-

mektedir. Bu çalışma sonucunda, eğitimin vazgeçilmez unsuru olan beden eğitimi ve sporun özellikle EZE çocukların sosyalleşmeleri yolunda etkin bir unsur olduğu belirgindir ve özel eğitim programları çerçevesinde beden eğitimi ve spor etkinlikleri hak ettiği yeri almalıdır.

KAYNAKLAR

1. Azula, M., Msall, M. E., Buck, G., Measuring functional status and family support in older school-aged children with cerebral palsy, Comparison of three instruments. Arch Phys Med Rehabil, 81: 307- 311, 2000.
2. Babkes, M. L., Sport and physical activity socialization of youth with moderate cognitive needs: An expectancy-value perspective on parental influence University of Northern Colorado, 1999.
3. Baysal, N. Zeka Özürlü Çocukların Dil Gelişimleri ve Eğitimleri. Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri, (Ed: Ş. Bilir). Ankara: Ayyıldız Matbaası, 131,1986.
4. Binbaşoğlu, C., Eğitim Psikolojisi. Ankara: Yargıcı Matbaası,7, 1995.
5. Chiang, T., Effects of a therapeutic recreation intervention within a technology-based physical activity context on the social interaction of male youth with autism spectrum disorders, Indiana University, 2003.
6. Ergun, N., Bedensel Engelli Çocuk ve Spor. Çoluk Çocuk Dergisi. 5: 26: 50, 2003.
7. Eripek, S., Zihinsel Engelli Çocuklar. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları,18,1993.
8. Erkal, M., Sosyolojik Açardan Spor. İstanbul: Kutsun Matbaası,89, 1992.
9. Ersoy, Ö., Avcı, N., Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Eğitimleri. Özel Eğitim. İstanbul: YA-PA Yayınları,158,2000.
10. Gençöz, F., The effects of basketball training on the maadaptive behaviours of trainable mentally retarded children, Research In Developmental Disabilities, 18: 1-8, 1997.
11. Güven, N., "Özürlü Çocuklar ve Eğitimleri" (Ed. Şule Bilir). Hacettepe Üniversitesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bölümü. Ankara, 1986.
12. Kınalı, G., Zihin Engellilerde Beden - Resim - Müzik Eğitimi. Farklı Gelişen Çocuklar. (Ed: A. Kulaksızoğlu), İstanbul: Epsilon Yayınları, 2003.
13. McMahon, D. J., Social acceptance of children with developmental handicaps in integrated daycamps, University of Toronto (Canada), 1998.
14. Özer, D., Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor. Ankara: Nobel Yayınları,25,31,2001.
15. Tuğrul, B., Hacettepe Üniversitesi Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümü Ders Notları. Ankara, 1992.
16. Yavuzer H., Çocuk Psikolojisi, Altın Kitaplar, İstanbul, 55,1988.
17. Yetim, A., Sosyoloji ve Spor. Topkar Matbaacılık, Trabzon, 119,157,159,2000.

ANTRENÖRLÜK BÖLÜMÜ VE SPOR YÖNETİCİLİĞİ BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN VÜCUT İMAJİ ALGILARI ARASINDAKİ FARKLILIK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

YILMAZ, İ. *; ÇELİK, V. O. *;

**Anadolu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
TÜRKİYE*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Antrenörlük Bölümü ve Spor Yöneticiliği Bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin vücut imajı algıları arasında fark olup olmadığını ortaya koymaktır. Öğrencilerin Vücut imajı algılarını ölçmek amacıyla Fronzoi & Shields (1984) tarafından geliştirilen Vücut Saygınlık Ölçeği'nden (Body Esteem Scale) yararlanılmıştır. Yararlanılan bu ölçek, Anadolu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören Antrenörlük Bölümü ve Spor Yöneticiliği Bölümü öğrencilerine uygulanmış, çalışmada 52 Antrenörlük Bölümü ve 76 Spor Yöneticiliği Bölümü öğrencisinin (N = 128) ankete verdiği yanıtlar dikkate alınmıştır. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrencilere cinsiyetleri, yaşları, spor branşları ile ilgili sorular sorulmuş ve yanıtlamaları istenmiştir. Antrenörlük Bölümü ve Spor Yöneticiliği Bölümü öğrencilerinin vücut imajı algılarını karşılaştırmak amacıyla "t" - testi uygulanmıştır. Verilerin işlenmesinde ise SPSS paket programından yararlanılmıştır. Yapılan işlemler doğrultusunda Cronbach's Alpha değeri, 0,908 olarak bulunmuştur. Gerçekleştirilen "t"-testi" sonucunda, Antrenörlük Bölümü ve Spor Yöneticiliği Bölümü öğrencilerine uygulanan ölçekte yer alan 35 maddenin 15'inde anlamlı bir farklılık ($p<.05$) gözlenmiştir. Anlamlı farklılık gözlenen maddeler ise şunlardır; Vücut kokusu, dudaklar, bel, biceps, çene, gözlerin görünüşü, yanaklar ve elmacık kemikleri, basenler, cinsel güç, ayaklar, karın bölgesi, sağlık durumu, vücut kılları, fiziksel durum ve kilo.

Anahtar Sözcükler: *Vücut İmajı, Fiziksel Aktivite, Vücut İmajı Algısı.*

Giriş

İçinde bulunduğumuz yüzyıl içerisinde vücut imajı kavramı önemli bir araştırma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Psikologlar ve antropologlar tarafından gerçekleştirilen geleneksel vücut imajı ölçümleri, bu ilginç konuya karşı ilginin artmasına neden olmuştur (1). Vücut imajı ile ilgili literatür incelendiğinde, ilk çalışmaların kadınlar ve onların ince kalma arzuları üzerine odaklandığı görülmektedir. Ancak son yıllarda erkekler ve onların vücut imajı algıları üzerine çalışmalarla da karşılaşılmaktadır (2).

Erkekler üzerinde gerçekleştirilmiş bu çalışmalar sonucunda kadınların toplum tarafından onaylanan ince bayan tipinde olmayı arzuladıkları belirtilirken, erkeklerin ise kas kütlelerini artırmayı ve vücut yağ oranlarını azaltmayı istedikleri ortaya çıkmıştır (3).

Vücut imajı çalışmaları kadınlar ve erkekler arasındaki vücut imajı algısı farklılığı üzerinde odaklanmış görünse de çeşitli toplumlarda ve kültürlerde ampüteler, sporcular, engelliler, Afro-Amerikalı bayanlar üzerine yapılmış çalışmalarla da karşılaşmak mümkündür.

Son yıllarda, egzersiz ve spor bilimi alanında çalışan araştırmacıların bu konuyla ilgilendikleri gözlenmektedir. Egzersiz ve spor bilimcileri özellikle vücut imajı ve fiziksel aktivite ilişkisi üzerinde durmaktadırlar. Bunun nedeni ise egzersiz ya da antrenman programına bağlılıkta vücut imajı algısının oynadığı önemli rol olarak açıklanmaktadır. Egzersiz ve spor bilimcileri tarafından geliştirilen ölçüm teknikleri ile değişik gruplardaki bireylerin (sporcu, sedanter, yaşlı, genç, fiziksel mücadele sporcuları vb.) vücut imajı algıları ölçülerek karşılaştırmalar yapılmıştır (1). Vücut imajı ve fiziksel aktivite arasındaki ilişki sanılanın aksine genel kanının çok ötesinde sonuçlar vermiştir. Gerçekleştirilen son çalışmalarda, özel fiziksel alt alanlardaki gelişim (dayanıklılık, kuvvet, vücut çekişliği vb.) genel fiziksel algıyı olumlu yönde etkilemekte, bu da genel olarak bireyin kendine duyduğu saygıyı etkilemektedir (4).

Vücut İmajı Kavramı

Farklı alanlarda çalışan değişik bilim adamları tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda çok değişik vücut imajı tanımlarına rastlamak mümkündür. Vücut imajı kavramı, vücudun ağırlığı, şekli ve hacmi ile ilişkili görünüşün, bireyin kendisi tarafından nasıl algılandığı şeklinde ifade edilmiştir (5). Bir başka tanımda ise vücut imajının, insanların gerçekte nasıl göründükleri ile nasıl görünmek istedikleri arasındaki karşılaştırma hakkındaki algıları, inançları ve duygularıdır biçiminde belirtilmiştir. Sözü edilen bu karşılaştırma sadece kendi kendilerine değil, diğer insanlarla da yapılmaktadır (6). Vücut imajı algısı/sosyal/duygusal bir modeldir. Gerçekte vücut imajı hem algısal bir yapı hem de duygusal tutumların ve başkalarıyla girdiğimiz etkileşimin yansımasıdır (7). Schilder'e göre bu kavram zihnimizde canlandırdığımız kendi vücutlarımızın fotoğraflarını (8). Schilder'in bu tanımını daha da genişleten Allamania, vücut imajını bedensel deneyimlerden hareketle gelişen, davranış şeklini ve içsel imajın özünü etkileyen kompleks bir psikolojik organizasyon olarak tanımlar (9). Bir başka tanımda ise bu kavram bedeninin özüne ilişkin görsel, dokunsal ve motorsal deneyimlerin içsel betimlemesi olarak ifade edilmiştir (10). Görüldüğü gibi vücut imajı kavramıyla ilgili çok sayıda ve farklı tanımlama yapıldığı görülmektedir.

Yapılan tüm bu tanımlardan hareketle bu kavramı özetlemek gerekirse, vücut imajı bedenin parçaları ve fonksiyonlarına ilişkin sahip olduğumuz algılarını, tutumların, inançların ve duyguların kendi zihnimizdeki ideal beden yapısı ve başkalarının bedenleri ile karşılaştırılmasını içeren karmaşık bir psikolojik organizasyon" şeklinde ifade edilebilir. Gerçekleştirilen bu çalışmada da Anadolu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören Antrenörlük ve Spor Yöneticiliği bölümü öğrencilerinin vücut imajı algıları arasındaki farklılığın ortaya konması amaçlanmıştır.

Metodoloji

Antrenörlük ve Spor Yöneticiliği bölümü öğrencilerinin vücut imajı algıları arasındaki farklılığı ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışmada, iki yada çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan ilişkisel tarama modellerinden karşılaştırmalı tarama yöntemi (11) kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini Anadolu Üniversitesi'nde 2004-2005 eğitim döneminde Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda öğrenim gören 1., 2., ve 3. sınıf Antrenörlük ve Spor Yöneticiliği bölümü öğrencileri oluşturmaktadır. Her bir bölüm öğrencilerine, 90'ar adet ölçek dağıtılmış ve yanıtlamaları istenmiştir. Gerçekleştirilen bu işlem sonucunda antrenörlük bölümünden 52, spor yöneticiliği bölümünden de 76 öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Antrenörlük bölümü için ölçeğin geriye dönüş oranı %57. 7, spor yöneticiliği bölümü için ise %84. 4 olarak saptanmıştır.

Bu çalışmada verilerin toplanması amacıyla Fronzoi & Shields (1984) tarafından geliştirilen Vücut Saygınlık Ölçeği'nden (Body Esteem Scale) yararlanılmıştır. Ölçek 35 adet vücut organı ya da fonksiyonunu içermektedir. Öğrencilerden her bir madde ile ilgili kişisel görüşleri alınmıştır. Ölçekte 5 dereceli likert tipi skala kullanılmıştır. "Çok iyi hissediyorum" 5 puan, "İyi hissediyorum" 4 puan, "Ne iyi ne kötü hissediyorum" 3 puan, "Kötü hissediyorum" 2 puan ve "Çok kötü hissediyorum" 1 puan olmak üzere numaralandırılmıştır. Bunların dışında öğrencilerden cinsiyetleri ve bölümleri ile bilgi vermeleri istenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığının ölçülmesi amacıyla Cronbach Alpha testi yapılmış ve sonuç 0,9098 olarak bulunmuştur. Bu değer, 1'e çok yakındır ve anketin içsel tutarlılığının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

Farklılıkların incelenmesine yönelik teknikler 3 grup altında toplanmaktadır. Bunlardan biri de iki grup arasındaki farklılıkların incelenmesi yani bağımsız (independent samples t test) iki grup "t" tesidir (12). Antrenörlük bölümü ve spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin vücut imajı algıları arasındaki farklılığı bulmak amacıyla "t" testi uygulanmıştır. Araştırmayla ilgili istatistiksel işlemlerin yapılması için SPSS paket programı uygulanmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmaya katılan 128 öğrencinin 52'si Anadolu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Antrenörlük bölümü, 76'sı ise Spor Yöneticiliği bölümü öğrencisidir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin 24 bayan, 104'ü ise erkektir. Antrenörlük ve spor yönetici-

liği bölümü öğrencilerinin Vücut Saygınlık Ölçeği'ne verdikleri yanıtlar doğrultusunda, ölçekte yer alan 35 maddenin 20'sinde her iki bölüm öğrencileri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($p<0,05$). Herhangi bir farklılığa rastlanamayan bu maddeler iştah durumu, burnun görünüşü, fiziksel dayanıklılık, refleksler, kassal dayanıklılık, enerji seviyesi, uyluk, kulakların görünüşü, vücut yapısı, fiziksel koordinasyon, kalçalar, çeviklik, omuz genişliği, kollar, göğüs yada meme, bacaklar, vücut şekli ve fizik, cinsel organlar, cinsel aktivite ve yüzdür. Buna karşın verilen yanıtlara göre, ölçekte yer alan 15 maddede, antrenörlük bölümü ve spor yöneticiliği bölümü öğrencileri arasında anlamlı bir fark olduğu ortaya konmuştur ($p<0,05$). Anlamlı farklılık gözlenen bu maddeler ise vücut kokusu, dudaklar, bel, biceps, çene, gözlerin görünüşü, yanaklar ve elmacık kemikleri, basenler, cinsel güç, ayaklar, karın bölgesi, sağlık durumu, vücut kılları, fiziksel durum ve kilodur.

Antrenörlük bölümü ve spor yöneticiliği bölümü öğrencileri arasında anlamlı farklılık tespit edilen maddelere verilen ortalama puanlarına göz atıldığında su sonuçlara ulaşılmıştır. Vücut kokusu ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 3,96, spor yöneticiliği bölümünde ise 2,76'dır. Dudakların görünüşü maddesine verilen puanların ortalaması Antrenörlük bölümünde 4,06, spor yöneticiliği bölümünde 4,37'dir. Bel bölgesi ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 3,67, spor yöneticiliği bölümünde 4,03'dür. Biceps ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 3,71, spor yöneticiliği bölümünde 4,20'dir. Çene ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 4,06 spor yöneticiliği bölümünde 3,67'dir. Gözlerin görünüşü ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 4,12 spor yöneticiliği bölümünde 3,74'tür. Yanaklar ve elmacık kemikleri ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 3,96 spor yöneticiliği bölümünde 4,32'dir. Basenler ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 3,83 spor yöneticiliği bölümünde 4,12'dir. Cinsel güç ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 4,62 spor yöneticiliği bölümünde 4,04'tür. Ayaklar ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 4,13, spor yöneticiliği bölümünde 4,46'dır. Karın bölgesi ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 3,96, spor yöneticiliği bölümünde 4,45'tir. Sağlık durumu ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 4,33, spor yöneticiliği bölümünde 3,80'dir. Vücut kılları ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 3,73, spor yöneticiliği bölümünde 3,21'dir. Fiziksel durumu ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 4,27, spor yöneticiliği bölümünde 3,74'tür. Kilo ile ilgili maddeye verilen puanların ortalaması antrenörlük bölümünde 3,98, spor yöneticiliği bölümünde 4,38'dir.

Antrenörlük ve spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin Vücut Saygınlık Ölçeği'ne verdikleri yanıtlar doğrultusunda her iki bölüm öğrencilerinin de genel anlamda olumlu vücut imajı algısına sahip oldukları ifade edilebilir. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun herhangi bir spor branşı ile ilgilendikleri düşünüldüğünde bu sonuç, gerçekleştirilen diğer çalışmalar ile paralellik göstermekte ve fiziksel aktivite ve vücut imajı algısı arasındaki olumlu ilişkiyi de doğrulamaktadır. Her iki bölüm öğrencilerinin kişisel vücut imajı algıları olumlu olmakla birlikte, bazı vücut bölümleri ve organları ile ilgili görüşleri arasında anlamlı bir farklılık gözlenmektedir. Anlamlı farklılık görülen vücut fonksiyonları ve organlarından vücut kokusu, çene yapısı, gözlerin görünüşü, cinsel güç, sağlık durumu ve fiziksel durumla ilgili antrenörlük bölümü öğrencilerinin spor yöneticiliği bölümü öğrencilerine göre daha olumlu bir algıya sahip oldukları ifade edilebilir. Buna karşılık dudakların görünüşü, bel bölgesi, biceps, yanaklar ve elmacık kemiklerinin görünüşü, basenler, ayaklar, karın bölgesi, vücut kılları ve kilo ile ilgili maddelerde spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin, antrenörlük bölümü öğrencilerine göre daha olumlu bir algıya sahip oldukları ortaya konmuştur. Elde edilen bu bilgiler doğrultusunda antrenörlük bölümü öğrencilerinin genel sağlık ve fizik durumlarından memnun oldukları, cinsel anlamda kendilerini güçlü hissettikleri özellikle çene ve gözleri ile ilgili olumlu düşündükleri, spor yöneticiliği bölümü öğrencilerinin ise vücut şekilleri ve fiziksel dış görünüşleri ile ilgili antrenörlük bölümü öğrencilerine göre daha olumlu bir algıya sahip oldukları ifade edilebilir.

Tablo 1. Ant. ve Spor Yön. Böl. Öğr. Vücut İmajı Algıları Farklılık Tablosu (* $p<0,05$, ** $p<0,01$)

	Bölüm	Mean	N	Sig.
Vücut Kokusu	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,96 2,76	52 76	0,000**
İştahlı Olma	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	4,19 4,29	52 76	0,434
Burun	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,94 4,04	52 76	0,541
Fiziksel Dayanıklılık	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	4,00 4,17	52 76	0,207
Refleksler	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	4,27 4,08	52 76	0,152
Dudaklar	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	4,06 4,37	52 76	0,019*
Kassal Dayanıklılık	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,98 4,24	52 76	0,81
Bel	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,67 4,03	52 76	0,027*
Enerji Seviyesi	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,83 3,67	52 76	0,365
Uyluk (Üst Bacak)	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,96 4,05	52 76	0,520
Kulaklar	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,90 4,08	52 76	0,286
Biceps	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,71 4,20	52 76	0,002**
Çene	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	4,06 3,67	52 76	0,013*
Vücut Yapısı	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	4,10 4,26	52 76	0,213
Fiziksel Koord.	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,94 4,04	52 76	0,456
Kalçalar	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,90 3,89	52 76	0,952
Çeviklik	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	4,10 3,93	52 76	0,240
Omuz Genişliği	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,96 3,96	52 76	0,994
Kollar	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,92 3,82	52 76	0,494
Göğüs ya da Meme	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,96 3,84	52 76	0,475
Gözlerin Görünüşü	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	4,12 3,74	52 76	0,012*
Yan. ve E. Kemikleri	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,96 4,32	52 76	0,009**
Basenler	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,83 4,12	52 76	0,014*
Bacaklar	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	4,15 3,93	52 76	0,117
Vücut Şekli ve Fizik	Antrenörlük Spor Yöneticiliği	3,94 4,16	52 76	0,147

	gi			
Cinsel Güç	Antrenörlük Spor Yöneticili- ği	4,62 4,04	52 76	0,000**
Ayaklar	Antrenörlük Spor Yöneticili- ği	4,13 4,46	52 76	0,016*
Cinsel Organlar	Antrenörlük Spor Yöneticili- ği	4,54 4,29	52 76	0,59
Karın Bölgesi	Antrenörlük Spor Yöneticili- ği	3,96 4,45	52 76	0,000**
Sağlık Durumu	Antrenörlük Spor Yöneticili- ği	4,33 3,80	52 76	0,000**
Cinsel Aktivite	Antrenörlük Spor Yöneticili- ği	4,29 4,22	52 76	0,660
Vücut Kılıfı	Antrenörlük Spor Yöneticili- ği	3,73 4,21	52 76	0,004**
Fiziksel Durum	Antrenörlük Spor Yöneticili- ği	4,27 3,74	52 76	0,001**
Yüz	Antrenörlük Spor Yöneticili- ği	4,02 4,20	52 76	0,157
Kilo	Antrenörlük Spor Yöneticili- ği	3,98 4,38	52 76	0,011*

KAYNAKÇA

1. TRITSHLER, K., *Practical Measurement and Assessment*, Lipincott Williams & Wilkins, Philadelphia, s. 409-421,2000.
2. Tylka, T. L., Bergeron & Schwartz, J. P. Develpoment and Psychomatic Evaluation of the Male Body Attitudes Scale (MBAS), *Body Image*, vol: 2, Issue 2, 161-175, 2005.
3. Stanford, J. N. & McCabe, M. P. Sociocultural Influences On Adolescent Boys Body Image and Body Change Strategies, *Body Image*, Vol: 2, Issue, 2, 105-113,2005.
4. FOX, K. R., and CORBIN, C. B., The Physical Self-Perception Profile: Development and Preliminary Validation, *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11: 408, 1989
5. THOMPSON, J. K., *Body Image Disturbance: Assessment and Treatment*, New York, Pergamon Press, 1990.
6. *Body Image*, Healthy Information Line at Women's Healthy Victoria (WHV), hil@whv.org.au, 2002.
7. RIVA, G. & MELIS, L., Virtual Reality For The Treatment of Body Image Disturbances, Applied Technology For Neuro-Psychology Lab., Instituto Auxologico Italiano, <http://utenti.lycos.it/dualband/pdf/rivaetal.pdf>
8. SCHILDER, P., *The Image and Appearance of Human Body*, New York: International Universities Press, 1950
9. ALLAMANI, A., & ALLENRANZI, P., Body Image: Dimensions and Measures. A Clinic Research. *Archivio di Psicologia Neurologia Psichiatria*, 2, 171-195
10. PAILLARD, J., *Body Schema and Body Image-A Double Dissociation*, Marseilles, Motor Control, Today and Tomorrow, 1999, www.up.univ-mrs.fr/wcnia/ressources/body-schema.pdf
11. Karasar, N. Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s. 81,1999.
12. Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S., SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Yayıncılık, Ankara, s. 158, 2004.

P-402

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BÖLÜMÜNDE OKUYAN ÖĞRENCİLERİN BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR DERSİNE İLİŞKİN TUTUMLARININ ARAŞTIRILMASI

ARIKAN, A. N *.; GÖKTAŞ, Z*.; PEPE, K **.; TOY, E.;**
Balıkesir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu
Mehmet Akif Ersoy Üni. Eğt. Fak. Bed. Eğt. Ve Spor Böl.

ÖZET

Araştırma sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor dersine ilişkin tutumlarının belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Amaca uygun olarak 30 soruluk 5 dereceli likert tipi Tamamen katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Hiç katılmıyorum şeklinde anket soruları geliştirilmiştir. Anket soruları öğrencilerden Beden Eğitimi ve Spor dersi ile ilgili olumlu ve olumsuz görüşlerin yazılması istenerek ve benzer anketlerden de yararlanılarak geliştirilmiştir. Anketin kapsam geçerliği, anlaşılabilirliği ve güvenilirliği test edilmiştir. Alpha güvenirlik kat sayısı 0,92 olarak bulunmuştur.

Geliştirilen anket Mehmet Akif Ersoy ve Balıkesir Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Sınıf Öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrencilere tesadüfi örneklem yöntemi ile yapılmıştır. Anketleri hatasız cevaplayan 95 erkek, 182 kız olmak üzere toplam 277 öğrencinin anketleri değerlendirilmeye alınmıştır.

İstatistik işlem olarak her soru için çapraz tablo işlemi yapılarak frekans ve yüzde (%) dağılımı elde edilmiştir. İşlem sonucunda verilen cevap gözenciklerinin yüzde değerleri incelenerek değişkenler arasında ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

Elde edilen veriler sonucunda sınıf öğretmenliğinde okuyan öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor dersine karşı tutumlarının genelde olumlu olduğu ancak cinsiyet faktörü açısından bakıldığında erkek öğrencilerin kız öğrencilere karşı tutumlarının daha kuvvetli olduğunu söyleyebiliriz.

Anahtar sözcükler: Sınıf öğretmenliği, Beden eğitimi, Tutum

THE ATTITUDES OF STUDENTS TOWARDS PHYSICAL EDUCATION AND SPORT COURSE, STUDYING AT THE DEPARTMENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHING.

This study has been done in order to determine the attitudes of students towards physical education and sport course, studying at the department of primary school teaching.

A questionnaire consists of 30 questions, 5 degree likert type, having 'completely agree, agree, undecided, disagree and strongly disagree' choices test has been developed with the written answers of the students about their thoughts on physical education course and with the help of the similar questionnaires.

Context validity, comprehensibility and the reliability of the questionnaire have been tested. And Alpha reliability coefficient has been calculated as 0.92.

This questionnaire has been applied to the students studying primary school teaching in school of education at Mehmet Akif Ersoy and Balıkesir Universities with the method of random sampling. Totally 297 students of 182 female and 95 male students have participated to this study.

As statistical process, cross-table process has been done for each question and frequency and percentage dispersion have been obtained. Following the process, percentage values of the answers have been analyzed and checked whether there are relations between the variables or not.

According to the data obtained, it can be stated that, in general, the attitudes of the students towards physical education and sport

course, studying at primary school teaching are in a positive way. However, when it has been examined from the point of gender factor, it has been seen that male students have positive attitudes than the female students.

Key Words: Primary School Teaching, Physical Education, Attitude

GİRİŞ

İnsanları diğer canlılardan ayıran en büyük özelliklerinden biri elde ettikleri bilgi ve birikimleri yeni nesile aktarmalarıdır. Bunu da eğitim ve öğretim yoluyla yapmaktadır. Bilim adamları eğitimi bakış açlarına göre öзде aynı olmakla birlikte çeşitli şekillerde tanımlamaktadırlar. Bu tanımlardan bazıları şöyledir;

Eğitim, bireyleri ve toplumları düzgün bir yaşam biçimine ulaştırma ve sahip olunan bilgi, beceri ve değerleri planlı bir şekilde bir sonraki kuşağa aktarmada ve bu arada insan davranışlarını yaşantılar yoluyla değiştirme sürecidir (13).

Bilgi, davranış ve kabiliyetlerin geliştirilmesi ve kazandırılması için uygulanan sürekli faaliyetler dizisidir (5).

Eflatun, “ eğitim, beden ve ruha yetenekli olduğu güzelliği vermektir”. E. Durkheim, “ Eğitim, yetişkin kuşakların toplumsal yaşama elverişli olmayanlar üzerinde yaptığı etkidir”. J. Mill, “eğitim, kişiyi önce kendisi, sonra başkaları için mutluluk aracı yapmaktır (9) şeklinde ifade etmektedir. En geniş ve kapsamlı tanımı ise Tyler, “ eğitim, öğretim aracılığı ile bireyin davranışında istendik değişiklikler meydana getirici nitelikte, sistemli bir süreçtir” (12) derken Blomm ise eğitimi, kişinin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik değişme yaratma süreci” olarak tanımlamaktadır (2).

Birey yaşamını sürdürdüğü toplum içerisinde aldığı eğitimin her aşamasında yeni bilgiler öğrenerek yeni davranış ve tutumlar geliştirerek kendini yetiştirmektedir. Elde ettiği bu istendik bilgi ve davranışları da kendinden sonraki nesillere aktarmaktadır. Bu bilgiler eğitim yoluyla verilmektedir. Verilen bilgiler bireylere farklı oranda katlı sağlamaktadır.

Eğitim bireyin davranışlarının değiştirilmesini amaçlar. Davranış insanın gözlenebilen ya da ölçülebilen bilinçli etkinliklerin tümünü kapsar. Bu anlamda bir kişinin bir duruma, bir olaya ya da çevresindeki her hangi bir karşıtına yapacağı tepki, bunlara ilişkin düşünce, tutum ve duygusu değiştirildiğinde, o kişi değiştirilmiş olmaktadır. Başka bir deyişle o kişi eğitim sürecinden geçirilmiştir (1). Eğitim insan ile yaşam arasında bir köprü durumundadır. İnsanın çevresinde olan değişimler

çeşitli yönlerle bazı etkiler yapar. Bireyin bu etkilere yeni tepkiler göstermesi ve karşılaştığı sorunları çözmesi zorunludur. Okul, böyle bir ortamda insanın çevresinde sürekli oluşan değişiklikleri karşılamak üzere birey davranışlarını değiştirmek ve yeni davranışlar ve tutumlar kazandırmakla yükümlüdür (11). Eğitim sürecinden geçen bireyin davranışlarında bir değişimin olması ve bu davranışlarında olumlu yönde olması beklenir (4)

Smith'in “tutumu; bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir” (6). Cüceloğlu'nda oldukça organize olmuş uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimidir şeklinde tanımlamaktadırlar (3). Pett ve Cacioppo, tutumları belirleyen temel kavramların “inançlar” ve “davranışlar” olduğunu belirtmektedirler (10). Morgan; tutumların üç bileşeninden söz eder. Bunlar; bir nesne ile ilgili olumlu ve olumsuz duyguların oluşturduğu duygusal, inançların oluşturduğu bilişsel, duygu ve inançlara uygun bir biçimde davranma eğiliminden oluşan davranışsal bileşendir (7). Açıklamalardan da anlaşıldığı üzere tutum; duygu düşünce ve eylem boyutları olan ve davranışları etkisi altına alan bir eğilim olmaktadır. Özçelik; tutumların üç bileşeninin, aslında bir bütünsellik içinde olduğunu belirtmektedir (8). Bu bilgiler bağlamında araştırmada Eğitim Fakültelerinin Sınıf Öğretmenliği bölümünde okuyan ve beden eğitimi ve spor dersi de alan, öğretmenlik sürelerince sınıf öğretmeni olarak öğrencilerine beden eğitimi ve spor dersi de okutacak olan öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin tutumlarının ortaya konması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOD

Araştırmanın evreni Mehmet Akif Ersoy ve Balıkesir Üniversitesi sınıf öğretmenliği bölümü öğrencileridir. Örneklem grubu ise bu bölümde okuyan 2. ve 3. cü sınıftan tesadüfi olarak seçilen bazı öğrencilerden oluşmuştur. Araştırmada veriler, yazılı kaynaklardan ve anket yöntemi ile elde edilmiştir. Amaca dönük bir anket geliştirilmiştir. Geliştirilen anketin kapsam geçerliği, anlaşılabilirliği, güvenilirliği test edilmiş olup alpha güvenirlik katsayısı sayısı 0,92 bulunmuştur. Anket, sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrenciler arasında her sınıftan tesadüfi örneklem yöntemi ile birebir görüşülerek yapılmıştır. Elde edilen verilere istatistik işlem olarak her soru için çapraz tablo işlemi yapılarak frekans ve yüzde (%) dağılımı elde edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1: Katılımcıların “Beden Eğitimi Ve Spor Dersinden Hoşlanırım” Önermesine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Değişkenler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
	67	18	4	4	2	95
Erkek	%70,5	%18,9	%4,2	%4,2	%2,1	%100,0
	59	89	20	14	0	182
Bayan	%32,4	%48,9	%11,0	%7,7	0	%100,0
Toplam	126	107	24	18	2	277
	%45,5	%38,6	%8,7	%6,5	%0,7	%100,0

Katılımcıların önemli bir çoğunluğunun Beden Eğitimi ve Spor dersinden hoşlandıkları anlaşılmaktadır (%45,5 ve %38,6). Bunu %8,7 ile kararsız olanlar takip etmektedir.

Beden Eğitimi ve Spor dersinden tamamen hoşlanan erkeklerin oranı %70,5 dir. Bayanlar da ise bu oran %32,4'dür. Katılıyorum olarak belirten bayanların oranı %48,9 iken erkeklerde ise bu oran daha düşüktür (%18. 9).

Tablo 2: Katılımcıların “Beden Eğitimi Ve Spor Dersi Bana Çekiçi Gelmiyor” ÖnermesineYönelik Görüşlerinin Dağılımı

Değişkenler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
	8	12	4	24	47	95
Erkek	%8,4	%12,6	%4,2	%25,3	%49,5	%100,0
	7	40	18	75	42	182
Bayan	%3,8	%22	%9,9	%41,2	%23,1	%100,0

Toplam	15	52	22	99	89	277
	%5,4	%18,8	%7,9	%35,7	%32,1	%100,0

Katılımcıların yaklaşık %68'i Beden eğitimi ve spor dersi bana çekici gelmiyor önerisine katılmamaktadırlar.

Cinsiyetler açısından bakıldığında, erkeklerin yaklaşık yarısı beden eğitimi ve spor dersi bana çekici gelmiyor önerisine hiç katılmamaktadırlar.

Bu oranın bayanlara doğru azaldığı görülmektedir (%23, 1). Katılmıyorum diyen bayanların oranı %41,2'dir. Erkeklerde ise bu oran daha düşüktür (%25,3). Katılıyorum olarak belirten bayanların oranı %22'dir. Bu oran erkeklerde ise daha düşüktür (%12,6). Kararsızım ve tamamen katılıyorum olarak belirten erkek ve bayan katılımcıların oranları yaklaşık bir değer göstermektedir (%4,2-%9,9 ve %8,4-%3,8).

Tablo 3: Katılımcıların "Beden Eğitimi Ve Spor Dersi Alanı Ne Olursa Olsun Her Öğrenci İçin Önemlidir" Önermesine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Değişkenler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Erkek	61	23	8	1	2	95
	%64,2	%24,2	%8,4	%1,1	%2,1	%100,0
Bayan	85	81	12	4	0	182
	%46,7	%44,5	%6,6	%2,2	0	%100,0
Toplam	146	104	20	5	2	277
	%52,7	%37,5	%7,2	%1,8	%0,7	%100,0

Katılımcıların önemli bir çoğunluğu (%90,2) Beden eğitimi ve spor dersi alanı ne olursa olsun her öğrenci için önemlidir önermesine katılmaktadır.

Beden eğitimi ve spor dersi alanı ne olursa olsun her öğrenci için önemlidir önermesine tamamen katılıyorum ve katılıyorum cevabı veren erkek ve bayan öğrencilerin oranlarında farklılıklar vardır (%64,2-%46,7 ve %24,2-%44,5).

Tablo 4: Katılımcıların "Boş Zamanlarda Spor Yapmaktan Hoşlanırım" Önermesine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Değişkenler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Erkek	46	32	8	7	2	95
	%48,4	%33,7	%8,4	%7,4	%2,1	%100,0
Bayan	41	81	33	22	5	182
	%22,5	%44,5	%18,1	%12,1	%2,7	%100,0
Toplam	87	113	41	29	7	277
	%31,4	%40,8	%14,8	%10,5	%2,5	%100,0

Katılımcıların %72,2'si boş zamanlarda spor yapmaktan hoşlanırım önermesine katılmaktadır. Bunu kararsız olanlar (%14,8) ve katılmayanlar takip etmektedir (%10,5).

Cinsiyetler açısından bakıldığında; boş zamanlarda spor yapmaktan hoşlanan erkeklerin oranı %82,1'dir. Bayanlarda ise bu oran daha düşüktür (%67).

Tablo 5: Katılımcıların "Beden Eğitimi Ve Spor Dersi İnsan Sağlığı İçin Önemlidir" Önermesine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Değişkenler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Erkek	68	16	5	4	2	95
	%71,6	%16,8	%5,3	%4,2	%2,1	%100,0
Bayan	129	43	4	4	2	182
	%70,9	%23,6	%2,2	%2,2	%1,1	%100,0
Toplam	197	59	9	8	4	277
	%71,1	%21,3	%3,2	%2,9	%1,4	%100,0

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu (%92,4) beden eğitimi ve spor dersi insan sağlığı için önemlidir görüşüne katılmaktadırlar.

Cinsiyetler açısından bakıldığında; erkek ve bayan öğrencilerin beden eğitimi ve spor dersi insan sağlığı için önemlidir önermesine verdikleri cevapların dağılımında pek bir farklılık yoktur.

Tablo 6: Katılımcıların "Okul Hayatım Boyunca Beden Eğitimi Ve Spor İle İlgili Dersleri Almak İsterim" Önermesine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Değişkenler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Erkek	42	24	15	10	4	95
	%44,2	%25,3	%15,8	%10,5	%4,2	%100,0
Bayan	41	50	42	37	12	182
	%22,5	%27,5	%23,1	%20,3	%6,6	%100,0

Toplam	83	74	57	47	16	277
	%30,0	%26,7	%20,6	%17,0	%5,8	%100,0

Katılımcıların yarıdan fazlası (%56) okul hayatım boyunca beden eğitimi ve spor ile ilgili dersleri almak isterim önermesine katılmaktadırlar. bu oran kararsızım diyenlere doğru düşmektedir (%20,6). Katılmıyorum diyenlerin oranı ise %17'dir.

Cinsiyet açısından bakıldığında; okul hayatım boyunca beden eğitimi ve sporla ilgili dersleri almak isterim önermesine katılan erkek öğrencilerin oranı yaklaşık %70'dir. Bayanlarda ise bu oran düşmektedir (%50).

Tablo 7: Katılımcıların "Beden Eğitimi Dersine Girerken Büyük Bir İsteksizlik Duyarım" Önermesine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Değişkenler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Erkek	10 %10,5	3 %3,2	8 %8,4	38 %40,0	36 %37,9	95 %100,0
Bayan	8 %4,4	25 %13,7	25 %13,7	81 %44,5	43 %23,6	182 %100,0
Toplam	18 %6,5	28 %10,1	33 %11,9	119 %43,0	79 %28,5	277 %100,0

Katılımcıların önemli bir çoğunluğu (%71,5) beden eğitimi dersine girerken büyük bir isteksizlik duyurum önermesine katılmamaktadırlar. Katılanların oranı %16,6 iken, kararsızların oranı biraz daha düşüktür (%10,1).

Cinsiyet açısından bakıldığında; beden eğitimi dersine girerken büyük bir isteksizlik duyurum önermesine katılmayan erkeklerin oranı yaklaşık %78,0'dir. Bayanlar da ise bu oran daha düşüktür (%68,1).

Tablo 8: Katılımcıların "Beden Eğitimi Ve Spor İle İlgili Konularla Uğraşmak Beni Sıkıyor" Önermesine Yönelik Görüşlerinin Dağılımı

Değişkenler	Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum	Toplam
Erkek	6 %6,3	5 %5,3	9 %9,5	25 %26,3	50 %52,6	95 %100,0
Bayan	10 %5,5	24 %13,2	27 %14,8	75 %41,2	46 %25,3	182 %100,0
Toplam	16 %5,8	29 %10,5	36 %13,0	100 %36,1	96 %34,7	277 %100,0

Katılımcıların yaklaşık %71'i beden eğitimi ve spor ile ilgili konularla uğraşmak beni sıkıyor önermesine katılmamaktadırlar.

Cinsiyet açısından bakıldığında; beden eğitimi ve spor ile ilgili konularla uğraşmak beni sıkıyor önermesine katılmayan erkeklerin oranı %78,9'dur. Bu oran bayanlarda ise daha düşüktür (%66,5). Katılmıyorum olarak belirten bayanların oranı %13,2 iken, erkeklerde bu oran %5,3'dür. Tamamen katılmıyorum olarak belirten erkek ve bayanların oranlarında pek bir farklılık yoktur (%6,3-%5,8).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma, eğitim fakülteleri sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor dersine ilişkin tutumlarının belirlenmesine yönelik yapılmıştır. Araştırmaya 95 erkek, 182 bayan olmak üzere toplam 277 katılmıştır.

Katılımcıların önemli bir kesimi (%84,1) beden eğitimi ve spor dersinden hoşlanmaktadırlar. Cinsiyet açısından baktığımızda ise; erkeklerin önemli çoğunluğu (%90), bayanlara göre (%81,3) daha çok beden eğitimi ve spor dersinden hoşlanmaktadır (Tablo 1).

Tablo 2'de, beden eğitimi ve spor dersi bana çekici gelmiyor önermesi sorgulanmıştır. Katılımcıların 2/3'ü bu düşünceye katılmamaktadır. Cinsiyet açısından değerlendirdiğimizde; erkeklerin (%74,8) bayanlara göre (%64,3) beden eğitimi ve spor dersini daha çekici bulduklarını söyleyebiliriz.

Katılımcıların büyük bir bölümü (%90,2), beden eğitimi ve spor dersinin ne olursa olsun her öğrenci için önemli olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 3).

Araştırmaya katılan katılımcıların önemli bir kısmı (%72,2), boş zamanlarda spor yapmaktan hoşlanmaktadırlar. Cinsiyet açısından bakıldığında; erkeklerin (%82,1) bayanlara göre (%67) boş zamanlarda spor yapmaktan daha çok hoşlandıkları anlaşılmaktadır (Tablo 4).

Araştırma grubunun büyük bir çoğunluğu (%92,4), beden eğitimi ve spor dersinin insan sağlığı açısından önemli olduğunu belirtmişlerdir.

dir. Bu durum cinsiyet farklılığına göre incelendiğinde; verilen cevapların oransal dağılımında pek bir farklılık görülmemektedir (Tablo 5).

Araştırmaya katılan grupların yarıdan fazlası (%56,7), okul hayatı boyunca beden eğitimi ve spor ile ilgili dersleri almak istemektedir. Cinsiyet faktörü açısından bakıldığında ise; okul hayatı boyunca beden eğitimi ve spor dersi ile ilgili dersleri almak isterim önerisine tamamen katılan erkeklerin oranının (%44,2) bayanlara göre (%22,5) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır (Tablo 6).

Araştırma grubunun önemli bir çoğunluğunun (%71,5), beden eğitimi ve spor dersine girerken büyük bir isteksizlik duyurum önerisine katılmadıkları anlaşılmaktadır (Tablo 7).

Araştırma grubunun yaklaşık % 71'i beden eğitimi ve sporla ilgili konularla uğraşmak beni sıkıyor önermesine katılmamaktadır (Tablo 8). Bu durum cinsiyet açısından ele alındığında ise; beden eğitimi ve sporla ilgili konularla uğraşmak beni sıkıyor önermesine hiç katılmıyorum ve katılmıyorum cevabı veren erkeklerin oranı ile bayanların oranı arasında anlamlı bir farklılık vardır (%52,6-%26,3 ve %25,3-%41,2).

Elde edilen bütün bu veriler sonucunda; eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği bölümünde okuyan öğrencilerin Beden Eğitimi ve Spor dersine karşı tutumlarının genellikle olumlu olduğu ancak cinsiyet faktörü açısından bakıldığında erkek öğrencilerin kız öğrenciler göre tutumlarının daha kuvvetli olduğunu söyleyebiliriz.

KAYNAKLAR

1. Başaran, İ. E., Eğitime Giriş, 3. Basım, Ankara, 1978.
2. Bloom, S. B., İnsan Nitelikleri ve Okulda Öğrenme, (Çev: D., Ali Özçelik), 1979.
3. Cüceloğlu, D., İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları, 6. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, Ankara, 1996.
4. Demirel, Ö., Öğretmen El Kitabı, Pegem Yayıncılık, Ankara, 1999.

5. Erkal, M., Güven, Ö., Ayan, D., *Sosyolojik Açidan Spor Der Yayınları, İstanbul, 1998.*

6. Kağıtçıbaşı, Ç., *Yeni İnsan ve İnsanlar Sosyal Psikolojiye Giriş*, 10. Baskı, Evrim Yayınevi, İstanbul, 1999.

7. Morgan, T. C., *Psikolojiye Giriş*. Yayın Sorumlusu: Karakaş, S. Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları, Yay. No: 1, Ankara, 1999.

8. Özmen, Ö., *Çağdaş Sporda Eğitim Üçgeni*, İzmir, 1976.

9. Özçelik, İ., "Görme Özürlü Çocukların Anne-Baba Tutumları", *Yaşadıkça Eğitim*, Sayı: 41, Ankara, 1995.

10. Petty, E. R., Cacioppo, T. J., *Attitudes and Persuasion: Classic and Contemporary Approaches*. Ohio State University, Westview Press, Oxford, 1996.

11. Türk, E., *Türk Eğitim Sistemi, Milli Eğitim Bakanlığına Yapısal Değişmeler*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 1999.

12. Tyler, W. R., *Basic Principles of Curriculum Development and Instruction* university of Chicago Press, Chicago, 4, 1950.

13. Yetim, Azmi., *Sosyoloji ve Spor*, Ankara, 2000.

P403

12 YAŞ ÇOCUKLARDA DEPRESYON DÜZEYİNİN BAZI DEĞİŞKENLER BAKIMINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

AKANDERE, M*.; TAŞKIN, H*.;

* *Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, spor yapan ve yapmayan çocuklarda depresyon düzeyinin bazı değişkenler bakımından karşılaştırılmasıdır.

Araştırmaya yaşları ortalaması $12,56 \pm 0,981$ (yıl) olan 102 kız ve yaşları ortalaması $12,37 \pm 1,051$ (yıl) olan 100 erkek olmak üzere toplam 202 kişi gönüllü olarak katılmıştır.

Araştırmada, beck depresyon envanteri esas alınmakla birlikte, çocukluk depresyonuna özgü okul durumu, arkadaş ilişkisi gibi alanlarla ilgili sorular da eklenerek, 1981 yılında Kovacs tarafından geliştirilen beck depresyon ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmada cinsiyet, sporcululuk, baba mesleği ve anne mesleği değişkenlerine göre çocukların depresyon düzeyleri incelenmiştir.

Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS 13. 0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Normallik sınavına göre, normal dağılım göstermeyen veriler için nonparametrik testlerden Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testleri kullanılmıştır. Bu çalışmada hata düzeyi 0. 05 olarak alınmıştır.

Spor yapan ve yapmayan kız ve erkekler arasında, spor yapan çocuklarla spor yapmayan çocuklar arasında depresyon puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($P < 0,05$). Yine araştırmaya katılan çocukların depresyon düzeyleri, baba ve anne mesleklerine göre karşılaştırıldığında depresyon düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir ($P < 0,05$).

Sonuç olarak, 12 yaş grubu çocukların depresyon düzeyleri arasında bir farklılık olmadığı, bu yaş grubunda baba ve anne mesleğinin, cinsiyetin ve spor yapma durumunun depresyon düzeyini etkilemediği düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Depresyon, Spor.

THE LEVEL OF DEPRESSION FOR CHILDREN OF 12 YEARS OF AGE IS COMPARED BY SOME VARIABLES

ABSTRACT

It is often argued that compared to athletes, athletes has relatively a lower level of depression. We aim to study this argument by means of different measures.

In this study, average ages are 12,56 and 12,37 for a sample of 102 females and that of 100 males, respectively.

Kovacs (1981) developed a new measure referred to as beck depression measure. This study takes school states related to depression and interpersonal relationship into consideration in addition to beck depression measure.

The depression level studied by gender, being an athlete or not, father's occupation and mother's occupation.

For data analysis the statistical package, SPSS 13,0 is used. After testing for normality, we use Mann Whitney U test and Kruskal Wallis h nonparametric test for the data not satisfying normality assumption. The level of significance is 5%.

Unfortunately, we fail to find a significant depression level difference between athletes and non athletes by gender. Besides, when we consider the depression level of children, mother and father's occupation, we did not find a significant difference between athletes and non athletes for the whole sample.

In conclusion, we believe that there is no depression level difference between athlete and non athletes 12 years old children by gender. Moreover, we could not find a significant effect of mother and father's occupation, gender, being athlete or not on the level of depression.

Key Words: Depression, Sport

GİRİŞ

Depresyon, duygu-durum değişikliği, belirti, belirtiler toplamı ya da hastalık olarak çeşitli şekillerde tanımlanırken genel olarak ruhsal çöküşü ifade eder (7).

Depresyon belirtileri, efekt hali (üzüntülü, mutsuz) düşünceli hali (karamsarlık, suçluluk, ilgi ve motivasyon kaybı, konsantrasyon azlığı), bedensel hali (iştah kaybı, uykusuzluk, ağrı, vs.), davranış ve görünüm hali (kişisel bakımı ihmal, Agitasyon vs) (11).

Depresyona biyolojik faktörlerin, hormonal değişimlerin, sosyokültürel etkenlerin, imha ve cinse ait özelliklerin neden olduğu söylenebilir (10).

Çocukların sosyal ilişkiler kurmalarını sağlayan anne babaları akrabaları karşısında onlara önemli bir başlangıç üstünlüğü kazandırmış olmaktadır (5).

Yapılan bir araştırmada, reddedilen çocukların sosyal ilişkiler açısından daha yüksek risk taşıdıklarını, eğer uzun süreli reddedilirse gelecekte sosyal sorunlar yaşayabileceklerini ifade edilmiştir (15).

Çocukluk döneminde akran gruplarında gözlenen sosyal uyumun, yetişkinlikte gösterilen uyumun hatta gelecekteki ruh sağlığı ve duygusal problemlerin kestiricisi olduğu ifade edilmektedir (14)

Her şeyden önce, düzenli olarak yapılan spor sadece fiziksel değil psikolojik bir takım değişikliklere de yol açmaktadır. Sistemli ve programlı bir şekilde uygulanan bedensel etkinliklerin ardından kişinin bir takım rahatsızlıkları ile ilgili algılanmasının olumlu yönde değişmesi ve buna paralel olarak kendisini fiziksel açıdan iyi ve sağlıklı hissetmesi, fiziksel iyilik haline yönelik işarettir. Araştırmalar, kişinin kendi fiziksel sağlığına ait öznel değerlendirmeleri ile, yani kendisini fiziksel açıdan daha zinde hissetmesiyle spor faaliyetleri arasında olumlu bir ilişki koyduğunu ortaya koymuştur.

Bunun dışında egzersiz ve ruhsal sağlığın parametreleri arasında olumlu yönde bir ilişkinin olduğunu vurgulayan başka araştırmaların

sonuçlarına dayanarak düzenli spor faaliyetinin depresyon, korku ve psikik gerginliği azalttığını, özgüveni artırdığını ve uyku bozukluklarının giderilmesine katkıda bulunduğunu söyleyebiliriz (4)

Bu çalışmanın amacı, spor yapan ve yapmayan çocuklarda depresyon düzeyinin bazı değişkenler bakımından karşılaştırılmasıdır.

MATERYAL METOT

Araştırmaya yaşları ortalaması 12,56±0,981 olan 102 kız ve yaşları ortalaması 12,37±1,051 olan 100 erkek olmak üzere toplam 202 kişi gönüllü olarak katılmıştır.

Ölçek, Beck depresyon envanteri esas alınmakla birlikte, çocukluk depresyonuna özgü okul durumu, arkadaş ilişkisi gibi alanlarla ilgili sorular da eklenerek, 1981 yılında Kovacs tarafından geliştirilmiştir. Dili 6 – 17 yaş çocuklarının anlayabileceği şekilde sadeleştirilmiştir. Ölçeğin, iç tutarlık katsayısı 0,86 test güvenirliği ise 0,72 olarak bulunmuştur (8). Depresyon ölçeğinin Türkçe geçerlilik güvenirlik çalışmaları Öy (12) tarafından yapılmış olup test güvenirlik katsayısı 0,80 olarak bulunmuştur. Depresyon ölçeği 27 maddeden oluşmaktadır. Her maddede çocuğun son iki haftasını değerlendirerek, aralarında seçim yapacağı üç cümle bulunmaktadır. Her cümle seti çocukluk depresyonunun belirtilerine ilişkin ifadeler içermektedir.

Örneklem grubunu oluşturan çocuklara eğitimli uzmanlar tarafından depresyon ölçeği tanıtılmıştır. Çocuğun son iki hafta içindeki durumunu değerlendirip, üç seçenek arasında en uygun cümleyi seçerek işaretlemesi istenmiştir. Ölçek yaklaşık 30 dakikada tamamlanmıştır.

Araştırmada cinsiyet, sporcululuk, baba mesleği ve anne mesleği değişkenlerine göre çocukların depresyon düzeyleri incelenmiştir.

İstatistiksel Analiz

Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS 13. 0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Normallik sınavına göre, normal dağılım göstermeyen veriler için nonparametrik testlerden Mann Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testleri kullanılmıştır. Bu çalışmada hata düzeyi 0. 05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Tablo1. Araştırmaya katılan spor yapan ve yapmayan çocukların cinsiyet değişkenine göre depresyon puanına ilişkin (t – testi) analiz tablosu.

Değişkenler	Cinsiyet	N	Depresyon Puanı	S. d	Mann-Whitney U	Z	P
Sporcu	Kız	50	Ortalama 24,84	2,37	1383,000	-1,855	0,064
	Erkek	69	23,71	3,31			
Sedanter	Kız	52	25,04	2,99	700,500	-1,000	0,317
	Erkek	31	24,29	4,56			

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, spor yapan kız ve erkekler arasında depresyon puanları bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (P<0,05). Yine tablo incelendiğinde, spor

yapmayan kız ve erkeklerin depresyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir (P<0,05).

Tablo2. Araştırmaya katılan, spor yapan ve yapmayan çocukların depresyon puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin (t – testi) analizi.

Değişkenler	Depresyon Puanı		S. d	Mann-Whitney U	Z	P
	N	Ortalama				
Sporcu	119	24,18	2,99	4639,500	0,736	0,462
Sedanter	83	24,76	3,65			

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, spor yapan çocuklarla spor yapmayan çocukların depresyon puanları arasında istatistiksel olarak

anlamli bir farklılık tespit edilmemiştir ($P<0,05$).

Tablo 3. Araştırmaya katılan sporcuların anne mesleklerine göre depresyon puanlarına ilişkin (ANOVA) analiz.

Değişkenler	Depresyon Puanı					
	Meslek Grupları	N	Ortalama	S. d	Ki - Kare	P
Sporcu	memur	19	23,89	2,132	2,983	0,561
	Ev hanımı	92	24,27	3,190		
	İşçi	5	23,00	2,828		
	Emekli	2	25,50	2,121		
Sedanter	memur	1	25,00	.	0,760	0,859
	Ev hanımı	77	24,81	3,756		
	İşçi	3	23,33	2,517		
	Emekli	2	25,00	1,414		

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan spor yapan ve spor yapmayan çocuklar, anne mesleklerine göre karşılaştırıldığında

depresyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamli bir farklılık tespit edilmemiştir ($P<0,05$).

Tablo 4. Araştırmaya katılan sporcuların baba mesleklerine göre depresyon puanlarına ilişkin (ANOVA) analiz.

Değişkenler	Depresyon Puanı					
	Meslek Grupları	N	Ortalama	S. d	Ki - Kare	P
Sporcu	Memur	44	24,16	2,980	5,453	0,141
	İşçi	12	22,75	3,720		
	Serbest Meslek	52	24,67	2,763		
	Emekli	11	23,55	3,012		
Sedanter	Memur	13	23,92	2,532	3,872	0,276
	İşçi	34	25,32	3,102		
	Serbest Meslek	30	25,07	4,168		
	Emekli	6	21,83	4,916		

Yukarıdaki tablo incelendiğinde araştırmaya katılan spor yapan ve spor yapmayan çocuklar, baba mesleklerine göre karşılaştırıldığında depresyon puanları arasında istatistiksel olarak anlamli bir farklılık tespit edilmemiştir ($P<0,05$).

TARTIŞMA-SONUÇ

Tablo1'de görüldüğü üzere araştırmaya katılan sporcu deneklerin cinsiyet değişkeni açısından analizi sonucunda kız ve erkekler arasında depresyon puanları bakımından istatistiksel olarak anlamli bir fark elde edilmemiştir ($P>0,05$).

Lefkowitz ve Tesiny (9) ilkököl çocuklarındaki depresyon yaygınlığını araştırmışlar, kızların depresyon puanını erkeklerden yüksek bulmuşlardır.

Cole (3) dokuz yaş grubu çocukları üzerinde yaptığı çalışmada kız ve erkek öğrencilerin depresyon puanları arasında anlamli bir fark bulamamıştır.

Pike ve ark (13) aile çevresi ile depresif semptomlar ve antisosyal davranışların ilişkisinin araştırdıkları çalışmalarında özellikle anneden kaynaklanan olumsuzlukların depresyonla bağlantılı olduğunu bulmuşlardır.

Kazdin ve ark. (6) onbir yaş grubu çocukları ile yaptıkları araştırmada depresif ve depresif olmayan gruplar arasında yaş ve cinsiyet farkının olmadığını bulmuşlardır.

Oy (12) 12 yaş grubunda çocuk ruh sağlığı polikliniğine başvuran çocuklar ve öğrencilerle yaptığı araştırmada öğrenciler ve hastaların cinsiyet ve yaşa göre depresyon puanlarının değişmediğini görmüştür.

Araştırmaya katılan deneklerin spor yapan ve spor yapmayan değişkenine göre analizi sonucunda (Tablo2) aralarında istatistiksel olarak anlamli bir farklılık görülmemesine rağmen, spor yapmayanların depresyon puanı, spor yapanlara oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu da bize sporun depresyonun giderilmesinde olumlu bir etken olabileceğini göstermektedir.

Yapılan bir çalışmada yaşları 11-14 arasında olan öğrencilere haftada iki kez iki saat olmak üzere sportif faaliyet uygulanmış, 10 hafta sonunda ilk ve son test depresyon puanları analizinde sportif aktivitenin öğrencilerin depresyon puanlarında anlamli bir azalma etkisi yaptığı görülmüştür (2).

Asanow ve ark. (1) yaptıkları araştırmada 11 yaş grubundaki depresif çocukların daha olumsuz ve agresif başa çıkma stratejilerini kullandıklarını bulmuşlardır.

Quin (16) çocukların %7 ile %14 'nün onbeş yaşından önce majör depresif atak yaşadığını yapılan çalışmaların gösterdiğini belirtmektedir.

Sonuç olarak, 12 yaş grubu çocukların depresyon düzeyleri arasında bir farklılık olmadığı, bu yaş grubunda baba ve anne mesleğinin, cinsiyetin ve spor yapma durumunun depresyon düzeyini etkilemediği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Asarnow, J. R., Carlson, G. A., Guthrie, D., Coping Strategies, Self-Perceptions, Hopelessness and Perceived Family Environments in Depressed and Suicidal Children" Journal of Consulting and Clinical Psychology, 16, 60-615, 1987.
2. Boran, N., "Sporif Aktivitelerin Benlik Değeri ve Depresyona Etkisi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 2003.
3. Cole, D. A., "Preliminary Support for a Competency-Based Model of Depression in Children" Journal of Abnormal Psychology, 100, 181-190, 1991.
4. Erişim, D., www.makalem.com.tr (2006)
5. Erwin, P., "Çocuklukta ve Ergenlikte Arkadaşlık" Çev. Osman Akınbay, İstanbul Alfa Basın Yayın Dağıtım, 2000.
6. Kazdin, A. E., Colbus, D., Rodgers, A., "Assesment of Depression and Diagnosis of Depressive Disorder Among Psychiatrically Disturbed Children" Journal of Abnormal Child Psychology, 14, 499-515, 1986.
7. Köknel, Ö., Depresyon- Ruhsal Çöküntü, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul (1989).
8. Kovacs, M., The Children's Depression Inventory (CDI), Psychopharmacological Bulletin, 21, 995-998, 1981.
9. Lefkowitz, M. M., Tesiny, E. P., "Depression and Children; Prevalence and Corvelates" Journal of Consulting and Clinical Psychology, 53, 647-656, 1985.
10. Lucas, C., Stringers, P., İntrectionin University Selection, Mental Healith and Academic Performans, Brit Y. Psychrat 120, 189-195 New York, 2001.
11. Mendels, Y., Concept of Depression, Prentice Hall, New Jorh, 1970.
12. Öy, B., Çocuklar İçin Depresyon Ölçeğinin Öğrenciler ve Çocuk Ruh Sağlığı Kliniğine Başvuran Çocuklarda Uygulanması, Çocuk Psikiyatrisi Uzmanlık Tezi, Hacettepe Tıp Fakültesi, Psikiatri Anabilim Dalı, Ankara, 1990.
13. Pike, M. S., Hetherington, E. M., Ploming, R., Reiss, D., "Family Environment and Adolescent Depressive Symtoms and Antisocial Behavior, A Multivariate Genetic Analysis" Developmental Psychology, 32, 590-603, 1996.
14. Rogers, D., Ross, D. D., Encouraging Positive ASocial İnteraction Among Young Children" Young Chilren, 41 (3), 12-17, 1986.
15. Thompson, M., Grace, C., Neill, O., Cohen, L. Y., "Çocuğunu- zun Arkadaşlık İlişkileri " Çev. Ekin N, Boylu, Ankara Arkadaş Yayınları, 2002.
16. Quin, B., Depresyon El Kitabı Çev. Ayşe Esen Danacı, Ankara, HYB, 2002.

P-404

PROFESYONEL FUTBOL TAKIMLARINDA PUAN SIRALAMASINA GÖRE DURUMLUK KAYGI DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

GÜMÜŞ M. *, ULUSOY İ. T. **, YAMANER F. *, AKALIN T. C. *;

* Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, ZONGULDAK

** Sakarya Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, SAKARYA

ÖZET

Futbol günümüzde, dünyada ve ülkemizde en popüler spor branşlarından bir tanesidir. Futbol, içerisinde risk, şans, heyecan, güç ve seyir zevki olan bir spor branşı olma ve binlerce hatta onbinlerce insana seyretme olanağı sunması gibi özelliklerinden dolayı kitleselleşmiştir. Diğer branşlarda olduğu gibi futbolda da sportif başarı; kondisyon, fizyolojik ve psikolojik faktörlere bağlı olarak elde edilmektedir.

Günümüzde kaygı; spor psikolojisinde bilimsel olarak araştırma konuları içinde önemli bir yer oluşturmaktadır. Kaygı evrensel bir karaktere sahiptir ve bütün sporlarda performansı olumlu ve olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Profesyonel futbol takımlarında oynayan oyuncuların sezon içerisinde takımlarının bulundukları duruma ve hedeflenen amaca yaklaştıkça artan müsabakaların önemine göre, kaygı seviyelerinin yükseldiği ve bu durumun göz ardı edilmemesinin gerekliliği yapılan çalışmalarla ortaya konulan bir gerçektir. Bu çalışmanın amacı; şampiyonluğa aday olan Zonguldakspor ile aynı grupta küme düşme durumunda olan Kilimlişpor futbol takımları oyuncularının durumluk kaygı düzeylerinin tespit edilerek aralarındaki ilişkinin incelenmesidir.

Çalışmamız; Türkiye Futbol Federasyonu Profesyonel 3. Lig 3. grupta yer alan ve şampiyonluğa aday olan Zonguldakspor takımı ile aynı grupta yer alan küme düşme hatında bulunan Kilimlişpor' da oynayan toplam 36 sporcuyla kapsamaktadır. Bireylerin durumluk kaygı seviyelerinin tespiti için, Spielberger tarafından geliştirilen (1970) State-Trait Anxiety Inventory (STAI) envanteri kullanılmıştır. Bu envanter toplam 20 maddeden oluşan kendini değerlendirme ölçeğini içerir. Türkiye için geçerliliği ve güvenilirliği Öner ve Lecompte (1977) tarafından yapılmıştır. Araştırmada verilerin bilgisayara girişi ve istatistiksel analizleri SPSS for Windows paket programı kullanılarak yapılmıştır. Verilerin istatistiksel analizinde, gruplar arası karşılaştırmalar da Chi-Square testi kullanılmış, test sonuçları % 95 güven aralığında değerlendirilmiştir. (p=0,774)

Sonuç olarak araştırmamızda her iki takım oyuncularının da durumluk kaygı seviyelerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Takımların son haftalara yaklaştıkça takımın amacı ile doğru orantılı olarak her müsabakanın öneminin arttığı ve bu durumun futbolcuların durumluk kaygılarını yükselttiği düşünülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Kaygı, Durumluk Kaygı, Futbol

GİRİŞ

Son zamanlarda yapılan bir çok çalışma sportif performansın sadece kondisyon gibi fizyolojik ve teknik gibi biyomekanik faktörlere bağlı olmadığını, aynı zamanda kaygı, stress, motivasyon gibi psikolojik faktörlerinde önemli olduğunu açıkça göstermektedir (1). Sporcunun performansını etkileyen birçok psikolojik olgu vardır. Bunların en önemlilerinden biri "kaygı" dır. Kaygı güdüsel sonuçların korku benzeri ve korkuyla bağlantısı olan bir durumdur (2). Anksiyete (kaygı); korku, gerginlik, endişe gibi subjektif olarak hissedilen bir duygudur ve şahsiyetin bütünlüğünün tehdit edildiği herhangi bir durumda ortaya çıkar (3,4,5). Kaygı (Anksiyete) "nesnel olmayan bir tehlikeye karşı duyulan endişe duygusu" olarak tanımlanır (6). Kaygı; üzüntü, sıkıntı, korku, başarısızlık duygusu, acizlik, sonucu bilememe ve yargılanma durumlarını içerebilir (7). Kaygı genel olarak, psikolojik, fizyolojik ve davran-

nışsal tepkilerden veya olaylardan oluşan çok yönlü içsel bir özelliktir (8)

Tehlikeli koşulların oluşturduğu kaygı türü genellikle her bireyin yaşadığı geçici duruma bağlı bir kaygı oluşturur ki; buna "durumluk kaygı" denir (9,10). Durumluk kaygı "tehlikeli, istenmeyen bir durumla karşılaşıldığında ortaya çıkan kaygı"dır (6). Durumluk kaygı, korku ve gerginlik ile özellenen ani ve geçici bir durumdur ve spor ortamında da etkili olmaktadır (11). Durumluk kaygının doğasında geçici olma özelliği vardır ve zaman içerisinde değişir ve çeşitlilik gösterir. Genellikle A-State şeklinde ifade edilir ve belirli bir andaki kişinin kaygı derecesi olarak gözlenir (12).

Sporcular yarışma dönemlerinde çok yoğun bir stres ve kaygı yaşamaktadırlar. Kaygı kontrol edilemediği zaman sporcuların performans ve başarılarını olumsuz yönde etkileyebilmekte ve onları başarısızlığa götürebilmektedir (13). Karşılaşma öncesi sporcular kaygı, korku ve heyecan içinde olurlar ve bunu fizyolojik, zihinsel, duygusal ve sosyal tepkilerinde yansıtır (14).

Spor psikologları, yüksek performans için sporcuların belli bir kaygı düzeyine sahip olmaları gerektiğinde birleşiyorlar (15). Kişinin kaygı düzeyinin yoğunluğu stres yaratan uyarıcının kişi tarafından nasıl algılandığına bağlıdır. Ortaya çıkan durumun bireye zarar verme, bir tehdit oluşturma derecesine göre kaygı da artacaktır (16). Yüksek kaygı düzeyi sporcuların performanslarını olumsuz yönde etkilemektedir. Kaygı düzeyi arttıkça sporcularda meydana gelen zihinsel olumsuzlukların yanında bir takım fiziksel olumsuzluklar yada belirtilerde ortaya çıkmaktadır (17).

Bu çalışmanın amacı; şampiyonluğa aday olan Zonguldakspor ile aynı grupta küme düşme durumunda olan Kilimlişpor futbol takımları oyuncularının durumluk kaygı düzeyinin tespit edilerek aralarındaki ilişkinin incelenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın evrenini 2003 yılında Türkiye Futbol Federasyonu Profesyonel Futbol 3. Ligi 3. grupta yer alan Zonguldakspor (n=18) ve Kilimlişpor'da (n=18) oynayan toplam 36 sporcu oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem seçim tekniği kullanılmamış ve tüm sporcu ve takım idarecilerinden izin alınarak her iki takımda yer alan sporcuların tümüne uygulanmıştır.

Araştırma verilerinin toplanmasında 2 bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır. I. bölümde araştırmacılar tarafından gerekli literatür araştırılarak oluşturulmuş sporcuların demografik özelliklerini içeren 7 soruluk bir formdur. II. bölümde ise Spielberger ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilen State-Trait Anxiety Inventory (STAI) Durumluk (STAI-I) -Süreklilik Kaygı (STAI-II) Envanteri kullanılmıştır.

Durumluk kaygı ölçeği, 20 maddeden oluşmaktadır. Türkiye için geçerliliği ve güvenilirliği Necla ÖNER ve Ayhan LECOMPTE (1977) tarafından yapılmıştır (9). Durumluk kaygı ölçeği Kuder RICHARDSON alfa katsayısı 0. 94-0. 96 arasında olduğu bulunmuştur. Puanlama "hiç" ve "tamamıyla" arasında değişen 4'lü likert tipi puanlamadır. Yüksek puan, yüksek kaygıyı gösterir. Ölçekte iki tür ifade vardır; bunlar doğrudan ve tersine dönmüş ifadelerdir. Doğrudan ifadeler olumsuz duyguları, tersine dönmüş ifadeler ise olumlu duyguları ifade eder. Durumluk kaygı envanterinde tersine dönmüş ifadeler; 1,2,,5,8,10,11,15,16,19,20. maddelerdir. Doğrudan ve tersine dönmüş ifadelerin ayrı ayrı toplam ağırlıkları bulunduktan sonra doğrudan ifadeler için elde edilen toplam ağırlık puanından ters ifadelerin toplam ağırlık puanı çıkarılır. Bu sayıya önceden saptanmış ve değişmeyen bir değer eklenir. Durumluk kaygı ölçeği için değişmeyen değer 50'dir. En son elde edilen değer bireyin kaygı puanıdır. Böylece her bir alt ölçekten toplam 20 ile 80 arası bir puan elde edilmektedir (6). Envanter Zonguldakspor' a 30. haftasında 56 puan ve 2. sırada iken, Kilimlişpor' a 29. hafta grupta 30 puan ve 15. sırada iken uygulanmıştır.

Araştırmada verilerin bilgisayara girişi ve istatistiksel analizler SPSS for Windows paket programı kullanılarak yapılmıştır. Ortalama değerler $\pm$ standart sapma olarak gösterildi. Gruplararası karşılaştırmalarda Chi-Square testi kullanıldı. Test sonuçları % 95 güven aralığında değerlendirildi.

BULGULAR

Zonguldakspor ve Kilimlişpor futbol takımı oyuncularının yaş verileri incelendiğinde (Tablo 1); Zonguldakspor futbolcularının yaş ortalamasının 24. 7 $\pm$ 3. 4 olduğu, Kilimlişpor futbolcularının yaş ortalamalarının 25,7 $\pm$ 4. 7 olduğu tespit edilmiştir. Her iki takımın oyuncuları yaşları açısından karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlenmemiştir (p=0. 455).

Tablo 1. Futbolcuların Yaş Durumları

YAŞ	ZONGULDAKSPOR	KİLİMLİSPOR
n	18	18
MİNİMUM	20	18
MAKSİMUM	33	34
ORTALAMA	24. 7 $\pm$ 3. 4	25,7 $\pm$ 4. 7
P	0. 455	

Çalışma grubunun medeni durumları incelendiğinde (Tablo 2), Zonguldakspor futbolcularından 3'ünün (% 16. 7) evli, 15'inin (% 83. 3) bekar olduğu, Kilimlişpor futbolcularından 4'ünün (% 22. 2) evli, 14'ünün (% 77. 8) bekar olduğu tespit edilmiştir. İki takımın oyuncuları medeni durumları açısından karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmemiştir (p= 0. 999).

Tablo 2. Zonguldakspor ve Kilimlişpor Oynayan Futbolcuların Medeni Durumları

MEDENİ DURUM	ZONGULDAKSPOR		KİLİMLİSPOR	
	n	%	n	%
EVLİ	3	16. 7	4	22. 2
BEKAR	15	83. 3	14	77. 8
BOŞANMIŞ	-	-	-	-
P	0. 999			

Çalışmamıza katılan futbolcuların eğitim düzeyi incelendiğinde (Tablo 3); Zonguldakspor futbolcularının 16'sının (% 88. 9) lise, 2'sinin (%11. 1) yüksek tahsilli olduğu, Kilimlişpor futbolcularının 2'sinin (%11. 1) ortaokul, 11'inin (% 61. 1) lise, 5'nin (% 27. 8) yüksek tahsilli oldukları tespit edilmiştir. Her iki takımın oyuncuları eğitim durumları açısından karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemiştir (p=0. 402).

Tablo 3. Zonguldakspor ve Kilimlişpor Oynayan Futbolcuların Eğitim Durumları

EĞİTİM DURUMU	ZONGULDAKSPOR		KİLİMLİSPOR	
	n	%	n	%
ORTAOKUL	-	-	2	11. 1
LİSE	16	88. 9	11	61. 1
YÜKSEK	2	11. 1	5	27. 8
P	0. 402			

Her iki takım futbolcularının profesyonel oynama süreleri incelendiğinde (Tablo 4), Zonguldakspor futbolcularından 9'unun 1-5 yıl arası, 8'inin 6-10 yıl arası, 1'inin 11-15 yıl arası, Kilimlişpor futbolcularından 10'unun 1-5 yıl arası, 4'ünün 6-10 yıl arası, 4'ünün 11-15 yıl arası profesyonel olarak futbol oynadıkları tespit edilmiştir. İki takımın oyuncularının profesyonel olarak futbol oynama süreleri açısından karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlemlenmemiştir (p=0. 203).

Tablo 4. Zonguldakspor ve Kilimlişpor'da Oynayan Futbolcuların Profesyonel Oynama Süreleri

PROFESYONEL FUTBOL OYNAMA SÜRELERİ	ZONGULDAKSPOR		KİLİMLİSPOR	
	n	%	n	%
1-5 YIL	9	50	10	55.6
6-10 YIL	8	44.4	4	22.2
11-15 YIL	1	5.6	4	22.2
P	0.203			

Zonguldakspor ve Kilimlişpor'da oynayan futbolcuların bulundukları takımda oynama süreleri incelendiğinde (Tablo 5), Zonguldakspor futbolcularından 17'sinin 1-5 yıl arası, 1'inin 6-10 yıl arası, Kilimlişpor futbolcularının 17'sinin 1-5 yıl arası, 1'inin 16 yıl ve üzerinde bulundukları takımda profesyonel olarak futbol oynadıkları tespit edilmiştir.

Tablo 5. Zonguldakspor ve Kilimlişpor'da Oynayan Futbolcuların Bulundukları Takımda Oynama Süreleri

BULUNDUKLARI TAKIMDA OYNAMA SÜRELERİ	ZONGULDAKSPOR		KİLİMLİSPOR	
	n	%	n	%
1-5 YIL	17	94.4	17	94.4
6-10 YIL	1	5.6	-	-
11-15 YIL	-	-	-	-
16 YIL VE ÜZERİ	-	-	1	5.6

Zonguldakspor ve Kilimlişpor'da oynayan futbolcuların sakatlık durumları incelendiğinde (Tablo 6), Zonguldakspor'lu futbolcuların 18'inin sakat olmadığı, Kilimlişpor'lu futbolcuların 1'inin sakat durumda olduğu 17'sinin sakatlıklarının bulunmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 6. Zonguldakspor ve Kilimlişpor'da Oynayan Futbolcuların Sakatlık Durumları

SAKATLIK DURUMLARI	ZONGULDAKSPOR		KİLİMLİSPOR	
	n	%	n	%
EVET	-	-	1	5.6
HAYIR	18	100	17	94.4

Takımların durumluk kaygı seviyeleri incelendiğinde (Tablo 7), Zonguldakspor'da oynayan 18 futbolcunun durumluk kaygı seviyeleri ortalamalarının 49.4±3.4 olduğu, Kilimlişpor'da oynayan 18 futbolcunun durumluk kaygı seviyeleri ortalamalarının 49.1±3.4 olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir (p=0.774).

Tablo 7. Takımların Durumluk Kaygı Seviyeleri

KAYGI	ZONGULDAKSPOR	KİLİMLİSPOR
N	18	18
MINİMUM	45	43
MAKSİMUM	55	55
ORTALAMA	49.4±3.4	49.1±3.4
P	0.774	

TARTIŞMA VE SONUÇ

Sporcunun subjektif değerlendirilmesi sonucunda muhtemel başarisızlığın algılanmasını mutlaka kaygı tepkisinin oluşması takip etmektedir. Birçok algılama sporcunun başarısızlık ile ilgilenmesi ve bunu

düşünmesi; hata yapma, kaybetme, heyecandan tıkanma ve antrenörün beklentilerinden uzaklaşma şeklinde görülmekte ve durumluk kaygı düzeyinin önemini ortaya koymaktadır (18).

Yapılan bu çalışmada Profesyonel Futbol takımlarında puan sıralamasına göre şampiyonluğa aday olan ve küme düşme hattında bulunan iki futbol takımında mücadele eden toplam 36 sporcunun durumluk kaygı düzeyleri belirlenmiş ve takımların yaş durumları, medeni durumları, eğitim durumları, profesyonel oynama süreleri, bulundukları takımda oynama süreleri ve sakatlık durumlarına göre karşılaştırılmıştır.

Yapılan çalışmada elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda, her iki takım oyuncularının da durumluk kaygı seviyelerinin yüksek olduğu saptanmıştır.

Çalışma grubunun yaş durumları incelendiğinde, Zonguldakspor futbolcularının yaş ortalamasının 24.7±3.4, Kilimlişpor futbolcularının yaş ortalamasının 25.7±4.7 olduğu (p=0.455), medeni durumları incelendiğinde, Zonguldakspor futbolcularından 3'ünün (%16.7) evli, 15'inin (%83.3) bekar, Kilimlişpor futbolcularından 4'ünün (%22.2) evli, 14'ünün (%77.8) bekar olduğu tespit edilmiş ve istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemiştir (p=0.999). Bu sonuçlar bizlere çalışmaya katılan futbolcularda yaş farkının olmadığını ve her iki takımda da bekar olan sporcuların sayısının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Sporcuların eğitim durumlarına baktığımızda; Zonguldakspor futbolcularının 16'sının (%88.9) lise, 2'sinin (%11.1) üniversite mezunu olduğu, Kilimlişpor futbolcularının 2'sinin (%11.1) ortaokul, 11'inin (%61.1) lise, 5'inin (%27.8) üniversite mezunu olduğu tespit edilmiş ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark görülmemiştir (p=0.402). Çalışmamızda her iki takım sporcularında eğitim düzeyi düşük çıkmıştır. Öğrenim düzeyi arttıkça, kaygı düzeylerinin düşüşü beklenmekte olup, yapılan diğer çalışmalarda bunu destekler niteliktedir.

Eğitim düzeyi ile kaygı seviyesi ile ilgili Spielberger'ın yapmış olduğu bir çalışmada, Eğitim düzeyi ile kaygı seviyesinin ters ilişki gösterdiğini belirtmiştir. Ayrıca eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin stres ile başa çıkmada etkin beceriler geliştirdikleri ifade edilmiştir (9).

Fuatai ve Soon-Schuster (2001), araştırmalarında üniversite öğrencilerinin farklı kültürlerden gelen öğrencilerin bulunduğu eğitim merkezleri olduğu ve bu durumun öğrencilerin kaygı düzeyini artırıcı bir etki yaptığı ve başa çıkma yeteneğini etkilediğini vurgulamışlardır (19).

Çalışmamıza katılan sporcuların profesyonel olarak futbol oynama süreleri incelendiğinde; Zonguldakspor futbolcularından 9'unun 1-5 yıl arası, 8'inin 6-10 yıl arası, 1'inin 11-15 yıl arası, Kilimlişpor futbolcularından 10'unun 1-5 yıl arası, 4'ünün 6-10 yıl arası, 4'ünün 11-15 yıl arası profesyonel olarak futbol oynadıkları görülmüş ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır (p=0.203). Profesyonel futbol oynama sürelerinin düşük çıkması, sporcuların kaygılarını kontrol etmekte, deneyim ve profesyonellik süresinin önemli faktör olduğu düşünülmektedir.

Kerr ve Cox, üst düzey sporcuların acemi sporculara göre, oyunun taleplerine cevap vermede karşılaşılan olumsuz duygusal reaksiyonları hem kontrol etme ve azaltma hem de bunlardan daha az etkilenme açısından farklılık gösterdiklerini öne sürmüştür (20,21).

Kaygı ve performans görevleri arasındaki ilişkiyi ele alan pek çok çalışma yüksek kaygı gösteren sporcuların düşük kaygı düzeyine sahip sporculara oranla daha çok hata yaptıklarını ortaya koymaktadır (22).

Çalışmamıza katılan sporcuların bulundukları takımda oynama sürelerini incelendiğinde; Zonguldakspor futbolcularından 17'sinin 1-5 yıl arası, 1'inin 6-10 yıl arası, Kilimlişpor futbolcularının 17'sinin 1-5 yıl arası 1'inin 16 yıl ve üzeri, bulundukları takımda profesyonel olarak futbol oynadıkları, futbolcuların sakatlık durumlarına baktığımızda; Zonguldaksporlu futbolcuların 18'inin sakat olmadığı, Kilimlişpor'lu futbolcuların 1'inin sakat durumda olduğu 17'sinin sakatlıklarının bulunmadığı tespit edilmiştir. Futbolda sezon içerisinde transferlerin fazla olması nedeni ile her iki takımda da bulundukları takımda oynama süreleri düşük çıkmıştır.

Konter (1996) profesyonel futbolcuların bazı kişisel değişkenlerinin durumluk kaygı üzerine etkileri ve durumluk kaygının takım içi ilişkilerine etkisinin araştırılması ile ilgili yapmış olduğu çalışmada, 3. ligde oynayan sporcuların durumluk kaygı puanlarının maçın önemine göre

değiştiğini ve önemini maçlar öncesi belirgin bir yükselme olduğunun bulgularını vermiştir (23).

Takımların durumluk kaygı seviyeleri incelendiğinde; Zonguldakspor'da oynayan 18 futbolcunun durumluk kaygı seviyeleri ortalamalarının 49.4 ± 3.4 olduğu, Kilimlişpor'da oynayan 18 futbolcunun durumluk kaygı seviyeleri ortalamalarının 49.1 ± 3.4 olduğu ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir ($p=0.774$). Sonuçlar incelendiğinde her iki takımında durumluk kaygı düzeyinin yüksek olduğunu, oynayacakları karşılaşmaların puan sıralamasını etkilediği için sporcuların yüksek kaygı düzeyinde olduğunu, ayrıca bu sonucun ortaya çıkmasında Zonguldakspor'un şampiyonluğa oynamasının, Kilimlişpor'un düşme hattındaki takımlardan biri olmasının payı büyüktür.

Araştırmacılar, kaygının görevin güçlüğü ile oldukça güçlü bir ilişkisinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Yapılan pek çok çalışma, sporcuların kolay görevlerde zor görevlere oranla düşük bilişsel ve bedelsel kaygı ile yüksek kendine güven düzeyi sergilediklerini ortaya koymuştur (24).

Dowthwaite ve Armstrong (1990) yaptıkları araştırmada, yapılacak karşılaşmanın öneminin yüksekliği oranında, karşılaşma öncesi durumluk kaygının yüksek olduğunu bulmuşlardır (20).

Burton (1988) yaptığı çalışmada durumluk yarışma kaygısı ve performans arasında ilişki olduğunu, bilişsel ve bedelsel kaygı düzeylerinin performansın en iyi göstergesi olduğunu ortaya koymuştur (25).

Budak (1999) Türkiye 1. futbol liginde bulunan takımların oyuncularının, puan sıralaması ile kaygı değerlerinin karşılaştırılması ile ilgili yapmış olduğu araştırmada, şampiyonluğa oynayan takımlar ile küme düşme hattında bulunan takımların durumluk kaygılarını yüksek olduğunu, orta sıralarda yer alan takımların ise diğer takımlara oranla durumluk kaygılarının düşük olduğu saptamış ve sonuçlar yapmış olduğumuz çalışmayla paralellik göstermektedir (26).

Spielbergere göre, yüksek düzeyde durumluk kaygı performansı olumsuz yönde etkilemektedir. Buna karşılık düşük düzeyde durumluk kaygıya sahip olan kişi, başarılı olmak için motivasyon eksikliği göstermektedir. Bu yüzden durumluk kaygı düzeyinin normal düzeyde tutulması gerekmektedir (27).

Araştırmamızın sonucunda bulduğumuz yüksek kaygı değerleri yapılan daha önceki çalışmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermekte ve bulunan sonuçlar sporcuların durumluk kaygı düzeylerinin belirlenmesi üzerine yapılan literatürdeki az sayıda çalışmanın sonuçlarını destekler niteliktedir.

Sporcuların yarışma dönemlerinde çok yoğun bir stres ve kaygı yaşadıkları düşünüldüğünde, kontrol edilemeyen kaygı durumları sporcuların performans ve başarılarını olumsuz yönde etkileyebilmekte ve onları başarısızlığa götürebilmektedir. Sporcuların yaşadıkları kaygı, başarılarını ve kendilerine olan güvenlerini etkilemektedir (13).

Sonuç olarak araştırmamızda yukarıda sunulan literatür bilgileri ile paralel olarak, takımların son haftalara yaklaştıkça takımın amacı ile doğru orantılı olarak her müsabakanın öneminin arttığı ve bu durumun futbolcuların durumluk kaygılarını yükselttiği gözlenmiştir. Şampiyonluğa aday olan veya küme düşme hattında bulunan takımların kaygı düzeylerinin yüksek bulunması ile ilgili sonuç incelendiğinde psikolojik faktörlerin sporcular üzerinde performansları açısından önemli bir faktör olduğu ortaya çıkmış ve bu nedenle bu tür çalışmaların sıklıkla yapılarak, sporcuların kaygılarını kontrol edebilmelerinin önemli olduğu düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- 1- Jones, J. G., Hardy, L., Stress and Performance in Sport, Chichester, Wiley and Sons, 81-106, 1990.
- 2- Morgan, C. T., Psikolojiye Giriş, (Çevirenler: Hüsnü Arıcı ve diğerleri, Yayın Sorumlusu: Sıral Karakaş) Mateksan Matbaacılık, Ankara, 227-228, 2000.
- 3- Arkonaç, S., Psikoloji Zihin Süreçleri Bilimi, (Genişletilmiş 2. Baskı) AlfaYayınevi, İstanbul, 1998.
- 4- Kozacıoğlu, G., Gördürür, H. E., Bireyden Topluma Ruh Sağlığı, (1. Baskı) Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 1995.
- 5- Köknel, Ö., Genel ve klinik psikiyatri, Nobel Tıp Kitapevi, İstanbul, 1989.
- 6- Spielberger, C. D., Gorsuch, R. L., Lushene, R. E., et all., Manual for State and Anxiety Inventory, Palo Alto, California, Consulting Psychologists Press, 1970.
- 7- Cüceloğlu, D., İnsan ve davranışı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 292-293, 2000.
- 8- Aşçı, F. H., Gökmen, H., Bayan hentbolcülerin yarışma kaygısı, başarı, spor deneyimi ve atletik yeterlilik ilişkisi, Spor Bilimleri Dergisi, (6) 2, 38,47.
- 9- Öner, N., Lecompte, A., Süreksiz durumluk/sürekli kaygı envanteri el kitabı, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1985.
- 10- Öner, N., Türkiye'de kullanılan psikolojik testler, 3. Baskı., Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 1997.
- 11- Gauron, E. F., Mental training for peak performance. Lansing, NY: Sport Science Assoc, 11-21, 1984.
- 12- Bird, A. M., Cripe B. K., Psychology and Sport Behavior, St. Louis, MO: Times Mirror/Mosby College Publishing, 219,223,227, 1986.
- 13- Yılmaz, V., Korunç, Z., Yarışma performansından önce ve sonra kaygı düzeyleri arasındaki ilişki, The TSSA 8th International Sports Science Congress, 2004.
- 14- Tiryaki, Ş., Spor psikolojisi, kavramlar, kuramlar ve uygulama, Eylül Kitap ve Yayınevi, 2000.
- 15- Başer, E., Uygulamalı spor psikolojisi, Ankara, 263, 1998.
- 16- Özgüven, İ. E., Psikolojik testler, Pdrem Yayınları, Ankara, 338-341, 2000.
- 17- Yılmaz, V., Kağan, S., Korunç, Z., Çağlar, E., Kocaekşi, S., Yeni tırmanışçıların tırmanış sırasındaki kalp atım hızları, subjektif zorluk derecesi puanları ve farklı kaygıları arasındaki ilişki, The TSSA 8th International Sports Science Congress, 2004.
- 18- Weinberg, R. S., Gould, D., Foundation of Sport and Exercise Psychology, 76-79, 1995.
- 19- Fuatai, L., Soon-Schuster, F., Anxiety, stress and coping strategies among University of South Pacific students, Pac Health Dialog, 8 (1) 83-93, 2001.
- 20- Cox, H. R., Sport Psychology, Concepts and Applications, Second Edition, Wm. C. Brown Publishers, Dubuque, 1990.
- 21- Morris, T., Summer, J., Sport Psychology, Theory, Applications and Issues, John Wiley and Sons, 313-315, 1995.
- 22- Halvari, H., Gjesme, T., Trait and state anxiety before and after competitive performance, Perceptual and Motor Skills, 81, 1059-1074, 1995.
- 23- Konter, E., Profesyonel futbolcuların bazı kişisel değişkenlerinin durumluk kaygı üzerine etkileri ve durumluk kaygının takım içi ilişkilerine etkisinin araştırılması, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1996.
- 24- Yan Lan, L., Gill, D. L., The relationships among self-efficacy, stress responses, and a cognitive feedback manipulation, Journal of Sport Psychology, 6, 227-238, 1984.
- 25- Burton, D., Do anxious swimmers swim slower? Re-examining the anxiety performance relationship, Journal of Sport and Exercise Psychology, 10, 45-61, 1988.
- 26- Budak, Z., Türkiye 1. futbol liginde bulunan takımların oyuncularının, puan sıralaması ile kaygı değerlerinin karşılaştırılması, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1999.
- 27- Spielberger, C. D., Anxiety in Sports, Hemisphere Publishing Corporation, New York, 1989.

TÜRK GÜREŞ HAKEMLERİNİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ VE YAŞAM DOYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

PEPE, H* ; USLU, M** ; AVŞAROĞLU, S*** ; BALCI Ş.S* ; ÖZDEMİR, M*;

ÖZET

Bu araştırma, Türk güreş hakemlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumu arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Maslach ve Jackson'un (1981), geliştirmiş oldukları Maslach Tükenmişlik Envanteri ve Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., Griffin, S. (1985), geliştirdikleri ve Köker (1991), tarafından Türkçe'ye uyarlanan yaşam doyumu ölçeği kullanılmıştır. Araştırma genel tarama modelindedir ve 73 ulusal ve uluslararası Güreş hakemine ulaşılmıştır. Araştırmadan bulgularına bakıldığında; Güreş hakemlerinin görev yaptığı yerler, meslekteki çalışma yılı ve eğitim durumları değişkenlerine göre, yaşam doyumu ve tükenmişlik alt boyutlarında anlamlı bir farklılık görülmezken, sosyo- ekonomik durumları, medeni halleri, yaş ve mesleğini sevip sevmemeleri değişkenlerine göre ise ($P < 0.05$) düzeyinde anlamlı farklılıklar olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Güreş, Hakem, Tükenmişlik, Yaşam Doyumu.

GİRİŞ

Dünya tarihinde atletizmle birlikte en eski spor olan güreş, iki kişinin minder üzerinde çeşitli tutuş, oyun ve taktik varyasyonlarla birbirine üstün gelmesini amaçlayan ve bunu yaparken de belli bazı kural ve kaidelere uymak zorunda oldukları bir spor dalıdır. Bir güreş müsabakası sırasında güreşin akışını sağlayan ve yapılan oyunları değerlendirenlerde üç kişiden oluşan hakem heyetidir. Bunlardan birisi minder üzerinde idareyi sağlayıp çeşitli işaretlerle müsabaka sırasındaki hareketlerin değerlendirmesini yaparken, diğer ikisi ise minder kenarında müsabakayı izleyerek bu değerlendirmeye kendi fikirleri ile katılarak, oyunların en adil ve doğru şekilde değerlendirmesini yapan jüriyi oluştururlar. Görüldüğü gibi bir güreş müsabakasının seyrini etkileyen en önemli unsurlardan birisi hakemdir (Cicioğlu, 2001). Hakemlerin yaptıkları iş ve uğraşıya bakıldığında zaman onların bir çok stres faktörleriyle karşı karşıya kalabilecekleri söylenebilir. Bu durum zaman zaman yaptıkları işe bakışlarını ve yeniden sorgulamalarına neden olabilir ve tükenmişlik yaşayabilirler.

Tükenmişlikle ilgili günümüzde sayısız çalışmalar yapılmıştır. İlk kez Freudenberg (1974), tarafından ortaya konan tükenmişlik kavramı başarısızlık, yıpranma, enerji ve güç kaybı veya insanın iç kaynakları üzerinde karşılanamayan istekler sonucunda ortaya çıkan bir tükenme durumu olarak tanımlanmıştır. Daha sonra Maslach ve Jackson (1981), tükenmişliği; insanda ortaya çıkan fiziksel bitkinlik, uzun süren yorgunluk, çaresizlik ve umutsuzluk duyguları ile birlikte bireyin yaptığı işe, hayata ve diğer insanlara karşı gösterdiği olumsuz tutumları kapsayan fiziksel ve zihinsel boyutlu bir sendrom olarak tanımlamışlardır.

Tükenmişlik, araştırmacıların geniş olarak yaptıkları çalışmalardan Cardinell (1981; Pines, 1988; Cherniss 1982; Kavla, 1998; Çam, 1991; Taşkın, 2004). işe ilişkin stres faktörlerinin ortaya çıkmasıyla birlikte, bireyde meydana gelen fiziksel ve psikolojik enerji azalması olarak tanımlanabilir.

Bireyin doyumu, beklentilerin, gereksinimlerin, istek ve dileklerin karşılanması ile ilgilidir. Yaşam doyumu genel olarak kişinin bütün yaşamını ve bu yaşamın tüm boyutlarını içerir. Yaşam doyumu, belirli bir durumu ilişkin doyum değil, genel olarak tüm yaşantılarındaki doyum anlaşılır. Yaşam doyumu; mutluluk, moral gibi değişik açılardan iyi olma halini ifade eder (Vara, 1999; Aksaray, Yıldız ve Ergün, 1998).

Bu çalışmanın amacı Türk güreş hakemlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumlarının bazı değişkenlere göre farklılaşp farklılaşmadığını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda şu alt problemler geliştirilmiştir;

*S. Ü Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Alaeddin Keykubat Kampüsü, Selçuklu-KONYA

**S. Ü Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik ABD, Meram-KONYA

***S. Ü Kampüs Sağlık Merkezi Alaeddin Keykubat Kampüsü, Selçuklu-KONYA

- Güreş hakemlerinin mesleki tükenmişlik düzeyleri ve yaşam doyumları, yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Güreş Hakemlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Yaşam Doyumları görev ikamet ettikleri yere göre farklılaşmakta mıdır?
- Güreş Hakemlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Yaşam Doyumları çalışma sürelerine göre farklılaşmakta mıdır?
- Güreş Hakemlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Yaşam Doyumları yaptıkları mesleklerle göre farklılaşmakta mıdır?
- Güreş Hakemlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Yaşam Doyumları göre hakemliği sevip sevmedikleri değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
- Güreş Hakemlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Yaşam Doyumları sosyo-ekonomik düzeylere göre farklılaşmakta mıdır?
- Güreş Hakemlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Yaşam Doyumları medeni durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- Güreş Hakemlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri ve Yaşam Doyumları eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma genel tarama modelinde yapılmıştır. Araştırmada evreni temsil eden ulusal ve uluslar arası 73 Türk Güreş hakemine ulaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Yaşam Doyumu Ölçeği: Diener ve Diğ. (1985), tarafından geliştirilen Yaşam Doyumu Ölçeğinin (The Satisfaction With Life Scale) Türkçeye çevrilmesi ve uyarlanması Köker (1991), tarafından yapılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmaları sonucunda; test-tekrar test güvenilirliği $r = .85$, madde-test korelasyonları ise .71 ile .80 arasında hesaplanmıştır.

Maslach Tükenmişlik Envanteri: Ölçek Maslach ve Jackson (1981), tarafından geliştirilmiştir. Ergin (1992), tarafından Türkçeye çevrilen envanterin 235 kişilik (doktor, hemşire, öğretmen, avukat, polis vb.) bir grupta ön denemesi yapılmış, bu gruptan elde edilen verilerin analizi sonucunda envantere bazı değişiklikler yapılmıştır. Özgün formu "hiçbir zaman, yılda birkaç kere, ayda bir, ayda birkaç kere, haftada bir, haftada birkaç kere, her gün" şeklinde 7 basamaklı cevap seçeneklerinden oluşmaktadır. Türkçe uyarlaması ise "hiçbir zaman, çok nadir, bazen, çoğu zaman, her zaman" şeklinde 5 basamaklı cevap seçeneklerinden oluşmaktadır.

Duygusal Tükenme: (Emotional Exhaustion) alt ölçeği, kişinin mesleği ya da işi tarafından tüketilmiş ve aşırı yüklenilmiş olma duygularını tanımlar ve 9 maddeden oluşmaktadır (1. 2. 3. 6. 8. 13. 14. 16. 20). Duyarsızlaşma: (Depersonalization) alt ölçeği, kişinin hizmet verdiklerine karşı, bireylerin kendilerine özgü birer varlık olduklarını dikkate almaksızın duygudan yoksun biçimde davranmalarını tanımlar ve 5 maddeden oluşmaktadır (5. 10. 11. 15. 22). Kişisel Başarı: (Personal Accomplishment) kişisel başarı alt ölçeği, insanlarla çalışan bir kimsede yeterlilik ve başarıyla üstesinden gelme duygularını tanımlar ve 8 maddeden oluşmaktadır (4. 7. 9. 12. 17. 18. 19. 21).

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde değişkenlere bağlı olarak t testi, F testi, tukey testi, mann whitney-u testi kullanılmıştır. Oluşturulan alt problemler, belirtilen test teknikleri ile sınanmıştır.

BULGULAR ve YORUM

Bu bölümde, geliştirilmiş olan alt problemler sırasıyla test edilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1. Güreş Hakemlerinin Tükenmişlik Alt Boyut Puanları ve Yaşam Doyumlarının Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Yaş Grupları Arasındaki Farklılığın Ortaya Konulduğu ANOVA/ Tukey Test Sonuçları

	Yaş	n	Ort	SS	F	P	Tukey
Duygusal Tükenme	21-26 yaş	3	11,67	0,58	0,675	0,570	
	27-32 yaş	13	9,00	4,51			
	33-38 yaş	25	9,60	4,22			
	39 ve üstü yaş	32	8,53	4,29			
Duyarsızlaşma	21-26 yaş	3	5,33	2,52	0,258	0,855	
	27-32 yaş	13	4,31	3,38			
	33-38 yaş	25	4,48	3,08			
	39 ve üstü yaş	32	4,03	2,44			
Kişisel Başarı	21-26 yaş	3	14,67	5,51	0,993	0,401	
	27-32 yaş	13	10,31	5,31			
	33-38 yaş	25	10,16	3,35			
	39 ve üstü yaş	32	9,78	5,24			
Yaşam Doyumu	21-26 yaş	3	18,33	4,73	4,284	0,008*	27-32 yaş
	27-32 yaş	13	28,08	5,17			
	33-38 yaş	25	25,08	4,47			
	39 ve üstü yaş	32	26,41	4,18			21-26 yaş

P<0. 05

Tablo-1. incelendiğinde, yapılan istatistiksel analizlerde yaşlara göre güreş hakemlerinin tükenmişlik alt boyutlarından Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarı alt boyutları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($P>0. 05$). Güreş hakemlerinin yaşlarına göre yaşam doyumları puan ortalamalarında yapılan F testi sonucunda anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüş ve Tukey testi ile sınanmıştır. 21-26 yaş güreş hakemleri ile 27-32 yaş güreş hakemleri ve 39 yaş ve üstü güreş hakemleriyle 21-26 yaş güreş hakemlerinin puan ortalamalarının birbirinden anlamlı derecede

farklılaştığı görülmektedir ($P<0. 05$). Araştırmanın bu bulgusuna bakıldığında zaman hakemlerin genç yetişkinlik dönemine gelmeleri onların yaşam doyumlarını artırıcı bir etmen olduğu söylenebilir. Dolayısıyla otuzlu yaşlar, hakemlerin kendi benlikleri ile algılamaları, çevresel ve kendi dışındaki olumsuzlukları tolere edebildikleri süreçler olduğu ve yaşam doyumları düzeylerinin pozitif yönde olduğu söylenebilir.

Tablo2. Güreş Hakemlerinin Tükenmişlik Alt Boyut Puanları ve Yaşam Doyumlarının Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve İkamet Ettikleri Yere Göre Arasındaki Farklılığın Ortaya Konulduğu ANOVA Test Sonuçları

	İkamet yerleri	n	Ort	SS	F	P
Duygusal Tükenme	İlçe	6	10,17	6,24	0,656	0,522
	İl merkezi	35	9,49	3,67		
	Büyük şehir	32	8,50	4,41		
Duyarsızlaşma	İlçe	6	2,83	2,99	1,029	0,363
	İl merkezi	35	4,60	2,17		
	Büyük şehir	32	4,22	3,35		
Kişisel Başarı	İlçe	6	9,83	1,72	0,119	0,888
	İl merkezi	35	10,49	4,55		
	Büyük şehir	32	9,97	5,28		
Yaşam Doyumu	İlçe	6	25,83	6,46	2,447	0,094
	İl merkezi	35	24,71	5,18		
	Büyük şehir	32	27,25	3,67		

P<0. 05

Tablo-2. incelendiğinde, yapılan istatistiksel analizlerde hakemlerin ikamet ettikleri yerlere göre tükenmişlik alt boyutlarından Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarı ile Yaşam Doyumları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($P>0. 05$). Hakemlerin ikamet ettikleri yerin ilçe veya büyük şehir olması, onların hayata bakış açılarını ve yaşam doyumlarını doğrudan etkile-

yemeyeceği söylenebilir. Çünkü hakemler ikamet ettikleri yerin haricinde genel olarak başka şehirlere giderek dinamik bir yapı çizerler. Dolayısıyla ikamet ettikleri yere göre tükenmişlik düzeylerinin ve yaşam doyumlarının manidar düzeyde farklı olmaması onların yaşam algılamaları ve koşullarıyla da ilgili olduğu söylenebilir.

Tablo3. Güreş Hakemlerinin Tükenmişlik Alt Boyut Puanları ve Yaşam Doyumlarının Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Çalışma Süreleri Arasındaki Farklılığın Ortaya Konulduğu ANOVA Test Sonuçları

	Çalışma süresi	N	Ort	SS	F	P
Duygusal Tükenme	1-5 yıl	6	9,83	4,88	1,588	0,200
	6-10 yıl	19	9,47	4,40		
	11-15 yıl	21	10,29	3,90		
	16 ve üzeri	27	7,78	4,04		
Duyarsızlaşma	1-5 yıl	6	5,00	3,95	0,735	0,535
	6-10 yıl	19	4,68	2,81		
	11-15 yıl	21	4,52	2,82		
	16 ve üzeri	27	3,67	2,57		
Kişisel Başarı	1-5 yıl	6	10,67	6,28	0,268	0,848
	6-10 yıl	19	10,63	4,32		
	11-15 yıl	21	10,52	3,79		
	16 ve üzeri	27	9,56	5,36		
Yaşam Doyumu	1-5 yıl	6	23,50	6,72	1,431	0,241
	6-10 yıl	19	26,89	5,37		
	11-15 yıl	21	24,76	4,57		
	16 ve üzeri	27	26,67	3,85		

Tablo-3. incelendiğinde, yapılan istatistiksel analizlerde görev sürelerine göre güreş hakemlerinin tükenmişlik alt boyutlarından Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarı ile Yaşam Doyumları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($P>0.05$). Bu bulgular ışığında hakemlerin, hakemlik yaptıkları süre onların tükenmişlik yaşaması veya yaşam doyumlarına doğrudan etki eden bir faktör olmadığı söylenebilir. Hakemlik, daha çok seçme ilgi duyma ile belirtildiği için hakemlik yapma süresinde, diğer meslekler-

de olma ihtimali tükenmişliğin yaşanmaması normal bir süreç olarak kabul edilebilir.

Tablo4. Güreş Hakemlerinin Tükenmişlik Alt Boyut Puanları ve Yaşam Doyumları ile Yaptıkları Meslekler Arasındaki Farklılığın Ortaya Konulduğu ANOVA Testi Sonuçları

		Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	P
Duygusal Tükenme	Gruplar Arası	118,332	6	19,722	1,121	0,360
	Gruplar içi	1160,792	66	17,588		
	Toplam	1279,123	72			
Duyarsızlaşma	Gruplar Arası	48,967	6	8,161	1,036	0,410
	Gruplar içi	519,992	66	7,879		
	Toplam	568,959	72			
Kişisel Başarı	Gruplar Arası	262,176	6	43,696	2,179	0,056
	Gruplar içi	1323,742	66	20,057		
	Toplam	1585,918	72			
Yaşam Doyumu	Gruplar Arası	94,640	6	15,773	0,671	0,673
	Gruplar içi	1550,867	66	23,498		
	Toplam	1645,507	72			

$P<0.05$

Tablo-4. incelendiğinde, yapılan istatistiksel analizlerde hakemlerin yaptıkları mesleklerine göre tükenmişlik alt boyutlarından Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarı ile Yaşam Doyumları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($P>0.05$). Dolayısıyla hakemlerin kendi meslek durumları veya mesleki

kimlikleri onların mesleki tükenmişlik yaşamalarında çok fazla etken olmadığı söylenebilir. Başka bir ifadeyle hakemlerin işleriyle, tükenmişlikleri ve yaşam doyumları arasında dikkati çekecek bağlantıların olmadığı söylenebilir.

Tablo5. Hakemliği Sevip Sevmedikleri Değişkenine Göre Güreş Hakemlerinin Tükenmişlik Alt Puanları ve Yaşam Doyumu Mann-Whitney U Testi Sonuçları

	Hakemliği Severe mi Yapıyor?	n	ort	ss	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	F	P
Duygusal Tükenmişlik	Evet	70	8,83	4,01	35,78	2504,50	19,5	0,017*
	Kısmen	3	15,67	4,04	65,50	196,50		
Duyarsızlaşma	Evet	70	4,44	2,76	38,19	2673,50	21,5	0,019*
	Kısmen	3	0,67	1,15	9,17	27,50		
Kişisel Başarı	Evet	70	10,11	4,71	36,57	2560,00	75	0,403
	Kısmen	3	12,33	4,51	47,00	141,00		
Yaşam Doyumu	Evet	70	25,81	4,79	36,45	2551,50	66,5	0,282
	Kısmen	3	28,33	4,62	49,83	149,50		

P<0. 05

Tablo-5. incelendiğinde, puan ortalamaları açısından hakemliği sevip sevmedikleri değişkenine göre güreş hakemlerinin tükenmişlik alt boyutlarından Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarı ve Yaşam Doyumu ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığı Mann-Whitney U testi ile sınanmıştır. Yapılan istatistiksel analizlerde hakemliği sevip sevmedikleri değişkenine göre güreş

hakemlerinin tükenmişlik alt boyutlarından Duygusal Tükenme ve Duyarsızlaşma alt boyutlarında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür (P<0. 05). Güreş hakemlerinin Kişisel Başarı ile Yaşam Doyumları puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (P>0. 05). (Hakemliği sevip sevmeyen mi yapıyorsunuz sorusuna “hayır” cevabı verilmediği için değerlendirilmeye katılmamıştır).

Tablo 6. Güreş Hakemlerinin Tükenmişlik Alt Boyut Puanları ve Yaşam Doyumlarının Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Sosyo-ekonomik Düzeyleri Arasındaki Farklılığın Ortaya Konulduğu ANOVA/ Tukey Test Sonuçları

	Sosyo-ekonomik düzey	N	Ort	SS	F	P	Tukey
Duygusal Tükenme	Düşük	5	12,80	2,05	1,692	0,177	
	Orta	40	8,48	4,37			
	İyi	20	9,20	4,16			
	Yüksek	8	9,75	3,81			
Duyarsızlaşma	Düşük	5	7,20	2,95	3,546	0,019*	iyi
	Orta	40	4,20	2,57			
	İyi	20	3,25	2,59			
	Yüksek	8	5,50	3,21			
Kişisel Başarı	Düşük	5	13,20	6,72	1,310	0,278	
	Orta	40	10,60	4,26			
	İyi	20	9,20	5,27			
	Yüksek	8	8,88	3,48			
Yaşam Doyumu	Düşük	5	19,20	6,61	5,420	0,002*	Düşük
	Orta	40	25,60	4,25			Düşük
	İyi	20	27,90	4,33			Düşük
	Yüksek	8	26,75	3,73			Düşük

P<0. 05

Tablo-6. incelendiğinde, yapılan istatistiksel analizlerde sosyo-ekonomik düzeylere göre güreş hakemlerinin tükenmişlik alt boyutlarından Duygusal Tükenme ve Kişisel Başarı puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir (P>0. 05). Sosyo-ekonomik düzeylere göre güreş hakemlerinin Yaşam doyumu ve Duyarsızlaşma alt boyutu puan ortalamalarında yapılan F testi sonucunda anlamlı bir farklılaşmanın olduğu görülmüş ve Tukey testi ile sınanmıştır. Tükenmişlik alt boyutu Duyarsızlaşmada “düşük” sosyo-ekonomik düzey ile “iyi” sosyo-ekonomik düzey arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür. Yaşam boyutu puan ortalamalarında yapılan

analizde ise “düşük” sosyo-ekonomik düzey ile “orta”, “iyi” ve “yüksek” sosyo-ekonomik düzeyler arasında anlamlı bir farklılaşma görülmüştür (P<0. 05). Bu bulgular ışığında hakemlerin sosyo-ekonomik düzeyleri onların tükenmişlik yaşamasını doğrudan etkileyen faktörlerden değildir. Öte yandan yaşam doyumları ile sosyo-ekonomik düzeyleri arasında ise anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Sosyo-ekonomik düzey tanımlamasının doğal süreci olarak ta yaşam doyumu algılamasını etkileyeceği söylenebilir.

Tablo7. Medeni Durum Değişkenine Göre Güreş Hakemlerinin Tükenmişlik Alt Puanları ve Yaşam Doyumu t Testi Sonuçları

	Medeni durum	n	ort	ss	t	P
Duygusal Tükenme	Bekar	9	11,00	4,47	1,428	0,158
	Evli	63	8,86	4,18		
Duyarsızlaşma	Bekar	9	6,56	2,88	2,674	0,009*
	Evli	63	3,97	2,69		
Kişisel Başarı	Bekar	9	13,89	4,94	2,597	0,011*
	Evli	63	9,68	4,49		
Yaşam Doyumu	Bekar	9	21,67	6,00	2,997	0,004*
	Evli	63	26,54	4,34		

P<0. 05

Tablo-7. incelendiğinde, yapılan istatistiksel analizlerde güreş hakemlerinin medeni durumlarına göre tükenmişlik alt boyutlarından Duyarsızlaşma, Kişisel Başarı ve Yaşam Doyumları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılaşma görülmektedir ($P<0. 05$). Türk Güreş hakemlerinin medeni durumuyla Duygusal Tükenme alt boyut puan ortalamalarında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($P>0. 05$).

Araştırmanın bu bulgusundan bekar hakemlerin tükenmişlik düzeylerinin evli olanlara oranla daha yüksek olduğu söylenebilir. Aynı zamanda evli olan güreş hakemlerinin yaşam doyumu puan ortalamaları bekar olanlara göre daha yüksek olduğu dolayısıyla yaşam doyumu algılamasında daha pozitif yönde olduğu söylenebilir.

Tablo 8. Güreş Hakemlerinin Tükenmişlik Alt Boyut Puanları ve Yaşam Doyumlarının Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Eğitim Durum Düzeyleri Arasındaki Farklılığın Ortaya Konulduğu ANOVA Test Sonuçları

	Eğitim Durumu	n	ort	SS	F	P
Duygusal Tükenme	Lise	12	8,00	3,77	0,759	0,521
	Lisans	47	9,49	4,26		
	Yüksek Lisans	10	9,50	4,28		
	Doktora	4	7,00	5,29		
Duyarsızlaşma	Lise	12	4,08	2,68	1,032	0,384
	Lisans	47	4,00	2,75		
	Yüksek Lisans	10	5,20	2,90		
	Doktora	4	6,00	3,74		
Kişisel Başarı	Lise	12	11,00	6,67	0,188	0,904
	Lisans	47	10,04	3,96		
	Yüksek Lisans	10	10,40	5,78		
	Doktora	4	9,25	4,50		
Yaşam Doyumu	Lise	12	27,67	4,94	0,839	0,477
	Lisans	47	25,77	4,86		
	Yüksek Lisans	10	24,50	4,48		
	Doktora	4	26,00	4,16		

Tablo-8. incelendiğinde, puan ortalamaları açısından eğitim durumlarına göre Türk güreş hakemlerinin tükenmişlik alt boyutlarından Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarı ve Yaşam Doyumu ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı fark olup olmadığı F testi ile sınanmıştır. Yapılan istatistiksel analizlerde eğitim durumlarına göre güreş hakemlerinin tükenmişlik alt boyutlarından Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma, Kişisel Başarı ile Yaşam Doyumları puan ortalamaları arasında anlamlı bir farkın olmadığı görülmektedir ($P>0. 05$). Araştırmanın bu bulgusu ışığında Türk güreş hakemlerinin eğitim düzeyleri, mesleki tükenmişlik ve yaşam doyumlarını doğrudan etkileyen faktör olarak görülmemektedir. Puan ortalamalarına bakıldığı zaman lise mezunu bir hakemle doktora diplomasına sahip bir güreş hakemi arasında manidar düzeyde yaşam doyumu veya mesleki tükenmişlik düzeyi arasında farklılıkların olmadığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

Aksaray, S. Yıldız, A. Ergün, A. (1998). "Huzurevi ve Evde Yaşayan Yaşlıların Umutsuzluk Düzeyleri". 1. Ulusal Evde Bakım Kongresi, Program Özet Kitabı,

Cardinell, C. F. (1981). "Mid-Life Professional Crises: Two Hypotheses". The annual Meeting of the National Conference of Professors of Educational Administration, Seattle.

Cherniss, C. (1982). "Staff Burnout: Too Much Stress or Little Commitment" (Paper) Lake Wilderness Conference on the Impact of Residential Environments on Retarded Persons and their Care Providers. August. 28-31.

Cicioğlu, İ. (2001) Türk Güreş Hakemliğinin Bugünkü Durumu, Güreş Kurultayı, Antalya

Çam, O. (1991). "Hemşirelerde Tükenmişlik ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi". (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Diener, E; Emmons, R. A; Larsen, R. J; Griffin, S. (1985). "The Satisfaction With Life Scale". Journal of Personality Assessment. 49 (1), 71-75.

Ergin, C. (1992). "Doktor ve Hemşirelerde Tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik Ölçeğinin Uygulanması". VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. (Edit: R. Bayraktar, İ. Dağ) Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Freudenberger, N. D. (1974). "Staff Burnout". Journal of Social Issues, 30, 159-165.

Kavla, İ. (1998). "Hemşirelerde İş Doyumu ile Tükenmişlik İlişkisi". (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Köker, S. (1991). "Normal ve Sorunlu Ergenlerin Yaşam Doyumu Düzeylerinin Karşılaştırılması". (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Maslach, C. Jackson, S. E. (1981). "The Measurement of Experienced Burnout". Journal of Occupational Behavior, 2.

Pines, A. M. Aranson, E. (1988). "Career Burnout (Causes and Cures). New York: The Free Press.

Taşkın, Ö. (2004). "Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Merkez ve Taşra Örgütü Yöneticilerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İş Doyum Düzeylerine Etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vara, Ş. (1999). "Yoğun Bakım Hemşirelerinde İş doyumu ve Genel Yaşam Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi". (Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi). İzmir: Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

TAKIM SPORLARI VE BİREYSEL SPORLAR YAPAN SPORCULARIN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Erkut TUTKUN*,Buket Çobanoğlu GÜNER*,Seydi Ahmet AĞAOĞLU*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, takım ve bireysel spor yapan oyuncuların saldırganlık düzeylerini, cinsiyet faktörü ile birlikte incelemektir.

Bu çalışmada İpek İLTER (Kiper) tarafından geliştirilen, 30 maddeden ve üç alt testten (yıkıcı saldırganlık, atılmalık ve edilgen saldırganlık) oluşturulmuş saldırganlık envanteri kullanılmıştır. Araştırmaya 93 bayan, 143 erkek olmak üzere toplam 240 sporcu katılmıştır. Bu çalışmanın analizinde elde edilen verilerin her bir alt test puanları için tek yönlü varyans analizi ve bağımsız gruplar arası t testi tekniklerine başvurulmuştur. Verilerin analizinde SPSS paket programı kullanılmıştır.

Bireysel sporlar (tekvando, güreş yüzme) ve takım sporlarının (basketbol, futbol, voleybol) saldırganlık türleriyle olan ilişkilerine bakıldığında gruplar arasında yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p<0. 05).

Spor branşlarının kendi aralarında karşılaştırılmasında, gruplar arası yıkıcı saldırganlık ortalama puanları arasında; futbol ile güreş,tekvando, voleybol ile güreş, tekvando, basketbol ile güreş, tekvando branşları arasında, edilgen saldırganlık ortalama puanları arasında; futbol ile yüzme, güreş ve tekvando, voleybol ile güreş, yüzme ile basketbol ve tekvando branşları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p<0. 05). Atılmalık ortalama puanları arasında, branşlar arasında; futbol ile güreş, voleybol ile güreş arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir (p<0. 05). Gruplar arası genel saldırganlık ortalama puanları arasında takım ve bireysel spor yapan denekler arasında istatistiksel açıdan önemli bir farklılık saptanmıştır (p<0. 05). Branşlar kendi aralarında ise, futbol ile güreş,tekvando, voleybol ile güreş, basketbol ile güreş, yüzme ile güreş branşları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmıştır (p<0. 05). Cinsiyete göre, takım ve bireysel spor yapan erkek sporcular karşılaştırıldığında ise; yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır (p<0. 05).

Spor, bireyleri ve grupları karşılıklı bir rekabet, yarışma içine sokar. Rakiple doğrudan teması gerektiren sporların takım sporlarına göre saldırganlığa ve şiddete daha meyilli oldukları görülmektedir. Sporda çoğu zaman başarıma, kazanma, yenme ya da galip gelmeye eşanlamlı olarak düşünüldüğünden fiziksel davranışlardaki kontrolsüzlük bir yerde kazanma amacına hizmet etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bireysel sporlar, takım sporları, saldırganlık, cinsiyet

*Ondokuz Mayıs Üniversitesi,Yaşar Doğu BESYO,Samsun

EXAMINATION OF THE LEVEL OF AGGRESSION OF INDIVIDUALS PARTICIPATEINT TEAM AND INDIVIDUAL SPORTS

ABSTRACT

The aim of the present study is to examine with the factor of gender the leve, of aggression of individuals participating in team and individual sports.

To evaluate the kinds of individuals aggression was used the aggression inventory whose reliability was increased by İpek İlter Kiper. 240 athletes participated in the present study: 93 athletes were female, 147 athletes were male.

In the analysis of the present study, one-way ANOVA analysis and the techniques of T-test between independent groups were used for the datas of each subtest points in the analysis of datims was mode in the SPSS packet programe.

When the relationship between aggression in individual sports (taekwon-do, wrestling, swimming) and aggression in team sports was evalvated, the important difference between groups in terms of hostile aggression, passive aggression and general aggression in the level $p < 0,05$ statistically between female athletes and male athletes ($p < 0,05$).

In the comparison that made among branches of sports, the hostile aggression inventory of athletes who are doing wrestling and taekwon-do has the highest point in the subtest also, in the asser tiveness inventory sub, it was determined that the highest point is in the wrestling, basketbool and swimming branshes. In the passive aggression inventory sub test, wrestling and taekwon-do branches have the highest point. In the general aggression inventory sup test the highest point was determihed in the wrestling and taekwon-do branshes.

Key Words: Individual sports,team sports,aggression,gender

*Ondokuz Mayıs University, Yaşar Doğu Physical Education and Sports College,Samsun

GİRİŞ

Saldırganlık, günlük hayatımızda ve sporda artan bir şekilde kar-şımıza çıkmaktadır. Sporda başarı rakibin engellenmesine bağlı oldu-ğundan kurallara bağlı olarak buna izin verilir. Sporcu, yarışmalar sırasında başarılı olabilmek için rakibiyle sürekli rekabet içindedir ve bu rekabet mevcut yeteneklerine uygun düşmeyen aşırı riskli eylemleri de peşinden getirmektedir.

Sporda şiddet eskiye oranla hızlı ve daha şiddetli bir şekilde artış göstermeye başlamıştır. Yapısal, çevresel, sosyal ve bilişsel değişken-ler grubu, izleyici şiddetiyle birleşerek sporda tehdit oluşturmaya başlamıştır. Özellikle seyirci şiddeti çoğu uluslarda devam eden ev-renselsel bir sorundur (Russell, 2003).

Sporda saldırganlık bir boşalma vasıtasıdır. Kişi toplumun normal şartlarda men ettiği saldırgan davranışları spor ile yok edebilir. İnsan-larda otoriteye başkaldırma, baskıya boyun eğmeme gibi isyanların yerine spor faaliyetlerinde bu hırs ve agresif davranışlarda bulunmak-ta, ceza vermekten zevk duymaktadır. Bu kişiler spor sayesinde zihin ve beden bakımından rakiplerini yenerek tatmine kavuşmaktadırlar. Bazıları da saldırganlık arzularının spor ile boşalmadığını, aksine spor ile bu arzularının daha da arttığını savunmaktadırlar (Şahin 2003).

Spor faaliyetlerindeki saldırganlığın sınırlarını, ilgili spor dalının ku-rallarıyla yapılan hareketin taşıdığı niyet ve kasıt belirler. Aynı hareket, değişik spor dallarında farklı şekilde değerlendirilir. Beden temasının sıklığının artmasıyla birlikte, saldırganlığın görölme ihtimali de artar (Tiryaki,1996).

Kuralların ihlal edildiği ve rakibe zarar verme niyetiyle hareket e-dilmesi durumunda saldırgan davranıştan söz edilebilir. Saldırgan davranışların oluşmasında fiziksel yorgunluğun artması, skorun de-ğişmezliğinin getirdiği gerginlik, rakip takımın fizik gücü ve performan-sının yüksek oluşu, en önemlisi de rakibin süregelen saldırgan davra-nışlarının hakem ya da seyirciler tarafından hoş görülmemesi gerek-mektedir.

Araştırmamızda saldırganlık,"yıkıcı saldırganlık", "atılğanlık" "edil-gen saldırganlık" olmak üzere üç ana başlıkta incelenmiştir. Yıkıcı saldırganlık, düşmanlık içeren saldırganlıkla eş anlamlı olarak düşü-nülmelidir. Atılğanlık, bireyin kendi çıkarlarını koruması için kaygıya kapılmadan duygularını açıkça anlatabilmesi ve başkalarının haklarını kabul ederek kendi hakkını kullanmasını sağlayan her davranış atıl-ğanlık olarak tanımlanmaktadır. Edilgen saldırganlık, dolaylı bir saldırganlık türü olarak değerlendirilebilir ve eylemde bulunması gerekirken eylemde bulunmamanın neden olduğu zarar verme olarak tanımlanır.

Sporda ve günlük hayatımızda önemli bir yer tutan saldırganlık ol-gusunu araştırırken amacımız farklı branşlarda spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerini betimsel olarak incelemektir. Bu amaç doğrul-tusunda takım ve bireysel sporlar, cinsiyet faktörü, yıkıcı saldırganlık, atılğanlık ve edilgen saldırganlık envanteri alt ölçekleri düzeylerinde bir farklılaşma olup olmadığı, kapsamlı olarak ele alınmıştır.

MATERYAL ve METOT

Bu çalışma, takım ve bireysel spor yapan oyuncuların saldırganlık düzeylerinin tespiti amacıyla yapılmış bir araştırmadır. Kullanılan model, çok sayıdaki değişken arasındaki ilişki tespiti modelidir.

Denekler; bu çalışmaya 2005–2006 sezonunda Samsun ili içeri-sinde bulunan kulüplerde oynayan sporcular katılmıştır. Araştırmamı-za, yaş ortalamaları 17–30 (yıl) arasında 44 futbolcu (36 erkek, 4 bayan), 40 voleybolcu (13 erkek, 27 bayan), 40 Basketbolcu (18 erkek, 22 bayan), 40 Yüzücü (16 erkek, 24 bayan), 40 Güreşçi (38 erkek, 2 bayan), 40 Tekvandocu (20 erkek, 20 bayan) olmak üzere toplam 240 gönüllü sporcuya anket uygulanmıştır.

Test yönetimi; Bu araştırmada İpek İLTER (Kiper) tarafından gelişt-irilen saldırganlık envanteri kullanılmıştır. Envanter, yıkıcı saldırganlık, atılğanlık ve edilgen saldırganlık olmak üzere 3 alt test grubun oluş-turduğu toplam 30 sorudan oluşmaktadır. Envanterde her bir alt test 10 soru ile belirlenmiştir.

İstatistiksel Düzenleme; Bu çalışmadaki istatistiksel işlemler, tek yönlü varyans analizi ve bağımsız gruplar arası t testi tekniklerine başvurulmuştur. Verilerin analizi SPSS paket programında gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Bu çalışmada saldırganlık türlerinin bireysel ve takım sporlarıyla olan ilişkisi araştırıldı. Araştırmada sonuçlarıyla elde edilen bulgular aşağıdaki tablolarda özetlenmiştir.

Tablo: 1 Deneklerin Yıkıcı Saldırganlık, Atılğanlık, Edilgen Saldırganlık, Genel Saldırganlık Alt Ölçeklerinden Almış Oldukları Puanlara İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Tanımlayıcılar	N	Takım sporları $\bar{X}$ s		Bireysel sporlar $\bar{X}$ s		t	Önem Düzeyi
Yıkıcı Saldırganlık	120	27. 89	7. 76	32. 34	7. 94	-4,389	Önemli*
Atılğanlık	120	32. 34	6. 10	31. 00	8. 87	-1,347	Önemsiz
Edilgen Saldırganlık	120	23. 75	7. 51	28. 66	8. 77	-4,662	Önemli*
Genel Saldırganlık	120	89. 70	16. 35	98. 70	20. 32	-3,779	Önemli*

* $p < 0,05$

Tablo 1’de, takım ve bireysel spor yapan deneklerin envanter alt ölçeklerinden almış oldukları puanlar sonucunda yıkıcı saldırganlık,

edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($p < 0,05$).

Tablo 2: Takım ve Bireysel Spor Yapan Deneklerin Yıkıcı Saldırganlık, Atılğanlık, Edilgen Saldırganlık, Genel Saldırganlık Alt Ölçeği Puan Ortalamalarının Karşılaştırılması

Branşlar	N	Yıkıcı Saldır.		Atılğanlık		Edilgen Saldır.		Genel Saldır.	
		$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S	$\bar{X}$	S
Futbol	40	27.42	7.171	36,52	6,114	22,00	4,782	85,95	15,34
Voleybol	40	28.17	7.781	37,52	1,173	25,17	8,655	91,45	16,42
Basketbol	40	28.07	8.459	38,80	1,122	24,07	8,327	91,72	17,01
Yüzme	40	30.37	8.702	38,80	1,888	28,25	10,184	93,65	26,72
Güreş	40	33.35	8.033	41,70	1,027	29,27	8,464	104,32	15,93
Tekvando	40	33.30	6.809	36,50	1.020	28,47	7,669	98,15	15,27

Tablo 3: Takım ve Bireysel Spor Yapan Deneklerin Yıkıcı Saldırganlık, Atılğanlık, Edilgen Saldırganlık, Genel Saldırganlık Düzeylerine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Tanımlayıcı Bilgiler		KT	SD	KO	F	ÖNEM DÜZEYİ
YIKICISALDIRGAN.	Gruplar Arası	1433,533	5	286,707	4,647	,000
	Gruplar İçi	14437,200	234	61,697		
	Toplam	15870,733	239			
ATILGANLIK	Gruplar Arası	1433,533	5	152,407	2,476	,033
	Gruplar İçi	14437,200	234	61,560		
	Toplam	15870,733	239			
EDİLGEN SALDIRGAN.	Gruplar Arası	1681,583	5	336,317	5,028	,000
	Gruplar İçi	15652,000	234	66,889		
	Toplam	17333,583	239			
GENEL SALDITGAN.	Gruplar Arası	8006,833	5	1601,367	4,814	,000
	Gruplar İçi	77840,750	234	332,653		
	Toplam	85847,583	239			

*p<0. 05

Gruplar arası ortalamada yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık, genel saldırganlık envanteri alt ölçeğinde takım ve bireysel spor yapan deneklerin ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmıştır (p<0. 05). Branşların kendi aralarında yapılan karşılaştırmalarında, yıkıcı saldırganlık envanteri alt ölçeğinde; futbol ile güreş, tekvando, voleybol ile güreş, tekvando, basketbol ile güreş, tekvando, atılğanlık envanteri alt ölçeğinde; futbol ile güreş, voleybol ile güreş, edilgen saldırganlık envanteri alt ölçeğinde;

futbol ile yüzme, güreş ve tekvando, voleybol ile güreş, yüzme ile basketbol, tekvando, genel saldırganlık envanteri alt ölçeğinde; futbol ile güreş, tekvando, voleybol ile güreş, basketbol ile güreş, yüzme ile güreş branşı arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmıştır (p<0. 05).

Tablo 4: Takım Spor Yapan Bayan ve Erkek Deneklerin Yıkıcı Saldırganlık, Atılğanlık, Edilgen Saldırganlık, Genel Saldırganlık Alt Ölçeklerinden Almış Oldukları Puanlara İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Tanımlayıcı Bilgiler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	Önem Düzeyi
Yıkıcı Saldırganlık	Bayan	49	28,16	8,034	,317	Önemsiz
	Erkek	71	27,70	7,62	,314	
Atılğanlık Saldırganlık	Bayan	49	38,30	7,812	,989	Önemsiz
	Erkek	71	37,09	6,208	949	
Edilgen Saldırganlık	Bayan	49	24,53	8,266	,944	Önemsiz
	Erkek	71	23,21	6,965	,915	
Genel Saldırganlık	Bayan	49	91,83	16,106	1,186	Önemsiz
	Erkek	71	88,23	16,468	1,191	

*p<0,05

Tablo 6: Takım ve Bireysel Spor Yapan Erkek Deneklerin Yıkıcı Saldırganlık, Atılğanlık, Edilgen Saldırganlık, Genel Saldırganlık Alt Ölçeklerinden Almış Oldukları Puanlara İlişkin Betimsel İstatistik Sonuçları

Tanımlayıcı Bilgiler	Takım ve Bireysel Sporlar	N	X	S	T	Önem Düzeyi
Yıkıcı	Takım	71	27,70	7,622	3,495*	

Saldırganlık	Bireysel	76	32,21	7,985	-3,500	Önemli
	Takım	71	37,09	6,208	-1,317	
Atılğanlık	Bireysel	76	38,72	8,489	-1,331	Önemsiz
	Takım	71	23,21	6,965	4,209*	
Edilgen Saldırganlık	Bireysel	76	28,67	8,609	-4,240	Önemli
	Takım	71	88,23	16,478	3,274*	
Genel Saldırganlık	Bireysel	76	98,28	20,380	-3,297	Önemli

*p<0. 05

Takım sporu yapan 71 erkek, ve bireysel spor yapan 76 erkek de- nek arasında; Yıkıcı saldırganlık, edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık alt ölçekleri ortalama puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (p<0. 05).

TARTIŞMA

Bu araştırmanın amacı, sporla saldırganlık ilişkisini çok yönlü be- timlemektir. Ele aldığımız amaç çerçevesinde yapılan alan araştırma- sından elde edilen sonuçlar, takım ve bireysel sporları kendi içerisin- de, cinsiyet değişkeni ile saldırganlık ilişkisinin karşılaştırılmasına dayalı olmuştur.

Çalışmamızda, bireysel spor yapan oyuncuların, takım sporu ya- pan oyunculardan daha saldırgan oldukları tespit edilmiştir.

Baron ve Richardson (1994), takım sporu yapan oyuncuların, ra- kiplerine karşı daha saldırgan davranışlarda bulunma fırsatına sahip olduklarını ve bu şekilde de daha yüksek seviyede saldırganlık sergi- lediklerini belirtmektedir.

Takım sporlarının birçoğunda rakiple temasa sınırlı kurallar çerçe- vesinde izin verildiğinden bu sporları yapanların doğrudan rakibe saldırıda bulunmaları söz konusu değildir. Takım sporlarında rakibe doğrudan fiziksel saldırı hemen oyundan uzaklaştırmayı gerektirebile- ceği gibi, ağır tazminatı da gerektirebilir.

Sportif ortamda amaca yönelik her hareket rakip tarafından bir en- gellenme ile karşılaşmaktadır. Dolayısıyla engellenme ile ortaya çıkan gerginlik ve öfke bunun sonucu saldırganlık (engellenme-saldırganlık kuramı) kendisini göstermektedir. Spor karşılaşmaları sosyal bir or- tamda geçmektedir. Binlerce, yüz binlerce izleyenin önünde yapılmak- tadır. Yapılan araştırmalar izleyenlerin sayısının yoğunluğu ile saldırgan davranışların sıklığı ara-sında bir ilişkinin olduğunu göstermekte- dir (Bakker ve ark., 1990). Çalışmamızda, takım ve bireysel spor yapan oyuncuların yıkıcı saldırganlık düzeylerinde en yüksek puan tekvando ve güreş branşlarında bulunmuştur. Rakiple doğrudan teması gerektiren bu tür sporların yıkıcı saldırganlıktaki artışa etkisi oldu- ğunu göstermektedir. Takım ve bireysel spor yapan oyuncu-ların atılğanlık düzeylerinde en yüksek puan güreş branşında bulunmuştur. Atılğanlık sporunun oyun kuralları içerisinde, kendi çıkarlarını koru- ması için kaygıya kapılmadan duygularını açıkça anlatabilmesi ve başkalarının haklarını kabul ederek kendi hakkını kullanmasını sağla- yan her davranış atılğanlık olarak tanımlanmaktadır. Örneğin, voleybol dalındaki sporcular rakiple doğrudan temasta bulunamazlar. Müsaba- ka sırasında voleybolcu-lar rakiplerine vurmaya düşünecek kadar öfkelenmeler bile, arada bir filenin bulunması, rakiple temasın hiç olmaması nedeniyle daha atak oynayarak, topun rakip sahaya daha sert gönderilmesi şeklinde ifade edilebilir. Dolayısıyla niyetlenilen doğrudan saldırganlık, bir yerde dolaylı saldırganlık ile yer değiştir- mektedir (Cratty 1973).

Çalışmamızda,erkek sporcuların saldırganlık puanı ile bayan sporcuların saldırganlık puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark saptanmamıştır (p>0. 05). Bu gün yalnız-ca spor alanında değil diğer alanlarda da daima erkeklerin daha saldırgan olacağı görüşü yaygındır. Yine bilindiği üzere erkeklerin saldırganlığı genel olarak azık ve fiziksel türdendir. Kadınların saldırganlıkları, fiziksel güç gösterici olmayan daha çok zihinsel ve sözel türden-dir. Kadınların bu saldırgan duygularını ortam buldukları zaman erkeklerden daha etkili olarak ortaya koyabilmektedir (Çobanoğlu 1993). Gill (1986), yapmış olduğu bir çalışmada, bayan sporcuların son yıllarda katıldığı yüksek temaslı sporların sayısında bir artış olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca,

bayanlar yüksek temaslı sporlara katılmaya daha ilgilidirler çünkü bu tür sporlar için toplumda bir tanıtım, bir reklâm vardır. Rainey (1984) ise; erkeklerin kızlara göre saldırganlığa fazla angaje olduklarını ve erkekler için her ortamda saldırganlığın kabul edilebilir bir davranış olarak görüldüğünü belirtmektedir. Lancelotta ve Vaughn (1989), çalışmalarında erkeklerin kızlardan daha saldırgan olduğunu tespit etmişlerdir. Bireysel spor yapan erkeklerin,takım sporu yapan erkekle- re göre yıkıcı saldırganlık,edilgen saldırganlık ve genel saldırganlık düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Koruç ve Bayar (1990), bireysel spor yapan erkeklerin takım sporu yapan erkeklerden daha saldırgan davranışlar sergilediğini ortaya koymaktadır.

Sporda,saldırgan davranışları değerlendirirken, tasvip edilen veya edilmeyen saldırganlık arasındaki ayırım net tanımlanmalıdır. Kerry'e (1999), göre sadece tasvip edilmeyen saldırganlık kaygı, endişe ne- denidir. Birçok sporun, müsaade edilen ve gayri resmi olarak kabul edilen saldırganlık vakalarına sahip olduğunu göstermektedir. Bir defalığına kabul edilen bu tür davranışlar, resmi bir kurala uymasalar bile, tasvip edilen davranışlar haline gelmektedir.

Sonuç olarak, Spor, bireyleri ve grupları karşılıklı bir rekabet, ya- rışma içine sokar. Rakiple doğrudan teması gerektiren sporların takım sporlarına göre saldırganlığa ve şiddete daha meyilli oldukları görülmektedir. Sporda çoğu zaman başarma, kazanma, yenme ya da galip gelmeye eşanlamlı olarak düşünüldüğünden fiziksel davranışlardaki kontrolsüzlük bir yerde kazanma amacına hizmet etmektedir.

KAYNAKLAR

- Bakker, F. C., Whiting,H. T. A. Ve Van Der Brug,H. (1990), *Sport Psychology*: Concepts and Applications,New York: John Wiley and Sons
- Baron,R. A., Richardson,D. R. (1994). *Humanaggression* (2nd Ed). New York
- Burker, L. K., Rotelle, R. J. ve Reilly, A. S., (derl.). (1979). *Sport Psychology*: *Psychological Cansiderations İn Maximizing Sport Performance*. Michigan: Mc
- Naughton And Gunn
- Cratty, B. J. (1973). *Psychology İn Conyemporary Sport*. New Jersey: Prentice Hall
- Çobanoğlu, M. G. (1993), Sporda Saldırganlık Olgusu ve Bu Ol- gunun Sportif Performans
- Üzerine Etkisi. *Yayımlanmamış Doktora Tez, Dokuz Eylül Üniver- sitesi, İzmir*.
- Gill,D. L. (1986). *Pasychological Dynamics of Sport*. Champaign, IL: Human Kinetics
- Kerry,J. H. (1999). The role of aggression and vidence in sport: A rejoinder to the
- ISSP position stand. The sport psychologist,13 (4), 83–88
- Koruç,Z., Bayar, P. (1990). MMPI ile Sporcuların Kişiliklerinin Araştırılması
- Lancelotta, G. X. Ve Vaughn, S. (1989), Relation between types of aggression and
- sociometric: Peer and teacher perception. *Journal of Educational*

Psychology, 81 (1), 890

Rainey, D. W. (1984). A Gender Difference In Acceptance Of Sport Aggression. *Journal of*

Teaching of Psychology, 13 (2), 138–140

Russell, G. W. (2003). Sport riots: *social- psychological review*, Canada

foundations of sport. Champaign, IL: Human Kinetics Publishers.

Tiryaki, Ş., (1996). Spor Yapan Bireylerin Saldırganlık Düzeylerinin Belirlenmesi:

(Takım ve Bireysel Sporlar Açısından Bir İnceleme) *Mersin*

Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor

Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Mersin

Şahin, H., M. (2003). Sporda Şiddet Ve Saldırganlık Nobel Yayınları, Ankara

P-407

SPOR YARALANMALARI: SALT HEGEMONİK ERKEKLİK GÖSTERGESİ Mİ?

BULGU, N. *

*Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi
Yüksekokulu

Sporda Toplumsal Araştırmalar Grubu (STOAG)

Sistematiik sosyolojik çalışmalarda; spor yaralanmalarının toplumsal, fiziksel boyutu, birbiriyle etkileşim içinde ele alınmakta. Özellikle, erkekliğin egemen biçimlerini üreten toplumsal sürecin ve yaralanmaya, sakat kalmaya yol açan spor aktivitelerinin sistematiik olarak birbirini etkilediği ortaya koyulurken, sporcunun spor alt-kültürü, grup etkileşimi doğrultusunda davrandığı görüşüne dayanılmaktadır. Genel olarak elit düzeyde sporcuların başarıyı hedeflerken, bedenın yaralanma riskini dikkate almadan, çevreden aldığı destekle gücünü göstermesi, bunun için ağrıya, acıya dayanması, spor alt-kültürünün temel öğelerindendir. Mesleki spor alt-kültüründe, ağrı, acı ve yaralanmanın, toplumun, dayanıklı ve başarılı erkeklik “imajına” gönderme yapması, toplumsal değerlerin spor yaralanmalarındaki yansımaları kabul edilmektedir. Sporcuların spor yaralanmaları ve riskleri konusundaki davranışları, literatürde güçlü erkeklik spor alt-kültürüne gönderme yapsa da, erkeklik göstergesinin toplumumuzda tek başına etken olarak gösterilemeyeceği düşüncesine bağlanarak, **bu araştırmaya** yönelinmiştir. Aktif spor yaşantısının, kaliteli bir spor yaşantısıyla ilişkisi yanında, toplumların gelişmişliğiyle çakıştığı ön bilgisinden hareketle; **çalışmada**; riskler ve spor yaralanmaları, toplumsal çevre ve erkeklik değerleri çerçevesinden ele alınmıştır.

Çalışmada, Boks Milli Takımından 13 boksörün bilgileri, yazılı olarak hazırlanan görüşme formu aracılığıyla alınmıştır. Toplanan verilerin içerik analizi sonucu; **A-Erkeklik değerlerinde**: 1. Bedene ilgisizlik; 2. Yaralanmaların doğallaştırılması; **B-Toplumsal Çevrede**: 1. Spor alt-grubu; 2. Toplumsal ilgisizlik temaları ortaya çıkmıştır.

Boks Milli Takımının sosyo-kültürel özellikleri: Sporcuların daha çok kırsal kesim kökenli ve alt eğitim düzeylerindeki ailelerden geldikleri görülmüştür. Yaşları 17-26 arasında olan sporcuların da içinde büyük kentlerde doğanlar azınlıktadır. Sadece dört sporcu üniversite (üçü beden eğitimi kökenli), diğerleri lise mezunudur. Boks sporu dışında başka bir meslek yada gelir getiren işleri yoktur. **A-Erkeklik değerleri**: 1. **Bedene ilgisizlik**: Sporcuların kendi bedenlerini ne spora başlamadan ne de spor yapmaya başladıktan sonra tanımadıkları; boks için nasıl bir beden yapısı gerektiği konusunda da bilgilerinin olmadığı görülmüştür. Bedenleriyle ilgili derinlemesine bilgileri eksiktir. Boks sporunun bedenleri için uygun olmadığını söyleyen bir kaç sporcu dışında, bedenleri için uygun olduğunu düşünenler de dahil çoğunluk, ailesinin ve çevresinin etkisiyle boksaya yönelmişler, yoksa boks bedenlerinin uygun olması nedeniyle değil. Boksun bedenleri için gelecekte risk oluşturduğunu bilmelerine karşın bedenlerini korumak, spor yaşantılarını daha uzun sürdürmek için önlem almayı hiç düşünmemişler. 2. **Yaralanmaların doğallaştırılması**: Sporcular, boks sporuna özgü yaralanmaları bu sporun gereği normal olduğunu düşünüyorlar. Hepsisi, bel, omuz, diz, dirsek ve bilekte ciddi yaralanmalar yaşadıklarını, arka arkaya aynı organlarının yaralandığını belirtiyor. Yaralanmalar için önlem almayı hiç düşünmedikleri gibi yaralanmamak için özel bir çaba da harcamıyorlar. Çoğu, boksun gelecekte bedenleri için risk taşımadığını düşünüyor. Ağrılara, acılara dayandıkları küçük, önemsiz saydıkları yaralanmalarda antrenmanlara ve yarışmalara katılmaktalar. Özellikle ulusal ve uluslararası yarışmalarda, yaralanmalara rağmen yarışmalara katılıyorlar. Çevrenin kendilerinden beklentisi, milli marşı dinletme örneğin önemli bir etken sayılıyor **B-Toplumsal Çevre**: 1. **Spor alt-grubu**: Sporcular antrenman ve kampların dışında da zamanlarının çoğunu spor çevresinden arkadaşlarıyla geçirdiklerini belirtiyorlar. Ayrıca çoğunun ailelerinde, çevresinde de boks sporunu yapanlar bulunuyor. Serbest zamanlarını da yine futbol, basketbol vb. gibi sporlarla geçiriyorlar. Spor dışında eğlenceleeri bulunmuyor. Kısaca spor alt-grubunun etkileşimi egemen. 2. **Toplumsal ilgisizlik**: Sporcular, yaralanmaları önleme yada korunma ile ilgili bir ön bilgi almadıklarını belirtiyorlar. Bedenlerini güçlendirme ve

yaralanma sonrası beslenme, bakım ve doktor kontrolünün yetersiz olduğundan şikayetçiler. Yaralanan organlarını güçlendirme ve koruma konusunda da özen gösterilmediğini, kendilerinin ise çalışmalarda biraz dikkat etmeye çalıştıklarını belirtiyorlar.

Sporcuların, bedenlerinin yaralanmasına aldırma, yaralanmaları doğal bulma, ağrıya dayanma ve acıları olsa da antrenman ve yarışmalara katılma bulguları, geleneksel erkeklik değerlerini, "imajını" yansıtan özelliklerdir. Bununla birlikte, aktif spor yaşantısı ve kaliteli bir spor yaşantısını etkileyen riskler ve spor yaralanmaları hakkında sporcuların, bedenlerine karşı gösterdikleri ilgisizlik bilgisizliklerinden kaynaklansa da, toplumsal ilgisizliğin de bilgilenmede önemli bir etken olduğu ve yaralanmaları salt erkeklik göstergesi olarak alınamayacağı görülmüştür. Erkeklik değerleri yanında, sporculara toplumsal desteğin yetersizliği nedeniyle, spor yaralanmalarını salt erkeklik göstergesi olarak alınamaz. Diyebiliriz ki; toplumsal ilgisizlik, yaralanmalar açısından hegemonik erkekliğin sürdürülmesindeki önemli etkenlerden biridir.

P-408

SPOR VE TOPLUMSAL CİNSİYET İLİŞKİSİNİN MEDYA ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

BULGU, N. *; KOCA, C. **

* Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi
Yüksek Okulu** Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sporda Toplumsal Araştırmalar Grubu (STOAG)

Kadınlık ve erkeklik tanımları yoluyla erkeğin kadın üzerindeki avantajlı konumunu sağlayan toplumsal cinsiyet kavramı spordaki güç ilişkilerine işaret etmektedir. Spor deneyiminde bedenin ve fiziksel performansın önemi, spor ortamını toplumsal cinsiyet ideolojilerinin yapılanması ve doğrulanması için güçlü bir ortam haline getirmektedir. Özellikle yarışma sporları, erkeklik ve kadınlıkla ilgili çok kuvvetli mesajlar taşımakta ve spor, geleneksel olarak erkeksi cinsiyet rolü özellikleri gerektiren bir erkek etkinliği olarak görülüp, üstün sportif performans erkeklikle eşdeğer kabul edilmektedir.

Spor ortamında toplumsal cinsiyetin inşasına yönelik çalışmalar, sporun toplumsal cinsiyet eşitsizliğini kuvvetlendirdiği ve bu yolla da toplumsal cinsiyet düzenini yeniden ürettiği bir kültürel pratik olduğunu göstermektedir. Toplumsal cinsiyet düzeni içinde kadının spor deneyimini meşrulaştıran ideolojik süreç, kadınların hala bu alanda ikincil konumlarını desteklemektedir. Medyanın da, toplumsal ideolojilerin üretilmesinde ve yeniden üretilmesinde sistemin temel kurumlarından biri olarak; diğer kurumlarla birlikte, toplumsal cinsiyet ilişkilerini bu anlayışın dışında sergilemeyeceği beklenmektedir. Çünkü toplumsal cinsiyet ilişkilerinin temellendiği ataeril sistem, gücünü toplumsal kurumlardan almaktadır.

Bu çalışmada, medya kurumunun spor ve toplumsal cinsiyet ilişkileri; sporda cinsel taciz olayı ve "Filenin Sultanları"nı ele alışı üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini, kitle gazetelerinde çıkan seçilmiş haberler oluşturmaktadır.

Çalışmada, dil ve ideoloji ilişkisi bağlamında haber metinlerinin egemen söylemi ortaya koyması nedeniyle haber metinleri üzerinde söylem çözümlemesi yapılmıştır.

Söylem çözümlemesi sonunda:

İnanç başlığı altında, toplumsal cinsiyete bakışları içeren; imalar ve önvarsayımlar, karşıtlık, şüphe (yadsıma) ve basmakalıp (genel) yargılar, temaları öne çıkmıştır. Söylemde kullanılan **sözcükler, benzetmeler**, toplumsal cinsiyet ideolojisi çerçevesinde, yanlılığı göstermiştir.

Söylem çözümlemesi; medyanın toplumsal cinsiyeti üreten ve yeniden üreten bir kurum olduğunu ortaya koymuştur.

ÇOCUK OYUNCAKLARINDAN “TORNET”

HÜRMERİÇ, E. H. *, GÜVEN, Ö. **

* Kızılcahamam Pazar İlköğretim Okulu-Ankara

** Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu-Ankara

ÖZET

Bu çalışmada, çocuk oyuncaklarından “tornet” farklı boyutları ile kaynak kişilerle görüşülerek ortaya konulmuştur,

Geçmişte açık alanlarda, bahçelerde ve sokaklarda oynanan oyunlar artık eskisi kadar oynanmamakta, çocukların bizzat kendilerinin yapıp oynadığı oyuncaklar da görülmemektedir. Bunların yerini sanal, mekanik ve ticari oyunlar almaktadır. Dünyadaki bu olumsuz gelişme Türkiye’de de kendini göstermektedir.

Araştırmada; çocukluğunu, Ankara’nın, Demetevler, Dikmen, Has-köy, Balgat ve Topraklık semtleri ile Kızılcahamam ilçe merkezinde geçirmiş olan, on kaynak kişi ile, görüşülmüştür. Ayrıca oyuncanın doğası, malzemeleri, yapımı, çeşitleri, temel teknik özellikleri ve geleceği anlatılmıştır. Araştırmanın sonucunda “tornet”in çocukların beğenilerine göre çok çeşitlilik gösteren bir oyuncak olduğu ve kaybolmaya yüz tuttuğu görülmüştür.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, Oyuncak, Tornet.

GİRİŞ

“Tornet”, günümüzden on yıl kadar önce çocukların oynadığı, şimdi ise, ancak ilçelerde, seyrek olarak rastlanılan, şehir merkezlerinde ise hemen hemen hiç görülmeyen bir oyuncaktır.

Tornet’in Ortaya Çıkışı

“Tornet”in ortaya çıkışı ile ilgili iki farklı görüş bulunmaktadır:

1. “Tornet”, araba tamircilerinin motor parçasını taşımak için kullandıkları basit bir araçtır ve bu aracı çocuklar süsleyerek ya da ufak eklentiler yaparak bir oyuncak haline getirmişlerdir.

2. “Tornet”, daha önce tahta tekerlek ve taşlardan yapılan oyuncak arabaların, günümüzde teknolojinin gelişmesiyle, tekerleklerinin rulmanlardan yapılması ile meydana gelmiştir.

Tornet’in Malzemeleri

- Dingil; biri 30 cm, diğeri biraz daha uzun iki adet silindir o-dun parçası.
- Tekerlek; biri daha büyük, diğeri ikisi daha küçük toplam üç adet rulman.
- Dingilin yerleştirileceği, takoz vazifesinde; tercihe bağlı iki yada dört adet dikdörtgen prizma şeklinde tahta parçaları.
- Oturma yeri; 2 cm kalınlığında, 1m X 20 cm boyutlarında bir adet sağlam (tercihen gürge ağaçtan) ana kaide.
- Parçaları birleştirmek için çiviler (Şekil-1).

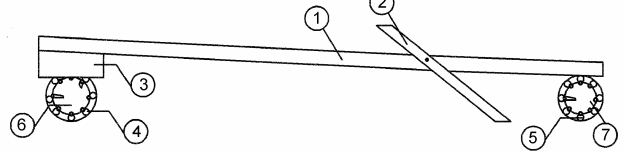
Çocukların kullanım tercihlerine bağlı olarak; ön dingili hareket ettirmek amacıyla ip, ön dingil yerine araba direksiyonuna benzer çember, fren vazifesinde 15 cm uzunluğunda çubuk (el frenine benzer), yine fren vazifesinde ayakbağı altı yada lastik parçaları ve malzemeleri birleştirmek için; çekiç, bıçak, keser kullanılmaktadır.

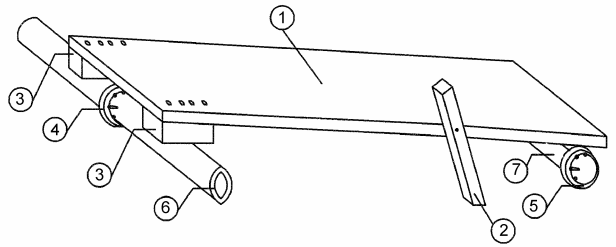
Resim 1: “Tornet”.

TORNET

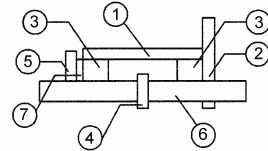
YAN GÖRÜNÜŞ

PERSPEKTİF

ÖN GÖRÜNÜŞ

- 1- Ana kaide. 5- Arka rulman.
- 2- Fren sistemi. 6- Ön dingil (uzun).
- 3- Takoz. 7- Arka dingil.
- 4- Ön rulman (büyük).

Şekil 1: Tornet’in önden, yandan ve perspektif görüşleri.

Tornet’in Yapımı

Rulmanlardan büyük olanı, direksiyon vazifesi görecek olan uzun dingilin ortasına yerleştirilir ve kaymasını engellemek için çiviler ile tutturulur. Arka tekerlekleri oluşturacak olan rulmanlar ise, diğer dingilin iki yanına yine çivilerle tutturulur.

Ana kaidenin ön tarafına, ortası boş kalacak şekilde iki takoz yine çiviler yardımı ile yerleştirilir. Bunların üzerine ise, direksiyon vazifesi görecek (ortasında bir büyük rulman bulunan) dingil, bir tarafından tek bir çivi ile tutturulur.

Ana kaidenin arka tarafına, direksiyon bölümünün yapıldığı şekilde, takozlar yerleştirilerek, üzerine iki ucunda rulman olan dingil yerleştirilir.

“Tornet”i durdurmak için arabalardaki el freni görünümünde bir tahta parçası ana kaideye çivilenir. Bu tahta, çocuk tarafından çekildiğinde, tahtanın alt kısmı yere değmekte ve böylece “tornet” yavaşlamaktadır. Bu sistem tek taraflı olabildiği gibi iki taraflı da olabilir.

“Tornet” Çeşitleri

- Tek fren sistemli “tornet”.
- İki fren sistemli “tornet”.
- Direksiyonlu “tornet”.
- İpli “tornet”.

Resim 2: Direksiyonlu "tornet". Resim 3: Tek fren sistemli "tornet".

"Tornet" Süsleri ve Aksesuarları

"Tornet" in ön tarafına rüzgar gülü ve otomobil farlarına benzer şişe kapakları takılır. Çeşitli renkte ve desenlerde yazılar yazılır. "Tornet" i konforlu hale getirmek için oturlan yere, minder ya da halı konulur.

Resim 4: "Tornet" süsleri (gazoz kapakları ile).

"Tornet" Oyununa Ait Bilgiler

- Oyun Alanı (Resim 5).
- Oturma Pozisyonu (Resim 6).
- "Tornet" le Kayma Türleri (Resim 7, 8).
- Yaş ve Cinsiyet Açısından "Tornet" Oyuncağı.
- Karşılaşılan Zorluklar (Resim 9).
- Tehlikeleri.
- Arızaları.
- Bakımı.
- Oyuna Duyulan İlgisi ve Heyecanı.
- Kazandırdıkları.
- "Tornet" e Verilen İsimler.
- "Tornet" in Diğer Kullanım Alanları.

Resim 5: Oyun alanı. Resim 6: Oturma pozisyonu.

Resim 7: Yarış başlangıcı Resim 8: İki kişi kayarken..

Resim 9: Yokuş yukarı tırmanırken.

"Tornet" in Geleceği

Günümüz çocukları, "tornet" oyuncağından oldukça uzak kalmışlardır. Çocuklar genelde teknolojinin getirdiği oyuncakları kullandıklarından, artık oyuncaklarını kendileri yapmamaktadırlar. Vakitlerinin büyük bir çoğunluğunu bilgisayar ya da televizyon karşısında geçirmekte, modern oyun ve oyuncaklarla ilgilenmektedirler. Ayrıca çocukların "tornet" le kayabilecekleri تنها yol ve alanları günümüzde bulmak oldukça zordur.

SONUÇ

Bu araştırma ile, "tornet" in yapısal özellikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. "Tornet" günümüzden on yıl kadar önce çok sık görülen, şimdi ise neredeyse yok olmuş bir oyuncaktır. "Tornet", çok çeşitlilik gösteren bir oyuncaktır. Çocuklar özgürce, ihtiyaç ve beğenilerine bağlı olarak "Tornet" i kendileri yapmaktadırlar. Yaptıkları hataları, yaşayarak öğrenmekte ve yine kendileri düzeltmektedirler. Bu oyun ile çocuk, arkadaşları ile ilişkilerini geliştirmekte ve bir daha geri gelmeyecek olan çocukluk yıllarını heyecanlı, yapıcı ve yaratıcı geçirmektedir. Günümüz çocukları ise "tornet" e özgü deneyimleri yaşama imkanı bulamamaktadırlar. Kentleşme, teknoloji ve sanayi oyuncakları çocukların oyun kültürünü değiştirmiştir.

KAYNAK KİŞİLER

1. Rıza ÜÇBAŞ, öğretmen, d. 1956, Kızılcahamam. Görüşme Tarihi: 08/03/2006.
2. Uğur KORKMAZ, öğretmen, d. 1980, Dikmen, Görüşme Tarihi: 28/03/2006.
3. Alim KARAKAYA, emekli, d. 1961, Demetevler, Görüşme Tarihi: 30/03/2006.

4. Hüseyin ÜNAL, öğrenci, d. 1994, Kızılcahamam, Görüşme Tarihi: 30/03/2006.
5. Fatih ÇEPER, öğretmen, d. 1979, Hasköy, Görüşme Tarihi: 31/03/2006.
6. Sefer DİKBASAN, şöför, d. 1969, Çankırı, Görüşme Tarihi: 08/04/2006.
7. Tamer SÜMER, serbest meslek, d. 1972, Demetevler, Görüşme Tarihi: 08/04/2006.
8. Orhan KILIÇ, mühendis, d. 1969, Topraklık, Görüşme Tarihi: 29/04/2006.
9. Songül KILIÇ, kimyager, d. 1969, Balgat, Görüşme Tarihi: 29/04/2006.
10. Birol SARAY, yönetici, d. 1974, Demetevler, Görüşme Tarihi: 06/05/2006.

GELENEKSEL ÇOCUK OYUNCAKLARINDAN: TOPAÇ

GÜZEL, İ. *; GÜVEN, Ö. *; GÖĞÜŞ, C. **

* Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu - Ankara

** T. C. Kültür ve Turizm Bakanlığı - Ankara

Oyuncağın Tarihi Gelişimi

Oyun, çocuk kültürünün en önemli alanı, oyuncak ise bu kültürün en önemli aracıdır. Çocuk, doğumdan yetişkinliğe nesneleri, sesleri, hareketleri, kendi fiziksel özelliklerine uygun büyüklükte olan objelerle ve büyüklerin dünyasına ait objeleri ise, minyatürleri ile algılayıp, kurgulayarak, tanıma ve öğrenmeye çalışır. Oyuncağın eskilere dayandığı tarihin geri planında görülmektedir. Anadolu da Pompei, Sus, Lalaş antik kent kazı buluntuları arasında, toprak malzemedən yapılmış minyatür ev eşyaları, hayvan figürleri, arabalar, askerler gibi oyuncaklar bunu kanıtlamaktadır. Yunanistan'da kolları, bacakları hareket edebilen bebekler ve ilk oyuncak toplar, önceleri kilden yapılmış, sonraları ise saz malzeme kullanılmıştır. Yine eski Çin'de çocuklar demir bilyelerle oynarken, daha sonra Almanya, Hollanda, İngiltere ve ABD' de akik, taş, mermer, kil ve renkli camdan bilyeler üretilmeye başlanmıştır. Ortaçağda, at başı takılmış sopalar çocukların gözde oyuncakları iken, zamanla dört tekerlek ve eğerin eklenmesi ile oyuncak atlar geliştirilmiştir (4).

Ülkemizde ise Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde övgü ile bahsettiği, 17. yüzyıldan 20. y. y'a kadar oyuncak üretim merkezi olan Eyüp'te artık oyuncak üretimi yapılmamaktadır. Osmanlılar döneminde 20. Yüzyılın başlarına kadar yoğun olarak faaliyet gösteren bu zanaat günümüzde kayboldu. Geçmişte sayıları yüzlerle ifade edilen zanaatkar tarafından üretilen çember, tahta araba, dönme dolap, toprak testi, düdük, def, dümbelek, fırlıdak, top, topaç, şakşak, kaynana zırlıtısı ve aynalı beşik gibi oyuncakları üretmeyi bilen kişileri şuanda bulabilmek çok zor olmaktadır (9).

Üretim tarzı ve yapımında kullanılan malzemeyle, çağının endüstriyel, toplumsal, sosyo-kültürel ve ekonomik koşullarını yansıtan oyuncakçı ilginç kılan bir neden ise sadece endüstri tarihiyle değil, genel olarak toplumsal tarihin bütün alanlarıyla bağlantılı olmasıdır. Bu ihtiyacın farkında olan ülkelerde oyuncak müzeleri bulunmaktadır (8).

Topacın Tarihi Gelişimi

Topaç günümüzde olduğu gibi geçmiş dönem kültürlerinde de yaygın bir oyuncaktır. Günümüzden 5000 yıl öncesinde Babilili çocuklar tarafından oypraktan insan ve hayvan biçimlerinde yapılarak oynanmaktaydı. Topaca M. Ö 8. yüzyıla ait Hitit kabartmalarında Kral Araras'ın çocuklarının elinde rastlanmaktadır. Eski yunan vazolarında ise topaç resim olarak karşımıza çıkmaktadır. Malzemesi ve türleri daha o zamanlarda değişmeye başlamış olan bu oyuncağın Truva da seramikten yapılmış olduğu görülür. Eski Mısırdaki elle çevrilirken, Çinlilerin çevirmek için ilk kez kamçı ve ip kullandığı kaynaklardan öğrenilmektedir. Bunun yanı sıra, kaynaklar ses çıkaran topaçlarında ilk kez Japonlar tarafından kullanıldığından bahseder (5).

Topacın Yapılışı

Topacın yapılışı için 5-6 cm çapında kuru ve sert ağaç, testere, keser, bıçak ve zımpara gibi araç ve gereçler kullanılır. Ağacın ucu keserlerle aşağı doğru inceltilerek açılır. Sonra uç kısmı bıçakla çok ince olmamak kaydıyla sivriltilir. Pürüzleri önce bıçakla sonra zımparayla düzeltilir. Testere ile inceltilmeye başlanan kısımdan kesilir, pürüzleri bıçak ve zımparayla düzeltildikten sonra topaç biçimini almış olur. Topaç çocuklar yada ustası tarafından bazen çeşitli renklerle boyanır. Topaçların gövdesi çoğunlukla enine çizgiler halinde yeşil ve pembe renge boyanır. Kağıtla süslenen topaçlarda ise şerit halindeki renkli kağıtlar, tutkalla boyuna çizgiler olarak yapıştırılır. Boyuna çizgili süslü topaçların, enine çizgilerle süslü topaçlara göre bir artışı vardır: Enine süslü topaçlar, dönme eylemini gerçekleştirirken de durur gibi gözükürler, oyuncuya değişik bir görüntü sunmazlar. Topacın ucuna

başı yumru olan çivilerden çakılır. Çivi topacın hem iyi dönmesini, hem de ucunun yıpranmamasını sağlar (7). Topacın daha iyi dönebilmesi ve uzun ömürlü olması açısından da sivri ucuna geçirilmiş malzemesi metal olan bir pim kullanılır. Ana malzemeleri ise çoğunlukla ahşap, ip ve metal; süslemeler için kullanılan kağıt, tutkal ve boya türleridir. Süslemeleri ile çok çeşitlilik gösteren topaclar görsel zenginlik kazanırlar. Genelde bir zanaat ürünü olan topacın, ahşap kütlesi torna yöntemi ile şekillendirilir.

Ülkemizde genel olarak topaça adıyla bilinen bu oyuncak Anadolu'nun farklı yörelerinde 200 ün üzerinde adla anılır. Bunlara ait birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

Adana..... Maymun, Leylek
Adıyaman..... Deleme
Erzurum..... Fırırık Kütahya..... Topaça
Osmaniye..... Kiriçtek Sivas..... Ayı
Tokat Çötet Uşak..... Toma

Topaça Çeşitleri ve Özellikleri

Kırsal yörelerde meşe palamudu (pelit), fındık, ceviz gibi meyveler arkalarına kibrit çöpü takılarak topaça olarak çevrilebilirken günümüzde topacın çok çeşitli türlerinin olduğunu ve malzemelerinin de oldukça değişmiş olduğu görülür. Bunlardan; kamçıyla döndürülenleri (whip top), parmakla çevrilenleri (finger spin top), ucunda çivisi olanları (peg top), yaylıları (pump top), müziklileri, ışıklıları, mıknaşlıları ve çingiraklıları ile topaclar tasarım açısından da kendini yenilemektedir (5). Örneğin; çingiraklı topaça; adını dönme eylemini gerçekleştiren ses çıkarmasından almaktadır. Ses, topacın tepesine çakılan çiviye geçirilmiş bir yüzük sayesinde çıkar. Normal topaclarla göre yüzük ve çivi fazlalığı olan bu çingiraklı topaclarla önemli bir nokta da ipin yüzüğe bağlı olmasıdır. İpinden tutularak havada döndürülen bu topaça, ana kütleye çakılı çivi dönerken, ipe bağlı yüzük dönmez ve iki metal parçanın birbirine çarpması sonucu zil sesine benzer bir sesin işitilmesine neden olur.

Atış Teknikleri

Topaça, armuda benzeyen bir ucu toparlak diğer ucu sivri olan forma sahiptir. Çalışma prensibi, üzerine sarılı olan ipin bir çırpıda çekilerek aynı yönde oluşturulan yatay doğrultulu kuvvetin etkisiyle kütlenin simetri ekseninde oluşan moment sonucu dönme hareketidir. İpin uzunluğu, ip sarım sayısı, ipi çekme hızı, topaça ağırlığı ve oynanan zemin koşulları gibi veriler, topacın dönme hızını ve süresini etkileyen faktörler arasında yer alır.

En uzun süreli çevirme, daha uzağa atma, ya da çizilen bir dairenin dışına çıkarmadan çevirme, topaça oynanabilecek oyun tarzlarıdır. Ayrıca topaça kız ve erkek atışları da bulunur. "Erkek atışı" adı verilen atış, topacın çevresine ip sarıldıktan sonra, topacın yere dik olarak, çok sert biçimde atılıp, ipin hızla çekilmesidir. Bu çocukların birbirlerinin topacını kırmak için yaptıkları bir harekettir. Böylece rakip oyuncuya karşı bir üstünlük sağlamış olurlar. "Kız atışı" olarak adlandırılan atış ise erkek atışına göre daha yumuşaktır. Bu atışta topacın çevresine sarılan ip yere paralel olarak çekilir. Bu atışta rakibin topacını kırmak, diğer topacları oyun dışı bırakmak gibi bir amaç olmadığından kız atışı olarak nitelendirilir.

Ulusal ve Evrensel Açından Topaça

Anadolu'nun bir çok yöresinde çocukların topaça oynaması hoş karşılanmaz. Konya'da çocukların kamçı ile döndürdükleri topaça (bu oyuna fırça yada kozak oyunu denmektedir) oyununu halktan desteklemeyenlerin de olduğu görülmektedir. Burada islâmî bir akideden ziyade "Kerbela Savaşıyla" ilişkili bir olaya telmihte bulunularak fırçayı bulan Yezit, İmam Hüseyin'i öldürdükten sonra başını kesip ayağıyla vurarak döndürmüştür. Böylece fırça, Hazret-i Hüseyin'in kesik başı ile özdeşleştirilmiştir (2). Bu telmihler ve söylenceler Osmanlılarda top oyunları gibi topacında destek görmemesinde rol oynayan çok karakteristik bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Topaça her geçen gün karşımıza başka bir şekilde çıkmaktadır. Son olarak karşımıza "Beyblade" olarak çıkan topaça, günümüz çocuklarının gözde oyuncaklarından biri haline gelmiştir (5). Beyblade; Japon "Takara" firmasının son teknoloji ile ürettiği modern topaclarla verilen isimdir. Beyblade basit bir topaça oyunu olmayıp, çocukların değişik işlevlere sahip parçaları bir araya getirerek kendilerine özel

topaclar yapabilecekleri ve yine kendi stratejilerini kullanarak yarışmalarını sağlar. Japonya'da ayda 5 milyona yakın Beyblade üretilip, satılmakta ve 120'ye yakın versiyonu bulunmaktadır (6).

Günümüzde popülerliğinin yitirilmediği bilinen topaça ile ilgili olarak; İspanya'da "Spinning Top Friends Association" (Topaça Dostları Derneği) adlı bir dernek kurulmuş, ABD'nin Ohio eyaletinde Topaça Festivali düzenlenmiş ve Florida da ise topaça çevirme yarışması yapılmaktadır. Ülkemizdeki oyuncak müzeleri bile bir elin beş parmağını geçmezken Japonya da başlı başına bir topaça müzesinin varlığı dikkat çekicidir (5).

Sonuç:

Gelişen teknolojiye, değişen alışkanlıklara karşın bazı değerler zamana karşı direnmeye devam ediyor. Birçok çocuğun hayallerini bilgisayar, elektronik oyuncaklar, savaş oyunları süslerken, bazıları 'dededen kalma' oyuncaklardan vazgeçemiyor. Bu tür oyuncakların en başında ise "topaça" geliyor. Uygun fiyatı, kolay bulunması, ucuz maliyeti nedeniyle özellikle dar gelirli ailelerin çocuklarının tercih ettiği topaça, elektronik oyuncaklar karşısında yerini uzun süre korumaya çalışacak gibi görünüyor. Topaça döndürerek zor bir işi başaran çocukların elindeki imkanlarla en iyi oyuncuğa sahip olduklarını düşünüyorlar. Teknolojinin getirdiği yenilikler çocuklara birçok olanak sunarken, onların yaratıcılıklarını ve hayal dünyalarını da törpülemeye başlıyor.

Teknoloji, çocukluğumuzu hayal dünyamızı bizden çalmadan, onu yeniden kazanabiliriz. Çocukluğumuzu, oyuncaklarımızı teknolojinin soğuk ellerine bırakmadan, doyusya tadını çıkararak yaşayabiliriz.

Türk çocukları, dünyada oyuncuğa en az para harcayan çocukları arasında. Bir Japon çocuğunun yıllık oyuncak harcamasını Türkiye'de 60 çocuk ancak yapabilmektedir. Çoğu Afrika ülkesinde ise bu sayı 300'e varmaktadır (3).

İnsanların dünyanın döndüğünden habersiz olduğu yıllarda da bilinen en eski oyuncaklardandır topaça. Kiminin topacı durur, kiminin topacı dönmeye devam eder. Önemli olan süre değildir. Önemli olan topacın çıkardığı ses ve rüzgardır. (1)

KAYNAKLAR:

- 1- Akın, Sunay, **Kırdığımız Oyuncaklar**, Çınar Yayınları, İstanbul. s. 169, 2003
- 2- Caferoğlu, A., **Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme**, TDK Yayınları, İstanbul s. 15, 1941
- 3- Dalgaldere, Sertaç, **Kültür Elçisi Oyuncaklar** Aksiyon Dergisi, İstanbul, sayı: 594 24. 04. 2006
- 4- Geleş, Fadime, **Eyüp Oyuncakları, Tarihi, Kültürü ve Sanatıyla**, V. Eyüp Sempozyumu, Tebliğler, İstanbul. 2002, s. 218-223 (11-13 Mayıs 2001).
- 5- Göğüş, Ceren, **Topaça Dön Durma**, Collection Dergisi, (Ocak, Şubat, Mart), s. 47-49, 2006.
- 6- Karaahmet, Yiğit, Milliyet Gazetesi, "Yeni Nesil Topaça Yerine Beyblade Çeviriyor" 27 Haziran 2003.
- 7- Özhan, Mevlüt, **Türkiye'de Çocuk Oyunları Kültürü**, Ankara, 1997.
- 8- Sklyfe Dergisi, Türk Hava Yolları, **Bir Rüya Gezegeni Oyuncak Müzesi**, Şubat s. 1-4 2002.
- 9- Türk Tarih Vakfı, "Eyüp Oyuncakçılığını Canlandırma Projesi" İstanbul, [15. 01. 2005].

KADIN SPORCULARIN YER ALDIĞI GÜNLÜK GAZETE HABERLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET BAKİŞ AÇISIYLA İNCELENMESİ

Bengü Arslan¹ & Canan Koca¹

¹Spor Bilimleri Bölümü, Başkent Üniversitesi, Ankara

Bu çalışmanın amacı, kadın sporcuların yer aldığı haberlerde toplumsal cinsiyet vurgusunu ortaya çıkarmak ve farklı ideolojileri temsil ettiği varsayılan üç farklı gazetede yayınlanan kadın sporcuların yer aldığı haberleri toplumsal cinsiyet bakımından karşılaştırmalı olarak incelemektir. Çalışmada yöntem olarak Hürriyet, Cumhuriyet ve Zaman gazetelerinin 01-28 Şubat ve 01-31 Ağustos 2004 tarihleri arasındaki spor haberleri (N=179) üzerinde içerik analizi ve istatistik analiz (tanımlayıcı ve ki kare) kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, toplam spor haberlerinin % 6. 05'inin kadın sporcuların yer aldığı haberlerden, % 87. 02'sinin erkek sporcuların yer aldığı haberlerden ve % 6. 93'ünün diğer spor haberlerinden oluştuğu bulunmuştur. Kadın sporcuların yer aldığı haber metinlerinde yapılan içerik analizi sonucunda, toplam haberlerin %36. 6'sında toplumsal cinsiyet ifadelerinin kullanıldığı saptanmıştır. Yapılan ki kare analizi sonucuna göre ise, her üç gazete arasında haberlerde toplumsal cinsiyet ifadeleri kullanmaları bakımından anlamlı bir fark olduğu ($\chi^2=7. 888$; $p<. 05$) ve Hürriyet gazetesinde toplumsal cinsiyet ifadelerinin daha az yer aldığı ortaya çıkmıştır (% 28. 2). Ayrıca, her üç gazetede yer alan kadın sporcuların yer aldığı spor haberlerinin % 13. 8'inde toplumsal cinsiyet rolleri (eş, ev kadını, abla, anne vs) kullanılmıştır. Fakat, yapılan ki kare analizi sonucunda toplumsal cinsiyet rolleri kullanma bakımından her üç gazetede anlamlı bir fark bulunamamıştır ($\chi^2=16. 257$; $p<. 05$). Görsel haber analizi sonucunda, haberlerde kullanılan görsel metinlerin % 21. 5'inin haber ile ilişkili olmadığı ve % 13. 9'unda toplumsal cinsiyet vurgusunun bulunduğu saptanmıştır. Ayrıca yapılan ki kare analizi sonucunda, her üç gazetede yayınlanan kadın sporcuların yer aldığı spor haberlerinde kullanılan görsel metinlerde toplumsal cinsiyet vurgusu bakımından anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur ($\chi^2=13. 428$; $p<. 05$). Toplumsal cinsiyet vurgusu Cumhuriyet (%28. 6) ve Hürriyet (%11. 9) gazetelerinde bulunmakta, Zaman gazetesinde bulunmamaktadır. Sonuç olarak bu çalışmada, günlük gazete sayfalarında yayınlanan kadın sporcuların yer aldığı haberlerde toplumsal cinsiyet vurgusunun hem yazılı hem görsel metinlerde kullanılmakla beraber, kullanım bakımından üç gazetede anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, kadın sporcu ve spor haberi

AN EXAMINATION OF WOMEN ATHLETES-RELATED ARTICLES IN DAILY NEWSPAPERS REGARDING GENDER PERSPECTIVE

Bengü Arslan¹ & Canan Koca¹

¹Department of Sports Sciences, Başkent University, Ankara

The purpose of this study was to examine gender dimensions in women athletes-related articles and compare gender dimensions in women athletes-related articles among three daily newspapers, which represents different ideologies. Content analysis and statistical analysis (descriptive and chi-square) are used to analyse sports-related articles (N=179) over two months period (01-28 February / 01-31 August 2004) in Hürriyet, Cumhuriyet and Zaman. The findings of this study indicated that the 6. 05 percent of the total sports articles were devoted to women athletes, 87. 02 percent of the total sports articles for men athletes and 6. 93 percent of the total sports articles for other news. As a result of content analysis on women athletes related articles, it was found that there is a gender statements in written texts (36. 6 %). In addition, according to chi-square analysis, there was a significant difference in gender statements in written texts among three different newspapers ($\chi^2=7. 888$; $p<. 05$) and the lowest number of gender statements in written texts was found in Hürriyet (% 28. 2). Another finding of this study demonstrated that 13. 8 % percent

of women athletes-related articles emphasised gender roles (house wife, sister and mother). However, as a result of chi-square analysis, it was not found significant differences in gender roles among three newspapers ($\chi^2=16. 257$; $p<. 05$). As a result of visual text analysis, it was found that 21. 15 % of total photographs in women athletes-related articles is not related with the theme of articles and 13. 9 % had gender dimension. In addition, according to chi-square analysis, there was a significant difference in gender dimension in visual texts among three different newspapers ($\chi^2=13. 428$; $p<. 05$) and gender dimension was found only in Cumhuriyet (28. 6 %) and Hürriyet (11. 9%). As a conclusion, this study showed that there was a differences in the amount of gender statements in both written and visual texts of women athletes-related articles among three different daily newspapers.

Key Words: Gender, women athlete and sports articles

YENİLENMİŞ SPOR İÇİN LİDERLİK ÖLÇEĞİ'NİN (YSLÖ) GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

İNCE P. *; MAVİ H. F. *;

*Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZET

Bu çalışmanın amacı Çok Boyutlu Liderlik Modeli'nde (ÇBLM) sporcuların, antrenörlerinin liderlik davranışlarını nasıl algıladıklarının ölçen Yenilenmiş Spor İçin Liderlik Ölçeğinin (YSLÖ) Türk sporcu grubu üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışması yapmaktır. Çalışmada YSLÖ'nin Türkçe'ye çift yönde çeviri yöntemiyle çevrilmiş ve anlaşılır-ğın değerlendirilmesi için 40 kişilik bir sporcu grubuna uygulanmıştır. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri 93 bayan 132 erkek sporcu kullanılarak yapılmıştır. Bu çalışmada izlenen basamaklar arasında detaylı bir literatür taraması, çift yönde çeviri yöntemi, pilot çalışma, geçerlilik ve güvenirlik analizleri bulunmaktadır. Toplanan veriler madde analizi ve faktör analizi kullanılarak değerlendirilmiş olup, yapılan istatistiksel analizler sonucunda alt ölçeklerin (demokratik davranış, otokratik davranış, sosyal destek ve eğitim-öğretim) anlamlı ve kabul edilebilir düzeyde olduğu görüldüğü faktör analizi sonucunda pozitif geribildirim ve ortam değerlendirme alt boyutları birbiri altına kaymıştır. Ölçek faktör analizinde maddeler 5 faktör altında toplanmış ve bu maddeler (birbiri altına kayan maddeler dahil) toplam varyansın % 50. 134'ünü açıklamaktadır. Kayan maddelerin daha sonradan Zhang, Jensen ve Mann (1997) tarafından eklenen ortam değerlendirme alt ölçeğine ait olması bu maddeler çıkartılarak ta faktör analizinin yapılmasını gerektirmiş ve toplam varyansın %48. 748 demokratik davranış, otokratik davranış, sosyal destek, eğitim-öğretim ve pozitif geribildirim alt ölçek maddeleri ile açıklanabilmektedir. Kısacası, ölçeğin son hali ile sporcuların liderlik davranışları ile ilgili algılarının orta düzeyde açıklanabildiğini söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Çok Boyutlu Liderlik Modeli, Yenilenmiş Spor İçin Liderlik Ölçeği, Geçerlik, Güvenirlik.

GİRİŞ

Sporda yüksek performansın ve doyumun nedenleri karmaşık antrenör-sporcu ilişkisinde aranan önemli bir sorudur. Genel olarak, olumlu antrenör-sporcu ilişkisi ve yaratılan olumlu antrenman ortamı sporcuların performans değişkenleri ve spordan aldığı doyum üzerinde etkili olabilir düşüncesi hakimdir (8). Karmaşık antrenör-sporcu ilişkilerinin spor ortamında açıklanabilmesi için önerilen modellerden biri Çok Boyutlu Liderlik modelidir (ÇBLM) (3). Bu model sporcu tarafından algılanan, tercih edilen ve antrenör tarafından gösterilen davranışlar yada liderlik stilleri arasında uyuma bağlı olarak sporcunun doyum ve performansının etkileneceğini belirtmektedir. Bu modelin parçalarından biri olan, liderlik özelliklerinin ölçülmesi için Spor İçin Liderlik Ölçeği (SLÖ) kullanılmaktadır (3, 4, 7, 12). Fakat araştırmacılar tarafından bu ölçeğin hem genel olarak hem de alt boyutlar düzeyinde geliştirilmeye ihtiyacı olduğu belirtilmektedir (4, 13). SLÖ bir çok ülkede geçerlik ve güvenirliği çalışmaları ile evrenselliğini kanıtlamıştır (4, 5, 6, 7, 10, 12). Yapılan çalışmalarda ölçek alt ölçeklerinden otokratik davranış boyutunun düşük Cronbach alfa katsayısından dolayı eleştirilmekte ve genel olarak ölçeğin geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda Spor İçin Liderlik Ölçeği, Zhang, Jensen ve Mann (1997) tarafından yenilenmiş ve geliştirilmiştir (13). Antrenör sporcu ilişkisini açıklamaya yardımcı olan bir modelin ve yenilenmiş olan ölçeğin ülkemiz spor araştırmacılarının kullanımına sunulması önemli bir görev olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı antrenör davranışlarını ölçen Yenilenmiş Spor İçin Liderlik Ölçeğinin (YSLÖ) Türk sporcu grubu için geçerlik ve güvenirliğine değerlendirmesini yapmaktır.

YÖNTEM

Ölçeğin Türkçe'ye Çevrilme Aşaması

Çalışmadaki ölçeklerden Yenilenmiş Spor İçin Liderlik Ölçeğinin ülkemiz spor ortamına uyarlanmasında çeşitli araştırmacılar (1, 2) tarafından teklif edilen ve orijinal dilden diğer bir dile ölçeklerin uyarlanmasında kullanılan çift yönde çeviri yöntemi kullanılmıştır. İlk basamaktan elde edilen Türkçe ölçek 40 kişilik bir sporcu grubuna uygulanarak maddelerin anlaşılır olup olmadığı incelenmiştir.

Evren ve Örneklem

Bu çalışmaya 14- 34 yaş arası, 5 farklı ligde oynayan, 67 Basketbol, 31 Hentbol, 62 Voleybol, 30 Futbol, 11 Jimnastik, 12 Tenis ve 2 Güreş branşından, 92 Kız 123 Erkek toplam 215 sporcu katılmıştır. Seçilen takımların antrenörleriyle birebir görüşülüp gerekli izinler alındıktan sonra anket formları sporculara hiçbir zorlama olmaksızın uygulanmıştır.

Çalışmada Kullanılan Gereç ve Kullanılan Yöntemler

Yenilenmiş Spor İçin Liderlik Ölçeği (YSLÖ): Ölçekte algılanan davranış boyutunda 6 antrenör davranışı ön plana çıkmaktadır; bunlar, eğitim-öğretim, demokratik, otokratik, sosyal destek, pozitif geribildirim ve ortam değerlendirme davranışlarıdır. Ülkemizdeki literatür taraması sonucunda SLÖ' nin tercih edilen antrenör boyutlarının ve antrenörün davranışlarını algılaması boyutlarının geçerlik ve güvenirlik çalışmasının Tiryaki (2000) tarafından yapıldığı belirlenmiştir (12). SLÖ'de farklı olarak YSLÖ'nde eski ölçekte var olan alt ölçeklerden bazıları aynen korunmuş ve 1 tane de alt ölçek (Ortam Değerlendirme) eklenmiştir. Bu ölçekte 60 madde ve 6 alt ölçek bulunmaktadır.

İstatistiksel Analizler

Tüm istatistiki analizler "SPSS for Windows 10. 0" programı kullanılarak yapılmıştır. Ölçek geçerliliği için temel bileşenler faktör analizi ve madde analizi yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliğinin değerlendirilmesinde Cronbach Alpha katsayısı ve ölçeğin zaman içerisindeki tutarlılığının ölçülmesi için test-tekrar test güvenirlikleri rapor edilmiştir.

BULGULAR

Örneklemenin yeterliliğini gösteren KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) testi ve değişkenlerin ilişkili olmadığını ve eşit varyansa sahip olduğu hipotezinin testi için Bartlett testi sonuçları (KMO= .914; Bartlett= 7050.292; p=. 00) temel bileşenler faktör analizi için veri setinin uygun olduğunu göstermiştir (9).

Varimax dik döndürme sonrası, 1. alt ölçek varyansın 15. 957'ini, 2. alt ölçek 9. 406'ini, 3. alt ölçek 8. 264'ünü; 4. alt ölçek 7. 865'ini; 5. alt ölçek 5. 310'unu; 6. alt ölçek 3. 333'ünü açıkladığı görülmüştür. Alt ölçeklerin hepsi göz önünde tutulduğunda toplam varyansın 50. 134'ünü açıklamaktadır. Pozitif geribildirim ve ortam değerlendirme alt ölçeklerinin aynı faktör altında çıkmasından sonra ortam değerlendirme maddeleri çıkartılarak faktör analizi tekrarlanmıştır. 5 alt ölçek sırasıyla, varyansın yüzde 14. 062, 10. 807, 9. 683, 8. 086, ve 6. 110'unu açıklamıştır. Toplam varyansın %48. 758'inin bu 5 alt ölçek ile açıklandığı görülmüştür. Kısacası, sporcuların liderlik davranışları ile ilgili algılarının orta düzeyde açıklanabildiğini söylemek mümkündür.

YSLÖ' nin alt ölçeklerinin Cronbach Alfa güvenirlik katsayılarına bakıldığında (Tablo 1), alt ölçeklerden eğitim-öğretim ve ortam değerlendirme davranışlarının bir faktör altında toplanmış olmasından dolayı bu iki alt ölçeğin alfa katsayıları birleştirilmiş şekilde de gösterilmiştir. Buna bağlı olarak elde edilen güvenirlik katsayıları ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğuna dair bilgi vermektedir (11).

Tablo 1. YSLÖ' nin Alt Ölçeklerin Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayıları.

Alt Ölçekler	Cronbach Alfa Değeri
POZİTİF GERİBİLDİRİM (12 Madde)	. 88
SOSYAL DESTEK (8 Madde)	. 86
ORTAM DEĞERLENDİRME (10 madde)	. 84
OTOKRATİK DAVRANIŞ (8 madde)	. 63
DEMOKRATİK DAVRANIŞ (12 madde)	. 86
EĞİTİM-ÖĞRETİM (10 Madde)	. 88
ORTAM DEĞERLENDİRME (10 Madde)	. 93
EĞİTİM-ÖĞRETİM (10 madde)	

Yenilenmiş spor için liderlik ölçeğinin güvenilirliğini hesaplama için yapılan test tekrar test bulgularına göre YSLÖ test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının. 50 ile. 77 arasında değiştiği belirlenmiştir (Tablo 2) Genel olarak incelendiğinde, test-tekrar test güvenilirlik katsayılarının kabul edilebilir düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 2. YSLÖ test-tekrar test güvenilirliğine ilişkin bulgular

ALT ÖLÇEKLER	N	Korelasyon
POZİTİF GERİBİLDİRİM DAVRANIŞI	35	.76
SOSYAL DESTEK DAVRANIŞI	35	.70
ORTAM DEĞERLENDİRME	35	.77
OTOKRATİK DAVRANIŞ	35	.61
DEMOKRATİK DAVRANIŞ	35	.57
EĞİTİM-ÖĞRETİM	35	.50

TARTIŞMA

YSLÖ'nin faktör yapısını belirlemek amacıyla temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır. Genel olarak, bu analiz sonucunda YSLÖ'nin ortam değerlendirme alt ölçeği hariç orijinal ölçeğe benzer bir faktör yapısı göstermiştir. Ortam değerlendirme alt ölçeği dışında kalan diğer alt ölçeklerde de bazı maddelerin diğer faktörler altına kaydığı gözlenmiştir. SLÖ geliştirilirken belli bir faktörü temsil etmesi için en yüksek faktör yüküne sahip maddeleri seçtikleri için faktörler birbirlerine yaklaştırmışlardır. Böyle bir durumda maddelerin birbiriyle ilişki göstermesi doğaldır. Ayrıca, bazı maddeler kendi boyutları dışındaki faktörlerle de korelasyon gösterebilirler. Diğer faktörler altına kaydığı belirtilen maddelerin madde analizindeki sonuçlarına bakılırsa bu maddelerin diğer maddelerle ve hem de toplam ile olan korelasyonları düşüktür. Bu da bu maddelerin diğer faktörler altında yer almasını açıklayan bir bulgudur. Bu bulgular diğer faktörler altına kayan bu maddelerin orijinaline dönüp tekrar incelenmesi gerekliliğini ortaya çıkarabilir.

Aslında, YSLÖ'deki ortam değerlendirme davranışı alt ölçeği çıkartılırsa, bu tez çalışmasındaki bulgular Tiryaki (2000) 'nin çalışmasında kullandığı SLÖ' deki bulgularına benzer sonuçlara ulaşılmaktadır. YSLÖ 6 faktörlü bir yapıya sahipken, SLÖ 5 faktörlü bir yapıya sahiptir, çünkü ortam değerlendirme alt ölçeği SLÖ' de yoktur. Tiryaki (2000) 'nin uyarlamasını yaptığı SLÖ' de 5 faktörlü yapı desteklenmiş ve bu faktörler toplam varyansın %43'ünü açıklayabilmiştir (12). Bu tez çalışmasında ise, 6 faktörlü bir yapıya sahip YSLÖ uyarlanmaya çalışılmış ve ortam değerlendirme ve eğitim-öğretim davranışının bir faktör altında birleştiği görülmüştür. Bu haliyle, YSLÖ toplam varyansın %50. 134'ünü açıklayabilmektedir. Ortam değerlendirme alt ölçeği çıkartıldığında ise toplam varyansın % 48. 748'inin açıklanmıştır.

ÖNERİLER

YSLÖ geçerlik ve güvenilirlik çalışmasında yapılan analizler sonucunda bu ölçeğin Türk sporcularının antrenör liderlik algılarını değerlendirmede kullanılabileceği düşünülmektedir. Ortam değerlendirme alt ölçeğinin diğer bir alt ölçek altına kaymış olması ortam değerlendirmenin çeviri ile başlayan sürecinin tekrarlanması gerektirdiği düşünülebilir. Ortam değerlendirme alt ölçeği hariç, Çok Boyutlu Liderlik Modelindeki antrenör davranışlarının belirlenmesinde kullanılabileceği önerilmektedir.

KAYNAKLAR

1. Bracken, B. A., & Barona, A. State of the art procedures for translating, validating, and using psychoeducational tests in cross-cultural assessment. *School Psychology International*, 1991, 12, 119-132.
2. Brislin, R. W. Translation and content analysis of oral and written material. In H. C. Triandis & J. W. Berry (Eds.), *Handbook of cross-cultural psychology*. Boston: Allyn & Bacon.. 1980, Vol. 1, pp. 389-444.
3. Chelladurai, P., & Saleh, S. D. Preferred leadership in sports. *Canadian Journal of Applied Sport Sciences*. 1978, 3 (2), 85-92

4. Chelladurai, P., & Saleh, S. D. Dimensions of Leader Behaviour in Sports: Development of a Leadership Scale. *Journal of Sport Psychology*, 1980, 2, 34-45.

5. Chelladurai, P. Applicability of the Leadership Scale for Sports to the Indian Context. In: Watkins, J., Reilly, T., & Burwitz, L. (Eds.) *Sports Science. Proceedings of the VIII Commonwealth and International Conference on Sport, Physical Education, Dance, Recreation and Health*, (pp. 291-296) Glasgow, Scotland, 1986.

6. Chelladurai, P. Malloy, D., Imamura, H., & Yamaguchi, Y. A crosscultural study of preferred leadership in sports. *Canadian Journal of Sport Sciences*. 1987, 12 (2), 106-110

7. Chelladurai, P., Imamura, H., Yamaguchi, Y., Oinuma, Y., and Miyauchi, T. Sport leadership in a cross-national setting: The case of Japanese and Canadian university athletes. *Journal of Sport and Exercise Psychology*. 1988, 10, 374-389.

8. Côté, J., Salmela, J., Trudel, P., Baria, A., & Russell, S. The coaching model: A grounded assessment of expert gymnastic coaches' knowledge. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 1995, 17, 1-17.

9. Field, A. (2000) *Discovering Statistics Using SPSS for Windows*. Londo/Thousand Oaks/ New Delphi: Sage Publications.

10. Mavi, Hasan F. The relationship Among Dispositional, Contextual Variables, And Intrinsic Motivation in High School Team Sports. Unpublished doctoral dissertation, Purdue University. 2003

11. Özdamar, K. Paket programlar ile istatistiksel veri analizi. *Ge-nişletilmiş*

5. baskı. Kaan Kitabevi, Eskişehir. 2004

12. Tiryaki, S. Spor için liderlik ölçeğinin Türk sporcularına uyarlanması çalışması. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu Spor Bilimleri Derneği, VI. Spor Bilimleri Kongresi, 3-5 Kasım, Ankara, Türkiye, 2000.

13. Zhang, J. J., Jensen, B. E., & Mann, B. L. Modification and revision of the Leadership Scale for Sport. *Journal of Sport Behavior*, 1997, 20 (1), 105- 122.

MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ HAKKINDAKİ TUTUMU

TAŞER H.

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Programı öğrencilerinin 4 yıllık lisans programı süresince beden eğitimi hakkında tutumlarında bir değişiklik meydana gelip gelmediğini saptamak, böylece lisans programları üzerine yapılacak araştırmalara ışık tutmaktır.

Araştırma örneklemini Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği bölümünü 2001-2002 Eğitim-Öğretim yılında kazanan 15 kız, 30 erkek toplam 45 öğrenci oluşturmaktadır.

Veriler Beden Eğitime yönelik hazırlanan "WEAR TUTUM ENVANTERİ" nin örneklem gruba 2001 ve 2005 yıllarında ayrı ayrı uygulanması sonucu toplanmıştır. WEAR Tutum envanterinde beden eğitime yönelik olumlu ve olumsuz 30 ifade yer almaktadır.

Araştırma sonuçları dört yıllık lisans programının beden eğitimi öğretmen adaylarının özellikle beden eğitiminin okul eğitim programlarındaki yeri ve önemine yönelik tutumlarında olumlu yönde belirgin bir değişikliğe ve genel anlamda da beden eğitime olan tutumlarında olumlu değişikliklere neden olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, tutum.

YÜKSEKÖĞRETİM YAŞAMININ BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULU'NDA OKUYAN ÖĞRENCİLERİN DEPRESYON DÜZEYLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

ÖZDEMİR, N. *; OKAY, A. *

* Adnan Menderes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Adnan Menderes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda okuyan öğrencilerin ön test ve son test depresyon düzeyleri arasında anlamlı ilişki olup olmadığını ve depresyon düzeyleri ile çeşitli kişisel değişkenleri arasında ilişki olup olmadığını ve üniversite yaşamının öğrencilerin depresyon düzeyleri üzerinde yarattığı etkiyi ortaya koymaktır. Çalışmada öğrencilerin depresyon düzeylerini belirlemek için Beck Depresyon Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre öğrencilerin üniversite 1. sınıftaki depresyon puanları 3. sınıftaki depresyon puanlarına göre daha düşük bulunmuştur. Öğrencilerin depresyon puanlarının cinsiyet, en uzun süre yaşanan yer, ekonomik durum ve sigara kullanma değişkenlerine göre anlamlı düzeyde fark bulunmuştur.

Anahtar Sözcükler: Depresyon, üniversite öğrencileri, kişisel değişkenler

GİRİŞ

Toplumların sanayileşme süreci ile toplumdaki bireylerde depresyon görülme sıklığı arasındaki ilişkiye bakıldığında orantılı bir artışın olduğu dikkati çekmektedir. Günümüzün bilgi toplumunda yaşam birey için bir yönü ile kolaylaşırken bir başka yönü ile daha karmaşık bir duruma gelmektedir. Artan sorunlarla baş etmede güçlük çeken birey depresyon kişilik özellikleri göstermeye başlamaktadır. Günümüzde depresyon cinsiyet, ırk, sosyo-ekonomik düzey, statü farkı gözetmek-sizin her üç kişiden birinin yaşamında en az bir kere geçirdiği bilinen bir rahatsızlıktır. Zamanında fark edilmediğinde ya da gerekli tedavi sağlanmadığında bireylerin yaşamında intihara sürükleyici bir etki yapması depresyonu bir toplum sağlığı problemi olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Bireyin çevresindeki olayları sürekli yanlış yorumlaması, birçok insanın olağan karşıladığı durumlarda kaygıya kapılması, sorunların çözümünü için çaba göstermesi gerekirken onları görmezlikten gelmesi gibi bir çok davranış nevrotik davranış olarak nitelendirilebilir.

Günümüzde, üniversitede öğrenim gören öğrencilerin toplumdaki sayısı ve önemi (belirleyiciliği) giderek artmaktadır. Farklı kültürel özelliklerden öğrenim görmek için üniversitelerde toplanan öğrenciler gerek sahip oldukları şartlardan gerekse üniversite ortamındaki kültürel farklılık ve ortam değişikliğinden öğrenim sürecinde bir takım zorlanmalar yaşamaktadırlar. Bu zorlanmalar onların uyum problemlerini de beraberinde getirmektedir. Üniversite gençliğinin yaşadığı bu uyum problemleri zaman zaman depresyona kadar varabilmektedir. Gelişmiş kabul edilen ülkelerin üniversite gençliğine ve onların sorunlarına gösterdiği önem, ilgi dikkate alındığında ülkemizde üniversite gençliğinin sorunlarının tespit edilerek çözülmesi büyük önem taşımaktadır. Bu noktada üniversite gençliğinin depresif özelliklerinin belirlenmesi, yaşanan sorunlara ilişkin veri oluşturabilir niteliktedir.

Üniversite öğrenciliği yılları yaşamın hem en çalkantılı hem de sosyal ve biyolojik olarak dönüşümlerin yaşandığı bir geçiş dönemi kabul edilen ergenliğin sonuna rastlar. Bu dönemde ergenliğe bağlı yaşanan kargaşaya ek olarak; evden ve aileden ayrılma, barınmaya ve yeni girilen sosyal çevreye ilişkin sorunlar, arkadaşlık problemleri, iş, meslek ve gelecek kaygısı yoğun olarak yaşanır. Birey üniversite ortamında farklı kültür, fikir, anlayış, kişilik yapısı, ekonomik düzey ve bilgi seviyesinde ki kişilerle tanışma ve bir arada yaşama fırsatı içindedir. Üniversiteye başlamanın ilk yıllarında kişilerin beklentileriyle ilgili

olarak çelişkili bir çok duygu bir arada yaşanabilir. Üniversiteden mezuniyet yaklaşıncı iş bulmaya ilişkin endişeler, belirsizlikler, aile ile olan ilişkilerde ki belirsizlikler, üniversite yıllarında ki dostlukların ne kadar süre devam edeceği, evlilik planlarındaki belirsizliklere bağlı olarak kaygılar ortaya çıkar. Bu kaygıların düzeyi bireyden bireye değişiklik gösterir. Bunlar bazen bunalıcı olabilirken bazen de sili olarak gözlenebilir. Bu belirtilerin bunalıcı olduğu noktada üniversite gençliği için depresyon başlar. Yapılan araştırmalar üniversite öğrencilerinin söz konusu bu zorlanmaların etkisi ile depresyon geçirdikleri belirlenmiştir. Schuckit ' in yaptığı araştırmaya göre üniversite öğrencilerinin % 18' inin depresyon geçirdiğini bulmuştur.

Bu araştırmanın amacı Adnan Menderes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda okuyan öğrencilerin depresyon düzeyleri ile çeşitli kişisel değişkenleri arasında ilişki olup olmadığını ve üniversite yaşamının öğrencilerin depresyon düzeyleri üzerinde nasıl bir etki yarattığını ortaya koymaktır.

Yükseköğretim yaşamı beden eğitimi ve spor yüksekokulu'nda okuyan öğrencilerin depresyon düzeyleri üzerinde nasıl bir etki yaratmıştır? Öğrencilerin depresyon düzeyleri ile cinsiyet, ekonomik durum, kardeş sayısı, en uzun süre yaşanan yer ve sigara kullanımı değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Bu çalışmada yanıtı aranan alt problemler ise şunlardır:

1. Öğrencilerin birinci sınıftaki depresyon düzeyleri ile üçüncü sınıftaki depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?
2. Öğrencilerin depresyon puanları, onların
 - a. Cinsiyetlerine
 - b. Ekonomik durumlarına
 - c. Kardeş sayılarına
 - d. En uzun süre yaşadıkları yerleşim yerine
 - e. Sigara kullanıp kullanmamalarına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Adnan Menderes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda 2003-2004 eğitim- öğretim yılında Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği, Antrenörlük ve Rekreasyon Bölümleri birinci sınıfında öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma evrenini Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü 1. sınıfında okuyan 43 öğrenci, Antrenörlük Bölümü 1. sınıfında okuyan 24 öğrenci ve Rekreasyon Bölümü 1. sınıfında okuyan 25 öğrenci olmak üzere toplam 92 öğrenci oluşturmaktadır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama araçları olarak Beck Depresyon envanteri ile araştırmacılar tarafından geliştirilen öğrenci kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Beck tarafından geliştirilen ve Hisli tarafında Türkçe' ye uyarlanmış olan Beck Depresyon ölçeği kişilerin ruh durumunu ifade eden likert tipi, 4 seçenekli, 21 maddeden oluşan bir ölçektir. Bireyin ölçekten alabileceği en az puan 0 testi ile yüksek puan 63 olarak belirlenmiştir ve 17 puanın üstü risk grubu olarak tanımlanmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde öncelikle her öğrenciye ilişkin iki uygulamaya ait depresyon puanları ve kişisel bilgiler analiz için bilgisayara işlenmiştir. Bu veriler SPSS 11. 5 Paket Programından yararlanılarak analiz edilmiştir. İki yıl ara ile belirlenen iki depresyon puanı arasındaki ilişkinin anlamlılığı eşli gruplar t testi ile analiz edilirken; depresyon puanı ve kişisel değişkenler arasındaki ilişkinin anlamlılığını belirlemek üzere t testi kullanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu çalışmada öğrencilerin birinci ve üçüncü sınıfta saptanan depresyon düzeylerinin karşılaştırmasına yönelik olarak belirlenen birinci alt probleme ilişkin sonuçlar aşağıda belirtilmiştir.

1. Alt Probleme İlişkin Bulgular

Öğrencilerin birinci sınıftaki depresyon düzeyleri ile üçüncü sınıftaki depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir fark var mıdır?

Tablo 1: Öğrencilerin iki uygulamada saptanan depresyon puanları arasındaki ilişki sonuçları

Depresyon Puanları	N	X	S	sd	t	p
Ön test	92	10,3587	6,91166	91	-2,374	0. 20*
Son test	92	11,9130	7,36886	91		

P< .05

Analiz sonuçlarına göre öğrencilerin 1. sınıfta belirlenen depresyon puanlarının aritmetik ortalaması 10. 35 iken, 3. sınıfta belirlenen depresyon puanlarının aritmetik ortalamasının 11. 91 olduğu görülmektedir.

Mietes' in belirttiğine göre Beck Depresyon Ölçeğinden alınabilecek 0-10 arası puanlar "hafif düzeyde depresyon" durumu, 11-20 arası puanlar "orta düzeyde depresyon" durumu, 21 ve üstü puanlar ise "ciddi düzeyde depresyon" durumunu tanımlamaktadır. Bu bilgidan hareketle öğrencilerin birinci sınıftaki depresyon puanları "hafif düzeyde" değerlendirilirken üçüncü sınıftaki depresyon puanları "orta düzeyde" değerlendirilmektedir. Tablo 1' de görüldüğü gibi saptanan iki depresyon puanı arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Ümmet ve Ünal'ın (2006); İmamoğlu' nun (1993); Özbay' ın (1996) çalışmalarının sonuçları da bu bulguyu destekler niteliktedir.

Üniversitede öğrenci olmak, üniversite yaşamı ülkemizde ve diğer bir çok ülkede stres, kaygı üretme potansiyelini barındırır. Üniversite öğrencisi birey olarak kendi gelişimsel sorunları olan bir kişidir. Ne yetişkin ne çocuktur. Çocukluktan gençliğe ve yetişkinliğe geçme döneminin sıkıntılarını yaşayabilmektedir. Kendi kimliğini bulma, toplumsal yönden yerel ve çocukluk döneminin değerlerini, daha geniş toplumun ulusal ve evrensel değerlerini benimseme ve uzlaştırma, toplum değerlerine uyum sağlama, sosyal olgunluğa erişme durumundadır. (Çuhadaroğlu, 1989, s. 35) Üniversite öğrencileri yaşamlarındaki bu hızlı değişimlerin yarattığı kaygı neticesinde kişiler arası ilişkilerden bir çok nevroitik eğilimlerin sergilendiği boyuta kadar değişim gösteren akademik, mesleki, ailevi, sosyal uyum ve depresyon gibi problemler yaşamaktadırlar.

Öğrencilerin mezuniyetleri iş veya işsizlik hayatının başlangıcı olarak kabul edilebilir. İş seçimi, gerçek hayatta ki rolüne ilişkin planlar, ailenin ve çevrenin beklentileri gibi nedenlerin mezuniyet aşamasına gelen öğrencilerin depresyon düzeylerinde artış yaratmış olabileceği düşünülmektedir.

2. Alt Probleme İlişkin Bulgular.

a. Öğrencilerin depresyon puanları cinsiyetlerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Tablo. 2'ye göre kız öğrencilerin ilk ölçüm depresyon puanlarının aritmetik ortalaması 12,53 iken, ikinci ölçüm depresyon puanlarının aritmetik ortalaması 13,43 olarak belirlenmiştir. Bu değişim anlamlı bulunmamıştır. Erkek öğrencilerin ilk ölçüm depresyon puanlarının aritmetik ortalaması 9,30 iken, ikinci ölçüm depresyon puanlarının aritmetik ortalaması 11,17 olarak belirlenmiştir. Depresyon puanları arasındaki bu değişim ise 0,18 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Tablo 2: Öğrencilerin cinsiyetine göre depresyon puanlarının dağılımı

Cinsiyet		N	X	S	t	sd	p
----------	--	---	---	---	---	----	---

Kız	Ön test	30	12,5333	6,74017	-,733	29	,469
	Son test	30	13,4333	7,42634			
Erkek	Ön test	62	9,3065	6,79824	-2,421	61	,018
	Son test	62	11,1774	7,28692			

P<. 05

Varol (1990) ' un,; Bozkurt (2004) ' un; Takeuchi, Roberts ve Suzuki (1994) ' nin ; Poli, Barbara, Mara ve Gabriele (2003) ' nin çalışmalarının sonuçları da bu bulguyu destekler niteliktedir. Ancak Hisli (1988) ' nin 'Beck Depresyon Envanteri ' nin Geçerliliği Üzerine Bir Çalışma' ve (1989) 'Beck Depresyon Envanteri ' nin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliliği Güvenirliği' konulu araştırmalarında depresyon puanının cinsiyet değişkenine göre değişmediği bulunmuştur.

b. Öğrencilerin depresyon puanları ekonomik durumlarına göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

Tablo. 3 ' e göre ekonomik düzey olarak gelir durumunu üst düzeyde tanımlayan öğrencilerin ön test depresyon puanları ile son test depresyon puanları arasında önemli düzeyde değişim olduğu görül-

mektedir. Gelir durumunu orta ekonomik düzeyde tanımlayan öğrencilerin ön test depresyon puanlarının aritmetik ortalaması 10. 14 iken, son test depresyon puanlarının aritmetik ortalaması 11. 22 olarak belirlenmiştir. Bu değişim anlamlı bulunmamıştır. Gelir durumunu üst ekonomik grupta tanımlayan öğrencilerin ön test depresyon puanlarının aritmetik ortalaması 10. 57 iken, son test depresyon puanlarının aritmetik ortalaması 14. 42 olarak belirlenmiştir. Bu üst ekonomik gelir düzeyinde bulunan öğrencilerin depresyon puanlarındaki bu değişim. 002 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin Ekonomik Durumlarına Göre Depresyon Puanlarındaki Değişim

Ekonomi		N	X	s	t	sd	P
Orta	Ön test	76	10,1447	7,02321	-1. 433	75	. 156
	Son test	76	11,2237	7,38575			
Üst	Ön test	14	10,5714	5,50125	-3. 418	13	. 005
	Son test	14	14,4286	6,30890			

P<. 05

Bozkurt'un (2004); Varol' un (1990) çalışmalarının sonuçları da bu bulguyu destekler niteliktedir. Ekonomik durumu yüksek olan ailelerin çocuklarının depresyon düzeyinin, ekonomik durumu düşük olan ailelerin çocuklarının depresyon düzeylerine göre anlamlı derecede daha düşük olması beklenirken; ekonomik durumu yüksek olan ailelerin çocuklarının depresyon düzeylerinin daha yüksek çıkması dikkat çekicidir. Bu durum ekonomik düzeyleri yüksek olan ailelerin, çocuklarına her türlü maddi ve manevi imkanı sunmaları, dolayısıyla çocuklarına yönelik yüksek beklentiler oluşturmalarına bağlı olarak ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin çocuklarının depresyon düzeylerinin artmasına neden olduğu söylenebilir.

c. Öğrencilerin en uzun süre yaşadıkları yere göre depresyon puanlarında bir değişiklik gözlenmiş midir?

Tablo. 4'e göre en uzun süre il de yaşayan öğrencilerin ön test depresyon puan aritmetik ortalaması 11. 00, son test depresyon puanı aritmetik ortalaması 8. 66; en uzun süre ilçede yaşayan öğrencilerin ön test depresyon puan aritmetik ortalaması 9. 82, son test depresyon puan aritmetik ortalaması 12. 37, en uzun sürede ilçede yaşayan öğrencilerin ön test depresyon puan aritmetik ortalaması 10. 12, son test depresyon puan aritmetik ortalaması 11. 48; en uzun süre köyde yaşayan öğrencilerin ön test depresyon puan aritmetik ortalaması 13. 16, son test depresyon puan aritmetik ortalaması 14. 66 dır. En uzun süre yurtdışında yaşayan öğrencilerin ön test- depresyon puan aritmetik ortalamasının 13. 00; son- test depresyon puanı aritmetik ortalaması 10. 00 dır. Ayrıca iki depresyon puanı arasındaki ilişkinin en uzun süre ilde yaşayan öğrencilerde, 008 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır.

Tablo 4: Öğrencilerin en uzun süre yaşadıkları yere göre depresyon puanlarının dağılımı

Yer		N	X	s	t	sd	P
Metropol	Ön test	3	11,0000	6,08276	,360	2	,754
	Son test	3	8,6667	6,11010			
İl	Ön test	40	9,8250	6,72877	-2,793	39	,008*
	Son test	40	12,3750	7,36481			
İlçe	Ön test	39	10,1282	7,26991	-1,355	38	,183
	Son test	39	11,4872	7,33367			
Köy	Ön test	6	13,1667	8,25631	-,627	5	,558
	Son test	6	14,6667	9,99333			
Yurtdışı	Ön test	3	13,0000	5,56776	-,545	2	,641
	Son test	3	10,0000	6,92820			

P<.05

Kutner, Fair ve Kutner (1985) in.; Hancioğlu'nun (1981) çalışmalarının sonuçları da bu bulguyu destekler niteliktedir.

Ön test ve son test depresyon puanlarının aritmetik ortalamaları incelendiğinde en uzun süre ilde yaşayan öğrencilerin depresyon puanlarında yıllar geçtikçe artış görülmektedir. Bu sonuç okulun bulunduğu ildeki sosyo kültürel çevrenin öğrencilerin üniversite yaşamına ilişkin beklentilerini karşılama konusunda yetersiz kaldığı ve bu nedenle yaşamının büyük bölümünü ilde geçiren öğrenci popülasyonunun depresif belirtiler göstermesine neden olduğu söylenebilir.

Tablo. 5 Öğrencilerin Sigara Kullanma Durumlarına Göre Depresyon Puanlarının Dağılımı

Sigara kul-		N	X	s	sd	t	p
lanma							
Evet	Ön test	17	11,0000	6,38357	16	-3. 13	. 006*
	Son test	17	13,4118	6,44262			
Hayır	Ön test	75	10,2133	7,05824	74	-1. 74	. 087
	Son test	75	11,5733	7,56088			

P < . 05

Upadhyaya ve arkadaşlarının (2003) ; Sonntag ve arkadaşlarının (2000) çalışmalarının sonuçları da bu bulguyu destekler niteliktedir.

Sigara kullananların depresyon puanlarının yüksek olması gelişim sürecinde yeterince doyulamayan, sevgi ve güven eksikliği olan çocukların oral bağımlılığa eğiliminin daha yüksek olmasıyla açıklanabilir.

TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Depresyon üniversite gençliğini olumsuz yönde etkileyen ve en çok rastlanan sendromlardan biridir. Bu popülasyondan % 17-23 aralığının depresif özellikler gösterdiği ve üniversite danışma merkezlerine başvuran öğrencilerin % 45 'inin depresyonda olduğu çeşitli araştırmacılarca saptanmıştır (Özby, 1997).

Yaşamın önemli bir parçasını oluşturan üniversite çağı ergenlik dönemi gibi yaşam krizinin ardından başlamasıyla üzerinde özenle durmayı ve araştırmayı gerektirmektedir. Bir taraftan farklı bir ortama diğer taraftan geçmiş oldukları gelişim aşamasına bir de çevresel faktörler etkilenince üniversite öğrenimi olgusu başlı başına ve değişim boyutları ile araştırma konusu haline gelmektedir. Bu açıdan üniversite öğrencilerinin ihtiyaçları, problemleri, kimlik gelişimleri,, üniversite ortamına uyum süreçleri, mesleki tutum girişimleri, psikolojik hizmetlerden faydalanma imkanları ve tutumları, üniversite psikolojik hizmetler servisinin daha kapsamlı olarak incelenmesi ve sonuçlarının üniversiteye yönelik öğrenci kişilik hizmetleri açısından daha iyi yapılandırılması gerekmektedir (Özby, 1997 s. 1).

Ülkemizde bireyler bir takım sınavlardan geçerek yükseköğretime girmektedir. Bu sınavlar bireylerin normal yaşantılarında aksamlar olmasına neden olmaktadır. Birçok sınavı başarı ile geçip yükseköğretime devam eden bireyde bu süreçte gelecek yaşamına ilişkin bazı beklentiler de oluşmaktadır. Birey yükseköğrenimini tamamladıktan sonra garantisi olan, yaşamını sürdürmesine yetecek bir iş beklentisi oluşturuyor. Ülkemiz şartlarında kimi bölüm mezunları yıllarca ne alanı ile ilgili ne de diğer alanlarda iş bulamamaktadır. Bu durum söz konusu bölümlerde okuyan öğrencilerde motivasyon kaybına ve depresyon gibi birçok sorunun görülmesine yol açmaktadır. Özellikle gelecekte geleneksel olarak evin ekonomik sorumluluğunu yüklenmesi beklenen erkek öğrencilerde geleceğe ilişkin kaygı ve depresyon belirtileri daha sıklıkla gözlenmektedir.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda uygulanmakta olan öğretim programı diğer bölümler göre daha fazla uygulama dersi içermektedir. Bu uygulamaların çoğunun daha çok fiziksel ve anatomik özelliklerle ilgili olması öğrencilerde kaygı ve depresif özelliklerin ortaya çıkmasına neden olabileceği söylenebilir. Ayrıca bu bölümdeki uygulamalarda performansın başarıda belirleyici olmasının da yine öğrencilerde depresif özellikler gelişimine neden olabileceği söylenebilir. Buradan hareketle Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin

d. Öğrencilerin depresyon puanlarının sigara kullanıp kullanmalarına göre anlamlı farklılıklar göstermekte midir?

Tablo. 5 'e göre sigara kullanan öğrencilerin ön test depresyon puanı aritmetik ortalaması 11. 00 iken son test depresyon puanı aritmetik ortalaması 13. 41 olarak saptanmıştır. Sigara içmeyenlerin ön test depresyon puanı aritmetik ortalaması 10. 21 iken son test depresyon puanı aritmetik ortalaması 11. 57 dir. Sigara kullanan öğrencilerin ön test ve son test depresyon puanları arasındaki fark dikkat çekicidir.

özellikle ilerleyen üniversite süreci boyunca depresif özelliklerinin niçin arttığı anlamlı hale gelmektedir.

Mezuniyet sonrası bu bölüm öğrencilerinin istihdam edilme açısında sorun yaşamaları da öğrencilerin depresif özellikler geliştirmelelerine neden olacak bir faktör olarak görülmektedir.

Bireyde depresyonun görülmesinde bireyin içinde bulunduğu şartların, çocukluk yaşantısından getirdiği referansların, kişilik özelliklerinin vb. birçok faktörün etki ettiği bilinmektedir. Buna bağlı olarak bireylerin içinde bulunduğu şartlarda memnun olup olmaması, içinde bulunduğu şartların kendi tercihi olup olmadığı da depresyonla ilgili belirleyici bir diğer faktör olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle üniversite öğrencilerine kişilik gelişimlerini tamamlamaya; ilgi, ihtiyaç ve beklentilerini karşılamaya; sosyal, ekonomik, kültürel yaşayabilecekleri olası problemleri aşmalarına yönelik fırsatlar içeren çeşitli ortamlar sunulmalıdır. Böylelikle üniversite yaşamına özgü çalkantı ve krizlerin öğrencilerde depresif belirtilere neden olmadan aşılabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Bozkurt, N. Bir Grup Üniversite Öğrencisinin Depresyon ve Kaygı Düzeyleri İle Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkiler". Eğitim ve Bilim. Cilt 29, sayı 133 (52-59). (2004).

Çuhadaroglu, F. "Üniversite Gençliğinde Kimlik Bocalamaları". Üniversite Gençliği Uyum Sorunları Sempozyumu Bilimsel Çalışmaları. Ankara: Bilkent Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Araştırma Merkezi. (1989).

Hancioğlu,M. "Kentleşme ve psikiyatrik epidemiyoloji- gecekondu bölgesi ve kent merkezinde karşılaştırmalı alan çalışması" Hacettepe Üniversitesi, Psikiyatri Bölümü, Uzmanlık Tezi. Ankara (1981).

Hisli, N. 'Beck Depresyon Envanteri 'nin Geçerliliği Üzerine Bir Çalışma' Psikoloji Dergisi, 6 (22), 118-122. (1988).

Hisli,N. 'Beck Depresyon Envanteri 'nin Üniversite Öğrencileri İçin Geçerliliği Güvenirliği, Psikoloji Dergisi,7 (23), 3-13. (1989).

İmamoğlu, O. "Üniversite Gençliğinin Sorunlarına Yönelik 1982-1992 Yılları Arasında Yayınlanan Araştırmalara İlişkin Değerlendirme ve Yorumlama" Ankara: Türk Psikoloji Dergisi (1993).

Kutner, Fair ve Kutner, " Assessing depressionand anxiety in choronic dialysis patients" Journal of PsychosomaticResearch, 29: 23-31 (1985).

Özby, G. "Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanlarını Belirlemeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması" Trabzon: K. T. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. (1997).

Özbay, Y. "Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanları ile Yardım Arama Tutumları Arasındaki İlişki" İstanbul: IX. Ulusal Psikoloji Kongresi. Bogaziçi Üniversitesi (1996).

Poli, P., Barbara, S. Mara, M., Gabriele, M. 'Self Reported Depressive Symptoms In A School Sample Of Italian Children And Adolescents'. Child Psychiatry and Human Development, 33 (3), 209-226. (2003).

Sonntag H, Wittchen HU, Höfler M, Kessler RC, Stein MB "Are social fears and DSM-IV social anxiety disorder associated with smoking and nicotine dependence in adolescents and young adults?" Eur Psychiatry; 15: 67-74 (2000).

Takeuchi, K., Roberts, R. ve Suzuki, S. 'Depressive Symptoms Among Japanese and American Adolescents. Psychiatry Research'; Psychiatry Research, 53, 259-274. (1994).

Upadhyaya HP, Brady KT, Wharton M, Liao J. "Psychiatric disorders and cigarette smoking among child and adolescent psychiatry inpatients" Am J Addict, 12: 144-52 (2003).

Ümmet, D. ve Ünal, S. "Üniversiteye Yeni Başlayan Öğrencilerin Uyum Problemleri" Muğla: XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Muğla (2006).

Varol, Ş. "Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Kaygılarını Etkileyen Etmenler". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Samsun (1990).

P-415

POSTMODERNİZM VE SPORDAKİ DEĞİŞİM

TARAKÇIOĞLU, S.

Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, İZMİR

Giriş

Antik Yunan ve modern çağın spora yüklediği bir yönüyle kutsal, diğer yönüyle dünyevi-insancıl ruh, postmodern kapitalist kültürde değişerek, toplumsal bilincin salt tüketime yönelik uyanık kalmasının başarılmasında tartışmasız en önemli unsurlardan biri olarak gerçeklik kazanmıştır. Özünde, bireye ahlaki ve insani açıdan kamusal yetkinlikler sağlayan spor; günümüzde, kazanmanın dürüstçe yarışmaktan üstün kılındığı, kısırtıcı nitelikli medyatik bir etkinliğe indirgenerek, salt izlenen, satılan bir meta olarak bu özünü tamamen yitirmiştir. Henüz, sokağına iki kale kurmadan, sporu bilgisayar oyunlarından öğrenen, medyanın oluşturduğu seyir kültürü ile obez, sosyal nesillerin yetişmesi, reklâm kuklalarına dönen, aktif spor yaşamının ardından, gazete ve televizyonlarda aldıkları mevkilerle posasına kadar sömürülen sporcuların olması, postmodernizme eklenilen küreselleşme söylemi ile ulus-devlet anlayışının ve ulusal kimliklerin aşınmasına paralel olarak kulüplerin yerelliğini ülke takımlarının da ulusallığını yitirmesi tam da bu yeni dünya düzeninin sonuçlarıdır.

Yerleşik düşünce ve eylem kalıplarının yıkılması olarak postmodernizm

Modern kültür yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren önemli ve açık belirtileri ortaya koyan bir dönüşüm sürecine girmiştir. Bu süreç, kültürün her alanında (ekonomi, sanat, felsefe, politika, spor, ahlak, din, vs.) farklı gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte, kültürün farklı alanlarında boy gösteren gelişmelerin ortak niteliklerinin bir araya getirilmesiyle bu sürecin kavramsallaştırılması yoluna gidilmiştir. İşte çağdaş kültürdeki bu sürece ilişkin yapılan tüm çalışma ve tartışmalarda kullanılan '**postmodern**' kavramının ortaya çıkışı, tam da bu belirsizlik taşıyan süreci bir kavramsal belirlemeye tabii kılma çabasıdır.

Postmodernizm genel olarak modernizmin, modernizmin temel kavramlarından biri olan rasyonelliğin ve bilimsel temsil felsefesinin (epistemolojinin) yadsınması olarak düşünülebilmektedir (8). 17. yüzyılda başladığı kabul edilen modernitede Harvey'e göre amaç; özgür ve yaratıcı biçimde çalışan çok sayıda bireyin katkıda bulunduğu bir bilgi birikimini, insanlığın özgürleşmesi ve günlük yaşamın zenginleşmesi yolunda kullanmaktır. Doğa üzerinde bilimsel hâkimiyet, kaynakların kıtlığından, yoksulluktan ve doğal afetin rasgele darbelelerinden kurtuluşu vaat ediyordu. Rasyonel toplumsal örgütlenme biçimlerinin ve rasyonel düşünce tarzlarının gelişmesi, efsanenin, dinin, iktidarın keyfi kullanımından ve kendi insan doğamızın karanlık yanından kurtuluşu vaat ediyordu (4).

20. yüzyıl ölüm kampları ve ölüm mangalarıyla, militarizmi ve iki dünya savaşıyla, nükleer yok olma tehdidi ve Hiroşima-Nagazaki deneyimiyle, hiç kuşkusuz bu iyimserliği büyük ölçüde tahrip etmiştir. Bundan da kötüsü, Aydınlanma projesinin kendi amaçladığının tersine yol açarak, insanlığın yüksek ortak idealler etrafında örgütlenmesi hedefini, insanlığın kurtuluşu adına evrensel bir baskı sistemine dönüştürmeye, daha baştan mahkum olduğu yolunda bir kuşku doğurmuştur (4).

Modernizme yöneltilen eleştirilerde postmodern düşünürler haklı olsalar da postmodernizmin, modernizmden bağımsız olduğunu düşünmek yanılgıya sebebiyet verebilir. Hatta kimi neomarksist düşünürlere göre postmodernizm kapitalizmin geldiği son aşamadır. Ancak şu bir gerçek ki, iletişim teknolojisindeki gelişmelere paralel olarak, sırtını dönemin hâkim unsuru medyaya dayamış olan postmodern kültürde birçok değer, modern tanımlarındaki anlamlarını yitirmiştir. Örneğin modern kültürde ekonomi ve spor, etik ilkelerle belirlenmiş ve sınırlandırılmış insani etkinlikler olarak karşımıza çıkarken, postmodernizm bu sınırlamaları ve ahlaki çerçeveyi ortadan kaldırmıştır. Ekonomide modern, kitlesel üretim tarzının yerini, salt tüketimi körüklemeye dayalı post-fordist, yani farklılaşmış, fason ve esnek üretimi sembolize eden;

üretimi parçalara ayırıp, farklı merkezlerde üretmeyi ve tüketmeyi, kısacası postmodern süreci simgeleyen (5) üretim tarzı alırken, sporda insanın bedenlen gelişimi ve diğerleriyle ortaklaşa faaliyette bulunmasının yerini salt kar amaçlı yarışma almıştır. Böylece ekonomi ve spor insan için değil, salt tüketime dayalı endüstriyel etkinlikler olarak algılanmaya başlanmıştır. Kısaca ifade edersek, ekonomi ve spor başta olmak üzere, kültürün tüm alanları modern hümanizmin baskısından kurtulmuş, insan için yapılan etkinlikler olmaktan çıkarılmıştır.

Medya ve spordaki anlam kaybı

Medya, postmodern sürecin en önemli yapısal unsurlarından biridir. İletişim teknolojisindeki büyük gelişim, zaman ve mekan kavramlarında daralma, insanların her an her şeyden haberdar olabileme imkanını beraberinde getirmiştir. Bu anlamda, spor muazzam seyirci potansiyeli, çekiciliği ve evrensel anlamda kolay anlaşılabilir unsurlarıyla medyanın topluma hitabına yardım edecek en uygun araç haline gelmiştir. Önceleri stadyumları, spor salonlarını dolduran seyirci kitlesi, televizyonun etkin biçimiyle sayısını milyarlara ulaştırmıştır. Özellikle fiziksel katılımı içeren sportif aktivite, kitle iletişim araçlarının çekici sunumuyla bu katılım özelliğini yitirmeye başlamıştır. Sporun yalnızca benzetilere uyarlanan ekranlaşmış bir kurallar bütününe indirgeneceği, gerçek risklerden arındırıldığı bir ortamda, oyuncularının sanal izleyenlerinin sanal olduğu bir dönemde oyun oynayanın taşıyacağı tek değer, herkese özgü sanal bir doyum arzusu olacağı iddia edilebilir (7). Nitekim haftanın tamamına ve günün her saatine yayılan spor programları, sanal çekiciliği sürekli canlı tutarak spor yapma güdüsünü köreltmektedir. Profesyonelliğin körüklenip, amatör ruhun yitimiyle devam eden bu süreçte, medya destekli postmodern kapitalist sermaye, yeni bir tüketim kültürünü (seyrederken tüketmek) dayatmakta, ekranda yarattığı simülasyonları (bir araç, bir makine, bir sistem, bir olguya özgü işleyiş biçiminin incelenme, gösterme ya da açıklanma amacıyla bir maket ya da bir bilgisayar programı aracılığıyla yapay bir şekilde yeniden üretilmesi (1).) gerçeğin yerine geçirmektedir. İçinde bulunduğumuz bu süreçte, ekrandakini izlerken duyulan haz, aktivitenin uygulayıcısı iken duyulan hazzın yerini almakta; sporcular ise seyirlik birer tüketim nesnesi haline gelmektedir. Bir sporcu aynı anda birkaç farklı ürünün reklâmında oynatılarak, aktif spor yaşamı sona erdiğinde de gösteri programlarında, uzayıp giden spor-yorum yayınlarında, gazetelerin köşelerinde, hem etinden hep sütünden faydalanılarak, posasına kadar kullanıldığı spor medyasının tutsağı olmaktadır. Sporunun aldığı yüksek meblağlardaki paralara bakıp özgürlüğünün kıyası yapıldığından, spor ahlakı bir darbeyi de buradan almaktadır. Buna ek olarak, çocukların bu süreçte spordan anladıkları, televizyondan izledikleri ve bilgisayar oyunlarından edindikleri bilgilerden ibarettir. Bedenlerinin farkına bile varmadan, herhangi bir bedensel aktiviteye katılma gereği duymadan, sanal spora ait unsurları içselleştiren çocuklar, obez, asosyal bireyler olarak yetişmektedir. Kısacası spordan bugün anlaşılan, ne antik Yunan'daki kutsal, ne de modern dönemdeki hümanist spor algılanışıyla benzerlik göstermektedir. Böylece spor, modern tanımında olduğu gibi, bireylerin fiziksel, sosyal, duygusal, bilişsel yönlerden gelişimini hedefleyen, insanları birbirlerine bağlayan ve toplumsal katılımı gerektiren toplumsal boyutlu bir etkinlik olmaktan çıkarılmıştır. Aynı zamanda televizyon, meta haline gelmiş oyunun satımını kolaylaştırmak için süslemenin ötesinde, bizzat oynanış biçimine oyunun akışına doğrudan müdahalede bulunmakta; oyunu insansızlaştırmakta, sterilize etmekte ve teknolojiye teslim ederek (3) oyunun kimyasını bozmaktadır. Kurallar, izlenme oranlarını arttıracak şekilde rahatlıkla değiştirilebilir olmakla beraber, oyuncular, hakemler, yöneticiler, teknik adamlar medya patronlarının isteği doğrultusunda yerlerinden edilebilmektedirler. Elimizde, ürününün etik ilkeleri gözetmeksizin her ne pahasına olursa olsun satmak isteyen postmodern kapitalist medyanın manipüle ettiği sağlıksız bir spor kültürü kalmıştır.

Spora bu denli müdahale, insanları uzun süre ekran başında tutabilmesiyle yakından ilgilidir. Naklen yayınları, spor-yorum programlarıyla izleyicileri saatlerce ekrana yapıştıran en önemli ürün spordur. Ekrandan kopamayan bu izleyiciyi Marc O'day şöyle tanımlar: Postmodern bir hazzının robot resmini çizmek kolaydır: maksimum üç dakika dikkat süresi olan, prototip merkezli özne. Peki nedir bu prototip merkezli özne? Bu özne, parçalanmış şizofrenik bir anlar dünyasında yaşayan, uzaktan kumandasını zaplayarak ve zaman, mekan ya da türle bağlantılı olmayan kanallar ve programlar arasında atlayarak, kullanımına hazır aşırı sayıda kanalda gezinen biridir. Bu

kimse, anlatıyla, tutarlılıkla ya da rasyonel anlayışla ilgilenmez; daha çok yalnızca sıkıntıyla ve çılgınca birbirine bağladığı bölük pörçük televizyon kanallarından büyük ölçüde keyfi bir brikolaj (sonucu önceden belirlenmemiş, gelişigüzel geçişler, sıçramalar) kurar (6). İşte bu izleyiciyi doksan dakika oyalayabilmenin çekiciliğini bir düşünün!

Küreselleşme ve sporda ulusallığın aşınması

Demirer'e göre küreselleşme, kuzey ülkelerinin 1970'lerde geçirdiği yapısal krizi atlatmak için teknolojideki başdöndürücü gelişmelerin de etkisiyle merkezdeki ülkelerin (Kuzey'den) çevresel ülkelere (Güney'e) sermayenin akışında hızlanma ve etki alanının genişlemesiyle belirginleşen bir dışa açılma sürecidir (2). Bu dışa açılma sürecinde, özellikle iletişim teknolojisinin etkili yayılımıyla, kültürel anlamda da ulusal özellikler, etik ilkeler birer birer önemini yitirmeye başlamıştır.

Yukarda bahsedildiği gibi, postmodernizme eklemlenen küreselleşme söylemiyle, serbest piyasa ekonomisinin dünyayı tek pazar haline getirme politikası, ulus-devletin ve ulusal kimliklerin öneminin aşınmasına da neden olmuştur. Başlangıçta belli sınırlamalar dâhilinde kulüpler için geçerli olan yabancı oyuncu oynatma imkânı, ulusal kimliğin aşınmasıyla birlikte ulusal takımlar için de geçerli hale gelmiştir. Bugün kulüplerin azımsanmayacak kadar önemli bir kısmı, neredeyse kadrosunun tamamını yabancı oyuncularından oluşturabilmektedir. 2006 Futbol Dünya Kupası'na katılan ulusal takımların da bünyelerinde yabancı oyuncuları barındırdığını biliyoruz. Nitekim Fransa, İsviçre, İtalya, Tunus, Japonya, İsveç, Almanya, Portekiz, Hırvatistan takımların kadrolarına baktığımızda yabancı oyuncu oynatmada tereddütün kalmadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Böylece bu dönüşüm, kulüp takımlarının yerelliğini ortadan kaldırmış, ülke takımlarının da geleneksel kimyasını bozarak ulusallığını da aşındırmaya başlamıştır. Bu durumu ulusal takımlar açısından değerlendirmeye tabi tuttuğumuzda, özellikle iki unsurun etkilendiğini söyleyebiliriz: Seyirciler ve alt yapıda yetişen sporcular.

Oyun aracılığıyla, bir mitin, bir sembolün, bir özün bu sembolü, bu özü taşımayanla mücadelesini temsil etmek, oyunu izleyenleri bu sembolere bağlananlara indirgemek, seyircinin oyunda ortaya konulan performansla kendi sembolünün kazanması mücadelesi olarak ilişkilennmesi sağlamak demektir (9). Böylelikle izleyenin ruhunun doyumuna ulaşması (katarsis), sembolle bütünleşmesi ile gerçekleşecektir. Ancak günümüz sporunda bu semboller artık iç içe geçmekte, bu bağlamda izleyenlerin imgelemindeki anlamlar bulanıklaşmaktadır. Bu noktada üzerinde durulacak en önemli husus, seyircinin kendini, ulusundan olmayan yabancılardan oluşan bir takımla ne kadar özdeşleştirebileceğidir. Bu oldukça ayrıntılı bir çalışmayla yanıtlanabilir bir sorudur.

Bu yabancı oyuncu oynatma sürecinde en büyük zararı, tartışmasız alt yapıda yetişen sporcular görmektedir. Spora başladığı andan itibaren kendisine atılan ve bir sporunun geldiği en yüksek seviye olarak tasvir ettiğimiz ulusal -takımda yer edinme- hayali, günümüzde sporcular için kendisini motive edemeyen bir unsur olarak önemini yitirmektedir. Belki de tasarlanan, ya da daha iyimser söyleyişle, önemi alınmayan metalaşma tam anlamıyla gerçekleşmiştir: paradan başka, uğruna mücadele edeceği hiçbir değeri kalmayan sporcular popülasyonu yaratmak. Güncelliğini taşıyan bu unsur da daha kapsamlı çalışmalarla irdelenebilir.

Yabancı sermayelerin, ulusal diye nitelendirilen tüm kaynakları rahatlıkla alıp, satıp işletebildiği, tüm değerlerin ticaretini yapabildiği bir süreçte, belki de sporda var olan bu yabancı tartışması yersizdir. Ekonomik ve sosyal olarak, tüm ulusal mevkilerde yer edinebilen yabancı insan kaynakların reddi söz konusu değilken, spor takımlarımızda da yabancı oyuncuların olması, tartışılması birincil öneme sahip bir konu değildir.

Sonuç yerine

Postmodernite özü itibarıyla, çoğulculuğu, parçalanmayı, kimliksizleşmeyi temsil eden bir süreç olarak, özellikle sporda ahlaki ve insani boyutu yok etmiştir. Bugün, spor denilince algılanan; pazarlanan bir ürün, toplumların gelişimini engelleyen bir araç, üzerine bahisler oynanan yarışma ve sanal bir dünyadan başka hiçbir şey değildir. *Spor düşüncesi* ortada yokken, varolanın spor olarak sunulması, çözülmesi gereken büyük bir ahlaki problemidir. Zira bu yanlış sunum insani değerlere zarar vermektedir. Spor düşüncesinin, insan unsurunu

merkeze alan boyutuyla yeniden kurgulanması ve ahlaki değerlerinin özellikle spor pratiklerinin yaşandığı tüm alanlara yeniden hatırlatılması, önümüzde duran en önemli görevdir. Bunun için akademik sorumluluk bilinciyle, başta biz spor bilimcilerinin, sporun yitirilen insani değerlerinin yeniden kazanılması yönünde, yoğun bir tartışma başlatması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

1. Baudrillard, J. Simülakrlar ve Simülasyon. Çev: Bayındır, O. Doğu Batı yayınları, Cantekin matbaacılık. Ankara 2005: 7
2. Demirel, T. Postmodern Müdahale ve Başkaldırı İmkânı. Öteki matbaacılık. Ankara 1998: 54
3. Gürten, K. Harpostum'dan Televizyon Futboluna: spor, endüstrileşme ve hukuk ilişkisi üzerine. Toplum Bilim Dergisi. Birikim yayıncılık. İstanbul 2005: (103): 143
4. Harvey, D. Postmodernliğin Durumu. Çev: Savran, S. Metis yayınevi. İstanbul 2003: 25-27
5. Keysan, H. "Postmodernizm ve Futbol". Spor Eğitiminin ve Performansının Felsefi Temelleri Sempozyumu, bildiri kitapçığı. Manisa 2005: 73
6. O'day, M. "Postmodernizm ve Televizyon". Postmodern düşüncenin eleştirel sözlüğü. Çev: Erkan, M., Utku, A. Eabil yayıncılık. Ankara 2006: 138
7. Pala, Ş. "Anlam Ufuklarında Bir Kaynaşma: oyun ve spor". Toplum Bilim Dergisi. Birikim yayıncılık. İstanbul 2005: (103): 41
8. Şaylan, G. Postmodernizm. İmge kitabevi yayıncılık. Ankara 2002: 28
9. Toker, N. "Oyuna Girme-Oyunu Seyretme: Platon'a karşı Aristoteles." Toplum Bilim Dergisi. Birikim yayıncılık. İstanbul 2005: (103): 18

P-416

TÜRKİYE FUTBOLUNDA BİR DENGESİZLİK UNSURU OLARAK ÇİFT TAKIM TARAFTARLIĞI: GÖZTEPE VE KARŞIYAKA TARAFTARLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Önen,E*, Talimciler,A*, Şen,H. *

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Özet

Takım taraftarlığının oluşumu kentsel, bölgesel, lokal, sınıfsal, dinsel ve etnik bir takım özellikler temelinde gerçekleşmektedir. Dünyanın diğer bölgeleri ile karşılaştırıldığında Türk futbol taraftarlığının kendine özgü yanı; 'dört büyükler' olarak adlandırılan Fenerbahçe-Galatasaray-Beşiktaş ve Trabzonspor'un tüm ülkeye dağılan taraftar kitlelerinin varlığıdır. Hatta bu kulüplerimizden bazıları, pek çok şehrimizde o şehrin takım (lar) ından daha fazla taraftara sahip olabilmektedirler. Bu durumda taraftarlığın sosyolojisi açısından, oldukça ilginç bir yapı ortaya çıkmaktadır. Pek çok taraftar, bölge veya şehrinde bir takımın taraftarı olmakla birlikte aynı zamanda dört büyüklerden birinin de taraftarıdır. Hatta öncelikle kendini bu takımlardan birinin taraftarı olarak görüp, şehrinin veya semtinin takımına olan bağlılığı ikinci derecede kalabilmektedir.

"Çift Takım Taraftarlığı", Türkiye futbol tarihinin ve liginin bazı özelliklerinin ürünüdür. Ancak söz konusu durumun nedenleri kadar, ortaya çıkardığı sonuçlar da önemlidir. Bu bildiride "Çift Takımlı Taraftar"lığının nedenlerini, sonuçlarını ve bazı karakteristiklerini tartışmaya çalışacağız.

Anahtar Kavramlar: Çift takım taraftarlığı, futbol, dört büyükler.

Giriş

Dünyanın hemen her yerinde taraftarlık tercihinin belirleyen ana değişken bölgelilik olduğu halde, ülkemizde bazı futbol takımlarının her bölgede taraftar kitleleri bulunmaktadır. Bu özellikleri ile adeta belli bir şehrin, veya semtin takımı olmakta çok, ulusal takım hüviyetine sahip olan bu takımlar, belli ölçüde bu özelliklerinden dolayı "Üç Büyükler" veya "Dört Büyükler" olarak anılmaktadır.

Fenerbahçe, Galatasaray ve Beşiktaş kulüplerinin, elde ettikleri başarılar ve kendi aralarındaki rekabet Türk futboluna damgasını vurmuştur. Bu takımların "kupalara, gündeme ve 'güç' imajına, dünyada az görülen biçimde neredeyse tamamen el koymaları, Türkiye'nin taraftar dağılımını etkilemiştir. Dahası, yine dünyada az görülen biçimde 'ülke çapında taraftar kitleleri' ortaya çıkmıştır" (Kozanoğlu,1990: 81). Nitekim uzun yıllardır, çeşitli Anadolu takımları ile yapılan maçlar esnasında tribünleri dolduran seyirci sayısı dikkate alındığında, bu takımlar deplasmanda bile daha fazla taraftarın desteğini alabilmişlerdir.

Türk futbol tarihinin yapısından kaynaklanan bu durumun, kulüpleri ve futbol ligindeki dengeleri etkileyebilecek çeşitli sonuçları bulunmaktadır. Yine bizim futbol dünyamıza özgü gibi gözüken sonuçlarından birisi, "çift takım taraftarlığı" olgusunu ortaya çıkarmasıdır. Yani kendi şehrinin veya bölgesinin takımını tutan bir futbolseverin aynı zamanda üç/dört büyüklerden birinin de taraftarı olması durumu. Örneğin bir kişinin hem Malatyaspor hem de Fenerbahçe veya hem Denizlispor hem de Galatasaray taraftarı olması gibi. Elimizde sağlıklı sayılar olmamakla birlikte çift takım taraftarlarının, toplam taraftar içinde sayıları hiç de az değildir.

Çift takım taraftarlığının diğer bir önemli sonucu, belli ölçüde bu seyirci dengesizlinin de ürünü olarak, futbol kulüplerinin medyada yer alma oranlarının, seyirci ve yayıncı kuruluşlardan elde edilen kazançların da dengesizliğidir. Zaten futbol sektöründe büyük bir ağırlığa sahip olan üç/dört büyükler, çift takım taraftarlığı sayesinde egemenliklerini pekiştirmektedirler.

Her ne kadar, bazı Anadolu takımlarının süper lige çıkması ve bazen de Türkiye'de ve Avrupa'da gösterilen başarılar bu takımlara ilgiyi artırsa da, halen ülkenin her yerinde büyükler lehine bir taraftar ağırlığı sürmektedir. Bu da Türk futbolunda dört büyükler ve diğerleri şeklindeki bölünme ve dengesizliğin yeniden üretimine katkı yapan bir olgu özelliği taşımaktadır.

Dört Büyükler Olgusunun Tarihsel süreci

Türkiye'de futbol ilk kez İzmir'de oynanmasına rağmen, futbolun tüm ülkeye yayılıp sevilmesinde ve kurumsallaşmasında öncülük görevi İstanbul'a ve İstanbul kentinin takımlarına aittir. İstanbul futbol liginin kurulmasının ardından 1906 yılında bu ligde mücadele etmeye başlayan Galatasaray ve onun hemen ardından Fenerbahçe takımlarının yapmış olduğu karşılaşmalar, futbolun Türkler arasında yayılıp, sevilmesinde etkili olmuştur. İki takım arasındaki rekabetin başladığı 17 Ocak 1909 tarihinden bugüne değin, aralarında oynadıkları her karşılaşma büyük çekişmelere sahne olmuştur. Galatasaray ve Fenerbahçe kulüpleri aynı zamanda Türkiye'deki spor (futbol) örgütlenmesinin de öncüleri olmuşlar ve 1922 yılında kurulmuş olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakına (TİCİ) kadar geçen sürede oynanan lig organizasyonlarını belirlemiştir. TİCİ'nin kurucuları arasında Galatasaray'dan Ali Sami Yen, Fenerbahçe'den ise Nasuhi Baydar bulunacak ve başkanlığa Ali Sami Yen getirilmiştir. Beşiktaş kulübünün, bu iki takım arasına katılımı Cumhuriyet sonrası dönemde gerçekleşmiştir.

Türkiye'de sporun ve futbolun gelişip, tüm ülke çapına yayılmasında Galatasaray-Fenerbahçe ve Beşiktaş kulüplerinin büyük katkıları olmuştur. Bu kulüpler işgal kuvvetleri takımlarına karşı almış oldukları başarılı sonuçlar ile hem İstanbul'da yaşayan Türk ve Müslümanlara, hem de cephedeki askerler moral aşılamışlardır. "Her birisi birer asırlık çınar olan ve Türkiye'nin yaşadıklarının tarihi tanıkları olan bu kulüpler, tüm ülkenin paylaştığı 'değerler' haline gelmişler ve geçen yüzyılın önemli toplumsal gerçeklikleri olmayı da başarmışlardır. Bu yüzden de, dünyadaki taraftar dağılımının aksine Türkiye'deki taraftar dağılımı, bölgesel-lokal-yerel olmaktan ziyade bu takımlar için ülke çapında yaygınlık gösterecektir" (Taliçiler,2005,147). Galatasaray-Fenerbahçe ve Beşiktaş kulüpleri, ülkenin hangi şehrine giderlerse gitsinler, deplasman zorluğu ve seyirci sıkıntısı çekmemektedirler. Hatta zaman zaman almış oldukları saha kapatma cezaları nedeniyle İstanbul dışında oynadıkları karşılaşmalarda taraftar sayıları, İstanbul'daki taraftar sayılarının bile üstünde olmaktadır. Bu durumda cezai yaptırım yerini maddi bir ödüle ve büyük bir taraftar desteğine bırakabilmektedir.

Türkiye'deki üç büyüklerin şampiyonluk tekeli ortadan kaldıran Trabzonsporun elde ettiği başarılar sonrasında, futbolumuzun ayrıcalıklı kulüpler düzeyine yükseltilmesi ve diğer kulüplerden ayrı bir konuma oturtulması ise 1980'li yılların ortasına denk gelmektedir. Trabzonspor, Anadolu takımlarının içinden çıkarak şampiyonluğa ulaşabileceğini göstermiş ve üç büyükleri tutmak istemeyen taraftarlar için önemli bir alternatif olarak görülmüştür.

Dört Büyüklerin Türk Futbolu Üzerindeki Etkileri ve Bazı Finansal Göstergeleri

Türkiye'de futbolun örgütlenmesinde büyük katkıları bulunan Galatasaray-Fenerbahçe ve Beşiktaş kulüplerinin, lig ve kupalardaki kazandıkları başarılar da taraftar kitlelerinin artmasına neden olmuştur. İstanbul'un Türkiye'nin pek çok alandaki merkezi olması, bu kulüplerin özellikle yayın organlarında daha fazla yer almalarını, iktidarlar ile kurmuş oldukları bağlantıların daha fazla olmasını ve futbol iktidarını ellerinde tutmalarını da sağlamıştır. Böylesi bir yapılanmanın en önemli sıkıntısı ise, Türk futbolunun gelişmesinde büyük katkıları olan bu takımların arasında farklı bir yerde olmaları ve şampiyonluğun İstanbul dışına çıkma şansının neredeyse yok denecek kadar azalmış olmasıdır. Üç büyüklerin Türk futbolunun her alanındaki etkinlikleri diğer takımların etkinliğini de azaltmış, sadece Trabzonspor kulübü, bu kısır döngüyü 1970'li yılların ortalarında kırabilmiştir. Bu olgu, aynı zamanda, "Üç Büyükler" tanımlamasının "Dört Büyükler'e dönüşmesine neden olmuştur. Ardı ardına kazandığı şampiyonluklarla Trabzonspor, diğer büyükler gibi Türkiye'nin her bölgesinde taraftar kazanmaya başlamıştır.

Türkiye'de futbol ve futbolun geniş kitlelere aktarımında dört büyükler olarak adlandırılan Galatasaray-Fenerbahçe-Besiktaş ve Trab-

zonspor'un ağırlığı söz konusudur. Bu takımların daha fazla taraftarlarının bulunuyor olması, medyada daha fazla yer almalarına, gazetelerde taraftarlarına yönelik sayfaların ayrılmasına yol açmaktadır. Böylesi bir yapılanma ise dört büyükler ile medya arasındaki bağlantının güçlenmesine ve Türkiye futbol liginin adeta ikili bir yapı arz etmesine neden olmaktadır. Üstte yer alan dört büyükler ve geriye kalan diğerleri, bu durumu en net biçimde naklen yayın gelirlerinin dağıtımında görüyoruz. 2005-2006 sezonunda dört büyük takımın naklen yayın gelirleri şöyledir: % 12. 91 Galatasaray, % 12. 37 Fenerbahçe, % 9. 57 Beşiktaş, % 7. 29 Trabzonspor⁹ (Akşar, 2006: 13). İlgili kulüplerden biri olan Fenerbahçe'nin aktif büyüklüğü 89. 297. 643 YTL, Beşiktaş'ın 194. 382. 238 YTL, Galatasaray'ın 61. 458. 538 YTL' dir (Akşar ve Merih, 2006: 568).

Yapılan çeşitli araştırmalar dört büyük takımın sahip olduğu taraftar sayılarına ilişkin olarak farklı rakamlar vermektedir. Örneğin GENAR araştırma şirketinin, Mayıs-Haziran 2004'te yaptığı, "Türk Toplumunda Futbol Algısı" adlı araştırmasına göre: "Bir futbol takımı tutan taraftarlar arasında Galatasaray'ı tutanların oranı yüzde 36,3. Fenerbahçe taraftarları yüzde 30,1 ve Beşiktaş taraftarları yüzde 17,3. Üç büyükleri yüzde 6,8 ile Trabzonspor, yüzde 1,8 ile Diyarbakırspor izlemektedir (http://www.sabah.com.tr/2004/12/05/cp/gnc112-20041205-102.html). Merçil ve Akyol'un yapmış olduğu bir araştırma sonuçlarına göre ise, kulüplerin sahip olduğu taraftar sayısı; Galatasaray %37. 1, Fenerbahçe % 32. 7, Beşiktaş % 18. 9, Trabzonspor % 3. 9 ve diğer % 7. 4 olarak belirlenmiştir (Merçil ve Akyol, 2004: 31).

Göztepe ve Karşıyaka Taraftarları ile Yapılan Araştırmanın, Çift Takım Taraftarlığı ile İlgili Bazı sonuçları

İzmir'de en fazla taraftara sahip olan, kulüp ve taraftar düzeyinde aralarında yoğun bir rekabet bulunan Göztepe ve Karşıyaka taraftarları üzerine gerçekleştirdiğimiz bir araştırmanın bazı sonuçlarını burada değerlendirmeyi uygun bulduk. Bu araştırma, maç sırasında tribünde ve 446 taraftar ile yüz yüze görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Tablo-1: Tuttuğu takıma bağlılık derecesi

	Frekans	Yüzde
Çok az	15	3,4
Az	34	7,6
Çok	127	28,5
Çok fazla	270	60,5
Toplam	446	100,0

Göztepe ve Karşıyaka taraftarlarının çok büyük bölümünün takımına çok bağlı olduğu anlaşılmaktadır. Araştırma tribünde gerçekleştirildiği için, bu sonuçlar, tüm taraftar kitlesini temsil edici özelliğe sahip değildir. Ama çifte taraftarlıkla ilgi önemli ipuçları taşımaktadır.

Tablo-2: Yerelde tuttuğu ikinci takım

	Frekans	Yüzde
Yok	414	92,8
İzmirspor	7	1,6
Altay	16	3,6
Altınordu	7	1,6
Bucaspor	2	,4
Toplam	446	100,0

Ülkemizin her bir yöresinde o yöreye ait takımın taraftarlığının yanı sıra ikinci bir takıma sempati duyma veya bağlılık olgusu söz konusudur. Göztepe ve Karşıyaka taraftarlarına, İzmir'de ikinci bir takıma yakınlık duyup duymadıklarını sordüğümüzda, çok az bir bölümü buna olumlu yanıt vermiştir. Oysa aynı soruyu ulusal düzeyde sordüğümüzda yanıtlat bir hayli değişmiştir.

⁹ Toplam gelirden dört büyük kulübün % 42. 14, diğer on dört kulübün ise: % 57. 86 gibi bir pay alması, söz konusu dört büyük kulüp ile diğer kulüpler arasında oluşan bütçe farklılığına yol açması bakımından dikkat çekicidir.

Tablo-3: Ulusal düzeyde tutulan takım

	Frekans	Yüzde
Yok	208	46,6
Galatasaray	103	23,1
Fenerbahçe	56	12,6
Beşiktaş	34	7,6
Trabzonspor	7	1,6
Diğer	38	8,5
Toplam	446	100,0

Göztepe ve Karşıyaka taraftarı oldukları halde, araştırmamıza katılanların neredeyse yarısı, aynı zamanda üç/dört büyüklerden birinin de taraftarı olduğunu ifade etmiştir. Sadece yerel düzeyde bu iki takımın taraftarı olduğunu söyleyenlerin oranı, %46.6 düzeyinde kalmıştır.

Tablo-4: Yerelde tutulan takımla ulusal düzeyde tutulan takımın maçı sırasında kazanması istenilen takım

	Frekans	Yüzde
Farketmez	242	54,3
Göztepe	97	21,7
Karşıyaka	54	12,1
Diğer takım	53	11,9
Toplam	446	100,0

Çifte takım taraftarlığının tipik bir görünümü olan bu durum, ülkenin her tarafında futbol severlerin hiç de küçümsenmeyecek derecede İstanbul takımlarına desteğini de göstermektedir. Nitekim, tuttıkları bu iki takımın maçı sırasında hangisinin kazanmasını istedikleri yönündeki sorumuza, "fark etmez" ve "diğer takım" şeklinde yanıt verenlerin büyük çoğunluğunu çifte takım taraftarlarıdır.

Sonuç

Çifte takım taraftarlığı önemli ölçüde bizim futbol dünyamıza ait bir özellik olup, yine bizim futbol tarihimizin ürünüdür. Ancak yine bizim futbol dünyamıza egemen olan, üç/dört büyükler ve diğerleri şeklindeki kamplaşma ve dengesizliği de, hem meşrulaştırıcı hem de yeniden üreten bir yapıya katkı yapmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akşar, T., *Futbol İmparatorluğu Televizyon Üzerinde Yükseliyor*, s: 13, Cumhuriyet Spor, Sayı 10: 3 Ekim 2006
- Akşar, T., ve Merih. K., *Futbol Ekonomisi, Literatür Yayınları*, 2006, İstanbul
- Kozanoğlu, C., *Türkiye'de Futbol, Bu Maçı Alıcaz*, 1990, Kıyı Yayınları, İstanbul
- Merçil. İ. ve Akyol. F., "Türkiye'de Taraftar Kimlikleri Araştırması", *Nokta Dergisi*, Sayı 31,20-26 Eylül 2004
- Ünsal, A., *Tribün Cemaatinin Öfkesi*, 2005, İletişim Yayınları, İstanbul
- Talimciler A., *Türkiye'de Futbol ve İdeoloji İlişkisi: Medyadaki Futbol Söylemi Üzerine Bir İnceleme*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2005, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

P-417

TENİS UYGULAMA DERSİ SINAV ÖNCESİ VE SONRASI KAYGI DÜZEYLERİNİN REAKSİYON ZAMANI ÜZERİNE ETKİSİ

KAYA, M.,*, SARITAŞ, N.,*, PEPE, O., *ÇOKSEVİM, B. *

*Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu,38039, Kayseri

ÖZET

Bu çalışmada, tenisçi öğrencilerin sınav öncesi ve sonrası kaygı düzeylerinin reaksiyon sürelerine etkilerinin incelenmesi amaçlandı.

Erciyes Üniversitesi Tenis Takımında yer alan 20 erkek gönüllü öğrenci bu çalışmaya katıldı. Bu grubun fizik profil değerlerinden yaş; 22. 40±2. 52 yıl, boy uzunluğu; 1. 75±0. 08 m, vücut ağırlığı ise; 67. 80±10. 73 kg olarak tespit edildi. Gönüllülere 20'şer sorudan oluşan durumluluk kaygı ve süreklilik kaygı ölçeği, reaksiyon zamanını ölçmek için, Nelson Reaksiyon Zaman Ölçeği Testi sınav öncesi ve sonrası salon ortamında uygulandı.

Verilerin değerlendirilmesinde bağımlı gruplar arasındaki farkların belirlenmesi için eş (paired) t testi uygulandı. Gruplar arasındaki farkın anlamlılık düzeyleri p<0. 05 alındı.

Sınav öncesi ve sınav sonrası aynı eller ve aynı ayaklar arasındaki farklar karşılaştırıldığında üst ve alt tüm ekstremitelerin sınav sonrasında reaksiyon sürelerinde meydana gelen kısalmalar, anlamlı bulundu (p<0. 01). Tüm ekstremiteler bulgularından sınav öncesi değerler birbirleriyle ve sınav sonrası değerler birbirleriyle karşılaştırıldıklarında, aynı ekstremiteler grupları arasındaki farklar anlamlı bulunmadı (p>0. 05). Sınav öncesi ve sonrası durumluluk ve süreklilik kaygı düzeyleri arasında istatistiksel yönden karşılaştırıldığında anlamlı bir fark bulunmadı (p>0. 05).

Sonuç olarak; sınav öncesi ve sonrası durumluluk ve süreklilik kaygı düzeylerine ait anlamlı bir fark olmamasına rağmen, aynı eller ve ayakların öncesi ve sonrası reaksiyon zamanları arasındaki farklar anlamlı bulunması, sınav stresi gibi faktörün önemli düzeylerde olduğu ancak reaksiyon zamanı testinin tekrara bağlı öğrenme nedeniyle anlamlı oranda kısaldığı düşünülmüştür.

Anahtar kelimeler: Durumluluk kaygı, Süreklilik kaygı, Reaksiyon zamanı, Tenis.

GİRİŞ

Atletik performansın düzeyini belirleyen yapısal, fizyolojik ve psikolojik özellikler mental yeteneklerin de etkisiyle üstün başarı elde edilebilir. Kaygı insana ait bir özelliktir ve normalde korku duygusu uyandırmayacak nitelikteki uyarıların bir takım tepkilere yol açması halidir (Tavacıoğlu ve ark 1997, Kuru, 2000). Bir başka tanıma göre kaygı, belirli bir duruma özgü olabilen bu durumu bireyin kendisi için tehdit eder nitelikte algılaması ve korku duymasıdır (Jerv ve Asken 1987). Fiziksel ve somatik tepkiler genel olarak kalp atışının hızlanması, kas geriliminin artması yorgunluk duygusu aşırı alınganlık, el ve ayaklarının terlemesi şeklinde yaşanmaktadır. Düşünsel tepkilerde ise ayrıntılara dikkat edememe, unutkanlık, konsantrasyon sağlayamama, ani kararlar verebilmede güçlükler söz konusudur

(Tavacıoğlu ve ark 1997).

Sporcularda kaygı sporla ilişkili olsa da, asıl neden duruma ilişkin algıdır. Tenisin hızlı, çabuk ve doğru teknikte oynanması göz önüne alındığında, el-göz reaksiyon zamanı önemlidir. Durumluluk kaygısı; çevresel nedenlerle ortaya çıkan tehlike ya da tehdit durumunda bireyin gösterdiği karmaşık heyecan reaksiyonlarının bir ifadesi şeklinde tanımlanabilir. Sürekli kaygı ise; çevresel koşullardan bağımsız olarak bireyin huzursuzluk, vesvese, endişe duyma, stres altında aşırı duyarlılık gösterme, yoğun heyecansal reaksiyonlarda bulunma eğilimidir (İkizler 1993, Ünlü 1993). Nöromüsküler performans sporcu çeviklik özelliği için çok önemlidir ve bir kimsenin uyarımlara karşı ilk kassal

tepki ya da hareketi gerçekleştirme arasındaki süreyi belirleyen kalıtsal bir özelliktir şeklinde ifade edilebilir (Guckstein 1972, Guyton 2000). Spor branşlarına göre çok değişiklik göstermesine rağmen, performansı yüksek sporcuların reaksiyon zamanı daha kısa olabilir (fox ve ark 1999).

Atletik performansın düzeyini belirlemede önemli bir yeri olan reaksiyon zamanı olduğundan, tenis sporu eğitimi alan öğrencilerin değerlerine göre reaksiyon sürelerinin nasıl etkilendiğini, verilen eğitimin başarısını ortaya koymak amacıyla bu çalışma yapılmıştır.

MATERYAL ve METOT

Araştırmaya Erciyes Üniversitesi Tenis takımını oluşturan aynı zamanda tenis dersi alan 20 erkek öğrenci gönüllü olarak katıldı. Gönüllüler, araştırmanın amacı ve içeriği hakkında bilgilendirilerek en iyi ve en sağlıklı ölçümlerin alınması sağlandı.

Sporcuların reaksiyon zamanını ölçmek için, Nelson Reaksiyon Zaman Ölçeği (cetvel) testi uygulandı. Nelson Reaksiyon Zaman Ölçeği (cetveli) ile denegün sağ – sol el ve sağ – sol ayaktan beş defa ölçüm alınarak en iyi derece kaydedildi. Ölçümler sessiz ve yeterli ışık olan bir ortamda yapıldı. Ölçüm alınmadan önce denek test hakkında bilgilendirildi. Ölçümü alan sporcunun konsantrasyonu cetvelin orta noktasında yoğunlaştıktan sonra sporcuya hiçbir işaret vermeden cetvel bırakıldı. İşaret ve başparmakları arasından tutulan cetvelin üst noktasındaki değer okunarak kaydedildi. Ayaklar için topuk duvardan 5 cm, ayak ucu 2. 5 cm uzaklıkta sporcunun konsantrasyonu cetvelin orta noktasında yoğunlaştıktan sonra sporcuya hiçbir işaret vermeden cetvel bırakıldı ve ayak ucuyla cetvelin yakalanması istendi. Beş defa ölçüm alınarak en iyi derece kaydedilerek aşağıdaki formülde hesaplandı (Tamer 2000).

Zaman = $\sqrt{2 \times \text{Cetvelin Düştüğü Mesafe} / \text{Yer Çekimine Bağlı Hız}}$

Zaman = $\sqrt{2 \times \text{Mesafe (cm)} / 980 \text{ cm}}$

Deneklere sınav öncesi ve sınav sonrası 20 sorudan oluşan, Durumluluk ve Süreklilik kaygı ölçeği uygulandı.

Deneklere ait olan bazı fizik ve fizyolojik ölçüm değerlerine ait tanımlayıcı istatistikleri verilmiştir. Tenisçilerin, sınav öncesi ve sonrası reaksiyon zamanlarının ölçülmesinde, durumluluk ve süreklilik kaygı ölçeklerinin değerlendirilmesinde bağımlı gruplar arasındaki farkların belirlenmesi için (paired) t testi uygulanmıştır. Farkların istatistiksel yönden 0,05 seviyesinde anlamlı olup olmadığına bakıldı.

BULGULAR

Çalışmaya katılan tenisçilerin ortalama, yaşları 22. 40±2. 52, boyları 1. 75±0. 08, vücut ağırlığı 67. 80±10. 73, vücut kitle indeksleri 21. 91±2. 16, İstirahat kalp atım sayısı (İKAS) 67. 30±4. 21, sistolik kan basıncı 123. 00±6. 16, diastolik kan basıncı 81. 00±4. 47, vücut yağ yüzdeleri 10. 44±1. 98 olarak bulunmuştur.

Tablo 1. Tenisçilerin bazı fizik ve fizyolojik ölçüm değerleri.

Değişkenler	n	X ± SD	X _{Min} -X _{Maks}
Yaş (yıl)	20	22,40±2,5	18 -27
Boy Uzunluğu (m)	20	1,75±0,1	1,58-1,91
Vücut ağırlığı (Kg)	20	67,8±10,7	45 -86
Vücut Kitle İndeksi (kg/m ²)	20	21,9±2,2	17,6-25,1
İstirahat Kalp Atım Sayısı (Atım/dk)	20	67,3±4,2	61 -76
Sistolik Basıncı (mmHg)	20	123,0±6,2	110-135
Diastolik Basıncı (mmHg)	20	81,0±4,5	70 -85
Vücut Yağ oranı (%)	20	10,4±1,9	7. 91-16. 2

Tablo 2. Sınav öncesi ve sonrası eller ve ayaklar arasındaki reaksiyon zamanlarının karşılaştırılması

El-Ayak Tercihi	Sınavdan	n	X± SD	X _{Min} -X _{Maks}	t	p
Sağ el	önce	20	0. 16±0. 04	0. 10-0. 26	3. 28	0. 00**
	sonra	20	0. 15±0. 04	0. 10-0. 24		
Sol el	önce	20	0. 16±0. 04	0. 10-0. 26	3. 84	0. 00**
	sonra	20	0. 15±0. 04	0. 10-0. 25		
Sağ ayak	önce	20	0. 15±0. 03	0. 11-0. 19	3. 21	0. 00**
	sonra	20	0. 14±0. 02	0. 10-0. 18		
Sol ayak	önce	20	0. 15±0. 02	0. 11-0. 19	2. 96	0. 01**
	sonra	20	0. 14±0. 02	0. 11-0. 17		

**p<0. 01

Sınav öncesi ve sonrası eller ve ayaklar istatistiksel karşılaştırmalar yapıldığında sınav öncesi sağ el ve sonrası sağ el, sınav öncesi sol ve sonrası sol el, sınav öncesi sağ ayak ve sonrası sağ ayak, sınav öncesi sol ayak ve sonrası sol ayak ölçümleri arasındaki farkların ortalamalarının karşılaştırılmasında istatistiksel yönden anlamlı (p<0. 01) bulunmuştur.

Tablo 3. Sınav öncesi ve sonrası eller ve ayaklar arasındaki reaksiyon zamanlarının karşılaştırılması

El-Ayak Tercihi	Sınavdan	n	X± SD	X _{Min} -X _{Maks}	t	p
Sağ el	Önce	20	0. 16±0. 04	0. 10-0. 26	0. 53	0. 60
Sol el	Önce	20	0. 16±0. 04	0. 10-0. 26		

Sağ el	Sonra	20	0. 15±0. 04	0. 10-0. 24	-0. 47	0. 64
Sol el	Sonra	20	0. 15±0. 04	0. 10-0. 25		
Sağ ayak	Önce	20	0. 15±0. 03	0. 11-0. 19	-0. 68	0. 51
Sol ayak	Önce	20	0. 15±0. 02	0. 11-0. 19		
Sağ ayak	Sonra	20	0. 14±0. 02	0. 10-0. 18	-1. 35	0. 19
Sol ayak	Sonra	20	0. 14±0. 02	0. 11-0. 17		

Sınava öncesi ve sonrası sağ el ve sol elin, sağ ayak ve sol ayağın, sınav sonrası sağ el ve sol elin, sağ ayak ve sol ayağın aralarındaki farklara ait ortalamalar istatistik açıdan incelendiğinde (p>0. 05) ölçümleri arasında önemli fark bulunamamıştır

Tablo 4: Sınav öncesi ve sonrası durumluluk ve sürekli kaygı skorları

Durumluluk kaygı skoru				Süreklilik Kaygı skoru			
n	X± SD	t	p	n	X± SD	t	p

20	Öncesi	45. 1±7. 93	-0. 96	0. 35	20	Öncesi	40. 05±6. 70	-0. 94	0. 36
20	Sonrası	45. 7±7. 15			20	Sonrası	41. 35±8. 00		

Sınav öncesi durumluk kaygı ölçeği ortalaması 45. 1±7. 93, sınav sonrası 45. 7±7. 15 olarak bulunmuştur. Aynı şekilde sınav öncesi sürekli kaygı ölçeği ortalaması 40. 05±6. 70, sınav sonrası 41. 35±8. 00 olarak bulunmuş İstatistik açıdan karşılaştırdığımızda farkların ortalamasını anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>0. 05$) (Tablo 4).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bütün spor branşların da olduğu gibi teniste de hedef, zirveye ulaşmak ve bu başarıyı devam ettirmektir. Tüm spor branşları kendine özel karakteristiğini, sporcuları üzerinde zaman içerisinde meydana getirir. Müsabaka öncesi sporcuların kaygı düzeylerinin yüksek olabileceği belirtilmektedir (Tavacıoğlu ve ark 1997). Tenisçilerin üst ve alt ekstremitelere kullanma tercihi, sağlamlık ve solaklık karakteri kalıtsal bir özellik göstermesinin etkisi altındadır. Sağlak ve solakların dağılımı eşit olmayıp; insanların yaklaşık % 90' ı sağlak, % 10' u solaktır (Annett 1972). Genelde ayak ve el tercihinin serabral dominantlıkla ilgili olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca el ve ayak tercihi bakımından supraspinal yapıların yanında spinal motor asimetri bulunduğu da gösterilmiştir (Tan 1985, Gabbard 1993). El ve ayak kullanım tercihi o tarafın motor lif sayısını, tercih edilmeyen tarafa göre belirgin olarak artırmaktadır (Yakovlew 1972). Yaşlılıkla birlikte reaksiyon zamanında önemli düzeyde uzama meydana gelmektedir ve görülen değişikliklerin kuvvet ve fiziksel egzersiz arasındaki ilişki negatif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir ve, fiziksel olarak aktif bayanların reaksiyon süreleri daha kısa olmaktadır (Hunter ve ark 2001). Elit sporcuların reaksiyon süreleri diğer sporcuların değerlerine göre daha iyi olduğunu belirtmektedir (More ve ark 1992). Düzenli uzun süreli yürüyüş egzersizine katılan erkek bireylerin katılmayanlara göre, reaksiyon zamanlarında artış meydana geldiğini ifade etmişlerdir (Zorba ve ark (2004). Literatürde düzenli egzersizlerin reaksiyon zamanlarını önemli ölçüde kısalttığına dair bilgiler mevcuttur (Bompa 1998, Çimen 1994, Bayar ve Koruç1992).

Durumluk kaygı puanları ile reaksiyon zamanları arasında bir ilişki bulunmamasına rağmen sürekli kaygı ile reaksiyon zamanı arasında negatif bir ilişki olduğunu belirtmiştir (Tavacıoğlu ve ark 1997) Sunulan çalışmada da durumluluk ve süreklilik kaygı düzeylerinin kassal aktivite yetenekleri üzerine etkileri sınav öncesi ve sonrası reaksiyon zamanı sürelerine her iki ekstremiteler için eşit biçimde etkilendiğinden üst ve alt estemiterleri arasında reaksiyon süreleri açısından fark bulunmadı.

Ancak, sınav sonrası reaksiyon sürelerinin kısa süreli olarak eldesi teste tabi tutulan sporcuların hem teste alışmış olmaları hemde el ve ayak kullanım tercihlerinin sonuçta etkili olduğunu düşündürmüştür Yapılan bu çalışma ile ulaşılan sonuç; antrenman, hareketlerin tekrarı ile fizyolojik kondisyon düzeyi ve kalıtsal özellikler gibi parametrelerin reaksiyon zamanı üzerine etkileri literatür bilgileriyle paralellik göstermektedir. Sonuç olarak; tenis eğitimi sınav başarı oranı sınıfın yarısını oluşturmalarına rağmen, sınav öncesi ve sonrası durumluk ve süreklilik kaygı düzeylerine ait anlamlı bir fark bulunmamış olup, aynı eller ve ayakların sınav öncesi ve sonrası reaksiyon zamanları arasındaki farkların anlamlı bulunması, reaksiyon zamanı testinin tekrara bağlı olarak anlamlı oranda kısaldığı düşünülmüştür.

KAYNAKLAR

1. Annett, M., The distribution of manual asymmetry. Br J Psychol. ; 63: 343- 358. 1972.
2. Bayar, P., Koruç, Z., Reaksiyon Zamanı ve El-Göz Koordinasyonu ölçer iki aracın Türkiye Normlarının Saptanmasına Yönelik Ön Çalışma Sonuçları. H. Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu Yayını Spor Bilimleri 2 Ulusal Kongresi Bildirileri No3, S 2, Ankara., 1992
3. Bompa, T. O., (Çev. İ Keskin A. B. Taner) Antrenman kuramı ve yöntemi. Bağırman Yayınevi Ankara 1998

4. Çimen, O., Çabuk Kuvvet Çalışmalarının 16-17 Yaş Gurubu Erkek Masa Tenisçilerin Bazı Motorik Özelliklerine Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, S 5-13, Ankara. 1994
5. Fox, E. L., Bowers, R. W., Foss, L. M., Beden Eğitimi ve Sporun Fizyolojik Temelleri (çev. Cerit M) Bağırman yayınevi, S 15, Ankara. 1999
6. Gabbard C. Foot laterality during childhood: a review. Int JNeuroci. ; 72: 175-182. 1993
7. Guckstein, M., Walter, S., Brain Mechanisma in Reaction Time Brain Res. 40/1., 1972
8. Guyton, A. C., Structure and Function of the nervous system W. B. Saunder Company. 2000.
9. Hunter, S. K., Thompson, M. W., Adams, R. D., Reaction Time Strength, and Physical Activity in Women Aged 20-89 Years. Journal of Aging and Physical activity,; 9, 32-42., 2001
10. İkizler, C., Sporda Başarı Etkilenen Psikolojik Faktörler ve Psikolojik Antrenman. M. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi. 1993.
11. Jerv, R., Asken, M. J., The Sport Pschology The Psychological Health of the Athlete, Newyork, 1987.
12. Kuru, E., Sporda psikoloji, Gazi Üniversitesi. İletişim fak. Basım evi, 1. baskı s 191-195, Ankara., 2000.
13. More, A., Komi, P. V., Gregor, R. J., Biomechancs of Sprint Running. Department of Biology of Physical Activity. University of Jyväskylä, Finland. 1992.
14. Tamer, K., Sporda Fiziksel-Fizyolojik Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi, Bağırman Yayınevi, Ankara, 2000
15. Tan, U., Left- right differences in the Hoffmann reflex recovery curve associated with handedness in normal subjects. Int J. Psychophysiol; 3: 75-78. 1985
16. Tavacıoğlu, L ve ark Kaygının Reaksiyon Zamanı Üzerine Etkisi. 1 th İnternational Symposium of sport Psychology. October 10-12, Mersin. 1997.
17. Ünlü, S., (Ed.), Spor Psikolojisi., Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayını No: 281. Ankara: Eylül Kitabevi, 1993.
18. Yakovlew, P. I., A proposed definition of lymbic system. Editör: Hocman GH, Springfield. 1972.
19. Zorba, E., Babayigit, G. İ, Saygın, Ö., İrez, G., Karacabey, K., 65-85 Yaş Arasındaki Yaşlılarda 10 Haftalık Antrenman Programının Bazı Fiziksel Uygunluk Parametrelerine Etkisinin Araştırılması F. Ü. Sağlık Bil. Dergisi, 18 (4), 229-234., 2004

KİKBOKSCULARDA MAÇ ÖNCESİ VE SONRASI DURUMLULUK, SÜREKLİLİK, KISA SEMPTOM ENVANTERİ BULGULARI

ÇOKSEVİM, B., SARITAŞ, N., KAYA, M., PEPE, O.,

* Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu / Kayseri

ÖZET

Bu çalışma, mücadele sporlarından olan daha önce milli olmuş erkek Kibokscularda maç öncesi ve sonrası durumluluk kaygı, süreklilik kaygı ve kısa semptom envanteri, düzeylerini araştırmak amacıyla yapıldı.

Kayseri'de yapılan Türkiye Kiboks şampiyonasında sporcular arasından milli olanlar seçilerek 20'şer sorudan oluşan durumluluk kaygı, süreklilik kaygı ve 53 sorudan oluşan kısa semptom envanteri olmak üzere toplam 93 soruluk anket, maç öncesi ve sonrası aynı bireylere sınıf ortamında uygulandı. Veriler toplandıktan sonra bilgisayar ortamında değerlendirilerek bağımlı gruplar arasındaki farkın anlamlılığı student t testi ile yapıldı. Anlamlılık düzeyi olarak ($p < 0.05$) alındı.

Kiboks müsabaka öncesi durumluluk ve süreklilik kaygı skorları, müsabaka sonrası kaygı skorlarından yüksek ve istatistik açıdan aralarındaki farklar anlamlı bulundu ($p < 0.001$). Kısa semptom envanteri bulguları karşılaştırıldığında aynı bireylerin sadece rahatsızlık ciddiyeti indeksi maç öncesi yüksek ve gruplar arasındaki farklar da istatistiksel yönden anlamlı ($p < 0.01$) olup, kısa semptom envanterinin diğer ölçeklerinde anlamlı bir değişiklik meydana gelmedi.

Çalışmanın sonunda durumluluk ve süreklilik kaygı ölçeği bulgularında, rahatsızlık ciddiyeti indeksi maç öncesi bulguları maç sonrası bulgularından istatistiksel açıdan anlamlı fark bulunması mücadele sporlarından üst düzey sporcular da bile, maç öncesi durumluluk kaygı, süreklilik kaygı ve kısa semptom envanteri bulgularının oldukça yüksek olduğu gözlemlendi.

Sonuç olarak; sporcuların müsabaka öncesi önemli bir duysal stres nedeni olan, elit sporcu olma heyecanı ve gururu, güçlü konsantrasyon, önemli bir dereceye sahip olma ve şampiyonluk gibi düşünceleri nedeniyle, maç öncesi mental performans bulgularını ifade eden ölçeklerin bu gerekçelerle daha yüksek bulunduğu düşüncesindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Durumluluk kaygı, Sürekli kaygı, Anksiyete, Psikolojik değerlendirme

GİRİŞ

Sporcunun performansını etkileyen birçok psikolojik olgu vardır. Bunların en önemlilerinden biri "kaygı" dır. Kaygı, güdül sonuçların korku benzeri ve korkuyla bağlantısı olan bir durumdur. Kaygı nedenlerinden biri de, korkutucu bir uyarıyla ilgili bilinçaltı anıdır. Korkunun koşullandığı durumla her karşılaşmamızda, nedenini bilemediğimiz huzursuzluk verici bir kaygı duyarız (Morgan 2000).

Durumluluk kaygı; "çevresel koşullara bağlı bir stresten dolayı ortaya çıkan ya da tehdit durumlarında, bireyin gösterdiği kompleks heyecansal reaksiyonların ifadesidir" şeklinde tanımlanmaktadır (Ikizler 1993, Selya 1998, Kuru 2000).

Süreklilik kaygı ise; "Çevresel koşullardan bağımsız olarak bireyin huzursuzluk, endişe duyma ve karamsar olma, stres altında aşırı duyarlılık gösterme ve yoğun heyecansal reaksiyonlarda bulunma eğilimidir" olarak tanımlanmaktadır (Ikizler 1993, Selya 1998, Kuru 2000). Süreklilik kaygı bireyin davranışlarında doğrudan doğruya gözlenemez. Ancak değişik zaman ve koşullarda saptanan durumluluk kaygı reaksiyonlarının şiddetinden ve sıklığından yararlanılabilir (Öner, 1977, 1998).

Kaygı iki biçimde görülmektedir. Yüksek süreklilik kaygı düzeyine sahip bireylerin birçok durumu tehdit edici olarak algıladıklarını ileri sürmüştür (Woods 1998). Bu düşünceden yola çıkılarak, bireylerin süreklilik kaygı düzeylerinin, saldırgan davranışa etkilerini ortaya koymak ve bu ilişkide cinsiyet ve spor yapma durumunun rolünü belirlemek gerekliliği üzerine odaklanılmıştır.

İnsanlar arasında hareket, spor ve egzersizin rolünün anlaşılması için, yaşlarla ilişkili olarak irdelemek gerekmektedir. Yaşlarla ilişkili olarak, gelişim sürecinde meydana gelebilecek değişiklikler farklı kaygı düzeylerine sahip olmada önemli rol alabilir (Konter 1997).

Kısa Semptom Envanteri (KSE) (Brief Symptom Inventory), Derogatis tarafından geliştirilmiş 53 maddelik kendini değerlendirme türü bir envanteredir. Normal örneklemelerde olduğu gibi, çeşitli psikiyatrik ve medikal hastalarda da ortaya çıkabilecek bazı psikolojik semptomları yakalamak amacıyla geliştirilmiş çok boyutlu bir semptom tarama ölçeğidir. Bu kısa formun daha güçlü psikometrik özelliklere sahip olduğu ve 26 dile çevrilerek yaygın bir biçimde kullanıldığı belirtilmektedir (Derogatis ve Lazarus 1994, Derogatis 1999).

KSE'nin, yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin (Doğramacı 1997) ve ergenlik çağındaki diğer çocukların psikopatolojik semptomlarını taramak, saldırganlık düzeylerini saptamak (Özdemir ve Taneli 1996) amacıyla çeşitli çalışmalarda kullanıldığı görülmektedir.

BULGULAR

Kibokscuların maç öncesi ve sonrası durumluluk kaygı skorları maç öncesi duruma göre sonrasında düzelmeler göstermiş ve istatistiksel açıdan çok ileri düzeyde anlamlı bulunmuştur ($p < 0.001$). Süreklilik kaygı skorları da ileri düzeyde anlamlı bulunmuş ($p < 0.01$). ve maç öncesi duruma göre sonrasında anlamlı farklılıklar meydana gelmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Müsabaka öncesi ve sonrası durumluluk ve süreklilik düzeylerinin karşılaştırılması.

Durumluluk Kaygı Düzeyleri					Süreklilik Kaygı Düzeyleri				
Grup	n	X±SD	t	p	Grup	n	X±SD	t	p
Öncesi	20	47. 3±5. 4			Öncesi	20	44. 5±6. 6		
Sonrası	20	37. 3±5. 4	6. 0	0. 000***	Sonrası	20	37. 8±5. 9	3. 1	0. 006**

P<0. 01 *p<0. 001

Müsabaka öncesi ve sonrası KSE bulgularında aynı bireylerin maç öncesi parametrelerinden rahatsızlık ciddiyeti indeksi maç sonrasında istatistiksel açıdan çok anlamlı ($p < 0.01$) bulundu. Maç öncesi ve sonrası diğer sonuçlarda istatistiksel önemde her hangi bir farklılık meydana gelmedi (Tablo 2).

Tablo 2. Müsabaka maç öncesi ve sonrası KSE düzeylerinin karşılaştırılması.

	Gruplar	n	X±SD	t	P
Somatizasyon	Öncesi	20	4. 6±4. 0	-0. 1	0. 94
	Sonrası	20	4. 7±3. 4		
Obsesif - kompulsif bozukluk	Öncesi	20	5. 0±4. 9	-1. 8	0. 10
	Sonrası	20	7. 6±5. 0		
Kişiler arası duyarlılık	Öncesi	20	3. 6±3. 1	0. 8	0. 44
	Sonrası	20	2. 9±2. 7		
Depresyon	Öncesi	20	5. 4±5. 6	0. 3	0. 75
	Sonrası	20	5. 0±3. 4		
Anksiyete bozukluğu	Öncesi	20	4. 4±4. 0	0. 7	0. 48
	Sonrası	20	3. 9±3. 0		
Hostilité	Öncesi	20	4. 4±3. 3	1. 1	0. 27
	Sonrası	20	3. 4±2. 3		
Fobik anksiyete	Öncesi	20	2. 5±2. 4	-0. 7	0. 51
	Sonrası	20	3. 0±2. 4		
Paranoid düşünceler	Öncesi	20	4. 9±3. 6	-0. 7	0. 48
	Sonrası	20	5. 7±3. 5		
Psikotizm	Öncesi	20	4. 1±3. 5	0. 4	0. 72

		Sonrası	20	3. 8±3. 6		
		Öncesi	20	3. 8±3. 4		
Ek maddeler indeksi		Sonrası	20	3. 5±2. 3	0. 4	0. 69
		Öncesi	20	0. 8±0. 6		0.
Rahatsızlık	ciddiyeti	Sonrası	20	0. 4±0. 0	3. 6	002**
indeksi		Öncesi	20	42. 5±29. 5		
		Sonrası	20	43. 2±22. 5	-0. 1	0. 93
Belirti toplamı indeksi		Öncesi	20	0. 9±0. 05		
		Sonrası	20	0. 9±0. 00	1. 2	0. 28

**P<0. 01

TARTIŞMA VE SONUÇ

Mükemmeliyetçi düşünmenin, müsabakada etkili ve zarar verici rol oynadığı varsayılmıştır. Mükemmeliyetçi sporcuların, yaptıkları spor-dan aldıkları keyif azalacak ve performansları bozulacak kadar başarısızlık ve hatalardan korktukları öne sürülmüştür (Frost ve Henderson, 1991). Hatalarıyla fazlaca meşgul olan, aynı zamanda müsabaka öncesinde daha fazla kaygı ve olumsuz düşünceleri olan, kendine güveni az olan sporcuların, yaptığı hatalara olumsuz tepkiler vermenin yanında, konsantrasyonu sağlamada da daha fazla zorluk çektiklerini tespit etmişlerdir. Bu sporcuların eylemlerine ilişkin daha fazla şüpheler olan sporcular, spor ortamında daha düşük kendine güven sergilemişler, daha fazla hata yapmışlar ve seyirci tepkilerine karşı daha fazla endişeli olduklarını tespit etmişlerdir (Frost ve Henderson, 1991)

Üniversite öğrencilerinde spor yapan veya yapmayan gruplarında kaygının giderilmesinde sportif faaliyetlerin etkin bir rol oynadığını ve sporla iç içe olan insanların günlük yaşamda daha az kaygılı olduklarını ortaya koymuştur (Akandere, 1997). Üniversiteli sporcu öğrencilerin sürekli kaygı düzeylerinin, sporcu olmayan üniversite öğrencilerine göre daha düşük olduğu, ayrıca performans sporu, sağlık sporu ve hiç spor yapmayan gruplar üzerindeki araştırma sonucunda; performans ve sağlık sporu yapanların spor yapmayanlara oranla kaygı düzeylerinde daha fazla azalma olduğu görülmüştür (Akandere 1997, Aktop ve Erman 2002).

Kiboks yapan sporcuların maç öncesi durumluluk ve süreklilik kaygı skorlarının oldukça yüksek bulunmasına rağmen (36-41 puan), maç sonrası durumluluk ve süreklilik kaygı puanları normal kabul edilir seviyelerine indiği gözlemlenmiştir (Öner ve Le Compte (1985). Durumluluk ve süreklilik kaygının hem genç bayan ve hem de genç erkek sporcularda müsabaka öncesi yüksek kaygının olduğunu ifade etmişlerdir (Passer 1983, Scanlan ve Lewthwaite 1986, Brustad 1988). Literatürde belirtilen yüksek anksiyete bulgularıyla, kiboksçularda yapılan bu çalışmanın maç öncesi durumluluk ve süreklilik kaygı düzeyleri benzerlik göstermektedir.

Sportif performansın sadece kondisyon gibi fizyolojik, biyomekanik ve teknik faktörlere bağlı olmadığını aynı zamanda kaygı, stres, motivasyon gibi psikolojik faktörlerin de oldukça önemli olduğu belirtilmektedir (Jones ve Hardy 1990).

Kısa semptom envanteri bulguları karşılaştırıldığında aynı bireylerin sadece rahatsızlık ciddiyeti indeksi maç öncesi yüksek ve gruplar arasındaki farklar da istatistiksel yönden anlamlı ($p<0. 01$) olup, kısa semptom envanterinin diğer ölçeklerinde anlamlı bir değişiklik meydana gelmemesi kiboks gibi bir branş için ilginç olduğu ortadadır. Yüksek irtifada dağcılar üzerinde yapılmış bazı çalışmalarda, rahatsızlık ciddiyeti indekslerinde belirgin şekilde yüksek skorlar elde etmişlerdir. Sunulan çalışmada da kiboksçuların rahatsızlık ciddiyeti indeksi maç öncesi bulgularının sonrası bulgularından yüksek olduğu tespit edilmiş olup bu konuda fazla çalışmaya rastlanılmaması etkili tartışmayı engellemektedir. Ancak sadece yüksek irtifada yapılmış birkaç çalışmanın bulgularıyla bulgularımız arasında benzerlik bulunmaktadır (Mazıcıoğlu ve ark (2000).

Sonuç olarak; sporcuların müsabaka öncesi önemli bir duysal stres nedeni olan, elit sporcu olma heyecanı ve gururu, güçlü konsantrasyon, önemli bir dereceye sahip olma ve şampiyonluk gibi düşünceleri nedeniyle, maç öncesi mental performans bulgularını ifade eden ölçek düzeylerinin, bu gerekçelerle daha yüksek bulunduğu düşünce-sindeyiz.

KAYNAKLAR

1. Akandere M Üniversite Gençliğinde görülen kaygının giderilmesinde sporun etkisinin spor yapan ve yapmayan gruplar açısından incelenmesi. 1. Uluslar arası spor Psikolojisi Sempozyumu, Mersin., 1997
2. Aktop A, Ermen K. A., Takım ve Bireysel sporcuların Başarı motivasyonunu benlik kaygısı ve sürekli kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. 7. Uluslar arası Spor bilimleri kongresi Antalya., 2002
3. Brustad R. J., Affective outcomes in competitive youth sport: The influence of intrapersonal and socialization factors. J. Of Sport and Exercise Psychology, 10, 307-321., 1988
4. Derogatis LR The Brief Symptom Inventory-BSI administration, scoring and procedures manual-II. USA, Clinical Psychometric Research Inc. 1999.
5. Derogatis LR, Lazarus L SCL 90-R Brief Symptom Inventory and matching clinical rating scales. The Use of Psychological Testing for Treatment Planning and Outcome Assessment (Ed. Maruish M. E.), Lawrence Erlbaum Associates, s. 217-248., 1994.
6. Doğramacı M. Yetiştirme yurtlarında yaşayan ergenlerin ruhsal semptomlarının ve benlik saygılarının incelenmesi. Yayınlanmamış lisans bitirme tezi. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, İzmir., 1997
7. Frost RO, Henderson KJ Perfectionism and reactions to athletic competition. J. of Sport & Exercise Psychology, 13, 323-335., 1991
8. İkizler., C. Sporda Başarıyı Etkileyen Psikolojik Faktörler ve Psikolojik Antrenman, M: Ü: Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, 1993
9. Jones G, Hardy L The Academic study of Stress in Sport, Stress and Performance in Sport, John Wiley and Sons, Kichester., s. 3-5. 1990.
10. Konter E Profesyonel futbolcuların yaş gruplarının, durumluluk kaygı düzeylerine etkisi. I Uluslar arası Spor Psikolojisi Sempozyumu, Mersin. 1997
11. Kuru, E., Sporda psikoloji, Gazi Üniversitesi. İletişim fak. Basım evi, 1. baskı s 191-195, Ankara., 2000.
12. Mazıcıoğlu M. M., Baştürk, M., Çetinkaya, F., Dağcılarda Kişilik Yapısının Araştırılması: Kısa Semptom Envanteri Klinik Psikiyatri; 3: 61-66., 2000
13. Morgan T. C. (Çev. Hacettepe Ün. Psikoloji Bölümü Öğretim Elemanları), Psikolojiye Giriş, Hacettepe Ün. Psikoloji Bölümü Yayınları, Ankara., s. 227-228., 2000
14. Öner, N., LeCompte A., Durumluluk-Süreklilik Kaygı Envanteri Elkitabı. İstanbul: Boğaziçi Yayınları. 1985
15. Öner, N., LeCompte, A., Süreksiz Durumluluk/Süreklilik Kaygı Envanteri 2. basım. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi, 1998.
16. Öner, N., Durumluluk-Süreklilik Kaygı Envanterinin Türk Toplumunda Geçerliği. Doçentlik tezi. Ankara. 1977.
17. Özdemir, M., Taneli S 10-14 yaş çocuklarında semptom tarama ve agresyon faktörünün saptanması. IX. Ulusal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuş bildiri, İstanbul. 1996
18. Özgüven, İ. E., Psikolojik Testler, Pdrem Yayınları, Ankara., s. 338-341., 2000
19. Passer, M. W., Fear of failure, fear of evaluation, perceived competence, and self-esteem in competitive-trait-anxious children. J. of Sport Psychology, 5, 172-188., 1983
20. Scanlan, T. K., Lewthwaite, R., Social psychological aspects of competition for male youth sport participants: IV. Predictors of enjoyment. J. Of Sport Psychology, 8, 25-35 1986
21. Selya, H., Stress Without Distress, philadelphia, 1998
22. Woods, B., Applying psychology to sport. Hodder & Stoughton. 98-109., 1998

İDEOLOJİK BİR MEŞRULAŞTIRMA ARACI OLARAK SPOR VE SPOR BİLİMLERİ

Talimciler, A. *

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Özet

Bir toplumsal kurum, toplumdaki düzenin birçok yönünü özellikle günlük yaşamımızın şekillenmesinde etkili olan değerleri, beklentileri, ilgileri, çıkarları tanımlar. Ayrıca, bu toplumsal kurumlar bireyin toplumda nasıl davranması, tavır göstermesi konusunda eğitici bir fonksiyona da sahiptirler. Bir toplumsal kurum olarak spor da, bu fonksiyonları yerine getirmektedir. Sporu anlayabilmenin ve açıklayabilmenin yolu, sporun içinde yapıldığı toplumun ideolojik ve kültürel yapılarını anlamaktan geçecektir. Aksi takdirde spora yönelen her türlü anlama edimi, sporun toplumsal yaşam ile kurmuş olduğu bağlantı içerisinde yerine getirdiği işlevleri ve ilişkileri değil, sadece görünen sportif etkinlikleri ve sonuçları açıklayabilecektir.

Giriş

Toplumsal ideoloji üreten kurumları arasında bir karşılıklık söz konusudur ve bu kurumlar toplumdaki iktidar örgütlenmesinin birer parçası olarak ortak duyunun inşasına katkıda bulunurlar. Geniş kitleleri etkisi altına alabilme gücü nedeniyle sportif etkinlikler özellikle de büyük organizasyonlar (olimpiyat oyunları, dünya futbol şampiyonası, şampiyonlar ligi organizasyonu gibi) toplumsal yaşam için ortak duyunun ve birlikteliğin yaratılmasında etkilidirler. Spor, toplumsal olarak inşa edilmiş bir aktivite alanıdır ve yalnızca oluşturulmakla kalmaz aynı zamanda ona, bir takım anlamlar yüklenir. Spora yüklenen bu anlamlar üzerinden kimlikler oluşturulur. Sporun 'biz ve öteki' ayrımını besleyip, büyüten bir yapıya sahip olması, oluşturulan kimliklerin her daim canlı tutulabilmesine de olanak sağlar. Spor, toplumsal yaşamın içerisinde bulunmakla birlikte yerine getirdiği işlevler açısından sanki yaşananların dışarısında bulunan bir alan izlenimi yaratmaktadır.

Bir Meta Üretim Süreci Olarak Spor-İdeoloji İlişkisi

Başarı kavramına yapılan abartılı vurgu, spor-kapitalizm ilişkisini ortaya koyması açısından bir hayli anlamlıdır. Hız kültürü-modernite-ölçülebilirlik ve başarı kavramları arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Sporun başarı, rekabet ve toplumsal yaşam içinde nasıl bir yer ihtiva ettiği üzerinde duran bir başka bakış açısı ise; sporun genellikle rekabete kilitlenmiş bireyleri ihtiva ettiğini içeren genel ön kabul üzerinde durmak suretiyle, sporun bir ideolojik değer ve aktarım aracı olarak nasıl bir işlev gördüğünü ortaya koymaktadır. Spor oyunları/sporu icra etmek bireysel yetenek ve güç kullanımı gerektirmektedir ve başarı ve başarısızlıklar bireysel başarımlardır. Spor, bireylere başkalarına karşı kendilerini sınama ve onların rekabetçi performanslarıyla kendilerini ölçme imkanını yaratmaktadır ve bu insanlar arasındaki en eski ve en doğal etkileşim formudur. Sosyal yaşam 'rekabete dayalı bireyciliktir', bu bakış açısından hareketle spor ve sosyal imajlar arasında kurulan çapraz/karşılıklı bağlantıları görmek olanaklıdır. Frankfurt okulunun 'kültür endüstrisi' kavramı ile vurgu yaptığı bu süreçte, hayatın her alanı metalaştırılmakta ve böylece hakim ideoloji kitlelerin bilincinde yeniden üretilebilmektedir. "Bütün ideolojilerde olduğu gibi spor ideolojisi de kapitalist sistemdeki üretim ve toplumsal ilişkilerin gerçek yapısını gizler. Bunlar sanki 'doğal' mış gibi değerlendirilir. Spor kuruluşlarında yer alan bireylerin aralarındaki ilişki, şeyler arasındaki maddesel ilişkiye dönüştürülür: Maç sonuçları, makineler ve rekorlar. Bu süreçte insan bedenine bir meta gibi davranılır" (1).

Spor-İktidar İlişkisi

Spor içinde yaşadığımız toplumdan ve toplumsal ilişkilerden bağımsız bir alan değildir. Sporun, medya aracılığı ile böylesi bir sunumu egemen güç ilişkilerinin görmezden gelinmesini sağlamasının yanı sıra bu egemen güç ilişkilerinin yeniden üretilmesine de uygun ortam sağlamaktadır. Spor, içinde yapıldığı topluma bağlı ve ondan beslenen bir süreçtir. "Toplumun egemen ideolojisinden bağımsız, belirgin bir

spora bakış açısından söz edilemez... Spor yönetimi gibi, ideolojisi de sporun içinde yapıldığı toplumun koşulları, özellik ve çelişkilerine aşırı duyarlı bir yansıtıcıdır. Sporun, simgelerden en çok ve en kolay yararlanılan toplum kesimlerinden biri olduğunu anımsayalım...İdeolojinin işlevi, yalnızca yönetime düşünsel bir başvurma çerçevesi sağlamak değil, ona aynı zamanda var oluş gerekçeleri de hazırlamaktır." (2).

Spor, önce siyasal ideoloji tarafından kendi iktidarının meşruiyeti için kullanılmış ve bir nevi propaganda aracı haline getirilmiştir. Bunun en uç örneği Hitler Almanya'sı, Franco İspanya'sı ve Salazar'ın Portekiz'i'dir. Spor özellikle de futbol, Latin Amerika ülkelerinde iktidarı ele geçiren Askeri iktidarların en sık başvurduğu alandır. 1978 Arjantin Dünya kupası, Arjantin'de yapılan askeri darbenin etkilerinin hafifletilmesinde, askeri iktidarın dünya kamuoyundaki imajının düzeltilmesinde kullanılmıştır. Türkiye'de de 12 Eylül 1980 sonrasında futbol, gençleri terörden ve her türlü zararlı alışkanlıklardan uzaklaştırmak için kullanılmıştır. Sporun siyasileşmesi daha sonraki dönemlerde de sürmüş ancak sporun, ekonomik sosyal sistemin olmazsa olmazlarından birisi haline dönüşmesi ile ideolojik etkisini farklı bir kuldarda sürdürmeye başlamıştır.

Cinsiyet Ayrımcılığının Spor Yoluyla Meşrulaştırılması

Toplumsal yaşam içerisinde sporun yerine getirdiği işlevlerden birisi de, var olan erkek egemen toplumsal yapının yaratılmasına ve korunmasına yapmış olduğu katkıdır. Bir toplumsal inşa süreci olarak sportif etkinlikler, erkek egemen değerlerin yaşama aktarılmasına ve sorgulanmaksızın kabul edilmelerinde aracı olurlar. Egemen ideoloji, spor yapan kadın ve erkeklerin eşit oldukları teması üzerine vurgu yapmaktadır ve gereken çalışma aktivitelerini yerine getirdiği takdirde kadın veya erkek her sporunun başarı kazanabileceği düşüncesini işler. Ancak böyle gösterilmesine karşın, spor sadece toplumsal eşitsizliği yeniden üretmez bunun yanı sıra cinsiyete dayalı bir eşitsizliği de meşrulaştırır. "Spor, açık seçik bir kültürel iktidar hiyerarşisi sunacak şekilde erkekliğin kadınlığa karşı inşa edildiği belli başlı araçlardan biri olmuştur" (3).

Spor yoluyla cinsiyetçi ideolojilerin yeniden üretimi bu alandan çok daha fazla yerlere uzanır. Sporun bizzat kendisi doğal olarak erkeksi bir alan gibi görünmektedir. "Spor, erkekliğin aktif, agresif, rekabetçi, güçlü, meydan okuyucu, cesaretli vb. olduğunu yeniden olumlamak suretiyle erkeksilik mitlerini yeniden üreten bir formdur. Sporda erkekler, rekabet ederek çabalararak ve başarmaya çalışarak kendi erkeksi kimliklerini onaylamaya çalışırlar. Spor arenası erkeksi referanslarla tanımlanan bir arenadır" (4). Spor, erkek egemen bir dünyanın kapılarını ardına kadar açan ve bu dünya içerisinde yer almak isteyen kadınların da ancak iki şekilde var olabildikleri bir alan görünümündedir: Kadınlar, bu dünyada ya dişilik özelliklerini daha fazla ortaya çıkartacak şekilde ya da erkeksileşmiş bir biçimde yer alabilirler. Spor, fiziksel performans ve güce ağırlık veren ve bu şekilde farklılıkları normalleştiren bir alan olduğu için, "toplumsal cinsiyet ideolojilerine en fazla hizmet eden ideolojik mekanizmalardan birisidir... Spor oğlan çocukları erkek dünyasına ait değerleri, tutumları ve becerileri öğrenebilecekleri erkekleşme pratiğinin önemli alanlarından biri olarak görülmektedir. Kadınlara kapalı olan ya da erkekliğin kurulmasına en fazla hizmet eden alanlardan biri olarak spor kurumunda bazı sporların erkekler için bir ayrıcalığı vardır: Türkiye'de futbol, boks, güreş, halter, Avrupa ve Amerika için bu sporlara ek olarak beyzbol, buz hokeyi, rugby" (5).

Sonuç ya da Spor Bilimleri Meşrulaştırmada Rol Oynuyor mu?

Genel olarak toplumda eğer bir düşünce sistemi, bir teori, bir açıklama tarzı, bir kavramlaştırma ya da tanımlama toplumdaki iktidar ilişkilerinin üstünü örtüyor ya da bu iktidar ilişkilerinin yeniden üretimini farklı seviyelerde katkıda bulunuyorsa o, bir tür meşrulaştırıcı ideolojidir. İktidarlar sadece kendilerini kurumsal olarak var etmezler ve yeniden üretmezler aynı zamanda kendilerini meşrulaştıracak bir bilgi sistemine de ihtiyaç duyarlar ve bu bilgi sistemini üretirler. Spor, toplumsal yaşam içerisinde kök salan ve kültürün üretilmesinde, dolayısıyla sokulmasında katkıları bulunan bir alan olarak, egemen ideolojilerin üretiminde ve toplumsal rızanın sağlanmasında kullanılan bir simgeler sistemidir. Spor, üzerinde egemenlik mücadelelerinin verildiği, toplumsal meşrulaştırma süreçlerinin gerçekleştirildiği bir inşa sürecidir. Bu inşa süreci içerisinde sadece egemen değerlerin üretimi gerçekleşmez aynı zamanda var olan sisteme muhalif seslerin yankı-

lanmasına da uygun bir ortam oluşur. Bilgi ve iktidar arasında yaşanan karşılıklı ilişki sistemi, spor ve sportif etkinlikler sırasında egemen değer ve ideolojilerle, bu değer ve ideoloji karşıtları arasında da yaşanmaktadır. "Spor yoluyla egemen ideolojilerin yeniden üretimi ihtilaf-tan yoksun ve çelişiksiz değildir. İdeoloji dikşisiz tek bir tabaka değildir, bu imaj ve temaların içinde gerilimler vardır. Onlar, farklı ve bazen de karşıt yönleri savrulurlar" (6).

Oyunun iş'e dönüştüğü bu yeni dönemde spor bilimi de büyük gelişme göstermiştir. Ancak bu gelişme Jennifer Hargreaves'e göre bir takım sorunları da içermektedir. Çünkü pozitivist perspektiften spor, "en önemli ekonomik, politik ve ideolojik yanlarını maskeleyen sağdu-yusal, ideolojik bir form içerisinde toplum açısından fonksiyonel bir şey olarak kavramsallaştırılır. Bu yolla spor bilimi paradigması sporun toplumsal karakteri hakkındaki egemen tutumları üstü örtük bir biçim-de onaylamış olur... Tarihsel olgular ve analitik kategoriler sanki onlar birbirinden bağımsızmış gibi sunulmaktadır. Açıklamalar çoğunlukla sporun tekil öncülleri etrafında kurgulanmaktadır. Spor böylelikle karakteristik bir biçimde toplumdaki soyutlanarak ve homojen bir bi-çimde ele alınmaktadır." (7).

Türkiye'deki spor bilimleri araştırmalarında egemen olan pozitivist yöntem anlayışının ve kullanılan tekniklerin yaratmış olduğu aşırı standardizasyona yapılan vurgu sonucunda, şekilselliğin ön plana çıkarıldığı bir alanla karşı karşıya kalmaktayız. Bu duruma örnek olarak, daha başından yapılacak olan çalışmaları sayfa ve kelime sayısı ile sınırlandırılması ile spor bilimlerine egemen olan, çok kişi tarafından sunulan (hazırlanan) sözlü ya da poster sunumlarını verebiliriz. Hatta bu çalışmalarda aynı isimlerin sıraları değiştirilerek yazıl-makta olduğu da görülmektedir. Türkiye'deki spor bilimlerinin kendi alanı üzerine bilimsel bir sorgulama denemesi içerisinde bulunmuyor olması, spor bilimlerinin yöntemsel ve kullanılan teknikler düzeyinde bir örneklige doğru bir gidişin oluşmasına ve sayıların ön plana geçiril-diği, buna karşın kuramsal temelin yeterince olgunlaşmadığı bir bilim-sel ortamın doğmasına neden olmaktadır.

Türkiye'deki spor bilimlerinin, ülkenin içinde bulunduğu şartlar göz önüne alındığında güncelin etkisinde kalmakta ve uluslar arası alanların belirleyiciliği altında sıkışmak sureti ile devletle olan bağıni sıkı tutmakta ve devletin spora yönelik yaklaşımlarını eleştirebilecek ko-numdan uzaklaşmaktadır. Türkiye'de spor bilimlerinin yerellikten uzaklaşıp evrensele doğru aşama kaydetmesinin yolu İngilizce özetler hazırlamak ya da tebliğler sunmaktan geçmeyecektir. Ülkenin kendine özgü spesifik koşullarını ortaya koyan, öncü-yaratıcı araştırmalara ihtiyaç vardır. Şiddetin bu kadar alabildiğine yaşandığı bir toplumsal yapıda, ülkemizin şiddet araştırması alıntılarının neredeyse tamamının yurt dışı kaynaklara referans veriliyor olması, şiddetin bize özgü olan davranış kalıpları ile ilgili kesimlerinin hiç anlaşılamamasını ve bu durumun bilimsel anlamda ortaya konulamamasına da yol açmaktadır.

Türkiye'de spor bilimi ve bu alanla uğraşan spor bilimcileri; top-lumsal yapımız içerisinde sporun nerede durduğu ve bu duruşun hangi yaklaşımların etkisi altında olduğunu sorgulamanın yanı sıra; spor bilimi ile devlet arasındaki ilişkiden, sporun içinde yer alan yasa dışı örgütlenmelere, teşvik priminden, sporun (futbolun) iktidarlardan tarafın-dan kullanılmasına kadar pek çok konuda öncü rol üstlenebilmelidir. Yeni soruları ve cevapları olabilmeli, tüm bunların ötesinde toplumsal yaşıntımızda sporun yerini sürekli olarak gündemde tutabilmelidir.

Anahtar Kelimeler: İdeoloji, Spor, Meşrulaştırma, Spor Bilimleri

Kaynakça

- 1) Bambrey,C., Marksizm ve Spor, Birikim Dergisi sayı 158,ss. 84,2002.
- 2) Fişek,K., Spor Yönetimi, SBF yay. No: 525, Ankara,ss. 112-120, 1983.
- 3) Rowe,D., Popüler Kültürler: Rock ve Sporda Haz Politikası, Çev. M. Küçük, Ayrıntı yay. İstanbul,ss. 229,1996.
- 4-6) Clarke,A. &Clarke,J., Highlights and Action Replays: Ideology, Sport and Media, Sport, Culture and Ideology içinde. (Der) Hargreaves, Jennifer., Routledge&Kegan Paul, London. ss. 62-87,1982.
- 5) Koca,C. &Bulgu,N., Spor ve Toplumsal Cinsiyet, Toplum ve Bilim Sayı: 103, ss. 163-184, 2005.
- 6) Hargreaves,J., Theorising Sport: An Introduction, Sport, Culture and Ideology içinde. (Der) Hargreaves, Jennifer,ss. 1-29, Routledge& Kegan Paul, London, 1982.

P-420

ENDÜSTRİLEŞEN FUTBOL VE BİR TOPLUMSAL SORUN OLARAK FUTBOLDA ŞİDDET

Şen, H. *

Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Giriş

Futbolun Endüstrileşmesi

Günümüzde yaşanan küreselleşmenin etkisi ile birlikte siyasal, sosyal ve iktisadi alanda birçok değişim görülmektedir. Küreselleşme bir anlamda mevcut değerleri alt-üst etmekte ve toplumlara kendi anlam dünyasını dayatmaktadır. Söz konusu dayatma sonucu başta eğitim ve sağlık başta olmak üzere birçok alan ticari sektör haline gelmekte, birçok olgu küresel pazarlama mantığı içine dahil edilerek pazarlanmaktadır. Örneğin spor müsabakalarından çok sporun yapıldığı kompleksler önem kazanmakta ve getirdiği gelir sporun önüne geçmektedir. Ritzer'e göre yeni stadyumların genellikle otoyollara yakın olması, çok büyük park yerlerine ve diğer ticari komplekslere sahip olması (Ritzer, 1998: 98), sporun endüstriye dönüşmesinin bir kanıtı olmaktadır. Yine küresel dünyada, sporun oyun boyutu geri plana çekilmekte, onun kazanan veya kaybeden tarafları daha fazla öne çıkarılmaktadır. Bu değişimler futbolun oynanma biçimine de etki etmekte, sürekli kazanma hırsı ve verimliliğinin artırılması isteğine uygun olarak yeni kurallar futbola egemen olmaktadır. Söz konusu gelişmeleri spor endüstrisinin gelişimi olarak tanımlayan William Kern'e göre günümüzde spor çok büyük bir ticaret (Kern, 2000: 1-2) olarak anlam bulmaktadır. Bu durum bir yandan siyasi alanda hükümetlerin ve yöneticilerin iştahını kabartmakta, diğer yandan futbolu ticari şirketlerin ve medyanın önemli rant kapısı haline getirmektedir.

Futbol sadece sahalarda görünen biçimiyle bir oyun olmaktan çı-kıp, gerisinde ulusal ve uluslar arası bir rekabetin yaşandığı, sponsor firmaların ve spor piyasalarının güdümüne girdiği ticari bir faaliyete dönüşmektedir. Futbol kulüplerine sponsorluk yapan birçok firmanın futbolla veya sporla çoğu zaman bir yakınlığı olmamaktadır (Gratton, 2000: 3-5). Özellikle futbolun giderek artan ticari boyutu, neredeyse büyük sponsor firmaların isteğine uygun bir doğa kazanmasına neden olmaktadır. Spor zincirlerinin sahipleri reklamlardan elde ettikleri gelirleri arttırmakta buna karşın sporun kalitesinden ödün verilmekte-dir. Kanal sahipleri reklam gelirlerini maçın kalitesine tercih etmekte-dirler (Ritzer, 1998: 117). Özellikle televizyon stratejik ve işletimsel kurallarını açıkça dikte ettirmekte ve futbolun ne olması gerektiğine karar vermektedir (Dobson, 2001: 22).

Spor pazarının önemli bir kısmını da yayın hakları anlaşmaları oluşturmaktadır. Futbol maçlarını televizyonda (şifreli olarak) yayınlayan kuruluşların Futbol Federasyonu ile imzaladığı anlaşma gereği kulüplere ödediği meblağ oldukça yüksektir. Örneğin 2004 yılında yayıncı kuruluş tarafından on sekiz kulübe ödediği para 153. 121. 566 milyon dolardır. Bu rakamın % 50 si dört büyük kulüp tarafından, on dört kulüp diğer % 50'sini almaktadır (Akşar, 2005: 55). Yayın hakları dışında futbol piyasasında önemli bir gelir kalemi ise reklam anlaşma-larıdır. "Türkiye'de 2000 yılında en çok izlenen 25 TV programından 11 tanesi, Galatasaray'ın UEFA Şampiyonluğuna giden yolda oynadı-ğı, uluslar arası karşılaşmalarıdır. Bu yüzden Young&Rubicom reklam ajansı Galatasaray'ı BMW, Mercedes ve Coca Cola'dan sonra Türki-ye'nin en değerli dördüncü markası olarak belirlemiştir (Arık, 2004: 227). Marka sponsor firmaları kadar, futbol kulüplerinin de ticari bir marka olma arayışları hızlanmaktadır. Son dönem spor söylemlerinde "marka" olmak deyimi sıkça yer almaktadır. Futbolun endüstriyel bir sektör olmasının bir uzantısını oluşturan markalaşma arayışı, futbol kulüplerinin, başta Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş olmak üzere Anonim Şirket'e dönüşmesiyle sonuçlanmaktadır. Birçok kulübün şirket olması ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'na girmeleri ve hisselerini halka arz etmeleri, kulüplerin de şirket olarak yönetilmelerini öngörmektedir.

Futbolun Endüstrileşmesinin Şiddet Olaylarına Etkileri

Futbolda şiddetin birçok nedeni vardır. Bu nedenleri bu metnin sınırları içine almak imkansızdır. Fakat bu nedenlerden futbolun endüstrileşmesi ile ilgili olanları şu şekilde ortaya koyabiliriz. Bunlardan birincisi taraftar temsilciliği kurumunun neden olduğu şiddettir. Diğer ise futbol piyasasından pay kapmak isteyen kulüp yönetiminin, meydanın ve taraftarların oluşturduğu bileşiminin ürettiği şiddettir. Şimdi bunlara değinelim:

Bir endüstri olarak spor, medyanın odak noktasında yer almakta fakat aynı zamanda sahip olduğu taraftarlar için iyi bir geçim kaynağı haline gelmektedir (Cronin ve Mayall, 1998: 5). Taraftar sayısı gerek medyada gerek reklam alımında önemli bir belirleyen olmaktadır. Tiraj yayın gelirlerinden ve reklamlardan alınan payın miktarını belirlediğinden, kulüpler de medya da taraftarlara ihtiyaç duymaktadırlar. Çünkü taraftar demek tiraj demektir ve ilgili durum reklam almada önemli olmaktadır. Bu nedenle her kulüp kendi taraftar sayısını artırmaya çalışmaktadır. Taraftarlar hem mensup oldukları kulüplere bu yolla para kazandırırken, diğer yandan kulüplerinin forma satışı başta olmak üzere birçok ürünün alıcısı yani tüketicisi olarak bu pazarın parçası olmaktadır (Ünsal, 2005: 352-363).

Futbolda rekabetin ifade edildiği gibi bu denli yoğun olması, hem futbol sahalarında ve saha dışında hem de bu sektörle ilgili olan birçok alanda ciddi soru (n) ların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Söz konusu rekabet nedeniyle kulüpler arasında ekonomik uçurumlar artmakta, spordan çok spordan çok sektörlerin rekabeti öne çıkmaktadır. Örneğin medyada üç büyük kulüp sürekli gündemde olmakta ve diğer kulüpler dikkate bile alınmamaktadır. Herhangi bir kulüp ile üç büyükler arasında yapılan karşılaşmada, galip taraf üç büyükler olmasa dahi, medya diğer takımın başarısıyla ilgilenmemekte yenilen büyük takımın başarısızlığıyla gündemi işgal etmektedir. Gelişmeler sermaye güdümlü medya tarafından tek taraflı öne çıkarılınca, diğer takımlar kendini şiddet yoluyla gündeme gelmeye başlamaktadırlar. Rakiplere karşı düşmanlık duygusu bu yolla artmaktadır. Taraftarların şiddeti altında bu mantık yatmaktadır çünkü medyada kötü bir şekilde dahi yer almanın getirisi olmaktadır. Bu durum genel olarak futbol sahalarındaki şiddetin bizlere özgü nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Kuşkusuz bunda medyanın oldukça önemli bir payı olmaktadır. Diğer önemli bir sebep de özellikle Brezilya, Arjantin ve bize özgü bir durum olan taraftar temsilcileridir. Özellikle yöneticilerle sıkı ilişkileri olan bu gruplar, bu yakınlıkları sayesinde önemli gelirler elde etmektedirler. Özellikle kulüp yöneticilerin ilişki kurduğu taraftarlar ve taraftar temsilcileri önem kazanmaktadır. Söz konusu gelişmelerden etkilenmektedirler. Bu etkilenme hem olumlu hem de olumsuz olabilmektedir. Çünkü aşırı rekabet şiddeti körükleyebilmekte ve taraftarları şiddetin bir parçası haline getirmektedir.

Örneğin yaptığımız görüşmelerde Karşıyaka ve Göztepe taraftar temsilcileri, bu yapının şiddeti körüklediğini belirtmişlerdir.

Şiddetin bitmesini kimler istemiyor sorusuna bir taraftar temsilcisi:

H. O; *Kulüpten otobüs paraları alınıyor. Para yönetimden alınıyor ve otobüse binen adamlardan da toplanan paralar bu işi örgütleyenlere kalıyor. Parasız gidenlerin otobüsü ölüm otobüsü oluyor. En öne bir tane, en sona bir tane bunlardan yerleştirilir. Bu çocuklar besleniyor, maça girişleri sağlanıyor ve onlar da bunun karşılığında paralı askerler gibi ileri sürülürler.*

H. O; *"Şiddetin önlenmesi tribün liderlerinin çok da fazla işlerine gelmez. Şiddetin körüklediği korku, zaman zaman yöneticilerin keseyi açmasını sağlıyor. Buna pek yanaşmazlar", E. ise; "Ekonomik dengeler medyaya döndü, medya olayları ateşliyor".* şeklinde yanıt vermişlerdir.

Yani futbol sahalarındaki şiddetin arka planında başka bir rekabetin olup olmadığını, veya şiddetin bir takımı medyada görünür hale getirip getirmediğini sorduğumuzda ise:

H. O; *"Tabii oraya geliyor. Rakibin küçükse sen de küçüksün. Göztepe'nin durumu Karşıyaka'yı etkileyecektir. Benim bir yanım bu açıdan Göztepe'nin durumuna üzülüyör".* Şeklinde yanıt alıyor.

Yine bu olaylara tanık olan bir futbol muhabiri, yönetici-taraftar temsilcisi ilişkisinin ve futbol pazarındaki ranttan dolayı oluşan mafyalaşmanın, futbolda şiddete yol açtığını şu sözleriyle dile getirmektedir:

S. A; Yönetici, güvenlik kendisi sıkıntı çektiğinde gerektiğini yapıyor. Onun dışında gereğini yerine getirmiyor. Ben 12 Eylül öncesinde

izlediğim hiçbir maçta böyle olaylar görmedim... Artık bu insanların ruhuna, karakterine yansıdı ve işledi. Yönetimler bunu engellemek istemediler. Hatta ben başkan A. T. 'ye söyledim 'bak bu kargayı besliyorsun, gözünü oyacak. Besleme kargayı dedim. Besliyorsun Karşıyaka'daki gibi olacak' dedim. Altay'da bugünkü durum Karşıyaka'dan daha kötü, Karşıyaka da bunların kökü kazında fakat Altay'da kazanmadı. Altaylı bir taraftarı Beşiktaş-Trabzon maçında olay çıkaranlar arasında fotoğraftan tanıdım, önlerine koydum, bana bu kim dediler. Adam para almış o maçta olay çıkarıyor, bu işin profesyonelleri oluştu. Başkanım diye gidiyorsun adam tak yazıyor çeki, bedava bilet veriyorlar. Bu düzen böyle sürüyor, burada hiç kimse ben yapmadım demesin inanmam çünkü çok yaşadım, ayrıca bilmiyoruz demesinler hiç inanmam. Göztepe amigosu İ. T, ben Yeni Asır'da bundan 6-7 yıl önce 800 milyon lira para alırken ki o yıllarda çok iyi paraydı, haftada 650 milyon alıyordu ve cebine 1000 tane bilet konuluyordu. Deplasman olursa da otobüs parası veriliyordu. Haftada 650 milyon ve adamın altında Mercedes vardı şimdi bu her kulüp tarafından reddedilen, hayır biz böyle bir şey yapmadık denilen bir şeydir ama hepsi yapmıştır. Önce ne kadar yalan söyledikimizi biz biliyoruz, öncelikle bu yalanı deşifre edip kendimizi arındıralım.

Görüşüğümüz bir takımın başkanı, emniyet tedbirlerinin yetersizliğinin yaşanan şiddetin temel nedenlerinden birisi olduğunu ifade etmektedir:

L. A. G; Burada şimdi bu sevgisizliği çözmek çok kolay değil. Bu olaylara asıl sebep emniyetin yetersizliği. Ölüm olayının olduğu TSYD maçını çok iyi hatırlıyorum. Her iki takım taraftarı da mandalar gibi sarhoş ve içeri roket atar istesenez sokarsınız. Bırakın öyle bıçak, mızık, çakı falan. Bu olayların bu seviyeye gelmesindeki en büyük sebep emniyet tedbirleridir. Bu konuda hiçbir duyarlılık yok.

SONUÇ

Futbol sahalarında meydana gelen şiddet olaylarının, futbolun endüstrileşmesinin bir sonucu olduğu rahatlıkla söylenebilir. Çünkü futbolun sahip olduğu büyük rant, onunla ilişki kuran yönetim, medya, taraftar gruplarının iştahını kabartmaktadır. Ve söz konusu ilişki, şiddetin görünen yüzünün altında ve derinlerde farklı amaç ve sebeplerin olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle görüşüğümüz taraftarlar ve taraftar temsilcileri, bu olaylar göz önüne alındığında sıradan taraftarın en masum kesim olduğunu, olayların kulüp yönetimi ile ilişki içinde olan taraftar grupları ve medya tarafından bilinçli bir şekilde çıkarıldığını ifade etmişlerdir. Olayların çıkmasında önemli bir etken de medyanın tutumudur. Çünkü yaklaşık haftanın her günü bir kanalda bir spor programı vardır ve bu programlarda yorumcu olan kişiler gündemi belirlemektedirler. Şiddete sahne olan maçlara bakıldığında, o hafta bu şiddete yol açabilecek yorumların fazla olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Akşar, Tuğrul, "Endüstriyel Futbol", Literatür Yayınları, 2005, İstanbul
- Arik, M. Bilal, "Top Ekranı: Medya Çağında Futbol ve Televizyon Arasındaki Kaçınılmaz İlişki", Salyangoz Yayınları, İstanbul Yayınları, 2004
- Deloitte Sport Business Group, February, 2006
- Dobson, Stephen. *Economics of Football*. Port Chester, NY, USA: Cambridge University Press, 2001
- Gratton, Chris., *Economics of Sport and Recreation*, London, U. K. Spon Press, 2000
- Kern, William., *Economic of Sports*, Kalamanzo MI. USA: W. E. Upjohn Institute for Employment Research, 2000
- Mayall, David, *Sporting Nationalisms: Identity, Ethnicity, Immigration and Assimilation*. London., GBR: Frank Cass Publishers, 1998
- İçinde Remarks Mike Cronin and David Mayall *Sport and Ethnicity: Some Introductory*
- Ritzer, George., *Çağdaş Toplum Yaşamının Değişen Karakteri Üzerine Bir İnceleme*, (çev: Şen Süer Kaya), Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998
- Ünsal, Artun., *Tribün Cemaatinin Öfkesi*, 2005, İletişim Yayınları, İstanbul

FUTBOL SAHALARINDA GÖRÜLEN ŞİDDET: FUTBOLCULARIN BAKIŞ AÇISINDAN NEDEN? VE NASIL?

AKCAN, F. *; BURCU, E. **

* *Pamukkale Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi
Yüksekokulu*

** *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü*

Günümüzde önemli bir toplumsal olgu haline gelen futbol, gün geçtikçe daha geniş kitlelere hitap etmektedir. Bu kitle artışı ile birlikte spordaki profesyonelleşme, hem saha içinde hem de saha dışında görülen şiddet olaylarındaki artışı da beraberinde getirmektedir.

Futbol sahalarında görülen şiddet olayları üzerine yapılan çalışmalarda daha çok, saha dışında taraftarlar tarafından gösterilen şiddet davranışları ile hooliganlık boyutuna odaklanılmıştır. Konu ile ilgili literatüre bakıldığında, futbol sahalarında taraftarlar tarafından sergilenen saha-dışı şiddet içerikli davranışlar üzerine yapılmış araştırmalar olmasına rağmen, şiddetin saha içi boyutuna değinilmediği dikkat çekmektedir. Bunun yanısıra, yapılan çalışmalar daha çok taraftarların katılımı ile gerçekleştirilmiş ya da medyada şiddetin sunumu açısından incelemeler yapılmıştır. Ancak, bu çalışmalarda sporcuların, taraftarların sergilediği şiddetin nedenlerine ilişkin görüşlerine yer verilmemiştir.

Bu noktalardan hareketle bu çalışmada, futbol sahalarında hem saha-içinde sergilenen şiddet içerikli davranışların hem de saha-dışında, tribünlerdeki taraftarlar tarafından sergilenen şiddet içerikli davranışların nedenlerinin, futbolcuların bakış açısından ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu çerçevede araştırma şu ana problemlerin ortaya konulmasına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir:

1. Sahalarda şiddet içeren davranışlar olarak neler görülmektedir?
2. Saha içerisinde sporcular tarafından sergilenen şiddet içerikli davranışların nedenleri nelerdir?
3. Saha dışında, taraftarlar tarafından sergilenen şiddet içerikli davranışların nedenleri nelerdir?

Araştırmaya amatör futbol kulübünde oynayan 5 futbolcu katılmıştır. Çalışmada veriler sporcularla yapılan odak grup görüşmeleriyle toplanmıştır. Yapılan görüşmelerde odak konular olarak "sahalarda şiddet içeren davranışlar", "saha içi şiddetin nedenleri" ve "saha dışı şiddetin nedenleri" tartışılmıştır. Çalışmada yarı-yapılandırılmış görüşme biçimi kullanılmıştır. Görüşmeler, sporculardan birinin evinde 5 gün arayla iki kere gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme yaklaşık bir saat sürmüştür.

Görüşme sırasında kayıt yöntemi olarak ses kayıt cihazı kullanılmıştır ve araştırmacı tarafından görüşme boyunca not alınmıştır. Yapılan ilk görüşmenin sonunda katılımcılara yaş, eğitim durumu gibi demografik bilgileri içeren bir form doldurtulmuştur.

Bu çalışmada veri analizinde, sporcuların görüşmelerde verdiği cevaplardaki ortak temaları ortaya çıkarmak amaçlanmıştır ve kategorilendirme yapılmıştır. Elde edilen bulgular çerçevesinde sporcular, saha içinde ve saha-dışında hem fiziksel hem de sözel şiddetin görüldüğünü belirtmişlerdir. Buna göre küfür, gururu incitecek sözler, bireyin psikolojisinin elverişli olmadığı bir ortamda gelen tahrik edici sözler sözel şiddeti oluşturmaktadır. Fiziksel şiddet içeren davranışlar ise, rakibe yapılan kasıtlı hareketler, tekme, dirsek atma, yumruk atma, cimcikleme, taraftarlar tarafından sahaya yabancı maddeler atılması olarak belirtilmiştir. Saha içerisindeki şiddetin nedenlerine ilişkin bulgulara bakıldığında ise, sporculara göre saha içerisinde şiddet uygulanmasına etken olan nedenlerin başında maçın önemi gelmektedir. Hangi takımla karşılaşma yapıldığının da etkisi söz konusudur. Antrenörün futbolcuya karşı tavırları, oyun içerisindeki futbolcu ya moral bozucu sözler, yapılan hatalar karşısında onur kırıcı sözler söylemesi, kulüp yöneticilerinin ya da teknik direktörün futbolcu kayırması ve eşitsizlik, hakemlerin verdikleri yanlış kararlar, sporcunun sosyal yaşantısı (aile içindeki tatsızlıklar gibi) ve de eğitimi ile birlikte

medyanın etkisi de sporcuların saha içerisinde şiddet sergilemesinin nedenleri olarak belirtilmiştir.

Saha dışında taraftarların sergilediği şiddetin nedenlerine ilişkin olarak ise futbolcular, şiddet olaylarının çıkmasının temelinde eğitimsizlik ve ekonomik sıkıntılar olduğunu düşünmektedirler. Kulüplerin özellikle eğitimsiz ve ekonomik durumu kötü olan insanları şiddet olayları çıkarmaları desteklemeleri, güvenliği sağlayan polisin yaklaşımı, seyirci sayısının fazla olması, taraftarların bir gruba ait olma istekleri, şiddet sergileme yoluyla grup içerisinde bir kimlik edinmeleri, tribünleri günlük hayatta yaşadıkları stresi boşaltmak için bir alan olarak görmeleri, maça alkol ya da madde alarak gelmeleri ile birlikte sporcuların ve antrenörlerin saha içerisindeki olumlu ya da olumsuz sergiledikleri bütün davranışların taraftarlar üzerindeki etkileri de saha dışında taraftarların sergiledikleri şiddetin nedenleri olarak görülmektedir.

Sonuç olarak, futbolcuların bakış açısından futbol sahalarında görülen şiddet davranışları:

- Bu sporun kendi içinde barındırdığı unsurlar (maçın önemi, sporcuların-antrenörlerin-hakemlerin davranışları, kulübün yaklaşımı vb.),
 - Bireyin sosyal yaşantısı ve sosyo-ekonomik özellikler
 - Ait olma, model alma, kimlik edinme vb. süreçler
- olmak üzere çok faktörlü bir çok nedenden kaynaklanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Sporcu, Taraftar, Şiddet

COMPARISON OF ANALYTICAL PROCEDURES FOR HYPERTENSION AFFECTING ELEMENTS IN FOODS

Cemile Yerlikaya*, Leyla Tavacioglu**

*Istanbul Technical University, Chemical and Metallurgical Faculty, Chemical Engineering Department,

**Istanbul Technical University, Physical Education Department, tavaciog@itu.edu.tr

ABSTRACT

Dietary intake of chloride, sodium, calcium, potassium and magnesium, is important for human especially sportsmen consuming so much energy during the heavy training hours and competitions. In current theory, the dietary intake of sodium chloride is closely related to the development of hypertension and other cardiovascular diseases. Increased potassium and calcium intake also slightly decreases blood pressure.

Hypertension and its consequences especially stroke, remains a major health problem in nearly all populations throughout the world. Eating an ideal diet will not only lower blood pressure but also restore health to damaged blood vessels, kidneys, hearts, and brains. This diet ensures high fibre intake, increased unsaturated fat, and a beneficial mineral balance. Blood pressure rises in two ways: 1) the arteries constrict, creating a greater resistance to blood flow 2) fluid in the cardiovascular system is increased. The relationship of dietary cations such as chloride, sodium, potassium, calcium and magnesium and their interactions with blood pressure is a complex phenomena depending on the dietary intake changing with the level of the populations (2,4,8,9).

These elements are included in essential ingredients added to processed foods for the purpose of developing flavour and increasing shelf life. Thus, the chloride, sodium, calcium, potassium and magnesium contents present in foods are of great concern for food processing and health care. The determination of these elements is also important for the choice of ideal nutrition program especially for the athletes. The purpose of this study is to evaluate the analysis methods of chloride, sodium, calcium, potassium and magnesium in food products.

For the analyses of these electrolytes in solid food, researchers apply different methods such as, extraction with water at boiling temperature, dry-ashing at high temperature, wet digestion in acid mixtures (open system) and microwave digestion (closed system). These methods differ not only for the reagent choice but also for the completely different experimental conditions like temperature, digestion time and use of open-closed system; which lead to different results. (9,3,6,1,7).

Total concentration of the electrolytes in solid food, as well as in other matrixes, is usually determined by spectroscopic methods following the sample dissolution. Flame photometer, atomic absorption spectroscopy (with flame or graphite furnace), inductively coupled plasma-emission atomic spectroscopy (ICP-AES) or inductively coupled plasma-mass spectroscopy (ICP-MS), UV visible spectrophotometer and ion chromatography are most used instruments. Chloride analysis cannot be accomplished in AAS or ICP instruments. UV visible spectrophotometry and Mohr titration are mostly used methods for chloride analysis (3,6).

The validity of whole analytical procedures is also controlled using certified reference materials from official suppliers such as National Institute of Standards and Technology (NIST) or British Certified Materials (BCR) (5).

Keywords: Hypertension, athletes, dietary intake, food additives, microwave, NIST

GIDALARDA TANSİYONU ETKİLEYEN ELEMENTLERİN ANALİZ YÖNTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Cemile Yerlikaya*, Leyla Tavacioglu**

*İstanbul Teknik Üniversitesi, Kimya-Metalurji Fakültesi, Kimya Mühendisliği Bölümü

**İstanbul Teknik Üniversitesi, Beden Eğitimi Bölümü, tavaciog@itu.edu.tr

ÖZET

Günlük beslenme sırasında alınan klor, sodyum, kalsiyum, potasyum ve magnezyum gibi elektrolitlerin yiyeceklerdeki tam miktarları insanlarda ve özellikle ağır antrenman ve müsabakalar sırasında enerji tüketen sporcularda çok önemlidir. Tuzun günlük alım miktarı hipertansiyon, kalp hastalıklarına sahip kişilerde önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra araştırmacılar sözü edilen elektrolitlerden potasyum ve kalsiyumun tansiyonu düşürücü etkilerinden bahsetmektedirler. Bu elementler yiyeceklerin kendi yapısında bulunmakla birlikte modern hayatta çok tüketilen işlenmiş gıdalara raf ömrünü artırıcı, bozulmayı engelleyici ve renk ve koku geliştirici olarak ilave edilmektedirler. Böylece gıdalardaki klor, sodyum, kalsiyum, potasyum ve magnezyum içerikleri gıda işleme ve sağlık konusunda önemli bir hale gelmektedir. Bu elementlerin miktarlarının kesin olarak belirlenmesi ideal bir beslenme programını seçmek açısından özellikle sporcular için önemlidir (2,4,8,9).

Sözü edilen elementlerin analizleri için katı gıdaların çözünürleştirilip çözeltiye alınması gerekmektedir. İçecekler ise eğer katı madde içermiyorsa (Gazoz, enerji içecekleri vb.) doğrudan analiz edilebilirler. Katıların çözünürleştirilmesi için su ile ekstraksiyon, yakma, yaş çözme ya da mikrodalga çözme gibi yöntemler kullanılmaktadır. Mikrodalga ortamında çözme son zamanlarda hem gıda hem de diğer biyolojik katılar için oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Çözünürleştirme işlemi sonunda homojen ve katı parçacık içermeyen çözelti elde etmek önemlidir. Katı gıdalarda ve diğer matrislerde (toprak, yaprak, endüstriyel atık vb.) elementlerin total konsantrasyonları çözünürleştirme sonrasında spektroskopik metotlar kullanılarak yapılmaktadır (9,3,6,1,7).

Tüm analitik işlemlerin geçerliliği standartlar kullanılarak yapılabilir. NIST (National Institute of Standards and Technology) ya da BCR (British Certified Materials) gibi katı standartlarla çözünürleştirme işlemlerinde geri kazanım hesaplanabilir ve cihazların hassasiyetleri kontrol edilebilir (5).

Bu çalışmada katılarda tansiyonu etkileyici klor, sodyum, kalsiyum, potasyum ve magnezyum elementlerinin analizinde kullanılan yöntemler karşılaştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tansiyon, sporcu, günlük alım, gıda katkı maddeleri, NIST, BCR

GİRİŞ

Tuzun kan basıncını etkilediğine dair çalışmalar son yıllarda artmaktadır. 19. yüzyılın ilk yarısında ilk kez Ambard ve Beaujard adlı araştırmacılar küçük bir grupta fakat çok dikkatle uygulanan bir beslenme programı uygulayarak tuz alımı ile tansiyon arasında bir ilişki bulunduğunu ispatlamıştır. Daha sonraki çalışmalarda da tuz alımının kan basıncını düzenlemede önemli rolü olduğu ispatlanmıştır (7). Yüksek miktarda tuz alımı kan basıncını artırmakta ve üriner kalsiyum kaybına yol açmaktadır. Bazı çalışmalarda tuz alımının tansiyonu artırdığı fakat sodyum sitrat, sodyum bikarbonat ve sodyum fosfat gibi halid olmayan kimyasalların alımının hiçbir etkisi olmadığı savunulmaktadır. Günümüzde hala bu çalışmalar sürmekte, sodyum ve klorun hangisinin kan basıncına etkili olduğuna dair şüpheler bulunmaktadır (4).

Hazır çorba, salata sosları, paketlenmiş kullanıma hazır yemekler, bisküvi, kraker, bulyon gibi işlenmiş gıdaların hazırlanmasında tuz yüksek miktarlarda kullanılmaktadır. Aynı zamanda çoğu konserve gıdalarda tuz ile lezzet artırılmakta, turşularda da koruyucu olarak kullanılmaktadır. Tuzun yanı sıra sodyum, mono sodyum glutamat (MSG), kabartma tozu ve soda, di sodyum fosfat, sodyum alginat, sodyum benzoat, sodyum hidroksit, sodyum nitrat, sodyum propiyonat

ve sodyum sülfat olarak işlenmiş gıdalara proses esnasında eklenmektedir.

Tüm hayvan ve bitki dokularında potasyum vardır. Potasyumun beslenme sırasında alındığı ana kaynaklar süt (1400–1500 mg/kg), sebze ve meyve (800–4400 mg/kg), balık (1900–3500 mg/kg), pirzola (2000–3500 mg/kg), tavuk ve hindidir (3000 mg/kg). Potasyum bitkilerde ana elementlerden biri olup büyük miktarlarda topraktan alınmakta ve gübre olarak kullanılan potasyum klorür nedeniyle bitkilerde potasyum miktarı yüksek olmaktadır. Birçok gıda katkı maddesi de potasyum içermektedir. Potasyum tansiyonu düşürmekte ve sodyumla birlikte potasyum insan hücreleri arasındaki normal osmotik basıncı dengelemektedir. Kalsiyumca zengin besinler süt (1200 mg/kg), peynir (730–12000 mg/kg), yeşil sebzeler, soya ürünleri ve fındıktır. Magnezyum gıdalarda bulunur fakat miktarı değişebilmektedir. Yeşil sebzeler, tahıl ve fıstık genellikle et ve süt ürünlerine göre yüksek konsantrasyonda magnezyum içerir (8).

Sodyumun yanı sıra bu elementler lezzet ve renk artırıcı, raf ömrünü uzatan kimyasal bileşiklerle işlenmiş gıdalara ilave edilmektedirler. Üretici tarafından işlenmiş gıdalarda paketlerin üzerinde yazılan değerler ile analiz değerleri aynı olmayabilir. Proses esnasında kullanılan kimyasallar gıda içine işlemekte, üretici bazen bu değerleri gözden kaçırabilmektedir. Bu yüzden gıda işleme yöntemleri ve insan sağlığı açısından klor, sodyum, kalsiyum, potasyum ve magnezyum elementlerinin kesin konsantrasyonlarını elde etmek önemlidir. Spor yapan ya da yapmayan insanlar için eğer bir beslenme programı uygulanacak ise bu elementlerin net konsantrasyonlarından hareketle günlük alım miktarları hesaplanmalıdır (9).

Sözü edilen elementlerin analizleri için katı gıdaların çözünürleştirilip çözeltiye alınması gerekmektedir. İçecekler eğer katı madde içermiyorsa (Gazoz, enerji içecekleri vb.) doğrudan analiz edilebilirler. Aksi takdirde santrifüj işlemi ile katı uzaklaştırılmalıdır. Katıların çözünürleştirilmesi için su ile ekstraksiyon, yüksek sıcaklıklarda yakma, yaş çözme ya da mikrodalga ile çözme gibi yöntemler kullanılmaktadır. Ekstraksiyon yöntemi özellikle konserve yiyecekler ve turşularda tuz miktarını ölçmek için yapılmaktadır. Yaklaşık 10-40 g katı madde su ile uzun sürelerde karıştırılmakta ve daha sonra santrifüj edilmekte ve berrak çözelti tuz analizi için kullanılmaktadır. Tuz analizi için klor ya da sodyum ölçülür ve buradan hareketle tuz miktarına geçilir. Chen ve ç. a 48 adet işlenmiş gıdada tuz miktarını klor analizini Mohr titrasyonu ile, Na analizini ise alevli fotometri cihazı ile ölçmüştür. Gıdalarda her iki yöntemle elde edilen tuz konsantrasyonlarını eşit bulmuş fakat renk giderme gerektirmemesi ve doğrudan ölçümü nedeniyle flame fotometri cihazı ile yapılan ölçümü tavsiye etmiştir (3). Renkli gıdaların ekstraksiyon çözeltilerinde olduğu gibi renkli içeceklerde de klor ölçümü esnasında koyu renk titrasyondaki renk değişimini etkilenmektedir. Tavacıoğlu ve ç. a sporcuların çok kullandığı enerji içecekleri, vişne suyu, kola gibi renkli çözeltilerde klor analizini Mohr titrasyonu yerine UV visible spektrofotometre kullanarak gerçekleştirmiş, koyu renkli içeceklerde bu yöntemle de klor analizinin yapılacağını belirtmiştir (8).

Yakma yöntemi $\pm 0,4$ g sabit tartıma gelmiş gıda kullanılarak, 450-550 °C' ler arasında genellikle platin krozelerde gerçekleştirilir. Sonuçta elde edilen kül bir iki damla nitrik asitle çözülür ve istenen hacme tamamlanır. Ton balığı gibi yağlı örneklerde doğrudan yakma işleme oluşturur ve uçuşan isler madde kaybına yol açabilir. Bu nedenle bu tip örnekler için yakma öncesinde asit ile muamele edilerek yağ parçalanır (3). Eğer beyaz bir kül elde edilmiş ise berrak çözelti elde edilir ve çözelti çözünmeyen katı içermez. Yakma, hem gıda numunelerinde hem de toprak, yaprak, katı atık gibi örneklerde çok kullanılan bir

yöntemdir (8,9,3). Yakma işlemi örneklerde silis elementinin ve organik yapının uzaklaştırılmasını sağlayarak, çözünürleştirme işlemini kolaylaştırmakta fakat yüksek sıcaklık numune yapısındaki civa, arsenik ve selenyum gibi elementlerin buharlaşmasına sebep olmaktadır. Araştırmacılar genellikle klor, sodyum, kalsiyum, potasyum ve magnezyum elementlerinde yakma sırasında bir kayıp olmadığını belirtmektedir. Yerlikaya ve ç. a ise beş farklı bitki yaprağı ile gerçekleştirdiği çalışmada yakma sırasında sodyum elementinde kayıplar olduğunu göstermiştir (6).

Açık sistemde asit ya da asit karışımları kullanılarak yapılan yaş çözme yönteminde $\pm 0,5$ g sabit tartıma gelmiş gıda örneği platin kroze içinde hot plate üzerine yerleştirilir. Genellikle nitrik asit tek başına kullanılır. Hidroklorik asit ve nitrik asit karışımı da sıkça kullanılan bir asit karışımıdır (9). Asit karışımına hidrojen peroksit ilavesi çözünmeyi kolaylaştırır. Florür asidi ise silisli yapıyı çözmede çok etkilidir ve homojen bir çözelti elde edilmesini sağlar. Perklorik asit ise tehlikelidir ve çözmede etkili olmasına rağmen çok tavsiye edilmemektedir. Asit ile çözmede salep, hazır çorba gibi gıdalarda tam çözünme olmaktadır fakat patlıcan konservesi ve ton balığı gibi gıdalarda homojen bir çözelti elde etmek mümkün değildir (8). Tam çözünme olmamış ise araştırmacı hiçbir zaman element konsantrasyonlarının doğrulundan emin olamaz.

Mikrodalga ortamında çözme son zamanlarda hem gıda hem de diğer biyolojik katılar için oldukça yaygın olarak kullanılmaktadır. Mikrodalga fırın teflon kaplı ve muhafazalı kaplar içermektedir. Yaklaşık $\pm 0,4$ g sabit tartıma gelmiş gıda örneği teflon kaplara tartılır ve 45 dakika kadar kısa bir sürede tümüyle homojen çözelti elde edilebilir. Kapalı sistem olduğu için elementlerin kaybı söz konusu değildir (1).

Katı gıdalarda ve diğer matrislerde (toprak, yaprak, endüstriyel atık vb.) elementlerin total konsantrasyonları çözünürleştirme sonrasında spektroskopik metotlar kullanılarak yapılmaktadır. Sodyum, kalsiyum, potasyum ve magnezyum elementlerinin analizinde, atomik absorpsiyon spektroskopisi, (alevli ya da grafit fırınlı AAS), inductively coupled plasma-emisyon atomik spektroskopisi (ICP-AES), inductively coupled plasma-kütle spektroskopisi (ICP-MS), UV visible spektrofotometri ve iyon kromatografi cihazları kullanılmaktadır. Alevli emisyon fotometri cihazı ile analiz eski bir yöntem olmasına rağmen kullanılmaktadır. Klor analizi için AAS, ICP-AES, ICP-MS cihazları kullanılmaz. Mohr titrasyon metodu ya da UV visible spektrofotometri cihazı kullanılarak klor analiz edilebilir. Yukarıda belirtildiği gibi renkli çözeltiler hem Mohr titrasyonu hem de renk ölçen UV visible spektrofotometri cihazı hatalı sonuçlar vermektedir. Atomik absorpsiyon cihazı çok kullanılmaktadır fakat ICP ve ICP-MS düşük konsantrasyonları rahatlıkla ölçebilir ve ölçüm aralığı geniş olduğundan seyreltme işlemi gerektirmez (1,7).

Tüm analitik işlemlerin geçerliliği standartlar kullanılarak yapılabilir. NIST (National Institute of Standards and Technology) ya da BCR (British Certified Materials) gibi katı standartlarla çözünürleştirme işlemlerinde geri kazanım hesaplanabilir ve cihazların hassasiyetleri kontrol edilebilir (5).

Çeşitli referans maddeler ve literatürde yer alan bazı çalışmalarda elde edilen klor, sodyum, kalsiyum, potasyum ve magnezyum elementlerinin analiz sonuçları (mg/kg kuru gıda) Tablo 1' de sunulmuştur. Değerlerden görüldüğü gibi en yüksek sodyum değerleri hazır çorbalar, ızgara patlıcan ve konserve hint yemeklerindedir. Salatalık turşusunda tuzdan kaynaklanan yüksek sodyum değeri vardır. Süt ürünlerinde kalsiyum yüksektir.

Tablo 1. Çeşitli referans maddelerin ve bazı çalışmalarda elde edilen klor, sodyum, kalsiyum, potasyum ve magnezyum elementlerinin analiz sonuçları (mg/kg kuru gıda) (8).

	Klor	Sodyum	Potasyum	Kalsiyum	Magnezyum
Mısır yaprağı, SRM 8412 (5)	2440	28	1,73	2416	1600
Mısır danesi, SRM 8413 (5)	450	bm ^a	0,357	42	990
Yumurta tozu, SRM 8415 (5)	5800	3770	3190	2480	305
Mısır kepeği, SRM 8432 (5)	31	430	566	420	818
Yağlı süt tozu, SRM 8433 (5)	8420	3560	13630	9220	814
Yağsız süt tozu, SRM 1549 (5)	10900	4970	16900	13000	1200
Midye, SRM 1566b (5)	5140	3297	6520	838	1085
Buğday unu, SRM 1567a (5)	565	6,1	1330	191	400

Pirinç unu, SRM 1568a, (5)	300	6,6	1280	110	560
Ispanak yaprağı, SRM 1570a (5)	bm	18180	29030	15270	8900
Çikolata, SRM 2384 (5)	bm	40	8200	nd	2570
Ispanak püresiSRM (5)	bm	47	3650	nd	368
Kahvaltı gevreği, (9)	bm	443-7123	149-2985	150-2476	75-670
Konserve sebzeli pilav (7)	bm	16900	4700	400	900
Konserve körlü sebze (7)	bm	57000	5000	2600	2000
Konserve bezelye (7)	bm	30100	3600	1200	1700
Bezelyeli pilav (7)	bm	11074	4239	484	271
Toz ananas (7)	bm	1920	1602	1387	252
Mango tozu (7)	bm	4997	1859	1595	222
Üzüm tozu (7)	bm	2586	3320	616	81
Konserve mantar ^b (3)	4602,86	2982,13	bm	bm	bm
Hazır çorba ^b (3)	3829,72	2481,24	bm	bm	bm
Paça çorbası ^b (3)	9979,44	6465,55	bm	bm	bm
Konserve ton balığı ^{b,c} (3)	2724,70	1765,29	bm	bm	bm
Ananas turşusu ^{b,c} (3)	13956,66	9042,34	bm	bm	bm
Salatalık turşusu A ^b (3)	9463,63	6131,36	bm	bm	bm
Salatalık turşusu B ^b (3)	33584,21	21758,78	bm	bm	bm

^a belirlenmedi, ^bChen tarafından verilen ortalama tuzdan hesaplanmış olan değer (mg /kg yaş gıda),

^cambalaj sıvısı hariç yaş gıdada

TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Üretici tarafından işlenmiş gıdalarda paketlerin üzerinde yazılan değerler ile analiz değerleri aynı olmayabilir. Proses esnasında kullanılan kimyasallar gıda içine işlemekte, üretici bazen bu değerleri gözden kaçırabilmektedir. Bu yüzden insan sağlığı açısından klor, sodyum, kalsiyum, potasyum ve magnezyum elementlerin kesin sonuçlarını elde etmek önemlidir. Spor yapan ya da yapmayan insanlar için eğer bir beslenme programı uygulanacak ise bu elementlerin net konsantrasyonlarından hareketle günlük alım miktarları hesaplanmalıdır.

Gıdalarda tansiyonu etkileyen klor, sodyum, kalsiyum, potasyum ve magnezyum elementlerinin analizinde gıdanın cinsine göre çözme yöntemi uygulanmalıdır. Yakma ile oluşabilecek kayıplar göz önünde tutulmalıdır. Toz gıdalar kalıntı oluşturmuyorsa yaş çözme yöntemi kullanılabilir. Mikrodalga çözünürleştirme gıdalarda en kısa sürede yapılabilirdi ve en yüksek element geri kazanımı sağladığı için diğer yöntemlere göre tercih edilebilir. Yağlı gıdalarda ölçüm esnasında cihazda oluşabilecek tıkanmalar için mikrodalga yönteminde bile çok dikkat edilmesi gerekmektedir. Atomik absorpsiyon ICP cihazına göre daha ucuz olup her laboratuarda bulunmaktadır fakat düşük konsantrasyonlar aranıyorsa, hassasiyeti yüksek ICP cihazı tercih edilebilir. Tüm analiz aşamaları standart referans maddeler kullanılarak yorumlanırsa araştırmacı kendi örneklerinde daha net değerler konusunda emin olacaktır.

REFERENCES

1. Chen M. J., Hsieh Y. T., Weng Y. M., Chiou R. Y. Y., "Flame photometric determination of salinity in processed foods", *Food Chemistry*, 91, 765-770, 2005.
2. Feng J. H., MacGregor G. A., "How far should salt intake be reduced", *Hypertension* 42,1093-1099, 2003.
3. Hoenig M., Baeten H., Vanhentenrijk S., Vassileva E., Quevauviller Ph., "Critical Discussion on the Need for an Efficient Mineralization Procedure for the Analysis of Plant Material by Atomic Spectrometric Methods", *Analytica Chimica Acta*, 358, 85-94, 1998.
4. Kesteloot H., Joossens J. V., "Relationship of dietary sodium, potassium, calcium, magnesium with blood pressure", *Hypertension*,12, 594-599, 1988.
5. National Institute of Standards and technology, www.nist.org
6. Orzaez M. T. V., Marquina A. D., Diego B. A., Abellan G. B., "Sodium, potassium, calcium and magnesium content in breakfast cereals: products highly consumed by the Spanish population", *Eur Food Res Technol.*, 211, 352-354, 2000.

7. Prasad N. N., Siddalingaswamy M., Parameswariah P. M., Radhakrishna K., Rao R. V., Viswanathan K. R., Santhanam K., "Proximate and mineral composition of some processed traditional and popular Indian dishes", *Food Chemistry*, 68, 87-94, 2000.

8. Tavacioglu L., Yerlikaya C., Erturk U., Okutan H., "Hypertension developing elements in processed foods", EMChIE 2006, 5th European Meeting on Chemical Industry an Environment, 3-5 May 2006, Vienna-Austria.

9. Yerlikaya C., Ertürk U., Sivritepe N., Engin E., Okutan H., "Bitkilerde iyon analizinde kullanılan çözünürleştirme yöntemlerinin karşılaştırılması", VII Ulusal Kimya Mühendisliği Kongresi Anadolu Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Kimya Mühendisliği Bölümü, 5-8 Eylül 2006, Eskişehir.

FANS ATTITUDES TOWARD HOMOSEXUAL ATHLETES

SARAÇ, L.

Middle East Technical University, Physical Education and Sports Department

Keywords: Homosexuality, Sports Fans

Introduction

"All human beings are born free and equal in dignity and rights."

This statement related with the universal human rights was declared by General Assembly of the United Nations in 1948. The sentence stresses to respect all individual human beings rights including different religion, race, and sex, language, national or social origin, opinion. Although it was considered as a crucial topic, violation of human rights is **being publicly known**. Many people suffer from different abuses because of having different color, religion, or sex. One of the most important violations occurred towards homosexuals.

Homosexuality simply defined as a sexual orientation toward a same-sex including men (called as gay) and women (called as lesbian). Another important term is homophobia; a fear of or discrimination against homosexuals (Carsini, 2002).

Homosexuals are experiencing discrimination in different aspects of life, such as work, school, social life, and home. Additionally, in the world of sport, most of the people ignore the existence of homosexuality (ASC, 2000). Sport organizations prefer not to talk about homosexual participation in their sport to prevent possible negative affects on public relations, sponsorships, recruitment, etc. These factors cause gay and lesbian athletes stay silent in order to continue their sports career without having difficulty related with their sexual orientation (Demers, 2006).

In order to eliminate the negative attitudes, discriminations, harassment toward homosexuals and to guarantee the respect for human rights in sports area, homophobia should be investigated **thoroughly**. The online nationwide survey (n = 2191) conducted to find out attitudes towards professional gay athletes demonstrated contradictory results. Most of the fans stated that their attitude toward their favorite athlete would not change, but speculated that their neighbors would (Buzinski, 2005).

Purpose of the Study

This study aimed to describe the revision, and test/retest validation of the Fans Attitudes toward Homosexual Athletes Scale (FAHAS) which was originally developed and used by the Witeck-Combs Communications / Harris Interactive as a nationwide online survey in 2002 (Rochester, 2002).

Method

Thirty one male (mean age = 22. 52, SD = 1. 38) and fifty seven female (mean age = 22. 36, SD = 1. 35) university students participated to the study. The Scale consisted of five parts. In the first three part, participants (as a sports fan) attitudes towards gay and lesbian athletes, and participants opinion about the sports fans attitudes towards the gay and lesbian athletes was investigated by 5 point Likert-type scale. Fourth part consisted of positive and negative statements related with the gay and lesbian athletes. Last part of the scale was also 3 point Likert-type scale including the participants' level of acceptance towards gay and lesbian athletes in various sports.

Initial version of FAHAS was given to three bilingual translators familiar with the content (experts on psychology). They were instructed about the purpose of the instrument, as well as cultural and demographic characteristics of the population. They were asked to translate the English version of the scale into a Turkish. Then Turkish versions retranslated into English by another three bilingual experts. Several bilingual experts compared the translated scales, determined similarities-differences, decided necessary revisions, and the experimental version of the scale was prepared (TFAHAS). Twenty four university students that represent the population were asked to analyze the items for possible incomprehensible or diverging items. After making necessary adjustments, TFAHAS was applied to the 118 university students for the pretest. In order to provide content validity, concurrent validity, and reliability, original version of FAHAS was administered to the 118 bilingual (proficient both in English and Turkish) students. In the last attempt, TFAHAS was retested by the same group of participants in order to measure test-retest reliability. **Test-retest reliability was measured by Pearson product moment correlation, and Spearman's rank order correlation.**

Results

Correlation coefficients computed between the TFAHAS (test-retest) and the original English version of FAHAS. Before conducting correlation analyses violation of the assumptions of normality, linearity, and homoscedasticity was ensured. The results of the correlation analyses showed that there were statistically significant correlation among the first test of TFAHAS, original version of FAHAS, and the retest of TFAHAS.

TFAHAS was consisted of five parts. Correlations was founded as; for the first part, $r = .56$, $n = 118$, $p \leq .01$ (TFAHAS and FAHAS), $r = .55$, $n = 118$, $p \leq .01$ (test-retest of TFAHAS), and $r = .99$, $n = 118$, $p \leq .01$ (retest of TFAHAS and FAHAS) for the second part; $r = .27$, $n = 118$, $p \leq .01$ (TFAHAS and FAHAS) $r = .27$, $n = 118$, $p \leq .01$ (test-retest of TFAHAS), and $r = 1.00$, $n = 118$, $p \leq .01$ (retest of TFAHAS and FAHAS), and for the third part, $r = .52$, $n = 118$, $p \leq .01$ (TFAHAS and FAHAS), $r = .59$, $n = 118$, $p \leq .01$ (test-retest of TFAHAS), and $r = .97$, $n = 118$, $p \leq .01$ (retest of TFAHAS and FAHAS) (Table 1). Additionally, Spearman's rank order correlation was used to calculate the strength of relationship among three administrations of the scale (for the fourth part). Nonparametric correlations demonstrated positive correlation for all the items ($p \leq .01$) (Table 2). Similarly, fifth part of TFAHAS showed strong positive correlation among three administrations.

Table 1. Pearson Product-Moment Correlations among Measures of TFAHAS, FAHAS, and Retest of TFAHAS.

		Part 1*		Part 2**		Part 3**	
		orig.	retest	orig.	retest	orig.	retest
Part 1*	exp.	.565	.554	-	-	-	-
	orig.	-	.991	-	-	-	-
Part 2**	exp.	-	-	.278	.278	-	-
	orig.	-	-	-	1.00	-	-
Part 3***	exp.	-	-	-	-	.625	.597
	orig.	-	-	-	-	-	.983

$p < .001$

Note. Exp: r experimental version; orig: r original version; retest: r retest of experimental version

*View towards a favorite male athlete if he revealed that he is gay

** View towards a favorite female athlete if she revealed that she is a lesbian

***Perceptions of other sports fans views towards an athletes sexual orientation

Table 2. Pearson Product-Moment Correlations among Measures of TFAHAS, FAHAS, and Retest of TFAHAS for Part 4 (Positive Statements).

		Honest		Courageous		Heroic		Fair-minded		Being himself		None/don't care/don't need to know	
*Measures		orig.	retest	orig.	retest	orig.	retest	orig.	retest	orig.	retest	orig.	retest
Positive Statements													
Honest	exp.	.357	.900	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	orig.	-	.287	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Courageous	exp.	-	-	.357	.949	-	-	-	-	-	-	-	-
	orig.	-	-	-	.330	-	-	-	-	-	-	-	-
Heroic	exp.	-	-	-	-	.523	.781	-	-	-	-	-	-
	orig.	-	-	-	-	-	.402	-	-	-	-	-	-
Fair-minded	exp.	-	-	-	-	-	-	.493	.911	-	-	-	-
	orig.	-	-	-	-	-	-	-	.443	-	-	-	-
Being himself	exp.	-	-	-	-	-	-	-	-	.301	.950	-	-
	orig.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.253	-	-
None/don't care/don't need to know	exp.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.424	.949
	orig.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.407

Table 2 (Cont.). Pearson Product-Moment Correlations among Measures of TFAHAS, FAHAS, and Retest of TFAHAS for Part 4 (Negative Statements).

Negative Statements		Publicity-seeking		Militant		Perverted		Sad		Self-centered	
Measures		orig.	retest	orig.	retest	orig.	retest	orig.	retest	orig.	retest
Publicity-seeking	exp.	.382	.911	-	-	-	-	-	-	-	-
	orig.	-	.318	-	-	-	-	-	-	-	-
Militant	exp.	-	-	.274	.783	-	-	-	-	-	-
	orig.	-	-	-	.332	-	-	-	-	-	-
Perverted	exp.	-	-	-	-	.414	1.00	-	-	-	-
	orig.	-	-	-	-	-	.414	-	-	-	-
Sad	exp.	-	-	-	-	-	-	.485	.931	-	-
	orig.	-	-	-	-	-	-	-	.449	-	-
Self-centered	exp.	-	-	-	-	-	-	-	-	.385	.813
	orig.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	.487
Negative Statements		Disrespectful		Sinful/amoral/other negative religious comment		Misguided/confused		Stupid		Sick/mentally unstable	
Measures		orig.	retest	orig.	retest	orig.	retest	orig.	retest	orig.	retest
Disrespectful	exp.	.316	1.00								
	orig.		.316								
Sinful/amoral/other negative religious comment	exp.			.430	.939						
	orig.				.394						
Misguided/confused	exp.					.465	.981				
	orig.						.478				
Stupid	exp.							.125	1.00		
	orig.								.176		
Sick/mentally unstable	exp.									.414	1.00
	orig.										.414

Conclusion

The results of the present study clearly demonstrated that the TFAHAS is a highly reliable and valid to measure sport fans attitudes towards gay and lesbian athletes.

References

1. Australian Sport Commission (ASC), Harassment-free Sport, Guidelines to address homophobia and sexuality discrimination in sport, 2000.
2. Buzinski, J., Fans: I'm not homophobic but my buddy is, <http://www.outsports.com/wire/20020819gayfanssurvey.htm>, 2005.
3. Carsini, R., The Dictionary of Psychology, Bruner-Routledge, Taylor & Francis Group, 2002.
4. Demers, G., Homophobia in Sport-Fact of Life, Taboo Subject, Canadian Journal for Women Coaching, 6 (2), 2006.
5. Rochester, N. Y., Americans may be more accepting of gay athletes than even they suspect, <http://www.harrisinteractive.com/news/allnewsbydate.asp?NewsID=489>, 2002.
6. The Universal Declaration of Human Rights (UDHR), **United Nations General Assembly, December 10, 1948**, Paris.

S-002

17. ERKEKLER DÜNYA TAEKWON DO ŞAMPİYONASINDAKİ TEKNİKLERİN VİDEO ANALİZLERİ

_TAŞĞIN, Ö., ARSLAN, F., ** BOYALI, E., *** BEZCİ, Ş.

*Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
KARAMAN

**Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu KONYA

***Pamukkale Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu
DENİZLİ

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; 17. Erkekler Dünya Taekwon Do Şampiyonası müsabaka teknik analizi ve başarıda etkili olan tekniklerin araştırılmasıdır.

Araştırmanın evrenini; 2005 yılında yapılan 17. Erkekler Taekwon do Dünya Şampiyonasındaki eleme müsabakalarını kazanan 31 erkek sporcu oluşturmaktadır. 31 sporcunun yarı final ve final müsabakaları Dünya Taekwon do Federasyonu tarafından kaydedilen DVD'den izlenmiş ve video analizi yapılmıştır. Şampiyonada tüm müsabakalarda uygulanan tekniklerin rauntlara göre kullanma sıklıkları ile sayısal değerleri incelenerek ülkelerin en çok hangi tekniği kullanarak müsabakada başarı elde ettiği araştırılmıştır.

Yapılan bu çalışmada; 2005 17. Erkekler Dünya Şampiyonasında Yarı final ve final müsabakaları boyunca tüm rauntlarda kullanılan tekniklerin toplam puanı 277 dir.

Bu toplam puanın yarı final ve final müsabakalarında rauntlara göre dağılımına bakıldığında yarı finalde 1. Raundda 53, 2. Raundda 60 ve 3. Raundda 83 puan, finalde 1. Raundda 18, 2. Raundda 25 ve 3. Raundda 38 puan olarak dağılırken raunt arttıkça puan almanın da arttığı görülmüştür.

En sık uygulanan genel teknik paildingdir. Sporcular pailding tekniğini daha çok atak yaparken kontra pailding, direkt pailding ve kucakta pailding olarak uygulamışlardır. Kontra pailding tekniğini yarı final ve final müsabakaları boyunca en sık uygulayan ve en çok 31 puanı alan ülke Kore olmuştur. İkinci sırayı ise 14 puanla İran almıştır.

Kucakta pailding tekniğini dünya şampiyonasında yarı final ve final müsabakaları boyunca ilk sırada 18 puanla en sık uygulayan ülke İran olurken ikinci sırada 16 puanla uygulayan ülke Kore olmuştur. Direkt pailding tekniğini 18 puanla en sık uygulayan ülke Kore iken, ikinci sırayı yine 5 puanla İran almıştır.

Koreli sporcular dünya şampiyonasında yarı final ve final müsabakaları boyunca yukarı seviye yüksek zor teknik olarak değerlendirilen naeryo chagi, dollyo chagi ve bandeo dollyo tekniğini 7 vuruştan 4 vuruşu yapan ülke olmuştur. Diğer 3 vuruşun dağılımı ise İran 1 dollyo chagi, Rusya pailding dollyo ve İspanya'nın uygulamış olduğu naeryo chagi tekniği şeklindedir.

Sonuç olarak; genel toplam puanlamasına göre ise Kontra Pailding tekniği 57 puanla yarı final müsabakalarında 15 maç ve 45 Raundda, 25 puanla final müsabakalarında 8 maç 24 raundda; Direkt Pailding tekniği 41 puanla yarı final müsabakalarında 16 maç 48 raundda, 15 puanla final müsabakalarında 8 maç 24 Raundda ve Kucakta Pailding tekniği ise 52 puanla yarı final müsabakalarında 16 maç 48 raundda, 18 puanla final müsabakalarında 8 maç 24 raundda uygulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Video analiz, Taekwon do,

VIDEO ANALYSES OF TECHNIQUES IN 17th MEN WORLD TAEKWON-DO CHAMPIONSHIP IN 2005

SUMMARY

The target of this study is to research the technical analysis of competition and the techniques which are effective on success in 17th Men World Taekwon-do Championship, 2005.

Surrounding of the research consists of 31 sportsmen winning elimination competitions in 17th Men World Taekwon-do Championship, 2005.

Semi final and final competitions recorded by World Taekwon-do Federation of these 31 sportsmen have been watched on DVD and video analysis has been done.

That the countries have used which techniques most to get the achievement in competitions is researched by examining usage frequency and numerical values of applied techniques according to rounds for all competitions in championship.

In this study, it is found out that the total points of the techniques used in all rounds throughout semi final and final competitions in 17th Men World Championship, 2005 is 277.

When we have a look at the dispersion of this total point in semi final and final competitions according to rounds: it is 53 in the first round, 60 in the second round, 83 in the third round in semi final competitions; it is 18 in the first round, 25 in the second round and 38 in the third round in final competitions. It is seen that as the rounds increase, the points increase, too.

The palding technique is used most. The sportsmen use this palding technique mostly as contra-palding, direct-palding and palding-lap

while they are attacking. The most applied technique is contra-palding through semi final and final competitions and Korea becomes the first in contra-palding, getting 31, the highest points. Iran becomes the second, getting 14.

Iran applies palding-in lap technique most, getting 18 during semi final and final competitions in the world championship and Korea becomes the second in applying this technique, getting 16.

While Korea applies direct-palding technique most, getting 18, the second is Iran with 5 points.

Through semi final and final competitions in the World Championship, Korea is the country making 4 strokes of 7 totally with naeryo chagi, dollyo chagi and bando dollyo techniques that are considered as upper level high difficult techniques. The dispersion of the other 3 strokes is like as follow: 1 by Iran with dollyo chagi, 1 by Russia with palding dollyo and 1 by Spain with naeryo chagi.

As a final; according to general total points, Contra Palding Technique is applied with 57 points in semi final competitions in 15 matches and 45 rounds, with 25 points in final competitions in 8 matches and 24 rounds; Direct Palding Technique is applied with 41 points in semi final competitions in 16 matches and 48 rounds, with 15 points in final competitions in 8 matches and 24 rounds and Palding-in Lap Technique is applied with 52 points in semi final competitions in 16 matches and 48 rounds, with 18 points in final competitions in 8 matches and 24 rounds.

Key words: Video analysis, taekwon-do

GİRİŞ

Taekwondo; sözlük anlamıyla 'tekmeleme ve yumruklamanın yolu' olarak tercüme edilirken aynı zamanda hız, uçuş ve döner tekme ile korede dövüş sanatı olarak nitelendirilir. (3, 5, 6, 1).

Kore'de Taekwondo'nun tarihi 2000 yıllarından geriye uzanır. Taekwondocuların sanatlarını ifade ettikleri kalıntılar Koguryo hanedanının kraliyet türbelerinin duvarlarında bulunmuştur (1). İkinci dünya savaşının sonuna kadar dövüş sanatları batılı ülkelerde pek bilinmezken, Kore ve Japonya'da Pasifik savaşlarına katılan askerlerin dövüş sanatlarını öğrenmeleri batılı ülkelerde Teakwan doya olan ilgiyi artır-

mıştır. 1950'li yılların sonlarında resmi Taekwondo eğitimi için gelen talepleri karşılamak amacıyla az sayıda Koreli Taekwondo ustası batıya göç etmiştir (4). Bundan dolayı dövüş sanatlarının bir kısmı birleşik devletlerinde baştan sona fitness sınıflarına ilave edilerek uygulanmıştır (6).

Taekwondo Karate'deki ani ve simetrik ve Kung Fu'daki daha akışkan ve dairesel hareket öğelerinden oluşur. Öğrenciler temel durdurma, yumruklama ve tekmeleme tekniklerini öğrenerek ve sonra bu öğeleri temas etmeksizin yumruk atma ve hareketlerin düzenliliğiyle birleştirmeye başlarlar. Taekwondocular beceri, teknik ve bilgileri geliştikçe bir kuşak seviye serisine göre hareket ederler. Yeni başlayanlardan (beyaz kuşak) ileri düzeydekilere (siyah kuşak) kadar bir kuşak-renk sistemi vardır. Daha ileri düzeydekiler siyah kuşak düzeyinin birinciden onuncu dan'a kadar ödüllendirilmesiyle ayırt edilir (3).

Taekwon do yada Olimpik Taekwon do müsabakası yüksek skorun veya nakavtın kazanını belirlediği tam temas sporudur. Puanları bir tekme veya yumrukle yasal puan bölgesine atıldığında kazanılır. Taekwon do müsabakasında genelde puanlar (yaklaşık olarak %80-%90) yumruk tekniklerinden çok tekme teknikleri ile kazanılır. Bu vurulardan puan kazanmak için sporcular yeterli gücü üretmelidirler (2).

Yapılan araştırmalarda genel taekwon do antrenmanına ve taekwon do poomsesine (ard arda gelen bir hareket dizisi) özgü, kardiorespiratör dayanıklılığı ve genel fiziksel yeteneği geliştirdiğini vurgulanmaktadır (7, 8, 5).

Taekwon do'nun gelişimi uluslar arası olimpiyat komitesi tarafından Olimpik bir spor statüsüne yükseltilmesinden sonra; dünyada çok popüler bir dövüş sanatı haline gelip bir çok ülke taekwon do sporuna önem vermekte ve hergün bir milyon katılımıyla bütün yaş grupları uygulamaktadır (5,6).

MATERYAL VE METOT

İspanyanın Madrid kentinde 2005 yılında yapılan 17. Erkekler Taekwondo Dünya Şampiyonasındaki eleme müsabakalarını kazanan 31 erkek sporcunun yarı final ve final müsabakalarının video analizi yapıldı.

Tüm yarı final ve final müsabakaları Dünya Taekwondo Federasyonu tarafından kaydedilen DVD'den izlendi ve araştırmacılar tarafından geliştirilen müsabaka cetveline göre müsabakaların tüm raundlarında kullanılan teknikler ve sayısal değerleri şeklinde analizi yapıldı.

Uygulanan tekniklerin müsabakaların tüm raundlarına göre kullanma sıklıkları ile sayısal değerleri incelenerek ülkelerin tüm raundlarda en çok hangi tekniği kullanarak müsabakada başarı elde ettiği araştırıldı.

BULGULAR

54 kg Erkek Yarı Final ve Final Müsabakalarında Kullanılan Teknik ve Puanlar;

YARI FİNAL (MEXİC- KORE): Mexica'nın 1. Raundda 1 direk palding, 1 kucakta palding ve 1 dollyo çhagi tekniğine karşılık Kore hiçbir puan alıcı teknik uygulamamıştır.

Mexica 2. raunda 1ön adım palding tekniğini uygulayarak puan alırken Kore 2 kucakta palding tekniğini uygulayarak puan almıştır. Mexica 3. raunda ise 2 kontra palding, 1 direk palding, 2 kontra bando dollyo tekniğini uygularken Kore 1 direk palding teknik olarak kullanmıştır.

YARI FİNAL (İRAN-RUSSİA): İran'lı sporcunun 1. Raundda 2 ön adım palding ve 1 kontra palding tekniğine karşılık Rusya 1 kucakta palding tekniğini uygulamış, 2. raundda İran 1 kontra dwit çhagi tekniğini uygularken Rusya 1 palding dollyo çhagi tekniğini uygulamış, 3. raundda ise İran'ın 1 çift palding ve 1 direk palding tekniğine karşılık Rusya 1 kontra dwit çhagi teknik olarak uygulayarak puan almıştır..

FİNAL (İRAN-KORE): İran 1. Raundda hiçbir puan alamazken, 2. raundda 1 kontra palding tekniğini uygulamış ve karşılığında Kore 2 direk palding, 3. raund ise İran'ın 1 çift palding tekniğine karşılık Kore 4 kontra palding teknik olarak kullanmıştır.

58 Kg Erkek Yarı Final ve Final Müsabakalarında Kullanılan Teknik ve Puanlar;

YARI FİNAL (VİE-KORE): Vietnam 1–2–3. raundlarda ve hiçbir puan alamazken Kore 1. raunda 2 direk pailling, 2. raundda 1 kucakta pailling ve 3 kucakta dolloyo çhagi, 3. raunda ise 1 direk pailling teknik uygulayarak puan almıştır.

YARI FİNAL (İRAN-THA): İran'lı sporcunun 1. raundda 2 kontra pailling ve 1 direk pailling tekniğine karşılık Thailand'lı sporcu 1 kontra pailling, 2. raunda İran'lı sporcunun 3 kontra pailling ve 1 kucakta pailling tekniğine karşılık 1 kucakta pailling ve 1 kontra pailling tekniğini uygulamış, 3. raunda ise İran 2 ön kontra pailling, 1 kontra pailling ve 1 kucakta pailling tekniğini uygularken Thailand 2 kucakta pailling ve 1 direk pailling teknik olarak kullanmış.

FİNAL (İRAN-KORE): İran'lı sporcunun 1. Raundda direk pailling tekniğine karşılık Kore'li sporcu 1 direk pailling ve 1 kontra dwit çhagi tekniğini uygulamış, 2. raundda İran'lı sporcu 1 önyak pailling ve 1 kontra pailling tekniğini uygularken Kore'li sporcu 1 kontra dwit çhagi ve 1 direk pailling tekniğini uygulamış, 3. raunda ise İran'lı sporcunun 2 kontra pailling ve 2 direk pailling tekniğine karşılık Kore'li sporcu 2 direk pailling ve 3 kontra pailling teknik olarak kullanmıştır.

62 Kg Erkek Yarı Final ve Final Müsabakalarında Kullanılan Teknik ve Puanlar;

YARI FİNAL (BRZ-ISR): Brezilya 1. raunda 1 direk pailling tekniğini uygularken İsrail 1 kontra pailling tekniğini uygulayarak puan almış, 2. raunda Brezilya'nın 1 burgu pailling ve 1 adım pailling tekniğine karşılık İsrail 1 kontra dwit çhagi ve 1 kontra pailling tekniği; 3. raunda ise Brezilya 2 kucakta pailling, 2 kontra pailling ve 1 dwit çhagi tekniklerini uygularken İsrail 2 kucakta pailling teknik olarak kullanmıştır.

YARI FİNAL (TUR-KORE): Türkiye 1. raunda 1ön kontra pailling ve 1 kucakta pailling tekniğini uygularken Kore 1 kucakta pailling, 2. raunda Türkiye'nin 2 kontra pailling, 1 direk pailling ve 1 kucakta pailling tekniğine karşılık Kore 2 kucakta pailling ve 2 direk pailling teknik olarak kullanmıştır.

FİNAL (BRZ-KORE): Brezilya'nın 1. raundda 1 direk paillinge karşılık Kore 1 kontra pailling, 2. raunda ise Brezilya 1 kontra pailling tekniğini uygularken Kore 1 direk pailling, 3. raunda Brezilya'nın 1 dwit çhagi ve 1 kontra pailling tekniğine karşılık Kore 2 ön kontra pailling, 1 çift pailling ve 1 kucakta pailling teknik olarak kullanmıştır.

67 kg Erkek Yarı Final ve Final Müsabakalarında Kullanılan Teknik ve Puanlar;

YARI FİNAL (ESP-KORE): İspanya 1. raundda 1 ön ayak pailling tekniğini uygularken Kore 1 ön ayak pailling tekniğini uygulamış; 2. raunda İspanya'nın 1 kucakta pailling tekniğine karşılık Kore 1 kontra pailling tekniği ve 3. raunda ise İspanya 2 direk pailling tekniğini uygularken Kore 2 kontra pailling ve 1 önden çift pailling teknik olarak kullanmıştır.

YARI FİNAL (NED-USA): 1. ve 2. raundlarda Hollanda'lı ve Amerika'lı sporcu hiçbir puan almazken 3. raunda Hollanda'nın 1 kucakta pailling tekniğine karşılık Amerika 2 direk pailling ve 1 kontra pailling teknik olarak kullanmıştır.

FİNAL (USA-KORE): Amerika 1. raunda 1 direk pailling ve 1 önden çift pailling tekniğini uygularken Kore 1 kontra pailling tekniğini uygulayarak puan almış; 2. raunda Amerika'nın 1 direk pailling tekniğine karşılık Kore 1 kucakta pailling tekniğini; 3. raunda ise Amerika'lı sporcunun 1 kucakta pailling, 2 kontra pailling ve 1 kucakta çift pailling tekniğine karşılık Kore'li sporcu 3 ön kontra pailling teknik olarak kullanmıştır.

72 Kg Erkek Yarı Final ve Final Müsabakalarında Kullanılan Teknik ve Puanlar;

YARI FİNAL (RUS-VEN): Rusya 1. raunda 2 direk pailling tekniğini uygularken Venedik 1 kucakta pailling tekniğini; 2. raunda Rusya hiçbir puan alamazken Venedik 1 kontra pailling tekniğini kullanmış; 3. raunda ise Rusya'nın 2 kucakta pailling, 1 kontra pailling ve 1 önden çift pailling tekniğine karşılık Venedik 1 kontra pailling ve 1 ön pailling teknik olarak kullanmıştır.

FİNAL (RUS-İRAN): Rusya 1 raundda 1 kucakta pailling tekniği kullanarak puan alırken İran 1 kucakta pailling tekniğini uygulayarak puan almış; 2. raunda Rusya hiçbir puan almazken İran 1 kontra pailling ve 1 kucakta pailling tekniğini uygulayarak puan almış; 3. raunda ise Rusya'nın 1 çift pailling tekniğine İran 2 kucakta pailling teknik olarak kullanmıştır.

78 Kg Erkek Yarı Final ve Final Müsabakalarında Kullanılan Teknik ve Puanlar;

YARI FİNAL (USA-ESP): Amerika 1. raunda 1 kucakta pailling tekniğini uygularken İspanya hiçbir puan alamamış; 2. raunda Amerika'nın 1 çift pailling ve 1 kucakta pailling tekniğine karşılık İspanya 1 direk pailling tekniğini; 3. raunda ise Amerika hiçbir puan alamazken İspanya 2 kontra çift pailling teknik olarak kullanarak puan almıştır.

YARI FİNAL (AUS-İRAN): Aus 1. raunda 1 kontra çift pailling ve 1 kucakta çift pailling tekniğini uygularken İran 3 kucakta pailling tekniğini; 2. raunda Aus'un 1 direk pailling tekniğine karşılık İran 1 kontra dolloyo ve 1 kucakta pailling tekniğini; Aus 3. raunda ise 3 çift pailling tekniğini uygularken İran 2 kontra pailling ve 1 çift pailling teknik olarak kullanmıştır.

FİNAL (İRAN-USA): İran 1. raunda hiçbir puan alamazken Amerika 2 kontra pailling tekniğinden puan almış; 2. raunda İran'ın 2 kucakta pailling tekniğine karşılık Amerika 1 çift pailling; İran 3. raunda ise 1 kucakta pailling tekniğini uygularken Amerika 1 burgu pailling teknik olarak kullanmıştır.

84 Kg Erkek Yarı Final ve Final Müsabakalarında Kullanılan Teknik ve Puanlar;

YARI FİNAL (KORE-İRAN): 1. raundda 2 kontra paillinge karşılık 1 kucakta pailling; 2. raundda 3 kontra paillinge karşılık 1 çift pailling ve 1 kucakta pailling; 3. raundda ise 2 kontra pailling ve 1 direk paillinge karşılık 2 kucakta pailling ve 1 kontra pailling teknik olarak kullanılmıştır.

YARI FİNAL (FRSA-ESP): 1. raunda 2 direk pailling ve 1 kontra pailling karşılık 1 kontra pailling ve 2 kontra ön pailling; 2. raundda ise 1 çift paillinge karşılık 1 direk pailling ve 1 naeryo çhagi; 3. raundda ise 2 direk pailling ve 1 kontra paillinge karşılık 1 kontra pailling ve 2 direk pailling teknik olarak kullanılmıştır.

FİNAL (KORE-ESP): 1. raunda 2 kontra pailling ve 1 kucakta paillinge karşılık kırmızı köşe puan alamamış; 2. raunda 1 kontra pailling ve 2 kucakta paillinge karşılık kırmızı köşe 1 direk pailling; 3. raunda ise 1 ön kontra paillinge karşılık 1 çift pailling teknik olarak kullanılmıştır.

+84 Kg Erkek Yarı Final ve Final Müsabakalarında Kullanılan Teknik ve Puanlar;

YARI FİNAL (İTA-MAR): İtalya 1. raundda 2 direk pailling tekniğini uygularken Morocco 3 kontra pailling ve 1 direk pailling tekniği; 2. raundda İtalya'nın 1 kontra pailling tekniğine karşılık Morocco 1 kucakta pailling tekniği; 3. raundda ise İtalya'nın 1 kontra pailling, 1 direk pailling ve 1 kucakta pailling tekniğine karşılık Morocco 1 direk pailling ve 1 kontra pailling teknik olarak kullanılmıştır.

YARI FİNAL (KORE-ESP): Kore 1. raundda 4 kontra pailling ve 1 kontra tolyo çhagi tekniğini uygularken, İspanya 2 kucakta pailling tekniği; 2. raundda Kore'nin 4 kucakta pailling ve 2 kontra pailling tekniğine karşılık İspanya 2 kucakta pailling tekniği, 2 kontra pailling ve 1 direk pailling tekniği; 3. raundda ise Kore'nin 1 kontra pailling tekniğine karşılık İspanya 3 direk pailling ve 2 kucakta pailling teknik olarak kullanmıştır.

FİNAL (ESP-MOR): İspanya 1. raundda 1 kontra pailling tekniğine karşılık, Morocco 2 ön kontra pailling; 2. raundda İspanya 2 kucakta paillinge karşılık Morocco 3 kucakta pailling; 3. raundda ise İspanya 2 kucakta pailling ve 1 direk pailling tekniğine karşılık Morocco 1 kontra pailling teknik olarak kullanılmıştır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

İspanyanın Madrid Kenti'nde 2005 yılında yapılan 17. Erkekler Dünya Şampiyonasında eleme müsabakaları sonucunda yarı final ve final müsabakalarına 31 sporcu katılmıştır. Yarı final ve final müsabakaları boyunca tüm rauntlarda kullanılan tekniklerin toplam puanı 277

dır. Bu toplam puanın yarı final ve final müsabakalarında raundlara göre dağılımına bakıldığında yarı finalde 1. Raundda 53, 2. Raundda 60 ve 3. Raundda 83 toplamda 196 puan, finalde 1. Raundda 18, 2. Raundda 25 ve 3. Raundda 38 toplamda 81 puan olarak dağılırken raunt arttıkça puan almanın da arttığı görülmüştür.

Genel toplam puana göre ilk sırada en sık uygulanan teknik kontra paildingdir ve 82 puan olup ikinci sırada kucakta pailding 70 puan ve üçüncü sırada direkt pailding 56 puan olarak bulunmuştur.

54 kg erkekler yarı final ve final müsabakalarında kontra pailding'i en çok uygulayan ülke Kore'dir. Ayrıca yarı final müsabakasında yukarı seviye yani kafaya vuruşta dollyo ve bandeo dollyo tekniğini uygulayan ve atak yapan sporcu yine Koreli sporcudur. 58 kg erkekler yarıfinal ve final müsabakalarında İran kontra pailding tekniğini en sık uygulayan ve bu teknikten 8 puan alan ülkedir. Direkt pailding tekniğini en sık uygulayarak 7 puan alan ve yarı finalde yukarı seviye kontra dollyo tekniğini kullanan ve atak yapan ülke Kore'dir. Yarı finalde Thailand ve İran kucakta pailding tekniğinden eşit sayıda 3 er puan almışlardır.

62 kg erkekler yarı final ve final müsabakalarında kontra pailding tekniğinin dağılımına baktığımızda yarı finalde 6 puanla en fazla Türkiye uygulamıştır. Kucakta pailding'in yarı final ve final müsabakalarındaki dağılımına göre 6 puanla en fazla tekniği uygulayan ülke ise Kore olmuştur ve aynı zamanda yarı finalde direkt paildingi tekniğini en sık uygulayan ülke olurken yüksek zor teknik olarak düşünülen naeryo çhagi tekniğini uygulamıştır.

67 kg erkekler yarı final ve final müsabakalarında toplam 4 puanla en sık kontra pailding tekniğini uygulayan ülke Kore olmuştur. Direkt pailding'i ise en fazla toplamda 4 puanla USA uygulamıştır. Kucakta pailding tekniği yarı final ve final müsabakalarında eşit dağılım gösterirken ön adım kontra paildingi en fazla uygulayan ülke yine Kore'dir. 72 kg erkekler yarı final ve final müsabakalarında kullanılan tekniklerin ve puanların dağılımı tablo 5 de görülmektedir. Kucakta pailding tekniğini 4 puanla en sık uygulayan ülke İran olmuştur. Yarı finalde kontra pailding'i en fazla uygulayan ülke ise Venedik'tir. Yarı final ve final müsabakaları 78 kg erkeklerde kullanılan tekniklerin ve puanlarının dağılımına göre kucakta pailding ve çift pailding genel toplam puanda 9 ar almıştır. Çift pailding'in puan dağılımına baktığımızda en fazla 4 puanla yarı finalde Avusturya'nın uyguladığını görmekteyiz. Kontra paildingin puan dağılımı ise yarı final ve final toplamı 4 puanı alan ülke İran'dır. Ayrıca yüksek zor teknik olarak düşünülen kontra dollyo'yu yarı finalde uyguladığını görmekteyiz.

84 kg erkekler yarı final ve final müsabakalarında kontra pailding tekniğini 10 puanla en sık kullanan ülke Kore'dir. Yarı finalde direkt pailding'i 4 puanla en sık uygulayan ülke Fransa iken 3 puan alarak ıspanya uygulamıştır. Kucakta pailding tekniğini yarı finalde en sık kullanan İran, finalde ise 3 puanla uygulayan ülke Kore olmuştur. Ayrıca yarı finalde ıspanya yüksek zor teknik olduğu düşünülen naeryo çhagi'yi uygulamıştır. Tablo 8'e göre +84 kg yarı final ve finalde toplam 9 puanla kucakta pailding tekniğini kullanan ülke ıspanyadır ve yarı finalde en sık kullanan ülke 4 puanla Kore olmuştur. Ayrıca Kore yarı finalde kontra dollyo tekniğini uygulamıştır. Kontra pailding tekniğinin dağılımına baktığımızda yarı finalde en fazla 7 puanla uygulayan ülke Kore'nin, ikinci sırada ise 4 puanla uygulayan ülkenin Morocco olduğunu görmekteyiz. Direkt pailding tekniğini yarı final ve final müsabakalarının toplam puanlarında 5 puanla en sık kullanan ülke ıspanya, 3 puanla sık kullanan ise İtalya'dır. Yapılan inceleme sonucunda kontra pailding'i en sık 31 ve direkt paildingi 18 puanla Kore uygularken, ikinci sırada 14 puanla direkt paildingi uygulayan ülke İran'dır. 18 puanla en fazla İran kucakta pailding tekniğini uygularken 16 puanla ikinci sırada uygulayan ülke Kore olmuştur. Ayrıca Kore yarı final ve final müsabakalarının bazılarında yüksek zor teknik olarak düşünülen kontra dollyo, naeryo çhagi ve bandeo dollyoyu en sık uygulayan ülke olmuştur. 5 Kore'li sporcu finale kalmış ve final müsabakalarının sonucunda 4 sporcu şampiyon olurken 1 sporcu dünya ikincisi olmuştur. 4 İran'lı sporcu finale kalmış ve bu 4 sporcudan 1 sporcu şampiyon olurken 3 sporcu dünya ikincisi olmuştur.

Sonuç olarak; 17. erkekler taekwon do dünya şampiyonasında en sık uygulanan genel teknik paildingdir. Sporcular pailding tekniğini daha çok atak yaparken kontra pailding, direkt pailding ve kucakta pailding olarak uygulamışlardır. Kontra pailding tekniğini yarı final ve final müsabakaları boyunca en sık uygulayan ve en çok 31 puanı alan

ülke Kore olmuştur. İkinci sırayı ise 14 puanla İran almıştır. Kucakta pailding tekniğini dünya şampiyonasında yarı final ve final müsabakaları boyunca ilk sırada 18 puanla en sık uygulayan ülke İran olurken ikinci sırada 16 puanla uygulayan ülke Kore olmuştur. Direkt pailding tekniğini 18 puanla en sık uygulayan ülke Kore iken, ikinci sırayı yine 5 puanla İran almıştır. Ayrıca Koreli sporcular dünya şampiyonasında yarı final ve final müsabakaları boyunca yukarı seviye yüksek zor teknik olarak değerlendirilen naeryo çhagi, dollyo çhagi ve bandeo dollyo tekniğini 7 vuruştan 4 vuruşu yapan ülke olmuştur. Diğer 3 vuruşun dağılımı ise İran 1 dollyo çhagi, Rusya pailding dollyo ve İspanya'nın uygulamış olduğu naeryo çhagi tekniği şeklindedir. Koh and Watkinson (1999), 1999 Dünya Taekwon do Şampiyonasının yarı final ve final müsabakalarında toplam 15 başa vuruş olduğunu belirtirken, 2005 Dünya Taekwon do Şampiyonası yarı final ve final müsabakalarında toplam 7 başa vuruş teknikleri uygulanmıştır.

Genel toplam puanlamasına göre kontra pailding tekniği 57 puanla yarı final müsabakalarında 16 maç ve 48 Raundda, 25 puanla final müsabakalarında 8 maç 24 Raundda; direkt pailding tekniği 41 puanla yarı final müsabakalarında 16 maç 48 Raundda, 15 puanla final müsabakalarında 8 maç 24 Raundda ve kucakta pailding tekniği ise 52 puanla yarı final müsabakalarında 16 maç 48 Raundda, 18 puanla final müsabakalarında 8 maç 24 Raundda uygulanmıştır.

KAYNAKLAR

1. Chun, R. (1975). Moo Duk Kwon Taekwon do: Korean Art of Self-Defense Vol 1. Santa Clarita, CA: Ohara Publications
2. Koh J. O, Watkinson E. J. (1999); Video Analysis Of Blows To The Head And Face At The 1999 World Taekwon Do Championships, J Sports Med Physfitness 200; 42: 348-53
3. Law, D. R; (2004). A Choice Theory Perspective on Children's Taekwon do, International Journal of Reality Fall Vol. XXIV, Number 1. 13
4. Lee, T. E; (1989). Mastering Taekwon do Ottawa, Ontario, Canada: Tae Eun Lee
5. Melhim, A. E; (2001). Aerobic and Anaerobic Power Responses to the Practise of Taekwon do, British Journal of Sports Medicine 35,4; Academic Research Library pg. 231
6. Olson, M. S; (1999). Martial art Exercise: a T. K. O in Studio Fitness, AGSM'S Health and Fitness Journal 3: 6-14
7. Pieter W; Taafle D; Heijmans J; (1990). J Heart Rate Response to Taekwon do Forms and Technique Combinations. J. Sports Med. Phys Fitness 30: 97-102
8. Young, D; (1992). Cardiorespiratory Endurance, Muscle Endurance and Flexibility: A Comparison Study of Taekwon do and Aerobic Exercise in Adult Males. PhD dissertation, Temple University

PERFECTIONISM LEVELS AND COPING STYLES OF UNIVERSITY STUDENTS

EROZKAN, A., * AGILONU, A., **

**Faculty of Education, Department of Education Sciences Muğla University, Turkey*

***Physical Education and Sports School, Muğla University, Turkey*

Abstract

The aim of this study is to compare the relationships between university students' perfectionism and coping styles. Gender, socio-economic status and parenting styles differences were also searched in this context. For this purpose 300 (150 females; 150 males) students were randomly recruited from Muğla University of Physical Education and Sports School. Main instruments are Information Form, Frost Multidimensional Perfectionism Scale and Coping Styles Inventory (9,18).

SPSS for WINDOWS was used for data analyses. The group differences were tested by *t*-test and *F* statistics. Correlational statistics was also employed to search for relationships between perfectionism and coping styles. The findings showed that there is a difference between the gender and SES according to the scores of the university students that they got from the subdimensions of perfectionism "concern over mistakes" and "personal standards"; parenting styles according to the scores that they got from "parental criticism" and "parental expectations"; the gender and parenting styles according to the scores that they got from the subdimensions of coping styles "seeking external helping" and "active planning". The results are discussed in the light of previous findings and in the context of perfectionism and coping styles, conducting future research for implications as well.

Key-words: *Perfectionism, coping styles, university students.*

Perfectionism, a construct that has been important in mainstream personality study for many years, has come into greater prominence as a legitimate area of psychological concern within the past 20 years. Freud placed the desire for perfection as an aspect of the narcissistic personality that in turn clearly falls within the realm of neurotic disorders (20).

Perfectionism has been conceptualized as a multidimensional construct, with both adaptive and maladaptive aspects (8).

Adaptive perfectionism involves setting high (but achievable) personal standards, a preference for order and organization, a sense of self-satisfaction, a desire to excel, and a motivation to achieve positive rewards. Maladaptive perfectionism involves unrealistically high standards, intense ruminative concern over mistakes, perceived pressure from others to be perfect, a perceived large discrepancy between one's performance and personal standards, compulsive doubting of one's actions, and motivation to avoid negative consequences (4).

Frost et al. made clear their definition of perfectionism was based on those features of the construct that seemed to be recurring in the literature. They considered the four major tendencies were a level of concern over mistakes in performance; a vague sense of doubt about the quality of one's performance; the importance of parental expectations and evaluations; and an overemphasis on precision, order, and organization. The FMPS is reported to have six subscales: Concern Over Mistakes (CM) (reflecting negative reactions to errors), Personal Standards (PS) (setting high standards for evaluation), Parental Expectations (PE) (the belief that one's parents set very high standards), Parental Criticism (PC) (the perception that one's parents were overly critical), Doubts About Actions (D) (the tendency to doubt one's ability), and Organization (O) (the importance placed on orderliness). (10)

Coping styles, the behavioral and cognitive responses that individuals use when they encounter stressors, have also been shown to have well-established moderating effects. For example, there is a

myriad of studies supporting the relationship between so-called maladaptive coping responses and psychological distress (1).

The most widely used definition of coping is that offered by Lazarus and Folkman (16): "Constantly changing cognitive and behavioral efforts to manage specific external and/or internal demands that are appraised as taxing or exceeding the resources of the person". Some coping strategies might serve as protective functions by regulating the negative emotions associated with stress or generating alternative solutions, thus reducing the health-damaging consequences of stress, whereas others may exacerbate the effects of stress and contribute to maladaptation. In this point, a conceptual distinction between functional and dysfunctional coping strategies has been made.

When examine the connection between perfectionism and coping styles, it can be see that, there is a dearth of research in literature. The evidence suggests that certain dimensions of perfectionism are associated with maladaptive coping, whereas other dimensions are related to adaptive components.

For example, Hewitt et al. assessed 121 psychiatric in- and outpatients from a large psychiatric hospital on measures of perfectionism, coping, and depression. Their results were interesting in that they suggested that self-oriented perfectionism and emotion-oriented coping (the tendency to focus on negative affective reactions) were positively associated with depression and that emotion-oriented coping interacted with self-oriented perfectionism to predict depression. (13)

Using a similar methodology but assessing college students, found that perfectionism and coping predicted emotional adjustment but yielded no evidence for moderation. Also using university students and assessing the relationship between distress symptoms and measures, did not find an interaction between coping and perfectionism. Dunkley and Blankstein were not interested in the moderating effects of coping; rather, they investigated two possible mechanisms that could mediate the relation between self-critical perfectionism and distress. However, the conclusions from these studies are limited, as all of the measures were assessed concurrently within a cross-sectional study design. Although the interaction between coping style and perfectionism is of interest empirically, the nature of this relationship also has considerable conceptual merit. (19,10,2,3)

According to the context above, the determination of relations between perfectionism which is very important on coping styles and the presentation of the effects of these important concepts on university students make up the aim of this study.

METHOD

Participants: In this study, the descriptive statistics was used. The sample set of the research was taken from Physical Education and Sports School of Muğla University (Muğla/Turkey) by the random set sampling method. The participants were 300 students (150 females; 150 males) who participated in the study voluntarily. The mean age of the participants was 21. 20 years with a standard deviation of 2. 20 years.

Table: 1 Characteristics of the Sample

FACTOR	VARIABLES	N	%
GENDER	Male	150	50
	Female	150	50
SES	Low	104	35
	Middle	119	40
	High	77	25
MEL	Literate	30	9
	Primary School Graduate	42	14
	Second. School Graduate	65	22
	High School Graduate	90	30
	University Graduate	73	25

FEL	Literate	28	6
	Primary School Graduate	35	12
	Second. School Graduate	56	21
	High School Graduate	99	34
	University Graduate	82	27
PAR. STY.	Authoritarian	60	20
	Democratic	61	20
	Dismissing	59	20
	Protective	71	24
	Inconsistent	49	16

SES: Socioeconomic Status; MEL: Mother's Education Level;
FEL: Father's Education Level; PAR. STY.: Parenting Styles

Instruments: Three instruments were used to collect data in the study: First, Information Gathering Form -developed by researchers-second, Frost Multidimensional Perfectionism Scale (MPS) -originally developed by Frost, Marten, Labart & Rosenblate that was later adapted to Turkish by Mısırlı-Taşdemir and third, Coping Styles Inventory (CSI) -Coping Questionnaire for International Students originally developed by Ozbay that was later adapted to Turkish by Ozbay and Sahin (9,17,18).

Information Gathering Form (IGF): This form that was developed by researchers was used to determine socio-demographical characteristics -gender, SES, mother's and father's education level, parenting styles- of the university students.

Multidimensional Perfectionism Scale (FMPS): The FMPS that was originally developed by Frost et al., (1990) was used to evaluate the perfectionistic propensities of the individuals. The FMPS is a 35-item instrument designed to measure perfectionism. Each item uses a 5-point Likert-type scale (1- disagree strongly, 5- agree strongly). Initially 67 items, the scale was refined to 35 items and factor analysis used to define six factors: Concern Over Mistakes (9 items), Personal Standards (7 items), Parental Expectations (5 items), Parental Criticism (4 items), Doubts About Actions (4 items) and Organization (6 items). Frost et al. (1990) reported internal consistency reliabilities for the subscales as Concern Over Mistakes,. 88; Personal Standards,. 83; Parental Expectations,. 84; Parental Criticism,. 84; Doubts About Actions,. 77; and Organization,. 93. Cronbach's alpha for the total scale was. 90. Strong validity coefficients have been reported for the MPS subscales, the measure relates in expected directions with other measures of perfectionism, and it correlates with measures of psychological well-being (10,19, and 21). The FMPS was translated to Turkish, and reliability, and validity studies of the scale were carried out with a Turkish sample of 489 students (17). The results of the construct validity study, using principal component analysis with varimax rotation showed that the instrument had six identifiable dimensions with Eigen values over 1. Bartlett Sphericity is 4961. 42. The results of the reliability study showed that the test-retest correlation coefficients ranged between. 63 and 87. Mısırlı-Taşdemir, reported internal consistency reliabilities for the subscales as Concern Over Mistakes, 77; Personal Standards, 63; Parental Expectations, 71; Parental Criticism, 65; Doubts About Actions, 61; and Organization, 87. Cronbach's alpha for the total scale was 80. (17)

Coping Styles Inventory (CSI): The CSI that was originally developed by Ozbay was used to evaluate the coping styles of the individuals. The Coping Styles Inventory is a 43-item instrument designed to measure coping styles, the behavioral and cognitive responses that individuals use when they encounter stressors. Each item uses a 5-point Likert-type scale (0- never, 4- usually/always). Initially 56 items, the scale was refined to 43 items and factor analysis used to define six factors: Turning to religion (6 items), Seeking External Helping (9 items), Active Planning (10 items), Emotional-Behavioral Disengagement (7 items), Biochemical Disengagement (4 items), Acceptance-Cognitive Restructuring (7 items). The CSI was translated to Turkish, and reliability, and validity studies of the scale were carried out with a Turkish sample of 494 students (18). The results of the construct validity study, using principal component analysis with varimax rotation showed that the instrument had six identifiable dimensions

with Eigen values over 1. Bartlett Sphericity is 7266. 99. The results of the reliability study showed that the test-retest correlation coefficients ranged between. 56 and 89. Ozbay and Sahin, reported internal consistency reliabilities for the subscales as Turning to religion 89; Seeking External Helping. 81; Active Planning. 75; Emotional-Behavioral Disengagement. 62; Biochemical Disengagement. 56; Acceptance-Cognitive Restructuring. 56.

Analysis: SPSS for WINDOWS was used for data analyses. The group differences were tested by *t*-test and *F* statistics with Tukey post comparison range test. Correlational statistics was also employed to search for relationships among all variables.

Findings: Gender differences on perfectionism and coping styles were tested by *t*-test.

The *t* test results -As seen in Table 2- showed that the gender differences are existing on concern over mistakes and personal standards subdimensions of perfectionism and seeking external helping and active planning subdimensions of coping styles. In the study, related to perfectionism, on the gender evaluation may be thought as; boys are more concerned over mistakes and they got higher scores on personal standards than girls. On the other hand, girls are more seeking external helping and they got higher scores on active planning than boys.

Table: 2 Gender Differences on Perfectionism and Coping Styles

FACTOR	VARIABLES	N	Mean	SD	<i>t</i>	<i>p</i>
Concern Over Mistakes	Female	150	3. 10	1. 30	2. 21	0. 03
	Male	150	3. 44	1. 21		
Personal Standards	Female	150	2. 99	1. 29	2. 20	0. 03
	Male	150	3. 30	1. 20		
Parental Expectations	Female	150	3. 30	0. 99	0. 27	0. 79
	Male	150	3. 39	0. 98		
Parental Criticism	Female	150	3. 49	1. 15	0. 55	0. 59
	Male	150	3. 37	1. 18		
Doubts About Actions	Female	150	3. 70	1. 13	1. 18	0. 24
	Male	150	3. 53	1. 08		
Organization	Female	150	3. 17	1. 26	0. 70	0. 49
	Male	150	3. 29	1. 29		
Turning to Religion	Female	150	3. 29	1. 29	1. 48	0. 14
	Male	150	3. 44	1. 34		
Seeking External Helping	Female	150	3. 47	1. 32	2. 40	0. 02
	Male	150	3. 03	1. 12		
Active Planning	Female	150	3. 42	1. 32	2. 01	0. 04
	Male	150	3. 16	1. 39		
Disengagement (E/B)	Female	150	3. 60	1. 01	0. 83	0. 40
	Male	150	3. 48	0. 98		
Disengagement (Biochemical)	Female	150	3. 42	0. 99	1. 46	0. 15
	Male	150	3. 57	1. 04		
Cognitive Restructuring	Female	150	3. 53	1. 13	1. 26	0. 21
	Male	150	3. 65	1. 18		

Socio-economic status differences on perfectionism and coping styles tested by *F* test.

The *F* test results -As seen in Table 3- showed that the socio-economic status differences are existing on concern over mistakes and personal standards subdimensions of perfectionism and seeking external helping and active planning subdimensions of coping styles. In the study, related to perfectionism, on the socio-economic status evaluation may be thought as; individuals from low socio-economic level are more concerned over mistakes and they got higher scores on

personal standards than high and middle levels. On the other hand, there are no socio-economic status differences on coping styles.

Table: 3 Socioeconomic Status Differences on Perfectionism and Coping Styles

FACTOR	VARIABLES	N	Mean	SD	F	p
Concern Over Mistakes	Low	104	3.64	1.40	4.65	0.01
	Mid	119	3.38	1.23		
	High	77	3.22	1.17		
Personal Standards	Low	104	3.36	1.17	5.15	0.00
	Mid	119	3.00	0.94		
	High	77	2.81	1.06		
Parental Expectations	Low	104	3.63	1.07	1.73	0.18
	Mid	119	3.53	0.99		
	High	77	3.40	0.97		
Parental Criticism	Low	104	3.62	1.06	1.02	0.36
	Mid	119	3.52	1.00		
	High	77	3.49	0.96		
Doubts About Actions	Low	104	3.45	1.35	1.55	0.21
	Mid	119	3.34	1.27		
	High	77	3.29	1.22		
Organization	Low	104	3.59	1.30	1.32	0.27
	Mid	119	3.48	1.21		
	High	77	3.41	1.18		
Turning to Religion	Low	104	3.08	1.06	0.99	0.40
	Mid	119	3.19	0.99		
	High	77	3.05	1.09		
Seeking External Helping	Low	104	3.50	1.01	0.79	0.46
	Mid	119	3.40	0.98		
	High	77	3.37	0.96		
Active Planning	Low	104	3.62	1.28	0.83	0.43
	Mid	119	3.56	1.24		
	High	77	3.52	1.23		
Disengagement (E/B)	Low	104	3.85	1.30	1.48	0.23
	Mid	119	3.64	1.21		
	High	77	3.89	1.32		
Disengagement (Biochemical)	Low	104	3.62	0.95	1.09	0.34
	Mid	119	3.66	0.89		
	High	77	3.72	0.99		
Cognitive Restructuring	Low	104	3.85	1.39	1.67	0.19
	Mid	119	3.69	1.32		
	High	77	3.61	1.29		

Parenting styles differences on perfectionism and coping styles were tested by *F* test.

The *F* test results -As seen in Table 4- showed that the parenting styles differences are existing on subdimensions of perfectionism and seeking external helping and active planning subdimensions of coping styles. In the study, related to perfectionism, on the parenting styles evaluation may be thought as; individuals from authoritarian families got higher scores on parental criticism and parental expectations than others. On the other hand, individuals from authoritarian families are more seeking external helping and they got higher scores on active planning than others.

Table: 4 Parenting Styles Difference on Perfectionism and Coping Styles

FACTOR	VARIABLES	N	Mean	SD	F	p
Concern Over Mistakes	Authoritarian	60	3.49	0.79	1.50	0.22
	Democratic	61	3.29	0.66		
	Dismissing	59	3.40	0.73		
	Protective	71	3.41	0.73		
	Inconsistent	49	3.36	0.69		
Personal Standards	Authoritarian	60	3.86	0.93	1.23	0.29
	Democratic	61	3.83	0.89		
	Dismissing	59	3.90	0.92		
	Protective	71	3.94	0.94		
	Inconsistent	49	3.99	0.98		
Parental Expectations	Authoritarian	60	4.00	0.97	3.09	0.04
	Democratic	61	3.55	0.92		
	Dismissing	59	3.64	0.79		
	Protective	71	3.68	0.81		
	Inconsistent	49	3.69	0.78		
Parental Criticism	Authoritarian	60	3.55	0.99	4.01	0.02
	Democratic	61	3.04	0.85		
	Dismissing	59	3.08	0.86		
	Protective	71	3.09	0.86		
	Inconsistent	49	3.00	0.83		
Doubts About Actions	Authoritarian	60	3.80	0.96	1.20	0.30
	Democratic	61	3.68	0.92		
	Dismissing	59	3.81	0.97		
	Protective	71	3.69	0.90		
	Inconsistent	49	3.59	0.88		
Organization	Authoritarian	60	3.50	0.79	1.14	0.32
	Democratic	61	3.44	0.75		
	Dismissing	59	3.41	0.74		
	Protective	71	3.54	0.79		
	Inconsistent	49	3.34	0.69		
Turning to Religion	Authoritarian	60	3.70	0.86	0.90	0.41
	Democratic	61	3.75	0.82		
	Dismissing	59	3.71	0.85		
	Protective	71	3.80	0.89		
	Inconsistent	49	3.65	0.79		
Seeking External Helping	Authoritarian	60	3.98	0.97	3.68	0.03
	Democratic	61	3.49	0.82		
	Dismissing	59	3.59	0.87		
	Protective	71	3.55	0.85		
	Inconsistent	49	3.59	0.87		
Active Planning	Authoritarian	60	3.90	0.90	4.08	0.02
	Democratic	61	3.32	0.74		
	Dismissing	59	3.41	0.77		
	Protective	71	3.41	0.77		
	Inconsistent	49	3.48	0.81		
Disengagement (E/B)	Authoritarian	60	3.51	0.79	0.30	0.74
	Democratic	61	3.43	0.74		
	Dismissing	59	3.41	0.71		
	Protective	71	3.49	0.77		
	Inconsistent	49	3.49	0.77		

	Inconsistent	49	3.54	0.78		
Disengagement (Biochemical)	Authoritarian	60	3.40	0.79	0.65	0.53
	Democratic	61	3.51	0.72		
	Dismissing	59	3.41	0.77		
	Protective	71	3.50	0.79		
	Inconsistent	49	3.38	0.72		
Cognitive Restructuring	Authoritarian	60	3.63	0.81	0.91	0.41
	Democratic	61	3.77	0.88		
	Dismissing	59	3.79	0.75		
	Protective	71	3.65	0.83		
	Inconsistent	49	3.68	0.81		

Correlations between perfectionism and coping styles are examined through Pearson. There are positive and middle level significant relations between concern over mistakes and personal standards ($r=0.40$, $p<0.01$); parental expectations ($r=0.41$, $p<0.01$); parental criticism ($r=-0.49$, $p<0.01$); doubts about actions ($r=-0.47$, $p<0.01$); organization ($r=0.40$, $p<0.05$); turning to religion -positive and low level- ($r=0.38$, $p>0.05$); seeking external helping ($r=0.46$, $p<0.05$); active planning -negative and middle level- ($r=-0.44$, $p<0.05$); disengagement (e/b) ($r=0.39$, $p<0.05$); disengagement (biochemical) ($r=0.33$, $p<0.05$); cognitive restructuring -negative and middle level- ($r=-0.40$, $p<0.05$). Other correlations were given on Table: 5.

Table: 5 Correlations between Perfectionism and Coping Styles

VAR.	COM	PS	PE	PC	DAA	O	TR	SEH	AP	E-BD	BD	A-CR
COM												
PS	0.40**											
PE	0.41**	-0.41*										
PC	0.49**	-0.38**	0.42*									
DAA	0.47**	-0.47**	0.32*	0.35*								
O	0.40*	0.41**	-0.41*	-0.40	-0.45**							
TR	0.38*	0.40	0.33	0.23*	0.32*	0.40*						
SEH	0.46*	-0.49*	0.45*	0.38*	0.42*	-0.38*	-0.38*					
AP	-0.44*	0.48**	-0.42*	0.48*	-0.44*	0.45*	0.40*	-0.48*				
E-BD	0.39*	-0.37	0.41	0.35*	0.38	-0.38*	0.32*	0.41*	-0.41*			
BD	0.33*	-0.43*	0.40*	0.40	0.30*	-0.43	-0.49*	0.40*	-0.45*	-0.37*		
A-CR	-0.40*	0.48**	-0.40*	0.23*	-0.41*	0.46*	0.44*	-0.40*	0.41**	-0.42*	-0.48*	

** $p<0.01$, * $p<0.05$.

Conclusion

In this context emphasize that there are differences between males and females related to perfectionism and coping styles, -in this study, self-oriented perfectionism (SOP) is improved by males; females are used emotion-focused coping styles than males- this finding support our study. (14,9,10,11,12,13,17,5,6,7)

Maladaptive perfectionism struct (refers to a set of self-defeating thoughts and behaviors aimed at reaching excessively high unrealistic goals -including overly critical self-evaluations-) and maladaptive coping, is a process which damages interpersonal relations. As personality can't be mentioned without the improvement of interpersonal relations, the individuals who have this kind of perfectionism and coping should be identified and psychological counseling with groups and group psychotherapy can be provided for social support.

In interpersonal relations the desire to be accepted, approved, supported and belonged are quite important for all people. From the point of achieving these, performing maladaptive perfectionism and maladaptive coping may cause some problems in interpersonal relations. In order not to experience a negative process in the context of adjustment to other individuals and life and to determine their lifetime goals upon their potentials, the individuals who are use the maladaptive coping with their tendencies of overly perfectionistic may attend to interpersonal and cognitive behavioral counseling programs (5). These programs provide interpersonal achievement, understanding others, unconditional acceptance etc. Moreover similar studies may be carried out with larger samples from faculties, schools of higher education and high school students. This may help explain the obstacles related to rejection sensitivity and attachment styles in interpersonal relations.

In addition, as noted by Dunkley et al., the link between perfectionism, coping, and emotional adjustment is an important question because the nature of these relationships would greatly inform the direction of therapeutic intervention. (3). Three possibilities are evi-

dent. First, if perfectionism is a relatively stable personality dimension unaffected by coping, then perfectionism may not be easily altered by short-term interventions typically found in university counseling contexts. Second, if perfectionism affects emotional adjustment through its impact on coping, then therapeutic intervention may be more usefully directed toward enhancing or changing coping strategies rather than attempting to alter deeply entrenched dimensions of personality. Third, certain coping styles or strategies may be more (or less) effective when mediated by perfectionistic tendencies. If perfectionism mediates coping, then students with certain kinds of personality characteristics (perfectionism) would be better able to implement adaptive coping strategies or to profit from them. The implication would be that the efforts of counselors to help students develop healthy coping behaviors might not be enough; they may also need to help students develop adaptive perfectionistic qualities (e. g., high standards, organization) while discouraging maladaptive perfectionism (e. g., decreasing concerns about making mistakes).

References

1. Chang, E. C. Hope, problem-solving ability, and coping in a college student population: Some implications for theory and practice. *Journal of Clinical Psychology*, 54, 953-962. (1998).
2. Dunkley, D. M., & Blankstein, K. R. Self-critical perfectionism, coping, hassles, and current distress: A structural equation modeling approach. *Cognitive Therapy and Research*, 24, 713-730. (2000).
3. Dunkley, D. M., Blankstein, K. R., Halsall, J., Williams, M., & Winkworth, G. The relation between perfectionism and distress: Hassles, coping, and perceived social support as mediators and moderators. *Journal of Counseling Psychology*, 47, 437-453. (2000).
4. Enns, M. W., Cox, B. J., & Clara, I. P.. Adaptive and maladaptive perfectionism: Developmental origins and association with depression proneness. *Personality and Individual Differences*, 33, 921-935. (2002)

5. Erözkan, A. *Romantik İlişkilerde Reddedilmeye Dayalı İncinebilirlik Bilişsel Değerlendirme ve Başaıkma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, KTÜ-SBE, Trabzon. (2004a).
6. Erözkan, A. Üniversite öğrencilerinin sınav kaygısı ve başaıkma davranışları. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12, 12-35. (2004b).
7. Erözkan, A. Üniversite Öğrencilerinin Mükemmeliyetçilik ve Depresyon Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi" VIII. *Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi*, Marmara Üniversitesi, 21-23 Eylül, İstanbul. (2005).
8. Flett, G. L. & Hewitt, P. L. *Perfectionism. Theory, Research and Treatment*. American Psychological Association: Washington. (2002).
9. Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C., & Rosenblate, R. The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*, 14, 449-468. (1990).
10. Frost, R. O., Marten, P., Lahart, C., & Rosenblate, R. The development of perfectionism: A study of daughters and their parents. *Cognitive Therapy and Research*, 15, 469-490. (1991).
11. Hewitt, P. L., & Flett, G. L. Dimensions of perfectionism in unipolar depression. *Journal of Abnormal Psychology*, 102, 98-101. (1991a).
12. Hewitt, P. L., & Flett, G. L. Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment and association with psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 456-470. (1991b).
13. Hewitt, P. L., Flett, G. L., & Endler, N. S. Perfectionism, coping and depression symptomatology in a clinical sample. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 2, 47-58. (1995).
14. Hollender, M. H. Perfectionism: A neglected personality trait. *Journal of Clinical Psychiatry*, 39, 384. (1978).
15. Kopp, M. S., Skrabski, A., & Szedmak, S. Psychosocial risk factors, inequality and self-rated morbidity in a changing society. *Social Science and Medicine*, 51, 1351-1361. (2000).
16. Lazarus, R. S., & Folkman, S. *Stress, Appraisal and Coping*. New York: Springer. (1984).
17. Mısırlı-Taşdemir, Ö. Üstün yetenekli çocuklarda mükemmeliyetçilik, sınav kaygısı, benlik saygısı, kontrol odağı, öz-yeterlilik ve problem çözüme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon. (2004).
18. Özbay, Y. ve Şahin, B. Stresle Başaıkma Tutumları Envanteri. IV. *Rehberlik ve Psikolojik Danışma Kongresi*, Ankara Üniversitesi, 1-3 Eylül, Ankara. (1997).
19. Rice, K. G., & Lapsley, D. K. Perfectionism, coping, and emotional adjustment. *Journal of College Student Development*, 42, 157-169. (2001).
20. Slade, P. D., & Owens, R. G. A dual process model of perfectionism based on reinforcement theory. *Behavior Modification*, 22, 372-390. (1998).
21. Slaney, R. B., & Ashby, J. S. Perfectionists: Study of a criterion group. *Journal of Counseling and Development*, 74, 393-398. (1996).

S-004

THE STUDY FOR DEVELOPING "A STRESS SCALE" FOR SPORTSPEOPLE

Arkun Tatara¹, Serdar. Tok², Süleyman Morali², Mustafa Engür²

¹Ege University School of Psychology, İzmir;
arkuntatar@yahoo.com

²Ege University School of BESYO, İzmir

ABSTRACT

The aim of this study was to develop and introduce to the area of application a scale for sportspeople, which would evaluate in general the level of stress they are undergoing and measure their stress level. The scale has been designed in two parts to measure private and sport lives. The study for developing the scale also consists of two stage. In the first stage, we began with preparing the items which would form the content of the scale within literature. 200 items (100 items for each scale) have been constituted by researchers in order to provide a large item pool. In the first stage, the 200 item scale was applied to 170 people. Item analysis was carried out on the data and in this way, the item number for the follow up study was determined as 135. In the second stage, the sample was formed by 210 sportsman. Depending on the scale content, one of the scales was named "Stress Related to Private Life", and the other was named "Stress Related to Sport Life". As can be seen from the names, the naming was done with regard to the environment in which stress occurred, not to the structural components of stress. For the experts working in the field of sports psychology, the measuring of the psychological abilities that effect the sports people's performances carry great importance in the theory and application. In the literature of sports psychology, especially during the last decade several scale have been developed in order to measure the psychological characteristics that the sports people possess. However, in the literature of sports psychology, the number of scale developed to measure the various psychological characteristics of the sports people in the Turkish population is very few. A scale which measures the level of stress in sports people in the Turkish population has not been encountered in the literature. In this respect the aim was to provide benefit to the area with this study.

Keywords: stress, developing scale, sport, sport life, private life

EFFECTS OF AUGMENTED FEEDBACK ON CARDIOPULMONARY RESUSCITATION SKILL ACQUISITION AND RETENTION

SARAÇ, L.

*Middle East Technical University, Physical Education and
Sports Department*

Keywords: cardiopulmonary resuscitation,
augmented feedback

Introduction

Cardiopulmonary Resuscitation Cardiopulmonary resuscitation (CPR - a combination of rescue breathing and chest compressions) is crucial to save lives when cardiac arrest occurs. It was stated as one of the greatest inventions in the history of a medicine (Pearn, 2000). It makes difference between life and death, because it takes very short time (3-4 minutes) for permanent brain damage or death to occur in the case of cardiac arrest. Additionally, the majority of the cardiac arrests take place outside the hospital (Lewis, Fulstow, and Smith, 1997). When we consider such a short duration for saving lives, bystanders have crucial responsibility to help the victims while waiting for medical care. It is also very important that everyone should have knowledge of CPR. Additionally, in order to provide acquisition and retention of CPR skills during emergency situations, effective teaching methods should be applied. Since CPR is a psychomotor skill, one of the most used methods for skill acquisition is usage of feedback.

Feedback refers to performance-related information the individual receives during and after executing the skill. Augmented feedback is one of the types of feedback that improves motor skill acquisition. Two types of augmented feedback is known; knowledge of results (outcome of performing a skill), and knowledge of performance (movement characteristics associated with performing the skill). According to the used manikins and the equipment, knowledge of results (KR) type of augmented feedback was used in the present study.

Purpose of the Study

The aim of this study was to explore the role of augmented feedback on the acquisition and retention of cardiopulmonary resuscitation (CPR).

Method

Forty six male (mean age = 22.55, SD = 1.22) and fifty seven female (mean age= 22.39, SD= 1.41) forth year university students participated to the study. Control group (n= 49) and treatment group (n=58) was given a standard CPR training for six hours. After training they were evaluated for their CPR skill performance by using skill reporter manikin. Treatment group was given an augmented feedback of their psychomotor performance related with their chest compression and breathing skills. They were reevaluated after getting feedback. Following to 11 weeks both control and the treatment group evaluated again for their retention skills.

Results

An independent samples t-test was conducted to compare the cardiopulmonary resuscitation skill performance of both control and the treatment groups in terms of their initial scores. According to the results, no significant difference founded between the control and treatment group's initial scores (before the treatment) of the CPR skills ($p \leq 0.05$).

Additionally, an independent samples t-test was conducted to evaluate the hypothesis that retention of CPR skill performance of the treatment group improved after getting augmented feedback compared to control group. The test was significant for some elements of CPR skills. Students in treatment group performed better ($M = 40.63$, $SD = 29.17$) than the control group ($M = 24.64$, $SD = 26.69$) in terms of percentage of correct ventilations $t(101) = 2.9$, $p = .005$. Additionally, treatment group ventilated slower ($M = 2.59$, $SD = 3.30$) compared to the control group ($M = 4.57$, $SD = 3.82$) $t(101) = -2.77$, $p = .007$.

Independent t-test was conducted to evaluate whether there is a significant difference between initial and the final performance (11 weeks time interval) of students in control group. The results indicated that time interval causes CPR skill decay. Average volume of ventilations (ml) decreased (initial score: $M = 1123.03$, $SD = 210.39$; final score: $M = 1068.21$, $SD = 280.29$) $t(55) = 2.20$, $p = .030$; number of too little ventilations increased (initial score: $M = 0.5$, $SD = 1.17$; final score: $M = 1.01$, $SD = 2.17$) $t(55) = -2.3$, $p = .025$; number of correct compressions decreased (initial score: $M = 85.55$, $SD = 37.51$; final score: $M = 69.78$, $SD = 40.51$) $t(55) = 2.46$, $p = .017$; number of too shallow compressions increased (initial score: $M = 18.67$, $SD = 33.05$; final score: $M = 29.87$, $SD = 36.08$) $t(55) = -2.207$, $p = .032$; number of wrong hand position increased (initial score: $M = 6.67$, $SD = 19.02$; final score: $M = 16.85$, $SD = 35.79$) $t(55) = -2.20$, $p = .008$; and number of too low hand positions increased (initial score: $M = 1.87$, $SD = 11.69$; final score: $M = 12.46$, $SD = 32.04$) $t(55) = -2.74$, $p = .008$.

A one-way repeated measures ANOVA was conducted to compare the CPR skill performance scores of the treatment group at Time 1 (prior to feedback) Time 2 (following the feedback) and at Time 3 (11 weeks follow-up). Results revealed that there were significant differences among three times of measurement in terms of average volume of ventilations, $F(2, 45) = 5.707$, $p = 0.006$, eta squared. 202; average number of ventilations per min, $F(2, 45) = 6.409$, $p = 0.004$, eta squared. 222; minute volume of ventilations, $F(2, 45) = 3.505$, $p = 0.038$, eta squared. 135; number of correct ventilations, $F(2, 45) = 27.056$, $p = 0.000$, eta squared. 546; percentage of correct ventilations, $F(2, 45) = 26.558$, $p = 0.000$, eta squared. 541; number of too much ventilations, $F(2, 45) = 10.540$, $p = 0.000$, eta squared. 319; number of too little ventilations, $F(2, 45) = 3.426$, $p = 0.041$, eta squared. 132; number of too fast ventilations, $F(2, 45) = 17.094$, $p = 0.000$, eta squared. 432; number of correct compressions, $F(2, 45) = 19.057$, $p = 0.000$, eta squared. 459; percentage of correct ventilations, $F(2, 45) = 18.206$, $p = 0.000$, eta squared. 447; number of too shallow compressions, $F(2, 45) = 12.668$, $p = 0.000$, eta squared. 360; and number of wrong hand placement during compression, $F(2, 45) = 3.426$, $p = 0.041$, eta squared. 132. Results of one-way repeated measures ANOVA can be seen in Table 1.

Table 1. Repeated measures ANOVA results for CPR performance of treatment group

	Wilks' Lambda	F	Sig.	Partial Eta Squared
Ventilations				
Average volume (ml)	.778	5.707	.006	.202
Average number per min. (#/min)	.778	6.409	.004	.222
Minute volume (ml/min)	.865	3.505	.038	.135
Number correct	.454	27.056	.000	.546
Percent correct (%)	.459	26.558	.000	.541
Too much	.681	10.540	.000	.319
Too little	.868	3.426	.041	.132
Too fast	.568	17.094	.000	.432
Compressions				
Number correct	.541	19.057	.000	.459

Percent correct (%)	.553	18.206	.000	.447
Too shallow	.640	12.668	.000	.360
Wrong hand position	.868	3.426	.041	.132

Test of within subjects effects

	df	F	Sig.	Partial Eta Squared
Ventilations				
Average volume (ml)	2	5.359	.006	.104
Average number per min. (#/min)	2	4.377	.015	.087
Minute volume (ml/min)	2	5.191	.007	.101
Number correct	2	24.804	.000	.350
Percent correct (%)	2	24.400	.000	.347
Too much	2	9.805	.000	.176
Too little	2	2.464	.091	.051
Too fast	2	14.616	.000	.241
Compressions				
Number correct	2	15.346	.000	.250
Percent correct (%)	2	15.068	.000	.247
Too shallow	2	8.187	.001	.151
Wrong hand position	2	6.299	.003	.120

Means and standard deviations of one-way repeated measures ANOVA demonstrated that CPR skill performance of the treatment group at Time 1, Time 2, and at Time 3 was changed over a time.

Especially, student improved their CPR performance after having a feedback. It can be seen from Table 2 that, students increased their percentage of correct ventilations, and compressions.

Table 2. CPR skill performance scores comparing three test administration for the treatment group.

	Mean			SD		
	1 st Test	2 nd Test	3 rd Test	1 st Test	2 nd Test	3 rd Test
Ventilations						
Average volume (ml)	1082.97	931.37	966.80	297.85	106.62	237.02
Average number per min. (#/min)	3.95	4.10	3.80	.85	.75	.77
Minute volume (ml/min)	4245.10	3816.38	3674.46	1325.96	787.89	1104.11
Number correct	2.70	6.76	4.06	3.35	2.30	2.91
Percent correct (%)	26.93	67.14	40.63	33.38	23.04	29.17
Too much	5.80	2.48	3.95	4.40	2.45	3.67
Too little	1.17	0.59	1.61	2.29	1.31	2.67
Too fast	4.04	.70	2.59	3.95	1.51	3.30
Compressions						
Number correct	76.34	110.25	82.29	39.66	16.18	39.74
Percent correct (%)	62.97	91.19	68.31	32.95	13.82	32.95
Too shallow	28.55	4.61	20.17	40.78	10.44	28.76
Wrong hand position	5.82	4.59	18.21	11.84	9.92	35.12

Discussion

The importance of CPR skills has been commonly recognized by the world. Many researches have been conducted to find better ways to teach this life saving skill. Chamberlain et al (2002) stated that most of the people who attended conventional CPR classes failed to acquire the necessary skills, and the skills that were acquired declined appreciably over the subsequent 6-9 months. Many reasons declared for these unsuccessful attempts to teach CPR by the Chamberlain et al (2003). The complexity of the course content, teaching styles of the instructors are some of the examples causing to unfavorable outcomes of the CPR courses.

The results of the present study demonstrated that provision of augmented feedback resulted in improvements in the CPR skills being taught. However, there was a deterioration of CPR skills after 11 weeks following the six hours training.

References

1. Chamberlain, D. A., Hazinski, M. F., Education in resuscitation, *Resuscitation* 59 (11), 11-43, 2003.
2. Chamberlain, D. A., Smith, A., Woollard, M., Colquhoun, M., Handley, A., Leaves, S., Kern, K. B, Trials of teaching methods in basic life support. (3): Comparison of simulated CPR performance after first training and at 6 months, with a note on the value of re-training, *Resuscitation*, 53 (2), 179-187, 2002.
3. Lewis, R. M., Fulstow, R., Smith G. B., The teaching of cardiopulmonary resuscitation in schools in Hampshire, *Resuscitation*, 35 (1), 27-31, 1997.
4. Pearn, J., Successful cardiopulmonary resuscitation outcome reviews, *Resuscitation* 47, 311-316, 2000.

Physical Activity Habits, Exercise Stages of Change and Sports Preferences of METU English Preparatory School Students: A Pilot Study

EBEM, Z. *; İNCE, M. L. **; ÇİÇEK, Ş**.

*Pamukkale University, Sports Science and Technology Department

** Middle East Technical University, Physical Education and Sports Department

Introduction

Regular physical activity (PA) can positively influence the health of people (4). According to the multidimensional health model, regularly active individuals can improve their physical fitness as well as the social, mental, and emotional characteristics. PA patterns established in the childhood, adolescence, and adulthood can determine quality of life in the later stages of life (9,3).

Findings indicate that a large reduction in PA occur in transition from high school to University (2). Evidence of moderate to low PA participation of university students implies that this reduction become chronic as students get older.

One of the models that have the most empirical investigation and support for explaining PA level and exercise behavior is the transtheoretical model (TTM). This model has the potential to provide a complete picture of exercise stage of change as well as allow conclusions to be drawn about what constructs or variables need to change (8). TTM includes five stage of readiness for exercise behavior. These stages include pre-contemplation (not thinking about making changes in exercise behavior), contemplation (thinking about making changes but not immediately), preparation (planning to make changes within the next 30 days and may already be making small changes), action (initiated the change in the last 6 months), and maintenance (maintained the change more than six months). In the last stage (maintenance), individuals continue to work in order to prevent from relapse.

Identifying the PA levels and exercise stages of change of students who have just graduated from high school and entered the university can provide information for the restructuring the PA setting in the university to meet the needs of this population. To our knowledge, there is limited knowledge about the PA levels and exercise stage of change of these students in Turkey. Therefore, the purposes of this study were to examine the physical activity levels, exercise stages of change, and sports preferences of students who had just graduated from high school and entered the university in Turkish context.

Method

Participants were 89 METU English Preparatory School students. 63 of them were male (70. 8%) and 26 of them were female (29. 2%). Mean age of the students' was 18. 97 ± 1. 21. Participants completed a questionnaire including four parts. In the first part, students answered questions related with their demographic characteristics as age, gender. In the second part, they filled the Turkish version of "International Physical Activity Questionnaire" (IPAQ) (7). In the third part, students answered the short version of "Exercise Stage of Change" scale (6). The last part of the questionnaire was about the sport and physical activity preferences. Students checked or write the activities that they liked to participate. Descriptive statistics was used for the analysis of data.

Results

According to IPAQ evaluation, results showed that students' mean MET score was 2877. 92 ± 3042. 09. IPAQ scores indicated that 21. 3% of the students were physically inactive, 44. 9% of them were moderately active, and 33. 8% of them were highly active. Exercise stages of change results indicated that 2. 2% of them in pre-contemplation stage (not interested in exercising), 11. 2% of them were in contemplation stage (aware of exercising but not taking ac-

tion), 11. 2% of them were in preparation stage (planning to change their behavior toward exercising but still there was no regular exercising), 4. 5% of them were in taking action stage (involving in a regular exercise program less than 6 months), 3. 4% of them were in maintenance stage (exercising regularly for 6 months or more), and 67. 4% of them were in relapse. The most preferred physical activities (sports) were swimming (53. 9%), walking (42. 7%), soccer (41. 6%), basketball (36%), tennis (36%), and table tennis (31. 5%).

Discussion

According to the findings, students' physical activity habits that they carried from high school to university were not satisfying. Most of them were moderately active or inactive. They were performing the physical activity not on a regular basis according to the IPAQ and exercise stages of change levels. This finding is similar to the previous evidence in the same population of other countries. Many young adult who start studying at university do not meet current physical activity recommendations (1,5). Therefore, focusing on the PA setting, and the quality of PA courses offered by the physical education and sport departments to increase the PA levels of university students seem to be important.

In conclusion, there is an immediate need to prepare interventions including physical activity courses, and recreational activities based on the students' interest for the participants of this study. In future, replication of this study in different universities with higher sample size is suggested.

REFERENCES

1. Dinger, M. K. (1999). Physical activity and dietary intake among college students. *American Journal of Health Studies*, v. 15, n. 3, pp. 139-48.
2. Douglas, K. A., Collins, J. L., & Warren, C. (1997). Results from the 1995 National College Health Risk Behavior Survey. *Journal of American College Health*, 45, 55-66.
3. Fish, C., Nies, M. (1996). Health Promotion Needs of Students in A College Environment. *Public Health Nurs.*, 13, 104-111.
4. Irwin, J. D. (2004). Prevalence of University Students' Sufficient Physical Activity: A Systematic Review. *Perceptual and Motor Skills*, 98, 927-943.
5. Lowry, R., Galuska, D. A., Fulton, J. E., Wechsler, H., Kahn, L., & Collins, J. L. (2000). Physical activity, food choice, and weight management goals and practices among U. S. college students. *American Journal of Preventive Medicine*, 18, 18-27.
6. Marcus BH, Simkin L. R. (1993). The stages of exercise behavior. *Journal of Sports Med. Phys. Fit.*, 33, 83-8.
7. Öztürk, M., (2005). Üniversitede eğitim öğretim gören öğrencilerde uluslararası fiziksel aktivite anketinin geçerliliği ve güvenilirliği ve fiziksel aktivite düzeylerinin belirlenmesi [Bilim Uzmanlığı Tezi]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
8. Prochaska, J. O., Velicer, W. F. (1997). The Transtheoretical Model of Health Behavior Change. *Am J Health Prom.*, 12, 38-48.
9. Sparling, P. B., Snow, T. K. (2002). Physical Activity Patterns in Recent College Alumni. *Res Q Exerc Sport*, 73, 200-205.

THE EFFECTS OF INTERSCHOLASTIC SPORTS PARTICIPATION ON ACADEMIC ACHIEVEMENT AND BEHAVIORAL DEVELOPMENT OF JUNIOR HIGH GRADES STUDENTS

*ÖCAL K., *KOÇAK S.

* Muğla Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

** ODTÜ Beden Eğitimi ve Spor Bölümü

The purpose of this study was to determine the effects of interscholastic sports participation on academic achievement and behavioural developmental of junior high grades students of basic education schools in Turkey. The subjects of this study were 651 eight grade students from fifteen different basic education schools which are randomly selected during 2004-2005 academic year in Nevşehir. Required data were collected by student's data record folders (SPDRF) provided by the schools administrations. The 'student progress data record folders' (SPDRF) which composed of 16 parts and includes all kinds of information about students which has been regularly recorded by class guidance counselors during education. First, descriptive statistics were used to define demographic data of this study. Second one-way analysis of variance (Tukey HSD) and t-test (Pearson correlation) were used to assess the effect of demographic variables and interscholastic sports participation on grade point average and high school entrance exam scores as academic success, and behavioural development of students. Third analysis of covariance was applied to indicate the effects ratio of interscholastic sports participant by controlling other variables, affected on dependent variables. Results indicate that interscholastic sports participations have positive effects on grade point average, attendance rate, individual development and high school entrance exam scores. Results indicate that demographic variables of students such as income, family size, parents education level, family configuration and interscholastic sports participation are the determinants of academic success, behavioral development level, attendance rate, and high school attendance exam scores. Beside this, team individual sports participants have higher grade point average, high school entrance exam scores, individual development scores, and attendance rate when compared with team sports participants. Finally the interscholastic sports participation explains the 9 % of total variance in grade point average, 21% of total variance in individual development level, % 34 of total variance in high school exam scores and 21. 4 % of total variance in attendance rate when the other variables are under control.

Key words: Interscholastic sports, academic success, behavioural development, socio-economic status.

ORFF ÖĞRETİSİ TEMELİNDE MÜZİK-HAREKET VE DANS ÖĞRETİM PROGRAMININ RİTİM BECERİLERİ GELİŞİMİ ÜZERİNE ETKİSİ

ALTAY,F*. ; TETİK, D*;

Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu

Beden eğitimi dersiyle birlikte çocukta fiziksel, duyuşsal, devinışsel ve psiko-motor alanda gelişim olması beklenir. Genellikle, beden eğitimi derslerinde öğrencinin yaşantısı etkileşim süresinde öğretmenin ne yaptığını ve ne söylediğini doğrudan yansıtır.. Beden eğitimi dersinde kullanılan öğretim stillerinin yanı sıra, ritim eğitiminin, Beden Eğitimi dersindeki ritim hareketlerinden küçük kas gruplarından büyük kas gruplarına yönelik hareketlerin öğretimde etkili olacağı üzerinde durulmaktadır. (Mcmurray, 1976). Koordinatif yetiler arasında yer alan ritim yetisi; hareketi içten ve dıştan gelen ritimlere göre gerçekleştirir. Ritim yetisi sesli yardımcı araçlar yardımıyla yapılan çalışmalarla (Orff çalgıları vurmalı çalgılar) müziği hareketlerle doğaçlama yoluyla geliştirilebilir (Doğan ve Altay, 1996). Orff'un elementer müzik ve hareket eğitimi, insanın bütün duyu ve algılayma organlarını kapsar ve bunları çalıştırır.. Orff'un eğitimsel planının özünde kişilerin kendi özgün müziklerini yaratabilmek için bir ritmik, melodik hazine ve armonik model oluşturmalarına yardımcı olmaktadır (Tevetoğlu, 2005).

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırma grubu; Daha önceden dans eğitimi almamış olan rasgele örneklemeye yöntemi ile belirlenmiş 26 öğrenciler kız, 8 erkek olmak üzere toplam 34 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırma Deseni:

Bu çalışmada araştırma deseni G1 T1 Ritim becerileri eğitimi T2 olarak düzenlenmiştir.

Veri Toplama Aracı

Değerlendirme üç uzman hakem tarafından tempolu: 3 puan, tempolu-temposuz: 2 puan, temposuz: 1 puan olarak yapılmıştır. Devinışsel alan beceri uygulamasını yaptıktan hemen sonra kendi performans durum düzeyine ait iki soru ve kendi bilişsel durum,bilgi düzeyine ait sekiz soruluk öz değerlendirme anketleri ile yapılmıştır. Kovar, (1995) tarafından hazırlanan sekiz ve iki maddeden oluşan ayrı iki anket Türkiye de yapılmış bir güvenilirlik çalışması olmadığı için İngiliz dili uzmanlarınca İngilizceden Türkçeye çevrilmiş ve. İki çeviri Spor Bilimleri ve Teknolojisi eğitim bölümü uzmanları ve araştırmacı tarafından ortak bir karar ile anket oluşturulmuş ve anket tekrar dil bilimi ve eğitim uzmanı tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Anketin iki İngilizce formu karşılaştırılarak anlam bakımından farklılık olup oluşmadığına bakılmıştır.

Verilerin Toplanması:

Çalışmada kullanılacak anketin Türkçe formu dans eğitimi almamış 39 öğrenciye 15 gün arayla iki kez uygulanarak iki uygulama arasındaki tutarlılığa bakılmış grubun farklı zamandaki görüşlerinin 1. anketin 3. maddesinde en az %. 74 benzer düzeyde olduğu ortaya çıkmış, 1,2,4,5,6,7,8. maddelerine ilişkin güvenilirlik alfa kat sayısı hesaplanmış ve 0. 76 bulunmuştur. 2. anketin 1,2. maddelerine ilişkin güvenilirlik alfa katsayısı (Cronbach's alpha) hesaplanmış, öğrenciler için. 78 çıkmıştır. Ritim becerileri uygulanırken kullanılan pop müzik (4/4), jazz (4/4), klasik müzik (4/4), pop müzik (4/4), pop müzik (4/4), latin (4/4) ve her denek hareket dizisini hızlı tempoda (allengro: dakikada 124-168 impuls) dir. Beden eğitimi dersinde müzik-hareket eğitimine uygun ritim kalıplarına ait sekiz saatlik ders planı kullanılmıştır. Ritim becerileri küçük kas gruplarından büyük kas gruplarına doğru seçilmiştir. Bunlar parmak vuruşu, topuk vuruşu, el vuruşu, yürüme, aerobik adımları 1, aerobik adımları 2 olmuştur. Değerlendirme, ritim becerileri müzikle uygulanırken 3 uzman hakem tarafından aynı anda yapılmıştır. Ön test sonrası sekiz tane 40'ar dakikalık ritim-hareket eğitimi dersi verilmiştir. Bu çalışmada vücutlarını tanımları, ritim

elemanlarını fark etmeleri ve gelişime açık olan motor tepkilere dayalı bir müzik-hareket eğitimi programı uygulanmıştır. Çalışmada müzik öğretmeni C. Orff ve müzik-hareket-dans eğitimi üzerine çalışmış olan Delcrouze'nin belirlediği yöntemle bağlı müzik ve hareket programı kullanılmıştır. Orff öğretisi temelinde müzik, hareket ve dans öğretim programı, beden eğitimi ritim eğitimi programlarına dayandırılarak hazırlanmıştır. Sekiz ders videoya kayıt yapılmış ders sonrası uzman ve araştırmacı tarafından değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Ölçüm yapan kişiler arası güvenirlik tekrarlı ölçümlerde tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sınıfçı korelasyon tekniği ile hesaplanmıştır (Hazar,2000). R: 0. 71 çıkmıştır. Tablo 1 'de her hareket dizindeki R değerleri gösterilmiştir.

Tablo 1. Farklı Zamanlarda Değerlendirme Yapan Üç Kişinin Hareket Dizini için Hesaplanan R Değerleri

Hareket Dizini	R
Parmak vuruşu	0. 68
El Vuruşu	0. 48
Ayak Vuruşu	0. 57
Yürüme	0. 84
Aerobik 1	0. 74
Aerobik 2	0. 82

Tablo 1'de Sınıfçı korelasyonlar üç ölçüm yapan kişinin R: 0. 48 ile 0. 84 arasındadır. Elde edilen verilerin aritmetik ortalamaları, standart sapmaları hesaplanarak ön test-son test verileri t testi, iki soruluk anketin karşılaştırılmasında Bağımlı gruplarda iki yüzde arasındaki farkın anlamlılık testi, sekiz soruluk öz değerlendirme anketi analizinde Ki-kare testi kullanılmıştır. İstatistiksel hesaplamalarda güven aralığı. 05 olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Ritim becerileri öğrenimi devinışsel alan ön test-son test uzman puanlarının ortalama ve standart sapma sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Ritim Becerileri Öğrenimi Devinışsel Alan Ön Test-Son Test Uzman Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

		Kişi	X	Ss
1. Parmak vuruşu	1. ölçüm	34	1,97	,76
	2. ölçüm	34	2,83	,29
2. Ayak vuruşu	1. ölçüm	34	1,43	,39
	2. ölçüm	34	2,59	,40
3. El vuruşu	1. ölçüm	34	1,22	,35
	2. ölçüm	34	1,88	,47
4. Yürüme	1. ölçüm	34	1,78	,54
	2. ölçüm	34	2,59	,43
5. Aerobik 1	1. ölçüm	34	1,98	,71
	2. ölçüm	34	2,67	,47
6. Aerobik 2	1. ölçüm	34	1,81	,66
	2. ölçüm	34	2,69	,42

Tablo 2' de En yüksek aerobik 2 adımlarının ikinci ölçümü, en düşük el vuruşu birinci ölçümü aritmetik ortalama değerleridir. Araştırmamızda Orff öğretisi temelinde müzik-hareket ve dans öğretim programının ritim becerileri öğrenimi devinışsel alan ön test-son test uzman puanları ortalamaları arasında farka bakılmıştır ön test-son test sonuçları Tablo3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. Orff Öğretisi Temelinde Müzik-Hareket ve Dans Öğretim Programının Ritim Becerileri Öğrenimi Devinışsel Alan t Testi Sonuçları

Değişkenler	x	Ss	t	p
1. parmak vuruşu	-,85	,84	-5,877*	,000
2. ayak vuruşu	-,15	,52	-12,807*	,000
3. el vuruşu	-,66	,65	-5,913*	,000
4. yürüme	-,81	,51	-9,148*	,000
5. aerobik 1	-,68	,55	-7,217*	,000
6. aerobik2	-,88	,59	-8,637*	,000

Tablo 3'de uzman sonuçlarının aritmetik ortalamaları üzerinden yapılan t testi analiz sonucunda öğrencilerin parmak vuruşu, ayak vuruşu, el vuruşu, yürüme, aerobik1 adımları, aerobik2 adımları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur (p<0. 05).

Orff öğretisi temelinde müzik-hareket ve dans öğretim programının ritim becerileri öz değerlendirme ön test-son test yüzde sonuçları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin Öz Değerlendirmelerinin Ön Test-Son Test Yüzde değerleri

1. Müziğin Ritmine Uygun Bir Şekilde Hareket Edebildiniz mi?	Seçenekler	Ön test %	Son test %
	Evet	29,4	64. 8
	Ara sıra	70,6	35. 2
2. Ritme Uymaya Çalışırken Kendinizi Ne kadar Bilinçli Hissettiniz	Seçenekler	%	%
	Biraz Bilinçli	85,3	76. 5
	Çok Bilinçli	14,7	23. 5

Tablo 3'de öz değerlendirme anketinin " müziğin ritmine uygun bir şekilde hareket edebildiniz mi?" sorusuna ön test sonuçların da % 29. 4 öğrenci evet, % 70. 6 öğrenci ara sıra demiştir. Aynı sorunun son test sonuçlarına verilen cevaplar % 64. 8 evet diyen öğrenci, %35. 2 ara sıra diyen öğrenci olmuştur.

Öz değerlendirme anketin 1. sorusunda niteliksel bir değişken yönünden aynı bireylerde iki değişik zamanda elde edilen iki yüzde arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Sonuçlar Tablo5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Öz Değerlendirme Birinci Soru Ön Test-Son Test Sonuçları

SORU 1	N	x	Ss	z
Ön test	34	2. 41	0. 92	3. 76
Son test	34	2. 35	0. 94	

P<0. 05

Öz değerlendirme anketinin 1. sorusun da ön test-son test sonuçları, bağımlı iki yüzde arasında ki farkın istatistik açıdan anlamlı bulunmuştur (z=3. 76; p<0. 05).

Öz değerlendirme anketin 2. sorusunda niteliksel bir değişken yönünden aynı bireylerde iki değişik zamanda elde edilen iki yüzde arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Sonuçlar Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Öz Değerlendirme İkinci Soru Ön Test-Son Test Sonuçları

SORU 2	N	x	Ss	z
Ön test	34	2. 14	0. 35	3. 63
Son test	34	2. 23	0. 43	

P<0. 05

Öz değerlendirme anketinin 2. sorusun da ön test-son test sonuçları, bağımlı iki yüzde arasındaki farkın istatistik açıdan anlamlı bulunmuştur ($z=3.63$; $p<0.05$).

Orff öğretisi temelinde müzik-hareket ve dans öğretim programında dansa ilişkin öğrenci görüşleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Orff Öğretisi Temelinde Dansa İlişkin Öğrenci Görüşleri

Sorular	Seçenekler	B.	%	E.	%	toplam	%							
1. Cinsiyet	Bayan	26	76,5			26	76,5							
	Erkek			8	23,5	8	28,5							
2. Müzik Dinlemeyi Sever misiniz?	Evet	26	76,5	8	23,5	34	100							
	Hayır													
3. Hangi Tür Müzikleri Seversiniz? (Sadece 3 tercih)	Seçenekler	1. Tercih				2. Tercih				3. Tercih				
		B.	%	E.	%	B.	%	E.	%	B.	%	E.	%	toplam
	Klasik	16	61,5	6	75									22
	Yumuşak Rock	7	26,9	8	100	8	30,8	6	75					29
	Caz	2	7,69			1	3,84	2	25	4	15,4	2	25	11
	Sert Rock			2	25	2	7,69							4
	Big Band					2	7,69	2	25	1	3,84			5
	Country	1	3,84			2	7,69	4	50	2	7,69	4	50	13
	Blues					2	7,69							2
	Eskiler					5	19,2	2	25	6	23,1	2	25	15
	Soul					4	15,4			2	7,69			6
	Rap									11	42,3	8	100	19
4. Dans Etmeyi Sever misiniz?	Seçenekler	Kişi	%											
	Evet	28	82,4											
	Hayır	6	17,7											
5. Ne Kadar İyi Dans Ettiğiniz Düşünüyorsunuz?	Seçenekler	Kişi	%											
	Hiç Dans Edemem	8	23,5											
	Ortalama Dansçıyım	24	70,6											
	Çok İyi Dans Edirim	4	11,8											
6. Müzikle Ritim Tutabileceğinizi Düşünüyor musunuz?	Seçenekler	Kişi	%											
	Evet	27	79,4											
	Hayır	7	20,6											
7. Dans Ederken Müziğin Vuruşlarına Uygun Bir Şekilde Hareket Ettiğinizi Düşünüyor musunuz?	Seçenekler	Kişi	%											
	Evet	23	67,6											
	Hayır	11	32,4											
8. Bir Dans Eğitimcinden Ders Aldınız mı?	Seçenekler	Kişi	%											
	Evet	1	2,94											
	Hayır	33	97,1											

Soru 2'ye göre, çalışmaya katılan öğrencilerin %100'ü müzik dinlemeyi seviyor. Soru 3'e göre çalışmaya katılan bayan öğrencilerin %

61,5'i ve erkek öğrencilerin % 75'i birinci tercih olarak klasik müziği seçiyor. Bayan öğrencilerin % 26,9'u ve erkek öğrencilerin %100'ü

birinci tercih olarak yumuşak rock müziğini seçerken bayan öğrencilerin % 30,8'i ve erkek öğrencileri % 75'i ikinci tercih olarak seçmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışma sonucunda ön test-son test ölçümlerinde yapılan t testi analiz sonucunda öğrencilerin parmak vuruşu, ayak vuruşu, el vuruşu, yürüme, aerobik 1 adımları, aerobik 2 adımları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($p < 0.05$). Kovar, (1995) Beden eğitimi dördüncü sınıf öğrencilerinde tempo farklılığını nasıl algıladıkları konusunda yaptığı araştırmada 14 erkek 34 bayan denekle çalışmıştır. Cinsiyetler arasında farka bakmış ve aralarında anlamlı bir fark bulamamıştır. Canlı hakem değerlendirmesinde gruplar arasında fark bulamamıştır. Araştırmamızda cinsiyet farkına bakılmaksızın hareket dizini ön test-son test değerleri arasında ki farka bakılmış ve anlamlı bir fark bulunmuştur. Araştırmamızda cinsiyet arası farklılıklara bakılmadığı için çalışmamızın sonucunu desteklememektedir.

Schleuter (1984) yaptığı çalışmada, farklı ritim yapılarına göre doğru fiziksel tepkiler verme yeteneğinin zamanla gelişen, olgunlaşan bir durum olması nedeniyle geniş kas hareketlerini yapmanın küçük kas hareketlerine nazaran daha zor olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmamızda ritme uygun tepki vermede büyük kas gruplarına ait yüzde sonuçlarının, küçük kas gruplarına ait yüzde sonuçlarına oranla daha yüksek çıkmıştır. Schleuter'in 1984 yılında yaptığı çalışma, araştırma sonuçlarımızı destekler nitelikte değildir. Duke'un (1989) yaptığı çalışmasında üniversitede öğrenimine devam etmekte olan öğrencilerin benzer tempoya sahip olmalarına karşın farklı melodileri birbirlerinden farklı tempoya sahipmiş gibi algıladıklarını oysaki aynı melodik yapıdaki müzik parçalarının ritimlerini doğru algıladıklarını ortaya koymuştur. Araştırmamızda seçilen müzikler eğitim uzmanları, araştırmacı ve müzikoloji uzmanı tarafından seçilmiştir. Günlük yaşamımızda duyduğumuz müziklere yakın müzikler seçilmiş ama buna rağmen klasik müzik de devinışsel alan hareketi olan el vuruşunun aritmetik ortalamasının düşük çıkması araştırma sonuçlarımızı desteklemektedir.

Araştırmamız sonucunda Orff öğretisi temelinde müzik-hareket ve dans öğretim programının ritim becerileri uygulamasında etkili olduğu anlaşılabılır. Zachopoulou ve arkadaşları (2003) yapmış oldukları çalışmada Orff ve Dalcroze'un uyguladıkları yönetime bağlı olarak, 10 hafta süreli müzik ve beden egzersizi programının ritmik beceri seviyesini etkileyip etkilemeyeceğini araştırmak olmuştur. 34 kız, 38 erkek bu çalışma da yer almış deneklerin yarısına Orff öğretisi temelinde müzik-hareket ve dans öğretim programı verilmiştir. Kontrol grubuna ise haftada iki kez serbest oyun etkinliği verilmiştir. Elde edilen sonuçlar müzik ve egzersizin bu çalışmada yapılan tüm ritmik hareketlere önemli etkide bulunduğunu gözler önüne sermiştir ve özel programın öğrencilerin becerilerinin artırılmasına katkıda bulunabileceği sonucuna varılmıştır. Bu sonuçlar bizim araştırmamızı destekler niteliktedir.

Öğrencilerin dansa ilişkin görüşlerinde müzik türü seçimlerinde farklılıklar ortaya çıkmıştır. Erkek öğrencilerin % 100'nün rap müzik, bayan öğrencilerin % 61,5'i klasik müziği beğenmektedirler. Öğrencilerin % 82,4'ü dans etmeyi sevdiğini, % 17,7'sinin sevmedikleri görülmektedir. Öğrencilerin % 23,5'i hiç dans edemediklerini, % 70,6'sı ortalama bir dansçı olduklarını, % 11,8'i çok iyi bir dansçı olduklarını düşünmektedirler. Öğrencilerin % 79,4'ü ritim tutabileceklerini, % 20,6'sı ise hiç ritim tutamayacaklarını düşünmektedirler. Öğrencilerin % 67,6'sı müzik çalarken müziğin ritmine ayak uydurabileceklerini % 32,4'ü ayak uyduramayacaklarını düşünmektedirler. Öğrencilerin % 2,94'ü dans eğitimi almışken, % 97,1'i dans eğitimi almadıklarını belirtmişlerdir. Kovar 1995'de yaptığı çalışmada deneklerin % 64'ünün dans etmeyi sevdiğini, sadece 4 deneğin formal bir dans eğitimi gördüğünü, % 78'inin müziğin temposuna ayak uydurabildiklerini, % 62'sinin de dans ederken tempolarını koruyabildiklerini belirtmiştir. Bu çalışma araştırmamızı destekler niteliktedir.

KAYNAKLAR

- 1- Altay, F., Doğan, F. (1996). **Sportif Ritmik Cimnastik**. Ankara: Ünal Ofset.
- 2- Certain Rhythmic Responses of Primary Grade Children. **Journal of Research in Music Education**, 32 (1), 23-29.
- 3- Kovar, S. K. (1995). Emporia State University.
- 4- McMurray, M. L. (1976). **Music in Elementary Education**. New York.
- Mosston, Ashwarth, (2000).
- 5- Schleuter, S., & Schleuter, L. (1984). The Relationship of Grade Level Sex Differences to
- 6- Tevetioğlu, G. (2005). Orff Schulwerk Yaklaşımı ve Pedagojik Yaklaşımları Ankara; Yayınlanmamış Lisans Tezi.

SIKLET SPORCULARINDA SAĞLIKSIZ KİLO VERME YÖNTEMLERİNİN KULLANIM SIKLIĞI ve BU YÖNTEMLERE BAĞLI OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN YARIŞMA SIRASI ve SONRASI OLUMSUZLUKLAR

*Cem KURT**İmran KURT*Fatih ÇATIKKAŞ

*Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu /İZMİR

** Osman Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi-Bioistatistik ABD/ESKİŞEHİR

GİRİŞ

Boks,güreş, halter, judo, karate, taekwon-do vb. sporlar siklet sporları olarak tanımlanmaktadır. Bu sporlarla ilgilenen siklet sporcuları; iyi bir görüntü, sikletlerinde yarışabilme, yarışma avantajı, düşük siklette yarışarak başarılı olma gibi nedenlerden dolayı kilo kontrolüne gereksinim duyarlar; (1-2) ancak pratikte durum böyle değildir. Çünkü bu sporcular kilo kontrolü yerine yarışmadan saatler-dakikalar önce sıvı kısıtlaması yaparak yada hiç sıvı almayarak,sauna, diüretik, laxative, kusma, ishal, lavman, su ve hava geçirmez elbise kullanımı gibi sağlıksız kilo verme yöntemlerini kullanarak hızlı kilo vermeyi ve yarışmadan hemen sonrada verilen kiloları almayı tercih ederler. (3-4)

Yarışmadan kısa bir süre önce sağlıksız yöntemlerle kilo verme ve yarışmanın hemen ardından kaybedilen kiloları yerine koyma davranışı "yoyo benzeri sendrom" olarak kabul edilmektedir. (5). Özellikle güreşçiler, yarışma sezonunda haftalık ortalama olarak 2 – 4. 5 kilo verip-alırlar. (1)

Bu sağlıksız yöntemlerle ani kilo verip almalar sporcunun hem performansını hem de sağlığını olumsuz etkilemektedir. Bu olumsuzluklar çok geniş olmakla birlikte kısaca şu şekilde sınıflandırılabilir;

A) Psikolojik ve Sosyal Olumsuzluklar

- Öfke,konfüzyon,depresyon,gerilim,uyuşukluk,sosyal yaşamdan uzaklaşma,intihar eğilimi (6-7-8)
- Akademik performansta düşme (ders başarısı) (9-10)
- Kısa süreli bellekte ve bilişsel davranışlarda bozulma (7-9)
- Anorexia nervosa, bulimia nervosa, binge eating gibi yeme bozuklukları (11-12-13)

B) Fizyolojik ve Fonksiyonel Olumsuzluklar

- Puberte sporcularında büyüme geriliği (14)
- Serum Protein seviyesinde azalma (9)
- Glikojen depolarında ve glikojen resentezinde bozulma (15)
- Hipoglisemi (9)
- Termoregülasyon sistemine ait bozukluklar ve ısı yaralanmaları-na karşı duyarlılık (9)
- Kardiyak output ve stroke volümde azalma, kalp hızında artma (9)
- Plazma ve kan volümünde azalma (16)
- Kardiyak aritmiler (17)
- Dehidratasyon, sıvı ve elektrolit dengesizliği (17-18)
- Uzun süreli hypoestrogenemia ya bağlı, kemik mineral yoğunluğu kaybı, skolyoz tarzı postür bozuklukları ve stress kırığı riski. (1-17)
- Serum İmmunoglobulins konsantrasyonunda azalmaya bağlı, immun sistem depresyonu ve her türlü enfeksiyona maruz kalma riski (19)
- Sağlıksız kilo verme, ergojenik yardımcı ve diüretik kullanımına bağlı kolesterol metabolizması değişiklikleri ve tromboz riski (20)
- Endokrin fonksiyonlarda değişiklik ve vital organlarda hasar (14)

- Hormonal fonksiyonlarda bozulmaya bağlı menstrual bozukluklar (Menarch'in gecikmesi, amenore vb.) (1)

C) Performans Kriterleri

- Kuvvet, dayanıklılık ve güçte azalma (21-22)
- Laktat toleransında azalma (21)
- MaxVO2 de azalma (16)

D) Kompleks Olumsuzluklar.

- Female athletes triade (bozulmuş yeme davranışı, amonere,osteopozis-osteopenia) (1-9-17)
- Erken yaşlanma
- Sporcu Ölümleri (23)

Siklet sporlarında sağlıksız kilo verme yöntemlerinin kullanımı yeni bir trend değildir. Amerikan Spor Hekimliği Koleji 1975 yılında yayımladığı bir bildiri ile özellikle siklet sporcularını ve antrenörleri sağlıksız kilo verme yöntemlerinin sağlığa olumsuz etkileri konusunda uyarılmıştır. (24)

1997 yılında, Amerika da üç güreşçinin ani kilo verme yüzünden aniden ölümü, Amerikan Spor Hekimliği Kolejinin bildirisinin önemsenmediğinin kanıtıdır. (23)

YÖNTEM

Çalışmaya; 31 farklı il ve 6 farklı branştan rasgele seçilen ve yaş ortalaması 20±5 yıl olan toplam 204 siklet sporcusu alındı. Bu sporcuların 70'i (%34. 1) Milli sporcu olmakla birlikte 137'si (%67. 2) bayan ve 67'si (32. 8) erkektir. Çalışmada, sporculara sağlıksız kilo verme yöntemlerinin kullanım sıklıklarını tespit etmek için hazırlanan 17 soruluk bir anket uygulandı. Anketin hazırlanmasında literatürden elde edilen bilgiler ve The Michigan State Weight Control Survey'in (Dummer, ve ark., 1987) modifiye formu kullanıldı (25).

BULGULAR

TABLO I: Sporcuların Branşlara Göre Dağılımı

Branş	Frekans (%)
Taek-wando	52. 9
Güreş	15. 7
Karate	15. 2
Judo	14. 2
Box	1. 5
Kick Box	0. 5

Sporcuların %78. 5'i hızlı kilo vermek amacıyla birden çok yöntemle birlikte kullanmaktadır. Sporcuların %58. 9'u kullandığı yöntemlerle amacına ulaştığını bildirmekle birlikte %16. 1'inin hızlı kilo vermek amacıyla yeni yöntem arayışları vardır. Hızlı kilo verme yöntemlerini yarışma dışı zamanlarda da sık sık uygulayanların oranı ise %15. 6'dır.

TABLO II: Kaybedilen Vücut Ağırlığı ve Zaman İlişkisi

	Ortalama Vücut Ağırlığı Kaybı (kg)	Frekans (%)
Yarışmadan Birkaç Saat Önce (n=11)	3. 64±2. 66	5. 2
Yarışmadan Birkaç gün önce (n=30)	3. 50±1. 17	19. 1
Yarışmadan Birkaç hafta önce (n=77)	4. 25±1. 82	40. 7
Yarışmadan 1 Ay Önce (n=33)	4. 42±2. 05	16. 5
Bir Aydan Daha Uzun Sürede	6. 21±5. 61	18. 6

(n=34)

Bir çalışmada güreşçilerde bir haftalık kilo kaybı ortalama 3 kg olarak bulunmuştur (2). Bu tespit bizim çalışmamızdakiyle benzerdir.

TABLO III: Kilo verme davranışında etkili kişilere göre sporcu frekansı (%)

ETKİLEYEN KİŞİ	FREKANS (%)
Sporcunun Kendisi	44. 3

Antrenörüm	35. 5
Arkadaşım	10. 3
Başka bir sporcudan	8. 9
(değişik branş)	

Brezilyada yapılan bir çalışmada sporcuların sağlıklı kilo vermede antrenörlerin %27 oranında etkili olduğu saptanmıştır (26). Bizim çalışmamızda ise bu oran %35. 5 olarak bulundu.

TABLO IV: Hızlı kilo verme amacıyla en sık kullanılan yöntemlere göre sporcu frekansı (%)

YÖNTEM	FREKANS (%)
Su ve Hava Geçirmez Kıyafet Kullanımı (Impermeable Suit)	42. 9
Öğün Atlama	41. 5
Sauna	35. 1
Mevsime Uygun Olmayan Kıyafet Kullanımı	34. 6
Karbonhidrat Tüketmeme	31. 2
Aç Kalma	30. 7
Şeker Tüketmeme	28. 3
Tek Tip Besinle Beslenme	23. 4
Şiddetli Egzersiz	23. 4
Sıvı Kısıtlaması	18. 5
Bilinçsiz Diyet	18. 0
Özel Isıtılmış Salonda Antrenman	17. 1
Yağ Tüketmeme	14. 6
Tuz Tüketmeme	13. 7
Katı Diyet	8. 3
Diüretik Kullanımı	7. 3
Diet Hapı	4. 9
Laxative (Müşil) Kullanımı	4. 9
Yağ Yakıcı İlaç Kullanımı (karnitin vb.)	4. 9
Kusma	3. 4

Sıklet sporcuları tarafından hızlı kilo vermek amacıyla en sık kullanılan yöntemler sırasıyla; % 42. 9 su ve hava geçirmez kıyafet kullanımı, % 41. 5 Öğün atlama, % 35. 1 sauna ve % 34. 6 mevsime uygun olmayan kıyafet kullanımıdır.

Amerika Birleşik Devletlerinde Güreşçiler üzerinde yapılan bir çalışmada Besin kısıtlaması %81, Sauna Kullanımı %51, su ve hava geçirmez elbise kullanımı %42 ve özel ısıtılmış salonda antrenmanla kilo kaybı % 78 oranında bulunmuştur (17)

TABLO V: Yarışma sırasında ve sonrasında yönetime bağlı en sık karşılaşılan olumsuzlukların sporcu frekansı (%)

Yarışma Sırasında	FREKANS (%)	Yarışma sonrasında	FREKANS (%)
OLUMSUZLUK		OLUMSUZLUK	
Halsizlik	66. 3	Aşırı yorgunluk	24. 5
Kramp	20	Sinirlilik	20. 1
Kas gerginliği	19	Aşırı Yeme İsteği	20. 1
Baş dönmesi	17. 1	Performansta Düşme	20. 1
Solunum güçlüğü	13. 2	Fazla Kilo Alma	14. 7
Ağrı	10. 7	Tansiyon Düşmesi	12. 3
Sakatlık	7. 3	İştahsızlık	11. 3
Kalp çarpıntısı	6. 8	Kramp	11. 3
Titreme	3. 9	Ağrı	9. 3
Şaşkınlık	3. 9	İshal	6. 9
Kulak çınlaması	3. 4	Solunum Yolları Hastalığı	5. 4
Bilinç kaybı	2. 4	Kabızlık	4. 9
Bayılma	1. 5	Uçuk/Aft	4. 9
Yarışmayı bırakma	1	Tansiyon Yükselmesi	4. 4
		Konsantrasyon Zorluğu	3. 9

Yarışma sırasında kullanılan yönetime bağlı olarak en sık karşılaşılan olumsuzluklar sırasıyla; % 66. 3halsizlik, % 20 kramp, % 19 kas gerginliği ve %17. 1 oranıyla baş dönmesidir.

Yarışmadan sonraki günlerde ise hızlı kilo verme yöntemine bağlı olarak en sık karşılaşılan olumsuzluklar i sırasıyla; % 24. 5 aşırı yorgunluk, %20. 1 sinirlilik ve % 20. 1 aşırı yeme isteğidir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Sağlıklı kilo verme davranışları üzerine yapılan çalışmaların uzun bir geçmişi vardır; ancak bu konu hala güncelliğini korumaktadır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak ilaç endüstrisinin gelişmesi, spor

bilimi ve teknolojisi alanındaki gelişmeler yeni yöntemlerin doğmasına neden olmaktadır.

Sağlıksız kilo verme yöntemleri sadece sıklet sporcuları ve cimnastikçiler tarafından kullanılmamaktadır. Futbol, basketbol gibi spor dallarında da yer alan sporcuların değişik amaçlarla bu yöntemlerini kullandıklarını doğrulayan çalışmalar vardır (3-25-27).

Bu konu üzerinde çalışmanın önemli zorlukları vardır. Bir çok antrenör takımının ya da sporcusunun motivasyonunun bozulacağı düşüncesiyle kendi takımı üzerinde bu tür çalışmaların yapılmasına izin vermez; çünkü sporcularına sağlıksız kilo verme yöntemlerini öneren büyük oranda antrenörlerdir (1-16-17-27).

Günümüzde bu konu üzerindeki çalışmalar bu yöntemlerin sporcu performansını bozup-bozmadığı yönünde yoğunlaşmaktadır (15-28-29); ancak asıl üzerinde durulması gereken konu performansın düşmesi değil, bu düşüşe neden olan ve sporcu sağlığını ciddi boyutlarda tehdit eden olumsuz fizyolojik ve morfolojik değişimlerdir. Son yıllarda yaşanan, trajik ani sporcu ölümleri sporcu vücudunda meydana gelen bu değişimlerin ne kadar önemli olduğunu kanıtlar.

Asıl önemli olan kilo verme değil kilo kontrolüdür. Sporcular yarışma öncesinde kilo vermekte ve hemen ardından da verilen kiloları geri almaya çalışmaktadır. Bir sporcunun bu durumu bir sezonda 10 kez yaşadığını belirten çalışmalar mevcuttur (2).

Kilo kontrolünde en akılcı yöntem dereceli diyet, yeterli sıvı alınımları ve antrenman programına eklenecek aerobik karakterli çalışmalardır. Bir sporcu, eğer kilo verme ihtiyacıdaysa bunu sezon öncesi dönemde dereceli bir şekilde yapmalıdır (9). Haftalık verilmesi gereken kilo miktarı 750-1000 gram olmalıdır. Bunun için günlük kalori alımını 75-100 kJ/kg/day azaltmak gereklidir. Kalori miktarının ortalama 100 kJ/kg/gün kısıtlanması haftalık ortalama 1 kg. kilo kaybı ile sonuçlanır (15).

Bu konu üzerinde yapılan çalışmalar genellikle; antrenör, sporcu ve sporcu ailelerinin eğitilmesi gerektiği şeklinde sonuçlanmaktadır. Bu konuda en önemli kişi, sporcularına bu yöntemleri öneren antrenörlerdir dolayısıyla ilk önce antrenörlerin bu konu üzerinde ciddi bir eğitime ihtiyacı vardır.

Bizler, bu olumsuz durumların önüne geçilebilmesi için sadece eğitimin yeterli olmayacağı düşüncesindeyiz. Bu konuda, yarışma öncesinde ya da sonrasında sporculara uygulanan doping testleri örnek alınabilir. Yarışma öncesinde de bu yöntemleri kullandığı düşünülen sporculara fizyolojik ve biyokimyasal testler yapılmalıdır. Bu yöntemleri kullandığı tespit edilen sporcu ve antrenörlerine belli bir süre için men cezaları verilebilir.

Bu uygulamanın pahalı olacağı kesindir; ancak sporcu ölümleri düşünüldüğünde durum hiçte de böyle değildir. Sporcu sağlık sigortalarının yeniden düzenlenmesi ve söz konusu testlere ödenek ayrılması çözüm yönünde etkili olabilir.

Sıklet sporcuları sağlıksız kilo verme yöntemlerini yarışma öncesi dönemde sık sık kullanmaktadırlar. Bu sporcuların antrenör ve aileleri, sağlıksız kilo verme yöntemlerinin sağlık ve performans olumsuz etkileri konusunda spor bilimciler ve doktorlar tarafından eğitilmelidirler. Eğitim çalışmaları, Amerikan College of Sports Medicine, American Medical Association ve The National Collegiate Athletic Association gibi kuruluşların çalışmaları örnek alınabilir.

REFERANSLAR

- 1- Karl S., Karl Ö., Doris P., Peter B., Kelemens T., Wolfram M. Anorexia Athletica. *Nutrition* (2006) 20: 657-661
- 2- Sansone RA., Sawyer R. Weight Loss Pressure on a Years 5 Old Wrestler. *Br. J. Sports Med.* (2005) 39 (1)
- 3- Oppliger RA., Case HS., Horswill CA., Landry GL., Shelter AC. The Wisconsin Wrestling Minimum Weight Project: a Model for Weight Control among High School Wrestlers. *Med. Sci. Sports Exerc.* (1990) 22 (2): 229-34
- 4- Woods ER., Wilson CD., Masland RP. Weight Control Methods in High School Wrestlers. *Med. Sci. Sports Exerc.* (2001) 33 (5): 810
- 5- C.J. Hall., AM. Lane. Effects of Rapid Weight Loss on Mood and Performance among Amateur Boxers. *Br. J Sports Med.* (2001) 35; 390-395
- 6- Filatre E., Maso F., Degoutte F., Jouanel P., Lac G. Food Restriction Performance Psychological State and Lipid Values in Judo Athletes. *Int. J Sports Med.* (2001) (22) 6: 454-9
- 7- Choma CW., Sforzo GA., Keller BA. Impact of Rapid Weight Loss on Cognitive Function in Collegiate Wrestlers. *Med. Sci. Sports Exerc.* (1998) 30 (4): 625-8
- 8- Horswill CA., Hickner RC., Scott JR., Costill DL., Gould D. Weight Loss Dietary Carbohydrate Modifications and High Intensity Physical Performance. *Int J Sport Nutr Exerc Metab.* (2004) 14 (4): 389-405
- 9- Vito A., Perriello JR. Aiming for Healthy Weight in Wrestlers and other Athletes. *Contemporary Pediatrics* (2001) 18 (9): 55-74
- 10- Perriello VA., Almquist J., Conkwright D., Cutter D., Gregory D. Health and Weight Control Management Among Wrestlers. A Proposed Program for High School Athletes. *J Adolesc Health.* (1994) 15 (5): 410-5
- 11- Lakin JA., Steen SN., Oppliger RA. Eating Behaviors Weight Loss Methods and Nutrition Practices among High School Wrestlers. *J Am Diet Assoc.* (1998) 88 (4): 491-3
- 12- Abraham S. Characteristics of Eating Disorders among Young Ballet Dancers. *Br J Sports Med.* (2004) 38 (6): 718-24
- 13- Andersen RE., Barlett SJ., Morgan GD., Brownell KD. Weight Loss Psychological and Nutritional Patterns in Competitive Male Body Builders. *Int J Eat Disord.* (1995) 18 (1): 49-57
- 14- Roemmich JN., Sinning WE., Weight Loss and Wrestling Training: Effects on Growth-Related Hormones. *Appl Physiol* (1997) 82 (6): 1760-4
- 15- Fogelham GM., Koskinen R., Laakso J., Rankinen T., Ruokonen I. Gradual and Rapid Weight Loss: Effects on Nutrition and Performance in Male Athletes. *Med Sci Sports Exerc.* (1993) 25 (3): 371-7
- 16- SunJang L., The Influence of Rapid Weight Loss Period on Cardiorespiratory and Muscle Function in Taekwondo Players. <http://www.kolombus.fi/tkdokemaki/laishdutus.htm>
- 17- Pamela S. H., Niels CB. Nutrient Intakes of Men and Women Collegiate Athletes with Disordered Eating. *Journal of Sports Science and Medicine* (2005) 4,253-262
- 18- Zambaraski EJ., Foster DT., Gross PM., Tipton CM. Iowa Wrestling Study: Weight Loss and Urinary Profiles of Collegiate. *J Sports Med.* (1975) 3 (2): 88-94
- 19- Ohta S., Nakaji S., Suzuki K., Totsuka M., Umeda T., Sugawara K. Depressed Humoral Immunity after Weight Reduction in Competitive Judoist. *Luminescence.* (2002) 17 (3): 150-157
- 20- Hickson JF., Johnson TE., Lee W., Sidor RJ. Nutrition and the Precontest Preparations of a Male Bodybuilder. *J Am Diet Assoc.* (1990) 90 (2): 264-7
- 21- Webster S., Rutt R., Weltman A. Physiological Effects of a Weight Loss Regimen Practiced by College Wrestlers. *J Community Health Nurs.* (1990) 7 (4): 223-34
- 22- Gutierrez A., Mesa JL., Ruiz JR., Chiroso LJ., Castillo MJ. Sauna-Induced Rapid Weight Loss Decreases Explosive Power in Women but not in Men. *Curr Sports Med Rep.* (2002) 1 (4): 208-13
- 23- Alderman BL., Landers DM., Carlson J., Scott JR. Factors Related to Rapid Weight Loss Practices among International-Style Wrestlers. *Med. Sci. Sports Exerc.* (2004) 36 (2): 249-52
- 24- Akgün N. Egzersiz ve Spor Fizyolojisi. Ege Üniv. Basımevi. 2. Cilt. 1996: 254-256
- 25- Amy Elaine Mulholland S. Winning at all Costs? The Weight Control Behaviors of Student Athletes. Virginia Polytechnic Institute and State University. Master of Arts Thesis.
- 26- Juzwiak CR., Ancona-Lopez F. Evaluation of Nutrition Knowledge and Dietary Recommendations by Coach of Adolescent Brazilian Athletes. *Int J Sports Med.* (2001) 22 (6): 454-9
- 27- DePalma MT., Koszewski WM., Case JG., Barile RJ., DePalma BF. Weight Control Practices of Lightweight Football Players. *Nippon Eiseigaku Zasshi.* (2004) 59 (3): 326-34
- 28- Hickner RC., Horswill CA., Welker JM., Scott J., Roemmich JN., Costill DL. Test Development for the Study of Physical Performance in Wrestlers following Weight Loss. *J Am Coll Health* (1999) 48 (3): 129-33
- 29- Wideman PM., Hagan RD. Body Weight Loss in a Wrestler Preparing for Competition: A Case Report. *Int J Sports Med.* (1991) 12 (6): 557-62

DOES EIGHT-WEEK WALKING PROGRAM CHANGE BLOOD LIPIDS AND THYROID HORMONES IN POST-MENOPAUSAL WOMEN?

BÜYÜKYAZI, G. *, ULMAN, C. **, TANEL, F. **, AYHAN, M. S. ***;
ŞENTÜRK, S. *, GÖKTALAY, K. ****, EKMEKÇİ, C. *****;
VAROL, R. *****

*Celal Bayar University, School of Physical Education and Sports

**Celal Bayar University, Faculty of Medicine, Department of Biochemistry

***Manisa State Hospital, Check-up Outpatient Clinic

****Manisa State Hospital, Biochemistry Laboratory

*****Celal Bayar University, Faculty of Medicine, Department of Cardiology

*****Ege University, School of Physical Education and Sports

ABSTRACT

Objective: To examine the effect of a moderate tempo eight-week walking program on aerobic capacity (VO_{2max}), blood lipid profile, and thyroid hormone levels in the post-menopausal women.

Subjects: Twenty-four post-menopausal women (aged between 49-62 years) enrolled in the study and were divided into exercise (EG; n=12) and control groups (CG; n=12).

Research Design and Methods: EG walked for eight weeks, five days per week from 30min per day steadily increasing up to 51min. at 60-65% heart rate reserve (HRR) and at the speed of ~6. 29±0. 15 km/h. VO_{2max} , blood pressures, serum total cholesterol (TC), triglyceride (TG), high-density lipoprotein cholesterol (HDL-C), low-density lipoprotein cholesterol (LDL-C), thyroid stimulating hormone (TSH), free triiodothyronine (fT3), and free thyroxine (fT4) were measured before and after the study.

Results: VO_{2max} significantly increased ($p < 0. 01$); systolic and diastolic blood pressures (SBP and DBP) ($p < 0. 01$), body mass index (BMI) and body weight ($p < 0. 01$) significantly reduced in EG. Despite no changes in any of the measured blood lipid parameters in EG and CG, TSH significantly increased in EG ($p < 0. 01$), but no changes were observed in fT3 and fT4 concentrations.

Conclusions: A short, moderate intensity walking training program produces substantial improvements in aerobic capacity and favorable changes in blood pressures with a considerable reduction in body weight and BMI. Despite no blood lipid alterations, the increase in TSH in EG can be interpreted as the positive effects of walking exercises that caused the acceleration of metabolic rate, which in turn resulted in weight loss without any suppression in the metabolic rate of post-menopausal women.

Key words: walking, blood lipids, post-menopausal women, thyroid hormones

INTRODUCTION

Brisk walking of minimum 30 minutes in most days of the week is sufficient to improve endurance fitness in previously sedentary, middle-aged women (1,20). High-volume exercise training programs may be required for changes in blood lipids in women (15). Menopause is associated with progressive reductions of estradiol, progesterone, and 17-hydroxyprogesterone in plasma along with increased gonadotropin concentrations (2,3,4). Abdominal fat, commonly seen postmenopausal women, is associated with decreased liver lipoprotein lipase activity, impairing the breakdown of TG (4,34). Exercise lowers TG by increasing insulin receptor activity and reduces abdominal body fat (13). The therapeutic effects of physical exercise have become a widely used strategy to reduce the risk of CHD in postmenopausal women. Thyroid hormones are used to regulate energy expenditure metabolism. The combined effects of thyroid hormones and catecholamines enhance mobilization of triglycerides from adipose tissue and increase fatty acid lipogenesis in the liver (31) Increased or reduced action of thyroid hormone on certain molecular pathways in the heart and vasculature causes relevant cardiovascular derangements (17). Therefore, studying the thyroid hormones, while trying to investigate the coronary heart disease risk factors in postmenopausal women, is vitally important. However, studies aimed to determine the effect of thyroid hormones and the hormonal response to endurance exercise have revealed conflicting results (5,9,23,24,33). As literature indicates, blood lipids-thyroid changes may be linked to each other; however, research is sparse on this topic (7,18,31). In addition, studies examining moderate tempo walking programs, blood lipids and thyroid hormone responses in post-menopausal women are lacking all together. Therefore, this study aims to examine the effects of eight-week moderate tempo walking exercises on thyroid hormone levels and blood lipid profiles of postmenopausal women.

MATERIAL AND METHOD

Subject selection: Female volunteers aged between 45-62 years were recruited and the ones who smoke, have a history of or diagnosed CHD, endocrine or metabolic disorders; are under medication known to influence plasma lipid levels, have high resting blood pressure (>160 mmHg systolic or >95 mmHg diastolic), have musculoskeletal problems, injury, diabetes mellitus, or any thyroid hormone system disturbances, had menses in the 12 months preceding the study, had a ± 2 kg change in body weight during the previous year, and have hormone replacement therapy were excluded. Their EKGs and body compositions were measured, and their blood pressures were taken. A total of 24 subjects were assigned to an exercise (EG=12) and a control group (CG; n=12). Dietary intake was measured by using two Berkeley nutrition questionnaires (6). The ethical council of Celal Bayar University, Faculty of Medicine, approved the study. Pre-study values of the subjects were not significantly different (Table I).

Table I: Characteristics of subjects before the 8-week intervention period

	n	Age (yr)	Height (cm)	Body mass (kg)	BMI (kg/m ²)	Percent body fat (%)	VO_{2max} (ml/dk/kg)	Menopause age (yr)
EG	12	53. 50±4. 44	158. 25±5. 04	73. 78±7. 39	29. 49±2. 89	36. 15±2. 70	20. 85±5. 27	3. 08±2. 15
CG	12	54. 33±6. 41	153. 16±5. 60	73. 25±10. 58	31. 27±4. 77	37. 79±6. 38	19. 63±5. 74	3. 50±2. 96

EG: Exercise group; CG= Control group

Testing and Measurements: Pre- and post study values of resting blood pressure and body composition (Tanita TBF 300) were taken. VO_{2max} was estimated via 2km walking test (27,28) using the following formula for women:

$116. 2 - 2. 98 \times \text{duration} - 0. 11 \times \text{HR} - 0. 14 \times \text{age} - 0. 39 \times \text{BMI}$ (27,28)

Blood samples were taken after a 12h overnight fast between 8: 00 and 9: 00 a. m. TC, TG, HDL-C, LDL-C levels were determined in a Beckman Coulter Synchron Lx20 autoanalyzer (BECKMAN

COULTER INC. BREA, CA U. S. A) by enzymatic calorimetric method. In TC, TG, and HDL-C analyses, within-run coefficients of variation were 1. 81%, 2. 38%, and 5. 27%, respectively. Serum fT3, fT4 and TSH levels were analyzed by means of an electrochemiluminescent immunoassay based IMMULITE 2000 hormone analyzer using commercial reagents (DIAGNOSTIC PRODUCTS CORPORATION LOS ANGELES CA 90045 USA DPC CIRRUS INC.). In fT3, fT4 and TSH analyses, within-run coefficients of variation were 4,77%, 4,63%, and 3. 02% respectively

Exercise Program: EG walked for eight weeks, five days per week from 30min per day steadily increasing up to 51min. at 60-65% heart rate reserve (HRR) and at the speed of $\sim 6.29 \pm 0.15$ km/h. The exercise program was planned according to the principles of the ACSM recommendation (35) and it was supervised and monitored by trained exercise specialists. The exercise intensity was prescribed based on target heart rates (THR) calculated from the Karvonen equation (26). Heart rate readings were taken through use of Polar Pacer heart rate monitors (Polar USA Inc.) and their Rate of Perceived Exertion (RPE) was also taken using a 15-point RPE scale (8) and noted on training logs together with their total walking distances.

Statistical Analyses: The Mann-Whitney U and the Wilcoxon tests were used. All comparisons were considered statistically significant at $p < 0.05$.

RESULTS

The average HR per week during the training for EG was 130.02 ± 7.20 beats. min^{-1} (corresponding to 62% of HRR) and they walked at $\sim 6.29 \pm 0.15$ km/h. The RPE reported by EG was 13.95 ± 0.90 . EG members totally walked 172123.8 ± 8567.88 m during the intervention period. Pre-study values of EG and CG were not significantly different (Table I). There were significant differences between pre- and post-test values in the body weight ($p < 0.01$), BMI ($p < 0.01$), $\text{VO}_{2\text{max}}$ ($p < 0.01$), systolic (SBP) and diastolic blood pressures (DBP) ($p < 0.01$), and TSH ($p < 0.01$) in EG. However, there were no significant differences in these parameters in CG. (Table II and Table III).

01), systolic (SBP) and diastolic blood pressures (DBP) ($p < 0.01$), and TSH ($p < 0.01$) in EG. However, there were no significant differences in these parameters in CG. (Table II and Table III).

Table II. Changes in physical and physiological parameters

Variable	Pre-intervention	Post-intervention	Mean differences
Body weight (kg)			
EG	73.78 $\pm$ 7.39	72.50 $\pm$ 7.03 ^b	-1.28 $\pm$ 1.11 ^c
CG	73.25 $\pm$ 10.58	73.410 $\pm$ 10.39	0.15 $\pm$ 1.62
% Body fat (%)			
EG	36.15 $\pm$ 2.70	35.68 $\pm$ 3.03	-0.47 $\pm$ 1.29
CG	37.08 $\pm$ 6.76	36.87 $\pm$ 6.03	-0.20 $\pm$ 2.49
BMI (kg/m²)			
EG	29.46 $\pm$ 2.89	28.32 $\pm$ 2.82 ^b	-1.14 $\pm$ 0.96
CG	31.27 $\pm$ 4.77	30.21 $\pm$ 3.81	-1.05 $\pm$ 1.89
$\text{VO}_{2\text{max}}$ (ml. kg⁻¹. min⁻¹)			
EG	20.85 $\pm$ 5.27	26.31 $\pm$ 3.41 ^b	5.46 $\pm$ 3.65 ^d
CG	19.63 $\pm$ 5.74	20.58 $\pm$ 5.65	1.22 $\pm$ 2.49

^a $p < 0.05$ change from baseline; ^b $p < 0.01$ change from baseline; ^c $p < 0.05$ vs. CG; ^d $p < 0.01$ vs. CG; EG= n: 12; CG= n: 12

Table III. Changes in the blood pressures, blood lipids, and thyroid hormones

Variable	Pre-intervention	Post-intervention	Mean differences
Systolic blood pressure (mmHg)			
EG	126.66 $\pm$ 8.07	116.25 $\pm$ 11.89 ^b	-10.41 $\pm$ 7.82 ^c
CG	125.83 $\pm$ 11.64	124.16 $\pm$ 15.05	-1.66 $\pm$ 11.14
Diastolic blood pressure (mmHg)			
EG	76.66 $\pm$ 7.78	73.75 $\pm$ 6.78 ^b	-2.91 $\pm$ 2.57 ^c
CG	78.33 $\pm$ 7.17	79.58 $\pm$ 11.76	1.25 $\pm$ 7.42
Triglyceride (TG) (mg/dl)			
EG	120.66 $\pm$ 48.96	124.08 $\pm$ 61.01	3.41 $\pm$ 39.40
CG	167.67 $\pm$ 93.32	145.50 $\pm$ 81.66	-22.17 $\pm$ 44.33
Total Cholesterol (TC) (mg/dl)			
EG	222.25 $\pm$ 48.75	224.66 $\pm$ 39.17	2.41 $\pm$ 49.34
CG	202.95 $\pm$ 32.19	197.75 $\pm$ 37.66	-5.20 $\pm$ 13.59
High-density Lipoprotein cholesterol (HDL-C) (mg/dl)			
EG	48.58 $\pm$ 11.75	49.75 $\pm$ 13.73	1.16 $\pm$ 5.45
CG	42.90 $\pm$ 13.49	42.00 $\pm$ 13.83	0.66 $\pm$ 43.50
Low-density Lipoprotein Cholesterol (LDL-C) (mg/dl)			
EG	149.41 $\pm$ 40.10	150.08 $\pm$ 35.10	0.66 $\pm$ 43.50
CG	126.58 $\pm$ 32.65	126.75 $\pm$ 36.66	0.16 $\pm$ 12.61
TC/HDL-C (mg/dl)			
EG	4.65 $\pm$ 0.80	4.72 $\pm$ 1.16	0.07 $\pm$ 0.60
CG	5.04 $\pm$ 1.18	5.03 $\pm$ 1.26	-0.08 $\pm$ 0.00
TSH (IU. ml⁻¹)			
EG	1.21 $\pm$ 1.38	1.83 $\pm$ 2.08 ^b	0.61 $\pm$ 0.77 ^c
CG	2.15 $\pm$ 0.96	2.18 $\pm$ 0.90	0.03 $\pm$ 0.37
fT3 (pg. ml⁻¹)			
EG	3.44 $\pm$ 1.14	3.61 $\pm$ 0.80	0.17 $\pm$ 0.38
CG	3.10 $\pm$ 0.50	3.47 $\pm$ 0.44	0.37 $\pm$ 0.54
fT4 (ng. dl⁻¹)			
EG	1.41 $\pm$ 0.37	1.31 $\pm$ 0.21	-0.10 $\pm$ 0.22
CG	1.21 $\pm$ 0.24	1.21 $\pm$ 0.30	-0.001 $\pm$ 0.20

^a $p < 0.05$ change from baseline; ^b $p < 0.01$ change from baseline; ^c $p < 0.05$ vs. CG; EG= n: 12; CG= n: 12

$\text{VO}_{2\text{max}}$ increased in EG significantly different from CG ($p < 0.01$) (Table II). The reduction observed in the body weight of EG was significantly different from CG ($p < 0.05$). The reductions in the SBP and DBP values of the EG were a mean of -10.41 ± 7.82 and -2.91 ± 2.57 , respectively and were significantly different from those of CG ($p < 0.05$; Table III). No significant differences were observed in any of the measured lipid parameters of EG and CG. Pre- and post-TSH values of the EG were different ($p < 0.01$) and also differed from those of CG ($p < 0.05$). However, no significant changes were observed between pre and post-test scores of the two groups in terms of their fT3, fT4 levels (Table III).

DISCUSSION

Engagement in physical activity results in lower percent body fat and body weight (25,30). However, relatively high doses of exercise with longer durations (3-6 months) may result in changes in body fat (22) and losing body fat is difficult in the first six months of the exercise program because of the tendency to food consumption, which reduces in time (38). Thus, the relatively short duration of our exercise program appeared to be insufficient to reduce percent body fat of the exercising subjects. Exercise has been widely used in both prevention and treatment of hypertension (HTN) by regulating body weight. The

results of this study confirm the suggestion by Roman et al, who indicated that 70% of VO_{2max} and 50% VO_{2max} may result in similar improvements in blood pressures (32). Although having favorable blood lipids is protective against CHD (19,30,36), similar to our case, not all studies have found alterations in blood lipids of the subjects (10,11,37). Initial lipid levels of the subjects may play an important role in these changes (39). Since the subjects in our study had initial lipid levels within normal range, we could not observe any further changes. In order to alter HDL-C levels, endurance exercises should last not weeks but months, and a minimum expenditure of about 1200 kcal per week is required (21). Having no HDL-C increase may be due to the short duration of the exercise program. Although HDL-C may be important for CHD, it does not always reflect the changes in fitness (14). The increase in VO_{2max} in EG may be a better determiner of their cardiorespiratory fitness.

It is known that CHD risks of women are equal to men after menopause. Therefore, activating the energy regulating systems plays an important role for cardiovascular health, especially after menopause. The significant increase in TSH in EG is in accordance with the literature that showed that increased TSH levels are accompanied by increased resting metabolic rate and lipolytic activity, which results in decreased body weight (12,24,33). It is hypothesized that during high intensity exercises TSH levels are likely to fall because of a possible energy-saving mechanism in exercising individuals (33). Contrary to this hypothesis, TSH levels were found significantly increased in EG in our study ($p < 0.01$) since the exercise intensity of our program was not so high that suppresses the metabolism for saving energy. The season has also effects on thyroid hormones. In spring, serum concentrations of TSH, T4, fT4, and T3 are generally slightly higher in spring than in autumn (23). The increased TSH levels of our EG might have resulted from the season of the study (April and May). In addition, in Turkey iodine deficiency is very frequent (16). Therefore, the significant increase in TSH without a significant increase in the thyroid hormones might be due to the subclinical hypothyroidism, which is identified with elevated serum levels of TSH and with normal levels of free thyroid hormones, and it is common in adults (39).

In conclusion, regular moderate tempo walking at 60-65% HRR can produce training effects in post-menopausal women if the total amount of exercise is sufficient. This finding is useful for physicians, as well as other professionals in exercise counseling for sedentary, post-menopausal women. However, in order to obtain more favorable alterations in blood lipids, further research having more crowded study groups with a longer duration supported with a suitable fat loss diet is advisable.

REFERENCES

1. American College of Sports Medicine: ACSM's Guidelines for Exercise Testing and Prescription. ed 6. Philadelphia, Lippincott Williams & Wilkins, 2000.
2. Badawy, S. Z. A., Elliott, L. J., Elbadawi, A., Marshall, L. D., Plasma levels of estrone and estradiol 17 (beta) in postmenopausal women, *Br J Obstet Gynecol*, 86, 56-63, 1979.
3. Barret-Conner, E., Wingard, D. L., Criqui, M. H., Postmenopausal estrogen use and heart disease risk factors in the 1980s, *JAMA*, 261, 2095-2100, 1989.
4. Barret-Connor, E., Slone, S., Greendale, G., et al., The Postmenopausal Estrogen/Progestin Interventions Study: primary outcome in adherent women, *Maturitas*, 27 (3), 261-274, 1997.
5. Baylor, L. S., Hackney, A. C., Resting thyroid and leptin hormone changes in women following intense, prolonged exercise training, *Eur J Appl Physiol*, 88, 480-484, 2003.
6. Berkeley Nutrition Services. Free Dietary Screeners. <http://www.nutritionquest.com> (accessed on May 2006).
7. Bertoli, A., Di Daniele, N., Ceccobelli, M., Ficara, A., Girasoli, C., De Lorenzo, A., Lipid profile, BMI, body fat distribution, and aerobic fitness in men with metabolic syndrome, *Acta Diabetol* 40 (supp) 1, S130-3, 2003.
8. Borg, G. A. V., Psychological bases of perceived exertion, *Med Sci Sports Exerc* 14, 377-381, 1982.
9. Boyden, T. W., Pamentier, R. W., Rotkis, T. C., Stanforth, P., Wilmore, J. H., Thyroid changes associated with endurance training in women, *Med Sci Sports Exerc*, 16, 243-246, 1984.
10. Boyden, T. W., Pamentier, R. W., Rotkis, T. C., et al., Effects of exercise training on plasma cholesterol, high-density lipoprotein cholesterol, and sex steroid concentrations in women. In Baker ED, Packard B, Wenger NK, Clarkson TB, Tyroler HA (eds), *Coronary Heart Disease in Women*. New York, Haymarket Doyma Inc. 158-163, 1987.
11. Brownell, K., Bachorik, P., Ayerle, R., Changes in plasma lipid and lipoprotein levels in men and women after a program of moderate exercise, *Circulation*, 65, 477-483, 1982.
12. Ciloglu, F., Peker, I., Pehlivan, A., Karacabey, K., Ilhan, N., Saygin, O., Ozmerdivenli, R., Exercise intensity and its effects on thyroid hormones, *Neuro Endocrinol Lett*, 26 (6), 830-4, 2005.
13. Despres, J. P., Lamarche, B., Low-intensity endurance exercise training, plasma lipoproteins, and the risk of coronary heart disease, *J Int Med*, 236, 7-22, 1994.
14. Durstine, J. L., Haskell, W. L., Effects of exercise training on plasma lipids and lipoproteins, *Exerc Sport Sci Rev*, 22, 477-521, 1994.
15. Erdoğan, M. F., Erdoğan, G., Endemic goiter and iodine deficiency disorders in the world and Turkey, *J Med Sci*, 19, 106-113, 1999.
16. Fazio, S., Palmieri, E. A., Lombardi, G., Biondi, B., Effects of thyroid hormone on the cardiovascular system, *Recent Prog Horm Res*, 59, 31-50, 2004.
17. Fomengo, P., Bruno, G., De Salvia, A., Arcari, R., Pisu, E., Pagano, G., Low adherence of General Practitioners to National Cholesterol Education Program guidelines for the management of hyperlipidaemia, *Diabetes Nutr Metab*, 13 (5), 263-8, 2000.
18. Fujino, Y., Mizoue, T., Tokui, N., Yoshimura, T., Walking exercise and its relationship to serum lipids in Japanese, *J Epidemiol*, 12, 64-69, 2002.
19. Hardman, A. E., Jones, P. R. M., Norgan, N. G., Hudson, A., Brisk walking improves endurance fitness without changing body fatness in previously sedentary women, *Eur J Appl Physiol*, 65, 354-359, 1992.
20. Haskell WL. The influence of exercise training on plasma lipid and lipoproteins in health and disease. In *Physical activity in health and disease*. PO Astrand, G Grimby, eds. 25-37. Stockholm: Almqvist and Wiksell, 1986.
21. Haskell, W. L., The influence of exercise training on plasma lipid and lipoproteins in health and disease. In *Physical activity in health and disease*. PO Astrand, G Grimby, eds. 25-37. Stockholm: Almqvist and Wiksell, 1986.
22. Hohtari, H., Pakarinen, A., Kauppila, A., Serum concentrations of thyrotropin, thyroxine, triiodothyronine and thyroxine binding globulin in female endurance runners and joggers, *Acta Endocrinol (Copenh)*, 114 (1), 41-6, 1987.
23. Huang, W. S., Yu, M. D., Lee, M. S., Cheng, C. Y., Yang, S. P., Chin, H. M., Wu, S. Y., Effect of treadmill exercise on circulating thyroid hormone measurements, *Med Princ Pract*, 13 (1), 15-9, 2004.
24. Hubinger, L., Mackinnon, L. T., Lepre, F., Lipoprotein (a) [Lp (a)] levels in middle-aged male runners and sedentary controls, *Med Sci Sports Exerc*, 27 (4), 490-6, 1995.
25. Karvonen, M. J., Kentala, E., Mustala, O., The effects of training on heart rate, *Ann Med Exp Fen* 35, 305-307, 1957.
26. Laukkanen, R., Oja, P., Pasanen, M., Vuori, I., Validity of a two kilometre walking test for estimating maximal aerobic power in overweight adults, *Int J Obes Relat Metab Disord*, 16 (4), 263-8, 1992.
27. Oja, P., Laukkanen, R., Pasanen, M., Tyry, T., Vuori, I., A 2-km walking test for assessing the cardiorespiratory fitness of healthy adults, *Int J Sports Med*, 12 (4), 356-62, 1991.

28. Palmieri, E. A., Fazio, S., Lombardi, G., Biondi, B., Subclinical hypothyroidism and cardiovascular risk: a reason to treat? *Treat Endocrinol*, 3 (4), 233-44, 2004.

29. Park, S. K., Park, J. H., Kwon, Y. C., Yoon, M. S., Kim, C. S., The effect of long-term aerobic exercise on maximal oxygen consumption, left ventricular function and serum lipids in elderly women, *J Physiol Anthropol*, 22 (1), 11-17, 2003.

30. Pucci, E., Chiovato, L., Pinchera, A., Thyroid and lipid metabolism, *Int J Obes Relat Metab Disord*, 24 Suppl. 2, S109-12, 2000.

31. Roman, O., Camuzzi, A. L., Villalon, E., Klenner, C., Physical training program in arterial hypertension: A long-term prospective follow-up, *Cardiology*, 67, 230-43, 1981.

32. Simsch, C., Lormes, W., Petersen, K. G., et al., Training intensity influences leptin and thyroid hormones in highly trained rowers, *Int J Sports Med*, 23 (6), 422-7, 2002.

33. Tall, A. R., Plasma high density lipoproteins: metabolism and relationship to atherogenesis, *J Clin Invest*, 86 (2), 379-384, 1990.

34. The recommended quantity and quality of exercise for developing and maintaining cardiorespiratory and muscular fitness, and flexibility in healthy adults [American College of Sports Medicine Position Stand], *Med Sci Sports Exerc*, 30, 975-991, 1998.

35. Toth, M. J., Gardner, A. W., Poehlman, E. T., Training status, resting metabolic rate, and cardiovascular disease risk in middle-aged men, *Metabolism*, 44 (3), 340-7, 1995.

36. Williford, H. N., Blessing, D. L., Barksdale, J. M., Smith, F. H., The effects of aerobic dance training on serum lipids, lipoproteins, and cardiopulmonary function, *J Sports Med Physiol Fitness*, 28, 151-157, 1988.

37. Wood, P. D., Haskell, W., Klein, H., Lewis, S., Stern, W. P., Farquhar, J. W., The distribution of plasma lipoprotein in middle aged runners, *Metabolism*, 25, 1249-1257, 1976.

38. Wood, P. D., Stefanick, M. L., Williams, P., Haskell, W. L., The effects of plasma lipoproteins of a prudent weight-reducing diet with or without exercise, in over-weight men and women, *New Eng J Med*, 325, 561-566, 1991.

S-011

PROFESYONEL VE AMATÖR TAKIMDA OYNAYAN FUTBOLCULARIN POSTÜREL ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

Önder TURGUT*, Yakup Akif AFYON**,

ÖZET

Bu çalışmada, Muğla ilinde bulunan 16-18 yaş grubu amatör takımlarda ve profesyonel takımlarda oynayan futbolcuların postürel özelliklerinin karşılaştırılması yapılmıştır.

Çalışmamızda Muğla ili Muğla Spor, Marmaris Spor, Fethiye Spor (PAF) profesyonel takımları ile Muğla ili Bodrum Spor, Yalıkavak Spor ve Ortaca Sporda oynayan 108 futbolcu alınmış olup bunlar kendi içerisinde 54 tanesi (PAF) profesyonel takımlar 54 tanesi amatör takımlarda oynayan futbolcular şeklinde gruplanarak postürel özellikleri incelenmiştir.

Postür ölçümleri referans duruşta. anterior (ön taraftan), lateralden (Yandan) ve posterior (Arkadan) olmak üzere 7 bölge (Baş, Omuz, Vertebra, Karın, Diz, Ayak ve Ayak Parmakları) incelenmiştir.

Veriler IBM uyumlu kişisel bir bilgisayarda SPSS for Windows 11. 0 paket programında aritmetik ortalama (X) ve standart sapma (SS) hesaplanarak profesyonel futbolcular ile amatör futbolcular arasında fark olup olmadığı Chi-Square testi ile $p < 0.05$ anlamlılık düzeyinde incelenmiştir.

Sonuçta; amatör takımlarda oynayan futbolcularda postürel bozukluklar profesyonel takımlarda oynayan futbolculardan daha fazla olduğu, profesyonel takımdaki futbolcuların amatör takımlarda oynayan futbolculara oranla standart postüre daha yakın oldukları anlaşıldı.

Anahtar kelimeler: Postür, Profesyonel Futbolcu, Amatör Futbolcu

THE POSTURAL FEATURES COMPARISON OF FOOTBALL PLAYERS IN AMATEUR AND PROFESSIONAL TEAMS

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the postural features differences of amateur football players and professional football players in age between 16 and 18. For this study 108 subjects were randomly selected among 6 football teams such as Muğla Sport, Marmaris Sport, Fethiye Sport, Bodrum Sport, Muğla Yalıkavak Sport, and Ortaca Sport.

Data were obtained by the measurement 8 parts of body such as head, shoulders, vertebra, abdomen, knee, feet and toes in anterior, lateral, and posterior position.

Data were analysis with descriptive statistics, chi square tests in 05 significant levels at 11th version of SPSS.

Results shows that football players of professional teams have better postural features than football players of amateur teams. Moreover it is determined that football players of amateur teams have more postural defects than football players of professional teams

Key words: Posture, Professional footballers, Amateur footballers

* Muğla-Denizova İ. Ö. O Beden Eğt. Öğr.,

**Muğla Üniv. BESYO Öğr. Üyesi, Yrd. Doç. Dr.,

GİRİŞ

Gelişim doğum öncesinden başlayarak hayatımızın sonuna kadar devam eder. Çocukluk dönemindeki hareket gereksinimi gençlerdeki ve erişkinlerdekini birkaç katı olduğunu göstermiştir. Her çağda hareketsizlik ruhsal ve fiziki bir yük olmuştur. Spor, fiziki ve ruhsal

Omuz Left	Yok	15	83,3	16	88,9	14	77,8	45	83,3	15	83,3	15	83,3	17	94,4	47	87,0
	Var	3	16,7	2	11,1	4	22,2	9	16,7	3	16,7	3	16,7	1	5,6	7	13,0
Omuz Right	Yok	14	77,8	10	55,6	11	61,1	35	64,8	13	72,2	11	61,1	12	66,7	36	66,7
	Var	4	22,2	8	44,4	7	38,9	19	35,2	5	27,8	7	38,9	6	33,3	18	33,3
Omuz Protraksiyon	Yok	17	94,4	18	100,0	16	88,9	51	94,4	18	100,0	18	100,0	18	100,0	54	100,0
	Var	1	5,6	0	0,0	2	11,1	3	5,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Omuz Retraksiyon	Yok	16	88,9	18	100,0	17	94,4	51	94,4	18	100,0	18	100,0	18	100,0	54	100,0
	Var	2	11,1	0	0,0	1	5,6	3	5,6	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Vertebra Lordoz	Yok	16	88,9	18	100,0	18	100,0	52	96,3	17	94,4	18	100,0	18	100,0	53	98,1
	Var	2	11,1	0	0,0	0	0,0	2	3,7	1	5,6	0	0,0	0	0,0	1	1,9
Vertebra Kifoz	Yok	16	88,9	15	83,3	16	88,9	47	87,0	16	88,9	17	94,4	17	94,4	50	92,6
	Var	2	11,1	3	16,7	2	11,1	7	13,0	2	11,1	1	5,6	1	5,6	4	7,4
Vertebra Kifo-Lordoz	Yok	18	100,0	18	100,0	18	100,0	54	100,0	18	100,0	18	100,0	18	100,0	54	100,0
	Var	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Vertebra Yuvarlak Sırt	Yok	14	77,8	18	100,0	16	88,9	48	88,9	18	100,0	12	66,7	16	88,9	46	85,2
	Var	4	22,2	0	0,0	2	11,1	6	11,1	0	0,0	6	33,3	2	11,1	8	14,8
Vertebra Dosplat	Yok	18	100,0	18	100,0	18	100,0	54	100,0	18	100,0	18	100,0	18	100,0	54	100,0
	Var	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Vertebra Skolyoz	Yok	15	83,3	18	100,0	13	72,2	46	85,2	18	100,0	18	100,0	18	100,0	54	100,0
	Var	3	16,7	0	0,0	5	27,8	8	14,8	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0

Tablo4: Gruplar arası omuz ve vertebra parametre Chi-Square değerleri

Ki- Kare	2551,483	P<0,05
Serbestlik derecesi	20	
Anlamlılık derecesi	,000	

Grupların omuz ve vertebra parametreleri incelendiğinde $\chi^2=2551,483$, Anlamlılık derecesi= 0,000 düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmüştür

İki grubun omuz ve vertebra bölgelerinde ise şu dağılım elde edilmiştir. Omuz bölgesinde en fazla bozukluk omuz right amatör futbolcularda (F=19) %35,2 profesyonel futbolcularda (F=18) %33,3; vertebra bölgesinde ise en fazla bozukluğa vertebra yuvarlak sırt amatör futbolcularda (F=6) %11,1 profesyonel futbolcularda (F=8) %14,8 olarak görülmüştür

Tablo 5: Amatör ve profesyonel takımlarda oynayan futbolcuların Abdomen, Diz ve Ayak postürel analizleri

PARAMETRELER		BODRUM		YALIKAVAK		ORTACA		TOPLAM (N: 18)		MUĞLA		MARMARIS		FETHİYE		TOPLAM (N: 18)	
		SPOR		SPOR		SPOR				SPOR		SPOR		SPOR			
		(N: 18)		(N: 18)		(N: 18)				(N: 18)		(N: 18)		(N: 18)			
		F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%	F	%
Abdomen Karın Zayıflığı	Yok	15	83,3	18	100,0	15	83,3	48	88,9	17	94,4	16	88,9	18	100,0	51	94,4
	Var	3	16,7	0	0,0	3	16,7	6	11,1	1	5,6	2	11,1	0	0,0	3	5,6
Dizler Tibia Torsiyon	Yok	12	66,7	12	66,7	13	72,2	37	68,5	11	61,1	11	61,1	16	88,9	38	70,4
	Var	6	33,3	6	33,3	5	27,8	17	31,5	7	38,9	7	38,9	2	11,1	16	29,6
Dizler Genuvarum	Yok	13	72,2	14	77,8	16	88,9	43	79,6	15	83,3	11	61,1	15	83,3	41	75,9
	Var	5	27,8	4	22,2	2	11,1	11	20,4	3	16,7	7	38,9	3	16,7	13	24,1
Dizler Genuvalgum	Yok	11	61,1	13	72,2	13	72,2	37	68,5	13	72,2	15	83,3	15	83,3	43	79,6
	Var	7	38,9	5	27,8	5	27,8	17	31,5	5	27,8	3	16,7	3	16,7	11	20,4
Dizler Genuveturvatum	Yok	18	100,0	18	100,0	18	100,0	54	100,0	18	100,0	18	100,0	18	100,0	54	100,0
	Var	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0	0	0,0
Ayak Pes palnus	Yok	16	88,9	14	77,8	16	88,9	46	85,2	15	83,3	16	88,9	17	94,4	48	88,9
	Var	2	11,1	4	22,2	2	11,1	8	14,8	3	16,7	2	11,1	1	5,6	6	11,1
Ayak Pes cavus	Yok	15	83,3	17	94,4	10	55,6	42	77,8	17	94,4	17	94,4	18	100,0	52	96,3
	Var	3	16,7	1	5,6	8	44,4	12	22,2	1	5,6	1	5,6	0	0,0	2	3,7
Ayak Parmağı Hallux Valgus	Yok	16	88,9	16	88,9	14	77,8	46	85,2	14	77,8	15	83,3	13	72,2	42	77,8
	Var	2	11,1	2	11,1	4	22,2	8	14,8	4	22,2	3	16,7	5	27,8	12	22,2
Ayak Parmağı Çekiç Parmak	Yok	15	83,3	18	100,0	15	83,3	48	88,9	18	100,0	17	94,4	17	94,4	52	96,3
	Var	3	16,7	0	0,0	3	16,7	6	11,1	0	0,0	1	5,6	1	5,6	2	3,7

Tablo6: Gruplar arası abdomen, diz ve ayak parametre Chi-Square değerleri

Ki- Kare	603,123	P<0,05
Serbestlik derecesi	18	
Anlamlılık derecesi	,000	

Grupların abdomen, diz ve ayak parametreleri incelendiğinde $\chi^2=603,123$, Anlamlılık derecesi= 0,000 düzeyinde anlamlı bir ilişki görülmüştür.

Grupların diğer postürel analizleri incelendiğinde, abdomen karın zayıflığı, amatör futbolcularda (F=6) %11,1 profesyonel futbolcularda (F=3) %5,6 olarak bulunmuştur. Diz bölgesinde ise diz tibia torsiyon amatör futbolcularda (F=17) %31,5 profesyonel futbolcularda (F=16) %29,6, Ayak bölgesinde ise Ayak Parmağı Hallux Valgus amatör futbolcularda (F=8) %14,8 profesyonel futbolcularda (F=12) %22,2 oranında bulunmuştur.

TARTIŞMA

Çalışmamızda 16-18 yaş grubu amatör ve profesyonel takımlarda oynayan futbolcuların postürel yapıları incelenmiş şu sonuçlar elde edilmiştir.

İki grubun postürel yapıları incelendiğinde amatör takımlarda oynayan futbolculardan elde edilen verilere göre bu gruptaki postürel bozukluklar yüzde (%) olarak profesyonel takımlarda oynayan futbolculardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Postürel bozukluğun fazla olduğu parametreler; baş left, baş superior, omuz left, omuz right, omuz protraksiyon, omuz retraksiyon, vertebra lordoz, vertebra kifoz ve vertebra skolyoz, abdomen karın zayıflığı, dizler tibia torsiyon, dizler genuvalgum, ayak pes palnus, ayak pes cavus ve ayak parmağı çekiç parmak'tır.

Yaptığımız bu çalışmayı destekleyen diğer çalışmaları ise şöyle sıralayabiliriz.

Nissinen ve arkadaşları⁽⁹⁾, sol el kullanımı olanlarda daha fazla kifoz tespit etmişlerdir. Araştırmamızda ise toplam kifozlu sporcu sayısı 12 olup bunlardan sol elini kullananlar 3 tanesi kifozlu iken 9 tanesinin ise sağ elini kullandığı tespit edilmiştir. Araştırmamız Nissinen ve arkadaşlarının düşüncesini desteklememektedir.

Ascani⁽¹⁾, Lazio bölgesindeki okullarda 6-14 yaşındaki 16104 çocukta spinal eğrilikler için bir tarama yapmış ve %56,5 oranında skolyoz, %43,4 oranında kifoz saptamıştır. Olguların %6,3'üne fizik tedavi veya egzersiz, %0. 85'ine konservatif tedavi (korse), sadece %0. 06'sına cerrahi tedavi uygulamış ve bu araştırmanın İtalya'daki vertebral deformitelerin erken tanı ve tedavisinde ki ilk adım olduğunu bildirmiştir. Araştırmamızda ise %20,4 oranında kifoz, %14,8 skolyoz tespit edilmiştir. Ülkemizde ise bu konuda yapılan kapsamlı bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırmamız küçük gruplar arasında yapıldığından bu konuda daha kapsamlı çalışmalar yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Nitzschke ve arkadaşları⁽¹⁰⁾ da patolojik kifozlu çocuklarda spor yapmanın oranının fazla olduğunu tespit etmiştir. Araştırmamızda spor yapan iki grup karşılaştırılmış, gruplardan biri standart postüre yakınken diğer grupta postürel bozukluklar tespit edilmiştir. Bu bilgiler ışığında spor dışında postürü etkileyen başka etkenlerinde olduğu düşünülmektedir.

İşleyen ve arkadaşları⁽⁴⁾ 1995 yılında yapmış oldukları "erken branş seçiminin postür ve fonksiyonel parametrelere etkisi" adlı araştırmalarında özellikle hentbolcu1arın atış kolunda omuz bölgesi düşüklüklerinin olduğunu belirlemişlerdir Araştırmamızda ise sporcuların dizler tibia torsiyon ve dizler genuvarum bölgelerinde bozukluklar tespit edilmiştir.

Karakuş ve Kılınç⁽⁵⁾ orta öğretimde okuyan sporcu ve sedanter grupların postürleri üzerine yapmış oldukları çalışmada; genel olarak postür bozukluklarının yoğunlaştığı bölgelerin boyun, omuz, vertebra kolon, diz bölgeleri olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bölgelerde görülen

postür bozukluklarının baş-boyun (left, right, anterior ve posterior) kaymalarının olduğunu, omuzda dominant taraf düşüklükleri, vertebra kolonda kifo-lordoz, yuvarlak sırt görünümünde olduklarını ve diz bölgesinde içe-dışa çarpıklıkların olduğunu saptamışlardır. Araştırmamız Karakuş ve Kılınç'ın görüşlerini desteklemektedir.

Kaya⁽⁶⁾, değişik spor branşları üzerine yaptığı çalışmasında; teakwondocular da kifoz, atletlerde lordoz, güreşçilerde genu valgumu diğer gruplardan fazla olduğunu tespit ederek bu branşların söz konusu kusurları artırıcı etkisinin olduğunu kabul edilebileceği sonucuna varmıştır. Bu araştırma üst düzeyde kuvvet antrenmanı gerektiren, uzun ve zor antrenmanlara maruz kalan spor branşlarında postürel bozukluklar saptamıştır, bu yönüyle bizim araştırmamızı destekler niteliktedir.

Çelebi'nin⁽²⁾ "12-14 yaş grubu spor yapan sedanter öğrencilerin postürel özellikleri"ni karşılaştırdığı yüksek lisans tezinde aktif olarak spor yapan öğrencilerin standart bir postüre sahip oldukları sonucuna varmıştır. Araştırmamızda ise profesyonel takımların daha düzgün postüre sahip olduğu tespit edilmiştir. Sporun standart postüre katkı sağladığı fakat spor yapılırken profesyonelce ve programlı bir şekilde yapılması ile daha fazla yarar sağlayacağı düşüncesiyle Çelebi'nin görüşünü desteklemektedir.

Karakuş 'un⁽⁷⁾ bilim uzmanlığı tezinde öğrencilerde postürel bozukluklar olduğunu saptamış ve bu bozuklukların yapılan spor branşlarına, giysi ve ayakkabı seçimlerine, beslenme ve genetik faktörlere bağlı olabileceğini belirtmiştir.

Demirel'in⁽³⁾ "Muğla ilinde Türkiye çapında derece yapan 12-15 yaş grubu puberte dönemi hentbol ve basketbolcuların postürel özellikleri"ni karşılaştırdığı yüksek lisans tezinde basketbolcuların hentbolculara oranla daha iyi postüre sahip oldukları, postürel bozukluğun; omuz right, vertebra lordoz, vertebra skolyoz, abdomen karı zayıflığı, ayak pes palnus ve ayak parmağı hallux valgus'tur. Araştırmamız Demirel'in bulgularını desteklemektedir.

Yaptığımız bu araştırmanın sonucunda iki grubun postürel yapıları incelendiğinde amatör takımlarda oynayan futbolculardan elde edilen verilere göre bu gruptaki postürel bozukluklar yüzde (%) olarak profesyonel takımlarda oynayan futbolculardan daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Literatür incelendiğinde spor ile uğraşan bireylerin spor yapmalarına göre standart postüre daha yakın olduğunu göstermektedir. Bu da spor planlı ve programlı bir şekilde kişinin yaşına, kapasitesine ve hazır bulunuşluluk düzeyine uygun olarak yapıldığı takdirde postüre olumlu etki yapmaktadır.

KAYNAKLAR:

1. ASCANI E, SALSANO V, GİGLIO G. ; (1997) "The incidence and early detection of spinal deformities". A study based on the screening of 16104 school children. Ital J Traumatol; 3 (1): 111-7.
2. ÇELEBİ. F. ; (2000) "12-14 yaş grubu puberte dönemi spor yapan ve sedanter öğrencilerin postürel ve biomotor özelliklerinin karşılaştırılması" Yüksek Lisans tezi, Muğla Üniversitesi, Muğla
3. DEMİREL, T. : (2003) "Muğla İlinde Türkiye Çapında Derece Yapan 12-15 Yaş Grubu Puberte Dönemi Hentbol Ve Basketbolcuların Postürel Ve Biomotor Özelliklerinin Karşılaştırılması" Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi, Muğla
4. İŞLEYEN, Ç. ve Ark. ; (1995) "Erken branş seçiminin bazı anatomik (postür) ve fonksiyonel parametrelere etkisi" Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Manisa
5. KARAKUŞ, S. ve KILINÇ, F. ; (1997) "Orta öğretim de beden eğitimi derslerine katılan öğrenciler ile okul takımı ve kulüplerde çalışmalara katılan öğrencilerin postür ve biomotor özelliklerinin karşılaştırılması" M. Ü. 2. Spor Bilimleri Kongresi, İstanbul
6. KAYA, Y. ; (1991) "Sportif hareketlerin postür üzerine etkileri"Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Konya
7. KARAKUŞ, H. H. ; (1996). "Farklı aktivite düzeylerine sahip bireylerde solunum fonksiyonu, postür analizi ve depresyon skalalarının karşılaştırılması" Çukurova Üniversitesi, sağlık bilimleri enst. Bilim uzmanlığı tezi, Adana

8. KURAN, O. ; (1980) "Normal Anatomi" Filiz Kitabevi, İstanbul
9. NISSINEN M, HELIOVAARA M, SEITSAMO J, POUSSA M. ; (1995) "Left handedness and risk of thoracic hyperkyphosis in prepubertal school children". *Int J Epidemiol*; 24 (6): 1178-81.
10. NITZSCHKE E, HILDENBRAND M. ; (1990) "Epidemiology of kyphosis in school children". *Z Orthop Ihre Grenzgeb*; 128 (5): 477-81.

S-012

THE EFFECTS OF DENERVATION ON THE SOLEUS MUSCLE OF YOUNG AND OLD RATS

DEGENS, H. ¹; KOŞAR, Ş. N. ²; HOPMAN, M. T. E. ³; HAAN, A. ^{1,4}

¹*Institute for Biophysical and Clinical Research into Human Movement, Manchester Metropolitan University, Alsager, UK;*

²*Hacettepe University, School of Sports Sciences and Technology, Ankara, Turkey*

³*University Medical Centre Nijmegen, Department of Physiology, Nijmegen, the Netherlands*

⁴*Institute for Fundamental and Clinical Human Movement Sciences, Vrije University; Amsterdam, the Netherlands;*

INTRODUCTION

Previous studies have found that the effects of long term denervation on skeletal muscle atrophy are similar in young and older rats and the main difference between young and old denervated muscle is slower rate of muscle atrophy in denervated muscle, particularly in type II fibers (Carlson et al., 2002). On the other hand, it has been shown that denervation induced muscle fiber atrophy is specific to muscle and age, and therefore, the results can not be generalized from one muscle or one age to another (Dedkov, Borisov and Carlson, 2003). However, it has not been determined whether or not the effects of short term denervation on young and old rats are different. Furthermore, studies determining the effects of denervation on muscle oxidative capacity are lacking. Eisenberg and Hood (1994) have determined that cytochrome-c oxidase activity in denervated TA muscle decreased significantly 7 days after denervation and continued to decrease during the next two weeks. Similarly, it has been reported that the activities of the enzymes cytochrome-c oxidase, succinate dehydrogenase, and citrate synthase were decreased by 8-14 days after unilateral sciatic nerve denervation, and by 42 days the values were 34-58% of control (Wicks & Hood, 1991). According to our knowledge, there is no study comparing the effects of short term denervation on muscle oxidative capacity of young and old rats. Thus, the purpose of this study was to determine the effects of denervation of 1, 2 and 4 weeks on soleus muscle fiber cross sectional area and oxidative capacity among young and old rats.

METHODS

We used male Wistar rats, which were 5- (442 ± 5 g; mean ± SEM) or 25- months (607 ± 19 g) old at the end of the experiment. The rats were housed two to a cage and had free access to food and water. The environment was maintained at 22°C at a 2 h light 12 h dark cycle. The rats were randomly assigned to groups in which the left soleus muscle was denervated for 1, 2 or 4 weeks, while the right soleus muscle served as an internal control. Rats were anaesthetised with isoflurane and under aseptic conditions the branches of the *n. ischiadicus* to the gastrocnemius and soleus muscles were cut and sewed into the biceps femoris to prevent reinnervation. After surgery rats received a subcutaneous injection of Rimadyl (0.5 mg/kg-1) as an analgesic. To prevent bias related to age-differences within groups, the moment of the operation to induce denervation atrophy of the soleus muscle was chosen so that all animals of the young group were 5- and those of the old group were 25-months old at the time of the terminal experiment, irrespective of their muscles being subjected to 1, 2 or 4 weeks of denervation. The animals were killed by an intraperitoneal injection of an overdose of pentobarbital sodium and the soleus muscles quickly excised, blotted dry, and weighed on an analytical balance. Then, the muscles were quickly frozen in liquid N₂ and stored at -80°C until analysis. Succinate dehydrogenase activity, as an indicator of muscle oxidative capacity of the muscle, and fiber cross sectional area have been determined by histochemical staining. Then, optical density (OD) of SDH staining and muscle fiber area were measured by a computerized image analyzer program.

We used a 2-way ANOVA to determine the effects of age and denervation. The factor age had two levels (young or old) and the factor duration of denervation 4; 0 weeks (Control), 1 week, 2 weeks and 4 weeks after denervation. If a significant duration effect was found a Bonferroni corrected t-test was performed to determine which time-points differed from each other. An age x denervation duration interaction indicates that the effect of the duration of denervation differed between young and old rats. Effects, interactions and differences were considered significant at $P < 0.05$. All data are presented as mean $\pm$ SEM.

RESULTS AND CONCLUSION

Muscle fibre cross sectional area (FCSA) was lower 1 week after denervation than in control muscles ($P = 0.02$) and decreased further between 1 and 2 weeks ($P < 0.001$) after denervation, without a further significant decrease between 2 and 4 weeks after denervation (Figure 1). The oxidative capacity, determined as the OD of SDH in the fibres, was significantly lower at 4 weeks after denervation than in control muscles ($P = 0.011$; Figure 2). There was no interaction between age and duration indicating that the effects of denervation on muscle FCSA and SDH activity was not different in young and old rats.

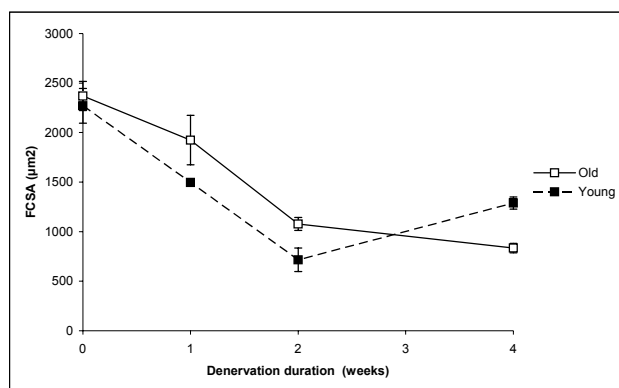

Figure 1. Changes in FCSA of soleus muscle with respect to denervation duration in young and old rats.

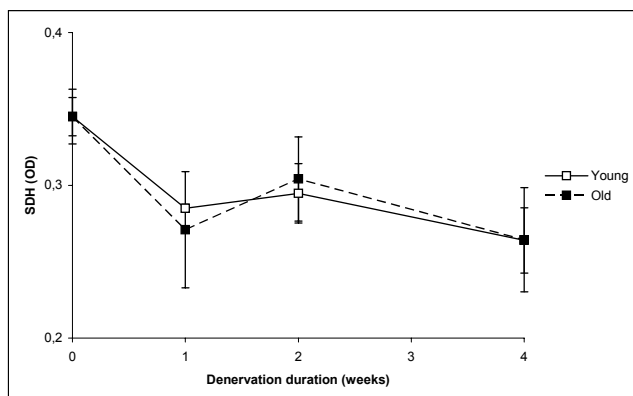

Figure 2. Changes in SDH activity of soleus muscle with respect to denervation duration in young and old rats.

In conclusion, denervation follows the same time course in young and old animals. The decline in muscle size is accompanied by a disproportionate loss of mitochondria as reflected by the decline in oxidative capacity.

REFERENCES

1. Carlson, B. M., Borisov, A. B., Dedkov, E. I., Khalyfa, A., Kostrominova, T. Y., Macpherson, P. C., Wang, E., Faulkner, J. A., Effects of long-term denervation on skeletal muscle in old rats, *Journal of Gerontology: Biological Sciences*, 57, B366-74, 2002.
2. Dedkov, E. I., Borisov, A. B., Carlson, B. M., Dynamics of postdenervation atrophy of young and old skeletal muscles: differential responses of fiber types and muscle types, *Journal of Gerontology: Biological Sciences*, 58, 984-91, 2003.
3. Eisenberg, H. A., Hood, D. A., Blood flow, mitochondria, and performance in skeletal muscle after denervation and reinnervation, *Journal of Applied Physiology*, 76, 859-66, 1994.
4. Wicks, K. L., Hood, D. A., Mitochondrial adaptations in denervated muscle: relationship to muscle performance, *American Journal of Physiology*, 260, C841-50, 1991.

NİTRİK OKSİT YÜKLEMESİNİN DAYANIKLILIK PERFORMANSI ÜZERİNE ETKİLERİ

Ali AKGÜN*, Hasan Birol YALÇIN*, Bekir YÜKTAŞIR*, Kerim SÖZBİR* Kutlu AYDIN*

GİRİŞ

Beden eğitimi ve spor alanındaki en önemli konulardan biri, insan vücudundaki enerji üretim mekanizmasıdır. Çünkü insan vücudunun çeşitli hareketleri yapabilmesi, sahip olduğu enerji kapasitesine bağlıdır (11). İnsanın enerji metabolizmasını etkileyen nedenler arasında genetik yapı, antrenman durumu, spor geçmişi, hastalık durumu bunlardan birkaçı olarak sayılabilir. Bu nedenlerin hepsi temelde enerji metabolizmalarını etkileyerek performans üzerinde belirleyici olmaktadır. Sporunun genetik potansiyelini optimum seviyeye çıkarmak amacı ile spor bilimi ile uğraşan bilim adamları, fizyolojik antrenman programları ve biyomekanik antrenman programları düzenlemişlerdir. İnsanoğlu sporla uğraştığı sürece performansını artırmak amacı ile antrenmanın yanı sıra dışarıdan bazı yardımcı maddeler de almıştır. Ergojenik yardımcıları ya da spor ergojenikleri teorik olarak antrenmanın etkilerinin üzerinde fiziksel performans sağlayan madde, strateji ya da tedavi araçlarıdır (13). Birçok fizyolojik ergojenik yardımcı, fizyolojik enerji ve çeşitli besinsel destekleri optimum düzeye çıkarmak ve yorulmayı geciktirmek için dizayn edilmiştir (2).

Besinsel ergojenik maddeler, fizyolojik fonksiyonların artmasını sağlaması ve sportif performans açısından önemlidir, ilk olarak beyindeki nörotransmitter fonksiyonları artırarak bunu gerçekleştirir. Örneğin çeşitli amino asitler ve vitaminlerin beyinde nörotransmitter görevi olan serotonin formasyonunu etkilediği bilinmektedir (13). Arginin, ornitin ve lizin adlı amino asitler insan büyüme hormonunu artırmak ve dolayısı ile yağsız vücut kitlesini ve gücünü artırmak için kullanılmaktadırlar.

Bunlardan L-arginin arteriollerin endotelindeki nitrik oksit (NO) oluşumunu tetiklemek, kreatin oluşumunda etkili olmak, mitekondride enerji oluşumuna katkıda bulunmak, insan büyüme hormonunun (HGH) artışı tetiklemek, damarlardaki basınç üzerinde olumlu etkiler üstlenmek ve hiperkolesterollü bireylerin kolesterol seviyelerini olumlu etkilemek gibi birçok faydalı işlevde rol oynamaktadır.

Nitrik Oksit (NO) immün yanıt, barsak peristaltizmi, vasküler dilatasyon gibi çeşitli fizyolojik fonksiyonlarda regülatör görevi yapan, insan biyolojisine önemli etkileri olan bir molekül olup, NO sentetaz enzimi tarafından L-argininden sentezlenir (4).

Nitrik Oksidin görevi çeşitli organlara kan akışını otomatik olarak düzenlemek, gerekli olan kanı sağlamak ve ayrı metabolik isteklere bağlı olarak devam eder. NO kas kasılmasına mikrovasküler tepkiyi hipoksiya, hiperemi ve sempatik refleksle eşlik ederek hem dinlenme hem de egzersiz sırasında görev almaktadır (9).

YÖNTEM

Denekler

Bu araştırma ön-test son-test kontrol gruplu çift körlü model esas alınarak ortaya konmuştur. Çalışma evrenini ve örneklemini Düzce ilindeki Yerel Ligde basketbol oynayan 15-17 yaş arası 24 genç erkek oyuncularından oluşmaktadır. Araştırmaya katılan deneklerin yaş ortalamaları 15,70±, 62 yıl, boy ortalamaları 172,33± 7,18 cm ve vücut ağırlıkları 61,23± 9,58 kg olan 24 genç erkek oyuncu çalışma grubunu oluşturmaktadır. Deneklerle ve velileriyle görüşülüp yapılacak olan çalışma hakkında bilgi verilmiş ve katılımların gönüllü olması sağlanmıştır. Çalışma 12-20 Mayıs 2005 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. İlk ölçüm için denekler Düzce Atatürk Lisesi ÇAS' ta toplanmıştır.

Tablo 3: Deney Gruplarının Son-test Aerobik, Anaerobik, Çabukluk ve Vücut Yağ Oranı Ölçüm Değerleri

L-arginin grubu X ±ss	Plasebo grubu X ±ss	Kontrol grubu X ±ss
-----------------------	---------------------	---------------------

Yapılan ilk ölçümlerin ardından denekler toplanarak kura çekilip rasgele 3 gruba ayrılması sağlanmıştır. L-arginin alan grup, plasebo (pudra şekeri) alan grup ve kontrol grubu: psikolojik olarak madde alan grubun performansı etkilenebileceğinden 3. grup Kontrol grubu oluşturulmuştur.

Araçlar

Deneklerin öncelikle kilo ve boy ölçümleri gerçekleştirilmiş, bu esnada denekler ayakkabısız, şort ve tişört ile kalmaları sağlanmıştır. Anaerobik Güç ölçümleri Bosco Jump testi ile, Aerobik Güç ölçümleri Beep Test ya da Shuttle Run Testi ile, Çabukluk ölçümleri Illinois Çabukluk testi ile, Vücut Yağ Oranı bacak ve karın bölgesinden alınan Skinfold Kaliper ölçümü ile Behnke Willmore formülü ile hesaplanmıştır.

Ön-test son-test yöntemi ile deneklerden 9 gün ara ile Düzce Atatürk Lisesindeki ÇAS' da normal oda sıcaklığında yapılmıştır. İlk olarak kilo ve boy ölçümleri daha sonra deri altı yağ ölçümleri, aerobik kapasite, çabukluk ve en son olarak da anaerobik güç için gerekli olan değerlerin ölçümleri yapılmıştır.

Çift kör metodu uygulanarak denekler ve ölçüm yapanlar kimin hangi grupta olduklarını bilmemeleri sağlanmıştır. L-Arginin ve Plasebo grubundaki denekler ön testten sonra 7 gün boyunca günde 3 defa 3 gramlık olarak hazırlanan dozları almışlar bir günlük aradan sonra ise denekler testlere ölçümler için aynı şekilde katılmışlardır.

Analizler

Bu deneysel araştırmada ön-test son-test verileri arasındaki fark, Wilcoxon Eşleştirilmiş İki Örnek Testi kullanılarak, gruplar arası farklar için ise Kruskal-Wallis varyans analizi, hangi grup arasında fark olduğunu belirlemek amacı ile de Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde 0,05 anlamlılık düzeyi kullanılmıştır. Tüm bu işlemler SPSS for Windows paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

BULGULAR

Bulgularda ilk olarak betimsel istatistik sonuçlarını içeren tablo ve grafikler verilmiştir

Tablo 1: Deneklerin Ön Test Öncesi Alınan Fiziksel Ölçüm Değerleri

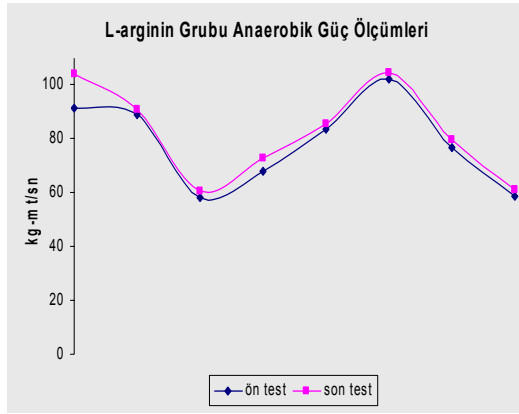
	YAŞ (yıl) X ±ss	BOY (cm) X ± ss	KİLO (kg) X ± ss
PLASEBO n=8	15,75± , 70	174 ± 4,50	62,85 ± 9,95
L-ARGİNİN n=8	15,62± , 51	174± 7,63	62,16±9,85
KONTROL n=8	15,75±, 70	169± 8,48	58,69±9,70
ORTALAMA =24	15,70±, 62	172,33±7,18	61,23± 9,58

Tablo 2: Deney Gruplarının Ön-test Aerobik, Anaerobik, Çabukluk ve Vücut Yağ Oranı Ölçüm Değerleri

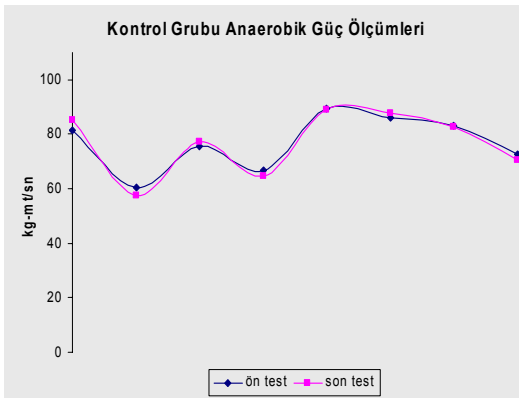
	L-arginin grubu X ± ss	Plasebo grubu X±ss	Kontrol grubu X±ss
Aerobik Güç (ml/kg/dk)	46,33±8,32	44,66±3,94	46,39±6,67
Anaerobik Güç (kg-mt/sn)	78,47±15,87	84,61±18,76	76,90±9,87
Çabukluk (sn)	16,26±,54	16,20±,54	16,17±,67
Vücut Yağ Oranı (%)	14,77±5,72	14,52±3,71	13,94±1,86

Aerobik güç (ml·kg/dk)	48,87±7,32	48,32±3,94	47,38±6,65
Anaerobik güç (kg·m/sn)	82,49±17,12	85,38±18,76	76,82±11,52
Çabukluk (sn)	15,92±,66	15,80±,50	15,84±,64
Vücut yağ oranı (%)	14,75±5,72	14,55±3,41	14,02±1,80
Vücut ağırlığı (kg)	61,93±10,09	62,71±9,91	58,84±9,59

Grafik 1: L-Arginin Grubu Ön-test Son-test

Grafik 2: Kontrol Grubu Ön-test Son-test

Tablo 4: L-arginin Grubunun Ön-test ve Son-test Ölçüm Farkların Farkları

	Vücut ağırlığı	Aerobik güç	Yağ oranı	Çabukluk	Anaerobik güç
Z değeri	-,840	-,240	-,314	-,2366	-,2521
P	,401	,025	,753	,018	,012

Yukarıda verilen tablo ve grafikler incelendiğinde: 7 gün, günde 3*3 gramlık L-arginin yüklemesi sonucu anaerobik güç değerleri bakımından gruplar arası istatistiksel olarak anlamlı fark ($78,47 \pm 15,87$ 'ten $82,49 \pm 17,12$ 'ya) gözlenmiştir ($p < 0,05$). Aerobik güç, çabukluk, vücut yağ oranı ve kilo bakımından anlamlı farklar gözlenmemiştir ($p > 0,05$). Anaerobik düzeyde gerçekleşen bu anlamlı farkın hangi gruplar arası olduğuna Mann Whitney-U testi ile bakıldığında sadece L-arginin ve

kontrol grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu görülmektedir ($p < 0,05$). Ayrıca L-arginin grubu aerobik güç, çabukluk ve anaerobik güç değerleri bakımından grup içi ön-test ve son-test değerleri incelendiğinde anlamlı düzeyde değişim görülmüştür ($p < 0,05$). Plasebo grubunda ise aerobik güç ve çabukluk değerleri açısından grup içinde anlamlı düzeyde istatistiksel olarak fark görülmüştür ($p < 0,05$). Kontrol grubunda ise grup içi istatistiksel incelemede sadece çabukluk performansı değerlerinde anlamlı düzeyde farklılık görülmüştür ($p < 0,05$).

Kas protein sentezi üzerine etkileri net olarak bilinmeyen L-arginin kas protein sentezi ile ilişkisi NO'nin oluşumunda öncülük etmesi ile ilgili potansiyel bir durumdur. Normal koşullar altında کافی miktarda endojen olarak bulunan L-arginin dışardan esansiyel amino asitlerle karışım olarak alındığında kas protein sentezini uyarır (8). Yine normal koşullar altında L-arginin kas protein sentezini uyarmak için gerekli değildir (8).

Gerçekten L-arginin kaslarda ne anabolik tepkisi esansiyel amino asitler üzerinde, ne de akut anabolik etkiye sahip olarak kas protein sentezi üzerinde indirekt yolla bir etkiye sahiptir. NO sentezini uyarma yolu ile bir ihtimal vardır. NO kasa giden kan miktarını artırır, bu aşağıdaki durumlarda kas protein sentezini uyarmada tetikleme yapabilir: insülin büyüme faktörü (IGF). Buna rağmen kasa kan akışı ve kas protein sentezi komplekstir. Normal durumda protein sentezi için gerekli olan ATP yeterli olan miktardan fazladır. Tavşanlarda yapılan çalışmada bacağa giden femoral kan akışı % 60 azaltılmasına rağmen kas protein sentezi etkilenmemiştir. Böylece kas protein sentezinin bazal oranına yetecek miktarda oksijen ve diğer enerji bileşikleri bazal durumda yeterli olarak dağıtılır. Bu yüzden kas protein sentezi için gerekli olan oksijen ve diğer enerji bileşiklerin artırılması gerekli değildir (8). Tercihen kasın kanlanması ve kas protein sentezi arasındaki ilişki amino asitlerin dağılımı ile ilgilidir (8).

Kas protein sentezi ve kasa kan akışı arasındaki ilişkinin doğası esansiyel amino asit konsantrasyonunun kasların intraselüler yüzeyinde plazmadan daha çok bulunması ile komplikedir (8).

Kasların perfüzyonu arttığında plazma ve intraselüler sıvı arasındaki konsantrasyon açığı daralır, bu yüzden plazmaya intraselüler esansiyel amino asitler geçişini hızlandırmak için bazal durumda kasa giden kan miktarı artar. Bu yüzden intraselüler esansiyel amino asitlerin azalması kas protein sentezi miktarını düşürebilir (8).

Bu görüş direnç egzersizine kas protein sentezinin tepkisinde kasa kan akışı oranındaki artışın rolünü açıklamak için normal denekler üzerinde yapılan bir deneyle varılmıştır. Denekler düşük vücut direnci egzersizi ile çalıştırılmıştır. Arteriel balon tıkaçı ile femoral arterdeki kan akışı antrenmanın başlangıç seviyesine düşürülmüştür. Kan akışının düşmesi ile intraselüler yüzeyden amino asitlerin geçişi anlamlı oranda düşmesine bağlı olarak protein sentezi dengesi bozulmuştur (8).

Bazal durumdaki amino asit tepkisi ile kasa kan akışının arttığı durumdaki tepki farklıdır, kasa giden kanın artması ile bu yollarda daha çok amino asit absorbe edilecektir. Bu durumda plazma esansiyel amino asit konsantrasyonu kastaki uygun miktardan daha çok olacaktır, bu da esansiyel amino asitlerin kaslara alımını artıracaktır. Bu olasılık egzersizden önce esansiyel amino asit desteği ile kasa giden kan miktarı bazal düzeye döndüğünde aynı amino asitlerin egzersizden sonra verildiği zaman kas proteinleri anlamlı derecede anabolik etki gösterecektir düşüncesiyle desteklenecektir. Yeterli miktardaki L-arginin NO oluşumunu artırarak kasa giden kan miktarını artırmakta

buna rağmen L-arginin tek başına kas protein sentezini uyarmaz, eğer diğer amino asitlerle birlikte alınırsa L-argininin spesifik etkisi ortaya çıkabilir. L-arginin desteğinin etkilerini görmek ve diğer amino asitlerle olan ilişkisini ortaya koymak ve kas protein hareketlerini ortaya çıkarmak için tavşanlar iki gruba ayrılmıştır. Bir grup doğal 20 amino asidin hepsini içeren dengeli bir karışım diğer grup L-arginin ile yapılmış nitrojen dengesi sağlanmış karışımı almış. Sonuçta L-arginin tek başına etkiye sahip değilken, dengelenmiş diğer amino asitlerle karıştırıldığında, kas protein sentezi oranının daha fazla olduğu ortaya çıkmaktadır. Ne insülin ne de inan büyüme hormonu amino asit karışımı içindeki L-arginin miktarının artması ile etkilenmiştir. Böylece L-arginin desteği tek başına kas protein sentezini uyaran etkili bir destek değildir, belki diğer amino asitlerle bir bağ içinde ya da diğer besinlerle etkili olabilir. Bu belki L-argininin NO'ı uyarması sonucu amino asitlerin kaslara daha çok gitmesi ile ilişkili olabilir (8).

L-arginin NO ve protein sentezinde öncü bileşik olma rolüne sahiptir, bazı dışarıdan verilen L-arginin destekli çalışmalarda, büyüme hormonunu artırdığı. Çok yakın bir çalışmada, ağız yolu ile 7 gün 250 mg/kg/d alınan L-argininin sağlıklı 25-35 yaş arası erkek bireylerde büyüme hormonunu artırdığı rapor edilmiştir (8).

Sozykin A. V. ve arkadaşları akciğer kramplı hastalarda yaptıkları çalışmada 10 gün süre ile 15 gr. L-arginin verdikleri grupta damarlarda gevşeme yanıtı ile birlikte bisiklet egzersizi süresinde artış gözlenmiş ve L-argininin pozitif etkileri olduğu anlaşılmıştır (10).

Marcell T. J. ve arkadaşlarının yaptıkları başka bir çalışma ise egzersizden 30 dk. önce alınan 5 gr. L-argininin genç yetişkinlerde insan büyüme hormonunu artırdığını ortaya koymaktadır (7).

Yapılan birçok çalışmada L-arginin desteğinin kreatin oluşumunu artırdığı ve anaerobik gücün bu yolla arttığı kas miktarının da yine arttığı normal ve hasta bireylerin yaptıkları kuvvet antrenmanları sonucu gözlemlendiği rapor edilmiştir (8).

Thomas W. Balon ve arkadaşları tarafından yapılan iskelet kaslarındaki NO'nin glukoz transportundaki rolünü ortaya koyabilmek amacı ile 2-deoksiglukoz transportu farelerin ekstensör digitorum longus kaslarında, NO inhibitör medde ve donör madde verilerek ölçülmüştür. İnhibitör maddenin transportu azalttığı ve donör maddenin ise artırdığı gözlenmiştir. Bu sonuçlar NO'nin potansiyel glukoz transport etkisi olabileceğini ortaya koymaktadır (1).

Lori Smith ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada overlod iskelet kaslarında hipertrofi ve fibril tipi geçişinde NO'nin gerekliliğini açıklamak amaçlanmıştır. Endojen NO üretimini bloke etmek için L-NAME içme suyuna karıştırılarak günde 100mg/kg oranında verilmiştir. 38 dişi fare 4 gruba ayrılmıştır: kontrol- overlod olmayan grup, kontrol overlod grup, L-NAME overlod olmayan grup ve L-NAME overlod grup. L-NAME çalışma başlamadan bir gün önceden itibaren çalışma sonuna kadar 14 gün süre verilmiştir. Overlod gruplarının her ikisinde hipertrofi (kontrol-ol %76, L-NAME-ol %39) artmıştır (p<0,05). L-NAME-OL grubunda vücut kas oranı kontrol-OL grubundan daha düşük çıkmıştır (p>0,05). Bu veriler NO'nin hipertrofi ve fibril tipindeki geçişlerdeki rolünü desteklemektedir (9).

Bu çalışmada L-arginin denek grubunda anaerobik güç değerlerinde istatistiksel olarak anlamlı bir artış gözlenmiştir (p<0,05). Bunun nedeni tam olarak anlaşılamamakla birlikte kas fibrillerindeki artış, kaslara giden diğer amino asitlerin artması ve kas protein sentezindeki aktivasyon, insan büyüme hormonu aktivitelerinin artmasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

ABC Body Building internet sitesindeki çıkarımlar hiçbir yükleme periyodunda ağırlık kazanımı olmadığını söylemektedir (5).

5 haftalık etkili bir ağırlık antrenmanı süresince deneklere her gün plasebo ve 1gr. L-arginin 1gr. ornitin içeren destek verilmiş, sonuçlar L-arginin ve L-ornitin alımının yüksek şiddetteki ağırlık antrenmanı süresince kas gücünü ve yağsız vücut oranını artırdığını desteklemektedir (8).

Elam R. P. ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada, L-arginin L-ornitinle birlikte her biri 500 mg. günde iki kez haftada 5 gün süre ile alındığında 5 haftalık periyot sonunda vücut yağ oranında düşüş meydana geldiği gözlenmiştir (3).

Bu çalışmada L-argininin vücut kompozisyonunu ağırlığı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmemiştir (p>0,05). Bunun L-

arginin yükleme süresinin kısıllığına ve literatürde kullanıldığı gibi L-ornitinle birlikte alınmamasına bağlanabilir. Yine yapılan bu çalışmada L-arginin grubu kendi içinde çabukluk ve aerobik güç açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir artış göstermiştir (p<0,05).

Lieratürde L-argininin çabukluk performansı üzerine olan etkilerini araştıran bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ayrıca plasebo ve kontrol gruplarının da çabukluk performanslarındaki grup içi artışlarının da istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değişiklik göstermesi ve gruplar arası düzeyde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değişiklik olmaması çabukluk performansını ölçen testin öğrenilmesinin etkisiyle açıklanabilir.

Grup içi aerobik performansta gerçekleşen istatistiksel anlamlı değişiklik literatürle paralellik göstermektedir. Maxwell A J ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmada % 6 sulu L-arginin solüsyonu ile kolesterolü fareler üzerinde yapılan çalışmada fazla kolesterol seviyesi düşmüş ve koşu bandı egzersiz performansında %61 oranında bir artış meydana gelmiştir (16). Bu yararlı etkiler NO sentezindeki üst düzey artışla ilişkilendirilmiştir (12).

Bu çalışmada hiçbir denek grubunda gruplar arası bazda aerobik kapasitede anlamlı düzeyde bir artış meydana gelmemiştir (p>0. 05). Yapılan çalışmalarda da bahsedildiği gibi genelde oksijen kullanımını artırıcı etkiler ve egzersiz süresindeki artıştan bahsetse de aerobik güç için gerekli olan artışın gerçekleşmemesi çalışmanın süresinin kısıllığına, ölçüm aracına, yükleme miktarına ve deneklerin motivasyonuna bağlanabilir. Ayrıca L-arginin grubunun kendi içindeki anlamlı değişiklik deneklerin o anki motivasyonları ile ilişkilendirilebilir.

Sonuç olarak, bu çalışmada elde edilen sonuçlara ve literatürdeki bilgilere dayanarak, 7 gün günde 3*3gr. L-arginin yüklemesinin anaerobik güce istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkisi vardır (p<0,05). Aerobik güç performansı üzerine etkisi görülmemesine rağmen literatürde L-arginin aerobik güç üzerinde olumlu etkileri olduğunu gösteren çalışmalarda vardır.

KAYNAKLAR

1. Balon, T. W. (1997). Evidence that Nitric Oxide increase glucose transport in skeletal muscle. **JAP**, 82; 359-363.
2. Elam, R. P. (1998). Morphological changes in adult males from resistance exercise and amino acid supplementation. **J Sports Med Phys Fitness**. 28, 35 3-9.
3. Emmanuel, C., Vincent V., Philippe F., Gérard B., Maurice, I., & Sabine, D. L. P. (2002). Muscular nitric oxide synthase (muNOS) and utrophin **Journal of Physiology**. 96 (1-2), 43-52.
4. Erten, N., Karan. M. A., Sirozlu Hastalarda Plazma Nitrik Oksit Düzeyleri, **İstanbul Tıp Mecmuası**, 1999, İstanbul.
5. L-arginine. <http://www.abcbodybuildingcompany.com>
6. Manti Guha., Shyamali Basuray., and A. Kumar Sinha. : Preventive effect of ripe banana in the diet on Ehrlich's ascitic carcinoma cell induced malignant ascites in mice. **Nutrition Research** Volume 23, Issue 8, August 2003, Pages 1081-1088
7. Marcell T.J., Taaffe DR., Hawkins SA., et al. : Oral arginine does not stimulate basal or augment exercise-induced GH secretion in either young or old adults. **J Gerontol A Biol Sci Med Sci** 1999; 54: M395-9. Copyright © 2001-2005 PCC Natural Markets.
8. PADDON-JONES Douglas, Borsheim Elisabet, Wolfe Robert R., Potential Ergogenic Effects of Arginine and Creatine, **American Society for Nutritional Sciences J. Nutrition**, 134: 2888S-2894S, October 2004
9. Smith L W. Smith J. D Criswell D. S. Involvement of nitric oxide synthase in skeletal muscle adaptation to chronic overload. **JAP** 92: 2005-2011, 2002. 8750-7587/02
10. Sozykin A. V. effects of L-arginine on platelet aggregation, endothelial function and exercise tolerance in patient with stable angina of effort.
11. Sönmez. G. T., **Egzersiz ve Spor Fizyolojisi**, Ağustos 2002 Bolu.
12. us pharmacist continuing education. : **the role of L- arginine in cardiovascular health** november 30, 2001).
13. Williams, M. H. : **Nutritional Ergogenic Aids for Sports and Exercise Performance**, Department of Exercise Science, Old Dominion University, Norfolk Virginia 23529-0196 p38,39,40,41,42,43

TENİSTE DÜZ SERVİS ATIŞINDA VÜCUT AĞIRLIK MERKEZİNDEKİ DEĞİŞİMİN SERVİS ATIŞ PERFORMANSINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ

DELİCEOĞLU, G. *; UCA, A. U. *; AKBABA, K. İ. *

* Kırıkkale Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; teniste düz servisin analizi yapılarak, hız ve başarı performansını yüksek servislerdeki vücut ağırlık merkezindeki değişimlerle ilişkilendirilerek, tekniğin yeni öğretimi, hataların düzeltilmesi ve yüksek performanslı servis atışı için model oluşturabilmektir.

Araştırma grubunu Orta Doğu Teknik Üniversitesi tenis takımı ile Kırıkkale Üniversitesi tenis takımı erkek oyuncu ve erkek eğitimcileri oluşturmaktadır. Araştırma grubunun 10 başarılı servis atışları video yardımı ile kaydedilmiş ve hızları tespit edilmiştir. Her servis atışı için 6 resim frame edilmiş ve alınan resimler Photoshop programı ile istenen bölgeler işaretlenerek milimetrik kağıda aktarılmıştır. Mili metrik kağıt üzerinde koordinatları bulunan sporcunun segmentasyon yöntemi ile vücut ağırlık merkezleri tespit edilmiştir. Atış sırasındaki ağırlık merkezindeki değişim ve değişimin süre ile ilişkisi microsoft excel programında grafiklendirilmiş ve SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programında regresyon tekniğiyle incelenmiştir.

Vücut ağırlık merkezinin yerden yüksekliği y koordinatının servis atışının etkili noktalarına göre altı bölüme ayrılmış; Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6 yordayıcı değişkenlerine göre hareketin başladığı Y1 pozisyonundan, dizlerin bükülüp topun elden çıkarıldığı Y2 pozisyonuna kadarki vücut ağırlık merkezinin Y koordinatı üzerindeki değişimi yer düzlemine doğru ne kadar fazla olursa ve dizlerin büküldüğü Y koordinatının sifıra en yakın olduğu Y 3 pozisyonundan, raketin sırta alındığı topla buluşma anından hemen öncesi Y koordinatını yukarılara taşımış olduğu Y4 pozisyonuna kadarki vücut ağırlık merkezini Y koordinatı üzerindeki değişimi yukarı doğru ne kadar fazla olursa topun servis atış sonrasında kazanmış olduğu hız araştırma grubundan elde edilen veriler doğrultusunda arttığı görülmektedir.

Vücut ağırlık merkezinin, servis atışının etkili noktalarına göre altı bölüme ayrılmış noktalar arasındaki geçiş mesafesi ve süresi V1, V2, V3, V4, V5 yordayıcı değişkenlerine göre dizlerin büküldüğü Y koordinatının sifıra en yakın olduğu 3 pozisyonundan, raketin sırta alındığı topla buluşma anından hemen önceki Y koordinatını yukarılara taşımış olduğu 4 pozisyonuna kadar ki vücut ağırlık merkezleri arasındaki mesafe artarsa ve bu mesafe ne kadar kısa sürede kat edilirse topun servis atış sonrasında kazanmış olduğu hız araştırma grubundan elde edilen veriler doğrultusunda arttığı görülmektedir.

Anahtar Sözcükler: Tenis, vücut ağırlık merkezi.

GİRİŞ VE AMAÇ

Son on yıl içinde sporsal verim olağanüstü bir ilerleme göstermiştir. Birkaç yıl önce hayal edilmesi bile güç olan verim düzeyleri şimdi oldukça yaygın bir biçimde, birçok sporcunun ulaşabildiği ve sürekli olarak geliştirdiği verim düzeyi biçimine dönüşmüştür (2).

Günümüz tenis oyununda taktiksel açıdan servis atışı, oyun içerisinde etkili olmak için büyük bir öneme sahiptir. Öyle ki; çoğu zaman etkili servis kullanmanın oyunun yarısını teşkil ettiği, oyunu kazanmada büyük bir rolü olduğu söylenmektedir. Yani; kuvvetli ve etkili bir servis, oyunun kaderini belirleyebilir ve oynanan oyunu oyuncunun lehine çevirebilir.

Segmentasyon yöntemi ile ağırlık merkezi hesaplaması, bu alanda ki yöntemlerin en kullanışlı olanıdır. Hareket analizi segmentasyon kavramı üzerine geliştirilmiştir (1).

Analizi yapılmak istenilen vücut veya nesnenin fotoğraf, film veya video görüntüsünün, analiz tekniklerine uygun şekilde alınması

gereklidir. Elde edilen görüntüde ki her üyenin ayrı ayrı ağırlık merkezleri ve relatif ağırlıkları hesaplanarak, görüntülerin herhangi bir noktasından çizilen x ve y koordinat eksenlerine göre momentlerinin hesaplanması yapılmalıdır (1).

Araştırmanın amacını; teniste düz servis atışında vücut ağırlık merkezindeki değişimin servis atış performansına etkisinin incelenmesi oluşturmaktadır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma grubunu; yaşları ($x=25,33\pm3,12$ yıl), antrenman yaşları ($x=9,11\pm6,19$ yıl), boyları ($x=181,77\pm5,35$ cm) ve vücut ağırlıkları ($x=75,55\pm2,06$ kg) olan Orta Doğu Teknik Üniversitesi tenis takımı ile Kırıkkale Üniversitesi tenis takımı erkek oyuncu ve erkek eğitimcileri (n=9) oluşturmaktadır. Deneklerden istenen verilerin toplanması amacıyla siyah ve dar kıyafetler giydirilerek vücut ağırlık merkezi bulmakta kullanılacak noktaları belirginleştirici bir şekilde fosforlu bantlar yardımıyla işaretlenmiştir. Deneklerin servis atışları kameranın sporcudan 6. 5 m uzaklığa ve sol yanından 30 derecelik açı ile yerleştirilerek video kayıtları alınmıştır. Her denekten toplam 10 başarılı düz servis atması istenerek atışları video yardımı ile kaydedilmiş ve hızları tespit edilmiştir.

Video yardımı ile toplanan veriler Ulead Video Stüdyo programı ile bir servis atışından 6 resim (frame) (Segal,2005'e göre altı bölüme ayrılmış) elde edilmiştir.

Alınan resimler Photoshop programı ile istenen bölgeler işaretlenerek milimetrik kağıda aktarılmıştır. Milimetrik kağıt üzerinde koordinatları bulunan sporcunun segmentasyon yöntemi ile vücut ağırlık merkezleri bulunarak atış sırasındaki ağırlık merkezindeki değişim ve değişimin süre ile ilişkisi microsoft excel programında grafiklendirilmiştir.

Verilerin değerlendirmesinde, servis hız performansı ve vücut ağırlık merkezindeki değişim arasındaki ilişki ile servis hız performansı ve 6 resim arasındaki vücut ağırlık merkezindeki değişim mesafesi ve süresi arasındaki ilişkiye SPSS (Statistical Package for Social Sciences) paket programında regresyon tekniğiyle bakılmıştır.

Servis hızını ölçmek için de Information and Display System aleti kullanılmıştır. Deneklerin analizi için görüntüler SONY DCR 90 marka kamera ile yapılmıştır.

BULGULAR

Vücut ağırlık merkezinin yerden yüksekliği y koordinatının servis atışının etkili noktalarına (Segal,2005) göre altı bölüme ayrılmış; Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6 yordayıcı değişkenlerine göre topun servis atış sonrasında kazanmış olduğu hızın yordanmasına ilişkin regresyon analiz sonuçları Tablo1' de verilmiştir.

Tablo 1. Yordayıcı değişkenlerine göre topun servis atış sonrasında kazanmış olduğu hızın yordanmasına ilişkin regresyon analiz sonuçları:

Değişken	B	Standart hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	229,825	51,737		4,442	,000		
Y1	-2,554	1,223	-,575	-2,088	,045	-,513	-,346
Y2	2,422	,900	,526	2,692	,011	-,154	,430
Y3	-2,799	,833	-,754	-3,358	,002	-,498	-,510
Y4	1,916	,663	,504	2,891	,007	-,126	,455
Y5	,695	,595	,194	1,169	,251	-,218	,202
Y6	-1,019	,686	-,288	-1,486	,147	-,368	-,254

R=, 767R²=, 589
F (6,32) = 7,643 P=, 000

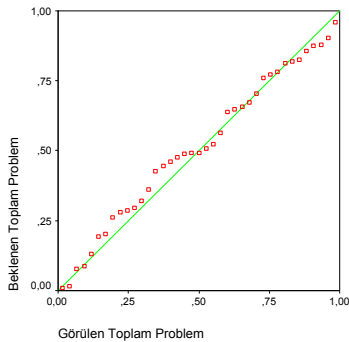
Tablo 1'e göre; yordayıcı değişkenlerle yordanan değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar incelendiğinde süratin Y1 ile orta düzeyde ve negatif bir ilişkinin (r= -,51), Y2 ile düşük ve negatif bir ilişkinin (r= -,15), Y3 ile orta düzeyde ve negatif bir ilişkinin (r= -,50), Y4 ile düşük düzeyde ve negatif bir ilişkinin (r= -,13), Y5 ile düşük düzeyde ve negatif

bir ilişkinin ($r = -.22$), Y6 ile orta düzeyde ve negatif bir ilişkinin ($r = -.37$) olduğu görülmektedir.

Y1, Y2, Y3, Y4, Y5 ve Y6 yordayıcı değişkenleri ile birlikte tenis oyuncularının topun servis atış sonrasındaki kazanmış olduğu hızın değerleri, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki vermektedir ($R = .767$; $R^2 = .589$; $p < .05$). Yordayıcı değişkenler, hız değişkenlerindeki toplam varyansın %59'unu açıklamaktadır.

Standartize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerin, hız değişkeni üzerindeki yararlılık önem sırası; Y3, Y1, Y2, Y4, Y6, Y5' tir. Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin T-testi sonuçları incelendiğinde; Y1, Y2, Y3, Y4 yordayıcı değişkenlerinin hız değişkeni üzerinde anlamlı yordayıcılar olduğu görülmektedir. Y5, Y6 yordayıcı değişkenleri hız değişkeni üzerinde anlamlı yordayıcılar değildir.

Grafik 1. Yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki ilişkinin doğrusalılığı:

Grafik 1 incelendiğinde; yordayıcı değişkenler ile yordanan değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve yordayıcı değişkenlere ilişkin noktaları bir eksen etrafında toplama eğilimi olduğu söylenebilir.

Araştırma grubunun servis atış sonrasındaki topun kazanmış olduğu hız ile ağırlık merkezlerindeki noktalar arasındaki geçiş mesafesi ve süresi ve her bölüm arasındaki regresyon analizi sonuçları tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

Vücut ağırlık merkezinin, servis atışının etkili noktalarına (Segal,2005) göre altı bölüme ayrılmış noktalar arasındaki geçiş mesafesi ve süresi V1, V2, V3, V4, V5 yordayıcı değişkenlerine göre topun servis atış sırasında kazanmış olduğu hızın yordanmasına ilişkin regresyon analiz sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Yordayıcı değişkenlerine göre topun servis atış sırasında kazanmış olduğu hızın yordanmasına ilişkin regresyon analiz sonuçları:

Değişken	B	Standart hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r
Sabit	94,664	8,150		11,615	,000		
V1	-,305	,442	-,103	-,690	,495	,132	-,119
V2	-,576	,260	-,337	-2,213	,034	,164	-,359
V3	,693	,171	,685	4,048	,000	,634	,576
V4	,141	,116	,210	1,217	,232	,413	,207

Tablo 3. Araştırma grubu verilerine göre istenen sonuçlara en yakın model.

Denek 1 Deneme 6: 157 km/s

x/y mm	1. Poz	2. Poz	3. Poz	4. Poz	5. Poz	6. Poz
x	101,51	97,44	101,27	112,78	118,63	125,53
y	85,13	88,92	82,93	93,52	96,10	87,18
Süre (sn)	0,00	1,16	1,58	1,87	1,99	2,16
Değişimdeki mesafe (d) mm	5,56	7,10	15,64	6,39	11,27	

Grafik 3. Model vücut ağırlık merkezi grafiği (x/y)

Grafik 4. Model vücut ağırlık merkezindeki süreye göre değişimi (y/sn)

V5	,147	,176	,132	,837	,409	,486	,144
----	------	------	------	------	------	------	------

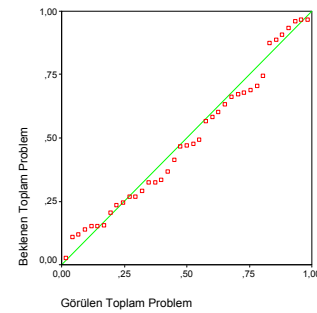
$R = .718$ $R^2 = .516$
 $F(5,33) = 7,031$ $P = .000$

Tablo 2'e göre; yordayıcı değişkenlerle yordanan değişkenlerin arasındaki ikili korelasyonlar incelendiğinde süratin V1 ile düşük ve pozitif bir ilişkinin ($r = .13$), V2 ile düşük ve pozitif bir ilişkinin ($r = .16$), V3 ile orta düzeyde ve pozitif bir ilişkinin ($r = .63$), V4 ile orta düzeyde ve pozitif bir ilişkinin ($r = .41$), V5 ile orta düzeyde ve pozitif bir ilişkinin ($r = .49$) olduğu görülmektedir.

V1, V2, V3, V4, V5 yordayıcı değişkenleri ile birlikte tenis oyuncularının topun servis atış sonrasındaki kazanmış olduğu hızın değerleri, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki vermektedir ($R = .718$; $R^2 = .516$; $p < .05$). Yordayıcı değişkenler, hız değişkenlerindeki toplam varyansın %52'sini açıklamaktadır.

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerin, hız değişkeni üzerindeki yararlılık önem sırası; V3, V2, V4, V5, V1'dir. Regresyon katsayısının anlamlılığına ilişkin T-testi sonuçları incelendiğinde; V2, V3 yordayıcı değişkenlerinin hız değişkeni üzerinde anlamlı yordayıcılar olduğu görülmektedir. V1, V4, V5 yordayıcı değişkenleri hız değişkeni üzerinde anlamlı yordayıcılar değildir.

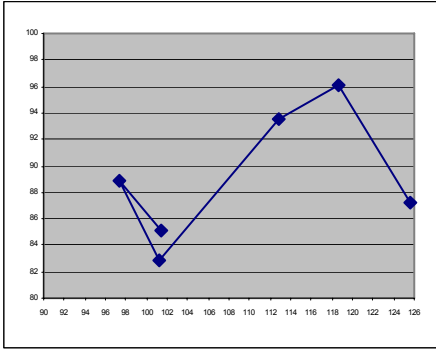
Grafik 2. Yordayıcı değişkenlerle bağımlı değişken arasındaki ilişkinin doğrusalılığı:

Grafik 1 incelendiğinde; yordayıcı değişkenler ile yordanan değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve yordayıcı değişkenlere ilişkin noktaları bir eksen etrafında toplama eğilimi olduğu söylenebilir.

Şekil 1. Araştırma grubu verilerine göre istenen sonuçlara en yakın model.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada teniste düz servisin analizi yapılarak, hız ve başarı performansı yüksek servislerdeki vücut ağırlık merkezindeki değişimler ilişkilendirilmiştir. İlişki doğrultusunda tekniğin yeni öğretimi, hataların düzeltilmesi amacıyla antrenman yaşları ($x=9.11 \pm 6.19$) yıl olan ($n=9$) üniversite takım oyuncu ve antrenörlerle yaptığımız çalışmada yüksek performanslı servis atışı için, ağırlık merkezinin servis atışı sırasında doğru bir şekilde aktarılmasının önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

Vücut ağırlık merkezinin yerden yüksekliği y koordinatının servis atışının etkili noktalarına göre altı bölüme ayrılmış; Y1, Y2, Y3, Y4, Y5, Y6 yordayıcı değişkenlerine göre hareketin başladığı Y1 pozisyonundan, dizlerin bükülüp topun elden çıkarıldığı Y2 pozisyonuna kadar ki vücut ağırlık merkezinin Y koordinatı üzerinde ki değişimi yer düzlemine doğru ne kadar fazla olursa ve dizlerin büküldüğü Y koordinatının sıfıra en yakın olduğu Y 3 pozisyonundan, raketin sırta alındığı topla buluşma anından hemen öncesi Y koordinatını yukarılara taşımış olduğu Y4 pozisyonuna kadar ki vücut ağırlık merkezini Y koordinatı üzerinde ki değişimi yukarı doğru ne kadar fazla olursa topun servis atış sonrasında kazanmış olduğu hız araştırma grubundan elde edilen veriler doğrultusunda arttığı görülmektedir.

Vücut ağırlık merkezinin, servis atışının etkili noktalarına göre altı bölüme ayrılmış noktalar arasındaki geçiş mesafesi ve süresi V1, V2, V3, V4, V5 yordayıcı değişkenlerine göre dizlerin büküldüğü Y koordinatının sıfıra en yakın olduğu 3 pozisyonundan, raketin sırta alındığı topla buluşma anından hemen önceki Y koordinatını yukarılara taşımış olduğu 4 pozisyonuna kadar ki vücut ağırlık merkezleri arasındaki mesafe artarsa ve bu mesafe ne kadar kısa sürede kat edilirse topun servis atış sonrasında kazanmış olduğu hız araştırma grubundan elde edilen veriler doğrultusunda arttığı görülmektedir.

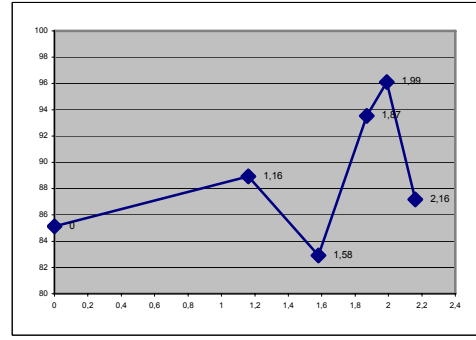
Yaptığımız araştırma göstermiştir ki; servis atışında sadece üst ekstremitenin etkili olmadığını, etkili bir servis için aynı zamanda alt ekstremitenin de etkin bir rol oynadığını, tekniğin uygulanması sırasında üst ve alt ekstremitenin birbirleriyle bağlantılı olarak topuktan başa kadar kinematik bir zincir oluşturdıkları ve ağırlığın doğru aktarımının büyük önem taşıdığı kanısındayız.

Bu araştırma ile tenisçilerin servis tekniğindeki hatalarının düzeltilmesi ve performanslarının artırılması için bir model oluşturduğu düşüncesindeyiz.

Elde edilen verilerin karşılaştırılması için yapılan literatür taraması sonucunda araştırmamızı destekler nitelikte literatüre rastlanmamıştır.

KAYNAKLAR

1. Açıkada, C., Demirel, H. (1993). Biomekanik ve Hareket Bilgisi. Eskişehir: Etam A. Ş. web-ofset tesisleri.
2. Bompa, O. (2001). Sporda Çabuk Kuvvet Antrenmanı. Ankara: Bağırhan Yayınevi
3. Segal, D. K. (2005). Tenis Biomechanics Sistem: The printing plant of physics S. A.

S-015

İKİ FARKLI YÜKTE YAPILAN WİNGATE ANAEROBİK GÜÇ TESTİNDEKİ ANAEROBİK PERFORMANS DEĞERLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI

ÖZKAN, A* ; AŞÇI, A** ; AÇIKADA, C** ;

*Başkent Üniversitesi, Spor Bilimleri Bölümü

**Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yükseköğretim Kurulu

Bu çalışmanın amacı, bacak hacminden elde edilen optimal yük ve vücut ağırlığı başına uygulanan 75gr/kg yük ile uygulanan wingate anaerobik güç testinden elde edilen değerlerin karşılaştırılmasıdır.

Çalışmaya yaşları 20-27 arasında değişen ($\bar{X}$: 23 ± 2.05 yıl) 17 gönüllü erkek üniversite öğrencisi katılmıştır. Deneklerin vücut kompozisyonunun belirlenmesinde; boy uzunluğu, vücut ağırlığı, deri kıvrım kalınlığı, çevre ve çap ölçümleri yapılmış, yağ yüzdesinin belirlenmesinde Jackson ve Pollock formülü (2), vücut yapısı özelliğinin belirlenmesinde ise Heath-Carter yöntemi kullanılmıştır (3). Bacak hacmi su taşıma yöntemi ile, anaerobik performans da Monark 894E bisiklet ergometresinde Wingate anaerobik güç ve kapasite testi (WAnT) ile belirlenmiştir. Araştırma grubu, vücut ağırlığının % 7.5'ine karşılık gelen yük (standart yük) ile bacak hacminden hesaplanan yüklerde (1) WAnT'nde bir gün ara ile test edilmişlerdir. Her iki test sonrasında da mutlak ve relatif anlık değerler ile 5'er saniyelik ortalama değerler, anaerobik güç ve kapasite performans değişkenleri olarak kaydedilmiştir. Anlık maksimum gücün mutlak ve relatif değerlerinde standart yük ile bacak hacminden hesaplanan yük protokolleri arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. Bununla birlikte, 5'er saniyelik ortalama değerlerden hesaplanan maksimum güç ve ortalama güç değişkenlerinin mutlak ve relatif değerlerinde iki farklı protokol arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmamıştır. Sonuç olarak, vücut ağırlığından hesaplanan standart yük ile bacak hacminden elde edilen optimal yük protokolleri anaerobik gücün anlık değerler üzerinden değerlendirildiği Wingate testi bulguları üzerinde farklılaşmaya neden olmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Anaerobik performans, wingate anaerobik güç testi, optimal yük, bacak hacmi

KAYNAKLAR

10. Evans, J. A. ve Quinney, H. A., Determination of resistance settings for anaerobic power testing, Canadian Journal of Applied Sport Science., 6 (2), 53-56, 1981.
11. Heyward, V. H. ve Stolarczyk, L. M., Applied Body Composition Assessment, Human Kinetics Books, Champaign, IL., 1996.
12. Ross, W. D. ve Marfell-Jones, M. J., Kinanthropometry, "Physiological Testing of the High-Performance Athlete" (Ed D. J. In MacDougall, A. H Wenger ve H. J. Gren) 'de, Human Kinetics Books, Champaign, IL., s. 223-308, 1991.

THE COMPARISON OF THE ANAEROBIC PERFORMANCE VALUES IN WINGATE ANAEROBIC POWER TEST WITH TWO DIFFERENT LOADS

ÖZKAN, A* ; AŞÇI, A** ; AÇIKADA, C** ;

*Baskent University Department of Sport Sciences

** Hacettepe University School of Sport Sciences and Technology

The purpose of this study was to compare anaerobic performance values in Wingate anaerobic power test that use optimal load, which was obtained from leg volume, and the load of 75g. kg⁻¹ relative to body weight. A total of 17 volunteer men university students between

the ages of 20-27 yrs ($\bar{X}$: 23±2. 05 yrs) participated in this study. For the determination of body composition, subjects height, body weight, skinfold thicknesses, circumference and girth measurements were taken. Body fat percentage was determined by the Jackson and Pollock formula (2) and somatotype components was determined by using the Heath-Carter System (3). Water displacement volumetry were used for the determination of leg volume and the Wingate Anaerobic Power Test (WanT) was used for the determination of anaerobic performance with Monark 894E Cycle Ergometer. Subjects participated in two WanT with a day interval with a load set at 7. 5 % relative to body weight (standard load) and with optimal load that was determined by leg volume (1). After the two test, both instantaneous absolute and relative values and mean values for every 5 seconds were calculated automatically as variables of anaerobic power and capacity. Significant differences were obtained between standard load and optimal load in instantaneous absolute and relative variables of maximum power. In addition to that, no significant difference was obtained between two protocols in absolute and relative values which was calculated from every 5 seconds. As a conclusion, standard load obtained from body-weight and optimal load obtained from leg-volume result in significant difference in instantaneous anaerobic power during WanT.

Key Words: Anaerobic performance, Wingate anaerobic power test, optimal load, leg volume

REFERENCES

1. Evans, J. A. ve Quinney, H. A., Determination of resistance settings for anaerobic power testing, Canadian Journal of Applied Sport Science., 6 (2), 53-56, 1981.
2. Heyward, V. H. ve Stolarczyk, L. M., Applied Body Composition Assessment, Human Kinetics Books, Champaign, IL., 1996.
3. Ross, W. D. ve Marfell-Jones, M. J., Kinanthropometry, "Physiological Testing of the High-Performance Athlete" (Ed D. J. In MacDougall, A. H Wenger ve H. J. Gren) 'de, Human Kinetics Books, Champaign, IL., s. 223-308, 1991.

S-016

BAYAN BASKETBOLCULARDA 100 M DAİRESEL ve GİDİŞ-DÖNÜŞLÜ 20 M MODİFİYE MEKİK TESTİNE VERİLEN FİZYOLOJİK CEVAPLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

ERİKOĞLU, G. *; ŞAHİN, Z*; PENSE, M. *; CİNEMRE, A. *

* Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekoku-lu, Ankara, Türkiye

Bu çalışmanın amacı, Dairesel (DMMK) ve Gidiş-Dönüşlü Modifiye Mekik (GMMK) testlerine verilen fizyolojik cevapların karşılaştırılmasıdır. Çalışmaya Türkiye Bayan Basketbol 2. Liginde oynayan 11 basketbol oyuncusu (Yaş: 21. 09±1. 81 yıl, VA: 64. 90±10. 43 kg, Boy: 168±2. 83 cm, VYY: 20. 97±3. 84 %, VO_{2maks}: 41. 56±6. 16 ml. kg⁻¹. dk⁻¹) katılmıştır.

DMMK ve GMMK testlerinde denekler belirlenmiş hızlarda (8, 10, 11, 12, 13, 14 ve 15 km. s⁻¹) 3'er dk koşturulmuştur. DMMK 100 metrelik dairesele bir parkurdan, GMMK ise 20 metrelik düz bir parkurdan oluşturulmuştur. Her koşu hızı artımından önce 1 dk ara verilmiş ve bu esnada kulak memesinden alınan kapiller kan (~25 µl) örneklerinde laktat (La), elektroenzimatik yöntemle hemolize tam kan olarak ölçülmüştür. Testler süresince oksijen tüketimleri (VO₂) ve kalp atım hızları (KAH) Cosmed K4b² oksijen analizörü ile kaydedilmiştir. Test denek tükenince sonlandırılmıştır. Sabit kan laktat konsantrasyonlarındaki (2, 2. 5, 3, 3. 5, 4 mmol. L⁻¹) koşu hızları ve bu hızlardaki KAH ve VO₂ değerleri grafik yöntemiyle elde edilmiştir. Testler sonucu elde edilen veriler arasındaki farklar bağımlı gruplarda "Wilcoxon Eşleştirilmiş İki Örnek Testi" değerlendirilmiştir. Anlamlılık düzeyi olarak p<0. 05 kullanılmıştır.

Deneklerin belirli koşu hızlarına verilen laktat cevapları incelendiğinde DMMK'da daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu verilere göre; 10, 11 ve 12 km. s⁻¹ koşu hızlarındaki laktat cevaplarında anlamlı bir fark bulunmuştur (sırasıyla, Z= -2. 934, -2. 934, 2. 934; p<0. 05). Koşu hızlarına verilen KAH cevapları incelendiğinde, KAH'ların GMMK testinde daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Bu verilere göre 8, 10 ve 11 km. s⁻¹ koşu hızlarındaki KAH cevaplarında anlamlı bir fark bulunmuştur (Sırasıyla, Z= -2. 192, -2. 666, -2. 192; p<0. 05). Koşu hızlarına verilen VO₂ cevapları incelendiğinde, VO₂'lerin GMMK testinde daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Fakat istatistiksel olarak aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0. 05). Deneklerin sabit kan La konsantrasyonlarına karşılık gelen koşu hızlarında 2mmol koşu hızında bir fark bulunmazken, 2. 5, 3, 3. 5 ve 4 mmol. L⁻¹ koşu hızlarında fark anlamlı bulunmuştur (Sırasıyla Z= -2. 521, -2. 701, -2. 701, -2. 666; p<0. 05). Deneklerin belirli La konsantrasyonlarına karşılık gelen KAH'lar incelendiğinde, KAH'ların DMMK'da daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Ancak, istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Deneklerin 3. 5 mmol. L⁻¹ La konsantrasyonundaki VO₂ değerleri arasında anlamlı fark bulunmuştur (Z= -2. 312; p<0. 05). Deneklerin sabit kan La konsantrasyonuna karşılık gelen VO_{2maks} %'leri incelendiğinde DMMK'da daha yüksek olduğu gözlenmiş, fakat aralarında anlamlı bir fark bulunmamıştır (p>0. 05).

Sonuç olarak; Dairesel ve Gidiş-Dönüşlü Modifiye Mekik testleri farklı metabolik zorluk düzeyi yaratmaktadır ve bu nedenle biri diğeri-nin yerine kullanılmamalıdır.

Anahtar Kelimeler: Modifiye Mekik Koşusu, Koşu Hızı, Sabit Kan Laktat Konsantrasyonu, Kalp Atım Hızı, Oksijen Tüketimi

COMPARISON OF THE PHYSIOLOGICAL RESPONSES OF MODIFIED 100 M CIRCULAR AND 20 M SHUTTLE RUN TESTS AT WOMEN BASKETBALL PLAYERS

ERİKOĞLU, G. *; ŞAHİN, Z*; PENSE, M. *; CİNEMRE, A. *

* Hacettepe University, School of Sport Science and Technology, Ankara, Turkey

The purpose of this study was to compare the physiological responses of modified 100m circular (MCRT) and 20m shuttle run

tests (MSRT). Eleven 2nd Division women basketball players (Age: 21. 09±1. 81 yrs, Mass: 64. 90±10. 43 kg, Height: 168±2. 83 cm, %Body Fat: 20. 97±3. 84 %, VO_{2max}: 41. 56±6. 16 ml. kg⁻¹. min⁻¹) were participated.

Participants performed incremental exercises with determined running speeds (8, 10, 11, 12, 13, 14 and 15 km. h⁻¹) for 3 min. duration during MCRT and MSRT. Before increasing the running speed, 1 min rest intervals were given, during this resting period earlobe capillary blood samples (~25 µl) were collected and subsequently analysed for lactate (La) with electro enzymatic method as haemolysed whole blood. During the tests, oxygen consumption (VO₂) and heart rate (HR) were recorded with Cosmed K4b² analyzer. Tests were ended when subject reached volitional exhaustion. Running speed at constant blood lactate concentrations (2, 2. 5, 3, 3. 5, 4 mmol. L⁻¹), and HR, and VO₂ values at these speeds were determined from the graphs. Wilcoxon paired analysis was used to test for differences between values. The level of statistical significance was set at p<0. 05.

It is observed that, the La responses of subjects to the determined running speeds were higher at MCRT. The differences of La responses to the running speeds of 10, 11 and 12 km. h⁻¹ were significant among the tests (Z = -2. 934, -2. 934, 2. 934, respectively; p<0. 05). HR responses to the determined running speeds were higher at MSRT compared to MCRT. HR responses to the running speeds of 8, 10 and 12 km. h⁻¹ were significantly different between the tests (Z = -2. 192, -2. 666, -2. 192, respectively; p<0. 05). Although, there were higher VO₂ responses to MSRT, these differences were not significant among the MCRT and MSRT (p>0. 05). The running speed of constant La concentrations at 2. 5, 3, 3. 5 and 4 mmol. L⁻¹ were significantly different, however, the running speed of constant La concentrations at 2 mmol. L⁻¹ were similar (Z= -2. 521, -2. 701, -2. 701, -2. 666, respectively; p<0. 05). Although HR values at constant La concentrations were higher at MCRT, these differences were not significant (p>0. 05). There significant differences were found through VO₂ values at 3. 5 mmol La concentration (Z = -2. 312; p<0. 05). The percentage of VO_{2max} were higher at MCRT but there were no significant differences among MCRT and MSRT (p>0. 05).

As a result, modified 100m circular and 20m shuttle run tests compose different metabolic response, therefore, it is not recommended to use these two tests instead of each other.

Key Words: Modified Shuttle Run, Running Speed, Constant Lactate Concentrations, Heart Rate, Oxygen Consumption

ELEKTRONİK SPOR: TÜRKİYE'DEKİ SİBER SPORCULARIN TUTUM VE DAVRANIŞLARI

ARGAN, M. *; ÖZER, A. **; AKIN, E*.

*Anadolu Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

**Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

ABSTRACT

Tremendous developments in technology have changed the structures of all areas as it changed the sports as well. One of them is electronic sport. Electronic sports comprise efforts that all sport areas have psychically or mentally however have specific characteristics. These characteristics are that it is performed in a cyber place, does not require high level of financial resources, is possible to perform this sport everywhere in the world, can be performed individually or with a team and requires particular tools to perform. A Questionnaire was conducted to 356 people performing electronic sports. When considering the characteristics of the players, it is determined that % 14. 5 of the respondents participate to the individual games and %85. 4 of them participate to the matches in the team level. %20. 8 of the respondents have been performing this sport for 3-4 years. %11. 7 of the respondents participated international official tournaments, %71. 9 of the respondents participated to national or international private games and %10. 6 of the respondents won prize in the games. When considering the motivating factors of electronic sports, it is determined that loving the computer games are in the first place and passion for game is the second place. In terms of attitudes to electronic sports, positive attitudes to federation has the average of 4. 04 and the average of players who consider electronic games professionally or as an amateur game is 4. 01. Intelligence, sight ability, thinking quickness, foresight, team play, hand quickness and concentration are considered important for the success.

Key Words: E-sport, Cyber Sport, Computer Game, Virtual Game, Online Game.

GİRİŞ

Teknoloji alanında yaşanan olağanüstü gelişmeler her alanda olduğu gibi spor alanını da etkileyerek yeni bir takım gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Spor alanıyla ilgili olarak ortaya çıkan bu gelişmelerden biri de "elektronik spor"dur. Günümüzde uluslararası düzeyde resmi ve özel pek çok e-spor turnuvası düzenlenmekte ve elektronik sporlarla ilgili federasyonlar oluşum sürecini tamamlamaya çalışmaktadır. Uluslararası katılımlı olarak gerçekleştirilen bu organizasyonlara sponsorların milyon dolarlarla ifade edilen desteği de bu spor dalının potansiyel gelişiminin bir kanıtı olarak değerlendirilebilir. Türkiye'de de uluslararası düzeyde yapılan e-spor şampiyonalarına bireysel ve takım olarak katılım sağlanmış ve sağlanmaya da devam edilmektedir.

Elektronik sporlara rekreatif, amatör ve profesyonel düzeyde ortaya çıkan bu ilgi düzeyine karşın, bu alanda yapılan bilimsel çalışmaların yok denecek kadar kıt olduğu görülmektedir. Yapılan bu araştırmanın temel amacı ve önemi, bu alanda yok denecek kadar az olan bilimsel araştırmalara katkı sağlamak ve e-sporla ilgili oluşturulacak kuramsal çerçeveye bulgular ile katkı sağlamaktır. Bu çerçevede yapılan araştırmada temel amaçlar; e-sporcuların demografik özellikleri, Türkiye'de e-sporu yapanların bu spora ilişkin genel düşünceleri, spora yönelik güdüleyici etmenler ve spora özgü başarı kriterlerinin belirlenmesidir.

E-SPOR KAVRAMI VE ÖZELLİKLERİ

Teknoloji alanında yaşanan olağanüstü gelişmelerin spora yansımaları yeni bir takım gelişmelerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan bu gelişmelerden biri de "elektronik spor" alanıdır. Elektronik sporun ve bilgisayar oyunlarının gelişmeye başladığı yer "arcede" olarak adlandırılan salonlar olmuştur. İnternetin yaygınlaş-

ması, lan (yerel ağ) kafelerinin ve rekabet oyunlarının ortaya çıkması, oyuncularını tek bir çatı altında toplayarak "arcede" salonu mentalitesini bir adım ileriye taşımıştır (Yavru, 2006). İnternet ortamında ya da büyük organizasyonlar altında kurulan yerel ağ bağlantıları internet kafelerin elit bir kısma yönelik olan sınırlı rekabet ortamını küresel boyutlara taşımıştır. Elektronik sporların ilk ödüllü turnuvası "Red Annihilation" adı altında 1997 yılında İngiltere'de düzenlenmiştir. Bu hızlı gelişme ile birlikte 1997 yılında Angel Munoz isimli bir girişimci bugünkü ismiyle "Cyberathlete Professional League" (www.computergames.com) adlı şirketi kurarak dünyadaki bir çok ülkenin elektronik sporlara ilgili duymasını sağlamıştır (Ersoy, 2002). Böylelikle, elektronik spor olarak adlandırılan olgu endüstri devrimi içerisinde yerini almaya başlamış ve başlamaya devam etmektedir (Ayhan, 2000). Günümüzde uluslararası düzeyde resmi ve özel pek çok elektronik spor turnuvası düzenlenmektedir. Bunlar: (World Cyber Game) Dünya kupası, (European Nations Championship) Avrupa kupası, (International Premiership Series) Uluslararası Lig, (Esl Amateur Series) elektronik spor amatör ligi, (Esl Pro Series) elektronik spor profesyonel ligidir. Uluslararası elektronik spor turnuvalarındaki müsabakalar farklı kategoriler altında sınıflandırılmaktadır (www.esworldcup.com; www.esl-shop.net; www.worldgames.com).

Elektronik spor literatürde elektronik oyun (electronic game), siber oyun (cyber game), bilgisayar oyunu (computer game), online oyun (online game) vb. şekilde nitelendirilmesine karşın, esasında kastedilen elektronik spor kavramıdır. Elektronik spor, dünyanın bir ucundan diğerine iki insanın internet aracılığıyla ya da dünyanın her yerinden gelen insanların büyük organizasyonlar ile buluşup oyun oynayabilecekleri, hem fiziksel hem de zihinsel olarak çoğu sporun gerektirdiğinden çok daha fazlasını kapsayan bir spordur. Elektronik spor okçuluk gibi reaksiyon zamanı, beyzboldaki gibi refleks hareketleri veya satrançta olduğu gibi düşünmeyi gerektiren bir spordur (Yavru, 2006). Elektronik spor, hem fiziksel hem de zihinsel olarak pek çok sporun gerektirdiği çabaları kapsayan, yeni ortaya çıkmış, örgütlenen bir spor dalını ifade etmektedir. Elektronik sporun kendine has belli başlı ayırt edici bir takım özellikleri bulunmaktadır. Bunlar: Sanal veya bilgisayar ortamında icra edilmesi, yeni tesis veya ekipman bakımından geleneksel sporlarla karşılaştırıldığında çok büyük finansal kaynağı gerektirmemesi, dünyanın her bölgesinde bu sporu icra edebilme olanağı, bireysel ve takım halinde müsabakaya açık olma, düşünsel ve fiziksel çabaları gerektirme ve doğasına özgü araç gereçlere sahip olmasıdır (www.worldgames.com). Uluslararası elektronik spor turnuvalarındaki müsabakalar farklı kategoriler altında sınıflandırılmaktadır. Elektronik spordaki belli başlı kategoriler; platformer, macera, rol oyunu (role-playing game), first person shooter, spor oyunu (sport game), savaş oyunu (war game), aksiyon oyunu (action game) ve simülasyon ve strateji oyunlarıdır. Bu kategorilerin bir kısmı bireysel dalda müsabakaya açılırken, diğer bir kısmı ise takım halinde müsabakaya açılır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Elektronik spor uygulamada Türkiye'de zemin kazanmaya başlamıştır. Pek çok e-sporcu uluslararası müsabakalara milli düzeyde katılım sağlamasına karşın, elektronik sporculuk özellikleri, sporun özgün doğası, sporun gerektirdiği başarı kriterleri ve kişileri bu spora yönelten güdüleyici etmenler konusunda dünyada ve Türkiye'de araştırmalar yok denecek kadar azdır. Türkiye'de gerçekleştirilen bu araştırmanın amacı e-sporu yapan kişilerin özelliklerini betimleme, e-spora yönelik düşünceleri, bu spora yönelten güdüleyici etmenleri ve sporda başarıyı belirleyen etmenleri e-sporcuların perspektifinden değerlendirmektir. Bu bağlamda, Türkiye'de gerçekleştirilen bu çalışma aşağıdaki alt amaçları tespit etmeyi amaçlamaktadır: (1) E-sporcuların demografik özellikler ve ilgilenim düzeyleri, (2) e-spora yönelik Türk sporcuların görüşleri, (3) Elektronik spor yapmayı güdüleyen etmenler ve (4) Elektronik sporlarda başarıyı etkileyen faktörler.

YÖNTEM

Araştırma amaçlarına uygun olarak "Betimsel Araştırma" modeli kullanılmıştır. Betimsel araştırmalar, bir konudaki herhangi bir durumu saptamayı hedefleyen araştırmalardır (Erdoğan, 1998). Bu araştırma modelinde amaç; eldeki problemi, bu problemle ilgili durumları tanımlamaktır (Kurtuluş, 198). Betimsel araştırmalar, belli değişkenlerin özellikleri hakkında temel veri tabanı oluşturur (Erdoğan, 2003). Bu bağlamda, elektronik sporcuların demografik, sportif özellikleri, elektronik spora ilişkin görüşleri ve güdüleyici unsurları tespit etmek amacıyla tasarımı yapılan araştırmada veriler, birincil elden veri toplama yöntemi olan anket tekniği ile toplanmıştır. Anket formunun tasarım sürecinde e-spor uygulamalarından yararlanılmıştır. Anket formu dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Türkiye'de elektronik spor yapan kişilerin demografik ve elektronik sporculuk özellikleri ile ilgilidir. İkinci bölüm, sporcuları elektronik spor yapmaya güdüleyen etmenler (7 ifade), üçüncü bölüm e-spora yönelik görüşler (7 ifade), dördüncü ve son bölümde ise elektronik sporda başarı kriter/faktörlerinden (7 ifade) oluşmaktadır. İkinci, üçüncü ve dördüncü bölümdeki toplam 21 ifadeden oluşan sorular katılımcılar tarafından beş noktalı ölçek şeklinde değerlendirilmiştir.

Örneklem

Araştırma Türkiye'de elektronik sporu profesyonel, amatör ve rekreatif düzeyde yapan kişileri hedeflemektedir. Bu spor ile ilgilenen kişilere ulaşmada ve evrenin belirlenmesinde anket öncesi yapılan derinlemesine görüşmeler temel oluşturmıştır. Bu görüşmeler sonucunda Türkiye'deki e-sporculara ulaşmanın en iyi mecrasının internet ortamı olduğu sonucuna varılmıştır. Türkiye'deki elektronik sporcuların yaygın olarak kullandıkları Mirc chat kanalı üzerinde quakenet.org adresinden teamquash kanalı aracılığı ile e-spor yapan katılımcılara ulaşılmıştır. Bu kanal farklı kategorilerde e-spor oyunlarını oynayan kişilerin bir araya geldiği bir mecra olarak değerlendirilebilir. Özellikle e-sporu profesyonel ve amatör düzeyde yapan ve bu spordan ekonomik bir gelir ve gelecek bekleyen kişilerin yaygın olarak, bu internet ortamını kullanması e-sporcuların temsili açısından önemli olarak değerlendirilebilir. Türkiye'yi iki kez Dünya Kupası'nda temsil eden takım, bireysel oyuncular ve diğer takımlar da bu kanal üzerinden iletişim kurmaktadır. Ankete son halini vermeden önce 40 kişi üzerinde pilot bir çalışma yapılmış ve ankete son hali verilmiştir. Soruların yanıtlanması ortalama 14 dakika sürmüştür. Araştırmada kolayda örneklem yöntemi kullanılmıştır. Kolayda örneklemde bir alışveriş merkezinde dolaşan insanlar, caddelerde veya belli bir mekanda bekleyen insanlara anketler uygulanmaktadır (Nakip, 2004; Nakip 2003; Yükselen 2000). Çalışmanın bu bölümünde de e-sporu farklı düzeylerde yapan kişilere ulaşılabilecek ilgili internet sitesi uygulaması ile gerçekleştirilmiştir. İnternet mecrasında gerçekleştirilen bu anket, Türkiye'de elektronik sporu profesyonel, amatör ve rekreatif amaçlı yapan ve yaşları on beşin üzerinde olan 356 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma anketi 30 gün (1-30 Mayıs 2005) Mirc chat kanalında tutulmuş, ilk hafta 192 (% 53. 9) anket verisi, ikinci hafta 283 (% 79. 4), üçüncü hafta 314 (%88. 2) ve son hafta ise toplam 356 (% 100) anket verisine ulaşılmıştır.

BULGULAR

E-Sporculara İlişkin Özellikler

Türkiye'de elektronik sporla ilgilenip araştırmaya katılan sporcuların demografik özellikleri değerlendirildiğinde; e-sporu yapan kişilerin % 97. 2'si erkek, % 90. 4'ü bekar, % 87'si öğrenci, % 51. 7'si 15-18 yaş arası ve % 54. 4'ü aylık ortalama 500 YTL veya daha düşük gelire sahip kişilerden oluştuğu bulunmuştur. Elektronik sporla ilgilenim süresi bakımından araştırmaya katılan kişilerden % 20. 8'i 3-4 yıldır ve aynı oranla (%20. 8) 5 ve daha fazla bir süredir bu sporla ilgilendikleri ortaya çıkmıştır. E-sporla 1 yıl ve daha az bir süredir ilgilenen kişilerin oranı ise % 11. 8 ile en düşük düzeydedir (Tablo 1).

Tablo 1. Anket Katılımcılara İlişkin Özellikler

	Frekans	%		Frekans	%
Cinsiyet			Medeni Durum		
Erkek	346	97. 2	Evli	30	8. 4
Kadın	10	2. 8	Bekâr	322	90. 4
Yaş			Diğer	4	1. 2
18 ve <	184	51. 7	Gelir (Aylık Ortalama)		
19-25	134	37. 6	500 YTL ve <	194	54. 4
26-30	18	5. 0	501-1. 000 YTL	102	28. 6
31-35	12	3. 4	1001-1500 YTL	30	9. 6
36 ve >	8	2. 3	1. 501-2000 YTL	18	5. 0
Meslek	4	1. 1	2. 001 YTL ve >	12	3. 4
İşçi	4	1. 1	E-sporla İlgili Süresi	42	11. 8
Memur	310	87. 0	1 Yıldan Az	46	12. 9
Öğrenci	8	2. 3	1-2 Yıl	56	15. 8
Esnaf/ Ser. Meslek	2	0. 5	2-3 Yıl	74	20. 8
Yönetici	28	7. 9	3-4 Yıl	64	17. 9
Diğer			4-5 Yıl	74	20. 8
			5 Yıldan Çok		

N= 356

E-Sporculuk Özellikleri

Ankete katılan kişilerin elektronik sporlarla ilgilenim düzeyleri incelendiğinde; % 11'i uluslararası düzeyde resmi bir turnuvaya katılmış, % 62. 9'u'si ulusal düzeyde resmi bir turnuvaya katılmış, % 71. 9'u e-sporlarla ilgili uluslararası ve ulusal özel turnuvaya katılım göstermiş ve % 10. 6'sı ise uluslararası veya ulusal düzeyde resmi veya özel ödül kazanmıştır. Elektronik sporla ilgili bir kavram olan World Cyber Games (WCG) 'in bilinirlik oranı % 91. 5, hanelerinde bilgisayar sahibi olanların oranı % 33. 7, takım veya bireysel sponsor sahibi olan kişilerin oranı % 13. 5, bireysel oyunlarda mücadele eden kişi oranı % 14. 6 ve takım oyunlarında mücadele edenlerin oranı ise % 85. 4'tür (Tablo 2).

Tablo 2. Elektronik Sporculuk Özellikleri

	Evet		Hayır	
	F	%	F	%
E-Sporla ilgili uluslararası resmi turnuvaya katılım	42	11.	314	88.
E-Sporla ilgili ulusal resmi turnuvaya katılım	224	7	132	3
E-Sporla ilgili uluslararası veya ulusal özel turnuvaya katılım	256	62.	100	37.
E-Sporla ilgili uluslararası veya ulusal özel turnuvaya katılım	38	9	318	1
E-Sporla ilgili uluslararası /ulusal resmi veya özel ödül kazanma	326	71.	30	28.
World Cyber Games (WCG) bilinirliği	120	9	236	1
Hane bilgisayar sahipliği	48	10.	308	89.
Takım veya bireysel sponsor sahipliği	52	6	304	4
Bireysel oyunlar	304	91.	52	8. 5
Takım oyunları	5		66.	
	33.		3	
	7		86.	
	13.		5	
	5		85.	
	14.		4	
	6		14.	
	85.		6	
	4			

N= 356

Elektronik Sporcuları GÜdüleyen Etmenler

Elektronik sporlarla ilgilenen kişileri bu tür oyunlara yönelten güdüleyici faktörlerin başında e-sporu sevmek ilk sırada (ortalama=4. 0253) yer alırken, aynı değişkenle ilgili sayılabilecek olan oyun tutkusu ise (ortalama = 3. 9157) ikinci sırada ve son sırada ise (mean =2. 4775) para kazanma amacı yer almaktadır (Tablo 3).

Tablo 3. Elektronik Spor Yapmayı GÜdüleyen Etmenler

	N	Ortalama*	Std. Sapma
Boş zamanları değerlendirme	356	2. 6573	1. 3344
Bu alanda kariyer etme	356	3. 7022	1. 3452
Oyun tutkusu	356	3. 9157	1. 1908
Hobi amaçlı	356	3. 7978	1. 2709
Para kazanma amacı	356	2. 4775	1. 2746
Profesyonel olmak için	356	3. 4270	1. 2990
Bu spora (bilgisayar oyunu) olan sevgi	356	4. 0253	1. 1466

*1= Hiç Katılmıyorum 5= Tamamen Katılıyorum

Elektronik Sporlara İlişkin Görüşler

Elektronik sporlarla ilgili görüşler incelendiği zaman; Türkiye'de elektronik spor alanında yeterli sponsor desteğinin olmadığı (ortalama=2. 0000), elektronik sporların gelişimi için sponsor desteğine ihtiyaç olduğu (ortalama=3. 9326), bilgisayar oyunculuğunun profesyonel veya amatör bir meslek olarak görüldüğü (ortalama=4. 0197), Türkiye'de e-spor federasyonu kurulması gerektiği (ortalama=4. 0421), bilgisayar oyunculuğunun elektronik sporlar içinde değerlendirilmesi gerektiği (ortalama=4. 0169) ve medyada e-sporlara özgü özel programlar düzenlenmesi gerektiği (ortalama=3. 9157) görüşü ortaya çıkmıştır (Tablo 4).

Tablo 4. Elektronik Spora İlişkin Görüşler

	N	Ortalama*	Std. Sapma
Elektronik sporlarda ülkemizde sponsorların desteğini yeterli buluyorum	356	2. 0000	1. 1082
Elektronik sporların gelişimi sponsor desteğine bağlıdır	356	3. 9326	1. 1263
Dünya çapında veya uluslararası başarı elde etme sponsor desteğine bağlı	356	3. 8539	1. 1535
Bilgisayar oyunculuğu profesyonel veya amatör bir meslek olarak görüyorum	356	4. 0197	1. 0519
Türkiye'de elektronik Sporlar Federasyonu kurulmalı	356	4. 0421	1. 1263
Bilgisayar oyunculuğu elektronik sporlar içinde değerlendirilmeli	356	4. 0169	1. 0587
Medyada bilgisayar oyunları ile ilgili özel programların bulunması	356	3. 9157	1. 1956

gerekir

*1= Hiç Katılmıyorum 5= Tamamen Katılıyorum

E-Sporda Başarı Faktörleri

Elektronik sporlarda başarı faktörlerinin değerlendirildiği ölçek ifadelerinden zeka (ortalama=4. 4045) ilk sırada yer alırken, görme yeteneği (ortalama=4. 2809) ise ikinci sırada yer almaktadır. Son sırada ise konsantrasyon (ortalama=9. 9326) faktörü ifade edilmiştir. Elektronik sporlarda başarı faktörlerinin tümünün önemli veya önemliye yakın olarak değerlendirildiği görülmektedir (Tablo 5).

Tablo 5. Elektronik Sporlarda Başarı Faktörleri

	<i>N</i>	<i>Ortalama*</i>	<i>Std. Sapma</i>
Düşünme hızı	356	4. 0843	1. 0447
Önsezi	356	4. 0169	1. 0207
Zekâ	356	4. 4045	0. 7759
Takım oyunu	356	3. 9888	1. 1030
El çabukluğu	356	4. 0169	1. 0901
Görme yeteneği	356	4. 2809	0. 9005
Konsantrasyon	356	3. 9326	1. 0959

*1= Hiç Önemli Değil 5= Çok Önemli;

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de elektronik sporu profesyonel, amatör ve rekreatif amaçlı yapan kişilerin daha çok erkeklerden ve yaş grubu olarak 15-25 yaş grubundan oluştuğu görülmektedir. Bu sporu öğrencilerin daha fazla tercih ettiği, bu spora yönelik ilginin 3-4 yıldan daha uzun bir süredir devam ettiği ve uygulamada ise bu sporu yapan aktif bir kitlenin varlığını ortaya koymaktadır. Araştırmaya katılan e-sporcuların bu spor dalını rekreatif amaçlı olmaktan ziyade müsabaka mantığı ile tercih ettiği sonucunu çıkarmak mümkündür. Zira araştırmaya katılan kişilerin yarısından fazlası ulusal resmi veya uluslar arası/ulusal özel turnuva veya katılım sağlamıştır. Bu bulgu, resmi bir federasyon olmamasına karşın, e-spor yapan kişilerin resmi olarak turnuvalara katılım sağladıkları yönünde değerlendirilebilir. Bu sonuç, zaten fiili olarak mevcut olan, ancak resmi olarak kurulması gereken bir federasyonel yapıyı işaret etmektedir. Elektronik sporla ilgili görüşler değerlendirildiğinde de aynı şekilde yapısal örgütlenmeyi işaret eden sonuçların ortaya çıktığı görülür. Söz gelimi federasyon kurulması gerektiği, bilgisayar oyunlarının e-spor içinde değerlendirilmesi gerektiği ve sponsor desteğinin müsabakalara dahil edilmesi gibi bulgular bu yapısal gerekliliğin işaretleri olarak değerlendirilebilir. Nitekim, son birkaç yıldır özellikle bilişim sektöründe faaliyet gösteren markalar bu alanın gelişim potansiyelinin farkına vararak ciddi bir örgütlenme olmaksızın bu alana turnuva, şampiyona, takım ve bireysel sporcular düzeyinde sponsorluk yapmaya başlamıştır.

E-spordaki başarı faktörleri bakımından gerek fiziksel aktivite (çabukluk), gerekse düşünsel yeteneklerin oyunda başarı kriterini belirlediği; bundan da hareketle elektronik sporun satranç gibi düşünsel bir yönü olduğu kadar, geleneksel çabukluk gerektiren spor branşları ile de benzerlik gösterdiğini ifade etmek mümkündür.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirildiğinde; geleceğe yönelik bir takım kestirim ve yapısal dönüşüm gerekliliğini ortaya koymak olasıdır. Her şeyden evvel dünyada ve ülkemizde on binlerce kişinin bu spor dalını amatör ve profesyonel bir biçimde yaptığı görülmektedir. Bu bakımdan tıpkı gelişmiş ülkelerde atılan adımlar gibi Türkiye’de de spora özgü gerekli organizasyonel yapılanmanın zaman kaybedilmeden yapılması bu alanda olunabilecek söz sahipliği açısından büyük önem taşımaktadır. Bu organizasyonel yapılanma ile spora özgü kuralların, bu alanda çalışan ve geleneksel spor alanında söz sahibi olan bilim çevrelerinin de görüşü alınarak yürütülmesi daha kalıcı ve sürdürülebilir sonuçların alınmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

Ayhan, A., Düünden bugüne Türkiye’de bilim-teknoloji ve geleceğin teknolojileri, Beta Basım Yayım Rağıtım, 2000.

Erdoğan, İ., Araştırma Dizaynı ve İstatistik Yöntemleri, Ankara. Emel Matbaası, Birinci Basım, 1998.

Erdoğan, İ., Pozitivist Metodoloji (Bilimsel Araştırma Tasarımı, İstatistiksel Yöntemler, Analiz ve Yorum), Birinci Baskı, Ankara. Erk Yayınevi, 2003.

Ersoy, A., İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin internet kullanma durumları, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, 2002.

Kurtuluş, K., Pazarlama Araştırmaları, İstanbul, Genişletilmiş 6. Baskı, İstanbul Üniversitesi, İşl. Fak. Yay. No: 274, 1998.

Nakip, M., Pazarlama Araştırmalarına Giriş (SPSS Destekli), Ankara: Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2004.

Nakip, M., Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar, Ankara: Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, 2003.

www.computergames.com/index, Bilgisayar ve video oyunları 2006, (Erişim Tarihi: 13. 05. 2006).

www.esl-shop.net/index, /language/tr, Elektronik sporda kullanılan malzemeler, 2006 (Erişim Tarihi: 25. 04. 2006).

www.esworldcup.com/, Lig yapısı, 2005 (Erişim Tarihi: 26. 06. 2006).

www.worldgames.com/, sponsorlar, 2006 (Erişim Tarihi: 12. 06. 2006).

Yavru, K., Elektronik sporlar, www.clanexs.com/index.php, 2006 (Erişim Tarihi: 04. 05. 2006).

Yükselen, C., Pazarlama Araştırmaları, Ankara: Birinci Baskı. Detay Yayıncılık, 2000.

SPONSORLUKTA FARKINDALIK: 23. ÜNİVERSİTE OYUNLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

R. T. GENÇER*, R. ŞAHİN**;

* Ege Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

**Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü

ÖZET

Sponsorlar, günümüz sportif etkinliklerinin gerçekleştirilmesine yönelik çok önemli katkılar sağlamaktadırlar. Bu katkılarının devamlılığının sağlanabilmesi ise sponsorların amaçlarını belirli ölçüde karşılayabilmelerine bağlıdır. Sponsorların, hedef kitlelerinde, kendi markalarına yönelik farkındalık yaratabilmeleri, bu organizasyonların sponsorluk girişimlerinin gelişmesinde ve sürmesinde önemli bir etken olarak görülmektedir. Bu nedenlerle araştırma, 2005 yılında İzmir'de düzenlenen Üniversite Oyunları'nın ana ve yardımcı sponsorlarına yönelik farkındalık düzeyinin belirlenebilmesi amacı ile yapılmıştır.

Araştırmaya, 530 erkek, 351 bayan olmak üzere 881 kişi katılmıştır. Araştırmada kullanılan veriler, Üniversite Oyunları'nın gerçekleştirildiği İzmir şehrinde, araştırmaya katılan bireylere uygulanan anket aracılığıyla elde edilmiştir.

Araştırmada, araştırmaya katılan bireylerin Üniversite Olimpiyatları sponsorlarına yönelik farkındalık düzeylerinin, oyunları canlı yerinden izleme durumu, oyunları medyadan takip etme durumu, spor yapma durumu, eğitim düzeyi, cinsiyet ve yaş grupları arasında anlamlı düzeyde farklılıklar gösterdiği bulunmuştur ($p < .05$).

Araştırmadan sonuç olarak, sponsorların, hedef kitlelerinde kendi markalarına yönelik etkin bir farkındalık yaratabilmeleri için markalarına yönelik tutundurma faaliyetlerine saha içinde olduğu kadar saha dışında da yer vermeleri; sponsorluğun, medya etkinlikleri ile desteklenmesinin sürdürülmesi ve etkinleştirilmesi; organizasyonların mutlaka mevcut ve potansiyel müşterilerinin ilgilenebilecekleri veya ilgilendikleri etkinliklere sponsor olmaları gereklilikleri üzerinde durulmasının önemi belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Üniversite Oyunları, Sponsorluk, Farkındalık

SUMMARY

SPONSORSHIP AWARENESS: AN INVESTIGATION ON 23rd UNIVERSIADE

Sponsors provide great contributions on behalf of sport activities to occur. The sustainability of these contributions highly depends on a certain level that sponsors meet their goals. It is seen that to create an awareness for sponsor brands is an important aspect for them to develop and sustain these initiatives. The purpose of this study is to determine the level of sponsorship awareness for the main and assistant sponsors of the 23rd Universiade which was held in Izmir.

There are 881 (530 male, 351 female) individuals attended this study. Data used in this study are ensured via questionnaire which was applied in Izmir where the Universiade was held.

Findings revealed that the awareness level of individuals who attended this study differs in a meaningful way among the groups of spectating the game, keeping up with the media, participating sports, education level, gender and age ($p < .05$).

As a result, sponsors should promote their brands out of the field as well as in the field. Media support for the sponsorship activity should sustain, and organizations should sponsor to the events that their current and potential customers will or were interested in.

Keywords: University Games, Sponsorship, Awareness

Giriş

Günümüzün çok karmaşık reklam çevresi içerisinde şirketler, sponsorluğu temel iletişim aracı olarak görmek ve büyük oranda

kaynaklarını sponsorluk anlaşmalarına ayırmaktadır. Sponsorluk anlaşmaları 1996'da 16.6 milyar ABD dolarından 2001'de 21.4 milyar ABD dolarına yükselmiş ve bu harcamaların 2006'da 50 milyar ABD dolarına ulaşacağı tahmin edilmektedir (Farrelly ve ark., 2006). Şu an için reklama yapılan harcamaların 521 milyar dolara ulaşmış olmasına rağmen, sponsorluk faaliyetlerine yapılan harcamalar, reklam ve satış tutundurma faaliyetlerine yapılan harcamalara oranla daha hızlı büyümektedir. Geçtiğimiz 10 yıl içerisinde, yıllık reklam harcamaları %3 büyürken, sponsorluk harcamaları %10 büyümeye kaydetmiştir (Carrilut ve ark., 2005).

Sponsorluk, bir organizasyonun iletişim hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla finansal veya benzeri katkı sağlamasıdır (Meenaghan, 1991). Sponsorluğun altında yatan temel kavram, sosyal bilimlerin en önemli teorik bakış açılarından birisi olan değişim (mübadele) teorisidir. Bu teori iki temel ilkeye sahiptir: (1) iki veya daha çok taraf kaynakları değişir; (2) her bir tarafın sunduğu kaynaklar, karşılıklı bulunan taraflar için eşdeğer taşımalıdır (Crompton, 2004).

Sponsorluk, şirketin ve/veya markanın belirli hedef kitesinde, şirketin normal işleriyle doğrudan bağlantılı olmayan bir etkinliği destekleyerek, uygun tanıtımı gerçekleştirmeye çalıştığı önemli bir pazarlama iletişim aracıdır (Bennett, 1999). Spor pazarlaması literatüründe kabul edilen sponsorluk hedefleri, (1) medya hedefleri (malîyet etkililiği, hedef pazarlara ulaşmak), (2) şirket hedefleri (daha çok imaj ile ilişkili), ve (3) pazarlama hedefleri (marka tutundurma, satış geliştirme) olmak üzere 3 geniş kategoride sınıflandırılmıştır (Pope, 1998).

Bu nedenle günümüzde birçok organizasyon, reklama alternatif iletişim stratejilerine belirli oranda bütçeler ayırmaktadır. Tütün ve alkol reklamlarına yönelik olarak değişen hükümet politikaları, medyada yer alan reklam malîyetlerinin artması, ancak etkililiğinin azalması, sosyal yaşantıda kişiler için artan serbest zamanlar, bu alternatif iletişim stratejileri içerisinde sponsorluğun ön plana çıkmasını sağlamıştır (Meenaghan, 1991).

Organizasyonlar, bugün tutundurma uğraşlarının bir parçası olarak birçok etkinliğe sponsorluk yapmaktadır. Yapılabilecek sponsorluk girişimlerinde şirketlerin amaçları çeşitli olabilmektedir. Ancak, sponsorluk yapan organizasyonun öncelikle etkinliğe sponsor olduğunun bilinmesi, amaçları ne olursa olsun, bu amaçlarına ulaşabilmesi için sağlanması gereken ilk adımdır. Tüm bu amaçlar, marka farkındalığını içermektedir (Dolphin, 2003). Bu nedenlerle çalışma, 2005 yılında İzmir'de düzenlenen 23. Üniversite Oyunları'nın ana ve yardımcı sponsorlarına yönelik farkındalık düzeylerinin belirlenmesi amacı ile yapılmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada, sponsorluk literatüründe belirtilen daha önceki çalışmalara dayanan, sponsorluk farkındalık anket aracı kullanılmıştır. Sponsor farkındalık ölçümleri sponsorların birey tarafından tanınması kadar yardımcı ve yarımsız anımsama ile yapılır (Grohs ve ark., 2004). Araştırmaya katılan bireylere, 23. Üniversite Oyunları'nın ana sponsoru Tansaş ve yardımcı 3 sponsoru, Coca Cola, Adidas, ve Türk Hava Yolları ile ilgili ayrı ayrı sorular sorulmuştur. Katılımcılardan, Oyunların sponsorunu, sorunun altında verilen seçenekler arasından bulup işaretlemeleri istenmiştir. Seçenekler arasında, sponsorun aynı sektördeki rakiplerine ilişkin 3 farklı seçenek ve katılımının geliştiği güzel bir cevap vermesini biraz olsun engelleyebilmek amacıyla "bilmiyorum" seçeneği de eklenmiştir. Böylece, katılımının, oyunların sponsorları ile ilgili farkındalıklarının daha net bir şekilde belirlenebileceği düşünülmüştür.

Veriler, araştırmacılar ve yardımcı iki öğrenci tarafından bireylerle gerçekleştirilen yüz yüze görüşme ardından dağıtılan anketler aracılığıyla elde edilmiştir. Anketler, oyunların İzmir'de gerçekleştirilmiş olması nedeniyle bu ildeki bireylere uygulanmıştır.

Anket formlarının elde edilmesinden sonra veriler SPSS 11.5 (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi) programında kaydedilmiştir. Araştırmaya katılan bireyler için 23. Üniversite Oyunları'nın sponsorunu doğru bilmek 1 puan, bilmiyor olmak 0 puan ve yanlış bilmek -1 puan olarak değerlendirilmiş; sponsorlar ile ilgili 4 sorunun ortalaması alınarak bireylerin farkındalık ortalamaları belirlenmiştir. Bu durumda, bir bireyin sponsorlara yönelik farkındalık düzeyi 1 ile -1 arasında değişebilmektedir. Elde edilen verilere frekans, t-testi ve tek yönlü

varyans analizi (ANOVA) uygulanarak çalışma amacına ilişkin bulgular elde edilmiştir.

Bulgular

Çalışmaya katılan 851 kişiden 618 kişi Oyunların ana sponsoru olan Tansaş'ı doğru olarak anımsamıştır. 200 Kişi Oyunların ana sponsorunu bilmediğini belirtirken sadece 33 kişi ana sponsor ile ilgili yardımcı soruya yanlış cevap vermişlerdir. Oyunların yardımcı sponsoru olarak en çok doğru bilinen sponsor ise Coca Cola olmuştur. Sponsorlara ilişkin yardımcı anımsama sorularının cevaplarına ilişkin frekans ve yüzdelere aşağıdaki Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Sponsorların Hatırlanma Şekillerine İlişkin Yüzde ve Frekans Dağılımı

Sponsorlar	Yanlış		Bilmiyor		Doğru	
	n	%	n	%	n	%
Tansaş	33	3,9	200	23,5	618	72,6
Coca Cola	117	13,7	438	51,5	296	34,8
Adidas	57	6,7	388	45,6	406	47,7
Türk Hava Yolları	110	12,9	544	63,9	197	23,1

Çalışmada elde edilen bulguların izlenebilirliğini kolaylaştırabilmek amacı ile ikinci olarak araştırmamıza katılan 851 kişinin, cinsiyet, yaş, eğitim durumu, aylık gelir düzeyi, spor yapma durumu, oyunları yerinden (canlı) izleme durumu ve oyunları medyadan izleme durumuna ilişkin frekans, yüzde ve bunların sponsor farkındalık düzeylerine ilişkin ortalamaları, aşağıdaki Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Frekans, Yüzde ve Sponsorlara Yönelik Farkındalık Düzeyi Ortalamaları

		N	%	M
Cinsiyet	Kadın	321	37,7	.3964
	Erkek	530	62,3	.3259
Yaş	22 yaş ve altı	343	40,9	.3652
	23 – 29 yaş	294	35	.3980
	30 yaş ve üstü	202	24,1	.2636
Eğitim Durumu	Üniversite öğrencisi	459	54	.4259
	Üniversite mezunu	164	19,3	.3521
	Diğer	227	26,7	.2059
Spor Yapma Durumu	Evet	630	74	.3893
	Hayır	221	26	.2477
Oyunları Yerinden İzleme Durumu	Evet	381	44,8	.4908
	Hayır	470	55,2	.2404
Oyunları Medyadan İzleme Durumu	Evet	637	74,9	.4148
	Hayır	214	25,1	.1671

Araştırmaya katılan bireylerin 23. Üniversite Oyunlarının sponsorlarına yönelik farkındalık düzeylerinin, kadınlarda (M=. 3964), 23 – 29

yaş arası (M=. 3980), üniversite öğrencilerinde (M=. 4259), 301-600 YTL gelire sahip olanlarda (M=. 3929), spor yapanlarda (M=. 3893), oyunları yerinden (canlı) izleyenlerde (M=. 4908) ve medyadan takip edenlerde (M=. 4148) diğer gruplara oranlara daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir.

Eğitim düzeyi düşük olan bireylerin (M=. 2059), spor yapmayan bireylerin (M=. 2477), oyunları yerinden izlemeyen bireylerin (M=. 2404) ve oyunları medyadan takip etmeyen bireylerin (M=. 1671) 23. Üniversite Oyunları sponsorlarına yönelik farkındalık düzeyleri diğer gruplara göre oldukça düşük olduğu dikkati çekmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin sponsorlara yönelik farkındalık düzeylerinin cinsiyet ile ilişkisi yönünden yapılan T-testi sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı fark bulunduğu [$t_{(849)} = 2.686, p < .05$]; araştırmaya katılan kadınların farkındalık düzeylerinin (M=. 3964), erkeklerle (M=. 3259) göre daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir (Tablo 3).

Tablo 3. Sponsorlara İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Cinsiyete Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	n	M	S	sd	t	P
Kadın	321	.3964	.34739	849	2.686	.007
Erkek	530	.3259	.38462			

Araştırmaya katılan bireylerin sponsorlara ilişkin farkındalık düzeylerinin yaş gruplarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değiştiği Tablo 4'den izlenebilmektedir [$F_{(2-836)} = 8.224, p < .05$]. Yapılan Scheffe testi sonuçlarına göre 22 yaş ve altı bireyler (M=. 3652) ile 23-29 yaş arası bireylerin (M=. 3980) farkındalık düzeylerinin 30 yaş ve üstü bireylere (M=. 2636) göre daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 4. Sponsorlara İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Yaş Gruplarına Göre Karşılaştırılması

Yaş	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	2,258	2	1.129	8.224	.000	1 – 3
Grup içi	114,790	836	.137			2 – 3
Toplam	117,048	838				

1- 22 yaş ve altı, 2- 23-29 yaş, 3-30 yaş ve üstü

Araştırmaya katılan bireylerin sponsor farkındalık düzeylerinin eğitim durumuna bağlı olarak anlamlı bir şekilde değiştiği Tablo 5'den izlenebilmektedir [$F_{(2-847)} = 28.197, p < .05$]. Yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre sponsor farkındalık düzeylerinin üniversite öğrencisi (M=. 4259) ve üniversite mezunlarında (M=. 3521), diğer bireylere göre (M=. 2051) daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Tablo 5. Sponsorlara İlişkin Farkındalık Puanlarının Eğitim Düzeyine Göre Karşılaştırılması

Eğitim Düzeyi	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Fark
Gruplararası	7.350	2	3.675	28.197	.000	1 – 3
Grup içi	110.393	847	.130			2 – 3
Toplam	117.743	849				

1- Üniversite öğrencisi, 2- Üniversite mezunu, 3- Diğer

Araştırmaya katılan bireylerin sponsorlara yönelik farkındalık düzeylerinin spor yapmak durumu ile ilişkisine yönelik yapılan T-testi sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı fark bulunduğu [$t_{(849)} = 4.928, p < .05$]; spor yapan bireylerin farkındalık düzeylerinin (M=. 3893),

spor yapmayanlara (M=. 2477) göre daha yüksek olduğu Tablo 6. 'dan izlenebilmektedir.

Tablo 6. Sponsorlara İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Spor Yapmak Durumuna Göre Karşılaştırılması

Spor						
Yapmak	n	M	S	sd	t	P
Evet	630	.3893	.37608	849	4.928	.000
Hayır	221	.2477	.34128			

Araştırmaya katılan bireylerin sponsorlara yönelik farkındalık düzeylerinin oyunları yerinden (canlı) izlemek durumu ile ilişkisine yönelik yapılan T-testi sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı fark bulunduğu [$t_{(849)} = 10.344, p < .05$]; oyunları yerinden (canlı) izleyen bireylerin farkındalık düzeylerinin (M=. 4908), izlemeyenlere (M=. 2404) göre daha yüksek olduğu Tablo 7. 'den izlenebilmektedir.

Tablo 7. Sponsorlara İlişkin Farkındalık Düzeylerinin Oyunları Yerinden İzlemek Durumuna Göre Karşılaştırılması

Yerinden						
İzlemek	n	M	S	sd	t	P
Evet	381	.4908	.38591	849	10.344	.000
Hayır	470	.2404	.32019			

Araştırmaya katılan bireylerin sponsorlara yönelik farkındalık düzeylerinin oyunları medyadan takip etmek durumu ile ilişkisine yönelik yapılan t-testi sonuçlarına göre gruplar arasında anlamlı fark bulunduğu [$t_{(849)} = 8.791, p < .05$]; oyunları medyadan takip eden bireylerin farkındalık düzeylerinin (M=. 4148), takip etmeyenlere (M=. 1671) göre daha yüksek olduğu Tablo 8. 'den izlenebilmektedir.

Tablo 8. Sponsorlara İlişkin Farkındalık Puanlarının Oyunları Medyadan İzlemek Durumuna Göre Karşılaştırılması

Medyadan						
İzlemek	n	M	S	sd	t	P
Evet	637	.4148	.37106	849	8.791	.000
Hayır	214	.1671	.30997			

Tartışma ve Sonuç

Bir organizasyon için fark edilmek en önemli sponsorluk amacı ise, en önemli soru, etkinliği izleyenlerin etkinlik sonunda sponsor olan organizasyon ya da organizasyonları ne kadar hatırladığı sorusudur (Grohs ve ark., 2004). İzmir'de düzenlenen Üniversite Oyunları'nın ana sponsoru olan Tansaş'ın diğer yardımcı sponsorlara göre kendi kategorisinde daha çok hatırlanması normal bir sonuç olarak karşılanabilir. Ancak yardımcı sponsorları doğru hatırlayan bireylerin, sponsorları yanlış hatırlayan ve bilmeyen bireylerden az olması oldukça ilginçtir.

Sandler ve Shani (1989) 1988 Kış Olimpiyat Oyunlarında izleyicilerin 7 ürün kategorisinden sadece 4'ünde resmi sponsorların, sponsor olmayanlardan daha fazla anımsandığını bulmuşlardır (Grohs ve ark., 2004). Araştırmamızda incelenen 4 sponsor kuruluştan sadece birinin araştırmaya katılan bireylerin çoğunluğunca fark edilmesi ve hatırlanması, diğer 3 kuruluşun, etkinliği ve etkinliğe sponsor olduklarının duyurusu çalışmalarına yeterince önem vermemelerinden kaynaklanıyor olabilir. Bununla beraber organizasyona katılan bireylerin daha çok ana sponsorun kim olduğuna dikkat etmesi ve etkinliğin büyük ölçüde bu sponsorun katkısı ile gerçekleştiği yönünde algılara sahip olması, ana sponsorlara yönelik farkındalığın kalıcı olmasına neden olabilir.

23. Üniversite Oyunları sponsorlarının bayanlar tarafından erkeklerle göre daha üst düzeyde hatırlanması, bayanların, erkeklere göre

çevresel faktörlere daha duyarlı olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Pan ve Gabert (1997) bayanların, sahada ne olup bittiği kadar, etraflarında da nelerin olup bittiğine dikkat ettiklerini belirtirken, Mc Daniel (1999) bayanların erkeklere göre spor sponsorluk reklamlarına belirgin oranda daha olumlu reaksiyon gösterdiğini ortaya koymuştur.

Araştırmamızda 22 yaş ve altı katılımcılar ile 23-29 yaş arası katılımcıların sponsorlara yönelik farkındalık düzeylerinin 30 yaş ve üzeri katılımcılardan daha yüksek düzeyde çıkması, bu organizasyonun Üniversite Oyunları olması, dolayısıyla daha belirgin bir kategorik kitlenin ilgi alanına hitap ediyor olmasından kaynaklanabilir. Yine aynı şekilde üniversite öğrencisi ve üniversite mezunu katılımcıların, diğer katılımcılara oranla sponsorlara yönelik daha üst düzeyde farkındalık göstermeleri, eğitimin bireye sağladığı özelliklerin yanı sıra, bu organizasyonun üniversite öğrencisi sporcuların katıldığı bir organizasyon olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Spor yapan katılımcıların, yapmayanlara göre sponsorlara yönelik daha üst düzeyde farkındalık göstermeleri, organizasyonun katılımcıların ilgi alanlarına hitap eden çoklu bir spor etkinliği olmasından, spor yapan bireylerin kendi uğraşlarıyla paralellik gösteren sportif etkinlik ve çevreye ilgi göstermelerinden kaynaklanıyor olabilir.

Sponsorluğun artan geleneksel medya reklamcılığına göre daha düşük maliyetli olması ve rakiplerin mesajlarına göre bazı farklılıklar sağlamasına (Quester, 1997) rağmen, her iki faaliyetin de beraberce yürütülmesi, amaçların daha istenilir bir şekilde gerçekleştirilebilmesine önemli katkı sağlamaktadır. Nitekim araştırmamızda, oyunları yerinden izleyen ve medyadan takip eden katılımcıların, oyunları yerinden izlemeyen ve medyadan takip etmeyen katılımcılara göre daha yüksek farkındalık düzeyine sahip olmaları gibi bir çıktının elde edilmesi bu durumu desteklemektedir.

Sonuç olarak, sponsorların, hedef kitlelerinde kendi markalarına yönelik etkin bir farkındalık yaratabilmeleri için markalarına yönelik tutundurma faaliyetlerine saha içinde olduğu kadar saha dışında da yer vermeleri; sponsorluğun, medya etkinlikleri ile desteklenmesinin sürdürülmesi ve etkinleştirilmesi; organizasyonların mutlaka mevcut ve potansiyel müşterilerinin ilgilenebilecekleri veya ilgilendikleri etkinliklere sponsor olmaları gereklilikleri üzerinde durulmasının önemi belirlenmiştir.

Kaynakça

1. Bennett R., Sports sponsorship, spectator recall and false consensus, *European Journal of Marketing* 33, 3-4, 1999
2. Carrilat F. A., Lafferty B. A., Haris E. G., Investigating sponsorship effectiveness: Do less familiar brands have an advantage over more familiar brands in single and multiple sponsorship arrangements?, *Brand Management* 13 (1) 50-64, 2005
3. Crompton J. L., Conceptualization and alternate operationalizations of the measurement of sponsorship effectiveness in sport. *Leisure Studies*. 23, 3, 267-281, 2004.
4. Dolphin R., Sponsorship: Perspectives on its strategic role. *Corporate Communications: An International Journal*, 8, 3, 173-186, 2003.
5. Farrelly F., Quester P., Burton R., Changes in sponsorship value: Competencies and capabilities of successful sponsorship relationships, *Industrial Marketing Management*, 35, 8, 1016-1026, 2006.
6. Grohs R., Wagner U., Vsetecka S., Assessing the effectiveness of sport sponsorships – an empirical examination. *Schmalenbach Business Review* 56, 2, 119-138, 2004.
7. Mc Daniel S. R., An Investigation of Match-Up Effects in Sport Sponsorship Advertising: The Implication of Consumer Advertising Schemas. *Psychology & Marketing*. 16, 2, 162 -184, 1999
8. Meenaghan T., The role of sponsorship in the marketing mix. *International Journal of Advertising* 10, 35-47, 1991
9. Pan D. W., Gabert T. E. : Factors and Differential Demographic Effects on Purchases of Season Tickets for Intercollegiate Basketball Games. *Journal of Sport Behavior*, 20, 4, 447-465, 1997.
10. Pope N., Consumption values, sponsorship awareness, brand and product use, *The Journal of Product and Brand Management*, 7, 2, 124, 1998.
11. Quester P. G., Awareness as a measure of sponsorship effectiveness: The Adelaide Formula One Grand Prix and evidence of incidental ambush effects, *Journal of Marketing Communications*, 3, 1-20, 1997.

TÜRKİYE BİRİNCİ VOLEYBOL LİGİNDE YER ALAN SPOR KULÜPLERİNİN RİSK YÖNETİMİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

GÖK, Y. ; BALCI, V.

* Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

İnsanların yürüttüğü faaliyetlerin çoğunda o faaliyetin yapısına bağlı olarak bir takım riskler olacaktır. Her türlü konuda verdiğimiz kararlar, yönettiğimiz ya da uyguladığımız program veya planlar farklı büyüklüklerde riskler içermektedir.

Risk; bir faaliyete girilirken karar vericinin zarara uğrama tehlikesine; faaliyet alanının kontrol altına alınamayan ve önceden kestirilemeyen kısmına denmektedir (Tekin ve Zerenler, 2005).

Riskler daha çok örgüt çevresinden kaynaklanırken kimi zaman da çevrede meydana gelen değişimlerle örgüt yöneticisinin deneyim ve düşünceleri arasındaki farklılıklardan kaynaklanabilmektedir (Kartal, 2003). Beklenmeyen koşullar altında belirsizlik artacağından verilen her kararda bir miktar risk olacaktır. Önemli olan her zaman riski fırsata dönüştürmek ve belirlenen hedefe minimum riskle ulaşabilmek. Bunun içinde risklerin yönetilmesi gereklidir.

Risk yönetimi örgütlerin sınırlı finans kaynaklarının en etkin ve faydalı şekilde kullanılmasını ve bilgiye dayalı karar vermeyi desteklemek için oluşturulmuş bir yönetimdir (Baydar, 2000). Risk yönetimi mevcut durumlarının yeniden ortaya konmasını ayrıca spor kulüpleri için belirsizlik ve geleceğin tanımlanmasını ve hızlı değişime uyum sağlayabilmesi için yeni stratejilerin belirlenmesini ve uygulanmasını gerektirir (Fıkrıkoca, 2003).

Risk sporun ayrılmaz bir unsurudur. Sportif faaliyetlerin değişkenliği, karmaşıklığı ve sportif beklentilerin hızla değişmesi, spor kulüplerimizin mevcut durumlarının yeniden ortaya konmasını ayrıca spor kulüpleri için belirsizlik ve geleceğin tanımlanmasını ve hızlı değişime uyum sağlayabilmesi için yeni stratejilerin belirlenmesini ve uygulanmasını gerektirir (Salman, 2002).

Spor kulüplerinin ve takımların başarısı; varlıklarını ve başarılarını sürdürebilmek ve geliştirebilmek için faaliyet gösterdiği tüm alanlarda karşı karşıya kalabilecekleri risklerin üstesinden gelebilmesiyle doğru orantılı olacaktır. Risklerin yönetilmesiyle; sorumluluk alanları ve bu alanlara bağlı risklerin belirlenmiş olacak ve sportif faaliyetlerin yapıldığı çevre ve koşullar açık ve net olarak ortaya konmuş olunacaktır.

Spor kulüpleri tek bir branşta faaliyet gösterebildikleri gibi birden fazla branşta da faaliyet gösterebilmektedirler. Spor yönetiminde kullanılan kaynak ve olanaklar teknik ve yönetsel olarak göz önünde bulundurulabilir. Başarıya giden yollardan biri spor kulübünü iyi yönetmek diğeri ise takımın iyi yönetilmesidir. Spor takımlarının yönetimine idari ve teknik açıdan bakmak gerekir. Yönetim kurulu mevcut durum ve gelecekle ilgili planları yaparken aynı zamanda kulübün parasal, idari konularıyla ilgilenir. Takım yönetimi ise takımın saha içi faaliyetlerini organize eden, sporcular arasında iş birliği sağlanarak takımın hedeflerine ulaşmasını sağlayan ve kenar yönetiminden sorumlu merci teknik kadrodur (ERDEM, 2005).

Voleybol oyunun uygulama süreci amacın belirlenmesi, oyuncuları yönlendirilmesi, planlama, karar verme, uygulama ve değerlendirmedir. Voleybol birbirini hızlı izleyen farklı ve çeşitli oyun pozisyonlarının ani değişimiyle bütünleşebilme özelliğine sahip bir oyundur. Oyunda birbirini izleyen sonuçlar oyunun kurallarınca denetlendiği için raslantı değildir. Voleybol Oyununda sporcular değişen koşullarla başa çıkabilmesi için doğru karar verilmesini gerektiren oyun eylemleri kullanılır. Bu da erken tanımlama, durumun değerlendirilmesi, özgür, olasılıkları düşünme ve duruma göre en doğru çözümü vermek için doğru bilgiyi almayı ve uygulamayı gerektirir (Fröhner, 1999).

Risk değerlendirme sürecinde amaç kulübü ve takımının hedeflerine ilişkin risklerin belirlenerek, en kritik olanlarını öncelikle kontrol altına alabilmek ve riskler oluştuğunda, kulübün ya da takımın çalışmasındaki başarısı üzerindeki etkisinin detaylı anlaşılması ve

risklerin öncelikli olarak sıralanmasını sağlamaktır. Riskler hakkında elde edilen bilgi arttıkça riske karşı daha doğru tepkiler geliştirilerek risklerle daha kolay başa çıkılabilir. Bir program içinde en kritik olan risklerin tanımlanması, önceliklendirilmesi ve etkilerinin yönetilmesine imkan sağlayan risk matrisidir.

Tablo 1. Risk matrisi etki değerlendirmesi (Aydemir, 2001)

ETKİ KATEGORİLERİ	TANIM
KRİTİK (K)	Oluşturduğunda program amaçlarının gerçekleşmesini engeller.
CİDDİ (C)	Oluşturduğunda maliyet ve zaman açısından büyük sapmalara neden olur.
ORTA (O)	Oluşturduğu takdirde maliyet ve zaman açısından sapmalara neden olur. Ancak önemli hedefleri etkilemez
AZ (A)	Maliyet ve zaman açısından küçük sapmalara yok açabilir
ÖNEMSİZ (Ö)	Oluşturduğunda program üzerinde etkisi olmaz.

Takımın hedeflerine ulaşması bakımından Türkiye Birinci Voleybol Liginde Yer Alan Spor Kulüplerinin Erkek ve Bayan Voleybol Takımları Risk Yönetimi açısından değerlendirilmiştir. Bu çalışmada 2005-2006 Türkiye I. Voleybol Liginde yer alan 33 Spor kulüplerimizin 19 Erkek ve 18 Bayan Voleybol Takımlarımıza risk belirleme ve risk değerlendirme anketleri uygulanmış ve deneklerin araştırmaya gönüllü katılımı sağlanmıştır. Araştırma grubu 17 takım menajeri, 19 antrenör ve 262 sporcudan oluşmuştur. Bu çalışma sonucunda; takım menajerlerinin, antrenörlerin ve sporcuların risk belirleme düzeylerinin cinsiyete, yaşa ve görev sürelerine göre bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır (Tablo 2-3-4-5-6-7-8-9). Ancak Sporcuların risk belirleme düzeyleri oynadıkları spor kulübüne göre; Türk Telekom Spor Kulübü Bayan Voleybol Takımının risk belirleme düzeyi Yeşilyurt Spor Kulübü Bayan Voleybol Takımı ve Beşiktaş Spor Kulübü Erkek Voleybol Takımından daha iyi olduğu ve İstanbul Emlak Spor Kulübü Bayan Voleybol Takımının Beşiktaş Spor Kulübü Erkek Voleybol Takımından daha iyi risk belirleme düzeyine sahip olduğu ortaya çıkmıştır [F (29-233) = 3,124, p<. 05] (Tablo-14). Araştırma grubunun takım içerisinde aldıkları görevlere, cinsiyete ve yaşa göre risk değerlendirme düzeyleri benzer bulunmuştur (Tablo-10-11-12). Ancak araştırma grubunun görev yaptıkları spor kulübüne bağlı olarak; TED Ankara Spor Kulübü Bayan Voleybol Takımı ve Yeşilyurt Spor Kulübü Bayan Voleybol Takımının Türk Telekom Spor Kulübü Bayan Voleybol Takımından daha iyi risk değerlendirme düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir [F (29-269) = 6.55, p<. 05].

Tablo 2. Takım Menajerlerinin Risk Belirleme Düzeylerinin Cinsiyete Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	p
Erkek	13	9,50	123,50	19,50	,455
Bayan	4	7,38	29,50		

Tablo 3. Takım Menajerlerinin Risk Belirleme Düzeylerinin Yaş Gruplarına Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
20-30	2	4,25			
31-40	7	7,64	3	4,17	.243
41-50	5	11,40			
51-60	3	11,33			

Tablo 4. Takım Menajerlerinin Risk Belirleme Düzeylerinin Görev Sürelerine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
1- 5 yıl	11	9,45	2	2,52	.283
6 -10 yıl	5	6,80			

20 yıl ve
üzeri

Tablo 5. Antrenörlerin risk belirleme düzeylerinin yaş gruplarına göre Kruskal Wallis H-testi sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
20-30	1	13,00			
31-40	10	10,80			
41-50	5	10,10	3	1,931	. 587
51-60	3	6,17			

Tablo 6. Antrenörlerin risk belirleme düzeylerinin görev sürelerine göre Kruskal Wallis H-testi sonuçları

Grup	N	Sıra Ortalaması	sd	X ²	p
1-5 yıl	6	10,00			
6-10 yıl	6	11,17			
11-15 yıl	3	10,00	3	. 662	. 882
20 yıl ve üzeri	4	8,25			

Tablo 7. Sporcuların risk belirleme düzeylerinin cinsiyetlere göre T-testi sonuçları

Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Erkek	139	44,31	3,20	261	1.	
Bayan	124	43,69	3,36		557	121

Tablo 8. Sporcuların risk belirleme düzeylerinin yaş gruplarına göre ANOVA sonuçları

Yaş Grubu	N	X	S	F	p
19 ve altı	44	43,31	2,88		
20-30	186	44,17	3,32	1,596	,191
31-40	32	43,90	3,53		

Tablo 9. Sporcuların risk belirleme düzeylerinin görev sürelerine göre ANOVA sonuçları

Görev süresi	N	X	S	F	p
1-5 yıl	19	44,47	3,83		
6-10 yıl	115	43,61	3,10		
11-15 yıl	90	44,61	3,52	1,404	,233
16-20 yıl	25	43,64	2,65		
20 yıl ve üzeri	14	43,57	3,27		

Tablo 10. Araştırma grubunun risk değerlendirme düzeylerinin Takım menajeri, Antrenör ve sporcu oluşlarına göre ANOVA sonuçları,

Görev	N	X	S	F	p
Takım menajeri	17	135,76	56,54	,111	,898
Antrenör	20	139,75	55,22		
Sporcu	262	134,54	47,11		

Tablo 11. Araştırma grubunun risk değerlendirme düzeylerinin cinsiyetlere göre T-testi sonuçları

Cinsiyet	N	X	S	sd	t	p
Erkek	171	132,15	42,39	297	-1,169	,243
Bayan	128	138,71	54,71			

Tablo 12. Araştırma grubunun risk değerlendirme düzeylerinin yaş gruplarına göre ANOVA sonuçları

Görev süresi	N	X	S	F	P
19 ve altı	44	130,84	49,34	. 358	,838
20-30	190	134,02	49,04		
31-40	48	141,39	39,54		
41-50	10	141,40	64,17		
51-60	7	133,00	51,23		

Tablo 13. Araştırma grubunun risk değerlendirme düzeylerinin görev sürelerine göre ANOVA sonuçları

Görev süresi	N	X	S	F	P
1-5 yıl	35	139,00	49,25		
6-10 yıl	125	127,44	52,09		
11-15 yıl	95	140,25	44,22	1. 667	,158
16-20 yıl	25	134,48	44,57		
20 yıl ve üzeri	19	151,15	35,90		

OYNADIKLARI KULÜP	N	X	S	F	P	Anlamlı Fark
ARCELİK	12	45,75	4,26	3,124	. 000	İST EMLAK BANK – BEŞİKTAŞ
ARKAS SPOR	9	42,11	4,53			ŞAHİNBEY BELEDİYESİ- BEŞİKTAŞ
BAFRA TEKEL	11	44,36	3,10			ŞAHİNBEY BELEDİYESİ-TÜRK TELEKOM
BESİKTAS	7	40,57	2,99			ŞAHİNBEY BELEDİYESİ- YEŞİLYURT
CANKAYA BLD	12	43,83	2,51			
ERDEMİR	8	42,00	1,92			
FENERBAHCE	11	42,36	2,46			
GALATASARAY	5	46,20	3,03			
HALKBANKASI	8	42,62	1,50			
HATAY POLİSGUCU	8	45,00	3,66			
İST BŞEHİR BLD	10	44,10	3,51			
MALİYE GENCLİK	7	44,28	2,92			
MANAVGAT	6	43,66	,81			
MERAM BLD	10	45,60	1,89			
POLİS AKADEMİSİ & KLJ	7	44,42	3,40			
TKİ GELİSPOR	8	46,75	1,66			
TOKAT BLD PLEVNE	8	46,12	3,83			
DİCLE UNV	10	43,00	1,94			
EMLAK TOKİ	12	44,58	3,20			
ECZACIBASI	6	41,33	,81			
FENERBAHCE (BYN)	12	42,91	2,39			

ILLER BANKASI	8	43,25	2,05			
IST EMLAK BANKASI	9	47,00	4,52			
DYO KARSIYAKA	7	45,28	4,85			
SAHINBEY BLD	9	47,44	3,16			
SISLI	6	43,83	2,92			
TED ANKARA KLJ	11	45,18	2,85			
TURK TELEKOM	9	41,33	2,06			
VAKIFBANK GUNES	8	43,25	2,25			
YESILYURT	9	41,66	1,22			
Toplam	263	44,01	3,29			

Tablo 15. Takım menajerleri, Antrenörler ve Sporcuların risk değerlendirme anketine verilen cevaplara ilişkin frekans ve Yüzde değerleri

Risk Değerlendirme	F %				
	Çok az	Az	Orta	Çok	Çok Fazla
Alınan kararları uygulamak için uygun yöntemlere sahip olunmaması	62 20,7	53 17,7	77 25,8	72 24,1	35 11,7
İdarecilerin ve çalışanların görev dağılımının uygun ve açık şekilde yapılmaması	78 26,1	40 13,4	65 21,7	73 24,4	43 14,4
Kulübün sahip olduğu tesislerin muhafaza edilememesi ve işletilememesi	100 33,4	52 17,4	48 16,1	53 17,7	46 15,4
Sporla ilgili tüm yasa ve yönetmeliklerin yeterince bilinmemesi	56 18,7	45 15,1	67 22,4	78 26,1	53 17,7
Tüm yapılan anlaşma ve kontrat şartlarının tam olarak bilinmemesi ve yerine getirilmemesi	58 19,4	36 12,0	66 22,1	64 21,4	74 24,7
Spor kulübü ve onun içerisinde yer aldığı aktiviteler için uygun sigorta kapsamına sahip olunmaması	75 25,1	45 15,1	68 22,7	56 18,7	55 18,4
Takım içerisinde dalında uzman kişilerin bulunmaması ya da kalifiye elemanlara uygun mevkilerde yer verilmemesi	67 22,4	44 14,7	62 20,7	66 22,1	60 20,1
Takımınızın yer aldığı ya da yer alacağı faaliyetlere ait yönetmeliklerin, reglemanların ve oyun kurallarının avantaj ya da dezavantajlarının bilinmemesi	69 23,1	54 18,1	60 21,1	83 27,8	33 11,0
Aktiviteler esnasında gerekli sağlık ve güvenlik önlemlerinin alınmamış olması	76 25,4	33 11,0	56 18,7	81 27,1	53 17,7
Antrenman programlarının finansal problemlerden dolayı aksaması	78 25,4	36 12,0	52 17,4	80 26,8	55 18,4
Gerek maç gerekse antrenman esnasında istatistik analizlerinden yeterince yararlanılmaması	57 19,1	55 18,4	90 30,1	58 19,4	39 13,0
Kulübe ya da takıma yeterli finansal desteğin sağlanılmaması	53 17,7	34 11,4	68 22,7	74 24,7	70 23,4
Takımın amaçları ile antrenman programlarının örtüşmemesi	73 24,4	44 14,7	38 12,7	67 22,4	77 25,8
Şuan mevcut olan kulüplerin yönetimine ilişkin yasanın yetersiz olması	63 21,1	50 16,7	100 33,4	63 21,1	23 7,7
Alınan kararları uygulayabilmek için uygun yöntem ve metotların kullanılmaması	59 19,7	49 16,4	89 29,8	76 25,4	26 8,7
Oyuncular ve antrenörlerin takıma ve kulübe daha kolay adapte olmalarının sağlanamaması	53 17,7	52 17,4	58 19,4	77 25,8	59 19,7
Bütçe oluşturulurken takımın yer alacağı faaliyetler ve giderlerin göz ardı edilmesi	57 19,1	31 10,4	71 23,7	87 29,1	53 17,7
Müsabakada uygulanan tüm yasalar ve yönetmeliklerin dikkatlice okunmaması ve bilinmemesi	64 21,4	43 14,4	70 23,4	62 20,7	60 20,1

Takımın hedeflerine ulaşması açısından, elde edilen sonuçlar dış kaynaklı, mali kaynaklı, çalışma kaynaklı ve insan kaynaklı (HM Treasury, 2001) risk kaynaklarına göre sınıflandırılmıştır. Buna göre dış kaynaklı risklerden "yapılan anlaşmaların detaylarının bilinmemesi" risk düzeyi çok fazla olarak değerlendirilmiş (f: 74,%24,7), yasa ve yönetmeliklerin bilinmemesi (f: 78,%26,1), alınan kararların uygulanmasıyla ilgili uygun yöntemin kullanılmaması (f: 89,%25,8) risk düzeyleri orta olarak belirlenirken; sigorta (f: 75,%25,1) risk faktörü düşük olarak değerlendirilmiştir. Çalışma programına ait risklerde; antrenman programının takımın hedefleriyle örtüşmemesi (f: 77,%25,8) çok fazla risk olarak, kalifiye elemanların takım içinde bulunmaması (f: 77,

%22,1) risk düzeyi orta olarak belirlenmiştir. Mali kaynaklı riskler açısından ise; takıma (f: 87,%29,1) ve antrenman programına (f: 80,%26,8) yeterli bütçenin sağlanamaması ve antrenman ve müsabaka salonlarında gerekli sağlık - güvenlik önlemlerinin alınmamış olması (f: 81,%27,1) risk düzeyi çok olarak değerlendirilmiştir.

Risk belirleme ve risk değerlendirme frekans ve yüzde dağılımları sonucunda elde edilen veriler (Tablo 15) risk etki derecelendirme matrisine yerleştirilmiş ve 2005-2006 Türkiye birinci voleybol liginde yer alan spor kulüplerimizin erkek ve bayan takımlarının sahip oldukları hedeflere ulaşma açısından riskler derecelendirilmiştir (Tablo-16). Bu sonuca göre aşağıdaki tablo oluşturulmuştur:

Tablo-16. Risk Derecelendirme Matrisi

ETKİ KATEGORİLERİ	TANIM
KRİTİK (K) Çok Fazla	1) Tüm yapılan anlaşma ve kontrat şartlarının tam olarak bilinmemesi ve yerine getirilmemesi 2) Takımın amaçları ile antrenman programlarının örtüşmemesi 3) Takım içerisindeki bireylerin birbirlerine güven duymaması 4) Takımın hedeflerine ulaşmasında her türlü olanakların kullanılmaması
CİDDİ (C) Çok	1) Sporla ilgili tüm yasa ve yönetmeliklerin yeterince bilinmemesi 2) Takım içerisinde dalında uzman kişilerin bulunmaması ya da kalifiye elemanlara uygun mevkilerde yer verilmemesi 3) Takımınızın yer aldığı ya da yer alacağı faaliyetlere ait yönetmeliklerin, reglemanların ve oyun kurallarının avantaj ya da dezavantajlarının bilinmemesi 4) Aktiviteler esnasında gerekli sağlık ve güvenlik önlemlerinin alınmamış olması 5) Antrenman programlarının finansal problemlerden dolayı aksaması 6) Kulübe ya da takıma yeterli finansal desteğin sağlanılmaması 7) Oyuncular ve antrenörlerin takıma ve kulübe daha kolay adapte olmalarının sağlanamaması 8) Bütçe oluşturulurken takımın yer alacağı faaliyetler ve giderlerin göz ardı edilmesi
ORTA (O)	1) Alınan kararları uygulamak için uygun yönetmelere sahip olunmaması 2) Gerek maç gerekse antrenman esnasında istatistik analizlerinden yeterince yararlanılmaması 3) Şuan mevcut olan kulüplerin yönetimine ilişkin yasanın yetersiz olması 4) Alınan kararları uygulayabilmek için uygun yöntem ve metotların kullanılmaması 5) Müsabakada uygulanan tüm yasalar ve yönetmeliklerin dikkatlice okunmaması ve bilinmemesi
AZ (A)	
ÖNEMSİZ (Ö) Çok az	1) İdarecilerin ve çalışanların görev dağılımının uygun ve açık şekilde yapılmaması 2) Kulübün sahip olduğu tesislerin muhafaza edilememesi ve işletilememesi 3) Spor kulübü ve onun içerisinde yer aldığı aktiviteler için uygun sigorta kapsamına sahip olunmaması

Gerek yönetim kurulu gerekse teknik yönetimin görevi hedefi başarabilme olasılığını yükselterek bu risklere yanıt vermektir. Bunları yapabilmek içinde var olan sınırlı kaynakları göz önünde bulundurarak risklerin değerlendirilip uygun yanıtların bulunması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler; Risk Yönetimi, risk değerlendirme, risk belirleme, spor kulübü, spor takımı, Voleybol Oyunu

KAYNAKLAR

1. AUSTURIAN SPORTS COMMISSION, (1999). Risk Management for Directors and Board Members of National Sports Organizations, Erişim: [http://www.ausport.gov.au/bpriskmanage.pdf]. Erişim Tarihi: 12. 01. 2006.
2. AYDEMİR, M., (2001). Proje Risk Yönetimi ve Savunma Sana-yinde Uygulanması, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, "Bölüm 2"
3. BALTAŞ, A. (2003). Değişimin İçinde Geleceğe Doğru Ekip Çalışması ve Liderlik, Remzi Kitabevi, 5. Baskı, s: 17-44-99-120-178-191.
4. BAYDAR, M. (2000). Risk Değerlendirilmesi, Ölçülmesi ve Analizi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
5. BENGÜ, N., (1996), Hastane ve Sağlık Kuruluşlarında Risk Yönetimi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s: 2-3.
6. CENTRAL MISSOURI STATE UNIVERSITY, (2005), Appenzeller Risk Management Form, Erişim: [http://faculty.csmu.edu/pe6980/index.html]. Erişim Tarihi: 13. 09. 2005.
7. ERDEM, K., (2005). Futbolda Kenar Yönetimi, Morpa kültür Yayınları, İstanbul, s: 9-10-13-15-17-19-21-23-25-27-29.
8. FIKIRKOCA, M., (2003). Bütünsel Risk Yönetimi, Pozitif Matbacılık, 1. Baskı, Ankara, "Bölüm 3-7-8"
9. FRÖHNER, B. Voleybol Oyun Kuramı ve Ağırtırmaları, Çeviren: CENGİZ, A. (1999)., Bağırçan Yayınları, Ankara, s: 10-12-15-20.
10. HM Treasury, (2001). Management of Risk A Strategic Overview With Supplementary Guidance for Smaller Bodies, Erişim: [http://en.wiktionary.org/wiki/Management_of_risk_a_strategic_overview_with_supplementary_guidance_for_smaller_bodies]. Erişim tarihi: 24. 09. 2005.

org/wiki/Management_of_risk_a_strategic_overview_with_supplementary_guidance_for_smaller_bodies]. Erişim tarihi: 24. 09. 2005.

11. KARTAL, S., " Risk, Belirsizlik, Kriz Yönetimi ve Eğitim Örgüt-leri", **Yönetimde Çağdaş Yaklaşımlar Uygulamalar ve Sorunlar**, Editörler: ELMA, C. ve DEMİR, K. (2003), Anı Yayıncılık, 2. Baskı, Ankara, Bölüm: 12, s: 243-252. 255-281-306-320.

12. KUTER Murat ve KUTER ÖZTÜRK Fusun (Ocak,2003), Spor-da Risk Faktörleri Erişim: [http://www.sporbilim.com/risk_genel.html]. Erişim tarihi: 02/11/2004,

13. MCGREGOR, Ian (2000), Sport Risk Planning Manual,"Sport Risk: the Ultimate Risk Management Planning & Resource Manual" Erişim: [http://www.sportrisk.com/Sources/manual.html]. Erişim tarihi: 09/10/2004.

14. SALMAN, N. M. (2002). , "Spor Kulüplerinde Yönetim İlkeleri ve Federasyon İlişkileri", Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Eğitim Daire Başkanlığı, **Spor Kulüpleri Sevk ve İdare Seminer Notları**, Ankara, s: 79,80.

15. STRAUB, T. J., Ekip Kurma ve Yönetme Atak Yöneticinin Rehberi, Çeviren ŞENEL, S., Hayat Yayıncılık: 75, İstanbul, s: 19-101-121

16. ŞENOĞUL, N. (2000). Risk Yönetimi ve TSK'daki Uygulamalar, Harp Akademileri Yayınları, Yenilevent-İstanbul s: 7,9,10,21,27.

17. TEKİN M. ve ZERENLER M., (2005), Krizi Yönetebilmenin Sırları, Çizgi kitabevi, 1. Baskı, Konya, s: 47-53-66-73-74-107-138.

THE RELIABILITY AND VALIDITY OF "LEISURE CONSTRAINTS QUESTIONNAIRE" FOR USE WITH UNIVERSITY STUDENTS IN ANKARA, TURKEY

KARAKÜÇÜK, S. *; GÜRBÜZ, B. **;

**Gazi University, School of Physical Education and Sports, Ankara, Turkey*

**Başkent University, Sport Sciences Department, Ankara, Turkey*

The purpose of this study was to test the reliability and validity of the "Leisure Constraints Questionnaire" (LCQ) for Turkish university students. 177 male (Mage = 22. 51± 2. 26) and 126 female (Mage = 21. 91± 2. 19), a total of 303 Turkish university students voluntarily participated in this study. The Leisure Constraints Questionnaire developed by Alexandris and Carroll (1997), was applied to all participants. Participants were asked to evaluate the importance of each 29 statements as limiting or prohibiting factors for their participation in recreational activities or as reasons for their non-participation (non-participants), using a 4-point Likert scale ranking from not important (1) to very important (4). The questionnaire consists of the following seven subscales: (a) individual psychological, (b) lack of knowledge, (c) facilities/services, (d) accessibility/financial, (e) lack of partners, (f) time and (g) lack of interests. A principle component analysis with varimax rotation was performed in order to identify the underlying dimensions of the Turkish version of LCQ. The loading matrix indicated that except two items (10, 11) which were eliminated from the Turkish version, 27 items loaded satisfactorily (>0. 40) on the factors. The six factors emerged as follows: (a) facilities/services & accessibility (8 items), (b) social environment & lack of knowledge (5 items), (c) individual psychological (4 items) (d) lack of partners (3 items), (e) time (4 items) and (f) lack of interests (3 items) and items explains 55 % of the variance. The internal consistency (Cronbach Alpha) value for 303 university students were ranged from . 67 (time) to 0. 82 (lack of knowledge). Furthermore, the internal consistency of the whole questionnaire was found to be 0. 84, which was also satisfactory. It can be concluded that the LCQ is a reliable and valid instrument to assess the importance of limiting or prohibiting factors for Turkish university students' participation in recreational activities or as reasons for their non-participation (non-participants)

Key Words: Leisure, constraints, university students, validity, reliability

REFERENCES

1. Alexandris, K., Carroll, B., An analysis of leisure constraints based on different recreational sport participation levels: result from a study in Greece, Leisure Sciences, 19, 1-15, 1997.

BOŞ ZAMAN ENGELLERİ ÖLÇEĞİ'NİN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ İÇİN GEÇERLİLİĞİ VE GÜVENİRLİĞİ

KARAKÜÇÜK, S. *; GÜRBÜZ, B. **;

**Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara, Türkiye*

***Başkent Üniversitesi, Spor Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye*

Bu çalışmanın amacı, "Boş Zaman Engelleri Ölçeği"nin (Leisure Constraints Questionnaire) üniversite öğrencileri için geçerliliğini ve güvenirliğini test etmektir. Çalışmaya 177 erkek ($\bar{X}$ yaş = 22. 51± 2.

26) ve 126 kadın ($\bar{X}$ yaş = 21. 91± 6. 86) toplam 303 Türk üniversite öğrencisi gönüllü olarak katılmıştır. Alexandris ve Carroll (1997) tarafından geliştirilen "Boş Zaman Engelleri Ölçeği"nde (LCQ) yer alan 29 madde ile katılımcılardan rekreasyonel aktivitelerle katılımlarında ya da katılmamalarında (katılmayanlar için) etken olabileceği düşünülen nedenlerin önem derecesini "Kesinlikle Önemsiz (1)" ve "Kesinlikle

Önemli (4) şeklinde 4'lü Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir. Çalışmada kullanılan anket (a) birey psikolojisi, (b) bilgi eksikliği, (c) tesisler/hizmet, (d) ulaşılabilirlik/parasal, (e) arkadaş eksikliği, (f) zaman ve (g) ilgi eksikliği gibi 7 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin Türkçe versiyonunun yapı geçerliliğini test etmek için varimax döndürme metoduyla yapılan Temel Bileşenler (Principle Component) faktör analizi yapılmıştır. Yük matrisi (sonuçları incelendiğinde 27 maddenin faktör yüklerinin 0. 40'dan daha büyük olduğu görülmektedir. Orijinal ölçekte yer alan 2 maddenin (10, 11) faktör yükleri 0. 40'ın altında olduğu için ölçeğin Türkçe versiyonundan çıkarılmıştır. Faktör analizi sonuçları ölçeğin Türkçe versiyonu için (a) tesis/hizmet & ulaşım (8 madde), (b) sosyal ortam & bilgi eksikliği (5 madde), (c) birey psikolojisi (4 madde), (d) arkadaş eksikliği (3 madde), (e) zaman (4 madde) ve (f) ilgi eksikliği (3 madde) gibi 6 faktörlü yapıyı desteklemekte ve ölçekte yer alan maddeler 303 katılımcı için ölçeğin % 55'ini açıklamaktadır. Ölçeğin güvenirliğini test etmek için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 303 üniversite öğrencisi için alt boyutlarda 0. 67 (zaman) ile 0. 82 (bilgi eksikliği) arasında bulunmuştur. Bununla birlikte, toplam ölçek iç tutarlılık katsayısı ise 0. 84 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, LCQ ölçeğinin Türk üniversite öğrencilerinin rekreasyonel aktivitelerle katılımlarında ya da katılmamalarında (katılmayanlar için) bir engel oluşturmasına etken olan faktörleri değerlendirmek için geçerli ve güvenilir olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Boş zaman, engeller, üniversite öğrencileri, geçerlik, güvenirlik

KAYNAKLAR

1. Alexandris, K., Carroll, B., An analysis of leisure constraints based on different recreational sport participation levels: result from a study in Greece, Leisure Sciences, 19, 1-15, 1997.

SPASTİK TİP SEREBRAL PARALİZİ ÇOCUKLARDA OYUN VE ESNEKLİK ÇALIŞMALARININ EKLEM HAREKET GENİŞLİĞİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Fehmi Çalık* Atike Tan**

ÖZET

Serebral paralizi ömür boyu devam eden gelişimsel bir bozukluktur. SP* de tedavi teknikleri önemlidir; ancak bir araçtır. Önemli olan çocuğun günlük yaşam aktivitelerine katılabilmesi için dinamik yaklaşımlar seçilmiştir. Bizde bu doğrultu da spastik tip serebral paralizi çocukların esneklik ve oyun çalışmalarının eklem hareket genişliğinde ki etkilerini inceledik.

Bu çalışmada ki araştırma problemimiz; spastik tip serebral paralizi çocuklarda esneklik ve oyun çalışmalarıyla eklem hareket genişliği geliştirilebilirliği test etmektir.

Serebral paralizi'de çeşitli yöntemler eklem hareket genişliği geliştirici çalışmalar yapılmasına rağmen esneklik ve oyunla geliştirmeye yönelik bir çalışmaya ülkemizde rastlanmamıştır. Bu da bizi bu konuda bir araştırma yapmaya yöneltmiştir.

Bu çalışmayı yaparken serebral paralizi tedavi yöntemlerinden Bobath, Peto ve Konvansiyonel yaklaşımlardan da yararlanılmıştır.

Çalışmamız Kocaeli ilindeki Özel Can Ufkum Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Kurumuna kayıtlı spastik tip serebral paralizi tanısı konmuş 13 çocuk üzerinde dört ay süreyle uygulandı. Gonyometre ile yaptığımız ilk ve son ölçümler tanımlayıcı ve Man- Whitney U testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Analizler sonucunda istatistiksel olarak bir anlam bulunmamıştır. Ancak ortalamalar ve standart sapmalar değerinde uygulanan programın etkileri olumlu yönde belirgindir.

Sonuç olarak uygulanan programın eklem hareket genişliği üzerine olumlu etkileri gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Serebral paralizi, spastise, oyun esneklik

INFLUENCE OF PERFORMANCE and FLEXIBILITY TASKS IN JOINT WIDTH ON THE INFANTS DUE TO THE SPASTIC TYPE

SUMMARY

Cerebral paralysis is the developmental disability which lasts lifelong. The medical treatment of the cerebral paralysis is important but it is just a tool. It's important that it has to be chosen the dynamic approaches for the infants to participate the daily activities.

We were investigated the influence of performance and flexibility tasks in joint width on the infants due to the spastic type in this direction.

This is the study question in our search; can it be developed the joint width on infants affected by cerebral paralysis with performance and flexibility tasks?

Despite the various methods of cerebral paralysis were conducted in the world due to the improvement of the joint width but it has none in our country. This was directed us such a study in our country.

It was benefited from Bobath, Peto and the conventional approaches in the medical treatment of cerebral paralysis while this study was conducted.

In this study, it was seen that 13 infants was registered in Private Can Ufkum Education and Rehabilitation Center as cerebral paralysis. Throughout the four-month time, it was applied that registered infants. The first and the last measurements was conducted with goniometry and descriptive Man-Whitney U tests. After analysis, it found statistical senseless. But, the influence of the applied programme's mediums and standard deviation has a positive effect.

As a result, it was observed that the applied programme was beneficial on joint width

Key Words: Cerebral paralysis, spastics, performance, flexibility

SPOR TIRMANICILARIN SPOR TIRMANIŞA KATILIMINA YÖNELİK BEKLENTİLERİNİN BELİRLENMESİ

SALUR, O. *; DİNÇ, S. C. *

**Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksek Okulu*

GİRİŞ

İnsanların doğaya, maceraya, vücut güzelliği ve sağlık gibi birçok değerlere önem verdiği günümüzde, spor önemli bir rekreasyon aracı olmuştur (Başer, 1998). Sporun uluslararası boyutlarının giderek artması toplumlar arasında çok kültürlülüğün artışı için bir araç olmuş ve birey serbest zaman içerisinde sportif etkinliklere daha çok ilgi göstermeye başlamıştır (Terekli ve diğerleri, 2000).

Var olduğundan günümüze kadar insanlığın ilgi alanına girerek ana uğraşlarından birisi haline gelen spor, özellikle 19 yy sonrası kentleşme, kent kirliliği, yabancılaşma, yetki ve güç paylaşımı, sosyal olmayan davranışların yaşantıyı etkiler hale gelmesi gibi gerekçelerle, doğal alanlarda gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Bu durum günümüzde insanların doğada etkinlik yapma ilgilerinin artışıyla birlikte, her geçen gün katlanarak ilerleyen bir potansiyel hale gelmiştir (Demirhan, 1998). Başlangıçta bilimsel ve rekreatif amaçlarla ortaya çıkmış olan bu uğraşlar, sportif yönünün de ağır basmasına bağlı olarak bir çok ekstrem etkinliğin içinde barındıran bir spor dalı haline geldi (Uluocak ve Köksal 1998). Özgürlük, dostluk ve birlikte yaşama ise doğa sporlarının temel felsefesidir (Demirhan, 1994). Bazı insanlar için doğa sporları manevi ve heyecanlı bir deneyim sağlarken, bazıları için de hareket; risktir, meydan okumadır ve korkudur. Amerikalılar arasında gittikçe popüler olan doğa sporları aktiviteleri, doğal çevre ile etkileşim vasıtasıyla tehlikeyi anlamak ya da gerçeğe maruz kalmak olarak nitelendirilmiştir (Cordes, İbrahim, 1999). Dağcılığın dünyada en popüler doğa sporları aktiviteleri arasında olduğu düşünülmektedir ve boş zamanları geçirmenin zorlu bir şeklidir (Graydon, 1997).

Ülkemizde Dağcılık Federasyonu bünyesinde etkinlik gösteren ve genelde üniversite doğa sporları toplulukları arasında yoğun ilgi gören branş, doğal tırmanış rotaları ve kapalı yapay tırmanış duvarlarında yapılmaktadır.

Ülkemizde 1990'lardan sonra yaygınlaşmaya başlayan spor tırmanış, 2000'li yıllara gelindiğinde, yapay duvarların yapılmaya başlanması, açılan rotaların artması, düzenlenen şenlik ve yarışmaların artmasıyla beraber, bugünkü halini almıştır. Spor tırmanış, müsabık yönünün yanında, üniversiteler ve spor komplekslerine yapılan yapay tırmanış alanları sayesinde, birçok insanı kendine çekmekte ve rekreatif yönüyle de popülerleşmektedir. Avrupa'da 300. 000 Amerika'da ise yarım milyondan fazla insanın yaptığı bu spor 4 yaşından itibaren kreşlerde, okullarda ve özel spor salonlarında, her meslek dalından (bankacılar, doktorlar, şirket yöneticileri, öğretmenler vb.) kişilere açık hale geldi ve yeni yüzyılın sporu olarak da, olimpiyatlarda 2004 gösteri, 2008 madalya sporu olarak lanse edildi. Ayrıca spor tırmanışının, dünyanın birçok ülkesinde ligleri bulunmakta ve yarışmaları düzenlenmektedir (Rothschild, 2004). Kimi insanları, bu duvarlarda, farklı zorluk derecelerindeki rotalarda tırmanmanın çektiği, kimini tırmanış duvarlarındaki değişik kesimlerden gelen insanların oluşturduğu sosyal ortam, kimini ise spor yapıyor olmanın verdiği duygunun çektiği düşünülmektedir.

Bu bağlamda araştırmanın amacı, spor tırmanıcıların spor tırmanışa katılımına yönelik beklentilerinin belirlenmesidir.

YÖNTEM

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcılarını, Türkiye'nin değişik bölgelerinden yaşları 20 – 35 arasında değişen ve 1-10 yıl arasında tırmanış deneyimi-

ne sahip, 8 bayan, 17 erkek olmak üzere toplam 25 tırmanıcı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları:

Araştırma verileri; 28 - 29 Ocak 2006 tarihlerinde Sakarya İli'nde ve 25-26 Mart 2006 tarihlerinde Samsun İli'nde düzenlenen "Dağcılık Federasyonu Ulusal Spor Tırmanış Yarışması" na gelen katılımcı ve izleyici tırmanıcılardan, 22-24 Nisan 2006 tarihleri arasında düzenlenen "3. İzmir - Kaynaklar Tırmanış Şenliği"ne gelen tırmanıcılardan ve Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Y. O. "Yapay Tırmanış Duvarı"na gelen tırmanıcılarla yapılan görüşmelerden ve katılımcı gözleme dayanan alan notlarından elde edilmiştir.

Araştırmada veriler, nitel araştırma yöntemlerinden "görüşme" ve "gözlem" metodu kullanılarak araştırmacı tarafından toplanmıştır. Katılımcılar için görüşme yöntemlerinden, yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi seçilirken, gözlem türü olarak yapılandırılmamış alan çalışması seçilmiştir.

Verilerin Analizi:

Veriler içerik analizi yöntemi kullanılarak sınıflandırılmış, geçerlik ve güvenilirlik ölçütü olarak çeşitleme yönteminden faydalanılmıştır. Veri kaynaklarının çeşitlenmesi amacıyla, değişik bölgelerden gelen farklı demografik özelliklere sahip (yaş, cinsiyet, deneyim vs) spor tırmanıcılar üzerinde çalışılırken, yöntem çeşitliliği amacıyla, görüşme formu ve katılımcı gözlem metodu kullanılmıştır.

BULGULAR

Türkiye'de spor tırmanışın günümüzdeki durumunun belirlenmesi amacıyla, katılımcılara çeşitli sorular yöneltilmiştir. Verilen cevaplarda spor tırmanışa ilişkin; "yeni bir spor" olmasına karşın, "hızlı bir gelişim" süreci içerisinde olduğu, "olumlu bakış" açılarıyla ifade edilmiştir. Yapay tırmanış alanlarına ilişkin görüşlerde; "yetersiz alan", "yetersiz kurumsal destek", "var olan alanların sınırlandırılmış kullanımı" ve "yetersiz gelişme" kodları ortaya çıkmıştır.

Ayrıca spor tırmanışın oluşumu ve bu sporun gelişim sürecinde bireysel çabaların katkısı ve önemine yönelik bulgular elde edilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplarda, spor tırmanışın oluşumunda ve gelişim sürecinde "bireysel çabaların rolünün çok önemli olduğu", "bugüne kadar bireysel çabalarla geliştiği", fakat bireysel çabaların hızlı gelişim için "yetersiz" olduğu ve oluşturulacak "örgütlü yapılarla daha hızlı yol alınacağı" kodları ortaya çıkmıştır.

Spor tırmanıcıların, spor tırmanışa katılımına yönelik beklentilerinin belirlenmesine yönelik, katılımcılardan alınan cevaplarda; "sosyal boyut", "keşfetme", "gelişim", "spor", "ekonomi", "dağcılığın bir parçası" ve "rekreasyonel katılım" olarak 7 alt boyut ortaya çıkmıştır. Ayrıca sosyal boyut alt teması altında; "sosyal çevre", "popüler olma", "rekabet duygusu" kodları ortaya çıkmıştır.

Spor tırmanıcıların, tırmanış türü analizi temasına ilişkin alınan cevaplarda, "doğal alan (outdoor)" ve "yapay duvar (Indoor)" alanlarına yönelik kodlar ortaya çıkmıştır. Katılımcılardan; yapay duvar (Indoor) alanlarına katılma nedenlerinin; "eğlence", "antrenman", "hava ve zaman durumunun kısıtlı olduğu durumlarda uygun tırmanış ortamı" olduğu cevapları alınmıştır.

Tüm görüşme ve gözlemlerden toplanan verilerin kodlanması, temalandırılması ve sınıflandırılmasıyla yapılan içerik analizi sonucunda, spor tırmanıcıların etkinlik katılımına yönelik beklentilerinin belirlenmesinde, "tırmanışın gelişimi", "katılım nedenleri", "bireysel çabalar", "kurumsal çabalar" ve "tırmanış tercihleri" ana temalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Spor tırmanışın yeni bir spor dalı olmasına rağmen hızlı bir gelişim süreci içerisinde olduğu ve doğal tırmanış alanlarının yapay tırmanış alanlarına nazaran daha gelişmiş olduğu belirlenmiştir. Ülkemizde çok fazla potansiyel tırmanış alanlarının bulunması, boltlamanın birçok tırmanış bölgesinde, deneyimli tırmanıcılar tarafından aşağıdan yukarıya doğru açılması, rotalarda kaliteli bolt kullanımı, istasyonlarda çift bolt ve mağaracı karabini bulunması, rotalar üzerinde oynamalar yaparak yapay tutamak açılmaması ya da eklenmemesi gibi nedenler-

den dolayı, Türkiye'deki doğal tırmanış alanları Dünya standartlarını yakalamış durumdadır (On bir artı, sayı 2).

Ayrıca spor tırmanışa katılım nedenleri arasında; sosyal ortamın, kendini gerçekleştirme, kişisel gelişime katkı boyutunun, sporun, rekreasyonel katılımın, dağcılığın bir parçası olarak antrenman niteliği olduğunun ve dağcılıktan daha ekonomik olduğu ifade edilmiştir. Willet (2003) 'e göre dağcılığın bir parçası olan kaya tırmanma eylemi spor tırmanışla benzerlik göstermektedir. Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kaya tırmanıcıları, kış aylarında eksik kalan antrenman yönlerini, spor tırmanış duvarlarının artmasıyla geliştirebilir hale gelmişlerdir. Voigt (1998) 'e göre sporun insanlara sağladığı yararlar arasında, grup içinde yaşama ve arkadaşlık kurma isteği, kabul edilme ve saygınlık boyutları, sporun sosyal yararları içerisinde görüldüğü de spor tırmanışa ilişkin sosyal ortamın önemli olduğu görüşüne paralellik göstermektedir.

Diğer bir yandan spor tırmanışın geleceğine yönelik gelişimiyle ilgili bireysel çabaların önemli olduğu fakat daha hızlı gelişimin sağlanabilmesi için bu çabaların yetersiz kalacağı sonucuna ulaşılmıştır. Gelişim sürecinin bireysel çabalarla ilerlemesi birçok çarpık yapılaşmayı da beraberinde getirmiştir. Tırmanıcılar çok fazla çaba göstermelerine rağmen yeterli gelişimden uzak kalmışlardır. Ülkemizde, ne yazık ki, sportif faaliyetler çağdaş anlamda gerek tesisleşme, gerekse geniş halk kesimlerine yaygınlık ölçüleri açısından belli bir seviyeye gelememiştir. Mevcut durumda, sporun tanıtımı, finans desteği, sponsorluk yasası, tesis yapımı, sporcu sağlığı ve olimpiyatlarda başarı sağlamak için yapılacak devlet ve kurum işbirliği, amaçlanan hedeflere ulaşılmasını kolaylaştırabilecektir (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000).

Spor tırmanıcıların doğal alanlarda tırmanış yapmalarına ilişkin; doğada olmak, doğa sevgisi, gerçeklik, rota çözümleme ve ortam çeşitliliği, rahatlık, özgürlük, tutku, macera ve kişisel gelişim sağlanması nedenlerinden dolayı katıldıkları; yapay duvar alanlarında tırmanmalarına ilişkin ise; eğlence, antrenman, hava ve zaman durumunun kısıtlı olduğu durumlarda uygun tırmanış ortamı sağlanması nedenlerinden katıldıkları belirlenmiştir. Willet (2003) 'e göre yapay duvarlarda, doğal tırmanış alanlarından daha güvenli olmaları sebebiyle, güvenlik gereksinimi geri plana itilip, eğlence ve zevk alma boyutları ön plana çıkartılabilir. Başer (1998) 'e göre spor; kişinin boş zamanlarını değerlendirme ve eğlenmek için başvurduğu bir yoldur, ayrıca spor, sağlıklı olmak, güçlü olmak, sağlıklı bir yaşamı daha uzun sürdürmek için yapılır. Yine Willet (2003) 'e göre spor tırmanış duvarlarının başlarda dağcıların, uygun hava şartları olmadığı ve dağlara gidilemediği zamanlarda, antrenman amacıyla everlerine ya da kapalı alanlara yapılan duvarlar sonucu ortaya çıkması da bu sonuçla paralellik göstermektedir.

Sonuç olarak araştırmanın, spor tırmanışın ülkemizdeki yerini tespit ederek, gelecekte bu sporun ülkemizde bireysel ve kurumsal olarak gelişimine ışık tutabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu sporun katılımcılara olan katkılarının belirlenmesi yönü ile de spor tırmanışın bireylerin çok yönlü gelişimine katkı sağlayan bir spor olduğunu ortaya koymakta ve gelecekte bu sporun daha geniş kitleler halinde yapılması için katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Başer, E. (1998) **Uygulamalı Spor Psikolojisi**. Ankara: Bağırhan Yayınevi.

Cordes, K., A., Ibrahim, H., M. (1999). **Applications in Recreation & Leisure for today and future**. Second Ed. Boston. WCB/McGraw-Hill Companies.

Demirhan, G. (1994) "Spor Eğitiminde Doğa Sporlarının Gerekliliği." **Eğitim Kurumunda Beden Eğitimi ve Spor 2. Ulusal Sempozyumu**. Manisa. 16-18 Aralık. S: 413-417 Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Demirhan, G., (1998). Önderlik, Güvenlik ve Çevre Koruma Bütünlüğü İçinde Doğa Sporları Eğitimi, I. Doğa Sporları ve Bilim Sempozyumu Özet Kitabı, Ankara 23-24 Kasım, 17.

Graydon, D. (1992) **Mountaineering: The Freedom of The Hills**. (5th Edt), Seattle. The Mountaineers Publishing.

On bir artı. **Tırmanış Sporları ve Kültürü Dergisi**. Sayı: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Rothschild, G. (2004) Can the United States overcome itself and help climbing into the Olympics? **Climbing Magazine**. No: 230, 58 – 59.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2000. **Beden Eğitimi, Spor ve İstanbul Olimpiyatları Özel İhtisas Komisyonu Raporu**. Ankara.

Terekli, M. S., Erkan, M., Heper, E., Katırcı H. (2000) "Serbest Zaman Endüstrisi İçerisinde Rekreasyon Sportu. " **1. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Kongresi. Bildiriler**. 2. Cilt: Sporda Psiko – Sosyal Alanlar / Spor Yönetim Bilimleri. Editör: Yıldırım, İ. Ankara: Sim Matbaacılık Ltd. Şti.

Uluocak, U., Köksal, A. (1998). Dağcılık Tarihinde Etik Tartışmalar. I. Doğa Sporları ve Bilim sempozyumu Özet Kitabı, Ankara 23-24 Kasım, 15-16.

Voigt, D. (1998). **Spor Sosyolojisi**. Çev: Yrd. Doç. Dr. Atalay, A. İstanbul: Kurtiş Matbaacılık.

Willet, E. (2003) **Rock Sport Climbing Techniques and Tricks**. New York: The Rosen Publishing Group, Inc.

ANTRENÖRLERİN VE SPORCULARIN CİNSİYETLERİNE GÖRE LİDERLİK GÜCÜ ALGILARI

KONTER, E*

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Fakültesi

Sporda liderlik, araştırmacı ve uygulamacıların oldukça ilgisini çeken bir konu olmasına karşın "Sporda Liderlik Gücü" ile ilgili araştırmalar oldukça azdır (Chelladurai, 1990; Wann, Metcalf, Brewer ve Whiteside, 2000).

French ve Raven (1959) güçle ilişkili öncü çalışmalarında, kişiler arası ilişkiler açısından beş güç faktörünü ileri sürmüşlerdir. Bunlar; ödül, zorlayıcılık, yasal, uzmanlık ve özdeşleşim güçleridir. "Ödül Gücü", diğerlerini ödüllendirebilme, "Zorlayıcılık Gücü", bir veya birkaç cezalandırma çeşidini gerektğinde uygulayabilme, "Yasal Güç", kişinin organizasyon, grup veya takımdaki yetkisini, otoritesini ve mevkisini kullanabilme, "Uzmanlık Gücü", belirli bir özel alanda bilgili ve becerili olabilme, "Özdeşleşim Gücü" ise, takip edenler veya grup üyeleri tarafından sevilen ve saygı duyulan biri olabilme olarak tanımlanabilir (French ve Raven, 1959; Wann ve ark., 2000).

Erkek ve kadınların özellikleriyle ilgili meta-analiz sonuçları; (1) kadınların farklı deneyimlere ve çeşitliliğe sahip olduklarını, (2) erkeklerin kadınlardan daha fazla güce sahip olduklarını, (3) cinsiyetin sosyal ve kültürel etkileşimlerle şekillendiğini ortaya koymaktadır (Etaugh ve Bridges, 2001).

Erkekler kadınlardan çok daha fazla organizasyon gücüne sahiptir. Ancak, erkeğin kadına göre daha etkili bir lider olacağının ileri sürülmesi gibi, kadının erkeğe göre daha etkili bir lider olacağının ileri sürülmesi de abartılıdır ve yeterince deneysel desteğe sahip değildir (Yukl, 2002). Günümüzde, ne erkeğin ne de kadının daha iyi bir yönetici olacağına veya her iki cinsin farklı tipte yöneticiler olacaklarına ilişkin çok az neden bulunmaktadır. Her iki cinsten de iyi veya kötü yöneticiler çıkabilir (Powell, 1990).

Liderlik; kültürel özellikler taşıyan ve tarihsel olarak erkeksi (masculine) rolle bütünleşen bir kavramdır. Liderlik araştırmalarında, erkeklerin kadınlardan daha çok liderlik yaptıkları ve bunun spor organizasyonları için de doğruluk taşıdığı bilinmektedir (Slack, 1997; Yukl, 2002).

Endüstri ve organizasyon psikolojisinde birçok araştırma French ve Raven'in (1959) ileri sürdüğü kişiler arası güç tipolojisine destek vermesine karşın (örneğin; Frost ve Stahelski, 1988), sporda liderlik gücüyle ilgili araştırmaların sayısı çok azdır. Bu nedenle, bu çalışmanın amacı; antrenörlerin ve sporcuların cinsiyetlerine göre liderlik gücü algılarını araştırmaktır.

Araştırmaya 91 antrenör (86 erkek; 5 kız) ve 587 sporcu (474 erkek; 113 kız) katılmıştır. Antrenörlerin yaş ortalaması 36. 98 (S=11. 33) ve antrenörlük deneyim yılı ortalaması ise 9. 78'dir (S=9. 06). Sporcuların yaş ortalaması 18. 69 (S=3. 96) ve sporculuk deneyim yılı ortalaması ise 6. 54'dir (S=4. 03). Araştırmada yer alan bireysel sporlar ve takım sporları şunlardır; futbol (n=285), basketbol (n=70) voleybol (n=41), hentbol (n=43), saha ve pist atletizm (n=74), okçuluk (n=12), tenis (n=7), masa tenisi (n=15), eskrim (n=21), judo (n=11) ve güreş (n=8).

Bu çalışmada; Sporda Liderlik Gücü Ölçeği-Diğer (SLGÖ-D: Sporcu Formu), Sporda Liderlik Gücü Ölçeği-Kendi (SLGÖ-K: Antrenör Formu) ve hazırlanan anket sorularından yararlanıldı. SLGÖ-D ve SLGÖ-K'nin kültürümüzdeki geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları dört güç faktörünü ortaya çıkartmıştır (Konter, 2006). Bunlar; zorlayıcılık gücü (ZG), uzmanlık gücü (UG), yasal güç (YG) ve özdeşleşim gücüdür (ÖG).

Her bir spor dalındaki antrenörlerle ilişkiye geçilerek araştırmayla ilgili bilgi verildi, yardımları istendi, formları uygulama günü ve saati belirlendi. SLGÖ-D ile toplanan verilerin analizinde t-testi ve SLGÖ-K ile toplanan verilerin analizinde ise, Nonparametric Mann Whitney U Testi kullanıldı.

Sporcuların cinsiyetlerine göre liderlik gücü algıları; UG'de anlamlı bir farklılık gösterirken (UG: $t_{(585)} = -3.49, p < .001$) ZG, YG ve ÖG'de anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Kadın sporcular, erkek sporculara göre, antrenörlerinin UG'nü daha çok algılamaktadır (Kızlar: $\bar{X} = 15.83$, erkekler: $\bar{X} = 14.55$). Bu bulgular liderlik gücünü algılamada, ZG, YG ve ÖG'de, cinsiyetlere göre anlamlı bir farkın bulunmadığı ve UG'de ise anlamlı bir farkın bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Antrenörlerin cinsiyetlere göre liderlik gücü algıları; ZG, UG'de anlamlı bir farklılık göstermezken ($p > .05$), YG ve ÖG algısında anlamlı bir farklılık göstermektedir (YG'de $U = 100.00, p < .04$, ÖG'de $U = 93.00, p < .03$). Sıra ortalamaları dikkate alındığında, erkek antrenörlerin kız antrenörlere göre, daha yüksek YG ve ÖG algısına sahip olduğu anlaşılmaktadır (Sıra Ortalaması YG için; erkeklerde 47.34 iken kızlarda 23.00, ÖG için ise erkeklerde 47.42 iken kızlarda 21.60'dır). Bu bulgular, erkek ve kız antrenörlerin YG ve ÖG'ü algılarında farklı olduklarını, ZG ve UG algılarında ise benzer olduklarını ortaya koymaktadır.

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, erkek ve kız sporcular arasında güç algıları bakımından hem benzerlik ve hem de farklılıkların bulunduğu, ancak her iki cins arasında benzerliklerin daha fazla olduğu söylenebilir.

Sporda liderlik gücü ve cinsiyetlerle ilgili araştırmaların azlığı nedeniyle yukarıda belirtilen araştırma sonuçlarından kesin sonuçlar çıkarmak ve genellemeler yapmak güçtür. Erkeklerle kızlar arasında farklılıklar olsa da, farklılıklardan çok benzerliklerin bulunduğu unutulmamalıdır (Weinberg ve Gould, 1995).

Anahtar Sözcükler: Liderlik Gücü, Algılama, Antrenörlük, Cinsiyet.

S-024

MİLLİ TAKIM DÜZEYİNDEKİ ELİT BAYAN SPORCULARIN KİŞİSEL VE SOSYAL UYUM DÜZEYLERİ İLE BEDENLERİNİ ALGILAMA DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

THE INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ELITE NATIONAL FEMALE ATHLETES' PERSONALITY AND SOCIAL ADAPTATION LEVELS AND BODY PERCEPTION LEVELS

MEHMET GÜÇLÜ* JALE YENTÜR**

* Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu** Behramâğa İlköğretim Okulu

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the relationship between elite national female athletes' personality and social adaptation levels and body perception levels.

The survey was carried out on 159 female athletes who participated in national team camps of seven different activities (basketball, handball, football, judo, karate-do, wrestling and weight lifting).

The data was collected by various instruments which consist personal information questions (9 items), Hacettepe Personality Inventory (168 items) and Multiple-Sided Body-Self Scale. Hacettepe Personality Inventory was preferred because of its proven scientific reliability. The Multiple-Sided Body-Self Scale was carried out only to a preliminary group of 80 sports students, because of its less use. Verifying the data in SPSS, the correlation value of each item was sufficient. The coefficient (cronbach alpha) for the reliability of the Body-Self Scale, was 0.92.

The data obtained were coded and analysed by means of the SPSS. Data was shown in tables as arithmetic mean, pearson correlation coefficient, one-way variance analysis and tukey-hsd multiple comparison test.

As a result of this research, the female athletes who participated this research had significant differences in personal adaptation level scores in correlation with the sports activity [$F_{(6-152)} = 6.161; p > 0.05$]. According to the scores, "adaptation problems" was found for the female athlete's who attended weight lifting and wrestling. The adaptation levels of the female athlete's who attended to the other sports events (basketball, football, handball, judo, karate-do) was found to be "well adjusted".

All subjects who participated this research had high social adaptation level scores were found to be "well adjusted". Significant differences were found between different events [$F_{(2-152)} = 7.470; p < 0.05$]. Female athlete's in basketball, football, handball and judo had considerable higher social adaptation scores than female athletes in weight-lifting, wrestling and karate.

The female athletes who participated this research showed a meaningful relationship between their personal adaptation and perception of their own bodies ($r = 0.281; p < 0.01$). Body-self perception increased with personal adaptation. A significant relation between body-self perception and social adaptation was found ($r = 0.198; p < 0.05$). Body-self perception increased also with social adaptation. Personal and social adaptation had a meaningful relation as well ($r = 0.71; p < 0.01$). As personal adaptation increased, so did social adaptation, and vice versa. Therefore, whenever the body perception level increased, the level of personal and social adaptation increased as well. Body-self perception influenced personal and social adaptation in the same way that personal and social adaptation influenced body-self perception. In the conclusion, some studies which support the obtained results are mentioned.

Key Words: Hacettepe personality inventory, personal adaptation, social adaptation, body-self perception.

GİRİŞ

Türkiye birçok spor branşında elde edilen başarılar neticesinde, Avrupa'nın ve hatta birçok dünya ülkelerinin arasında önemli bir yere gelmiş bulunmaktadır. Son yıllarda ise özellikle, bayan sporcularımızın üstün performansı ve bunun sonucunda gelen başarılar göz ardı edilemez. Atletizm, Güreş, Karate, Halter, Judo, Teakwando, Voleybol, Basketbol Bayan Türk Milli Takımlarının başarıları, bayanların spora ilgisini biraz daha artırmıştır. Yapılan araştırmalarda bayan sporcular üzerine oldukça az çalışma yapıldığı görülmüştür.

Batı toplumu ve kültüründe, iyi antrenmanlı ve düzenli bir vücut, kendini toplum içerisinde sunmada çok önemli bir yatırım olarak kabul edilmektedir (Lindwall ve Hassmen, 2004: 374). Günümüz dünyasında, toplum giderek artan biçimde fiziksel çekicilik standartlarını empoze etmekte, kadınların zayıflığı ve erkeklerin kaslılığını önemsemekte ve kültürler fiziksel çekicilik, vücut ağırlığı ve vücut şekline yönelik cinsiyete dayalı standartlar getirmektedirler (Solomon ve Diğerleri, 2001: 3-4; Fallon, 1990: 80). Katı ve titiz standartlardan dolayı, özellikle kadınların, genel vücut görünüşleri konusunda hoşnutsuz oldukları birçok araştırmacı tarafından iddia edilmiştir.

Beden algısı, ben algısının bir parçasıdır ve erkeklik ve dişilik hislerinin yanı sıra bedene özgü tutum ve tecrübeleri, yetenekleri fiziksel güç koşullarını içermektedir. Beden algısı sosyal etkileşimin bir ürünüdür (Drench, 1994: 31).

Bayanlar fiziksel görünümüne özen gösterirler. Fiziksel olarak kendisini algılaması, kendi bedenine karşı duygu ve tutumları da beraberinde getirir. Kendi bedenini olumlu bir şekilde algılayan ya da fiziksel görünümünden hoşnut olan bir sporcunun veya bireyin ruhsal gelişimi de olumlu olacaktır. Gençlik ve ergenlik dönemlerinde bayanlar, fiziksel görünümeleri ile çekici, güzel ve alımlı görünmek için ince ve narin bir vücut yapısına sahip olmak ister. Bu yüzden dış görünüş yaşamın önemli bir parçası olmuştur. Öyle ki, bireyin kişilik gelişimine de olumlu veya olumsuz olarak etkisinin olduğu kabul edilmiştir. Bayanların kendi bedenlerini algılamaları ile kişilik testleri üzerine birçok araştırma yapıldığı bilinmektedir (Ergür, 1996: 36; Gültekin, 2002: 42; Ögüt, 2000: 23 ve Koç, 2000: 33).

Uyum, bireyin sahip olduğu özelliklerinin kendi ile içinde bulunduğu çevre arasında dengeli bir ilişki kurabilme ve sürdürmedir. Uyuma davranışı, bir kişinin kendi görüşünü, grubun görüşü doğrultusunda değiştirmesi olgusuna işaret eder (Arkonacı, 1992).

Bireyin uyumu, kendisi ile sosyal çevresi arasında harmonik bir ilişki kurabildiği ölçüde sağlıklıdır. Çünkü, uyum davranışsal ve sosyal sistemlerin birbiri ile karşılıklı etkileşim içinde olduğu bir süreçtir ve yaşam boyu devam etmektedir. Sosyal uyum, bireyin diğer insanlarla uyum gösterebilme başarısı, grubunda kendini özgür bir biçimde tanıtabilmesidir (Sandström, 1979: 9)

Ancak her ikisinin karşılaştırılması yani, bayanların bedenlerini algılamaları ile kişisel ve sosyal uyumları arasında bir ilişkinin olup olmadığı yeterince araştırılmamıştır.

Bu çalışmanın amacı, 2004 yılında yapılan Dünya şampiyonaları ile 2004 olimpiyat oyunlarına katılacak milli takım düzeyindeki elit bayan sporcuların kişisel ve sosyal uyum düzeyleri ile bedenlerini algılama düzeylerinin karşılaştırılmasıdır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaktadır:

1. Araştırmaya katılan bayan sporcuların kişisel uyum düzeyleri nedir?
2. Araştırmaya katılan bayan sporcuların sosyal uyum düzeyleri nedir?
3. Araştırmaya katılan bayan sporcuların kendi bedenlerini algılama düzeyleri nedir?
4. Araştırmaya katılan bayan sporcuların kişisel uyum düzeyleri ile kendi bedenlerini algılama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Araştırmaya katılan bayan sporcuların sosyal uyum düzeyleri ile kendi bedenlerini algılama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Evreni

Bu araştırmanın evrenini, 2002-2004 yılları arasında Milli Takım kamplarına çağrılan, takım sporları (futbol), salon takım sporları (basketbol, hentbol) ve ferdî spor branşları (judo, karate, halter, güreş) ile ilgilenen Bayan Milli Takım sporcularının tümü oluşturmaktadır. Araştırmaya Basketbol Bayan Milli Takımı 45, Futbol Bayan Milli Takımı 16, Güreş Bayan Milli Takımı 13, Halter Bayan Milli Takımı 11, Hentbol Bayan Milli Takımı 26, Judo Bayan Milli Takımı 19 ve Karate Bayan Milli Takımı 29 sporcu olmak üzere toplam 163 bayan sporcu katılmıştır. 159 sporcunun anketi değerlendirmeye alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Veriler, Çok Yönlü Beden-Self Ölçeği ve Hacettepe Kişilik Envanteri (HKE) (Özgüven, 1992: 50), ile toplanmıştır. HKE'nin güvenilirlik ve geçerlik çalışması daha önce uygulandığı ve ülkemizde kullanılan bir envanter olduğu için sadece uzman görüşü alınarak ön uygulama yapılmamıştır. Çok Yönlü Beden-Self Ölçeğinin geçerlik çalışması yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde aritmetik ortalama, pearson korelasyon katsayısı ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. ANOVA sonucunda anlamlı farklılıkların hangi gruplardan kaynaklandığını test etmek için de Tukey-HSD Çoklu Karşılaştırma Testi uygulanmıştır. Beden-self ölçeği puanları ile kişisel ve sosyal uyum arasındaki ilişkiye ise korelasyon katsayısı ile bakılmıştır.

BULGULAR YORUM VE TARTIŞMA

Bu çalışmada milli takım düzeyindeki elit bayan sporcuların, kişilik yapılarıyla bedenlerini algılamaları arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmıştır.

Tablo-1 Ankete Katılan Bayan Sporcuların Branşlarına Göre Kişisel, Sosyal ve Kendi Bedenlerini Algılama Düzeyleri

Spor Branşı	Kişisel Uyum		Sosyal Uyum		Kendi Bedenlerini Algılama	
	$\bar{X}$	S			$\bar{X}$	S
1) Basketbol (N=45)	47,44	9,89	224,78	19,22	58,22	7,70
2) Futbol (N=16)	46,31	12,46	226,63	18,62	54,00	9,58
3) Güreş (N=13)	34,00	9,60	200,62	24,15	47,15	8,15
4) Halter (N=11)	33,36	11,98	202,91	33,86	47,64	10,80
5) Hentbol (N=26)	43,08	9,08	216,08	15,65	57,08	7,13
6) Judo (N=19)	42,00	8,85	215,89	29,24	54,21	5,77
7) Karate (N=29)	38,66	8,99	217,66	19,46	48,59	8,79
Toplam	42,29	10,83	217,69	22,77	53,74	9,04

Tablo-1'deki sonuçlara göre, araştırmaya katılan bayan sporcuların kişisel uyum düzeyleri, spor branşları arasında $P < 0,05$ 'e göre anlamlı farklılıklar göstermiştir. Basketbol, futbol, hentbol, judo ve karate sporu

ile uğraşan bayan sporcuların kişisel uyum düzeyleri "uyumlu" çıkar-ken, Güreş ve halter sporu yapan bayan sporcuların kişisel uyum düzeyleri %40'ın altında bulunmuştur. Bu sonuç, bayan sporcuları

kişisel uyum problemi olduğunu göstermektedir. Bayan sporcuların sosyal uyum düzeyleri ise, yukarıda tabloda görüldüğü gibi uyum düzeyleri %75'e göre uyumlu bulunmuştur.

Bayan sporcuların bedenlerini algılama düzeyleri de, en yüksek düzey futbolcuların bulunurken, basketbol, hentbol, karate, judo branşları sıralanmaktadır. En düşük düzey ise halter ve güreşçi bayanlarda bulunmuştur.

Araştırmaya katılan bayan sporcuların kişisel ve sosyal uyumlarına anne ve baba eğitim düzeyleri ve ailenin gelir düzeyi arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır.

Bayan sporcuların bedenlerini algılan düzeylerine anne ve baba eğitimi ve ailenin gelir düzeyinin etki etmediği görülmüştür.

Tablo-2 Araştırmaya Katılan Bayan Sporcuların Çeşitli Değişkenlere Göre Anova Sonuçları

Değişkenle	Uyum Boyutu	Varyansın Kaynağı	KT	SD	KO	F	P	Fark
Spora Başlama Yaşı	Kişisel Uyum	Gruplar Arası	867,362	3	289,121	2,494	,062	-
		Gruplar İçi	17504,987	151	115,927			
		Toplam	18372,348	154				
	Sosyal Uyum	Gruplar Arası	791,962	3	263,987	3,332	,021*	2-4
		Gruplar İçi	11964,722	151	79,237			
		Toplam	12756,684	154				
Branşlara Göre	Kişisel Uyum	Gruplar Arası	3625,200	6	604,200	6,161	,000**	1-3, 1-4
		Gruplar İçi	14907,492	152	98,076			1-7, 2-3
		Toplam	18532,692	158				2-4
	Sosyal Uyum	Gruplar Arası	2942,852	6	490,475	7,470	,000**	1-3, 1-4
		Gruplar İçi	9980,054	152	65,658			1-7, 3-5
		Toplam	12922,906	158				4-5, 5-7
Babanın Eğitim Durumu	Kişisel Uyum	Grup Arası	989,061	3	329,687	3,021	,032	1-4
		Grup İçi	16589,529	152	109,142			
		Toplum	17578,590	155				
	Sosyal Uyum	Grup Arası	625,551	3	208,517	2,646	,051	-
		Grup İçi	11977,289	152	78,798			
		Toplam	12602,840	155				
Spora Başlama Yaşı	Kendi Bedenini Algılana	Gruplar Arası	688,191	3	2295,730	4,697	,004**	1-4
		Gruplar İçi	14907,492	152	98,076			
		Toplam	18532,692	158				
Branşlara Göre	Kendi Bedenini Algılana	Gruplar Arası	9860,198	6	1643,366	3,468	,003**	1-3
		Gruplar İçi	72025,701	152	473,853			2-3
		Toplam	81885,899	158				

Tablo-2'ye bakıldığında, araştırmaya katılan bayan sporcuların spora başla yaşına göre kişisel uyum düzeyi puanlarında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilirken ($P < .05$), sosyal uyum düzeylerinde 9 yaş grubu ile 11 yaş ve üzerinde spora başlayanlar arasında $P < .05$ göre anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.

Spor branşlarına göre tabloya bakıldığında kişisel uyum düzeyinde basketbol ile güreşçi, halterci, karateci bayan sporcular arasında $P < .000$ 'a göre basketbolcuların lehine anlamlı farka rastlanmaktadır. Yine Futbolcu bayanlarla güreşçi ve halterci bayan sporcular arasında $P < .000$ 'a göre anlamlı bir fark bulunmuştur.

Spor branşlarına göre sosyal uyum düzeylerinde ise, basketbolcu bayan sporcuların lehine güreş, halter ve karate sporcu bayanlar arasında $P < .000$ değerinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Halterci, güreşçi ve karateci bayanların hentbol sporu yapan bayan sporcular arasında $P < .000$ 'a göre hentbolcuların lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Bayan sporcuların anne eğitim düzeylerinin kişisel ve sosyal uyuma etkisi görülmezken, baba eğitim düzeyinin kişisel uyum düzeyine $P < .032$ düzeyinde ilköğretim mezunları ile üniversite mezunları arasında anlamlılık bulunmuştur. Anlamlılık düzeyi üniversite mezunu babalar lehinedir. Koç'un (2000) yaptığı çalışmada; anne-babanın eğitim düzeyinin sosyal uyum düzeyi üzerinde etkili olduğu tespit edilmiştir. Eğitimi yüksek öğrenim olan anne-babaya sahip gençlerin sosyal uyum düzeyi, eğitim düzeyi ilk ve ortaokul olan anne-babaya sahip bireylerin sosyal uyum düzeyinden daha yüksektir. Yine ortaöğretim düzeyinde eğitim almış olan ana babaları olan gençler, ilköğretim düzeyinde eğitim almış olan gençlere oranla daha iyi sosyal uyum göstermektedir (Koç, 2000: 51).

Spora başlama yaşına göre kendi bedenleri algılama puanları arasında ise, basketbolcu bayanlarla halterci bayan sporcular arasında basketbolcuların lehine $P < .004$ değerinde anlamlılık tespit edilmiştir.

Spor branşlarına göre kendi bedenleri algılama düzeyleri ise, güreşçi bayan sporcularla basketbolcu ve futbolcu bayan sporcularla güreşçilerin aleyhine $P < .003$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur.

Tablo-3 Beden-Self Ölçeği Puanı ile HKE Kişisel ve Sosyal Uyum Puanları Arasındaki İlişki

Uyum Boyutu		Beden-Sel Ölçeği	Kişisel Uyum
Kişisel Uyum	r	,281**	
	P	,000	
Sosyal Uyum	r	,198*	,710**
	P	,012	,000

$P < .001$ ** $P < .05$ *

Araştırmaya katılan bayan sporcuların beden-self algıları ile kişisel ve sosyal uyum düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Beden-self algısı yükseldikçe, kişisel ve sosyal uyum düzeyleri de yükselmiştir ($p < .01$; $p < .05$). Beden-self algısı, kişisel ve sosyal uyumu etkilediği gibi kişisel ve sosyal uyumda beden-self algısını etkilemiştir.

Kişisel ve sosyal uyum arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < .01$). Kişisel uyum yükseldikçe sosyal uyumun yükseldiği, kişisel uyum düştükçe sosyal uyumun da düştüğü görülmüştür.

Tucker (1984), erkek denekler üzerinde fiziksel çekicilik ile ilgili olarak yaptığı araştırması sonucunda kendini mezomorf (kaslı, kemikli) olarak algılayan kişilerin, mezomorfik fizik dışındaki fiziklere sahip olanlara göre sempatik, girgin, kendine güvenen kişiler olduğunu tespit etmiştir (Uğur, 1996: 39).

O'Brien (1991) benlik saygısı içinde cinsiyet farklılıklarını araştırmışlardır. Sonuçlara göre, iki üniversite arasında bir farklılık bulunmamıştır. Erkeklerde benlik saygısı, benlik kontrolü, kişilik gücü, bedensel görünüm ve beden fonksiyonu yüksek bulunurken, kadınlarda

hoşnutsuzluk, sevebilirlik, ahlaki benlik ve savunmaların yüksek bulunduğu bildirilmiştir (Ergür, 1996: 24).

ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen bulgulara dayalı olarak aşağıdaki öneriler ileri sürülebilir:

1. Araştırmaya katılan bayan sporculardan güreş, halter ve karate sporu ile uğraşanlarda kişisel uyum problemi saptanmıştır. Spor federasyonlarının, Milli Takım yöneticilerinin ve antrenörlerinin; ayrıca kendi takım antrenör ve idarecilerin bu sporcuların sorunlarıyla ilgilenmeleri gerektiği önerilebilir.
2. Bayan sporcuların kendi bedenlerini algılama düzeyleri yüksek çıkmıştır. Kendi bedenini algılama düzeyi en düşük olan bayan sporcuların güreş ve halter sporuyla ilgilenenler olduğu görülmüştür. Ergenlik döneminde kızların güreş ve halter gibi ağır sporlarda fizyolojik değişimler (Ses kalınlaşması, kasların erkeksileşmesi) bedenlerini olumsuz yönde algılamalarına yol açmaktadır. Bulgularımız bunu desteklemektedir. Bu konularda yetkili antrenör, yönetici ve ailelerin bilgilendirilmeleri ve eğitilmeleri önerilebilir.
3. Anne ve babalarının eğitim düzeyleri yükseldikçe bayan sporcuların, kişisel ve sosyal uyum düzeyleri ile kendi bedenlerini algılama düzeylerinin yükseldiği görülmüştür. Bu durumda ailelerin kendilerini geliştirmeleri ve çocuklarının eğitimine gereken önemi vermeleri önerilir.
4. Güreş ve halter branşı ile ilgilenen bayan sporcuların kendi bedenlerini algılama düzeyi puanlarının diğer branşlara göre daha düşük çıkması, yapmış oldukları sporun özelliklerinden kaynaklanabilir. Bu branştaki bayan sporcular mezomorfik özelliklere sahip sporculardır. Bu yüzden bedenlerini algılama düzeyi puanları düşük çıkabilir. Ailelerin ve beden eğitimi öğretmenlerinin güreş ve halter gibi ağır sporları seçecek çocukların fiziksel ve psikolojik yapısını çok iyi tahlil etmeleri önerilebilir.
5. Milli Takımda ve spor kulüplerinde görevli; antrenör, idareci, masör ve masözlerin Spor Psikolojisi ve Spor Fizyolojisi konularında bilgilendirilmeleri önerilebilir.
6. Spor kulüplerinde ve Milli Takım kamplarında sporcunun ruhsal durumunu bilen ve onların sıkıntılarını, sevinçlerini anlayabilecek spor psikologlarının bulunması önerilebilir.

KAYNAKÇA

1. Aşçı, F. H., **Benlik Kavramı ve Spor**. Spor Psikolojisi Kursu, Ankara Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ankara, 13-14 Aralık, 1997.
2. Coşkunürk, S. O., **Kişilik Özelliklerinden Kendine Güven, Kararlılık, Başarı Dürtüsünün Performans Gelişimine Etkisi Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara, 1988.
3. Drench, E. M., "Changes in Body Image Secondary to Disease and Injury". *Rehabilitation Nursing*, 1994, 19: 31-36.
4. Ergür, E., **Üniversite Öğrencilerinde Beden-Benlik Algısı ile Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki**, Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı, İzmir, 1996.
5. Fallon, A. "Culture in the Mirror: Socio-cultural Determinants of Body Image". In T. F. Cash, T. Pruzinsky (Ed.). *Body Image: Development, Deviance and Change*. New York: The Guildford Press, 1990.
6. Gültekin, O., **Türkiye'de Slalom ve Kayaklı Koşu Yapan Genç Erkek ve Kayakçıların Kendini Fiziksel Algılama ve Beden İmgelerinden Hoşnut Olma Profilleri**, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi. Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Bursa, 2002.
7. İkizler, C., **Sporda Başarının Psikolojisi**, Alfa Yayınevi, İstanbul, 1994.
8. Kızıltan, G., **Üniversite Öğrencilerinin Kişisel ve Sosyal Uyum Düzeylerini Etkileyen Etmenler**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi. Ankara, 1984.

9. Koç, A., Ergenlerin Sosyal Uyumunu Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri. Erzurum, 2000.

10. Kuruç, Z. ve Bayar, P., **Sporun Kişilik Üzerine Etkileri**, Sesam Arşivi Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 1989.

11. Lindwall, M., Hassmen P., "The Role of Exercise and Gender for Physical Self-Perceptions and importance Ratings in Swedish University Students". *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 2004, 14: 373-380

12. Özgüven. E., **HKE Hacettepe Kişilik Envanteri El Kitabı**, Odak Ofset Matbaacılık, Ankara, 1992.

13. Solomon, M., Venuti, J., Hodges, J., Ianuzzelli, J., Chambliss, C., "Educational Responses to Media Challenges to Self Esteem: Body Image Perceptions Among Undergraduate Students", 2001, *Eric Document (ED 457444)*.

14. Sandstöm, C. J., **The Psychology of Childhood and Adolescence**, Hanel Watson and Viney Inc., Great Britain, 1975.

15. Uğur, G., Üniversite Öğrencilerinde Atılganlık ile Beden Algısı İlişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Ana Bilim Dalı. İzmir, 1996.

17. Yılmaz, S., Bursa İlinde Ortaöğretim Kurumlarında 14-17 yaş Grubunda Bireysel Spor ve Grup Sporunu Yapanlarla Hiç Spor Yapmayan Öğrencilerin Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması, Yüksek Lisans Tezi. Bursa, 1996.

S-025

CUMHURİYET DÖNEMİNDE BALKAN OYUNLARI

GÜVEN, Ö. *; ÜNLÜ, H. **

* *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu/Ankara/Türkiye*

***Melik Gazi İlköğretim Okulu/Kırşehir/Türkiye*

ÖZET:

Balkan Ulusları ve Devletleri arasında bir birlik ve beraberlik sağlamak amacıyla Balkanlara özgü bir oyun düzenlenmesi kararlaştırılır. Oyunlar; Bulgaristan, Romanya, Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan arasında yapılmaya başlanır. Oyunların öncelikle atletizm ve tenis branşlarında düzenlenmesi kararlaştırılır. Ancak, tenis düzenli olarak yapılmaz. İki 1930 yılında Atina'da başlayan Balkan Oyunları 1940 yılında İstanbul'da yapılan oyunlar ile son bulur. Bu çalışmada, 1930 ve 1940 yılları arasında yapılan "Balkan Oyunları" literatüre dayalı olarak değerlendirilecektir.

Anahtar kelimeler: Cumhuriyet Dönemi, Balkan Oyunları

ABSTRACT:

For the purpose of establishing a friendship and a unity in Balkans, it is agreed on holding a game which was peculiar to Balkan. The Balkan Games began among six Balkan States which were Bulgaria, Romania, Turkey, Yugoslavia and Greece. It was agreed on that the games held on "Athletics and Tennis". But, tennis was not held on regularly. The first of Balkan Games began in 1930 in Athens and it come to and in İstanbul in 1940. In this study, The Balkan Games held in between 1930 – 1940 will be evaluated related to literature.

Key words: Republic Period, Balkan Games

GİRİŞ:

1928 yılında Amsterdam Olimpiyatları sırasında buluşan Balkan ülkeleri temsilcileri, Balkanlar arasında dostluk ve birliği oluşturmak amacıyla, Güneydoğu Avrupa'ya özel Olimpiyat niteliğinde Balkan Oyunları'nın yapılmasını düşünürler. Balkan Oyunları fikri, ortaya atılır. Bu fikrin en önemli ve en ciddi destekçisi de Türkiye olur. Balkan Oyunları'nın ilki 5 Ekim – 13 Ekim 1930 tarihleri arasında Atina'da düzenlenir.

Atina'da düzenlenen Birinci Balkan Oyunları; Bulgaristan, Romanya, Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan arasında yapılır. 1933 yılında Arnavutluk da Balkan Oyunlarına dâhil edilir. 1930 yılından itibaren 1940 yılına kadar Balkan Oyunları her yıl bir balkan şehrinde olmak üzere düzenli olarak yapılır. Oyunlar ilk dört sene üst üste mali sebeplerden dolayı 1930–1933 arasında Atina'da yapılırken ⁽¹⁰⁾, 1934'te Zagreb'te, 1935'te İstanbul'da, 1936'da Atina'da, 1937'de Bükreş'te, 1938'de Belgrad'ta, 1939 yılında Atina'da ve 1940 yılında da İstanbul'da yapılır ⁽¹¹⁾.

Balkan Oyunları; Mustafa Kemal Atatürk'ün düşündüğü Balkanlar'da bir barış, huzur ve güven ortamı meydana getirmek, Balkan Milletleri arasında sosyal ve kültürel kaynaşmanın sağlanması ve Mustafa Kemal Atatürk'ün temel düşüncesi olan "Balkan Birliği"nin gerçekleştirilmesi açısından son derece önemli görülmekteydi. Atatürk döneminde Cumhuriyet'in temel politikası olan Balkan birliğinin gerçekleştirilmesi açısından Türkiye'nin Balkan Oyunları'na katılması ve Balkan

¹⁰ *Balkan Oyunları Nasıl Kuruldu?* T. İ. C. İ. Atletizm Federasyonu Yayınları Bülten No: 2, Devlet Matbaası, İstanbul, 1935, s. 6

¹¹ *Balkan Oyunlarının Tarihçesi*, Onuncu Balkan Oyunları: Atina-1-8 Birincisinin 1939, Beden Terbiyesi ve Spor Mecmuasının 12'inci Sayısının eki, Alaaddin Kırıl Basımevi, Ankara-İstanbul: 1939, s. 3.

Oyunları'nın organizasyonunu yapması son derece önemli bulunmuştur⁽¹²⁾.

Bu çalışmada, 1930 – 1940 yılları arasında yapılan "Balkan Oyunları" literatüre dayalı olarak ele alınacaktır.

I. Balkan Oyunları (5 – 13 Ekim, 1930 – Atina):

Türk takımı katılım hususunda yaşanan yoğun tartışmalara rağmen Atina'ya gider⁽¹³⁾ ve I. Balkan Oyunları'nın genel sonuçlarına göre; Yunanistan 173 puanla birinci, Romanya 74 puanla ikinci, Yugoslavya 73 puanla üçüncü, Bulgaristan 48 puanla dördüncü ve Türkiye 29 puanla beşinci olur⁽¹⁴⁾.

II. Balkan Oyunları (4 – 13 Ekim, 1931, Atina)

Atina'da düzenlenen ikinci Balkan Oyunları'nın açılışı, 4 Ekim 1931'de yapılır. II. Balkan Oyunları'nda Türk takımı bir önceki yıl olduğu gibi başarısız bir sonuçla döner. Genel puan durumu ise şu şekildedir: Yunanistan 101, Yugoslavya 79, Romanya 67, Bulgaristan 20 puan alırken Türkiye 16 puan alır⁽¹⁵⁾. Bunun yanında 4x100 m bayrak yarışında Türk takımının hem Türkiye hem de Balkan rekorunu kırarak birinci olması, Balkan Oyunları'nda elde edilen en büyük başarı olur⁽¹⁶⁾.

III. Balkan Oyunları (9 – 17 Ekim, 1932, Atina)

Ekonomik sıkıntılar sebebiyle yapılmaması gündeme gelen III. Balkan Oyunları, katılacak tüm takımların masraflarını asgariye indirmeleri sayesinde gerçekleştirilebilmiştir⁽¹⁷⁾. III. Balkan Oyunları'nın genel sonuçlarına göre: Yunanistan 145 puanla birinci, Sırbistan (Yugoslavya) 73 puanla ikinci, Romanya 68 puanla üçüncü, Bulgaristan 26 puanla dördüncü olurken Türkiye 18 puan alarak oyunları beşinci olarak tamamlar⁽¹⁸⁾.

IV. Balkan Oyunları (1 – 8 Ekim, 1933, Atina)

IV. Balkan Oyunları'nda Türk takımı beklenilenin üzerinde bir performans gösterir⁽¹⁹⁾. Türk müsabakalar neticesinde Türk takımı 61 puan alarak oyunları üçüncü olarak tamamlar. IV. Balkan Oyunları'nda Yunanistan 100 puanla birinci olurken, Arnavutluk 7 puanla sonuncu olur.

V. Balkan Oyunları (26 Ağustos – 2 Eylül, 1934, Zagreb)

V. Balkan Oyunlarında, dört senedir açık bir şekilde önde giden Yunanlılar, Yugoslavlar 4 puan kadar yaklaşabilmelerine rağmen birinci olamazlar⁽²⁰⁾. Türk atletleri, V. Balkan Oyunları'nda 32 puanla beşinci olmuştur. Diğer milletlerin puanlarına bakıldığında; Yunanistan 164, Yugoslavya 155, Romanya 62, Bulgaristan 33, Arnavutluk 7 puan alabilmiştir⁽²¹⁾.

VI. Balkan Oyunları (21 – 29 Eylül, 1935, İstanbul)

VI. Balkan Oyunları'na, 21 Eylül'de Fenerbahçe Stadyumu'nda yapılan açılış töreniyle başlanır. Türkiye'nin ev sahipliğini yaptığı 6. Balkan Oyunları'nda puan durumu ve sıralama şu şekilde oluşur: Yunanistan 158, Yugoslavya 130, Romanya 86 puan alırken Türkiye 75 puan alır⁽²²⁾.

VII. Balkan Oyunları (27 – 4 Ekim, 1936, Atina)

Türk atletlerinin formda olması, oyunlar öncesinde Türkleri ümitlendirirken Türkiye'nin iyi dereceler alması hatta üçüncü olması bekleniyordu⁽²³⁾. Ancak, VII. Balkan Oyunları sonucunda oluşan puan durumuna göre; Yunanistan 150, Yugoslavya 71, Romanya 65, Türkiye 28 ve Bulgaristan 13 puan alır. Bu puanlara göre Türk takımı dördüncü olur⁽²⁴⁾.

VIII. Balkan Oyunları (5 – 12 Eylül, 1937, Bükreş)

5 Eylül'de Bükreş'te başlayan VIII. Balkan Oyunları 12 Eylül'de yapılan müsabakalarla son bulur. Oyunlar sonunda; 26 puanla Türkiye dördüncü ve 11 puanla da Bulgaristan beşinci olur. 8. Balkan Oyunları'nda, oyunlar ilk defa şeklini değiştirmiş ve hafta arasında da müsabakalar yapılmıştır⁽²⁵⁾.

IX. Balkan Oyunları (11 – 18 Eylül, 1938, Atina)

1937 yılında Bükreş'te yapılan VIII. Balkan Oyunları'nda Romenler umulmadık bir başarı gösterirler. Ancak, IX. Balkan Oyunları da Yunanistan'ın birinciliği ile tamamlanır. Oyunlar sonunda; Yunanistan 125, Yugoslavya 114,5, Romanya 58, Türkiye 28,5 ve Arnavutluk 5 puanla alarak bitirir⁽²⁶⁾.

X. Balkan Oyunları (2 – 8 Ekim, 1939, Atina)

Avrupa'nın batısının savaş atmosferine girdiği sıklıkla Balkanların sakin ve barışsever psikolojisini gösteren X'uncu Balkan Oyunları, Romanya, Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan'ın iştiraki ile yapılır⁽²⁷⁾. X. Balkan Oyunları'nda Yunanistan 112 puan, Yugoslavya 60 puan, Türkiye 34 puan ve Romanya 34 puan alarak oyunları bitirir⁽²⁸⁾.

XI. Balkan Oyunları (5 – 6 Ekim, 1940, İstanbul)

XI. Balkan Oyunları, 5 ve 6 Ekim'de İstanbul'da Fenerbahçe Stadyumu'nda yapılır⁽²⁹⁾. XI. Balkan Oyunları yalnız üç devletin iştirak etmesi dolayısı ile genel sınıflandırmanın yapılmaması ve her müsabakanın kendi neticesine göre bir Balkan şampiyonu kabul edilmesi kararlaştırılır. Bu sebepten dolayı XI. Balkan Oyunları'nın sonunda ülkeler bazında bir takım tasnifi yapılmaz⁽³⁰⁾. Takımların elde ettikleri sonuçlara bakıldığında; Türk ekibi 6 birincilik, 10 ikincilik, 5 üçüncülük, 3 dördüncülük, 7 beşincilik, 5 altıncılık alır⁽³¹⁾.

SONUÇ

Balkan ulusları arasında huzur, barış ortamı ve balkanlarda bir kaynaşma sağlamak amacıyla düzenlenen Balkan Oyunları sayesinde Balkan gençliği arasında bir yakınlık oluşmuştur. Oyunlar sırasında Balkan ulusları arasında bir iletişim sorunu olmadığı ve en çok konuşulan dilin Türkçe olduğu gözlemlenmiştir. Türk heyeti yalnız resmi makamlardan değil, seyirciler ve halktan da büyük ilgi ve yakınlık görmüştür⁽³²⁾. Türk heyetinin, oyunlara atletizm yanında güreşin de dahil edilmesi teklifine, Yunanistan bu branşta yeterince güçlü olmadığı için güreş müsabakalarının yapılmasına karşı çıkmıştır.

Balkan ulusları tarafından önemli bulunan oyunlar, Balkan devletlerinin yöneticileri tarafından gerekli ilgiyi görmüştür. Ayrıca oyunların açılış ve kapanış törenlerine Balkan devletleri yöneticileri de katılmış,

¹² Güven, Özbay, *Atatürk'ün Beden Eğitimi ve Spor Politikası*, Silahlı Kuvvetler Dergisi, sayı: 379, Ocak, 2004, s. 76

¹³ "Atina Yolcuları Dün Gittiler", *Cumhuriyet Gazetesi*, 3. 10. 1930, s. 3, s. 3-5.

¹⁴ "Atletlerimiz Yarın Avdet Ediyorlar", *Cumhuriyet Gazetesi*, 14. 10. 1930, s. 4, s. 1-2.

¹⁵ Çelebizade Sait, "Atina Olimpiyatındaki Müsabakaların Tafsilatı", *Cumhuriyet Gazetesi*, 13. 10. 1931, s. 5, s. 1-3.

¹⁶ Atabeyoğlu, Cem, *1453-1991 Türk Spor Tarihi Ansiklopedisi*, An Grafik Basın Sanayi ve Ticaret A. Ş. İstanbul, 1991, s. 120.

¹⁷ "Milli Atlet Takımımız Atina'ya Gidiyor", *Cumhuriyet Gazetesi*, 01. 10. 1932, s. 6, s. 5.

¹⁸ Yusuf Ziya, "Sondan Birinci", *Cumhuriyet Gazetesi*, 18. 10. 1932, s. 3, s. 6.

¹⁹ Atabeyoğlu, a. g. e., s. 127.

²⁰ Ömer Besim, "Atletizm Tarihimiz İçin Kara Bir Leke", *Cumhuriyet Gazetesi*, 06. 09. 1934, s. 4, s. 1-2.

²¹ Ömer Besim, "Atletizmi Yükseltmek İçin Nasıl Çalışılmalı", *Cumhuriyet Gazetesi*, 06. 09. 1934, s. 4, s. 1-2.

²² "Altıncı Balkan Oyunlarının Kati Neticesi", *Cumhuriyet Gazetesi*, 01. 10. 1935, s. 8, s. 1,2.

²³ "Atlet Takımımız Bugün Atina'ya Hareket Ediyor", *Cumhuriyet Gazetesi*, 23. 09. 1936, s. 6, s. 3.

²⁴ Ahmet İhsan, "7. Balkan Oyunları Dün Sona Erdi", *Cumhuriyet Gazetesi*, 07. 10. 1936, s. 1, s. 4.

²⁵ "Bugün Bükreş'te Yapılacak Müsabakalar", *Cumhuriyet Gazetesi*, 08. 09. 1937, s. 6, s. 3.

²⁶ "9'uncu Balkan Oyunlarında Yunanlılar Kazandı", *Cumhuriyet Gazetesi*, 19. 09. 1938, s. 6, s. 1-4.

²⁷ Felek, Burhan, *Onuncu Balkan Atletizm Oyunlarından Alınan Dersler*, Onuncu Balkan Oyunları: Atina, 1-8 Birinciteşrin 1939, Beden Terbiyesi ve Spor Mecmuasının 12'inci sayısının eki, Alaaddin Kırıl Basımevi, Ankara-İstanbul, 1939, s. 4.

²⁸ "10 uncu Balkan Oyunları", *Cumhuriyet Gazetesi*, 09. 10. 1939, s. 6, s. 4.

²⁹ *XI. Balkan Oyunları Program Kitapçığı*, 5-6. X. 1940 İstanbul, Katçılık ve Matbaacılık A. Ş., İstanbul, 1940, s. 1.

³⁰ "Atletlerimiz Üç Birincilik, Dört İkincilik ve İki Üçüncülük Kazandılar", *Ulus Gazetesi*, 06. 10. 1940, sa. 3, s. 1,2.

³¹ "Türk ekibi en başta", *Ulus Gazetesi*, 07. 10. 1940, s. 6, s. 5-6.

³² Hün, Adnan, *Atina Seyahatinden Notlar*, Onuncu Balkan Oyunları: Atina-1-8 Birinciteşrin 1939, Beden Terbiyesi ve Spor Mecmuasının 12'inci Sayısının Eki, Alaaddin Kırıl Basımevi, Ankara-İstanbul: 1939, s. 9.

oyunların muntazam yapılabilmesi için her türlü fedakârlığı göstermişlerdir. Her yıl düzenlenen oyunlar esnasında Balkan Oyunları Kongresi toplanmıştır. Bu toplantı da oyunlarla ilgili esasların görüşülmesinin yanında bir sonraki oyunların nerede ve ne zaman düzenleneceği ile ilgili kararlar da alınmıştır.

Oyunlar öncesinde ve sonrasında Türk takımının yeterince hazırlık yapmadan oyunlara katıldığı, yapılan kampların verimli olmadığı ve takımın Türk antrenörler tarafından çalıştırılmadığı yönünde eleştiriler yapılmıştır. Türk takımı için en büyük eleştiriler ise 1935 yılında İstanbul'da yapılan oyunlarda beklenen derecelerin elde edilememesi ve bütçeden ayrılan paranın da verimli bir şekilde kullanılmaması nedeniyle olmuştur.

Ayrıca, Atatürk döneminde Cumhuriyet'in temel politikası olan Balkan birliğinin gerçekleştirilmesi açısından Türkiye'nin Balkan Oyunları'na katılması ve Balkan Oyunları'nın organizasyonunu yapması son derece önemli bulunmuştur.

1930 yılından itibaren oyunlarda Türk takımının aldığı dereceler 1933 ve 1939 yıllarında Atina'da yapılan oyunlarda kazanılan üçüncülük olmuştur. Ayrıca, 1931 yılında yapılan oyunların ikincisinde 4x100 m de Türkiye'nin balkan rekorunu kırarak birinci olması ise elde edilen büyük başarı olmuştur. Balkan milletlerinin malî ve bir takım iç sorunları nedeniyle Balkan oyunlarına iştirak edememeleri yüzünden, daha önce altı milletin katılıp Balkan Oyunları'nın ilerleyen yıllarda sadece üç Balkan milleti arasında yapılacağı ihtimalini ve müsabakaların da halk nazarında rağbetinin azalmakta olduğundan dolayı Mısır'da oyunlara dahil edilmesi Türk heyeti tarafından teklif edilmiş ve olumlu bir yanıt gelmesine rağmen Mısır oyunlara katılmamıştır.

S-026

KURUM İÇİ SPOR ETKİNLİKLERİNE KATILAN BAYAN ve ERKEK ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİN VÜCUT İMAJİ ALGILARI ARASINDAKİ FARKLILIK ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (Anadolu Üniversitesi Örneği)

ÇELİK, V. O. *; YILMAZ, İ. *; SOLMAZ, A. R. **; YALIZ, D. *;

* Anadolu Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, TÜRKİYE

** Anadolu Üniversitesi, Gençlik ve Spor Kulübü, TÜRKİYE

ÖZET

Bu çalışmanın amacı 2005–2006 eğitim yılında, Anadolu Üniversitesi'nde düzenlenen Bahar Şenlikleri etkinlikleri içerisinde yer alan spor müsabakalarına katılan amatör bayan ve erkek sporcuların vücut imajı algıları arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını ortaya koymaktır.

Araştırmanın evreni oluşturulurken, katılımcı sporcuların ulusal ve yerel liglerde müsabakalarda görev alıp almadıkları sorulmuş, bu liglerdeki müsabakalarda görev yapmayan sporculara anket uygulanmıştır. Bu doğrultuda, araştırmaya Spor oyunlarına katılan 192 sporcu katılmıştır. Ölçme aracı olarak Secord ve Jourard (1953) tarafından geliştirilen Beden Algısı Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca, ölçeğe yanıt veren sporculara cinsiyetleri, yaşları, spor branşları ve kaç yıldır bu spor branşı ile uğraştıkları ile ilgili sorular sorulmuştur. Bayan ve erkek sporcuların vücut imajı algılarının karşılaştırılması amacı ile verilere "T- Testi" uygulanmıştır. Verilerin işlenmesinde ise SPSS 13 paket programından yararlanılmıştır. Gerçekleştirilen işlemler doğrultusunda Cronbach's Alpha değeri 0,904 olarak bulunmuştur.

Araştırmaya katılan 192 sporcunun 80'i (%41,7) bayan, geri kalan 112'si (%58,3) ise erkek sporculardan oluşmaktadır. Ankete yanıt veren sporcuların 66'sı (%34,4) Voleybol ve 126'sı (%65,6) da Basketbol müsabakalarında görev almıştır. Araştırmaya katılan sporcuların 40'i (%20,8) 17–20 yaş, 134'ü (%69,8) 21–24 yaş ve 18'i (%9,4) 25 yaş ve üstü yaş gruplarında yer aldığı görülmüştür. Araştırmaya katılan sporcuların 50'si (%26) 3 yıl ve altı, 58'i (%30,2) 4–7 yıl, 45'i (%23,4) 8–12 yıl ve 39'u (%20,3) 12 ve üstü yıldır spor branşıyla amatör olarak uğraştıklarını belirtmişlerdir.

Toplanan verilerden elde edilen sonuçlara göre, araştırmaya katılan bayan ve erkek sporcuların, ankette yer alan 40 vücut bölümü ya da fonksiyonu hakkında pozitif bir algıya sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca, verilen yanıtlar doğrultusunda ölçekte yer alan 40 maddenin 11'inde kadın ve erkek sporcular arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık ($P<0,05$) gözlemlenmiştir. Araştırmaya katılan bayan ve erkek sporcularda anlamlı farklılık gözlenen vücut yapıları ve organları şunlardır; İştah, eller, enerji düzeyi, sırt, yaş, duyuvarın keskinliği, ağrıya dayanıklılık, cinsel güç, uyku düzeni, cinsel faaliyetler ve cinsel organlardır. Sporcuların ölçeğe verdikleri yanıtlar doğrultusunda sırt ve uyku düzeni ile ilgili maddelere bayan sporcuların erkeklere göre daha olumlu düşündükleri gözlenmiştir.

Giriş

Son yıllarda spora ve fiziksel aktiviteye katılım üniversite gençliğinde boş zaman faaliyetleri arasında önemli bir yer almaktadır. Ders dışı etkinlikler adıyla ele alınan konu eğitimin önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Bu etkinlikler, haftalık eğitim programı içinde yer alan derslerin dışında kalan zaman içinde belirli öğrencilerin sportif etkinlikler yoluyla eğitimlerini sürdürmesi biçiminde gerçekleşmektedir. Ders dışı etkinlikler, modern eğitim ortamlarında ikinci eğitim veya paralel eğitim olarak adlandırarak genel eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak tanımlanmaktadır (1).

Üniversitede öğrenim gören öğrencilerin sportif oyunlara bir ekip üyesi olarak katılması onların kazanma ya da kaybetme, dayanışma, hoşgörü gibi birçok kişilik özelliğinin de gelişmesini sağlamaktadır. Üniversitelerde sağlıklı nesillerin yetişmesi için öğretimsel tekniklerin

yanı sıra, sosyal, duygusal ve bilişsel olarak da bireylerin yetiştirilmesini amaçlamaktadır. Bu nedenle, bütün eğitim basamaklarında olduğu gibi üniversite eğitimi sırasında mutlaka sporun kullanılması gerekmektedir. Bir serbest zaman etkinliği olarak sporun ve fiziksel aktivitenin bir başka olumlu yanı ise bireyin bedenine, dolayısıyla kendine saygı duymasıdır. Egzersiz ve spor bilimi alanında çalışan araştırmacılar özellikle fiziksel aktivite ve vücut imajı kavramları arasında bir ilişki olduğunu varsaymaktadırlar (2). Gerçekleştirilen son çalışmalarda, özel fiziksel alt alanlardaki gelişimin (dayanıklılık, kuvvet, vücut çekiciliği vb.) genel fiziksel algıyı olumlu yönde desteklediği ifade edilmekte, bu etkileşimin de genel olarak bireyin kendine duyduğu saygıyı etkilediği belirtilmektedir (3). Son yıllarda psikologlar ve antropologlar üzerinde önemle durmasıyla ilgi çekici bir konu haline gelen vücut imajı kısaca bedenın şekil, ölçü ve biçim gibi karakteristik özelliklerini ve bunlar ile ilgili olan duyguları içeren zihinde var olan bir resim olarak tanımlanır (4). Bir başka tanıma göre vücut imajı; kendi bedenimizin zihnımızde biçimlendirdiğimiz resmidir, bedenın insanın kendisine ve çevresine görünen şeklini ifade eder. Vücut imajı ile ilgili çalışmalar incelendiğinde bu çalışmaların başlangıcının kadınların ince kalma arzuları üzerine odaklandığı görülmektedir. Bununla birlikte zaman içerisinde erkeklerin beden algıları ile ilgili çalışmalar da gerçekleştirilmiştir (5). Gerçekleştirilen bu çalışmada da, Anadolu Üniversitesi'nce her yıl düzenlenen Bahar Şenlikleri kapsamında içerisinde yer alan spor oyunlarına katılan bayan ve erkek sporcuların vücut imajı algıları arasındaki farklılığın ortaya konması amaçlanmaktadır.

Yöntem

Anadolu Üniversitesi'nce geleneksel olarak düzenlenen Bahar Şenlikleri Spor Oyunlarına katılan bayan ve erkek üniversite öğrencilerinin vücut imajı algıları arasındaki farklılığın incelenmesi amacı ile gerçekleştirilen bu çalışmada, iki ya da çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan ilişkisel tarama modellerinden karşılaştırmalı tarama yöntemi (6) kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 2005–2006 eğitim yılında, Anadolu Üniversitesi'nde düzenlenen Bahar Şenlikleri Spor Oyunlarına voleybol ve basketbol branşlarında katılan 236 bayan ve erkek sporcu oluşturmaktadır. Müsabakalara katılan öğrencilere 2005–2006 sezonunda ulusal ve yerel liglerdeki müsabakalarda görev alıp almadıkları sorulmuş, bu liglerdeki müsabakalarda görev yapmayan 192 sporcuya Secord ve Jourard (1953) tarafından geliştirilen Beden Algısı Ölçeği uygulanmıştır (4).

Verilerin toplanması amacıyla yararlanılan ölçek 40 adet maddeden oluşmaktadır. Öğrencilerden her bir madde ile ilgili kişisel görüşleri alınmıştır. Ölçekte 5 dereceli likert tipi skala kullanılmıştır. "Çok iyi hissediyorum" 5 puan, "İyi hissediyorum" 4 puan, "Ne iyi ne kötü hissediyorum" 3 puan, "Kötü hissediyorum" 2 puan ve "Çok kötü hissediyorum" 1 puan olmak üzere numaralandırılmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığının ölçülmesi amacıyla Cronbach Alpha testi yapılmış ve sonuç 0,904 olarak bulunmuştur. Bu değer, 1'e çok yakındır ve anketin içsel tutarlılığının oldukça yüksek olduğunu göstermektedir. Farklılıkların incelenmesine yönelik teknikler 3 grup altında toplanmaktadır. Bunlardan biri de iki grup arasındaki farklılıkların incelenmesi yani bağımsız iki grup "t" testidir (7). Müsabakalara katılan öğrencilerinin vücut imajı algıları arasındaki farklılığı bulmak amacıyla "independent "T" testi uygulanmıştır. Araştırmayla ilgili istatistiksel işlemlerin yapılması için SPSS paket programından yararlanılmıştır.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmaya katılan öğrencilerin 80'i bayan, 112'si ise erkektir. Ayrıca, öğrencilerin 66'sı voleybol, 126'sı ise basketbol branşındaki müsabakalara katılmıştır. Ölçekten elde edilen bilgiler doğrultusunda bayan ve erkek öğrencilerinin kendi vücutları hakkında olumlu bir algıya sahip oldukları ifade edilebilir. Öğrencilerin Ölçeğe verdikleri yanıtlar doğrultusunda, ölçekte yer alan 40 maddenin 29'unda bayan ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık ($p < 0.05$) gözlenmiştir. Bayan ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık gözlenmeyen maddeler; saçlar, yüzün rengi, vücudumdaki kıl dağılımı, burnum, fiziksel gücüm, idrar-dışkı düzenim, kas kuvvetim, belim, sırtım, çenem, vücut yapım, profilim, boyum, omuzlarımla genişliği, kollarım, göğüslerim, gözlerimin şekli, sindirim sistemim, kalçalarım, hastalığa karşı direncim, bacaklarım, dişlerimin şekli, ayaklarım, sesim, sağlığım, dizlerim, vücudumun duruş şekli, yüzümün şekli ve

kilomdudur. Bayan ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılık gözlenilen 11 madde bulunmaktadır. Bunlar; iştahım, ellerim, enerji düzeyim, sırtım, yaşım, duygularımın keskinliği, ağrıya dayanıklılığım, cinsel gücüm, uyku düzenim, cinsel faaliyetlerim, cinsel organlarımdır. Ölçekte yer alan, iştahım, ellerim, enerji düzeyim, duygularımın keskinliği, ağrıya dayanıklılığım, cinsel gücüm, cinsel faaliyetlerim ve cinsel organlarımla ilgili maddelere verilen yanıtlar doğrultusunda erkek öğrencilerin bu maddeler hakkında bayan öğrencilere göre daha olumlu bir algıya sahip oldukları gözlemlenmiştir. Bunun yanında yaşım ve uyku düzenim ile ilgili maddeler de bayan öğrencilerin erkekler göre daha olumlu bir algıya sahip oldukları gözlenmiştir. Bayan ve erkekler üzerine son yıllarda gerçekleştirilen çalışmalarda bayanların daha ince bir vücuda sahip olmak istedikleri, erkeklerin ise kaslarını genişletmeyi ve yağ oralarını azaltmayı istedikleri ifade edilmektedir (8). Erkek öğrencilerin fiziksel güç (Mean= 4,0179), kas kuvveti (Mean= 3,9911) maddelerine verdikleri yanıtlar, onların bu maddeler ile ilgili iyi hissettiklerini belirtmektedir. Kilo (Mean= 3,6967) ile ilgili madde için ise ne iyi ne de kötü hissettikleri ifade edilebilir. Bayan öğrenciler ise bel (Mean = 3,8125), vücut yapısı (Mean= 4,0750), Kalçalar (Mean= 3,9875), vücut şekli (Mean= 4,200) ve kilo (Mean= 3,900) maddeleri ile ilgili iyi hissettiklerini belirtmişlerdir. Bu sonuçlar bayan ve erkekler ile ilgili yapılan diğer çalışmalar ile paralellik sergilemektedir. Ayrıca fiziksel aktivite ile vücut imajı algısı arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Bahar şenliklerine katılan amatör bayan ve erkek sporcuların genel anlamda olumlu bir vücut imajı algısına sahip olmaları da bu anlamda bu görüşü desteklemektedir.

Tablo 1. Bayan ve Erkek Öğrencilerin Vücut İmajı Algıları Farklılık Tablosu (* $p < .05$, ** $p < .01$)

	Cinsiyet	N	Aritmetik Ortalama	
1. Saçlarım	Bayan	80	4,2625	,105
	Erkek	112	4,0536	
2. Yüzümün rengi	Bayan	80	4,1375	,842
	Erkek	112	4,1161	
3. İştahım	Bayan	80	3,3625	,000
	Erkek	112	4,1339	
4. Ellerim	Bayan	80	3,6125	,006
	Erkek	112	4,0179	
5. Vücudumdaki kıl dağılımı	Bayan	80	3,7375	,716
	Erkek	112	3,6786	
6. Burnum	Bayan	80	3,8625	,737
	Erkek	112	3,8125	
7. Fiziksel gücüm	Bayan	80	4,0000	,894
	Erkek	112	4,0179	
8. İdrar-dışkı düzenim	Bayan	80	3,8625	,967
	Erkek	112	3,8571	
9. Kas kuvvetim	Bayan	80	3,8375	,316
	Erkek	112	3,9911	
10. Belim	Bayan	80	3,8125	,668
	Erkek	112	3,7500	
11. Enerji düzenim	Bayan	80	3,8750	,010
	Erkek	112	4,1964	
12. Sırtım	Bayan	80	4,1750	,035
	Erkek	112	3,9286	
13. Kulaklarım	Bayan	80	4,1250	,933
	Erkek	112	4,1339	
14. Yaşım	Bayan	80	4,3750	,046
	Erkek	112	4,1429	
15. Çenem	Bayan	80	4,2000	,886
	Erkek	112	4,2143	
16. Vücut yapım	Bayan	80	4,0750	,181
	Erkek	112	3,9107	
17. Profilim	Bayan	80	4,2000	,631
	Erkek	112	4,1518	
18. Boyum	Bayan	80	3,9625	,059
	Erkek	112	4,2054	
19. Duyularımın keskinliği	Bayan	80	4,0375	,015
	Erkek	112	4,3214	

20. Ağrıya dayanıklılık	Bayan	80	3,7250	,003
	Erkek	112	4,1607	
21. Omuzlarının genişliği	Bayan	80	4,1250	,571
	Erkek	112	4,0536	
22. Kollarım	Bayan	80	4,1125	,974
	Erkek	112	4,1161	
23. Göğüslerim	Bayan	80	3,9750	,123
	Erkek	112	3,7768	
24. Gözlerimin şekli	Bayan	80	4,3125	,497
	Erkek	112	4,3839	
25. Sindirim sistemim	Bayan	80	3,8375	,646
	Erkek	112	3,9018	
26. Kalçalarım	Bayan	80	3,9875	,306
	Erkek	112	3,8482	
27. Hastalığa direncim	Bayan	80	3,8250	,089
	Erkek	112	4,1071	
28. Bacaklarım	Bayan	80	4,1125	,467
	Erkek	112	4,1964	
29. Dişlerimin şekli	Bayan	80	3,7250	,648
	Erkek	112	3,6518	
30. Cinsel gücüm	Bayan	80	3,9875	,001
	Erkek	112	4,4107	
31. Ayaklarım	Bayan	80	3,8375	,204
	Erkek	112	4,0268	
32. Uyku düzenim	Bayan	80	3,5875	,049
	Erkek	112	3,2321	
33. Sesim	Bayan	80	3,9500	,094
	Erkek	112	3,6875	
34. Sağlığım	Bayan	80	4,1250	,268
	Erkek	112	4,2679	
35. Cinsel faaliyetlerim	Bayan	80	3,9750	,021
	Erkek	112	4,2411	
36. Dizlerim	Bayan	80	4,1250	,500
	Erkek	112	4,0446	
37. Vücudumun duruş şekli	Bayan	80	4,2000	,500
	Erkek	112	4,1250	
38. Yüzümün şekli	Bayan	80	4,1500	,526
	Erkek	112	4,2232	
39. Kilom	Bayan	80	3,9000	,167
	Erkek	112	3,6964	
40. Cinsel organlarım	Bayan	80	3,9875	,000
	Erkek	112	4,3929	

KAYNAKÇA

1. KURU, E., "Türkiye ve Kazakistanlı Spora Katılımcı Erkek Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik İhtiyaçlarının Karşılaştırılması", *Bilig, Yaz/2004, Sayı 30, s. 208*.
2. TRITSLER, K., *Practical Measurement and Assessment*, Lipincott Williams & Wilkins, Philadelphia, s. 409-421, 2000.
3. FOX, K. R., & CORBIN, C. B., The Physical Self- Perception Profile: Development and Preliminary Validation, *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11: 408, 1989
4. ALAGÜL, Ö., "Farklı Spor Branşlarındaki Sporcuların Atılganlı İle Beden Algısı İlişkisi", *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2004*.
5. TYLKA, T. L., BERGERON & SCHWARTZ, J. P. Developoment and Psychomatic Evaluation of the Male Body Attitudes Scale (MBAS), *Body Image*, vol: 2, Issue 2, 161-175, 2005.
6. KARASAR, N. Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, s. 81, 1999.
7. YAZICIOĞLU, Y. & ERDOĞAN, S., SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, Detay Yayıncılık, Ankara, s. 158, 2004.
8. Stanford, J. N. & McCabe, M. P. Sociocultural Influences On Adolescent Boys Body Image and Body Change Strategies, *Body Image*, Vol: 2, Issue, 2, 105-113, 2005.

S-027

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRETMENLİK UYGULAMASI DERSİNİN ÖĞRETMEN ADAYLARININ OKULLARDA DERS ANLATIMINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ

Deniz, S. *; Görgen, İ. ; Şahin, N.

*Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kötekli-Muğla

Öğretmenlik uygulaması dersi öğretmen adayları için hizmet öncesi son bir uygulama fırsatı bulabildiği bir öğretim etkinlikleri bütünüdür. Bu süreçte öğretmen adayı gerçek okul koşullarında öğretim etkinliklerinde bulunarak hizmet içi süreçte kısmen daha deneyimli; belirlen sorunları gidermenin yollarını gözlemlemiş bir öğretmen adayı olma yolunda güç ve güven kazanabilir. Öğretmenlik uygulaması öğretmen adaylarının öğretmenlik becerilerini kazanması ve geliştirilmesi amacıyla uygulama olanaklarında yürüttüğü etkinlikleri ve sınıf içi öğretim uygulamasını içeren bir süreçtir (YÖK, 1998; 5). Bir okul sisteminin en önemli ve en temel öğeleri öğrenci, program ve öğretmendir. Öğretmen eğitim ortamında istendik davranışları kazandıran profesyonel bir kişidir (Sönmez, 2000; 2). Türk eğitim sisteminde öğretmenliğin iki temel boyutu ön plana çıkmaktadır. Birincisi bilgi kazandırma, ikincisi ise uygulama boyutudur. Öğretmen adayları bir taraftan öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği bilgilerle donatılırken diğer taraftan okul deneyimi ve öğretmenlik uygulamalarıyla bu mesleğin gerektirdiği beceriyi kazanmaktadır (Kıncal, 2004; 26) Pek çok öğretmen adayı alanında çok yeterli olabilir fakat öğretme sırasındaki tutumu, tavı ve yetenekleri ile öğrenciyle olan ilişkileri, öğrenci üzerinde, öğretilecek konudan daha etkilidir (Eskicumalı, 2004; 9). Öğretmen adayları bu tür bir beceriyi okul uygulamalarında kazanabilir.

Öğretmenlik uygulaması dersi bir seminer dersi ile birlikte yürütülen bir etkinliktir. Derste öğretmen adayının son sınıfa kadar kazanmış olduğu genel kültür, alan bilgisi ve öğretmenlik meslek bilgisi ile ilgili bilgi ve becerilerini bir okul ortamında sınıf koşullarında deneyip geliştirebilmesi ve öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği özellikleri kazanabilmesi amaçlanmaktadır. BESYO (beden eğitimi ve spor yüksek okulu) öğretmen yetiştirme programında haftada 2 saatlik seminer ve 6 saatlik öğretmenlik uygulamasından oluşan dönemlik bir derstir. Öğretmenlik uygulaması dersinde öğretmen adayı seminer dersinde okullarda yaptığı çalışmaları, uygulamaları tartışır ve değerlendirmelerde bulunur. Bu süreçte uygulama öğretim elemanı öğretmen adayına rehberlik yapar, öğretmen adayının okullarda ders planı hazırlayarak verdiği dersler gerek üniversite öğretim elemanı gerekse okul uygulama öğretmenince izlenir. Ve kendisi gerekli dönüt- düzeltmeleri yaparak deneyim kazanmasını sağlar.

Öğretmen adayları için gerçek sınıf ortamında öğrencilerle baş başa kalarak onlara ders anlatma düşüncesi çoğu zaman endişe veren bir durum olmuştur. Öğretmen adaylarının sınıfta nasıl davranacakları kendilerine bir soru sorulduğunda ne yapacakları, disiplini bozan davranışlarla nasıl başa çıkacakları, ders süresini sonuna kadar nasıl kullanacakları ve benzeri daha pek çok öğretim etkinliğine ilişkin tedirginlik içinde oldukları gözlenmiştir. Öğretmenlik uygulaması dersinde yapılan gerek seminer gerekse okul uygulamalarındaki etkinliklerin bu tedirginlik ve endişeyi azaltması beklenmektedir.

Amaç:

Araştırmanın amacı Beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinde yukarıda belirtilen süreçlerden geçmeden önce ve geçtikten sonra uygulama okullarında ders anlatımına yönelik görüş ve düşüncelerinde ne gibi farklılıkların oluştuğunu belirlemektir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Öğretmenlik uygulaması dersi öncesi ve sonrasında öğretmen adaylarının ders anlatımına ilişkin görüşleri arasında fark var mıdır?

2. Öğretmenlik uygulaması dersi öncesi ve sonrasında öğretmen adaylarının uygulama okullarındaki ders anlatımına yönelik görüşleri cinsiyete göre değişmekte midir?

3. Öğretmenlik uygulaması dersinde okullardaki ders anlatım sayısına göre öğretmen adaylarının ders anlatımına yönelik görüşleri değişmekte midir?

4. Okul uygulamalarındaki ders anlatım sürecine en çok hangi alanların (öğretmenlik meslek bilgisi, alan dersleri, yan alan dersleri) katkısı vardır?

YÖNTEM:

Örnekleme:

2005–2006 eğitim öğretim yılında Muğla üniversitesi Beden Eğitimi Spor ve Yüksek Okulu “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği” 4. sınıf öğrencilerin üzerinde uygulanmıştır. Toplam 41 Son sınıf Öğrencisi araştırmaya katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Öğretmenlik uygulaması dersinin öğrencilerin okul uygulamalarındaki ders anlatımına ilişkin görüşleri üzerine belirlemek için “öğretmen adaylarının teorik ve uygulamalı ders anlatımıyla ilgili görüş ve düşünceleri” anketi kullanılmıştır. Anket 2 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde durum tespitine yönelik 3 madde yer almaktadır. Anketin 2. bölümünde yer alan 31 maddeye ilişkin öğrenci görüşleri öğretmenlik uygulaması dersi aldıktan sonra (ikinci boyut) olmak üzere iki boyutta alınmıştır. Anketin birinci boyutuna ilişkin alfa güvenirlik katsayısı 0. 93, ikinci boyutuna ilişkin alfa 0. 92 olarak belirlenmiştir. Görüşler tamamen katılıyorum ile hiç katılmıyorum arasındadır. Olumlu soru maddelerine Tamamen katılıyor ise 5, hiç katılmıyor ise 1 puan verilmiş, olumsuz soru maddelerine tamamen katılıyor ise 1, hiç katılmıyor ise 5 puan verilmiştir. Toplam puanlar 31 sorudan oluşan soru sayısına bölünerek ölçekten alınan puanlar 5 üzerinden değerlendirilmiştir. Öğrencilerin görüşlere katılma dereceleri ortalama puanları “ “kesinlikle katılıyorum (5. 00–4. 21), katılıyorum (4. 20–3. 41), kararsızım (3. 40–2. 61), katılmıyorum (2. 60–1. 81), kesinlikle katılmıyorum (1. 80–1. 00) ” arasında değerlendirilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada 1. ve ikinci alt problemde belirlenen soruların cevaplarını test etmek için anketin her bir maddesine ilişkin görüşler arasından her iki boyuttaki görüşler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını istatistiksel olarak test etmek için “t” testinden yararlanılmıştır. Araştırmanın 3. alt problemine cevap ararken tek yönlü varyans analizi tekniği uygulanmıştır. Araştırmanın 4. alt problemine ilişkin verilerin analizinde yüzdelik frekans kullanılmıştır. Analizler için SPSS programı kullanılmıştır

Bulgular ve Yorum:

Araştırmada elde edilen bulgular ve yorumlar araştırmanın alt problemlerine ilişkin olarak aşağıda sunulmuştur.

1. Birinci alt probleme ilişkin bulgular ve yorum:

Araştırmanın ilk alt probleminde “Öğretmenlik uygulaması dersi öncesi ve sonrasında öğretmen adaylarının ders anlatımına ilişkin görüşleri arasında fark var mıdır?” sorusunun cevabı aranmıştır.

Yapılan analizde öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersi öncesi ve sonrasında ders anlatımına ilişkin görüşleri arasında anketin 1., 3., 4., 5., 7., 10., 11., 12., 14., 15., 16., 17., 18., 20., 21., 22., 23., 24., 25., 26., 28., 29., 30., 31’nci maddelerine ilişkin görüşlerinde anlamlı bir fark bulunmuştur.

Öğretmen adayları anketin 1., 3., 4., 5., 7., 10., 11., 12., 16., 17., 18., 23., 24., 25., 26., 28., 29., 30. maddelerine ilişkin görüşlerinde öğretmenlik uygulaması dersinden önce “kararsızlık” yaşarlarken, öğretmen uygulaması dersinden sonra bu maddelere ilişkin görüşlerini “katılmıyorum” kategorisinde ifade etmişlerdir. Bu bulgulara göre öğretmenlik uygulaması dersinin teorik ve uygulamalı etkinlikleri sonucunda öğretmen adaylarının sınıf ortamında ilk ders anlatımına ilişkin sınıf yönetimi, öğretim hizmetinin niteliği gibi konulardaki kararsızlıklarını ortadan kaldırdığı söylenebilir.

Öğretmen adayları anketin 14., 15., 21., 22., 27. maddelerine ilişkin görüşlerini, öğretmenlik uygulaması dersinden önce ve sonra “katılmıyorum” kategorisinde ifade etmişlerdir. Öğrencilerin söz konusu maddelere katılmıyorum kategorisinde görüş belirtmeleri öğretmenlik uygulaması dersinden sonraki boyut için beklenen bir durumdur. Ancak öğretmenlik uygulaması dersinden önce de adayların bu maddelere aynı görüşü ortaya koymalarının nedeni şöyle açıklanabilir; ilgili maddelere bakıldığında öğrencilerin 4. sınıfa kadar ki programlarında gerek alan dersleri gerekse formasyon ve yan alan derslerinde bu maddelerdeki özelliklerin kazandırılmasında etkili sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir.

Anketin 20. ve 31. maddelerine ilişkin görüşlerinde öğretmenlik uygulaması dersinden önce öğretmen adayları “katılmıyorum” kategorisinde görüş bildirirken öğretmenlik uygulaması dersinden sonra bu maddelere ilişkin görüşleri daha da güçlenerek “kesinlikle katılmıyorum” şekline dönüşmüştür. Elde edilen bulgulara göre, öğretmen adaylarının söz konusu maddelerde belirtilen görüşlere ilişkin mevcut görüş ve düşünceleri öğretmenlik uygulaması dersini aldıktan sonra daha da güçlenmiş olduğunu göstermektedir.

2. Alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlar:

Araştırmanın ikinci alt probleminde “Öğretmenlik uygulaması dersi öncesi ve sonrasında öğretmen adaylarının uygulama okullarındaki ders anlatımına yönelik görüşleri cinsiyete göre değişmekte midir?” sorusunun cevap aranmıştır.

Öğretmen adayları anketin 1. ve 7. maddelerine ilişkin görüşlerinde, kızlar “katıldıklarını” belirtirken; erkekler “ kararsız” olduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlara göre kız öğrencilerin söz konusu maddelerde ifade edilen öğretim hizmeti niteliğine ilişkin durumlarda erkek öğrencilere göre daha endişeli oldukları söylenebilir. Anketin 20. maddesine ilişkin görüşlerinde öğretmenlik uygulaması dersi öncesinde kız öğrenciler “katılmıyorum” erkek öğrenciler ise “kesinlikle katılmıyorum” kategorisinde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre öğretmenlik uygulaması dersini almadan önce bile bu dersin programda yer alması fikrine hem kız hem erkek öğrencilerin karşı çıktıkları görülmektedir. Bu durum öğretmenlik uygulaması dersinin öğretmen adayları tarafından mesleğe hazırlanma sürecinde anlamlı bir öneme sahip olduğunu göstermektedir.

Öğretmen adayları anketin 6. maddesine ilişkin görüşlerinde, öğretmenlik uygulaması dersinden sonra kız öğrenciler “katılmıyorum” derken, erkek öğrenciler “kesinlikle katılmıyorum” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuca göre her iki cinsiyete göre öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersinden sonra ders anlatırken hata yapma endişelerinin azaldığını ve kendilerine olan güvenlerinin arttığını göstermektedir. Ancak erkek öğrenciler daha güçlü olarak bu endişelerinin olmadığını belirtmişlerdir.

3. Alt probleme ilişkin bulgular ve yorumlar:

Araştırmanın 3. alt probleminde “Öğretmenlik uygulaması dersinde okullardaki ders anlatım sayısına göre öğretmen adaylarının ders anlatımına yönelik görüşleri değişmekte midir?” sorunun cevabı aranmıştır. Araştırmada uygulama okulunda öğrencilerin ders anlatım sayıları 1, 2, 3 ve 4 saat ve üzeri olarak dört grupta yer almıştır.

Yapılan analiz sonucunda ders anlatım sayılarına göre öğrencilerin öğretmenlik uygulaması dersi aldıktan sonra anket maddelerine ilişkin görüşlerinde anketin 9. maddesinde farklılık bulunmuştur. Ders anlatım sayısı ile öğretmenlik uygulaması dersi almadan önceki görüşler arasında farklılık olup olmadığı analizi öğrencilerin sadece bu derste ki uygulamaları araştırma kapsamında olduğundan yapılmamıştır.

Anketin 9. maddesine ilişkin olarak dersi bir saat anlatanların ortalamaları ($\bar{X} = 3. 33$) “kararsızım”; iki saat anlatanların ($\bar{X} = 2. 33$) “katılıyorum”; üç saat anlatanların ($\bar{X} = 3. 50$) “katılmıyorum”; dört saat ve üzeri anlatanların ($\bar{X} = 3. 87$) “katılmıyorum” kategorisinde görüş belirtmişlerdir. Bu sonuçlara göre ders anlatma sayısı arttıkça (3–4 saat ve üzeri) öğrencilerin konu dışından gelen sorular karşısında nasıl davranacağını bilememeye ilişkin endişelerinin kalktığı söylenebilir. Erden’e (1998; 44–47) göre öğretmen konu alanını ne kadar iyi bilirse bilsin, sahip olduğu bilgileri öğrencilerine aktaramazsa mesleğinde başarılı olamaz Bu nedenle öğretmenin öğretme becerisine sahip olması gerekir. Öğretmenler bu beceriyi, öncelikle öğretmen

yetiştirme programlarında öğretmenlik meslek bilgisi dersleri ve okul uygulamalarıyla kazanır

4. Alt probleme ilişkin bulgular ve yorumlar:

Araştırmanın 4. alt probleminde Okul uygulamalarındaki ders anlatım sürecine en çok hangi alanların (öğretmenlik meslek bilgisi, alan dersleri, yan alan dersleri) katkısı vardır? sorusunun cevabı aranmıştır. Alanlar, pedagojik formasyon, alan eğitimi dersleri ve yan alan dersleri olarak belirlenmiştir. Bu alt problemi test etmek için öğrenci cevaplarının çetelesi tutularak yüzdelik değerleri alınmıştır. Öğrenciler okul uygulamadaki ders anlatımına en çok katkı getirdiğini düşündüğü alanı 1 (çok önemli) 2, (önemli), 3 (az önemli) şeklinde derecelendirmişlerdir.

Öğrencilerin %53 alan derslerinin katkısını en önemli, %33 pedagojik biçimlenme derslerinin katkısının en önemli, %13 ise yan alan derslerinin katkısını en önemli düzeyinde görmektedir. Bu sonuçlara göre okul uygulamalarında ders anlatırken öğretmen adaylarının çoğu alan derslerinin katkısını en önemli görmektedirler.

Sonuç ve Öneriler

Öğretmen adayları öğrenim süreleri boyunca yalnızca alanlarını öğrenmezler aynı zamanda farklı öğrenme biçimleri, öğretici davranış ve tutumlar ile öğretme stillerine ilişkin öğrenme yaşantılarında kazanırlar. Alan öğretmeni olarak rolüne ısınma ve alan öğretmeni kültürünü kazanmada hizmet öncesi dönemde başlar. Öğretmen adayları bu dönemde konulara, okullardaki statülerine, konuyu işleyiş biçimlerine ve yöntemlere ilişkin düşüncelerini geliştirme ve uygulama olanakları da bulurlar. Sonuç olarak hizmet öncesi eğitim alanı olan üniversitenin başka bir ifadeyle fakülte ve yüksek okulların bu süreçte önemi büyüktür (Güven, 2004; 274).

Yukarıdaki sonuçlar öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksek okulların programdaki ders dağılımlarının ağırlıklarının oranlarıyla da benzerlik taşımaktadır. Öğretmen yetiştiren fakülte ve yüksek okulların programlarının geliştirilmesinde bu verilerden yararlanılabilir. Ayrıca öğretmenlik uygulaması dersinin teorik saatinde mikro öğretim tekniği kullanılarak öğrencilerin okul uygulamalarına gitmeden hizmet öncesi deneyimler elde etmesi sağlanabilir.

Kaynaklar

1. Erden, M. Öğretmenlik Mesleğine Giriş. İstanbul: Alkım Yayınları, 44-47, 1998.
2. Eskiçumalı, A. *Eğitim, öğretim ve öğretmenlik mesleği*, Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Ankara: Pegem yayıncılık, 3, 9, 2004.
3. Güven, İ. Sosyal bilgiler alanı öğretmen adaylarının okul uygulamalarına yönelik görüşleri üzerine nitel bir araştırma, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 4 (2), 274-275, 2004.
4. Kınal, R. Y. Öğretmenlik Mesleğine Giriş. Ankara: Nobel Yayınevi, 2004.
5. Sönmez, V. *Eğitimin felsefi temelleri*, Öğretmenlik mesleğine giriş, Ankara: Anı Yayıncılık, 2000.
6. YÖK. Eğitim fakültesi öğretmen yetiştirme lisans programları, Ankara: YÖK Yayını. 1998.

S-028

2005 – 2006 ÖĞRETİM YILINDA AKSARAY İLİNDE İLKÖĞRETİM OKULLARI ARASINDAKİ MÜSABAKALARDA DERECEYE GİREN SPORCULARIN SPORİF BAŞARILARI İLE AKADEMİK BAŞARILARININ İLİŞKİLENDİRİLMESİ

KÜÇÜK,V. *; ERBAŞ, M. K. *; GÜLMEZ,İ. *; ALBAYRAK, E. *; ERBAŞ,S.

* Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu, Kütahya

* M. E. B. Aratol İlköğretim Okulu, Aksaray

* Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu, İstanbul

* Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu, İstanbul

* M. E. B. Gurağaç İlköğretim Okulu, Kütahya

ÖZET

Araştırmamızın amacı; okul spor yarışmalarına katılan öğrencilerin, sportif başarılarıyla, akademik başarı düzeylerinin bireysel/takım sporları açısından karşılaştırılarak değerlendirilmesi ve sporcu öğrencilerin okul yarışmalarında gösterdiği başarı ile akademik başarıları arasında ilişkiyi araştırmaktır.

Araştırmamız 655 sporcu öğrenciden oluşmaktadır. Karşılaştırmalar için t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Tüm testler % 95 olasılık düzeyinde3 yapılmıştır.

Müsabaka dereceleri açısından; birinci, ikinci ve üçüncü olan bireysel sporcular ve takım sporcuları üç gruba ayrılmış, akademik başarılarına göre tek yönlü varyans analizi uygulanarak karşılaştırılmıştır.. Buna göre; deneklerin sportif başarıları ile akademik başarıları arasında paralellik olduğu görülmüştür. Denekler bireysel sporlar ve takım sporları açısından iki gruba ayrılarak t-testi uygulanmıştır. Deneklerin bireysel ve takım sporları açısından akademik başarı düzeyleri incelendiğinde; takım sporları ile uğraşan deneklerin akademik başarı düzeylerinin, bireysel spor branşları ile uğraşan deneklere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Spor, Performans,Akademik Başarı

REALTING SPORTS SUCCESS WITH ACADEMICAL SUCCESS OF THE ATHLETES THAT HAVE PLACED DEGREES AT THE LOCAL COMPETITION OF PRIMARY EDUCATION SCHOOLS

İN AKSARAY AT THE EDUCATION YEAR OF 2005 – 2006.

KÜÇÜK,V. *; ERBAŞ, M. K. *; GÜLMEZ,İ. *; ALBAYRAK,E. *; ERBAŞ,S.

* Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu, Kütahya

* M. E. B. Aratol İlköğretim Okulu, Aksaray

* Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu, İstanbul

* Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksek Okulu, İstanbul

* M. E. B. Gurağaç İlköğretim Okulu, Kütahya

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the level of academical success of the athletes that have placed degrees at the local competition of the primary education schools in Aksaray at the education year of the 2005-2006 and relating this levels with individual/team sports and their competition degrees.

Our study consider 655 athletes. The inquiry is used to determine their academical success levels and personal informations. The Independent Sample t-test and the One Way Variance Analyses are used for relating. All the tests are have 95% confidence.

The athletes divided in to three groups about their competition degrees and the one way variance analyses had made with academical success levels, as the results; parallelism found with the competition success and the academical success. After the examination of the difference between the individual sports and the team sports, player of team sports are more successfull than the others about academical success.

Key Words: Sport, Performance, Academical Success

GİRİŞ

Spor uzun yıllardır insan hayatının ayrılmaz bir parçası durumundadır. Ancak spor da insanoğlunun tarihi süreç içerisinde gelişimi ile birlikte değişim ve gelişim göstermiştir. Sportif faaliyetler, ortaya çıktığı ilk zamandan bu tarafa hayatta kalma aracı olarak ele alınmıştır. Özellikle savaşların beden gücüne dayandığı yıllarda büyük oranda savaşa ön hazırlık olarak uygulanmıştır. Bu yaklaşım sportif uygulamaların sadece bedensel faaliyetlerden meydana gelen bir olgu olduğu anlayışının yerleşmesine neden olmuştur.

Ancak Gelişen teknoloji ve küreselleşme ile birlikte spora ve sporcuya verilen önem ve bakış açısı da değişmektedir. Spor, bir taraftan teknolojik gelişmeler sebebiyle gittikçe hareketsizleşen insanın serbest zaman faaliyetleriyle sağlıklı kalma aracı, diğer taraftan insan vücudunun sınırlarını sonuna kadar zorlayan bir faaliyet olmuştur.

Özellikle performans sporu, başarıyı genişletme ve yarışmada üstün gelme amacı için gösterilen çabayı, bedensel bakımdan daha yetenekli olanların seçilmesini ve seçilenlerin sürekli, yoğun bir eğitimle yetiştirilmesini gerektiren bir faaliyettir. (3) Bu sebeple kısa sürede kırılmayacağı düşünülen rekorların kırılması, oyun sporlarındaki tempo ve yoğunluk artışları her gün sınırları zorlayacak yeni çabalara sebep olmaktadır. Bu durum sporcunun, Maksimal performans anlayışının gereklerini yerine getirebilmek için bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal anlamda sahip olduğu bütün özellikleri optimal seviyede kullanmasını gerektirmektedir.

Bu amaçla sporda ekol haline gelmiş ülkelerin yetenek seçimi uygulamalarında bu özellikler önemli bir kriter olarak ele alınmaktadır. Örn: Ajax kulübü futbolcu seçerken TIPS modelini kullanmaktadır. TIPS modelinde I= Intelligence= Zeka' yı ifade etmektedir. Dolayısıyla, performans analiz edilirken önemli derecede göz önüne alınmaktadır. (8)

AMAÇ, KAPSAM, METOD

Araştırmamızın amacı; okul spor yarışmalarına katılan öğrencilerin, sportif başarılarıyla, akademik başarı düzeylerinin bireysel/takım sporları açısından karşılaştırılarak değerlendirilmesi ve sporcu öğrencilerin okul yarışmalarında gösterdiği başarı ile akademik başarıları arasında ilişkiyi araştırmaktır.

Araştırmamızda iki temel hipotez belirlenmiştir. Bunlar;

Akademik başarı notu yüksek olan öğrencilerin, sportif başarı dereceleri de yüksektir.

Takım sporları yapanların akademik not ortalaması, bireysel spor yapanlardan daha yüksektir.

Araştırmamız kapsamına; 2005 – 2006 eğitim- öğretim yılında Aksaray ilinde minikler ve yıldızlar kategorilerinde okul spor yarışmalarına katılan 2547 sporcudan 1. 2. 3. sırayı alan 655 sporcu alınmıştır. Araştırmamızda bireysel sporlardan, Kros., Masa Tenisi, Güreş, ve Satranç, Takım Sporlarından Basketbol, Hentbol, Voleybol, Futbol branşları yer almıştır.

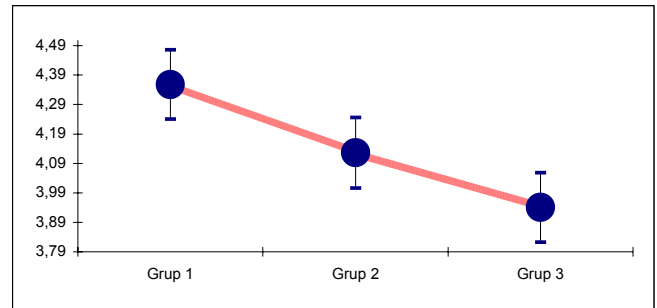
Araştırmamızda, öğrencilerin sportif başarıları Aksaray İl Milli Eğitim Müdürlüğü Spor Şube servisinden, akademik değerlendirme verileri de okul idarelerinden alınmıştır. Akademik başarı notunun hesaplanmasında minikler kategorisinde 1. 5 dönem, (4. sınıf, 5. sınıf I. Yarıyıl) yıldızlar kategorisinde 5 dönem (6. 7. sınıf, 8. sınıf I. Yarıyıl) notunun ortalaması dikkate alınmıştır.

Elde edilen veriler doğrultusunda karşılaştırmaların durumuna göre t-testi ve tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. (4) Yapılan bu uygulamalar SPSS istatistik programında gerçekleştirilmiş ve % 95 olasılık düzeyinde yapılmıştır.

BULGULAR

Denekler müsabaka derecelerine üç gruba ayrılmıştır. Grup 1; müsabakada birinci olan denekleri, Grup 2; müsabakada ikinci olan denekleri, Grup 3 ise müsabakalarda üçüncü olan denekleri kapsamaktadır. Bu gruplar akademik ortalamaları açısından karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yapılırken tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

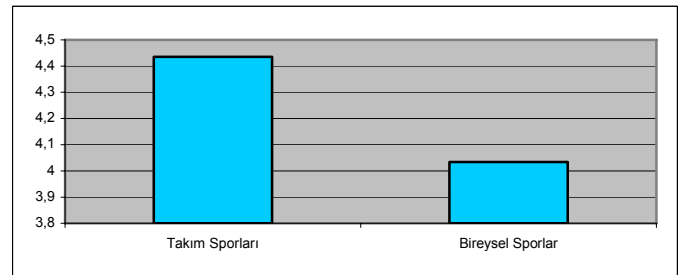
Gruplar	Grup 1	Grup 2	Grup 3
N	221	213	221
M (akademik ortalama)	4,356	4,124	3,938
Standart Sapma	0,697698	0,899661	1,05

Denekler, bireysel ve takım sporcuları olarak ikiye ayrılmıştır. Deneklerin akademik ortalamaları kullanılarak karşılaştırma yapılmıştır. Karşılaştırma yapılırken, müsabaka birincileri kendi aralarında, müsabaka ikincileri kendi aralarında ve müsabaka üçüncüleri de kendi aralarında karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma yapılırken t-testi uygulanmıştır.

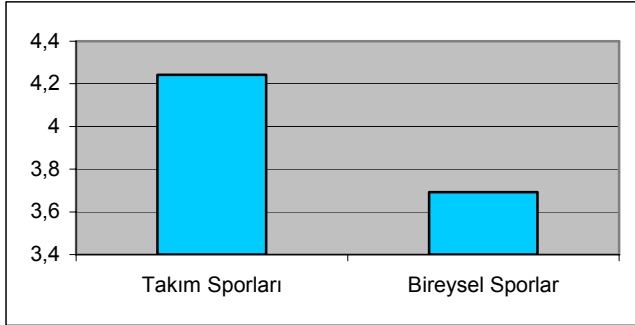
1. Müsabakalarda Birinci Olan Sporcuların Takım ve Bireysel Sporlar Olarak Akademik Başarılarının Karşılaştırılması

	Takım Sporları	Bireysel Sporlar
N	177	44
M (akademik ortalama)	4,435	4,034
Standart Sapma	0,598787	0,943897

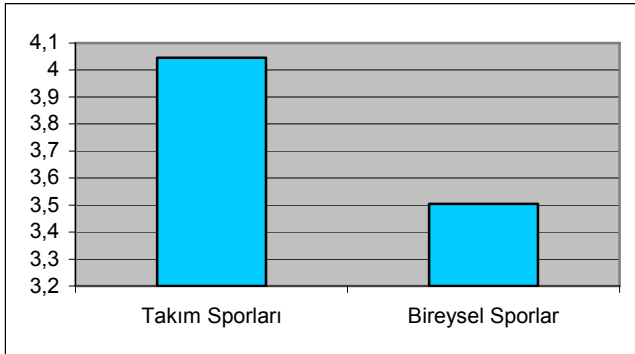
2. Müsabakalarda İkinci Olan Sporcuların Takım ve Bireysel Sporlar Olarak Akademik Başarılarının Karşılaştırılması

	Takım Sporları	Bireysel Sporlar
N	168	44
M (akademik ortalama)	4,242	3,693
Standart Sapma	0,773734	1,184

3. Müsabakalarda Üçüncü Olan Sporcuların Takım ve Bireysel Sporlar Olarak Akademik Başarılarının Karşılaştırılması

	Takım Sporları	Bireysel Sporlar
N	177	44
M (akademik ortalama)	4,046	3,504
Standart Sapma	1,01	1,09

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmamızın birinci hipotezi, akademik başarı not ortalaması yüksek olan öğrencilerin, sportif başarı derecesi arasındaki ilişki yönünü belirlemektir.

Araştırmamızda elde edilen veriler değerlendirildiğinde akademik başarı ortalaması ile sportif başarı derecesi arasında doğrudan bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Bir eğitimci yaklaşımıyla spor, kişinin belirli düzenlemeler içerisinde fiziksel aktivitesi ve motorik becerileri ile zihinsel, ruhsal ve sosyal davranışlarını bir bütün olarak geliştiren ve bu davranışları belirli kurallar doğrultusunda yarıştırmayı amaçladığı sosyal ve pedagojik bir uğraş olarak tanımlanmaktadır. (7)

Dolayısıyla araştırmamız kapsamında başarılı sonuçlar elde eden öğrencilerin, aynı zamanda sporun kavramsal karşılığını da gerçekleştirmiş kişiler olduğu düşünülebilir.

Çünkü, sporda veya hayatın diğer aşamalarında hareketlerin yönlendirilmesinde zihinsel özelliklerin çok önemli bir rolü vardır. Algı, dikkat, hafıza, öğrenme ve zeka gibi zihinsel özellikler, bilginin işlenmesinde ve davranışın yönlendirilmesinde ilk şartı oluştururlar.

Şenduran'ın yaptığı araştırmada askeri liselerde sporcu öğrenciler ile sporcu olmayan öğrencilerin yıl sonu ders başarıları değerlendirildiğinde, sporcu öğrenciler, sporcu olmayan öğrencilerden daha başarılıdır. Ders başarılarının ortalamaları karşılaştırıldığında aralarındaki ilişki anlamlı olup, sporcu öğrenciler sporcu olmayan öğrencilere göre derslerinde daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. (12)

Bununla beraber, Bayraktar, sporcu öğrenciler ile olmayan öğrencilerin ders başarılarını karşılaştırdığı çalışmada öğrenciler arasında anlamlı farklılığın olmadığı sonucuna ulaşmıştır. (2)

Araştırma grubunun akademik başarıları ile sportif başarıları spor branşlarına göre karşılaştırıldığında, takım sporlarıyla uğraşan sporcu öğrencilerin her üç derecede de (1. 2. 3. lük) daha yüksek akademik başarı notuna sahip oldukları tespit edilmiştir.

Dolayısıyla elde edilen veriler, araştırmanın diğer hipotezini destekler niteliktedir.

Takım ve bireysel spor branşlarının doğasından kaynaklanan farklılıklar sporcuların sahip oldukları özellikleri kullanma oranını da değiştirmektedir. Bazı spor branşlarında performansı etkileyen değişkenler çok sınırlı iken, bazı branşlarda, özellikle takım sporlarında sporcunun dikkat etmesi gereken çok sayıda değişken vardır. Başarılı sporcular, bunlarla baş edebilen ve müsabaka ortamına en kısa sürede uyum sağlayarak karşılaştığı problemleri en uygun şekilde çözebilen kişilerdir.

Örn: Rusya'da bütün performans sporu yapanlara temel eğitimde önce satranç öğretilmektedir. (10)

Ulupınar'ın yapmış olduğu çalışmada aynı doğrultuda akademik yönden başarılı olan öğrencilerin kendilerini problem çözme konusunda daha yeterli gördüklerini ortaya koymuştur. (13)

Bir amaca yönelik her spor faaliyeti zihnen sevk ve idare edilir. Davranışın bilinçli olarak sevk ve idaresi yoluyla her oyuncu, mevcut bedeni ve zihni yeteneklerini en iyi ve uygun şekilde kullanabilir. (6)

Sporda sevk ve idare yeteneklerinin gelişim durumu, sporcunun karşılaştığı zorluk ve engellerin oranı ile onlara karşı alınan önlemlere göre ölçülür. (9)

Takım sporlarında sporcunun karşılaştığı zorluk ve engellerin, bireysel sporlara göre fazla olması sevk ve idare yeteneklerinin de gelişmesine olumlu etki edeceği düşünülmektedir.

Stern'de zekayı, hayatın yeni sorun ve şartlarına karşı kişinin gösterdiği zihni uyum yeteneği olarak tanımlamaktadır. (11)

Sporda zeka ile başarı arasında doğru bir ilişki olduğunu ileri sürerler olmuştur. Fakat bu her spor dalı için geçerli bir görüş olamaz. Kısa mesafe koşuları, uzun atlama veya halter gibi spor dallarında başarılı olmak için, sporcuların yüksek zeka kat sayısına sahip olmaları gerekmez. Ancak özellikle takım sporlarında özümleme veya uyum süreçlerini daha iyi kontrol altına alabilen sporcuların, başarılı olmaları beklenmelidir. (5)

Ayrıca Ulu önder Atatürk, " Spor, yalnız iktidarının üstünlüğü sayılmaz. İdrak ve zeka, ahlak da bu işe yadım eder. Zeka ve ihatası kısa olan kuvvetliler; zeka ve ihatası yerinde olan daha az kuvvetlilerle başa çıkamazlar. Ben sporcunun zeki, çevik ve aynı zamanda ahlaklı-sını severim" (1) diyerek sporda başarı için ön şartları net olarak ortaya koymuştur.

Bu çalışmada yapılan araştırma ve inceleme sonucu elde edilen bilgiler doğrultusunda aşağıdaki hususların dikkate alınmasını faydalı görmekteyiz.

Sportif eğitimin akademik eğitimi destekleyici bir araç olarak kullanılmasına ortam oluşturulmalıdır.

Beden Eğitimi Öğretmeni ve diğer branş öğretmenleri arasında işbirliği sağlanmalıdır.

Ailelerin spor eğitimini destekleyici yaklaşım göstermeleri açısından, Rehberlik uzmanları ve Beden Eğitimi Öğretmenleri tarafından bilgilendirici seminerler yapılmalıdır.

Kurumlar arasında (Okul- Kulüp) spor eğitimi ve akademik eğitim programları açısından işbirliği sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

1. -----Atatürk ve Spor,Gençli ve Spor Genel Müdürlüğü Yayınları, s. 5, 1986
2. Bayraktar, C., Spor Yapan Öğrenciler ile Spor Yapmayan Öğrencilerin Uyum ve Derslerindeki Başarı Düzeylerinin Karşılaştırılması, M. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora tezi, 1999
3. Bektaş, S., Sporda Yetenek Seçimi ve Yönlendirme Açısından Yatılı İlköğretim Bölge Okullarının Değerlendirilmesi ve Bir Model Önerisi, D. P. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2004
4. Çömlekçi, N., Temel İstatistik İlke ve Teknikleri, Bilim Teknik Yayınevi, s. 328-366, s. 410-421
5. İkizler, H. C., Sporda Başarının Psikolojisi, Alfa Basım Yayım, 1. Baskı, s. 42, 1993
6. İkizler H. C., Özcan, A. O., Uygulamalı Spor Psikolojisi, Alfa Basım Yayım, s. 185, 1994
7. İnal A. N., Futbolda Eğitim Öğretim, Nobel Yayınevi, s. 3, 1998
8. Konter, E., Futbol ve Zeka, Antrenörün Sesi dergisi,Yıl 6, Sayı 8, Eylül, TÜFAD Yayını, s. 10, 1996
9. Küçük, V., Sporda Yönlendirmenin Yeri ve Önemi-Futbol Örneği-, M. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 41, 1997
10. O'brien, M., Over Training Sport Psychology, The Olympic Book Of Sports Medicine, s. 635, 1988
11. Rohrer, H., Einführung in Die Psychologie, Vlg. Urban Und Schwarzenberg, s. 371, 1953
12. Şenduran, F., Askeri Liselerde Sporcu Öğrenciler İle Sporcu Olmayan Öğrencilerin Problem Çözme, Strese Karşı Kuyabilme, Uyum Becerileri ve Başarı Düzeyleri, M. Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, s. 118, 2006
13. Ulupınar, S., Hemşirelik Eğitiminin Öğrencilerin Sorun Çözme Becerilerine Etkileri, İ. Ü. Doktora Tezi, 1997

S-029

KÜTAHYA İLİNDE YERLEŞİK VE TAŞIMALI EĞİTİM YAPAN İLKÖĞRETİM OKULLARINDAKİ ÖĞRENCİLERİN TOPLUMSALLAŞMASINDA BEDEN EĞİTİMİ VE SPORUN ÖNEMİ

YALÇIN, K. Y. *; KÜÇÜK, V. *

* Milli Eğitim Bakanlığı Kütahya Atakent İlköğretim Okulu Kütahya

* Dumlupınar Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor Yüksek Okulu Kütahya

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, yerleşik ve taşımali eğitim yapan ilköğretim okullarındaki öğrencilerin toplumsallaşmasında beden eğitimi ve sporun önemini ortaya çıkartmak, taşımali olarak okula gelen öğrencilerin beden eğitimi ve spora ilgi düzeylerini ve yerleşik olarak eğitim gören öğrencilerin beden eğitimi ve spora ilgi düzeyleri belirlemek, yerleşik eğitimdeki öğrencilerin beden eğitimi ve spora bakış açıları, taşımali eğitimdeki öğrencilerin beden eğitimi ve spora bakış açıları, beden eğitimi ve spor sayesinde toplumsallaşmanın boyutları, yerleşik ve taşımali eğitimdeki öğrencilerin toplumsallaşmaları arasındaki farkları ortaya çıkartmak, öğrencilerin beden eğitimi ve spor etkinliklerine katılımını artırmak için yapılması gerekenleri tespit etmektir.

GİRİŞ

Kendini, başkalarını ve doğayı kabul edebilen, içten geldiği gibi doğal ve sade davranabilen, insanlık alemi ile kendini özdeşleştirebilen, başkaları ile yoğun ilişkiler kurabilen birey kendini gerçekleştirmiş bir bireydir. Bütün bu özellikler insana önce kendini, sonra başkalarını tanıyabilme fırsatının olabileceği yoğun yaşantılar sayesinde kazanılabilir. Spor bunun en güzel örneklerinden biridir. Spor ortamı içinde birey kendi yeteneklerini ve başkalarının yeteneklerini tanımayı, eşit koşullarda yarışmayı, yenilgiyi kabullenerek başkalarını takdir edebilmeyi, kazandığı zaman mütevazı olabilmeyi, başkalarına yardım etmeyi, doğayla ve zamanla yarışarak zamanını ve emeğini en uygun şekilde kullanmayı öğrenir. Bu anlamda spor insanı çok yönlü olarak hayata hazırlamayı amaçlayan çağdaş eğitim sisteminin önemli bir aracıdır.

Beden eğitimi, organizmanın bütünlüğü ilkesine dayalı tüm kişiliğin gelişmesidir. Genel eğitimi tamamlar ve ayrılmaz bir parçasıdır. Sağlıklı, güçlü ve mutlu olma, dengeli kişilik, toplumsallaşma, kültürlenme ve vatandaşlık eğitimidir.³³

Genel eğitimin tamamlayıcısı ve ayrılmaz bir parçası olan beden eğitimi, organizmanın bütünlüğü ilkesine dayalı olarak kişiliğin de eğitimidir. Öğrencinin gelişim özellikleri göz önünde tutularak, onların fert ve toplum yönünden sağlıklı, mutlu, iyi ahlaklı ve dengeli bir kişilik sahibi, yapıcı, yaratıcı ve üretken, milli kültür değerlerini ve demokratik hayatın gerektirdiği davranışları kazanmış fertler olarak yetiştirilmeleri en önemli araçtır.³⁴

Spor bir eğitim aracı olarak insanın karakterini oluşturan hareketler, oyunlar, yarışmalardır. Öğelerin tümünde, dinlenmek, eğlenmek, olduğu kadar, amaç toplumsal kaynaşmadır.³⁵

Bu çalışmada taşımali ve yerleşik ilköğretimlerde okuyan ikinci kademe öğrencilerinin toplumsallaşma düzeylerinin karşılaştırılması üzerinde durulmuştur. Ülkemizde 1989-1990 eğitim öğretim yılının ikinci yarısında başlanmış olan taşımali eğitim, günümüzde halen tartışılmaktadır.

³³ R., Aslan, **Beden Eğitimi Bilgileri**, Bimş Matbaa Ltd. Şti., Ankara 1979, s. 5

³⁴ M., Göral, Ç., Özdelek, İ., H., Harmandar, **Beden Eğitimi ve Sporda Özel Öğretim Yöntemleri**, Alp ofset, Kütahya 2000, s. 54

³⁵ İ., Savaş, **Spor Sözlüğü Terimler ve Açıklamalar**, Remzi kitapevi, İstanbul 1993, s. 54

Taşımalı eğitimin yararının olduğu kadar göz ardı edilmemesi gereken zararları da vardır. Taşımalı olarak okula gelen öğrenci özellikle ilk derslere yeterince motive olamamaktadır, bu nedenle hem öğrenci hem de öğretmen daha fazla enerji sarf etmektedir. Yerleşik okullarda ise bu ve buna benzer sorunlar göze çarpmamaktadır. Beden eğitimi ve sporun öğrencinin toplumsallaşmasında önemli bir yerinin olduğu gerçektir, bu nedenle taşımalı ve yerleşik okullarda okuyan öğrenciler arasında toplumsallaşma düzeyleri ele alındığında belirgin farklar ortaya çıkmaktadır. Bundan da anlaşıldığı üzere taşımalı olarak okula gelen öğrenci beden eğitimi ve spor etkinliklerine yeterince katılamadığı için toplumsallaşma boyutunda yerleşik eğitim alan öğrenciden farklıdır. Bu farklılıkları gidermek, taşımalı eğitimdeki öğrencinin toplumsallaşmasını direk olarak etkileyen beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılımını artırmak, faaliyet sayısını artırmak için çeşitli çalışmalar yapılmalıdır. Taşımalı okullara yönelik turnuvaların artırılması, sportif faaliyetlere katılımlarında devlet tarafından desteklenmesi, sportif etkinliklere özel bir saat ayrılması gibi çalışmalar yapılabilir.

MATERYAL VE METOD

Çalışmanın evrenini Kütahya’da bulunan 5727 taşımalı ilköğretim ikinci kademe öğrencisi, 17725 yerleşik ilköğretim ikinci kademe öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklemini ise Kütahya ilinde ve ilçelerinde bulunan taşımalı eğitim yapan okullardan rasgele seçilmiş 503 ilköğretim ikinci kademe öğrencisi ve yerleşik eğitim yapan okullardan rasgele seçilmiş 509 ilköğretim ikinci kademe öğrencisi olmak üzere toplam 1012 öğrenci oluşturmaktadır.

Anket yöntemi kullanılarak elde edilen veriler SPSS istatistik programı kullanılarak değerlendirilmiştir. Karşılaştırmalar için t-testi analizi kullanılmıştır.

Bu çalışmada yöntem olarak tarama yöntemi uygulanmıştır.

MS Excel paket programında derlenen veriler istatistik işlem için MS Windows ortamında SPSS paket programına aktarılmıştır. Verilere uygun istatistik testler olarak SPSS’de çapraz tablolama testleri yapılmıştır. Karşılaştırmalar için t-testi analizi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo. 1. Öğrencilerin yaş ve cinsiyet dağılımları

Count		YAS					Total
		11	12	13	14	15	
Yerleşik-Tasımalı	Cinsiyet						
	Kız	2	81	94	63	17	257
	Erkek	3	77	82	73	17	252
Total		5	158	176	136	34	509
Tasımalı	Cinsiyet						
	Kız	3	73	121	50	15	262
	Erkek	2	73	93	63	10	241
Total		5	146	214	113	25	503

Tablo. 2. Öğrencilerin “Beden Eğitimi dersini seviyorum” ifadesine yanıtları

“Beden Eğitimi dersini seviyorum”				
	n	$\bar{X}$	Ss	t
Yerleşik eğitim gören öğrenciler	506	4.57	1.08	2.69**
Tasımalı eğitim gören öğrenciler	503	4.38	1.18	

**p<0.01

Tablo.. 3. Öğrencilerin “Beden Eğitimi dersi dışında bir spor branşı ile ilgileniyorum.” ifadesine yanıtları

“Beden Eğitimi dersi dışında bir spor branşı ile ilgileniyorum.”				
	n	$\bar{X}$	Ss	t
Yerleşik eğitim gören öğrenciler	500	2.91	2.05	8.75***
Tasımalı eğitim gören öğrenciler	496	1.79	2.02	

***p<0.001

Tablo. 4. Öğrencilerin lisanslı olarak spor yapma düzeyleri

			n	%
Beden Eğitimi dersi dışında lisanslı olarak spor yapıyor musunuz ?	Yerleşik eğitim gören öğrenciler	Evet	180	35. 4
		Hayır	316	62. 1
		Yanıt yok	13	2. 6
	Taşımalı eğitim gören öğrenciler	Evet	142	28. 2
		Hayır	360	71. 6
		Yanıt yok	1	0. 2

Tablo. 5. Öğrencilerin “Beden Eğitimi ve Spor sayesinde daha kolay arkadaşlık kurulabildiğine inanıyorum.” ifadesine yanıtları

“Beden Eğitimi ve Spor sayesinde daha kolay arkadaşlık kurulabildiğine inanıyorum.”				
	n	$\bar{X}$	Ss	t
Yerleşik eğitim gören öğrenciler	497	3.02	1.72	3.67***
Tasımalı eğitim gören öğrenciler	493	2.60	1.86	

***p<0.001

Tablo. 6. Öğrencilerin “Bir topluluk içinde rahatça söz alıp konuşabildiğime inanıyorum.” ifadesine yanıtları

“Bir topluluk içinde rahatça söz alıp konuşabildiğime inanıyorum.”				
	n	$\bar{X}$	Ss	t
Yerleşik eğitim gören öğrenciler	499	3.47	1.57	4.56***
Tasımalı eğitim gören öğrenciler	499	3.00	1.73	

***p<0.001

Tablo. 7. Öğrencilerin “Karşı cinsle rahatça konuşup arkadaşlık kurabildiğime inanıyorum.” İfadesine yanıtları

“Karşı cinsle rahatça konuşup arkadaşlık kurabildiğime inanıyorum.”				
	n	$\bar{X}$	Ss	t
Yerleşik eğitim gören öğrenciler	501	3. 56	1. 59	8. 30***
Taşımali eğitim gören öğrenciler	498	2. 68	1. 77	

***p<0. 001

Tablo. 8. Öğrencilerin “Beden Eğitimi ve Spor sayesinde değişik yerleri (iller) görme imkanım oluyor.” İfadesine yanıtları

“Beden Eğitimi ve Spor sayesinde değişik yerleri (iller) görme imkanım oluyor.”				
	n	$\bar{X}$	Ss	t
Yerleşik eğitim gören öğrenciler	494	2. 70	2. 03	4. 41***
Taşımali eğitim gören öğrenciler	497	2. 15	1. 89	

***p<0. 001

Tablo. 9. Öğrencilerin “Beden Eğitimi ve Spor sayesinde değişik yerlere gitmenin faydasının olduğuna inanıyorum.” İfadesine yanıtları

“Beden Eğitimi ve Spor sayesinde değişik yerlere gitmenin faydasının olduğuna inanıyorum.”				
	n	$\bar{X}$	Ss	t
Yerleşik eğitim gören öğrenciler	495	3. 27	1. 74	5. 04***
Taşımali eğitim gören öğrenciler	496	2. 69	1. 89	

***p<0. 001

Tablo. 10. Öğrencilerin “Okulun düzenlediği bir faaliyete katılmakta istekliyim.” İfadesine yanıtları

“Okulun düzenlediği bir faaliyete katılmakta istekliyim.”				
	n	$\bar{X}$	Ss	t
Yerleşik eğitim gören öğrenciler	500	3. 81	1. 52	9. 47***
Taşımali eğitim gören öğrenciler	500	2. 82	1. 76	

***p<0. 001

Tablo. 11. Öğrencilerin “Okuldaki sportif faaliyetlere katılmakta istekliyim.” İfadesine yanıtları

“Okuldaki sportif faaliyetlere katılmakta istekliyim.”				
	n	$\bar{X}$	Ss	t
Yerleşik eğitim gören öğrenciler	502	3. 84	1. 54	11. 05***
Taşımali eğitim gören öğrenciler	496	2. 63	1. 91	

***p<0. 001

Tablo. 12. Öğrencilerin “Resmi bayram ve törenlerde çekinmeden görev alıyorum.” İfadesine yanıtları

“Resmi bayram ve törenlerde çekinmeden görev alıyorum.”				
	n	$\bar{X}$	Ss	t
Yerleşik eğitim gören öğrenciler	506	3. 42	1. 78	7. 66***
Taşımali eğitim gören öğrenciler	500	2. 53	1. 89	

***p<0. 001

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmamız yerleşik eğitim yapan ilköğretim okulu öğrencilerinin taşımali olarak okula gelen ilköğretim öğrencilerine göre toplumsal-laşma boyutlarının daha yüksek olduğu üzerine temellen dirilmiştir.

Öğrenci beden eğitimi ve spor sayesinde kendini keşfeder, kişilik gelişimi beden eğitimi ve spor sayesinde şekillenir, amacına uygun olarak işlenen bir beden eğitimi dersi öğrencinin toplumsallaşmasını ve topluma katılımını sağlar. Taşımali okullardaki öğretmen ihtiyacının fazla olması ve beden eğitimi derslerine başka bir branş öğretmenin giriyor olması gibi nedenlerle, taşımali öğrencilerin (4. 38 ± 1. 18) beden eğitimine olan duyguları yerleşik eğitim alan öğrencilere (4. 57 ± 1. 08) göre düşük çıkmıştır (t = 2. 69; p<0. 01) (Tablo 2). Yerleşik okullarda branş öğretmenlerinin genellikle tam olması ve derslerin amacına uygun olarak işlenmesi yerleşik okullardaki öğrencilerin beden eğitimi dersine olan algılarını olumlu yönde etkilemektedir.

Yaşanılan çevre spor yapma ve spora yönelmeyi olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Taşımali olarak okula gelen öğrencinin yaşadığı çevredeki imkanlarının kısıtlı olması öğrencilerin spora yönelmelerini engelleyici bir unsur olmaktadır. Yerleşik okullarda okuyan öğrencilerin beden eğitimi dersi dışında bir spor branşı ile taşımali olarak okula gelen öğrencilere göre daha fazla ilgilenmeleri (Tablo 3) yerleşik öğrencilerin toplumsallaşmalarının olumlu yönde ve taşımali olarak okula gelen öğrencilere göre daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan yerleşik ve taşımali eğitim gören ilköğretim ikinci kademede okuyan öğrencilerin, “Beden Eğitimi dersi dışında lisanslı olarak spor yapıyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlar incelendiğinde (Tablo 4), yerleşik eğitim gören öğrencilerin %62. 1’inin, taşımali eğitim gören öğrencilerin ise % 71. 6’sının “hayır” yanıtı verdiği belirlenmiştir. Yine aynı şekilde spor yapmaya veya spora katılmaya uygun bir çevrenin olmayışı taşımali öğrencileri olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocukların ve gençlerin gelişim çağında, aerobik antrenman temeli üzerinden spor yapmaları onların güçlü, dengeli, becerikli, sport-mence yarışan, kolayca sosyal ilişkiler kurabilen ve güleç yüzlü insanlar olma şansını artırır.³⁶

³⁶M., Erkal, Sosyolojik Açardan Spor, MEGS Yayın no: 30, Milli Eğitim Basımevi, 17, 1986

Beden eğitiminin öğrencinin toplumsallaşmasındaki rolü göz ardı edilemez bir gerçektir. Öğrenci beden eğitimi ve spor sayesinde kendini sosyal bir çevrenin tam ortasında bulur, yeni insanlarla tanışır, daha önce girmediği ortamlara beden eğitimi ve spor sayesinde girer, beden eğitimi ve spor arkadaşlık kurmada önemli bir role sahiptir. Öğrencilerin verdikleri cevaplara göre yerleşik okullardaki öğrencilerin daha kolay arkadaşlık kurduklarını (Tablo 5) araştırma verileri sosyal çevreye daha hızlı adapte olduklarını göstermektedir.

Toplumsallaşma sürecinde kendine güveni olma kriteri önemli bir basamak sayılır beden eğitimi ve spor sayesinde sosyal çevreye ayak uyduran birey kendine güvenini kazanmış bireydir. Araştırma sonuçlarına göre yerleşik okullarda okuyan öğrenciler (3.47 ± 1.57), taşınmalı öğrencilere (3.00 ± 1.73) göre bir topluluk içinde rahatça söz alıp konuşabildiklerine daha fazla inanmaktadırlar ($t = 4.56$; $p < 0.001$) (Tablo 6). Buda gösteriyor ki yerleşik olarak okula gelen ve belirli bir düzeyde sporla ilgilenen öğrencilerin toplumsallaşma düzeyleri daha yüksektir.

Spor illeri, bölgeleri, ülkeleri, kıtaları birleştiren bir yapı olduğuna göre insanlar arasındaki iletişim gücüne de katkısının olacağı bir gerçektir. Yerleşik eğitim gören öğrencilerin (3.56 ± 1.59) taşınmalı eğitim gören öğrencilere (2.68 ± 1.77) göre karşı cinsle arkadaşlık kurma becerileri daha fazla gelişmiştir. ($t = 8.30$; $p < 0.001$) (Tablo 7). Beden eğitimi ve spor faaliyetleri öğrencinin kendine güvenini arttıran çevresiyle ilişkisini geliştiren, bir yapıya sahiptir. Öğrencinin girişken, atak, sosyal, konuşkan olmasını sağlar. Tablo 7'deki sonuçlara göre yerleşik olarak okula gelen öğrenci taşınmalı olarak okula gelen öğrenciye göre toplumsallaşma düzeyi daha fazla gelişmiştir diyebiliriz.

Araştırma sonuçlarına göre; yerleşik okullarda okuyan öğrencilerin taşınmalı okullarda okuyan öğrencilere göre değişik yerleri görme fırsatlarının daha yüksek olduğu görülmüştür (Tablo 8). Sonuç olarak değişik yerler görmek, değişik insanlar tanımak fırsatı olarak görülürse öğrencilerin toplumsallaşmalarında önemli etkisi olduğu söylenebilir. Buda yerleşik okullardaki öğrencilerin taşınmalı öğrencilere göre daha fazla toplumla iç içe olduğunu gösterir. Toplumla iç içe olan birey toplumsallaşma yolunda ilerliyor denilebilir. Yine aynı şekilde yerleşik okullarda okuyan öğrencilerin değişik yerler (iller) görme imkanlarının daha fazla olduğu için, yararının da fazla olduğuna inanmaktadırlar (Tablo 9). Değişik yerler görmeyi bir toplumsallaşma kriteri olarak kabul edersek yerleşik okullardaki öğrencilerin toplumsallaşma oranları taşınmalı okullardaki öğrencilere göre daha fazladır diyebiliriz.

Okulda düzenlenen bir etkinlik öğrencinin en yakınında bulunan toplumsal çevredir, okulda düzenlenen bir etkinliğe katılan öğrenci toplumsal bir olayın içine girmiş demektir. Yerleşik eğitim gören öğrenci faaliyetlere daha fazla katıldığı (3.81 ± 1.52) için taşınmalı olarak okula gelen öğrenciye (2.82 ± 1.76) göre toplumsallaşma düzeyleri daha yüksektir, diyebiliriz. ($t = 9.47$; $p < 0.001$) (Tablo 10). Yine aynı şekilde okuldaki bir sportif faaliyete yerleşik olarak okula gelen öğrenci daha fazla katılmaktadır (Tablo 11). Öğrenci için okul sosyal bir çevredir, bu sosyal çevreye etkin bir şekilde katılan öğrenci toplumsallaşma yönünde ilerliyor denilebilir. Yerleşik olarak okula gelen öğrenci bu sosyal çevrede daha etkindir buda onun toplumsallaşmasında olumlu bir ilerleme kaydetmesini sağlar. Çocuğun beden eğitimi ve spor yaparken yaşadığı sevinç, duyduğu hazzın yerini hiçbir şey tutamaz. Bu nedenle çocuğun beden eğitimi ve spor alışkanlığı engellenmemeli, çocuk okul öncesinde beden eğitimi ve spora itilmelidir. Her ne nedenle olursa olsun beden eğitimi ve spordan yoksun kalan çocuk, yetişkinliğe bazı eksiklerle girme durumunda kalacaktır.³⁷

Öğrencilerin verdikleri cevaplarda yerleşik eğitim gören öğrenciler (3.42 ± 1.78) resmi bayram ve törenlere taşınmalı eğitim gören öğrencilere (2.53 ± 1.89) göre katılmakta daha fazla isteklidirler ($t = 7.66$; $p < 0.001$) (Tablo 12). Bayram ve törenler sosyal çevreyi oluşturur, öğrenci buralarda çekinmeden görev alıyorsa toplumsallaşma sürecine girmiştir diyebiliriz.

Araştırma sonuçları da gösteriyor ki taşınmalı olarak okula gelen öğrenci ile yerleşik olarak okula gelen öğrenci arasında toplumsallaşma düzeyleri dikkate alındığında belirgin farklar ortaya çıkmıştır. Yerleşik olarak okula gelen öğrenci toplumsal çevreye girmede daha şanslıdır. Taşınmalı olarak okula gene öğrencide ise toplumsal çevre hep otobüsün camının arkasında kalmaktadır.

Öğrenci sabah daha erken kalkarak otobüse veya minibüse yetişmek zorunda belirli bir yolculuktan sonra ondan okuldaki ilk derse adapte olmasını istemekte öğretmen, akşam olduğunda yine aynı şekilde otobüse binip evine gitmekte, okulda yeterli sosyal-sportif faaliyet düzenlenmiyorsa öğrenci toplumsallaşma yolunda nasıl yol alsın?, bu gibi sebeplerden dolayı taşınmalı ilköğretim okullarındaki öğrencilerin beden eğitimi ve spor etkinliklerine daha etkin katılabilmeleri, toplumun etkin ve yetkin bireyleri olmaları için bazı öneriler getirilebilir, bunları şöyle sıralayabiliriz.

Taşınan öğrencilerin toplumsal ve kültürel etkinliklere katılmaları sağlanmalı, bu öğrencilerin sosyal ve kültürel etkinlikleri taşıma kapasite dışında kalan yerleşim yerlerinde sergilenmeli.

Okulun spor araç gereç ihtiyaçlarını devlet karşılamalı.

Okulun sportif faaliyetlere katılmasını desteklemeli, okulun bulunduğu yerleşim yerine olmasa bile okul içinde mutlaka sportif etkinlik düzenlenmeli ve sayısını da artırmaya çalışılmalı.

Taşınmalı okullarda özellikle beden eğitimi branşına öncelik tanınmalı, beden eğitimi dersine kendi branş öğretmeninden başka bir öğretmenin verilmemesine dikkat edilmeli.

Yakın çevredeki yerleşik okullarla sportif ve kültürel faaliyetler düzenlenerek öğrencilerin toplumsallaşmasına katkı sağlanmalı.

Yerleşik okullarla kendileri arasında herhangi bir farkın olamadığı aşılmalı, aileleri ile iletişim kurulup velisi oldukları öğrencilerini desteklemeleri istenmeli. Yapılan etkinliklerde çocuklarını izlemeleri ve onlara destek olmaları istenmeli onları okula, topluma bağlayan sportif etkinliklere daha fazla yer verilmeli.

Milli eğitimde görevli olan yöneticiler; taşınmalı okulları sık sık ziyaret etmeli eksikliklerin giderilmesi konusunda yardımcı olmalı, okulun sportif etkinliklere daha fazla zaman ayırması konusunda uyarılarda bulunmalı.

Taşınmalı okulların ihtiyaçlarının karşılanmasında mutlaka öncelik tanınmalı.

Taşınmalı okullara belli bir tecrübeye sahip öğretmenler görevlendirilmeli.

Yukarıda saymış olduğumuz önerilerden ülke genelinde yapılabilecekler kısıtlı olmamalı gereken özen gösterilmelidir.

Ülkemizde genç nüfusun oldukça fazla olduğu bilinen bir gerçektir. Fakat ekonomik anlamda, siyasal anlamda, sportif anlamda bu genç nüfus enerjisini çokta fazla kullandığımız söylenemez. Çağdaş ülkeler kendilerini dış dünyaya tanıtmak için sporu oldukça fazla kullanmaktadırlar, beden eğitimine ve spora verdikleri destek bir ülke politikasıdır. Bu sayede üstünlüklerini sportif anlamda da göstermektedirler. Ülkemiz geliştirmekte olan bir ülkedir, elimizdeki genç nüfusu ne kadar iyi eğitebilirsek o denli güçlü oluruz. Eğitimin içinde yer alan beden eğitimi ve sporda ülkemiz gençlerini topluma kazandıran, sosyal hayatı en hızlı öğreten, bedenini geliştirirken zihnini de geliştiren, ülkeyi dış dünyaya açan bir araçsa bu aracı doğru kullanmakta eğitimcilerin elindedir. Taşınmalı okullara da okuyan 700. 000'e yakın öğrenciden kaç tanesini beden eğitimi ve spor sayesinde topluma kazandırabilirsek bizim ülke sermayemiz de o denli zenginleşir.

Anahtar Sözcükler: Eğitim, Taşınmalı Eğitim, Beden Eğitimi Ve Spor, Toplumsallaşma

1. Aslan, R., Beden Eğitimi Bilgileri, Bimarş Matbaa Ltd. Şti., 5, 1979
2. Altınköprü, M., Oyun ve Çocuk, Timaş Yayınları, 12, 1999
3. Erkal, M., Sosyolojik Açından Spor, MEGS Yayın no: 30, Milli Eğitim Basımevi, 17, 1986
4. Göral, M., Özdiş Ç., Harmandar İ., H., Beden Eğitimi ve Sporda Özel Öğretim Yöntemleri, Alp ofset, 54, 2000
5. Savaş, İ., Spor Sözlüğü Terimler ve Açıklamalar, Remzi kitapevi, 54, 1993

³⁷ M., Altınköprü, **Oyun ve Çocuk**, Timaş Yayınları, Ankara 1999, s. 12

EĞİTİLEBİLİR ZİHİNSEL ENGELLİ ÇOCUKLARDA EĞLENCİLİ ATLETİZM ANTRENMAN PROGRAMININ PSİKOMOTOR ÖZELLİKLERE ETKİSİ

BAYAZIT, B. *; MERİÇ, B. **; AYDIN, M. **; SEYREK, E. *

*** Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu**

**** Kocaeli Üniversitesi Karamürsel Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu**

ÖZET

Araştırmamızda, eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda kaynaştırma eğitimi yöntemiyle uygulanan eğlenceli atletizm antrenman programının psikomotor özelliklere etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmaya, yaşları 11-14 arasında olan 36 eğitilebilir zihinsel engelli ile 8 normal eğitim alan öğrenci olmak üzere toplam 44 erkek öğrenci katılmıştır. Antrenmanlar, haftada 3 gün, günde 90 dakika olmak üzere toplam 8 hafta süresince devam etmiştir. 8 haftalık antrenman programı öncesinde ve sonrasında, deneklere "Eğlenceli Atletizm Beceri Testi" ve "Motor Davranış Değişikliğine Yönelik Gözlem Formu" uygulanmıştır.

İstatistiksel değerlendirmeler SPSS 13. 0 paket programında yapılmıştır. Eğlenceli atletizm antrenmanı sonrasında hem partnerli ($p<0,01$), hem partnersiz grup istatistiksel anlamda gelişme gösterirken ($p<0,05$), kontrol grubunda gelişme olmamıştır ($p>0,05$). Motor beceri davranış değişikliği, partnerle çalışan kaynaştırma grubunda daha fazla artış göstermiştir ($p<0,05$).

Anahtar Kelimeler: Zihinsel Engelli, Psikomotor Gelişim.

GİRİŞ

Zihinsel engellilerin fiziksel etkinliklere katılmasının yararları felsefi açıdan değerlendirildiğinde, bu etkinliklerin özellikle duyuşsal ve psikomotor yönden engellilerin gelişimlerine önemli katkı sağladığı vurgulanmaktadır (Özer,2001).

Eğitilebilir zihinsel engellilerde psiko-motor özellikleri arttırmak için iyi planlanmış ve organize edilmiş serbest zaman programı içerisinde

yer alan etkinlikler düzenlenebilmektedir. Bu etkinlikler yoluyla da çocuklara çevreye uyumlarını kolaylaştıran, fiziksel, sosyal, duyuşsal ve özgüven gelişimine katkı sağlayan beceriler kazandırılabilir.

Araştırmamızda; kaynaştırma eğitiminin aynı yaş grubundaki çocukların gelişimi üzerinde daha olumlu olduğunu düşündüğümüzden dolayı eğitilebilir zihinsel engelli çocuklar ile aynı yaş grubu içerisinde yer alan normal bireyleri rekreatif etkinlikler içerisinde yer alan eğlenceli atletizm antrenman programı ile kaynaştırarak çocukların psikomotor gelişim özelliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır.

MATERYAL ve METOD

Araştırma grubunu, Kocaeli İli'nde çalışmanın kurumunda yapılmasını kabul eden ve rehabilitasyon merkezlerine düzenli olarak devam eden, IQ düzeyleri 45-75 arasında olan ve yaşları 11-14 yaş arasında değişen 150 erkek çocukta tesadüfi yolla seçilen 36 eğitilebilir zihinsel engelli ile rehabilitasyon merkezine yakın olan okullar içerisinde çalışmaya onay veren okuldan tesadüfi olarak seçilen yaş özelliği açısından benzer olan sağlıklı ve normal IQ düzeyine sahip 8 çocuk (partner) olmak üzere toplam 44 çocuk oluşturmuştur (Tablo 1).

Araştırmada, eğitilebilir zihinsel engelli çocukların motor özelliklerini daha iyi geliştirebilmelerini sağlamak için normal çocuklarla birlikte kaynaştırma eğitimi içerisinde hareket etmeleri düşünüldüğünden partnerli grupta partnerler kullanılmıştır.

Deneklere haftada 3 gün, günde 90 dakika olmak üzere toplam 8 haftalık motorik özellikleri geliştirmeye yönelik antrenman programı uygulanmıştır. Antrenman programı öncesinde ve sonrasında tüm gruplara "Eğlenceli Atletizm Beceri Testi" ile partnerli ve partnersiz gruba "Motor Davranış Değişikliğine (takla atmak, topu alıp yerine koymak, kuleden dönmek, engel geçmek, dairelerde tek tek sıçramak, çift ayakla sıçramak ve slalomlar arası geçiş) Yönelik Gözlem Formu" (Tekin, 1987) yapılmıştır.

Elde edilen verilere SPSS 13. 0 paket programında tanımlayıcı istatistiksel işlemler (ortalama, standart sapma) uygulandıktan sonra gruplar arasındaki farklar Kruskal Wallis Testi ile değerlendirilmiştir. Kruskal Wallis testinden sonra farkların hangi gruplardan kaynaklandığını tespit etmek için Mann Whitney U Testi uygulanmıştır. Grupların kendi içerisinde gelişim düzeylerini belirlemede ise Wilcoxon Testi kullanılmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak 0. 05 alınmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Grupların Yaşlarının, Boylarının (cm) ve Kilolarının (kg), Ön-Test ve Son-Test Sürelerinin (s) Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Değerleri ile Wilcoxon Test Sonuçları

GRUPLAR	N	YAŞ	BOY	AĞIRLIK	ÖN-TEST	SON-TEST	WILCOXON
PARTNERLİ	20	11,8 ±1,02	138,4 ± 3,34	31,8 ± 3,8	18,9 ± 7,14	14,1 ± 5,63	0,002**
PARTNER	8	11,9 ±1,12	136,6 ± 3,99	29,9 ± 3,5	14,1 ± 1,2	10,5 ± 0,92	0,012*
PARTNERSİZ	12	12,1 ± 1,7	138,7 ± 2,6	31,5 ± 3,03	23,2 ± 10,1	16,5 ± 4,5	0,002**
KONTROL	12	12,2 ± 1,12	139,7 ± 2,5	32,2 ± 2,23	24,5 ± 3,6	24,6 ± 3,8	0,50

* $p<0,05$, ** $p<0,01$

Tablo 2. Gruplar Arasındaki Eğlenceli Atletizm Beceri Testini Bitirme Sürelerinin Mann Whitney U Sonuçları

GRUPLAR	N	ÖN TEST	P DEĞERİ	SON TEST	P DEĞERİ
PARTNERLİ KONTROL	20	18,9 ± 7,14	0,018*	14,1 ± 5,63	0,001**
	12	24,5 ± 3,6		24,6 ± 3,8	
PARTNER	8	14,1 ± 1,2	0,001**	10,5 ± 0,92	0,001**

PARTNERSİZ	12	3,2 ± 10,1		16,5 ± 4,5	
PARTNER KONTROL	8	14,1 ± 1,2	0,001**	10,5 ± 0,92	0,001**
	12	24,5 ± 3,6		24,6 ± 3,8	
PARTNERSİZ KONTROL	12	23,2 ± 10,1	0,068	16,5 ± 4,5	0,001**
	12	24,5 ± 3,6		24,6 ± 3,8	

p< 0,05, **p<0,01

Tablo 3. Partnerli, Partnersiz ve Kontrol Gruplarının Ön Test-Son Test Motor Davranışlarının Wilcoxon Sonuçları

GRUPLAR	N	DÜZ TAKLA	TOP AL BIRAK	KULEDE N DÖNÜŞ	ENGEL GEÇME	DAİRELER DE TEK TEK SIÇRAMA	ÇİFT AYAK SIÇRAMA	SLAOML AR ARASI GEÇİŞ
PARTNERLİ PARTNERSİZ KONTROL	20	0,002**	0,002**	0,003**	0,001**	0,002**	0,002**	0,002**
	12	0,001**	0,011*	0,008**	0,004**	0,002**	0,002**	0,014*
	12	0,008**	0,317	0,157	0,026*	0,317	0,157	0,157

*p< 0,05, **p<0,01

Tablo 4. Gruplar Arasındaki Motor Davranışların Mann Whitney U Sonuçları

GRUPLAR	N	DÜZ TAKLA	TOP AL BIRAK	KULEDEN DÖNÜŞ	ENGEL GEÇME	DAİREDE TEK TEK SIÇRAMA	ÇİFT AYAK SIÇRAMA	SLAOML ARASI GEÇİŞ
PARTNERLİ PARTNERSİZ	20	0,055	0,215	0,002**	0,021*	0,012*	0,314	0,002**
	12							
PARTNERLİ KONTROL	20	0,004**	0,001**	0,001**	0,005**	0,001**	0,001**	0,001**
	12							
PARTNERSİZ KONTROL	12	0,188	0,001**	0,001**	0,247	0,006**	0,0001**	0,001**
	12							

* p< 0,05, **p<0,01

TARTIŞMA

Kaynaştırma eğitimi, eğitilebilir zihinsel engellilerin normal yaşlıları ile benzer ortamlarda bir arada olmasının sağlanmasıdır. Kaynaştırma eğitiminin amacı; özellikle sosyal beceri geliştirme, sorumluluk ve özgüven kazandırma, grup aktivitelerine katılma, motor davranışlarında artış sağlama, vb. konularda eğitilebilir zihinsel engellilerin gelişimine katkıda bulunmaktır.

Heward (1996) yaptığı bir çalışmada, engelli bireylerin boş zaman etkinliklerini yerine getirebilecekleri akran olanaklarına sahip olamadıkları sonucuna varmıştır. Çalışmamızda ise destek alacağımız partnerlerin tespit edilmesinde ve yönlendirilmesinde gönüllülüğü ve okulun rehabilitasyon merkezine yakınlığını esas aldığımızdan, kaynaştırma eğitiminin önemini kavrayan ve engellileri topluma kazandırma konusunda destek veren kurumun ve ailelerin olmasından dolayı bu konuda sorun yaşanmamıştır.

Düzenli, planlı ve amacına uygun olarak uygulanan antrenmanlar sonrasında zihinsel engelli çocukların motor becerilerinde artış olduğu gözlenmiştir (zihinsel engelliler. com, 2005).

Downs ve Wood (1996), uluslararası özel olimpiyatlar voleybol şampiyonasında seçilen 102 erkek 29 bayan olmak üzere toplam 130 voleybol oyuncusuna altı hafta boyunca voleybol antrenman programı sonrasında motor becerilerinde artış bulmuşlardır.

Brundige, Hautala ve Squires (1990) normal kişilerle zihinsel engelli bireylere üç hafta boyunca motor becerilerin gelişimi üzerine

uyguladığı özel olimpiyatlar antrenman programı sonrasında yapılan son testte anlamlı farklılıklar bulmuşlardır.

Block, Conatser, Montgomery, Flynn, Munson ve Dease (2001) 7-14 yaş arasında 13 erkek 13 kızdan oluşan zihinsel engelli bireylere ve aynı yaş grubundan olan 15 kız 10 erkekte oluşan toplam 25 partnere özel olimpiyatlar fiziksel aktivite programı 12 hafta süresince uygulanmıştır. Çalışma sonunda engelli ve partnerlere yapılan gözlem formu sonucunda benlik, arkadaşlar arası iletişim, kendi kendilerini ifade etmede anlamlı gelişme gösterdikleri, ayrıca bütün deneklerin çalışma öncesi alınan motor değerlerinde çalışma sonrasında artış olduğu bulunmuştur.

Baran (2005) futbol becerileri, sosyal yeterlilik ve sorun davranışlar yönünden eğitilebilir zihinsel engelli bireyler ve partnerler üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla 12-15 yaş arasında olan 25 engelli ve 25 partner olmak üzere toplam 50 çocuk üzerinde yaptığı çalışmada, futbol eğitiminin bazı sorun davranışlarının azalmasında ve sosyal yeterlilik davranışlarının gelişmesinde hem engelli hem de partnerlerin futbol becerilerinin artmasında olumlu etkiler olduğu belirlenmiştir.

Araştırmamızda, 8 haftalık motor becerileri geliştirmeye yönelik uygulanan antrenman programı sonrasında partner, partnerli ve partnersiz grupta tüm değerlerde artış sağlanmıştır (p<0,05). Bunun nedeni, partnerli ve partnersiz grupta düzenli, amacına uygun olarak planlanan - uygulanan antrenman programının yapılmasına, kontrol grubunda ise antrenman yapılmamasına bağlamak mümkün olabilir.

Çalışmamızda partnersiz ve partnerli grubun motor davranışlarında antrenman sonrasında artış olmuştur. Fakat, partnerli gruptaki artış daha fazladır (p<0,05). Bunu partnerli grubun akranlarını izlemesi ve

hareketi kavrayıp değerlendirdikten sonra uygulamaya aktarmasına bağlamak mümkün olabilir. Aynı süreyi ve benzer özellikleri içeren Castagno (2001) 24 zihinsel engelli 34 partner olmak üzere toplam 58 birey üzerinde yaptığı basketbol becerilerini geliştirme çalışması sonrasında her iki grubun puanlarında artış olduğunu bulmuştur.

Ayrıca, partnersiz grubun son-test sonuçları partnerli gruptan yüksek bulunmuştur. Partnerli grubun partnerlerini örnek almaları motor davranışlarının daha fazla geliştiğine, testte de hareketleri doğru yapmaya odaklanmalarından dolayı test süresinin partnersiz grupta daha iyi olmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak; Eğitilebilir zihinsel engelli çocuklarda temel hareket becerilerindeki yetersizliklerin çabuk atlatılması için mümkün olduğu kadar partnerli gruplarla kaynaştırma programı yapılması gereklidir. Bunun aynı zamanda normal zeka seviyesindeki çocukla engelli arkadaşlarını tanıma ve yaşamı paylaşma konusunda farkındalık yaratacağını düşünmekteyiz.

KAYNAKLAR

1. Baran, F. (2005). Özel Olimpiyatlarda Kaynaştırılmış Futbol Takımındaki Fiziksel Aktivite Düzeyi ve Davranış Değişimlerinin İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi. Antalya.
2. Block, M. E., Conaster, P., Montgomery, R., Flynn, L., Munson, D., Dease, R. (2001). Effects Of Middle School-Aged Partners On The Motor and Affective Behaviors Of Students With Severe Disabilities. *Palaestra*, 17 (4), 34 - 40.
3. Brundige, T. L., Hautala, R. M., Squires, S. (1990). The Special Olympics Developmental Sports Program For Persons With Severe and Profound Disabilities: An Assessment Of Its Effectiveness. *Education and Training in Mental Retardation*, 376-380.
4. Castagno, K. S. (2001). Special Olympics Unified Sports: Changes In Male Athletes During A Basketball Season. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 18, 193-206.
5. Downs, S. B., Wood, T. M. (1996). Validating A Special Olympics Volleyball Skills Assessment Test. *Adapted Physical Activity Quarterly*, 13 (2), 166-179.
6. Heward, W. (1996). Exeptional Children. An Introduction to Special Education. New Jersey: Prentice Hall.
7. Özer, S. (2001). Engelliler İçin Beden Eğitimi ve Spor. Nobel Yayınları. İstanbul.
8. Tekin, H. (1987). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme. 5. Bası. Meso Yayınevi. Ankara.
9. www.zihinselengelliler.com, 2005 Nisan.

S-031

ERKEK VOLEYBOLCULARDA GLİSEROL HİPERHİDRASYONUNUN VÜCUT SIVILARINA ETKİSİ

MEHMET PENSE*, ÖZGE PALA*, HÜSREV TURNAGÖL*

* Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu

ÖZET

Bu çalışmanın amacı; Erkek voleybolcularda oluşturulacak olan gliserol hiperhidrasyonunun vücut sıvılarına etkisini incelemektir. Araştırmaya erkek voleybol A takımlarında yer alan 13 sporcu katılmıştır. Araştırmada gliserolun egzersiz süresince sporcularda etki edebileceği düşünülen fizyolojik parametrelerden; Kalp atım hızı (KAH), idrar osmolalitesi (İos), toplam vücut suyu (TBW) ve vücut iç ısı (Vİİ) ölçülmüştür. Suplementler;

Gliserol Solüsyon Grubuna : 1. 0 gr/kgVA gliserol + 20 ml/kgVA su

Sadece Su Grubuna (Plasebo): Sakarin eklenmiş 20 ml/kgVA su verilmiştir.

Çalışma double-blind, cross-over şeklinde yapılmış ve ölçümler suplement alımı öncesi, suplement alımı sonrası ve test bitiminden hemen sonra yapılmıştır. Belirlenen miktarlardaki supplementler verildikten sonra 60 dakika hiperhidrate duruma gelmeleri beklenmiş ve bu süre sonunda kapalı bir salonda, belirlenmiş hızlarda (8, 10, 11, 12, 13, 14, 15 km/s) 3 dk koşuturup, 1 dk dinlendirilerek gidiş-dönüşlü 20m MMK protokolü uygulanmıştır. Düzenli antrenman yapan erkek voleybolcularda egzersizden önce verilen gliserol supplementinin, su supplementiyle karşılaştırıldığında performansı etkileyecek olan; KAH, TBW, İOsm ve Vİİ değerleri aralarında anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır.

Sonuç Olarak; Erkek voleybolcularda oluşturulan gliserol hiperhidrasyonunun 20 metre MMK testinde vücut sıvılarına bir etkisinin olmadığı gözlenmiştir. Bir etkinin bulunmaması sebepleri arasında da sporcuların araştırmaya başlamadan önce aynı hidrate durumda olmadıkları, hatta bazı sporcuların dehidrate sayılabilecek durumda çalışmaya katılmalarından dolayı olduğu düşünülmektedir. Bununla beraber çalışmanın daha kontrollü bir şekilde dizayn edilmesi ve verilen gliserol dozajının olabilecek sınırlar içerisinde yükseltilmesi, ileride konunun daha iyi aydınlatılmasına ışık tutabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Gliserol, hiperhidrasyon, KAH, TBW.

GİRİŞ

Günümüzde voleybol, tüm dünyada hızla gelişmekte ve kitleleri ardından sürükleyen bir takım sporu olarak önem kazanmaktadır. Avrupa Şampiyonası öncesinde Türkiye Bayan A Milli takımı oyuncularını üzerinde yapılan yayınlanmamış bir araştırma ölçüm sonuçlarına göre, Dünya voleybolunun seviyesine erişemememizdeki en önemli etkenin, tüm sporcularda görülen aşırı su kaybı olduğu yorumu yapılmaktadır. American Collage of Sports Medicine (ACSM) antrenmanlar sırasında vücudun su kaybını önlemek için, atletlerin antrenmanlar sırasında terleme yoluyla kaybettikleri su miktarı kadar su almaları gerektiğini hatta izin verildiği miktardan daha üst seviyede su almaları gerektiğini önermiştir. 25 C⁰ ile 35 C⁰ arasındaki sıcaklıklarda normal su kaybı 1 litre/ saattir (Goulet 2001).

Dehidrasyon sporcuların kazanıp, kaybetmesinde rol oynayan hatta bazen yaşamsal riskler doğurabilen çok önemli bir sağlık riskidir. Dehidrasyona yol açacak durumlara maruz kalmadan önce gerçekleştirilen vücut hiperhidrasyonu genellikle hipohidrasyonun zarar verici etkilerine karşı potansiyel bir önlem olarak kabul edilmektedir. Oysa ki; su ya da karbonhidrat-elektrolit çözeltilerince tetiklenen hiperhidrasyonlar eklenen sıvının böbreklerde çabuk temizlenmesinden dolayı yalnızca anlıktır (Freund 1995; Lyons 1990; Riedesel 1987). Aksine tüketilen sıvıya gliserol eklemenin fazla sıvının böbrek-

ler tarafından dışarıya atılmasını geciktirerek, hiperhidrasyonu uzattığı ortaya çıkarılmıştır (Lyons 1990; Riedesel 1987). Gliserol hidroskobik bir maddedir. Bu sebeple havadaki suyu emmekte ve su tutucu bir özellik göstermektedir. Gliserol hidrojen bağıyla suya bağlanıp sıvı boşlukları arasında ozmotik hareket ile oranlı olarak dağıldığı ve toplam vücut suyunu (TBW) arttırdığı tespit edilmiştir (Freund 1995). Fazla gliserol vücuda alındığında total vücut sıvısı miktarında 250-666 ml artış görülür. Fazla alınan suyun aksine fazla alınan gliserolün antrenman yapma kapasitesini arttırmıştır (Goulet 2001).

METOD

Araştırma Gurubu: Bu çalışmada araştırma grubunu 18-30 yaş arası, Türkiye Voleybol birinci liginde bulunan Çankaya Belediyesi Spor Kulübünde oynayan ve antrene durumda olan gönüllü 13 erkek sporcu oluşturmuştur

Egzersiz Öncesi Suplementasyon Protokolü: Deneklere koşu testlerine başlamadan 90 dakika önce (hiperhidrasyon için) suplamentler aşağıdaki miktarlarda verilmiştir:

Gliserol Solüsyon Grubu: 1.0 gr/kgVA gliserol + 20 ml/kgVA su

Sadece Su Grubu (Plasebo) : 20 ml/kgVA Sakarin eklenmiş su.

Ölçüm protokolü:

Birinci Ölçüm: Deneklerin tümüne suplamentler verilmeden önce, idrarlarını yapmaları istendi ve tüm değerler ölçülüp kaydedildi. Miktarları ayarlanan suplamentler deneklere içmeleri için verildi. Deneklere verilen suplamentler 3 eşit miktara bölündü ve her ½ saatte bu suplamanti içmeleri söylendi.

İkinci Ölçüm: Deneklerin tamamının verilen suplamentleri 1.5 saatte içmelerinden sonra, Egzersiz testine başlamadan önce tekrar idrarlarını yapmaları istendi ve İO, KAH, VİI ve TBW değerleri 2. kez ölçülüp kaydedildi. Kapalı spor salonunda hazırlanmış olan 20 metre MMK'de denekler dört ayrı kulvarda koşturularak test protokolü uygulandı. Test denekler yorgunluğun en üst seviyesine gelip bırakmalarına kadar devam etti.

Üçüncü Ölçüm: 20m. MMK bittikten hemen sonra denekler üçüncü kez idrarlarını yaptılar. Ve İO, KAH, VİI ve TBW değerleri 3. kez ölçülüp kaydedildi.

Verilen Toplanması: Ölçümler 14. 00 ve 17. 00 arasında toplanmıştır.

20 m. Gidiş-Gelişli Mekik Protokolü (MMK): 20m. Mekik koşusu bir PROSPORT TİMER ESC. 1000 (Tümer) sport test Timer'den verilen ses sinyalleri ile ayarlanmıştır. Ayrıca mesafeyi ayarlamak için metre ve plastik kukalar kullanılmıştır

Kalp Atım Hızları (KAH) Ölçümleri: Kalp atım hızı, göğüs etrafına bağlı bir verici ile ön kola bağlı bir alıcı saatle (POLAR, Finland) kaydedilmiştir.

Deneklerin KAH ölçümleri; Suplement maddelerin verilmesinden hemen önce, 1.5 saat sonra ve egzersiz bitiminden hemen sonra gerçekleştirilmiştir.

Total Vücut Sıvıları (TBW) Ölçümleri: Deneklerin TBW ölçümleri TANİTE 401 A, Japan ile ölçülmüştür.

Deneklerin TBW ölçümleri; Suplement maddelerin verilmesinden hemen önce, 1,5 saat sonra ve egzersiz bitiminden hemen sonra gerçekleştirilmiştir.

Vücut Sıcaklıkları Ölçümleri: Deneklerin VİI'ları sol kulak içinden BRAUN Theroscan 6 012 ile alınmıştır.

Kulak içi sıcaklığı; sol kulaktan, suplement maddelerin verilmesinden hemen önce, 1.5 saat sonra, egzersiz bitiminden hemen sonra ölçülmüştür.

İdrar Osmolalite Ölçümleri: Deneklerin İO'leri REFRACTOMETRE ile ölçülmüştür

Osmolalite değerleri için idrar örneklemeleri; suplement maddelerin verilmesinden hemen önce, 1.5 saat sonra, egzersiz bitiminden hemen sonra ölçülmüştür.

Verilerin Analizi

Elde edilen verilerin tanımlayıcı istatistikleri, ortalama ve standart sapma (x,sd) hesaplandıktan sonra ölçüm sonuçları student-t testi ile incelenmiştir. Tüm istatistiksel işlemler SPSS 10. 0 Windows paket programında yapılmış ve 0. 05 anlamlılık düzeyi kullanılmıştır.

BULGULAR

KAH ölçümlerinin (atım/dak) tanımlayıcı istatistik ve t testi sonucu; Sıvı alımı öncesi (t= 847), sıvı alımı sonrası (t= 566) ve egzersiz sonrası (t= 161) gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p> 0. 05).

İOs (mOsm) ölçüm değerlerine uygulanan bağımsız gruplar t testi sonucu; Sıvı alımı öncesi (t = 2. 750) ve egzersiz sonrası (t = 2. 453) ölçüm değerlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmuş (p<0. 05), fakat sıvı alımı sonrası (t=1. 725) ölçüm değerlerinde anlamlı bir fark bulunamamıştır (p> 0. 05).

VİI (C°) ölçüm değerlerine uygulanan bağımsız gruplar t testi sonucu; Sıvı alımı öncesi (t=0. 068), sıvı alımı sonrası (t=-0. 338) ve egzersiz sonrası (t = -0. 363) ölçüm değerlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p> 0. 05).

TBW (Lt) ölçüm değerlerine uygulanan bağımsız gruplar t testi sonucu; Sıvı alımı öncesi (t=-0. 229), sıvı alımı sonrası (t=-0. 207) ve egzersiz sonrası (t = -0. 363) ölçüm değerlerinde gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır (p> 0. 05).

TARTIŞMA ve YORUM

Pozitif araştırma bulgularına göre gliserolün dayanıklılık performansını %20 oranında arttırdığı söylenebilir. Riedesel (1987) ilk defa gliserol solüsyonlu içeceklerin vücut suyunu arttırdığını tespit etmiştir. Latzka (1997), Montner (1996) ve Freund (1995) tarafından benzer bulgular rapor edilmiştir. Bu araştırmalar sonucunda alınan solüsyon miktarına ve zamanına bağlı olarak vücut suyunda yaklaşık 1 litre artış görülmüştür. Lyons'un (1990) yaptığı çalışmasında, gliserol solüsyonlu içeceklerin terleme oranına, vücut içi sıcaklığına ve kardiyovasküler fonksiyona etkisini incelemiştir. Sonuç olarak, gliserol gruplarında 500ml daha az idrar ve 700 ml daha fazla vücut suyu tespit edilmiş, gliserol gruplarında terleme oranı daha fazla ve vücut ısıları daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca kalp atım hızındaki düşüş anlamlı bulunamamıştır. Montner (1996) tarafından yapılan bir başka çalışma da ise karbonhidrat ve gliserol içeren solüsyonların dayanıklılık performansına etkisi incelenmiştir. Sonuç olarak vücut suyunda 100ml azalma, idrar volümünde 92ml azalma, kalp atım hızında düşme, dayanıklılık süresinde artma ve vücut ısılarında azalma tespit edilmiştir. Hitchins ve arkadaşları (1999), gliserol hiperhidrasyonunun dayanıklılık performansına etkisini incelemişlerdir. Sonucunda ise gliserol grubunun vücut suyu 600ml'den daha fazla bulunmuş, değişken yükü yapılan denemede gliserol grubunun performansında %5'lik bir artma görülmüş ve terleme oranında, vücut ısılarında ve KAH'da anlamlı farklılık bulunamamıştır.

Bu çalışmaların dışında negatif sonuçlar çıkan çalışmalarda yapılmıştır. American College of Sport Medicine, Denver'daki kongresinde (1996), gliserolün sportif performansa etkisinin olmadığını belirten iki çalışma yayınlanmıştır. Ancak bu çalışmaların birisinde egzersiz şiddeti yüksek dayanıklılık kapasitesine sahip sporcular için oldukça düşük bulunmuştur (Latzka, 1997). İkinci çalışmada (Sawka, 1997), seçilen egzersiz şiddetinin kısmen yüksek olmadığı söylenebilir. Bu çalışmada dayanıklılık süresinde artma tespit edilmiş ancak istatistiksel olarak anlamlı bulunamamıştır. egzersiz sırasında gliserol alımının kardiyovasküler fonksiyona ve vücut sıcaklığına etkisini inceledikleri bir diğer çalışmada KAH'da, VİI'da, terleme oranında değişme olmamıştır. Ayrıca bu testin sonucunda performans'ta bir artış görülmüştüğü de belirtilmiştir (Murray 1991). Çalışma sonucunda gliserol ile su karşılaştırıldığında performansı etkileyecek olan; KAH, TBW, İOs ve VİI anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlarla da oluşturulan gliserol hiperhidrasyonunun yarışma öncesi ve yarışma sırasında yeterli sıvı tüketmeyen sporcuların, hidrate durumda kalmalarını sağlayıcı olduğunu söyleyebiliriz. Fakat bu olumlu etkilerin belirlenmesine rağmen, performansla olumlu bir etki yapmadığı da gözlemlenmiştir. Sonuç olarak gliserolün performans etkisinin incelendiği çalışmalarda elde edilen farklı bulguların çalışmalardaki metodolojik farklılıklardan, egzersiz şiddetinden ve egzersiz ortamının ısı ve nem faktörle-

rinden kaynaklandığı düşünülebilir. Çalışmaların standart hale getirilmesine ve iyi kontrol edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır.

K AYNAKLAR

1. American College of Sports Medicine. (1996). Position stand: exercise and fluid replacement. *Med Sci Sports Exerc.* 28: i-vii.
2. Freund, B. J., Montain, S. J., Young, A. J., Sawka, M. N., Deluca, J. P., Pandolf, K. B., & Valeri, C. R. (1995). Glycerol hyperhydration: hormonal, fluid and vascular fluid responses. *J of Appl Physiol*, 79, 2069-2077.
3. Goulet, E. (2001). Effect of Glycerol Hyperhydration Before Exercise in Trained Triathletes on Endurance Performance and Cardiovascular and Thermoregulatory Responses.
4. Hitchins, S., Martin, D. T., Bruke, L., Yates, K., Fallon, K., Hahn, A., & Dobson, G. P., (1999). Glycerol hyperhydration improves cycle time trial performance in hot humid conditions. *Eur J Appl Physiol*, 80, 494-501.
5. Lyons, T. P., Riedesel, M. L., Meuli, L. E., Chick T. W., (1990). Effects of glycerol-induced hyperhydration prior to exercise in the heat on sweating and core temperature. *Med Sci Sports Exerc.* 22: 477-483.
6. Latzka, W. A., Sawka, M. N., Montain, S. J., Skrinar, G. S., Fielding, R. A., Mattot, R. P., & Pandolf, K. B. (1997). Hyperhydration: thermoregulatory effects during compensable exercise-heat stress. *J Appl Physiol*, 83, 860-866.
7. Montner, P., Stark, D. M., Riedesel, M. L., Murata, G., Robergs, R., Timms, M., Chick, T. W (1996). Pre-exercise glycerol hydration improves cycling endurance time. *Int J Sports Med.* 17: 27-33.
8. Murray, R. (1998). Rehydration strategies-balancing substrate, fluid, and electrolyte provision. *Int J Sports Med*, 19, s133-s135.
9. Riedesel, M. L., Aalen, D. Y., Peake, G. T., Al-Qattan K. (1987). Hyperhydration with glycerol solutions. *J Appl Physiol*. 63: 2262-2268.
10. Sawka, M. N., & Coyle, E. F. (1999). Influence of body water and blood volume on thermoregulation and exercise performance in the heat. *Exer Sport Sci Reviews*, 27, 167-217.

SEDANterLERDE GLİSEROL TAKVİYESİNİN PLAZMA ALDOSTERON DÜZEYLERİ ÜZERİNE ETKİSİ

PATLAR, S*; KESKİN E**;

*Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Konya.

**Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi Fizyoloji Anabilim Dalı, Konya.

e-mail: spatlar@selcuk.edu.tr

ÖZET

Bu çalışmanın amacı da sedanterlerde gliserol uygulamasının plazma aldosteron düzeylerini nasıl etkilediğini araştırmaktır.

Çalışma yaş ortalamaları 22. 82 ± 1. 49 yıl ve vücut ağırlığı ortalamaları 73. 96 ± 9. 16 kg olan ve Selçuk Üniversitesinin değişik fakültelerinde okuyan 20 sağlıklı erkek üzerinde gerçekleştirildi.

Denekler iki gruba (Sedanter grup (S), Gliserol takviyeli sedanter grup (GS) ayrıldı. Her iki gruptaki deneklere 20. günün sonunda 20m mekik koşu testi uygulandı. GS grubuna dahil olan deneklere 20 gün boyunca sabah saat 10. 00' da oral olarak 1. 2 g/kg dozunda gliserol takviyesi yapıldı. Bütün deneklerden egzersiz periyoduna ve gliserol takviyesine başlamadan önce kan örnekleri alındı. Ayrıca, 20 günlük gliserol takviyesinden sonra tüm deneklerden ikinci kan örnekleri alındı. 20. günün sonunda her iki gruba da belirtilen egzersiz testi uygulandı. Egzersiz testinin bitiminden hemen sonra üçüncü kan örnekleri alındı. Egzersizden 2 saat sonra dördüncü ve 24 saat sonra beşinci kan örnekleri alındı. Alınan kan örneklerinde belirlenen plazma aldosteron düzeyleri ölçüldü.

Her iki grubun aldosteron düzeyleri yapılan 5 ölçümde de birbirinden farklı değildi. Egzersizden hemen sonra hem GS, hem de S grubunun plazma aldosteron düzeyleri egzersiz öncesi değerlerden önemli şekilde yüksekti (p<0. 05). Egzersizden 2 saat sonra ölçülen aldosteron düzeyleri her iki grupta da egzersizden hemen sonraki aldosteron düzeylerine oranla anlamlı şekilde düşüktü (p<0. 01). Egzersizden 24 saat sonra ölçülen aldosteron düzeyleri egzersizden hemen sonra ve iki saat sonraki aldosteron düzeylerinden önemli şekilde düşüktü (p<0. 05).

Gerçekleştirilen çalışmanın sonuçları egzersizin aldosteron düzeylerini etkilemekle beraber, gliserol uygulamasının aynı parametre üzerinde önemli bir etkisinin olmadığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Gliserol, Aldosteron, Egzersiz

THE EFFECTS OF GLYCEROL SUPPLEMENT TESTED ON THE SEDENTARIES ON THE LEVELS OF PLASMA ALDOSTERON.

SUMMARY

A recent scientific research which aimed to explain the effects of the glycerol supplement on the levels of plasma aldosteron of sedentaries.

In the research, 20 students with an average age of 22. 82 ± 1. 49 year and an average weight of 73. 96 ± 9. 16 kg, who still study at the other faculties, were used as subjects.

Subjects were divided into two groups. They were as follows: 1. The group of sedentaries, 2. The group of sedentaries supplemented with glycerol,

The test of shuttle and run of 20 meters was applied to subjects in the groups S and GS at the and twenty days' time. Subjects of the groups S and GS were supplemented orally with the dose of 1. 2 g/kg of glycerol at ten o'clock every morning within the period of twenty days. At the same time, samples of blood were taken from all the

subjects before these tests. Besides, samples of blood were taken again after the tests. At the end of this period of time, the specified exercise tests were applied to two groups after the second blood test. After the exercise test, samples of blood were taken from the subjects the third time. Then, the samples of blood were taken from them two hours after the exercises the fourth time and also twenty four hours after the same exercises the fifth time again.

The levels of plasma aldosterone of the blood samples available were measured. In addition to that, the test of Wilcoxon Signed Ranks was used to determine the differences within every group.

Accordingly, it was clearly understood that the average submaximal exercises applied in this work had a profound ($P < 0.05$) effect on the levels of plasma aldosterone.

In the meantime, it can be said that the glycerol supplement applied together with this exercise protocol had no remarkable effect on the levels of plasma renin aldosterone at least by the sum used in the tests and in that limited period of time.

Key Words: Glycerol, Aldosterone, Exercise

GİRİŞ

Yeterli bir sıvı hacminin korunması kardiyovasküler sistemin normal aktivitesi için vazgeçilmez bir şarttır. Vücuttaki bu denge hormonal ve sinirsel mesajların işe karıştığı çok sayıda organ arasındaki etkileşimlerle sağlanır. Fiziksel stres gibi potansiyel olarak bu denge halini kronik ya da akut olarak değiştirebilen etkenler çeşitli homeostatik mekanizmaları harekete geçirirler.

İnsanlarda egzersize karşı sıvı-elektrolit dengenin ve kardiyovasküler aktivitenin adaptasyonu gibi fizyolojik cevabın düzenlenmesinde ANP (Atrial Natriüretik Peptit), digoksin, ADH (Antidiüretik Hormon) gibi ilgili birçok madde rol almakla birlikte birincil rolü renin-anjiyotensin-aldosterone (RAA) sistemi oynar. RAA sistemi, özellikle sıvı-elektrolit dengesinin, kan volümünün ve arter kan basıncının düzenlenmesinde ve fizyolojik düzeylerde devamının sağlanmasında temel görev üstlenir. Çevresel değişikliklerin çeşitliliği, egzersiz protokolü ve farklı deneklerin özelliklerinden dolayı, egzersize bağlı hormonal ve vasküler volüm değişikliklerini yorumlamak oldukça zordur.

Plazma hacminin artırılması ve egzersizin uzun süre devam ettirilebilmesi için sporculara, oral yada intravenöz yolla gliserol, dekstran vb. gibi ajanlar verilmektedir. Bu konu ile ilgili de birçok literatüre rastlanmaktadır. Yapılan çalışmalarda, sporculara rastgele yöntemle gliserol yüklemesi yapılarak sporcuların performansının daha fazla arttığı bildirilmektedir.

Coutts ve ark (2002) tarafından 3 bayan ve 7 erkek elit atlet üzerindeki yapılan çalışmada, sporculara rastgele yöntemle gliserol ve karbonhidrat yüklemesi yapılmış ve gliserol yüklemesi yapılan atletlerin olimpiyatlardaki performansının daha fazla arttığı gözlenmiştir.

Murray ve ark (1991), egzersiz sırasında gliserol tatbik edilmesinin kardiyovasküler ve termoregülatör sisteme olumlu bir etki yapabileceğini kaydederek, ozmotik olarak aktif bir madde olan gliserolün oral olarak verilmesinden sonra vücut suyunun dağıtılmasında önemli etkisinin olduğunu, hepatik ve renal metabolizma sayesinde intravasküler aralıktan yavaş olarak uzaklaştırıldığını bildirmektedirler.

Ayrıca gliserol uygulamasının plazma ozmolaritesini artırdığını, idrar volümünü azalttığını ve plazma volümünü genişlettiğini ifade eden araştırmacılar (Murray ve ark 1991), egzersizden önce verilen gliserolün egzersiz sırasında iç ısının azaltılmasında ve terleme hızının artmasında önemli etkilerinin olduğunu vurgulamaktadırlar (Murray ve ark 1991).

Literatürlerde gliserol takviyesinin plazma renin düzeyleri üzerine ne tür etkilerinin olduğu yönünde çok fazla literatüre rastlanamamış olması, bizi bu çalışmayı yapmaya sevk etmiştir.

MATERYAL ve METOT

Materyal

Çalışma, yaş ortalamaları 22.82 ± 1.49 yıl ve vücut ağırlığı ortalamaları 73.96 ± 9.16 kg olan Selçuk Üniversitesi'nin değişik fakültelerinde okuyan ve aktif egzersiz yapmayan 20 sağlıklı erkek öğrenci üzerinde gerçekleştirildi. Gruplar:

1. Grup: Sedanter grup; S (n: 10),
2. Grup: Gliserol takviyeli sedanter grup; GS (n: 10) olarak düzenlenmiştir.

Metot

Denekler iki gruba (Sedanter grup (S), Gliserol takviyeli sedanter grup (GS) ayrıldı. Her iki gruptaki deneklere 20. günün sonunda 20m mekik koşu testi uygulandı. GS grubuna dahil olan deneklere 20 gün boyunca sabah saat 10.00' da oral olarak 1.2 g/kg dozunda gliserol takviyesi yapıldı. Bütün deneklerden egzersiz periyoduna ve gliserol takviyesine başlamadan önce kan örnekleri alındı. Ayrıca, 20 günlük gliserol takviyesinden sonra tüm deneklerden ikinci kan örnekleri alındı. 20. günün sonunda her iki gruba da belirtilen egzersiz testi uygulandı. Egzersiz testinin bitiminden hemen sonra üçüncü kan örnekleri alındı. Egzersizden 2 saat sonra dördüncü ve 24 saat sonra beşinci kan örnekleri alındı. Alınan kan örneklerinde belirlenen plazma aldosteron düzeyleri ölçüldü.

Selçuk Üniversitesi Tıp Fakültesi Biyokimya laboratuvarında, dirsek venasından usulüne uygun olarak yeterli miktarlarda alınan kan örnekleri Ethylenediaminetetraacetic asit (EDTA) içeren tüplere aktararak 15 dakikalığına 4°C derecede 3500rpm'de hemen santrifüj edilerek plazmaları elde edildi. Plazma örneklerinden; plazma aldosteron düzeyleri Irma marka DSL-8600 Active Aldosterone kiti kullanılarak radioimmünassay yöntemiyle S. Ü. Tıp Fakültesi Biyokimya Laboratuvarındaki Gama Counterla belirlendi.

Ölçüm zamanlamaları ve kısaltmaları

1. Örneklem zamanı: Takviye öncesi 0 değeri; OD
2. Örneklem zamanı: Takviye sonrası 20. gün; TS
3. Örneklem zamanı: Egzersizden hemen sonra; ES
4. Örneklem zamanı: Egzersizden 2 saat sonra; E2S
5. Örneklem zamanı: Egzersizden 24 saat sonra; E24S.

Egzersiz testi

Her iki gruba da yaptırılan bu testin amacı, sporcularda yorgunluk meydana getirmektir. Bu amaçla uygulanan 20 m mekik koşu testi çok aşamalı bir test olup, ilk aşaması ısınma temposundadır. Denekler 20 m'lik mesafeyi gidiş-dönüş olarak koştular. Koşu hızı belli aralıklarla sinyal sesi veren bir teyp ile denetlendi. Denekler birinci duyduğu sinyal sesinde koşusuna başladı ve ikinci sinyal sesine kadar diğer çizgiye ulaştı. İkinci sinyal sesini duyduğunda ise tekrar geri dönerek başlangıç çizgisine döndü ve bu koşu sinyalleri devam etti. Denekler sinyali duyduğunda ikinci sinyalde pistin diğer ucunda olacak şekilde temposunu kendileri ayarladı. Başta yavaş olan hız her 10 saniyede bir giderek arttı. Denek bir sinyal sesini kaçırıp ikincisine yetişir ise teste devam etti. Eğer denek iki sinyali üst üste kaçırırsa test sona erdirildi (Tamer 2000). Bu yolla test sonunda deneklerde yorgunluk meydana getirildi.

İstatistik Analizler

Elde edilecek verilerin istatistik analizlerin yapılmasında SPSS paket programı kullanıldı. Tüm deneklerin ölçülen parametrelerinin ortalama değerleri ve standart hataları hesaplandı.

Gruplar arasındaki farklılıkların önem kontrolünde Normal 't' testi kullanıldı. Grup içi farklılıkların tespitinde ise Wilcoxon Signed Ranks testi kullanıldı (Özdamar 1997).

BULGULAR

1. Gruplardan elde edilen plazma aldosteron düzeylerine ait değerler tablo 1 ve grafik 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1. Gruplardaki Plazma Aldosteron Düzeyleri (n=10)

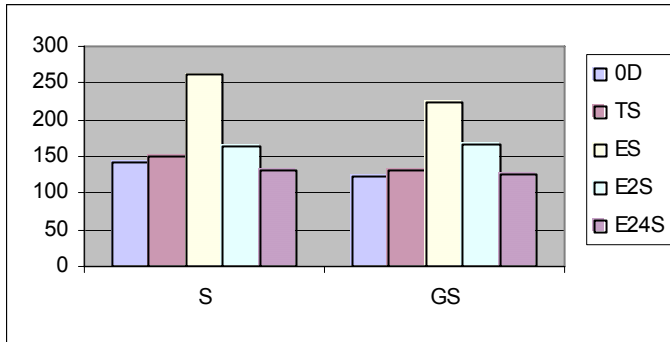
ALDO (pg/ml)	OD	TS	ES	E2S	E24S
Gruplar	Mean±SD	Mean±SD	Mean±SD	Mean±SD	Mean±SD
S	141. 32±17. 06 A c	148. 78±18. 62 bc	260. 51±70. 25 a	162. 33±23. 48 B b	130. 40±5. 39 c
GS	122. 21±22. 02 ABc	129. 59±26. 90 bc	224. 11±57. 70 a	166. 67±34. 28 B b	126. 09±19. 14 c

S: Sedanter Grup, GS: Gliserol Takviyeli Sedanter Grup

OD: 0 Değeri, TS: Takviye Sonrası 20. gün, ES: Egzersizden hemen sonra, E2S: Egzersizden 2 saat sonra, E24S: Egzersizden 24 saat sonra

ABC: Aynı sütunda farklı harf taşıyan gruplar arası ortalama değerler arasındaki farklılık önemlidir (P<0. 05).

abcd: Aynı satırda farklı harf taşıyan aynı grubun ortalama değerleri arasındaki farklılık önemlidir (P<0. 05).

Grafik 1. Aldosteron Düzeyinin Gruplar Arası ve Grup İçi Ortalamaları (pg/ml).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Plazma volüm artışını sağladığı ileri sürülen gliserol'ün oral olarak verilmesinden sonra, vücut sıvısının dağılımındaki etkisi ile hepatic ve renal metabolizmayı etkilediği (Murray ve ark 1991), buna bağlı olarak düzenli egzersiz yapan sporcular ve sedanterlerin renin-anjiyotensin-aldosteron sisteminde ve bazı hematolojik parametrelerde önemli değişiklikler meydana getirebileceği bildirilmektedir (Reitjens ve ark 2002). Nitekim bu araştırmada konu ile ilgili bildirimlerden yola çıkarak sedanterlerde oral olarak verilen gliserol'ün plazma aldosteron düzeyleri üzerine etkileri incelendi.

Plazma aldosteron düzeyleri bakımından, S ve GS gruplarının TS zamanlaması değerlerinin OD zamanlamasına göre farklılık göstermediği, ES zamanlamasında her iki grupta anlamlı bir artış olduğu, E2S zamanlamasında aynı gruplarda plazma aldosteron düzeylerinin önemli oranda düştüğü (P<0. 05), bu düşüşün E24S zamanlamasında yapılan ölçümde önemli (P<0. 05) olarak devam ettiği belirlendi.

Aynı örnekleme zamanları dikkate alınarak gruplararası değerler incelendiğinde (tablo 1), S ve GS gruplarının plazma aldosteron düzeylerinin birbirinden farklılık olduğu dikkati çekti. 20 günlük gliserol takviyesi ve egzersiz periyodu sonrası değerlere bakıldığında (tablo 1), gruplar arasında farklılığın olmadığı görüldü. E2S ve E24S zamanlama değerleri incelendiğinde (tablo 1), belirlenen plazma aldosteron düzeylerinin her iki grupta da istatistiki olarak farksız olduğu görüldü.

Çalışmada, gruplarda belirlenen plazma aldosteron düzeylerinin, insanlar için bildirilen plazma aldosteron düzeylerinin normal değişim sınırları içerisinde olduğu görüldü (Mannix ve ark 1990, Kinugawa ve ark 1997, Pastane ve ark 1996, Yılmaz 1999, Noyan 2000).

Egzersiz ve takviye periyodu sonu S ve GS gruplarında belirlenen aldosteron düzeylerinin farklı olmaması, gliserol takviyesinin plazma aldosteron düzeyini etkilemediği görüşünü aklı getirmektedir. Egzersiz testi uygulamasının hemen sonunda elde edilen plazma aldosteron değerlerinin her iki grupta bir önceki döneme göre önemli (P<0. 05) oranda artış göstermesi, egzersize bağlı plazma renin düzeyindeki artışa paralel olarak plazma aldosteron düzeyinin artışı şeklinde açıklanabilir. Nitekim, yapılan birçok çalışmada egzersiz uygulaması sonucu gerek sedanterlerde, gerekse antrenmanlı kişilerde plazma

aldosteron düzeylerinin egzersizle birlikte arttığı vurgulanmaktadır (Melin ve ark 1980, Mannix ve ark 1990, Freund ve ark 1991, Pastene ve ark 1996, Morgan ve ark 2004, Bocqueraz ve ark 2004).

Egzersiz sonrası plazma aldosteron düzeylerinin gruplararası (tablo 1) herhangi bir farklılık olmayacak şekilde belirlenmesi gliserol takviyesinin uygulanan egzersiz testi dahilinde plazma aldosteron düzeyini etkilemediğini ortaya koymaktadır. Bu bulgu gliserol takviyesinin plazma aldosteron düzeyini baskıladığı yönündeki çalışmalarla uyum göstermemektedir.

Yine çalışmada egzersizden 24 saat sonra belirlenen plazma aldosteron düzeylerinin başlangıç düzeylerine inmesi bu yönde yapılan çalışmalarda elde edilen bulgularla paralellik arz etmektedir (Williams ve ark 1979, Milledge ve ark 1982). Egzersiz sonrası gruplarda belirlenen plazma aldosteron düzeyindeki artış, egzersizin ihtiyacı gereği vasküler hacmi, kalp debisini, kas perfüzyonunu artırmaya yönelik sodyum ve su emilimini etkin kılma ile terlemeye bağlı sıvı-elektrolit kaybını en aza indirmeye yönelik fizyolojik mekanizmanın bir sonucu olarak değerlendirilmektedir (Günay ve Cicioğlu 2001, Guyton ve Hall 1996, Noyan 2000, Yılmaz 1999).

Egzersizden sonraki dönemlerde gruplarda gözlenen anlamlı (P<0. 05) düşüş ise dinlenme periyodu boyunca sıvı ve elektrolit alımına bağlı kompensasyon olaylarının sonucu olarak plazma aldosteron düzeylerindeki artışı baskılayan ve azaltan plazma elektrolit ve sıvı dengesi ile ozmotik basınçtaki düzelmelerin bir sonucudur (Aurell ve Vikgren 1971, Kozłowski ve ark 1973, Morgan ve ark 2004).

Sonuç olarak, bu çalışmada uygulanan akut orta şiddeteki ve submaksimal egzersizin plazma aldosteron düzeyleri üzerine önemli (P<0. 05) bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir. Bu egzersiz protokolü ile beraber uygulanan gliserol takviyesinin, en azından bu miktarda ve sürede plazma aldosteron düzeyleri üzerine önemli bir etkisinin olmadığı söylenebilir.

KAYNAKLAR

1. Aurell, M., Vikgren P., Plasma Renin Activity in Supine Muscular Exercise, J App Physiol, 31: 839-41, 1971.
2. Bocqueraz O, Koulmann N, Guigas B, Jimenez C and Melin B., Fluid-Regulatory Hormone Responses during Cycling Exercise in Acute Hypobaric Hypoxia, Medicine, Science in Sports, Exercise, 36, 10, 1730-1736, 2004.
3. Coutts A, Reaburn P, Mummery K and Holmes M., The effect of glycerol hyperhydration on olympic distance triathlon performance in high ambient temperatures, Int. J. Sport Nutr. Exerc. Metab, 12, 1, 105-19, 2002.
4. Freund BJ, Shizuru EM, Hashiro GM and Claybaugh JR., Hormonal, electrolyte and renal responses to exercise are intensity dependent, J. Appl. Physiol, 70, 2, 900-906, 1991.
5. Guyton MD, Hall JE., Textbook of Medical Physiology, Tıbbi Fizyoloji, (Çev: Çavuşoğlu H), 9. Baskı, Yüce Yayınları, Alemdar Ofset, İstanbul, 1996.
6. Günay M, Cicioğlu İ., Spor Fizyolojisi, Gazi Kitabevi, Baran ofset, 1. baskı, Ankara, 2001.

7. Kinugawa T, Ogino K, Miyakoda H, Saitoh M, Hisatome I, Fujimoto Y, Yoshida A, Shigemasa C and Sato R., Responses of Catecholamines, Renin-Angiotensin System, and Atrial Natriuretic Peptide to Exercise in Untrained Men and Women. *Gen. Pharmac.* 28, 2, 225-228, 1997.

8. Kozłowski S, Brzezinska Z, Nazar K, Kowalski W and Franczyk M., Plasma Catecholamines During Sustained Isometric Exercise, *Clin Sci Mol Med*, 15, 723-31, 1973.

9. Mannix ET, Plange P, Aronof GR, Manfredi F and Farber MO., Atrial natriuretic peptide and the renin-aldosterone axis during exercise in man. *Med Sci Sports Exerc*, 22, 6, 785-9, 1990.

10. Melin B, Eclache JP, Geelen G, et al., Plasma AVP, Neurophysin, Renin Activity and Aldosterone During Submaximal Exercise Performed Until Exhaustion in Trained and Untrained Man, *Eur J Appl Physiol*, 44, 141-51, 1980.

11. Milledge JS, Bryson EI, Catlev DM et al., Sodium Balance, Fluid Homeostasis and The Renin Aldosterone System During The Prolonged Exercise of Hill Walking, *Clin Sci*, 62, 595-604, 1982.

12. Morgan RM, Patterson MJ and Nimmo A., Acute effects of dehydration on sweat composition in men during prolonged exercise in the heat. *The American College of Sports Medicine*, 182, 37, 2004.

13. Murray R, Eddy DE, Paul GL, Seifert JG and Halaby GA., Physiological responses to glycerol ingestion during exercise. *Am. Physiological Soc.*, 1, 144-149, 1991.

14. Noyan A., Yaşamda ve Hekimlikte Fizyoloji, 12. Baskı, Meteksan An. Şir, Ankara, 2000.

15. Özdamar K., Paket Programları ile İstatistiksel Veri Analizi, Anadolu Üniv Yayınları, No. 1001, Eskişehir, 1997.

16. Pastene J, Germain M, Allevard AM, Gharib C and Lacour JR., Water balance during and after marathon running. *Eur J Appl Physiol Occup Physiol*, 73, 1-2, 49-55, 1996.

17. Rietjens GJ, Kuipers H, Hartgens F and Keizer HA., Red blood cell profile of elite olympic distance triathletes. A three-year follow-up. *Int. J. Sports Med*, 23, 6, 391-6, 2002.

18. Tamer K., Sporda Fiziksel-Fizyolojik Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi. Bağırhan Yayınevi, Kültür Matb, Ankara, 2000.

19. Williams ES, Ward MP, Milledge JS, Withey WR, Older MWJ and Forsling ML., Effect of The Exercise of Seven Consecutive Days Hill-Walking on Fluid Homeostasis, *Clin Sci*, 56, 305-16, 1979.

20. Yılmaz B., Hormonlar ve Üreme Fizyolojisi, Feryal Matbaa, 1. Basım, 247-371, Ankara, 1999.

S-033

İNSAN UYGARLIĞINI BEKLEYEN İKİ TEHLİKE: HİPOKİNETİK YAŞAM ŞEKLİ VE KÜRESEL ISINMA

KUTER, M. *;

*İKAGEM/İnsan Kaynakları Araştırma Geliştirme ve Eğitim Merkezi

GİRİŞ

İnsanoğlunun içinde yaşadığı evrenin yaşı hep tartışma konusu olmuştur. Avrupalı fizikçiler Thielemann, Metzinger ve Klapdor 1983'te ilk süpernovaların 16. 8-22. 8 milyar yıl aralığında oluştuğunu söylediler. Sonra 1987 'de William Fowler, bu bulgunun 3 milyar yıl ile 9 milyar yıl arasında azaltılması gerektiğini söyledi. Daha sonra ise Thielemann ve Cowan ile Truran yeniden 12. 4-14. 7 milyar yıl aralığına ulaştılar. Bunlardan sonra Amerikalı fizikçi Donald Clayton, 12 milyar yıl ile 20 milyar yıl geniş aralığını ileri sürdü. Ama fizikçiler sonuçta Hubble sabitinden hareketle içinde yaşadığımız evrenin 16 milyar yaşında olabileceğini tahmin ettiler. Genel kabulü bu tahmin gördü. Bu noktadan yola çıktığımızda güneş sistemimizin 5-5. 5 milyar ve dünyamızın da yaklaşık 4. 5 milyar yaşında olduğu tahmin ediliyor. Dünyamızda insansı canlıların (*Ramapithecine*) yaklaşık 20 milyon yıldır yaşadığı tahmin edilmekte. (6,16,17,18,20,26,27,31). İnsanın konuşma yeteneğini kazanalı (*homo sapiens sapiens*) ise yaklaşık 30-40 bin yıl olduğu tahmin ediliyor. (21)

Bu süreçte insanoğlunun genel üretimdeki fiziksel aktivitesi 18. yüzyılda sanayi devrimi öncesi %90'nın üzerindeydi. Günümüzde ise bu oran gelişmiş ülkelerde %20' lerin çok altına düştü. Bilindiği gibi insan vücudu evrimini ilk çağların güç doğa koşulları içinde tamamladı. O zamanın insanı çok güçlü bir fiziksel yapıya sahipti. Tüm kasları büyük bir gelişim göstermişti. Genel olarak daha güçlü, daha hızlı, daha dayanıklıydı. Sürekli bir hareketler dizisi içerisindeydi, insanlar. (19,23)

Bu gelişim sürecinde ilk kırılma noktası 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren sanayi devrimi ile yaşandı. O döneme kadar genel üretimde yoğun olarak fiziksel etkinlik ve de sağlıklı bir çevre söz konusuydu. Sanayi devrimi sonrası genel üretimdeki insanın emek yoğun etkinliği 18. yüzyılın ikinci yarısından sonra günümüze kadar süratle azalmaya başladı ve onun yerini otomasyon ve mekanizasyon aldı. (19,23,30)

Yirminci yüzyılın başında ortalama insan ömrü 50 yaşın altındaydı. Yirminci yüzyılın başından sonra süratle insanoğlunun ortalama yaşam süresi artmaya başladı. Günümüzde WHO verilerine göre ortalama yaşam süresinin en uzun olduğu ülke 81. 4 yıl ile Japonya'dır. (Erkekler 77. 9 yıl, kadınlar 84. 7 yıl) Japonya'yı İsviçre ve San Marino izlemektedir. Ülkemiz ise ortalama 69 yıl ile (erkeklerde 67 yıl, kadınlarda 71. 2 yıl) 72. sıradadır. (35) Yaşam süresinin uzamasındaki bu gelişmeye rağmen 1960'lı yılların başında ölüm nedenleri incelendiğinde kalp damar hastalıklarının yüzde 55 gibi yüksek bir oranda olduğu belirlendi. Bu konu incelendiğinde temel nedenlerden birinin hareketsiz yaşam şekli olduğu saptandı. (23,19)

Ayrıca sanayi devrimi ile birlikte fosil yakıtların endüstri ve ısınma amaçlı yoğun olarak kullanımı söz konusu oldu. Bu da beraberinde dünya atmosferine yoğun olarak salınan CO₂'i getirdi. Diğer taraftan insanların atıklarının gerektiği gibi depolanmaması metan gazı yayılımını arttırmaktadır. CO₂'nin ve metanın tutucu özelliğine bağlı olarak; atmosferde CO₂ ve metan gazının artışı sonuçta bir sera etkisinin doğmasına neden oldu. Ve küresel ısınma adını verdiğimiz olay ile karşılaştık. Sanayi devrimi sonrası son 200 yılda salınan CO₂ oranı, dünyanın varoluşundan sanayi devrimine kadarki süreçte atmosfere salınan CO₂ oranının yüzde 25'inden daha fazla oldu. (15,29)

I. HAREKET AZLIĞININ ZARARLARI

Hareket azlığı nedeniyle kalp-damar sistemi zayıflamakta, kaslar atrofiye (zayıflamaya) uğramakta, eklemlerin fleksibilitesi (esnekliği) azalmakta, postür bozuklukları, kireçlenmeler, yüksek tansiyon, şeker

hastalıkları, şişmanlık gibi rahatsızlıklarda hareketsiz yaşam şekliinden oluşmaktadır. (1,2,3,5,10,11,12,13,14,19,23,25,33,34,35,36,37)

Amerika' da yapılan 1960'lı yıllara ait istatistiklerde ölümlerin %55' inin kalp-damar rahatsızlıklarından olduğu görüldü. Bu hastalıkların tedavisi için yılda milyonlarca dolar harcanmaktadır. (19,23) Yine Amerika'da sağlıklı yaşam konusunda yapılan çalışmalar sonucu CDC (Center for Disease Control) verilerine göre bu oran % 28. 5'a düşmüştür. (35) Ülkemizde ise Devlet İstatistik Enstitüsü'nün verilerine göre bu oran yüzde 39. 5. (32)

Yunanlı bilgin Hipokrat yıllar önce "Eğer biz her ferde, ne çok az, ne de çok fazla, doğru miktarda gıda ve hareket (spor) verebilseydik sağlık için en güvenli yolu bulurduk. " Ünlü Türk alimi İbn-i Sina da "sağlığı korumanın üç temel prensibi vardır; hareket (spor), gıda ve uyku" diyerek sağlıklı yaşamın ana hatlarını belirtmiştir. (22,35)

Dünyada Sağlıklı Yaşam Çalışmaları

Wisconsin Üniversitesi (ABD) Biyodinamik Laboratuvarlarında 1967 yılında bir araştırma yapıldı. Araştırmanın konusu "Koroner damar hastalıklarından koruyucu egzersizler" di. Projenin başında ise spor fizyolojisi bilgini Prof. Dr. Bruno Balke vardır. Dünyadaki sağlık için spor konusunda yapılan ilk geniş kapsamlı bilimsel bu çalışmada bir de Türk bilim adamı Dr. Necmettin Erkan vardı. (11,12,13,19,23,35)

Araştırma önce üniversitenin 359 profesörü arasında yapıldı. Ve koroner damar hastalıklarına yakalanma olasılığı fazla olan, iki yada daha fazla risk gösteren 101 profesör seçtiler. Bu seçilenler 45-59 yaşları arasında, yavaş yaşantıları olan, ağır bilimsel çalışma ve araştırma yapmak zorunda kalan kişilerdi. Koroner damar hastalıklarında risk faktörleri olarak şunlar göz önüne alındı: " Yavaş yaşantı fiziksel güçsüzlük, yüksek düzeyde kolesterol bulgusu, hipertansiyon,yüksek kan-yağ düzeyi, aşırı şişmanlık, ağır sigara alışkanlığı, sorumluluk dolu bir iş yaşantısı, EKG' de şüpheli bulgular". (11,12,13,19,23,35) Bu 101 profesör iki deney, bir de kontrol grubuna ayrıldılar. İlk grup yürü-koş grubuydu. İkinci gruba sportif oyunlar oynatıldı. Son grup ise kontrol grubuydu. Her 3 grupta her 3 ayda bir muayeneden geçiriliyorlardı. Sonuçta bu orta yaşların oluşturduğu gruplarda şaşırtıcı bulgulara rastlandı. İlk iki deneysel gruptaki profesörler kilo kaybetmeye ve 2-2. 5 ayda normal fiziksel görünüm almaya başladılar. Altı ay sonunda fazla kilolu kimse kalmamıştı. Kalp ve damar hastalıklarında önemli bir tehlike nedeni olan hipertansiyonları kalmamıştı. EKG' lerinde önemsiz bazı anormallikler olan profesörlerin bu anormalliklerinin tamamen ortadan kalktığı gözlemlendi. Kan, kolesterol ve yağ düzenlerinde kişiden kişiye değişen değişiklikler görülmele beraber bunların normale doğru yavaş yavaş indiği görüldü. (11,12,13,19,23,35)

"Cooper testi"nin bulucusu Dr. Cooper 1968 yılında ABD hava kuvvetlerinde büyük bir araştırma yaptı. 10. 000 kadar kadro personelin katıldığı araştırma sonunda meşhur "Aerobic" programlarını yayınladı. Cooper' ın bu programları ABD Hava Kuvvetleri' nde 800 bin havacının katıldığı "Egzersiz yolu ile dinç kalma" programları haline geldiler. (7,8,9,11,12,13,19,23,35) Ülkemizde ise bu çalışmaların öncülüğünü Dr. Necmettin Erkan yapmıştır. (19,23,35)

II. KÜRESEL ISINMA

Güneşten yayılan ışınları dünyamızı çevreleyen atmosfer ile yer-küredeki canlı ve cansızlar soğururlar. Enerjisi azalan ve kızıl ötesi ışınlar olarak isimlendirilen ışınlar atmosfere geri dönerler. Fosil yakıt olarak adlandırıldığı kömür, petrol ve doğal gazın başlıca yanma ürünü karbondioksit ve karbonlu bileşiklerin anaerobik koşullarda bozunması ile oluşan metan kızıl ötesi ışınları soğurma özelliğine sahip moleküllerdir. Dolayısıyla atmosferde karbondioksit ve metan derişimi artışına bağlı olarak alt atmosferin ısısının yükselmesi küresel ısınmaya neden olmaktadır. Isınma ve endüstri amaçlı fosil yakıt tüketimi ile birlikte motorlu taşıt sayısının artışı karbondioksit yayılımını arttırmıştır yanı sıra, bilhassa kentlerde artan nüfus yeşil alanları azalttığından karbondioksitin etkisi daha belirgin gözlenmektedir.

Diğer taraftan insanların atıklarının gerektiği gibi depolanmaması metan gazı yayılımını artırmaktadır. (15,29) Sera gazları yaşamın oluşması için gereklidir. Ama şimdi doğaya salınan aşırı sera gazları, sera etkisini yoğunlaştırdı ve küresel ısınmaya neden oldu. Şu anda 0. 5-0. 7 derece arasında dünyanın ısısı artmış durumda. Buzul Ça-

ğı'ndan normal yaşama geçişteki global ısı değişikliği sadece bir derecedir. Şu anda özellikle Kuzey Kutbu'ndaki buzullarda çok ciddi erimeler var. Bu olay önümüzdeki on yıllarda 30-40 cm suların yükselmesini getirecek. Bu yükselme, sudaki ısı değişikliği ve su içindeki mevcut iklim değişikliklerine yol açan büyük akıntılar ekosistemi altüst edecek. (24) Sera gazlarından en önemlisi olan CO 2 fosil yakıtların başlıca yanma ürünüdür. Derişimi (yoğunluğu) 1760 yılında yani sanayi devrimi öncesi 280 ppm'di, günümüzde ise 350 ppm'e yükselmiştir. Sanayi devrimi sonrası ortaya çıkan " fosil yakıtların yoğun kullanımı, endüstri ve tarım ilaçlarının kullanımı ile" atmosfere salınan karbondioksit oranı, dünya tarihi boyunca atmosfere sağlanan karbondioksit oranından yüzde 25 daha fazla. Yani biz dünya tarihi boyunca kirlenmenin dörtte birini son iki yüzyılda yapmışız. (29)

Ayrıca tüm yukarıdaki olumsuzlukların dışında insanların kullandığı aşırı chloroflorokarbon gazı da ozon tabakasını deldi. Ve bu şekilde güneşten daha yoğun radyoaktif ışın almaktayız. Bu da bildiği gibi kanser hastalıklarına yol açmaktadır. BM yetkililerine göre bugüne kadar ozon tabakasında görülen en büyük delik güney yarı kürede Antarktika'nın üzerindedir. Bunun büyüklüğü ise 6. 2 milyon kilometrekaredir. Yani yaklaşık Avrupa kıtası kadardır. (15)

SONUÇ

Görüldüğü gibi insanoğlu dünya üzerinde kendi yarattığı uygarlığı, yine uygarlığın yan ürünleri olarak ortaya çıkan hareketsiz yaşam formu ve global ısınma ile ciddi biçimde tehdit eder hale gelmiştir. Bu noktada beden eğitimi ve spor uzmanları ile öğretmenlerimize önemli bir misyon düşmektedir. Özellikle çocukların gelişiminde bilindiği gibi fiziksel aktivite ve spor ile sağlanan katkı çok önemlidir. Çünkü çocuklarımız kendini hayatın merkezi olarak görme ve algılama döneminden, 6-10 yaş, dış denetime bağımlılık, "Öz disiplin geliştirme" dönemine geçiş yaşarlar. Bu dönem insan yaşamında "Kritik dönem" yaşam boyu değişmeyen "İz bırakma dönemi"dir. Model olmada öğretmenin ve antrenörün etkisi %58-67 dir. (28) Burada geniş bir sosyal çevreye geçiş yaşanır. Bu dönemde çocuğa, sorumluluk alma, işbirliği yaparak çalışma, kendini yönetme, zamanı iyi kullanma, kendine güvenme, planlı çalışma, sabırlı olma, yaptığı işten zevk alma, kendini ifade edebilme gibi becerileri kazandırma fırsatı vardır. Gençler açısından da 10-17 yaş soyut düşünmenin belirginleştiği, özgürlük, ahlak, erdemlilik, çevre bilinci gibi temel değerlerin ve estetik algının geliştiği dönemlerdir. (28) İşte bu iki kritik dönemde çocuk ve gençlerimizin doğru bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesinin ve de onlara sağlıklı ve doğru model olunması uygarlığının geleceği açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu noktada öğretmenlerimiz ve spor uzmanlarımız gerek hareketin önemi, gerek atıkların toplanımı, gerek su kaynaklarının doğru kullanımı, gerek ağaçlandırmanın önemi, gerek küresel ısınma sonucu ortaya çıkacak iklim değişikliği ve beraberindeki sağlık sorunları, gerekse ozon delici maddelerin kullanımı noktasında ortaya çıkan sağlık sorunları noktasında öncülük yapıp, doğru modeller oluşturmaları.

KAYNAKLAR

1. Akgün, N., Egzersiz Fizyolojisi, GSGM yayınları, Cilt I-II, 1989.
2. Açıkada, C., Ergen, E., Bilim ve Spor, Büro-Tek Ofset Mat, S. 164-168, 1990.
3. American Heart Association, An Older Person's Guide To Cardiovascular Health, Dallas, 1983.
4. Anderson, N. R., Betty, N. S., Deads Leading Causes for 2002, CDC, Natinonal Vital Statistics Reports, V. 53 N. 17, 07 Mart 2005.
5. Bengü, M., Sağlık için spor, Adam Yayıncılık, 1983.
6. Bilim Teknik, Şubat 1999.
7. Cooper, H. K., Aerobics, Bantam Boks, 1968.
8. Cooper, H. K., The New Aerobics, M Evans and Co, 1970.
9. Cooper H. K., Cooper M., Aerobics For Women, M Evans and Co, 1972.
10. Cordes, K., Ibrahim, H., Aplications in Recreation and Leisure, Mosby Publishing, S. 8-48, 1996.

11. Erkan, N., Herkese Sağlık ve Güzellik, Şafak Yayıncılık, 1976.
12. Erkan, N., Yaşam Boyu Spor, Altın Kitaplar, 1982.
13. Erkan, N., Yaşam Boyu Spor, Bağırhan Yayınevi, S. 6-24, 1998.
14. Gür, H., Küçüköğlü, S., Yaşlılık ve Fiziksel Aktivite, Roche Yayınları, S. 9, 1992.
15. Hamzaoğlu, E., Atmosferin Sera Etkisi ve Ozon Tabakasının İncelenmesi, Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Fizik Eğitimi Bölümü, İstanbul.
16. <http://www.minidev.com>
17. <http://www.ntvmsnbc.com/news/230229.asp>
18. <http://www.science.ankara.edu.tr>
19. <http://www.sporbilim.com>
20. <http://www.zamandayolculuk.com>
21. İzbul, Y., İnsanın İlk Dili Bir İşaret ya da Müzik Dili Olabilir mi? AÜDTCF Antropoloji Dergisi, 1985.
22. Kahya, E., (Çevirmen), İbn-i Sina El- Kanun Fi't- Tıbb (Birinci Kitap), Süleymaniye Kütüphanesi, Ankara, 1995.
23. Kuter, M., Spor ve Sağlık, Bursa Hakimiyet Matbaası, S. 1-15, 1989.
24. Kuter, M., Bursa Hakimiyet Gazetesi yazıları.
25. Kuter, M., Öztürk, F., 8 Haftalık Egzersizin 35-45 Yaş Arası Sedanterlerde Aerobik Güç ve Tansiyon Üzerine Etkisi, Spor Hekimliği Dergisi, Vol. 26, N. 3, Aralık 1991 S. 123-128.
26. Moore, P., Gezegenler Kılavuzu, TUBİTAK Yayınları, 1996.
27. New Scientist, 19-26 Aralık 1998, 2 Ocak 1999.
28. Olimpik Eğitim ve Spor Kültürü Ders Kitabı, TMOK Yayınları, 2004.
29. Özer, U., İklim Değişikliği İçin Evrensel Düşünmek ve Yerel Davranmak, Uludağ Üniversitesi Çevre Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi, Bursa, 2002
30. Tanilli, S., Uygarlık Tarihi. Alkım Yayınevi. II. Cilt, 1972
31. Taşlaman, C., Big Bang ve Tanrı. İstanbul Yayınevi. 2003
32. TCBDİE, İl ve İlçe Merkezlerinde Ölüm İstatistikleri, 2002.
33. Zorba, E., Herkes İçin Spor ve Fiziksel Uygunluk, Neyir Matbaası, Ankara, 1999.
34. Zorba, E., Fiziksel Uygunluk, Neyir Matbaası, Ankara, 2001.
35. Zorba, E., Kuter, M., Çağın Hareketsizlik Sorunu ve Aktif Yaşamın Kazandırdıkları, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği Meclis Toplantısı Fiziksel Aktivite ve Sağlıklı Yaşlanma Sempozyumu, 27-28 Nisan 2006, Eskişehir.
36. Zorba, E., Yaşam Boyu Spor, Marmara Yayıncılık, İstanbul, 2004.
37. Zorba, E., Vücut Yapısı Ölçüm Yöntemleri ve Şişmanlıkla Başa Çıkma, Morpa Yayıncılık, İstanbul, 2005.

S-034

ANTRENMANIN FUTBOLCULARDA ADRENOKORTİKOTROPİK HORMON, KORTİZOL DÜZEYİ VE LÖKOSİT FORMÜLÜ ÜZERİNE ETKİSİ

ALBAYRAK DİNÇER, C. * ; ÇİFTÇİ, S. * ; DEMİR, İ. G. * ; ŞEN, M. *

*Sakarya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

GİRİŞ

Egzersiz homeostazisi değiştirecek şekilde fiziksel stres oluşturur. Bu strese yanıt olarak da otonom sinir sistemi ve hipotalamik-hipofizer-adrenal aks homeostazisin düzenlenmesinde rol üstlenirler (16).

Egzersizde artan enerji gereksinimini karşılamak üzere glukagon, büyüme hormonu, kortizol, epinefrin ve norepinefrin gibi stres hormonlarının plazma konsantrasyonu yükselir (1, 7). ACTH, prolaktin, tiroid stimulan hormon gibi hipofizer hormonların plazma düzeyi de artar. Bu değişiklikler bazı endokrin hücrelerin salgılarını kontrol eder. Örneğin sempatoadrenal aktivite artışı insülin salınımını baskılayarak, renin-anjiyotensin, aldosteron-ADH sistemini uyarır, glukagon salınımını artırır. Egzersizden sonraki dönemde motor merkezlerden ve mekanoreseptörlerden merkezi sinir sistemine impuls akımının aniden kesilmesi ile artık nöroendokrin sistem uyarılmaz. Hormon konsantrasyonu bazal düzeye geri döner (1, 7, 12).

Adrenal korteks hormonu olan kortizolün egzersize verdiği cevap farklılık gösterir. Egzersizle değişen kortizol salınımı adenohipofiz kökenli adrenokortikotropik hormon (ACTH) düzeyine bağlıdır. Egzersiz kortikotropin salınımının güçlü uyarıcısıdır. %80 MaxVO₂ ile tükeninceye kadar koşan deneklerde 15-20 dakikada ACTH'nın istirahat düzeyinin 5 katına çıktığı gösterilmiştir. Egzersiz başladıktan yaklaşık 15 dakika sonra plazma kortizolü yükselir. Artmış plazma kortizolü glukagon ve kortekolaminlerden farklı olarak 90 dakika içinde metabolik değişikliklere neden olur. Kortizolün hücresel olayları etkileme mekanizması gecikmelidir (1, 7).

Glukagon ve kortekolaminler hücre membranında c-AMP yi stimüle eder. Kortizol yeni nükleer RNA ve protein sentezini uyarır. Sitoplazmadaki spesifik proteinler kortizolü hücre yüzeyinden nükleusa taşıır. Kortizolün nükleusa taşınması için gerekli süre nedeniyle metabolik etkileri gecikir. Kortizol glukoneogenezi sağlayan hepatik enzimlerin sentezine öncülük ederek karbonhidrat metabolizmasını etkiler. Kortizol aktivitesi glukagon ve kortekolaminlerle sinerjiktir. Kortizol ayrıca önemli bir glukoneojenik substrat olan alanin salınımını uyarır. Hem insülin bağımlı hem de insülin bağımsız yolları bloke ederek periferik dokuların glukoz kullanımını azaltır. Kortikotropin ve kortizol lipolizi uyarak plazma esterleşmemiş yağ asitlerini artırır ve böylece kaslara ilave enerji kaynağı sağlar (7, 12).

Kortizol ayrıca kandaki nötrofil ve lenfosit sayı ve aktivitesi üzerine de etkilidir (4, 6). Polimorfogranülositik nötrofiller enfeksiyon sırasında kandan, etkilenen dokuya geçerek mikropları öldürürler. Akut egzersiz sonrasında lökositoz görüldüğü bilinmektedir. Lökositozun nedeni olarak kemik iliğinden mobilizasyonun artması ve damarlardaki marjinsasyon havuzundan kana geçişin artması gibi farklı nedenler ileri sürülmektedir. Uzun süreli ağır egzersiz sonrası (%70-%85 MaxVO₂) tüm lökosit alt tiplerinde %50-100 artış olduğu, toparlanmanın 30. dakikasında başlangıç değerinin %30-60 altına düştüğü, 3 ila 6 saat düşük kaldığı bildirilmiştir. Egzersiz orta şiddette ise (%50 MaxVO₂) toparlanma döneminde lenfosit sayısı azalmaz (2, 18, 19, 22).

AMAÇ

Bu çalışma ile, haftada 5 gün düzenli olarak yoğun antrenman yapan futbolcularda antrenman öncesi ve antrenman sonrası ACTH, kortizol düzeyleri belirlenerek lökosit sayısı, nötrofil, lenfosit ve monosit oranları ile ilişkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır.

GEREÇ YÖNTEMLER

Çalışmaya yaşları 17. 2±1. 31, antrenman yaşları 5. 4±1. 89 yıl, BMI=21. 25±1. 69kg/m² olan 10 futbolcu gönüllü olarak katıldı. Denekler antrenörleri eşliğinde günlük antrenman programlarını uyguladılar.

Uygulanan antrenman programı: Futbolcular 10 dakika koşu, 10 dakika ısınma egzersizi, 10 dakika koşu, 10 dakika açma germe, 30 dakika teknik kondisyon çalışması, 20 dakika dar alanda çift kale maç, 5 dakika dinlenme koşusu, 10 dakika germe olmak üzere toplam 105 dakikalık antrenman programını antrenörleri eşliğinde uyguladılar.

Yöntemler Deneklerden antrenman öncesi ve sonrası venöz kan örnekleri alındı. Plazma ACTH düzeyleri RIA (Radioimmunoassay), kortizol düzeyleri Electro-chemiluminesans yöntemi ile, Lökosit sayısı, nötrofil, lenfosit ve monosit oranları 24 parametre hemogram analizörü ile, Laktik asit düzeyleri ise spektrofotometrik yöntem ile belirlendi. Antrenman öncesi ve sonrası istatistiksel karşılaştırmalar için Wilcoxon signed-Ranks test, korelasyonlar için ise Pearson korelasyon test kullanıldı.

BULGULAR

Deneklerin yaşları 17. 2±1. 31, antrenman yaşları 5. 4±1. 89 yıl, BMI=21. 25±1. 69kg/m², olarak belirlendi. ACTH egzersiz öncesi 61. 00±8. 90, egzersiz sonrası 73. 50±16. 86pg/ml (P=0. 007), Kortizol egzersiz öncesi 14. 51±4. 81µg/dl, egzersiz sonrası 14. 24±7. 80 (P>0. 05), Lökosit sayısı egzersiz öncesi 8. 81±1. 48, egzersiz sonrası 10. 01±2. 31, Nötrofil oranı egzersiz öncesi 69. 83±6. 12 egzersiz sonrası 72. 7±5. 28 (P=0. 036), lenfosit oranı egzersiz öncesi 23. 82±6. 34 egzersiz sonrası 20. 80±5. 39 (P>0. 005), Monosit oranı egzersiz öncesi 4. 38±1. 48, egzersiz sonrası 5. 05±4. 09 (P>0. 05) olarak ölçüldü. Deneklerin egzersiz öncesi laktik asit düzeyleri 1. 71±0. 81mmol/L iken egzersiz sonrası laktik asit düzeyleri 3. 16±2. 11 (P=0. 005) olarak belirlendi. Hematokrit değerleri ise egzersiz öncesi %42. 48±4. 31, egzersiz sonrası %41. 02±4. 67 (P=0. 012) idi.

Tablo. I. Deneklerin Yaş, Spor Yaşı, Vücut kitle indeksleri ve Maksimal Oksijen Tüketimleri

Yaş (yıl)	17. 2±1. 31
Spor Yaşı (yıl)	5. 4±1. 89
BMI (kg/m ²)	21. 25±1. 69
MaxVO ₂ (kg/ml)	49,95±4,95

Tablo. II. Deneklerin Çevre Ölçümleri

Omuz Çevresi	109,1±5,49
Kol Çevresi	25,4±1,57
Göğüs Çevresi	92,6±4,89
Bel Çevresi	78,7±3,86
Kalça Çevresi	97,75±16,15
Bacak Çevresi	36,2±1,82

Tablo. III. Egzersiz Öncesi ve Sonrası Nabız, Tansiyon, Laktik Asit ve Hematokrit Düzeyleri

	Egzersiz Öncesi	Egzersiz Sonrası	Anlamlılık
Nabız	68,3±7,54	172±8,41	P=0,005
Sistolik Kan Basıncı (mmHg)	115±4,71	143±10	P=0,007
Diastolik Kan Basıncı (mmHg)	75±4,71	74,5±5,27	P>0,05
Laktik Asit (mmol/L)	1,71±0,81	3,16±2,11	P=0,005
Hematokrit (%)	42,48±4,31	41,02±4,67	P=0. 012

Tablo. IV. Egzersiz Öncesi ve Sonrası Adrenokortikotropik Hormon ve Kortizol Düzeyleri

	Referans değerler	Egzersiz öncesi	Egzersiz sonrası	Anlamlılık
ACTH (pg/ml)	0. 00-100. 00	61. 00±8. 90	73. 50±16. 86	P=0,007
Kortizol (µg/dl)	Sabah 6.0-30. 0 Akşam 3.0-16. 0	14. 51±4. 81	14. 24±7. 80	P>0,05

Tablo. V. Egzersiz Öncesi ve Sonrası Lökosit Sayısı ve Lökosit Formülü

	Egzersiz Öncesi	Egzersiz Sonrası	Anlamlılık
Lökosit Sayısı	8,81±1,48	10,01±2,31	P>0,05
% Nötrofil	69,83±6,12	72,70±5,28	P=0,036
% Lenfosit	23,82±6,34	20,80±5,39	P>0,05
% Monosit	4,39±1,48	5,05±4,09	P>0,05

TARTIŞMA

Bu çalışmada antrene futbolcularda antrenman sonrasında plazma ACTH düzeyinin istatistiksel olarak anlamlı arttığı (P=0,007), kortizol düzeyinde ise anlamlı değişiklik olmadığı (P>0,05) gözlenmiştir. Egzersizde plazma kortizol düzeyi egzersizin süre ve yoğunluğuna bağlı olarak değişir (23). Kısa süreli yoğun egzersizde plazma kortizol düzeyi artmaya başlar ve egzersiz bittikten 20 dakika sonra en üst düzeye ulaşır. 60 dakikadan daha uzun süreli egzersizlerde kortizol düzeyi egzersiz boyunca düzenli artış gösterir ve egzersiz sonunda en üst düzeye ulaşır. Her iki tip egzersizde de plazma kortizol düzeyi yaklaşık 90 dakika yüksek kalır (11).

Bir çalışmada, normal antrenman rutinlerinde, her gün tekrarlanan uzun süreli egzersizlerde iyi antrene atletlerin hipotalamik CRH düzeylerinde kalıcı, kronik yükselme olduğu, bunun da bazal ACTH düzeyinde artışa sebebiyet verdiği gösterilmiştir (12). Diğer bir çalışmada da iyi antrene atletlerde kronik egzersizde adaptif değişiklik olarak orta dereceli kronik hiperkortizolizm görülebileceği belirtilmiştir (16). Akşam saatlerinde yapılan bu çalışmada egzersiz öncesi bazal ACTH ve Kortizol düzeylerinin normal referans değerlerinde olmasına rağmen, üst değere yakın oluşunu bu bilgiler desteklemektedir. Egzersiz sonrası Hematokrit değeri göz önünde tutulduğunda, hemakonsantrasyon olmadığı için, kan hormon düzeylerindeki değişiklik, yapılan antrenmana gerçek yanıtı yansıtmaktadır.

Yoğun izometrik egzersiz sonrasında hem antrene atletlerde hem de sedanterlerde laktik asit, ACTH ve kortizol düzeylerinin belirgin arttığı gösterilmiş ve plazma laktat düzeyi ile ACTH düzeyi arasında pozitif korelasyon gösterilmiştir (17).

Sedanterlerde %60-80 MaxVO₂ de yapılan kol ve bacak egzersizleri sonrasında plazma ACTH ve kortizol düzeyinin her iki egzersiz yoğunluğunda da benzer şekilde arttığı gösterilmiş ve küçük kas kitlesinin hipofizer-adrenal aks hormonlarını uyarmaya yeterli olduğunu belirtmişlerdir (15).

Kortizolün immün parametreler üzerindeki supresör etkisi bilinmektedir (18, 19, 20). Egzersizdeki yüksek plazma kortizol düzeyinin lenfosit sayı ve aktivasyonunu azaltması beklenmekle birlikte her zaman böyle olmamaktadır. Egzersizde kortizolün etkisi opiatlar gibi diğer faktörler tarafından değiştirilebilmektedir (8, 9, 10). Bu çalışmada egzersiz sonrası nötrofil yüzdesinde anlamlı artış (P=0,036) gözlenmiştir. Lenfosit sayısındaki egzersiz sonrası azalma ise istatistiksel olarak anlamlı bulunmadı (P>0,05).

Lökosit alt grup sayılarındaki değişikliklerin ortaya çıkış zamanları ve süreleri, egzersizin yol açtığı epinefrin ve kortizol konsantrasyonundaki değişimlerle ilişkilidir (13). Epinefrin ve kortizol konsantrasyonları egzersiz şiddetinin %60 MaxVO₂ üzerine çıkmasıyla artmaya başlamakta ve egzersiz şiddetinin en üst noktaya erişmesi ile pik yapmaktadır. Egzersizin bitiminden hemen sonra epinefrin konsantrasyonu egzersiz öncesi düzeyine düşmekte, oysa kortizol düzeyi 2 saat veya daha fazla yüksek kalabilmektedir. Serumdaki yüksek kortizol seviyesi etkili ve uzun süreli nötrofiliye neden olmaktadır. Bunun yanı sıra yüksek kortizol düzeyi lenfositlerin dolaşıma katılmasını engellediği gibi lenfositlerin kandan diğer kompartimanlara geçişini de kolaylaştırmaktadır. Diğer bir deyişle hızlı tempolu sporda epinefrin artışına bağlı olarak lenfosit sayısında geçici bir artış olmaktadır. Egzersizin bitmesiyle uzun süreli kortizol duruma hakim olmakta, lenfopeni ve nötrofili görülmektedir (1, 5, 7, 12).

Maraton sonrası plazma kortizol düzeyinin iki katına çıktığı, buna granülositoz ve lenfositozun eşlik ettiği gösterilmiştir (5, 7, 12). İyi antrene atletlerde kortizol düzeyi daha az yükselir ve egzersizle indüklenen lökositoz daha az görülür. Bu çalışma da anlamlı kortizol artışı ve lökositoz gözlenmemiştir.

Antrene olmayan bireylerde 10 dakikalık orta dereceli bisiklet egzersizinden 2 saat önce 60 mg prednizon verildiğinde özellikle T lenfositlerini etkileyerek egzersiz sırasındaki lenfositozu baskıladığı gösterilmiştir. Aynı tip egzersizden 5 saat önce aynı doz prednizon verildiğinde egzersiz sırasında hem T hem de B lenfositlerinin baskılandığı gösterilmiştir. Kortikosteroid verilmesi ve egzersizin başlaması arasında en az iki saatlik bir zaman bırakıldığında lenfositoz baskılanmaktadır (18, 19, 21, 25).

Kortikosteroidlerin lenfositlerin özellikle T lenfositlerinin dolaşıma girmesini engelleyerek damar içi ve damar dışı bölümler arasındaki lenfosit dağılımını değiştirdiği ileri sürülmektedir. Egzersiz sırasında artan katekolaminler, opiat peptidler gibi diğer immünomodülatör moleküllerin kortikosteroid supresyonunu kaldırdığı düşünülmektedir. Kortizol artışı granülositozu uyandırır (3, 11, 14, 24).

Sonuç olarak bu çalışma ile, uzun süreli submaksimal egzersizde plazma ACTH düzeyinin arttığı, kortizol düzeyinde ise anlamlı bir değişiklik olmadığı, egzersiz sonrasında nötrofil oranının arttığı, lökosit sayısı, lenfosit ve monosit oranlarında ise anlamlı değişiklik olmadığı belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

- 1) Astrand PO, Redahl K: Textbook of Work Physiology 2. Ed. Mc Raw Hill Comp. (1986)
- 2) Baum M, Liesen H, Ennepner J: Leucocytes, lymphocytes, activation parameters and cell adhesion molecules in middle-distance runners under different training conditions. Int-J-Sports-Med. Oct: 15 Suppl 3: 8122 (1994)
- 3) Brenner IK, Severs YD, Shek PN, Shephard RJ: Impact of heat exposure and moderate, intermittent exercises on cytolytic cells. Eur-J-Appl-Physiol. 74: 162 (1996)
- 4) Deuster PA, Zelazowska EB, Singh A, Sternberg EM, Expression of lymphocyte subsets after exercise and dexamethasone in high and low stress responder. Med. Sci. Sports Exerc. Dec; 31: 1799 (1999)
- 5) Elias A. N, Wilson A. F., Pandian M. R., Chune G., Utsumi A., Kayaleh R., Stone S. C. : Corticotrophin releasing hormones and gonadotropin secretion in physically active males after acute exercise. Eur. J. Appl. Physiol. 62: 171 (1991)
- 6) Ferry A, Rieu P, Le Page C, Elhabazi A, Laziri F, Rieu M: effect of physical exhaustion and glucocorticoids (dexamethasone) on T-cells of trained rats. Eur-J-Appl-Physiol. 66: 455 (1993)
- 7) Fox EL, Bowers RW, Foss ML: The physiological basis of physical education and athletics. 4 Ed. Wn. C. Brown Publishers, New York, (1988)
- 8) Gabriel H, Kindermann W: The acute immune response to exercise; what does it mean?. Int-J-Sports-Med. Mar: 18 Suppl 1: 828 (1997)
- 9) Garagiola U, Buzzetti M, Cardella E, Confalonieri F, Giani E, Polini V, Ferrante P, Mancuso R, Montanari M, Grossi E, et-al: Immunological patterns during regular intensive training in athletes: quantification and evaluation of a preventive pharmacological approach. J-Int-Med-Res. Mar-Apr: 23: 85 (1995)
- 10) Hinton JR, Rowbottom DB, Keast D, Morton AR: Acute intensive interval training and in vitro T lymphocyte function. Int-J-Sports-Med. Feb: 18: 130 (1997)
- 11) Hoffman Goetz-L, Pedersen BK: Exercise and the immune system: a model of the stress response? Immunol-Today. Aug: 15: 382 (1994)
- 12) Inder W. J., Hellemans J., Swanney M. P., prickett T. C. R., Donald R. A. : Prolonged exercise increases peripheral plasma ACTH, CRH, and AVP in male athletes. J. Appl Physiol 85: 835 (1998)
- 13) Kurokawa Y, Shinkai S, Tori J, Hino S, shek PN: Exercise-induced changes in the expression of surface adhesion molecules on circulating granulocytes and lymphocytes subpopulations. Eur-J-Appl-Physiol. 71: 245 (1995)
- 14) Marc M., Parvizi N., Ellendorf E., Kallweit E., Elsaesser F.. Plasma cortisol and ACTH concentrations in the warmblood horse in response to a standardized treadmill exercise test as physiological markers for evaluation of training status. J. Anim. Sci. 78: 1936 (2000)
- 15) Maresh, C: M., Sokmen, B., Kraemer, W. J., Watson, G. : Pituitary-adrenal responses to arm versus leg exercise in untrained man. Eur J Appl Physiol Jul; 97 (4): 471-77, 2006.
- 16) Mastorakos, G., Pavlatou, M., Diamanti-Kandaris, E., Chrousos, G. P. : Exercise and the stress system. Hormones (Athens) Apr-Jun; 42 (2): 73-89, 2005.
- 17) Minetto, M. A., Paccotti, P., Barione, P., Massazza, G. : Effects of the training status on the hormonal response and recovery from high intensity isokinetic exercise: Comparisons between endurance-trained athletes and sedentary subjects. J Sports Med Phys Fitness. Sep 46 (3): 494-500, 2006.
- 18) Nieman DC: Exercise, infection and immunity. Int-J-Sports-Med. Oct: 15 Suppl 3: 8131 (1994)
- 19) Nieman DC: Immunologic changes associated with strenuous exercise. Clin-J- Sport-Med. Apr: 6: 140 (1996)
- 20) Nieman DC, Nehlsen-Cannarella LS: The immune response to exercise, seminars in hematology, vol. 31, no: 2 April (1994)
- 21) Nieman DC, Petersen BK: Exercise and immune function. Recent developments. Sports Med. Feb. 27: 73 (1999)
- 22) Pedersen BK, Kappel M, Klokke M, Nielsen HB, Secher NH: The immune system during exposure to extreme physiologic conditions. Int-J-Sports-Med. Oct: 15 Suppl 3: 8116 (1994)
- 23) Rhind SG, Gannon GA, Shek PN, Brenner IK, Severs Y., Zamerchnik J: Contribution of exertional hyperthermia to sympathoadrenal-mediated lymphocyte subset redistribution., J. Appl. Physiol. Sep; 87: 1178 (1999)
- 24) Risoy B. J., Raastad, T., Hallen J., Lappegaard K. T., Baeverfjord K., Kravdal A., Siebke E. M., Benestad H. B. : Delayed leukocytosis after hard strength and endurance exercise: Aspects of regulatory mechanisms. BMC Physiol. 3: 14 (2003)
- 25) Schaller K, Mechau D, Scharmann H. g., Weiss M, Baum M, Liesen H: Increased training load and beta adrenergic receptor system on human lymphocytes., J Appl. Physiol. Jul; 87: 317 (1999)

THE EFFECTS OF PLYOMETRIC EXERCISE ON MALE REPRODUCTIVE HORMONES PLYOMETRİK EGZERSİZİN ERKEK ÜREME HORMONLARINA ETKİSİ

Şerife VATANSEVER ÖZEN* Gül TIRYAKİ SÖNMEZ*
Kerim SÖZBİR*

Güçlü ÖZEN*

* Abant İzzet Baysal Üniversitesi Beden Eğitimi Ve Spor
Yüksekokulu

ÖZET

Egzersiz bayan üreme hormonlarını etkilediği bir çok araştırma ile ispatlanmıştır. Ancak son yıllarda özellikle spor hekimlerince ve endokronolojistler tarafından egzersizin erkek üreme hormonlarına etkisi merak konusu olmuştur. Bu konuda yapılan güncel çalışmalarda egzersizin erkek üreme hormonlarına etkisinde çelişkiler vardır. Bu sebeple, farklı egzersiz çeşitleri, süreleri, kapsamları ve şiddetleri ile yapılan daha bir çok çalışmaya ihtiyaç vardır.

Bu çalışmanın amacı haftada 3 gün yapılan plyometrik antrenmanın erkek üreme hormonlarına etkisini belirlemektir. Çalışmaya yaş ortalamaları 21.2 ± 2.3 yıl, boy ortalamaları 175.1 ± 6.3 cm., ağırlık ortalamaları 69.2 ± 5.2 kg. olan 9 erkek gönüllü olarak katılmıştır ve araştırma kapsamında ağırlık, boy, % VY (vücut yağ yüzdesi) serum Testesteron, LH, FSH, Prolaktin, Kortizol ve Büyüme hormonu değerleri ölçülmüştür. Deneklerin açık venöz kan örnekleri 6 haftalık plyometrik egzersizleri öncesi (ön test) ve sonrası (son test) 30 dakika sabit dinlenmeden sonra sabah saat 08: 30 ile 09: 00 arasında toplam iki kez alınmıştır. Egzersiz sonrası alınan kan örnekleri (son test) egzersizlerin bitiminden 24 saat sonra alınmıştır. Alınan kan örneklerinde serum Testesteron, LH, FSH, Prolaktin ve Kortizol hormonu düzeylerine, Abant İzzet Baysal Üniversitesi tıp fakültesi biyokimya laboratuvarlarında, Immulite 2000 – Chemiluminescent yöntemi ile bakılmıştır.

Araştırma kapsamına alınan verilerin aritmetik ortalamaları alındıktan sonra bunlar arasında karşılaştırmalar yapılmıştır. 6 haftalık Plyometrik egzersiz öncesi ve sonrası yapılan ölçümler arasında anlamlı bir farkın olup olmadığının tespit edilmesi için denek sayısının ($n < 30$) 30'dan küçük olması, varyansların homojen olmaması ve dağılımın normal olmamasından dolayı nonparametrik testlerden "Wilcoxon" iki eş arasında anlamlılık testi kullanılmış ve anlamlılıkları 0. 05 düzeyinde sınanmıştır. Çözümlerler, bilgisayarda bulunan hazır SPSS 11. 0 paket programından yararlanarak gerçekleştirilmiştir.

6 haftalık plyometrik antrenmanlar sonucunda; testesteron (ön: 859.77 ± 184.94 , son: 664.00 ± 217.58), prolaktin (ön: 7.53 ± 3.80 , son: 9.24 ± 5.56), kortizol (ön: 14.34 ± 4.51 , son: 11.68 ± 2.31) ve folikül uyarıcı hormon (ön: 3.16 ± 1.08 , son: 2.77 ± 0.84) 'larında istatistiksel olarak anlamlı ($p < 0.05$) bir fark gözlenirken, LH hormonunda anlamlı bir fark ($p > 0.05$) görülmemiştir.

Bu sonuçlar derinlenmesine tartışılıp yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler; Plyometrik Egzersiz, FSH, LH, Testesteron, Prolaktin, Kortizol

SPECIAL MEANS FOR PERFECTING THE LONG JUMP TECHNIQUE

Miladinov, O

*National Sports Academy, Sofia, Bulgaria

Introduction

Sports result in the long jump depends on variety of factors. Speed and strength qualities level determine to a greater degree the long jump (1, 3, 4), while the rational technical performance appears as a factor of the complete implementation of the long jumpers' motive potential (2, 5, 6).

Objective and tasks

The main objective of the research is to define the particularities of the kinematics and dynamics of the take off preparation execution and provide directions for the perfection the last two steps of the approach and the long jump take off.

For implementing the basic objective, we have set the following tasks to be solved:

1. Measurement and analysis of the kinematics and dynamic characteristics of the motions of the last two steps of the approach;
2. Defining the methodological directions and developing a complex of means for perfecting the execution technique of the last two steps of the approach and the take off;
3. Exercising sport - pedagogical experiment for defining the effectiveness of these means.

Twenty one long jumpers of various qualifications have been executing integral jumps. During the execution of the jumps we have registered the dynamic indexes of the last two supporting periods of the approach prior the take off and some kinematical characteristics of the execution of the last two steps of the approach.

Analysis of the results

The analysis of the cinematic characteristic has shown the following:

The angle between the thighs at the moment of touching the next to last support of the approach and the angle between the shank and the horizontal at the moment of touching the next to last support of the approach show high negative correlation dependency to the sport result ($r = -0.36$ and -0.50). That means that as smaller is the angle between the thighs and as smaller is the raised position of the shank upward and backward at the moment of touching the support during the run, as active is the swing motion and as quicker is the positioning of the non support leg forward, which at the end is favorably effecting the sports result.

The angle between the thighs at the moment of touching the last support of the approach has got high correlation dependence to the duration of the amortization phase of the last support of the approach, r being = 0,49. Similar dependence does not exist at the next to last support of the approach.

We have established a very interesting dependence as follows:

1 For the most of cases the amortization phase during the next to last support of the approach does not depend on the foot position of the non-support leg (figure 1) while at the moment of the greatest fold of the support leg knee, the foot of the non-support leg is located behind the support leg.

Fig. 1

Fig. 2

2. That dependency is completely different at the last support of the approach (figure 2). For the most of cases the amortization phase lasts till the moment at which the non-support leg foot passes in front of the support one.

Analysis of the jumpers' interaction character with the support

1. No essential differences are observed between the various competitors in executing the next to last support of the approach (figure 3). For some athletes the duration of the negative part is considerably longer than the one shown in figure 3, which points to weak acceleration. For greater part of the jumps, the vertical component of the support reaction increases quickly during the first 0,020 sec., then is decreased to a certain degree and then is again increased.

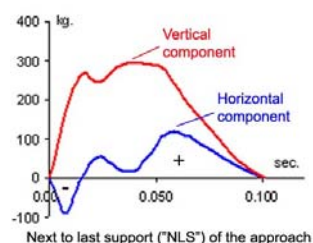

Fig. 3

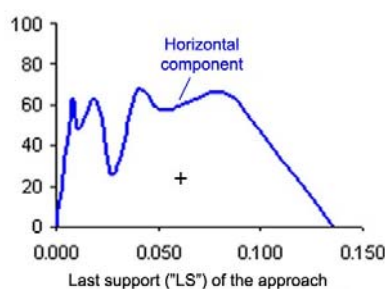

Fig. 4

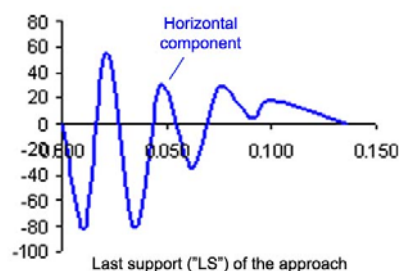

Fig. 5

2. Great differences in the support reaction have been established at the last support of the approach. On one side we have established that for part of the competitors the support reaction has got negative and positive parts, both clearly exposed. For the second variant of executing the same support period, the support reaction horizontal component is completely positive (figure 4). For the third variant of the last support execution, considerable fluctuations are observed in both directions – positive and negative part (figure 5). The curve of the interaction of the jumpers with the support has not got a characteristic form.

Thus, the following conditions should be followed when perfecting the long jump technique:

At the next to last support of the approach, where the support period is executed by the take off leg, it is necessary to make an explosive take off with the task to maximum next motion of the take off leg forward. Thus, at the moment when the swing leg is touching the last support of the approach, the angle between the thighs to be as small as possible, even the take off leg should strive to outpace the swing one.

Sport-pedagogical experiment

In order to implement in practice the conclusions, we have organized a sport - pedagogical experiment. Eight long jumpers have participated in the experiment. We have completely changed the competitors' dominant, putting up the condition not think at all about setting the take off leg at the take off place. Control sign has been put at a two steps distance from the take off place.

We have developed the following exercises which have been applied to our training sessions every day:

1. Setting the take off leg for a take off from two running steps without moving and with moving the hands (figure 6).
2. Setting the take off leg for a take off from four steps – 2 steps walk and 2 steps run.
3. Setting the take off leg for a take off following the execution of tiny run or running by lifting legs high.
4. Setting the take off leg for a take off from two running steps with weights on the shoulders (figure 7).

-The basic requirements to the execution of exercises 1-4 have been directed not to the way of setting the take off leg for a take off but to:

- explosive take off forward by the take off leg prior the take off;
- quick motion to the place of touch of the swing leg;
- swing leg touching with the front part of the foot.

5. Take off from 2 running steps (figure 8).

6. Take off from 2 running steps with weights on the shoulders.
7. Take off from 4 running steps with weights on the shoulders – 2 steps walk and 2 steps run (figure 9).
8. Overall long jump by setting the take off leg lower 2 steps prior the take off (figure 10).

Fig. 6.

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Analysis of the sport-pedagogical experiment results

The results of the experiment were impressive. The repeated execution of the exercises has resulted in the creation of a habit for explosive take off forward two steps before the place of the take off itself; to the quicker motion of the take off leg forward to the take off place. That has resulted to much quicker setting of the take off leg for the take off and to the execution of a much jerky take off during the exercises requiring a take off. That habit has very quickly been transferred to the overall execution of the jumps from a short and middle distance of the approach. The take off has been executed with great ease without implying big efforts. The competitors have had the feeling as if something has been throwing them from the take off place and they have been feeling much freedom in their motions during the flying phase. That has been resulting in a very effective landing stretching the legs far forward. That has given us the possibility to work on other, very essential details of the long jump technique.

Conclusions:

The analysis of our researching results provides us with the reason to make the following conclusions:

1. There exist great reserves for perfecting the long jump technique. They are related to the take off preparation of the last two running steps of the approach. We propose the following:

a) explosive take off by the take off leg at the next to last support of the approach;

b) quick motion of the take off leg forward during the flying phase following an explosive take off accompanied by very rapid fall of the swing leg downwards at the last support of the approach;

2. The exercises described by us towards perfecting the execution of the last two steps of the approach have shown high effectiveness for execution of jumps. In all cases they bring to a qualitatively new, higher level of the long jump technical execution and better realization of the speed and strength qualities of the jumpers.

3. The execution of the long jump by an explosive take off by the take off leg two steps prior the take off may serve as criteria for the effective technical execution when selecting young long jumpers as that feeling towards the take off is to a certain degree an inborn quality.

References

1. Ariel, G. – Long jump analysis (Carl Luis and R. Beamon), Track and field quarterly review, Kansas, 1982/4.
2. Bachvarov, M., - Biomehanichen analiz na zasilvaneto i otskoka pri dalgia skok, VFC, 1961.
3. Ballreich R., An analysis of long jump. Biomechanics III, Ed. by S. Cerqughini, A. Venerando, J. Wartenweiler, Univ. Park Press, Baltimore, 1973.
4. Berg, W. P. J Greer, N. L. – Kinematics profile of the approach run of novice long jumpers. Journal of Applied Biomechanics, Champaign (Ill), 11 (May, 1995, 2, pp 142-162.
5. McLean, B. – A biomechanical analysis of the long jump, Modern Athlete and Coach, Adelaide, 33 (1995), 1, pp. 28-32.
6. Popov, V. – Prijok v dlinu, Moskva, 1977.

S-037

BILATERAL ASYMMETRY IN FORCE PRODUCTION DURING KNEE EXTENSION EXERCISE

Pınar Arpınar-Avşar¹, A. Ruhi Soylu², Ahmet Yıldırım¹, Feza Korkusuz¹

¹ Middle East Technical University, Department of Physical Education and Sports

² Hacettepe University, Faculty of Medicine, Department of Biophysics

Abstract

Strength training can increase muscle strength in the affected limb (s) by increasing motor neuron recruitment. However, when one limb is more affected than the other, an imbalance in force production can arise. To illustrate, dominance of one leg may cause asymmetry between the contralateral muscle groups and develop predisposition for injury to the leg with the weaker muscle strength. The aim of this study, therefore, was to examine whether contributions of right and left leg muscular contraction differ during two-leg knee extension exercise in a commercial exercise machine. 31 healthy male subjects, age between 20 and 31, were grouped according to their experience levels (beginners, trained or untrained) and asked to perform three sets of ten repetition max (10RM) dynamic knee extension movements. Time to complete one repetition including concentric and eccentric phase was 3 seconds during 10RM and rest periods between sets was 1 min. Resistance was adjusted according to subject's one-repetition maximum (1RM) determined before the actual measurements. Their dominant leg was determined during one-leg knee extension trials against constant load. Raw surface EMGs of the rectus femoris (RF) muscle on both right and left leg were rectified, integrated and normalized to the peak EMGs during 1RM test performed by each leg separately. In order to examine the impact of experience level and leg dominance on peak EMG amplitude, repeated measures MANOVA was performed on the peak EMG amplitudes. An increase in peak EMG amplitude of RF muscle was observed across the repetitions ($F(9,160) = 29.524, p < .001$). Change in peak amplitude across repetitions depended upon set number ($F(18,320) = 2.17, p < .01$). Differences between peak amplitude depended on experience level in conjunction with the leg dominance for the subjects were assigned, in sample of this size ($F(18,320) = 1.864, p < .01$). Statistically significant difference was found among groups on their overall peak amplitude values ($F(2,168) = 21.04, p < .001$). Also, differences in overall average peak EMG amplitude values between dominant and non dominant leg were found statistically significant ($F(1,144) = 5.91, p < .001$). The findings of this study reveal that leg dominance might be appeared during resistance training with exercise machines. In conclusion, it should be taken into account that bilateral asymmetry might also be caused by leg dominance as a result of consistently performed resistance training program.

Bilateral Asymmetry in Force Production during Knee Extension Exercise

Pınar Arpınar-Avşar¹, A. Ruhi Soylu², Ahmet Yıldırım¹, Feza Korkusuz¹

¹ Middle East Technical University, Department of Physical Education and Sports

² Hacettepe University, Faculty of Medicine, Department of Biophysics

Introduction

Strength training can increase muscle strength in the affected limb (s) by increasing motor neuron recruitment. However, when one limb is more affected than the other, an imbalance in force production can arise. To illustrate, dominance of one leg may cause asymmetry between the contralateral muscle groups and develop predisposition

for injury to the leg with the weaker muscle strength. The aim of this study, therefore, was to examine whether contributions of right and left leg muscular contraction differ during two-leg knee extension exercise in a commercial exercise machine.

Method

31 healthy male subjects, age between 20 and 31, were grouped according to their experience levels (beginners, trained or untrained) and asked to perform three sets of ten repetition max (10RM) dynamic knee extension movements. Time to complete one repetition including concentric and eccentric phase was 3 seconds during 10RM and rest periods between sets was 1 min. Resistance was adjusted according to subject's one-repetition maximum (1RM) determined before the actual measurements. Their dominant leg was determined during one-leg knee extension trials against constant load. Raw surface EMGs of the rectus femoris (RF) muscle on both right and left leg were rectified, integrated and normalized to the peak EMGs during 1RM test performed by each leg separately. In order to examine the impact of experience level and leg dominance on peak EMG amplitude, repeated measures MANOVA was performed on the peak EMG amplitudes.

Results

An increase in peak EMG amplitude of RF muscle was observed across the repetitions ($F(9, 160) = 29.524, p < .001$). Change in peak amplitude across repetitions depended upon set number ($F(18, 320) = 2.17, p < .01$). Differences between peak amplitude depended on experience level in conjunction with the leg dominance for the subjects were assigned, in sample of this size ($F(18, 320) = 1.864, p < .01$). Statistically significant difference was found among groups on their overall peak amplitude values ($F(2, 168) = 21.04, p < .001$). Also, differences in overall average peak EMG amplitude values between dominant and non dominant leg were found statistically significant ($F(1, 144) = 5.91, p < .001$).

Conclusion

The findings of this study reveal that leg dominance might be appeared during resistance training with exercise machines. In conclusion, it should be taken into account that bilateral asymmetry might also be caused by leg dominance as a result of consistently performed resistance training program.

COMPARISON OF REACTION TIME AND COINCIDENT-TIMING ACCURACY OF TENNIS AND TABLE TENNIS PLAYERS

EMRE AK*, SETTAR KOÇAK*

* *Middle East Technical University, Faculty of Education, Physical Education and Sport Department,*

Tennis and table tennis are two of the quickest open-skilled sports in the world. Tennis and table tennis players must be able to pick up cues about the opponent's shot selection, have an ability to anticipate the ball direction, and make decisions quickly and react in a short time. Both tennis and table tennis players should have some common perceptual motor skills. Coincident timing accuracy is one of the most important skills for tennis and table tennis. Players should hit the ball in the right place in order to execute a perfect shot. Most of the tennis and table tennis players may be capable of receiving the ball, but the difference between the top players and others comes from the ability to place the ball to an inaccessible point to the opponent's court. Tennis and table tennis players should also have high reaction skills. As players have limited time to react according to the ball spin, speed and location, they have to react in a short period of time. Studies in coincident timing accuracy and reaction times of tennis and table tennis players may be helpful to understand the most important skills of tennis and table tennis.

The purpose of the study was to compare the reaction times (visual, auditory and choice) and coincident-timing accuracy (CT) of 10-14 years-old tennis and table tennis players. 35 (50.7%) tennis and 34 (49.3%) table tennis players were participated in the study. Players were compared in reaction time (RT) and coincident-timing accuracy tasks. Gender difference was also examined in terms of RT and Coincident-timing accuracy.

Thirty-Four (49.3%) volunteer table tennis [(age: 10.4; height: 140; weight: 34.7; playing duration: 3.1)] and thirty-five (50.7%) volunteer tennis players [(age: 11.2; height: 149.0; weight: 42.7; playing duration: 3.2)] from different clubs, located in Ankara participated in the study. Ages of the participants ranged from 10 to 14 years. 32 (46.4%) of the participants were female and 37 (53.6%) of the participants were male.

Visual Reaction Time (VRT), Auditory Reaction Time (ART) and Choice Reaction Time (CRT) were tested with the reaction time device (Lafayette Instrument Company) which was of the conventional type with three response keys to be pressed by the subject as soon as possible after the presentation of auditory and visual stimulus. Coincident-timing accuracy test was done by using the Bassin Anticipation Timer device (Lafayette Instrument Company, Model 50575). The subjects were instructed to watch a visual as it travels down the runway. They anticipated the light reaching the target and pressed a pushbutton, to coincide with the arrival of the light at the target. All participants were given 5 practice trials with each of the stimuli to acquaint them with the operation of the reaction time and coincident timing apparatus and then 10 scores were recorded. They were instructed to react as quickly as possible on every trial, with the preferred hand used in responding.

All statistical analyses were undertaken using Statistics Package for Social Sciences (SPSS for Windows, Rel. 11.5.0). Descriptive Statistics, Factorial Multivariate Analysis of Variance (MANOVA) and Analysis of Variance (ANOVA) were used to analyze the data. Factorial MANOVA was performed in order to investigate the effects of independent variables; gender and sport type on dependent variables; visual, auditory and choice reaction time, and coincident-timing. The alpha level was set at the 0.05 level.

The results indicated that; tennis players have better auditory and coincident-timing accuracy than table tennis players; table tennis players have better choice reaction time skills than tennis players; male table tennis and tennis players have better auditory and choice reaction time than female players.

GENÇLİK VE SPOR GENEL MÜDÜRLÜĞÜNDE GÖREV YAPAN SPOR YÖNETİCİLERİNİN PROBLEM ÇÖZME BECERİLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

GERMİ, H* ; SUNAY, H. **

* Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü

** Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Yönetim süreci, bir problem çözme sürecidir. Yöneticinin işi problemleri çözmektir ve problem yöneticinin işinin sürekli bir parçasıdır. Yöneticinin değeri bu işi ne kadar iyi yaptığıyla ölçülür (3).

Her kurumun çevresi, toplumsal, ekonomik, kültürel yönden hızlı bir değişim süreci içerisinde. Bu süreç nedeniyle kurum; değişen bu çevre koşullarına uyum sağlamak zorundadır. Ancak bu zorunluluk kurumda pek çok problemlerin çıkmasına yol açabilir (2). Bu bağlamda bir yöneticiden beklenen; bu değişim ve gelişmelere göre kurumu en iyi şekilde yönetmesi, oluşan problemleri çözmesidir. Problem çözme becerileri kalıtım yoluyla gelmez fakat öğrenilip geliştirilebilir (5). Bir yöneticinin başarılı olabilmesi için iş yerinde kriz durumuyla karşılaştığında probleme çözüm aramaya geçmeden önce, problemin farkına varıp onu tanımlaması gerekmektedir (4).

Spor yönetimi genel yönetimin bir parçasıdır. Spor yöneticisi ise, "sporu ve sporcuyla seven, sosyal liderlik niteliklerini taşıyan, yenilik ve gelişmelere açık olan, değişim ve gelişmelerin gerisinde kalmayan, çağdaş yöneticinin tüm niteliklerini taşıyan, amaçları doğrultusunda severek, isteyerek, bilerek ve özverice hizmet verendir" (11).

Ülkemizde her yönüyle sporu yöneten kurum olan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Devlet Bakanlığı'na bağlı olarak faaliyet gösteren bir kuruluştur. GSGM'nin bu noktada görev ve sorumlulukları çok büyüktür.

Bu araştırma da, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü bünyesinde merkez ve taşra teşkilatlarında çalışan spor yöneticileri arasındaki problem çözme becerilerinin ilişkili olduğu bazı değişkenleri ortaya koymak amaçlanmıştır. Yöneticilerin problem çözme becerilerini ölçmek, bu konuda yeterli olup olmadıklarını göstermek hedeflenmiştir.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırmanın evreni Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Merkez Teşkilatında çalışan, 52 Federasyon Başkanı, 11 Daire Başkanı, 52 Genel Sekreter, 51 Şube Müdürü ve taşra teşkilatında çalışan 81 Gençlik ve Spor İl Müdüründen oluşmaktadır. Evren toplam 247 kişidir. Araştırmada spor yöneticilerinin tamamına ulaşılmaya çalışılmış ve örneklem alınmasına gerek duyulmamıştır.

Araştırmada, verileri toplamak için Problem Çözme Envanteri ve kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Problem Çözme Envanteri (PÇE), Heppner ve Petersen (1982) tarafından ortaya çıkarılan "genel yönetim", "problemin tanımı", "alternatif üretme", "karar verme" ve "değerlendirme" gibi problem çözme aşamaları göz önünde bulundurularak, kişinin problemlerini çözebilme yeterliği konusunda kendini nasıl algıladığının yanı sıra, problem çözme yönteminin boyutlarını da belirlemek amacıyla geliştirilmiştir (6).

PÇE, 35 maddeden oluşan, 1-6 arası puanlanan Likert tipi bir ölçektir. Verilen cevaplara 1 ile 6 arasında değişen puanlar verilir. Puanlama 32 madde üzerinden yapılmıştır. 1, 2, 3, 4, 11, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30 ve 34. maddeler ters olarak puanlanır. Puanlamada düşük puanlar problemleri çözmede etkililiği, yüksek puanlar ise problemler karşısında etkili çözümler bulamamayı göstermektedir (10,8).

PÇE'nin iç tutarlılık korelasyonuna bakılmış ve "problem çözme yeteneğine güven" ile "yaklaşma-kaçınma" arasında. 49; "problem çözme yeteneğine güven" ile "kişisel kontrol" arasında. 49, "yaklaşma-kaçınma" ile "kişisel kontrol" arasında. 38 değerinde korelasyon katsayıları bulunmuştur. Envanterin, test-tekrar test güvenilirliklerinin de üç hafta ara ile Alpha katsayılarının. 77 ve. 81 arasında değiştiği görülmüştür (10).

Verilerin analizinde aritmetik ortalama, önem sırası, t-testi ve tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır.

Yapılan faktör analizi ve güvenilirlik çalışmaları sonucunda üç alt ölçekte 28 madde yer almıştır. Bu maddelerin faktörlere dağılımı farklı olmuştur. "Problem Çözme Yeteneğine Güven" faktöründe 10, "Yaklaşma-Kaçınma" faktöründe 13 ve "Kişisel Kontrol" faktöründe ise 5 madde bulunmaktadır. Maddelerin iç tutarlılık düzeyi yüksektir (Cronbach Alpha = .76).

3. BULGULAR

3. 1. Spor Yöneticilerine Ait Kişisel Bilgiler

Araştırmaya katılan 151 spor yöneticisinden büyük bir çoğunluğunun (%37,7) 46-55 yaş aralığında olduğu, cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde, erkek yöneticilerin sayısının (%92,7) fazla olduğu gözlenmiştir.

Araştırmaya katılan yöneticilerin büyük bir çoğunluğunun (%83,4) üniversite mezunu olduğu, % 64,2'sinin Problem çözme konulu kurs/seminere katılmadığı tespit edilmiştir.

Spor yöneticilerinin yöneticilik sürelerine bakıldığında ise, %63,6'sının 10 yıl ve üzeri olduğu görülmektedir.

3. 2. Spor Yöneticilerinin Problem Çözme Becerilerini Algılama Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 1. Problem Çözme Becerisi Envanterinin Alt Faktörlere Göre Toplam Puan Analizi

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	S
Problem çözme yeteneği	151	1,00	5,30	1,7566	,66395
Yaklaşma-Kaçınma	151	1,00	3,62	1,9889	,61494
Kişisel Kontrol	151	1,00	4,75	2,4811	,54344
GENEL	151	1,16	3,94	2,0549	,50543

Tablo 1'e göre, spor yöneticilerinin Problem Çözme Becerilerini algılama düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir (X=2,05).

3. 3. Spor Yöneticilerinin Problem Çözme Becerilerini Algılama Düzeyleri Yaş, Cinsiyet, Görev, Eğitim Durumu, Problem Çözme Konulu Seminer/Kurs Sayısı, Yöneticilik Süresi Değişkenlerine İlişkin Bulgular

Tablo 2. Spor Yöneticilerinin Problem Çözme Becerilerinin Cinsiyete Göre t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	Ortalama	S	T	Sd	P
Problem çözme yeteneği ortalama	Erkek	140	1,7545	,67601	,102	148	,919
	Bayan	10	1,7322	,50578			
Yaklaşma-Kaçınma	Erkek	140	2,0171	,61245	2,500	148	,014
	Bayan	10	1,5231	,44824			
Kişisel Kontrol	Erkek	140	2,4804	,54567	,226	148	,821

	Bayan	10	2,4400	,53996			
GENEL	Erkek	140	2,0693	,51144	1,704	148	,090
	Bayan	10	1,7897	,30314			

Yaklaşma-kaçınma faktöründe cinsiyete göre anlamlı fark vardır. Kadınların ortalamasının daha yüksek olduğu gözlenmektedir (X =1,52).

Problem Çözme Envanterinin üç alt faktöründe de yöneticilerin eğitim durumuna, hizmet süresine ve yöneticilik süresine göre anlamlı fark yoktur.

Tablo 3. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Merkez ve Taşra Teşkilatında Çalışan Spor Yöneticilerinin Problem Çözme Becerilerinin Üç Alt Faktöre göre t-Testi Sonuçları

	Görev	N	Ortalama	S	t	sd	P
Problem Çözme Yeteneğine Güven	Genel Müdürlük	106	2,08	0,63	0,834	149	0,405
	Taşra teşkilatı	45	2,17	0,54			
Yaklaşma-Kaçınma	Genel Müdürlük	106	3,74	0,49	0,474	72,6	0,637
	Taşra teşkilatı	45	3,69	0,57			
Kişisel Kontrol	Genel Müdürlük	106	5,23	0,74	1,970	149	0,051
	Taşra teşkilatı	45	4,97	0,80			

“Kişisel kontrol” faktöründe genel müdürlük teşkilatı ile taşra teşkilatı arasında anlamlı fark yoktur. Ancak p değeri 0,05 e çok yakın olduğu gözlemlendiğinden fark olabileceği düşünülebilir.

3. 4. Spor Yöneticilerinin Problem Çözme Becerilerini Algılama Düzeyleri ile Seminer/Kursa Katılma Durumları Arasındaki İlişki

Problem çözme Becerilerini algılama düzeyleri ile yöneticilerin seminerlere katılma durumları arasında fark gözlemlenmemiştir.

Tablo 4. Spor Yöneticilerinin Problem Çözme Becerilerinin Seminare Katılımlarına Göre Varyans Analizi Sonuçları

		KT	Sd	KO	F	P
Problem çözme yeteneği ortalama	Gruplar Arası	,875	2	,437	,979	,378
	Gruplar İçi	64,789	145	,447		
	Toplam	65,664	147			
Yaklaşma-Kaçınma	Gruplar Arası	,240	2	,120	,314	,731
	Gruplar İçi	55,440	145	,382		
	Toplam	55,680	147			
Kişisel Kontrol	Gruplar Arası	,452	2	,226	,755	,472
	Gruplar İçi	43,433	145	,300		
	Toplam	43,885	147			
GENEL	Gruplar Arası	,214	2	,107	,413	,662
	Gruplar İçi	37,449	145	,258		
	Toplam	37,663	147			

4. TARTIŞMA

Araştırmaya katılan spor yöneticilerinin Problem Çözme Envanterinin üç alt faktöründe de problem çözme becerilerinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Spor yöneticilerinin "Problem Çözme Yeteneğine Güven" faktöründe "problemi çözmeye başlamadan önce yapılması gereken problemin ne olduğunu tam olarak anlamak ve farkına varmak" olduğunun bilincindedirler.

"Yaklaşma-Kaçınma" faktöründe, spor yöneticilerinin genellikle, problem çözmede ilk akıllarına gelen yolu izlememeye çalıştıkları ve genellikle daha fazla seçenek üretmek için ellerindeki tüm bilgileri kullanmaya çaba gösterdikleri ve karşılaştıkları problemleri durumlarda karşısında tedbirli ve dikkatli davrandıkları söylenebilir.

"Kişisel Kontrol" faktöründe ise, spor yöneticileri kararlı fakat duygusal davranmaktadırlar. Bu durum; yöneticide olması gereken temel özelliklerden biri olan "insanları ve olayları objektif değerlendirme yeteneği" (9) ile örtüşmeyebilir. Duygusal davranmak, yöneticiyi yanlış çözüm yollarına sevk edebilir ve başarısızlığına neden olabilir.

Üç alt faktörde incelendiğinde, spor yöneticilerinin algılarında yaşlarına bağlı anlamlı bir farklılık gözlenmemiştir. Güçlü'nün (2003) "Lise Müdürlerinin Problem Çözme Becerileri" konulu araştırması da bu bulguyu desteklemektedir (7).

"Problem çözme yeteneğine güven" faktöründe cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak "yaklaşma-kaçınma" faktöründe cinsiyete göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kadın ve erkekler arasında yaklaşma-kaçınma faktörüne göre, kadınların algılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. "Yaklaşma-Kaçınma" faktörünün gelecekte baş vurmak için ilk problem çözme çabalarını yeniden gözden geçirerek etkili bir biçimde araştırma yapmayı ifade ettiği düşünülürse, erkek yöneticilere oranla bayan yöneticilerin, daha tedbirli davrandıkları, geçmişteki deneyimlerini daha fazla önemsedikleri, daha dikkatli oldukları ve olaylar karşısında daha sakin davranarak hareket ettikleri söylenebilir. "Kişisel kontrol" faktöründe ise cinsiyete bağlı anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Akaydın'ın (2002), "üniversite öğrencilerinin problem çözme becerileri" üzerine yaptığı araştırmada bu sonucu desteklemektedir. Söz konusu araştırmada, erkeklerin kızlara oranla problem çözmede kendilerini daha az yeterli algıladıkları anlaşılmıştır (1).

"Yöneticilik süresine" göre üç alt faktörde de anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ancak, "problem çözme yeteneğine güven" ve "kişisel kontrol" faktöründe 10 yıl ve daha fazla süredir yöneticilik yapanların güven duygusunun daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. "Yaklaşma

kaçınma" faktöründe ise 10 yıldan daha az süredir yöneticilik yapanların daha olumlu bir tutum sergiledikleri gözlenmiştir. 10 yıl ve daha fazla süredir yöneticilik yapanların problem çözme konusunda kendilerine daha fazla güvenmeleri, kurumu ve kendilerini daha iyi tanımlarından ötürü olabileceği düşünülebilir.

"Görev" değişkeni spor yöneticilerinin problem çözme becerilerine ilişkin algılarını değiştirmemiştir. Aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Ancak; "problem çözme yeteneğine güven" faktöründe genel müdürlükte yöneticilik yapanların taşra teşkilatında yöneticilik yapanlara oranla daha olumlu tutum sergilediği belirlenmiştir. Genel Müdürlük yöneticilerinin merkeze daha yakın olmaları, değişiklik ve gelişmeleri daha yakından takip edebilmelerinin problem çözme konusunda da kendilerine daha fazla güvenmelerine sebep olabileceği düşünülebilir. "Yaklaşma-kaçınma" ve "kişisel kontrol" faktörlerinde ise anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmaya katılan spor yöneticilerinin problem çözme becerilerini algılama düzeyleri yüksektir. Araştırmaya katılan 151 spor yöneticisinin problem çözme beceri düzeyleri ve Problem Çözme Envanterinin alt ölçekleri olan "problem çözme yeteneğine güven", "yaklaşma-kaçınma" ve "kişisel kontrol" faktörleri açısından gruplar arasında anlamlı bir fark gözlenmemiştir.

Cinsiyete göre problem çözme becerilerini algılama düzeyleri incelendiğinde Problem Çözme Envanterinin alt ölçeklerinden biri olan "yaklaşma-kaçınma" faktöründe anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir. Bu ölçekte kadınlar erkekler oranla daha yüksek algılama seviyesine sahiptir. Spor yöneticileri, Problem Çözme Envanterinin üç alt ölçeğinde de yüksek düzeyde olumlu tutum sergilemişlerdir. Bu üç alt faktör; kişinin yeni problemleri çözme yeteneğine olan inancını ifade eden "problem çözme yeteneğine güven", gelecekte baş vurmak ve ilk problem çözme çabalarını yeniden gözden geçirmek için etkin bir biçimde araştırma yapmayı ifade eden "yaklaşma-kaçınma" ve problemleri durumlarda kişisel kontrolünü sürdürme yeteneğini belirten "kişisel kontrol" dür.

Sonuç olarak Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü merkez ve taşra teşkilatında çalışan spor yöneticilerinin problem çözme beceri seviyeleri yüksek. GSGM'de merkez ve taşra teşkilatında çalışan yöneticiler arasında problem çözme becerileri açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Araştırmada, problem çözme becerisi konulu kurs/ seminare katılma sayısının da problem çözme becerisini etkilemediği görülmüştür.

Bir kurumda problemin ortaya çıkması durumunda, her zaman en doğru çözüm yolu uygulanamayabilir. Çözüm yolu problemin durumuna ve yöneticinin probleme bakışına göre değişiklik gösterebilir. Özellikle spor gibi çok yönlü ve ani kararlar gerektiren bir alanda yöneticilerin rolü büyüktür. Bu nedenle yönetimde görev yapanlar, problemle karşılaştıklarında neler yapılması gerektiğini bilmeli, en hızlı ve en doğru çözüm yolunu üretebilmelidir. Bu noktada "Problem Çözme Becerisinin" eğitimle geliştirilebilen bir özellik olduğunu göz önüne alırsak, yöneticilerin daha etkili ve daha kolay çözüm yolları bulmasını sağlamak ve buna paralel olarak yöneticinin ve kurumun başarısını arttırabilmek için bu alandaki eğitimlerin artırılması gerekmektedir. Spor yöneticilerinin problem çözme becerilerini etkileyebilecek faktörler hakkında daha ayrıntılı çalışmalar ile spor yöneticilerinin özellikleri, eksiklikleri ve gereksinimleri üzerine detaylı araştırmalar yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Akaydın, F. Ş. (2002). Üniversite Öğrencilerinin Problem Alanları, Problemlilik Düzeyleri, Problem Çözme Becerileri ve Yardım Arama Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
2. Başaran, İ. E. (1998). Yönetimde İnsan İlişkileri, Ankara.
3. Bedoyere, Q. (1995). Sorun Çözme Teknikleri, İstanbul: Rota Yayınları.
4. Çelikten, M. (2001). The Instructional Leadership Task of The Assistant Principals. *The Journal of Educational Administration*. Vol. 39. No. 1.

5. Dale, P. M., Balloti, E. (1997). An Approach to Teaching Problem Solving in The Classroom. *College Student Journal*, Vol 31, Issue 1. p. : 76-40.

6. Heppner, P. P. and Petersen, C. H. (1982). "The Development and Implications of a Personal Problem Solving Inventory". *Journal of Counselling Psychology*. 29: 66-75.

7. Güçlü, N. (2003). "Lise Müdürlerinin Problem Çözme Becerileri", *Milli Eğitim Dergisi*, 160.

8. Keleş, R. (2000). Yerinden Yönetim ve Siyaset, Cem Yayınevi, 4. b., İstanbul.

9. Kobu, B. (1976), "Yönetimde Yaratıcılık. *Yönetim Dergisi*, Sayı-3.

10. Taylan, S. (1990). Heppner'in Problem Çözme Envanterinin Uyarlama, Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışmaları. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

11. Yetim, A. (1992). Yönetimde Başarı İçin Yönetici ve Özellikleri, Makale, *Eğitim Dergisi*, Sayı: 2, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.

S-040

GENÇLİK VE SPOR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NDE ÇALIŞAN KADIN SPOR UZMANLARININ YÖNETSEL SORUNLARININ BELİRLENMESİ

(DETERMINING THE EXECUTIVE PROBLEMS OF THE FEMALE SPORT EXPERTS WORKING IN THE GENERAL DIRECTORY OF YOUTH AND SPORTS)

KILINC Zuhaf*, CELEBI Müberra*

* Abant İzzet Baysal University, Physical Education & Sport Department, Bolu, Turkey

Giriş

Yönetim; örgüt amaçlarının etkili ve verimli olarak gerçekleştirilmesi amacıyla planlama, örgütlenme, yürütme, koordinasyon ve kontrol fonksiyonlarına ilişkin, kavram, ilke, teori, model ve tekniklerin, sistematik ve bilinçli bir biçimde, maharetle uygulanmasıyla ilgili faaliyetlerin tümü olarak tanımlanmaktadır. Bir örgütün başarılı bir şekilde amacına ulaşması için yönetim işlevlerinin hepsine birden gereksinim vardır. Spor yönetiminde veya spor işletmeciliğinde planlama, örgütlenme, yöneltme, koordinasyon ve denetim şeklinde bir yaklaşım ortaya çıkmaktadır ki, bu spor yönetimine veya spor işletmeciliğine yönetsel açıdan yaklaşım olarak nitelendirilmektedir (Güven, 2002: 43). Yönetici, bir örgütün hedeflerini gerçekleştirirken, örgütün en etkili ve en yeterli bir biçimde işlenmesini sağlayabilen akıllı, tecrübeli, bilgili ve liderlik vasıflarından yararlanan kişi olarak tanımlanmaktadır (Burcher, 1987: 3).

Bu araştırmada, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde çalışan spor uzmanlarının yönetsel sorunlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde çalışan spor uzmanlarının yönetsel sorunlarının belirlenerek, örgütün kalitesini, verimliliğini ve etkililiğini sağlayacak durum tespitleri ve önerilerin ortaya çıkartılması, ülkemizde zor yetişen "spor uzmanı" kişilerin, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü gibi önemli bir örgüt tarafından değerlendirilmesi, örgütün işlevselliği açısından önemlidir. Ayrıca, beden eğitimi ve spor bilimleri alanında yapılan bilimsel çalışmalar içerisinde yer alan spor yönetim bilimleri literatürüne, yönetsel sorunlar konusunda yeni bilgiler kazandırması bakımından da oldukça önemlidir. Araştırmanın problemi çözümlenmek için "Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde çalışan spor uzmanlarının görev ve sorumluluklarını yerine getirirken, karşılaştıkları sorunlar nelerdir?" sorusuna yanıt aranmıştır.

Yöntem

Bu araştırmada, niteliksel araştırma teknikleri kullanılarak, veri toplamaya ilgili olarak, "yarı yapılandırılmış görüşme" yöntemi kullanılmıştır. Fenomenolojik yaklaşım kullanılarak, "spor uzmanlığı" konusunda Nisan-Mayıs-Haziran 2005 tarihinde G. S. G. M de görev alan 8 erkek, 4 kadın toplam 12 spor uzmanı ile farklı zamanlarda, görüşme yapılmıştır. Spor uzmanı olan katılımcıların, yönetsel sorunları ile ilgili görüşleri, düşünceleri, önerileri bir araya getirilerek analiz edilmiş, karşılaştıkları yapılar aralarındaki örüntüler ve farklılıklar ortaya konulmuştur.

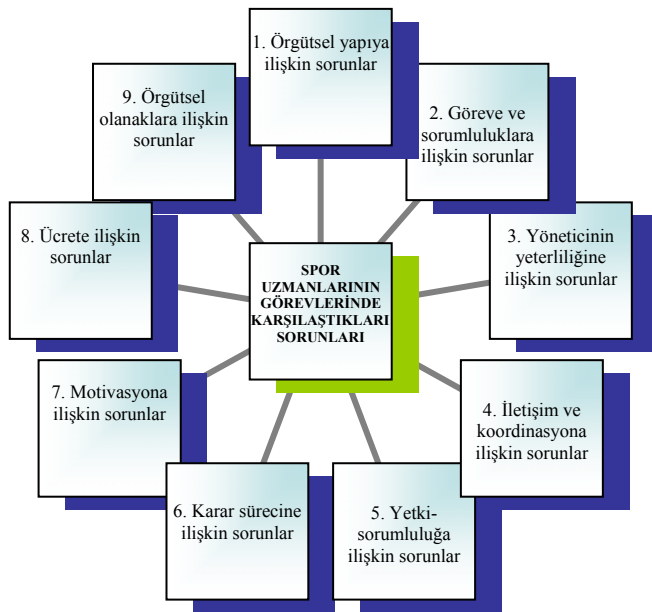
Bu araştırmada görüşme sonucu elde edilen veriler araştırmacı tarafından "betimsel analiz" yöntemi ile daha önce belirlenen temalara göre özetlenmiş ve içerik analizi ile kodlanmış genel temalar ortaya çıkarılarak kodlar ve temalar organize edilmiştir. Verilerin kodlanmasında birden fazla araştırmacı kodlama yapmış ve bu kodlamalar karşılaştırılmıştır. Araştırmacı, görüşme sonucunda elde edilen verileri, bu verilerden doğrudan alıntılar yaparak betimlemeye gitmiştir.

Bulgular

G. S. G. M örgütündeki spor uzmanları ile yapılan görüşmelerde elde edilen verilerin çözümlenmesi sonucunda, spor uzmanları tarafından dile getirilen sorunlar kodlandıktan sonra, belli temalar altında

toplanmıştır. Spor uzmanları görevlerini yaparken karşılaştıkları sorunlar, aşağıdaki Şekil 1'de görüldüğü gibi 9 ana tema altında toplanmıştır: 1) Örgütsel yapıya ilişkin sorunlar, 2) görev ve sorumluluklara ilişkin sorunlar, 3) yöneticinin yeterliliğine ilişkin sorunlar, 4) iletişim ve koordinasyona ilişkin sorunlar, 5) yetki-sorumluluğa ilişkin sorunlar, 6) karar sürecine ilişkin sorunlar, 7) motivasyona ilişkin sorunlar, 8) ücretle ilişkin sorunlar, 9) örgütsel olanaklara ilişkin sorunlardır (Figüre 1).

G. S. G. M örgütünde görev yapan spor uzmanlarının görevlerini yaparken karşılaştıkları sorunlara ilişkin olarak, örgütsel yapı temasında "resmi prosedürlerin iş akışını engellediği, iş tanımı dışında, amirler tarafından belirlenen görevlerin zorunlu kıldığı ve önerilerinin alınmadığı" gibi çeşitli sorunlar dile getirilmiştir. Türkiye'de spor yönetimi alanında yapılan araştırmalardan ulaşılan sonuçlar ışığında, G. S. G. M örgütünde görev yapan spor uzmanlarının, değişik boyutlarda sorunlarının var olduğu belirlenmiştir.

Şekil 1. Spor Uzmanlarının Görevlerinde Karşılaştıkları Sorunlar

Bu sorunlar; 1) Örgütsel yapı temasında, örgütteki katı hiyerarşik yapı, mevzuat-uygulama çelişkisi, denetleme eksikliği, geleneksel örgüt yapısı ve örgütsel gelişmenin önemsenmemesi, 2) Görev ve sorumluluklar temasına ilişkin olarak, iş tanımının olmaması, görev ve sorumlulukları hakkında bilgisizlik, iş kaygısının olması, spor uzmanlarına yönelik görev ve sorumlulukların yerine getirilemiyor olması, yasal düzenlemelerden dolayı yükselememe, performans değerlendirmesinin eksikliği, 3) Yönetici yeterliliğine ilişkin olarak, yöneticinin niteliği ve liderlik özelliğinden, 4) İletişim ve koordinasyon temalarında, takım çalışmasının kullanılmaması, kişisel sürtüşme ve çatışmalar, bireysellik, iletişim yetersizliği, koordinasyon yetersizliği, birimler arası iletişimsizlik, 5) Yetki-sorumluluk temasına ilişkin olarak, yetki-sorumluluk dengesizliği, karar verme ve imza yetkisizliği, 6) Karar sürecine ilişkin, karar sürecine katılımın olmaması, astın fikrine önem verilmemesi, 7) Motivasyona ilişkin olarak, motivasyon eksikliği, tehdit ve ödül eksikliği, 8) Ücret temasında, maddi yetersizlik ve eğitim-iş-ücret dengesizliği, 9) Örgütsel olanaklara ilişkin olarak, ekonomik yetersizlik, araç-gereç-tesis eksikliği sorunları yaşanmaktadır.

Bu sorunların kısa sürede çözülmesi beklenmemelidir. Fakat, G. S. G. M örgütünün, bu sorunların farkına vararak, çözüm yollarını bulmaya çalışması, sorunların çözümünde önemli bir adım olacaktır. Böylece spor uzmanlarının, daha verimli ve yararlı işler ortaya çıkarması ve sporun gelişiminde etkin rol oynaması söz konusu olabilecektir.

Sonuç

Spor uzmanları görevleri sırasında örgütsel yapı, görev ve sorumluluklar, yönetici yeterliliği, iletişim ve koordinasyon, yetki-sorumluluk,

karar süreci, motivasyon, ücret ve örgütsel olanaklar temalarında dokuz sorunla karşılaşmaktadırlar. Örgütsel yapı temasında, örgütteki katı hiyerarşik yapı, mevzuat-uygulama çelişkisi, denetleme eksikliği, geleneksel örgüt yapısı ve örgütsel gelişmenin önemsenmemesi sorunlara neden olmaktadır. Görev ve sorumluluklar temasına ilişkin olarak, iş tanımının olmaması, görev ve sorumlulukları hakkında bilgisizlik, iş kaygısının olması, spor uzmanlarına yönelik görev ve sorumlulukların yerine getirilemiyor olması, yasal düzenlemelerden dolayı yükselememe, performans değerlendirmesinin eksikliği sorunları ile karşılaşmaktadır. Yönetici yeterliliğine ilişkin olarak, yöneticinin niteliği ve liderlik özelliğinden kaynaklanan sorunlar yaşanmaktadır. İletişim ve koordinasyon temalarında, takım çalışmasının kullanılmaması, kişisel sürtüşme ve çatışmalar, bireysellik, iletişim yetersizliği, koordinasyon yetersizliği, birimler arası iletişimsizlik sorunlara neden olmaktadır. Yetki-sorumluluk temasına ilişkin olarak, yetki-sorumluluk dengesizliği, karar verme ve imza yetkisizliği sorunları yaşanmaktadır. Karar sürecine ilişkin, karar sürecine katılımın olmaması, astın fikrine önem verilmemesi sorunlara neden olmaktadır. Motivasyona ilişkin olarak, motivasyon eksikliği, tehdit ve ödül eksikliği sorunlar yaşanmaktadır. Ücret temasında, maddi yetersizlik ve eğitim-iş-ücret dengesizliği sorunlara neden olmaktadır. Örgütsel olanaklara ilişkin olarak, ekonomik yetersizlik, araç-gereç-tesis eksikliği sorunları yaşanmaktadır.

Key Words: Women, women sport experts, sports management

PE Teacher: Zuhall Kılınç: zuhalkilinc@mynet.com

Assoc. Prof. **Muberra Celebi**¹: muberracelebi@hotmail.com

Seçilmiş Kaynaklar:

1. Aydın, Mustafa. **Çağdaş Eğitim Denetimi**. Ankara: Personel Eğitim Merkezi Yayını, 1993
2. Burcher, A. Charles. **Management of Physical Education & Athletic Programs**. St. Louis: Times Mirror / Mosby College Publishing, 1987.
3. Certo, Samuel C. **Principles of Modern Management, Functions and Systems**. Boston: 4. t. h. Ed. Allyn and Bacon, 1989.
4. Davis, Keith. **İşletmelerde İnsan Davranışı: Örgütsel Davranış**. İstanbul: Çeviren: Kemal Tosun ve Ark. İ. Ü. Yayınları, İşletme Fakültesi, Yayın No: 136, İstanbul Matbaası, 1982.
5. Erdoğan, İlhan. **İşletme Yönetiminde Örgütsel Davranış**. İstanbul: Dönence Basın Yayın Hizmetleri, 1999.
6. Eren, Erol. **Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi**. İstanbul: BETA Basım Yayın Dağıtım A. Ş., 2001.
7. Fişek, Kurthan. **Spor Yönetimi, Dünyada-Türkiye'de**. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları no: 445, 1980.
8. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü "Sözleşmeli Spor Uzmanı ve Antrenör Çalıştırması Hakkında Yönetmelik. (online), <http://www.gsgm.gov.tr/#>, 2005.
9. Hellriegel D. ; Slocum J. W., Woodman R. W. **Organizational Behavior (7th. Edt)**. USA: West Pub. Comp., 1995.
10. Hicks, Herbert G. **Örgütlerin Yönetimi**, (Çev: O. Tekok, B. Aytekin, B. Bumin). Ankara: San Matbaası, 1979.
11. Hodgetts, Richard M. **Yönetim: Teori, Süreç ve Uygulama** (Çev: Canan Çetin, Esin (Can) Mutlu). İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım A. Ş., 1999.
12. Newstrom, John W. ; Davis Keith. **Organizational Behavior**. New York: McGraw-Hill, Inc, 1993.
- ny Englewood Cliffs, 1992.
14. Simon, H. A. ; Smithburg, D. W. ; Thompson, V. A. **Kamu Yönetimi** (Çev: Cemal Mihcioğlu). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 547, 1985.
15. Werner, Isabel. **"Liderlik ve Yönetim"** (Çev: Vedat Üner). İstanbul: Rota Yayınları, 1993.
16. Widdicombe, Liz. **Management**. USA: The Dryden Press, 1994.

SPORT SPONSORSHIP AS A COMMODITY AND PROPERTY RIGHTS SYSTEM: THE POLITICAL DIMENSIONS OF SPORT SPONSORSHIP

IVAN SANDANSKI

Department of History & Management of Sport
National Sports Academy, Sofia, Bulgaria

Commercial sponsorship of sport has grown dramatically around the globe since the early 1960s. Various forms of donations and patronage of sporting events, organisations and athletes were gradually replaced by a more sophisticated approach at local, national and international levels. Today we may witness the two, perhaps, most prominent global sport sponsorship programmes, TOP (The Olympic Partners) and its alike counterpart, FIFA Partners, involving well known multinational corporations, introduced by the International Olympic Committee (IOC) and the Fédération Internationale de Football Association (FIFA) respectively.

Equally, there is a burgeoning body of literature on the topic, but surprisingly, scholars and practitioners (with a few exceptions, e. g. MacAloon, 1992, Sack and Johnson, 1996, Amis et al, 1997, Thibault and Harvey, 1997, Wolfe, et al, 1998, Girginov, 2001a, Girginov and Sandanski, 2004) have given very little attention to the political dimensions of sponsorship. The popular comprehension of sport sponsorship typically views it as a mere transaction and business relationship within the dichotomy of sport and commercial organisations. Subsequently, existing research exhibits preoccupations with the behaviour of the businesses, and obviously ignores the interests of other important actors including sport organisations, mediating marketing agencies, the media, public authorities and consumers. The paper draws mainly from international examples, but where appropriate comparisons with Bulgarian practices are made.

Despite its almost universal acceptance, sponsorship is still charged with many ambiguities. These in turn have a bearing on the performance of sport and commercial organisations, and affect directly the work of sport managers and the exertion of customers rights as well. The ambivalences associated with sponsorship, however, outnumber the popular beliefs about it and pose issues of authority, control and power. Girginov (2001a) identifies five controversies related to sport sponsorship. First, the different marketing focuses deriving from the very nature of the two main parties – sports and commercial organisations. Second, perceived as a relationship, sponsorship entails interactive behaviours and reconciling different interests which are very difficult to manage. This, in turn, makes the effectiveness of sponsorship's assessment highly problematic. Third, because the benefits offered by sponsorship are uncertain and contingent, they are difficult to measure. Fourth, the use of sponsorship by commercial companies as a means to build brand loyalty in customers may run counter to other marketing strategies such as price wars and sales promotions which largely undermine similar usage. Fifth, many sponsorship deals are contingent on the entering third parties including the media, governments and mediating marketing agencies.

The working definition of sponsorship employed here is that it is a social, economic and political mechanism for transforming the use value of sport (an event, team or organisation) into exchange value (property rights) aimed at increasing the performance capacity of participating parties. Sponsorship, however, brings about not only benefits, but raises a number of issues with implications for all participating parties - ethical (any mismatch between sport and commercial values), organisational (increased specialisation and cost of preparation and communication) and political (the need for public norms and regulations).

Sport sponsorship – commodities, exchanges, property rights

Following a lead proposed by Appadurai (1986) and Simmel (1990), and borrowing judiciously from MacAloon's (1992) notion of the modern commodity form, this paper focuses on the things that are exchanged in sponsorship rather than the forms it takes. It is contended that it is the exchange that sets the parameters of utility and scarcity, and exchange is the source of value, and that what links value and exchange in sport sponsorship is politics.

There are a number of arguments which allow for theorizing that most of the criticism about the contemporary commercialisation of sport can be attributed to many existing sponsorship practices. Subsequently, a well-substantiated analysis of sponsorship would have to be grounded on the notion and logic of the modern commodity form (MacAloon, 1992).

Commodification, as MacAloon (1992, p. 71) argues, "requires the selection, among human values and their reduction, objectification, and transformation into market values; into units which can be compared, priced, bought and sold". Sponsorship, therefore, is part of the process of commodification, and a mechanism allowing for the reduction and translation of the intrinsic values of sport into pure market values which can be exchanged and traded. This concept offers some useful insights which allow the interpretation of sponsorship not only as an economic but as a political incident as well. It also helps us to understand the underlying processes responsible for formulating and implementing a policy of sport sponsorship.

Mosco (1996, pp. 143-144) defines commodification as "the process of transforming use values into exchange values, of transforming products whose value is determined by their ability to meet individual and social needs into products whose value is set by what they can bring in the marketplace". Mosco (1996, p. 143) goes further to suggest that commodity, is "a congealed set of social relations that connect capital to the commodity labour in a struggle for control over the value generated from production and exchange". This definition highlights the notions of 'social relations', 'value', 'production' and 'exchange' which are also central for understanding sponsorship.

The commodity form, as Frow (1997, p. 138) asserts, elaborating on the commodification of culture, does three things: "First, it channels resources of capital into an area of production in order to expand it to its full capacity, at the same time destroying all productive forces which are not themselves commodified. Second, it transforms the purpose of production away from the particular qualities of the thing produced towards the generation of profit; Third, it transforms previously or potentially common resources (both raw materials and final products) into private resources; the allocation of these resources normally takes place according to economic criteria (ability to pay rather than moral or civil entitlement), and it may be either restrictive or expansive in its effects". However, as he concludes "the commodity form has the potential to be enabling and productive as well as to be limiting and destructive."

Sponsorship creates a situation where commercial companies purchase and sports organisations sell sporting properties. Thus, both parties perceive sporting properties as a commodity which inevitably aspires to exchange. It is the exchange process which facilitates the commodification of sporting properties, that is, the transformation of their use value into exchange value. This value is established in the marketplace through criteria which do not necessarily correspond with the intrinsic values of sport. For that to happen, sporting properties have to move from their typical location as signifiers of certain intrinsic moral and ethical values to being associated with extrinsic commercial products and images. The driving force behind this is the creation of a mental link into the consumers between the sporting property being sponsored and the sponsor's product. It becomes especially necessary when this link, in most cases, is not natural. It is hardly, for example, one to imagine any connection between an oil company supporting a rhythmic gymnastics team. Therefore, if sporting properties shift domains to become a commodity, their social meaning must also shift, which will have bearing on the political choices made by the parties to a sponsorship deal. Sponsorship is based on exchange which is governed by rules and norms devised by agents. These entail ownership and rights over things as a sponsorship deal cuts across the interests of all parties involved. Closely connected to the understanding of commodity is the notion of property rights.

These, as Weimer (1997, p. 1) suggests, are “relations among people concerning the use of things”, and that “property rights systems, which include the rights themselves and formal and informal institutions that create them, structure economic transactions, including decisions concerning the exchange and accumulation of physical, human and intellectual capital”. Diermeier et al (1997, p. 20) quoting North (1990, p. 3) define these institutions as “the rules of the game in society, or more formally, as the humanly devised constraints that shape human interaction”. Therefore, constructing and controlling such a system of property rights is a major concern not only for the sponsorship industry but for governments as well. For example, in Europe the interests of the sponsorship industry are organised in the form of the European Sponsorship Consultants Association (ESCA) established in 1990 in the UK. The ESCA has its own Code of Conduct, and creates and manages sponsorship programmes worth over US\$300 million each year (Keynote, 2001, p. 3). Subsequently, sports governing bodies are beginning to realise that they have little

chance of a successful sponsorship if they fail to hire a professional agency to negotiate and run the deals.

Thus, conceiving of property rights as institutions, as Diermeier et al (1997, p. 26) argue, in the context of the emerging market economies of Central and Eastern Europe, “demonstrate how property rights can be understood as arising from the strategic interaction of economic and political actors”. In this regard, as Frow (1997) asserts, the commodity form is not restricted to capitalism.

Sponsorship is here interpreted as a social, political and economic mechanism for the transformation of the use value of sport (an event, team or organisation) into exchange value (property rights) by focusing on the things that are exchanged in sponsorship rather than the forms it takes (Girginov and Sandanski, 2004).

Table 1 summarises the forms and the utility of the exchange taking place in a typical sponsorship at international level. As can be seen, the primary commodity subject to exchange is property rights. All actors taking part in sponsorship give and/or receive rights.

Table 1. Exchanges taking place in an international sponsorship deal

Actor	Nat'l sports organisation			Official sponsor			TV network	
	Give	Take		Give	Take		Give	Take
Form	Cash Rights (events and athletes)	Cash ViK Rights	↔	Cash + ViK	Rights	↔	TV time	Cash Rights
Utility	Assert strategic identity Income growth Lesser state dependence		↔	Assert identity, market presence and ownership Income growth		↔	Income growth audience	Create

Actor	Int'l sports governing body			Government agency			Marketing agency	
	Give	Take		Give	Take		Give	Take
Form	Rights	Cash	↔	Cash Leadership	Access to other actors	↔	A tool for the exchange	Cash Access to other actors
Utility	Assert identity Income growth		↔	Assert identity and policy status quo	Assert	↔	Assert identity and position in the field Knowledge generation	

This is a process of framing the respective purchased sport property as a commodity to be exchanged in the market place according to criteria that corresponded to the ideology of the market and elite sport. The case of the global mega sporting events' sponsorship reveals that the prime exchange commodity is property rights. As a system of relations and exchange the sport governing bodies initiate this process in an attempt to diversify their products (sporting properties), and at the same time to generate necessary resources needed for producing these products. This strategy involves a whole host of functional and structural arrangements needed to transform the value of a property (the World Cup, for instance) into utility for members of what became a network. In this case the FIFA's strategy presents an opportunity for the host countries which have been making a sustained effort to hold the championship. Sponsorship, therefore, appears as a special mechanism for commodity trafficking of intangible properties in the form of rights through which all key actors in the network seek to assert their respective identities.

Scarcity and exclusivity – two strategies charged with political implications

The classical conceptualisations of marketing suggest that it is a business function concerned with the management of marketing/communication mix consisting of product, price, distribution and promotion. For the purposes of this analysis we draw from Kotler and Levy (1999, p. 76) who interpret marketing as “the business function concerned with controlling the level and composition of demand facing the company”. This definition clearly highlights the political nature of

marketing in terms of its capacity to influence the perceptual and structural factors affecting the production and consumption of goods.

As demonstrated, sponsorship is treated as a commodity which inevitably aspires to exchange. Unlike other commodities, most sponsorship is not destroyed in the process of its consumption; rather it is reusable mainly through live experiences and/or media coverage. Appadurai (1986, p. 13) proposes that: “the commodity situation in the social life of any ‘thing’ be defined as the situation in which its exchangeability (past, present, or future) for some other thing is its socially relevant feature (emphasis in original)”. Or in the Frow's (1997, p. 143) words, “objects can therefore move, under the appropriate circumstances, in and out of the commodity state (that is, between use value and exchange value)”. This is exactly what makes sponsorship reusable. This consideration raises the issue for the justification of the price of sport sponsorship. In other words, it is extremely difficult to establish the scarcity on which the price of a particular commodity is based. Economic exchange, as Simmel (1990) argues, can best be understood as a form of social interaction. When monetary transactions replace earlier forms of barter (in the sponsorship context – providing products, services, expertise and personnel instead of money, or as it is commonly referred to Value-in-Kind), significant changes occur in the forms of interaction between social actors. Appadurai (1986, p. 9) suggests that barter (ViK) “is the exchange of objects for one another *without* reference to money and *with* maximum feasible reduction of social, cultural, political or personal transaction costs” (emphasis in original).

The notion of social scarcity and societal intervention is one of the key principles of the Social Exchange Theory. It postulates that the "scarcity of any product that has a symbolic value compels the intervention of society in its distribution" (Ekeh, 1974, p. 46). This principle also makes a useful distinction between social and economic scarcity. In social scarcity it is the social regulations which bar desired goods to actors. A simple way in which a society creates scarcity in sport is by diminishing personal or collective results if not achieved at an institutionalised and highly visible competition. In economic scarcity it is the introduction of laws and financial mechanisms which determine the rights of use and exploitation. An example of economic scarcity is the strategy of exclusivity discussed below.

The sports organisations, and as it is the case with many mediating agencies such as the late Mark McCormack's International Management Group (IMG) or the recently bankrupted International Sport Leisure (ISL), being the owners of the rights over sporting properties are well aware of the logic that the only way to secure funds from sponsorship is to offer more exclusivity. Equally, businesses demand from sports organisations guarantees for exclusivity in a product/service category (Copeland, Frisby and McCarville, 1996). Thus, exclusivity becomes an issue for both sports organisations and their commercial counterparts. Companies find it very difficult to differentiate not only between their own and their rivals' products but also between themselves being members of the same sponsorship network. A good example to illustrate this is the new FIFA sponsorship policy (2007-2014). The world football governing body has recently chosen to put in place a differentiation strategy by dividing its marketing partners into three categories: 6 FIFA Partners, 6 to 8 FIFA World Cup Sponsors and 4 to 6 National Supporters. Each corporation receives a different package of marketing rights which can be exploited at different levels, either globally or nationally. The driving motive behind this reorientation is to avoid overcrowding by offering more exclusivity and further marketing opportunities for subsequent exploitation in return for their level of involvement and economic contribution to FIFA's activities and operations. This, however, raises the issue of ambush marketing which can damage seriously the rights of actual sponsors, thus undermine the value of sponsorship.

Two primary mechanisms are used by sports organisations to guarantee the exclusive rights of their business partners. The common feature between them is keeping their competitors away. The first mechanism is the establishment of protection programmes. The intellectual property protection is a massive issue recognised both by international and national laws. Opportunities to trade and profit on association with, and the indicia of, the Olympic brand are well regulated. At international level these are first fixed by the Nairobi Treaty on the protection of the Olympic symbol (1981). The universal application of this law, however, is still problematic as to this day only 26 countries have ratified the convention. FIFA, on the other hand, has enforced a closely controlled Rights Protection Programme to ensure delivery of the rights and that these, along with the events themselves, are not undermined. The second mechanism concerns the creation of "protected territories" around and within the sporting sites and facilities. The case of protecting laws can be illustrated by the term "politics of enclaving", as proposed by Appadurai (1986, p. 25), where "enclaving is usually in the interest of groups, especially the politically and economically powerful groups in any society".

The notion of exclusivity, as Girginov (2001a) puts it, implies also that the local branches of sports and commercial organisations give up part of their autonomy to the headquarters by agreeing not to associate with rival companies in the same product categories. This was the case with the IOC and 200 NOCs interpreted as regimes of value, and with many franchises which were not in a position to either negotiate deals at all without being solicited by the centre, or had to avoid agreements for certain product categories. This issue is well elaborated by what Cousens and Slack (1996) termed "a controlled approach" to sponsorship, where local decisions about sponsorship were strictly determined by a company's HQs. The application of this controlled approach can also be found within the IOC marketing strategy where the IOC sets the boundaries of a market, competitive in principle at least, by limiting the number of the TOP companies by product category. As MacAloon (1992, p. 71) argues in this respect, "corporations treat what they are buying as a commodity, measured

against other available commodities in terms of value and value-added for price".

As based on the concepts of exclusivity and scarcity sponsorship creates a situation of limited access, thus an artificial monopoly (scarcity) in a product/service category which, as it could be suggested, to some extent impinges upon the consumers rights. These strategies are employed by all participants in the relationship in their endeavour to control the production and consumption of sporting properties. Illuminating examples of utilising these key strategies can be found on various levels. Both the IOC's and the FIFA's global sport sponsorship programmes, TOP, and FIFA Partners respectively, serve well to demonstrate this observation. What happens, for example, if a football supporter decides to pay for his/her ticket to attend the World Cup finals through Visa Card, instead of MasterCard. It turns out impossible because the latter has paid considerable amounts to purchase the rights to associate itself with the event, and to obtain the status of being an official partner.

It is equally evident at domestic level as well. The Bulgarian Football Union (BFU) sponsorship agreements with Globul (a telecommunication company) and Denyl (men's fashion suits manufacturer) are such clear-cut scenarios. The two sponsorship deals stipulate that key constituents within the BFU such as referees must use only products and services provided exclusively by these businesses. This situation, however, prompts the referees to incurring not only into large debts to paying for either mobile services or new suits annually, but also preventing them effectively from exerting their customer rights into a free market economy. The establishment of "protected territories" around and within the sporting sites and facilities is another instrument to impeding consumers to use rivals' products. It is obvious that examples of similar kind can be countless. At the same time there are no domestically or internationally institutionalised rules into existence which to regulate and control the establishment of such an artificial monopoly that has straightforward implications on customers' rights. What becomes clear from these examples is that sport sponsorship signifies and constitutes relations of privilege and social control, and it is concerned with power.

In other works, sponsorship, as argued by Girginov and Sandanski (2004), should be seen not simply as an economic activity involving two or more parties, but as a social construct and political incident as well. This argument can be reinforced by Lowi's (2001, p. 144) eloquent insight that: "there is no such thing as an economy; there is only political economy". It is assumed that a sponsorship deal is always embedded in a set of relations linking commercial, public and sport organisations, political authorities and private interests. These are dynamic relations between organised corporate actors, which transform the use value of sporting properties into exchange value. This process, however, cannot be fully understood without reference to its policy context, that is, what links value and exchange in sport sponsorship.

References

1. Amis, J., Pant, N., and Slack, T. (1997), Achieving a Sustainable Competitive Advantage: A Resource-based View of Sport Sponsorship, *Journal of Sport Management*, 11, 80-96.
2. Appadurai, A. (ed), (1986), *The social life of things*, Cambridge University Press, London.
3. Copeland, R., Frisby, W., and McCarville, R. (1996), Understanding the Sport Sponsorship Process from a Corporate Perspective, *Journal of Sport Management*, 10, 32-48.
4. Cousens, L., and Slack, T. (1996), Using Sport Sponsorship to Penetrate Local Markets: The Case of the fast Food Industry, *Journal of Sport Management*, 10, 169-187.
5. Diermeier, D., Ericson, J., Frye, T., and Lewis, S. (1997), Credible commitment and property rights: The role of strategic interaction between political and economic actors, in Weimer, D. (ed), (1997), *The Political Economy of Property Rights*, London: Cambridge University Press.
6. Ekeh, P., (1974), *Social Exchange Theory*, Heineman, London.

7. Frow, J., (1997), *Time and Commodity Culture. Essays in Cultural theory and postmodernity*, Oxford: Clarendon Press.

8. Girginov, V. (2001a), Changing paradigms of sponsorship: from transactions to networks, in Sawyer, L., et al (eds.), *Proceedings of the International Conference on Sport and Entertainment Business*, Columbia, USA: University of South Carolina.

9. Girginov, V., and Sandanski, I. (2004), *The Politics of Sport Sponsorship: A Policy Network Perspective*, *European Sport Management Quarterly*, 4 (3), 123-149.

10. Keynote, (2001), *Sport Sponsorship*, <http://keynote.co.uk/keynoteecd/HOME>.

11. Lowi, T. (2001), Our Millennium: Political Science Confronts the Global Corporate Economy, *International Political Science Review*, 22 (2), 131-150.

12. MacAloon, J. (1992), *Sponsorship Policy and Olympic Ideology: Towards a New Discourse*, *International Olympic Academy Proceedings*, Lausanne: IOC.

13. Mosco, V. (1996), *The Political Economy of Communication*, London: Sage.

14. Sack, A., and Johnson, A. (1996), Politics, economic development, and the Volvo International Tennis Tournament, *Journal of Sport Management*, 10, 1-14.

15. Simmel, G. (1990), *The philosophy of money*, London: Routledge.

16. Thibault, L., and Harvey, J. (1997), Fostering interorganisational linkages in the Canadian sport delivery system, *Journal of Sport Management*, 11, 45-68.

17. Weimer, D. (ed), (1997), *The Political Economy of Property Rights*, London: Cambridge University Press.

18. Wolfe, R., Meenaghan, T., and O'Sullivan, P. (1998), Sport, Media and Sponsors – The shifting balance of power in the sports network, *Irish Marketing Review*, 10 (2), 53-66.

S-042

RE-TESTING THE TURKISH SUPER LEAGUE SOCCER CLUBS' INTERNET USAGE AS A MARKETING TOOL

SÖZERİ, B. *; KOÇAK, S. *

**Middle East Technical University Physical Education and Sports Department*

Number of internet users has been increasing in all over the World. In 2003, when our previous study about the web pages of Super League clubs conducted, total number of the Internet users was 605 million in all over the World and slightly higher than 6 million people in Turkey (http://www.tubiderbd.com/index.php?module=news&news_id=5384&cat_id=1). However, there are more than 1 billion Internet users in all over the World and more than 16 million Internet users in Turkey right now indicating more than 70% increment in the World, and 260% increment in Turkey since then. In addition, total amount of spending through the Internet was 35 million \$ in 2001, whereas it was projected to be slightly higher than 1 billion \$ at the end of 2005 in Turkey (<http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=337407>). The recent increase in number of internet users and total amount of spending through the internet in Turkey suggested a more powerful role for web sites of soccer clubs.

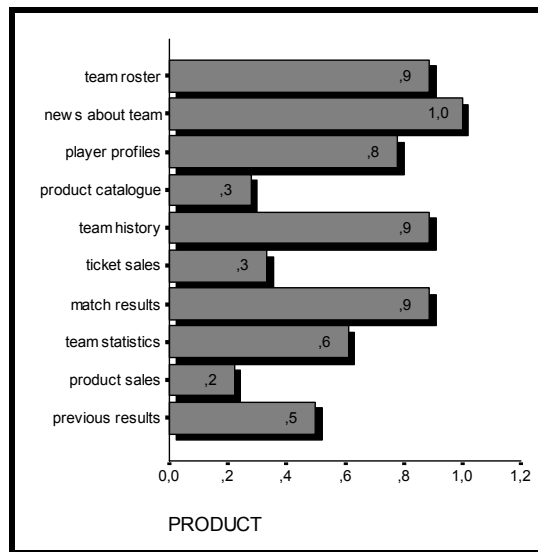
Internet sites can be an efficient communication tool between supporters and the club (Beech, Chadwick, and Tapp; 2000). In this respect, Internet technology offers clubs to enhance their marketing activities by establishing more direct communication with supporters (Brown, 2002). Similarly, many American and English sport clubs integrated their existing marketing purposes to their official web sites. They offer clear product and price information, regular updates for news and products, and reliable online ticket and merchandise selling facilities as well as news about promotions and public relationship activities.

Our previous study (Sözeri & Koçak, 2003) showed that all of the Super League soccer clubs of Turkey have their official web pages. However, their content was not very consistent with the marketing activities that can be applied from the net. Only 8 of the soccer clubs' web pages included more than 50% of the marketing related information, only 3 of them offers online merchandise sell, and none of them offers ticket sales in their web pages. Since the number of users increase and the technology improved sharply, we reconsider analyzing the content of Super League soccer clubs' official web pages in order to ascertain whether the soccer clubs became aware of the Internet and its benefits to a sport club.

METHODOLOGY

The population of the study was the web sites of the 18 Super League soccer clubs competing in 2006-2007 season. Brown's (1997) observed/not observed type sport marketing web site coding table, and Pitts & Stotlar's (2002) characteristics of successful web site definition were used to examine web pages. Brown's coding table included 10 items related with product, 2 about price, 5 related with place, 4 of them about promotion, and 6 items about public relations. Besides, definition of Pitts & Stotlar included 4 items. Both of the authors examined the web pages separately three times by spending almost half an hour for each of the pages. Data were collected within 1 to 15 September 2006. Content analysis was used to determine the Super League Soccer teams' official web sites. Percentages and frequencies were calculated for each team, each title, and each subtitles.

RESULTS

Results of the observations showed that super league soccer clubs' official web pages mostly include information about their products (64% of the product related information observed). Then, place (59%), public relation (58%), price (42%), and promotion (35%) related information could be observed mostly. In total, 56 % of the all marketing related information could be seen on the web pages of soccer clubs. In previous study of the authors (2003), the total observation rate was 46 %. On the other hand, more than 72% of the Pitts & Stotlar's successful web page definition was observed in all of the web sites.

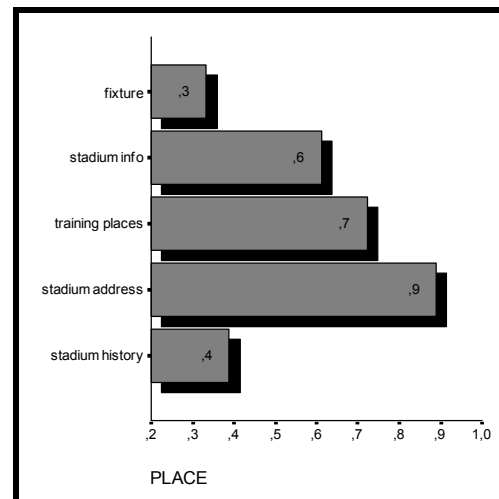
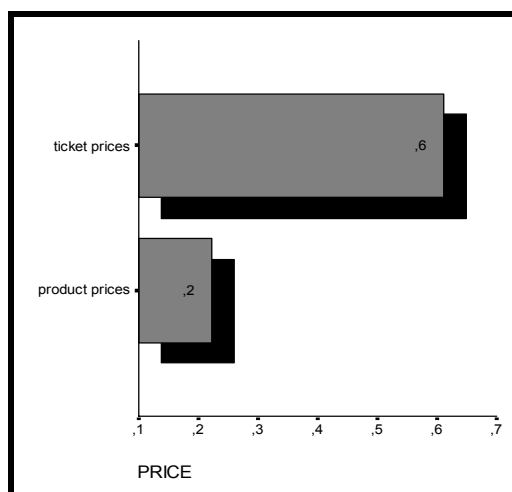
Product:

There are 10 subtitles under the product title. When compared with other elements of marketing mix, product title was found to be the most observable title among them. More than 64% of the product related information could be observed in the web pages of Super League sport clubs. Results showed that only 20% of the web pages offer product sale and only 30% of the web sites include either ticket sale or link to game ticket sale (Table 1).

Price:

It was observed that the web pages give information about the product prices in the ratio of 42% (Table 2).

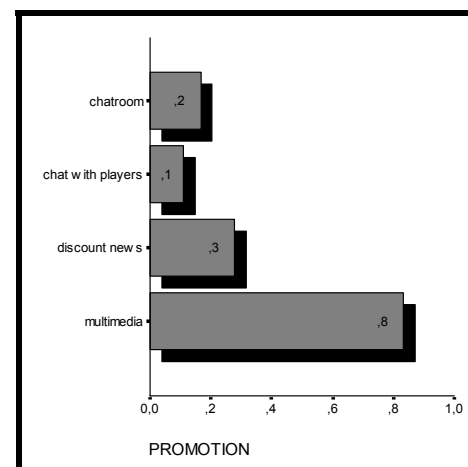
Table 2 & 3: Price & Place in the Coding Table.

Place:

Super League club web pages give 59% of the place related data that they can present to the site visitors. It is interesting that only 30% of the web pages offered league fixture to their visitors (Table 3).

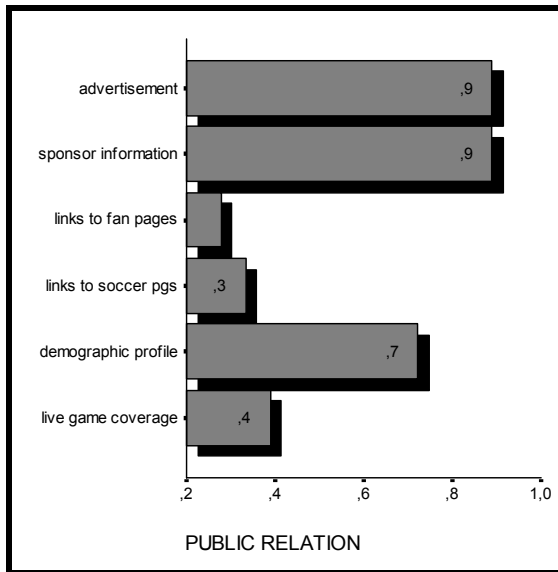
Promotion:

This part consists of 4 subtitles, and only the 35% of the promotion related information were observed in the web sites of Super League clubs.

Table 4 indicates that, only 10% of the web pages offer chat opportunity with players / trainers despite it would be very enjoyable for the supporters to chat with players, and the Internet could be a very suitable medium for providing chat availability with them. Besides, only 20% of the web pages include a chat room for team supporters to easily share their ideas with other supporters as well.

Public Relations:

Table 5: Public Relation.

In Super League soccer clubs' official web pages, public relations related information could be observed at 58%. Acknowledging the team sponsor and providing a link to its web site is very important. Almost 90% of the web pages informed the visitors about the team sponsor and put a link to its web sites. Whereas only one of the web site offer links to fan's web pages and only 40% of the web sites offers live game coverage to its users.

Definition of Pitts & Stotlar:

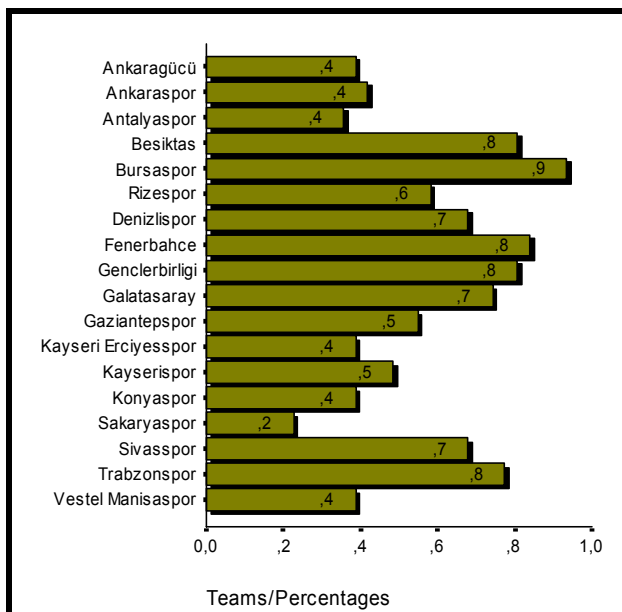
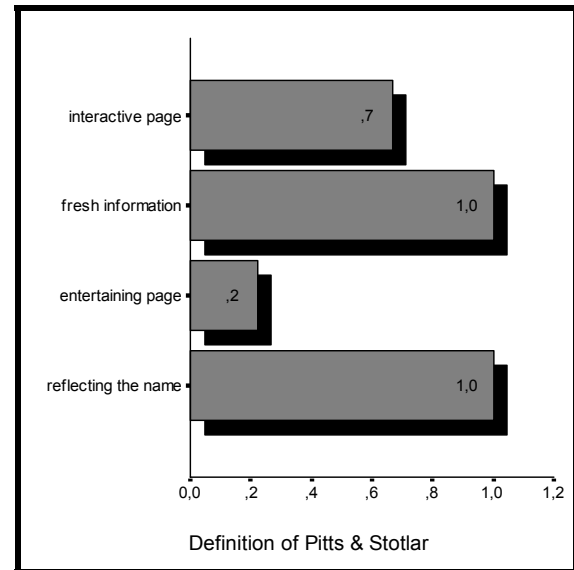

Table 6 & 7: Pitts & Stotlar's "Good Sport Marketing Web Page Definition" & Soccer Clubs' Web Sites Matching With the Coding Table (Right).

All of the web pages of soccer clubs were found to be reflecting the name of the club. Besides, all of the web pages offer fresh information and news to their visitors. Whereas, authors concluded that only 20% of the web pages was entertaining to be involved in. Sport clubs should make their web pages more interactive and useful to guarantee next click on the page (Table 6).

Teams' Sites:

11 of the 18 soccer club's web site's content is covering more than 50% of the marketing related information according to Brown's (1997), and Pitts & Stotlar's definitions (Table 7). Among the sport clubs, Bursaspor's web site cover more than 90% of the marketing related information as being the best while Sakaryaspor's web site content offers nearly 20% of the marketing related information as being the worst.

DISCUSSION & CONCLUSION

Throughout searching for the Turkish Super League soccer clubs' web site contents' suitability with the marketing activities that can be taken place in the Internet second time, we found that most of the pages are well designed and interesting at first sight, by this way, club managers might think that they offer what the supporters want. However; only 11 Super League Soccer teams' pages cover more than half of the 31 subtitles about marketing mix related activities online. When setting up a web page, the most important thing is to know the purpose and the mission of the web page (Beech, Chadwick, and Tapp, 2001). We can understand from the similarities of site content that, sport clubs have set up an official web page as the other Super League Sport clubs have set up a web page.

When compared with the results of our previous study it can be concluded that there is a progress in the web pages' suitability with the marketing purposes of an organization. However, considering the development in the technology, number of users & amount of spending through the Internet, one can conclude that these developments in the web pages are not sufficient. Turkish Sport clubs must bring new aspects to their web pages; namely, better highlights and multimedia part from the games played, better online ticket & merchandise catalogue and selling options, and the information about the promotional activities that the site visitors and team supporters can benefit from.

Internet usage and internet marketing have been making progress in Turkey, just like the demand and the economy of the soccer. However, this study showed that most of the Turkish soccer clubs are still giving less attention to web marketing and they still do not aware what the Internet can offer them in terms of marketing purposes.

REFERENCES

1. Beech, J., Chadwick, S., and Tapp, A., (1999). Surfing in the premier league: key issues for football club marketers using the internet. *Managing Leisure*, 5, 51-54.
2. Beech, J., Chadwick, S., and Tapp, A., (2000). Emerging trends in the use of the internet-lessons from the football sector. On-line, <http://www.emerald-library.com>, Qualitative Market Research: An international Journal 3 (1), 38-46.
3. Brown, M. T., (1997). An examination of the content of official major league baseball team sites on the world wide web. *Cyber Journal of Sport Marketing*, 2 (1), on-line: <http://www.cjrm.com/Vol2/Brown.htm>
4. Brown, M. T., (2002). An analysis of online marketing in the sport industry: user activity, communication objectives, and perceived benefits. *Sports Marketing Quarterly* 12 (1), 48-55.
5. <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=337407>.
6. http://www.tubiderbd.com/index.php?module=news&news_id=5384&cat_id=1.
7. Mullin, B. J., Hardy, S., and Sutton, W. A., (2000). *Sport Marketing* (2nd Edition). United States, Campaign: Human Kinetics.
8. Pitts, B. G., Stotlar, D. K., (2002). *Fundamentals of Sport Marketing* (2nd Edition). United States, Campaign: Human Kinetics.
9. Sözeri, B., Koçak, S., (2003). Türkiye'deki Süper Lig Futbol Kulüplerinin Bir Pazarlama Aracı Olarak İnternet Kullanımları. *Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri Dergisi* 14 (3), (114-132).
10. Turley, L. W., and Shannon, J. R., (2000). The impact and effectiveness of advertisements in a sports arena. *Journal of Services Marketing* 14 (4), 323-336.

S-043

Design Criteria of Equestrian Park: The Case of Oklahoma City, Oklahoma³⁸

KAYA, L. G. *

* ZKÜ Bartın Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü

Abstract

The Equestrian Park is proposed to be redeveloped because of its high visibility to many users such as different equestrian groups, shows, auctions, competitions, breed shows, etc.

The case area is between the east side of Portland Avenue and the west side of I-44. This site selected as a main equestrian center because of grading and construction problems, easy access, and providing other recreational activities such as picnicking, walking and jogging, water features, etc. Therefore, the project of the case area includes mentioned features and facilities. It is hoped that this will make these facilities a successful regional attraction for the many hundreds of people and horses involved in showing, rodeo, and other equestrian activities at the Equestrian Park.

As a conclusion, according to the determined design criteria of the Equestrian Park, the program elements have been evaluated in a matrix. After this evaluation, four design alternatives have been developed. The alternatives have been mixed up and created an appropriate proposal master plan.

Keywords: Equestrian Park, Oklahoma City, Horse trail, Stable

1. Introduction

Like most major metropolitan cities, Oklahoma City was established near a body of water, in this instance the North Canadian River. The river has had a major impact on the development of Oklahoma City from its initial conception (Figure 1).

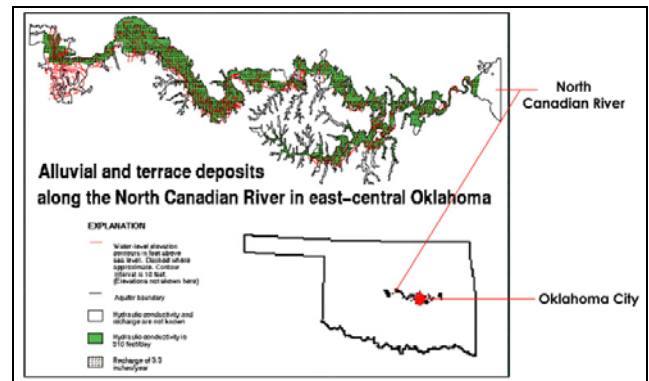

Figure 1. Alluvial and Terrace Deposits along the North Canadian River (Source: USGS, 1996)

Many cities have experienced significant revitalization as direct result of their efforts to reclaim urban rivers as sites for primary public assembly and recreation. Projects such as the River-walk in San Antonio, was built during the depression of the 1930s, is not really that big-if you were not pausing you could walk it all, both D-shaped, older-part and newer extension, in a somewhat hurried hour. Originally the river-walk was a promenade where already set up institutions: hotels, restaurants, office buildings, and apartment houses opened their doors onto the river (SCVB, 1998). Another example of river walk design is the Housatonic River in Berkshire County, Massachusetts. It

³⁸ A summary of graduate project which was prepared by Latif Gürkan Kaya in 1998 at the University of Oklahoma, College of Architecture, Division of Landscape Architecture.

is a “working river” abused by years of industrial waste and neglect. It is also a river of great wildlife beauty (GBLC, 1996).

The equestrian park area best suited for some type of bio-filtration is located based on natural factors (creeks, river basin, etc.). Defined retrofit is the opportunity to include water quality improvement features, such as bio-swales or wetlands, which are not part of the original site design or use (Weigand and Martha, 1992). Those were directed to developing a plan for the Equestrian Park that may not only be recreationally based, but also may respect existing natural-river, creeks, soil, vegetation, and manmade system-roads, buildings, etc. In the report of project begins the task of matching the capabilities of the Equestrian area with the present and future needs of Oklahoma City.

The Equestrian Park has closely designed with the North Canadian River Development Project and has been considered to design four categories of goals, which are recreational, environmental, social and economic. The list of goals that follows can be considered an outline of the intended result of an implementation of the design of Equestrian Park.

Followings are explanation of recreational goals and objectives:

A. Improve recreational resources in the Equestrian Park area.

a. Passive Recreation:

- Improve the visual recreational experience that occurs during the equestrian activities in the area.
- Encourage nature-based and non-consumptive recreation.
- Encourage the relations between human and animals.
- Develop the river and pond corridor to encourage the environmental education and interpretive activities.
- Considered at least one mile of horse trail system.

b. Active Recreation:

- Expand equestrian facilities such as rodeo, showing, riding horse, hunter/jumper course, etc.
- Provide trail-based recreational opportunities for horseback riders, hikers and joggers.
- Provide other recreational activities such as picnicking, walking, water features, etc.
- Provide at least one hunter/jumper course.

B. Improve physical and visual access to the park area.

- Provide right of public access that functions as part of the Equestrian Park. How access between the park and the adjacent property are accommodated and/or controlled are discussed along with any horse and pedestrian trails or linkage systems that are to be submitted.
- Link the park to nearby activity generators, including the existing and the future parks that may be set up.
- Parking sufficient to service to service all facilities with minimum parking required by the applicable city regulations, and with heavily landscaped and grassed islands consistent with the quality of the Equestrian center theme.

C. Accommodate special recreational needs that may involve outdoor bazaar/fair area, special horse riding activities such as the therapeutic equestrian programs that have proven to be very effective in rehabilitating all types of disabilities, from repairing neurological damage to building confidence and self-esteem.

D. One outdoor arena with grandstand seating overlooking the river and trails, with seating capacity of 1,000 and with an adequate concessions and comfort facilities.

E. Rental and boarding stables containing not less than 30 separate covered stalls.

F. First quality food, beverage, and entertainment facilities, including but not limited to, at least one restaurant and club in addition to any such facilities in a hotel, the total square footage attributed to say facilities should involve 7,500-25,000 square feet.

G. A horse conditioning facility containing at least two round pens and two horse walkers.

2. Methods

The facilities of the Equestrian Park are designed specifically for the people in the horse industry and for those who like activities surrounding the equestrian life. The followings are considered in the methods:

- Develop the equestrian park as a commercial and recreational equestrian center.
- Build a horse show arena which will consist of 1,000 seats and open-air parking lots for at least 300 vehicles.
- Plan includes the rental and boarding stables, an operation stables, a recreational vehicle parking for trailers, and a hunter/jumper course. Stabling and lodging facilities for horses and equine owners, trainers, exhibitors and handlers.
- A retail/office/western style multi-purpose complex will include craft and specialty shops, restaurant and offices.
- Over 1 mile of horse trails and walking/jogging trails. The trails also allow horse access to the other nearby parks as they are developed.
- An information and equestrian center office having a minimum 1,500 square feet.
- A minimum of three separate covered picnic areas.
- Appropriate landscaping and outdoor lighting.
- Support facilities including, but not limited to, barns, sheds, housing, hay storage, feed, storage facilities, and pastures.

The case area has been evaluated according to recreation criteria of Simonds (1983) (Table 1).

The design of the Equestrian Park is not an actual project that was only considered redevelopment or a conceptual design for the final project. The design process is a constructed series of logical decisions made by range of users and me alike at pre-determined intervals. The system of checks and balances build into the process assures an acceptable solution to the users.

Table 1. The Existing Conditions of Equestrian Park Area (Adapted from Simonds, 1983)

CRITERIA	GOOD	AVERAGE	POOR
REGIONAL			
Climate		x	
Soil			x
Water supply and quality		x	
Economy		x	
Transportation			x
Energy		x	
Landscape character			x
Cultural opportunities		x	
Recreational opportunities	x		

Health care facilities		x	
COMMUNITY			
Time distance work, shopping, etc.			x
School			x
Shopping			x
Cultural opportunities (library, etc.)		x	
Public services (fire, police, etc.)			x
Medical facilities			x
NEIGHBORHOOD			
Landscape character	x		
Life style		x	
Traffic-ways (access, hazard, etc.)	x		
Parks, recreation, open space, etc.		x	
Exposure (sun, wind, flooding, etc.)		x	
Utilities		x	
PROPERTY			
Size and shape	x		
Safe entrance		x	
Existing plant materials			x
Ground forms and gradients			x
Site drainage		x	
Neighbors			x
Relationship to circulation patterns	x		

3. Results

The necessary program elements for the Equestrian Park in Oklahoma City were determined as follows:

1. Outdoor arena-show ring (seating capacity 1,000)	11. Information center
2. Judges shelter	12. Parking lots
3. Stable buildings (rental, operation and boarding)	13. Entry gates
4. Pasture	14. Restrooms
5. Hay storage	15. Walkway
6. Holding corral	16. Picnic facilities
7. Food, beverage, and environmental facilities' area (restaurants, clubs, hotel, shopping, etc.)	17. Fair facilities/Outdoor bazaar (no heavy constructions; event tents, and etc. possible)
8. Hunter/jumper course	18. Open space
9. Trailer parking	19. Pond and Water features
10. Horse trail	20. Bio-filtration

Table 2 illustrates connections among the program elements. If the connection is good, the value is "+"; if not it is "-". "0" is neutral that means limited connection and/or no connection at all.

Table 2. Matrix of Program Elements

1 *
2 + *
3 + 0 *
4 - - + *
5 - 0 + - *
6 + - + 0 + *
7 + - 0 0 - 0 *
8 - - + - - 0 0 *
9 + 0 + + + + 0 0 *
10 + 0 + + + + - + + *
11 + 0 + 0 0 - 0 + + + *
12 + + + 0 0 0 + 0 0 0 + *
13 + + + 0 0 + 0 0 + - + + *
14 + + + 0 0 - - - 0 0 0 0 *
15 0 + + 0 0 0 + + + - 0 + 0 + *
16 0 0 - 0 0 0 0 - 0 0 0 + 0 + + *
17 0 0 - 0 0 0 + 0 0 0 + + + + 0 *
18 0 0 0 0 - - 0 0 0 0 0 + 0 0 - + + *
19 + 0 + + 0 + 0 0 0 0 0 0 - - - 0 0 0 *
20 + 0 + + 0 + + + 0 + 0 0 0 - - 0 0 0 + *
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20

4. Conclusions and Recommendation

In the study, due to the results, four design alternatives have been developed:

- Design Alternative-1 is considered 3 different pieces that are show ring, stable complex and multi-purpose area with hunter/jumper course. This alternative is the final decision because of its suitability in the area. First of all show ring is supposed to distance from highway system because of noises; however, it is good for the access. Secondly, stable complex is in the middle of the area because of the huge area for the pasture, trailer and car parking and trails, and most important reason is bio filtration systems with ponds that are really fits in this part. Third part is multi-purpose area that is close the highway because of the easy access for clubs and hotels.

- Design Alternative-2 is thought again three pieces. However this one involves stable complex that is located nearby Portland Avenue with the bio-filtration and pond systems because of the easy access from Portland and SW 15th Street. Although this alternative does not closely fit in the area because stable complex needs much more spaces than the considered area. Show ring is especially really suitable in center because of the enough parking spaces and trail systems. Third piece is considered same as first alternative.

- Design Alternative-3 looks like first design alternative; however, it involves some differences that in the center stable complex is approached pond because of the bio-filtration systems and enough parking spaces. This alternative is not good for show ring complex because people will need close parking lots nearby there. This alternative also does not include hunter/jumper course. This area was considered equine trail systems and multi-purpose area.

- Design Alternative-4 includes stable complex that is approached pond because of the bio-filtration systems and enough parking spaces. This alternative is not good for show ring complex because people will need close parking lots nearby there. This area was considered equine trail systems and multi-purpose area. The alternative has a temporarily hunter/jumper course that allows seasonal use because users can need extra open space for some type of activities.

Above mentioned alternatives have been mixed up and created an appropriate proposal master plan for an equestrian park (Figure 2).

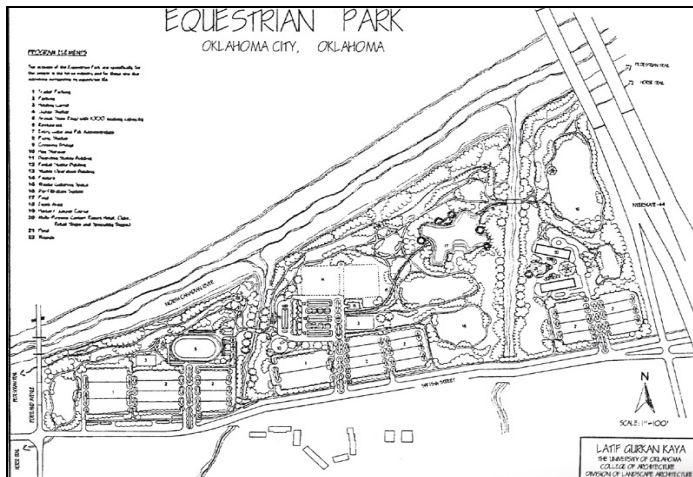

Figure 2. Proposal Equestrian Park Design for the Oklahoma City, OK

5. REFERENCES

- Gallagher, T., The lower Housatonic River guide from Lake Zoar to Long Island Sound, <http://www.connix.com/~hypercog/river/River.htm>, 1997.
- GBLC, Housatonic river walk, riverbank clean-up, Great Barrington Land Conservancy Barrington, MA. <http://www.gbriverwalk.org>, 1996.
- Gralla, S. Design of a Major Equestrian development as a part of the "String of Pearls" Parks in Oklahoma City, Oklahoma. Gralla Architects, Planners, Consultants, Oklahoma City, OK, 1989.
- Kaya, L. G., Equestrian park design, Oklahoma City, Oklahoma. Graduate Project. University of Oklahoma, College of Architecture, Division of Landscape Architecture. Norman, Oklahoma. Thesis/dissertation/manuscript iv, 33 leaves: p., maps, plans; 28 cm. 1998.
- SCVB, San Antonio's River Walk, the San Antonio Convention & Visitors Bureau, a Department of the City of San Antonio, is funded through a hotel/motel occupancy tax. <http://sanantoniocvb.com/PRRiv.htm>, 1998.
- Simonds, J. O. Landscape Architecture, a manual of site planning and design. McGraw-Hill Book Inc. USA, 1983
- USGS, Alluvial and terrace deposits along the North Canadian River in East-central Oklahoma, US Geological Survey Open-File report 96-448, <http://water.usgs.gov/public/pubs/ofr/ofr96-448/index.html>, 1996.
- Weigand, L. and Martha, K., The retrofit suitability model for the Dogfish Creek sub-basin of Liberty Bay. University of Washington, Seattle, WA., 1992.

S-044

RECREATION PROGRAM MANAGEMENT: THE EVALUATION OF THE VIEWS AND EXPERIENCES OF THE FEMALE STUDENTS WHO PARTICIPATED IN THE RECREATIONAL PROGRAM IN HIGH SCHOOL

Yılmaz D. *; Ozbey Alkurt S. **; Celebi M. *

* Abant İzzet Baysal University, Physical Education & Sport Department, Bolu, TURKEY

** Celal Bayar University, Physical Education and Sport Department, Manisa, TURKEY

Introduction: The aims of recreational programs in leisure education are both short term including the learning of specific skills and long term such as development of life. Direct involvement or experiences in leisure program experience develops some kind of personal and leadership skills; teamwork-cooperation, problem solving skills, decision making skills, self esteem, communication, social interaction, interpersonal skills and etc. (Atara,2004; Elie,2004; Luetkens,2004). Accordingly to these literature, this type of researches and educational youth programs efforts must focus on conceptually based leisure programs in schools, some organizations and alternative youth leisure time programs to help prevent delinquency, personal and youth development.

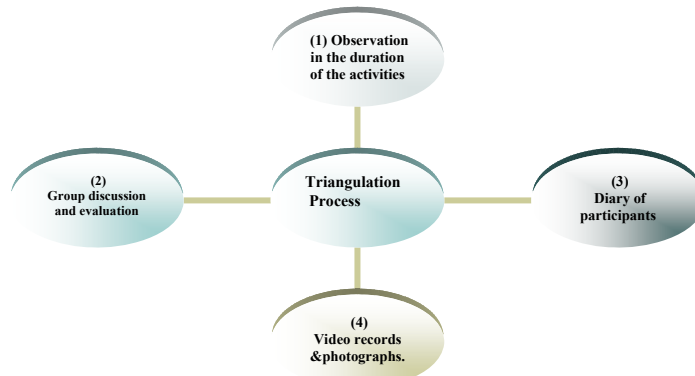
The aim of this study was to evaluate the views and experiences of the female students who attended the recreational program in high school on the dimension of recreation program management.

Methods: This research was based on empirical qualitative study. The study composed of 10 weeks "recreational activities" with 30 female students who were 14-17 years-old in High School in Turkey during 2003-04 spring semester. The data were collected via observation; (1) observation in the duration of the leisure time activities of participants, (2) group discussion and evaluation (with briefing and debriefing questions Sakofs&Armstrong,1996; Luckner&Nadler,1997; Halliday,1999), (3) diary of participants, (4) video records and photographs. By means of triangulation for reliability and validity, several perspectives and methods are combined. Partially-structured field work, were used as observation techniques: These observation parts in study were showed in Figure1;

Before, during and after recreational activities, voluntary interviews were done and observation notes were taken by the researcher. Collected data, ideas, opinions, suggestions and observations were combined by comparing to descriptive and content analysis to show relations and differences between the data.

Figure 1: By means of triangulation for reliability and validity; several perspectives and methods are combined

Results: The views of participants were coded and listed under some themes as a result of the data obtained from the interviews and observations. As a result four main themes and nine sub-themes were found. These were; 1. Participant's thoughts about recreation program, 2. Participant's opinions about practice 3. Administrative factors that occurs during recreation program 4. The effects of the applied recreational program on participants.

Conclusion: High school girls comprehended recreational program as joining a sport activity and they aimed to be healthy, to lose weight, to enjoy, make friends and learn skill while joining the activity. Leader and environment have big importance by the administrative part of recreation program. At the end of recreation program, it was found that participants gained self-confidence and learn skill. It is thought that this research is going to help recreation program management to be used effectively in education and have great importance on student's development.

Key Words: Women Leisure and Leadership, Recreation, Recreational Program Management,

Selected References:

1. Alfermann, D. ; "Gender and Body Satisfaction: A Social Role Interpretation" XI. European Congress of Sport Psychology, Denmark, 2003
2. Atara, S., Birger, R. ; "Leisure Education&Identity Development of Youth – A Suggested Framework for Educators", International Conference on Lesure,Tourism& Sport-Education, Integration, Innovation, Cologne, 18-21 March, Germany, 2004
3. Doll-Tepper, G. "Sport and Leisure in Schools-A European Perspective on Innovative Developments", International Conference on Leisure, Tourism&Sport-Education, Integration, Innovation, Cologne, Germany, 2004
4. Edginton, C. R., Edginton, S. R. ; " Total Quality Program Planning", JOPERD, October, 1993

5. Fialova, L. ; "Sport and Leisure Activities in School", International Conference on Lesure,Tourism& Sport-Education, Integration, Innovation, Cologne, 18-21 March, Germany, 2004

6. Flintoff, A., Scraton, S. ; "Stepping into Active Leisure? Young Women's Perceptions of Active Lifestyles and Their Experiences of School Physical Education", Sport, Education and Society, Vol. 6, No. 1,İngiltere, 2001

7. Halliday, Nancy. Developing self-esteem through challenge education experiences. Journal of Physical Education Recreation and Dance, August, vol: 70, 6, 51-59,1999

PE Teacher: Dilek Yılmaz*: dilekim21@mynet. com

Assoc. Prof. **Muberra Celebi***: muberracelebi@hotmail. com

Assoc. Prof. **Selhan Ozbey Alkurt**": selahanoz@yahoo. com

S-045

SARIKAMIŞ İLÇESİ KAYAK MERKEZİNDE SPORTİF REKREASYON/ANİMASYON PROGRAMLARI, TESİSLERİ VE UYGULAMALARI

DOĞAN,E. *

ÖZET

Sportif rekreasyon ve animasyonun günümüz turizmdeki yeri giderek artmaktadır. Bu amaçla turizm tesisleri ve ilgili kuruluşlar bu konu üzerine özel olarak eğilmektedirler. Sarıkamış kış ve kayak turizminin ilk akla gelen isimlerinden birisidir. İlçeye turistik amaçla gelenlerin ilk tercihlerini kış sporları oluştursa da, tercihlere getirilecek olan açılım gelen turist sayısını da artırabilecektir. Bu konunun inşası için ilk başvurulacak en geçerli kaynaklardan biri de turistlerin tercihidir. Sarıkamış özelinde bu konunun açıklığa kavuşturulması için ilçenin otellerinde kalan 50 yerli ve 50 yabancı turisti kapsayan bir anket uygulanmıştır. Anket katılımcıları yaş, cinsiyet, uyruk ve sağlık problemleri gibi gruplara ayrıştırılmışlardır. Sorularda sunulan tercihlerin kaç kişi tarafından kabul edildiği belirlenerek, frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar χ^2 testi ile değerlendirilmiş her veri grubuna ait χ^2 ve P değerleri sunulmuştur. Cinsiyetin verilen cevaplara istatistiki olarak bir etkisi olmamasına karşın ($P > 0.05$). Yaş, uyruk ve sağlık faktörleri verilen cevapları farklı düzeylerde etkilemiştir ($P < 0.05-0.001$). Faktörlerin değerlendirmeye alınmadığı ve frekansların değerlendirildiği χ^2 analizi sonuçlarında ise, çeşitli düzeylerde istatistikî önemlilik bulunmuştur ($P < 0.05-0.001$). Analiz sonucu olarak Sarıkamış'a ilk defa gelenler iki ve daha fazla gelenlere göre istatistikî bir fazlalık arz etmektedir. Ayrıca gelenlerin doğa zenginliklerini ve kış sporlarını tercih etmeleri açısından da önemli farklılıklar mevcuttur. Turistler istatistiki fazlalıkla rekreatif faaliyetlere ve animasyonlara katılmayı arzu ettiklerini bildirirken, yine aynı istatistiki düzeyde katıldıkları bu tür faaliyetlerden memnun olmadıklarını belirtmişlerdir.

Sarıkamış'ta gerçekleştirilen bu anket sonucunda yörenin turizm potansiyeli belli bir ölçek dahilinde incelenmiş ve yöreye gelen turistlerin kaldıkları süre içinde rekreasyon ve animasyon faaliyetlerine ilgi duydukları tespit edilmiştir. Bunun yanında tesislerde gerçekleştirilen adı geçen faaliyetlere katılan turistler memnun olmadıklarını bildirmişlerdir. Sarıkamış ilçesinde bulunan tesis yöneticilerinin rekreasyon ve animasyon faaliyetlerini masaya yatırıp müşterilerin isteği doğrultusunda yeniden yapılandırması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon/animasyon, Sarıkamış, kış sporları.

- Kafkas Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

SARIKAMIŞ İLÇESİ KAYAK MERKEZİNDE SPORTİF REKREASYON/ANİMASYON PROGRAMLARI, TESİSLERİ VE UYGULAMALARI

GİRİŞ

Rekreasyon-animasyon gereksinimi giderek artan insanlar, bu gereksinimlerini hayata geçirebilmek amacı ile alternatif aktiviteler arayışı içine girmiştir. Bu arayışlar bazen insanları doğallığı bozulmamış alanlara, bazen tarihi değerlere bazen de içerisinde hem eğlence hem de spor olan rekreatif aktivitelere yöneltmiştir.

Rekreasyonel yaşamın, bir taraftan kişisel ve toplumsal yararları, diğer taraftan ticarileşen yönüyle, yeni iş imkanlarının doğması, yeni gelir kaynaklarının oluşturulması, doğanın ve kültürel mirasların korunması bakımından olumlu, ancak toplum ve çevre üzerine de olan bazı olumsuz yönleriyle etkiler bırakması, onun bir planlama içerisinde gerçekleştirilmesi zorunluluğunu da beraberinde getirmektedir (4)

Rekreasyon programlarının, programı arzu eden hedef gruplarına ve pazarlarına yönelik olması beklenir. Bu durumda programın temelini bu hedef pazarlarda yer alan insanlar oluşturur. Hedef pazarın

belirlenmesi sürecinde ise teşhis ve seçme olarak iki basamak bulunmaktadır (7).

Kişilerin taleplerine göre hazırlanan programlar, insanların rekreasyon merkezlerine gelmelerinin temel nedenini oluşturmaktadır. Programların bu noktada başarılı ya da başarısız olması etkinlikten beklentileri yakından ilgilendirir ve devamında büyük rol oynayabilir (6)

Ülkemizde son yıllarda yapılan yeni tesisler sayesinde gelen turist sayısında artış gözlenmiştir. Gelen turistlerin bıraktıkları döviz ülke ekonomisine önemli miktarda katkı sağlamaktadır. Bu katkının artırılması için turizm sektörü yeni arayışlar içine girmiştir. Yapılan çalışmaların sonucunda alternatif sporlar ve rekreatif faaliyetlerin gelen turistlerin konaklama tesislerinde kalma sürelerini uzatmalarının ülke ekonomisine daha fazla katkı sağlayacağı kanaatine varılmıştır.

Dünyada spor amaçlı serbest zaman turizminin gelişimi fark edilebilir bir düzeye gelmiştir. Lavella, dünya spor turizm endüstrisinin yıllık 845 milyar dolar getiren bir endüstri oluşunu belirtmektedir. Ülkemizde Maliye Bakanlığı tarafından yapılan araştırmalara göre turizm gelirleri; 2000 yılında, bir önceki yıla göre, %47 oranında artış kaydederek, 7 milyar 636 milyon dolara yükselirken; aynı endüstri kolunda 2002 yılı için hedeflenen gelir 10 milyar dolar civarı olarak belirtilmektedir. Bu veriler, hizmet sektörü içerisinde üçüncü sektör olarak adlandırılan ve spor turizmini de içerisine alan turizm potansiyelinin ülke ekonomisine sağladığı katkının bir örneğini teşkil etmektedir (1).

Rekreasyon faaliyetlerinin içerisinde animasyon etkinlikleri oldukça önemlidir. Son zamanlarda animasyon tatil yapan turistlerin vazgeçilmez eğlencesi olmuştur.

Animasyon, yarı emdirici metotlara başvurularak, haberleşmeyi geliştirerek sosyal hayatı devam ettirmeyi hedefleyen bir grup topluluk veya bir çevre üzerinde yapılan her türlü harekettir. Sözlük anlamı olarak animasyon; yeniden can vermek, yaşatmak hayata geri döndürmek anlamına gelir. Turizmde, özellikle konaklama tesislerinde animasyon; müşteriyi meşgul etmek için yapılan uğraşların tümüne denir (2).

Animasyon, halk kültürünün yayılmasını sağlar. Sosyo-kültürel animasyonlar; turistlere, eğlenme, dinlenme ruhsal rahatlatma, kültür artırma v. b. nedenlerle çok cazip gelen ürünlerdir. İşletmelerde düzenlenen eğlence faaliyetlerine turistlerin hem seyirci hem de katılımcı olarak iştiraki sağlanmalıdır. Böylece, kültür iletişimi daha sağlıklı gelişir ve turistlerin değişik ihtiyaçları karşılanır (5).

Materyal ve Yöntem

Araştırma Grubu

Yapılan araştırmaya 2005-2006 kış sezonunda Sarıkamış kayak merkezinde bulunan otellerde tatilini geçiren yerli ve yabancı turistler katılmıştır. Katılımcı grupları yaş (≤ 19 , 20-30, 31-40, ≥ 41) cinsiyet (erkek, bayan), uyruk (TC, yabancı (Rus, Yunan, İsrail, Ukrayna, Ermeni, Gürcü)) ve sağlık sorunu (Hayır, Evet (Şeker, Şişmanlık, Kalp, Eklem, Alerji)) gibi alt gruplara ayrılmışlardır. Araştırmaya 50 yerli ve 50 yabancı olmak üzere toplam 100 turist katılmıştır.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında anket yönteminden faydalanılmış ve her katılımcıya bir anket formu verilerek uygun cevapları işaretlemeleri veya yazmaları istenmiştir. Yabancı turistler için aynı anketin İngilizce hazırlanmış hali kullanıldı. Anketlerin bireysel olarak doldurulması için özen gösterilmesi konusunda katılımcılar uyarıldı.

Verilerin Değerlendirilmesi

Alt gruplarda bulunan katılımcı sayıları yüzde olarak hesaplanmış ve bu şekliyle tablolaştırılmıştır. Sorulara verilen cevaplara göre *khi-kare* testi uygulanmış ve verilen cevap açısından grup ve/veya alt grupların istatistiksel önem arz edip etmediklerine bakılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Anket uygulanan turistlerin özellikleri

Yaş	N (%)
≤ 19	14
20-30	44
31-40	25
≥ 41	17
Toplam	100
Cinsiyet	
Erkek	67
Bayan	33
Toplam	100
Uyruk	
TC	50
Yabancı	
Rus	26
Yunan	4
İsraili	4
Ukraynalı	3
Ermeni	2
Gürcü	5
Toplam	100

Tablo 2. Sarıkamış'a tatil amaçlı kaç defa geldiniz?

	N (%)
İlk defa	82
İkinci defa	17
İkiden fazla	1

$$\chi^2 = 110.42 \text{ P} < 0.001$$

Tablo 3. Sarıkamış'ı tatil yapmak için seçerken, sizi çeken özellikleri nelerdir?

	N (%)
Ucuz olması	15
Doğa Zenginlikleri	37
Tesislerin Uygunluğu	29
Tesislerdeki sportif aktivitelerin çok olması	18
Kültürel zenginlikleri tanıma amaçlı	1

$$\chi^2 = 38 \text{ P} < 0.01$$

Tablo 4. Sarıkamış'a kış sporları için mi geldiniz?

	n	%
Evet	99	
Hayır	1	

$$\chi^2 = 96 \text{ P} < 0.001$$

Tablo 5. Tablo 12'e 'evet' diyenlerin hangi kış ve doğa sporları rekreasyon faaliyetlerine katıldıkları

	n	%
Kayak (Alp disiplini)	45	
Kayak (Kayaklı koşu)	6	
Snowboard	30	
Buz pateni	-	
Snow Mobil	9	
İglo yapımı	-	
Kızak	-	
Dağcılık	-	
Yamaç parajütü	-	
Trekking	-	
Paintball	5	
Diğer	-	

$$\chi^2 = 66.42 \text{ P} < 0.001$$

Tablo 6. Turistlerin katıldıkları sportif rekreasyon programından memnun kalıp kalmadıkları

	n	%
Evet	20	
Hayır	33	
Kismen	42	

$$\chi^2 = 7.73 \text{ P} < 0.05$$

Tablo 7. Tablo 14'e 'evet' diyenlerin memnun olma nedenleri

	n	%
Başarılı spor animatörü	1	
Tesislerin yeterliliği	17	
Malzeme kalitesi	-	
İyi planlanmış program	1	
Grubun canlılığı	-	
Diğer	-	

Tablo 8. Tablo 14'e 'hayır veya kısmen' diyenlerin nedenleri

	n	%
Spor animatörü sayısının azlığı	46	
Spor animatörünün başarısızlığı	6	
Program yetersizliği	15	
Tesis ve malzeme yetersizliği	8	
Grup performansındaki yetersizlik	1	
Diğer	-	

Tablo 9. Sportif rekreasyon tesisleri ve malzemelerinin yeterli olup olmadığı

	n	%
Evet	17	
Hayır	34	
Kismen	49	

$$\chi^2 = 15.38 \text{ P} < 0.001$$

Tablo 10. Spor animatörlerinin başarılı olup olmadığı

	n	%
Evet	8	
Hayır	25	
Kismen	67	

Tablo 11. Spor animatörlerinin iletişimde yeterli olup olmadığı

	n	%
Evet	2	
Hayır	60	
Kismen	38	

$$\chi^2 = 55.34 \text{ P} < 0.001$$

Tablo 12. Sportif rekreasyon faaliyetleri hazırlanırken turistlere danışılıp danışılmadığı

	n	%
Evet	-	
Hayır	100	

Tablo 13. Başarılı sportif rekreasyon faaliyetlerinin o şehre veya ülkeye yeniden gelmelerine etkisi

	n	%
Evet	87	
Hayır	2	
Kismen	11	

$$\chi^2 = 130.82 \text{ P} < 0.001$$

Tablo 14. Yapılmak istenen rekreatif etkinliklerin turistlerin gelir düzeyine göre ayarlanması görüşleri

	n	%
Katılmıyorum	1	
Kismen katılıyorum	26	
Katılıyorum	67	
Kararsızım	6	
Cevap vermek istemiyorum	-	

$$\chi^2 = 58.61 \text{ P} < 0.001$$

Tablo 15. Turistlerin başarılı sportif rekreasyon faaliyetleri sonunda kalış sürelerini uzatıp uzatmamaları

	n	%
Evet	69	
Hayır	4	
Kismen	27	

$$\chi^2 = 18.37 \text{ P} < 0.001$$

Tartışma ve Sonuç

Rekreasyonla ilgili eğitim sektörleri (kayak, dağcılık, avcılık, su altı dalış, buz pateni vb.) geliştirilmelidir. Turizm işletmeleri, bölgedeki rekreasyon etkinliklerini sürekli araştırmalı, teşvik etmeli ve desteklenmelidir. Animasyon programlarının hazırlanmasında, yakın çevredeki rekreasyon etkinliklerinden animasyon sürecinin girdisi olarak yararlanmalıdır (3).

Tablo 1'de görüldüğü gibi Sarıkamış kayak merkezi daha çok gençler tarafından tercih edilmektedir. Yabancı turistler açısından bakıldığında ise Ruslar birinci sırayı almaktadır. İkinci defa Sarıkamış'a tatil için gelenlerin sayısının istatistikî olarak az olması, turistlerin ilk gelişlerinde bir takım olumsuzluk yaşadıklarını göstermektedir ($P < 0.05$). Adı geçen kayak merkezinin turistler tarafından tercih edilmesinin en önemli nedeni doğa zenginlikleri olarak ortaya çıkmıştır ($P < 0.05$). Tablo 4'ün bildirdiği şekliyle, kayak merkezine gelenlerin hemen tamamı kış spor ve rekreasyon faaliyetlerine katılmayı amaçlamışlardır. Bu faaliyetlerden de en çok tercih edilenin Kayak (alp disiplini) olduğu Tablo 13'deki verilerden anlaşılmıştır ($P < 0.05$). Fakat turistlerin katıldıkları bu programlardan memnun kalmadıkları Tablo 14'den anlaşılmaktadır. Bu memnuniyetsizliğin sebepleri turistler tarafından tesis ve malzeme yetersizliğiyle, başarısız animatörler olarak tespit edilmiştir (Tablo 17-18). Ayrıca ankete katılan turistlerin tamamı sportif rekreasyon faaliyetleri hazırlanırken kendilerine danışılmadığını belirtmişlerdir (Tablo 20).

Yapılan anketin son sorusunda belirtilen, kalış süresinin rekreasyon faaliyetlerine bağlı olarak uzatılıp uzatılmayacağı sorusuna verilen cevap evet olmuştur ($P < 0.05$). Bu da Sarıkamış kayak merkezinde rekreasyon faaliyetlerine daha fazla yer verilmesi ve yapılan faaliyetlerin turist gruplarının özelliklerine göre titiz bir şekilde hazırlanması gerekliliğini ortaya koymuştur.

KAYNAKLAR

1. Çerez, H., Kesim, Ü., Türkiye'deki tatil yerlerinde sportif rekreasyon aktivitelerinin turizm için önemi, 7. Spor Bilimleri Kongresi, Antalya, 2002.
2. Hacıoğlu, N., Gökdeniz, A., Dinç, Y., Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi, Örnek Animasyon Uygulamaları, Detay Yayıncılık, 80, 2003.
3. Hazar, A. Rekreasyon ve Animasyon, Detay Yayıncılık, 31, 2003.
4. Karaküçük, S., Rekreasyon, Boş Zamanları Değerlendirme, Bağırhan Yayınevi, 161, 1999.
5. Mchercher, B., "Towards a Classification of Cultural Tourists", International Journal of Tourism Research, V. 4, 2002.
6. Mills, P., "Leisure Centres", Ed. Peter Mills; Quality in the Leisure Industry, Logman Group UK Limited, London, 1992.
7. Sullivan, O., E. L. ; Marketin for Parks: Recreation and Leisure, Venture Publishing inc, State College, P. A. 1991.

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN FUTBOLDA FAİR PLAY'E İLİŞKİN OLUMLU VE OLUMSUZ DAVRANIŞLARA YAKLAŞIMLARININ İNCELENMESİ

SEZEN, G. *; YILDIRAN, İ. *

* Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, beden eğitimi öğretmenlerinin futbolda Fair Play'e ilişkin olumlu ve olumsuz davranışlara yaklaşımlarını belirlemektir. Araştırma grubunu Ankara ili merkez ilçelerinde görev yapan 56'sı bayan 94'ü erkek toplam 150 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak araştırma grubuna Fair Play'e ilişkin somut örnek olayların değerlendirilmesinin istendiği bir anket uygulanmıştır. Örnek olaylar futbolda karşılaşılmış ya da karşılaşılmaması muhtemel üçü Fair Play'e uygun, ikisi Fair Play'e aykırı davranışlardan oluşmaktadır. Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistik teknikler ile Chi-square testi kullanılmış, önem düzeyi 0. 05 olarak alınmıştır.

Bulgular, Beden Eğitimi öğretmenlerinin önemli bir bölümünün (%64. 7) "kendi yarar ve yargısına ters düşse bile hakemin doğru karar almasına yardımcı olma" davranışını içeren örnek olayı sportmence olmakla birlikte profesyonelce bulmadıklarını ve yaklaşık yarısının benzer olay karşısında aynı şekilde davranmayacaklarını göstermektedir. "Rakip takımın maruz kalacağı haksız bir durumu gidermek için çaba gösterme" ve "rakibin haksız dezavantajlarından yararlanmaya kalkışmama" davranışlarını içeren örnek olayları "sportmence fakat profesyonelce değil" olarak değerlendiren beden eğitimi öğretmenlerinin oranı %40'a ulaşırken benzer bir durum karşısında aynı şekilde davranmayacaklarını ifade edenlerin oranı da %30'u aşmaktadır. Araştırma grubunun göz ardı edilemeyecek bir oranı (~%37) "hakemi yanıltarak haksız avantaj sağlama" ve "rakibin oynama hakkını yanıltıcı stratejilerle elinden alma" davranışlarını içeren olumsuz örnek olayları "taktik olarak güzel" bulurken, yine yaklaşık bir oranı da benzer durumlar karşısında aynı şekilde davranacaklarını belirtmektedir. Verilen örnek olaylarda yansıtılan davranışları onaylayıp onaylamama ya da benzer durumlarda aynı şekilde davranıp davranmama oranları, gerek cinsiyet gerekse ferdi veya takım sporcusu olma değişkenlerine göre, herhangi bir farklılık göstermemektedir ($p > 0. 05$).

Sonuçlar beden eğitimi öğretmenlerinin, Fair Play'e ilişkin yaklaşımlarının daha çok başarı odaklı olduğu yolundadır. Nitekim okullararası yarışmalarda son yıllarda görülen şiddet olaylarının öğrencilerin de "her ne pahasına olursa olsun kazanmak" prensibi ile motive edildiklerini göstermektedir. Oysaki okul beden eğitimi dersleri ve okullararası karşılaşmalar, Fair Play'e uygun davranışların kazandırılması ve sergilenmesinde uygun bir ortam olarak kullanılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi Öğretmeni, Fair Play, Futbol

GİRİŞ

20. Yüzyıl boyunca, spordan ticari ve siyasi beklentilerin artarak devam etmesi, ahlaki beklentileri ikinci plana itmiş ve amatör ruhun giderek güçlenen profesyonellik karşısında gerilemesine neden olmuştur. Bu süreçte, Fair Play anlayışı, eşit yarışma şartlarının ve fırsat eşitliğinin sağlanması ve korunması, sportif rakibe oyunun gerçekleşmesini sağlayan kendisiyle eşdeğer aktör olarak kıymet verilmesi ve onun fiziksel ve ruhsal dokunulmazlığına saygı gösterilmesi, haksız avantajlardan kaçınılması gibi yüksek insani kalitelere işaret eden bir düzeyden, sadece kurallara uymanın dahi erdemlilik olarak görüldüğü bir zemine oturtulmuştur (Yıldiran, 2005).

Sporcular uygunsuz yollarla kazandıklarında bile bu başarı olarak adlandırılmaktadır. Çünkü, "başarı" analitiksel olarak tanımlanır; diğer bir deyişle kazanan sporcu yada takım en çok puanı olan, ilk olarak bitiş çizgisine gelen, en yükseğe atlayan, en uzağa fırlatan kısaca sporda en iyi dereceyi elde edendir. Analitik başarının sağlanmasında

geçen süreçte ahlak dışı davranışlar gözlemlense dahi önemsenmemektedir (Reid, 2005). Oysaki sporda "başarı"nın daha derin anlamları bulunmaktadır. Hem ahlaksal hem analitik başarı bir arada bulunmalıdır.

Okul beden eğitimi dersleri ve okullararası karşılaşmalar, Fair Play'e uygun davranışların kazandırılması ve sergilenmesinde uygun bir ortam olarak kullanılmalıdır. 19. yüzyıl İngiltere'si örneğinde olduğu gibi, okul beden eğitimi ve spor etkinlikleri, çocuk ve gençlerin karakter eğitimleri için bir araç konumuna getirilmeli, öğrencilerin günlük hayata transfer edebilecekleri uygun davranış biçimleri öğretmenler tarafından kasıtlı olarak uygulanmalı ve pekiştirilmelidir (Yıldiran, 2004). Yıldiran'ın (2005) "Fair Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü" başlıklı çalışması beden eğitimi öğretmenlerine uygulamalı olarak Fair Play anlayışını kazandırmada rehberlik edecek bilgiler sunmaktadır.

Sporda artan erdemsiz davranışlar okul beden eğitimi ve spor alanını da etkilemiş, özellikle 70'li yıllardan sonra beden eğitimi derslerinin sosyalleştirme yönelimli çerçevesinin Fair Play'e ilişkin davranışları yeterince garanti altına alamadığı anlaşılmıştır (Yıldiran, 2005). Okullararası yarışmalarda son yıllarda görülen şiddet olayları öğrencilerinin, "her ne pahasına olursa olsun kazanmak" prensibi ile motive edildiklerini göstermektedir. Bu durum öğretmenlerinde Fair Play'e ilişkin yaklaşımlarının daha çok başarı odaklı olduğuna işaret etmektedir. Oysaki, Fair Play çalışmalarının, etik donanımlara sahip bir genç kuşağın yetiştirilmesine yönelik olarak, ilk ve orta öğretim çağı çocuk ve gençlerinin beden eğitimi derslerinden başlatılması, geleceğin sporcu, antrenör, spor adamı, hakem, yazar ve seyircisinin bu kitle içinden çıkacak olması bakımından önemli bulunmaktadır (Yıldiran, 2002). Bununla birlikte, beden eğitimi öğretmenlerinin Fair Play anlayışını derslerde nasıl kazandıracaklarına ilişkin yeterli donanıma sahip olmadıkları bilinmektedir. Dolayısıyla, bu alandaki yetersizliği Avrupa genelinde bir sorun olarak gören Avrupa Fair Play Birliği (EFPM), Fair Play'in okul beden eğitiminin en önemli konusu olarak müfredata eklenmesini, öğretmen ve antrenörlerin Fair Play kapsamındaki çalışmalarını destekleyecek özel eğitim ve enformasyon malzemeleri hazırlanmasını ulusal hükümetlere önermiştir (Bkz. Yıldiran, 2002).

Ülkemizde okullararası karşılaşmalarda Fair Play'e aykırı davranışlarda belirgin bir artış görülürken, Fair Play anlayışının kazandırılması ve yaygınlaştırılmasında beden eğitimi derslerine ve öğretmenlerine oldukça önemli fonksiyonların yüklenmesi, BES öğretmenlerinin bizzat kendilerinin Fair Play anlayışlarının hangi düzeyde olduğu konusunda merak uyandırmaktadır. Bu nedenle çalışmanın amacı, Fair Play'e aykırı tutum ve davranışların en sık ve net olarak gözlemlenebildiği futbolda karşılaşılan veya karşılaşılmaması muhtemel olan Fair Play'e ilişkin olumlu ve olumsuz davranışlara beden eğitimi öğretmenlerinin yaklaşımlarını incelemektir.

YÖNTEM

Araştırma grubunu Ankara ili merkez ilçelerinde görev yapan 56'sı bayan 94'ü erkek toplam 150 beden eğitimi öğretmeni oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket iki bölümden oluşmaktadır. Anketin ilk bölümünde kişisel bilgiler ile ilgili sorular yer almaktadır. İkinci bölümde beş tane somut örnek olay bulunmaktadır. Anketin ikinci bölümü oluşturulurken, futbolda karşılaşılan/karşılaşılması muhtemel çok sayıda örnek olaylardan bir örnek olaylar dizisi oluşturulmuş ve bu dizide olayların tek tek karşılaşılan/karşılaşılması muhtemel ne tür bir davranışı ifade ettikleri belirtilmiştir. Böylelikle tüm örnek olayları kapsayan beş farklı davranış kodu oluşturulmuş ve her kodu en iyi temsil eden 3'ü olumlu, 2'si olumsuz beş örnek olay seçilerek soru formuna dönüştürülmüştür. Araştırma grubundan bu örnek olayları deflendirmeleri ve aynı durum karşısında kendilerinin ne yapacaklarını belirtmeleri istenmiştir.

Verilerin analizi için SPSS 11. 0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistik teknikleri ile Chi-Square testi kullanılmış, önem düzeyi 0. 05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının Fair Play'e yönelik somut örnek olayları değerlendirmelerine ilişkin bulgular Tablo 1, 2, 3, 4 ve 5'de verilmiştir.

Tablo 1: "Kendi Yarar ve Yargısına Ters Düşse Bile Hakemin Doğru Karar Almasına Yardımcı Olma" davranışını içeren örnek bir olayın değerlendirilmesi.

Yenilgi durumunda takımının küme düşeceğini bildiği halde bir kaleci hakemin gol vermediği bir pozisyonda topun gol çizgisini geçtiğini söyleyerek takımının yenilmesine ve küme düşmesine neden oluyor.										
	Kalecinin Davranışı:				x ²	Ben Olsaydım:				x ²
	Sportmence		Sportmence, fakat profesyonelce değil			Aynı şekilde davranırdım		Aynı şekilde davranmazdım		
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Bayan	24	42. 9	32	57. 1	1. 045	29	51. 8	27	48. 2	2. 214
Erkek	29	30. 9	65	69. 1		47	50. 0	47	50. 0	
Toplam	53	35. 3	97	64. 7		76	50. 7	74	49. 3	
Takım sp	27	31. 8	58	68. 2		44	51. 8	41	48. 2	
Ferdi sp	26	40. 0	39	60. 0		32	49. 2	33	50. 8	
Toplam	53	35. 3	97	64. 7	1. 093	76	50. 7	74	49. 3	. 095

Tablo 1'e göre BES öğretmenleri "Kendi yarar ve yargısına ters düşse bile, hakemin doğru karar almasına yardımcı olma" davranışını içeren örnek olayı büyük oranda (%64.7) profesyonelce bulmamaktadır. Yarıya yakını ise (%49.3) aynı şekilde davranmazdım demektir. Oranlar cinsiyetler açısından değerlendirildiğinde ise, davranışı profesyonelce bulmama oranı erkeklerde bayanlardan daha yüksektir (%69.1, %57.1). Aynı şekilde davranmazdım diyen bayanların oranı

%48.2'ken, bu oran erkeklerde %50.0'dir ($P>0.05$). Branşlar açısından değerlendirildiğinde takım sporlarıyla ilgilenen BES öğretmenleri örnek olayı %68.2 oranında profesyonelce bulmamaktadır ve %48.2 oranında da aynı şekilde davranmazdım demektir. Bu oranlar ferdi sporlarla ilgilenen BES öğretmenlerinde ise sırasıyla; %60.0, %50.8'dir ($P>0.05$).

Tablo 2: "Rakip Takımın Maruz Kalacağı Haksız Bir Durumu Gidermek İçin Çaba Gösterme" davranışını içeren örnek bir olayın değerlendirilmesi

Maça tekmliksiz geldikleri için hükmen mağlup olmak üzere olan rakip takıma, ev sahibi takım yedek tekmliklerini vererek oynamalarını sağlamış ve 3-0 hükmen galip sayılacakları bir maçı 2-1 kaybetmiştir										
	Takımın Davranışı:				x²	Ben Olsaydım:				x²
	Sportmence		Sportmence, fakat profesyonelce değil			Aynı şekilde davranırdım		Aynı şekilde davranmazdım		
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Bayan	32	57. 1	24	42. 9	. 662	42	75. 0	14	25. 0	. 046
Erkek	60	63. 8	34	36. 2		69	73. 4	25	26. 6	
Toplam	92	61. 3	58	38. 7		111	74. 0	39	26. 0	
Takım sp	53	62. 4	32	37. 6	. 086	62	72. 9	23	27. 1	. 114
Ferdi sp	39	60. 0	26	40. 0		49	75. 4	16	24. 6	
Toplam	92	61. 3	58	38. 7		111	74. 0	39	26. 0	

Tablo 2'de, "Rakip Takımın Maruz Kalacağı Haksız Bir Durumu Gidermek İçin Çaba Gösterme" davranışı BES öğretmenlerinin %38.2'si tarafından "sportmence ancak profesyonelce değil" olarak değerlendirilmiştir ve davranış karşısında kendilerinin ne yapacağı sorulduğunda %26.0'sı aynı şekilde davranmazdım demektir. Örnek olaya cinsiyetler açısından bakıldığında, bayanların %42.9'u davranışı profesyonelce bulmamaktadır. Bu oran erkeklerde %36.

2'de kalmaktadır. Branşlara göre ise, takım sporlarıyla ilgilenenlerde oran %37.6, ferdi sporlarla ilgilenenlerde %40.0'dır. Aynı şekilde davranmayacağını belirten bayan ve erkek öğretmenlerin oranı ile (sırasıyla; %25.0, %26.6) takım sporlarıyla ilgilenen ve ferdi sporlarla ilgilenen BES öğretmenlerinde oranı birbirine yakındır (Sırasıyla; %27.1, %24.6) ($p>0.05$).

Tablo 3: "Rakibin Haksız Dezavantajlarından Yararlanmaya Kalkışmama" davranışını içeren örnek bir olayın değerlendirilmesi

Maçın son anlarında net gol pozisyonuna giren bir oyuncu kalecinin ciddi şekilde sakatlandığını görerek derhal ona yardım etmiş, böylece takımı 1-0 yenilmiştir.										
	Oyuncunun Davranışı:				x²	Ben Olsaydım:				x²
	Sportmence		Sportmence, fakat profesyonelce değil			Aynı şekilde davranırdım		Aynı şekilde davranmazdım		
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Bayan	29	51. 8	27	48. 2	2. 512	38	67. 9	18	32. 1	. 092
Erkek	61	64. 9	33	35. 1		66	70. 2	28	29. 8	
Toplam	90	60. 0	60	40. 0		104	69. 3	46	30. 7	
Takım sp	56	65. 9	29	34. 1	2. 828	59	69. 4	26	30. 6	. 001
Ferdi sp	34	52. 3	31	47. 7		45	69. 2	20	30. 8	
Toplam	90	60. 0	60	40. 0		104	69. 3	46	30. 7	

Tablo 3'de verilen davranışı profesyonelce bulmayan BES öğretmenleri grubun %40'ını oluştururken aynı şekilde davranmazdım diyenler %30. 7'sini oluşturmaktadır. Örnek olay cinsiyetler açısından değerlendirildiğinde davranışı profesyonelce bulmama oranı bayanlar-

da daha yüksektir (%48. 2, %35. 1) ($p>0.05$). Branşlar açısından değerlendirme yapıldığında ise, takım sporları ile uğraşan BES öğretmenleri davranışı %34. 1 oranında profesyonelce bulmazken bu oran ferdi sporlar ile uğraşan BES öğretmenlerinde %47. 7'dir ($p>0.05$).

Tablo 4: "Hakemi Yanılarak Haksız Avantaj Sağlama" davranışını içeren örnek bir olayın değerlendirilmesi

1-0 mağlup durumda olan ev sahibi takımın santrforu, ceza sahası içinde kendini yere atarak hakemi yanıltmış ve verilen haksız penaltıyı gole çevirerek oyunun 1-1 bitmesini sağlamıştır.										
	Santrforun Davranışı:				x ²	Ben Olsaydım:				x ²
	Sportmence değil		Sportmence değil, taktik olarak güzel			Aynı şekilde davranırdım		Aynı şekilde davranmazdım		
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Bayan	30	53. 6	26	46. 4	3. 667	17	30. 4	39	69. 6	1. 125
Erkek	65	69. 1	29	30. 9		26	27. 7	68	72. 3	
Toplam	95	63. 3	55	36. 7		43	28. 7	107	71. 3	
Takım sp	51	60. 0	34	40. 0	1. 939	28	32. 9	57	67. 1	1. 753
Ferdi sp	44	67. 7	21	32. 3		15	23. 1	50	76. 9	
Toplam	95	63. 3	55	36. 7		43	28. 7	107	71. 3	

Tablo 4'de verilen Fair Play'e uygun olmayan bir davranışı içeren örnek olay BES öğretmenlerinin %36. 7'si tarafından taktik olarak güzel bulunmaktadır ve %28. 7'si de aynı şekilde davranırdım demektir. Hakemi yanılarak haksız avantaj sağlamaya yönelik davranışı bayanların yarıya yakını (%46. 4) taktik olarak beğenirken, bu oran

erkeklerde %30. 9'dur. Aynı şekilde davranırdım diyen bayanlar grubun %30. 4'ünü oluştururken, erkekler de grubun %27. 7'sini oluşturmaktadır ($p>0.05$). Örnek olay branşlar açısından değerlendirildiğinde ise, davranışı taktik olarak beğenenlerin oranı takım sporları ile ilgilenen BES öğretmenlerinden daha yüksektir (%40. 0, 32. 3) ($p>0.05$).

Tablo 5: "Rakibin Oynama Hakkını Yanıltıcı Stratejilerle Elinden Alma" Davranışını İçeren Örnek Bir Olayın Değerlendirilmesi.

Bir rakip oyuncunun kolayca hiddetlendiği ve kontrolden çıktığı biliniyor. Antrenörün isteği ile bir savunma oyuncusu, bu oyuncuyu çirkin sözlerle ve yakın markajla sürekli tahrik ediyor. Birkaç ilave faul sonrası iyice hiddetlenen rakip oyuncu sert bir faul yapıyor. Ancak savunma oyuncusu abartılı sakatlanma davranışlarıyla hakemi etkiliyor ve rakip oyuncunun kırmızı kart görmesini sağlıyor.										
	Savunma oyuncusunun Davranışı:				χ^2	Ben Olsaydım:				χ^2
	Sportmence değil		Sportmence değil, taktik olarak güzel			Aynı şekilde davranırdım		Aynı şekilde davranmazdım		
	n	%	n	%		n	%	n	%	
Bayan	33	58.9	23	41.1	.534	18	32.1	38	67.9	.011
Erkek	61	64.9	33	35.1		31	33.0	63	67.0	
Toplam	94	62.7	56	37.3		49	32.7	101	67.3	
Takım sp	51	60.0	34	40.0	.596	32	37.6	53	62.4	2.212
Ferdi sp	43	66.2	22	33.8		17	26.2	48	73.8	
Toplam	94	62.7	56	37.3		49	32.7	101	67.3	

Tablo 5'e göre, rakibin oynama hakkını yanıltıcı stratejilerle elinden almaya yönelik davranış BES öğretmenlerinin %37. 3'ü tarafından beğenilirken, %32. 7'si de aynı şekilde davranacaklarını belirtmektedir. Bayanlarda davranışı taktik olarak beğenme oranı %41. 1, erkeklerde ise bu oran %35. 1'dir. Ben olsaydım aynı şekilde davranırdım diyen bayanlar ile erkeklerin oranı ise birbirine yakındır (sırasıyla; %32. 1, %33. 0). Branşlar açısından bakıldığında ise takım sporları ile ilgilenenler davranışı %40. 0 oranında taktik olarak beğenmekte ve %37. 6 oranında da aynı şekilde davranırdım demektir. Ferdi sporlarla ilgilenen BES öğretmenlerinin davranışı taktik olarak beğenme oranı %33. 8, aynı şekilde davranırdım diyenlerin oranı da %26. 2'dir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Beden eğitimi öğretmenlerinin futbolda Fair Play'e ilişkin olumlu ve olumsuz davranışlara yaklaşımlarını belirlemek amacı ile yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar başarı yolunda kaybedilen değerlerin önemini ortaya çıkarmaktadır. Oysa ki, ahlaksal davranışların geliştirilmesi ve uygulanmasında beden eğitimi dersleri eşsiz bir konuma sahiptir (Drewe, 2000).

Araştırmada beden eğitimi öğretmenlerine yöneltilen ilk örnek olay, "kendi yarar ve yargısına ters düşse bile, hakemin doğru karar almasına yardımcı olma" davranışını içermektedir. Beden Eğitimi Öğretmenlerinin %64. 7'si böyle bir davranışı uygulamanın sportmen-

ce olsa bile profesyonelce olmadığı görüşünü desteklemektedir ve yarıya yakını da (%49. 3) aynı şekilde davranmayacağı yönünde görüş belirtmektedir. Haksız avantajlardan yararlanmama, hakemin doğru karar almasına yardımcı olma gibi informal Fair Play'e yönelik bu davranışların öğrencilere Beden Eğitimi derslerinde öğretilmesi gerekirken, öğretmenlerin büyük bölümünün başarıya uğruna bu değerleri gözardı etmeleri düşündürücüdür. Örnek olaya cinsiyetler açısından bakıldığında erkek öğretmenlerin (%69.1) bayan öğretmenlere (%57.1) nazaran biraz daha yüksek oranda, davranışı profesyonelce bulmadıkları görülmektedir. Branşlara bakıldığında ise, takım sporlarıyla uğraşan öğretmenler, ferdi branşlarla uğraşanlara göre daha yüksek oranda örnek olayı profesyonelce bulmamaktadır. (Sırasıyla %68. 2, %60. 0) Örnek olayda verilen davranış doğrultusunda, göz önünde bulundurulması gereken iki durumu "doğru hareket" ve "iyi insan" olma hali oluşturmaktadır. İyi insan olma hali, daha önemli ve istenen bir durumdur. Örnek olaydaki kalecinin yaptığı gibi, gösterilecek davranış hakkında kibar bir düşünceye veya eğilime sahip olunabilir ancak kişinin hareketi beraberinde kötü veya üzücü sonuçlar getirebilir. Ancak ahlaksal yönden iyi eğitilmiş sporcu ikilem yaratan durumlarda sadece spesifik prensipleri değil, aynı zamanda başkalarına saygı ve sempati gibi iyi eğilimleri göstermektedir ki bu durum da ahlaksal düşüncenin kritik seviyede verilmesini içerir (Hsu, 2004) (Tablo 1).

Beden eğitimi derslerinde öğrencilere kazandırılması gereken amaçlar arasında paylaşım, yardımlaşma, hoşgörü, işbirliği gibi duy-

guları geliştirmek yer almaktadır. Buna rağmen, ev sahibi takımın misafir takıma yedek tekmeliklerini vererek oynamalarını sağlamasını içeren yalın insani yardıma yönelik bir örnek olayı beden eğitimi öğretmenleri, eğitimci olmaları göz önünde bulundurulduğunda, %38. 7 gibi yüksek bir değerle profesyonelce bulmamaktadır. Aynı örnek olaya ilişkin görüşlerin alındığı çalışmalarda, rakip takımın maruz kalacağı haksız bir durumu gidermek için çaba göstermeyi içeren davranışı profesyonelce bulmayan amatör ve profesyonel futbolcuların oranı (%28. 2) (Sezen; Yıldırım 2003) ile BES öğretmen adaylarının oranının (%34) (Yıldırım; Sezen, 2005) BES öğretmenlerinden daha düşük olduğu görülmektedir. Benzer olay karşısında aynı şekilde davranmayacaklarını ifade eden BES öğretmenlerinin oranı %26'dır ve bu değer, amatör ve profesyonel futbolcuların %46. 7; BES öğretmen adaylarının %30'luk oranlarıyla kıyaslandığında düşük gözükse de, öğretmenler için azımsanmayacak bir düzeydedir (Tablo 2).

Günümüz sporunun karakteristik özelliği rakibe fiziksel, zihinsel ve duygusal yönlerden baskı kurmaktır. "Oynamak" ise arka planda kalmakta; böylelikle kazanma şansı yükseltmeye çalışılmaktadır (Lumpkin et al., 2005). Fair Play ise sporcuların, fırsat eşitliğini bozmamak amacı ile haksız avantajları kabullenmemeleri, rakibi düşman olarak görmemeleri çabalarında kendini göstermektedir (Yıldırım, 2005). Bu ilkelere hareketle kurgulanarak BES öğretmenlerinin görüşüne sunulan ve kalecinin ciddi şekilde sakatlanması sonucu ona yardım etmekle gol atmak arasında ikilem yaratan bir örnek olayda kaleciye yardım etmeyi tercih eden futbolcunun davranışı BES öğretmenlerinin %40'ı tarafından sportmence bulunmakla birlikte profesyonelce görülmemiştir. Sonuçlar cinsiyetler açısından değerlendirildiğinde ise bayanların %48. 2'si davranışın profesyonelce olmadığı yönünde görüş bildirirken bu oran erkek BES öğretmenlerinde %35. 1'de kalmaktadır. Takım sporları ile uğraşan BES öğretmenlerinin davranışı profesyonelce bulmama oranı %34. 1 iken, ferdi branşlarda bu oran yarıya yakındır (%47. 7).

BES öğretmenlerine aynı durum ile karşılaştıkları zaman nasıl davranacakları sorulduğunda "aynı şekilde davranmazdım" diyenler grubun %30. 7'sini oluşturmaktadır. İkilem yaratan bir durum içinde kalarak anlık kararlar vermek zorunda olmak tüm spor olaylarında yaşanan bir durumdur. Ancak burada önemli olan sadece kendisi için değil aynı zamanda karşı taraf için de en uygun olanı yapabilmektir çünkü davranışın sonuçları istenmeyen durumları ortaya çıkarabilmektedir. Bu durumu destekleyen olayı kalecinin ciddi şekilde sakatlandığını görmesine rağmen ona yardım etmek yerine gol atmayı tercih etme davranışı oluşturmaktadır ve bu da rakibi oyunun gerçekleşmesini sağlayan partner olarak görmek yerine rakibin düşman olarak görüldüğünü göstermektedir. Cinsiyetler açısından davranış değerlendirildiğinde aynı şekilde davranmayacaklarını belirten öğretmenlerin oranı bayanlarda %32. 1, erkeklerde %29. 8'dir. Takım sporları ve ferdi sporlarda ise oranlar birbirine oldukça yakındır (sırasıyla; %30. 6, %30. 8) (Tablo 3).

Fair Play'e uygun olmayan davranışlara BES öğretmenlerinin yaklaşımları incelendiğinde ise futbol branşında çok sık karşılaşılan ve futbolcular tarafından %69. 1 oranında taktik olarak beğenilen haksız penaltı sağlama çabasının (Sezen; Yıldırım, 2003) öğretmenler tarafından da %36. 7 oranında taktik olarak beğenildiği görülmektedir. BES öğretmenleri "hakemi yanıltarak haksız avantaj sağlamaya" yönelik bu davranışa %28. 7 oranında aynı şekilde davranırdım demektir. Örnek olay branşlara göre değerlendirildiğinde takım sporu ile ilgilenen BES öğretmenleri (%40) davranışı ferdi branşlarla ilgilenen öğretmenlere (%32. 3) oranla daha fazla taktik olarak beğenmektedir. Beden eğitimi derslerinde öğretmenlerin öğrencileri daha çok takım sporlarına yönlendirdiği görülmektedir. Amacın sadece kazanmak ve kaybetmeye indirildiği takım sporlarında ise öğrenciler ahlak eğitimini beden eğitimi derslerinden alamamaktadır. Fair Play'in anlamının sadece kurallara uymaya indirildiği bu ortamlarda da öğrenciler etik olmayan davranışlara yönelmektedir (Singleton, 2003). Bunun bir sonucu olarak da hakemi yanıltarak avantaj sağlayacak olmakta haksızda olsa başarı sağlayacağı için tolere edilir bir konuma gelmiştir. Nitekim çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu amatör futbolcuların verdikleri cevaplarda da büyük çoğunluğun (%63. 3) davranışı taktik olarak beğenmesi BES öğretmenlerinin onlara Fair Play açısından yeterli donanımı sağlayamadığı hatta öğrencilerini bunun tam tersi yönde davranmaya teşvik ettikleri yönündedir (Sezen; Yıldırım, 2003) (Tablo 4).

Fair Play'e aykırı olan son örnek olayı "rakibin oynama hakkını yanıltıcı stratejilerle elinden alma" davranışı oluşturmaktadır. Örnek olayda önemli olan nokta antrenörün isteği ile rakip oyuncunun oyundan çıkartılmasıdır. BES öğretmenlerinin %37. 3'ü bu davranışı taktik olarak güzel bulmaktadır. Oysaki beden eğitimi öğretmeni için sporcu ilk sırada, kazanmak ikinci sırada yer almalıdır. Devereux (1976), antrenörlerin gözlerinin top üzerinde değil çocuğun üzerinde olması gerektiğini vurgulamaktadır (Shields; Bredemeier, 1995). Zira, 2005-2006 eğitim-öğretim yılı Ankara İli okul sporları disiplin kurulu kararları incelendiğinde gerek öğretmenlerin gerekse öğrencilerin aldığı cezalar BES öğretmenlerinden alınan sonuçları destekler niteliktedir (www. ankaraobesi. com). BES öğretmenlerinin rakibin oynama hakkını yanıltıcı stratejilerle elinden alma davranışını taktiksel açıdan beğenmeleri Fair Play'in fırsat eşitliğini koruma ilkesini de görmezden geldiklerini göstermektedir.

Fair Play kurallara uymayı şart koşan ancak bununda ötesine geçen bir kavramdır ve aldatıcı yollarla rakipten faydalanarak değil, kişinin güçlülüğünü gerçekleştirmek adına amacın önceden karar verilmediği, içsel bir huzurun olduğu, özgür ortamlarda gerçekleşebilir (Covrig, 1996). Bu çerçevede BES öğretmenlerine verilen rakibin oynama hakkını yanıltıcı stratejilerle elinden almayı içeren örnek olayda kendi davranışlarının ne olacağı sorulduğunda %32. 7 öğretmen aynı şekilde davranırdım cevabını verirken aynı örnek olaya futbolcuların %55. 0'i, BES öğretmen adaylarının %32. 0'si aynı şekilde davranırdım demişlerdir. Öğrencilerine Fair Play'e yönelik sosyal becerileri kazandıracak olan BES öğretmenlerinin öncelikle kendilerinin bu durumu içselleştirmeleri gerekmektedir. Alınan sonuçlar doğrultusunda ortaya çıkan tablo beden eğitimi derslerinde başarı unsurunun öncelikli olduğunu gösterirken Fair Play'in bir çok durumda yok sayıldığını göstermektedir. (Tablo 5).

Beden eğitimi derslerinde fiziksel aktiviteler takım arkadaşlığı, ahlaksal ikilemleri çözümlmek ve konuşmak, kendini kontrolü geliştirmek, cesaret, fairness'e yönelik değerlerin öğrenilmesi, takım ruhu, takım çalışması gibi duyguların gelişmesinde bir araç olarak kullanılır. Çocukta ahlaksal davranışların kazanılması sürecinde önemli rol oynamaktadır (Lemyre et al., 2002). Ortaya çıkan sonuçlar beden eğitimi öğretmenlerinin gözardı edilemeyecek derecede "başarı" olgusunu ön planda tuttuklarını göstermektedir.

Çocukların dürüstlük anlayışını geliştirmek için eğitimciler sporda sadece başarıyı daha öz önemli gösterebilir hatta küçümseyebilirler (Covrig, 1996). Çünkü sadece başarıyı amaçlayan kişiler, rakibe zarar verme, onu düşman olarak görme, aldatma gibi her şeyin mümkün olduğu durumları kullanarak yalnızca kazanmaya odaklanmaktadır (Boxill, 2003). Sadece kazanmaya odaklanma düşüncesi ahlak anlayışını engellediği için eğitimciler, sporun; arkadaşlık, alıştırma, gelişim gibi yararlarını vurgulamayı denemelidir. Oyuncuların gelişimine, takıma katkısına ve katılımına daha fazla önem vermelidirler. Buna rağmen bazı antrenör ve aileler bu durumu görmezden gelmektedir. Antrenörler yaşları çok küçük olmasına rağmen çocuklara hatalarında bağışlamak, onları hakemle tartışma gibi olumsuz davranışlara yönlendirmektedir. Bu durum gençlerde sporun hangi yöne gideceğini açıkça göstermektedir (Brennan, 2005). BES öğretmenleri kural ihlallerine teşvik etmek yerine kuralları yoğun olarak tartışmalı ve öğrencilere kuralların arkasındaki mantık kesinlikle açıklanmalıdır. Bir diğer nokta okul içi müsabakaların okullar arası müsabakalardan daha çok önemsenmesi gereğidir. Çünkü okullar arası müsabakalarda öğrenciler birbirleri ile ilk kez arkadaş yerine rakip olarak tanıştırılmaktadır. Okul içi müsabakalar ise hep birlikte oynamak için birleşimlere izin vermeli rekabeti en az seviyede tutmalıdır (Covrig, 1996).

Sonuç olarak, beden eğitimi öğretmenlerinin ilk hedefi başarıya ulaşma yok edilmis değil, spor yoluyla karakter eğitimini en iyi şekilde tamamlamış bireyler yetiştirmek olmalıdır. Okullarındaki başarıları okullararası yarışmalarda elde ettikleri dereceler ile ölçülen beden eğitimi öğretmenlerinin başarı baskısı altında eğitim vermemeleri gerekmektedir. Zira bu tür ortamlarda başarı kazanmak adına öğretmen ve antrenörler rakiplerine etik dışı davranma yolunu izleyebilirler (McIntosh, 1980). Çünkü, Shakespeare'in tanımladığı gibi hiçbirşey kazanana foul gibi gözükmez (Covrig, 1996).

KAYNAKLAR

Ankara İli okul sporları disiplini kurulu ceza listesi (2006). <http://www.ankaraobesi.com/disiplinkurulukararlari.xls>

BOXILL, J. (2003). The Ethics Of Competition. In J. Boxill (Ed.), Sports Ethics an Anthology (pp. 107-115). United Kingdom. Blackwell Publishing.

BRENNAN, S. D. (2005). Sanctity of Sport. <http://www.internationalssport.com/nsd/nsd-articles.cfm#contests>. (16. 07. 2005 tarihinde internetten elde edilmiştir.)

COVRIG, D. (1996). Sport, Fair Play, and Children's Concept of Fairness. Journal For a Just&Caring Education 2 (3). Corwing Pres. 263-282.

DREWE BREGMANN, S. (2000). The Logical Connection Between Moral Education and Physical Education. Journal of Curriculum Studies, 32 (4). 561-573.

HSU, L. (2004). Moral Thinking, Sports Rules and Education. Sport, Education and Society, 9 (1). 143-154.

LEMYRE, P. N., & ROBETS, C. G., & OMMUNDSEN, Y. (2002). Achievement Goal Orientations, Perceived ability, and Sportpersonship in Youth Soccer. Journal of Applied Sport Psychology, 14. 120-136.

LUMPKIN, A., & STOLL, K. S., & BELLER, J. M. (2003). Sport Ethics Applications For Fair Play. New York. Mc GrawHill.

McINTOSH, P. (1980). Fair Play Ethics in Sport and Education. London. Heinmann Educational Books.

REID, L. H. (2005). Sport, Education and the Meaning of Victory. <http://www.bu.edu/wcp/paper/spor/SporReid.html>. (01. 09. 2005 tarihinde internetten elde edilmiştir).

SEZEN, G., & YILDIRAN, İ. (2003). Profesyonel ve Amatör Futbolcuların Fair Play Anlayışları. İ. Yıldırım, P. Doğan & E. E. Erturan (Eds.). Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi (10-11 Ekim 2003, Ankara s. 13-20) Bildiriler Kitabı. Ankara, Sim Matbaacılık.

SINGLETON, E. (2003). Rules? Relationship?: A Feminist Analysis of Competition and Fair Play in Physical Education. Quest (Human Kinetics), 55. 193-239.

SHIELDS, L. L. D., & BREDEMEIR, L. J. B. (1995). Chracter Development and Physical Activity. USA. Human Kinetics.

YILDIRAN, İ., & SEZEN, G. (2005). The evulation of the perceptions of the teacher trainees of physcical education towards the concrete events including the conflict between fairness and professionalism. The 46th ICHPER SD Anniversary World Congress. (İstanbul. pp. 518-521).

YILDIRAN, İ. (2004). Fair Play: Kapsamı, Türkiye'deki Görünümü ve Geliştirme Perspektifleri. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 4, (4), s. 3-16.

YILDIRAN, İ. (2005). Fair Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 5, (1), s. 3-16.

PHYSICAL EDUCATION LEARNING ENVIRONMENT SCALE - ITS PSYCHOMETRIC PROPERTIES -

Bengü GÜVEN*, F. Hülya AŞÇI*

* Baskent University Sport Science Department, Ankara, Turkey

The purpose of the study was to test the reliability and validity of the "Physical Education Learning Environment Scale" (PELES) for 11-15 years old Turkish middle school students. 329 female (Mage = 12. 36±1. 18) and 313 male (Mage = 12. 32±1. 18) totally 642 middle school students voluntarily participated in this study. "Physical Education Learning Environment Scale" (PELES) was developed by Mitchell (1996) to measure the students' perceptions of the learning environment in physical education class. PELES contains 24-items and yields the scores for the following subscales: perceived challenge, perceived threat, perceived competitiveness, and perceived control. Participants were asked to rate each item on a 5-point Likert scale ranging from 1 (strongly agree) to 5 (strongly disagree). Principle Component Factor Analysis with Varimax Rotation for testing factor structure of Turkish version of PELES supported two factor structure for 642 middle school students and items explains 37% of variance. When verbal structure each statement in the two factor structure is taken in to consideration, first factor includes items about feeling of threat and incompetence in physical education class. On the other hand, second factor consist of items about feeling of competence and perception of positive atmosphere in physical education class. With regard to statement structure and its meaning, first factor is called *Perceived Threat & Negative Atmosphere* and the second factor is called *Perceived Competence & Positive Atmosphere*. Two items (9 & 24) which were loaded below 0. 40 were eliminated from the Turkish version. The internal consistency (Cronbach Alpha) was 0. 78 for both factors. It can be concluded that the PELES is a reliable and valid instrument to assess Turkish middle school students' perceptions of learning environment or class climate but it is necessary to test its factor structure by using different methods and sample.

Key Words: Physical education, middle school students, learning environment, validity, reliability.

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRENME ATMOSFERİ ÖLÇEĞİ

- PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ -

Bengü GÜVEN*, F. Hülya AŞÇI*

* Başkent Üniversitesi Spor Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye

Bu çalışmanın amacı "Beden Eğitimi Öğrenme Atmosferi Ölçeği"nin Türk öğrenciler için geçerliğini ve güvenilirliğini test etmektir. Çalışmaya 11-15 yaşları arasında 329 kız (X = 12. 36±1. 18) ve 313 erkek (X = 12. 32±1. 18) toplam 642 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Mitchell (1996) tarafından geliştirilen "Beden Eğitimi Öğrenme Atmosferi Ölçeği" (PELES), öğrencilerin beden eğitimi dersindeki öğrenme atmosferini nasıl algıladıklarını değerlendirmektedir. PELES, 24 maddede ve algılanan mücadele, algılanan tehdit, algılanan rekabet ve algılanan kontrol olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Katılımcıların beden eğitimi öğrenme ortamını nasıl algıladıkları "Kesinlikle Katılıyorum (1)" ve "Kesinlikle Katılmıyorum" (5) şeklinde 5'li Likert tipi ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. PELES'in faktör yapısının belirlenmesi için yapılan Temel Bileşenler (Principle Component) Analizi varimax dönüştürmesi sonuçları PELES'in Türkçe versiyonu için 2 faktörlü yapıyı desteklemekte ve ölçekte yer alan maddeler 642 katılımcı için ölçeğin % 37'sini açıklamaktadır. İki faktörlü yapı içerisinde yer alan maddelerin sözel yapıları incelendiğinde, birinci faktörde bireyin beden eğitimi dersi içerisinde kendini rahatsız hissettiği, zorlandığı ve yeterli bulmadığı gibi olumsuz ifadelerden oluşan maddelerin, ikinci faktörde ise bireyin beden eğitimi dersi içinde kendini başaran, yeterli bulduğu ve ders atmosferini olumlu algıladığına yönelik ifadelerden oluşan maddelerin toplandığı görülmektedir. Buradan hareketle ilk faktör *Algılanan Rekabet ve Olumsuz Atmosfer*, ikinci

faktör *Algılanan Rekabet ve Olumlu Atmosfer* olarak adlandırılmıştır. Yapılan faktör analizi sonucuna göre orijinal ölçekte yer alan 2 madde (9 ve 24) faktör yükleri 0. 40'ın altında olduğu için ölçeğin Türkçe versiyonundan çıkarılmıştır. Ölçeğin güvenilirliğini test etmek için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı her iki faktör içinde 0. 78 olarak bulunmuştur. Elde edilen bulgular, PELES anketinin Türk öğrencilerin beden eğitimi öğrenme atmosferini nasıl algıladıklarını değerlendirmek için geçerli ve güvenilir olduğunu göstermekle birlikte, faktör yapısı ile ilgili net bilgilere ulaşmak için; faktör yapısının farklı yöntemlerle ve farklı gruplarda sınanması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, İlköğretim ikinci kademe öğrencileri, öğrenme ortamı, geçerlik, güvenilirlik.

KAYNAKÇA

1. Mitchell, S. A. (1996). Relationship Between Perceived Learning Environment and Intrinsic Motivation in Middle School Physical Education. *Journal of Teaching in Physical Education*. 15, 369-383

S-048

ANKARA'DA YAŞAYAN (12-15 yaş) KIZ FUTBOLCULARIN SOSYO-EKONOMİK DÜZEYLERİNİN FUTBOLA BAŞLAMASINA ETKİLERİ VE FUTBOLDAN BEKLENTİLERİ

ŞİRİN, EF. *; YETİM, AA. *; MÜLAZIMOĞLU, O. **; AYAN, V. *; ERDOĞDU, M. **;

* *Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ANKARA*

** *Beden Eğitimi, Spor ve İzcilik Daire Başkanlığı, ANKARA*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim II kademe seviyesindeki futbolcu kızların sosyoekonomik düzeylerinin futbola başlamasına etkileri ve futboldan beklentilerini belirlemektir.

Araştırmaya, Ankara ilinde 15-31 Mayıs 2006 tarihleri arasında Milli Eğitim Bakanlığından onaylı, Ankara ili Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Koordinatör formatör ve formatör beden eğitimi öğretmenleri tarafından ilgili yaş grubunda ilk defa düzenlenen 'Kızlar Yeşil Sahada' projesine katılan ilköğretim II kademe kız sporcular katılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından bir anket formu hazırlanmıştır. Anketin alfa güvenilirlik katsayısı. 891 bulunmuştur.

Araştırmamızda elde edilen veriler, Bayan futbolcuların psiko-sosyal durumlarının belirlenmesindeki her bir ifade farklılığını; alt (Alt SED), orta (Orta SED) ve üst (Üst SED) sosyo-ekonomik düzeyle ilişkin farkların ortaya konulmasında Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way-ANOVA) kullanılmıştır.

Sporcuların sosyo-ekonomik düzeyleri ile psikososyal veriler arasındaki ilişkileri incelendiğinde, Futbol Oynamaya Yönelmede Etkili Olan Unsurlar alt boyutunda; Sporcuların verdiği cevaplar incelendiğinde, alt, orta ve üst SED arasında 'Anne, baba ve kardeşin spora yönelmedeki etkisi', 'Yaşadığınız çevrenin spora yönelmedeki etkisi', 'Arkadaş ve akran grubunun spora yönelmedeki etkisi', 'Basın-Yayın organlarının spora yönelmedeki etkisi', 'Okul spor tesisi ile malzemenin spora yönelmedeki etkisi', 'Maddi imkanların fazla oluşunun spora yönelmedeki etkisi. ', 'Futbol sevgisinin spora yönelmedeki etkisi. ', 'Sporun olumlu katkılarının spora yönelmedeki etkisi. ' ve 'Futbol sporuyla uğraşarak sağlıklı olma isteğinin spora yönelmedeki etkisi. ' ifadelerine verilen cevaplar açısından anlamlı farklılığın olduğu gözlemlenmiştir (p<. 05).

Futboldan Beklentiler alt boyutunda; alt, orta ve üst SED sporcularının verdiği cevaplar incelendiğinde, alt, orta ve üst SED arasında 'İlerde sporla ilgili üniversite düzeyinde eğitim görmek', Antrenör, Hakem ve Beden Eğitimi öğretmeni olmak, 'Maddi olanaklara kavuşmak' ve 'Milli Takıma seçilmek, milli olmak' ifadelerine verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (p<. 05).

Bayan Futbolunun Yaygınlaşmasındaki Unsurlar alt boyutunda; alt, orta ve üst SED arasında 'Dini Faktörler' ve 'Yeterli Sosyal Çevrenin Olmaması' ifadelerine verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (p<. 05).

Bayan Futbolunun Gelişmesi İçin Gerekenler alt boyutunda; 'Kulüpler alt yapılarına bayan futbol şubesi kurmalı', 'Futbol federasyonunun bayan futboluyla ilgili yeterli tanıtımı yapması' ve 'Devlet, bayanların sosyal hayattaki yerlerini güçlendirici kanunlar çıkartmalı' ifadelerine verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu belirlenmiştir (p<. 05).

Sonuç olarak; sosyoekonomik düzey ele alındığında Alt (Altındağ, Elmadağ ve Mamak), Orta (Keçiören ve Yenimahalle) ve Üst (Çankaya ve Etimesgut) sosyoekonomik düzeyde yer alan kız çocukların futbola yönelmelerindeki psikososyal veriler arasındaki; futbol oynamaya yönelmede etkili olan unsurlar, futboldan beklentiler, bayan futbolunun yaygınlaşmasındaki unsurlar ve bayan futbolunun gelişmesi için gerekenler alt boyutlarının bazı ifadelerinde farklılaştıkları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Kız Futbol, Futbola Teşvik Eden Unsurlar, Futbol sporundan Beklentiler

1. GİRİŞ

Türkiye sosyolojik açıdan heterojen bir ülkedir. Modernleşme sürecinde katedilen mesafe sosyal ve coğrafi olarak değişmekte; doğudan batıya, kırsal kesimden kentlere, büyük kentlerde gecekondu semtlerinden merkezi muhitlere gidildikçe azalan geleneksel ve artan modern öğelerle karşılaşmaktadır (1). Kişiler, yaşadıkları yerleşim merkezine, toplumsal statülerine, politik yönelimlerine ve dini inançlarına göre farklılaşmaktadır. Bu farklılıklar doğal olarak spora da yansımaktadır. Anne ve babaların içerisinde bulunduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve psikolojik tüm koşullar, doğum öncesinden başlayarak tüm yaşamları boyunca çocukların fiziksel aktiviteye katılımını etkileyen faktörler arasındadır (13).

Sosyoekonomik düzey karmaşık bir kavramdır; ölçülmesi için en az üç ayrı değişkenin değerlendirilmesi gerekir. Sosyoekonomik düzeyin belirlenmesindeki değişkenler; meslek ve iş durumu, eğitim düzeyi ve gelir-yaşam standardıdır. Bu üç değişken birbirleriyle yüksek düzeyde ilişki göstermektedir (4,7). Sahip olunan, sosyo-ekonomik ve kültürel düzey, farklı cinslerin değişik spor branşlarına katılımını etkilediği gibi hemcinsler arasında da spora katılımı etkilemektedir (18).

Gelişmiş ülkelerde yüksek sosyoekonomik düzeye sahip çocukların spora katılımının ve fiziksel aktivite davranışının düşük sosyoekonomik düzeye sahip çocuklara göre daha fazla olduğu belirtilmektedir (17). Bu bağlamda, üst sosyoekonomik düzeye sahip olma, spora katılımı gerçekleştirdiği gibi, seçilen spor dalını da etkilemektedir. Toplumsal bir olgu olarak spor ailenin sosyo ekonomik koşullarına bağlı olarak gelişmekte ve yaygınlık kazanmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin çok keskin olarak belirlendiği ülkemiz, ataerkil bir toplum olarak kabul edilmektedir (9,16). Toplumsallaşma sürecinde erkek çocuklarının spora katılımı aileler tarafından teşvik edilirken, kız çocuklarının vücutlarını korumaları ve kadınsı özelliklerini kaybetmemeleri için spordan uzak durmaları düşünülür, (12) Fakat Avrupa konseyi spordan sorumlu bakanlarının 1981 Nisan ayında yapılan toplantısında; kadınların yarışmalara daha az oranda katılmalarının fizyolojik faktörlerden ziyade sosyolojik ve geleneksel nedenlere bağlı olduğu ifade edilmiştir (2). Bu tespitin en fazla futbolda geçerli olduğu gözlenmektedir. Futbolun erkeklerin kontrolü ve hakimiyeti altında olması, bayan futbolculara karşı bu geleneksel yapıdan kaynaklanan bir hoşgörüsüzlüğün nedenini teşkil etmektedir. Buna rağmen futbol dünyada bayanlar arasında giderek yaygınlaşmaktadır.

İnsanların toplumda birçok olayı bayanlar veya erkekler için diye sınıflandırmaları, bayan futbolunun da gelişmesini etkilemektedir. Son yıllarda çok yüksek bir popülariteye ulaşan futbolun bayanlar arasında da yaygınlaştığını ve bayanların da futbol branşında yetenekli olduklarını aynı zamanda gelişmekte olan ülkelere spor yaşamına kadının etkin katılımının sporun gerçek amacına ayırmsız, önyargısız ulaşılması yaklaşımına güç katacağı aşikardır.

Bu çalışmanın amacı, Ankara'da farklı bölgelerde yaşayan ilköğretim II kademedeki futbolcu kızların sosyoekonomik düzeylerinin, futbola başlamlarına etkileri ve futboldan beklentilerinin araştırılmasıdır.

2. GEREÇ VE YÖNTEM

2. 1. Evren ve Örneklem:

Araştırmaya, Ankara ilinde 15-31 Mayıs 2006 tarihleri arasında Milli Eğitim Bakanlığından onaylı, Ankara ili Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı Koordinatör formatör ve formatör beden eğitimi öğretmenleri tarafından ilgili yaş grubunda ilk defa düzenlenen 'Kızlar Yeşil Sahada' projesine katılan ilköğretim II kademe kız sporcular katılmıştır.

Araştırmanın evreni 'Kızlar Yeşil Sahada' projesine katılan, 7 farklı bölgesindeki 32 okul takımı oluşturmaktadır. Örneklemi ise 7 okul takımının projeden çekilmesiyle, Ankara ili Altındağ belediyesinden 2 okul takımı 25 öğrenci, Çankaya Belediyesi'nden 9 okul takımı 99 öğrenci, Elmadag Belediyesi'nden 1 okul takımı 12 öğrenci, Etimesgut belediyesinden 2 okul takımı 22 öğrenci, Keçiören belediyesinden 7 okul takımı 77 öğrenci, Mamak belediyesinden 2 okul takımı 22 öğrenci ve Yeni mahalle belediyesinden 2 okul takımı 40 öğrenci ile, toplam 25 okul takımında yer alan 297 kız futbol oyuncusu oluşturmaktadır.

2. 2. Veri Toplama Aracı:

Veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından bir anket formu hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılan anket formu önce benzer araştırmalardan yararlanarak taslak form haline getirilmiş (3,6,8,11,20) daha sonra uzman görüşleri alınarak son şekli verilmiştir. Hazırlanan anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmaya katılan sporcuların Sosyo-ekonomik düzeyin belirlenmesine ilişkin sorular yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise Bayan futbolcuların psiko-sosyal durumunu belirlemek için 4 alt boyut belirlenmiştir. Bu alt boyutlar a) Futbola Teşvik Eden Unsurlar b) Futboldan Beklentiler c) Bayan Futbolunun Yaygınlaşmasındaki Unsurlar d) Bayan Futbolunun Gelişmesi İçin Gerekenler olmak üzere 46 ifadeden oluşmaktadır. Bu maddeler (5) çok fazla, (4) fazla, (3) orta, (2) az ve (1) çok az şeklinde beş kategoride ölçeklendirilmiştir. Araştırmanın tümü için güvenilirlik katsayısı. 891 bulunmuştur.

2. 3. İstatistiksel Analiz:

Araştırmamızda elde edilen veriler, SPSS for Windows 12. 0 (2003) istatistik paket programında hesaplanmış, Bayan futbolcuların psiko-sosyal durumlarının belirlenmesindeki her bir ifade farklılığının alt (Alt SED), orta (Orta SED) ve üst (Üst SED) sosyo-ekonomik düzeyle ilişkin farkların ortaya konulmasında Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way-ANOVA) kullanılmıştır.

3. BULGULAR

3. 1. Sporculara ilişkin kişisel bilgiler

Araştırmaya katılan sporcuların yaş ortalamasının 13. 27 yaş olduğu belirlenmiştir. Sporcuların sınıfları incelendiğinde %18. 2'sinin 6. sınıf, %50. 8'unun 7. sınıf, %31'inin 8. sınıf öğrencileri oldukları saptanmıştır. Futbol oynama süreleri ise % 55. 9'u 0-6 ay, % 9. 4'ü 6ay-1yıl, %9. 8'i 1-2yıl, % 24. 9'u 2yıl üzeri süredir futbol oynadıkları belirlenmiştir.

3. 2. Sporcuların Sosyoekonomik Düzeyleri

Tablo 1. Sporcuların Anne ve Babalarının Eğitim Düzeylerinin Yaşadıkları Belediyelere Göre Farklılıkları

		Anne Eğitim Düzeyi								Baba Eğitim Düzeyi							
		Okul-yazar değil	İlkokul me- zunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	TOPLAM		p	Okul-yazar değil	İlkokul me- zunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	Üniversite mezunu	TOPLAM	p	
Altındağ	f	3	16	5	1	0	25	,000	2	15	1	6	1	25	,000		
	%	15,8	13,2	8,2	1,7	0,0	50,0		19,5	1,3	6,6	2,1					
Çankaya	f	2	37	21	20	19	99		0	14	30	36	19	99			
	%	10,5	30,6	34,4	30,4	50,0	0,0		18,2	39,0	39,6	70,4					
Elmadag	f	1	8	2	1	0	12		0	7	1	4	0	12			
	%	5,3	6,6	3,3	1,7	0,0	0,0		9,1	1,3	4,4	0,0					
Etimesgut	f	0	6	6	6	4	22		0	2	8	8	4	22			

	%	0,0	5,0	9,8	10,3	10,5			0,0	2,6	10,4	8,8	8,5		
Keçiören	f	4	29	15	18	11	77		1	18	19	21	18	77	
	%	21,1	24,0	24,6	31,0	28,9			25,0	23,4	24,4	23,1	38,3		
Mamak	f	6	14	1	1	0	22		1	12	6	3	0	22	
	%	31,6	11,6	1,6	1,7	0,0			25,0	15,6	7,8	3,3	0,0		
Y. mahalle	f	3	11	11	11	4	40		0	9	13	13	5	40	
	%	15,8	9,1	18,0	19,0	10,5			0,0	11,7	16,9	14,3	10,6		
Toplam	f	19	121	61	58	38	297		4	77	77	91	47	297	
	%	100	100	100	100	100			100	100	100	100	100		

$p < 0,05$

Tablo 1'de görüldüğü gibi, Anne ve babaların eğitim düzeyleri yönünden deneklerin SED'lerine göre belirlenen farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .05$) (Tablo 1). Okur yazar olmayan

annelerin %52,5'si, babaların %75'i Alt SED (Altındağ, Elmadağ ve Mamak), sporcu velileridir.

Tablo 2. Sporcuların Anne ve Baba Mesleklerinin Yaşadıkları Belediyelere Göre Farklılıkları

		Anne Mesleği							TOPLAM	p	Baba Mesleği							TOPLAM	p
		İşçi	Memur	Öğretmen	Askeri personel	Serbest meslek	Emekli	Ev hanımı			İşçi	Memur	Öğretmen	Askeri personel	Üniversite öğr. Ele.	Serbest meslek	Emekli		
Altındağ	f	0	0	0	0	0	0	25	25	,047	12	1	1	0	1	5	5	25	,179
	%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	10,5			19,7	2,0	50,0	0,0	100	3,6	13,2		
Çankaya	f	4	8	4	1	13	0	69	99		17	13	1	3	0	58	7	99	
	%	57,1	42,1	44,4	50,0	68,4	0,0	29,1			27,9	26,0	50,0	50,0	0,0	41,7	18,4		
Elmadağ	f	0	0	0	0	0	0	12	12		5	2	0	0	0	2	3	12	
	%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	5,1			8,2	4,0	0,0	0,0	0,0	1,4	7,9		
Etimes-ğut	f	0	2	0	0	2	0	18	22		4	4	0	2	0	4	8	22	
	%	0,0	10,5	0,0	0,0	10,5	0,0	7,6			6,6	8,0	0,0	33,3	0,0	2,9	21,1		
Keçiören	f	0	6	3	1	2	3	62	77		12	22	0	1	0	34	8	77	
	%	0,0	31,6	33,3	50,0	10,5	75,0	26,2			19,7	44,0	0,0	16,7	0,0	24,5	21,1		
Mamak	f	1	1	0	0	0	1	19	22		6	2	0	0	0	11	3	22	
	%	14,3	5,3	0,0	0,0	0,0	25,0	8,0			9,8	4,0	0,0	0,0	0,0	7,9	7,9		
Y. mahal-le	f	2	2	2	0	2	0	32	40		5	6	0	0	0	25	4	40	
	%	28,6	10,5	22,2	0,0	10,5	0,0	13,5			8,2	12,0	0,0	0,0	0,0	18,0	10,5		
Toplam	f	7	19	9	2	19	4	237	297		61	50	2	6	1	139	38	297	
	%	100	100	100	100	100	100	100			100	100	100	100	100	100	100		

$p < 0,05$

Tablo 1'de görüldüğü gibi, Anne ve babaların meslekleri yönünden deneklerin SED'lerine göre belirlenen farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .05$) (Tablo 2).

Tablo 3. Sporcuların Kardeş Sayısı ve Aylık Gelirlerinin Yaşadıkları Belediyelere Göre Farklılıkları

		Kardeş Sayısı								Aylık Gelir						
		1 kardeş	2 kardeş	3 kardeş	4 kardeş	5 ve üstü kardeş	kardeş yok	TOPLAM	p	300YTL den az	300-600	600-900	900-1500	1500fazla	TOPLAM	p
Altındağ	f	0	6	12	5	2	0	25	,049	3	12	7	3	0	25	,000
	%	0,0	5,6	12,5	11,1	7,4	0,0	10,0		16,4	8,8	4,7	0,0			
Çankaya	f	4	46	28	7	7	7	99		0	15	26	27	31	99	
	%	28,6	43,0	29,2	15,6	25,9	87,5	0,0		20,5	32,5	42,2	62,0			
Elmadağ	f	0	3	5	2	2	0	12		2	4	5	1	0	12	
	%	0,0	2,8	5,2	4,4	7,4	0,0	6,7		5,5	6,3	1,6	0,0			
Etimesğüt	f	0	8	8	6	0	0	22		2	6	8	4	2	22	
	%	0,0	7,5	8,3	13,3	0,0	0,0	6,7		8,2	10,0	6,3	4,0			
Keçiören	f	6	26	23	16	6	0	77		6	19	20	21	11	77	
	%	42,9	24,3	24,0	35,6	22,2	0,0	20,0		26,0	25,0	32,8	22,0			
Mamak	f	0	4	7	6	5	0	22		12	4	5	1	0	22	
	%	0,0	3,7	7,3	13,3	18,5	0,0	40,0		5,5	6,3	1,6	0,0			
Y. mahalle	f	4	14	13	3	5	1	40		5	13	9	7	6	40	
	%	28,6	13,1	13,5	6,7	18,5	12,5	16,7		17,8	11,3	10,9	12,0			
Toplam	f	14	107	96	45	27	8	297		30	73	80	64	50	297	
	%	100	100	100	100	100	100	100		100	100	100	100	100	100	

$p < 0,05$

Sosyoekonomik düzeylerin oluşturulmasında, araştırmaya katılan sporcuların genel olarak sosyo-ekonomik yapı göstergeleri olan, anne ve baba eğitim ve meslek durumu, gelir seviyesi ve kardeş sayısı düzeyleri istatistiksel olarak ($p > .05$) Altındağ, Elmadağ ve Mamak alt (Alt SED), Keçiören ve Yenimahalle orta (Orta SED) ve Çankaya ve Etimesgut belediyelerinin sınırlarında bulunan ilköğretim kız öğrencile-

ri üst (Üst SED) sosyo-ekonomik düzey olarak 3 ayrı gruba ayrılmıştır (Tablo 1.2,3).

3. 3. Sporcuların Futboldan Beklentileri Açısından Alt, Orta Ve Üst Sosyoekonomik Düzey Öğrencileri Arasındaki Farklılıklar;

Tablo 4. Sporcuların Futboldan Beklentileri Açısından Alt, Orta Ve Üst Sosyoekonomik Düzey Öğrencileri Arasındaki Farklılıklar;

		Toplam	Ort. (X)	Ss	p
Sağlıklı olmak ve sağlığını korumak.	Üst SED	121	4,19	1,12	,188
	Orta SED	117	4,38	1,03	
	Alt SED	59	4,45	0,87	
İyi bir fiziki görünüme sahip olmak.	Üst SED	121	3,95	1,28	,401
	Orta SED	117	4,06	1,03	
	Alt SED	59	3,81	1,26	
Çevresiyle, spor yapan popüler biri olarak ilişkilerini sürdürmek.	Üst SED	121	3,47	1,43	,743
	Orta SED	117	3,48	1,47	
	Alt SED	59	3,32	1,35	
İyi bir sporcu olmak ve hayatını spordan kazanmak.	Üst SED	121	3,52	1,35	,025
	Orta SED	117	3,88	1,25	
	Alt SED	59	4,01	1,18	
İlerde sporla ilgili üniversite düzeyinde eğitim görmek.	Üst SED	121	3,31	1,46	,003
	Orta SED	117	3,82	1,32	
	Alt SED	59	3,96	1,29	
Antrenör olmak.	Üst SED	121	2,55	1,43	,005
	Orta SED	117	3,01	1,57	
	Alt SED	59	3,28	1,54	
Hakem olmak.	Üst SED	121	2,35	1,39	,014
	Orta SED	117	2,73	1,52	
	Alt SED	59	3,01	1,60	
Beden Eğitimi öğretmeni olmak.	Üst SED	121	3,05	1,49	,032
	Orta SED	117	3,29	1,50	
	Alt SED	59	3,67	1,41	
Maddi olanaklara kavuşmak.	Üst SED	121	2,80	1,36	,045
	Orta SED	117	3,11	1,41	
	Alt SED	59	3,32	1,38	
Milli Takıma seçilmek, milli olmak.	Üst SED	121	3,94	1,49	,000
	Orta SED	117	4,59	0,87	
	Alt SED	59	4,44	1,00	

3. 4. Sporcuları Futbola Teşvik Eden Unsurlar Açısından Alt, Orta ve Üst Sosyoekonomik Düzey Öğrencileri Arasındaki Farklılıklar;

Tablo 5. Sporcuları Futbola Teşvik Eden Unsurlar Açısından Alt, Orta ve Üst Sosyoekonomik Düzey Öğrencileri Arasındaki Farklılıklar;

		Toplam	Ort. (X)	ss	p
Anne, baba ve kardeşin spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	3,17	1,29	,028
	Orta SED	117	3,49	1,24	
	Alt SED	59	2,96	1,47	
Yaşadığınız çevrenin spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	3,76	1,07	,000
	Orta SED	117	3,52	1,14	
	Alt SED	59	2,84	1,47	
Arkadaş ve akran grubunun spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	3,77	1,18	,011
	Orta SED	117	3,91	1,17	
	Alt SED	59	3,32	1,41	
Beden eğitimi öğretmenin spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	4,39	0,94	,193
	Orta SED	117	4,52	0,78	
	Alt SED	59	4,62	0,71	
Basın-Yayın organlarının spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	2,81	1,20	,002
	Orta SED	117	3,30	1,27	
	Alt SED	59	3,42	1,30	
Televizyon kanallarının spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	3,23	1,28	,052
	Orta SED	117	3,63	1,25	
	Alt SED	59	3,52	1,25	
Okul spor tesisi ile malzemenin spora yönelmedeki etkisi	Üst SED	121	3,45	1,22	,010
	Orta SED	117	3,52	1,24	
	Alt SED	59	2,94	1,22	
Yakın çevredeki bir antrenörün spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	3,00	1,42	,070
	Orta SED	117	3,09	1,52	
	Alt SED	59	2,55	1,50	

Maddi imkanların fazla oluşunun spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	1,98	1,15	,009
	Orta SED	117	2,08	1,32	
	Alt SED	59	2,59	1,40	
Futbol sevgisinin spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	4,47	0,78	,010
	Orta SED	117	4,72	0,67	
	Alt SED	59	4,74	0,57	
Sporun olumlu katkılarının spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	3,52	1,21	,032
	Orta SED	117	3,94	1,16	
	Alt SED	59	3,74	1,24	
Kolayca bir arkadaş grubuna katılma isteğinin spora yönelmedeki etkisi..	Üst SED	121	3,50	1,39	,495
	Orta SED	117	3,70	1,30	
	Alt SED	59	3,64	1,36	
Boş zamanlarını değerlendirme ihtiyacının spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	3,94	1,01	,623
	Orta SED	117	4,00	1,27	
	Alt SED	59	4,11	1,09	
Futbol sporuyla uğraşarak sağlıklı olma isteğinin spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	3,76	1,20	,033
	Orta SED	117	4,14	1,05	
	Alt SED	59	4,03	1,09	
Başarı kazanmaktan zevk almanın spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	4,31	0,97	,064
	Orta SED	117	4,58	0,75	
	Alt SED	59	4,40	1,05	
Arkadaşlarla birlikte bir takım ruhu içinde hareket etme isteğinin spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	4,08	1,18	,190
	Orta SED	117	4,35	1,04	
	Alt SED	59	4,22	1,17	
Eğlence ve seyahat etme özgürlüğünün spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	3,56	1,38	,376
	Orta SED	117	3,73	1,26	
	Alt SED	59	3,83	1,23	
Yeni yerler görmek amacının spora yönelmedeki etkisi.	Üst SED	121	3,60	1,34	,626
	Orta SED	117	3,76	1,38	
	Alt SED	59	3,76	1,44	

3. 5. Bayan Futbolunun Yaygınlaşmasındaki Unsurlar açısından alt, orta ve üst sosyoekonomik düzey öğrencileri arasındaki farklılıklar;

Tablo 6. Bayan Futbolunun Yaygınlaşmasındaki Unsurlar açısından alt, orta ve üst sosyoekonomik düzey öğrencileri arasındaki farklılıklar;

		Toplam	Ort. (X)	ss	p
Türk Gelenek ve Görenekları	Üst SED	121	2,71	1,42	,122
	Orta SED	117	3,05	1,55	
	Alt SED	59	2,66	1,56	
Futbolun Erkek Oyunu Olarak Algılanması	Üst SED	121	3,82	1,44	,051
	Orta SED	117	3,60	1,53	
	Alt SED	59	3,23	1,60	
Büyük Kulüplerin Bayan Futboluna Eğilmemiş Olması	Üst SED	121	3,38	1,37	,285
	Orta SED	117	3,60	1,35	
	Alt SED	59	3,28	1,58	
Dini Faktörler	Üst SED	121	2,62	1,43	,025
	Orta SED	117	3,15	1,51	
	Alt SED	59	2,94	1,54	
Yeterli Tanıtım Ve Reklamın Olmaması	Üst SED	121	2,94	1,46	,078
	Orta SED	117	3,35	1,36	
	Alt SED	59	3,27	1,52	
Ülke Geneline Yaygın Olmaması	Üst SED	121	3,27	1,32	,207
	Orta SED	117	3,58	1,43	
	Alt SED	59	3,45	1,36	
TV. ve Basının İlgisizliği	Üst SED	121	2,95	1,37	,052
	Orta SED	117	3,35	1,47	
	Alt SED	59	2,93	1,44	
Erkek Futbolunda Yeterli Seviyeye Gelinememiş Olması	Üst SED	121	2,79	1,29	,478
	Orta SED	117	2,99	1,53	
	Alt SED	59	3,01	1,53	
Yeterli Sosyal Çevrenin Olmaması	Üst SED	121	2,99	1,33	,041
	Orta SED	117	3,29	1,37	
	Alt SED	59	3,50	1,38	
Ülke Geneline Yeterli Alt Yapı Çalışmalarının Olmaması	Üst SED	121	3,24	1,29	,343
	Orta SED	117	3,47	1,32	
	Alt SED	59	3,47	1,38	
Toplumsal Olaydan Uzak Oluşu	Üst SED	121	3,06	1,35	,052
	Orta SED	117	3,50	1,34	

	Alt SED	59	3,22	1,55	
	Üst SED	121	2,59	1,47	
İlk Öğretim Okullarında Futbolun Yasak Olması	Orta SED	117	3,01	1,61	,119
	Alt SED	59	2,83	1,69	
Futbol Oynayan Kızlara Farklı Gözle Bakılması	Üst SED	121	3,71	1,40	,544
	Orta SED	117	3,89	1,31	
	Alt SED	59	3,71	1,45	

$p < 0,05$

3. 6. Bayan Futbolunun Gelişmesi İçin Gerekenler Açısından Alt, Orta ve Üst Sosyoekonomik Düzey Öğrencileri Arasındaki Farklılıklar;

Tablo 7. Bayan Futbolunun Gelişmesi İçin Gerekenler Açısından Alt, Orta ve Üst Sosyoekonomik Düzey Öğrencileri Arasındaki Farklılıklar;

		Toplam	Ort. (X)	ss	p
Kulüpler alt yapılarına bayan futbol şubesi kurmalı	Üst SED	121	4,21	1,05	,013
	Orta SED	117	4,51	0,86	
	Alt SED	59	4,57	0,69	
Futbol federasyonunun bayan futboluyla ilgili yeterli tanıtımı yapması	Üst SED	121	4,00	1,11	,006
	Orta SED	117	4,35	0,94	
	Alt SED	59	4,44	0,91	
Üç büyük kulüp bayan futbol şubesi açmalı	Üst SED	121	4,18	0,97	,225
	Orta SED	117	4,29	1,10	
	Alt SED	59	4,45	0,87	
Devlet, bayanların sosyal hayattaki yerlerini güçlendirici kanunlar çıkartmalı	Üst SED	121	3,93	1,11	,038
	Orta SED	117	4,29	1,03	
	Alt SED	59	4,06	1,06	
Bayan futbol şubesi olan takımlara federasyonun destek vermesi	Üst SED	121	4,18	1,04	,033
	Orta SED	117	4,45	1,03	
	Alt SED	59	4,54	0,75	

4. TARTIŞMA

Araştırmaya katılan sporcu kızların yaş ortalamasının 13. 27 yaş olduğu belirlenmiştir. Sporcuların sınıfları incelendiğinde %18. 2'sinin 6. sınıf, %50. 8'unun 7. sınıf, %31'inin 8. sınıf öğrencileri oldukları saptanmıştır. Futbol oynama süreleri ise % 55. 9'u 0-6 ay, % 9. 4'ü 6ay-1yıl, %9. 8'i 1-2yıl, % 24. 9'u 2yıl üzeri süredir futbol oynadıkları belirlenmiştir.

Ankara ilinin farklı coğrafi bölgelerinden gelen sporcuların Sosyo-ekonomik düzeylerinin (SED) oluşturulmasında, araştırmaya katılan sporcuların anne ve baba eğitim durumu, mesleği, kardeş sayısı ve gelir düzeyleri istatistiksel olarak ($p > .05$) Altındağ, Elmadağ ve Mamak alt (Alt SED), Keçiören ve Yenimahalle orta (Orta SED) ve Çankaya ve Etimesgut belediyelerinin sınırlarında bulunan ilköğretim kız sporcuların üst (Üst SED) sosyo-ekonomik düzeyde oldukları belirlenmiştir.

Sporcu annelerinin eğitim düzeyi yönünden SED'lerine okur yazar olmayan annelerin %56'sı alt SED, %36,9'u orta SED ve % 10,5'i üst SED sporcu anneleridir. Anne eğitim düzeyi yönünden alt SED sporcuların üniversite eğitimi alan anneleri yoktur. Çalışmada, üniversite mezunu annelerin oranı da üst SED'li sporcuların annelerinde yüksek bir oranda (%60,5) bulunmuştur.

Babaların eğitim düzeyleri yönünden deneklerin SED'lerine göre belirlenen farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .05$) (Tablo 1). Okur yazar olmayan babaların % 75'i Alt SED ve %25'i orta SED sporcu babalarıdır. Üst SED'li babaların okuryazar olmayı yoktur. Üniversite mezunu babaların oranı da Üst SED'li sporcu kızların babalarında yüksek bir oranda (%78,9) bulunmuştur.

Annelerin meslekleri yönünden deneklerin SED'lerine göre belirlenen farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .05$) (Tablo 2). Üst SED annelerin meslek sahibi olma durumları (İşçi %57,1, Memur % 52,6, Öğretmen % 44,4, Askeri personel %50, Serbest meslek 78,9) diğer alt ve orta SED annelerine göre daha yüksek bulunmuştur (Tablo 2).

Babaların meslekleri yönünden deneklerin SED'lerine göre belirlenen farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$) (Tablo 2).

Kardeş sayısı yönünden deneklerin SED'lerine göre belirlenen farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .05$) (Tablo 3).

Gelir düzeyleri yönünden alt, orta ve üst SED deneklerin aileleri arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < .05$). Ailelerinin gelir düzeylerini Alt SED çocuklar 1500 YTL 'nin üzerindeki düzeyi belirten yokken, bu düzeyde olduklarını üst SED'li çocukların %66. 0'sı ve orta SED'li çocukların %32,9'u ifade etmişlerdir. Bu dağılım oranı maddi durumu iyi olan ailelerin çocuklarını futbol oynamaya yönlendirdiğini göstermektedir (19,21).

Çalışmaya katılan sporcuların sosyo-ekonomik düzeyleri ile psikososyal veriler arasındaki ilişkileri incelendiğinde, Futbol Oynamaya Yönelmede Etkili Olan Unsurlar alt boyutunda; Alt, Orta ve Üst SED arasında; 'Anne, baba ve kardeşin spora yönelmedeki etkisi', unsurlarında üst ve orta SED'li aile etkilerinin, alt SED'li ailelerin kız çocuklarını spora yöneltmedeki etkisinden daha yüksek oranda olduğu belirlenmiştir. Sosyo ekonomik açıdan sıkıntı ve gelir düzeyinin düşük olması çocukların futbola yönlendirilmelerini daha fazla oranda sağladığı (10) düşünülse de, Türkiye'de bayanların spora ilişkisi, içinde yer aldıkları toplumsal tabakaya ve yaşadıkları yere göre değişmektedir (1). Doğan ve Özçaldıran (5) 'ında yaptıkları çalışmada gelir düzeyinin düşük ailelerin çocuklarını spora yönlendirmede daha fazla ilgili olduklarını bulmuşlardır. Bizim çalışma bulgularımızdaki farklılığın da sosyo ekonomik düzey farklılığının bayan sporcular üzerinde daha etkili olmasından kaynaklanabilir.

Çalışmaya katılan sporcularda, futbol oynamaya yönelmede etkili olan unsurlardan "Yaşadığınız çevrenin spora yönelmedeki etkisi", "Arkadaş ve akran grubunun spora yönelmedeki etkisi", unsurları ile ilgili görüşler farklıdır. Bu fark üst ve orta SED'li sporcular lehinedir. Alt SED sahip olan sporcular diğer sosyo-ekonomik düzeyli sporculara göre çevrelerinden daha az destek aldıkları ve futbolu bayanların yapacağı bir sosyal aktivite olarak görmemelerinden kaynaklanıyor olabilir. Yerel ve coğrafi koşullar ve özellikler, spor branşlarının sosyal seçiminde önemli rol oynarlar (18). Sosyal çevrenin spora yönelme, başlama ve devam ettirmede etkisinin olduğu da belirtilmektedir (15,21). Bu durumun özellikle bayan sporcularda daha da etkili olacağını söyleyebiliriz.

Sporcuların "Basın-Yayın organlarının spora yönelmedeki etkisi", unsuruna ilişkin görüşleri farklıdır. Bu farklılık alt SED'li sporcular lehinedir. Çağımızda kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Özellikle gecekondü ve taşralarda yaşayan kızlar

televizyon programlarından etkilenecek kariyer sahibi olmak istemekte ve geleneksel hayat tarzından çok farklı bir hayata özlüm duymaktadır (1). Elde edilen sonuç, alt SED'li sporcuların hayat tarzlarını yükseltme isteklerini spor yoluyla yapma isteklerinden kaynaklandığı söylenilebilir.

Çalışmaya katılan sporcuların "Okul spor tesisi ile malzemenin spora yönelmedeki etkisi", unsuruna ilişkin görüşleri üst ve orta SED'li sporcular lehinedir. Alt SED'li yerleşim bölgelerinde bulunan okulların araç-gereç ve malzemeye ilgili sıkıntılarının, üst ve orta SED'li bölgelere göre daha fazla olduğu söylenilebilir. Pehlivan (14) 'un yaptığı bir araştırmada, spor organizasyonlarına katılımı engelleyen etmenlerin başında araç-gereç ve malzeme eksikliğinin geldiğini belirtmiştir.

"Maddi imkanların fazla oluşunun spora yönelmedeki etkisi.", unsurunda farklılık orta ve alt SED lehinedir. Elde edilen sonuç, özellikle kız sporcuların futbolu hayatlarını kazanmak amacıyla yaptıkları ve sosyo-ekonomik konularından dolayı maddi kazanç beklentisi içinde oldukları nedeniyle kaynaklandığı söylenilebilir.

Sporcu kızların, "Futbol sevgisinin spora yönelmedeki etkisi.", unsuruna ilişkin görüşleri orta ve alt SED lehinedir. Bu sosyo-ekonomik profile sahip sporcuların, ilgili unsur ile görüşleri futbol oynamalarına neden olarak gösterebilir ve futbol sporuna uzun süre devam etmelerine etken olabilecek en önemli unsur olduğu söylenilebilir.

Sporun olumlu katkılarının spora yönelmedeki etkisi. " ve "Futbol sporuyla uğraşarak sağlıklı olma isteğinin spora yönelmedeki etkisi." verilen cevaplar açısından anlamlı farklılığın olduğu gözlenmiştir. Bu farklılık orta ve alt SED lehinedir. Elde edilen iki sonucun, orta ve alt SED sporcularının futbol sporunu oynarken, bu sporu sağlıklı olmak ve sağlığını korumak amacıyla bir araç olarak görmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Günümüzdeki koşullar da düşünülerek sağlıklı olmada futbol sporunun önemli bir araç olarak yapılabileceği sonucuna varılabilir.

Futboldan Beklentiler alt boyutunda; Alt, Orta ve Üst SED kız öğrenciler incelendiğinde, alt, orta ve üst SED arasında; Farklı SED sahip sporcuların "İlerde sporla ilgili üniversite düzeyinde eğitim görmek", beklentisi farklıdır. Fark, orta ve alt SED lehinedir. Elde edilen sonuç, üst SED sporcuların bu uğraşı sadece sağlık amaçlı yapmalarından, ileride düşündükleri bir meslek olarak görmemelerinden kaynaklanıyor olabilir.

"Antrenör, Hakem ve Beden Eğitimi öğretmenleri olmak", bu üç beklentiye ilişkin görüşler farklıdır. Bu fark, orta ve alt SED lehinedir. Elde edilen sonuç, sporcuların futbolu bir meslek olarak görmelerinden ve ileride de antrenör, hakem ve beden eğitimi öğretmenleri olarak sporun içinde olmak istemelerinden kaynaklandığı söylenilebilir.

Sporcuların "Maddi olanaklara kavuşmak" beklentisine ilişkin görüşleri farklıdır. Fark, orta ve alt SED sporcular lehinedir. Elde edilen sonuç, bu SED'li sporcuların maddi nedenlerle ilgili unsurlara daha yüksek katılım gösterdikleri, Üst SED sporcuların ise futbolu sevmek ve sağlık amaçlı yapmak gibi nedenlerle futbola uğraştıkları söylenilebilir.

Alt, orta ve üst SED yer alan sporcuların "Milli Takıma seçilmek, milli olmak" beklentisi farklıdır. Fark, alt ve orta SED lehinedir. Milli takımda yer almayı, bu SED'ye sahip sporcuların büyük bölümü amaçlamaktadır. Milli olmak sporcuların başarı düzeylerini gösterir bir nitelik taşımaktadır ayrıca; sporcular için manevi olarak da önemli bir unsurdur. Elde edilen sonuca göre, üst SED sporcuların daha çok amatörce yarıştıklarından ve Milli takıma girme gibi bir hedeflerinin olmadığından kaynaklanıyor olabilir.

Bayan Futbolunun Yaygınlaşmasındaki Unsurlar alt boyutunda; çalışmaya katılan sporcuların "Dini Faktörler" unsuru farklıdır. Fark, orta ve alt SED lehinedir. Dinin yorumu, toplumsal sınıflara ve ülkenin farklı yörelerine göre değişmekte, kırsal kesimlerde yaşayanların, büyük kentlerde yaşayanlara kıyasla dinin daha muhafazakar bir yorumunu yaptıkları görülmektedir. Bu etki aynı düzeyde sporda da görülmektedir. Farklı SED toplumların bayan spora bakış açılarının dini faktörlerden etkilendikleri söylenilebilir.

Sporcuların "Yeterli Sosyal Çevrenin Olmaması" unsuruna ilişkin görüşleri farklıdır. Fark, orta ve alt SED sporcular lehinedir.

Bayan Futbolunun Gelişmesi İçin Gerekenler alt boyutunda; "Kulüpler alt yapılarına bayan futbol şubesi kurmalı", "Futbol federasyo-

nunun bayan futboluyla ilgili yeterli tanıtımı yapması" ve "Devlet, bayanların sosyal hayattaki yerlerini güçlendirici kanunlar çıkartmalı" unsurları gruplar arasında farklıdır. Fark, orta ve alt SED lehinedir. Elde edilen sonuç, futbola daha çok önem vermelerinden ve bayan futbolunun gelişmesi için duyarlı olmalarından kaynaklandığı söylenilebilir.

Sonuç olarak; sosyoekonomik düzey ele alındığında Alt (Altındağ, Elmadağ ve Mamak), Orta (Keçiören ve Yenimahalle) ve Üst (Çankaya ve Etimesgut) sosyoekonomik düzeyde yer alan kız çocukların futbola yönelmelerindeki psikososyal veriler arasındaki; futbol oynamaya yönelmede etkili olan unsurlar, futboldan beklentiler, bayan futbolunun yaygınlaşmasındaki unsurlar ve bayan futbolunun gelişmesi için gerekenler alt boyutlarının bazı ifadelerinde farklılaştıkları belirlenmiştir.

KAYNAKLAR

1. Amman, T. M., Kadın ve Spor, Morpa Kültür Yayınları, Yayıncı Matbaası, İstanbul, 2005.
2. Akgün N., Kadın ve Spor. Spor Hekimliği Dergisi, 16: 2, 17-25, 1981.
3. Bayraktar B., Sunay H., Türkiye'de Elit Bayan Ve Erkek Voleybolcuların Spora Başlamasına Etki Eden Unsurlar ve Spordan Beklentileri, 8. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 17-20 Kasım, Antalya, 2004.
4. Chen E., Why Socioeconomic Status Affects the Health of Children, A Psychological Perspective, Current Directions in Psychological Science, Volume 13 Number 3. 113, 2002.
5. Doğan B., Özcaldıran B., Futbola ve Yüzmeye Yeni Başlayan Çocukların Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Durumlarının Karşılaştırılması, Performans 1 (1): 19-23, 1995.
6. Donuk B., Balcıoğlu İ., Şenduran F., Ülker İ., İstanbul'da Yaşayan 14-16 Yaş Grubu Genç Basketbol Sporcularının Psikososyal ve Demografik Özellikleri, 8. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 17-20 Kasım, Antalya, 2004.
7. Lewis G., Bebbington P., Brugha T., Farrell M., Gil B., Jenkins R., Meltzer M. Socioeconomic status, standard of living, and neurotic disorder. The Lancet. Vol. 352, Num. 9128, 1998.
8. Sunay, H., Saracaloğlu, A. S., Türk Sporcusunun Spordan Beklentileri ile Spora Yönelten Unsurlar, Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Ankara Üniversitesi Basımevi, Sayı: 3, s. 43-45, 2003.
9. Kandiyoti D., Patterns of Patriarchy: Notes for an Analysis of Male Dominance in Turkey Society. In S. Tekeli (Ed.), Women in modern Turkish society. London: Zed Books, 1995.
10. Kılıçgil E., Ailelerin çocuklarını yaz futbol okullarına gönderme nedenleri, beklentileri ve sosyo-ekonomik durumları, Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, 10-11 Ekim, Ankara, 2003.
11. Kılıçgil E., Sosyal Çevre – Spor İlişkileri, Bağırhan Basımevi, Ankara, s. 46, 1998.
12. Korucu G., ve Yetim A. A., Kadınların Spor Bilinci, Spor Eğitimi ve Performansının Felsefi Temelleri Sempozyumu, 8-9 Nisan 2005, Manisa, 2005.
13. Mota J., Silva G., Adolescent's Physical Activity: Association with socio-Economic Status and Parental Participation among a Portuguese Sample. Sport, Education and Society, Vol: 4, No: 2, 193-199. 1999.
14. Pehlivan Z., Ders Dışı Okul Spor Etkinlikleri ve Yeniden Örgütlenmesi, Spor Bilimleri Dergisi, H. Ü. S. B. T. Y. O., Cilt 9, Sayı 3, 12-13, 1998.
15. Pepe H., İnal A. N., Çumralıgil B., 7-15 Yaş Grubunda Spor Yapan Bay ve Bayanların Sosyo-Ekonomik Seviyelerinin Araştırılması, 4. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu, 10-11 Haziran, Bursa, 2005.
16. Sakallı N., Beliefs About Wife Beating Among Turkish College Students: The Effects of Patriarchy, sexism, and sex differences, Sex Roles, 44, 9-10, 2001.

17. Woodfield L., Duncan M., Al-Nakeeb Y., Nevill A., Charles J., Sex, Ethnic and Socio-economic Differences in Children's Physical Activity. *Pediatric Exercise Science*. 14, 277-285, 2002.

18. Voigt D., Spor Sosyolojisi, çev Ayşe Atalay, Alkım Yayınları, İstanbul, 1998.

19. Yavuzer H., Çocuk ve Suç, Remzi Kitapevi, 8. Baskı, İstanbul, 1996.

20. Yaylacı F., Orhan İ., Orhan B., Örs E., Kentte ve Kırsal Kesimde Yaşayan Çocuk ve Gençlerin (12-14 Yaş) Beden Eğitimi ve Spor Uygulamalarına İlişkin Beklentilerinin Karşılaştırılması, 8. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, 17-20 Kasım, Antalya, 2004.

21. Yetim A. A., Sosyoloji ve Spor. Morpa Kültür Yayınları, Yayla-cık Matbaası, İstanbul, 2005.

S-049

ALGILANAN MOTİVASYONEL İKLİM VE SPORCULARIN TAKIM İÇİNDE MARUZ KALDIKLARI SALDIRGAN DAVRANIŞLAR

Mahmut Özdevecioğlu³⁹ Yusuf Can⁴⁰ İclal Çakır⁴¹
Kerimhan Kaynak⁴²

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, algılanan motivasyonel iklim türleri itibarıyla mağduriyet algılaması farklılıklarını belirlemektir. Bu çalışmada, ego yönelimli iklimlerdeki sporcuların mağduriyet algılamalarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, bayan antrenörle çalışan sporcuların, erkek sporcuların, daha yaşlı sporcuların ve aynı takımda uzun süre oynayan sporcuların kendilerini daha fazla mağdur hissettikleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Algılanan motivasyonel iklim, saldırgan davranışlar, mağduriyet, takım sporları

PERCEIVED MOTIVATIONAL CLIMATE AND ATHLETES' AGGRESSION PERCEPTION IN THE TEAM

ABSTRACT

The purpose of this study is to determine the perceived victimization differences regarding to perceived motivational climate. In this study, it is determined that athletes' perception of victim in ego oriented climate is higher. However, it is observed that the athletes training with woman coaches, male athletes, older athletes and athletes taking part in the same team for a long time feel much more victimized.

Key Words: Perceived motivational climate, aggression, victimization, team sports.

GİRİŞ

Takım sporlarında takım oyuncularının sportif davranışlarını etkileyen pek çok iç ve dış etken bulunmaktadır. Fiziksel, psikolojik, sosyolojik, sosyal psikolojik ve genel olarak psiko-sosyal bu etkenlerin şiddeti ve frekansı sporcuların ve/veya takımların performansları üzerinde doğrudan veya dolaylı etkiler yaratmaktadır. Takım içerisindeki arkadaşlık, dostluk, öğrenme isteği, yardımlaşma, destek ve koordinasyon isteği tüm takımı etkileyecektir. Antrenörler sorunları olan sporcularla özel olarak ilgilenerek gerektiğinde müsabakaya çıkarmayarak takım başarısını etkilemesinin önüne geçebilirler. Ancak, takımın bütünün etkileyen etkenler farkında olarak ya da olmayarak başarısız sonuçların alınmasını beraberinde getirebilir. Takım içerisinde oluşacak motivasyonel iklim sporcuların pek çok sportif davranışını etkileyebilecek etkenlerin başında gelmektedir (Kavussanu ve Roberts, 1996; Treasure, 1997). Antrenörün kendi davranışları sonucunda ortaya çıkan bu iklim; özellikle antrenörün, öğrenmeye önem verip vermediği, yetkisini paylaşıp paylaşmadığı, ödül ya da cezaya dayalı bir değerlendirme sisteminden hangisini benimsediği, çalışma gruplarını oluşturmada hangi faktörlere önem verdiği, performansı neye göre değerlendirdiği tutum ve davranışları sonucu oluşmaktadır (Reinboth, Duda ve Ntoumanis, 2004; Stornes ve Ommundsen, 2004; Scanlan ve Lewthwaite, 1986). Oluşan bu iklim sporcuların motivasyonunu birinci dereceden etkilerken diğer pek çok davranışını da olumlu ya da olumsuz yönde etkileyecektir. Türüne göre motivasyonel iklim sporcular arasında yapıcı, olumlu bir rekabet oluşturabilecek iken yıkıcı ve olumsuz bir rekabete de yol açabilir. Yapıcı ve olumlu bir rekabetin takım sporlarında sonuca ulaşmayı

³⁹ Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi İ. İ. B. F. İşletme Bölümü

⁴⁰ Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi BESYO Spor Yöneticiliği Bölümü

⁴¹ Okt. Erciyes Üniversitesi BESYO Spor Yöneticiliği Bölümü

olumlu yönde etkileyeceği açıktır. Tersî durumda yani antrenörün oluşturacağı havanın olumsuz olması durumunda ise sporcular arasında çatışmalar, gerginlikler gereksiz tartışmalar yaşanabilecektir. Hatta saldırgan davranışlar sergileyerek kendilerine ya da takım arkadaşlarına fiziksel veya psikolojik zararlar verebileceklerdir. Saldırgan davranışlar karşısındaki bireye veya takıma zarar vermeye kastetmiş her türlü davranıştır. Saldırgan davranışlar, takım içerisindeki motivasyonel iklimin türü ve şiddetine bağlı olarak gerek müsabaka esnasında gerekse müsabaka dışı zamanlarda takım oyuncularını etkileyebilecektir. Bu durumda, bireylerin mağdur olmaları, saldırgan davranış eğilimleri göstermeleri, fiziksel olarak şiddet uygulamalarının altında yatan önemli nedenlerden biri de takım içerisinde oluşturulacak olan motivasyonel iklimdir. Bu çalışmada, takım sporlarında, takım içerisinde bireylerin algıladıkları motivasyonel iklim ile bireyin antrenörü, çalıştırıcısı, yöneticisi, teknik direktörü veya arkadaşları tarafından kendisine uygulanan saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiler ve etkiler üzerinde durulmaktadır. Motivasyonel iklimin bir algılama olduğu bilinmelidir. Yani, bireylerin algılaması gerçekte olduğundan farklı olabilir. Algılama, bireyin deneyimleri doğrultusunda çevresel uyarıları seçili olarak kavraması ve düzenlemesi (Erdoğan, 1996) şeklinde tanımlanmaktadır. Motivasyonel iklim algılaması bireyden bireye farklılık göstermektedir. Bir takımda bir oyuncu kendi iklimini olumlu ve yapıcı olarak algılayarak bir başkası olumsuz olarak algılayabilmektedir. Algılanan motivasyonel iklim, bir sosyal organizasyonda grup veya takım üyelerinin sorumluluk dağıtımına, otoritenin yapısı ve işleyişine, ödül ve cezalandırma sistemine, alt grupların oluşturulmasına ve antrenörün davranışlarına ilişkin algıladıkları hava olarak tanımlanabilir. Algılanan motivasyonel iklim temel olarak iki kategoride sınıflandırılabilir (Ames, 1992; Newton, Duda ve Yin., 2000):

1. Ego yönelimli iklim (performans yönelimli): kişilerarası rekabetin yoğun olduğu, sosyal karşılaştırmaların ve kamusal değerlendirmelerin esas alındığı bir iklim türüdür. Bu iklimin sporcuları müsabakalarda veya müsabaka dışında diğerleri ile karşılaştırma yapılacağından ve kamusal değerlendirmelere önem verileceğinden elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışacaktır (Nicholls, 1989).

2. Sorumluluk yönelimli iklim (ustalık yönelimli): Sorumluluk tabanlı gelişmeye önem veren ve sporcuların gelişebileceği ve öğrenebileceği temeline dayalı bir iklimdir. Bu iklimin bireyleri, ustalığını göstermeye ve mesleğini icra etmeye yönelecektir.

Literatürde, hangi motivasyonel iklimin takım içinde saldırgan davranışlara maruz kalmayı daha fazla etkilediğine ilişkin bir veri bulunmamaktadır. Ancak, hangi iklim türünde bireylerin daha saldırgan hale geldiklerine ilişkin bilgiler bulunmaktadır. Araştırmalar, ego yönelimli iklim içindeki sporcuların kendi kendilerini daha az kontrol edebildiklerini göstermektedir (Duda, 2001; Duda ve Hall, 2001; Ames, 1992). Bunun en önemli nedeni, ego yönelimli iklimde bireylerin rekabeti diğerleri ile kıyaslamaya dayalıdır ve kimin kimden daha iyi oynadığı dikkate alınmaktadır. Dolayısıyla, birey kendi işini yapmak kadar başkalarının da işlerini nasıl yaptığını kafa yormaktadır, kendince yorumlar yapmaktadır. Oysa ki, sorumluluk yönelimli iklimde rekabet öğrenmeye dayalıdır, ustalığa dayalıdır. Buradaki rekabet arkadaşlarından daha iyi olmaya yönelik değil kendinin en iyisi olmaya yönelik bir rekabettir. Dolayısıyla, bireyler kendi işleri ile yani sorumlulukları ile ilgilenmektedir. Ustalığı kendine özgü hale getirmeye çalışmaktadır.

Bu çalışmanın ikinci boyutunu takım içindeki sporculara yönelik saldırgan davranışlar oluşturmaktadır. Saldırgan davranışlar, bir bireyin birlikte çalıştığı kişilere zarar verme veya rencide etme düşüncesi ile giriştiği çabalar (Baron ve Neuman, 1996). Saldırgan davranışların fiziki saldırı şeklindeki türüne şiddet denilmektedir (Neuman ve Baron, 1998). Saldırgan davranışlara yönelik literatürde çok sayıda sınıflandırma bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında saldırgan davranışlar üç kategoride ele alınmıştır (Baron ve Neuman, 1996; Neuman ve Baron, 1998). Birinci kategorideki saldırgan davranışlar, örgüt içinde başkalarıyla ilişkiyi kesme, söylenti ve dedikodu yayma, kötü sözler söyleme şeklinde ortaya çıkmaktadır. Daha ziyade beden diliyle ve sözlü yapılan saldırılar bu kategoride değerlendirilir. Buradaki temel amaç düşmanlık duygularını ifade etmektir. İkinci kategoride, birilerinin amaçlarına ulaşmasını engelleme şeklinde ortaya çıkan saldırgan davranışlar bulunmaktadır. Bu tür davranışların çoğu pasif niteliklidir. Pasif, gizli, üstü kapalı saldırganlık davranışları ile bireyler başkalarına zarar vermeye çalışırken kendilerine gelecek zararlardan korunmayı hedefler. Bu tür davranışlar daha çok başkalarının işleri-

ni yapmasına engel olmaya, onları üst yönetim karşısında zor duruma düşürmeye veya başarısız olarak göstermeye yöneliktir. Son kategoride, açık saldırgan davranışlar bulunmaktadır. Burada düşmanlık duygularını ifade etme ve engellemeden daha ziyade şiddete yönelik davranışlar bulunmaktadır. Buradan hareketle, hangi iklim türünde bireylerin daha saldırgan hale geleceği veya gelme eğiliminde olduğuna ilişkin hipotezler geliştirilebilir. Çünkü her iki iklim türünün de nasıl bir sporcu özelliği istediği açıktır. Bu araştırma çerçevesinde geliştirilecek temel hipotez şudur: "Ego yönelimli iklimdeki bireyler takım arkadaşları, antrenörü, çalıştırıcısı veya yöneticileri tarafından daha fazla mağdur edilmektedir". Bu çalışmanın temel amacı, takım sporlarında, sporcuların algıladıkları motivasyonel iklim türleri itibarıyla takım içinde maruz kaldıkları saldırgan davranışlar arasında bir farklılık olup olmadığını belirlemektir. Bu temel amaç dışında; sporcuların ve antrenörlerin bazı demografik özellikleri itibarıyla, saldırgan davranışlara maruz kalmaları açısından anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek de amaçlar arasındadır.

MATERYAL VE METOD

Örneklem

Bu araştırma takım sporcuları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Kayseri'de amatör spor kulüplerindeki tüm sporcular bu araştırmanın evrenidir. Ancak zaman ve mekan kısıtları nedeniyle evren içinden seçilen 120 sporcu üzerinde bu araştırma gerçekleştirilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler değerlendirilerek sporcuların algılamalarına uygun şekilde iki ana grup oluşturulmuştur. Sorumluluk yönelimli iklim algılayanlar ve ego yönelimli iklim algılayanlar olmak üzere iki ana grup oluşturulmuştur. Daha sonra da bu sporcuların maruz kaldıkları saldırgan davranış sıklığı belirlenmiştir.

Verilerin Toplanması Kullanılan Ölçekler

Anket formunda dört ölçek bulunmaktadır. *Düşmanca davranışlar ölçeği*: Ölçek, Neuman ve Baron'un saldırgan davranışlar kategorilendirmesine (Neuman ve Baron, 1998) uygun olarak tarafımızdan geliştirilmiştir ve "bu takımda benim hakkımda söylentiler çıkıyorlar" şeklinde 5 ifade bulunmaktadır. Ölçeğin güvenilirliği 0.715 olarak hesaplanmıştır. *Engelleme davranışları*: Neuman ve Baron'un saldırgan davranışlar kategorilendirmesine (Neuman ve Baron, 1998) uygun olarak tarafımızdan geliştirilmiştir ve "bana kasıtlı olarak pas atmıyorlar" şeklinde 4 ifade bulunmaktadır. Ölçeğin güvenilirliği 0.754 olarak hesaplanmıştır. *Açık saldırgan davranışlar*: Neuman ve Baron'un saldırgan davranışlar kategorilendirmesine (Neuman ve Baron, 1998) uygun olarak tarafımızdan geliştirilmiştir ve "itme veya çekme şeklinde fiziki saldırıya uğruyorum" şeklinde 5 ifade bulunmaktadır. Ölçeğin güvenilirliği 0.812 olarak hesaplanmıştır. *Algılanan motivasyonel iklim*: Ölçek Newton ve arkadaşları tarafından geliştirilen "Sporda Algılanan Motivasyonel İklim Ölçeği"dir (PMCSQ-2). Ölçek 21 ifadeden oluşmaktadır. Ölçekte "antrenörümüz yıldız oyuncular üzerine odaklanır" tarzında ifadeler bulunmaktadır. Ölçeğin güvenilirliği 0.902 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Veriler, yukarıda bahsedilen ölçeklerin bulunduğu bir anket formu aracılığı ile toplanmıştır. Ankete katılanlara anket formları antrenmanlar esnasında veya sonrasında dağıtılmıştır. Araştırma hakkında kısa bilgiler verilmiş ve doldurmaları bizzat takip edilmiştir. Katılımcıların son derece dürüst ve ciddi olarak anket formlarını doldurdıkları gözlenmiştir. Anketlerin doldurulması esnasında araştırmayı yürüten ekip dışında sporcuların başında hiç kimse kalmamasına özen gösterilmiş ve anket formları isimsiz olarak elden toplanmıştır.

BULGULAR

Demografik Özelliklere İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılanların % 58.3'ü erkek ve % 41.7'si bayandır. Örneklemde 4 farklı takım branşından sporcular bulunmaktadır. Bunların % 36.6'sı futbolcu, % 20.8'i basketbolcu, % 20.8'i voleybolcu ve % 21.8'i hentbolcudur. Sporcuların antrenörlerinin % 55'i bayan ve % 45'i erkektir.

Spor Branşları İtibarıyla Mağduriyet

4 branş itibarıyla sporcuların maruz kaldıkları saldırgan davranışlar sonucu karşı karşıya geldikleri mağduriyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Tablo 1'de futbolda saldırgan davranışların diğer takım sporlarına oranla daha fazla saldırgan davranışa maruz kaldıkları görülmektedir. Ancak, farklılıklar anlamlı değildir.

Tablo 1: Spor branşları itibarıyla mağduriyet

	Ortalama	F değeri	Sig.
Futbol	2. 31		
Basketbol	1. 98		
Voleybol	1,65		
Hentbol	2. 25		
		0. 675	0. 325

Antrenörün Cinsiyeti İtibarıyla Mağduriyet

Antrenörün cinsiyeti itibarıyla takım sporcularının mağduriyetleri arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek için t testi yapılmıştır. Test sonucunda bayan antrenörlerin yönetimi altındaki sporcularda daha fazla mağduriyet yaşandığı belirlenmiştir.

Tablo 2: Antrenörün cinsiyeti itibarıyla mağduriyet

	Ortalama	t değeri	Sig.
Erkek	1. 77		
Bayan	2. 32		
		-3. 906	0. 001

Yapılan t testi sonucunda t değeri -3. 906 olarak hesaplanmıştır. Bu değer $p < 0. 001$ düzeyinde antrenörlerin cinsiyeti itibarıyla mağduriyet düzeyi itibarıyla anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir.

Sporcuların Cinsiyeti İtibarıyla Mağduriyet

Sporcuların cinsiyetleri itibarıyla maruz kaldıkları saldırgan davranışların ortalamaları arasındaki farklılıkların anlamlı olup olmadığına ilişkin olarak yapılan t testi sonucunda $p < 0. 001$ anlamlılık düzeyinde t değeri 3. 266 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3: Antrenörün cinsiyeti itibarıyla mağduriyet

	Ortalama	t değeri	Sig.
Erkek	2. 22		
Bayan	1. 88		
		3. 266	0. 001

Tablo 3'e göre erkek sporcuların bayanlardan daha yüksek oranda mağduriyet algıladıkları dolayısıyla daha yüksek oranda saldırgan davranışlara maruz kalmaktadırlar. Antrenörlerin % 55'inin bayan olması dikkate alındığında erkek sporcuların bayanlar tarafından daha ziyade mağdur edildikleri gibi bir sonuca ulaşılabilir. Bu durum başka araştırmalarla ortaya konulmalıdır.

Yaş İle Mağduriyet Arasındaki İlişki

Sporcuların yaşları açık uçlu bir soru ile belirlendiğinden yaş ile mağduriyet arasındaki ilişki korelasyon analizi ile belirlenmiştir. Buna göre yaş ile mağduriyet arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Yaş ilerledikçe mağduriyetin arttığı, yani gençlerin kendilerini daha az mağdur hissettikleri anlaşılmıştır. Pearson tek yönlü korelasyon analizinde $p < 0. 001$ anlamlılık düzeyinde r değeri 0. 325 bulunmuştur.

Takımda Oynanan Süre İle Mağduriyet Arasındaki İlişki

Sporcuların mevcut takımlarındaki oynama süresi ile maruz kaldıkları saldırgan davranışlar arasındaki ilişkiye bakıldığında ise aralarında ilişki bulunduğu görülmüştür. Pearson tek yönlü korelasyon analizinde $p < 0. 001$ düzeyinde r değeri 0. 386 olarak hesaplanmıştır. Aralarında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmektedir. Bir sporcunun mevcut takımda oynadığı süre arttıkça maruz kaldığı saldırgan davranışlar da artmaktadır. Yaş ile ilişkisi de dikkate alındığında bu sonucun kabul edilebilir ve anlaşılır olduğu görülmektedir.

Motivasyonel İklim Türü İtibarıyla Mağduriyet

Bu çalışmanın temelini teşkil eden algılanan motivasyonel iklim türü itibarıyla mağduriyetlerin farklı olup olmadığına ilişkin olarak t testi yapılmıştır. İki tür motivasyonel iklim bulunmaktadır: Ego yönelimli iklim ve sorumluluk yönelimli iklim.

Tablo 4: Motivasyonel iklim türü itibarıyla mağduriyet farklılıkları

	Ortalama	t değeri	Sig.
Sorumluluk yönelimli iklim	1. 67		
Ego yönelimli iklim	2. 44		
		4. 093	0. 001

Metodoloji bölümünde de belirtildiği üzere örneklem iklim algılamasına göre iki alt gruba ayrılmıştır. Bu iki alt grubun maruz kaldıkları saldırgan davranışların ayrı ayrı ortalamaları alınmış ve bu ortalamalar arasındaki farklılıklara ilişkin t testi yapılmıştır. Analiz sonucunda $p < 0. 001$ anlamlılık düzeyinde t değeri 4. 093 olarak hesaplanmıştır. Buna göre ego yönelimli iklimdeki sporcuların daha fazla oranda mağduriyet yaşadıkları görülmektedir. Bu sonuç, bu çalışmanın temel hipotezini doğrular niteliktedir. Ego yönelimli iklimde bireylerin daha saldırgan hale geldiklerinden bahsedilmişti ve bazı araştırmalarda da bu sonuca ulaşıldığı belirtilmişti. Saldırgan hale gelen bireylerin takım arkadaşlarına da zarar verici davranışlarda bulunabileceği temel hipotez olarak belirlenmişti. Ego yönelimli iklim içindeki sporcuların daha fazla mağduriyet hissetmeleri beraberinde bazı olumsuz sonuçları da getirmektedir. Ancak, bu sonuçlar bu çalışmanın kapsamı dışındadır.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Takım sporlarında algılanan motivasyonel iklim ile mağduriyet veya maruz kalınan saldırgan davranışlar arasındaki ilişkilerin belirlenmesine yönelik olarak yapılan bu çalışmada önemli sonuçlara ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlar temel olarak şunlardır:

1. Algılanan motivasyonel iklim türü itibarıyla sporcuların mağduriyetleri farklılaşmaktadır. Ego yönelimli iklimde antrenörlerin yıldız sporculara farklı bir değer vermesi, ceza ağırlıklı bir sistem olması, bu iklimde yıkıcı bir rekabet anlayışının olması, sporcuların hata yapmaktan korkması gibi nedenlerle bireyler saldırganlaşmaktadır. Saldırganlaşan birey kendine, arkadaşlarına, rakiplerine veya hakemlere karşı zarar verici davranışlarda bulunma eğilimine girmektedir. Bunun sonucu olarak da takım içi saldırgan davranışların oranı da artmaktadır. Takım içindeki arkadaşlar arasındaki çatışmalar, gerginlikler ve tartışmalar sonucu bireyler üç grupta saldırgan davranışa maruz kalmaktadır. Birinci grupta düşmanca davranışlar, ikinci grupta engelleyici davranışlar ve üçüncü grupta da fiziki saldırgan davranışlar bulunmaktadır. Kendini mağdur hisseden oyuncuların motivasyonları, performansları, başarıları veya diğer örgütsel çıktıları başka araştırmalarla ortaya konulmalıdır. Buradan ego yönelimli iklimin kötü ya da iyi olduğuna dair bir sonuç çıkarmak imkansızdır. Bu çalışmada bu iklimlerin kötü ya da iyi olduğu tartışılmamaktadır. Sadece durum tespiti yapılarak diğer araştırmalar için bir alt yapı oluşturulması amaçlanmaktadır.

2. Erkek sporcuların takım sporlarında bayanlara oranla daha yüksek oranda saldırgan davranışlara maruz kaldıkları belirlenmiştir.

3. Bayan antrenörlerin yönetiminde bulunan sporcuların kendilerini daha fazla mağdur hissettikleri belirlenmiştir. Bunun anlamı bayan antrenörlerin daha şiddet içeren bir davranış içerisinde bulundukları sonucu çıkarılmamalıdır. Bayan antrenörlerin davranışları kendi takımlarındaki sporcular tarafından daha fazla oranda saldırgan davranış olarak algılanmaktadır. Erkek antrenörler daha fazla şiddet içeren davranışlarda bulunuyor olabilirler, belki de bayanların bazı davranışları erkeklerle oranla daha fazla saldırgan davranış olarak algılanıyor olabilir. Ama bilinmektedir ki gerçek durum değil algılama önemlidir. Çünkü bireylerin davranışları algılamalarından etkilenmektedir.

4. İlerleyen yaşlarda bireyler daha fazla oranda saldırgan davranışa maruz kaldıklarını belirterek kendilerini daha fazla mağdur hissetmektedirler. Gençlerin kendilerine yönelik davranışları daha

fazla öğretme amaçlı olduğunu algılamaları en önemli nedenlerden biri olabilir.

5. Aynı takımda oynama süresi arttıkça mağduriyet algılamasının arttığı belirlenmiştir. Yani sporcuların takımlarında oynadıkları süre ile mağduriyet arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum da yeni sporcularla ilgilenme düzeyinin yüksek olması ile izah edilebilir.

Bu çalışma algılanan motivasyonel iklim ile saldırgan davranışlar arasındaki ilişkileri belirlemeye yönelik bir başlangıç çalışmasıdır. Bundan sonraki çalışmalarda araştırmacılar, farklı spor branşlarındaki sporcularla benzer araştırmalar yapabilirler, farklı ölçekler kullanabilirler ve farklı şehir örnekleri üzerinde çalışabilirler.

KAYNAKÇA

Ames, C. (1992). Classrooms: Goals, structures, and student motivation. *Journal of Educational Psychology*, 84: 261-271.

Baron, R. A ve Neuman J. H. (1996). "Workplace violence and workplace aggression: Evidence on their relative frequency and potential causes", *Aggressive Behavior*, 22: 161-173.

Duda, J. (2001). "Achievement goal research in sport: Pushing the boundaries and clarifying some misunderstandings", G. C. Roberts (Ed.), *Advances in motivation in sport and exercise*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Duda, J. L. ve Hall, H. (2001). "Achievement goal theory in sport: Recent extensions and future directions", R. N. Singer, H. A. Hausenblas ve C. M. Janelle (ed.) *Handbook of Sport Psychology*, New York: Wiley, ss. 417-43.

Erdoğan, İlhan (1996), *İşletme Yönetiminde Örgütsel Davranış*, İstanbul: Avcıol Basım Yayın.

Kavussanu, M. ve Roberts, G. C. (1996) "Motivation in physical activity contexts: the relationship of perceived motivational climate to intrinsic motivation and self-efficacy", *Journal of sport and exercise psychology* 18: 264-80.

Neuman, J. H. ve Baron, R. A. (1998). "Workplace violence and workplace aggression: Evidence concerning specific forms, potential causes, and preferred targets", *Journal of Management*, 24: 391-419.

Newton, M. ; Duda, J. L. ve Yin Z. (2000). "Examination of the psychometric properties of the perceived motivational climate in sport questionnaire-2 in a sample of female athletes," *Journal of Sports Sciences*, 18: 275- 290.

Nicholls, J. G. (1989). *The Competitive Ethos and Democratic Education*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Reinboth, M., Duda, J. L. ve Ntoumanis, N. (2004). "Dimensions of coaching behavior, need satisfaction, and the psychological and physical welfare of young athletes", *Motivation and Emotion*, 28: 297-313.

Sarrazin, P. ; Guillet, E ve Cury, F; (2001). "The effect of coach's task-and ego involving climate on the changes in perceived competence, relatedness, and autonomy among girl handballers. *European Journal of Sport Science*, 1: 2-9.

Scanlan, T. K. ve Lewthwaite, R. (1986). "Social psychological aspects of competition for male youth sport participants: IV. Predictors of enjoyment", *Journal of Sport Psychology*, 8: 25-35.

Stornes, T. ve Ommundsen, Y. (2004). "Achievement goals, motivational climate and sportpersonship: a study of young handball players", *Scandinavian Journal of Educational*, (48/2): 205-221.

Treasure, D. C. (1997) "Perceptions of the motivational climate and elementary school children's cognitive and affective response," *Journal of Sport and Exercise Psychology* 19: 278-90.

S-050

İLKÖĞRETİM OKULLARINDA GÖREV YAPAN SINIF ÖĞRETMENLERİNİN BEDEN EĞİTİMİ DERSİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ (MUĞLA-AYDIN İL MERKEZİ ÖRNEĞİ)

T. Hakan YENAL ⁽¹⁾ Nejat İRA ⁽²⁾ Süeda EROL ÇALIŞIR ⁽²⁾ Nihat AYCAN ⁽³⁾ Şule AYCAN ⁽³⁾

1 Adnan Menderes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

2 Celal Bayar Üniversitesi Eğitim Fakültesi

3 Muğla Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Abstract

Humanity has witnessed tremendous changes in social area. Those changes also had influences on the field of education. Expectations in education area have been changed in light of rapid changes in socio-cultural, economical and technological area, and in scientific developments and discoveries. This alteration has brought a pressure on traditional education in order to change the way of education for the benefit of an individual. In traditional education, memorization was the main method in which individuals can only improve their mental abilities.

Communication between teacher and student which helps education to improve an individual from every angle gains more importance.

The goal of this study is to determine the view of elementary school inservice teachers about physical education. Learning their views provide a profile about physical education lessons that guides the applications for improving students abilities and skills.

This study was designed in light of model of scanning. Participants of the study were elementary school teachers working at city center of Aydın and Muğla. They were determined by using random sampling method and among the volunteers as 52 people from Aydın and 99 people from Muğla. The instrument with 3 section and 36 questions applied to the teachers was designed by Kangalgil and Dönmez, called "Views of primary school teachers about physical education."

23. 8 percent of the participants said that physical education must be in first level of elementary school. 28. 5 percent of them said that physical education should be in both level of elementary school.

Key Words: Physical Education, Elementary School Teacher, Elementary School

Özet

Yirminci yüzyılda insanlık büyük çapta ve köklü sosyal değişimlere şahit olmuştur (Selçikoğlu, 1968). Bu değişimler, eğitim hizmetlerini de etkilemiştir. Hızlı sosyo- kültürel, ekonomik ve teknolojik değişimler, bilim alanındaki yeni gelişmeler ve buluşlar, özellikle demokratik düşünceler, insan haklarındaki gelişmeler eğitimden beklentilerin artmasına yol açmış ve geleneksel eğitime baskı yaparak eğitimi birey yararına değiştirmeye zorlamıştır. Geleneksel eğitimde öğrenciye bilgi yükleyerek sadece zihinsel gelişime önem veren anlayış yerini yeni bir anlayışa bırakmıştır (Yeşilyaprak, 2003).

Araştırmanın amacı, ilköğretim okullarında görev yapmakta olan sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi dersine ilişkin görüşlerini belirlemek. Böylelikle ilköğretim programında yer alan ve uygulanmakta olan beden eğitimi dersinin amaçlarının en iyi şekilde gerçekleştirilip, öğrencilere gerekli niteliklerin kazandırılması için neler yapılması gerektiğini ortaya çıkarmak.

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Aydın ve Muğla il merkezinde görev yapmakta olan sınıf öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini basit tesadüfî örneklem yolu ile seçilen ve araştırmaya gönüllü olarak katılan Aydın dan 52 ve

Muğla dan 99 kişi olmak üzere toplam 151 sınıf öğretmenini oluşturmak-
tadır. Veri toplama aracı olarak Kangalgil ve Dönmez tarafından gelişt-
tirilen "İlköğretim Okullarında Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin
Beden Eğitimi Dersine İlişkin Görüşleri" anketi kullanılmıştır. Anket 3
bölüm ve 36 sorudan oluşmaktadır.

Anahtar Sözcük: Beden Eğitimi, Sınıf Öğretmeni, İlköğretim Okulu

Giriş

Yirminci yüzyılda insanlık büyük çapta ve köklü sosyal değişmele-
re şahit olmuştur (Selçikoğlu, 1968). Bu değişimler, eğitim hizmetlerini
de etkilemiştir. Hızlı sosyo- kültürel, ekonomik ve teknolojik değişme-
ler, bilim alanındaki yeni gelişmeler ve buluşlar, özellikle demokratik
düşünceler, insan haklarındaki gelişmeler eğitimden beklentilerin
artmasına yol açmış ve geleneksel eğitime baskı yaparak eğitimi birey
yararına değiştirmeye zorlamıştır. Geleneksel eğitimde öğrenciye bilgi
yükleyerek sadece zihinsel gelişime önem veren anlayış yerini yeni bir
anlayışa bırakmıştır (Yeşilyaprak, 2003).

Bireyi her yönden gelişime yönlendirmek isteyen eğitim anlayışı-
nın öğeleri olan öğretmen ve öğrenci arasındaki iletişim ayrı bir önem
kazanmaktadır.

Eğitimin yapıldığı örgün kurum olan okul eğitimin tüm öğelerini
içinde barındırır. Okullar, planlı bir şekilde istendik öğrenmelerin ger-
çekleşmesine yardım eden kurumlardır.

Okul vasıtasıyla toplumu oluşturan bireylerin ortak bir birikime sa-
hip olmaları, öğrencilerin gelişim özellikleri göz önünde tutularak
onların, fert ve toplum yönünden sağlıklı, mutlu, iyi ahlaklı ve dengeli
bir kişilik sahibi; yapıcı, yaratıcı ve üretken; millî kültür değerlerini ve
demokratik hayatın gerektirdiği davranışı kazanmış fertler olarak
yetiştirilmeleri amaçlanmaktadır (MEB, 1994).

Çağdaş eğitim de öğrencinin bedensel, zihinsel, duygusal ve sos-
yal olan bütün kapasitelerini kendine en uygun bir düzeyde geliştirme-
si için çaba göstermesi gerekmektedir. Eğitim, bireyi tüm yönleri ile bir
bütün olarak ele alma ve geliştirme durumundadır. Günümüzde eğitim
bireyin zihinsel gelişimi kadar kişisel-sosyal gelişimi ile de ilgilenmek
zorundadır (Kepçeoğlu, 2004; ss: 34–35).

Günümüzde her alanda meydana gelen hızlı değişim ve gelişme-
ler beden eğitimi ve spor alanında da kendisini göstermektedir. Beden
eğitimi genel eğitimin bir parçası olup, amaçları arasında bir paralellik
vardır. Birbirlerini tamamlarlar. Öğrencilerin zihin ve bedenlerinin
maksimal gelişim göstermesi için beden eğitimi derslerine ihtiyacı
vardır. Beden eğitimi ve spor programları, öğrencilerin olgunlaşma
çalışmalarını bütün özellik ve ihtiyaçlarını esas almalıdır. Böylece beden
eğitimi dersi ile öğrencinin;

Bedeninin en verimli ve etkili biçimde nasıl kullanabileceği öğretil-
mekte, doğru hareket etmesini, zihinsel ve duygusal açıdan olumlu
gelişimine katkıda bulunmaktadır (Sönmez, Sunay, 2004).

Araştırmanın Amacı ve Yöntemi

Araştırmanın amacı, ilköğretim okullarında görev yapmakta olan
sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi dersine ilişkin görüşlerini belirle-
mek böylelikle ilköğretim programında yer alan ve uygulanmakta olan
beden eğitimi dersinin amaçlarının en iyi şekilde gerçekleştirilip, öğ-
rencilere gerekli niteliklerin kazandırılması için neler yapılması gerek-
tiğini ortaya çıkarmak.

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini
Aydın ve Muğla il merkezinde görev yapmakta olan sınıf öğretmenleri
oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini basit tesadüfî örneklem
yolu ile seçilen ve araştırmaya gönüllü olarak katılan Aydın dan 52 ve
Muğla dan 99 kişi olmak üzere toplam 151 sınıf öğretmeni oluşturmak-
tadır. Veri toplama aracı olarak Kangalgil ve Dönmez tarafından gelişt-
tirilen "İlköğretim Okullarında Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin
Beden Eğitimi Dersine İlişkin Görüşleri" anketi kullanılmıştır. Anket 3
bölüm ve 36 sorudan oluşmaktadır. Kişisel bilgilerden oluşan birinci
bölümde 18, ilköğretim okullarında uygulanan beden eğitimi dersi ile
ilgili ders araç-gereç, tesis, malzeme, öğrenci velilerinin derse ilişkin
yaklaşımları ile okul yöneticilerinin görüşlerini öğrenmek amacıyla
oluşturulan ikinci bölümde 8 ve ilköğretim okullarında öğrencilere
verilen beden eğitimi dersi işleniş ve amaçlarına yönelik
öğretmenlerin görüşlerini almak için oluşturulan üçüncü bölümde ise

10 soru yer almaktadır. Anketin güvenilirliği için test-tekrar-test güvenir-
liği Coranbah Alpha. 86, geçerliliği için ise uzman görüşüne başvurmuş
ve kapsam olarak uygun olduğu görüşü alınmıştır.

Bulgular ve Yorum

Tablo 1. Örneklemede Yer Alan Öğretmenlerin Cinsiyete Göre Dağılımları

Cinsiyet	F	%
Erkek	76	50.3
Kadın	75	49.7
Toplam	151	100.0

Araştırmaya katılan 151 sınıf öğretmeninden %50,3'ü erkek, %
49,7'si kadındır. (Tablo 1)

Tablo 2. Örneklemede Yer Alan Öğretmenlerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımları

Medeni Du- rumu	F	%
Evli	138	91.4
Bekar	13	8.6
Toplam	151	100.0

Araştırmada yer alan öğretmenlerin % 91,4'ü evli, % 8,6 'sı bekar-
dır. (Tablo 2)

Tablo 3. Örneklemede Yer Alan Öğretmenlerin Hizmet Yıllarına Göre Dağılımları

Gelir	F	%
5 yıl ve altı	5	3.3
6–10 yıl	13	8.6
11–15 yıl	21	13.9
16–20 yıl	33	21.9
21–25 yıl	30	19.9
26 yıl ve üzeri	49	32.5

Öğretmenlik mesleğinde geçirdikleri süreye göre araştırmaya katı-
lan sınıf öğretmenlerinin % 3,3'ü 5 yıl ve altı, % 8,6'sı 6–10 yıl arası,
%13,9'u 11–15 yıl arası, % 21,9'u 16–20 yıl arası, % 19,9'u 21–25 yıl
arası ve % 32,5'i 26 yıl ve üzeridir. (Tablo 3)

Tablo 4. Örneklemede Yer Alan Öğretmenlerin Mezun Oldukları Yükseköğ-
retim Kurumlarına Göre Dağılımları

Yükseköğretim Kurumu	F	%
Eğitim Enstitüsü	73	48.3
Eğitim Yüksekokulu	37	24.5
Eğitim Fakültesi	27	17.9
Fen-Edebiyat Fakültesi	2	1.3
Diğer	12	7.9

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin % 48,3'ü eğitim Enstitü-
sü, % 24, 5'i Eğitim Yüksekokulu, % 17,9'u Eğitim Fakültesi, % 1,3'ü
Fen-Edebiyat Fakültesi ve % 7,9'u öğretmen yetiştirmeyen kurumlar-
dan mezun olmuşlardır. (Tablo 4)

Araştırmada yer alan öğretmenlerin % 13,9'u şuanda aktif olarak
bir spor alanıyla uğraşmaktadır. % 86. 1 ise herhangi bir spor alanı ile
uğraşmamaktadır.

Tablo 5. Örneklemede Yer Alan Öğretmenlerin İlgilendikleri Spor Alanlarına Göre Dağılımları

Sporla İlgili Alanları	F	%
Sporcu olarak	8	5.3
Hakem olarak	2	1.3
Antrenör olarak	6	4.0
Diğer	5	3.3
Toplam	21	13.9

Şu anda herhangi bir spor alanı ile ilgilenen sınıf öğretmenlerinin
% 5,3'ü sporcu olarak, % 1,3'ü hakem olarak, % 4,0'ı antrenör olarak
ve % 3,3'ü diğer spor alanlarıyla ilgilenmektedir. (Tablo 5)

Tablo 6. Örneklemede Yer Alan Öğretmenlerin Hizmet İçi Kurslara Katılımlara Göre Dağılımları

Hizmet İçi Eğitim	F	%
Evet	7	4.6
Hayır	144	95.4
Toplam	151	100.0

Beden eğitimi dersi ile ilgili Milli Eğitim Bakanlığı tarafından verilmiş olan hizmet içi kursuna araştırmaya katılan öğretmenlerin % 4,6'sı katılmış, % 95,4'ü katılmamıştır. (Tablo 6)

İlköğretimde beden eğitimi haftalık ders saati yeterliliğinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması

	İlköğretimde beden eğitimi haftalık ders saati yeterli mi?		
		Evet %	Hayır %
Cinsiyet	Erkek	55,3	44,7
	Kadın	76,0	24,0

İlköğretimde beden eğitimi haftalık ders saati yeterliliğinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılmasında erkek öğretmenler % 55,3 oranında ders saatlerini yeterli bulurken kadın öğretmenler % 76 oranında yeterli bulmaktadır.

İlköğretimde beden eğitimi haftalık ders saati yeterliliğinin hizmet yılı değişkenine göre karşılaştırılması

Hizmet Yılı	İlköğretimde beden eğitimi haftalık ders saati yeterli mi?		
		Evet %	Hayır %
	5 yıl ve altı	100,0	0
	6-10 yıl	84,6	15,4
	11-15 yıl	71,4	28,6
	16-20 yıl	75,8	24,2
	21-25 yıl	50,0	50,0
	26 yıl ve üstü	57,1	42,9

İlköğretimde beden eğitimi haftalık ders saati yeterliliğinin hizmet yılı değişkenine göre karşılaştırılmasında araştırmada yer alan sınıf öğretmenlerinin hizmet yılları arttıkça haftalık ders saatlerini yeterli bulma oranları düşmüştür.

Beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkililiğinin hizmet yılı değişkenine göre karşılaştırılması

Hizmet Yılı	Beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkili olduğuna inanıyor musunuz?		
		Evet %	Hayır %
	5 yıl ve altı	40,0	60,0
	6-10 yıl	23,1	76,9
	11-15 yıl	33,3	66,7
	16-20 yıl	81,8	18,2
	21-25 yıl	96,7	3,3
	26 yıl ve üstü	91,8	8,2

Hizmet yılı arttıkça, öğretmenlerin beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkisi ile ilgili inançları olumlu yönde gelişmiştir.

Çocuğun sosyal, matematik, dil gelişimine hareket etkinlikleri yoluyla katkıda bulunabilirliğinin hizmet yılı değişkenine göre karşılaştırılması

Hizmet Yılı	Çocuğun sosyal, matematik, dil gelişimine hareket etkinlikleri yoluyla katkıda bulunabileceğine inanıyor musunuz?		
		Evet %	Hayır %
	5 yıl ve altı	40,0	60,0
	6-10 yıl	15,4	84,6
	11-15 yıl	33,3	66,7
	16-20 yıl	78,8	21,2
	21-25 yıl	90,0	10,0
	26 yıl ve üstü	93,9	6,1

Hizmet yılı arttıkça, öğretmenlerin çocuğun sosyal, matematik, dil gelişimine hareket etkinlikleri yoluyla katkıda bulunabileceği ile ilgili inançları olumlu yönde gelişmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığınca öngörülen amaçlara beden eğitimi dersi uygulamaları ile ulaşılabilirliğinin hizmet yılı değişkenine göre karşılaştırılması

Hizmet Yılı	Milli Eğitim Bakanlığınca öngörülen amaçlara beden eğitimi dersi uygulamaları ile ulaşıldığına inanıyor musunuz?		
		Evet %	Hayır %
	5 yıl ve altı	0	100,0
	6-10 yıl	0	100,0
	11-15 yıl	14,3	85,7
	16-20 yıl	33,3	66,7
	21-25 yıl	50,0	50,0
	26 yıl ve üstü	44,9	55,1

Hizmet yılı arttıkça, öğretmenlerin Milli Eğitim Bakanlığınca öngörülen amaçlara beden eğitimi dersi uygulamaları ile ulaşıldığına olan inançları olumlu yönde gelişmiştir.

İlköğretimde beden eğitimi haftalık ders saati yeterliliğinin anketin uygulandığı yer değişkenine göre karşılaştırılması

Anketin uygulandığı yer	İlköğretimde beden eğitimi haftalık ders saati yeterli mi?		
		Evet %	Hayır %
	Aydın	71,2	28,8
	Muğla	62,6	37,4

İlköğretimde beden eğitimi haftalık ders saati yeterliliğinin anketin uygulandığı yer değişkenine göre karşılaştırılmasında Aydın ilindeki öğretmenler % 71,2 oranında ders saatlerini yeterli bulurken Muğla ilindeki öğretmenler % 62,6 oranında yeterli bulmaktadır.

Beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkililiğinin anketin uygulandığı yer değişkenine göre karşılaştırılması

Anketin uygulandığı yer	Beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkili olduğuna inanıyor musunuz?		
		Evet %	Hayır %
	Aydın	90,4	9,6
	Muğla	66,7	33,3

Beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkililiğinin anketin uygulandığı yer değişkenine göre karşılaştırılmasında Aydın ilindeki öğretmenler % 90,4 oranında etkili olduğunu belirtirken Muğla ilindeki öğretmenler % 66,7 oranında etkili bulmaktadır.

Çocuğun sosyal, matematik, dil gelişimine hareket etkinlikleri yoluyla katkıda bulunabilirliğinin anketin uygulandığı yer değişkenine göre karşılaştırılması

Anketin uygulandığı yer	Çocuğun sosyal, matematik, dil gelişimine hareket etkinlikleri yoluyla katkıda bulunabileceğine inanıyor musunuz?		
		Evet %	Hayır %
	Aydın	90,4	9,6
	Muğla	63,6	36,4

Çocuğun sosyal, matematik, dil gelişimine hareket etkinlikleri yoluyla katkıda bulunabilirliğinin anketin uygulandığı yer değişkenine göre karşılaştırılmasında Aydın ilindeki öğretmenler % 90,4 oranında etkili olduğunu belirtirken Muğla ilindeki öğretmenler % 63,6 oranında etkili bulmaktadır.

İlköğretim okullarında beden eğitim dersinin zorunlu mu, yoksa seçmeli mi olmasının öğretmenlerin mezun oldukları yükseköğretim kurumuna göre karşılaştırılması.

	İlköğretim okullarında beden eğitimi dersinin zorunlu mu, yoksa seçmeli mi olmasını istersiniz?						
Yükseköğretim Kurumu		I. kademedede zorunlu okutulsun	II. kademedede zorunlu okutulsun	I. kademedede seçmeli okutulsun	II. kademedede seçmeli okutulsun	Her iki kademedede seçmeli okutulsun	Her iki kademedede zorunlu okutulsun
Eğitim Enstitüsü		15,1	1,4	2,7	0	43,6	37,0
Eğitim Yüksekokulu		40,5	0	0	2,7	10,8	45,9
Eğitim Fakültesi		25,9	3,7	0	3,7	11,1	55,6
Fen-Edebiyat Fakültesi		0	0	0	0	100,0	0
Diğer		25,0	0	0	0	16,7	58,3

İlköğretim okullarında beden eğitim dersinin zorunlu mu, yoksa seçmeli mi olmasının öğretmenlerin mezun oldukları yükseköğretim kurumuna göre karşılaştırılmasında Eğitim Yüksekokulu ve Eğitim Fakültesinden mezun olan öğretmenlerden yaklaşık yarısı beden eğitimi dersinin zorunlu okutulması hakkında görüş bildirmişlerdir.

Beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkililiğinin öğretmenlerin mezun oldukları yükseköğretim kurumuna göre karşılaştırılması.

	Beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkili olduğuna inanıyor musunuz?		
Yükseköğretim Kurumu		Evet %	Hayır %
Eğitim Enstitüsü		54,8	45,2
Eğitim Yüksekokulu		91,9	8,1
Eğitim Fakültesi		92,6	7,4
Fen-Edebiyat Fakültesi		100,0	0
Diğer		100,0	0

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden Eğitim Enstitüsü mezunlarının yarıya yakın kısmı beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkili olduğuna inanmaktadır.

Spora yatkın olan öğrencilerin öğretmenleri tarafından yeterince yönlendirildiğinin öğretmenlerin mezun oldukları yükseköğretim kurumuna göre karşılaştırılması.

	Spora yatkın olan öğrencileri yeterince yönlendirdiğinize inanıyor musunuz?		
Yükseköğretim Kurumu		Evet %	Hayır %
Eğitim Enstitüsü		31,5	68,5
Eğitim Yüksekokulu		18,9	81,1
Eğitim Fakültesi		55,6	44,4
Fen-Edebiyat Fakültesi		100,0	0
Diğer		33,3	66,7

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Yüksekokulu mezunlarının çoğunluğu spora yatkın olan öğrencilerin öğretmenleri tarafından yeterince yönlendirildiğine inanmamaktadır.

	İlköğretim okullarında beden eğitimi dersinin zorunlu mu, yoksa seçmeli mi olmasını istersiniz?						
Hizmet içi kurs		I. kademedede zorunlu okutulsun	II. kademedede zorunlu okutulsun	I. kademedede seçmeli okutulsun	II. kademedede seçmeli okutulsun	Her iki kademedede seçmeli okutulsun	Her iki kademedede zorunlu okutulsun
Evet		14,3	0	0	14,3	0	71,4
Hayır		24,3	1,4	1,4	0,7	29,9	42,4

Çocuğun sosyal, matematik, dil gelişimine hareket etkinlikleri yoluyla katkıda bulunabilirliğinin öğretmenlerin mezun oldukları yükseköğretim kurumuna göre karşılaştırılması.

	Çocuğun sosyal, matematik, dil gelişimine hareket etkinlikleri yoluyla katkıda bulunabileceğine inanıyor musunuz?		
Yükseköğretim Kurumu		Evet %	Hayır %
Eğitim Enstitüsü		54,8	45,2
Eğitim Yüksekokulu		89,2	10,8
Eğitim Fakültesi		85,2	14,8
Fen-Edebiyat Fakültesi		100,0	0
Diğer		100,0	0

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden Eğitim Enstitüsü mezunlarının yarıya yakın kısmı çocuğun sosyal, matematik, dil gelişimine hareket etkinlikleri yoluyla katkıda bulunabildiğine inanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığınca öngörülen amaçlara beden eğitimi dersi uygulamaları ile ulaşılabilirliğinin öğretmenlerin mezun oldukları yükseköğretim kurumuna göre karşılaştırılması.

	Milli Eğitim Bakanlığınca öngörülen amaçlara beden eğitimi dersi uygulamaları ile ulaşıldığına inanıyor musunuz?		
Yükseköğretim Kurumu		Evet %	Hayır %
Eğitim Enstitüsü		24,7	75,3
Eğitim Yüksekokulu		45,9	54,1
Eğitim Fakültesi		29,6	70,4
Fen-Edebiyat Fakültesi		100,0	0
Diğer		50,0	50,0

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden Eğitim Enstitüsü ve Eğitim Fakültesi mezunlarının çoğunluğu Milli Eğitim Bakanlığınca öngörülen amaçlara beden eğitimi dersi uygulamaları ile ulaşamadığına inanmaktadır.

İlköğretim okullarında beden eğitim dersinin zorunlu mu, yoksa seçmeli mi olmasının öğretmenlerin hizmet içi kurslarına katılmalarına göre karşılaştırılması.

Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerden büyük çoğunluğu beden eğitimi dersinin her iki kademe de zorunlu okutulmasını istemektedir.

Beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkililiğinin öğretmenlerin hizmet içi kurslarına katılmalarına göre karşılaştırılması.

	Beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkili olduğuna inanıyor musunuz?		
Hizmet içi kurs		Evet %	Hayır %
	Evet	100,0	0
	Hayır	73,6	26,4

Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerden büyük çoğunluğu beden eğitimi dersinin çocuğun sportif ve kişilik gelişimine etkili olduğuna inanmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığınca öngörülen amaçlara beden eğitimi dersi uygulamaları ile ulaşılabilirliğinin öğretmenlerin hizmet içi kurslarına katılmalarına göre karşılaştırılması.

	Milli Eğitim Bakanlığınca öngörülen amaçlara beden eğitimi dersi uygulamaları ile ulaşıldığına inanıyor musunuz?		
Hizmet içi kurs		Evet %	Hayır %
	Evet	14,3	85,7
	Hayır	34,7	65,3

Hizmet içi eğitime katılan öğretmenlerden büyük çoğunluğu Milli Eğitim Bakanlığınca öngörülen amaçlara beden eğitimi dersi uygulamaları ile ulaşıldığına inanmamaktadır.

Sonuç

Araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin beden eğitimi derslerine olan görüşlerinde ve tutumların önemli olan etkiler olarak öğretmenlerin mezun oldukları eğitim kurumları, meslekteki deneyimlerinin, hizmet içi eğitimlere katılıp katılmamalarının önemli ölçüde etkili olduğu söylenebilir. Öğretmenlerin mezun oldukları eğitim kurumları, meslekteki deneyimleri ve hizmet içi eğitim kurslarına katılmaları öğretmenlerin beden eğitimi derslerine karşı olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi derslerine karşı olumlu tutumlar edinmeleri için hizmet içi eğitim almaları ve eğitim fakültesi mezunu olmaları gerektiği söylenebilir.

Kaynakça

Kangalgil, Murat; Dönmez, Beytullah (2003). İlköğretim Okullarında Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Beden Eğitimi Dersine İlişkin Görüşleri (Sivas Örneği). <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/159/kangalgil-donmez.htm>

Kepçeoğlu, Muharrem (2004). Psikolojik Danışma Ve Rehberlik. Alkım Yayınevi. İstanbul

Selçikoğlu, H. Şükrü, 1968, Rehberlik ve Psikolojik Klavuzları

Sönmez, Tolgahan; Sunay, Hakan (2004). Ankara'daki Ortaöğretim Kurumlarında Uygulanan Beden Eğitimi ve Spor Dersinin Sorunlarına İlişkin Bir İnceleme.

Yeşilyaprak, Binnur (2003). Eğitimde Rehberlik Hizmetleri: Gelişimsel Yaklaşım. Nobel Yayın. Dağıtım Ankara

www.meb.gov.tr

S-051

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN ALANLARIYLA İLGİLİ METİNSEL BİLGİLERİ BİLGİ HARİTASINA DÖNÜŞTÜRME BECERİLERİNİN İNCELENMESİ

Görgen, İ. *; Deniz, S.

*Muğla Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kötekli-Muğla

GİRİŞ

Eğitimde davranışlar öğretme yoluyla kazanılır. Öğretim sürecinin temeli ise öğrenmeye dayanmaktadır. Öğrenmelerin öğretim yoluyla oluşturulduğu sürece öğrenme-öğretme süreci denilmektedir (Fidan, 1986; 12). Günümüzde geçerli anlayış ise öğrenmeyi öğrenmedir. Her bireyin gerek derslerde dinlediği, gerekse kaynak materyallerde rastladığı yeni bir bilgiyi öğrenmek için kullandığı farklı stratejiler vardır. Bireyler, bu stratejileri, okul ve okul dışı yaşantılarda çeşitli yollarla öğrenmektedirler. Öğrenme stratejileri, bireyin öğrenme sırasında duyularına gelen uyarımları uzun ve kısa süreli belleğe transfer etmesini ve uzun süreli belleğine işlemlerini sağlayan teknikleri içerir. Bireyler zihinsel süreçlerinde bilgi akışlarını istenilen nitelikte yönetebilmeleri için öğrenme stratejilerini etkili olarak kullanabilmeleri gerekir. Öğrenmeyi kolaylaştıran bu stratejiler aynı zamanda öğrencilerin güdülenmesini ve öğrenilenlerin kalıcılığını da sağlar (Erden ve Akman, 1995; 155)

Günümüzde en çok kullanılan öğrenme stratejileri sınıflamalarından biri Weinstein ve Mayer (1986) tarafından yapılan sınıflandırmadır. Beş ana kategoriden oluşan sınıflamadan araştırma konusu ile ilgili olan bir tanesi de örgütlenme (organization) stratejisidir. Örgütlenme stratejisi öğrencilerin yeni gelen bilgileri birleştirerek kendi öğrenmelerine göre yeniden düzenlenmesi esasına dayanır. Örgütlenme stratejisi amaç, kısa süreli belleğe transfer edilecek bilgiyi seçme ve kısa süreli bellek deki bilgiler arasındaki ilişkileri yapılandırma. Bu amaçla kullanılabilecek örgütlenme stratejisi teknikleri ise bir metnin ana ve yan fikirlerinin çıkarılması, bilginin sınıflandırılması ve grafiklerle (bilgi haritası, kavram haritası, akış şeması vb...) gösterilmesidir.

Öğrenciler bir metnin grafiksel gösterimini çalıştıklarında metindeki önemli fikirlerin neler olduğunu, bunlar arasındaki bağlantıları, hangi noktaların açık olmadığını, daha iyi anılar. Grafiksel gösterimler öğrenen kişinin daha iyi kavramasına ve sözel ifadelerden daha karmaşık olan düşünceleri sentezlemesine yardımcı olduğu için önemlidir. İyi bir grafiksel gösterim bir bütünün önemli bölümlerini ve bu bölümler arasındaki ilişkiyi anlatabilmelidir ve böylece kelimelerin ifade edebileceğinden daha çok algılamayı sağlayabilir (Jones, Pierce ve Hunter, 1989; 20).

Grafiksel bir gösterim türü olan bilgi haritası (Bh), bir metindeki önemli sözel bilgilerin ve bilgiler arasındaki ilişkilerin sematik olarak gösterilme biçimidir. Bilgi haritasında metindeki bilgiler çerçeve bağ-çerçeve (hücre-bağ-hücre) kümeleri şeklinde gösterilir. Bh da metnin ana düşüncesi ile ilgili temel kavramlar, bunlarla ilgili özellikler, olgular, örnekler, türler vb önemli bilgileri, düşünceleri özetleyen bilgiler "hücre" adı verilen değişik biçim ve boyuttaki kutular içine yazılır. Bh'nın diğer boyutu ise, hücreler arasındaki ilişkiyi gösteren bağ oklarıdır. Bağ okları hücreler arasında yer alan bilgiler arasında ne tür bir ilişki olduğunu gösteren bağlardır. Her bağ, hücredeki bilgiler arasındaki ilişkinin daha iyi belirlenmesini sağlamak için yapılan bir kısaltılmış sözel etiket ile gösterilir. Oklar ne tür ilişkiyi gösteriyorsa, ilişki bu oklar üzerine yazılır.

Araştırmamızda öğretmen adayı, Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin alanlarıyla ilgili düz metinsel bilgileri bilgi haritasına dönüştürme becerileri incelenmiştir. Bir metnin bilgi haritasını oluşturarak ondan çalışmak, öğrenmeyi öğrenme yollarından birisidir. Etkili bir öğretim, öğrencileri nasıl öğrenecekleri, nasıl düşünecekleri, kendilerini nasıl güdüleyeceklerini öğretmeyi içerir. Araştırmada, öğrenciler yazılı kaynaklardan çalışırken onları öğrenmelerine katkı sağlayacak teknikler konusunda bilgi sahibi kılarak bu teknikleri öğrenme-öğretme

sürecinde etkili kullanılması ve belleklerinde hazır modeller olarak yer almasını sağlamak amaçlanmıştır. Böylelikle, öğretmen adayı BESYO öğrencileri ihtiyaç duydukları yer ve zamanda bu hazır maddeleri kullanabilirler. BESYO öğrencileri üzerinde sistematik olmayan gözlemlerimizde özellikle alan dışı teorik derslerdeki bilgilerin öğreniminde ve öğretiminde bir motivasyonsuzluk ve güçlük gözlenmiştir. Öğretmen adaylarının gerek kendi öğrenme yaşamlarında gerekse mesleğe başladıklarında gerçekleştirecekleri öğrenme ve öğretim etkinliklerinde metin tabanlı teorik bilgilerin öğrenme ve öğretiminde kullanabilecekleri farklı öğrenme stratejilerinden biri olan bilgi haritalarının nasıl yapılacağına öğretimi yapılmış ve kendi yaptıkları Bh'larının bilgi haritası oluşturma ölçütlerine uygunluğu incelenerek öğrencilerin metinsel bilgileri Bh'na dönüştürme becerileri üzerinde yorumlar yapılmıştır.

Problem cümlesi:

BESYO öğrencilerinin alanlarıyla ilgili metinsel bilgileri bilgi haritasına dönüştürme beceri düzeyleri nedir?

Alt problemler:

1. BESYO öğrencilerinin alanlarıyla ilgili bilgi haritasını çıkarma düzeyleri ile cinsiyetleri arasında bir fark var mıdır?

2. BESYO öğrencilerinin alanlarıyla ilgili bir metnin bilgi haritası oluşturma beceri düzeyleri nedir?

3. BESYO öğrencileri metnin bilgi haritasını çıkarma kurallarından hangisi (leri) nin uygulamasında güçlükler çekmektedir?

Yöntem:

Bu araştırmada nitel ve nicel verilere dayalı betimsel bir yöntem kullanılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, verilerin elde edilmesinde Amer'in (1994) metinlerin bilgi haritasını çıkarmada uyulacak ilkeleri ölçütler takımı olarak belirlenmiştir. Her ilkeye mutlak değer olarak 1 puan verilmiştir. Toplam 8 ilkedan alınabilecek toplam puan değeri 8 dir. Her öğrencinin bilgi haritaları tek tek incelenerek bu ilkelere uygunluk dereceleri belirlenerek puan verilmiştir (alınabilecek toplam puan 8 dir). Böylelikle her öğrencinin Bh'nı oluşturma beceri puanı çıkarılmıştır. Tüm öğrencilerin ortalama puanları belirlenerek öğrencilerin bilgi haritası oluşturma becerileri ortalama olarak sınıf düzeyinde saptanmıştır. Ortalama ve standart sapma değerlerine göre öğrenciler Bh'nı oluşturma, beceri düzeyi olarak üç gruba ayrılmıştır. Öğrencilerin Bh'nı oluşturma beceri düzeyleri düşük, orta ve yüksek olarak şöyle belirlenmiştir: ($\bar{X} \pm 0.5 Ss$) arasında olanlar orta; $\bar{X} > 0.5 Ss$ olanlar yüksek, $\bar{X} < 0.5 Ss$ olanlar düşük olarak belirlenmiştir.

Verilerin analizinde ortalama, standart sapma, yüzdelik değer ve "t" testi uygulanmıştır.

Çalışma Grubu:

Araştırmanın çalışma grubunu Muğla Üniversitesi BESYO 2003–2004 eğitim öğretim yılı Beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümü 2. sınıf öğretimde planlama ve değerlendirme dersini alan toplam 43 öğrenci oluşturmaktadır.

Bulgular ve Yorumlar

1. Alt probleme ait bulgular ve yorum:

BESYO öğrencilerinin bilgi haritası oluşturma beceri düzeyleri ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bir metnin bilgi haritasını oluşturma beceri düzeyinde kız ve erkekler arasında bir başarı farkı bulunmamaktadır. Bilgi haritası oluşturma beceri düzeyinin cinsiyetten etkilenmediği söylenebilir.

2. Alt probleme ait bulgular ve yorum:

Öğrencilerin hazırladıkları bilgi haritaları incelenerek bilgi haritası oluşturma ölçütlerine göre puanlanmıştır. Sınıfın bilgi haritası başarı düzeyi ortalaması toplam 8 puan üzerinde 6.13 dür. Ss 1.47 dir. En düşük beceri puan 4 en yüksek beceri puanı 8 dir. Bu sonuca göre en düşük bilgi haritası oluşturma becerisine sahip öğrenciler bile 8 ilkenin 4'ünü çalışmalarında doğru kullanmıştır. Düşük bilgi haritası oluşturma beceri düzeyinde yer alan (Bh beceri puanı 4 olanlar) öğrenci sayısı 11 kişi, grubun %25 ni oluşturmaktadır. Orta Bh oluşturma beceri düzeyinde yer alan (Bh beceri puanı 5–7 olanlar) 24 öğrenci sınıfın %56 sını oluşturmaktadır. Yüksek Bh oluşturma beceri düzeyinde yer

alan (Bh beceri puanı 8 olanlar) 8 kişi sınıfın % 18 ini oluşturmaktadır. Bu sonuçlara göre sınıfın yaklaşık % 75 inin orta ve yüksek Bh oluşturma beceri düzeyine ulaştıkları söylenebilir.

3. Alt probleme ait bulgular ve yorum:

Öğrencilerin hangi ilkelerin uygulanışında güçlük çektiği başka bir ifadeyle hangi ilkelerin hangi oranda başarı ile uygulandığı belirlenmiş ve sonuçlar şu şekilde elde edilmiştir. Bh oluşturmada uyulacak ilkelere 1. ilke olan "Konunun ana düşüncesini yansıtan en önemli ve kapsamlı ana kavram (başlık) sayfanın en üstüne yazılmış mı?" ilkesini sınıfın tamamı %100 doğru uygulamıştır. 2. ilke olan "Başlık çerçeve ve içine alınmış mı?" ilkesini sınıfın %65'i doğru uygulamıştır. 3. ilke olan "Konunun alt kavramları (alt başlıkları) bulunup ana kavramın altına, yanına yazılmış mı?" ilkesini sınıfın %98 'i doğru uygulamıştır. 4. ilkesi olan "Alt kavramlar çerçeve içine alınmış mı?" ilkesini sınıfın %74'ü doğru uygulamıştır. 5. ilkesine "Ana kavramlar ve alt kavramlar ilgili önemli bilgiler (örnek, tanım, özellik, tür vb...) bulunup ilgili ana ve alt kavramın altına, yanına kısaca yazılmış mı?" ilkesini sınıfın %100 doğru uygulamıştır. 6. ilkesi olan "Önemli bilgiler çerçeve içine alınmış mı?" ilkesini sınıfın %54 'ü doğru uygulamıştır. 7. ilkesi olan "Ana kavram- alt kavram- önemli bilgiler içeren çerçeveler arasındaki ilişkiler oklar çıkartılarak gösterilmiş mi?" ilkesini sınıfın %93 'ü doğru uygulamıştır. 8. ilkesi olan "Bu okların üzerine ne tür bir ilişkiyi gösterdiğini belirten kısaltma bir (etiket) yazılmış mı?" ilkesini sınıfın %30 'u doğru uygulamıştır. Anlaşıldığı gibi bilgi haritası oluşturma ilkelerinin uygulamada en güçlük çekilen ilke 6. ilke ve 8. ilke olarak gözle çarpmaktadır. Diğer ilkeler ise yüksek oranda uygulama düzeyine ulaşmıştır.

Sonuç ve Öneriler:

Bu sonuçlara göre BESYO öğrencilerine öğretim stratejilerinin nasıl kullanılacağına yönelik öğretim yapıldığında bu stratejileri gerek kendi öğrenme süreçlerinde gerekse öğretmen olduklarında başarı ile kullanacakları söylenebilir. Bu amaçla öğretmen adaylarına, öğretmen yetiştiren kurumlardaki öğretim elemanlarına, öğrenme stratejilerinin öğretimi, kullanımına ilişkin hizmet öncesi ve hizmet-içi eğitim etkinlikleri düzenlenebilir. Böylelikle BESYO öğretmen adaylarının teorik derslerdeki motivasyon ve başarı düzeylerine olumlu katkılar getirilebilir. Bh ile öğretim sürecinde daha çok uygulamalı çalışmalar yapılarak doğrudan öğretim etkinliği düzenlenmelidir. Bu etkinlik sürecinde öğrenciler çok sayıda Bh ile karşılaştırılmalıdır. Basılı ders kitaplarında, öğrenci ders notlarında, hazır Bh kullanılabilir.

KAYNAKÇA

1. Amer, A. A. " The Effect of knowledge –map and a underling training on the reading comprehension of scientific texts. " English for Specific Purposes. XIII,1: 3-45. 1994.
2. Erden, M. ve Akman, Y. Eğitim Psikolojisi (Gelişim-Öğrenme-Öğretme). Ankara: Arkadaş yayın evi. 1995.
3. Fidan, N. Okulda Öğrenme Öğretme. Ankara: Kadioğlu Matbaası. 1986.
4. Jones, B. F., J. Pierce and B. Hunter. "Teaching students to Construct Graphic Representations. " Educational Leadership. XXXXVI. 1: 331-367. 1989.
5. Weinstein, C. E. and R. E. Mayer. " The teaching of learning strategies. " M. C. Wittrock (Ed.), Handbook of Research on teaching. New York: Macmillan Company, 315-327. 1986.

OKULLARARASI KARŞILAŞMALARA KATILAN FARKLI BRANŞ, YAŞ VE CİNSİYETTEKİ İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN FAİR PLAY ANLAYIŞLARININ İNCELENMESİ

EFE, Z. B. *; YILDIRAN, İ. **

* Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

** Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, voleybol ve futbol branşlarında okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencilerinin, sporda fair play ilkelerine uyma düzeylerini belirlemektir. Araştırma grubunu, Ankara ili merkez ilçelerindeki sekiz ilköğretim okulunda öğrenim gören, futbol ve voleybol branşlarında okullararası karşılaşmalara katılan 10-16 yaşları arasındaki, 92'si kız 95'i erkek toplam 187 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada veri toplama aracının oluşturulması için "İlköğretim Okulları, Lise ve Dengi Okullar Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları"nda ve Beden Eğitimi derslerinde gerçekleşmesi beklenen amaçlardan biri olarak belirlenen fair play'e yönelik, "Dostça oynama ve yarışma, kazananı takdir etme, kaybetmeyi kabullenme, hile ve haksızlığın karşısında olabilme" amacı esas alınmış ve bu çerçevede, fair play'e uygun davranışları içeren bir madde havuzu oluşturulmuştur. Hazırlanan 26 maddelik bir ön uygulama anketi araştırma kapsamına alınmayan 95 öğrenciye uygulanarak veri toplama aracının güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yapılmıştır (α : .82). Madde toplam korelasyonu. 30'un altında olan 7 madde anketten çıkarılarak 19 maddelik asıl uygulama aracı oluşturulmuştur. Temel verilerin çözümlenmesinde tanımlayıcı istatistik tekniklerden yararlanılırken, bir bağımlı değişken üzerinde etkisi araştırılan iki alt kategorili bağımsız değişkenin istatistiksel analizinde bağımsız gruplar için t-testi; üç ya da daha fazla alt kategorili bağımsız değişkenlerde ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Okullararası karşılaşmalara katılan öğrencilerinin karşılaşma öncesi fair play anlayışları, cinsiyetlerine [$t_{(185)} = -3.281$; $p < 0.05$] ve branşlarına [$t_{(185)} = 5.245$; $p < 0.05$] göre anlamlı farklılık gösterirken, karşılaşma esnası ve karşılaşma sonrasında cinsiyet ve branşa göre fair play anlayışlarında anlamlı farklılığa rastlanmamıştır. Yaş değişkenine göre de karşılaşmanın hiçbir bölümünde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Öğrencilerin karşılaşma öncesi, esnası ve sonrası öngörülen fair play ilkelerine genellikle uygun davrandıkları, özellikle takım içi yardımlaşmalarının üst düzeyde olduğu ve karşılaşma sırasında seyircilerin olumsuz tezahüratlarından etkilenmedikleri görülmüştür. Karşılaşma öncesi fair play'e uygun davranışlar sergilemede, erkek öğrencilerin kız öğrencilere, branşı futbol olanların branşı voleybol olanlara, 14 ve üzeri yaş grubundaki öğrencilerin, diğer yaş gruplarındaki öğrencilere göre üstünlüğü söz konusudur. Çocuğun, yaşla birlikte saldırganlık duygularını kontrol edebilmesi ve öfkesini uygun şekilde ifade etmeyi öğrenmesi beklenen bir sonuçtur. Bununla birlikte voleybol branşında karşılaşmalara katılan kız öğrencilerin, ağırlıklı olarak futbol branşında karşılaşmalara katılan erkek öğrencilere göre 12-13 yaşına kadar daha hızlı büyüme gösterip gelişmesi, onların daha agresif tavırlar sergilemesine yol açmaktadır. Bu durumun voleybol branşındaki yansımaları ise fair play'e uygun olmayan davranışların daha sık gerçekleşmesi şeklinde olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Fair Play, Spor, Öğrenci, İlköğretim

1. GİRİŞ

Her insan sahip olduğu birçok yetenek ve ihtiyaçlarıyla birlikte dünyaya gelir. İhtiyaçların karşılanması ile yeteneklerin kullanılabilmesi ve geliştirilebilmesi için insanlar hayatları boyunca süren bir yetiştirme ve yetiştirilme süreci içerisine girerler. En geniş anlamıyla, eğitim bu yetiştirme ve yetiştirilme sürecinin tamamını kapsayan bir kavramdır (Ergun, 1999).

Toplumdaki eğitim kurumları genellikle "okul" olarak adlandırılmaktadır. Okullar, çocuk ve gençleri sadece gelecekteki meslek yaşamlarında ortaya çıkabilecek sorunların üstesinden gelebilecek bilgi, beceri ve yetilerle donatmakla kalmayan, hoşgörü, demokratik, paylaşımcı ve yardım sever olmanın kural ve bilincini okullarda öğrenirler (Orhun, 1992: 187-188). Bu kural ve bilincin öğretilmesinde ve ahlaki eğitimin verilmesinde, beden eğitimi ve spor derslerinde, müsabaka şeklinde gerçekleştirilen sportif faaliyetlerin olumlu katkısı bulunabilir. Burada ahlaki eğitim ile kastedilen, fair play'e uygun davranışların öğrencilere kazandırılmasıdır.

Okul beden eğitimi ve spor dersleri ile okullararası karşılaşmalar, çocuk için oyun ve sporun rolünün büyük, büyüme ve beden gelişiminin en hızlı olduğu dönemlere rastlayan ilköğretim çağında, fair play'e uygun davranışların kazandırılması ve sergilenmesinde uygun bir ortam olarak kullanılmalıdır. 19. yüzyıl İngiltere'si örneğinde olduğu gibi, okul beden eğitimi ve spor etkinlikleri, çocuk ve gençlerin karakter eğitimleri için bir araç konumuna getirilmeli, öğrencilerin günlük hayata transfer edebilecekleri uygun davranış biçimleri öğretmenler tarafından kasıtlı olarak uygulanmalı ve pekiştirilmelidir (Yıldiran, 2002).

Bütün bu çabaların yanında, 20. yüzyıl başlarından itibaren sportif yarışmaların ticarileşmesi, siyasileşmesi ve sportif başarının toplumda aşırı kıymetlendirilmesi ile başlayan süreç, günümüze kadar, başta yüksek performans sporlarında olmak üzere, fair play kapsamındaki temel ahlaki tutum ve davranışların gittikçe önemini yitirmesine ve "ne pahasına olursa olsun kazanma" fikrinin ön plana çıkmasına neden olmuştur (Yıldiran, 2005). Bu çalışma, okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencilerinin her geçen gün artış gösteren fair play'e aykırı davranışlara, aşağıda belirtilen alt problemler doğrultusunda yaklaşımlarını incelemeyi amaçlamaktadır.

Çalışmanın amaçlarına ulaşmada araştırılan alt problemler şunlardır:

1. Okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencileri karşılaşmalar öncesi, esnası ve sonrasında fair play'e uygun davranışları hangi düzeyde sergilemektedir?
2. Okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencilerinin fair play anlayışları cinsiyetlerine göre farklılık göstermekte midir?
3. Okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencilerinin fair play anlayışları yaş gruplarına göre farklılık göstermekte midir?
4. Okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencilerinin fair play anlayışları yaptıkları spor branşına göre farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

Araştırmanın evrenini, Türkiye'de okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencileri, örneklemini ise Ankara ili Yenimahalle, Mamak, Altındağ, Keçiören ve Çankaya merkez ilçelerinde bulunan sekiz ilköğretim okulunda öğrenim gören, futbol ve voleybol branşlarında okullararası karşılaşmalara katılan 10-16 yaşları arasındaki 92'si kız, 95'i erkek toplam 187 öğrenci oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplama aracının oluşturulması için İlköğretim Okulları, Lise ve Dengi Okullar Beden Eğitimi Dersi Öğretim Programları'nda ve Beden Eğitimi derslerinde gerçekleşmesi beklenen amaçlardan biri olarak belirlenen fair play'e yönelik, "Dostça oynama ve yarışma, kazananı takdir etme, kaybetmeyi kabullenme, hile ve haksızlığın karşısında olabilme" amacı esas alınmış ve bu çerçevede, fair play'e uyan ve uymayan davranışları içeren bir madde havuzu oluşturulmuştur. Likert tipi üçlü dereceleme ölçeğinin kullanıldığı 26 maddelik bir uygulama anketi hazırlanmış ve araştırma kapsamına alınmayan aynı yaş gruplarında 95 öğrenciye uygulanarak veri toplama aracına güvenilirlik ve geçerlilik çalışması yapılmış, 26 maddenin iç tutarlılık katsayısı Cronbach Alpha. 82 olduğu görülmüştür. Madde toplam korelasyonu. 30'un altında olan 7 madde anketten çıkarılarak 19 maddelik asıl uygulama aracı oluşturulmuştur.

Araştırmanın alt problemlerinin çözümlenmesinde SPSS paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın birinci alt probleminde okullararası karşılaşmalara katılan öğrencilerin fair play anlayışları araştırılmış ve bu alt problem çözümlenmesinde frekans (f), yüzde (%) ve aritmetik ortalama ($\bar{X}$) değerleri dikkate alınmıştır. ($\bar{X}$)'ların

değerlendirilmesinde; 1. 00-1. 66 aralığı "hiçbir zaman", 1. 67-2. 33 aralığı "bazen" ve 2. 34-3. 00 aralığı "her zaman" şeklinde sınıflandırılmıştır. Diğer alt problemlerin analizinde, bir bağımlı değişken üzerinde etkisi araştırılan iki alt kategorili bağımsız değişkenin istatistiksel analizinde bağımsız gruplar için t-testi; üç ya da daha fazla alt kategorili bağımsız değişkenlerde ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

3. BULGULAR

Okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencilerinin bazı kişisel özellikleri ile, müsabaka öncesi, esnası ve sonrası fair play anlayışlarının yaş, cinsiyet ve spor branşı değişkenlerine göre görüşleri tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Çeşitli Değişkenlere İlişkin Dağılımı

Değişkenler	Alt Kategoriler	N	%	Toplam (N)
Cinsiyet	Kız	92	49.2	

	Erkek	95	50.8	187
Yaş	10-11 Yaş	39	20.9	
	12-13 Yaş	62	33.2	
	14+ Yaş	86	46.0	
Yaptığı Spor	Futbol	62	33.2	
	Voleybol	125	66.8	

Araştırmaya %50.8'i erkek, %49.2'si kız toplam 187 ilköğretim öğrencisi katılmıştır. Öğrencilerin %66.8'i voleybol, %33.2'si futbol sporuyla uğraşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin %46'sı 14 yaş ve üstü, %33.2'si 12-13 yaş ve %20.9'u 10-11 yaş grubuna girmektedir (Tablo 1).

3.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde, okullararası karşılaşmalara katılan öğrencilerin genel olarak fair play anlayışlarına bakılmış ve bulgular Tablo 2, 3 ve 4'de verilmiştir.

Tablo 2. Okullararası Karşılaşmalara Katılan İlköğretim Öğrencilerinin Bir Karşılaşmaya Başlamadan Önceki Fair Play Anlayışlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Bir Karşılaşmaya Başlamadan Önce;	Seçenekler						$\bar{X}$
	Hiçbir zaman		Bazen		Her zaman		
	f	%	f	%	F	%	
Rakip takım oyuncularına başarılar dilerim	8	4. 3	74	39. 6	105	56. 1	2. 52
Rakip takım antrenörlerine başarılar dilerim	45	24. 1	99	52. 9	43	23. 0	1. 99
Kendi takım antrenörlerime başarılar dilerim	-	-	6	3. 2	181	96. 8	2. 97
Kendi takım arkadaşlarıma başarılar dilerim	19	10. 2	44	23. 5	124	66. 3	2. 56
Hakemlere başarılar dilerim	37	19. 8	71	38. 0	78	41. 7	2. 28
Seyircilerle selamlaşırım	50	26. 7	70	37. 4	67	35. 8	2. 09

* Hiçbir zaman (1. 00-1. 66) - Bazen (1. 67-2. 33) - Her zaman (2. 34-3. 00)

Okullararası karşılaşmalara katılan öğrencilerin neredeyse tamamına yakını (%96.8) kendi takım antrenörlerine; yaklaşık üçte ikisi (%66.3) kendi takım arkadaşlarına ve yarısından fazlası (%56.1) rakip takım oyuncularına bir karşılaşma öncesinde "her zaman" başarı dileme davranışında bulunmaktadır. Yarışma öncesi "her zaman"

hakemlere başarılar dileyenlerin oranı %41.7; seyirciyle selamlaşanların ise %35.8'dir. Öğrencilerin %26.7'si müsabaka öncesi seyircileri "hiçbir zaman" selamlamazken, %19.8'i hakemlere, %24.1'i de rakip takım antrenörlerine başarı dileme davranışını göstermemektedir (Tablo 2).

Tablo 3. Okullararası Karşılaşmalara Katılan İlköğretim Öğrencilerinin Bir Karşılaşma Esnasındaki Fair Play Anlayışlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Bir Karşılaşma Esnasında;	Seçenekler						$\bar{X}$
	Hiçbir zaman		Bazen		Her zaman		
	f	%	f	%	F	%	
Rakip takım oyuncusuna verdiğim zarardan dolayı özür dilerim	7	3. 7	44	23. 5	136	72. 7	2. 69
Antrenörüm hakettiğim halde beni oynatmıyorsa, bunu olgunlukla karşılarım	30	16. 0	62	33. 2	95	50. 8	2. 35
Takımımın yararına dahi fair play'e aykırı davranışlarda bulunmam	22	11. 8	63	33. 7	102	54. 5	2. 43
Üstüme düşen görevleri fazlasıyla yerine getiririm	2	1. 1	62	33. 2	123	65. 8	2. 65
Takım arkadaşlarımdan yapmış olduğu hatayı düzeltmesine yardım ederim	2	1. 1	39	20. 9	146	78. 1	2. 77
Yaptığım hatayı o an unuttur, pozitif olmaya çalışırım	3	1. 6	73	39. 0	111	59. 4	2. 58

* Hiçbir zaman (1. 00-1. 66) - Bazen (1. 67-2. 33) - Her zaman (2. 34-3. 00)

Bir karşılaşma esnasında, öğrencilerin yaklaşık dörtte üçü rakip takım oyuncusuna verdiği zarardan dolayı özür dileme ve takım arkadaşının, yapmış olduğu hatayı düzeltmesine yardım etme (sırasıyla;

%72.7 ve %78.1); yarısından fazlası yapmış olduğu hatayı o an unutarak pozitif olma, takımının yararına dahi olsa fair play'e (centilmenliğe) aykırı davranışlarda bulunmama ve antrenörü hak ettiği

halde oynatmıyorsa bu durumu olgunlukla karşılama (sırasıyla; %59. 4, %54. 5 ve %50. 8) gibi fair play'e uygun davranış kalıplarını "her zaman" sergilediklerini belirtmektedirler. Öğrencilerin %65,8'i karşı-

laşma esnasında üstlerine düşen görevi "her zaman" fazlasıyla yerine getirmektedirler (Tablo 3).

Tablo 4. Okullararası Karşılaşmalara Katılan İlköğretim Öğrencilerinin Bir Karşılaşma Sonrasındaki Fair Play Anlayışlarına İlişkin Görüşlerinin Dağılımı

Bir Karşılaşma Sonrasında; Karşılaşmanın Sonucu Ne Olursa Olsun,	Seçenekler						$\bar{X}$
	Hiçbir zaman		Bazen		Her zaman		
	f	%	F	%	f	%	
Rakip takım oyuncularını kutlarım	9	4. 8	69	36. 9	109	58. 3	2. 53
Rakip takım antrenörlerini kutlarım	51	27. 3	92	49. 2	44	23. 5	1. 96
Takım arkadaşlarımı kutlarım	3	1. 6	40	21. 4	144	77. 0	2. 75
Takım antrenörlerimi kutlarım	19	10. 2	61	32. 6	107	57. 2	2. 47
Seyirciyi selamlarım	58	31. 0	81	43. 3	48	25. 7	1. 95
Hakemlere iyi yönetimlerinden dolayı teşekkür ederim	25	13. 4	70	37. 4	92	49. 2	2. 36

* Hiçbir zaman (1. 00-1. 66) - Bazen (1. 67-2. 33) - Her zaman (2. 34-3. 00)

Bir karşılaşma sonrasında karşılaşmanın sonucu ne olursa olsun ilköğretim öğrencilerinin %77. 0'si takım arkadaşlarını, %58. 3'ü rakip takım oyuncularını, %57. 2'si kendi antrenörlerini ve %23. 5'i de rakip takım antrenörlerini "her zaman" kutlayacaklarını belirtmektedir. Maç sonucu ne olursa olsun hakemlere iyi yönetimlerinden dolayı "her zaman" teşekkür edenlerin oranı %49. 2; seyircileri selamlayanların ise %25. 7'dir. Bununla birlikte, maç sonucu ne olursa olsun bir karşılaşma sonrasında rakip takım antrenörlerini "hiçbir zaman" kutlamayan ve seyirciyi selamlamayanların oranları, bu davranışları "her zaman" gösterenlerden daha yüksektir (sırasıyla; %27. 3 ve %31. 0) (Tablo 4).

3. 2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemde okullararası karşılaşmalara katılan öğrencilerin fair play anlayışlarının cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığına bakılmış, bulgular Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5. Okullararası Karşılaşmalara Katılan İlköğretim Öğrencilerinin Fair Play Anlayışlarının Cinsiyetlerine Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Fair Play'e Yaklaşımlar:	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	S	t	P
Karşılaşma Öncesi	Kız	92	2. 30	. 42	-3. 281	. 001
	Erkek	95	2. 48	. 36		
Karşılaşma Esnasında	Kız	92	2. 43	. 28	. 892	. 373
	Erkek	95	2. 47	. 31		
Karşılaşma Sonrasında	Kız	92	2. 34	. 43	. 146	. 884
	Erkek	95	2. 33	. 42		

* Hiçbir zaman (1. 00-1. 66) - Bazen (1. 67-2. 33) - Her zaman (2. 34-3. 00)

Okullararası karşılaşmalar öncesinde kız öğrencilerin "bazen" ($\bar{X}$ =2. 30), erkek öğrencilerin "her zaman" ($\bar{X}$ =2. 48) fair play'e uygun davranışlar sergiledikleri görülmektedir. Benzer davranışlar gerek kız ($\bar{X}$ =2. 43) gerekse erkek ($\bar{X}$ =2. 47) öğrenciler tarafından karşılaşma esnasında "her zaman" gösterilmektedir. Karşılaşma sonrasında ait ortalamalar, bazen – her zaman kategori aralığının en üst ve en alt sınır değerlerine denk düştüğünden, kız ($\bar{X}$ =2. 34) ve erkek ($\bar{X}$ =2. 33) öğrencilerin fair play'e uygun davranışları sergileme sıklıkları neredeyse aynıdır (Tablo 5).

Okullararası karşılaşmalara katılan öğrencilerin "karşılaşma öncesi" fair play anlayışları "cinsiyetlerine" göre anlamlı farklılık gösterirken [$t_{(185)} = -3. 281$; $p < 0. 05$], "karşılaşma esnası" [$t_{(185)} = -. 892$; $p > 0. 05$] ve "karşılaşma sonrasında" [$t_{(185)} = . 146$; $p > 0. 05$] anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

3. 3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemde, okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencilerinin, fair play anlayışlarının yaş gruplarına göre farklılaşp farklılaşmadığına bakılmış, bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Okullararası Karşılaşmalara Katılan İlköğretim Öğrencilerinin Fair Play Anlayışlarının "Yaş" Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Fair Play'e Yaklaşımları;	Yaş Grupları	N	$\bar{X}$	S	F	P
Karşılaşma Öncesi	1) 10-11 yaş	39	2. 27	. 38	2. 721	. 068
	2) 12-13 yaş	62	2. 39	. 46		
	3) 14+ yaş	86	2. 45	. 36		
	Toplam	187	2. 39	. 40		
Karşılaşma Esnası	1) 10-11 yaş	39	2. 41	. 33	. 578	. 562
	2) 12-13 yaş	62	2. 48	. 31		
	3) 14+ yaş	86	2. 45	. 28		
	Toplam	187	2. 45	. 30		
Karşılaşma Sonrası	1) 10-11 yaş	39	2. 44	. 35	1. 649	. 195
	2) 12-13 yaş	62	2. 34	. 41		
	3) 14+ yaş	86	2. 29	. 45		
	Toplam	187	2. 34	. 42		

* Hiçbir zaman (1. 00-1. 66) - Bazen (1. 67-2. 33) - Her zaman (2. 34-3. 00)

İlköğretim öğrencilerinin fair play anlayışları yaş artışına paralel olarak karşılaşma öncesinde olumlu yönde (sırasıyla; $\bar{X}$ =2. 27,

$\bar{X}$ =2. 39, $\bar{X}$ =2. 45) karşılaşma sonrasında ise olumsuz yönde (sırasıyla; $\bar{X}$ =2. 44, $\bar{X}$ =2. 34, $\bar{X}$ =2. 29) değişim göstermektedir.

Karşılaşma esnasında ise öğrenciler değişen ortalamalarla "her zaman" fair play'e uygun davrandıklarını belirtmektedirler (Tablo 6).

Okullararası karşılaşmalara katılan öğrencilerin, "karşılaşma öncesi" [$F_{(2-184)}=2.721$; $P>0.05$], "karşılaşma esnası" [$F_{(2-184)}=0.578$; $P>0.05$] ve "karşılaşma sonrası" [$F_{(2-184)}=1.649$; $P>0.05$] fair play anlayışları "yaş değişkenine" göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir.

3. 4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü alt probleminde okullararası karşılaşmalara katılan öğrencilerin fair play anlayışlarının, yaptıkları spor branşına göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmış, bulgular Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Okullararası Karşılaşmalara Katılan İlköğretim Öğrencilerinin Fair Play Anlayışlarının Branşlarına Göre Farklılığı İçin t- Testi Sonuçları

Fair Play'e Yaklaşım-ları;	Branş	N	$\bar{X}$	S	t	P
Karşılaşma Öncesi	Futbol	62	2.58	.31	5.245	.000
	Voleybol	125	2.30	.41		
Karşılaşma Esnasında	Futbol	62	2.50	.26	1.570	.118
	Voleybol	125	2.43	.32		
Karşılaşma Sonrasında	Futbol	62	2.38	.39	.878	.381
	Voleybol	125	2.32	.44		

* Hiçbir zaman (1. 00-1. 66) - Bazen (1. 67-2. 33) - Her zaman (2. 34-3. 00)

Okullararası karşılaşmalara futbol branşında katılan ilköğretim öğrencileri karşılaşma öncesi, esnası ve sonrasında azalan ortalamalarla "her zaman" fair play'e uygun davrandıklarını belirtirken (sırasıyla; $\bar{X}=2.58$, $\bar{X}=2.50$ ve $\bar{X}=2.38$), karşılaşma öncesinde futbol branşıyla uğraşanlar lehine anlamlı farklılık görülmüştür [$t_{(185)}=5.245$; $p<0.05$]. Voleybol branşıyla uğraşan öğrenciler karşılaşma öncesi ve sonrasında "bazen" ($\bar{X}=2.30$, $\bar{X}=2.32$), karşılaşma esnasında ise "her zaman" ($\bar{X}=2.43$) benzer davranışları sergilemektedirler (Tablo 7).

Okullararası karşılaşmalara katılan öğrencilerin fair play anlayışlarında, yaptıkları spor branşlarına göre "karşılaşma esnası" [$t_{(185)}=1.570$; $p>0.05$] ve "karşılaşma sonrasında" [$t_{(185)}=.878$; $p>0.05$] anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu araştırmanın amacı, Ankara ilinde düzenlenen okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencilerinin, fair play anlayışlarının, yaşlarına, cinsiyetlerine ve spor branşlarına bağlı olarak farklılıklar gösterip göstermediğinin anket yoluyla incelenmesidir. Araştırma grubunu %49.2 kız öğrenci ve %50.8 erkek öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerin %20.9'u 10-11 yaş, %33.2'si 12-13 yaş ve %46.0'ı 14+ yaşındadır. Bu öğrencilerin %66.8'i voleybol, %33.2'si futbol branşıyla uğraşmaktadır.

Okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencilerinin karşılaşma öncesi sergiledikleri takım içi fair play davranışları, rakip takıma yönelik sergiledikleri fair play davranışlarından daha olumlu düzeyde gerçekleşmiştir. Ancak dürüst bir oyuncu Orhun'un da (1992: 187) belirttiği gibi, rakip oyuncuyu bir düşman olarak değil, onu oyunun oynanması için bir dost, bir arkadaş olarak benimsemelidir. Oyunun düzenleyicisi ve fair play kurallarına uygun olarak oynanmasında tarafsız olarak yönetici görevi üstlenen hakemlere öğrencilerin yaklaşım yansıması (%41.7) "her zaman" başarılı dilemektedir. Ateşoğlu da (1974: 13) bir çalışmada, hakemlerin her iki taraf içinde iyi niyet beslemesi gerektiğine, öğrencilerinde fair play'in gerçekleşmesinde hakemlerin rolünün bilincinde olmalarının önemine değinmiştir. Oyuncular üzerinde ki etkisi tartışılmaz olan seyirciler, öğrencilerin yaklaşık üçte biri tarafından karşılaşma öncesinde selamlanmaktadır. Bu bölümde istenmeyen davranışların ve kötü tezahüratların önlenmesi açısından bu oranlar artırılmalıdır.

Öğrencilerin yaklaşık dörtte üçü karşılaşma esnasında rakip takım oyuncusuna verdiği zarardan dolayı özür dileme ve takım arkadaşının yapmış olduğu hatayı düzeltmesine yardımcı olma davranışını "her zaman" sergilediklerini ifade etmişlerdir. Ateşoğlu'nun da (1974: 9) ifade ettiği gibi takım içerisinde her üye birbirini ölçüp değerlendirecek, yapılan hatayı hemen düzeltip oyuna en iyi şekilde devam etmelidir. Öğrencilerin %65.8'i karşılaşma esnasında karşılaşmanın gidişatı ne yönde olursa olsun üstlerine düşen görevleri en iyi şekilde yapmakta, bununla birlikte yaklaşık yarısı antrenörü hak ettiği halde oynatmıyorsa bu durumu olgunlukla karşılayıp diğer arkadaşlarına destek olmakta ve yapılan hatayı o an unutarak, karşılaşmayı en iyi şekilde oynama bilincindedir. Yine öğrencilerin yaklaşık yarısı takımının yararına dahi olsa fair play'e aykırı davranışlarda bulunmadıklarını ifade etmişlerdir. Profesyonel alanda, sporculara uygulanan performans baskısının onları faydacı başarı imkanlarını aramaya yönlendirdiği gerekçesiyle neredeyse kısmen tolere edilen "ne pahasına olursa olsun kazanma" fikri, artık ne yazık ki amatör sporda da benzer bir eğilim göstermese, kural ihlalleri bu düzeyde dahi ahlak değil taktik açısından değerlendirilmektedir (Yıldırım, 2005). Nitekim Pilz (1995) 'in araştırması, gençlerin, kulüplerde aktif spor yapma süreleri uzadıkça, kural ihlallerini, faullü oynamayı, haksız avantajlar sağlama çabalarını "akıllı bir taktik" olarak değerlendirdiklerini göstermektedir. Türk futbolcuları üzerinde Sezen ve Yıldırım (2003) 'in yaptıkları çalışmada da, fair play'e uygun olmayan maç içi davranışların, başarıya yardımcı olacaksa, onaylanma oranının amatörlerde profesyonellere yakın ve yüksek değerlere ulaştığı görülmüştür. Paul Breitner de "Gerek okul öğrencileri, gerekse profesyonel lig oyuncularını için geçerli olmak üzere, şurası açıktır ki; rakibin bir gol atmasına meydan vermemek için, onu her türlü araçla engellemek, eğer sportmence yollarla yapılamıyorsa, bunu mutlaka bir faule yapmak gerekir. Bir serbest vuruş, her zaman bir gole tercih edilir" sözleriyle bu anlayışın okul sporu için de geçerli olduğunu belirtmiştir (Yıldırım, 2002: 8).

Karşılaşma sonrasında da karşılaşma öncesinde olduğu gibi öğrencilerin takım içerisinde sergiledikleri fair play'e yönelik uygun davranışların oranı, rakip takıma yönelik olanlardan daha yüksektir. Dolayısıyla, karşılaşmanın sonucu ne olursa olsun, öğrenciler tarafından rakip takım oyuncu ve antrenörlerine fair play'e uygun davranışların gösterilip gösterilmediği beden eğitimi öğretmenleri veya antrenörler tarafından denetlenmeli, öğrenci teşvik edilmelidir. Hakemlerin oyunun oynanmasında en önemli unsuru oluşturduğu tartışılmaz bir gerçekken öğrencilerin sadece %49.2'si "Hakemlere iyi yönetimlerinden dolayı teşekkür etmektedir". İstenmedik bir sonuç olarak da öğrencilerin %31.0'ı karşılaşma sonrası seyircileri hiçbir zaman selamlamazken, sadece %25.7'si seyircisi her zaman selamladığını belirtmiştir. Halbuki sporcular, spora karşı, rakiplere, hakemlere ve taraftarlarına karşı saygılı davranarak yarışmaları dostluk çerçevesi içinde sürdürmelidirler (Ateşoğlu, 1974: 14).

İlköğretim öğrencilerinin fair play anlayışları karşılaşma öncesinde cinsiyetlerine göre erkek öğrenciler lehine anlamlı farklılık gösterirken karşılaşmanın diğer bölümlerinde cinsiyete göre anlamlı farklılığa rastlanılmamıştır. Bu durum, erkek öğrencilerin fair play anlayışlarının karşılaşma öncesinde kız öğrencilere göre daha olumlu olduğunu, diğer bölümlerde ise öğrencilerin cinsiyetlerine bakılmaksızın, fair play anlayışlarına ilişkin görüşlerinin benzer olduğu şeklinde yorumlanabilir. Buna karşılık Yapan'ın (1992: 110) oyun kurallarının ihlali ile ilgili araştırmasında branş farkı olmaksızın erkek sporcuların bayan sporculara oranla sporcu ahlakıyla bağdaşmayan davranışlara daha fazla başvurdukları sonucuna varılmıştır. Yıldırım, Yetim ve Şenel'in yaptıkları çalışmada da (1996: 56) Beden Eğitiminin "Dostça oynama ve yarışma, kazananı takdir etme, kaybetmeyi kabullenme" gibi etik değerleri vurgulama amacı, erkek öğrencilerde öncelikli amaçlar arasında son sırada yer almıştır. Cinsiyet ile ilgili bu farklılık kızların ve erkeklerin sosyalleşme sürecinde karşılaştıkları farklı cinsiyet rolleri eğitiminden kaynaklanmaktadır. Kızların pasif ve uyumlu olmaları beklenirken, erkeklerin daha saldırgan ve atak olmalarının beklenmesi bu rol eğitimi sürecinin temel noktalarından biridir (Serbin, 1983; Dusek, 1987). Ancak, bu bulgular karşılaşma öncesindeki öğrencilerin fair play anlayışlarını değerlendirmeye yönelik olarak yapılan araştırmamızdan elde edilen analiz sonuçlarıyla örtüşmemektedir. Buna sebep olarak, araştırmamıza katılan ilköğretim öğrencilerinin, yaş gruplarının ağırlıklı olarak oniki-onüç yaş arasında seyretmesi ve doğumdan itibaren oniki-onüç yaşına kadar kız ve erkek çocukların gösterdikleri değişik gelişim özelliklerinin temel motorik özelliklerinin

gelişimini etkilemesi gösterilebilir. Kız çocukları, erkeklere göre oniki yaşına kadar daha fevri davranışlarda bulunabilirken, erkek çocukları daha uyumlu bir tablo sergilemektedirler (Sevimay, 1986).

Öğrencilerinin fair play anlayışları ile yaşları arasında ki ilişkinin incelendiği diğer alt problemde, fair play anlayışları ile yaş grupları arasında anlamlı fark görülmemekle birlikte, ilköğretim öğrencilerinin fair play davranışlarını sergileme sıklıkları karşılaşma öncesi artan yaşa bağlı olarak artma eğilimi gösterirken, karşılaşma sonrası azalmaktadır. Karşılaşma öncesi elde edilen bulgular, çocuklardaki fiziksel ve zihinsel gelişimin ilerlemesine paralel olarak fair play anlayışlarının da geliştiğini göstermektedir. Çalışmanın karşılaşma öncesi bölümünü destekler şekilde Renshaw ve Brown'un yaptıkları araştırmada (1993: 528-529), büyük çocukların küçüklerin tersine, arkadaşça fakat daha tedbirli bir şekilde davrandıklarını göstermektedir. Foster ve Ritchey'de yaptıkları çalışmada yaşı ilerlemesiyle birlikte, çocukların daha küçük yaşlarda olduğunun tersine, kendilerini ifade ederken sosyal olarak kabul edilebilir yolları öğrendikleri ifade edilmiştir. Buradaki etkenlerden biri her yaşı gelişimsel görevlerinin farklı davranış biçimlerini gerektirmesidir. Bir diğer etken de, her bir gelişimsel aşamada, kabul edilebilir davranışların çocuğun yer aldığı akran gruplarına göre değişmesidir (Erdoğan, 2002: 37,45). Çocuklardaki olumsuz sosyal davranışların yaşla birlikte azalması beklenen bir sonuçtur. Çünkü çocuk büyüdükçe hem çevrenin ve ailenin kendisinden beklentileri, hem de girdiği sosyal ilişkilerin yapısı çocukluktaki göre farklılaşarak çocuğun saldırganlık duygularını kontrol etmeyi ve öfkesini uygun şekilde ifade etmeyi öğrenme zorunluluğunu getirmektedir. Aksi takdirde girdiği sosyal ilişkiler kısa süreli olacak ve olumsuz davranışları çevresinde kendisi için önem arz eden kişilerce kabul görmeyecektir (Erdoğan, 2002: 37). Karşılaşma sonrasında ise öğrencilerin yaş artışına bağlı olarak fair play davranışlarını sergileme sıklıklarının da azalma görülmüştür. Bu bölümde öğrencilerin karşılaşma sonrasında kazanma veya kaybetmenin rahavetine kapılarak istenmedik yönde davranışlar sergiledikleri söylenebilir. Yapan (1992: 110) 'da çalışmasında 14-15 yaş grubundaki öğrencilerin kural ihlalini en fazla yaptıkları sonucuna ulaşmıştır.

Okullararası karşılaşmalara katılan ilköğretim öğrencilerin fair play anlayışları, yaptıkları spor branşlarına göre karşılaşma öncesinde anlamlı farklılık gösterirken, karşılaşma esnası ve sonrasında anlamlı farklılık bulunmamıştır. Karşılaşma öncesi, esnası ve sonrasında branşı futbol olan öğrencilerin fair play anlayışlarının, branşı voleybol olan öğrencilerin fair play anlayışlarına göre daha olumlu olduğu söylenebilir. Ancak Yapan (1992: 110) 'ın çalışmasında en fazla kural ihlali yapan öğrencilerin futbolcular olduğu bulgusu araştırmamızın bulgularıyla çelişmektedir. Bu çelişkiye sebep olarak, araştırma grubumuzun yaş ortalamasının Yapan'ın araştırma grubunun yaş ortalamasından küçük olması ve bu yaş grubunun gelişim özelliklerine bağlı olarak yarışmalara ağırlıklı olarak voleybol branşında katılan kız öğrencilerin, sadece futbol branşında katılan erkek öğrencilere göre daha saldırgan tutum ve davranışlar sergilemesi gösterilebilir.

Sonuç olarak, okullararası karşılaşmalara katılan kız öğrencilerin karşılaşma öncesi heyecanlarının azaltılması ve fair play anlayışlarının daha olumlu düzeye çıkarılması için, antrenörlerinin ve beden eğitimi öğretmenlerinin gerekli telkinlerde bulunması, bu yönde önemli gelişme sağlayabilir. Bununla birlikte okullararası karşılaşmalardan çok spor kulüpleri bünyesinde gerçekleştirilmeye başlayan sportif faaliyetler centilmen sporcu yetiştirme, oyun kurallarına uyma ve sportmence davranma hususlarında önemli bir görev yüklenmiş bulunmaktadır. Kulüpler, alt yapılarında ve açtıkları yaz spor okullarında, spor ahlakı konusunda, eğitici programlar uygulamak suretiyle, genç sporcularda centilmenlik duygusu harekete geçirilebilir. Bu sayede sporcular karşılaşma esnasında hem takım arkadaşlarıyla ve rakip takım oyuncularıyla dostça, kurallar çerçevesinde dürüst yani fair play'e yakışır oyun sergilemeyi hem de dış etkenlerden mümkün olduğunca az etkilenmeyi öğrenebilirler.

KAYNAKÇA

- Ateşoğlu, M. (1974). Sporda erdemlilik fair play. Ankara: Başbakanlık Yayınları, 1974.
- Dusek, J. B. (1987). Adolescent development and behavior. New Jersey: Printice-Hall.

Erdoğan, F. (2002). İlköğretim II. kademe öğrencilerinde sosyal becerilerin sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet ve yaş ile ilişkisi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışma Bilim Dalı, Ankara.

Ergun, M., B. Ergezer, İ. Çevik & A. Özdaş. (1999). Öğretmenlik mesleğine giriş. Ankara:

Ocak Yayınları.

Lenk, H. & G. A. Pilz. (1989). *Das prinzip fairness*. Osnabrück.

Orhun, A. (1992, Kasım). Fair play okul sporunda bir eğitim ilkesidir. Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri II. Ulusal Kongresi Bildirileri (20-22 Kasım), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu Yayınları.

Pilz, G., A. (1995). Zum problem struktureller bedingungen für unfairness: eine empirische analyse. In: Fairness und fair play, Hrsg: G. Volker, M. Laemmer, 2. Aufl, Sankt Augustin: Academia Verlag, Köln.

Serbin, L. A. (1983). The hidden curriculum. M. Marland (Ed). Academic consequens of teacher expectations. Sex Differentiation and Schooling London: Heinemann Educational Books.

Sevimay, D. (1986). Okul öncesi çağı çocukların motor performanslarının incelenmesi.

Bilim uzmanlığı tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Sezen, G. V& İ. Yıldırım. (2003, Ekim). Profesyonel ve amatör futbolcuların fair play anlayışları. Beden Eğitimi Ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi (10-11 Ekim 2003) bildiriler kitabı. (Ed: İ. Yıldırım, P. Doğan, E. E. Erturan), Ankara: Sim Matbaacılık, 13-20.

Yapan, H., T. (1992). Beden eğitimi dersinde ahlaki eğitim. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul. 1-109.

Yıldırım, İ. (Ekim, 2004). "Fair Play: Kapsamı, Türkiye'deki Görünümü ve Geliştirme Perspektifleri", Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 9, Sayı 4, s. 1-15.

Yıldırım, İ. (Ocak, 2005). "Fair Play Eğitiminde Beden Eğitiminin Rolü", Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt 10, Sayı 1, s. 1-14.

TÜRKİYE ve ALMANYA'DA UYGULANAN BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ÖĞRETMENİ YETİŞTİRME PROGRAMLARININ KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

*Yaprak KALEMOĞLU A. Faik İMAMOĞLU**

* *Balıkesir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu*

** *Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu*

GİRİŞ

Karşılaştırmalı eğitim, toplumlarda mevcut eğitim problemlerini ve bu problemleri doğuran nedenleri, diğer toplumlarda benzer faktörlere değinerek saptayan, yorumlayan bir inceleme ve araştırma alanıdır (Lauwerys ve Diğerleri 1971: 5). Tüm dünyada eğitimin temel amacının, eğitilen ferde içinde yaşadığı toplumun değerlerinin aktarılması, uzun vadede onu toplumun yetkin, dengeli ve üretken bir üyesi haline getirmek, dolayısıyla da toplumsal entegrasyonu temin etmek ve sürdürmek olduğu açıktır. Ancak her ülke kendi eğitim politikasına göre eğitimin amaçlarını, süresini ve kapsamını belirleyerek uygular (Hoffman 1992: 234).

Ülkemizde de en çok tartışılan konulardan birisi eğitimin niteliğidir. Eğitimin niteliğini belirleyen unsurların başında ise öğretmen gelmektedir. Bilindiği gibi hizmet öncesi öğretmen yetiştirme görevi 1982 yılında yürürlüğe giren "2547 sayılı yükseköğretim kanunu" ile üniversitelere devredilmiştir. Eğitimde kalitenin yükseltilmesinin temel koşulu, öğretmenlerin istenen niteliklere sahip olmasına bağlıdır. Bu stratejik önemlilik öğretmenlik mesleğinin önemini de ortaya çıkarmaktadır. Hangi kademede olursa olsun öğretmenin yetiştirilmesi, seçilmesi ve nitelikli bir mesleki formasyona sahip olmasının sağlanması sürekli gündemde olan konulardır. Bu da öğretmenin, öğretmenlik mesleğinin gerekli kıldığı bilgi, beceri ve davranışlar ile donanmış olmasını öngörmektedir. Genel eğitim içerisinde önemli bir yere sahip, fiziksel hareketler yoluyla bireylerin eğitilmesine yardımcı olan beden eğitimi dersi öğretmenlerinin de her bakımdan iyi yetiştirilmeleri zorunludur.

Bu çalışmada, Türkiye ve Almanya'da beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının öğretim programları öğrenci seçimi, ders programları, staj ve istihdamları konularında analizler yapılarak karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

MATERYAL ve METOD

Bu çalışmada, Türkiye ve Almanya'da beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştiren yüksek öğretim kurumlarının öğretim programları öğrenci seçimi, ders programları, staj ve istihdamları ile ilgili bilgiler analiz edilerek değerlendirilmiştir. Bu konularda önce ayrı ayrı bilgiler sunulmuş, gerekli verilerin yüzdeleri hesaplandıktan sonra ise benzerlik ve farklılıklarıyla ilgili değerlendirmeler yapılmıştır.

ANALİZ ve DEĞERLENDİRME

Türkiye ve Almanya'da beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrenimi veren yükseköğretim kurumlarının öğrenci seçimlerine baktığımızda; bu bölümünde eğitim almak için adayların öncelikle bir lise diplomasına sahip olmaları gerekmektedir. Lise mezuniyetinin yanı sıra incelenen her iki ülkede de özel yetenek gerektiren bu bölümler için adayların spordaki yeteneklerini belgelenmeleri gerekmektedir. Bunun için Türkiye'de Öğrenci Seçme Sınavına girmiş ve gerekli puanı alarak başarılı olmuş bir kişi üniversitelerin kendi bünyelerinde açmış oldukları sınava girmeye hak kazanmaktadırlar. Almanya'da ise Türkiye'deki Öğrenci Seçme Sınavı gibi bir sınav sistemi olmadığından lise bitirme sınavı Abitur'u geçerek liseyi bitiren adaylar bu yetenek sınavlarına başvurabilmektedirler.

Türkiye'de beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim görmek isteyen adayların girmek zorunda oldukları özel yetenek sınavını üniversiteler kendileri hazırlamaktadır ve bu sınavlar her

üniversitede farklı şekillerde uygulanmaktadır. Fakat genel olarak adayların sürat (100 metre) ve dayanıklılıklarını (bayanlar için 800 metre, erkekler için 1500 metre) ölçmeye yönelik koşular ile belirli kurallara göre hazırlanmış bir koordinasyon parkurunda ve seçtikleri bir branşta performans göstermeleri istenir.

Köln Spor Yüksekokulunun yetenek sınavı ise atletizm, yüzme, cimnastik ve takım oyunları alanlarında yapılmaktadır. Bu dört alandan talep edilen 16 performanstan 15'i gerçekleştiği takdirde beden eğitimi ve spor öğretmenliği öğrenimi için spor yetenek sınavı kazanılmış sayılmaktadır. Koşma performansı (2000 yada 3000 metre koşu) başarılamazsa bu yetenek sınavı kazanılamamaktadır. Heidelberg Üniversitesi Spor ve Spor Bilim Enstitüsünde de yetenek sınavı aynı alanlardan oluşmaktadır. Yalnızca adaylardan istenen performanslarda ve başarı ölçütlerinde farklılar bulunmaktadır. Giriş sınavlarındaki performansın ölçüldüğü alanlar ve istenen dereceler açısından değerlendirildiğinde Almanya'da adayların spor yeteneklerinin daha kapsamlı bir şekilde sınındığı görülmektedir. Adaylar hem daha fazla alanda hem de daha üst düzeyde becerilerini sunmaktadırlar.

Türkiye'de beden eğitimi ve spor öğretmeni yetiştiren kurumlarda Yüksek Öğretim Kurumu tarafından hazırlanan ve bütün üniversitelerde uygulanması zorunlu ortak bir program kullanılmaktadır. Bu programa göre eğitim süresi 8 yıl (4 yıl) olmaktadır. Öğrencilerin mezun olmaları için tamamlamaları gereken 153 kredinin 134'ü (% 87. 6) zorunlu dersleri, 19 tanesi (% 12. 4) ise seçmeli derslere aittir. Bu program, 50 (% 86. 2) tanesi zorunlu ve 8 (% 13. 8) tanesi seçmeli toplam 58 ders içermektedir. Ayrıca 8 yarıyılık süre içerisinde toplam 1652 saat (% 62. 8) teorik ders, 980 saat (% 37. 2) uygulamalı ders, toplam 2632 saat ders görülmektedir. Derslerin % 28. 1'ini öğretmenlik meslek bilgisi dersleri, % 22. 9'unu genel kültür dersleri ve % 49'unu alan ve alan eğitimi dersleri oluşturmaktadır. Bu programdan mezun olan aday ilk ve orta öğretim düzeyinde öğretmenlik yapabilmektedir (http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/beden_egitimi.doc).

Nordrhein-Westfalen eyaletindeki Köln Spor Yüksekokulunda ise beden eğitimi ve spor öğretmenliği programında öğrenim süresi öğretmenliği yapılacağı okul düzeyine göre farklılık göstermektedir. Örneğin 1. -10. sınıf öğretmenliklerinde 6, 11. -13. ve tüm sınıflar için özel eğitim öğretmenliğinde ise öğrenim süresi 8 dönemdir. Yine öğretmenliği yapılacağı okul düzeyine göre dönem haftalık ders saatleri de farklılık göstermektedir. 1. -10. sınıf öğretmenliğinde haftalık ders saati 45 iken 11. -13. sınıf öğretmenliğinde 64 saattir. Yine özel eğitim öğretmenliğinde 5. -10. sınıf öğretmenliğinde haftalık ders saati 45 ve 1. -4. sınıf öğretmenliğinde 22 saattir. Öğretmen adaylarının almak zorunda oldukları pedagoji eğitiminde haftalık ders saati ise 30'dur. Köln Spor Yüksekokulunda eğitim ön lisans ve lisans olarak iki bölümden oluşmaktadır. Ön lisans programında (1-4 dönem) öğrenciler spor ile ilgili bilimsel alanda temel bilgileri edinirler. Sporun bilimsel noktalarını ve mesleki alan örneklerini tanırlar ve lisans programında yoğunlaşmak istedikleri konuları seçerler. Ön lisans programı 80 haftalık ders saatinden oluşur ve diploma – ön lisans sınavıyla da eğitim biter. Lisans programı da yine (5-8 dönem) zorunlu ve seçmeli etkinliklerden oluşmuştur. Bunların büyük bir bölümü spor ile ilgili bilimsel faaliyet alanlarından düzenlenmiştir. Bununla birlikte öğrencilere tek tek spor ile ilgili bilimsel alanda araştırma süreçlerini ve sporun karmaşık öğrenme-eylem durumları ile ilgili bilimsel fikir alışverişi kazandırılmaya çalışılır. Lisans programı haftalık 80 ders saatinden oluşmuştur. Haftalık 16 ders saati yoğunlaştırılmış eğitimden, 48 haftalık ders saati ağırlıklı derslerden ve 16 haftalık ders saati de seçmeli derslerden oluşmaktadır. Lisans programı diploması ile bitirilir.

Heidelberg Üniversitesi Spor ve Spor Bilimleri Yüksekokulunda ön lisans ve lisans eğitimi olarak toplam 10 dönemlik bir öğretim süreci vardır. Ön lisans ve lisans eğitimi arasında okul staj dönemi uygulanmaktadır. Ön lisans sürecinde bilimsel spor teorileri 18 haftalık ders saati ve sporda teorik ve uygulamalı 26 haftalık ders saati, toplam 44 haftalık ders saati görülürken lisans sürecinde bilimsel spor teorileri 14 haftalık ders saati ve sporda teorik ve uygulamalı 24 haftalık ders saati toplam 38 haftalık ders saati öğrenim görülür. Toplamı 82 haftalık ders saatinden oluşan bütün derslerin 32 saati bilimsel spor teorileri ve 50 saati sporda teorik ve uygulamalı alandan oluşmaktadır.

Türkiye'de beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının stajı ile ilgili okullardaki çalışmalar Okul Deneyimi I, Okul Deneyimi II ve Öğretmenlik Uygulaması olmak üzere üç ders şeklinde düzenlenmiştir. Bu derslerde öğretmen adaylarından, yaptıkları çalışmaların tüm

ayrıntılarını içeren bir dosya oluşturmaları istenmektedir. Okul Dene-yimi I ve II dersi çoğunlukla gözleme dayalı olarak yürütülürken Öğ-retmenlik Uygulaması dersinde öğretmen adayları, en az 24 ders saatini bizzat ders vererek değerlendirirler. Öğretmen adayları bu stajları Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel ilk ve orta öğretim kurumlarında yaparlar (MEB 1998: 1; <http://www.meb.gov.tr/index1024.htm>).

Heidelberg Üniversitesi Spor ve Spor Bilimleri Enstitüsünde ise öğretmen adayları stajlarını okullarda ya da semt spor birimlerinde yapabilmektedirler. Baden-Württemberg eyaletinin bütün liselerinde staj yapılabilmektedir. Öğrenciler pedagojik ve pedagojik psikoloji alanlarında 48 saat, alan didaktiği ile ilgili 16 saat staj görürler. Öğren-cilerin ön lisanstan lisans eğitimine geçebilmeleri için stajlarını tamamlamaları bir ön koşuldur. Bu nedenle öğrenciler beşinci ders dönemin-de staj görürler. Stajlar gözlem ağırlıklıdır fakat zaman zaman ders sunumu şeklinde de yapılmaktadır.

Türkiye’de mezun olan bir kişinin öğretmen olabilmesi için öncelik-le Kamu Personeli Seçme Sınavı adı altında bir sınava girmesi ge-rekmektedir. Bu sınav sonucunda belirlenen kontenjanlar dahilinde en yüksek puanı alan adaydan başlayarak aşağıya doğru atamalar ya-pılmaktadır. Almanya’da beden eğitimi ve spor öğretmeni adayları öğrenim gördükleri süreç içerisinde alanlarındaki yeterliklerini tespit etmeye yönelik çeşitli sınavlara tabi tutulmaktadırlar. Örneğin Heidelberg Üniversitesinde iki yıllık temel öğretimden ağırlıklı öğretime geçmek isteyen öğrenci ara sınav adı verilen bir sınavı en geç 6. ders dönemi sonuna kadar mutlaka almak zorundadır. Bu sınavı geçeme-yen öğrenci esas ders olan spor dersinin talebe listesinden silinmek-tedir. Almanya’da, Türkiye’deki Kamu Personeli Seçme Sınavı niteli-ğinde Devlet Bitirme Sınavları yapılmaktadır. Bu sınavı veremeyenler öğretmenliğe başlayamamaktadır. Sınavda başarılı olan adaylar mezun oldukları alandaki mezuniyet belgelerini okullara götürerek iş başvurusunda bulunurlar. Bu adayların değerlendirilmesinde okul başarıları ve sahip oldukları belgeler büyük rol oynamaktadır.

SONUÇ

Almanya’da beden eğitimi ve spor eğitimi veren okullar federal bölgelere ve üniversitelere göre farklılıklar gösterir. Bu farklılıklar; öğrenci seçme, öğretim süresi ile öğretim programları ve bunlara bağlı olarak yetişen öğretmenlerin özellikleri gibi hususlarda ortaya çıkmak-tadır. Almanya’da beden eğitimi ve spor öğretmenliği bölümünde öğrenim görmek isteyen aday Türkiye’ye nazaran daha kapsamlı bir sınava tabi tutulmaktadır. Hiç şüphesiz bu kapsamlı yetenek seçimi daha nitelikli öğretmenlerin yetiştirilmesinde önemli rol oynamaktadır.

Genel olarak Almanya’da öğretmen yetiştirmede eğitim süresi 4,5 yıl ile 6 yıl arasında değişmektedir. İlkokul öğretmenliği pedagojik formasyon ve uygulamalara, ortaokul öğretmenliği alan bilgisine, lisede ise araştırma çalışmalarına daha çok yer verilmektedir. Öğret-menlerin çoğu hizmet içi eğitimden geçmektedir. Mesleğe alınmaya ve meslekte ilerlemeye federal devlet karar vermektedir. (Aykaç 2004: 41).

Almanya’da spor bilimleri ve spor öğrenimi, okullarda spor öğret-menliğine, aynı şekilde eğlence ve sağlık sporuna ya da performans ve yarış sporu gibi okul dışı etkinliklere, spor ile ilgili meslek alanlarına ve bilimsel faaliyetlere hazırlar. Buna göre önemli spor türlerinin (atletizm, aletli cimmastik, cimmastik / dans, yüzme, topla yapılan spor türleri vs.) uygulamalı-teorik eğitiminin yanı sıra pedagoji, didaktik, spor metoduğ, psikoloji, tıp, spor tarihi ve sosyolojisi, hareket ve antrenman öğretisi, spor sahası yapısı, spor yönetimi, spor yazarlığı, spor hukuku gibi teorik bilimsel çalışmalara da yer verilir (Bundesanstalt für Arbeit 2003: 288).

Almanya’da her iki üniversitede de eğitim iki aşamalı olarak de-vam etmektedir. Başarı ile bitirilmiş temel ders ağırlıklı derse katılmak için bir ön koşuldur. Temel derste edinilen bilgi ve beceriler ağırlıklı derslerde derinlemesine incelenir.

Almanya’da beden eğitimi ve spor öğretmeni adaylarının mezun olarak öğretmenliğe başlayabilmesi için Türkiye’deki Kamu Personeli Seçme Sınavı niteliğindeki Devlet Bitirme Sınavına girmesi gerek-mektedir. Bu sınavı geçemeyenler öğretmenliğe başlayamamaktadır. Almanya’da beden eğitimi ve spor öğretmeni adayları öğrenim gördük-

leri süreç içerisinde de alanlarındaki yeterliklerini tespit etmeye yönelik çeşitli sınavlara tabi tutulmaktadırlar.

KAYNAKLAR

AYKAÇ, Necdet. (2004). Türkiye ve Bazı Ülkelerde Öğretmen Ye-tiştirme Uygulamaları (Türkiye, İsviçre, Almanya, ABD ve Japon Örne-ği). *Çağdaş Eğitim*. (308), 34-44.

Bundesanstalt für Arbeit, (2003). **Studien-Berufswahl (Informationen und Entscheidungshilfen)**.

HOFFMAFN, A., (1992). **Tatsachen über Deutschland**. Braunschweig.

LAUWERYS, JOSEPH A. ve başk. (1971). **Mukayeseli Eğitim**. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını.

MEB, (1998). **Öğretmen Adaylarının Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Eğitim-Öğretim Kurumlarında Yapacakları Öğretmenlik Uygulamasına İlişkin Yönerge**. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Öğ-retmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını.

<http://www.dshs.koeln.de>

<http://www.meb.gov.tr/index1024.htm>

<http://issw.uni-heidelberg.de>

http://www.yok.gov.tr/egitim/ogretmen/beden_egitimi.doc

ŞAMPİYON AMERİKAN FUTBOLCULARININ MAÇ SIRASINDAKİ OKSİDATİF STRES VE ANTİOKSİDAN DÜZEYLERİ

Gülbin RUDARLI NALÇAKAN*, Ece ONUR**, Mesut NALÇAKAN***, Ahmet VAR**, Fatma TANELİ**, Cevval ULMAN**, Zekeriya GÖKTAŞ****, Huri ALDIRMAZ**

* Ege Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

** Celal Bayar Üniversitesi, Biyokimya Anabilim Dalı

*** İzmir Karşıyaka Devlet Hastanesi

**** Balıkesir Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Amerikan futbolunun Türkiye'de yeni gelişen bir spor olması, yapısında aerobik ve anaerobik süreçlerin beraber kullanılması ve bu sporla ilgili oksidatif stres, antioksidan sistem konularında yeterli verinin bulunmaması bu çalışmanın çıkış noktalarını oluşturur. Ayrıca, şiddetli bir fiziksel egzersiz sırasında ve sonrasında oksijen tüketimindeki artışa bağlı olarak oksidatif stresin artmasına karşın, düzenli antrenmanlar ile antioksidan savunma sisteminin etkisinin arttığı ve egzersizle oluşan oksidatif stresin azaldığı bilinmektedir.

Bu çalışmada, ortalama haftada 3 gün, toplam 8 saat ve 3 yıldır düzenli antrenman yapan, son iki yılın Türkiye Amerikan Futbolu Ligi şampiyonu takımın yirmi iki futbolcusunda (yaş: 23. 2 yıl, vücut kitle indeksi (VKİ): 29. 22 kg/m², vücut yağ oranı (VYO): %19,36, maksimal oksijen kullanım kapasitesi (maxVO₂): 39,01 ml/kg/dk), oynanan bir Amerikan futbolu maçının bazı oksidatif stres ve antioksidan sistem parametreleri üzerine etkisini araştırmak amacıyla, maç öncesi ve hemen sonrasında alınan kan örneklerinde plazma melondialdehid (MDA) düzeyi, eritrosit süperoksit dismutaz (SOD), glutatyon peroksidaz (GPX) aktiviteleri ve total antioksidan durumları (TAS) spektrofotometrik olarak tayin edildi.

İstatistiksel olarak Wilcoxon Eşleştirilmiş İki Örnek Testi ile değerlendirildi. Değerlendirme sonucunda, eritrosit SOD aktivitesinde artış ile eritrosit GPX aktivitesinde ve TAS da azalma gözlenmiş fakat sonuçlar istatistiksel olarak anlamlı olmamıştır. Plazma MDA düzeyinde ise maç sonrasında belirgin bir artış saptanmıştır (p=0. 000).

Çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda, belirgin artış gösteren plazma MDA düzeyinin, bir Amerikan futbol maçının çok fazla miktarda serbest radikal oluşumuna ve dolayısıyla oksidatif strese neden olduğu, ayrıca artma eğilimindeki eritrosit SOD aktivitesinin, Amerikan futbolcularının antrenmanlarına adaptasyonun bir sonucu olarak organizmada oluşan oksidan strese hızlı bir yanıt eğilimi olarak yorumlanabilir. Önerilen, daha güçlü bir antioksidan kapasiteye sahip olmak için beslenme alışkanlıklarını ve antrenman programlarını bu doğrultuda değiştirmeleri gerektirir.

Anahtar Kelimeler: Amerikan futbolu, Antioksidan düzey, Oksidatif stres, yarışma etkisi

OXIDATIVE STRESS AND ANTIOXIDANT STATUS IN CHAMPION AMERICAN FOOTBALL PLAYERS DURING COMPETITION

Oxidative stress and antioxidant status is not well documented particularly in team sports, requesting aerobic as well as anaerobic path-ways, such as American football. It is one of developing sports in Türkiye. Oxidative stress occurs during strenuous physical exercise, as a result of increased consumption of oxygen however regular exercise training results in an exercise-induced adaptation process that increases the resistance to oxidative stress.

Therefore, different markers of oxidative stress were determined in function of competition load in twenty-two American Football players, who are Turkish league champion for two years (age: 23. 2 year, body mass index: 29,22 kg/m², percent body fat: %19,36, maxVO₂: 39,01 ml/kg/min) in this study. Blood samples were collected before and after the competition.

Superoxide dismutase (SOD) and glutathione peroxidase (GPX) enzyme activities were determined in hemolysates, total antioxidant status (TAS), malondialdehyde (MDA) levels in plasma were measured spectrophotometrically. Statistical analyses; GPX, SOD, TAS and MDA values are analyzed using The Wilcoxon Signed-Ranks Test for the differences between measures.

After match, plasma MDA levels were significantly higher (p=0. 000), SOD enzyme activity was increased and GPX enzyme activity and TAS were decreased but not statistically significant (p>0. 05).

These results confirmed that an intense American football match induce an elevation lipid peroxidation and a higher oxidative stress, as a result of significantly increased plasma MDA levels. SOD enzyme activity was increased but not statistically significant. It is obvious from other studies that the organism maintains its own antioxidant enzyme system more active, and so SOD activity increases as a result of regular strenuous training. Our findings tend to show that oxidative stress and antioxidant system can be modified by the nutritional status and training load in American football team.

Key Words: American football, antioxidant status, oxidative stress, competitive load

UZUN SÜRELİ YOĞUN EGZERSİZİN ANTRENE ERKEKLERDE SERUM PROLAKTİN VE MİYOGLOBİN DÜZEYLERİNE ETKİSİ

DEMİR, İ. G. *, ALBAYRAK DİNÇER, C. *, ŞEN, M. *, ÇİFTÇİ, S. *
Sakarya Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

GİRİŞ

Yoğun egzersizde hipofiz hormonlarının etkilendiği bilinmektedir. Prolaktin peptid yapıda bir hormondur, meme bezlerinin alveolar hücrelerini etkileyerek büyümelerini sağlar. Prolaktinin (PRL) bilinen asıl görevi süt sekresyonudur. PRL salınımı ağır egzersizde artar ve egzersiz bitiminden sonra 45 dakika içinde bazal düzeye döner. Egzersizle indüklenen PRL salınımı ovaryumlar üzerinde inhibisyon yapabilir, bayan atletler arasında sıklıkla gözlenen menstürel siklus bozukluklarından sorumlu tutulmaktadır. Son dönem çalışmalarda erkeklerde de egzersiz sırasında PRL hormon düzeylerinde değişiklikler gözlemlendiği bildirilmiştir. Egzersizde iç ısı değişiklikleri PRL salınımını uyarır. Egzersiz yapılmaksızın da iç ısı artışı PRL salınımının en etkili uyarandır. Dopaminerjik sistem ve opiat peptidleri de PRL salınımını uyarır (1).

PRL nin egzersizdeki olası etkisi su ve tuz retansiyonunu sağlamaktır. PRL nin rolü akut egzersizde ekstrasellüler sıvı hacmini korumak, kronik egzersizde volüm artışını sağlamak şeklinde açıklanmaktadır.

Oksijen kaslarda miyoglobinin birleşerek kimyasal bir bileşik halinde depolanır. Miyoglobinin oksijen depolamakla birlikte, oksijenin mitokondriye taşınmasında da önemli rol oynadığı düşünülmektedir. Egzersizle indüklenen kas proteinleri kas hasarı nedeniyle mobilize olur ve plazma düzeyi artar (2).

AMAÇ

Bu çalışmada yaz aylarında dış ortam sıcaklığının ortalama 26 – 28 °C arasında değiştiği akşam saatlerinde, haftada 5 gün, günde 1.5

saat süreyle yoğun antrenman yapan futbolcularda PRL ve miyoglobinin düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Çalışmaya yaşları 17.2±1.31 olan 10 futbolcu gönüllü olarak katıldı. Deneklerin spor yılı 5.4±1.89, BMI = 21.25±1.69 kg/m², MaxVO₂ = 49.95±4.95 ml.kg⁻¹.dak⁻¹ olarak tayin edildi. Deneklerden antrenman öncesi ve sonrası venöz kan örnekleri alındı. Laktik asit

düzeyleri spektrofotometrik yöntemle, PRL düzeyleri ELIZA yöntemiyle, miyoglobinin düzeyleri ise turbidimetrik yöntemle analiz edildi. Hematokrit, Eritrosit sayısı, Hemoglobinin, MCV, MCH değerleri hemogram cihazı ile ölçüldü. Egzersiz öncesi ve sonrası istatistiksel karşılaştırmalar için Wilcoxon Signed Ranks test kullanıldı.

BULGULAR

Deneklerin laktik asit düzeyleri antrenman öncesi 1.71±0.81 mmol/L antrenman sonrası 3.16±2.11 mmol/L (p=0.005), PRL düzeyleri antrenman öncesi 16.55±5.14 ng/ml, antrenman sonrası 22.29±8.80 ng/ml (p=0.005), Miyoglobinin düzeyleri antrenman öncesi 34.1±20.36 ng/ml antrenman sonrası 130.25±62.06 ng/ml (p=0.005), Hematokrit değeri %42.48±4.31, antrenman sonrası %41.02±4.67 (p=0.012), Eritrosit sayısı antrenman öncesi 5.26±0.40, antrenman sonrası 5.17±0.43 (p=0.028), Hemoglobinin değeri antrenman öncesi 14.17±1.59, antrenman sonrası 14.08±1.74 (p>0.05), MCV antrenman öncesi 81.21±10.25, antrenman sonrası 79.70±10.50 (p=0.018), MCH antrenman öncesi 27.12±3.81, antrenman sonrası 27.37±4.03 (p>0.05) olarak belirlendi.

Tablo 1: Deneklerin yaşı, antrenman yaşı, vücut kitle indeksi (BMI) ve maksimal oksijen tüketimi değerleri (Max VO₂)

Yaş (yıl)	17,2 ± 1,31
Antrenman Yaşı (yıl)	5,4 ± 1,89
(BMI) (kg/m ²)	21,25 ± 1,69
Max VO ₂ (kg/ml)	49,95 ± 4,95

Tablo 2: Deneklerin Prolaktin, Miyoglobinin, Hematokrit, Laktik Asit ve Nabız Değerlerinin Egzersiz Öncesi, Egzersiz Sonrası ve Anlamlılık Düzeyleri

	Referans Değerleri	Egzersiz Öncesi	Egzersiz Sonrası	Anlamlılık
Prolaktin	Prolaktin (ng/ml) 1,4-25	16,55 ± 5,14	22,29 ± 8,80	P=0,005
Miyoglobinin	Miyoglobinin (µg/L) <70	34,1 ± 20,36	130,25 ± 62,06	P = 005
Hematokrit	Hematokrit (%)	42,48 ± 4,31	41,02 ± 4,67	P = 0,012
Laktik asit	Laktik asit mmol/L 0,63 - 2,44	1,71 ± 0,81	3,16 ± 2,11	P = 0,005
Nabız		68,3 ± 7,54	172 ± 8,41	P = 0,05

Tablo 3: Deneklerin Eritrosit Sayısı, MCV, MCH ve Trombosit Sayılarının Egzersiz Öncesi, Egzersiz Sonrası ve Anlamlılık Düzeyleri

	Egzersiz Öncesi	Egzersiz Sonrası	Anlamlılık
Eritrosit Sayısı (mm ³)	5,26 ± 0,40	5,17 ± 0,43	P = 0,028
MCV	81,21 ± 10,25	79,70 ± 10,50	P = 0,018
MCH	27,12 ± 3,81	27,37 ± 4,03	P > 0,05
Trombosit sayısı (mm ³)	297,1 ± 59,43	326,33 ± 42,17	P > 0,05

TARTIŞMA

Bulgular her gün tekrarlanan uzun süreli yoğun egzersiz sonrasında futbolcularda PRL ve miyoglobinin düzeylerinin arttığını göstermektedir. Hematokrit değeri, hemoglobinin değeri, eritrosit sayısının çok fazla değişmemesi, hemokonsantrasyon olmadığını düşündürmektedir.

Ön hipofiz hormonu olan prolaktin (PRL) periferik kanda ölçülür, beyin 5-hidroksitriptamin (serotonin) ve dopaminerjik aktivitesindeki değişiklikleri yansıtır ve aktif ısıya maruz kalma sırasında merkezi yorgunluk marker'ı olarak kullanılır. Uzun süreli egzersizlerde iç ısı artışı ile PRL artışı arasında korelasyon gösterilmiştir (3).

Serotonin nörotransmitterinin yorgunluk gibi çeşitli fizyolojik ve psikolojik fonksiyonları modüle ettiği bilinmektedir (3).

Antrene sporcular ve sedanterler arasında bazal PRL düzeyi açısından fark olmadığı belirtilmiştir (4)

Depresif hastalarda akut tüketici bisiklet egzersizi sonrasında, plazma PRL konsantrasyonunun arttığı, bunun da egzersizin serotonin salınımındaki artışın güçlü uyarıcı olduğunun yansıması olduğu belirtilmiştir (5).

Güreşçi ve antrene olmayan erkek kontrol grubuyla yapılan bir çalışmada 29 °C ve 36 °C su ısılarında 27 dakika serbest yüzme, son 3 dakika maksimal yüklenme egzersizleri sonrasında vücut ısı artışına paralel olarak her iki grupta da PRL düzeyinin arttığı gösterilmiştir (6).

Bir çalışmada erkek rekreatif atletlerde asit-baz dengesi ile PRL artışı arasında ilişki olduğu gösterilmiştir. Plasebo verilen deneklerde egzersiz sonrasında PRL düzeyinde belirgin artış olurken, bikarbonat verilen deneklerde PRL seviyesinin değişmediği belirtilmiş ve egzersizde PRL salınımını uyarıcının asidoz olduğunu bildirmişlerdir (7).

Bir çalışmada atletlerde 10 °C, 20°C ve 30 °C de % 50 nemli ortamda yapılan duatlon egzersizi sonrasında (5 km koşu, 30 km bisiklet, 5m koşu) 30 °C'de yapılan duatlon sonrasında PRL artışının çok daha yüksek olduğu belirlenmiş ve ortam ısısı artışının duatlon performansını negatif etkilediğini ve bu etkinin iç ısı artışına ve prolaktin artışına bağlı olduğunu bildirmişlerdir (8).

Yoğun interval egzersiz sonrasında antrene erkek atletlerde plazma PRL konsantrasyonu % 230 artmıştır (9).

Antrene gönüllü erkek deneklerde yapılan çalışmada, % 50 MaxVO2 de yapılan egzersizde PRL düzeyi değişmezken, % 70 maxVO2 de yapılan egzersizde PRL düzeyinde hafif bir artış, % 90 maxVO2 de yapılan egzersizde ise en yüksek cevabın gözlemlendiği belirtilmiştir. Laktatın uyarıcı etkisini belirleyebilmek için intravenöz olarak sodyum-L- laktat verilmiş ve laktat konsantrasyonu % 90 maxVO2 düzeyinde tutulduğunda PRL de belirgin artış gözlenmiştir (10).

Miyoglobin, kalp ve iskelet kaslarının sitoplazmik bir proteindir, düz kaslarda ise bulunmaz. Kas hücrelerinde meydana gelen hasarla birlikte miyoglobin kan düzeyi yükselir. Ağır egzersiz sonrası, iskelet ve kas hastalıklarında, kas içi enjeksiyon sonrası ve böbrek yetmezliklerinde miyoglobin düzeyleri yükselebilir.

Ağır egzersizde kas membran hasarı görülebilir. Antrene olmayan ve eksentrik egzersiz yapan bireylerde, sıcak ortamda egzersizde, enfeksiyon varlığında, ilaç kullanımında ve metabolik bozukluklarda risk artar.

Triatlonda yarışan 25 atlette yarış sonrasında miyoglobinemi ve rhabdomyolizis görüldüğü ve serum miyoglobin düzeyi ile bitiş süresi ve egzersiz sonrası ısı arasında güçlü korelasyon olduğu bildirilmiştir. Egzersizle ilişkili miyoglobininin atletik performansın yoğunluğuna bağlı olduğu ve birinci bitiren atlette en yoğun olduğu gösterilmiştir (11).

Başka bir çalışmada da günlük işler ile serum miyoglobin düzeyinin değişmediği, egzersiz sonrasında arttığı ve antrene olmayanlarda artışın en yüksek olduğu belirtilerek, egzersiz şiddeti ile serum miyoglobin düzeyi arasında korelasyon olduğu belirtilmiştir (12).

Sonuç olarak, bu çalışma ile uzun süreli submaksimal egzersizde, prolaktin ve miyoglobin değerlerinin arttığı tespit edilmiştir. Bunun da egzersiz şiddetini göstermek için bir belirteç olabileceğini düşünüyoruz.

KAYNAKLAR

- 1- Fox EL, Bowers RW, Foss ML: The physiological basis of physical education and athletics. 4 Ed. Wn. C. Brown Publishers, New York, (1988)
- 2- Astrand PO, Rodahl K: Textbook of Work Physiology 2. Ed. Mc Raw Hill Comp. (1986)
- 3- Low,D., Cable,T., Puris, A. : Exercise Thermoregulation and Hyperlactaemia . Ergonomics. Sep 15-Nov15; 48 (11-14): 1547-1557, (2005)

4- Hackney, A. C., Fahrner, C. L., Gullledge, T. P. : Basal reproductive hormonal profiles are altered in endurance trained men. J Sports Med Phys Fitness. Jun,38 (2): 138-41, (1998)

5- Kiive, E., Maaros, J., Shlik, J., Toru, I., Harro, J. : GH, cortisol and PRL responses to physical exercise: higher PRL response in depressed patients.

Prog Neuropsychopharmacol. Biol. Psychiatry. Sep28. (6): 1007-13, (2004)

6- Vigas, M., Celko, J., Koksa, J. : Role of body temperature in exercise-induced growth hormone and prolactin release in non-trained and physically fit subjects. Endocr. Regul. Dec. ; 34 (4): 175-80, (2000)

7- Rojas Vega,S., Struder,HK., Wahramann, BV., Bloch, W., Hollmann,W. ; Bicarbonate reduces serum prolactin increase induced by exercise to exhaustion. Med. Sci. Sports Exerc.. Apr, 38 (4): 675-80, (2006)

8 - Sporks, SA., Cable, NT., Doran, DA, Moclaren, DP. : Influence of Environmental temperature on duatlon performance. Ergonomics. Sep 15-Nov 15; 48 (11-14): 1558-67, (2005)

9- Gray, A.B., Telford, R. D., Weidemann, M. J. : Endocrine response to intense interval exercise. Eur. J. Appl. Physical Occup. Physical. 66 (4): 366-71, (1993).

10- Luper, A., Watschinger, B., Deuster, P., Svoboda, T. : Plasma GH and PRL responses to graded levels of acute exercise and to a lactate infusion. Neuroendocrinology. July; 56 (1): 112-7, (1992).

11- Thomas,BD. Jr., Motley CP. : Myoglobinemia and endurance exercise: a study of twenty-five participants in a triathlon competition. Am J Sports Med, Mar-Apr; 12 (2): 113-9, 1984.

12- Sabria M, Ruibal A, Rey C, Foz M, Domenech FM: Influence of exercise on serum levels of myoglobin measured by radioimmunoassay. Eur J Nucl Med, 8 (4): 159-61, (1983).

AEROBİK EGZERSİZ PROGRAMININ KORONER KALP HASTALARININ KARDİYAK FONKSİYONLARI ÜZERİNE ETKİSİ

İbrahim CİCİOĞLU *

Alper KARADAĞ **

Mehmet BALIN ***

Mustafa YAVUZKIR***

ÖZET

Bu çalışma aerobik egzersiz programının koroner kalp hastalarında kardiyak fonksiyonlar üzerine etkilerini incelemek amacı ile planlanmıştır.

Çalışmaya revaskülarizasyon olmuş, düzenli egzersiz yapma alışkanlığı olmayan, aynı grup ilaçları kullanan, yaş ortalaması 48.6 ± 6.7 (yıl) olan 29 erkek olgu gönüllü olarak katılmıştır. Diyet bilgisi sözlü olarak verilen çalışmada ön test-son test modeli uygulanıp, katılımcılar rasgele sayılar tablosu kullanılarak deney grubu (DG) ve kontrol grubuna (KG) ayrılmıştır. Egzersiz programı 3 gün/hafta olmak üzere 12 hafta süresince Standart Karvonen Formülü göre belirlenen % 50-60' lık şiddette uygulanmıştır. DG ve KG'de elde edilen veriler grup içi ve gruplar arası bağımlı ve bağımsız testler kullanılarak SPSS for Windows 13.0 paket programı ile 0.05 ve 0.01 seviyelerinde değerlendirilmiştir.

Düzenli ve planlı egzersiz programının sonunda deney ve kontrol grubuna ait test edilen özelliklerden istirahat kan basıncı değerleri (sistolik ve diastolik) ile egzersiz tolerans testindeki (ETT); süre, MET ve maksimal VO₂ değerleri arasında $p < 0.01$, istirahat kalp atım sayısı (İKAS) ile ETT'deki şiddet ve maksimal kalp atım sayısı (MKAS) özellikleri bakımından ise $p < 0.05$ düzeyindeki anlamlı değişimin deney grubunun lehine olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Aerobik Egzersiz, Kardiyak Fonksiyonlar, Koroner Kalp Hastalığı

THE EFFECT OF AEROBIC EXERCISE PROGRAM ON CARDIAC FUNCTIONS OF PATIENTS WITH CORONARY HEART DISEASE

ABSTRACT

This study was planned to examine the effects of aerobic exercise program on cardiac functions of patients with coronary disease.

Totally 29 male who voluntarily participated in this study, had revascular operation and they do not have a regular exercise habit, they also use same kind of medicine related with heart disease. Their mean age was 48.9 ± 6.7 years. The subjects were divided into two groups as Experiment Group (EG) and Control Group (CG) randomly. The information about diet program throughout study was given verbally. The pre-test and Post-test model was applied in this study. During 12 weeks, the subjects participated in exercise with the intensity of 50 – 60 % according to Standard Karvonen Formula, trained 3 days in a week. The values collected from EG and CG were compared between and within the group by using dependent and independent " t " test in SPSS for Windows packet program at 0.05 and 0.01 significance level.

At the end of the properly done and well planned exercise program for 12 weeks, the results indicated that blood pressures (systolic and diastolic) performance time of Exercise Tolerance Test (ETT), MET value during ETT and maxVO₂ score were significantly different ($P < 0.01$) and resting heart rate, intensity of ETT and max. heart rate reached during ETT were significantly different at $p < 0.05$ level. These differences were in favor of experiment group.

Key Words: Aerobic Exercise, Cardiac Function, Coronary Heart Disease

* Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

** Fırat Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ELAZIĞ

*** Fırat Üniversitesi, Tıp Fakültesi Kardiyoloji Anabilim Dalı, ELAZIĞ

GİRİŞ VE AMAÇ

Koroner kalp hastalığı (KKH) genellikle kalp kaslarını besleyen büyük arterlerin iç kısımlarında oluşan dejeneratif değişimleri içermektedir (atherosclerosis; ateroskleroz). Bu deformasyonun çoğunlukla arterin intima (kan damarlarının kanla temas eden iç yüzeyi) tabakasında yaygın yağ plakalarının oluşması ve fibroz dokunun kalınlaşmasından (bağ dokunun aşırı artımı ile belirginleşen patolojik durum) kaynaklandığı bildirilmektedir. Arteriyel damarların iç tabakasındaki yağ depozitleri ve fibroz dokudaki artış, arteriyel damarların elastiki yapısının azalmasına ve sertleşmesine neden olmakta, bu da kan akışının gittikçe azalmasına ve akabinde O₂ kullanımının yetersiz veya düşük seviyede (ischemic) olmasına sebep olmaktadır (4,5,22)

Rehabilitasyon sürecinde düzenli egzersiz yapan olguların fiziksel uygunluk düzeylerinin artırılması ile kendilerini iyi hissedeceği, beden sağlığı kadar ruh sağlıklarının düzeleceği, güven duygusunun, işindeki motivasyonu ve tedavisindeki başarı oranının yükseleceği, yaşlıların ise yardım almadan yaşamlarını sürdürebilmelerine yardımcı olunabileceği bildirilmektedir (45,57).

Egzersiz uygulamasının Kardiyak Rehabilitasyon (KR) sürecinin temel taşı olduğu ve belirgin yararlarından dolayı bir çok kalp hastası için kullanılabileceği bildirilmiştir. Mevcut çalışmalar ile egzersizin de içinde yer aldığı KR'nin, kaliteli yaşam yılı eldesini artırmak için maliyet yararlılığının yüksek olduğunu ve daha düşük kardiyak rehospitalizasyon oranları ve daha düşük hastane masrafları ile ilişkili olduğu rapor edilmiştir (4,20)

Egzersize bağlı olarak kardiyak fonksiyonda ve koroner kan akımında değişiklikler olabileceği vurgulanmış, iş kapasitesi ve hemodinamikte yararlı değişikliklerin, iskelet kaslarındaki kardiyak sebepli olmayan adaptasyonlardan, katekolamin düzeyindeki değişikliklerden, sempatik tonus ve periferik dolaşımdan kaynaklanabileceği ileri sürülmüştür (4)

Egzersiz çok yönlü faydaları düşünüldüğünde yapılan bu çalışmada; kişiye özel hazırlanmış aerobik karakterdeki düzenli ve planlı egzersiz programının kardiyak rehabilitasyon süreci içerisinde revaskülarizasyon olmuş (damarları yenilenmiş; anjiyoplasti, stent ve bypass ile) koroner kalp hastalarının kardiyak fonksiyonları üzerine olan etkisi araştırılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma Grubunun Oluşturulması: Revaskülarizasyon (damarları yenilenmiş; anjiyoplasti, stent ve baypas ile) olma tarihinden sonra en az üç ay geçmiş, egzersiz tolerans testi sonucu negatif olup, aynı grup ilaçlardan aynı dozda kullanan, yaşamlarında düzenli egzersiz yapma alışkanlığı olmayan, 38 ile 60 yaşları arasındaki 30 koroner kalp hastası erkekte oluşturuldu. Katılımcılara çalışmanın içeriği hakkında bilgi verildi ve gönüllü katılım formu imzalatıldı.

Diyet bilgisi katılımcılara sözlü ve yazılı olarak verilir, deney grubu (DG; n=15) ve kontrol grubu (KG; n=15) rasgele sayılar tablosu kullanılarak belirlendi. 12 haftalık çalışma sürecinde DG'ye ilaç tedavisine ilaveten bireyselleştirilmiş düzenli ve planlı egzersiz yaptırılırken, KG ilaç tedavisine devam etmiştir. Araştırma sürecinde deney grubundaki 1 katılımcı egzersiz sürecine düzenli olarak katılmadığından, son test değerlendirmesine alınmadı.

Araştırmada Uygulanan Ölçüm ve Testler: Ön test-son test modeli uygulanan bu çalışmada deney grubu (DG) ve kontrol grubunun (KG) ölçümleri farklı günlerin aynı saatinde yapıldı. Antrenman programının hazırlanmasında değerlendirmek amacı ile katılımcıların; yaş, hastalığın aile öyküsü, sigara içimi, hipertansiyon ve diyabetle ilgili sorulara verdikleri cevaplar, adlarına düzenlenen bireysel bilgi formuna kaydedildi. İlaç kullanımındaki dozlar; ölçümlerden 4 gün

önce (beta blokörler hariç) yarıya düşürüldü, ölçümlerden 2 gün önce- si de tamamen kesildi.

Boy ve Vücut Ağırlığının Belirlenmesi: Katılımcıların boy uzun- lukları ayaklar çıplak, 0.01 cm duyarlılıkta Holtain marka boy skalası ile, baş dik ve gözler karşıya bakar durumda iken ölçüldü. Vücut ağırlı- ğı, Tanita TBF 410 (made in japan) ile öğleden önce belirlendi.

İstirahat Kalp Atım Sayı ve Kan Basınçlarının Tespit Edilmesi: Katılımcıların İKAS (istirahat kalp atım sayısı) Nihon Kohden Corporation ECG-9020 K marka EKG cihazı ile beş dakikalık dinlenme sürecinden sonra sabah alındı. İstirahat kan basınçları (sistolik ve diastolik) İKAS alındıktan sonra Erka D-83646 (made in germany) marka sphygmomanometre ile ölçüldü.

Egzersiz Tolerans Testi (ETT) Uygulanması: ETT diğer ölçüm- lerden 1 gün sonra ve en son yenilen yemekten üç saat sonra yapıldı. ETT protokolünde uygulanan şiddet, katılımcının maksimal kalp atım sayısına bağlı (Maksimal Kalp Atım Sayısı = 220-yaş) formülüne göre bilgisayara yüklü program aracılığı ile otomatik olarak hesaplandı. Test öncesinde katılımcılara, efor testi bandı üzerinde nasıl yürünece- ği, test sürecinde bandın hız ve eğiminin 3 dakikada bir otomatik olarak artacağı ve ETT'nin sonlandırılmasında maksimal kalp atım hızına erişilmesi, test sürecindeki ile yükünün tolare edilemeyecek durumunda olduğunun beyan edilmesi ve klinik endikasyonlardan herhangi birinin oluşmasının dikkate alınacağı anlatıldı (7,12). ETT uygulamasında protokol olarak, her biri 3 dakikadan oluşan 7 evreli Bruce Protokolü (Kardiosis AC 220 V/50 Hz 500 VA Marka koşu bandında) kardiyoloji bölümünde gerekli ekipman oluşturulduktan sonra yapıldı (3,6,22).

Egzersiz Programının Uygulanması: ETT sonrası elde edilen veriler göz önünde tutularak bireysel egzersiz reçetesi hazırlandı. Test sonunda iş verimlilik düzeyi (MET) ve yaşları benzer olan katılımcıların egzersiz seansları, grup çalışmalarının avantajları da düşünülerek aynı gün ve aynı zaman diliminde yapıldı.

12 haftalık düzenli ve planlı egzersiz programında: **Yoğunluk** (şiddet); egzersiz tolerans testinde (ETT) ulaşılabilen maksimal kalp atım sayısı (MKAS) dikkate alınarak karvonen formülü ile hesaplandı; Hedef Kalp Atım Sayısı = (MKAS-İstirahat Kalp Atım Hızı) x (% 50-60) + İstirahat Kalp Atım Sayısı (2,5,6,8,12,22). **Süre;** Egzersiz seansları- nın her birinde; ısınma (5-10dakika), ana bölüm (30-50 dakika) ve soğuma (5-10 dakika) aşamaları takip edildi. Toplam süre başlangıçta 45 dakika olmak üzere, 5. ve 9. haftaların başında 10'ar dakika yük- seltildi. Egzersizin ısınma ve soğuma bölümlerinde, düzenli ve planlı egzersiz sürecinin ilerleyen günlerinde oluşabilecek muhtemel eklem- sel ve kasal problemlerini önlemek ya da en aza indirmek amacı- la, alt-üst ekstremiteler ile; bel bölgesini içeren büyük kas gruplarına yönelik izometrik, izotonik, esneklik (hareketlilik) ve stretching (germe) egzersizleri yaptırıldı. **Sıklık;** Egzersiz seansları gün aşırı olmak kaydı ile haftanın önceden belirlenen 3 gününde uygulandı (3,5,22).

Hava şartlarının uygun olmadığı zamanlarda egzersiz seansları Activa AC 6350 marka treadmill'de (koşu bandında) uygun nabız aralığında yapıldı. Katılımcıların egzersiz seanslarındaki kalp atım hızlarının ayarlanmasında S 610 İ (made in finland) polar saatler kullanıldı.

Verilerin Toplanması ve Analizi: Verilerin hesaplanmasında SPSS 13.0 istatistik paket programı kullanıldı. Verilere normallik sı- naması yapılmış olup, grup içi değerlendirmelerde Paired-Samples T testi, gruplar arası değerlendirmelerde ise Independent-Samples T testi kullanıldı. Bu çalışmada hata düzeyi 0.05 ve 0.01 olarak kabul edildi

BULGULAR

Deney grubu (DG) ile kontrol grubunun (KG) yaş, vücut kompo- zisyonu, kan lipidleri ve açlık kan şekeri ön ve son test değerleri grup içi ve gruplar arası 0.05 ile 0.01 anlamlılık düzeyine göre karşılaştırıldı (tablo 1,2,3,4,5).

Tablo 1: Deney grubu ile kontrol grubuna ait bazı fiziksel ve fonksiyonel kapasiteye yönelik özelliklerin *Ön Test* değerlerinin karşılaştırılması.

Değişkenler	DG; N=14	KG; N=15	Fark	t	P
Yaş (yıl)	48.14 ± 4.67	49.0 ± 8.34	0.86	- 0.338	.738
Boy (cm)	171.96 ± 4.6	169.4 ± 4.98	2.56	1.44	.163
Ağırlık (kg)	77.69 ± 10.1	74.55 ± 8.1	3.14	0.93	.36
İKAS (A- tım/dakika)	77 ± 6.87	78.4 ± 2.87	1.4	- 0.725	.475
İSKB (mmHg)	132.5 ± 14.64	127.93 ± 10.3	4.57	0.978	.337
İDKB (mmHg)	81.43 ± 7.7	78.67 ± 6.4	2.76	1.053	.302
ETT Süre (sn)	589.6 ± 80.7	598.7 ± 99	9.1	-0.27	.789
ETT MET (3.5ml x kg ⁻¹ x dk ⁻¹)	10.77 ± 1.4	10.97 ± 1.7	0.2	-0.34	.74
ETT Şiddet (%)	85.2 ± 4.8	83.8 ± 5.5	1.4	0.695	.493
VO2 Mak. (ml/kg/dk)	37.69 ± 4.94	38.38 ± 5.94	0.69	-0.34	.74
ETT MKAS (atım/dk)	147.5 ± 9.3	144.1 ± 10.71	3.4	0.695	.493
DG: Deney grubu, KG: Kontrol grubu, İKAS: İstirahat kalp atım sayısı, İSKB: İstirahat sistolik kan basıncı, İDKB: İstirahat diastolik kan basıncı, ETT:Egzersiz tolerans testi, MET: 1 dakikada kilogram başına tüketilen 3,5 mL'lik oksijen miktarı, VO2 Maksimal: Bir dakikada kullanılan maksim- al oksijen miktarı, MKAS: Maksimal kalp atım sayısı.					

Tablo 2: Deney grubu ile kontrol grubuna ait bazı fiziksel, fizyolojik ve fonksiyonel kapasiteye yönelik *son test* değerlerinin karşılaştırılması.

Değişkenler	DG; N=14	KG; N=15	Fark	t	P
İKAS (A- tım/dakika)	75.71 ± 7.11	79.06 ± 2.43	3.35	-1.72	.096
İSKB (mmHg)	119 ± 13.28	128.27 ± 6.6	9.27	-2.33	.027*
İDKB (mmHg)	77.5 ± 9.56	81.33 ± 5.16	3.83	-1.36	.186
ETT Süre (sn)	721.2 ± 72.4	624.4 ± 110	96.8	2.61	.015*
ETT MET (3.5 mL x kg ⁻¹ x dk ⁻¹)	12.81±1.2 3	11.43 ± 2.0	1.38	2.15	.041*
ETT Şiddet (%)	88.6 ± 3.2	84.3 ± 6.4	4.3	2.31	.029*
VO2 Mak.(ml/kg/dk)	44.83 ± 4.51	40.0± 7.17	4.83	2.15	.040*
ETT MKAS (atım/dk)	153.6 ± 7.4	144.7 ± 12.6	8.9	2.31	.029*

* P< 0.05

Tablo 3: *Deney* grubunun fiziksel, fizyolojik ve iş kapasitesine yönelik bazı özelliklerinin *ön* ve *son test* ölçüm değerlerinin *grup içi* karşılaştırılması.

N= 15 Değişkenler	Ön Test Ortalama-sı	Son Test Ortalama-sı	Fark	SD	S H	t	P
İKAS (Atım/dk)	78.4 ± 2.87	79.06 ± 2.43	0.67	2.38	0.61	-1.09	.296
İSKB (mmHg)	127.93 ± 10.3	128.27 ± 6.6	-0.33	5.79	1.49	-0.22	.827
İDKB (mmHg)	78.67 ± 6.4	81.33 ± 5.16	-2.67	8.42	2.17	-1.23	.24
ETT Süre (sn)	598.7 ± 99	624.4 ± 110	-25.67	69.9	18.1	-1.4	.177
ETT MET (3.5ml x kg ⁻¹ x dk ⁻¹)	10.97±1.69	11.43±2.0	-0.46	1.19	0.31	-1.5	.154
ETT Şiddet (%)	83.8 ± 5.5	84.3 ± 6.4	-0.46	3.0	0.8	-0.6	.565
VO2 Mak (ml/kg/dk)	38.38±5.94	40.0±7.17	-1.62	4.17	1.1	-1.5	.155
ETT MKAS(atım/dk)	144.1±10.71	144.67±12.64	-0.57	5.1	1.3	-0.46	.655

ETT MET (3.5 mL x kg ⁻¹ x dk ⁻¹)	-2.1 ± 83	-0.47±1.2	0.59	4.1	.000**
ETT Şiddet (%)	3.46 ± 3.6	0.46 ± 3.02	3.0	2.43	.022*
VO2 Mak. (ml/kg/dk)	7.1 ± 2.9	1.6 ± 4.2	5.5	4.1	.000**
ETT MKAS (atım/dk)	6.1 ± 6.2	0.6 ± 5.1	5.5	2.6	.013*

** P<0.01 * P< 0.05

TARTIŞMA VE SONUÇ

Deney grubu (DG) ile kontrol grubunun (KG) ön ölçümlerinde yaş, boy, vücut ağırlığı, istirahat değerleri (İKAS, İSKB, İDKB) ve ETT'deki değerlerin benzerlik göstermesi, bireyselleştirilmiş düzenli ve planlı egzersiz programının, kardiyak fonksiyonlar üzerine yapabileceği etkinin incelenmesinde kolaylık sağladığı söylenebilir ($p>0.05$) (tablo 1).

Deney grubunda düzenli ve planlı egzersiz programının egzersiz tolerans testindeki (ETT) değişkenlere etkileri incelendiğinde egzersizin şiddeti ve MKAS'de $p<0.05$, diğer değişkenlerden süre, maksimal VO2 ve MET değerlerinde ise $p<0.01$ seviyesinde anlamlı olumlu gelişme kaydedildiği tespit edilmiştir (tablo 5). Süreç sonunda deney grubuna ait ETT sonuçlarından şiddet (%) 85.2 ± 4.8'den 88.6 ± 3.2'ye, süre (sn) 589.6 ± 80.7'den 721.2 ± 72.4'e, MKAS (atım/dk) 147.5 ± 9.3'den 153.6 ± 7.4'e, MET (3.5ml x kg⁻¹ x dk⁻¹) 10.8 ± 1.4'den 12.8'e ve maksimal VO2' de (ml/kg/dk) 37.69 ± 4.9'dan 44.83 ± 4.51'e yükselmiştir (tablo 3).

Üç ay süreyle haftada 3 kere ve maksimal kalp atım hızının % 70-85'i ile yapılan aerobik egzersizlerden sonra yürüyüş bandında % 30-50 oranında ve maksimal VO2' de ise % 15-20 oranında artış olduğu bildirilmiştir (20).

Smart ve Marwick son zamanlarda yapılan, 2587 kalp hastasının katılımı ile gerçekleştirilen 81 çalışmanın analizinde, aerobik ve kuvvet antrenmanları sonrası hem fonksiyonel kapasitede düzelme, hem de kalp solunum sistemi hastalık belirtilerinde azalma olduğunu belirtip, aerobik ve kuvvet egzersizlerinin hayatta kalmaya yönelik eğilimi artırdığını tespit etmişlerdir (18).

Pitsavos ve arkadaşları 546 koroner kalp hastası ile yaptıkları çalışmada deneklere 3 ay boyunca haftada 3 kez orta şiddette fiziksel aktivite yaptırmış, çalışma neticesinde katılımcıların fiziksel aktivite seviyelerinde artış ile koroner damar problemlerindeki düşüş arasında anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir (16).

Abbühl ve ark. kısa ve uzun süreli egzersiz programlarının KR yönünden karşılaştırılmasını konu alan çalışmalarında, yaşları 21-78 arasında değişen koroner damar hastasının iki gruba ayırıp, bir gruba 4 hafta süre ile haftada 5 gün yoğun rehabilitasyon programı uygulanırken, diğer gruba haftada 3 gün olmak kaydı ile 8-12 haftalık uzun süreli egzersiz programı uygulanmış. Uzun mesafeden dolayı rehabilitasyon programına katılmayan 139 hasta da kontrol grubu olarak belirlenmiş. Program sonunda uzun süreli rehabilitasyon programı uygulanan grup diğer iki gruba karşılaştırıldığında bu grupta koroner damar hastalık riski faktörlerinin kontrolü, elimine edilmesi diğer iki gruba göre daha iyi seviyede olduğu belirtilmiştir (1).

Maksimal egzersizlerden hemen sonra genellikle gözlenenler önemli oranda tansiyon düşüklüğü kuma ve baygınlık gibi etkilere sahiptir. Bu duruma sebep olarak kardiyovasküler sistemin egzersiz sonrası duruma otomatik olarak uyum sağlayamaması veya kondisyonsuzluk gösterilmektedir. Sasaki ve ark. 402 koroner damar hastası ile yaptıkları çalışmada; deneklere 3 ay boyunca bisiklet egzersizleri yaptırdıkları, çalışma programı sonunda katılımcıların kardiyovasküler sisteme bağlı olan egzersiz öncesi ve sonrası problemlerinin elimine edildiği, kondisyon seviyelerinin de arttığı rapor edilmiştir (17).

Koroner damar bypass ameliyatlarından sonra kardiyovasküler rehabilitasyonda en önemli adımın egzersiz olduğu belirtilmektedir. Akut kalp krizi ve benzeri kardiyovasküler rahatsızlıklardan sonra en yaygın tedavi metodunun egzersiz olmasına rağmen bypass operasyonlarından hemen sonra uygulanma oranı çok düşük seviyelerdedir. Maroz ve ark. bypass ameliyatı olan 28 hastaya operasyondan 7 gün

Tablo 4: *Kontrol* grubunun bazı fiziksel, fizyolojik ve fonksiyonel kapasiteye yönelik bazı özelliklerinin *ön* ve *son test* değerlerinin *grup içi* karşılaştırılması.

N= 14 Değişkenler	Ön Test Ortalama-sı	Son Test Ortalama-sı	Fark	S D	S H	t	P
İKAS (Atım/dk)	77 ± 6.87	75.71 ± 7.11	1.29	1.07	0.29	4.5	.001**
İSKB (mmHg)	132.5 ± 14.64	119 ± 13.28	-13.21	7.23	1.93	-1.83	.000**
İDKB (mmHg)	81.43 ± 7.7	77.5 ± 9.56	3.92	4.46	1.19	3.1	.006**
ETT Süre (sn)	589.6 ± 80.7	721.2 ± 72.4	-131.6	47.5	12.6	-10.4	.000**
ETT MET (3.5ml x kg ⁻¹ x dk ⁻¹)	10.8 ± 1.4	12.8±1.29	2.0	0.86	0.23	-8.91	.000**
ETT Şiddet (%)	85.2 ± 4.8	88.6 ± 3.2	-3.45	3.6	0.9	-3.6	.003**
VO2 Mak.(ml/kg/dk)	37.69±4.9	44.83±4.51	7.14	2.99	0.8	-8.91	.000**
ETT MKAS (atım/dk)	147.5±9.3	153.6±7.4	6.1	6.17	1.65	-3.7	.003**

** P<0.01 * P< 0.05

Tablo 5: *Deney* ve *kontrol* grubuna ait bazı kardiyak fonksiyonların *ön* ve *son test* değerlerinin *grup içi* farklarının *gruplar arası* karşılaştırılması.

Değişkenler	DG; N=14	KG; N=15	Fark	t	P
İKAS (Atım/dk)	-1.29 ± 1.06	0.67 ± 2.2	0.62	-2.33	.027*
İSKB (mmHg)	-13.2 ± 7.2	0.7 ± 5.3	12.5	-5.93	.000**
İDKB (mmHg)	-3.9 ± 4.5	4 ± 8.7	0.1	-3.05	.005**
ETT Süre (sn)	-131.6 ± 47.5	-25.7 ± 69.9	105.9	4.75	.000**

sonra başlamak kaydı ile 3 ay süreyle haftada 5 gün 45 dakika bisiklet ve salon egzersizleri yaptırmış, bir grup hastayı ise kontrol grubu olarak belirleyip herhangi bir aktivite programına almamışlar. Çalışma sonunda egzersiz programına tabii tutulan deneklerin internal torasik arter taşıma kapasitesinin kontrol grubuna göre daha hızlı geliştiği tespit edilmiştir (11).

Vataman ve ark. düzenli yapılan egzersizlerin; fonksiyonel kapasitenin artışı ile ilişkili olarak iskemik koroner kalp problemlerinin tedavisi ve kardiyak fonksiyonların geliştirilmesi için önemli olduğunu beyan etmişlerdir (21). Başka bir çalışmada aerobik uygunluktaki artışın kalp kasının kasılma kapasitesindeki artış ve arterial gevşeme ile yakın ilişki içerisinde olduğu vurgulanmıştır (9).

Genç sağlıklı erkeklerde uzun dönemi kapsayan fiziksel uygunluk, fiziksel aktivite, dayanıklılık antrenmanı ve içme alışkanlığı ile kardiyovasküler risk belirleyicileri olarak belirtilen kan basıncı, kan yağları, ve kan sayımı değerleri arasındaki ilişkinin değerlendirilmesini amaçlayan bir çalışmada; iştirakçilerin çalışma kapasiteleri PWC₁₇₀ testi ile, fiziksel aktiviteye, dayanıklılık sporu aktivitelerine katılım seviyeleri, sigara ve içki içme alışkanlıkları ise kendilerine uygulanan bir ankette belirlenmiştir. Kan basıncı ve diğer kan değerlerinin çalışma öncesi belirlendiği araştırmanın sonucunda, fiziksel uygunluk seviyesinin kan basıncı ve kan yağları değerleri ile önemli bir ters ilişki içerisinde olduğu, ancak bu ilişkinin dayanıklılık sporu yapıp yapmama ile bağimli olmadığı sonucu çıkarılmıştır (13).

ETT değerlerinden süre, MET, şiddet maksimal VO₂ ve MKAS değerlerindeki artış; hem periferik hem de miyokardı ilgilendiren adaptasyon mekanizmalarından olan hemodinamik, hormonal, metabolik, nörolojik ve solunum fonksiyonları üzerindeki çeşitli olumlu etkiler ile açıklanabilir (3,5,8,19). Kardiyovasküler kapasite; aerobik egzersiz yapan için, kalbin çalışma verimine bağlıdır. Bu durum kalbin egzersiz yapan kaslara gönderdiği kan miktarını artırması ve bu kasların da kandan teslim aldıkları O₂'i kullanma yetenekleri ile ilişkilendirilmiştir. Çok yönlü bu adaptasyon süreci sonunda O₂ tüketimindeki (aerobik kapasitede) artma ve anaerobik eşikteki yükselme; günlük yaşam aktiviteleri sırasında daha az yorulmak, dolayısı ile fonksiyonel kapasite ve yaşam kalitesinin artması demektir. Aerobik kapasitedeki artış ilk üç ayda yoğunluk göstermekte, ancak 6 aya kadar da ilerleme kaydedilmekte ve bu artış % 10-30' lara kadar ulaşabilmektedir (3,5,6,8,10,12,15,19,20).

Egzersiz programının başında ve sonunda deney ve kontrol grubuna ait test edilen özelliklerin değişim miktarları (test edilen ve ölçülen özelliklerin grup içi farkları) gruplar arası karşılaştırıldığında İKAS'da p<0.05, İSKB ve İDKB değerlerinde ise p<0.01 seviyesinde anlamlı farkın deney grubunun lehinde olduğu görülmüştür (tablo 5).

4-6 hafta arasında yapılan dayanıklılık antrenmanları neticesinde kan basınçlarında % 5-10 gibi bir azalmanın sağlandığı, kilo kaybının az olması durumunda bile fiziksel aktivitenin, kan basıncı üzerinde önemli etkileri olduğu belirtilmiştir (8,20).

Egzersiz ile kan basınçlarını arasında ters bir ilişkinin olduğu, bunun da kan akımına karşı direncin azalması ile mümkün hale geldiği açıklanmıştır (5,6,8,19,22).

Yeterli bir eşik şiddetinde ve düzenli olarak yapılan antrenmanlar neticesinde meydana gelen stroke völümdeki artışın sadece maksimal egzersizlerde değil, dinlenme ve submaksimal egzersizlerde de kalp debisini yükselterek kardiyak fonksiyonlarda iyileşmelere ve kalbin daha ekonomik çalışmasına imkan sağladığı bildirilmiştir (5,6,19).

Egzersiz ile kan basınçları arasında görülen bu ters ilişkinin, kan akımına karşı var olan direncin azalmasından kaynaklandığı beyan edilmiştir (5,6,8,19,22.).

Yapılan bu çalışmada; kardiyak rehabilitasyon sürecinde koroner kalp hastalarında uygulanan düzenli ve planlı egzersizin istirahat kalp atım sayısı ve kan basınçları ile kardiyak fonksiyonlarda anlamlı ve olumlu değişimlere sebep olduğu görülmüştür (p<0.05, p<0.01).

Koroner hastalarda, kardiyak rehabilitasyonun ve sekonder korumanın bir çok ülkede yakın zamanda gösterilmiş olan yararları çok sayıda olup, bu süreçler kardiyak hastaların tedavisinde zorunlu hale gelmiştir. Bireyselleştirilmiş düzenli ve planlı egzersizlerin bu süreçte ilaç ve uygun diyetle ilave edilerek uygulanması ve akabinde olumlu sonuçların alınması, genel ve kardiyak ölümlerdeki oranlarda azalma meydana getirecek ve bu hastalara fizyolojik, sosyal ve psikolojik

faydalar sağlayıp, daha kaliteli bir yaşam sürmelerine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Abbühl, H., Schmid J-P., Saner, H.: Ambulatory Cardiac Rehabilitation: Is an Intensive Short Time Program of 4 Weeks Equivalent to A 12-Week Program Regarding Long-Term Effects. European Society of Cardiology Congress (Abstract Supplement). Munich, Germany. 2004; Volume 25 p.322, Abstract Number: P1830.
2. American College of Sports Medicine, ACMS's Guidelines for Exercise Testing and Prescription, Sixth Edition. Lippincott Williams & Wilkins. 2000.
3. Bölükbaşı, N., Kardiyak Rehabilitasyon. Beyazova, M., Gökçe, K. Y., (editörler), Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon. Güneş Kitapevi Ltd. Şti. Ankara, 2000; S: 1142-1158.
4. Crawford, H. M., DiMarco, P. J., Crawford Kardiyoloji. 1. Baskı. AND Danışmanlık, Eğitim, Yayıncılık ve Organizasyon Ltd. Şti. İstanbul. 2003 I. Cilt, (1), 6; 1-9.
5. Fox, E. L., Bowers, R. W. and Foss, M. L., Beden Eğitimi ve Sporun Fizyolojik Temelleri. Çev. Cerit. M., Bağırhan Yayımevi, Ankara. 1999; S: 346-363.
6. Frontera, W. R., Dawson, M. D., Slovick, M. D., Exercise in Rehabilitation Medicine, Human Kinetics. 1999.
7. Gök, H., Klinik Kardiyoloji. Nobel Tıp Kitapevleri Ltd. Şti. İstanbul. 2002; S: 67-112.
8. Günay, M., Cicioğlu, İ., Spor Fizyolojisi. Gazi kitapevi, Ankara. 2001; S: 392-397.
9. Kemi, J. O., Haram, M.P., Wisloff, U., Ellingsen, O.: Aerobic Fitness is Associated With Cardiomyocyte Contractile Capacity and Endothelial Function in Exercise Training and Detraining. European Society of Cardiology Congress (Abstract Supplement). Munich, Germany. 2004; Volume 25 p.226, Abstract Number: 1313.
10. Leon, S. A., et.al.: Cardiac Rehabilitation and Secondary Prevention of Coronary Heart Disease. An American Heart Association Scientific Statement From the Council on Clinical Cardiology (Subcommittee on Exercise, Cardiac Rehabilitation and Prevention) and The Council on Nutrition, Physical Activity and Metabolism (Subcommittee on Physical Activity), in collaboration With the American Association of Cardiovascular and Pulmonary Rehabilitation. Circulation. 2005; 111: 369-376.
11. Maroz-Vadalajskaya, N., Kardash, O., Belskaya, M., Bychkova, I., Gubich, T.: Early Physical Training of Patients After Coronary Artery Bypass Grafting. European Society of Cardiology Congress (Abstract Supplement). Munich, Germany. 2004; Volume 25 p.322, Abstract Number: 1834.
12. Oral, A., Kardiyak Rehabilitasyon. Diniz, F., Ketenci, A. (editörler), Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon. Nobel Tıp Kitapevleri, İstanbul. 2000; S: 509-529.
13. Ortlepp, R.J., Metrikat, J., Albrecht, M., Pelzer, M. P.: Relationship of Fitness, Activity, Endurance, Smoking, Drinking and Blood Pressure, Blood Lipids and Blood Count. European Society of Cardiology Congress (Abstract Supplement). Munich, Germany. 2004; Volume 25 p. 225, Abstract Number: 1312.
14. Pepine, C.J., Handberg, E.M., Cooper-Dehoff, R.M., et al. A Calcium Antagonist Versus a non-Calcium Antagonist Hypertension Treatment Strategy for Patients With Coronary Artery Disease. The international Verapamil-Trandolapril Study (INVEST): A randomized controlled trial. JAMA. 2003; 290: 2805-2816.
15. Pina, L. H., Apstein, S.C., Balady, J.G., et.al.: Exercise and Heart Failure. A Statement From the American Heart Association Committee on Exercise Rehabilitation and Prevention. Circulation. 2003; 107: 1210 -1225.
16. Pitsavos, C., Giannopoulos, G., Panagiotakos, B.D., et.al.: Physical Exercise is Associated With Decreased Myocardial Damage in Patients With Acute Coronary Syndromes: A Case of Ischaemic Preconditioning? European Heart Journal. European Society of

Cardiology Congress (Abstract Supplement). Munich, Germany. 2004; Volume 25 p.3, Abstract Number:119.

17. Sasaki, H., Takaki, H., Goto, Y., Sunagawa, K.: Incidence of Symptomatic Hypotension After Strenuous Exercise is Reduced After Exercise Training in Patients With Acute Myocardial Infarction. European Society of Cardiology Congress (Abstract Supplement), Munich Germany. 2004; Volume 25 p.322, Abstract Number: P1831.

18. Smart, N., Marwick, T. H. Exercise Training for Patients With Heart Failure; A Systematic Review of Factors That Improve Mortality and Morbidity. Am. J. Med. 2004; 116: 693-706.

19. Tiryaki, G., Egzersiz ve Spor Fizyolojisi. Ata Ofset Matbaacılık Ankara. 2002; S:151- 265.

20. Topol, J, E. Textbook of Cardiovascular Medicine (çeviri:Ülker, T., Yüksel, A., Talay, M.), Dursun, N. A., (editör). Lippincott Williams & Wilkins, Düzey Matbaacılık. 2005.

21. Vataman, E., Vataman, B. E., Pasecinic, G.M., Lisii, D.M.: Physical Exercise Training in Patients With Chronic Heart Failure: Effect on Exercise Capacity, Quality of Life and Left-Ventricular Function. European Society of Cardiology Congress (Abstract Supplement). Munich, Germany. 2004; Volume 25 p.608, Abstract Number, P3532.

22. Zorba,E., Yaşamboyu Spor. Özal Matbaası, İstanbul. 2004.

S-057

Road Surface Conditions and Quantification of Vibration Transmission to the Cyclist's Body: a Preliminary Study

A. Gulin Birlik¹, Pınar Arpınar-Avşar², Onder Cem Sezgin³, Feza Korkusuz^{2,3}

¹ Middle East Technical University Department of Engineering Sciences

² Middle East Technical University Department of Physical Education and Sports

³ Middle East Technical University Medical Center

Abstract

It was a well known fact that vibration affects human body both in standing and sitting positions. Undesirable changes might occur in musculoskeletal, cardiovascular and gastrointestinal systems of the human beings when exposed to long duration of vibration. These unwanted consequences may be encountered not only in motorized vehicles but also in non-motorized vehicles. The aim of this preliminary study was to determine the level of vibration transmitted to the cyclist's body while cycling on different road conditions. In order to measure the actual vibration exposure levels experienced by the cyclist, tri-axial accelerometers were attached on the cyclist's low back and on the saddle of a road bike. Measurements were performed on the same subject for different road conditions, namely; smooth asphalted surface, normal and old pavement of cobble stones. The speed was kept constant at 20 kph in all measurements. During the measurements cyclist preserved upright riding posture. Peak vertical acceleration value, i. e., a_z , measured at low back of the cyclist while cycling on the smooth road was 0.375 m/s^2 ($f=5 \text{ Hz}$). Peak a_z on the interface between the saddle and hip of the cyclist was 1.003 m/s^2 ($f=21.5 \text{ Hz}$). The range of vertical acceleration values were between 1.06 and 2.93 m/s^2 ($f=8.5 \text{ Hz}$) for low back, and between 0.65 m/s^2 ($f=33.5 \text{ Hz}$) and 3.25 m/s^2 ($f=22.5 \text{ Hz}$) on the saddle while cycling on a rough road. The findings of this preliminary investigation revealed that vibration transmitted to the low back region of the cyclist's spine double fold increased in rough road conditions. Thus, the riding comfort and cyclist's effort to maintain the balance and control of the bicycle may be adversely affected.

Road Surface Conditions and Quantification of Vibration Transmission to the Cyclist's Body: a Preliminary Study

A. Gulin Birlik¹, Pınar Arpınar-Avşar², Onder Cem Sezgin³, Feza Korkusuz^{2,3}

¹ Middle East Technical University Department of Engineering Sciences

² Middle East Technical University Department of Physical Education and Sports

³ Middle East Technical University Medical Center

Introduction

It was a well known fact that vibration affects human body both in standing and sitting positions. Undesirable changes might occur in musculoskeletal, cardiovascular and gastrointestinal systems of the human beings when exposed to long duration of vibration. These unwanted consequences may be encountered not only in motorized vehicles but also in non-motorized vehicles. The aim of this preliminary study was to determine the level of vibration transmitted to the cyclist's body while cycling on different road conditions.

Method

In order to measure actual vibration exposure levels experienced by the cyclist, tri-axial accelerometers were attached on the cyclist's low back and on the saddle of a road bike. Measurements were performed on the same subject for different road conditions, namely;

smooth asphalted surface, normal and old pavement of cobble stones. The speed was kept constant at 20 kph in all measurements. During the measurements cyclist preserved upright riding posture.

Results

Peak vertical acceleration value, i. e., a_z , measured at low back of the cyclist while cycling on the smooth road was 0.375 m/s^2 ($f=5 \text{ Hz}$). Peak a_z on the interface between the saddle and hip of the cyclist was 1.003 m/s^2 ($f=21.5 \text{ Hz}$). The range of vertical acceleration values were between 1.06 and 2.93 m/s^2 ($f=8.5 \text{ Hz}$) for low back, and between 0.65 m/s^2 ($f=33.5 \text{ Hz}$) and 3.25 m/s^2 ($f=22.5 \text{ Hz}$) on the saddle while cycling on a rough road.

Conclusion

The findings of this preliminary investigation revealed that vibration transmitted to the low back region of the cyclist's spine double fold increased in rough road conditions. Thus, the riding comfort and cyclist's effort to maintain the balance and control of the bicycle may be adversely affected.

EFFECT OF COMPLEX TRAINING ON CERTAIN PHYSICAL VARIABLES AND KINEMATICAL PARAMETERS OF JUMP SHOT IN HANDBALL

Tarek Salah Eldeen

Lecture at the Dept. of Sport training and biomechanics – Faculty of Physical education-Assuit University- Assuit-Egypt, assuitphysicaleducation@yahoo.com

Introduction;

The ever-increasing emphasis that is placed on athleticism and sporting success has led scientists to investigate numerous training methods that can have a positive effect on performance. One such method that has received significant attention is complex training (CT) (1)

Aim and methods;

The purpose of this study were to investigated the effectiveness of complex training on power & strength output and basic kinematic jump shot analysis for handball students (specialists), Twenty-four male college-aged students from faculty of physical education – assuit university (mean age 21.3 ± 1.5 years) (mean high $173.14 \pm 5.34 \text{ cm}$) (mean weight 72.9 ± 4.27), subjects for this study were divided equally into a control (12) or experimental (12) group. Both groups were pre- and posttested for strength output while performing bench press in a Smith machine with a 1RM, power were tested by vertical jump test, The control group ($n = 12$) continued their normal training, while the experimental group ($n = 12$) performed 3 sessions per week of weight and plyometrics training (complex training) to 12 weeks. For basic kinematic jump shot analysis. Two SVHS Video cameras operating at 25 frames per second were used for the acquisition of the data. Data processing was performed by APAS (Ariel Performance Analyses System). Basic statistics for variables were computed, and the t-test was used to assess statistical significance differences to kinematic and physical variables

Results and discussion;

Baseline results showed that:

- Controls showed no significant ($p > 0.05$) changes, while experimental subjects showed a significant increase ($p < 0.05$) in power, strength output
- The experimental group had significantly higher than the control group in increase of vertical velocity, parameters of take off and flight add parameters functioning in the kinematic chain (shoulder – elbow – wrist – ball)
- The researcher founded relationship between physical variables and certain kinematic parameters of jump shot

Conclusions;

The researcher Conclusion that complex training is safe and benefit for power & strength and kinematic parameters of jump shot

Recent research suggests that it may be necessary to allow three or four minutes rest between the weight training and plyometrics conditions

Reference;

- 1- Donald chu (1996): explosive power & strength complex training for maximum results, human kinetics publishers

BAYAN HENTBOLCULARDA VÜCUT KOMPOZİSYONU VE ÜST EKSTREMİTE ÇEVRE- ÇAP ÖLÇÜM DEĞERLERİNİN ATIŞ HIZI İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

KOÇ, H* ÖZCAN O* AYAZ, A* AKÇAKOYUN, F** ÇOKSEVİM, B*

* Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

** Muğla Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZET

Bu çalışmada; bayan hentbolcuların vücut kompozisyonu ve üst ekstremite çevre - çap ölçüm değerlerinin top atış hızı ile olan ilişkisinin araştırılması amaçlandı. Çalışmaya antrenman yaşı beş ve üstünde olan 18 bayan hentbolcu ile düzenli olarak antrenman programına katılmayan, üniversitede okuyan 18 sedanter bayan öğrenci katıldı. Çalışmaya katılanların yaş, boy ve vücut ağırlığı ortalamaları sırasıyla hentbolcularda; 22,3±1,3 yıl, 164,9 ±5,4cm, 57,1±4,5kg, sedanterlerde ise 23,1±0,8 yıl, 165,0 ±3,7cm ve 55,2±4,4kg'dır. Çalışmaya katılan hentbolcu ve sedanterlerin vücut yağ yüzdesi, bilek çapı, dirsek çapı, omuz çevresi ve çapı, biceps çevresi kasılı pozisyonunda ve kasılmadan, atış mesafesi ve atış süresi ölçüldü. Hentbolcu ve sedanterlere ait elde edilen bu parametreler arasındaki farklar t - testi ile belirlendi. Atış hızı ile vücut kompozisyonu ve üst ekstremite çevre-çap ölçüm değerleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için lineer korelasyon uygulandı. Çalışma sonucunda; istatistiksel olarak fark vücut yağ yüzdesi, uyluk ve ilk atış hızı değerlerinde 0,05 düzeyinde, subskapula, abdominal, omuz çevresi ve çapı, biceps çapı kasılı ve atış hızı değerlerinde ise 0,01 düzeyinde hentbolcular lehine anlamlı bulundu. Atış hızının, vücut kompozisyonu ve üst ekstremite çevre - çap ölçüm değerleri ile ilişkili olmadığı tespit edildi. Sonuç olarak; hentbolcularda atış hızının daha yüksek olması, yapmış oldukları sürekli şut çalışmasına yönelik antrenman programlarına bağlı olduğunu düşünmekteyiz.

Anahtar kelimeler; hentbol, vücut kompozisyonu, atış hızı

The Relationship Between The Body Composition And The Measurement Values Of Upper Extremity Periphery And Diameter Of Female Handball Players And The Shooting Force

Abstract

With this study it is aimed to search the relationship between the body composition and the measurement values of upper extremity periphery and diameter of female handball players and the throwing velocity. 18 female handball players whose sporting age is five and 18 sedentary university student women, who regularly don't fit the training programme joined the study. The age, height and body weight of the women who joined this study where, in their correct order 22,3±1,3 years, 164,9±5,4cm, 57,1±4,5kg for handball players and 23,1±0,8 years, 165,0±3,7cm, 55,2±4,4kg for sedentaries. The body fat percentage, wrist diameter, elbow diameter, shoulder periphery and diameter, contracted and uncontracted biceps periphery, shooting distance and shooting time were measured. The differences between those parameters belonging to the handball players and sedentaries were determined with the t test. The linear correlation was applied to determine the relationship between the measurement values of throwing velocity with body composition and upper extremity periphery-diameter measurement values. As a result of the study the statistical difference was found meaningful in terms of the handball players at the level of 0,05 at body fat percentage, quadriceps femoris and first throwing velocity values and at the level of 0,01 at scapula, abdominal shoulder periphery, shoulder diameter, contracted and uncontracted biceps and throwing velocity values. It is determined that the shooting speed is not related with the body composition and upper extremity periphery-diameter measurement values. As a result, it is thought that the higher throwing velocity of the handball players depends on their training programme which is aimed at continuous shooting exercise.

Key Words; handball, body composition, throwing velocity.

GİRİŞ

Dünyada milyonlarca uygulayıcısı ve seyircisi olan spor, son yıllarda kazanmanın ön plana çıktığı bir olgu olmuştur. Bu olgu içerisinde yer alan hentbol, öncelikle Avrupa'da ve ülkemizde hızla yayılan, sevilen ve çok ilgi gören bir spor dalı haline gelmiştir.

Hentbol erkekler ve bayanlar için öngörülmüş hızlı bir oyundur. Bütün spor branşlarında olduğu gibi hentbolde de bayan sporcular erkek sporculara göre daha az kas kitlesine sahip olmaları ve esansiyel yağların daha fazla olması sebebi ile bayanların fizyolojik yapısından kaynaklanmakta olan bu özellikler, hız ve kuvvet çalışmalarında bayanların erkeklere göre daha düşük performans gösterdiği bilinmektedir (21). Her takım sporunda olduğu gibi hentbolde de oyun süresi, çabuk ve doğru oynama gerekliliği göz önüne alındığında, kuvvet, sürat, dayanıklılık, hareketlilik, beceri, koordinasyon, fiziksel özellikler, zihinsel özellikler, teknik-taktik ve deneyim gibi parametreler başının elde edilmesinde önemli kriterlerdir (4). Ancak bu motorik özelliklerin % dağılımına baktığımızda sürat %25 ile birinci sırayı almaktadır (27). Oysaki hentbolde bu özelliklerin sistematik bir biçimde geliştirilerek, atış hızı, atış kuvveti ve sıçrama kuvveti gibi parametrelerle desteklenerek başarı elde edilebilmektedir (16,11,7,27). Hentbol oyunu, diğer takım oyunlarına göre, topun küçük olmasına bağlı olarak, çok hızlı oynanan bir takım oyunudur. Bu noktadan bakıldığında, topun takım arkadaşımıza pas olarak veya rakip kaleye şut olarak atılmasında topun hızının çok iyi ayarlanması gerekmektedir. Bu açıdan atış hızı hentbolde, sonucu pozitif veya negatif etkileyen bir motorik özelliktir (3). Hız, belirli bir yöne doğru yapılan hareketin birim zamanda meydana gelen yer değiştirmeye denir (14). Hız (v) = yol (s) / zaman (t) formülü ile hesaplanır.

Hız ile kuvvet, yakın ilişkisi olan motorik özelliklerdir. Kuvvet, bir kütlenin hareketi geçirilebilmesi için gerekli ön koşuldur. Harekete geçirilen bu kütlenin hızının artması veya sabit tutulması uygulanan kuvvetin büyüklüğüne bağlıdır. Hızın çok kısa bir süre içinde artırılması kuvvet ile kütle arasında bir ilişkiyi doğurmaktadır. Antrenmana bağlı olarak gelişen kas hipertrofisi ve kas kuvveti, artış sırasında gözlenen bir değişikliklerdir. Bu değişiklik ile beraber vücut ağırlığında ve vücut yağ yüzdesinde de değişiklik olmaktadır. Kas kütlesinin fazla olması hareket anında enerjinin daha ekonomik kullanılmasını, vücut yağ yüzdesindeki artışın ise enerji daha fazla kullanılmasını beraber getirmektedir (15). Farklı spor branşındaki sporcuların fiziksel özellikleri incelendiğinde büyük farklılıklar olduğu bilinmektedir. Sporcuların fizyolojik kapasitelerini ortaya koymak için bu branşlara uygun bir bedensel yapıya sahip olmaları gerekir (1).

Bu çalışmada; bayan hentbolcuların vücut kompozisyonu ve üst ekstremite çevre - çap ölçüm değerlerinin atış hızı ile olan ilişkisinin araştırılması amaçlandı.

MATERYAL VE METOD

Çalışmaya; antrenman yaşı beş ve üzerinde olan Erciyes Üniversitesi bayan hentbol takımından (1. lig) 18 sporcu ile üniversitede okuyan 18 sedanter öğrenci gönüllü olarak katıldı. Çalışmaya katılan gönüllülerin boy uzunluğu, vücut ağırlığı, vücut yağ yüzdesi, bilek ve dirsek çapı, omuz çevresi ve çapı, biceps çevresi kasılı pozisyonunda ve kasılmadan, atış mesafesi ve atış süresi ölçüldü. Katılımcıların boyları metre (Rodi Super Quality) ile ölçülerek cm cinsinden, vücut ağırlığı (tişört ve şortlu) elektronik baskül (premier) ile ölçülerek kg cinsinden kaydedildi. Vücut kitle indeksi Pollack Formülü ile (vücut ağırlığı (kg) /boy uzunluğu (m²) hesaplandı (19). Vücut yağ yüzdesi Skinfold kaliper ile biceps, triceps, subskapula, subrailak, abdominal ve uyluk, bölgelerinden alınan deri kıvrımı ölçümleri Green Formülde (V. Y. Y = 3,64 + toplam deri kıvrımı x 0,097) hesaplandı (25). Çevre ve çap ölçümleri için antropometrik setlerden, esnek olmayan mezura ve pergel kullanıldı (18). Atış hızının belirlenmesinde metre, kronometre ve 2 numara bayan hentbol topu kullanıldı. Gönüllüler salon ortamında dayanma adımı beş tekrarlı temel atış yaptılar, topun atılması ile yere düşmesi arasındaki süresi (sn) ve topun gittiği mesafe (m) ölçülerek kaydedildi. Elde edilen değerler "Hız (v) = yol (s) / zaman (t)" formülünde yerine konarak ortalama atış hızı hesaplandı (v = hız, s =mesafe t = süre) (14). İlk atış hızı ise $V=v_0 \times t \pm 1/2 \times g \times t^2$ formülü ile hesap-

landı. Verilerin SPSS paket programında aritmetik ortalaması ve standart sapması hesaplanarak hentbolcu ile sedanterlerin, arasındaki farklılığın belirlenmesi de student t testi uygulandı. Sonuçların değerlendirilmesinde 0,05 ve 0. 01 önem seviyesi kullanıldı. Atış hızı ile

vücut kompozisyonu ve üst ekstremité çevre – çap ölçüm değerleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için lineer korelasyon uygulandı.

BULGULAR

Tablo 1. Hentbolcu ve Sedanterlere Ait Antropometrik Ölçüm Değerleri

Değişkenler	Grup	n	X	SD	t	p
Yaş (yıl)	Hentbolcu	18	22,3	1,3	-1,862	A. D
	Sedanter	18	23,1	,8		
Boy (cm)	Hentbolcu	18	164,9	5,4	-,070	A. D
	Sedanter	18	165,0	3,7		
Vücut Ağırlığı (Kg)	Hentbolcu	18	57,1	4,5	1,059	A. D
	Sedanter	18	55,2	4,4		
Vücut Kitle İndeksi (Kg/m ²)	Hentbolcu	18	21,0	1,3	1,556	A. D
	Sedanter	18	20,3	1,1		
Vücut Yağ Yüzdesi (%)	Hentbolcu	18	10,3	,8	-2,682*	p<0,05
	Sedanter	18	11,5	1,3		

*P<0,05 ** p<0,01AD; Anlamlı Değil

Tablo 1 incelendiğinde, hentbolcular ile sedanterler arasında vücut yağ yüzdesi düzeyindeki fark istatistiksel olarak anlamlı (p<0,05), diğer değişkenlerde ise anlamsız olduğu tespit edildi.

Tablo 2. Hentbolcu ve Sedanterlere Ait Deri Kıvrımı değerleri

Değişkenler	Grup	n	X	SD	t	p
Biceps	Hentbolcu	18	5,2	1,3	,179	A. D
	Sedanter	18	5,0	1,8		
Triceps	Hentbolcu	18	11,7	2,6	1,417	A. D
	Sedanter	18	10,2	2,7		
Subskapula	Hentbolcu	18	6,9	,7	-5,295**	p<0,01
	Sedanter	18	10,9	2,8		
İliak	Hentbolcu	18	13,6	2,8	-1,097	A. D
	Sedanter	18	15,2	4,6		
Abdominal	Hentbolcu	18	16,1	1,9	-4,863**	p<0,01
	Sedanter	18	20,8	2,9		
Uyluk	Hentbolcu	18	16,1	4,0	-2,352*	p<0,05
	Sedanter	18	19,9	4,0		

*P<0,05 ** p<0,01AD; Anlamlı Değil

Tablo 2'de görüldüğü gibi hentbolcular ile sedanterler arasında subskapula ve abdominal değerleri arasındaki fark 0,01, uyluk değerindeki fark ise 0,05 düzeyinde hentbolcular yönünde anlamlı olduğu (p<0,01) görüldü.

Tablo 3. Hentbolcu ve Sedanterlere Ait Çevre- Çap Ölçüm Değerleri

Değişkenler	Grup	n	X	Sd	t	p
Bilek Çapı (cm)	Hentbolcu	18	4,8	,1	-1,355	A. D
	Sedanter	18	4,9	,2		
Dirsek Çapı (cm)	Hentbolcu	18	5,4	,4	-,082	A. D
	Sedanter	18	5,4	,2		
Omuz Çapı (cm)	Hentbolcu	18	38,5	1,6	3,769**	P<0,01
	Sedanter	18	35,9	1,8		
Omuz Çevresi (cm)	Hentbolcu	18	97,3	2,7	3,501**	P<0,01
	Sedanter	18	93,0	3,7		
Biceps Çevresi Kasılma- dan (cm)	Hentbolcu	18	24,1	1,4	1,671	A. D
	Sedanter	18	23,2	1,5		
Biceps Çevresi Kasılı (cm)	Hentbolcu	18	26,9	1,5	3,961**	p<0,01
	Sedanter	18	24,6	1,4		

*P<0,05 ** p<0,01AD; Anlamlı Değil

Tablo üç incelendiğinde hentbolcular ile sedanterler arasında omuz çevresi, çapı ve biceps çevresi kasılı değerlerindeki fark istatistiksel olarak hentbolcular lehine anlamlı olduğu tespit edildi. (p<0,01).

Tablo 4. Hentbolcu ve Sedanterlere Ait Atış Hızı Ölçüm Değerleri

Değişkenler	Grup	n	X	Sd	t	p
Atış Mesafesi (m)	Hentbolcu	18	35,2	1,3	1,503	A. D
	Sedanter	18	32,5	6,7		
Atış Süre (sn)	Hentbolcu	18	1,8	,1	-,911	A. D
	Sedanter	18	1,9	,4		

Atış Hızı (m/sn)	Hentbolcu	18	19,6	1,2	3,644**	p<0,01
	Sedanter	18	17,1	1,9		
İlk Atış Hızı (m/sn)	Hentbolcu	18	19,7	1,1	2,331*	P<0,05
	Sedanter	18	18,1	1,7		

*P<0,05 ** p<0,01AD; Anlamlı Değil

Tablo (4) incelendiğinde hentbolcular ile sedanterlerin ortalama atış hızı (p<0,01) ve ilk atış hızı (p<0,05) değerleri arasındaki fark, istatistiksel olarak hentbolcular lehine anlamlı olduğu görüldü.

Yapılan korelasyon sonucunda atış hızının, vücut kompozisyonu ve üst ekstre mite çevre – çap ölçüm değerleri ile ilişkisinin olmadığı tespit edildi.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Çalışma sonucunda; hentbolcular ile sedanterler arasındaki farklar istatistiksel olarak vücut yağ yüzdesi ve uyluk değerlerinde 0,05 düzeyinde, subskapula, abdominal, omuz çevresi ve çapı, biceps çevresi kasılı pozisyonunda ve atış hızı değerlerinde ise 0,01 düzeyinde hentbolcular lehine anlamlı olduğu, atış hızının vücut kompozisyonu ve üst ekstre mite çevre ve çap ölçüm değerleri ile ilişkisinin olmadığı tespit edildi. Elde ettiğimiz bulguları bu alanda yapılan çalışmalarla karşılaştırdığımızda; Sevim ve arkadaşları (21) bayan hentbolcular üzerinde yaptıkları çalışmada yaş, boy ve vücut ağırlığı ortalamaları 22. 5±4 yıl, 169. 3±5cm, 62. 5±3. 5kg, Ateşoğlu (2) T. M. O. 'da 21. 4±4 yıl, 169. 4±4cm, 58. 9±5kg, P. T. T. 'de 19. 5±2 yıl, 169. 4±6cm, 58. 3±5kg, Sümerbank'ta 22. 0±5 yıl, 170. 0±8cm, 60. 9±6kg olarak bulmuşlardır. Taborsky ve arkadaşları (24) 1996 Avrupa bayanlar hentbol şampiyonasına katılan 178 sporcu üzerinde yaptıkları çalışmada yaş ortalamalarını 25 yıl, boy ortalamalarını 175cm vücut ağırlık ortalamalarını ise 68kg olarak belirlemişlerdir (24) Taşkıran, 1993 yılında Bayan Hentbol Millî takım oyuncularını üzerinde yaptığı çalışmada yaş ortalamasını 20. 87±2. 01 yıl, boy ortalamasını 168. 58±3. 62cm ve vücut ağırlığı ortalamasını ise 60. 37±4. 17 kg olarak tespit etmiştir (26).

Araştırma sonucunda vücut yağ yüzdeleri sedanterlere göre hentbolcularda düşük olduğu tespit edildi (p<0,05). Fleck (8) hentbolcularda vücut yağ yüzdesi ortalamasını %19. 1,Varol ve ark (29); %12. 1±1, Taşkıran ve arkadaşları (26) bayan millî takım oyuncularını üzerinde yaptığı çalışmada %12. 9 olarak, Cicioğlu ve arkadaşları yapmış oldukları çalışmada hentbolcuların vücut yağ yüzdesini 20,37±4,92 olarak (6), Ateşoğlu (2) bayan hentbolcularda vücut yağ yüzdesini ligde 1. olan takımda 19,15±2,20 lig 6. olan takımda 21,8±2,65, lig 9. olan takımda 21,28 ± 2,87 olarak tespit etmişlerdir.

Araştırmaya katılan gönüllülerin vücut yağ yüzde değerlerinin ortalamaları literatürle karşılaştırıldığında Taşkıran, Varol ve arkadaşları tarafından yapılan çalışmalarla paralellik diğer çalışmalarla ise benzerlik göstermemektedir.

Sedanterler ile hentbolcuların vücut yağ yüzdesindeki farklar, antrenmanlarda yağların oksidasyona uğrayarak enerji kaynağı olarak kullanılmasından kaynaklanabilir. Vücut ağırlığındaki azalmalara paralel olarak vücut yağ yüzdesi oranlarında da azalmanın olduğu düşünülmektedir. Antrenman sırasında oluşan hızlı metabolizma sonucunda vücut yağ oranları değerlerinde önemli azalmaların olduğu bu alanda yapılan çalışmalarda (13, 17,23,25) belirtilmiştir.

Çalışma sonucunda elde ettiğimiz atış hızı bulguları incelendiğinde hentbolcular ile sedanterlerin arasındaki fark istatistiksel olarak hentbolcular lehine anlamlı olduğu (p<0,01) görüldü. Hentbolcularda atış hızı ile ilgili çalışmaların azlığı tartışmamıza sınırlılık getirmektedir. Ancak hızın belirlenmesinde araştırmaya katılan gönüllülerin lif tiplerinin belirleyici olduğu düşünülmektedir. Bireylerin kas yapısındaki fibrillerin fonksiyonları açısından farklılıklar göstermektedir. Hızlı kasılan ve yavaş kasılan lif tipleri bebeklik döneminde aynı oranda oldukları bilinmektedir (9). Ancak bu lif tipleri bir birlerine dönüştürülemez ve yapılan spor branşının özelliklerine göre geliştirilebilir (5). Patlayıcı kuvvet gerektiren hareketlerde hızlı kasılan lif tipi dominanttır (22). Çünkü bu lif tipi özellikleri bakımından hızlı kasılırlar ve kasılma kuvveti fazladır (23). Bu noktadan bakıldığında hentbolde pas, şut, hızlı hücum, blok v. b hareketler hızlı kasılan lif tipleri sayesinde yapılmaktadır. Atış hızındaki istatistiksel açıdan anlamlı farkın, uzun süre yüklenmelere karşı kas hacminde meydana gelen artışa bağlı olduğu

düşünülmektedir. Bu da hentbolcuların, yapmış oldukları sürekli pas, şut, sürat ve hızlı hücum gibi patlayıcı kuvveti geliştiren antrenmanlardan kaynaklandığı, bunun neticesinde de atış hızının da artacağı gerçeğini ortaya koymaktadır.

Araştırmamızda elde edilen bulgulara bakıldığında atış hızının, vücut kompozisyonu ve üst ekstre mite çevre – çap ölçüm değerleri ile ilişkili olmadığı görüldü. Tillaar ve arkadaşlarının yaş ortalaması 20 yıl olan, 20 erkek ve bayan hentbolcu üzerinde yapmış oldukları çalışmada maksimal atış hızını erkeklerde 23,2 m/sn, bayanlarda ise 19,1m/sn olarak bulmuşlardır (28). Gorostiaga ve arkadaşlarının elit (n=15) ve amatör (n=15) olmak üzere toplam 30 hentbolcu üzerinde yaptıkları çalışmada dayanma adımı temel atış hızını elit hentbolcularda 23,8±1,9m/sn, amatör hentbolcularda ise 21,8±1,6 m/sn olarak, sıçrayarak atış hızını elit hentbolcularda 25,3±2,2m/sn ve amatör hentbolcularda ise 22,9 ± 1,4 m/ sn olarak tespit etmişler ve elit hentbolcularda kas gücü ile atış hızı arasında ilişkinin olabileceğini ancak amatör hentbolcularda bu ilişkinin farklı olabileceğini belirtmişlerdir (10). Araştırma sonucunda elde ettiğimiz bulgular Tillaar ve arkadaşlarının bulguları ile paralellik göstermektedir.

Anaerobik güç gerektiren atış hızı ile vücut kompozisyonu ve çevre – çap ölçüm değerleri arasındaki ilişkinin incelenmesinde, anaerobik güç ile vücut kompozisyonu arasındaki ilişkinin de incelenmesi gerekirse, Günay (12), Karatosun (16), Bilge ve arkadaşlarının (5) yapmış oldukları çalışmada, anaerobik güç ile vücut kompozisyonu arasındaki ilişkinin olmadığını tespit etmişlerdir.

Sonuç olarak; eldeki bulgulara dayanarak, hentbolcuların daha büyük bir sahada mücadele etmeleri ve düzenli pas ve şut antrenman yapmaları neticesinde kas hacminde meydana gelen artışa bağlı olarak atış hızında artışın olduğu, sürekli aerobik antrenmanlara bağlı olarak ta, daha fazla enerji harcanarak, düşük vücut yağ yüzdesine sahip oldukları düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- 1-Açıkada, C. Ergen, E. : Bilim Ve Spor, Büro Tek Ofset Matbaacılık, Ankara, 1990.
- 2-Ateşoğlu, U. : Elit Bayan Hentbolcuların Fiziksel Ve Fizyolojik Profillerinin Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995
- 3-Aygül, A. A. : Hentbolcularda, Voleybolcularda ve Basketbolcularda, Sıçrama, Çabukluk, Kol Kuvveti ve Genel Dayanıklılık Özelliklerini Karşılaştırılması, Uludağ Ü. Y. Lisans Tezi, Bursa, 1992.
- 4-Bağırman, T. : Hentbolde Antrenman, Set Ofset Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara, 1990.
- 5-Bilge, M. Tunçel, F. : Hentbolcularda Anaerobik Güç Ve Kapasitesi ile Vücut Kompozisyonu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, G. Ü. Beden Eğitimi Ve Spor Bil. Dergisi, C. 8, S. 4, 2003.
- 6-Cicioğlu, İ. Günay, M. Gökdemir, K. Farklı Branşlarda Elit Bayan Sporcuların Fiziksel Ve Fizyolojik Profillerinin Karşılaştırılması. G. Ü. Beden Eğit. Ve Spor Bil. Der, C. 3, S 4, Syf. 9 1998.
- 7-Çingilioğlu, F. Ç. : Çabuk Kuvvet İstasyon Çalışmasının 16-18 Yaş Grubu (E) Hentbolcularda Bazı Motorik Özellikler Üzerine Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1995.
- 8-Fleck, J. J. : Body Composition Of Elite American Athletes, The American Journal Of Sports Medicine, 11 (6), 1982.
- 9-Fox, E. L. Bowers, R. W. Foss, M. L. : Beden Eğitimi Ve Sporun Fizyolojik Temelleri, (Çev: Cerit, M.): Sy. 241, 288, Bağırman Yayınevi, Ankara, 1999.
- 10-Gorostiaga, E. M. Granados, C. Ibanez, J. Izquierdo, M. : Differences In Physical Fitness And Throwing Velocity Among Elite And Amateur Male Handball Players. Int J Sports Med. Apr; 26 (3): 225 -32. 2005.

11-Gökdemir Ve Ark Üst Düzey Hentbolcu Ve Voleybolcu Bayan Sporcuların Bazı Fizyolojik Parametrelerinin Değerlendirilmesi, Dumlupınar Üniv. Sosyal Bil. Enst. Dergisi. Sayı 4. Say. 259, 2000.

12-Günay, M. Erol, A. E. Savaş, S. : Futbolculardaki Kuvvet, Esneklik, Çabukluk Ve Anaerobik Gücün Boy, Vücut Ağırlığı ve Bazı Antropometrik Parametreler İle İlişkisi, Spor Bil Derg. 5 (4) 213 1994.

13-Günay, M. Tamer, K. Cicioğlu, İ. Çevik, C. : İki Farklı Tipteki İnterval Antrenman Programlarının Bazı Fizyolojik Parametreler Üzerine Etkisi, E. Ü. Spor Hek. Dergisi, Cilt 35, (4), Sy. 143. 2000.

14-İnal, H. S. : Spor Biyomekaniği Temel Prensipler Nabel Yayın Dağıtım. Say. 46 Ankara 2004.

15-Karatosun, H. Yaman, H. Erman, A. Muratlı, S. : Anaerobik Güç Ve Kapasite İle Vücut Kompozisyonu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, M. Ü. Bed. Eğit. Ve Spor Yük. Okl. Dinamik Dergisi. Cilt 1. Sayı1. Say. 53. 1999.

16-Koç, H. : 14-16 Yaş Grubu Hentbolcu Ve Beden Eğitimi Dersi Alan Öğrencilerin Bazı Fiziksel Ve Fizyolojik Parametrelerinin Eurofit Test Bataryasında Değerlendirilmesi, Gazi Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996.

17-Kostka, T. Lacour, J. Berthouze, S. E. Bonnefoy, M. : Relationship Of Physical Activite And Fitness To Lipid And Lipoprotein In Elderly Subjects, Medicine Science In Spots Exercise Vol. 31 (8) P 1183 -1189 August 1999.

18-Mc Arde, W. D. Katch, F. I. Katch, V. L. : Exercises Physiology, Energy, Nutrition And Human Performans, 3rd Edition 52 -54, 831. London 1991.

19-Peker İ, Çiloğlu F, Burak Ş, Bulca Z Egzersiz Biyokimyası Ve Obesite. Nobel Tıp Kitabevleri Ltd. Say 3- 11 İstanbul. 2000.

20-Serdar, E. : Bir Sezonluk Antrenman Periyotlaması Boyunca Üst Düzey Erkek Hentbolcuların Bazı Motorik Ve Fizyolojik Parametrelerinin İncelenmesi, Gazi Üniv., Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1996.

21-Sevim, M. Sevim Y. Günay, M. Erol, E. Kombine Kuvvet Antrenmanlarının 18-25 Yaş Grubu Elit Bayan Hentbolcuların Performans Gelişimine Etkisinin İncelenmesi G. Ü. Bed. Eğit. ve Spor Bil Derg. Cilt 3 Sayı 1 Sy. 1-6 1996.

22-Sevim, Y. : Antrenman Bilgisi, Tütibay Ltd. Şti., Ankara, 1997.

23-Sönmez, G. T. : Egzersiz Ve Spor Fizyolojisi, Sy. 117. Ata Ofset Matbaacılık, Bolu. 2002

24-Taborsky, F. : Women's Handball Out Of The Shadow, European Handball, Austria, 1/1997.

25-Tamer, K. : Farklı Aerobik Antrenman Programlarının Serum Hormonları, Kan Lipidleri Ve Vücut Yağ Yüzdesi Üzerine Etkisi, Gazi Üniv. Beden Eğit ve Spor Bil. Derg. Cilt 1, (1), Sayf. 1-11. 1996.

26-Taşkıran, Y. - Şahin, R. : Bayan Milli Takım Oyuncularının Kamp Esnasında Yapılan 30m Sprint, Durarak Uzun Atlama Ve Dikey Sıçrama Test Sonuçlarının Pozisyonlara Göre Karşılaştırılması, II. Spor Bilimleri Kongresi, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 1997.

27-Taşkıran, Y. : Hentbolde Performans, Bağırhan Yayınevi, Kültür Ofset, Syf. 79 Ankara 1997.

28-Tillaar, R. Ettema, G. : Effect Of Body Size And Gender In Overarm Throwing Performance, Eur. J. Appl Physiol, Apr; 91 (4): 413 -8 2004.

29-Varol, R. Taşkıran, Y. : Elit Bayan Hentbolcularda Bazı Solunum Ve Kan Parametrelerinin Sezon Öncesi Ve Sonrası Değerlerinin Karşılaştırılması, Ege Üniv. Performans Dergisi, C. 1, 1995.

YÜZME EGZERSİZİ VE L-KARNİTİN UYGULAMASININ FARELERİN KAN HÜCRELERİ ÜZERİNE ETKİSİ

ÇOKSEVİM, B*. ; SARITAŞ, N*. ; POLAT, Y*. ; TEMEL, Ö*.
*Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, 38039, Kayseri

Özet

Bitim oluşturan yüzme egzersizinin fare kan şekilli elemanları üzerine etkisi, çalışmanın amacını oluşturdu. Çalışmada Balb/C tipi 100 adet erkek fare kullanıldı. Deney grubunu kontrolden ayıran faktörler yüzme egzersizi ve L-karnitin kullanımı sağlamış olup çalışma toplam üç gruptan oluşturuldu. Farmakolojik ajan olarak 100 mg/kg/gün dozda L-karnitin, kontrol grubuna da aynı hacimde 0. 4ml serum fizyolojik iki hafta süreyle uygulandı. Fareler ikiye bölünmüş halde yüzme suyu sıcaklığı 25°C olan Morris su tankında bitim oluşuncaya kadar yüzdürüldü. Yüzme egzersizleri üç hafta süreyle uygulandı. Kontrol ve deney grubunu oluşturan farelerden iki defa, kuyruk veninden hijyenik kurallara uyularak 0. 5ml kan örneği alındı. Kan şekilli eleman bulguları hücre sayıcı cihaz (Coulter Counter-97) yardımıyla elde edildi. Deneyler tamamlandıktan sonra deney grubunu oluşturan farelerin ötenazileri, uzun süreli eter anestezisi ile yapıldı.

Elde edilen bulgular bilgisayar ortamında gruplar arasındaki farkların istatistiksel anlamlılığı Mann-Whitney U analiz yöntemi ile test edildi. Gruplar arasındaki anlamlılık düzeyi <0. 05 olarak alındı.

Kontrol grubu ile sadece yüzme egzersizine tabi tutulan yüzme egzersiz bulguları karşılaştırıldığında, eritrosit, hemoglobin, hematokrit ve RDW, MPW, PDW değerleri arasındaki farklar anlamlı bulundu (p< 0. 05). Kontrol grubu ile yüzen ve L-karnitin uygulanan grubun egzersiz bulguları karşılaştırıldığında lökosit, eritrosit, hemoglobin, eritrosit dağılım genişliği ve trombosit parametrelerinin düzeyleri arasındaki farklar anlamlı bulundu (p< 0. 05). Hem egzersiz yapan hem de L-karnitin uygulananlarda, karnitin almayan ancak yüzme egzersizine tabi tutulan farelerde MCV, PLT ve PCT değerleri arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı bulundu (p< 0. 05).

Sonuç olarak; volanter bir egzersiz kabul edilen yüzmenin ve L-karnitin uygulamalarının fare kan hücrelerinden özellikle eritrosit, lökosit, hemoglobin, hematokrit, ve trombosit düzeyleri üzerinde önemli derecede bulguların artan ya da azalan yöndeki değişikliklerin L-karnitin uygulaması yanında özellikle bitim oluşturan yüzme egzersizlerinin oluşturduğu düşünüldü.

Anahtar kelimeler: L-Karnitin, Morris su tankı, Rodent Egzersizi, Hematolojik parametreler

THE EFFECTS OF SWIMMING EXERCISE AND L-CARNITINE ON BLOOD CELLS OF MICE

ÇOKSEVİM B*. ; SARITAŞ N*. ; POLAT Y*. ; TEMEL Ö*.

*Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, 38039, Kayseri

Abstract

We aimed to research the effects of swimming exercise on blood cells of mice administered exhausted exercise.

It was used 100 male mouse of the type of balb/C in this research. Mice in research were divided into four groups consist of non-training, swimming training, practical and unpractical L-carnitine. L-carnitine as pharmacological agent was used the dose 100mg/kg (0. 4ml) to experiment groups. It was given saline solution the same volume of L-carnitine to control group. The mice were swum until exhaustion in the morris water tank at 25°C ambient. Swimming exercise was applied during three weeks. Both control group and experiment group mice

were measured swimming times, body weight and rectal body temperature of their pre and post measurements. Blood (0. 5ml) was taken twice from tail veins of the control and experiment mice during experiments. The blood cell parameter findings obtained by the blood cell counter device (Coulter Counter-97). All mice outenased by ether inhalation long period after from experiment three weekly. The findings were evaluated as means $\pm$ SEM. Data for the exercise-trained groups were compared to those for the sedentary groups using one-way. Statistical significance among groups were set at $p < 0. 05$.

The data that's erythrocyte, hemoglobin, haematocrit and RDW, MPW, PDW were founded significantly when it was compared to the findings of control group with only swimming group ($p < 0. 05$). The levels of leukocyte, erythrocyte, hemoglobin, RDW and thrombocyte parameters were founded differences between two groups significantly when it was compared to the findings of the control group with experiment group is swimming and taking L-carnitine ($p < 0. 05$). The values of MCV, PLT and PCT were found significantly differences between two groups when the experiment group that's both swimming exercise and taking L-carnitine compared to with the only swimming group ($p < 0. 05$).

As a result; we thought that the effects of exhaustion swimming exercise and application of L-carnitine on blood cells of mice were found as increasing or decreasing in findings many different in the erythrocyte and the other parameters which is especially in the levels of erythrocyte, leukocyte, hemoglobin, haematocrit and thrombocyte because of especially exhaust swimming exercise and L-carnitine application.

Key words: Swimming exercise, Rodent exercise, Erhytrocyt parameters

S-061

SPORA AKTİF KATILIM KARARINI ETKİLEYEN ÖRNEK BİR “ DAVRANIŞ MODELİ”

ONAY OZKAYA M. (□), GÜZEL P. (2)

(□) Celal Bayar Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu
(2) Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZET

Katılımcının spor yapma aktivitesine karar verme sürecini belirlemeye yönelik yapılan araştırmanın iki amacı bulunmaktadır. Bunlardan birincisi, spora aktif katılımı etkileyen 3 değişken arasındaki ilişkiyi tespit edebilmek, ikincisi ise; gelecekte gençleri ve öğrencileri sportif etkinliklere katılmaları konusunda kurumların/ ailelerin yapacakları planlamalarda ve uygulamalarda, bir şehirde yapılan deneme bir çalışmayı sunarak, spor yönetimi yazınına katkıda bulunabilmektir.

Araştırma sonuçları göstermiştir ki; spora aktif katılımı etkileyen faktörler arasında; ailenin aylık gelir düzeyi, anne ve babaların eğitim düzeyi ve meslekleri, aile yapısı, ailenin spora katılımı, yaşanan sosyal çevrenin uygunluğu, yakın çevrenin ve arkadaş grubunun etkisi, zaman olgusu ve spora karşı ilgi ve istek bulunmaktadır.

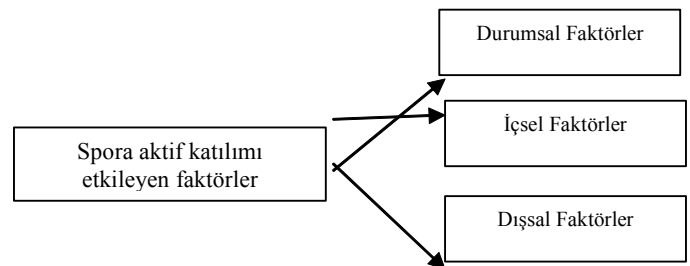
Anahtar Sözcükler: Spora katılım isteği, İçsel Faktörler, Dışsal Faktörler, Durumsal Faktörler

GİRİŞ

Spora aktif katılım kararını etkileyen süreç, oldukça karmaşık olup, beş aşamalı süreçler zincirini oluşturmaktadır. Bu aşamalar sırasıyla; problemin tanımlanması, bilgi arayışına geçilmesi, alternatifler arasında bir değerlendirmenin yapılması, katılım ve son olarak katılım sonrası değerlendirilme içermektedir. (7)

Araştırmaya yön veren önermelerin şematik gösterimi ve yazılı listesi Figür 1'de sunulmuştur. Görüldüğü gibi, spora başlama kararını etkilediği düşünülen 3 değişken arasında pozitif ilişki olduğu tahmin edilmektedir.

Figür 1: Araştırmanın Modeli

ARAŞTIRMA DEĞİŞKENLERİNİN TEORİK TANIMLARI

İçsel Faktörler (Psikolojik Faktörler)

Spora katılım kararını etkileyen faktörler arasında bulunan içsel faktörler, daha çok katılımcıları etkileyen psikolojik faktörlerle ilgilidir. İçsel faktörler; kişilik, güdüleme, algılama, öğrenme ve tutumlardan oluşmaktadır.

Kişilik

Kişilik, kişinin iç ve dış çevresiyle kurduğu, diğer kişilerden ayırt edici, tutarlı ve yapılaşmış bir ilişki biçimidir (8). Kişilik, spora katılım üzerinde etkili olan içsel faktörlerden biridir. Kişilik; spora katılımı, katılma şeklini ve katılım sıklığını etkiler (6).

Güdüleme

İnsanların spora neden katıldıkları, spora katılmakla ne tür yararlar bekledikleri ve spora katılmakla hangi ihtiyaçlarını tatmin edecekleri konusu güdüleme ile ilgilidir. Katılım karar verme sürecinde, problemi tanımlama karşılanmayan ihtiyaçlarla ilgilidir (6).

Algılama

Algılama beş duyu organı ile gerçekleşmesine rağmen, algılama bunların ötesinde anlamlarla yüküldür. Algılar bir filtreye benzer ve beklenti, tutum, ihtiyaç ve değerlerden etkilenir (9). Bu nedenle algılama seçici maruz kalma, seçici çarpıtma ve seçici hatırlamaya katkıda bulunur. (2).

Öğrenme

Öğrenme, deneyim sonucunda oluşan davranış, bilgi, duygu ve tutumlardaki kalıcı değişikliklerdir (1). Yani öğrenme, deneyimlerin etkisi altında kalarak, davranışlarda meydana gelen değişikliklerdir (4). Bu tepki eğilimleri de davranışlarda değişiklik yaratabildiği gibi, sporla yaşam boyu ilgilenmemeye varan davranışlar göstermesine de neden olabilir.

Dışsal Faktörler

Sosyo-kültürel faktörler arasında; kültür, sosyal sınıf, danışma grupları, aile bulunmaktadır (3). Kültür, toplum üyeleri arasında paylaşılan normlar, değerler, anlamlar, gelenekler, semboller ve inançlardan oluşmaktadır. Sosyal sınıfı belirlemeye yönelik kriterler arasında; meslek, gelir düzeyi, gelirin kaynağı, eğitim, yaşanılan evin tipi, yaşanılan çevre yapısı bulunmaktadır (5). Danışma grupları, spora katılımcıların davranışlarını etkileyen gruplardır.

Durumsal Faktörler

Spora katılım kararını etkilediği düşünülen durumsal faktörler yanında beş grup içerisinde ele alınmaktadır. Bu faktörler arasında; fiziksel çevre, sosyal çevre, zaman, katılım sebebi veya görev tanımı ile öncelikli durumlardır.

VERİ TOPLANMASI VE ANALİZİ

Araştırma verileri, Manisa'da eğitim veren 5 ilköğretim okulu ve 4 lise öğrencilerinden toplanmıştır. Celal Bayar Üniversitesi- Beden Eğitimi Bölüm Başkanlığı'nın destekleriyle okullarda eğitim veren spor öğretmenleri ile bağlantı kurulmuş, öğretmenlerden anket formunu rastgele yöntemlerle, derslerine girmiş oldukları öğrencilere dağıtmaları rica edilmiştir. 500 adet olarak belirlenen örneklem grubundan, 444 anket formu geri alınmıştır. Araştırmada, ilköğretim okulu öğrencileri arasında üçlü bir grupta yapılmıştır. (Orta I, Orta II, Orta III). Lise öğrencileri arasında da aynı grupta yapılmıştır. (Lise I, Lise II, Lise III) Ayrıca araştırmada, bir diğer grup olarak da üniversite öğrencilerine yer verilmiş olmasına rağmen geri dönüşüm oranı oldukça düşük olmuştur. (%2,5)

BULGULAR VE YORUM

A. DEMOGRAFİK BİLGİLER

* Örneklem grubunun %63,6'sını "kız öğrenciler", %36,4'ünü "erkek öğrenciler" oluşturmaktadır.

* Örneklem grubunun %19,8'i "1992 doğumlu", %16'sı "1993 doğumlu", %13,7'si "1995 doğumlu", %13,3'ü "1994 doğumlu" dur.

* Örneklem grubunun %16,6'sı "Orta I", %10,6'sı "Orta II", %15,5'u "Orta III", %25,6'sı "Lise I", %15'i "Lise II", %14,1'i "Lise III"dür. Üniversite öğrencileri örneklemin sadece %2,5'ünü oluşturmaktadır.

* Örneklem grubundaki öğrencilerin babalarının eğitim durumlarına göre dağılımları; %0,9'u "okumamış", %36,4'ü "ilkokul", %17,1'i "ortaokul", %28,5'u "lise", %16,6'u "üniversite", %0,5'i "yüksekokul" mezunudur.

* Örneklem grubundaki öğrencilerin annelerinin eğitim durumlarına göre dağılımı; %5,8'i "okumamış", %53,1'i "ilkokul", %13,5'u "ortaokul", %20,4'ü "lise", %6,5'u "üniversite", %0,7'si "yüksekokul" mezunudur.

* Örneklem grubunun %16,3'ü "500 YTL'nin altı", %24,9'u "500-700 YTL", %25,7'si "750-1000 YTL", %20,9'u "1100-1500 YTL", %5,8'i "1600-2000YTL", %6,5'u "2000 YTL üstü" aylık gelire sahiptir.

* Örneklem grubunun sadece %26,4'ünün "yan geliri" bulunmaktadır.

* Örneklem grubundaki öğrencilerin babalarının mesleği; işçi (%28,2), serbest meslek (%21,2), memur (%16,2), emekli (%11,5) dir.

* Örneklem grubunda bulunan öğrencilerin annelerinin mesleği; ev hanımı (%73,4), işçi (%6,8), emekli (%6,3) ve memurdur. (%5)

* Örneklem grubunda bulunan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun oturdukları ev türüne göre dağılımı; apartman (%77), müstakil ev (%18,7) 'dir.

B. SPOR YAPMAYA KARAR VERME SÜRECİ

Spor yapmaya karar verme süreci ile ilgili 15 soru sorulmuştur. Bu sorular iki grup içerisinde değerlendirilmiştir. Birincisi; ankete katılan spor faaliyetleriyle ilgilenme düzeyi, ikincisi ise; her hangi bir spor branşını bulundukları yaşa kadar deneme durumları ile ilgilidir. Birinci soruya olumlu yanıt veren 434 öğrenciden %9,9'u "hiç ilgilenmemiş", %89,9'u "ilgilenmiştir. İkinci soruya yanıt veren 433 öğrenciden %27,5'i "hiç denememiş", %72,3'ü "denemiş"tir.

Spor yapmayı denemeyen öğrencilere "neden spor yapmayı denemedikleri"ne yönelik 4 soru sorulmuştur. Soruya yanıt veren 107 öğrenciden %29,9'u "yeteneğim yok", %13,1'i "maddi imkansızlıklar", %29,9'u "tesis yok", %19,6'sı "zamanım yok", %7,5'u "diğer" seçeneği işaretlemişlerdir. Spora aktif olarak katılma kararında, geçmiş deneyimlerin etkisi olduğu düşüncesiyle, öğrencilere "herhangi bir spor alanında bir yarışmaya katılıp, başarısız bir ortam oldu mu" sorusuna yanıt veren 129 kişinin %71,3'ü "hayır, olmadı", %27,9'u "evet, oldu" %0,08'i "çok fazla oldu" yanıtlarını vermiştir. Yaşanılan deneyimin spora katılım kararını etkileyeceği düşünüldüğünden, öğrencilere spora aktif olarak katılmama kararlarını ne ölçüde etkilediği sorulmuştur. Soruya yanıt veren 76 kişinin %55,3'ü "hiç etkilemedi", %28,9'u "biraz etkiledi", %11,9'u "etkiledi", %3,9'u "çok etkiledi" şeklinde yanıtlamışlardır.

Araştırmada spor yaptıklarını ve ilgilendiklerini söyleyen öğrencilere, spor yapmaya hangi yaşta başladıkları sorulmuştur. Soruya yanıt veren 107 öğrencinin %1,9'u "5 yaşın altında", %68,1'i "5-10 yaş arasında", %28,9'u "11-15 yaş arasında" spor yapmaya başlamıştır. Bu durum göstermektedir ki, genellikle öğrencilerin spora başlama yaşı, 11 yaş sonradır.

Öğrencilere spora katılma kararlarını etkileyen faktörlerin neler olduğu sorulduğunda, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu, "sosyalleşme, sağlık, eğlence, kendilerini geliştirme, aile üyelerinin isteği, özgürlük, mücadeleci olmayı sevmeye, beğenilme, boş vakitleri değerlendirme, kilo sorunu, para ve ünlü olma isteği" şeklinde yanıtlar vermişlerdir.

C. İÇSEL FAKTÖRLER

Araştırmada yazında belirtilen içsel faktörleri (kişilik, güdüleme, algılama, öğrenme ve tutumlar) belirlemek amacıyla, 20 ifadeden yararlanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişki Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: İçsel Faktörler ile Spora İlgilenen Öğrenciler Arasındaki İlişki

		spor. branşı	İÇSEL
spor. branşı	Pearson Correlation	1	,170 (**)
	Sig. (2-tailed)	.	,000
	N	433	422
İÇSEL	Pearson Correlation	,170 (**)	1
	Sig. (2-tailed)	,000	.
	N	422	433

p ≥ 0,01

Tablo 1 verileri dikkate alındığında, içsel faktörler ile spora ilgilenen öğrenciler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. (,170). Gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonuçlarına göre, iki grup arasında da farklılık tespit edilmemiştir. (sig 2-tailed değeri; ,000).

D. DIŞSAL FAKTÖRLER

Dışsal faktörler arasında; kültür, sosyal sınıf, danışma grupları ve aile bulunmaktadır. Bu boyutlarla ilgili ankette 10 soru sorulmuştur. İlk beş soruda, katılımcının sosyal sınıfı ile danışma gruplarının katılımcının spora aktif katılım kararını ne ölçüde etkilediğini tespit etmeye yöneliktir.

Örnekleme grubunda bulunan öğrencilere, yakın çevrelerinde aktif olarak spora katılan arkadaşlarının bulunma durumları sorulduğunda, soruya yanıt veren 431 kişiden % 81,6'sı "evet", %18,4'ü "hayır" şeklinde yanıt vermiştir. Öğrencilerin aktif spora başlamalarına etkili olduğu düşünülen ikinci faktör, yakın çevrelerinde bulunan bir spor tesisinin onları spor yapmaya teşvik etme durumları sorulmuştur. Soruya yanıt veren 156 öğrenciden %55,6'sı "hiç etkilendiğini", %30,6'sı "biraz etkilendiğini", %13,5'u "çok olduğunu" söylemişlerdir. Sosyal sınıf faktörlerini değerlendirirken, öğrencilere "maçlara gitme" oranlarının, spora teşvik etme aracı olarak kullanılma durumları sorulmuştur. Soruya yanıt veren 323 öğrenciden % 17,8'i "hiç etkilendiğini", %30,2'si "etkilendiğini", %24,8'i "çok etkilendiğini" söylemiştir. Bu durum göstermektedir ki; ele alınan örneklem grubu dışsal faktörler ile spora katılım kararını verme süreci içerisinde danışma gruplarından ziyade, toplu olarak yapılan ya da gidilen spor aktivitelerine katılım düzeyinden daha çok etkilendikleri ortaya çıkmıştır.

Dışsal faktörler arasında son değişken aile faktörüdür. Ailede spor yapan anne ve babaların, çocuklarını spor yapmaya teşvik edecekleri varsayılmıştır. Örneklem grubundaki öğrencilerden sorulara yanıt veren 425 öğrencinin, % 84'ünün annesi; %76,4'ünün babası "sportif faaliyetlerle ilgilenmemektedir."

E. DURUMSAL FAKTÖRLER

Araştırmada durumsal faktörleri (fiziksel çevre, sosyal çevre, zaman, katılım sebebi veya görev tanımı ile öncelikli durum) belirlemeye yönelik 11 soru sorulmuştur. Değişkenler arasındaki ilişki Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2: Dışsal Faktörler ile Sporla İlgilenen Öğrenciler Arasındaki İlişki

		spor. branşı	DURUMSAL
spor. branşı	Pearson Correlation	1	,165 (**)
	Sig. (2-tailed)	.	,001
	N	433	428
DURUMSAL	Pearson Correlation	,165 (**)	1
	Sig. (2-tailed)	,001	.
	N	428	439

$p \geq 0,01$

Tablo 2 verileri dikkate alındığında, sporla ilgilenen öğrenciler ile durumsal faktörler arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. (,165) Gruplar arasındaki farklılıkları belirlemek amacıyla yapılan t-testi sonuçlarına göre, iki grup arasında da farklılık tespit edilmemiştir. (sig 2-tailed değeri; , 001).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan araştırmanın amacı; spora aktif katılım kararını verme sürecini etkileyen faktörleri tespit edebilmektir. Türkiye'nin batı illerinde biri olan, Manisa'da eğitim ve öğretim gören 444 ortaöğretim ve lise öğrencisinin spora katılımını etkilediği düşünülen 3 faktör arasında anlamlı bir ilişkinin bulunup bulunmadığına yönelik yapılan bir deneme çalışmasıdır.

Araştırmada, yazına katkıda bulunacağı düşünülen bir örneklem grubu (orta öğretim ve lise öğrencileri) tercih edilmiş olmasına rağmen, sonuçlar göstermiştir ki; spora katılım kararını etkileyen üç faktör arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bunun en önemli nedeninin, örneklem olarak seçilen öğrenci grubunun, spora katılım kararını etkileyen faktörlere uygun olmayan bir yapı içerisinde bulunmuş olmaları olduğu düşünülebilir. Örneklem grubunun büyük bir çoğunluğunun

ailelerinin aylık gelir durumları ile anne ve babalarının eğitim düzeyleri düşük olup, sporla ilgilenen aile üyesi sayısı çok azdır.

Spor faaliyetlerine katılım uygarlığın en eski geleneklerinden biridir. Antik Yunan çağından bu yana spora katılım devam etmekte ve bir değer unsuru olarak kabul görmektedir. Toplumların kültürel değerleri spora katılım açısından büyük önem taşımaktadır. ABD'nin çekirdek değerleri arasında; "başarıya ulaşma, yetenekli ve pratik olma, özgürlük, fiziksel uygunluk, genç olma duygusu ile fitness ve sağlık" bulunmaktadır. Doğrudan ilişkili olmasa da, Amerikan kültürüne ait değerler spora katılım ile ilgilidir. Örneğin, bireysellik veya kendini gerçekleştirme değeri sporda çok yoğun olarak vurgu yapılan bir değerdir. Genç olma değeri spora katılımı ve seyirci olma bakımından önemli bir yer tutmaktadır. Yaşlanmış kişilere bu ruhu vermek için kullanılan "ruhu genç" kavramı da yaşlı kitleyi spora çekmeye yöneliktir.

Sonuç olarak araştırma ile ilgili bir yorumda bulunmak gerekirse, ülkemizde sporu ve spora aktif olarak katılımı bir "milli değer" olarak kabul etmenin, nüfusumuzun %70'ini oluşturan gençlere bırakılacak en önemli "miras" olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar dizini

- Argan, T. M., Argan, M., Sağlık Hizmetleri Pazarlamasında Kalite ve Osmangazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Servislerinde Yatan Hastalara Yönelik Bir Araştırma", 7. Ulusal Pazarlama Kongresi Bildiri Kitapçığı, 5, 2002.
- Hawkins, R., Best, R. J., Consumer Behavior, Building Marketing Strategy, Boston: Irwin McGraw, 368, 1998.
- Hovard, J. A., Consumer Behavior in Marketing Strategy, London: Prentice-Hall, 237, 1989.
- Kwan, H., Trail, G., Sport Fan Motivation: A Comprasion of American Students and International Students, Sport Marketing Quarterly, Volume 10, N: 3, 147-151, 2001.
- Mowen, J. C., Consumer Behavior, Englewood Cliffs: Prentice-Hill, 612, 1995.
- Odabaşı, Y., Tüketici Davranışı ve Pazarlama Stratejisi, Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 908, 88, 1996.
- Oluç, M., Satınalcıların Davranışlarının Dinamikleri II, Pazarlama Dünyası, Yıl, 5, Sayı 30, 3, 1991.
- Schiffman, L., Kanuk, L., Consumer Behavior, Ohio: Prentice-Hall, 109, 1987.
- Solomon, M. R., Consumer Behavior, Boston: Allyn ve Bacon, 92-93, 1994.

SPOR SPONSORLUĞUNDA ETİK: ALKOL VE SİGARA SORUN (LU) MUDUR?

ÇOKNAZ, D* ; NURTANIŞ VELİOĞLU, M** ; GÜLER, L. ***

*AİBÜ Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

**AİBÜ İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

***Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

ÖZET

Bu araştırma, Türkiye'deki çeşitli spor kuruluşlarının üst düzey yöneticilerinin bakış açısıyla sağlığa zararlı ürünlerin spor sponsorluğunda kullanımının bir sorun oluşturup oluşturmadığını ortaya koyarak, spor sponsorluğunda etik tartışmaları açmak amacını taşımaktadır. Araştırma spor pazarlaması etiğinin analizinde organize bir araç olan ve Lacznia ve Murphy (1993) tarafından ortaya atılan karar alma modeline dayandırılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak veriler görüşme tekniği ile toplanmış ve analiz edilmiştir. Görüşme yapılan beş kişiden üçü, Basketbol, Golf ve Yelken federasyonlarında üst düzey yönetim kademesinde, bir diğer üst düzey yönetici Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nde ve son görüşmecisi ise spor pazarlaması alanında faaliyet gösteren özel bir kurumda görev yapmaktadır. Ortaya çıkan sonuçlar sigara, alkollü içecekler, performans artırıcı ürünler ile mafya ve rekabet spor sponsorluğunda etik sorun yaratan başlıca temalar olduğunu göstermektedir. Özellikle sağlığa zarar verdiği düşünülen ürünlerin spor faaliyetlerinde sponsor olarak kullanılması ise olumsuz etki yaratan ancak kaçınılmaz görülen bir durumu gözler önüne sermektedir. Türkiye'de bir ilk niteliği taşıyan bu çalışma ile spor sponsorluğu etik tartışmalara açılmış ve üst düzey yöneticilerin görüşleri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Etik, Spor Sponsorluğu, Sigara, Alkol.

ETHICS IN SPORT SPONSORSHIP:

IS ALCOHOL AND TOBACCO SPONSORSHIP ETHIC?

ABSTRACT

The aim of this study was to determine whether using sponsorship in health damage products cause a problem according to the point of view of the top level managers in various sport organizations in Turkey and to open the sport sponsorship to ethical debates. The study based on the decision making model suggested by Lacznia and Murphy (1993). The method applied in this study was qualitative in nature. Interview technique was chosen in order to obtain data. In this study, "interview form" method was used. Five top level managers in various sport organizations in Turkey were interviewed. Three of them are executive managers of Basketball, Golf and Sailing Federations. A top level manager of TMOK and a top level manager of a private organization which is active in sport marketing also took part in the study. The consequences of the study show that the main subjects which cause ethic problems in sport sponsorship are tobacco, alcohol, products increasing performance, and mafia and competition. Especially, using products which are considered to be hazardous for health in sport activities causes a situation that creates a considerable negative effect but yet unavoidable. As a result, with this study, sport sponsorship has been opened to ethical debate and opinions of top level managers have been put forward.

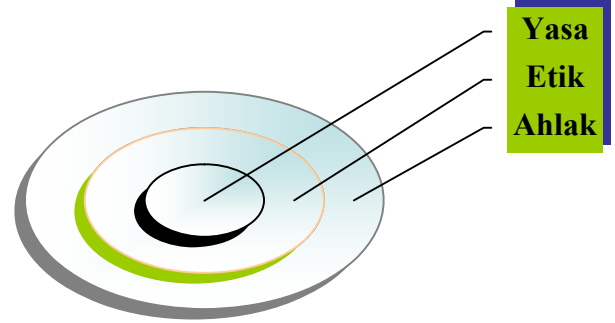
Key Words: Ethic, Sport Sponsorship, Tobacco, Alcohol

GİRİŞ

Türkiye'de etik sorgulamaların yoğun yaşandığı mecralardan bir tanesi olarak pazarlama, özellikle son beş yıldır tüm dikkatleri üzerine çekmektedir. İşletmelerin sadece karlılık üzerine odaklı ve bu nedenle de çevreye ve halk sağlığına duyarız olarak görülmeleri, etik tartışmaların temelini oluşturmaktadır (4).

İnsan hayatının davranışlarını iyi, kötü, doğru, yanlış temelinde ve ahlak kurallarına dayalı olarak sorgulayan etik kavramı, bir taraftan yasaları, diğer taraftan ahlaksal kuralları yansıtan bir özellik taşımaktadır. Bu yönü ile etik, ahlaki kurallar çerçevesinde yasaları da içine alan ancak yasalarla sınırları çizilmemiş durumları analize dayalı bir bilim dalıdır

(Şekil 1).

Şekil 1. Ahlakтан Yasaya Geçiş (Gordon F. Shea, *Practical Ethics*, First Printing. U. S. A. : AMA Membership Publication Division, 1988).

Bu çerçevede pazarlamanın tüm alanlarında olduğu gibi ekonomik hayatta giderek önemi artan sporda, etik değerlendirmeler yapmak, son derece önemli hale gelmekte ve büyük bir eksiklik olarak görülmektedir (8). Özellikle spor yöneticilerinin, etik sınırlarını ve sosyal sorumluluklarını belirlemedeki duyarlılıkları, hükümetlerin belirli yasalarla müdahalesini (sigara ve alkol reklamları vs.) ortaya çıkarsa da, yasalarda görülen boşluklar (sigara ve alkolde spor sponsorluğu gibi) gelişen endüstriye bağlı olarak çok sayıda ve çeşitte etik sorunu da beraberinde getirmektedir (7).

SPOR SPONSORLUĞUNDA ETİK

Spor pazarlamasında etik tartışmaların en yoğun yaşandığı alan, spor sponsorluğudur. Pazarlamada bir tutundurma stratejisi olan spor sponsorluğu, bir spor olayı veya bir spor takımından ticari olarak faydalanarak, olaya nakit veya nakit dışı kaynak ile iştirak etme şeklinde tanımlanmaktadır (2). 1994 yılında dünyada sponsorluk haklarını elde etmek için harcanan 10 milyar \$'ın 3 milyar \$'ını spor olaylarının oluşturması, pazarlamada sponsorluğun tutundurma alanında, dünyada neden en hızlı büyüyen mecralardan bir tanesi olduğunu göstermektedir (13). Bununla birlikte alkol ve sigara gibi bazı ürün kategorilerinin reklamlarını kısıtlayan hükümet politikaları, spor sponsorluğunun bu sektörlerde gelişmesini artırıcı bir etkiye sahip olmuştur (13).

Alkol ve sigara, ürün kategorileri açısından tüketici kategorileri ile karşılaştırıldığında etik düzlemde iki ayrı grubu temsil etmektedir. Sigara, ürün kategorisinde yapısı gereği zararlı olan ve aktif/pasif tüm kullanıcılar için zarar veren bir ürün grubu olurken, alkol ise kötüye kullanıldığında sağlığa zarar verecek bir grubu oluşturmaktadır (16). Spor sponsorluğuna dayalı etik tartışmalarda önemli olan nokta, ürünün zararlı olup olmamasından öte hedeflenen kitlenin kimler olduğu ile de ilgilidir. Özellikle hedef kitlenin zarar görmesi olası (çocuklar vs.) ve riskli tüketiciler (bağımlılık sahibi kişiler vs.) olması ise sadece pazarlama faaliyetleri açısından değil sporun doğasına son derece aykırı bir durum ortaya çıkarmaktadır. Örneğin alkol sponsorluğu, spora fiziksel katılımı teşvik etmek ile tutarsız bir yapı sergilerken, diğer yandan ilaç kullanımını protesto eden atletik çevreler tarafından (olimpiyatlar vb.) da çelişki yaratmaktadır. U. S. 'de sigara sponsorluğuna harcanan tutarın alkol sponsorluğundan daha az olmasına karşın daha fazla tartışılıyor olması, tamamen sağlığa zararlı ürünler kategorisinde yer almasından kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte Avusturya gibi bazı ülkeler de, spor olaylarında alkol ürününün kullanımına ilişkin yasaklara kanunlarında yer verilmiştir. Dünyada tüm sponsorluk faaliyetleri içinde alkol sponsorluğunun yüzde 11, sigara sponsorluğunun ise yüzde 4'lük bir paya sahip olduğu tahmin edilmektedir.

U. S. 'den başka çok sayıda ülkede spor olayları ile alkol ve sigara pazarlaması konusu sıkı düzenlemelere bağlıdır. Sigara sponsorluğu için şu anda U. S. 'de ve dünyanın birçok ülkesinde yasal bir düzenleme söz konusu değildir. Bunun anlamı, sigara sponsorlarının her türlü spor vb. olaylarla, ürünlerini tutundurmasının mümkün olmasıdır. Hatta bu tür organizasyonların karnaval havasında geçtiği (NASCAR vb.) ve düzenlenen organizasyonla, ürünlerin marka isimlerinin rahatlıkla birlikte kullanıldığı da görülmektedir (Winston Cup Racing vb.) (13).

Uluslararası platformda, spor pazarlamasında yaşanan etik olayların analizinde, ülkeden ülkeye değişen uygulamalar çoğu kez düzenlenen spor olaylarında ulusal ya da yasal düzenlemelere bağlı kalınmasını gerektirse de, spor pazarlamacıları için etik kodlar yoluyla ahlaki kuralların ve bu bağlamda tartışılacak etik standartların formüle edilmesi gerekmektedir. Bu konuda spor pazarlaması etiğinin analizinde organize bir araç olması dolayısıyla Lacznia ve Murphy (1993) tarafından ortaya atılan karar alma modeli önemli bir yol gösterici özellik taşımaktadır. Model, etik platformda beş aşamalı bir süreci kapsar (8):

1. Sorun var mıdır?
2. Sorun ile ilgili konulardan neler tanımlanabilir?
3. Hangi çıkar grupları bu konudan etkilenir?
4. Sorunun çözümüne hangi örgütsel mekanizmalar yardımcı olabilir?
5. Sorunu çözmek için uygun çözüm yolları nelerdir?

Modelin ilk aşamasını oluşturan sorunun var olup olmadığı konusu, spor pazarlamasının kendine özgü sorunlarına dikkat çeken önemli bir başlangıç noktasını oluşturmaktadır. Çalışmanın Lacznia ve Murphy (1993) modeline dayandırılmasındaki temel amaç, dünyada çok tartışılan spor sponsorluğunda alkol ve sigara gibi sağlığa zararlı ürünlerin kullanımının, Türkiye'de çeşitli spor kuruluşlarının üst düzey yöneticileri tarafından bir sorun olarak görülüp görülmediğini anlamaya yöneliktir. Bu noktadan hareketle modelin ikinci aşaması olan sorun ile ilgili konulardan nelerin tanımlanabileceği, araştırmanın tamamlayıcı diğer boyutunu oluşturmaktadır.

Özetle bu araştırma, Türkiye'deki çeşitli spor kuruluşlarına üye üst düzey yöneticilerin, sağlığa zararlı ürünlerin spor sponsorluğunda kullanımının bir sorun oluşturup oluşturmadığına ilişkin bakış açılarını ortaya koyarak, spor sponsorluğunda etik tartışmaları açmak amacını taşımaktadır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, Türkiye'de çeşitli spor kuruluşlarının üst düzey yöneticilerinin sağlığa zararlı ürünlerin spor sponsorluğunda kullanımının bir sorun oluşturup oluşturmadığını ortaya koymak amacıyla niteliksel araştırma teknikleri kullanılmıştır. Veriler "görüşme" yöntemi ile toplanmıştır. Nitel çalışmalarda üç tür görüşme yaklaşımı kullanılmaktadır. Bunlar; sohbet tarzı görüşme, görüşme formu ve standart açık uçlu görüşme tekniğidir (17) ve bu çalışmada "görüşme formu" yöntemi kullanılmıştır. Görüşmeler sırasında katılımcılara yöneltilen sorular için bir görüşme formu hazırlanmıştır. Yapılan görüşmelerde katılımcıların izni ile ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Her görüşme yaklaşık 20-25 dakika sürmüştür.

Araştırmada toplam beş kişi ile görüşme yapılmıştır. Görüşme yapılan beş kişiden üçü, Basketbol, Golf ve Yelken federasyonlarında üst düzey yönetim kademesinde, bir diğer üst düzey yönetici Türkiye Millî Olimpiyat Komitesi'nde ve son görüşmecisi ise spor pazarlaması alanında faaliyet gösteren özel bir kurumda görev yapmaktadır. Araştırmada yer alan kişiler veri analizi ve bulguların sunumunda "katılımcı" olarak adlandırılmışlardır.

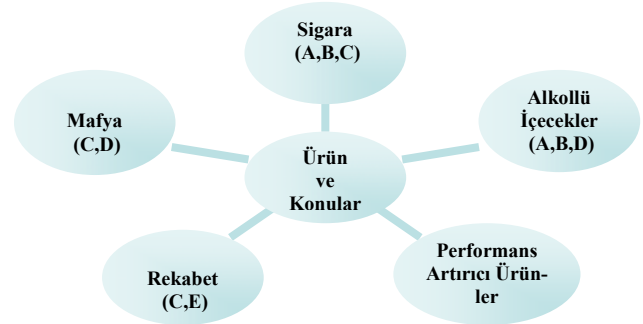
Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Betimsel analizde özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizinde daha derin bir işleme tabi tutulmuşlardır. Katılımcıların ses kayıtlarından ve görüşme formlarından elde edilen verilerin içerik analizinde kodlama işlemi gerçekleştirilerek temalaştırma yoluna gidilmiştir.

Araştırmanın geçerliliği ve güvenirliği için verilerin analizi sırasında iki araştırmacı, ayrı ayrı çalışmışlardır. Ayrıca araştırmadan elde edilen bulgular ses kaydı ve kısa notlar tutularak farklı veri toplama

yöntemleriyle elde edilmiştir. Araştırmanın veri kaynağı olan bireyler, isim bildirilmeden tanımlanmıştır. Bulguların anlamlı bir bütün oluşturması sağlanmış, kendi arasında tutarlı ve anlamlı olmasına dikkat edilmiştir.

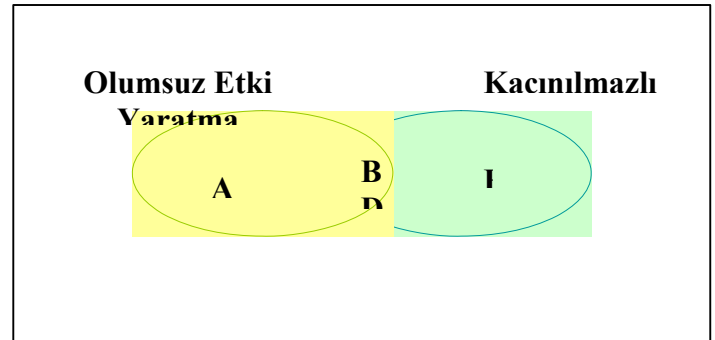
BULGULAR

Araştırmada, spor sponsorluğunun barındırabileceği etik sorunlara ilişkin sorudan elde edilen verilerin analiz sonucu ortaya çıkan ürün/konular Şekil 2. 'de verilmektedir.

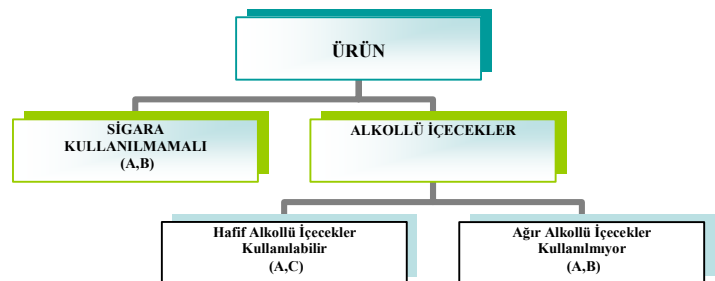
Şekil 2. "Spor Sponsorluğunda Etik Sorun Yaratabilecek" Ürün ve Konular

Araştırmada sağlığa zarar verdiği düşünülen ürünleri üretenlerin spor faaliyetlerinde yer almalarına ilişkin sorudan elde edilen verilerin analizi sonucu, ortaya çıkan temalar Şekil 3. 'de yer almaktadır.

Şekil 3. Sağlığa Zarar Verdiği Düşünülen Ürünleri Üretenlerin Spor Faaliyetlerinde Sponsorluk Yapmalarına İlişkin Değerlendirme

Şekil 4., katılımcıların spor sponsorluğuna ilişkin olarak yalnızca sigara ve alkol temelinde yaptıkları değerlendirmelerinin analizini göstermektedir.

Şekil 4. Ürün Temelinde Sigara ve Alkol Açısından Sponsorluğun Değerlendirilmesi

TARTIŞMA VE SONUÇ

Sponsorluğun çıkış noktası alkol ve sigara reklamlarına getirilen yasak olarak görülmektedir. Yasaklar alkol ve sigara üreticilerini önemli bir sponsorluk alanı olan spora yöneltmiştir. Günümüzde sigara ve alkolün spor ile ilgili olayların sponsorluğunda üçüncü sırada yer

aldığı belirtilmektedir (2). Ancak sporun doğasına aykırılık gösteren alkol ve sigara gibi sağlığa zararlı ürünler büyük tartışmalara yol açmaktadır.

Lacznia ve Murphy (1993) 'nin karar alma modelinin ilk sorusu olan etik bir sorunun var olup olmadığı çalışmanın temelini oluşturmuştur. Araştırmada öncelikle cevap aranan bu soruya ilişkin olarak katılımcıların tamamının farklı ürün ve konularla ilgili değerlendirmeleri, etik sorunların varlığını göstermektedir. Katılımcılar, sigara, alkol, performans artırıcı ürünler, mafya ve rekabeti etik sorunların varlığını oluşturan ürün kategorileri ve konuları olarak belirlemişlerdir. Bu belirlemeyle birlikte, araştırmada cevap aranan ve karar alma modelinin ikinci aşaması olan sorunların tanımlanması da sağlanmıştır. Sağlığa zarar verdiği düşünülen ürünleri üreten firmaların spor faaliyetlerinde sponsor olarak yer alıp almamalarına ilişkin değerlendirmelerde iki ana tema ortaya çıkmaktadır. Bu ana temalar; olumsuz etki yaratma ve kaçınılmazlıktır. Söz konusu sağlığa zararlı ürünlere ilişkin verilen detay bilgiler değerlendirildiğinde, katılımcılardan üçünün bu tarz ürünlerin spor sponsorluğunda kullanılmasının olumsuz etki yaratabileceği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Ancak katılımcıların kullanılan ürünlerin olumsuz etki yarattığı gerçeğini kabul etmelerine karşın bunun kaçınılmaz bir durum olduğunu çeşitli örneklerle destekleyerek ifadeleri de ilginç bir sonuç olarak görülmektedir. Aslında pek çok kişi için spor ve sağlığa zararlı ürünler problemli bir görünüm ortaya koysa da, sporun finansmanına önemli bir kaynak yaratması sebebiyle spor sponsorluğu popüler hale gelirken, sağlığa zararlı ürünleri üretenlerin yaptıkları yatırımın büyüklüğü nedeniyle spor sponsorluğunun dışında kalmaları mümkün olamamakta ve çelişkili bir durum ortaya çıkarmaktadır (5).

Literatürde sıklıkla karşılaşılan spor sponsorluğunda etik sorunların ilk sırasını alkol ve sigara almaktadır. Sigaraya ilişkin araştırma sonucu, bu ürünün sponsorluk faaliyetlerinde kesinlikle kullanılmaması gerektiği yönündedir. Türkiye açısından yapılacak değerlendirmede ise yasalarla sınırlarının belirlendiği bu ürünün, spor organizasyonlarında sponsor olarak yer almaması etik sorun yaratmayacağı kanısını uyandırabilir. Ancak bir başka ülkede yapılan spor organizasyonunun içinde sponsor olan bir sigara firmasının, farklı araştırmalarda da dile getirildiği gibi Türkiye'de bu organizasyonu izleyecek çocuk ve gençler açısından sorun olabileceği ve bunun yeni bir etik tartışma yaratabileceği gerçeği de göz önünde bulundurulmalıdır (1, 3, 6, 12, 15).

Alkole ilişkin görüşler, bira gibi hafif alkollü içkilerin spor sponsorluğunda kullanılmasının herhangi bir etik sorun yaratmayacağı yönündedir. Bu durum, Mc Daniel ve Mason (1999) 'un olimpiyatlarda biranın spor sponsorluğunda kullanımının daha kolay kabul edildiği olduğu ve Kropp vd. (1999) 'nin bira içenlerin içmeyenlere göre spor sponsorluğunda, biranın yer almasının daha olumlu karşılandığı sonuçlarını destekler niteliktedir. Sıklıkla spor sponsorluğunda kullanılan biranın alkol olup olmadığı konusu ise ayrı bir tartışma alanı olabilir. Ancak biranın alkol ihtiva etmesi ve alkol bağımlılığın ilk aşaması olarak görülmesi sebebiyle (19) bu çalışmada bira, alkollü bir içecek olarak değerlendirilmiştir. Bununla beraber, Radyo ve Televizyon Yayınlarının Kuruluş ve Yayınları Hakkında Kanun'un alkollü içki reklamlarını yasaklamasıyla (18) birlikte televizyonlarda hiçbir bira reklamının görünmemesi biranın alkollü içki olarak tanımlanmasının yanlış olacağını destekler niteliktedir. Madden ve Grube (1994) televizyondaki spor olaylarında alkol ve sigara reklamlarını inceledikleri çalışmalarında birayı da bu gruba dahil etmişlerdir. Araştırmada ortaya çıkan ürün kategorilerden ağır alkollü içkiler ise katılımcılar tarafından spor sponsorluğunda zaten kullanılmayan ürünler kategorisinde etik tartışmayı gerektirmeyecek şekilde nitelendirilmişlerdir.

Ortaya çıkan sonuçlar göstermektedir ki, sigara, alkollü içecekler, performans artırıcı ürünler ile mafya ve rekabet, spor sponsorluğunda etik sorun yaratan başlıca temalardır. Özellikle sağlığa zarar verdiği düşünülen ürünlerin spor faaliyetlerinde sponsor olarak kullanılması ise olumsuz etki yaratan ancak kaçınılmaz görülen bir durumu gözler önüne sermektedir.

Üst düzey yöneticilerin, alkol ve sigara için yaptığı değerlendirmeler, sigaranın kesinlikle, alkolün ise hafif /ağır olma durumuna göre kullanılabilirliğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada Türkiye'de bira gibi içeceklerin ürün kategorileri içinde yerinin belirsizliği, etik tartışmaları sınırlandırıcı bir etkiye sahip olmuştur. Bu sebeple ürünün ne tür bir alkollü içecek olarak değerlendirilmesi gerektiği konusu da gelecek çalışmalara ışık tutucu bir özellik taşımaktadır. Sonuç olarak Türki-

ye'de bir ilk niteliği taşıyan bu çalışma ile spor sponsorluğu etik tartışmalarına açılmış ve üst düzey yöneticilerin görüşleri ortaya konulmuştur.

KAYNAKLAR

1. Alcohol Policy Network, Ontario Public Health Association, "Let's Take Action on Alcohol Sponsorship", 2005, www.apolnet.ca
2. Argan, M., Spor Sponsorluğu Yönetimi, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004.
3. Beaver, W., What To Do About Alcohol Advertising, Business Horizons, 40 (4), 87-91, 1997.
4. Bradley, F., Marketing Management, Providing, Communicating and Delivering Value, Prentice Hall, Great Britain, 1995.
5. Danylichuk, K. E., Tobacco Sponsorship: Spectator Perceptions at an LPGA Event, Sport Marketing Quarterly, 9 (2), 103-111, 2000.
6. Fleming, K., Thorson, E., Atkin, C. K., Alcohol Advertising Exposure and Perceptions: Links With Alcohol Expectancies and Intentions to Drink or Drinking in Underaged Youth and Young Adults, Journal of Health Communication, 9, 3-29, 2004.
7. Hums, M. A., Barr, C. A., Gullion, L., The Ethical Issues Confronting Managers in the Sport Industry, Journal of Business Ethics, 20, 51-66, 1999.
8. Lacznia, G., Burton, M., Murphy, P., Sports Marketing Ethics in Today's Marketplace, Sport Marketing Quarterly, 8 (4), 43-53, 1999.
9. Gordon, F. S., Practical Ethics, First Printing, U. S. A. : Membership Publication Division, 1998.
10. Kropp, F., Lavack, A. M., Holden, S., Dalakas, V., Attitudes Toward Beer and Tobacco Sports Sponsorship, Sport Marketing Quarterly, 8 (3), 49-58, 1999.
11. Madden, P. A., Grube, J. W., The Frequency and Nature of Alcohol and Tobacco Advertising in Televised Sports, 1990 through 1992, American Journal of Public Health, 84 (2), 297-299, 1994.
12. McDaniel, S., Heald, G. R., Young Consumer Responses to Event Sponsorship Advertisement of Unhealthy Products: Implications of Schema-triggered Affect Theory, Sport Management Review, 3, 163-184, 2000.
13. McDaniel, S., Kinney, L., Chalip, L., A Cross-Cultural Investigation of the Ethical Dimensions of Alcohol and Tobacco Sports Sponsorship, Teaching Business Ethics, 5, 3, 307-330, 2001.
14. McDaniel, S., Mason S. D., An Exploratory Study of Influences on Public Opinion Towards Alcohol and Tobacco Sponsorship of Sporting Events, The Journal of Services Marketing, 13 (6), 481, 1999.
15. Morrison, M., Haygood, D. M., Krugman, D. M., Inhaling and Accelerating: Tobacco Motor Sports Sponsorship in Televised Automobile Races, 2000-2002, Sport Marketing Quarterly, 15 (1), 7-19, 2006.
16. Rittenburg, T. L., Parthasarty, M., Ethical Implications of Target Market Selection, Journal of Macromarketing, Fall, 49-51, 1997.
17. Yıldırım, A., Şimşek, H., Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2003.
18. T. C. Tütün Mamulleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu, www.tapdk.gov.tr, 11. 09. 2006.
19. Türkiye Yeşilay Cemiyeti, www.yesilay.org.tr, 11. 09. 2006.

AN ANALYSIS OF SPORTS FACILITIES MANAGEMENT

TZVETANOV, TZ.

National Sports Academy - Sofia

Department of History and Management of Sports

After 1989/1990 the nature and dynamics of political, economic and social changes in Bulgaria influenced the system for managing physical education and sports.

In 1992 a specialized state body was established – the Youth and Sports Committee with the Council of Ministers (2). In 1996 the Physical Education and Sports Act was adopted. The planning, design, construction, maintenance and use of sports sites and facilities in the general urban plans of the towns and villages became the main focus of the Act, as well as of the later adopted National Strategy and National Programme for Development of Physical Education and Sports (3).

Such policy conforms with the European Sports Charter and the European Charter of Sport for All, which emphasize on the necessity of providing sports facilities for the purpose of being used by municipalities and schools and recognizing the general planning of facilities as a public authorities' obligation, taking local, regional and national requirements into consideration. The adequate use of the new and already existing facilities is also given prominence in the two Charters (5).

In 2006 the Metropolitan Municipality (city of Sofia) approved a Strategy for Development of Physical Education and Sports for the period 2006-2010. The Strategy pays special attention to the improvement of sports facilities management as a process, including design, reconstruction, modernization, restoration, maintenance and efficient use considering the specific administrative and territorial, economic and social (educational, health, cultural) structure and characteristics of the Metropolitan Municipality (7). Sofia – the Capital of Republic of Bulgaria has a population of 1 194 164 people (as at 31st December 2003), i. e. 15,22 % of the population of the country. Sofia is the administrative, economic, educational, healthcare and sports centre of the country; it has the highest annual income, the highest annual share of Gross domestic product (about 4 050 Euro per capita) and the lowest rate of unemployment (6, 10).

In terms of its zoning structure, Sofia comprises 24 areas (including 4 towns and 34 villages with a population of 55 246 people, i. e. 4,63% of the whole population).

Most of the areas are characterized by their highly urbanized residential environment (large residential complexes and high density of population).

With its 248 996 school students at different educational levels, Sofia is the biggest educational centre in the country. The demographic structure, i. e. the high relative share of retirement-age population – 20,16% and population above the age prescribed for the measurement of the economically active population – 21,85% is another feature of the demographic structure.

These characteristics of the Capital is to be taken into consideration when planning and implementing modern strategies for development and management of physical education and sports, including the whole process of planning, reconstruction, modernization, restoration, maintenance and efficient use of sports facilities making use of the existent residential infrastructure (8, 9).

The sports facilities in the city of Sofia may be divided into seven major types, namely: 1. state-owned (within the system of the State Agency for Youth and Sports); 2. public (regional); 3. school; 4. territorial (located in areas surrounded by residential buildings); 5. institutional (owned by state or public institutions and organizations); 6. private (fitness centers, clubs, chains etc.); 7. public owned organizations (1).

A theoretical model has been created to facilitate the comprehensive research and management of sports facilities, taking into consideration the influence of outdoor environment (political, economic and social factors) in the city of Sofia as a system, including 5 blocks (consisting of elements): 1. Policies, strategies and functions of sports facilities management; 2. Subject of management (public, community and private institutions and organizations); 3. Object of management – sports facilities (design, construction, modernization, reconstruction, restoration, maintenance, efficient use; physical activity of population (forms and means); territorial structure and institutional belonging; social and demographic groups (children, teenagers and youths; workers and employees (including in villages); elderly people; disabled and underprivileged people etc. 4. Technologies and mechanisms of management; marketing; 5. Sports Facilities Management Provisions - financial, material and technical, staff, medical care, information, legal and statutory etc.

The purpose hereof is to explore and research the territorial location, structure and condition of the (outdoor) sports facilities in residential areas. The methods employed (chart), including sports facility's type and intended use (precise address); ownership document; type and intended use of the property on which the sports facility is constructed; user of the sports facility; condition of the sports facility; amount of financial resources needed for restoration, reconstruction and modernization of the sports facility and other basic features of its management in terms of time and space (4).

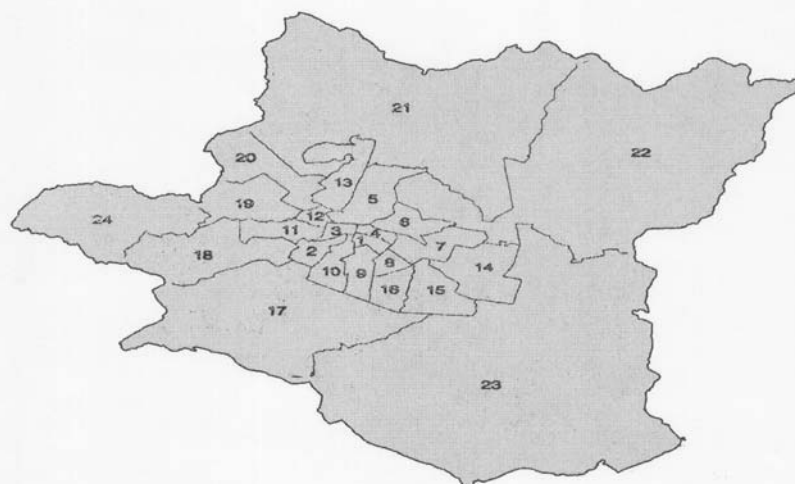
The analysis of research by applying the aforesaid methods has shown that currently there are 214 outdoor sports facilities in residential areas (i. e. areas surrounded by residential buildings) in the city of Sofia (figure 1). They are public (municipal) property. 104 of them are independent (48,6%) and 110 (51,4%) form a part of the 43 complex (multi-purpose) sports facilities. The types of sports practiced in the facilities intended for users by adults, children and young people are as follows: 66 facilities are intended for basketball players (30,8%); 58 are intended for football (27,1%); 38: for volleyball (17,8%); 36: for handball (16,8%); 7: for tennis-court (3,3%) and 9 are intended for other sports (4,2%).

The overall capacity of the sports facilities is 13,696 people on a daily basis and 95,872 on a weekly basis. *This greatly predetermines the need of a state-of-the-art strategy and program for implementation of reconstruction, modernization, restoration, maintenance and efficient use of the sports facilities.* This shall be the basis for their development into facilities of public importance, this means to create and make use of opportunities so that they can be used by sports organizations; educational institutions; enterprises and institutions and other users provided that they are reasonably accessible by car or by foot.

On the aforesaid grounds a group of experts shall determine (by selection) whether an outdoor sports facility in a residential district is to be restored by applying a system of criteria and indices (needs and interests of the community; accessibility by car or by foot, residential area's level of urbanization, etc.).

The sports facility restoration process management shall be carried out by public, private and community partnership.

A methodology of sports facility restoration by implementation of an efficient technology and mechanisms in Mladost Residential District has been employed, including:

1. Sredets	(2)	9. Lozenets	(3)	17. Vitosha	(5)
2. Krasno selo	(13)	10. Triaditsa	(6)	18. Ovcha kupel	(6)
3. Vazrazhdane	(10)	11. Krasna polyana	(20)	19. Luylin	(18)
4. Oborishte	(8)	12. Ilinden	(3)	20. Vrabnitsa	(11)
5. Serdika	(5)	13. Nadezhda	(3)	21. Novi Iskar	(17)
6. Poduyane	(17)	14. Iskar	(7)	22. Kremikovtsi	(5)
7. Slatina	(6)	15. Mladost	(14)	23. Pancharevo	(9)
8. Izgrev	(3)	16. Studentski	(16)	24. Bankya	(2)
1 – Area		(12)	Number of sporting facilities		

Fig. 1. Spatial location of sporting facilities within Sofia suburbs

1. Consistent implementation of some main activities (operations) such as analysis of the community's needs and interests as concerns a sports facility; analysis of sports facility's spatial and technical condition; surveying; development of an investment project (conceptual, technical, working designs); development of an architectural design; designing of repair and construction works; selection of contractor for the project; project implementation.

2. Subjects of sports facility restoration management (public subjects of sports facility restoration: regional administration (divisions,

sectors); private subjects, in this particular case: EUROMARKET^{*}; a public sports organization (club).

3. Issues concerning sports facility restoration management – legalization of ownership, maintenance, landscaping related to environment; security arrangements.

4. Alternatives options to address the issues (application of criteria and indices for social and economic efficiency upon the selection of an

^{*} EUROMARKET GROUP is a group of state-of-the-art engineering companies characterized by rapid growth and being leaders in supply of industrial machinery, equipment and tools for companies engaged in all sectors of Bulgarian industry.

alternative option, including: capacity and high level of the sports facility's usability, level of meeting the needs and interests of the community in the residential micro-region.

5. Duration of period for performance of the activities (operations) related to sports facility restoration (in this particular case: 18 working days седмици).

6. Recommendations (amendments) – optimization of partners' interaction for maintenance and use of the sports facility; functioning of the sports organization; diversification of forms and means of physical activity (training, practice and competitions by various physical activities and sports).

'Conclusion: the approach, technology and mechanisms adopted in the outdoor (i. e. located in areas surrounded by residential buildings) sports facility restoration management should be considered as a recommendation only. They may be applied based on the establishment of a sustainable public, private and community partnership given the initiative of the citizens, institutions and organizations in separate administrative and territorial units (regions) of the capital and the whole country.

Key words: management, model, policy, strategy, sports facilities, technology and mechanisms, public, private and community partnership.

REFERENCES

1. Банков, П. Управление на спорта в свободното време. Изд. "БУЛИНС", 21-23. София. 2005. [Bankov, P. *Leisure Sports Management*, published by BULINS, Sofia, 2005, pp. 21-23]
2. Закон за физическото възпитание и спорта /Обн., ДВ, бр. 58 от 09. 07. 1996 г. София, 1996 [Physical Education & Sports Act, promulgated in the State Newspaper, 58/9th July 1996, Sofia, 1996].
3. Национална стратегия и Национална програма за развитие на физическото възпитание и спорта в Република България за периода 2005-2008 г. Министерство на младежта и спорта. 8, 20-21. София, 2005. [2005-2008 National Strategy for Promotion of Physical Education and Sports in the Republic of Bulgaria, published by the Ministry of Youth and Sports, Sofia, 2005, 8, 20-21]
4. Регистър на спортните площадки, обекти, терени и междублокови пространства, предназначени за спорт и социален туризъм - общинска собственост. Столична община, София, 2006. [Register of Municipally-owned Sports Playgrounds, Facilities, Terrains and Areas Surrounded by Residential Buildings Intended for Sports and Social Tourism, published by the Metropolitan Municipality, Sofia, 2006]
5. Европейска харта за спорта. Европейска харта за спорта за всички. Съвет на Европа. Сб. от Нормативни документи в областта на спорта. Министерство на младежта и спорта. 9, 14, София, 2005. [European Sports Charter. European Sport for All Charter. Council of Europe. In: Statutory Documents]
6. Станев, Хр. Българските райони за планиране и геополитическото им значение. Институт отворено общество. 43-48. София, 2006.
7. Стратегия за развитие на физическото възпитание и спорта в Столичната община за периода 2006-2010 г. 8-9, София, 2005. [Strategy for Development of Physical Education and Sports in the Metropolitan Municipality for 2006-2010, Sofia, 2005, 8-9]
8. Bianchi, A., Cardoaretti, B., Placidi, B. Instalacoes Desportivas e Territorio. A Programacao pegueno Municipio. Impressao Tir. Minerva, 9-14. Lisboa, 1987.
9. Almeida, P. Aspectos Sociologicos em Urbanistica Desportiva. ELO-publicidade e Artes 7, 43-48, Lisboa, 1986.
10. Sofia in Figures 2003. National Statistical Institute. Regional Statistical Office of Sofia Municipality of Sofia, 44, 47, 49, 62, 158-162. Sofia, 2004.

S-064

İLK VE ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SPORA KARŞI İLGİLERİ, BEKLENTİLERİ VE SPOR FAALİYETLERİNDE YARARLANDIKLARI REHBERLİK VE REVİR HİZMETLERİNİN BELİRLENMESİ

Determination of the sportive concern, expectetions and the use of sportive councelance and infirmity in primary and secondary school students

ÇİMEN, K*. ; ARSLANTAŞ, B. **

*Özel İstek Tarabya Kemal Atatürk İlköğretim Okulu

**İstanbul Teknik Üniversitesi Beden Eğitimi Bölümü

Abstract

The purpose of this study is to determine the sportive tendencies of the primary and secondary school students and the effects of their parents on their tendencies and also to determine how much counseling and infirmity they got from the school. For this purpose a 8-questioned questionnaire was applied to 581 students from different private and public schools of European coast of Istanbul. The data is analyzed with descriptive statistics methods and cross tables. The results of the study showed that, sportive concern and tendencies of the students and the effect of families on students toward selecting a sport decreases by the school experience increased. The results also showed that only 1. 2 % of the students take medical care in school infirmary and 86,4 % of the students never used the school infirmary in their school lives.

Key Words: Primary and secondary school, sports tendency, guidance and infirmary

Öz

Araştırma, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin sportif eğilimlerini tespit etmek, bu eğilimlerde aile desteğini belirlemek, spor yapan ve yapmayan öğrencilerin rehberlik ve revir hizmetlerinden ne ölçüde hizmet aldıklarını belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla İstanbul ili Avrupa yakası sınırları içerisinde iki özel ve bir devlet okulunda olmak üzere toplam 581 öğrenciye 8 soruluk bir anket uygulaması yapılmıştır. Araştırmanın verileri tanımlayıcı istatistik hesaplamalar ile çapraz tablolar oluşturularak elde edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin sportif beklentilerinin, ilgilerinin ve ailelerinin onları spora karşı yönlendirmelerinin ilerleyen okul hayatlarında (8. sınıftan itibaren) azaldığı bununla birlikte okudukları okullarından spor tesisi ve spor organizasyonları açısından yüksek beklentilerinin olduğu bulunmuştur. Ayrıca spor yapan öğrencilerden sadece % 1. 2'si bir travma sonucu revire gittiğini, % 86,4'ü ise hiç revire gitmediğini belirtmiştir.

Anahtar Kelimeler: İlk ve ortaöğretim, sportif eğilimler, rehberlik ve revir,

Giriş

Öğrencilerin eğitim sistemi içerisinde karşı karşıya kaldıkları sınavlar ve öğrencilerin başarılı-başarısız olarak değerlendirilmesinin bu sınavlarda alacakları dereceler ile ölçülmesi son derece yanlıştır. Sınavlara olan bağımlılık eğitim sistemimizin her aşamasında öğrencilerin yaratıcılık, analiz-sentez ve çok yönlü gelişim yeteneklerini ortadan kaldırılabilmektedir. Sınavlarda başarılı olma isteği ile yoğun ders çalışma temposundaki öğrencilerin sportif faaliyetlerdeki eksikliklerinde fiziksel yönden gelişimlerini etkileyebilmektedir. Sporda artık yarışma amacının dışında sağlığını koruma düşüncesi yer almakta ve insanlar bu düşünceyle spor yapmaya davet edilmektedir (8).

Breslow (1990), Corbin ve arkadaşlarına (1983) (1) göre fiziksel egzersiz yapma olabildiğince erken yaşlarda kazanılması gereken bir alışkanlıktır. Bu da ancak bireye eğitiminin her aşamasında beden

eğitimi verilmesi ve spor olanaklarının sunulması ile sağlanabilir. Hem zihinsel hem de fiziksel gelişmenin bir arada olduğu ilköğretim kademeslerinden, eğitimlerinin son aşaması olan yüksek öğretim kademesine kadar beden eğitimi ve spor kültürü çocuklarımızda tam olarak yerleşmemektedir. Bu amaca ulaşabilmek için okul öncesi eğitimden başlayarak, eğitimin her kademesinde spor uygulamalarının yer alması gerekir (9). Beden Eğitimi, kişinin bedensel ve fiziksel gelişimini sağlamak, günlük yaşama ve iş yaşamının koşullarına hazırlamak, ulusal bilinç ve yurttaşlık duygularını kuvvetlendirmek amacıyla yapılan düzenli, kuramlı (metotlu) çalışmaların tümüdür (6). Spor ise, oyun, eğlence, karşı karşıya gelmek için yarıştığı, insanlardan oluşan takımlar ve insanlar arasında karşılıklı olarak yapılan fiziksel çabaların tümüdür (5). Spor bir insan olayıdır ve herkes içindir (3). Bunun için en önemli aktivite ilköğretimden itibaren bütün eğitim kurumlarında uygulanması gereken bilinçli bir beden eğitimi ve spordur (7). Bu çerçevede ilk ve orta dereceli okullarımızda verilmekte olan beden eğitimi derslerinin ülkemizdeki mevcut şartlar çerçevesinde yetersiz alt yapı ve eğitimler nedeniyle tam olarak amacına ulaştığı söylenemez. İlköğretim düzeyinde aile desteğinin ve ailenin çocuğunu spora yönlendirmesinde daha etkili olması, bu seviyedeki öğrencilerde spora olan ilgiyi yüksek tutmaktadır. Ancak, ailenin ilgisinin azaldığı ilköğretim ikinci kademe ve ortaöğretimde spora olan ilgi düşmektedir. Bu öğretim kademeslerinde beden eğitimi öğretmenlerinin yönlendirmelerinin ve ailelerin desteklerinin daha sistemli, bilinçli olması gerekmektedir. Aile bireyleri

çocuklarla birlikte bir spor ya da egzersiz yaparken, çocuklar öncelikle aile bireylerini kendilerine model olarak aldıklarından, onlara iyi bir model olabilmek rolü üstlenmelidir (10). Bu nedenle anne ve babasını kitap okurken gören çocuk kitap okumaya yatkın olacak, dişlerini fırçaladığını gördüğünde diş fırçalama alışkanlığını kazanacak, spor yaptığını gördüğünde de aktif olarak spora katılacaktır (11).

Aile desteğinin yanında çocukların sistemli olarak spora katılımları okullardaki beden eğitimi dersleri, sportif organizasyonlar ve spor kulüpleri ile sağlanmaktadır. Spora ihtiyaç gösteren grupların spor yapabilmesi ise formal olarak öncelikle spor kulüpleri ile okullarda olabilmektedir (12). Okullarımızın kendi içerisinde düzenledikleri spor etkinliklerinin yanında İl ve İlçe Milli Eğitimce düzenlenen sportif organizasyonlarda da çocukların yer almaları sağlanmaktadır. Bu organizasyonlar çerçevesinde İstanbul Okul içi Beden Eğitimi ve Spor İzcilik Başkanlığı'nın 2004–2005 yıllarında düzenlemiş oldukları spor yarışmalarına 19 branşta katılım olmuştur. Bu branşlar arasında İstanbul genelinde en fazla takım olarak katılım; kros (kız-erkek) 562 takım, futbol (erkek) 495 takım, voleybol (kız-erkek) 415 takım, basketbol (kız-erkek) 410 takım ve satranç (kız-erkek) 395 takımlardır (13).

Katılan takımlarda yer alan sporcu sayıları da öğrencilerin spora karşı ilgilerini göstermektedir. Türkiye genelinde illere göre Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Türkiye Futbol Federasyonu ve Milli Eğitim Bakanlığı sporcu sayısının İstanbul ili değerleri aşağıdaki gibidir (14);

İllere Göre G. S. G. M-T. F. F-M. E. B Sporcu Sayısı				
İli	G. S. G. M.	T. F. F.	M. E. B.	G. S. G. M. /T. F. F. /M. E. B.
	Sporcu Sayısı	Sporcu Sayısı	Sporcu Sayısı	Sporcu Sayısı Toplamı
İstanbul	103. 155	32. 959	31. 558	167. 672

Bu sporcuların içerisinde lisanslı olanların sayılarına baktığımızda; Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün Mayıs 2006 verilerine göre İstanbul ili lisanslı sporcu sayısı; bayanlar 29. 411 kişi, erkekler 73. 744 kişidir. Aynı verilerde faal sporcu sayıları; bayanlar 13. 634 kişi, erkekler 29. 510 kişi olarak verilmiştir. (15). Bu değerler lisanslı sporcu sayısının İstanbul ilinde dahi ne kadar yetersiz olduğunu göstermektedir.

12-24 yaş kesitindeki gençliğin, tümünün (okullu-okulsuz) eğitiminde en cazip ve etkili araç olan "spor ve gençlik faaliyetleri" okulların tesis yetersizlikleri, ikili, üçlü öğrenimler nedeni ile okullu gençlik için dahi uygulama alanına sahip değildir. Ülkemiz eğitiminde görülen en önemli darboğazın orta öğretimde odaklaştığı, artık herkesin bildiği bir gerçektir (16).

Araştırmanın Konusu: Bu çalışmada, öğrencilerin çeşitli spor dallarına eğilimleri ve sportif beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan bir çalışmada gençliğin en çok sırasıyla futbol, basketbol, voleybol ve hentbol spor dallarına ilgi gösterdiği belirlenmiştir (4). Bununla birlikte bu çalışmada spor yapan ve yapmayan öğrencilerin rehberlik ve revir hizmetlerinden ne kadar yararlandıkları arasındaki ilişkiler anılan kriterler doğrultusunda ele alınmıştır.

Araştırmanın amacı ve önemi: İlköğretim ve ortaöğretim kurumları öğrencilerinin sporla ilgili yaklaşım, alışkanlık, spor kültürü oluşturma ve bunları etkileyen faktörleri belirlemek bilimsel veriler ışığında tartışmak, sportif eğilimlerin devlet okulları ve özel okullar arasındaki benzerlik ve farklılıklarını ortaya koymak, öğrencilerin genel sportif eğilimleri ile toplumun sportif eğilimlerinin karşılaştırmasını yapmak amaçlanmıştır.

Problem cümlesi: Türkiye'de İlk ve Ortaöğretim kurumlarında beden eğitimi ve spor faaliyetlerinde öğrencilerinin spora olan ilgilerinin artırılmaması, spor kültürünün oluşmaması ve okullarımızda özellikle de devlet okullarında spor alt yapı, tesis ve spor organizasyonlarının yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir.

Sınırlamalar: Bu çalışma, İstanbul ili, Avrupa yakası sınırları içerisinde yer alan bir devlet okulu ve iki özel okulda okuyan ilköğretim ve ortaöğretim kademesindeki toplam 581 öğrenci ile sınırlıdır.

Yöntem: Araştırmacılar tarafından hazırlanan anket durum değerlendirme amacıyla öğrencilere uygulanmıştır. Değerlendirmeye alınan spor branşları öğrencilerin ankette vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda ele alınmıştır. Verilen cevaplar göre 11 branş ve diğer (karate, buz pateni, ata binmek vb.) branşlar olmak üzere sonuçlar ortaya çıkarılmıştır.

Evren ve Örneklem: 2005–2006 eğitim öğretim döneminde İstanbul ili Avrupa yakasında yer alan iki özel okul ve bir devlet okulunda okuyan öğrencilerden 581 tanesine anket uygulaması yapılmıştır.

Verilerin çözülmesi: Veriler bilgisayar ortamında istatistik programı ile hesaplanmıştır.

Bulgular

Cinsiyet; Araştırmaya katılan 581 öğrenciden kız öğrencilerin sayısı 307 (% 52,8) ve erkek öğrencilerin sayısı 274 (% 47,2) 'dır.

Tablo 1: Cinsiyet * Haftada kaç gün spor yapıyorsunuz?

Cinsiyet		Haftada kaç gün spor yapıyorsunuz?				TOPLAM
		Spor yapmıyor	1 gün	2 gün	3 gün ve üzeri	
Kız	Sayı	88	65	86	68	307
	%	15,1	11,2	14,8	11,7	52,8
Erkek	Sayı	28	57	84	105	274
	%	4,8	9,8	14,5	18,1	47,2
TOPLAM	Sayı	116	122	170	173	581
	%	20,0	21,0	29,3	29,8	100,0

Tablo 2: Cinsiyet * Sporcu lisansınız var mı?

Cinsiyet		Sporcu lisansınız var mı?			TOPLAM
		Spor yapmıyor	Lisanslı	Lisanssız	
Kız	Sayı	40	71	196	307

	%	6,9	12,2	33,7	52,8
Erkek	Sayı	17	102	155	274
	%	2,9	17,6	26,7	47,2
TOPLAM	Sayı	9,8	173	351	581
	%		29,8	60,4	100,0

Tablo 3: Cinsiyet * Ailenizde düzenli olarak spor yapan var mı?

Cinsiyet		Ailenizde düzenli olarak spor yapan var mı?			TOPLAM
		Cevapsız	Evet	Hayır	
Kız	Sayı	8	167	132	307
	%	1,4	28,7	22,7	52,8
Erkek	Sayı	5	146	123	274
	%	,9	25,1	21,2	47,2
TOPLAM	Sayı	13	313	255	581
	%	2,2	53,9	43,9	100,0

Tablo 4: Spor yapıyor musunuz? * Cinsiyet

Spor yapıyor musunuz?		Cinsiyet		TOPLAM
		Kız	Erkek	
Evet	Sayı	215	244	459
	%	37,0	42,0	79,0
Hayır	Sayı	92	30	122
	%	15,8	5,2	21,0
TOPLAM	Sayı	307	274	581
	%	52,8	47,2	100,0

Tablo 5: Spor yapıyor musunuz? * Okulu

Spor yapıyor musunuz?		Okulu		TOPLAM
		Özel okul	Devlet okulu	
Evet	Sayı	288	171	459
	%	49,6	29,4	79,0
Hayır	Sayı	83	39	122
	%	14,3	6,7	21,0
TOPLAM	Sayı	371	210	581
	%	63,9	36,	100,0

Tablo 6: Spor yapıyor musunuz? * Sporcu lisansınız var mı?

Spor yapıyor musunuz?		Sporcu lisansınız var mı?			TOPLAM
		Cevapsız	Lisanslı	Lisanssız	
Evet	Sayı	4	171	284	459
	%	,7	29,4	48,9	79,0
Hayır	Sayı	53	2	67	122
	%	9,1	,3	11,5	21,0
TOPLAM	Sayı	57	173	351	581
	%	9,8	29,8	60,4	100,0

Tablo 7: Sınıfı * Spor yapıyor musunuz?

Spor yapıyor musunuz?		Sınıfı										
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
Evet	Sayı	8	38	29	39	98	57	58	48	29	20	14
	%	1,7	8,3	6,3	8,5	21,4	12,4	12,6	10,5	6,3	4,4	3,1
Hayır	Sayı	3	7	12	5	14	11	10	17	10	8	19
	%	2,5	5,7	9,8	4,1	11,5	9,0	8,2	13,9	8,2	6,6	15,6
Toplam	Sayı	11	45	41	44	112	68	68	65	39	28	33
%		1,9	7,7	7,1	7,6	19,3	11,7	11,7	11,2	6,7	4,8	5,7

Tablo 8: Spor yapıyor musunuz? * Haftada kaç gün spor yapıyorsunuz?

Spor yapıyor musunuz?		Haftada kaç gün spor yapıyorsunuz?				Toplam
		Yapmıyor	1 gün	2 gün	3 gün ve üzeri	
Evet	Sayı	19	106	163	171	459
	%	3,3	18,2	28,1	29,4	79,0
Hayır	Sayı	97	16	7	2	122
	%	16,7	2,8	1,2	,3	21,0
TOPLAM	Sayı	116	122	170	173	581
	%	20,0	21,0	29,3	29,8	100,0

Tablo 9: Spor yapıyor musunuz? * Ailenizde düzenli olarak spor yapan var mı?

Spor yapıyor musunuz?		Ailenizde düzenli olarak spor yapan var mı?			TOPLAM
		Cevapsız	Evet	Hayır	
Evet	Sayı	2	267	190	459
	%	,3%	46,0	32,7	79,0
Hayır	Sayı	11	46	65	122
	%	1,9%	7,9	11,2	21,0
TOPLAM	Sayı	13	313	255	581
	%	1,2	53,9	43,9	100,0

Tablo 10: Spor yapıyorsanız hangi branşta? * Okulu

Okulu		Spor yapıyorsanız hangi bransta?													Toplam
		Yapmıyor	Atizm	Bsk.	Ftbl.	Strnc.	Yzm.	Yzm. -eskrm- bskl	Dans	Cimn.	Diğer	Vlyb.	M. Tenisi	Tenis	
özel okul	Sayı	86	18	52	49	4	59	4	9	1	33	32	4	20	371
	%	23,2	4,9	14,0	13,2	1,1	15,9	1,1	2,4	,3	8,9	8,6	1,1	5,4	100,0
devlet okulu	Sayı	40	32	32	51	0	17	0	0	2	2	33	0	1	210
	%	19,0	15,2	15,2	24,3	,0	8,1	,0	,0	1,0	1,0	15,7	,0	,5	100,0
Total	Sayı	126	50	84	100	4	76	4	9	3	35	65	4	21	581
	%	21,7	8,6	14,5	17,2	,7	13,1	,7	1,5	,5	6,0	11,2	,7	3,6	100,0

Tablo 11: Spor yapıyorsanız hangi bransta? * Sporcu lisansınız var mı?

		Spor yapıyorsanız hangi bransta?												Toplam
		Ypmyr	Atizm	Bskbl	Ftbl	Strnc	Yzm	Dans	Cmns	Diğer	Vlybl	Masa Tenisi	Tns	
Sporcu lisansınız var mı?														
cevapsiz	Sayı	54	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	57
	%	94,7	1,8	1,8	,0	,0	1,8	,0	,0	,0	,0	,0	,0	100,0
lisansli	Sayı	2	11	33	33	4	32	3	0	16	29	1	5	173
	%	1,2	6,4	19,1	19,1	2,3	18,5	1,7	,0	9,2	16,8	,6	2,9	100,0
lisanssız	Sayı	70	38	50	67	0	43	6	3	19	36	3	16	351
	%	19,9	10,8	14,2	19,1	,0	12,3	1,7	,9	5,4	10,3	,9	4,6	100,0
Toplam	Sayı	126	50	84	100	4	76	9	3	35	65	4	21	581
	%	21,7	8,6	14,5	17,2	,7	13,1	1,5	,5	6,0	11,2	,7	3,6	100,0

Tablo 12: Sınıf * Sporcu lisansınız var mı?

Sporcu lisansınız var mı?		Sınıfı												Toplam
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	hazirlik	
Cevapsız	Sayı	0	6	1	3	2	1	3	13	9	7	8	4	57
	%	,0	10,5	1,8	5,3	3,5	1,8	5,3	22,8	15,8	12,3	14,0	7,0	100,
Lisansli	Sayı	3	7	15	6	57	16	19	19	8	10	4	9	173
	%	1,7	4,0	8,7	3,5	32,9	9,2	11,0	11,0	4,6	5,8	2,3	5,2	100,
Lisanssız	Sayı	8	32	25	35	53	51	46	33	22	11	21	14	351
	%	2,3	9,1	7,1	10,0	15,1	14,5	13,1	9,4	6,3	3,1	6,0	4,0	100,
Toplam	Sayı	11	45	41	44	112	68	68	65	39	28	33	27	581
	%	1,9	7,7	7,1	7,6	19,3	11,7	11,7	11,2	6,7	4,8	5,7	4,6	100,

Tablo 13: Okulu * Sporcu lisansınız var mı?

Okulu		Sporcu lisansınız var mı?			TOPLAM
		Cevapsız	Lisanslı	Lisanssız	
Özel okul	Sayı	43	127	201	371
	%	7,4	21,9	34,6	63,9
Devlet okulu	Sayı	14	46	150	210
	%	2,4	7,9	25,8	36,1
TOPLAM	Sayı	57	173	351	581
	%	9,8	29,8	60,4	100,0

Tablo 14: Haftada kaç gün spor yapıyorsunuz? * Sporcu lisansınız var mı?

Haftada kaç gün spor		Sporcu lisansınız var mı?			TOPLAM
		Cevapsız	Lisanslı	Lisanssız	
Cevapsız	Sayı	51	3	62	116
	%	8,8	,5	10,7	20,0
1 gün	Sayı	2	22	98	122
	%	,3	3,8	16,9	21,0
2 gün	Sayı	4	60	106	170
	%	,7	10,3	18,2	29,3
3 gün ve üzeri	Sayı	0	88	85	173
	%	,0	15,1	14,6	29,8
TOPLAM	Sayı	57	173	351	581
	%	9,8	29,8	60,4	100,0

Tablo 15: İstenilen sporlar * Okulda yapmak istediğiniz ama yapamadığınız spor branşı var mı?

Okulda yapmak istediğiniz ama yapamadığınız spor branşı var mı?	İstenilen sporlar											Travma		Diğer	Total	1,2
	İstemiyor	Atletizm	Basketbol	Futbol	Tenis	Yüzme	A. Futbolu	Karate	Cimnastik	Solebol	Dns	Travma	Diğer			
cevapsız	Sayı 8	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	7	72	100,0	1,2	1,2
Evet	% 88,9	0	0	0	11,1	0	0	0	0	0	0	72	72	12,4	12,4	12,4
Hayır	Sayı 7	14	42	72	30	30	3	3	3	3	3	581	581	100,0	100,0	100,0
Toplam	% 2,3	4,7	14,0	23,9	10	10	1	1	1	1	1	581	581	100,0	100,0	100,0

Tablo 16: Cinsiyet * Rehberlik servisi ile görüşme yapıldı mı?

Cinsiyet		Rehberlik servisi ile görüşme yapıldı mı?			TOPLAM
		Cevapsız	Evet	Hayır	
Kız	Sayı	156	107	44	307
	%	26,9	18,4	7,6	52,8
Erkek	Sayı	151	86	37	274
	%	26,0	14,8	6,4	47,2
TOPLAM	Sayı	307	193	81	581
	%	52,8	33,2	13,9	100,0

Tablo 17: Spor yapıyor musunuz? * Rehberlik servisi ile görüşme yapıldı mı?

Spor yapıyor musunuz?		Rehberlik servisi ile görüşme yapıldı mı?			TOPLAM
		Cevapsız	Evet	Hayır	
Evet	Sayı	257	147	55	459
	%	44,2	25,3	9,5	79,0
Hayır	Sayı	50	46	26	122
	%	8,6	7,9	4,5	21,0
TOPLAM	Sayı	307	193	81	581
	%	52,8	33,2	13,9	100,0

Tablo 18: Spor yapıyor musunuz? * Okul açıldığından beri doktora gittiniz mi?

Spor yapıyor musunuz?		Okul açıldığından beri doktora gittiniz mi?			TOPLAM
		Cevapsız	Evet	Hayır	
Evet	Sayı	268	60	131	459
	%	46,1	10,3	22,5	79,0
Hayır	Sayı	76	19	27	122
	%	13,1	3,3	4,6	21,0
TOPLAM	Sayı	344	79	158	581
	%	59,2	13,6	27,2	100,0

Tablo 19: Hastalık

	Frekans	%
Yok	502	86,4

Sonuç ve Tartışma

Spor yapmayı isteyen öğrencilerin cevapları (Tablo 1) genel olarak 2 gün ve 03 gün ve üzeri spor yapmaktadırlar. Sporcu lisanslı olan kız öğrencilerin % 6,9'u bu soruyu cevapsız bırakırken, % 512,24 lisansının olduğunu, % 333,73 si lisansının olmadığını belirtmiştir. Erkek öğrencilerde ise, % 2,9'u soruyu cevapsız bırakırken, % 17,6'sı lisanslı olduğunu, % 26,7'si lisanslı olmadığını belirtmiştir (Tablo2). Aile-öğrenci düzenli olarak spor yapıp yapmadığı sorusuna karşılık (Tablo3) 5 kız öğrencilerden, % 1,4'ü cevap vermezken, % 28,7'si "evet", % 92,7'si ise "hayır" cevabı vermişlerdir. Erkek öğrencilerden ise, % 0,9'u cevap vermezken, % 25,11 "evet" cevabı, % 21,2'si ise "hayır" cevabı vermişlerdir. Bu durum da ilerleyen yaşlarda spora karşı ilginin öğrencilerde azalmasına neden olmaktadır. Ailesinde düzenli olarak spor yapanlarının çocuklarının da spor yaptıklarını söyleyebiliriz. Spor yapma ile cinsiyet karşılaştırmasında (Tablo 4) kız öğrencilerin spora olan ilgileri ön plandadır. Spor yapanların devlet okulu ve özel okul karşılaştırmasında (Tablo5) özel okullarda spor yapma oranları devlet okullarına göre daha yüksek seviyededir. Spor yapan öğrencilerin sporcu lisansı olup olmadığı sorusuna karşılık (Tablo 7), lisanslı olanların oranı % 29,8, lisanssız olanların oranı % 60,4'tür. Bu soruyu cevapsız bırakan öğrencilerin oranı ise % 9,8'dir. Sınıflara göre spor yapma oranlarına baktığımızda 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinde oran (% 10) civarlarında iken, orta öğretim sınıflarında bu oran % 4'ün altına düşmektedir. Bu oranlarda ortaöğretimde spora karşı ilginin azaldığını göstermektedir. Tablo 10'da Satranç branşına olan ilgi özel okul da % 0,7, devlet okulunda ise % 0,0'dır. Satranç branşının devlet okulunda % 0,0 olarak tespit edilmesi satrancın bir spor olarak görülüp görülmediği sorusunu akla getirmektedir. Yüzme branşındaki öğrenci oranları % 10,2 özel okul, % 2,9 devlet okuludur. Bu farklılık özel okullardaki tesisleri ön plana çıkarmaktadır. Eskrim branşında oranlar ise % 0,7 özel okul, % 0,0 devlet okulu. Bazı branşlar öğrenciler tarafından bilinmemektedir, özellikle devlet okullarında bu tip branşların etkili olabilir. Diğer seçeneğinde ise su topu, badminton, binicilik, buz hokeyi, kayak, golf, paintbol gibi branşlar yer almaktadır. Tablo 11'de öğrencilerin yaptıkları spor branşında lisanslı/lisanssız olduklarına bakıldığında; % 29,8'i lisanslı, % 60,0'i lisanssız olduğunu belirtirken % 9,8'i bu soruyu cevapsız bırakmıştır. Öğrencilerin lisanssız olmaları katıldıkları müsabakaların okullar arası müsabakalar olduğunu göstermektedir. Belirli branşların ön plana çıkması beden eğitimi öğretmenlerinin temel branşların dışındaki branşlarda öğrencinin ilgisini çekmemesine olarak değerlendirilebilir. Öğrencilerin sınıflara göre lisanslı/lisanssız dağılımlarında (Tablo 12) özellikle 8. sınıftan itibaren lisanslı öğrenci sayısında azalma olduğunu görülmektedir. Tablo 15'te öğrencilerin yapmak isteyip de yapamadıklarını belirttikleri branşlarda; Basketbol % 7,2, Futbol % 12,4, Tenis % 5,2, Yüzme % 5,2, Voleybol % 7,6'dır. Burada öğrencilerden % 46,3'ü herhangi bir branşta spor yapmak istemediğini belirtmiştir. Öğrencilerin rehberlik servisinden faydalanmalarına baktığımızda (Tablo16), bu soruyu cevapsız bırakmış olan öğrencilerin oranı % 52,8, "evet" cevabı vermiş olan öğrencilerin oranı % 33,2 ve "hayır" cevabı vermiş olan öğrencilerin oranı % 13,9'dur. Burada bu servislerin işlevi hakkında öğrencilerin yeterli kadar bilgiye sahip olmadıklarını söyleye bilir veya bu servislere ihtiyaç duymadıklarını belirtiriz. Rehberlik servisi ile görüşme yapıldı mı? sorusuna "evet" cevabı veren öğrencilerden Spor yapıyor musunuz? sorusuna da "evet" cevabı verenlerin oranı % 25,3 ve "hayır" cevabı verenler % 7,9'dur. Tablo 18'de doktor kontrolüne giden öğrencilerden % 10,3'ü spor yaptığını belirtirken, % 3,3'ü spor yapmadığını belirtmiştir. Doktora gitmediğini belirten öğrencilerden % 22,5'i spor yaptığını belirtirken, % 4,6'sı spor yapmadığını belirtmiştir. Doktora gittiğini belirten öğrencilerden (Tablo19) % 1,2'si bir travma (incinme, burkulma vb.) sonucu doktora gittiğini, diğer bir sebepten dolayı (grip, genel kontrol, aşı, göz muayenesi, alerji, ateş vb.) gittiğini belirten öğrencilerin oranı % 12,4'tür.

Kaynaklar

1. Breslow, L. : Life Style, Fitness and Health, Exercise Fitness and Health, Human Kinetics Books, s. 155-162, Illinois, 1990
2. Corbin, C. B., Ruth, L. : Fitness For Life, Scott Foresman&Company, s. 167, USA, 1983
3. Erdemli, A. : Temel Sorunlarıyla Spor Felsefesi, E Yayınları, s. 88, İstanbul, 2002
4. Gökçe, B. : Orta Öğretim Gençliğinin Beklenti ve Sorunları, M. E. G. S. B. Yayın No: 270, Ankara, 1985,
5. Honeybourne, J., Hill, M., Moors, H. : Advantage Physical Education and Sport, For A-Level, 2nd Edition, s. 78, Nelson Thornes Ltd, UK, 2002,
6. Yamaner, F. : Beden Eğitimi ve Spor'da Temel İlkeler, Ekin Kitapevi, s. 6, Bursa, Hünkar Ofset Matbaacılık, İstanbul, 2001
7. Yavaş, M., İlhan, A. : Beden Eğitimi ve Sporda Özel Öğretim Yöntemleri, Melisa Matbaacılık, s. 26, Bursa, 1997,
8. Zorba, E., : Fiziksel Uygunluk, Neyir Matbaası, s. 4, Ankara, 2000,
9. http://www.sporbilim.com/t_egitim.html
10. http://www.egitim.com/genel/0011/d_0011.cocuklarvespor.p01.asp?BID=01
11. http://www.sporbilim.com/t_aile.html
12. <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/147/sunay.htm>
13. http://istanbul.meb.gov.tr/bolumler/beden_egitimi_spor_izcilik/2.zip
14. <http://www.gsgm.gov.tr/sayfalar/istatistik/SPORCU%20SAYISI%20GSGM-TFF-MEB-1.xls>
15. http://www.gsgm.gov.tr/sayfalar/istatistik/istatistik_index.htm#
16. <http://www.antalyakentkonseyi.org.tr/spor1.htm>

S-065

ÇAĞIMIZDA DEĞİŞEN SAĞLIK BİLİNCİNİN SPORTİF REKREASYONA KATILIM DÜZEYİNE ETKİSİNİN ARAŞTIRILMASI (KÜTAHYA ÖRNEĞİ)

ÖPOZLÜ, A., K., *; ÖZDİLEK, Ç. **; KALKAVAN, A. **; DEMİREL, A. **;

* Kütahya Tavşanlı Subaşı İlköğretim Okulu, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni

** Dumlupınar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZET

Sporun birinci faydası günlük yaşantı için gereken kondisyonu arttırmasıdır. Sporun ikinci faydası sağlıkla ilgilidir. Bazı fiziksel sakatlıkların ve hastalıkların oluşmasını engellemek yada geciktirmek yada bu sakatlıkların yada hastalıkların tedavisinde birinci derecede etkin rol oynamaktadır. Bu nedenlerle, bu çalışmanın amacı; Kütahya'da yaşayan insanların değişen sağlık bilinçlerinin sportif rekreasyona katılım düzeyine etkisinin araştırılmasıdır.

Araştırmanın çalışma evrenini Kütahya il merkezi ve ilçelerinde yaşayan insanlar, örneklemini ise 293 bayan, 767 erkek olmak üzere toplam 1060 kişi oluşturmuştur. Kütahya halkının demografik bilgilerini ve değişen sağlık bilinçlerinin rekreatif etkinlik alanlarından olan beden eğitimi ve spor faaliyetlerine katılım düzeylerindeki etkisinin araştırılması ve değerlendirilmesini belirlemeye yönelik Likert tipi 43 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Anketlerden elde edilen verilerin yüzde ve frekans dağılımları çıkarılmış, bazı sorular için çapraz tablolama (cross-tabulation) yöntemi ve Ki-kare yöntemi uygulanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde ve hesaplanmış değerlerin bulunmasında SPSS 11. 5 istatistik programı kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların büyük çoğunluğunun boş zamanlarında sportif etkinlik olarak yürüyüşü tercih ettiği, %31,8'inin sağlıklarını yeniden kazanabilmek için boş zamanlarında spor yaptıkları ve boş zaman faaliyetlerinin dinlendirici ve eğlenceli bulduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rekreasyon, Sağlık Bilinci, Katılım Düzeyi

RESEARCH AND EVALUATE THE EFFECTS OF SPORTİVE RECREATIONAL PARTICİPATION ON HEALTH CONSCIOUS (SAMPLE OF KUTAHYA)

ABSTRACT

First of all sport increases the physical fitness that we need for the daily life. Second one, is about the health. It has got an active role in the cures of these illness, it obstructs or makes late these some physical disability or illnesses. With this reasons, the aim of this study is; to research and evaluate the effects of health conscious on the physical education and sport activities, which are re-creative fields of human beings.

The universe of this study is formed by the people from Kütahya and from other distinct in Kütahya. 293 women and 767 men totally 1060 people are the examples of this study. The poll, which was consist of 43 test questions, is applied to express the evaluation and the research the men's participation levels to the sport activities and the physical education- they are a part of re-creative activity of the health conscious- according to the demographic information of the Kütahya people. Percentage and frequency disintegration are exposed for the data, which are got from the polls, and for the some questions, the cross- tabulation method and que-square test method are applied. SPSS 11. 5 statistics program is used in the evaluation of the data and in the exposition of the counted values.

The results show that, the participation of this research prefer walking in their leisure time, 31,8% prefer leisure time activities to gain their health again and think the leisure time activities for fun and resting.

Key Words: Recreation, Health Conscious, Participation Level

GİRİŞ

Dünyamızda giderek kalabalıklaşan nüfus, yoğun trafik, taşıma araçlarının çokça kullanımı alışkanlığı teknoloji ve makineleşmenin getirdiği monoton ve az hareketli çalışma ortamı, toplumsal yaşamda insanları hareketsizliğe alıştıran faktörler, artan işsizlik ve emeklilik, kahvehane ve lokal alışkanlıkları, televizyon karşısında geçirilen zaman, bunlara paralel olarak sürekli yeme alışkanlığı, alkol ve tütün mamullerinin kullanım alışkanlığının artması, çeşitli nedenlerle ortaya çıkan sıkıntı ve ruhsal çöküntüler ile oluşan durgunlu insanlığı ister istemez çağımızın en büyük hastalığı olarak nitelendirilen "tembellik ya da az hareket"e itmektedir. Uzun süre hareketsizlik, öncelikle insan bedeninin hareket yeteneğini ve becerisini azaltmakta ve organik çöküntünün artmasına neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak ta vücutta birtakım sağlık problemleri baş göstermektedir.

Sağlığı ve fizyolojik yapıyı koruyabilmenin en güzel yolu devamlı ve düzenli yapılan egzersizden geçmektedir. Bu tür egzersizler sadece fiziksel uygunluk için değil psikolojik yapının pozitif olarak düzelmesini, çağımızın en büyük sıkıntılarından biri olan stresi yenmesi açısından önemlidir.

Yıllarca sağlık, hastalığın yokluğu olarak tanımlandı. Fakat son yıllarda sağlık tam bir fiziksel, duygusal ve mental iyi olma halinin içine alındığı bir kavram olarak anımlandırıldı (14).

Ülkemizin kalkınması sadece ekonomik ilerleme ve sanayileşme ile mümkün değildir. Kalkınma toplumu ilgilendiren tüm faktörlerin birbirine paralel olarak gelişmesiyle mümkündür. Bir toplumda sağlıklı insanlar ne kadar fazla ise o toplum ekonomik yönden de o kadar güçlü olur. Çünkü kişinin sağlığı ile verimi paraleldir. Tüm toplum ve kişiler için sağlıklı yaşamak temel amaçtır. Bu amacın gerçekleştirildiği taktirde;

Kişinin uzun süre sağlıklı olarak yaşaması ve buna bağlı olarak çalışması ülkede üretimi artırır, milli gelir düzeyini artırır. (10).

Kişiler sağlıklı olduğunda doktor, ilaç, hastane masrafı azalır, iş gücü kaybı da ortadan kalkar. Sağlık için ayrılan para gerekli ihtiyaçları karşılar. Kişinin refah içinde yaşama standardı yükselir (10).

Fişek, sporu, insanın doğayla savaşırken kazandığı ana becerileri ve geliştirdiği araçlı araçsız savaşım yöntemlerini boş zamanındaki artışa paralel olarak tek ya da topluca barişçi biçimde ve benzetim yoluyla, oyun, oyalanma ve işten uzaklaşma için kullanılmasına dayalı olarak estetik, teknik, fizik, yarışmacı ve toplumsal bir süreçtir şeklinde tanımlamıştır (4).

Erkal'a göre spor, ferdin tabi çevresini beşeri çevre haline çeviren elde ettiği kabiliyetleri geliştiren belirli kurallar altında araçlı veya araçsız, ferdî veya toplu olarak, boş zaman faaliyetleri kapsamı içinde veya tam zamanını alacak şekilde meslekleştirerek yaptığı sosyalleştirici, toplumla bütünleştirici, ruh ve fiziği geliştiren rekabetçi, dayanışmacı ve kültürel bir olgudur (3).

Bu tanımların dışında tarih boyunca beden eğitimi ve spor konusu filozoflarında ilgi alanı içersinde olmuştur. Özellikle Antik Çağ'daki spor konusunda, Grek kökenli filozof Sokrates Grek felsefesinin olgunluk döneminde beden eğitimi ve spor ile ilgili olarak şunları söylemiştir: Sokrates jimnastik için şöyle der: "Vücuda güzellik ve güç kazandırmak üzere yerine getirilmesi gereken ahlaki bir ödevdir. Bunun sorgulanması büyük ayıptır (3).

"Herkes için Spor" ve "Yaşam Boyu Spor" sloganları tüm dünya ülkelerinde benimsenmiş ve yaygın olarak uygulanmaya başlamıştır. 1982 Anayasasının 59. maddesinde her yaştaki vatandaşlar için beden eğitiminin sağlanması devletin görevi olarak belirtilmiştir

Atatürk: "Başarılı olmak için her türlü yardımdan çok bütün milletçe sporun esasını, değerini anlamak ve ona kalpten sevgi göstermek, onu vatani vazife saymak lazımdır" (7).

Spor, geçmişten günümüze, birçok fonksiyonu ile beraber amatör ve profesyonel şekilleriyle intikal etmektedir. Sporun, profesyonel yönü, onun meslekleşmiş halini ifade eder. Sporun, amatör yönü ise, rekreasyonla çeşitli durumlarda ilişkilendirilebilecek, ancak zaman zaman amatör görüntüsüne rağmen meslekleşmiş bir durum ortaya çıkarmıştır (9).

Spor, rekreasyonun en kapsamlı, çeşitli ve ilgi çeken alanlarından birini oluşturmaktadır. Spor ve rekreasyon karşılıklı olarak birbirlerini

etkilerler. Spor insanların rekreatif gereksinimlerini karşılamada önemli bir hareket alanı sağlarken, rekreasyon da, sporun toplumsal yaygınlaşmasında ve sportif başarılar elde edilmesinde önemli roller üstlenmiştir. Spor bu rolünü genellikle herkes için spor veya sağlık için spor gibi etkinlik rollerini yerine getirerek gerçekleştirmektedir (12).

Yapılan araştırmalar, rekreasyon amaçlı sportif faaliyetleri tercih eden insanların sayısının, diğer faaliyetlere katılanların sayılarından daha fazla olduğunu göstermektedir. Örneğin Almanya'da halkın %61'i boş zaman etkinliklerinden sporu tercih etmektedirler. Boş zamanlarda sportif faaliyetlere aktif katılmayı tercih etme oranının yüksek olmasının temel nedenler, sporun kişisel ve toplumsal özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca sportif faaliyetlerin katılım kolaylığı, çalışma rahatlığı, her yaştan, her cinsin ve herkesin zevk ve isteklerine yanıt verebilecek tercih olanağı vardır. Sosyalleştirici, toplumsal birliği sağlayıcı, sağlık kazandırıcıdır. Sanatsal ve folklorik değeri vardır. Bütün bunların yanında rekreasyonla daha yakın ilgisi bakımından sporun çeşitlilik, değişkenlik ve hareket özelliklerinden bahsedebiliriz (8).

Bireylerin, sağlıklı olması, kendini tanıması, yetenek ve yeterliliklerinin farkında olması, potansiyelini tümüyle gerçekleştirebilmesi için boş zamanlarını bilinçli bir biçimde değerlendirmesi gerekir. İnsanın organizmasının sağlıklı kalabilmesi ve dinamikliği, hareketliliğine bağlı olması nedeniyle, sportif etkinliklere katılmak çocukların ve gençlerin, bedensel, ruhsal gelişimi ve sosyalleşmesi, yetişkin ve yaşlıların sağlıklı yaşayabilmeleri için zorunludur (2).

İnsan hayatının çocukluk döneminde nasıl oyun kişiliğinin tam olarak gelişmesi için vazgeçilmez bir tecrübe ise, diğer gelişim dönemlerinde de boş zaman etkinlikleri aynı değeri taşır. Araştırmalar, çeşitli boş zaman etkinliklerine katılan gençlerin olumlu bir benlik geliştirdikleri ve kendilerini daha iyi gerçekleştirdiklerini göstermektedir (6).

Boş zaman etkinliklerine katılan bireylerin hepsinin, katılmayanlara oranla fiziksel bakımdan sağlıklı ve sağlam oldukları geniş ölçüde kabul edilen bir gerçektir. Özellikle açık hava boş zaman etkinlikleri, ruh bozukluklarını ve hastalıklarını önler ve azaltır. Ayrıca, boş zamanların değerlendirilmesinden, bireyin zihinsel rehabilitasyonundan da önemli ölçüde yararlanılmaktadır (13).

Günümüzde iş ve sosyal çevreden gelen baskılar, stresler dolaşım ve solunum sistemi hastalıklarını, özellikle gelişmiş ülkelerde başta gelen ölüm nedenleri arasına sokan faktörlerdir. Spor, çağdaş insanın karşısına dikilen bu tehlikeye karşı dinamik, güncel yaşamın getirdiği streslerden uzak bir ortam yaratarak çözüm getirmekte ve kazandırdığı sağlıklı yaşam biçimiyle de koruyucu tıbbı yardımcı olmaktadır. Sporun bu işlevi yanında kişilerin sosyal ve bireysel karakter gelişimi üzerinde de olumlu etkileri açıktır. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde spora büyük önem verilmekte ve erken yaşlardan başlayarak çocuklara spor ve beden eğitimi programları uygulanmaktadır (5).

YÖNTEM

Kütahya halkının demografik bilgilerini ve değişen sağlık bilinçlerinin sportif rekreasyona katılım düzeylerine etkisini belirlemeye yönelik Likert tipi 43 sorudan oluşan bir anket uygulanmıştır. Halka uygulanan ankete 1060 (293 bayan, 767 erkek) kişi cevap vermiştir.

Bu çalışmada Kütahya halkının kişisel ve sosyo-kültürel özellikleri, serbest zamanlarda tercih ettikleri etkinlik çeşitleri, serbest zaman etkinliklerine katılmama nedenleri, serbest zaman etkinliklerine yönlendirmeye sebep olan etkenlerin derecesi ve serbest zaman etkinliklerinin bıraktığı etkiler belirlenerek çıkan sonuçlara göre öneriler getirilmeye çalışılmıştır. Araştırmamızın teorik araştırma kısmı olan birinci, ikinci ve üçüncü bölümünde bilgi toplama metodu kullanılmıştır. Dördüncü bölümde yöntem, beşinci bölümde bulgular, altıncı bölümde tartışma, sonuç ve öneriler yer almaktadır. Anketlerden elde edilen verilerin yüzde ve frekans dağılımları çıkarılmış, çapraz tablolama (Cross-Tabulation) yöntemi ve Ki-kare yöntemi kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 10: Katılımcıların Cinsiyet Tespiti

			Cinsiyet		Total
			bayan	erkek	
Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	3 Ayda bir	Count	41	114	155
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	26,5%	73,5%	100,0%
	6 Ayda bir	Count	35	101	136
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	25,7%	74,3%	100,0%
	Yılda bir	Count	46	164	210
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	21,9%	78,1%	100,0%
	2 Yılda bir	Count	19	42	61
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	31,1%	68,9%	100,0%
	Yaptırmıyorum	Count	152	346	498
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	30,5%	69,5%	100,0%
Total		Count	293	767	1060
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	27,6%	72,4%	100,0%

Cinsiyet: Katılımcıların 767'sinin erkek, 293'ünün ise bayan olduğu görülmüştür.

Tablo 2: Katılımcıların Spora Olan İlgisi

			Spora olan ilginiz					
			Düzenli spor yapıyorum	Sıklıkla spor yapıyorum	Aktif sorucuyum	Ara sıra spor yaparım	Hic Spor yapmam	Total
Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	3 Ayda bir	Count	46	11	15	72	11	155
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	29,7%	7,1%	9,7%	46,5%	7,1%	100,0%
	6 Ayda bir	Count	27	10	6	85	8	136
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	19,9%	7,4%	4,4%	62,5%	5,9%	100,0%
	Yılda bir	Count	35	17	10	129	19	210
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	16,7%	8,1%	4,8%	61,4%	9,0%	100,0%
	2 Yılda bir	Count	8	3	2	38	10	61
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	13,1%	4,9%	3,3%	62,3%	16,4%	100,0%
	Yaptırmıyorum	Count	69	23	14	287	105	498
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	13,9%	4,6%	2,8%	57,6%	21,1%	100,0%
Total		Count	185	64	47	611	153	1060
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	17,5%	6,0%	4,4%	57,6%	14,4%	100,0%

Test sonuçları katılımcıların %17,5'inin düzenli spor yaptığı, %6,0'ının sıklıkla spor yaptığı, %4,4'ünün aktif sporcu olduğu, %57,6'sının ara sıra spor yaptığı, %14,4'ünün hiç spor yapmadığı göstermektedir.

Tablo 3: Ankete Katılanların Serbest Zaman Etkinliklerine Katılım Şekli

			Serbest zamanlara katılım şekli				Total
			Bireysel	Ailemle	Arkadaslar imla	Diger	
Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	3 Ayda bir	Count	27	29	96	3	155
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	17,4%	18,7%	61,9%	1,9%	100,0%
	6 Ayda bir	Count	32	22	79	3	136
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	23,5%	16,2%	58,1%	2,2%	100,0%
	Yilda bir	Count	46	35	125	4	210
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	21,9%	16,7%	59,5%	1,9%	100,0%
	2 Yilda bir	Count	9	9	41	2	61
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	14,8%	14,8%	67,2%	3,3%	100,0%
	Yaptirmiyorum	Count	104	80	298	16	498
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	20,9%	16,1%	59,8%	3,2%	100,0%
Total		Count	218	175	639	28	1060
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	20,6%	16,5%	60,3%	2,6%	100,0%

Test sonuçlarında kişilerin %20,6'sının bireysel, %16,5'inin ailesiyle, %60,3'ünün arkadaşlarıyla, %2,6'sının da diğer şekillerde spor yapmayı tercih ettiği görülmektedir.

Tablo 4: Serbest Zamanlarda Tercih Edilen Spor Etkinlikleri

			Serbest zamanlarda tercih edilen spor etkinlikleri																	Total	
			Yuruyus	Futbol	Yuzme	Asa Tenis	Acık alanda kosular	Voleybol	Basketbol	Bisiklet	Cimnastik	Halk Oyunlari	Tenis	Uzk. Dogu Sporlari	Step-Aero bik	Modern Dans	Ivcilik/Aticilik	Bowling	Vucut Gelistirme		Dagcilik
Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	3 Ayda bir	Count	47	69	7	3	4	8	3	1	5	1	3	1	1	1	1	1			155
		% within Saglik Kont Yaptirma Sikligi	30,3%	44,5%	4,5%	1,9%	2,6%	5,2%	1,9%	,6%	3,2%	,6%	1,9%	,6%	,6%	,6%	,6%				100,0%
	6 Ayda bir	Count	37	58	6		4	11	2	5	1	3	2	1	2	3				1	136
		% within Saglik Kont Yaptirma Sikligi	27,2%	42,6%	4,4%		2,9%	8,1%	1,5%	3,7%	,7%	2,2%	1,5%	,7%	1,5%	2,2%				,7%	100,0%
	Yilda bir	Count	64	100	6	8	1	4	5	9		5	1	1	1	3	1			1	210
		% within Saglik Kont Yaptirma Sikligi	30,5%	47,6%	2,9%	3,8%	,5%	1,9%	2,4%	4,3%		2,4%		,5%	,5%	1,4%	,5%			,5%	100,0%
	2 Yilda bir	Count	28	23	2	1	1	1		2		1			1				1		61
		% within Saglik Kont Yaptirma Sikligi	45,9%	37,7%	3,3%	1,6%	1,6%	1,6%		3,3%		1,6%			1,6%				1,6%		100,0%
	Yaptirmiyor	Count	205	193	13	8	6	21	14	9	2	9		3	1	9		1	2	2	498
		% within Saglik Kont Yaptirma Sikligi	41,2%	38,8%	2,6%	1,6%	1,2%	4,2%	2,8%	1,8%	,4%	1,8%		,6%	,2%	1,8%		,2%	,4%	,4%	100,0%
Total		Count	381	443	34	20	16	45	24	26	3	23	3	8	6	1	16	2	3	4	1060
		% within Saglik Kont Yaptirma Sikligi	35,9%	41,8%	3,2%	1,9%	1,5%	4,2%	2,3%	2,5%	,3%	2,2%	,3%	,8%	,6%	,1%	1,5%	,2%	,2%	,3%	100,0%

Test sonucunda kişilerin %35,9 unun yürüyüş, %41,8 inin futbol, %3,2 sinin yüzme, %1,9 unun masa tenisi %1,5 inin açık alanda koşular, %4,2 sinin voleybol, %2,3 ünün basketbol, %2,5 inin bisiklet, %0,3 ünün jimnastik, %2,2 sinin halk oyunları, %0,3 ünün tenis, %0,8 inin uzak doğu sporları, %0,6 step-aerobik, %0,1 inin modern dans, %1,5 inin avcılık/atıcılık, %0,2 sinin bowling, %0,2 sinin vücut geliştirme, %0,3 ünün dağcılık, %0,4 ünün diğer spor etkinliklerini tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 5: Spor Yapma Alışkanlıkları

			Spor yaparım					Total
			Kesin Katılmıyor um	Katılmıyor um	Katılabilirim	Katılıyorum	Kesin Katılıyorum	
Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	3 Ayda bir	Count	16	29	42	17	51	155
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	10,3%	18,7%	27,1%	11,0%	32,9%	100,0%
	6 Ayda bir	Count	14	26	30	36	30	136
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	10,3%	19,1%	22,1%	26,5%	22,1%	100,0%
	Yılda bir	Count	22	49	56	40	43	210
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	10,5%	23,3%	26,7%	19,0%	20,5%	100,0%
	2 Yılda bir	Count	3	16	20	11	11	61
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	4,9%	26,2%	32,8%	18,0%	18,0%	100,0%
	Yaptırmıyorum	Count	91	144	120	74	69	498
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	18,3%	28,9%	24,1%	14,9%	13,9%	100,0%
Total		Count	146	264	268	178	204	1060
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	13,8%	24,9%	25,3%	16,8%	19,2%	100,0%

Araştırmaya katılanların spor yapma alışkanlıkları arasında farklılıklar olup olmadığını belirlemek için χ^2 anlamlılık düzeyinde Ki-kare testi uygulandı. Test sonuçları katılımcıların büyük oranda (%25,3) spor yapma düşüncesine katılabileceklerini ortaya koydu. ($\chi^2_{.05}(4) = 53,849$; $P < 0.000$).

Tablo 6: Spor Yarışmalarını Seyretme Alışkanlıkları

			Spor yarismalarini seyredirim					Total
			Kesin Katilmiyor um	Katilmiyor um	Katlabilirim	Katiliyorum	Kesin Katiliyorum	
Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	3 Ayda bir	Count	22	22	27	30	54	155
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	14,2%	14,2%	17,4%	19,4%	34,8%	100,0%
	6 Ayda bir	Count	15	16	22	37	46	136
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	11,0%	11,8%	16,2%	27,2%	33,8%	100,0%
	Yilda bir	Count	32	40	37	44	57	210
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	15,2%	19,0%	17,6%	21,0%	27,1%	100,0%
	2 Yilda bir	Count	9	16	8	12	16	61
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	14,8%	26,2%	13,1%	19,7%	26,2%	100,0%
	Yaptirmiyorum	Count	101	82	91	101	123	498
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	20,3%	16,5%	18,3%	20,3%	24,7%	100,0%
Total		Count	179	176	185	224	296	1060
		% within Saglik Kontrolu Yaptirma Sikligi	16,9%	16,6%	17,5%	21,1%	27,9%	100,0%

Katılımcıların spor yarışmalarını seyretme alışkanlıkları arasında farklılıklar olup olmadığını belirlemek için χ^2 anlamlılık düzeyinde Ki-kare testi uygulandı. Test sonuçları katılımcıların büyük oranda spor yarışmalarını seyrettiklerini, (kesin katılıyorum %27,9 ve katılıyorum %21,1), gösterdi. ($\chi^2_{.05}(4) = 48,651$; $P < 0.000$).

Tablo 7: Sağlığı Korumak İçin Serbest Zaman Etkinliğini Tercih Etme

			Sağlığını korumak için					Total
			Kesin Katılmıyor um	Katılmıyor um	Katılabilirim	Katılıyorum	Kesin Katılıyorum	
Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	3 Ayda bir	Count	14	7	24	37	73	155
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	9,0%	4,5%	15,5%	23,9%	47,1%	100,0%
	6 Ayda bir	Count	9	8	30	33	56	136
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	6,6%	5,9%	22,1%	24,3%	41,2%	100,0%
	Yılda bir	Count	16	16	34	60	84	210
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	7,6%	7,6%	16,2%	28,6%	40,0%	100,0%
	2 Yılda bir	Count	8	5	12	14	22	61
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	13,1%	8,2%	19,7%	23,0%	36,1%	100,0%
	Yaptırmıyorum	Count	73	61	88	127	149	498
		% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	14,7%	12,2%	17,7%	25,5%	29,9%	100,0%
Total	Count	120	97	188	271	384	1060	
	% within Sağlık Kontrolü Yaptırma Sıklığı	11,3%	9,2%	17,7%	25,6%	36,2%	100,0%	

Katılımcıların sağlığını korumak için serbest zaman etkinliklerini tercih edenler arasında farklılıklar olup olmadığını belirlemek için χ^2 anlamlılık düzeyinde Ki-kare testi uygulandı. Test sonuçları katılımcıların büyük oranda sağlığını korumak için (kesin katılıyorum %36,2 ve katılıyorum %25,6), serbest zaman etkinliklerini tercih ettiklerini gösterdi. ($\chi^2_{.05}(4) = 260,991$; $P < 0.000$).

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre ankete 1060 kişi katılmış ve katılımcıların 767'sinin erkek, 293'ünün bayan olduğu görülmüştür.

Anket formunu cevaplayan 1060 katılımcının çoğunluğunun ara sıra spor yaptığı görülmüştür. Düzenli spor yapanların az olması serbest zaman etkinliği olarak spora olan ilginin az olduğunu ortaya koyabilmektedir.

Bulgular göstermektedir ki, anket formunu cevaplayan 1060 katılımcının çoğunluğu serbest zaman etkinliklerine arkadaşlarıyla birlikte katılmaktadır. Buna göre katılımcıların serbest zaman etkinliklerini aynı zamanda bir sosyalleşme aracı olarak gördükleri düşünülebilir.

Araştırma sonuçlarına göre, anket formunu cevaplayan 1060 katılımcının çoğunluğu serbest zamanlarında tercih ettikleri spor etkinliği olarak yürüyüşü seçmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun serbest zamanlarında yürüyüşü ve futbolu tercih etmelerinin sebebi ekonomik olarak yürüyüş ve futbol etkinliğinin bir maddi külfet getirmediği için olduğu düşünülmektedir. Pulur'un (2003) kredi yurtlar kurumunda kalan öğrencilerin yurtlarda yapılan spor faaliyetlerine yönelik yaptığı çalışmasında çıkan bulgular ile araştırmamızda çıkan bulgular paralellik arz etmektedir (11). Ayrıca Bulut'un (2002) yaptığı araştırma da bu araştırmada serbest zamanlarda tercih edilen spor etkinliklerine ilişkin bulguları destekler niteliktedir. Bu çalışmada da ortaya konduğu gibi, Bulut yaptığı çalışmada en çok tercih edilen spor branşının futbol olduğu belirlenmiştir (1).

Serbest zamanlarında spor yapmayı tercih edenlerin sayısının azlığı insanlar arasında sporun bir alışkanlık biçimi olarak yerleşmediğini göstermektedir. Bu da yine eğitim kurumlarımızın sporun bir yaşam biçimi olarak kazandırılmasında daha çok çaba sarf etmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Serbest zamanlarını spor yaparak değerlendirenlerin az oluşunun sebebi yeteri kadar halka açık spor tesisinin olmayışı, organizasyon eksiklikleri, mevcut tesislerin halkın kullanımına kapalı olması olabilir. Ayrıca sağlık için spor kavramının ülkemizde yeterince anlaşılamamış olması da bunun bir sebebi olabilir.

Bulgularda görüleceği üzere bu çalışmaya katılanlar aktif olarak spor yapmazken, genellikle serbest zamanlarında spor yarışmalarını seyretme oranı oldukça yüksektir. Katılımcılar sporu aktif olarak yapacak yeterli bilgi, tesis, zaman vs. gibi etkenlere sahip olmadıkları için pasif olarak televizyon karşısında spor yarışmalarını seyretmeyi tercih ediyor olabilirler.

Sağlığını korumak için serbest zaman etkinliklerini kesinlikle tercih eden edenlerin sayısı 384 tür. Bu da bize sağlıklı yaşam için rekreatif faaliyetlere katılanların hiç de azımsanmayacak bir rakama ulaştığını göstermektedir. Bunun nedeni sık sık T. V de ve yazılı basında sağlıkla ilgili programların yapılması olabilir. Artık her gazetenin bir sağlık köşesi bulunmakta, insanlar sağlık sorunları ve tedavi yöntemleri

hakkında bilinçlenmektedirler. Yazılı ve görsel basının programları içinde de sağlık için spor olgusuna çok sık rastlanmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Bulut, E., *Kütahya'da Halkın Spora Yönlendirilmesi Açısından Öncelikli Spor Branşlarının Belirlenmesi ve Spor İmkanlarının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Kütahya, 2003.
2. Çamlıyer, H., *Spor ve Serbest Zaman Etkinliği*, Milli Eğitim Basım Evi, s. 63, Ankara, 1992
3. Erkal, M., *Sosyolojik Açıdan Spor*, Milli Eğitim Basım Evi, Yayın No: 30, s. 68, Ankara, 1996.
4. Fişek, K., *Spor Yönetimi*, A. Ü. S. B. F yayınları No: 445, s. 34, Ankara, 1983.
5. Gökhan, N., Olgun, P., Gürses, Ç., *Sportif Yetenek Araştırma Metodu Türkiye Uygulaması*, T. S. V., s. 64, İstanbul.
6. Gökmen, H., *Yüksek Öğrenim Gençlerinin Serbest Zaman Etkinliklerini Gerçekleştirme Düzeyleri*, Mili Eğitim Basımevi, s. 23, Ankara, 1985.
7. İnan, A., *M. Kemal Atatürk'ten Yazdıkları*, s. 42, İstanbul, 1971.
8. Karaküçük, S., *Rekreasyon, Kavram, Kapsam ve Bir Araştırma*, Seren Ofset, s. 11, Ankara, 1995.
9. Karaküçük S., *Sporun Rekreatif Fonksiyonları*, Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, C: VIII, S. 1, Gazi Üniversitesi Yayınları, s. 7, Ankara, 1992.
10. Koç, H., Sanioğlu, A., *Beden Eğitimi ve Sporda Sağlık Bilgisi Ders Notları*, Tuğra-Ofset, s. 2-4, Isparta, 2000.
11. Pulur, A., *Kredi Yurtlar Kurumuna Bağlı Yurtlarda Kalan Yüksek Öğrenim Gençliğinin Yurtlarda Yapılan Spor Faaliyetlerine Olan Eğilimlerinin Araştırılması: Ankara Örneği*, Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, Ankara, Bildiriler Kitabı, Gazi Ün. Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Ankara, 2003.
12. Şahin, H., *Sporcuların Performans Sporunu Bıraktıktan Sonraki Yaşamlarında Boş Zaman Değerlendirme İlgilerinin Araştırılması*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Ün. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Adana, 1997.
13. Tezcan, M., *Sosyolojik Açıdan Boş Zamanların Değerlendirilmesi*, A. Ü. E. Fak. Yayınları No: 116, s. 27-28, Ankara, 1982.
14. www.mediko.gazi.edu.tr/spors.htm (Erişim Tarihi: 19 Aralık 2005)

SERBEST ZAMAN ETKİNLİKLERİNİN TÜKETİMİNDEKİ DEĞİŞİMLER: DENİZLİ YÖRESİ ÖRNEĞİ

Arş. Gör Serdar ÜSTÜNTAŞ*

*Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksek
Okulu

ÖZET

Sanayileşme ile birlikte, geleneksel toplum yapısından çağdaş tüketim toplumuna geçişte serbest zaman etkinlikleri ve sporun tüketimi ve işlevi değişmiştir. Cross'a göre sanayi öncesi dönemde serbest zamanlar düzensizdi ve spontane olarak değerlendiriliyordu. Sanayileşme ile birlikte "düzenli iş" fikrinin ortaya atılmasından ve kabul görmesinden sonra çalışma saatleri ve serbest zamanlar birbirinden ayrıldı ve bunun sonucunda serbest zamanların daha aktif olarak değerlendirilmesi önem kazandı.

Bu araştırma, sanayileşmeyle birlikte, iş yaşamının ve gündelik yaşamın değişimine bağlı olarak serbest zaman etkinliklerinin tüketiminde nasıl bir değişim olduğunu belirlemeyi hedeflemektedir. Sanayileşen, göç alan ve modernleşen yapısıyla açık toplum özelliğinde, değişim için uygun ortamı sağlayan Denizli ilinin ayrıca sportif etkinliklerdeki çeşitliliği de dikkate alınarak araştırmacı bu ilde çalışmaya yönelmiştir. Bu çalışma devam eden bir sürecin parçasıdır ve araştırmacının iç geçerliliğinin sağlanması için yeterli bilgi toplanana kadar görüşmeler devam edecektir. Görüşme sayısının artmasıyla birlikte cevapların tutarlılığı da artacaktır.

Veriler, yaşlı ve genç bireylerden oluşan iki 'Odak Grup Görüşmesi' ile toplanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden "odak grup görüşmesi" yönteminin tercih edilmesinin sebebi nitel araştırmacının ilk kez çalışılan bir konu için en uygun yöntem olmasıdır ve kullanılan soruların nitel araştırmaların doğası gereği değiştirilebilmesi, kaldırılabilmesi ve yenilerinin eklenebilmesidir. Gruplar belirlenirken, serbest zaman tüketimi üzerinde etkisi olduğu düşünüldüğü için yaş, cinsiyet ve sosyal sınıflar dikkate alınmıştır. Bu görüşmeler sırasında daha önceden hazırlanmış 'yarı yapılandırılmış odak grup formu' kullanılmıştır ve bu formdaki sorular, Denizli ilinde bir ön çalışma ile test edilerek gerekli değişiklikler yapılmıştır. Veri toplama aşamasında video kaydından da faydalanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiş ve araştırmacı tarafından belirlenen kodlar doğrultusunda temalar oluşturulmuştur. Bu temalar 1) serbest zaman etkinliklerinin ekonomik sektöre dönüşümü, 2) serbest zaman etkinlik türlerinde meydana gelen değişim, 3) serbest zaman etkinliklerine katılım biçimlerinde ve amaçlarında yaşa göre farklılık olarak oluşturulmuştur.

Bu çalışma sonucunda katılımcılar tarafından serbest zaman etkinliklerinin Denizli ilinde yıllar (1. Tema) içerisinde bir ekonomik sektöre dönüştüğü ve insanların bu etkinliklere ekonomik güçleri yettiği kadar katılabilirlikleri belirtilmiştir. (2. Tema) Serbest zaman etkinlik türlerinde, modernleşme ile birlikte düğünlerdeki oyunlar ve kahvehanelerdeki eğlenceler gibi geleneksel etkinliklerin bir kısmı yavaş yavaş kaybolmaya başlarken, özellikle futbol, koşu ve yürüyüş gibi spor etkinlikleri başta olmak üzere bazı etkinlikler hala varlığını sürdürmektedir. Bunun yanında baraj ve yeni tesislerin yapılması ve mevcut imkanların daha iyi kullanılmasıyla yelkencilik, jet ski, kaya tırmanışı, yamaç paraşütü gibi yeni etkinlikler de ortaya çıkmıştır. (3. Tema) Serbest zaman etkinliklerine katılım biçimlerinde ve amaçlarında ise yaşa dayalı olarak farklılıklar vardır. Gençler genelde arkadaşlarıyla birlikte eğlence amacıyla serbest zaman etkinliklerine katılırken; yaşlıların daha çok aileleriyle birlikte ve stres atmak için bu etkinliklere katılmayı tercih ettikleri belirlenmiştir.

Sonuç olarak serbest zaman etkinliklerinin tüketiminde yukarıda belirtilen temalar ışığında değişimler olduğu görülmüştür

Anahtar Kelimeler: Serbest zaman etkinlikleri, tüketim, toplumsal değişme

TERAPİ REKREASYONUNUN HEMATOLOJİK HASTALIĞI OLAN ÇOCUKLARIN YAŞAM KALİTESİ ÜZERİNE ETKİSİ

ÖZDEMİR, S* AYDIN, M **; MERİÇ, B**; KUTLU, M***ÖZGÜR, B****

* Yeni Umut Rehabilitasyon Merkezi

** Kocaeli Üniversitesi, Karamürsel BESYO

*** Kocaeli Üniversitesi, Çocuk Hastalıkları Anabilim Dalı

****Kocaeli Üniversitesi, BESYO

GİRİŞ

Çocukluk çağı kanserleri içinde de en sık görülen kanser türünün lösemi olduğu belirtilmektedir (Yalın ve ark, 2005). Hastalığın sık olarak ortaya çıkan belirtileri, ateş, solukluk, ekimoz, peteşi gibi kanama belirtileri, halsizlik, iştahsızlık, eklem ağrılarıdır. Tanı, laboratuvar bulguları ile konulmaktadır (Neyzi, 1990). Kelime anlamı "kanda beyazlaşma" olan lösemi, normal myeloid ya da lenfoid hematopoezin spesifik bir kademesindeki duraklama ve klonal çoğalma sonucu neoplastik hücrelerin kemik iliği ve diğer dokuları istila etmesi ve çevresel kanda birikmesi ile karakterize, etyolojisi bilinmeyen ve tedavi edilmediğinde ölümle sonuçlanan geniş bir hastalık grubudur (Kutunis, 2005)

Fiziksel hastalıklar içerisinde en ürkütücü ve yarı ölüm olarak bilinen kanser, teknolojinin ilerlemesi ve geliştirilmiş kemoterapi, cerrahi ve radyoterapideki gelişmelerle kanser tedavisinde çok önemli başarılar elde edilmiştir. Bütün bu başarı ve gelişmelere rağmen kanser; hasta ve ailesinde, yaşadığımız toplumda hala daha ölümün diğer adı olarak bilinmektedir. Aile içi dinamikleri ve uyumu ciddi düzeyde bozulabilmektedir (Özkan, 2002).

Bütün fiziksel hastalıklar kişinin homeostatik dengesini bozar, krize ve ruhsal tepkiye neden olurlar. Hastalık aynı zamanda kişide ayrılık, gelecek endişesi, vücudun organ ve bölümlerini zedeleneyeceği kaygısı, suçluluk duygusu gibi çeşitli tepkilerin gelişmesine sebep olur. Hastalığın aniden ortaya çıkması hastaneye yatış, narsistik bütünlüğün tehdit altında hissedilmesi ve ölüm tehdidi ile kişinin güven duygusu zedelenir (Özkan, 2002).

Tanı konduğu dönemde yetersiz bilgilendirme, hastalığıyla ilgili kendini suçlama, kanserin adeta bir damga olarak algılanması, ağrı acı duyacağı, hatta acı çekerek öleceği düşüncesi psikolojik sorunların meydana gelmesinde önemli rol oynamaktadır. Bazı hastalarda tedavinin yan etkilerine bağlı ciddi ruhsal sorunlar olabileceği gibi ilaçların doğrudan etkilerine bağlı psikiyatrik bozukluklar da görülebilmektedir (Yalın ve ark, 2005).

Ülkemizde kanser hastalarının tedavisinde psikolojik yaklaşım dışında terapi rekreasyonu alanında çalışma bulunmamaktadır. Ancak uluslararası literatüre bakıldığında onkoloji hastalarının yaşam kalitesini ile ilgili bir çok çalışmayı bulmak mümkündür (Sharpe and Rossiter, 2002; Lalita et al, 2003; Essen et al, 2000).

Hastalığın en önemli olumsuz etkilerinde biri kuşkusuz depresyon ve depresyona bağlı; fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden olumsuz etkilenmektedir. Bu da hastanın yaşam kalitesini azaltmasına neden olmaktadır. Bizim araştırmamızda da amaç; üniversitemiz çocuk hematoloji-onkoloji kliniklerinde yatan çocuk hastaların tedavisinde uygulanacak rekreatif etkinliklerin yaşam kalitelerine etkilerini incelemektir.

MATERYAL METOD

Araştırmaya Kocaeli Üniversitesi, Çocuk Hematoloji ve Onkoloji Kliniğinde tedavi gören; 15 lösemili çocukla başlanıp, 2 çocuğun uzun süreli izne ayrılması ve 2 çocuğun da vefatından dolayı ile yaş ortalamaları 6. 72±4,05 yıl toplam 11 (6 kız, 5 erkek) lösemili çocukla devam edilmiştir.

Klinikte tedavi gören çocuklara haftada 5 gün, tedavi aralarında 2 saat olacak şekilde 10 haftalık rekreatif etkinlik programı yaptırılmıştır.

Bu etkinlikler; sulu boya çalışması, patates baskısı, ip baskısı, plastik tabaktan ayçiçeği yapımı, oyuncak bebek, uçurtma, oyun salonunda kaydırak kaydırma, çizgi film gösterimi, hikaye okuma ve akranlarına anlatma gibi aktiviteler yaptırılmıştır.

Rekreatif etkinliklerin çocukların yaşam kalitelerine etkilerini belirlemede, aktivitelerin başlangıcında ve 10 haftalık program sonunda Depresyon Ölçeği (anne,baba) Testi uygulanmıştır. Depresyon ölçeği testi çocukların anket sorularına yanıt verecek yaşta olmadıklarından dolayı anne baba gözlemine dayalı ölçülen testtir. Bireysel veya grup olarak uygulanabilir. Zaman sınırlaması yoktur. Toplam 27 maddeden oluşmaktadır. Her maddede anne babanın çocuğun son 2 haftasını değerlendirerek, aralarında seçim yapacağı bir cümle bulunmaktadır. Her sorunun belirli puan değerlendirmesi bulunmaktadır. Toplam puanın yüksek oluşu, depresyon düzeyinin ya da şiddetinin yükseldiğinin gösterebilir. Kesim noktası 19'dur.

Anketler sonucunda elde edilen veriler SPSS 11,5 paket programında analiz edilerek dağılım tabloları oluşturulmuştur. Rekreatif etkinliğin başlangıç ve bitiminde oluşan değişikliklerin belirlenmesinde Wilcoxon Signed testi uygulanmıştır.

BULGULAR

Tablo 1. Araştırmaya alınan hastaların yaş ortalamaları

DEĞİŞKEN	n	ORTALAMA	%
YAS	11	6,7273	4,05194

Tablo 2. Araştırmaya alınan hastaların cinsiyet dağılımları

DEĞİŞKEN	n	%
ERKEK	5	45,45455
KIZ	6	54,54545
Total	11	100

Tablo 3. Araştırmaya alınan hastaların anne meslek dağılımları

DEĞİŞKEN	n	%
EV HANIM	11	100

Tablo 4. Araştırmaya alınan hastaların baba meslek dağılımları

DEĞİŞKEN	n	%
BEKÇİ	1	9,1
ESNAF	1	9,1
İŞÇİ	5	45,5
JANDARMA	1	9,1
MUHASEBE	1	9,1
SERBEST	1	9,1
ŞÖFÖR	1	9,1
Total	11	100

Tablo 5. Depresyon ölçeği (anne-baba) ön test sonuçları

DEĞİŞKEN	n	%
2	1	9,1
3	1	9,1
7	1	9,1
9	2	18,2

10	1	9,1
11	1	9,1
14	2	18,2
21	2	18,2
Total	11	100

Tablo 6. Depresyon ölçeği (anne-baba) son test sonuçları

DEĞİŞKEN	Frequency	Percent
4	1	9,1
6	3	27,3
7	2	18,2
9	1	9,1
10	1	9,1
15	3	27,3
Total	11	100

Tablo 7. Depresyon ölçeği (anne-baba) normal ve depresif ön test sonuçları

DEĞİŞKEN	Frequency	Percent
normal	9	81,8
depresif	2	18,2
Total	11	100

Tablo 8. Depresyon ölçeği (anne-baba) normal ve depresif son test sonuçları

DEĞİŞKEN	Frequency	Percent
normal	11	100

Tablo 9. Ön test ve son test arasındaki farklılığın değerlendirilmesindeki Wilcoxon Signed Test sonuçları.

DEĞİŞKEN	SONTEST ONTEST
Z	-1,072 (a)
P	,284

(P<0,05)

TARTIŞMA

Kanser tedavisinde kemoterapi, radyoterapinin yanında, psikolojik destek amaçlı, bazı etkinliklerin yapılması gerekmektedir. Son zamanlarda bazı hastanelerde, kronik hastalığın tedavi edildiği kliniklerde palyaço hemşirelik uygulamaları, oyun odaları, gönüllü hizmetler gibi yeni başlayan aktiviteler bulunmaktadır.

Ülkemizde; kanser tedavisi sırasında hastalara rekreatif etkinliklerin fizyolojik ve psikolojik etkilerini araştıran çok az çalışma bulunmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmaların daha çok kanser hastalarının psikiyatrik sorunlarının belirlenmesine yönelik olduğu görülmektedir (Yalın ve ark., 2005). Kanser hastalarının tedavi sürecinde hastaların genel anlamda yaşam kalitelerine bakılan araştırmalar bulunmaktadır (Özyılkan, 2001; Epstein, 2001; Fochtmann, 2006).

Bost ve Brown (1982) çalışmalarında; terapi rekreasyon programlarına katılanların daha az endişeli, stresli ve daha rahat olduğunu gözlemlemişlerdir. Biz de çalışmamızda; Kocaeli Üniversitesi Araştırma Hastanesi çocuk hematoloji kliniğinde yatan 11 hastaya, 10 haftalık rekreatif etkinlik uyguladıktan sonra; yaptığımız etkinlikler sonucu çocuklarda olumlu değişimlerin olduğunu gözlemledik. Araştırmaya aldığımız grubun rekreatif faaliyetler yapmaya başlamadan önce yaptığımız depresyon ölçeği (anne-baba) test sonuçlarına göre 2 çocuğun depresyonda olduğunu ve rekreatif etkinliklerin uygulanmasından sonra yaptığımız son testlerde hiçbir hastanın depresyonda olmadığını saptadık.

Sourbye (1998) New York City hastanesinde 8-15 yaşlarında ki 76 kanserli çocuklara yaptıkları terapötik rekreasyon programları sonunda; araştırmacılar hasta çocukların yalnızlık, depresyon, endişe ve kendiliğindenlik alanında sağlıklı çocuklardan çok da farklı olmadığını bulmuşlardır.

Çalışmamızda etkinlik öncesi ve sonrası depresyon testi sonuçları açısından istatistiksel bir fark bulunmamasına rağmen ($p>0,05$), genel olarak gözlem ve anketlerdeki sayısal değerlere bakıldığında olumlu gelişmeler olduğu görülmüştür. Hastaların ağır tıbbi ve cerrahi müdahalelere kaldıkları tedavi sürecinde oyun, sohbet vb. zaman geçirici faaliyetler ile hastalığın olumsuz etkilerinden çabuk sıyrıldıkları gözlenmiştir. Gelişme çağı için zor alışılabılır bir ortam olan ve yaşın gerekliliklerini (oyun oynama) yerine getirmede kısıtlı hastane ortamında yapılan grup faaliyetleri ve oyunlarla; hastaların tedavi sırasında olumsuz etkilerden daha çabuk kurtuldukları ve tıbbi müdahalelerin de kolaylaştırılabilirdiği görülmüştür.

Balen ve arkadaşları (1998) çocukların yaşam kalitelerine yönelik yaptıkları testlerde çocuklarda stresin azaldığını, hayata pozitif baktıklarını ve tedaviye cevabın daha kolaylaştığını, hastalığın yarattığı travmayı azalttığını tespit etmişlerdir.

Caroleo (2000) yaptığı araştırmada terapi rekreasyondan çocukların; rahatlatma, ilişki kurma ve diğer sağlık çalışanlarıyla bağlantı kurma, arkadaşlarını hastalığa alışmasında yardımcı olma, aileler için destek, ailenin ve hastanın dayanma yeteneklerini geliştirilmesi ve okula dönmeye yardımcı gibi hizmetler amacıyla yararlanmaları gerektiğini vurgulamaktadırlar.

Sonuç olarak çocuk onkoloji kliniklerinde bir oyun odası oluşturulmalı ve içinde; bilgisayar, video oyunları, internet bağlantısı, VCR, televizyon, teyp gibi malzemelerin yanı sıra, ahşap işleme ve yetenek geliştirici el işleri, satranç, eğitsel oyunlar ile ilgili malzemelerle donatılmalıdır. Haftanın her günü her hasta için tek veya grup halinde değişik aktiviteler yaptırılmalı ve aktiviteleri en az 16 hafta veya daha uzun bir sürece yayarak gelişimleri incelenmelidir.

Aktiviteler sadece hasta çocuklara değil, ailelerin de katılabileceği şekilde düzenlenmelidir. Bunun dışında; çocukların ve ailelerin katılabileceği doğa aktiviteleri de düzenlenmeli ancak bunun için hastanın uygun olması veya koruyucu tedbirleri alınması gerekmektedir. Hastanın tedavisi sırasında; terapi rekreasyonu uygulamaya başlamadan önce terapi rekreasyon uzmanlarının hasta hakkında bilgilendirilmelidir

KAYNAKLAR

1. Balen,R., Fielding,D., Lewis,IJ, 'An Activity Week for children with cancer: who wants to go and why?Child: Care, Health&Development (24) 2pp169,1998
2. Bost, L. S., Brown,E. Recreation therapy: A humanistic adjunct to Oncology Treatment. Oncology Nursing Forum,9 (4) 4349,1982.
3. Caroleo,O., Recreation Programming for the Adolescent with Cancer 'Journal of Leisureability' (27) 2, 2000
4. Epstein. I., Adventure Therapy: A Mental Health Promotion Strategy in Pediatric Oncology, Journal of Pediatric Oncology Nursing, (21) 2,103-110,2001.
5. Essen. L, Enskär. K, Kreuger. A, Larsson. B, Sjöden. PO, Self-esteem, depression and anxiety among Swedish children and adolescents on and off cancer treatment, Journalis Sports Science, (89), pp: 229-236,2000.
6. Fochtman. D., The Concept of Suffering in Children and Adolescents With Cancer, Journal of Pediatric Oncology Nursing, (23) 2,92-102, 2006
7. Kutanis,A, Çocukluk Çağı Akut Lösemi Vakalarının Retrospektif Değerlendirilmesi, Uzmanlık Tezi,2005.
8. Lalita K. Suzuki,Pamela,M., Kato, Psychosocial Support for Patients in Pediatric Oncology: The Influences of Parents, Schools, Peers, and Technology, Journal of Pediatric Oncology Nursing, (20) 4,pp159-174,2003.
9. Neyzi,E., 'Pediatri (2) 'Prof. Dr. Türkan Ertuğrul,Nobel Tıp Kitapevi,1990
10. Özkan,S., 'Kanser Hastalarına Yaklaşım 2. Cilt',Nobel Tıp Kitapevi, 2002
11. Özyılta, Ö, Akciğer Kanseri Yaşam Kalitesinin Değerlendirilmesini Önemi, Solunum 3, Özel Sayı,2: 226,2001.
12. Sharpe. D, Rossiter. L., Sibling of Children With a Cronic Illness: A Meta- Analysis, Journal of Pediatric Psychology, (27) 8,pp. 699-710,2002.
13. Sourby, C., The Relationship Between Therapeutic Recreation And Palliation In The
14. Treatment Of The Advanced Cancer Patient. Unpublished Master's Thesis, Lehman. College, New York,NY., 1998.
15. Yalın,Ş., Taş. F., Akay. A., Yılmaz,Ş., Akut Lenfoblastik Lösemili Bir Olguda Tedavi Sürecinde Gelişen Psikiyatrik Belirtiler ve Akut Organik Beyin Sendromu, Çocuk Ruh Sağlığı Dergisi, 12 (1), 2005

14-16 YAŞ B GENÇ FUTBOLCULARIN DENETİM ODAĞININ ÇEŞİTLİ DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

KAPLAN T* BAŞTÜRK D* TEKİN M**

* Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KONYA

** Selçuk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu-KARAMAN

ÖZET

Bu çalışmanın amacı 14-16 yaş (B Genç) futbolcular denetim odaklarının tespit edilmesi ve çeşitli değişkenlere göre incelemektir.

Araştırma 2004-2005 futbol sezonunda Ankara ilinde düzenlenen, B Genç kategorisi (14-16 yaş) futbol müsabakalarına katılan 7 takımdan toplam 102 sporcudan oluşan bir örneklem grubu üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan deneklerin yaş ortalaması 15,04 yıl olarak tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında kulüplerin antrenörlerinden izin alınarak araştırma ve ölçme araçları hakkında bilgi verilmiş, gönüllü olan öğrencilere ise Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RIDKOÖ) ve kişisel bilgi formu uygulanmıştır.

SPSS 10,0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Elde edilen verilerin SPSS 10,0 istatistik paket programıyla frekans ve yüzde değerleri tespit edilmiştir. Varyansa homojenliğine göre ise Post Hoc Multiple Comparisons testlerinden Tamhane ve Tukey testleri kullanılmıştır. Tüm istatistiksel analizlerde 0,05 manidarlık düzeyi taban alınmıştır.

B Genç kategorisinde mücadele eden 14-16 yaş grubu futbolcuların daha çok içsel denetim odağına sahip oldukları bulunmuş, bunun yanında baba mesleğini emekli olarak bildiren sporcuların diğer meslek gruplarına göre içsel denetim odağı eğiliminde oldukları bulunmuştur. Ele alınan diğer değişkenler açısından denetim odağını etkileyen bir faktör tespit edilememiştir.

Anahtar Kelimeler: Futbolcu, Denetim Odağı

* 14-16 Yaş B Genç Futbolcuların Denetim Odağının Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi Başlıklı Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsünde Yapılan Yüksek Lisans Tezinden Özetlenmiştir.

INVESTIGATION OF LOCUS OF CONTROL OF 14-16 YEARS AGED SOCCER PLAYER WITH RESPECT TO DIFFERENT VARIABLES

SUMMARY

The purpose of this study is to find out effects of different variables onto locus of control of 14-16 years (B young) aged soccer player. Research study was done among the footballers of 7 teams of B young (14-16 years aged) category soccer league. 102 volunteer sportsman was chosen as sample group from these team. Average age of the participants volunteers was calculated as 15,04 year. Research study was done with the permission of the trainers after they were informed about the subject of the research study. Rotter Internal-External Locus of control Scala and personel information questionnaires were applied to the volunteers.

Results were evaluated by using SPSS 10. 0 statistical software programme. Frequency and percentage values were obtained from this software programme. Integer and Tukey tests of Post Hoc Multiple Comparison Tests were used to evaluate variance homogeneity. All statistical analysis were based on 0,05 significant precision value.

It was found that young soccer player (14-16 years aged) of B-young category have internal locus of control more than external locus of control. The volunteers declaring their father's job as retired were found to have more internal locus of control with respect to the others in the sample group. Other variables were not found to effect the locus of control Factors effecting locus of control.

Key words: Soccer Player, Locus Of Control

GİRİŞ

Denetim Odağı Kavramı Ve Tanımı

Rotter'e göre insanlar olayların kendi denetimleri altında olduğuna inananlar ve inananlar olarak iki gruba ayrılırlar. Yani birey başarı yada başarısızlıklarını denetleyen gücün kaynağını kendi içi veya yada dışında algılayabilir. Bu gücün kaynaklandığı yere denetim odağı denir.

Denetim odağının temelinde rotter tarafından 1954 yılında ortaya atılan sosyal öğrenme teorisi bulunmaktadır. Buna göre yaşanan bir olaydaki pekiştiriciler gelecekte yaşanması muhtemel benzer olaylarla ilgili beklentilerin güçlenmesini sağlar. Yaşantıdaki davranış-pekiştirici sırası olumsuz bir şekilde sonuçlanırsa beklentilere azalma veya sönme eğilimi gösterir. Genel bir hipotez olarak, bir pekiştiricinin kişinin davranışını olumlu yönde pekiştirme özelliği yoksa bu durum beklentileri geliştirmez. Böylece kişinin geçmiş pekiştirilme yaşantılarına bağlı olarak kişiler kendi yaşantılarına pekiştiricileri yükleme derecelerini ayırt etmektedir (İkizler ve Karagözoğlu 1997)

Denetim odağını ağırlıklı olarak, kendi içlerinde algılayanlara, yani başarı ve başarısızlıklarını kendi yetenek ve çabalarına yüklemeyenlere "iç denetimliler" kendi dışlarındaki nedenlere, yani şans ve şans gücüne yüklemeyenlere "dış denetimliler" denir. Yine bu konuya ilişkin başka bir tanımlamaya göre içsel ve dışsal denetim odağı kişilerin eylemleri ile eylemlerinin sonuçları arasındaki bağlantıyı algılama düzeylerine ilişkindir (Kurt 1988).

Denetim Odağı Ve Spor

Denetim odağı başarı motivasyonunu öngörebilen bir yapıya sahip olduğu için sporcunun başarısını öngörebilecek değişkenlerden birisi olarak düşünüldüğünde, spor alanında başarı ve başarısızlığın spor yapan bireylere tarafından nasıl açıklandığını kendilerinden duyarak, bu alanda daha kısa yoldan bilgiye ulaşmayı sağlayabiliriz (Erol 1997)

Denetim odağı müsabaka esnasında kendisini en çok hissettiren değişkenlerden biri olarak değerlendirilmektedir. Spor yaşantılarında denetim odağının temel değişkenlerinden olan pekiştirici ödüllendirme şans, başkalarının veya dış şartların etkisi hemen hemen her müsabaka sonrası gündeme gelmektedir. Her sporcu kişilik yapısına ve geçmişteki yaşantılarına göre bu konular üzerinde çeşitli değerlendirmeler yapmaktadır. Yapılan bu değerlendirmeler denetim odağının özelliklerinden olan beklenti kavramıyla da daha yakından ilgilidir. Örneğin; müsabakadan yenik ayrılan bir oyuncu sonuç hakkında yaptığı değerlendirmede, genellikle değişken ve dış yüklemli öne sürmekte ve gelecek müsabakalarda bunların etkisine rağmen kazanacağını vurgulamaktadır. (Karagöz 1997)

Başarı ve başarısızlık bireysel sporlarda tek tek kişilere, takım sporlarında ise takımın tamamına bağlı olduğu için spor alanında yapılan araştırmalar farklı boyutlarda ele alınmıştır. daha değişik bir anlatımla takım sporlarında performans toplu bir sonuca bağlı olduğu için bir kişinin kötü performansına rağmen takım başarılı olabilir. Bireysel sporlarda kötü performansı yada takımın kötü performansı anlamına gelmez (Hasırcı 2000).

Denetim odağını hazırlayan ön koşullar:

Epidosik ön oluşturmalar

Bunlar sevilen bir kişinin ölümü, maden kazası, bir deprem veya felaketler gibi süregen kazalar serisi olarak zamanda sınırlı şekilde olan ve büyük önem taşıyan ani olayları kapsamaktadır. Spor alanından bir örnek verecek olursak, kulübün mali probleme girmesiyle sporcuların transfer paralarının ödenmemesi durumunda sporcular başarısızlıklarını kendi çabalarında çok elde edemedikleri paraya yükleyeceklerdir (Hasırcı 2000)

Birikimli ön oluşturmalar

İçsel ve dışsal denetim yöneliminin gelişimine etki eden sürekli faktörlerle ilgili çok az araştırma yapılmıştır. birikimli ön oluşturmalar üç önemli faktörle tanımlanmıştır. Birincisi; sosyal ayırım, ikincisi; uzun süren fiziki rahatsızlıklar ve üçüncüsü, ailenin çocuk yetiştirme pratiği (Hasırcı 2000)

YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı 14-16 yaş (B Genç) futbolcular denetim odaklarının tespit edilmesi ve çeşitli değişkenlere göre incelemektir.

Araştırma 2004-2005 futbol sezonunda Ankara ilinde düzenlenen, B Genç kategorisi (14-16 yaş) futbol müsabakalarına katılan 7 takımdan toplam 102 sporcudan oluşan bir örneklem grubu üzerinde yapılmıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılan deneklerin yaş ortalaması 15,04 yıl olarak tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında kulüplerin antrenörlerinden izin alınarak araştırma ve ölçme araçları hakkında bilgi verilmiş, gönüllü olan öğrencilere ise Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RIDKOÖ) ve kişisel bilgi formu uygulanmıştır.

SPSS 10,0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Elde edilen verilerin SPSS 10,0 istatistik paket programıyla frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Varyansa homojenliğine göre ise Post Hoc Multiple Comparisons testlerinden Tamhane ve Tukey testleri kullanılmıştır. Tüm istatistiksel analizlerde 0,05 manidarlık düzeyi taban alınmıştır.

BULGULAR

Tablo: 1 Sporcuların İçsel Yada Dışsal Denetimli Olmalarının Yaşa Göre Dağılımı

	Yaş	Frekans	Yüzde
İçsel Denetim	14	20	32,3
	15	22	35,5
	16	20	32,3
	Toplam	62	100,0
Dışsal Denetim	14	10	25,0
	15	16	40,0
	16	14	35,0
	Toplam	40	100,0

Tablo: 2 Sporcuların Yaşlarına göre denetim odağı ölçeğinden elde edilen puan ortalamalarının Dağılımı

Yaş	N	Ortalama
14	30	10,5333
16	34	10,8235
15	38	11,1053

Tablo: 3 Sporcuların Yaş dağılımlarına denetim odağı ölçeğinden alınan ortalama puanların karşılaştırılması

(j) Yaş	(i) Yaş	Ortalamalar arası fark (I-J)	Standart hata	Sig
14	15	-0,5719	0,62449	0,742
	16	-0,2902	0,51814	0,925
15	14	-0,5719	0,62449	0,742
	16	0,2817	0,65559	0,964
16	14	0,2902	0,51814	0,925
	15	-0,2817	0,65559	0,964

Yaşın artmasına paralel olarak denetim odağı puanından da rakamsal artış görülmektedir. Ancak deneklerin yaş dağılımlarına göre denetim odağı ölçeğinden aldıkları ortalama puanların karşılaştırılmasında farklılık tespit edilememiştir. ($P > 0,05$)

Tablo: 4 Sporcuların Denetim Odağı Ölçeği Ortalamalarının Baba Mesleğine Göre Dağılımı

Baba Mesleği	N	Ortalama
Emekli	10	8,0000
Memur	12	10,8333
Esnaf	22	11,0909
İşçi	18	11,3333
Serbest Meslek	28	11,3571

Tablo: 5 Sporcuların Denetim Odağı Ölçeğinden Elde Dilen Puanların Baba Mesleğine Göre Dağılımı

(j) baba mesleği	(i) baba mesleği	Ortalamalar arası fark (I-J)	Standart hata	Sig
Memur	İşçi	-0,5000	0,84975	0,976
	Esnaf	-0,2576	0,81827	0,998
	Serbest meslek	0,5238	0,78672	0,963
	Emekli	2,8333	0,97629	0,037*
İşçi	Memur	0,5000	0,84975	0,976
	Esnaf	0,2424	0,72467	0,997
	Serbest meslek	-0,0238	0,68885	1,000
	Emekli	3,3333	0,89929	0,003
Esnaf	Memur	0,2576	0,81827	0,998
	İşçi	-0,2424	0,72467	0,997
	Serbest meslek	-0,2662	0,64961	0,994
	Emekli	3,0909	0,86961	0,005
Serbest meslek	Memur	0,5238	0,78672	0,963
	İşçi	0,0238	0,68885	1,000
	Esnaf	0,2662	0,64961	0,994
	Emekli	3,3571	0,83999	0,001
Emekli	Memur	-2,8333	0,97629	0,037*
	İşçi	-3,3333	0,89929	0,003*
	Esnaf	-3,0909	0,86961	0,005*
	Serbest meslek	-3,3571	0,83999	0,001*

Baba mesleği açısından denetim odağı ele alındığında araştırma-ya katılan sporcuların babalarının çoğunlukla serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir. Babaların meslekleri açısından en düşük denetim odağı 8,0 ortalama ile babası emekli olanlarda olduğu görülürken babası serbest meslek sahibi olan sporcuların ise 11,36 puan ile en yüksek denetim odağı puanına sahiptirler. Yapılan istatistiksel incelemede babası emekli olan sporcuların denetim odağı puanlarının babası, memur, işçi, esnaf ve serbest olanların puanlarına göre anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur. ($P < 0,05$) bu da babası emekli olan sporcu gençlerin daha fazla iç denetim odağına sahip olduklarını göstermektedir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışma sonuçlarına göre genç sporcuların denetim odağı puanlarının daha çok içsel denetimli olarak belirlenmesi Erol (1997) 'un bulgularıyla benzer olarak bulunurken Çoruh (2003) 'ün yaptığı çalışmada beden eğitimi ve spor öğrencilerinin ortalama puanlarına göre içsel denetimi düşük bulunmuştur. Sporcuların yaş ortalamaları yükseldikçe dışsal denetim odağı da artmaktadır. Ancak bu artış anlamlı düzeyde görülmemiştir. Yaş ile bulgular tam olarak tutarlı görülmemektedir. Ancak bu çalışmada yer alan deneklerin yaşlarının 14-16 aralığında olması yaş gruplarının birbirine yakın olması nedeniyle elde edilen sonucun literatürle paralel olduğu düşünülmektedir.

Babası emekli olan genç futbolcuların babası esnaf, memur, serbest meslek ve işçi olanlara göre daha içsel denetimli oldukları ve denetim odağı puanlarının istatistiksel olduğu tespit edilmiştir. Annesi emekli ya da işçi olan sporcular daha içsel denetimli bulunurken fark anlamlı değildir. Aydın (1993) anne-babaların mesleklerin çocuğun denetim odağı düzeyi üzerinde etkili olmadığı sonucuna varmıştır. Bu çalışmada ise sadece babası emekli olan sporcuların denetim odakları diğerlerine göre içsel yönden farklı bulunmuştur. Bu durumun emekli ebeveynlerin çocuklarını kendileri hakkında karar vermede daha serbest bıraktıkları ve bunun sonucunda çocukların kendi kararları neticesinde sonuçlanan olayları içsel nedenlere daha çok yönlendirmelerine neden olduğu düşünülmektedir.

Genel bir sonuca varacak olursak; B genç kategorisinde mücadele eden 14–16 yaş grubu futbolcuların daha çok içsel denetim odağına sahip oldukları bulunmuş, bunun yanında baba mesleğini emekli olarak bildiren sporcuların diğer meslek gruplarına göre içsel denetim odağını etkileyen bir faktör tespit edilememiştir.

KAYNAKLAR

Aydın G İç-Dış Kontrol Odağı İnancı İle Durumluluk Mizah Tepkisi Arasındaki İlişki, II. Ulusal Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Kongresi (27-29 Eylül 1993) Bilimsel Çalışmaları Ankara, 1993

Çoruh, Y., Denetim Odağı İle Stresle Başa Çıkma Stratejileri Arasındaki İlişki, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans, Tezi Erzurum, 2003

Erol, M., Amatör Ve Profesyonel Futbolcularda Denetim Odağının Locus Of Control İle Araştırılması, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1997

Hasırcı, S., Performans Sporcularında Denetim Odağı, Dokuz Eylül Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi, İzmir 1990

Karagözoğlu, C., Okul Çağındaki Sporcularda Grupla Psikolojik Danışmanın Kontrol Odağına Etkisi, 1. Uluslararası Spor Psikolojisi Sempozyumu Bildirileri (10-12 Ekim 1997) Mersin

1997

Kurt, CE., Çocuklarda Denetim Odağı Ölçeği Uygulaması, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 1998

İkizler Ve Karagözoğlu, Sporda Başarının Psikolojisi, Alfa Basım Yayım Dağıtım, 3. Baskı, İstanbul 1997

S-069

BASKETBOLCULARDA GRUP BÜTÜNLÜĞÜ (GROUP COHESION) VE ALGILANAN GÜDÜSEL İKLİM (MOTIVATIONAL CLIMATE) ARASINDAKİ İLİŞKİ

PEKDAĞ, F. *; TİRYAKİ, Ş. **

*Çukurova Üniv. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

** Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZET:

Bu çalışmanın amacı, basketbolcularda algılanan güdüsel iklim ile grup bütünlüğü puanları arasındaki ilişkinin saptanması ve grup bütünlüğünün oluşturulmasında, koç tarafından yaratılan güdüsel iklimin öneminin araştırılmasıdır.

Çalışmaya, 2004- 2005 yılı Üniversitelerarası Süper Lig Müsabakalarına katılan, yaşları 18-28 arasında değişen ($x = 21.61 \pm 1.95$) 44 erkek basketbolcu katılmıştır.

Çalışmamızda 'Sporda Algılanan Güdüsel (Motivasyonel) İklim Ölçeği ve Grup Ortamı Envanteri kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler ve Pearson korelasyon analizi kullanılmıştır.

Pearson korelasyon analizi sonuçları, performans yönelimli güdüsel iklim puanları ile grup bütünlüğünün bireysel çekicilik-görev ($r = -.41, p < .006$), bireysel çekicilik-sosyal ($r = -.42, p < .005$) ve grup bütünlüğü-görev ($r = -.39, p < .01$) alt boyutları arasında anlamlı negatif ilişki olduğunu göstermektedir. Ayrıca, ustalık yönelimli güdüsel iklim puanları ile grup bütünlüğünün grup bütünlüğü-görev alt boyutları arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmuştur ($r = .35, p < .01$).

Sonuçlar, koç tarafından yaratılan ustalık yönelimli güdüsel iklimin takım üyeleri arasındaki göreve yönelik birlikteliği ve üyeler arasındaki bağlılığı arttırdığı şeklinde yorumlanmıştır. Bununla birlikte, koç tarafından yaratılan performans yönelimli güdüsel iklimin grup görevlerinin çekiciliğini ve üyeler arasındaki sosyal etkileşimi azalttığını ve üyelerin takımın verimliliği ve takım hedefleri ile ilgili duygularını da olumsuz yönde etkilediği biçiminde açıklanmıştır.

Anahtar kelimeler: Grup bütünlüğü, algılanan güdüsel iklim.

GİRİŞ

Bütünlük, grup hedeflerine ulaşma konusunda birliktelik sağlayan, grup üyelerinin duygusal gereksinmelerini karşılayan ve grubu bir arada tutma eğilimini yansıtan dinamik bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Carron, Brawley & Widmeyer, 1998). Spor takımlarındaki bütünlük birden çok faktöre bağlı (çok boyutlu), zaman içerisinde değişebilen (dinamik), grubun oluşum ve devam etme nedenini yansıtan (instrumental) ve pozitif duygularla ilgili (affective) bir yapıdır (Paskevich ve ark., 2003). Bütünlük, grup bütünlüğü (group integration) ve gruba olan bireysel çekicilik (individual attractions to the group) olmak üzere iki büyük kategoriye ayrılmaktadır. Grup bütünlüğü, her bir grup üyesinin bir birlik olarak takımları hakkındaki algı ve inançlarını anlatırken, gruba olan bireysel çekicilik, her bir grup üyesinin grubun hangi özelliklerinden etkilendiğini ve etkilenmeye devam ettiğini anlatmaktadır. Bu kategorilerden her biri kendi içerisinde görev ve sosyal yön olmak üzere ikiye ayrılmış, böylece birbirleriyle ilişkili dört boyut ortaya çıkmıştır. Bunlar; grup bütünlüğü-görev (GI-T), grup bütünlüğü-sosyal (GI-S), gruba olan bireysel çekicilik-görev (ATG-G) ve gruba olan bireysel çekicilik-sosyal (ATG-S) boyutlarıdır (Carron, Widmeyer&Brawley, 1985).

GI-T takımdaki her bir takım elemanının göreve yönelik benzerlik, yakınlık ve bütün olarak takımdaki bağlılığına ilişkin algılarını anlatır. GI-S takımdaki her bir üyenin sosyal yönelimlerindeki benzerlik, yakınlık ve bir bütün olarak takımdaki bağlılığına ilişkin algılarını ifade eder. ATG-G her bir takım elemanının grup görevlerinin çekiciliği, grubun

verimliliği, grubun hedef ve amaçları ile ilgili duygularını anlatır. ATG-S ise her bir takım elemanının, sosyal bir birlik olarak grubun çekiciliği ve grup içindeki sosyal etkileşimlerle ilgili duygularını ifade eder.

Temel ihtiyaçları ve gereksinimleri karşıladığı varsayılan bir diğer sosyal-çevresel faktör de koç tarafından yaratılan güdüsel iklimdir (Reinboth, Duda & Ntoumanis, 2004). Koç, egzersiz programlarını düzenleyen, performans değerlendirmeleri yapan, sporcuları ödüllendiren ya da cezalandıran ve spor ortamını şekillendiren kişidir. Koç, bu davranışlarını yerine getirirken sporcular üzerinde önemli etki yaratabilecek güdüsel iklimi oluştururlar. Güdüsel iklim, koç tarafından yaratılan başarı hedefinin sporcu tarafından nasıl algılandığını anlatmakta ve ustalık yönelimli ve performans yönelimli olmak üzere ikiye ayrılır (Ames, 1992; Xiang & Caunningham, 2005). Ustalık yönelimli güdüsel iklimde bireysel yeterliğin gelişimi, öğrenme, bir beceride ustalaşma ve çaba harcamaya, grup kararlarında etkin olma ve işbirliği gibi faktörler üzerinde durulurken, performans yönelimli güdüsel iklimde diğerlerinden üstün olma, daha az çabayla daha fazla yetenek gösterme, kişiler arası rekabet, sosyal karşılaştırma ve genel (public) değerlendirme gibi faktörler üzerinde durulmaktadır. Bireyde, ustalık yönelimli ya da performans yönelimli güdüsel iklimden birinin daha baskın olması, o bireyin spor ortamındaki tutum, duygusal tepki ve davranışlarını etkileyecektir (Duda & Hall, 2001; Duda & Whitehead, 1998).

Bu çalışmanın, amacı basketbolcularda grup bütünlüğü ile algılanan güdüsel iklim arasındaki ilişkiyi saptamak ve grup bütünlüğünün oluşturulmasında koç tarafından yaratılan güdüsel iklimin önemini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu bağlamda, ustalık yönelimli güdüsel iklim ile bütünlüğün GI-T alt boyutu arasında pozitif ilişki; performans yönelimli güdüsel iklim ile bütünlüğün GI-T, GI-S ve ATG-S alt boyutları arasında negatif ilişki; ATG-T ile arasında pozitif ilişki beklenmektedir.

YÖNTEM

Çalışmaya, 2004- 2005 yılı Üniversiteler Arası Süper Lig Müsabakalarına katılan, yaşları 18-28 arasında değişen ($x = 21.61$, S. D. $= \pm 1.95$) 44 basketbolcu katılmıştır.

Çalışmamızda, sporcuların güdüsel iklim puanlarını ölçmek için Walling ve ark. tarafından geliştirilen (1993) ve Türkiye'ye uyarlaması Toros (2001) tarafından yapılan "Sporda Algılanan Güdüsel (Motivasyonel) İklim Ölçeği- SAGİÖ (Perceived Motivational Climate in Sport Questionnaire-PMCSQ) " kullanılmıştır. Sporda Algılanan Güdüsel (Motivasyonel) İklim Ölçeği 21 maddeden oluşmakta ve ustalık yönelimli performans yönelimli güdüsel iklim olmak üzere iki alt ölçeği içermektedir.

Grup bütünlüğü ve takım elemanlarının takımlarıyla ilgili düşüncelerini değerlendirmek üzere Widmeyer ve ark. (1985) tarafından geliştirilen ve Türkiye'ye uyarlaması Morallı (1994) tarafından yapılan "Grup Ortamı Envanteri (The Group Environment Questionnaire) " kullanılmıştır. 18 maddeden oluşan envanter gruba olan bireysel çekicilik-görev (ATG-T), gruba olan bireysel çekicilik-sosyal (ATG-S), grup bütünlüğü-görev (GI-T) ve grup bütünlüğü-sosyal (GI-S) olmak üzere 4 alt boyutu içermektedir. Ölçek, "kesinlikle katılıyorum" ile "kesinlikle katılmıyorum" arasında değişen 9'lu likert tipindedir. Elde edilen verilerin analizinde betimsel istatistikler ve Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizine başvurulmuştur.

BULGULAR

Tablo 1'de çalışmaya katılan basketbolcuların Sporda Algılanan Güdüsel (Motivasyonel) İklim Ölçeği ve Takım Bütünlüğü Envanteri alt ölçeklerinden aldıkları puanlar görülmektedir.

Tablo 1. Basketbolcuların grup bütünlüğü ve güdüsel iklim alt ölçeklerinden aldıkları ortalama puan ve standart sapmalar

GRUP BÜTÜNLÜĞÜ						GÜDÜSEL İKLİM			
ATG-T		ATG-S		GI-T		GI-S		Ustalık	
X	S. D.	X	S. D.	X	S. D.	X	S. D.	X	S. D.
6,85	1,80	6,58	1,51	6,18	1,69	5,76	2,39	3,41	,75

Tablo 2. Grup bütünlüğü alt boyutları ile güdüsel iklim alt boyutları arasındaki korelasyonlar

	Ustalık	Performans	ATG-T	ATG-S	GI-T	GI-S
Ustalık						
Performans	.01					
ATG-T	.13	-.41*				
ATG-S	.13	-.42*	.34*			
GI-T	.35*	-.39*	.33*	.54*		
GI-S	.07	-.24	.34*	.40*	.49*	

Tablo 2 de de görüldüğü gibi, ustalık yönelimli güdüsel iklim puanları ile bütünlüğün GI-G alt boyutları arasında anlamlı pozitif ilişki bulunmaktadır ($r = .35$, $p < .01$). Performans yönelimli güdüsel iklim puanları ile bütünlüğün ATG-T ($r = -.41$, $p < .006$), ATG-S ($r = -.42$, $p < .005$) ve GI-T ($r = -.39$, $p < .01$) alt boyutları arasında anlamlı negatif ilişki bulunmaktadır.

TARTIŞMA

Yapılan Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi sonuçları ustalık yönelimli güdüsel iklim puanları ile bütünlüğün GI-G alt boyutları arasında anlamlı pozitif ilişki olduğunu ($r = .35$, $p < .01$); performans yönelimli güdüsel iklim puanları ile bütünlüğün ATG-T ($r = -.41$, $p < .006$), ATG-S ($r = -.42$, $p < .005$) ve GI-G ($r = -.39$, $p < .01$) alt boyutları arasında anlamlı negatif ilişki olduğunu göstermektedir. Sonuçlar, sunduğumuz hipotezleri kısmen desteklemektedir.

Grup dinamikleri ile ilgili yapılan araştırmalar, grup bütünlüğü ve grup normlarının takım performansı, bireysel çaba, antrenman veya maçlarda bulunmamazlık, azalan top kayıpları, bireysel verimlilik, algılanan sosyal kayırcılık, kötü sonuçlara direnme ve spordan ve bulunduğu ortamdan haz alma gibi bir çok faktörle ilişkili olduğu (Carless & De Paola, 2000; Longfred, 1998; Prapavessis & Carron, 1997; Loughhead, Colman & Carron, 2001; Spink & Carron, 1994; Carron, Hausenblas & Estabrooks, 2003) ve spor takımlarındaki bütünlüğün birden çok faktöre bağlı (çok boyutlu), zaman içerisinde değişebilen (dinamik), grubun oluşum ve devam etme nedenini yansıtan (instrumental) ve pozitif duygularla ilgili (affective) bir yapı olduğunu göstermektedir (Paskevich ve ark., 2003). Bu bağlamda, koç tarafından yaratılan güdüsel iklimin de grup bütünlüğünü etkileyeceği beklenmektedir.

Yapılan çalışmalarda, güdüsel iklim tipi ve düzeyinin spor ortamındaki kabul edilebilir ve edilemez davranışların algılanması (Duda ve ark. 1991, Ommundsen ve ark. 2003), spordan alınan haz (Reinboth & Duda, 2005), ifade edilen görev ve sosyal bütünlük (Chi & Lu, 1995) gibi faktörlerle ilişkili olduğu bulunmuştur. Örneğin, Chi ve Lu (1995) basketbol takımlarında yaptığı çalışmasında görev içerikli güdüsel iklim ile görev bütünlüğü arasında pozitif ilişkinin, performans yönelimli güdüsel iklim ile hem görev hem de sosyal bütünlük arasında negatif ilişkinin olduğunu bulmuşlardır. Bu bulgular, çalışmamızdan elde edilen sonuçlarla benzerlik göstermektedir.

Nitekim, performans yönelimli güdüsel iklimin hakim olduğu bir ortamda, hem koç hem de sporcular yarışmayı diğerlerine karşı yapılan mücadele, üstün yeteneklerini sergileyecekleri, diğerlerinden onay alabilecekleri bir ortam olarak görürler. Bu durumda, sporcuların durumun üstesinden gelmek için hem takım hem de oyun kurallarını göz ardı etmesi kaçınılmaz olacaktır. Ayrıca, sporcu koçunun onayını almak ve oyunda kalma süresini arttırmak için takım arkadaşlarıyla çatışmaya girecek, böylece takım üyeleri arasındaki rekabet ve negatif etkileşim artacaktır. Dolayısıyla, grup bütünlüğü bu durumdan fazlasıyla etkilenecektir.

Diğer taraftan, koç tarafından yaratılan görevle ilişkili güdüsel iklim ve standartların grup üyeleri arasındaki davranışları düzenleyeceği, sosyal karşılaştırmaları en aza indireceği düşünülebilir. Takım içerisinde, üyelerin gösterdiği bireysel çabanın vurgulanması ve takıma olan katkısının ifade edilmesi ve üyeler arasındaki işbirliğinin önemi üzerinde durulması takım içerisinde pozitif ve destekleyici atmosferin oluşmasına katkıda bulunacaktır. Böylece, hem görevle ilişkili bütünlük hem de sosyal bütünlük artacaktır.

KAYNAKLAR

Ames, C., Achievement goals, motivational processes. In G. C. Roberts (Ed.), *Motivation in Sports and Exercise* (pp. 161-172). Champaign, IL: Human Kinetics, 1992.

Carless, S. A., & De Paola, C., The measurement of cohesion in work teams. *Small Group Research*, 31, 71-88, 2000.

Carron, A. V., Brawley, L. R., & Widmeyer, W. N., The Measurement of cohesiveness in sport groups. In J. Duda (Ed.), *Advances in Sport and Exercise Psychology Measurement* (213-226). Morgantown, WV: FIT Technologies, 1998.

Carron, A. V., Widmeyer, W. N., & Brawley, L. R., The development of an instrument to assess cohesion in sport teams: The Group Environment Questionnaire. *Journal of Sport Psychology*, 7, 244-266, 1985.

Chi, L., & Lu, S. E., The relationships between perceived motivational climates and group cohesiveness in basketball. Paper presented at the annual meeting of the North American Society for the psychology of sport and physical activity, Clearwater, FL., 1995.

Duda, J. L., & Hall, H. K., Achievement goal theory in sport: Recent extensions and future directions. In R. N. Singer, H. A. Hausenblas (Eds), *Handbook of Research on Sport Psychology*, 2 nd Ed., (417-434). NewYork: John Wiley & Sons., 2001.

Duda, J. L., & Whitehead, J., Measurement of goal perspectives in physical domain. In J. Duda (Ed.), *Advances in Sport and Exercise Psychology Measurement* (21-48). Morgantown, WV: FIT Technologies, 1998.

Duda, J. L., Olson, L. K. & Tremplin, T. J., The relationship of task and ego orientation to sportmansship attitudes and the perceived legitimacy of injuries acts. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 62, 79-87, 1991.

Langfred, C. W., Is group cohesiveness a double-edged sword? An investigation of the effects of cohesiveness on performance. *Small Group Research*, 29, 124-143, 1998.

Loughead, T. M., Colman, M. M., & Carron, A. V., Investigating the mediational relationship of leadership, class cohesion, and adherence in exercise setting. *Small Group Research* 32, 558-575, 2001.

Moralı, S., Takım sporlarında takım birliktelik düzeylerinin karşılaştırılması. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 1994.

Ommundsen, Y., Roberts, G. C., Lemyre, P. N. & Treasure, D., Perceived motivational climate in male youth soccer: relations to social-moral functioning, sportspersonship and team norm perceptions. *Psychology of Sport and Exercise*, 4, 397-413, 2003.

Paskevich, D. M., Estabrooks, P. A., Brawley, L. R., & Carron, A. V., Group cohesion in sport and exercise. In R. N. Singer, H. A. Hausenblas (Eds), *Handbook of Research on Sport Psychology* (2 nd Ed.) (472-494). NewYork: John Wiley & Sons, 2001.

Papavassiss, H., & Carron, A. V., Cohesion and outwork. *Small Group Research*, 2, 294-302, 1997.

Reinboth, M., & Duda, J. L., Perceived motivational climate, need satisfaction and indices of well-being in team sports: A longitudinal perspective. *Psychology of Sport and Exercise*, 7, 269-286, 2006.

Reinboth, M., Duda, J. L., & Ntoumanis, N., Dimensions of coaching behavior, need satisfaction, and psychological and physical welfare of young athletes. *Motivation and Emotions*, 28, 297-313, 2004.

Spink, K. S., & Carron, A. V., Group cohesion effects in exercise classes. *Small Group Research*, 25, 26-42, 1994.

Toros, T., Elit ve elit olmayan basketbolcularda hedef yönelimi, güdüsel iklim ve hedeflerin özgünlük ve güçlük derecesi özelliklerinin yaşam doyumuna etkisi, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Mersin Üniv. Sağlık Bilimleri Ens., Mersin, 2001.

Walling, M., Duda, J. L., & Chi, L., The perceived motivational climate in sport questionnaire: Construct and predictive validity. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 15, 172-183, 1993.

Widmeyer, W. N., Brawley, L. R., Carron, A. V., Measurement of cohesion in sports teams: the Group Environment Questionnaire, London: Sports Dynamics, 1985.

Xiang, P., & Caunningham, G. B., Achievement goals, perceived motivational climate, and their relation to students' satisfaction with physical activity. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 76, A-96, 2005.

S-070

YAĞLI GÜREŞLERE YÖNELİK TUTUM ÖLÇEĞİNİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

GÜVEN, Ö. * ; ÖNCÜ, E. *

* Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, ANKARA

Özet

Bu araştırmanın amacı, beden eğitimi ve spor bölümlerinde öğrenim gören öğrencilerin yağlı güreşlere yönelik tutumlarını ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirmektir. Yağlı güreşler; millî birliğimizi ve beraberliğimizi sağlayan geleneklerimizden olup, yaşatılması ve nesilden nesile aktarılması ülkemizin geleceği açısından oldukça önemlidir. Yağlı güreşler de yüzyıllardır devam eden en önemli kültürel unsurlarımızdan birisidir. Yağlı güreşlere yönelik tutumların olumlu olması; yağlı güreş kültürünün gelecek nesillere aktarımı açısından oldukça önemlidir. Özellikle de beden eğitimi ve spor alanında çalışan kişilerin konuyla ilgili tutumları ayrıca bir hassasiyet taşımaktadır. Bu bakımdan tutumların ölçülmesine ilişkin bir ölçeğin hazırlanmasının, tutumları etkileyen etmenleri belirlemede ve olumsuzluklara yönelik tedbir almada gerekli olacağı düşüncesinden hareketle Yağlı Güreşlere Yönelik Tutum Ölçeği geliştirilerek kullanıma hazır hale getirilmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak; bireylerin yağlı güreşlere yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla hazırlanan "Yağlı Güreş Tutum Ölçeği"nin, yapılan geçerlik ve güvenirlik çalışması sonucunda kullanılabılır bir ölçüm aracı olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yağlı güreş, tutum

Abstract

The objective of this study is to develop a valid and reliable tool to measure the attitudes of the students of Physical Education and Sports Department towards oil wrestlings. Oil wrestling is one of our traditions which ensures national unity and cooperation and it is important to survive and transmit it from generation to generation for the good of the future of our country. Oil wrestling is among our important cultural elements lasting for centuries. A positive attitude towards the oil wrestling is crucial for transmission of the oil wrestling culture to the next generations. The attitude of people studying in the field of Physical Education and Sports is particularly important. Considering that developing a scale for measurement of the attitudes would be necessary to ascertain the factors affecting the attitudes and to take precautions against the negative aspects, a study has been conducted to develop a Scale for Attitudes towards the Oil Wrestlings and to make it ready to use. As a conclusion it has been determined in the outcome of the validity and reliability studies conducted that the Scale for Attitudes towards the Oil Wrestlings, which was developed to measure the attitudes of individuals towards the oil wrestlings, is an acceptable tool of measurement.

Key Words: Oil wrestling, attitude

BEDEN EĞİTİMİ ÖĞRETMENLERİNİN, BEDEN EĞİTİMİ DERSLERİNİN İŞLENİŞİNDEKİ TUTUM VE DAVRANIŞLARININ ARAŞTIRILMASI

PULUR, A. *; OCAK, Y. **

* Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

** Afyon Kocatepe Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Özet

Bu çalışmanın amacı ilköğretimin ikinci kademesinde ve liselerde görev yapan beden eğitimi öğretmenlerinin, beden eğitimi derslerinde ki tutum ve davranışlarını belirlemeye yöneliktir.

Araştırmaya, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda farklı ana bilim dallarında öğretim gören toplam 1338 (559 bayan, 779 erkek) öğrenci katılmıştır. Deneklere beden eğitimi öğretmenleri ve eğitim ortamıyla ilgili anket uygulanmıştır. Verilerin analizinde yüzdelik (%) ve ilişkilendirilmelerde ise 0. 05 anlamlılık düzeyinde ki-kare (χ^2) kullanılmıştır.

Bulgularda, beden eğitimi derslerini daha çok branş öğretmenleri yürüttükleri (%75. 1) ve derslerin verimli geçtiği (%51) ifade edilmiştir. Öğrencilerin spor yapmalarına veya beden eğitimi ve spor yüksekokulunda okumalarına beden eğitimi öğretmenin katkısının çok fazla olmadığı (%45. 2 hayır) saptanmış, beden eğitimi öğretmenlerinin derslerinde okul takımları çalıştırdığı (%61. 7) ifadesi yer almıştır. Ayrıca beden eğitimi öğretmenlerinin %30. 7 gibi bir oranda sigara kullandıkları ifade edilmiştir. Erkek beden eğitimi öğretmenlerinin daha çok derslere spor kıyafetleriyle geldikleri, erkek öğretmenlerin daha fazla kulüp takımları çalıştırdıkları, sevecen oldukları, babacan davrandıkları, düzenli oldukları ve içki kullandıkları belirtilmiş ve istatistiksel anlamda önemli bulunmuştur ($P < 0. 05$). Ayrıca il merkezinde görev yapan beden eğitimi öğretmenin ilçe ve kasabalardaki öğretmenlere oranla dersleri daha planlı, programlı ve bizzat başında bulunarak işlediği istatistiksel olarak ifade edilmiştir ($P < 0. 05$).

Sonuç olarak beden eğitimi öğretmenlerinin ilk ve orta öğretim öğrencilerini olumlu yönde etkileyerek onların geleceklerine katkı sağladıkları ve beden eğitimi öğretmenlerinin her türlü davranışlarından etkilendikleri saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Beden eğitimi öğretmeni, Beden eğitimi dersi.

Studying attitudes and behaviors of sports education teachers showed in sports lessons

Summary

The aim of the study is to determine attitudes and behaviors showed in sports lessons of sports education teachers who are working in the second phase of primary schools and high schools.

Total of 1338 (559 female, 779 male) students who are studying in Gazi University Sports Department are participated the research. A questionnaire which is about their sports teachers and education environment is applied to subjects. Percentage (%) is used while analyzing data and q-square (χ^2) in 0. 05 confidence interval level is used while associating data.

It is found that according to expressions branch teachers give lessons (75. 1%) and lessons are efficient (51%). It is expressed (42. 2% no) that sports teachers are not affected students to choose sports department or to lead them sporting and sports teachers are coaching school teams in lessons (61. 7%). Moreover, 30. 7% is expressed that sports teachers are smoking. It is found that male sports teachers usually comes lessons with sports wearing, coaching school teams, friendly, fatherly, neat and using alcohol in statistical meaningfully important ($P < 0. 05$). Furthermore, sports teachers working in city capital is more planned, organized and teaching to be presently at

lessons than in rural areas is found to be expressed statistically ($P < 0. 05$).

As a result it is found that sports education teachers who are working in the second phase of primary schools and high schools are positively affected students in order to contribute their future and the students are influenced by sports teachers all kind of behaviors.

Key words: Sports education teacher, Sports education lesson

GİRİŞ

Dünyada eğitimin temel amacı, eğitilen ferдин içinde yaşadığı toplumun değerlerinin aktarılması ve uzun vadede onu toplumun yetkin, dengeli ve üretken bir üyesi haline getirmek, dolayısıyla toplumsal entegrasyonu temin etmek ve sürdürmek olduğu açıktır. Ancak her ülke kendi eğitim politikasına göre eğitimin amaçlarını, süresini ve kapsamını belirleyerek uygular (Hoffman, 1992).

Genel eğitimin tamamlayıcısı ve ayrılmaz bir parçası olan beden eğitimi, organizmanın bütünlüğü ilkesine dayalı olarak kişiliğin de eğitimidir. Günümüzde ilköğretim ikinci kademe ve orta öğretim öğrencileri karmaşık ve fırtınalı dönemlerden geçmektedir. Bu nedenle onların eğitim yoluyla iyi ve güzele doğru yönlendirilmesi gerekmektedir. Eğitimcilerin, öğrencilerin gençlik dönemindeki fiziksel duygusal, sosyal ve zihinsel gelişmelerini anlama düzeyi, onların öğrencilere ne kadar yardımcı olabileceklerini belirler (Tamer, Pulur, 2000).

Eğitim programının önemli bir parçası olan beden eğitiminin amacına ulaşabilmesi ve fiziksel aktivitenin insanlarda yaşam tarzı olabilmesi için gerekli en önemli unsurlardan birisi de öğretim kurumlarındaki beden eğitimi öğretmenleridir (Çiçek, Kirazcı, Koçak, 1998). Beden eğitimi öğretmenlerinin kişisel ve meslekle ilgili birçok sorumlulukları bulunmaktadır. Öğrencilerle olan çalışmaların yanı sıra diğer öğretmenler, yöneticiler ve toplum ile olan ilişkiler günlük okul mesaisinden daha fazla zaman gerektirir (Aslan, 2002).

Ülkemizdeki ilköğretim ve liselerde okuyan öğrencilerin fiziksel, fizyolojik ve psiko-sosyal gelişimlerinde, beden eğitimi derslerinin, ders dışı sportif etkinliklerinin ve birey olarak beden eğitimi öğretmenin önemli bir yeri bulunmaktadır. Mesleki faaliyetlerinin yanında ülke sporuna yönelik etkinlikleri, potansiyel yaratma, yetenek seçimi ve okul dışındaki sportif etkinlikleri ve spora başlama çağında bulunan büyük öğrenci kitlesi ve bu kitlenin yeteneklerine göre değişik spor branşlarına yönlendirilmesi beden eğitimi öğretmenin büyük sorumluluklar üstlendiğini göstermektedir (Tamer ve Pulur 2000).

Beden eğitimi öğretmenin fiziksel, sosyal ve zihinsel özellikleri, öğrencilerle olan ilişkileri, onlara karşı tutum ve davranışları, gelişen genç öğrencilerin eğitimi, yönlendirilmesi ve onlara örnek olunması bakımından önemlidir.

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Araştırmaya, Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda farklı ana bilim dallarında öğretim gören toplam 1338 (559 bayan, 779 erkek) öğrenci katılmıştır. Deneklere ilköğretim ikinci kademesinde ve orta öğretim dönemlerindeki beden eğitimi öğretmenleri ve eğitim ortamıyla ilgili anket uygulanmıştır.

Ankette okullardaki tesis ve malzemelerle ilgili kategorik sorular sorulmuştur. Beden eğitimi öğretmenleri ve derslerin işlenişleriyle ilgili 4 ölçekli likert türü sorular sorulmuştur. Bu gruptaki problem dereceleri 1 "her zaman", 2 "sıklıkla", 3 "bazen", 4 "hiçbir zaman" olarak belirtilmiştir. Beden eğitimi öğretmenin davranışlarıyla ilgili olarak ta yine kategorik sorular sorulmuştur.

Anketin bu araştırma için yapılan uygulamasında Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı (α : 0. 72) bulunmuştur.

Verilerin analizi:

Verilerin analizinde SPSS 11. 0 paket programı ile yüzdelik (%) ve ilişkilendirilmelerde ise 0. 05 anlamlılık düzeyinde ki-kare (χ^2) kullanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1: Deneklerin Cinsiyetleri İle Derslerine Giren Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Cinsiyet, Okul, Yerleşim Yeri, Branş ve Tahmini Yaş Dağılımları

Dağılımlar		n	%
Deneklerin Cinsiyet Dağılımı	Bayan	559	41.8
	Erkek	779	58.2
Deneklerin Derslerine Giren Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Okul Dağılımı	İlköğretim	619	46.3
	Orta Öğretim	719	53.7
Deneklerin Derslerine Giren Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Cinsiyet Dağılımı	Bayan	444	33.2
	Erkek	894	66.8
Deneklerin Derslerine Giren Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Yerleşim Yeri Dağılımı	İl	1039	77.7
	İlçe	276	20.6
	Kasaba	23	1.7
Deneklerin Derslerine Giren Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Branş Dağılımı	Branş Öğretmeni	1005	75.1
	Branş Dışı	333	24.9
Deneklerin Derslerine Giren Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Tahmini Yaş Dağılımı	25'ten küçük	36	2.7
	26 - 30	162	12.1
	31 - 35	739	55.2
	36 - 40	250	18.7
	41 - 45	117	8.7
	46 -50	27	2.0
	50' den büyük	7	0.5

Ankete katılan öğrencilerin % 41. 8'inin bayan, % 58. 2'sinin ise erkek oldukları görülmektedir. Öğrencilerin % 46. 3'ü ilköğretim, % 53. 7'si orta öğretimdeki beden eğitimi öğretmenlerini değerlendirmişlerdir. Araştırmaya katılanların ilköğretim ve ortaöğretimi okudukları yerlerin yerleşim durumlarına göre yoğunluğunun illerde okudukları (% 77,7), beden eğitimi derslerine giren öğretmenlerinin yoğunluğunun erkek öğretmenle (% 66,8) öğrenim gördükleri saptanmıştır. Deneklerin % 75,1'i beden eğitimi derslerini branş öğretmeninin, % 24,9'u branş dışından öğretmenin yürüttüğünü belirtirken, beden eğitimi derslerini yürüten öğretmenlerin yoğunluğunun 31-35 yaşlar arasında dağılım gösterdiği saptanmıştır.

Tablo 2: Beden Eğitimi Derslerinin Verimliliği

	n	%
Verimsiz	185	13.8
Az Verimli	470	35.1
Verimli	513	38.3
Çok Verimli	170	12.7
Toplam	1338	100

Tablo 3: Deneklerin Spor Yapmasında veya Besyo'da Okumasında Beden Eğitimi Öğretmeninin Katkısı

	n	%
Hayır	605	45.2
Kısmen	468	35
Tamamen	265	19.8
Toplam	1338	100

Beden eğitimi derslerinin verimliliği ile ilgili alınan sonuçta derslerin verimli ve az verimli olduğu ifade edilirken (Tablo 2), öğrencilerin spor yapmalarında veya beden eğitimi spor yüksek okulunda okumalarında beden eğitimi öğretmenin etkinliğinin de beklenen düzeyde olmadığı (Tablo 3) saptanmıştır.

Tablo 4: Beden Eğitimi Öğretmeninin Ders İşlerken Gösterdiği Davranışlar

	Her Zaman (n)	%	Sıklıkla (n)	%	Bazen (n)	%	Hiçbir Zaman (n)	%
Dersi planlı programlı bizzat başında bulunarak işlerdi	326	24.4	428	32	504	37.7	80	6
Derslerde öğrencilerin istekleri doğrultusunda spor yapmak için serbest bırakırdı	161	12	463	34.6	651	48.7	63	4.7
Öğrencileri tamamiyle serbest bırakırdı. Hiç ders işlemezdi	84	6.3	196	14.6	588	43.9	470	35.1
Beden eğitimi derslerinde okul takımı çalıştırırdı	173	12.9	195	14.6	458	34.2	512	38.3
Öğrencilerin spor kıyafetleri ile derse katılmalarına dikkat ederdi	904	67.6	286	21.4	126	9.4	22	1.6
Beden eğitimi öğretmeni derslere spor kıyafetleri ile gelirdi	888	66.4	301	22.5	122	9.1	27	2

Beden eğitimi derslerinin uygulanmasında öğretmenlerin spor kıyafeti ile ders işledikleri, öğrencilerin de spor kıyafeti ile derse gelmelerini istedikleri, derslerin işlenişinde ise farklı davranışlar gösterdikleri saptanmıştır.

Tablo 5: Beden Eğitimi Öğretmeninin Ders Dışı Etkinlikleri

	Evet (n)	%	Hayır (n)
Okul Takımları Çalıştırırdı	999	74.7	339
Kulüp Takımları Çalıştırırdı	407	30.4	931
Okul İçi Turnuva Düzenlerdi	742	55.5	596
Çeşitli Törenlere Katılırdı	876	65.5	462
Çevre İle İlgili Sportif Aktivitelere Katılırdı	435	32.5	903
Hiçbir Faaliyete Katılmazdı	109	8.1	1229

Beden eğitimi öğretmenin ders dışı etkinliklerinde genellikle okul takımlarını çalıştırdığı ifade edilmektedir.

Tablo 6: Beden Eğitimi Öğretmeninin Gösterdiği Davranışlar

	Evet (n)	%	Hayır (n)	%
Hoşgörülü	810	60. 5	528	39. 5
Sevecen	691	51. 6	647	48. 4
Saygılı	603	45. 1	735	54. 9
Duygusal	339	25. 3	999	74. 7
Babacan	521	38. 9	817	61. 1
Sakin	515	38. 5	823	61. 5
Düzenli	595	44. 5	743	55. 5
Paylaşımçı	383	28. 6	955	71. 4
İyi Giyinen	708	52. 9	630	47. 1
Onore Eden	310	23. 2	1028	76. 8
Boşvermiş	162	12. 1	1176	87. 9
Sigara İçen	411	30. 7	927	69. 3

İçki İçen	100	7. 5	1238	92. 5
Azarlayan	219	16. 4	1119	83. 6
Sert / Katı	230	17. 2	1108	82. 8
Otoriter	459	34. 3	879	65. 7
Sinirli	241	18	1097	82
Dayak Atan	97	7. 2	1241	92. 8
Küçük Gören	80	6	1258	94
Küfür Ve Kaba Kelimeler Kullanan	98	7. 3	1240	92. 7

Derslerde beden eğitimi öğretmeni genellikle hoşgörülü, sevecen iyi giyinen gibi olumlu özelliklerin yanı sıra, içki ve sigara kullanan, küfür ve kaba kelimeler kullanan, dayak atan, sert, katı, sinirli ve boş vermiş gibi olumsuz özelliklerde gösteren bir kişilik sergiledikleri ifade edilmiştir.

Tablo 7: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Cinsiyetleri İle Derslere Spor Kıyafetli Katılmaları Arasındaki İlişki

			Derse spor kıyafetiyle gelir miydi?				Toplam
			Her Zaman	Sıklıkla	Bazen	Hiçbir Zaman	
Öğretmenin Cinsiyeti	Erkek	n	570	216	90	18	894
		%	42,6	16,1	6,7	1,3	66,8
	Bayan	n	318	85	32	9	444
		%	23,8	6,4	2,4	,7	33,2
Toplam		n	888	301	122	27	1338
		%	66,4	22,5	9,1	2,0	100,0
*p =. 033							
Öğretmenin Yaşı			Babacan			Toplam	
			Evet	Hayır			
<25	n	6	30	36			
	%	,4	2,2	2,7			
26-30	n	54	108	162			
	%	4,0	8,1	12,1			
31-35	n	281	458	739			
	%	21,0	34,2	55,2			
36-40	n	104	146	250			
	%	7,8	10,9	18,7			
41-45	n	61	56	117			
	%	4,6	4,2	8,7			
46-50	n	13	14	27			
	%	1,0	1,0	2,0			
>50	n	2	5	7			
	%	,1	,4	,5			
*p =. 002							

*p<0. 05

Erkek ve bayan beden eğitimi öğretmenlerinin derslere spor kıyafetleriyle gelmeleri arasında istatistikî olarak anlamlı bir farklılık gözlenmektedir.

Tablo 8: Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Cinsiyetleri İle Davranışları Arasındaki İlişki

Davranış	Cinsiyet		Evet	Hayır	p
Ders dışı çalışmalarında kullın	Erkek	n	289	605	*p=. 031
		%	21. 6	45. 2	
	Bayan	n	118	326	*p=. 008
		%	8. 8	24. 4	
Sevecen davranırdı	Erkek	n	439	455	*p=. 008
		%	32. 8	34	
	Bayan	n	252	192	*p=. 008
		%	19. 6	14. 8	

		%	18. 8	14. 3	
Babacan davranırdı	Erkek	n	401	493	*p=. 001
		%	30	36. 8	
	Bayan	n	120	324	
		%	9	24. 2	
Düzenli	Erkek	n	376	518	*p=. 012
		%	21. 8	38. 7	
	Bayan	n	219	225	
		%	16. 4	16. 8	
İçki içen	Erkek	n	81	813	*p=. 002
		%	6. 1	60. 8	
	Bayan	n	19	425	
		%	1. 4	31. 8	

*p<0. 05

Beden eğitimi öğretmenlerinin cinsiyeti ile gösterdikleri davranış şekilleri arasında istatistiki olarak anlamlı farklılıklar olduğu gözlenmiş erkek öğretmenler bayanlara göre daha babacan, sevecen ve düzenli görülürken daha çok içki kullandıkları belirtilmiştir.

Tablo 9: Beden Eğitimi Öğretmeninin Görev Yaptığı Yer İle Dersleri Planlı Programlı Bizzat Başında Bulunarak İşlemeleri Arasındaki İlişki

			Ders İşlenişi				Toplam
Görev Yeri	İl	n	Her Zaman	Sıklıkla	Bazen	Hiçbir Zaman	
		%	249	341	387	62	1039
	18,6	25,5	28,9	4,6	77,7	İlçe	n
	68	87	108	13	276		%
	5,1	6,5	8,1	1,0	20,6	Kasaba	n
	9	0	9	5	23		%
*p =. 002			,7	,0	,7	,4	1,7

* p<0. 05

Beden eğitimi öğretmeninin görev yaptığı yerle (il-ilçe, il-kasaba), dersleri planlı programlı ve bizzat başında bulunarak işleme arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiştir.

Beden eğitimi öğretmeninin farklı yaşlardaki babacan yaklaşımları arasında da istatistiki olarak anlamlılık gözlenmiş, öğretmenler genellikle 31-35 yaşlarında daha babacan davranışlar sergiledikleri görülmüştür.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmamızda değerlendirilen beden eğitimi öğretmenlerinin %33' ü bayan, %66. 8' i erkeklerden oluşmuştur. 1338 deneğin cevaplandığı ankette, %75. 1'le oranla 1005 öğretmenin branş öğretmeni olarak beden eğitimi derslerini yürüttükleri gözlenmiştir. Bu durum ilköğretim ve liselerde beden eğitimi öğretmeni eksikliğini ifade etmektedir.

Beden eğitimi dersleri verimliliği sorusuna %51 oranla verimli ve çok verimli geçti cevabı alınırken %49 oranla da az verimli ve verimsiz geçti cevabı alınmıştır. Çumralıgil (1995) ve Özkan (1991) da yaptıkları çalışmalarda Türkiye' deki beden eğitimi derslerinin istenilen amaçlara ulaşmaktan çok uzakta olduğunu dile getirmişlerdir. Bizim bulgularımızda bu çalışmalara benzerlik göstermektedir. Bu durum ders içeriklerinin fazlalığı, tesis ve malzeme yetersizliği, sınıfların kalabalık olması gibi nedenlerle açıklanabilir.

Öğrencilerin spor yapmasında veya beden eğitimi ve spor yüksek okulunda okumalarında beden eğitimi öğretmeninin katkısı sorusuna ise %45. 2 oranla 605 kişi hayır demiştir. Buradan hareketle kişilerin spor yapmalarında veya spor eğitimi almalarında beden eğitimi öğretmenlerinin sanıldığı kadar etkili olmadığını söylenebilir.

Beden eğitimi öğretmenin ders işlerken gösterdiği davranışların değerlendirilmesinde, derslerin planlı ve programlı olarak bizzat başında bulunarak işlerdi diyenlerin oranları %56. 4 iken öğrencilerin istekleri doğrultusunda spor yapmak için serbest bıraktı diyenler %12, hiç ders işlemezdi tamamıyla serbest bıraktı diyenleri oranı da %6. 3 seviyelerindedir. Bu durum beden eğitimi öğretmenlerinin genelde planlı, programlı ve bizzat sınıfın başında bulunarak ders işlediklerini ve öğrencilerin fiziksel, zihinsel, sosyal ve ruhsal gelişmelerinde önemli bir görevi yerine getirdikleri söylenebilir.

Beden eğitimi derslerinde okul takımları çalıştırdı diyenlerin oranları ise %61. 7 gibi yüksek bir oranda olduğu gözlenmiştir. Ders dışı etkinliklerde olması gereken okul takımı çalışmaları maalesef ders saatlerinde yapılmakta ve bu durum diğer öğrencilerin de beden eğitimi derslerinden yeterince yararlanmalarını engellemektedir. Okul takımları ve buna benzer organizasyonlar beden eğitimi öğretmenlerine prestij sağlama açısından zaman zaman derslerin önüne geçtiği gözlenmektedir. Pehlivan (1991) ile Çiçek ve ark. (1998) da yaptıkları çalışmalarda beden eğitimi öğretmenlerinin ders saatleri içerisinde okul takımları çalıştırdıklarını ifade etmektedirler.

Beden eğitimi öğretmenlerinin ders dışı etkinliklerinin dağılımlarını bakıldığında %74. 7 oranıyla okul, % 30. 4 oranla da kulüp takımları çalışmaları gözlemlenmiştir. Ayrıca okul içi turnuva düzenledikleri ve çeşitli aktivitelere katıldıklarını ifade etmektedirler. Dağlı (2001) yaptığı bir araştırmada beden eğitimi öğretmenlerinin hem prestij hem de ücret açısından ders dışı etkinliklere ağırlıklı olarak yer verdiklerini ifade etmiştir.

Beden eğitimi öğretmenlerinin tavır ve davranışlarını ortaya koyan değişkenlerde %60. 5 gibi yüksek bir oranda hoşgörülü oldukları ifade edilmiştir. Bu durum sportif etkinliklerin ve sporcu kimliğinin kazandırdığı bir kişilik göstergesi olarak ifade edilebilir. Gürkan ve ark. (2000),

ideal beden eğitimi öğretmeni konusunda tavsiyelerde bulunmuşlardır. Çalışmada, beden eğitimi öğretmenlerinin derslere spor kıyafetleriyle katıldıkları ve öğrencilerden de spor kıyafeti ile derse katılmalarını istedikleri, ayrıca sevecen, saygılı, düzenli, iyi giyinen, babacan ve otoriter oldukları da ifade edilmiştir. Siedentop (1991), Melville ve Cardinal (1988) ile Aslan (2002) da, beden eğitimi öğretmeninin öğrenciler ve toplum tarafından model olarak görüldüğünü ifade etmişlerdir.

Sağlıklı yaşamın önemli kriterlerden olan alkol ve sigara kullanımı sorulduğunda beden eğitimi öğretmenlerinin %30. 7 gibi bir oranda sigara, %7. 5 oranında da alkol kullandıkları ifade edilmiştir. Bu durum model olma açısından kötü bir örnek oluşturmaktadır. Hubert ve ark. (1983), kardiyovasküler ve kanser hastalıkları risk sıralamasında beden eğitimi öğretmenlerini yüksek risk grubunda göstermişlerdir. Bu durumda model olan beden eğitimi öğretmenlerinin daha sorumlu ve bilinçli davranmalarını gerekli kılmaktadır.

Cinsiyetle ilgili yapılan karşılaştırmalarda erkek beden eğitimi öğretmenlerinin bayanlara oranla derslere spor kıyafetleriyle geldikleri istatistik olarak ifade edilmiştir ($p < 0.05$). Erkeklerin bayanlara oranla daha fazla kulüp takımları çalıştırdıkları, sevecen oldukları, babacan davrandıkları, düzenli oldukları ve içki içtikleri istatistik olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$). Beden eğitimi öğretmenlerinin 31-35 yaşları arasında daha babacan tavır sergiledikleri istatistiksel olarak ta anlamlıdır.

İl merkezinde görev yapan beden eğitimi öğretmenin ilçe ve kasabalarındaki öğretmenlere oranla dersleri daha planlı, programlı ve bizzat başında bulunarak işlediği istatistik olarak ta ifade edilmiştir ($p < 0.05$).

Sonuç olarak, beden eğitimi öğretmenin her türlü davranışları fiziksel sosyal ve zihinsel özellikleri, öğrencilerle olan ilişkileri, onlara karşı tutum ve davranışları, ders içi ve ders dışı tutumları gelişen genç öğrencilerin eğitimi, yönlendirilmesi ve onlara örnek olunması bakımından önem arz etmektedir. Beden eğitimi öğretmenlerinin kendilerinin öğrenciler için model olduğu ve idol olabilecekleri düşünceleriyle hareket etmeleri gerçeği önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Aslan, Fahrettin. M. (2002). Kocaeli Bölgesi İlköğretim Okullarında Okuyan Öğrencilerin Spora Yönelmelerinde Ailenin, Beden Eğitimi Öğretmeni ve Çevrenin Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli.
- Çiçek, Ş., Kirazcı, S., Koçak, S. (1998). Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeni Profili. Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi. (9), 3, 32-42. Ankara.
- Çumralıgil, B. (1995). Seçilmiş Bazı İllerdeki Orta Öğretim Kurumlarında Beden Eğitimi Öğretmenin Yapısı ve Sorunları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Dağlı, H. (2001). İlköğretim ve liselerde görev yapan beden eğitimi öğretmenleri ve il merkezinde lise öğrenimi gören öğrenciler açısından ders dışı egzersiz faaliyetlerinin değerlendirilmesi. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- Gürkan, H. ve ark. (2000). Beden Eğitimi Öğretmeni Adaylarının Değer Sistemi. Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 1: 35-52. Ankara.
- Hoffman, A. (1992). Tatsachen über Deutschland, Braunschweig.
- Hubert, H. B. Et all. (1983). Obesity as an independent risk faktor for cardiovascular disease. A 26 year follow-up of participant in the Framingham study. Circulation, (5), 67, 968-977.
- Melville, S. B., Cardinal, B. J. (1988). Body Fatness Within our Profession. Journal Of Physical Education Recreation and dance. (49): 37-39.
- Özkan, H. (1991). Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme Sisteminin Pedagojik Temelleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Konya.
- Pehlivan, Z. (1991). Ders Dışı Spor Faaliyetlerinde Beden Eğitimi Öğretmenin Yeri ve Önemi. I. Ulusal Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu. Milli Eğitim Basımevi. Aralık, 249-255, Ankara.
- Siedentop, D. (1991). Developing teaching skills in Physical Education. 3. edition. Mountain View: Myfield.
- Tamer, K., Pulur, A. (2001). Beden Eğitimi ve Sporda Öğretim Yöntemleri. Ada Matbaacılık. 2-17. Ankara.

S-072

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ALANINDA TOPLUMSAL VE KÜLTÜREL YENİDEN ÜRETİM

Koca, Canan¹ & Demirhan, Gıyasettin²

¹Başkent Üniversitesi, Spor Bilimleri Bölümü, Ankara, Türkiye

²Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Ankara, Türkiye

Son yıllarda, fiziksel aktivite, spor ve okul beden eğitiminin yeri ve anlamı ile ilgili tartışmalar sosyolojik boyutta yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmada da, okul beden eğitimi ve spor alanının gençler için anlamı ve yeri toplumsal sınıf ve toplumsal cinsiyet ekseninde incelenirken, Pierre Bourdieu'nun habitus, toplumsal alan ve sermaye kavramlarından faydalanılacaktır. Bu araştırmanın birinci amacı, farklı toplumsal sınıfları temsil ettiği kabul edilen üç İlköğretim Okulu beden eğitimi sınıflarında, beden eğitimi ve sporun bir toplumsal alan olarak analizinin yapılarak toplumsal ve kültürel yeniden üretim sürecinin nasıl işlediğinin ortaya konmasıdır. Araştırmanın ikinci amacı, farklı toplumsal sınıfları temsil ettiği kabul edilen üç İlköğretim Okulunun bir toplumsal alan olarak beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyet yeniden üretim sürecinin nasıl gerçekleştiğinin incelenmesidir. Araştırma 2004-2005 eğitim-öğretim döneminde Ankara ilinde yer alan üç okulda gerçekleştirilmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Nitel araştırma veri toplama teknikleri olarak ders gözlemi, alan notu alma, odak grup görüşmesi ve derinlemesine bireysel görüşme kullanılmıştır. Toplam 6 odak grup görüşmesi ve 57 derinlemesine bireysel görüşme (29 kız, 28 erkek) öğrencilerle yapıldı, 3 görüşme de beden eğitimi öğretmenleri ile yapılmıştır ve toplam 47 ders gözlenmiştir. Verilerin analizinde içerik analizi yöntemi (açık kodlama-temalandırma-kategorileştirme) kullanılmıştır. Veri analizi sonucunda, 3 temel kategori elde edilmiştir: (1) Toplumsal sınıf ve spor beğenisi, (2) Beden eğitimi ve spor bağlamında oyun hissi ve (3) Beden eğitimi ve spor alanında toplumsal cinsiyet ilişkileri. Veri analizi sonucunda, spor beğenisi ve spora katılım derecesinin toplumsal sınıf ve toplumsal cinsiyet ilişkileri içinde etkileşimsel olarak gömülü olduğu gözlenmiştir. Ayrıca, her üç okulun beden eğitimi ve spor alanında egemen söylemler ağırlıklı olarak beden ve beden düzenlenmesi ile ilişkili söylemler olmakla birlikte egemen sermaye biçimi de beden sermayesidir. Beden sermayesinin içeriği ve önemi okullara göre farklılaştığı gibi toplumsal cinsiyete göre de farklılaşmaktadır. Öğrencilerin beden eğitimi ve spor alanındaki konumlarının belirlenmesinde alanda egemen söylemler ve sermaye biçimleri kadar öğrencilerin toplumsal cinsiyet habitusları da belirleyici olabilmektedir. Sonuç olarak, bir toplumsal alan olarak beden eğitimi ve sporun, egemen söylemleri ve değer gören sermaye biçimleri ile toplumsal sınıf ve toplumsal cinsiyetten bağımsız düşünülmemesi gereken bir alan olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi, Spor, Toplumsal Cinsiyet, Toplumsal Sınıf

SOCIAL AND CULTURAL REPRODUCTION PROCESS IN THE FIELD OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT

Koca, Canan¹ & Demirhan, Gıyasettin²

¹Baskent University, Sport Sciences Department, Ankara, Turkey

²Hacettepe University, School of Sport Sciences and Technology, Ankara, Turkey

In recent years debates surrounding the place and meaning of physical activity and sport and school physical education (PE) have been revolved around sociological perspective. This paper draws on Bourdieu's notions of habitus, field and capital to provide a more complex examination of the place and meaning of school PE and sport regarding social class and gender. The first purpose of this study was to understand social and cultural reproduction process in the field of PE and sport at three different Elementary Schools which represents different social class. The second purpose of this study was to understand gender reproduction process in the field of PE and

sport at three different Elementary Schools which represents different social class. This study was conducted during 2004-2005 education year at three schools in Ankara. The qualitative research; class observation, field notes, focus group discussions and individual in-depth interview were used to collect data. Six audio-typed focus group discussions, 60 audio-typed student and PE teacher interviews (29 with girls, 28 with boys and 3 with PE teachers) and 47 class observations were conducted. Data was analysed using the content analysis (open coding-thematizing-categorisation) method of qualitative analysis. The data obtained each qualitative research techniques was sorted into three main categories: (1) Social class and sport tastes, (2) Sense of game in the context of PE and sport, (3) Gender relations in the field of PE and sport. With regard to first category, it has been found that the degree of sport tastes and sports participation were embedded in social class and gender relations. Regarding the second category, dominant discourses in the field of PE and sport in three schools were found to be related to body and bodily regulation and valued capital forms was physical capital. Besides, the ingredient of physical capitals was differed for schools and gender. Another important finding of this study was that dominant discourses, valued capitals and gendered habitus of students were significant in determining the positions of students in the field of PE and sport. As a conclusion, the field of PE and sport as a social field should not be considered without dominant discourses and valued capitals in the field and social class and gender relations.

Anahtar Kelimeler: Physical Education, Sport, Gender, Social Class

BEDEN EĞİTİMİ VE OYUN ÖĞRETİMİ DERSİNİN SINIF ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMINDAKİ UYGULAMA YETERLİLİĞİNİN ÖĞRETİM ELEMANI VE ÖĞRENCİ GÖRÜŞLERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Erkan Faruk ŞİRİN* Hakan Salim ÇAĞLAYAN*

* Gazi Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ANKARA

ÖZET

Araştırmanın amacı, sınıf öğretmenliği lisans programı kapsamında, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının öğrenci ve öğretim elemanı görüşlerine göre nasıl olduğu tespit etmek ve ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda çözüm önerileri geliştirmektir.

Çalışma, sınıf öğretmeni adaylarının beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamasına ilişkin dersin amaçları, konuları, öğrenme ve öğretme süreçleri ve değerlendirilmesi alt boyutlarındaki sorunları belirlemede yarar sağlayacağından önemli görülmektedir.

Çalışma grubunu, 2005-2006 öğretim yılında Türkiye'deki 3 farklı üniversitenin sınıf öğretmenliği bölümündeki 417 son sınıf öğrencisi ve bu bölümlerde derse giren 14 öğretim elemanı oluşturmaktadır.

Araştırmada veri toplamak için öğretim elemanı ve öğrenci görüşlerine dayalı yöntemsel yaklaşım tercih edilmiştir. Veri toplama aracı olarak sınıf öğretmenliği beden eğitimi ve oyun öğretimi ders programı uygulamasıyla ilgili öğretim elemanları ve öğrenci görüşleri, iki gruba da ortak olarak uygulanan bir anketle elde edilmiştir. Anketi oluşturan toplam 31 soru ve dört alt boyut (amaçlar, konular, öğrenme ve öğretme süreçleri ve değerlendirilmesi) için 5'li Likert ölçek kullanılmıştır. Anketin güvenilirlik çalışması: .938 olarak bulunmuştur.

Verilerin analizinde öğretim elemanları ve öğrencilerin; beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi programının uygulama yeterliliği konusundaki görüşlerinin analizinde frekans (f), yüzde (%) değerlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca çalışmaya katılan öğretim elemanları ve öğrencilerin görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığının tespitinde, çoklu karşılaştırmalar için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır.

Araştırmada sonuç olarak; öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersinin amaçlar, konular, öğretme-öğrenme ve değerlendirme boyutlarıyla ilgili görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < .05$). Öğrenciler, "Amaçlar" boyutuyla ilgili görüşleri "orta" ($\bar{X} = 3.36$), "Konular" boyutuyla ilgili görüşleri "orta" ($\bar{X} = 3.31$), "Öğrenme-öğretme" boyutuyla ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X} = 3.41$) ve "Değerlendirme" boyutuyla ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X} = 3.58$) düzeyindedir. Öğretim elemanlarının, "Amaçlar" boyutuyla ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X} = 4.01$), "Konular" boyutuyla ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X} = 3.71$), "Öğrenme-öğretme" boyutuyla ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X} = 3.82$) ve "Değerlendirme" boyutuyla ilgili görüşleri "tamamen" ($\bar{X} = 4.54$) düzeyindedir.

Öğrenci ve öğretim elemanlarının beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulama boyutları ortalaması, öğrenciler için "oldukça" ($\bar{X} = 3.41$), öğretim elemanları için ise "oldukça" ($\bar{X} = 4.02$) düzeyindedir.

Öğretim elemanı ve öğrencilerin beden eğitimi ve oyun öğretimi ile ilgili ders programlarının uygulama yeterliliğine ilişkin görüşleri arasındaki anlamlı farklılıklar topluca değerlendirildiğinde, beden eğitimi derslerinin tüm boyutlarında anlamlı farklılıklara rastlanmasına ve bu farklılıkların öğretim elemanları lehine çıkmasına karşılık, programın "oldukça" düzeyde uygulanabilir ve uygulanmakta olduğu bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi Dersi, Program Uygulama, Öğretim Elemanı ve Öğrenci Görüşleri

GİRİŞ

Ülkelerin gelişme ve kalkınmaları, yetişmiş ve yetişmekte olan gençlerin fiziksel ve zihinsel sağlıklarına bağlıdır. Uygarlık, bireye verilen önem ve bu önemle bağlantılı olarak ona verilen eğitime dayanır. Bireylerin fiziksel, zihinsel, duygusal ve toplumsal yönleriyle bir bütün olarak yetiştirmek eğitimin temel ilkelerindendir. Eğitimin amacının gerçekleşmesi, bireyin zihinsel eğitimi yanında fiziksel eğitimi ile mümkündür. Bu yüzden beden eğitimi, genel eğitimin ayrılmaz bir parçası olup (Taşkın ve ark. 2002), çocuğun oyun hakkının ve serbest hareketinin okul yaşamı içindeki yerini güvenceye alır, bedensel ve ruhsal eğitimi sağlayarak sportif etkinliklerden keyif almasını mümkün kılar (Göktaş ve Arıkan 2003).

İlkokullara beden eğitimi öğretmeni yetiştirme çalışmaları ilk olarak Gençlik ve Spor Bakanlığınca 1971 yılında düzenlenen kurslarla başlamış 1979 yılına kadar devam etmiştir (Yalçın 1991). Yine ilkokullara beden eğitimi öğretmeni yetiştirmek için aynı bakanlıkça 1974-1980 yılları arasında seminer niteliğinde hizmet içi kurslar, spor branşlarına yönelik olarak hazırlanmıştır. 1981 yılından itibaren yeni adıyla Milli Eğitim Bakanlığı'nca yine ilkokul öğretmenleri için hizmet içi kurslar düzenlenmiştir (Bilge 1989). 1986 yılında Milli Eğitim Bakanlığı'nca yaz aylarında düzenlenen hizmet içi eğitim programlarıyla ilkokullara beden eğitimi öğretmeni yetiştirilmeye çalışılarak devam edilmiştir (Karaküçük 1989). Sınıf öğretmenliği bölümleri öğrencileri 1992 yılında öğretimlerinin son iki yılında beden eğitimi dersini alan olarak seçerek eğitimlerini sürdürmüşlerdir (Aydoğan 1995). Eğitim fakülteleri 1998 yılındaki programla sınıf öğretmenliği bölümlerinde Beden Eğitimi I, Beden Eğitimi II ve Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi derslerini verilmektedirler (YÖK. 1998).

Beden eğitimi, okul programlarında önemli bir yere sahiptir. Eğer bu programının çok önemli getirileri beden eğitimi dersi sınıflarında kazanılmazsa, müfredatın farklı derslerinde kazandırılması mümkün değildir. (Şirin, Bozkurt 2005).

Eğitim sistemimizde çocuk eğitiminde en önemli sorumluluk ilköğretim I. Kademe olarak adlandırılan 7-11 yaş dönemidir. Temel eğitim dönemi olarak düşünülen bu dönemde edinilen bilgi, beceri ve tutumlar çocuğun geleceğini belirler. Yine bu döneme rastlayan sporla yönelik hareketler kademe de bu yaş grubuna denk düşmektedir.

Okulda çocuğun kendini tanımasına, yeteneklerinin farkına varmasına rehberlik yapmak gerekir. Yetenekli olduğu alanda çalışma olanakları sağlanarak çocuğa başarıyı tattırmak, çocuğun kişilik gelişimine büyük katkıda bulunacaktır (Sel 1985).

Türkiye'de beden eğitimi derslerini nitelikli yürütecek öğretmenler üç grupta toplanabilir: Okulöncesi eğitim öğretmenleri, sınıf öğretmenleri ve beden eğitimi öğretmenleri. M. E. B. ilköğretim beden eğitimi derslerinin beden eğitimi öğretmenlerince yürütülmesi öngörülmektedir. Yeterli sayıda beden eğitimi öğretmenin olmaması, beden eğitimi derslerinin sınıf öğretmenlerince yürütülmesine yol açmaktadır.

İlkokul öğretmenleri, öğrencileri tanımaları açısından öteki öğretim kademelerinde görev yapan meslektaşlarına oranla daha avantajlı durumdadırlar. Bu avantajlarını kullanarak öğrencilerin zayıf ve güçlü yönlerini saptamaları ve başarılı olabilecekleri alanlara doğru yönlendirebilmeleri öğrencilerin psiko-sosyal gelişimine olumlu katkıda bulunacaktır (Gökmen ve ark. 1995).

İlköğretimde yada diğer eğitim kademelerinde bulunan öğrencilerin temel elementar beceri sınırlarını bilmeleri hem ülke sporunun gelişmesi açısından, hem de derslere daha istekli ve severek katılmaları bakımından önemlidir (Kale 2003). Bu nedenlerle, okulöncesi eğitim ve sınıf öğretmenlerinin de beden eğitimsel açıdan beden eğitimi öğretmenleri kadar nitelikli yetiştirilmeleri büyük önem taşımaktadır.

Ancak, ülkemizde beden eğitimi öğretmeni yetiştiren yükseköğretim kurumları arasında dahi ilköğretime özellikle I kademeye öğretmen yetiştiren bölüm/program bulunmamaktadır. Beden eğitimi öğretmeni yetiştiren kurumların öğretim programı orta öğretime yönelik olduğu görülmektedir (Pehlivan 2001).

Sınıf öğretmenliği bölümlerinde beden eğitimi ve oyun öğretimi dersleri genellikle beden eğitimi ve spor yüksekokullarındaki öğretim elemanları tarafından verilmektedir. Buna karşın beden eğitimi ve spor bölümlerinde YÖK'ün belirlediği programa göre ilköğretim okulları I

kademe için beden eğitimi öğretimine ait hiçbir ders bulunmamaktadır (Gürsel 2005).

Bu araştırma, sınıf öğretmeni adaylarının beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarına ilişkin derslerin amaçları, konuları, öğrenme ve öğretme süreçleri ve değerlendirilmesi alt boyutlarındaki sorunların belirlenmesinde, öğrencilere temelde daha sağlıklı beden eğitimi dersi verebilme noktasında ilgililere yardımcı olacaktır. Diğer yandan ilköğretim okullarındaki beden eğitimi derslerinin uygulanmasında sınıf öğretmeni adaylarının ve öğretim elemanlarının görüşlerinin öğrenilmesine ilişkin bu çalışma ile ilgili dersteki tüm faaliyetlerin daha tutarlı ve etkili duruma getirilmesine katkı sağlama amaçlanmaktadır.

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini devlet üniversitelerinin Sınıf Öğretmeni yetiştiren yükseköğretim kurumlarındaki sınıf öğretmenliği bölümleri son sınıf öğrencileri ile öğretim elemanı evreni, Türkiye'deki Eğitim Fakülteleri sınıf öğretmenliği programındaki bu dersleri veren öğretim elemanlarının tamamından meydana gelmektedir. Aynı amaçlı öğrenci ve öğretim elemanı örnekleme ise, 3 Eğitim fakültesinin (Celal Bayar Üniversitesi Demirci Eğitim Fakültesi, Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi) sınıf öğretmenliği bölümü son sınıf öğrencilerinden (n=479) ve bu bölümlerde derslere giren öğretim elemanlarından (n=14) oluşmuştur.

Veri Toplama Araçları

Sınıf öğretmenliği beden eğitimi ders programı uygulamalarıyla ilgili öğretim elemanları ve öğrenci görüşleri, araştırmacılar tarafından geliştirilen, iki gruba da ortak olarak uygulanabilecek bağımlı değişkenleri içeren bir anketle elde edilmiştir. Geliştirilen anket iki bölümden oluşmuştur. Birinci bölümde kişisel bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde, öğretim elemanları ve öğrencilerin beden eğitimi ve oyun öğretimi dersleri uygulamalarına ilişkin görüşlerini almak üzere geliştirilen anketteki maddeler, bir ders programının; 1) Amaçlar (8 madde), 2) Konular (8 madde), 3) Öğrenme-öğretme süreci (10 madde), 4) Değerlendirme (5 madde), boyutlarına göre gruplandırılan ve uygulamalarda nasıl gerçekleştiğiyle ilgili 31 ortak maddeden oluşmuştur.

Veri toplama aracı olarak geliştirilen anketin, II bölümündeki maddeleri "Beşli Likert Tipi"nde derecelleme ölçekli özelliktedir. Beşli derecelenme ölçeği ile elde edilen veriler puanlandırılmıştır. Puanlandırma işleminde her bir dereceye düşen aralığın eşit aralıklı olabilmesi için n-1/n formülü uygulanmış ve her dereceye düşen puan 0. 80 olarak hesaplanmıştır. Böylece; "Hiç Katılmıyorum" (1. 00-1. 80), "Biraz Katılıyorum" (1. 81-2. 60), "Orta Düzeyde Katılıyorum" (2. 61-3. 40), "Oldukça Katılıyorum" (3. 41-4. 20) ve "Tamamen Katılıyorum" (4. 21-5. 00) seçenekleriyle verilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılan anket, ilgili literatür taraması yapılarak, program değerlendirme araştırmalarında kullanılan anketler incelenmiştir. Bunlardan programların uygulamalarına dönük maddeler taranarak, geliştirilen anketin ana bölümleri hakkında veriler elde edilmiştir. Ayrıca farklı eğitim fakültelerinde bu dersleri veren öğretim elemanları ve bu dersleri almış olan öğrencilerle görüşmeler yapılmıştır. Ölçeğe alınan maddelerin Cronbach Alpha yöntemiyle hesaplanan güvenirlik kat sayısı α . 983 bulunmuştur.

Verilerin Çözümlemesi

Öğretim elemanları ve öğrencilerin; beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi programının uygulama yeterliliği konusundaki görüşlerinin analizinde frekans (f), yüzde (%) değerlerinden yararlanılmıştır. Görüşler arasında anlamlı bir farklılık bulunup bulunmadığının tespitinde, çoklu karşılaştırmalar için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık ise, $p < 0. 05$ anlamlılık düzeyinde analiz edilmiştir.

BULGULAR

Tablo 1 Araştırmaya katılan öğretim elemanları ve öğrencilerin, bulundukları üniversite ve fakültelere göre dağılımı

Üniversite ve Fakülte Adı	Grup	f	%
1 Celal Bayar Üniversitesi / Demirci Eğitim Fakültesi	Öğrenci	222	52,7
	Öğretim elemanı	5	
2 Niğde Üniversitesi / Eğitim Fakültesi	Öğrenci	62	15,0
	Öğretim elemanı	3	
3 Selçuk Üniversitesi / Eğitim Fakültesi	Öğrenci	133	32,3
	Öğretim elemanı	6	

Tablo 1'e göre araştırmaya katılan öğretim elemanları ve öğrencilerin %52. 7'si Celal Bayar Üniversitesi Demirci Eğitim Fakültesi, %32. 3'ü Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve %15. 0'i Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde oldukları görülmektedir.

Tablo 2 Öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının amaçlar boyutuna ilişkin bulgular

Amaçlar boyutu	Grup	N	$\bar{X}$	S	p
s1 Dersin amaçları gerçekleştirilirken, Fakültenin ve Milli Eğitimin amaçları da göz önünde bulundurulmaktadır.	Öğrenci	417	3. 86	1. 08	. 016
	Öğretim Elemanı	14	4. 57	. 51	
s2 Öğrenciler yarıyılın başında, ders öğretim elemanı tarafından, dersin amaçları hakkında bilgilendirilmiştir.	Öğrenci	417	3,62	1. 30	. 007
	Öğretim Elemanı	14	4. 57	. 51	
s3 Ders programının öngördüğü bilgi düzeyine ulaşılmıştır.	Öğrenci	417	3. 20	1. 07	. 003
	Öğretim Elemanı	14	4,07	. 61	
s4 Beden Eğitimi derslerinin eğitimdeki yeri ve önemi kavranmıştır.	Öğrenci	417	3. 45	1. 17	. 009
	Öğretim Elemanı	14	4. 28	. 72	
s5 Öğrenciler ilköğretim Beden Eğitimi dersiyle ilgili ders planlarını yapabilecek konuma gelmişlerdir.	Öğrenci	417	3,00	1,20	. 002
	Öğretim Elemanı	14	4. 00	. 55	
s6 Bu dersin bulunduğu yarıyılların sonunda, amaçların büyük bir bölümü gerçekleştirilmiştir.	Öğrenci	417	3. 19	1. 04	. 002
	Öğretim Elemanı	14	4. 07	. 73	
s7 Öğrenciler bu alanda kendilerinden beklenen öğretmenlik becerilerini kazanmışlardır.	Öğrenci	417	3. 13	1. 06	. 211
	Öğretim Elemanı	14	3. 50	. 65	
s8 Bu dersin amaçları, öğrencilerin sınıf öğretmeni olduğunda, Beden Eğitimi dersini verebilecekleri şekilde yetiştirilmelerine uygun ve yeterlidir.	Öğrenci	417	3. 39	120	. 322
	Öğretim Elemanı	14	3. 07	1. 20	

Tablo 2'de görüldüğü üzere, dersin amaçlar boyutundaki görüşlere öğrenciler, 3 boyutta "oldukça" ($\bar{X}$ =3. 41- 4. 20), 5 boyutta da "orta" ($\bar{X}$ =2. 60-3. 40) düzeyde katılırken öğretim elemanları bu görüşlere, 1 boyutta "orta" ($\bar{X}$ =2. 60-3. 40), 4 boyutta "oldukça" ($\bar{X}$ =3. 41- 4. 20) ve 3 boyutta da "tamamen" ($\bar{X}$ =4. 21-5. 00), düzeyinde katılmaktadır. Ders uygulamalarının amaçlar boyutuna ilişkin görüşlerinde, öğretim elemanları ve öğrencilere göre 6 boyutta anlamlı bir farklılık göstermektedir (s1-s6) (p<.05). Öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının amaçlar boyutuna ilişkin görüşlerinde, bütün maddelerdeki anlamlı farklılıklar öğretim elemanları lehinedir.

Tablo 3 Öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının konular boyutuna ilişkin bulgular

Konular boyutu	Grup	N	$\bar{X}$	S	p
s9 Bu dersin konuları ile ilköğretim I. Kademe Beden Eğitimi ders programının konuları, birbirini destekleyici niteliktedir.	Öğrenci	417	3. 48	1. 15	. 280
	Öğretim Elemanı	14	3. 14	1. 09	
s10 Dersin konuları kolaydan zora, basitten karmaşığa, yakından uzağa, somuttan soyuta göre düzenlenmiştir.	Öğrenci	417	3. 68	1. 11	. 712
	Öğretim Elemanı	14	3. 57	1. 22	
s11 Öğrenciler bu derste öğrendikleri bilgi ve becerileri günlük hayatlarında da kullanabilmektedir.	Öğrenci	417	3. 47	1. 20	. 473
	Öğretim Elemanı	14	3. 71	1. 26	
s12 Sınıf öğretmenliği için bu dersin konuları gerekli ve yararlıdır.	Öğrenci	417	3. 89	1. 12	. 047
	Öğretim Elemanı	14	4. 50	. 65	
s13 Derste, ilköğretim I. Kademe Beden Eğitimi ders programı incelenmiştir.	Öğrenci	417	2. 80	1. 25	. 044
	Öğretim Elemanı	14	3. 50	1. 34	
s14 Ders planlarının hazırlanması ve değerlendirme çeşitleri konuları derslerde işlenmiştir.	Öğrenci	417	2. 85	1. 26	. 004
	Öğretim Elemanı	14	3. 85	. 94	
s15 İlköğretim I. Kademe uygulanan, Beden Eğitimi öğretim yöntemi ve tekniklerini kapsayan konular, derste işlenmiştir.	Öğrenci	417	3. 19	1. 22	. 073
	Öğretim Elemanı	14	3,78	,80	
s16 Çocukta gelişim ve çocuğun fiziksel gelişim evreleri konuları derste işlenmiştir.	Öğrenci	417	3. 15	1. 36	. 184
	Öğretim Elemanı	14	3. 64	1. 15	

Tablo 3'de görüldüğü üzere öğrenci ve öğretim elemanlarının, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının konular boyutuna ilişkin görüşlere, öğrenciler; 4 boyutta "orta" ($\bar{X}$ =2. 60-3. 40), 4 boyutta da "oldukça" ($\bar{X}$ =3. 41-4. 20) düzeyde katılırken, öğretim elemanları bu görüşlere; 1 boyutta "orta" ($\bar{X}$ =2. 60-3. 40), 6 boyutta "oldukça" ($\bar{X}$ =3. 41- 4. 20) ve 1 boyutta da "tamamen" ($\bar{X}$ =4. 21-5. 00), düzeyinde katılmaktadır. Öğretim elemanları ve öğrencilerin ders uygulamalarının konular boyutuna ilişkin görüşlerinde, 3 boyutta (s12-s14) anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < .05$).

Tablo 4 Öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının öğrenme-öğretme boyutuna ilişkin bulgular

Öğrenme-Öğretme boyutu		Grup	N	$\bar{X}$	S	p
s17	Derste işlenen konular ile Sınıf öğretmenliği ders programındaki bu derslerin konuları birbiriyle tutarlıdır.	Öğrenci	417	3. 45	1. 11	. 183
		Öğretim Elemanı	14	3. 85	. 86	
s18	Dersin işlenişinde, konulara uygun çeşitli öğretim materyalleri kullanılmaktadır.	Öğrenci	417	3. 32	1. 25	. 251
		Öğretim Elemanı	14	3. 71	1. 26	
s19	Konuların işlenişinde kullanılan yöntemler uygun ve çeşitlidir.	Öğrenci	417	3. 29	1,15	. 074
		Öğretim Elemanı	14	3. 85	. 86	
s20	Ders öğretim elemanı, ders sırasında öğrencilerle etkili iletişim kurabilmektedir	Öğrenci	417	3. 47	1. 27	. 001
		Öğretim Elemanı	14	4. 57	. 51	
s21	Ders öğretim elemanları konu alanına hakimdir	Öğrenci	417	3. 72	1. 15	. 007
		Öğretim Elemanı	14	4. 57	. 64	
s22	Öğretim elemanları dersi istekli ve planlı olarak işlemektedir.	Öğrenci	417	3. 51	1. 23	. 012
		Öğretim Elemanı	14	4. 35	. 63	
s23	Öğretim elemanları derslerini, sınıf öğretmenliğinin kapasite ve düzeyine (yeterliliğine) uygun olarak işlemektedir.	Öğrenci	417	3. 44	1. 25	. 002
		Öğretim Elemanı	14	4. 50	. 65	
s24	Fakültede dersin işlenişine uygun ortam (spor salonu) bulunmaktadır.	Öğrenci	417	3. 53	1. 36	. 779
		Öğretim Elemanı	14	3. 42	1. 34	
s25	Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri, programın uygulanmasına uygun ve yeterlidir.	Öğrenci	417	3. 35	1. 12	. 101
		Öğretim Elemanı	14	2. 85	1. 02	
s26	Sınıflardaki öğrenci sayısı, dersin gerektiği biçimde işlenilebilmesine uygundur.	Öğrenci	417	3. 06	1. 34	. 117
		Öğretim Elemanı	14	2. 50	1. 01	

Tablo 4'e göre, dersin öğrenme ve öğretme boyutundaki görüşlere öğrenciler, 4 boyutta "orta" ($\bar{X}$ =2. 60-3. 40), 6 boyutta "oldukça" ($\bar{X}$ =3. 41- 4. 20) düzeyde katılırken, öğretim elemanları bu görüşlere, 1 boyutta da "biraz" ($\bar{X}$ =1. 81-2. 60), 1 boyutta "orta" ($\bar{X}$ =2. 60-3. 40), 4 boyutta "oldukça" ($\bar{X}$ =3. 41- 4. 20) ve 4 boyutta da "tamamen" ($\bar{X}$ =4. 21-5. 00), düzeyinde katılmaktadır. Öğretim elemanları ve öğrencilerin ders uygulamalarının öğrenme ve öğretme boyutuna ilişkin görüşlerinde, 4 boyutta (s20-s23) anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < .05$).

Tablo 5 Öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının değerlendirme boyutuna ilişkin bulgular

Değerlendirme boyutu		Grup	N	$\bar{X}$	S	p
s27	Öğrenci başarısının değerlendirilmesinde, amaçların gerçekleşme düzeyi ölçüt olarak alınmaktadır.	Öğrenci	417	3. 44	. 51	. 001
		Öğretim Elemanı	14	4. 50	1. 15	
s28	Sınavlarda istenilenler, derslerde işlenen konuları kapsamaktadır.	Öğrenci	417	3. 93	1. 14	. 067
		Öğretim Elemanı	14	4. 50	. 65	
s29	Bu derslerle ilgili öğrenci başarısının ölçülmesinde yapılan sınav sayısı yeterlidir.	Öğrenci	417	3. 84	1. 18	. 068
		Öğretim Elemanı	14	4. 42	. 51	
s30	Sınavların (hazırlanması, uygulanması, başarının ölçülmesinin) objektif olması dolayısıyla sınav sonuçları güvenilirdir.	Öğrenci	417	3. 34	1. 31	. 001
		Öğretim Elemanı	14	4. 50	. 65	
s31	Dersteki öğrenci başarısının ölçülmesinde kullanılan ölçme aracı ile yöntemi uygun ve yeterlidir.	Öğrenci	417	3. 34	1. 20	. 000
		Öğretim Elemanı	14	4. 78	. 42	

Tablo 5'e göre öğrenci ve öğretim elemanlarının, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlere, öğrenciler; 2 boyutta "orta" ($\bar{X}$ =2. 60-3. 40) ve 3 boyutta "oldukça" ($\bar{X}$ =3. 41-4. 20) düzeyde katılırken, öğretim elemanları bu görüşlerin bütününe "tamamen" ($\bar{X}$ =4. 21-5. 00), düzeyinde katılmaktadır. Öğretim elemanları ve öğrencilerin ders uygulamalarının değerlendirme boyutuna ilişkin görüşlerinde, 3 boyutta (s27, s30 ve s31) anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < .05$).

Tablo 6 Öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi dersleri uygulama boyutlarına ilişkin bulgular

Değişken No	Değişken	Grup	N	$\bar{X}$	S	p
s 1 - s 8	Amaçlar boyutu	Öğrenci	417	3. 36	1. 17	. 000
		Öğretim Elemanı	14	4. 01	. 84	
s 9 – s 16	Konular boyutu	Öğrenci	417	3. 31	1. 26	. 001
		Öğretim Elemanı	14	3. 71	1. 11	
s 17 - s 26	Öğrenme-Öğretme boyutu	Öğrenci	417	3. 41	1. 23	. 000
		Öğretim Elemanı	14	3. 82	1. 12	
s 27 – s 31	Değerlendirme boyutu	Öğrenci	417	3. 58	1. 23	. 000
		Öğretim Elemanı	14	4. 54	. 55	

Tablo 6'ya göre, öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi derslerinin amaçlar, konular, öğretme-öğrenme ve değerlendirme boyutlarıyla ilgili görüşleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < .05$). Öğrenciler, amaçlar boyutuyla ilgili görüşleri "orta" ($\bar{X}$ =3. 36), konular

boyutuyla ilgili görüşleri "orta" ($\bar{X}=3.31$), Öğrenme-öğretme boyutuyla ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X}=3.41$) ve Değerlendirme boyutuyla ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X}=3.58$) düzeyindedir.

Öğretim elemanlarının, amaçlar boyutuyla ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X}=4.01$), konular boyutuyla ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X}=3.71$), Öğrenme-öğretme boyutuyla ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X}=3.82$) ve Değerlendirme boyutuyla ilgili görüşleri "tamamen" ($\bar{X}=4.54$) düzeyindedir.

Öğrenci ve öğretim elemanlarının beden eğitimi dersleri uygulama boyutları ortalaması, öğrenciler için "oldukça" ($\bar{X}=3.41$), öğretim elemanları için ise "oldukça" ($\bar{X}=4.02$) düzeyindedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının amaçlar boyutuna ilişkin görüşlerine bakıldığında, "Öğrenciler bu alanda kendilerinden beklenen öğretmenlik becerilerini kazanmışlardır." ve "Bu derslerin amaçları, öğrencilerin sınıf öğretmeni olduğunda, Beden Eğitimi dersini verebilecekleri şekilde yetiştirilmelerine uygun ve yeterlidir." maddeleri hariç bütün maddelerde anlamlı bir farklılık bulunmasına karşılık ($p<.05$), öğrenci görüşleri bütün maddelerde ya öğretim elemanlarının görüş düzeyi ile aynı kalmakta ya da onlardan bir düzey aşağıda bulunmaktadır (öğrenciler "orta" $\bar{X}=3.36$, öğretim elemanları "oldukça" $\bar{X}=4.01$ (Tablo 2)).

Genelde öğretim elemanı görüşlerinin, öğrenci görüşlerine göre daha olumlu çıkmasını, öğrencilerin dersin amaçlarından tam haberdar olmadıkları şeklinde yorumlamak mümkündür. Koç ve Çobanoğlu'nun (1994) ilköğretimde beden eğitimi derslerinin uygulanmasında 954 sınıf öğretmeninin görüşlerini aldığı çalışmalarında, sınıf öğretmenlerinin %10'unu amaca uygun ders yapabildiklerini, %90'ı ise eğitimleri sırasında böyle bir ders almalarına karşın bu dersi okutamadıklarını bildirmiştir. Bir başka çalışmada da, Koçyiğit ve Öztürk (1991) ilköğretim birinci kademesindeki beden eğitimi derslerinin amacına uygun yürütülmediği ve yetersiz olduğu sonucunu belirtmişlerdir. Bu bulgular bizim çalışma bulgularımızdaki amaçlar boyutunun öğrenciler tarafından daha düşük çıkmasının bir göstergesi olabilir.

Amaçlarla ilgili maddelerde, öğretim elemanlarının ve öğrencilerin "hiç" ve "biraz" düzeyinde görüşü yoktur. Öğretim elemanları 1 maddede "orta" ($\bar{X}=2.60-3.40$) düzeyde, dört maddede de "oldukça" ($\bar{X}=3.41-4.20$) düzeyinde, üç maddede ise "tamamen" ($\bar{X}=4.21-5.00$) düzeyinde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilerin amaçlarla ilgili görüşleri ise, beş maddede "orta" ($\bar{X}=2.60-3.40$) düzeyde, üç maddede "oldukça" ($\bar{X}=3.41-4.20$) düzeyindedir. Öğrenci görüşleri öğretim elemanları görüşlerine göre, bir maddede ortalama farklılığı şeklinde, diğer 7 maddede ise bir derece aşağı düzey farklılığı şeklinde görülmektedir. Öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi dersi uygulamalarının amaçlar boyutuna ilişkin görüşlerinde, bütün maddelerdeki farklılıklar öğretim elemanlarının lehinedir.

Beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının amaçlar boyutuna ilişkin görüşlere, öğretim elemanları dersin amaçlarının "oldukça" ($\bar{X}=4.01$) düzeyde gerçekleştirildiğini ifade etmektedirler. Öğrenciler ise "orta" ($\bar{X}=3.36$) düzeyde gerçekleştirdiğini ifade etmektedirler (Tablo 6). Pehlivan ve ark (2003) sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi dersine yönelik görüşleri üzerine yaptıkları çalışmada, öğretmenlerin %58.2'sinin beden eğitimi dersini istenilen biçimde yürütemediklerini ifade etmiştir. Bu bulgular bizim çalışma bulgularımızı desteklemektedir. Sınıf öğretmenlerinin beden eğitimi derslerde verimli ve üretken bir eğitim yapılmadığı ve öğretim programında bulunan bu dersin istenilen amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilemediği şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca bizim bulgularımızı Beydoğan ve Şirinkan (1998), Koç ve Çobanoğlu (1994) 'nun yaptıkları araştırma bulguları da desteklemektedir.

Öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi dersi uygulamalarının konular boyutuna ilişkin görüşleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığına topluca bakıldığında, "Sınıf öğretmenliği için bu derslerin konuları gerekli ve yararlıdır." , "Derste, ilköğretim I. Kademe Beden Eğitimi ders programı incelenmiştir." ve "Ders planlarının hazırlanması ve değerlendirme çeşitleri konuları derslerde işlenmiştir." maddeler arasında, öğretim elemanlarının lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir ($p<.05$). Diğer bütün görüşler arasında, 2 görüş hariç (s9,s10) öğretim elemanlarının lehine anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir (Tablo 3). Bu farklılığın, diğer 6 görüşte konula-

rın işlenişinde öğrencilere tam ulaşılamaması, ders yada konuların sonunda geri bildirimde başvurulamaması, öğrencilerin konu veya konu alt başlıklarından haberdar olmamaları gibi sebeplerden kaynaklanabileceği söylenebilir.

Öğretim elemanlarının, ders programındaki konuların işleniş derecesi ile ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X}=3.71$) düzeyindedir (Tablo 6). Öğretim elemanları bu bölümdeki; "Bu derslerin konuları ile ilköğretim I. Kademe beden eğitimi ders programı konuları, birbirini destekleyici niteliktedir." maddesindeki görüşe "orta" düzeyde katılmaktadırlar. Bu bulgu, sınıf öğretmenliğindeki beden eğitimi dersinin, öğretim elemanları tarafından, ilköğretim I. Kademe beden eğitimi ders programını desteklediği şeklinde algılandığını göstermektedir.

Öğrencilerin ise, ders programındaki konuların işleniş derecesi ile ilgili görüşleri "orta" ($\bar{X}=3.31$) düzeyindedir (Tablo 6). Öğrencilerin konular boyutundaki ortak beden eğitimi ve oyun öğretimi dersinin işlenişinde önemi yüksek olduğu düşünülen "Derste, ilköğretim I. Kademe Beden Eğitimi ders programı incelenmiştir." , "Ders planlarının hazırlanması ve değerlendirme çeşitleri konuları derslerde işlenmiştir." , "İlköğretim I. Kademe uygulanan, Beden Eğitimi öğretim yöntem ve tekniklerini kapsayan konular, derste işlenmiştir." ve "Çocukta gelişim ve çocuğun fiziksel gelişim evreleri konuları derste işlenmiştir." maddelerindeki görüşlere "orta" düzeyde katılmaları manidardır. Gökteş ve Arıkan (2003) 'ın Sınıf öğretmeni adaylarının beden eğitimi dersine ilişkin görüşlerini inceledikleri çalışmada beden eğitimi ve oyun ders içeriğinin çocukların gelişim basamakları hakkında bilgi verici olduğuna büyük çoğunluğu (%33.1'i biraz, %13.3 çok ve %31.5'i tamamen) tamamen düzeyinde katılmaktadır. Bu sonuç bizim çalışma bulgularımızda yer alan, çocukta gelişim ve çocuğun fiziksel gelişim evreleri konuları derste işlenmiştir maddesindeki görüşle örtüşüyor söylenebilir.

Öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının öğrenme-öğretme süreçleri boyutuna ilişkin görüşleri arasında 5 maddede (s17, s18, s24, s25 ve s26) anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (Tablo 4). Derslerde işlenen konuların programdaki konular olduğu, derslerin işlenişinde, konuların uygun çeşitli öğretim materyalleri kullanıldığı, uygun ortamın bulunması ve sınıflardaki öğrenci sayısıyla ilgili konular, her iki grup tarafından ortak olarak paylaşılan görüşlerdir. Ancak bu maddelerde dikkat çeken nokta, programın amaçlar ve konular boyutlarına göre bu boyutta öğretim elemanı görüşlerinin 3 madde ortalamalarında (s24, s25 ve s26), öğrenci ortalamalarından daha düşük çıkmasıdır.

Yeterli ve uygun spor salonu bulunması, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri ve sınıflardaki öğrenci sayısı uygunluğu öğretim elemanlarına göre olumsuzluk göstermektedir (Tablo 4). Geriye kalan 4 maddede (s20-23) belirtilen görüşlerdeki anlamlı farklılıklarda, öğretim elemanları lehine olumluluk görülmektedir. Anlamlı farklılık çıkan "Ders öğretim elemanı, ders sırasında öğrencilerle etkili iletişim kurabilmektedir." , "Ders öğretim elemanları konu alanına hakimdir." , "Öğretim elemanları dersi istekli ve planlı olarak işlemektedir." ve "Öğretim elemanları derslerini, sınıf öğretmenliğinin kapasite ve düzeyine (yeterliliğine) uygun olarak işlemektedir." maddenin tamamı, öğrenme-öğretme süreçleri boyutunda öğretim elemanlarını ilgilendiren görüşlerle ilgilidir. Anlamlı farklılık, öğretim elemanlarının aleyhine bir derece düzey farklılığı olarak ortaya çıkmaktadır. Burada önemli görülen, öğrenciler öğretim elemanlarının bu dersi sınıf öğretmenlerinin kapasite ve düzeyinin üstünde işlediklerini söylemektedirler.

Öğretim elemanlarının, dersin öğrenme-öğretme süreciyle ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X}=3.82$) düzeyindedir (Tablo 6). Sürecin kendilerini ilgilendiren maddelerindeki görüşlere, "tamamen" düzeyinde katılırken, konuların birbirleriyle tutarlılığı, öğrenci ve kaynakla ilgili görüşleri "oldukça" düzeyde görülmektedir. Burada, "Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri, programın uygulanmasına uygun ve yeterlidir." maddesiyle ilgili "orta" düzeyde görüş belirtmeleri ve "Sınıflardaki öğrenci sayısı, derslerin gerektiği biçimde işlenilebilmesine uygundur." maddesiyle ilgili "biraz" düzeyde görüş belirtmeleri dikkat çekicidir.

Öğrencilerin, dersin öğrenme-öğretme süreciyle ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X}=3.41$) düzeyindedir (Tablo 6). Göktaş ve Arıkan (2003) 'ın çalışmasında sınıf öğretmeni adaylarının öğrenme-öğretme süreciyle ilgili, öğretim elemanlarının yeterli araç gereç kullanabilme, rehberlik yapabilme, diğer derslerle ilişki kurabilme ve öğrenme ortamı oluşturabilme hakkında verdikleri cevaplar "az yada hiç katılmadıkları" yönündedir. Bu bulgular bizim çalışma bulgularımızla farklılık göstermektedir.

Öğretim elemanları ve öğrencilerin, beden eğitimi ve oyun öğretimi dersi uygulamalarının değerlendirme boyutuyla ilgili bütün görüşleri arasında "Sınavlarda istenilenler, derslerde işlenen konuları kapsamaktadır." ve "Bu derslerle ilgili öğrenci başarısının ölçülmesinde yapılan sınav sayısı yeterlidir" maddesiyle ilgili görüşleri hariç, anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<.05$) (Tablo 5).

Bu farklılıklardan önemli görülen "Sınavların (hazırlanması, uygulanması, başarının ölçülmesinin) objektif olması dolayısıyla sınav sonuçları güvenilir" (öğrenciler "orta" $\bar{X}=3.34$, öğretim elemanları "tamamen", $\bar{X}=4.50$) ve "Beden Eğitimi dersindeki öğrenci başarısının ölçülmesinde kullanılan ölçme aracı ile yöntemi uygun ve yeterlidir." (öğrenciler "orta" $\bar{X}=3.34$, öğretim elemanları "tamamen" $\bar{X}=4.78$) görüşleriyle ilgili maddelerde, öğretim elemanları lehine iki derecelik düzey farklılığı göstermektedir. (Tablo 5)

Öğrenciler sınav sonuçlarının güvenilirliği konusunda bu derste kuşku duymaktadır. Öğretim elemanlarının dersin değerlendirme boyutuyla ilgili görüşlere katılımı ise, "tamamen katılıyorum" ($\bar{X}=4.54$) şeklindedir (Tablo 6). Bu dersin ölçme aracı ve yönteminin uygunluğu ve yeterliliğine de öğrenciler olumsuz bakmaktadırlar. Beden eğitimi ve oyun öğretimi dersinin değerlendirme boyutuyla ilgili öğretim elemanları, dersin bu boyutuyla ilgili "hiç", "biraz", "orta" ve "oldukça" düzeyde görüş bildirmemişlerdir.

Öğretim elemanlarının, "Tamamen katılıyorum" düzeyindeki olumlu katılımlar hem bu bölümün kendi içinde, hem de ders programının diğer boyutları içinde daha fazla çıkmaktadır. Öğretim elemanlarının görüşlerine göre, dersin ölçme ve değerlendirme boyutuyla ilgili uygulamalarında bir problem yaşanmamaktadır.

Öğrencilerin, dersin değerlendirme süreciyle ilgili görüşleri "oldukça" ($\bar{X}=3.58$) düzeyindedir (Tablo 6). Dersin değerlendirilmesiyle ilgili olarak maddelerin çoğunluğunda (3 maddede oldukça, 2 maddede orta) problemleri olmadığını "oldukça" düzeyinde katılımlarla belirtmektedirler. Bunun yanında, sınav sonuçlarının güvenilirliği ve sınavlardaki ölçme aracı ve yöntemin uygunluğu konusunda tereddütleri olduğu anlaşılmaktadır.

Bu bulgular ışığında sonuç olarak; Öğretim elemanları ve öğrencilerin beden eğitimi ve oyun öğretimi dersine ilişkin her iki grubun görüşleri arasında, amaçlar boyutuyla ilgili olarak; "Bu derslerin amaçları, öğrencilerin sınıf öğretmeni olduğunda, Beden Eğitimi dersini verebilecekleri şekilde yetiştirilmelerine uygun ve yeterlidir." maddesinde görüş birliği bulunmaktadır. Konular boyutuyla ilgili olarak; "Derslerin konuları kolaydan zora, basitten karmaşığa, yakından uzağa, somuttan soyuta göre düzenlenmiştir." ve "Öğrenciler bu derslerde öğrendikleri bilgi ve becerileri günlük hayatlarında da kullanabilmektedir." görüşler birleşmektedir. Öğrenme-öğretme boyutuyla ilgili olarak; "Derslerde işlenen konular ile Sınıf öğretmenliği ders programındaki bu derslerin konuları birbiriyle tutarlıdır.", "Fakültede derslerin işlenişine uygun ortam (spor salonu) bulunmaktadır." ve "Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri, programın uygulanmasına uygun ve yeterlidir." maddelerde öğretim elemanı görüşleri, öğrenci görüşleriyle birliktelik sağlamaktadır. Yalnız bulgularda dikkat çeken değerlendirme boyutunda, öğretim elemanı görüşleriyle, öğrenci görüşleri hiçbir görüş birliği bulunmamaktadır.

Genel olarak bulgularda dikkat çeken husus, çoğunlukla, bir iki madde dışında öğretim elemanı görüşlerinin, öğrenci görüşlerine göre daha olumlu olmasıdır.

Öğretim elemanı ve öğrencilerin beden eğitimi ve oyun öğretimi ilgili ders programının uygulama yeterliliğine ilişkin görüşleri arasındaki anlamlı farklılıklar topluca değerlendirildiğinde, beden eğitimi derslerinin tüm boyutlarında anlamlı farklılıklara rastlanmasına ve bu farklılıkların öğretim elemanları lehine çıkmasına karşılık, programın "olduk-

ça" düzeyde uygulanabilir ve uygulanmakta olduğu ifade edilmektedir (Tablo 6).

Türkiye genelinde, sınıf öğretmenliği beden eğitimi ve oyun öğretimi ders programı uygulama yeterliliğinin değerlendirilmesini amaçlayan bu araştırmanın bulgularına bakılarak, programın yeterli düzeyde uygulandığı söylenebilir. Bu sonuca, öğretim elemanı ve öğrencilerin ders programı uygulamalarına ilişkin olarak kendilerine yöneltilen olumlu görüşlere, "oldukça düzeyde katılıyorum" şeklindeki ortak görüşlerinden ulaşılmıştır (Tablo 6).

KAYNAKLAR

- Aydoğan A., Eğitim Fakülteleri Sınıf Öğretmenliği Bölümlerindeki Yan Alan Beden Eğitimi Öğretiminin Yeterliliği, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Van, 1995.
- Beydoğan Ö., Şirinkan A., İlköğretimde Beden Eğitimi ve Spor İhtiyacı ve Karşılanabilme Düzeyi, I Spor Kongresi Bildirileri, 16-18 Mart, Erzurum, 1998.
- Bilge N., Türkiye'de Beden Eğitimi Öğretmeninin Yetiştirilmesi, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.
- Gürsel F., İlköğretim İlk Kademe Beden Eğitimi Dersleri İçin Gelişimsel Beden Eğitimi Modeli, 4. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu, 10-11 Haziran, Bursa, 2005.
- Gökmen H., Karagül T., Aşçı H., Psiko-Motor Gelişim. G. S. G. M. Yayınları, Yayın No: 139, Ankara, 1995.
- Göktaş Z., ve Arıkan A. N., Farklı Cinsiyetteki Sınıf Öğretmeni Adaylarının Beden Eğitimi Dersine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi, Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi 10-11 Ekim, Ankara, 2003.
- Kale R., Okul Öncesi Dönemde Beden Eğitimi ve Oyun Öğretimi, Nobel Yayın Dağıtım, Baskı, 2003.
- Karaküçük S., Beden Eğitimi Öğretmeninin Eğitimi, G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Yayını, No: 9, 1989.
- Koç Ş ve Çobanoğlu Y (1994), İlköğretimde Beden Eğitimi Derslerinin Uygulanmasında sınıf öğretmenlerinin görüşlerine ilişkin bir araştırma, Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor II. Ulusal Sempozyumu 16-18 Aralık 1993, Ankara: Milli Eğitim Basım evi.
- Koçyiğit F., Öztürk F., İlkokul ve İlköğretim Okullarında Beden Eğitimi Dersi Uygulama Sorunu, I. Eğitim Kurumlarında Beden Eğitimi ve Spor Sempozyumu, 129-21 Aralık, 1991
- Pehlivan Z., İlköğretimde Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme, II. Ulusal Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu, 21-23 Aralık, Bursa, 2001.
- Pehlivan Z., Dönmez B., Yaşat H., Sınıf Öğretmenlerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Görüşleri, Beden Eğitimi ve Sporda Sosyal Alanlar Kongresi, 10-11 Ekim, Ankara, 2003.
- Sel R., İlk ve Orta okullarda Beden Eğitimi. Öğretmen Yayınları, Ankara, 1985.
- Şirin E. F., Bozkurt İ., İlköğretim Okullarında Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Beden Eğitimi Dersi İle İlgili Tutum ve Uygulamaları, 4. Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Sempozyumu, 10-11 Haziran, Bursa, 2005.
- Taşkın Ö., Kaplan T., Şirin E. F., İlk ve Orta Öğretimlerde Çalışan Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi, XI. Eğitim Bilimleri Kongresi, 23-26 Ekim 2002, Lefkoşe / KKTC, 2002.
- Yalçın H. F., Çocuk, Beden Eğitimi ve İlkokullarda Beden Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme, G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, s. 143, 1991.
- YÖK., Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları, Ankara, 1998.

“BEDEN EĞİTİMİ SINIFLARINDA ÖĞRENME VE PERFORMANS YÖNELİMİ ÖLÇEĞİ”NİN TÜRK ÖĞRENCİLER İÇİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Elif Nilay DAŞDAN** Hatice ÇAMLIYER* Hüseyin ÇAMLIYER*
Zişan KAZAK ÇETİNKALP**

* Celal Bayar Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Y. O. **Ege Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Y. O.

Özet

Bu çalışmanın amacı, Papaioannou (1994) tarafından geliştirilen “Beden Eğitimi Sınıflarında Öğrenme ve Performans Yönelimi Ölçeği (BEDÖPYÖ)”nin Türk öğrencileri için uyarlamaktır. Çalışmanın örneklemini, Manisa ilinde orta öğretim düzeyinde eğitimi gören 469 öğrenci (255 erkek ve 214 kız) oluşturmuştur. Çalışmada, Beden eğitimi sınıflarındaki öğrencilerin başarı yönelimlerini ve öğrenmedeki algılamalarının ne olduğunu ölçmek için, aslı İngilizce olan Yunan öğrenciler için geliştirilmiş ölçeğin, geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılarak Türkçe’ye uyarlanmıştır. Yapılan istatistiksel analizlerden alınan sonuçlara göre, ölçeği oluşturan 26 maddenin orijinal ölçekte olduğu gibi 5 faktör altında toplandığı, ancak temel alt faktörler olan öğrenme ve performans yönelimlerine ait faktörlerden bazılarının farklı alt ölçeklerin altına kayarak yer değiştirdiği görülmüştür. İstatistiklerin anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Beden eğitimi, Güdülenme, İçsel Güdülenme, Güdül iklimi, Yönelim.

THE VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF “LEARNING AND PERFORMANCE ORIENTATIONS IN PHYSICAL EDUCATION CLASSES QUESTIONNAIRE” FOR TURKISH STUDENTS

Abstract

The purpose of this study is to adapt for Turkish students of “Learning and Performance Orientations in Physical Education Classes Questionnaire (LAPOPECQ)” which has been developed by Papaioannou (1994). Sample of study was 469 pupils (255 boys and 214 girls). In this study, in order to measure the performance orientation of these students who are in PE classes and also to measure what their perception in learning is, the scale, whose origin is in English and which was developed for Greek students, was adapted into Turkish by making the validity and reliability study of it. Accordingly, after the oblique rotation in the principal component analysis, the original items generating the questionnaire gathered in 5 factors like in the original. However, some factors of learning and performance orientations were changed place by sliding to other factors. Meaningful level of statistics has been accepted as $p < 0.05$.

Key words: Physical Education, Motivation, Intrinsic Motivation, Motivational Climate, Orientation.

Giriş

Hem rekabet hem de dayanışmanın en yoğun olarak yaşandığı ortamlardan birisi Beden eğitimi ve spor dersleridir. Beden eğitimi dersleri, içeriği gereği bu özelliklerin ortaya çıkmasını sağlar. Rekabet ve dayanışma davranışlarının ortaya çıkmasını sağlayan tek özellik öğrenciler arasındaki ilişkiler değil, aynı zamanda, öğretmenin öğrenme için oluşturduğu sınıf iklimidir.

Öğretmenin hazırladığı öğrenme atmosferi ve motive etme şekli öğrencileri, başarıya yönlendirirken, öğrencilerin hangi hedefe yönelecekleri konusunda belirleyici olabilmektedir. Bu hedefler, öğrencilerin başarılarında büyük rol oynar. 1988’den bu yana yapılmış çalışmalarda öğrencilerin iki türlü belirleyici hedef yönelimi olduğu ortaya çıkmış-

tır. Bunlardan birisi **öğrenme yönelimi** ve diğeri de **performans yönelimidir**.

Görev hedefi önemli olduğunda bireyler, bireysel yeteneklerini daha çok geliştirebilmek için bir görevi nasıl daha iyi başaracaklarıyla ilgilirlirler. Bu yüzden onlar yeni beceriler kazanmak için çok çaba harcarlar ve bireysel değerlendirme kriterini benimserler. “Bireysel değerlendirme kriteri”, başarının bireysel gelişimi olarak tanımlanmasıdır. Onlar için subjektif (özel) nedenlere bağlı başarısızlık, daha az bir ihtimaldir. Çünkü yapılan bireysel hataların, bireylerin beceri geliş-tirmesinde, rehberlik görevi yaptığı düşünülür (1). Ego yönelimi önemli olduğunda da, kişi belirli görevlerde ne kadar iyi olduğuyla ilgilir. Çocuk genelde, “kimin daha hızlı olduğunu görmek için yarışmalıyız” gibi cümleler kurar. Çocuğun ana ilgisi, standartlar doğrultusunda yeteneğini ortaya koymaya yönelmektir. Örneğin bireyler, diğerlerini yenmeye çalışır, yüksek bir performans gösterir ve az çaba ile başarı elde etmeye çalışır. Bir başka deyişle, ego hedefi yönelimi baskın olduğunda, değerlendirmenin kriteri normatiftir ve bireyler referans olan diğer gruptan daha başarılı olarak değerlendirildiklerinde tatmin olmuş ve başarılı olmuş hissederler (referans grup aynı yaş ve cinsiyetteki bireyler).

Ego yönelimli bireyler, diğerlerinden daha düşük yetenekli olarak değerlendirildiklerinde negatif duygu ve başarısızlık yaşarlar. Bundan dolayı onlar, hem görevden kaçmaya hem de az çaba göstermeye eğilimlidirler. Ayrıca bunu da, başarısızlıklarının bağışlayıcı bir nedeni olarak kabul ederler (1). Görev ve ego olarak adlandırılan bu iki hedef yönelimi, aslında bireylerin, kendi yetenek düzeylerini yargılama şekilleriyle ilgilidir. Görevle ilişkili hedef yönelimine sahip olan bireyin, beceri gelişimi, yeni beceri öğrenme, görevde ustalığı sergileme ve sıkı çalışma üzerine odaklandığı belirtilmiştir. Ego ile ilişkili hedef yöneliminde ise bireyin, kendi üstün yeteneğini kanıtlama doğrultusunda çaba gösterdiği dile getirilmiştir. Ego ile ilişkili hedef yönelimli bir kimse için özel başarının kaynağı, bir yarışmada daha az çaba ile rakibini yenmedir (2).

Yöntem

Ölçeğin Çeviri Geçerliği:

Ölçeğin Türkçe’ye çevrilmesi sürecinde yeni bir ifade geliştirilme-miş, ölçeğin orijinal biçimine bütünüyle bağlı kalınmıştır. Ölçeğin Türkçe’ye çevrilmesi süreci iki aşamadan oluşmaktadır. Bunlardan ilki ölçeğin yabancı dilden Türkçe’ye ve Türkçe’den tekrar yabancı dile çevrilmesi ve ikincisi de Türkçeleşmiş ifadelerin anlaşılabilirliğinin bir grup öğrencide sınanmasıdır. Ölçek önce İngilizce’den Türkçe’ye İngiliz dil bilim alanında çalışan üç uzman tarafından ayrı ayrı çevrilmiştir. Daha sonra bir araya getirilen bu üç uzman ilgili madde için tartışmış ve aralarında bir ortak görüş oluşturarak ölçeğin Türkçe taslağı elde edilmiştir. Bu taslak diğer bir üç uzman tarafından ayrı ayrı Türkçe’den İngilizce’ye çevrilmiş ve orijinal ölçekle karşılaştırılmış, üst düzeyde bir benzerliğin olduğu görülmüştür. İkinci aşamada, Türkçeleştirilmiş olan ölçeğin anlaşılabilirliğini test etmek için Celal Bayar Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulunda okuyan 40 öğrenciye ölçek uygulanmıştır. Ölçeğin anlaşılabilirliği konusunda bir soruyla karşılaşılmadığının anlaşılmasından sonra uygulama aşamasına geçilmiştir.

Katılımcılar:

Çalışmanın evrenini tüm lise ve Anadolu liseleri oluşturmaktadır. Bu çalışmanın Örneklem grubunu ise Manisa’da bulunan ve tesadüfi olarak seçilen 5 lise ve 3 Anadolu lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Ölçek, bu okullardan yine tesadüfi olarak seçilen toplam 17 sınıfa uygulanmıştır. Çalışmaya yaşları 14 ile 18 arasında değişen 255’i erkek (%54) ve 214’ü bayan (% 46) toplam 469 öğrenci katılmıştır. Bayanların yaş ortalaması 15. 35 iken standart sapması 62. 2 ve erkeklerin yaş ortalaması 15. 53 iken standart sapması 76. 2’dir.

Veri Toplama Aracı:

LAPOPECQ (Papaioannou, 1994), beş alt ölçekten oluşur ve 26 maddelidir. İlk faktör, 5 maddeden oluşan “öğretmen kaynaklı öğrenme yönelimi”, öğretmenlerin davranışları tarafından oluşturulan öğrenme yönelimli iklimi içerirken; ikinci faktör, 7 maddeden oluşan “öğrencilerin öğrenme yönelimleri”, öğrencilerin öğrenme ile ilgili duyumlarından oluşan öğrenme yönelimli çevreyi ifade eder. Üçüncü faktör, “öğrencilerin yarışma yönelimi”, başarının değerlendirilmesini açık kurallara dayalı kriterlere göre tanımlanan bir iklime işaret eden 5

maddeden oluşur. Dördüncü faktör, “çabasızsız sonuca yönelim”, başa nın değerlendirilmesinin yeteneğe dayalı olarak tanımlandığı bir ikli içeren 4 maddeden oluşur. Son faktör ise, “öğrencilerin hataları ha kındaki endişeleri”ni içeren 5 maddeden oluşur. Papaioannou 1994’ ı yaptığı çalışmada, tüm faktörlerde anlamlı bir içsel geçerlik bulmuş tı (1, 3, 4, 5).

Verilerin Analizi:

Verilerin standart sapma ve ortalamaları alınarak betimleyici ist tistikler yapılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için Obliq ue döndürme yöntemiyle yapılan temel bileşenler faktör analizi kullan ılmış, Pearson korelasyon yöntemiyle madde ayırtedicilik indeksin i (madde-madde, madde-toplam, madde-genel toplam korelasyonla bakılmış, iç tutarlılığının belirlenmesi için Cronbach alpha katsayısı v e bir uygulamadan başka bir uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme gücünün bir ölçüsü olarak test –tekrar test güvenilirliği incelenmiştir. Çalışmada anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir. Bayan ve erkeklerin alt ölçeklerden aldıkları puanlar arasındaki anlamlılığa bakmak için ise, bağımsız t-testi yapılmıştır. İstatistiklerin anlamlılık düzeyi $p < 0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Bulgular

Ölçeğin Yapı Geçerliliğine İlişkin Bulgular:

Beden eğitimi derslerindeki öğrencilerin öğrenme ve performans yönelimleri ölçeğinin yapı geçerliliği için temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır. Oblique yöntemi kullanılarak faktör yükleri belirlenmiştir. Oblique yöntemiyle yapılan temel bileşenler faktör analizi sonrası ölçeği oluşturan 26 maddenin orijinal ölçekte olduğu gibi 5 faktör altında toplandığı görülmüştür (Tablo 1). Ancak, temel alt faktörler olan öğrenme ve performans yönelimlerine ait faktörlerden bazıları farklı alt ölçeklerin altına kayarak yer değiştirdiği bulunmuştur. Yapılan Oblique yöntemi sonucu, 5., 10. ve 20. ci maddeler, Öğrencilerin öğrenme yönelimi (ÖMÖY) alt ölçeği yerine; Öğretmen Kaynaklı Öğ renme Yönelimi (ÖKÖY) altında; 12. ci madde Çabasızsız Sonuca Yöne limi (ÇSY) ve 25. ci madde öğrencilerin yarışma yönelimi (ÖYY) yeri ne, öğrencilerin hataları hakkındaki endişelerine (ÖHHE) ait alt ölçek te, ve en son olarak da 8. ci madde öğrencilerin yarışma yönelimi (ÖYY) yerine çabasızsız sonuca yönelme (ÇSY) alt ölçeğinin altında bulunmuştur. Oblique döndürme sonrası, 1. alt ölçek varyansın % 20. 8’ini, 2. alt ölçek %10. 12’sini, 3. alt ölçek %6. 30’unu; 4. alt ölçek % 4. 90’nını; 5. alt ölçek %4. 70’ini açıkladığı tespit edilmiştir. Tüm alt ölçekler ise toplam varyansın % 46. 85’ini açıklamaktadır. Erpic ve ark. nın (2005) uyarılma çalışmasında da varyansın % 53. 04’ü açıklanmıştır. Bu rakam Papaioannou’nun (1994) orijinal ölçeğinde % 49. 3’tür.

Tablo 1. Temel Bileşenler Faktör Analizi

Maddeler	Alt ölçekler				
	Öğretmen (tilo)	Öğrenme (slo)	Endişe duyma (swam)	Çabasızsız sonuç (oowe)	Yarışma (sco)
1	.642				
5	.452				
7	.691				
10	.513				
15	.537				
16	.698				
20	.554				
22	.713				
2			.588		
9			.716		
12			.264		
14			.565		
19			.710		
23			.634		
25			.380		
3				.617	
8				.447	

11				.636	
17				.607	
4					.634
6					.700
21					.304
13		.622			
18		.610			
24		.599			
26		.681			
Varyansın yüzdesi	20.82	10.12	6.272	4.889	4.736

Tablo 1’de çıkan sonuçlara göre, öğretmen merkezli öğrenme yö neliminin maddeleri 1, 5, 7, 10, 15, 16, 20, 22; öğrencilerin öğrenme yönelimi faktörünün maddeleri 13, 18, 24, 26; hatalar hakkında endişe duyma faktörünün maddeleri 2, 9, 12, 14, 19, 23, 25; çabasızsız sonuca yönelme faktörünün maddeleri 3, 8, 11, 17 ve öğrencilerin normatif standartlara bağlı yarışma yönelimi faktörünün maddeleri 4, 6, 21 olarak belirlenmiştir.

Ölçeğin madde Geçerlik İndeksine İlişkin Bulgular

Tüm alt ölçeklere ilişkin maddeler ve maddelerin ait oldukları alt ölçeklerin puanı ile ilişkisi, Pearson korelasyon katsayısı değerlerine bakılarak incelenmiştir. Bu değerlere bakıldığında, her maddenin kendi boyutunda bulunan maddelerle ve toplam puanı ile yüksek korelasyon gösterdiği belirlenmiştir. Her bir maddenin toplam puanı ile yüksek korelasyon göstermesi, alt ölçeklerin birbirleri ile tutarlı madde lerden oluştuğunu ortaya koymaktadır. Çıkan korelasyonlar ise $p < .01$ ve $p < .05$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur (Tablo 2).

Tablo-2: Alt ölçekler için Madde-Toplam Test Korelasyonları

Maddeler	ÖKÖY toplam	ÖMÖY toplam	ÖHHE toplam	ÇSY toplam	ÖYY toplam
1	.653**				
5	.582**				
7	.735**				
10	.633**				
15	.496**				
16	.655**				
20	.586**				
22	.764**				
13		.692**			
18		.742**			
24		.651**			
26		.793**			
2			.579**		
9			.635**		
12			.519**		
14			.576**		
19			.702**		
23			.667**		
25			.568**		
3				.658**	
8				.609**	
11				.614**	
17				.611**	
4					.770**
6					.775**
21					.655**

* $p < .01$

Ölçeğin Güvenirlik Katsayısına (Cronbach’s Alpha) İlişkin Bulgular

Öğretmen kaynaklı öğrenme yönelimi (ÖKÖY), öğrencilerin öğrenme yönelimi (ÖMÖY), öğrencilerin çabası sonuca yönelim eğilimi (ÇSY), öğrencilerin hataları hakkında endişe duyma eğilimi (ÖHHE) ve öğrencilerin normatif değerlere bağlı yarışma yönelimi (ÖYY) alt ölçeklerinden oluşan Beden eğitimi derslerindeki öğrencilerin öğrenme ve performans yönelimi Ölçeği'ne ilişkin Cronbach's Alpha güvenirlik katsayıları aşağıda verilmiştir. Faktör analizi (yapı geçerliği) ışığında, sonuçlar tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3: Alt Ölçeklerin Cronbach's Alpha Güvenirlik Katsayıları

ALT ÖLÇEK	Cronbach's alpha Değeri	Orijinal ölçekteki (Papaioannou, 1994) Cronbach's alpha değeri
Öğretmen Kaynaklı	0. 79	0. 79
Öğrenme Merkezli Öğ-	0. 69	0. 84
Hatalar Hakkında Endişe	0. 47	0. 67
Çabası Sonuca Yönel-	0. 71	0. 65
Öğrencilerin Yarışma	0. 58	0. 71

Tablo 3'te verilen sonuçlar, LAPOPECQ'nun Türkçe versiyonu olan Beden eğitimi derslerindeki öğrencilerin öğrenme ve performans yönelimi ölçeğinin (BEDÖPYÖ), orijinal ölçek kadar güvenilir olduğunu göstermiştir.

Tablo 4. Alt Ölçeklere İlişkin Test-Tekrar Test Korelasyon Değerleri

Alt ölçekler	Test-tekrar test korelasyonları
Öğretmen Kaynaklı öğrenci yönelimi	0. 90
Öğrenme merkezli öğrenci yönelimi	0. 83
Hatalar Hakkında Endişe Duyuma	0. 90
Çabası sonuca yönelme	0. 80
Öğrencilerin yarışma yönelimi	0. 83

Tablo 4'te ortaya çıkan değerlerin oldukça yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Buna göre uyarladığımız çalışmanın cronbach's alpha değeri; öğretmen kaynaklı öğrenme yönelimi için. 90, öğrencilerin öğrenme yönelimi için. 83, çabası sonuca yönelme için. 80, hatalar hakkında endişe duyma için. 90 ve öğrencilerin yarışma yönelimi için ise. 83 tespit edilmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın amacı, "Beden eğitimi derslerindeki performans ve öğrenme yönelimi ölçeği"ni Türk kültürü için uyarlamaktır. LAPOPECQ'nun Türkçe versiyonu olan Beden eğitimi derslerindeki öğrencilerin öğrenme ve performans yönelimi ölçeğinin (BEDÖPYÖ), orijinal ölçeğe yakın güvenirlikte olduğunu göstermiştir. Öğrenme boyutlarına ait 2 alt ölçeğin boyutlarından birinin orijinal ölçektekiyle aynı (öğretmen kaynaklı öğrenme yönelimi) ve diğerinin (öğrenci merkezli öğrenme yönelimi) yakın çıkması, bu alt boyutların orijinaline oldukça yakın ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak ölçek, varyansın % 46,85'ini açıklayarak, ölçeğin kullanılabilir bir yapıda olduğunu göstermiştir. Yapılan faktör analizi sonuçlarına göre, öğretmen merkezli öğrenme yöneliminin maddeleri 1, 5, 7, 10, 15, 16, 20, 22; öğrencilerin öğrenme yönelimi faktörünün maddeleri 13, 18, 24, 26; hatalar hakkında endişe duyma faktörünün maddeleri 2, 9, 12, 14, 19, 23, 25; çabası sonuca yönelme faktörünün maddeleri 3, 8, 11, 17 ve öğrencilerin normatif standartlara bağlı yarışma yönelimi faktörünün maddeleri 4, 6, 21 olarak belirlenmiştir (Tablo 1).

BEDÖPYÖ'nün güvenirliğine ilişkin yapılan test-tekrar test korelasyonlarının da yüksek çıkması oldukça iyi bir gelişmedir. Bu sonuçlar, ölçek maddelerine öğrencilerin verdikleri test cevaplarının hemen hemen aynıısını tekrar testte de vererek, ölçeğin oldukça tutarlı olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, literatürdeki diğer uyarlama çalışmalarında LAPOPECQ ile ilgili test- tekrar test yapılmamış olması

göze çarpmaktadır. Bu bakımdan ölçeğin Türkiye uyarlamasında test-tekrar test korelasyonlarına bakılmış olması, BEDÖPYÖ'nün tutarlılığını arttıran ek bir özellik olduğu söylenebilir. Tüm bu elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, ölçeğin beden eğitimi ortamlarında öğrenme ve performans yönelimlerini içeren iklimleri belirlemede kullanılabilir bir ölçek olduğu görülmektedir.

Ölçekte düşük korelasyonlu çıkan maddelerin iyileştirilerek tekrar gözden geçirilmesi yararlı olabilir. Bu tez çalışmasıyla birlikte, beden eğitimi derslerindeki güdusel iklimlerin öğrenciler tarafından nasıl algılandığı ortaya konabilmektedir. Böylece, motivasyonun ve öğrenmenin altında yatan faktörleri öğrenmek mümkün olabilecektir. Ayrıca bu durum ileriye yönelik hazırlanması düşünülen beden eğitimi dersi müfredat programlarına veri ve dayanak oluşturabilecek ve öğrencilerin motivasyon ve öğrenme hakkındaki olumlu düşüncelerine yardımcı olacak şekilde nasıl düzenlenmesi gerektiğiyle ilgili bilgiler sağlayabilmektedir.

Yüksek öğrenme yönelimli bir çevrenin oluşturulmasında öğretmenin rolü çok belirleyicidir. Eğer öğretmenler, her öğrenci için aşılması muhtemel görevler sağlarsa, kişisel olarak zor hedefler belirlerse, zinde kalma konusunu öğretirse, aydınlatıcı bilgilerle öğrencilerin zorluklarını aşmalarını sağlarsa, sert eleştirilirden kaçıp sadece överser, öğrenciyi özerk olmaya teşvik ederse, kişisel ve kolektif gelişmenin değerini vurgularsa ve arkadaşça yaklaşırsa tüm öğrenciler için bu hedeflere ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

- 1- Papaioannou, A. (1994). Development of a questionnaire to measure achievement orientations in physical education. **Research Quarterly for Exercise and Sport**, 65 (1), 11-20.
- 2- Toros, T. (2001), Elit Ve Elit Olmayan Basketbolcularda Hedef Yönelimi, Güdusel İklim Ve Hedeflerin Özgünlük, Güçlük Derecesi Özelliklerinin Yaşam Doyumuna Etkisi. **Yüksek Lisans Tezi**, Mersin.
- 3- Ercic. S. C, Boben. D, Skof. B, Zabukovec. V ve Baric. R (2004). Psychometric properties of the motivational climate inventory in physical education: a confirmatory analysis. **Scientific Journal on Sport**. Vol. 10, 2, 16-25.
- 4- Morgan. K., Sprouble. J& Weigand. D, & Carpenter. P. (2005). A computer based observational assessment of the teaching behaviours that influence motivational climate in physical education. **Physical Education and Sport Pedagogy**. Vol. 10, 83-105.
- 5- Koka. A. & Hein. V. (2003). Perception of teachers' feedback and Learning environment as predictors of intrinsic motivation in physical education. **Psychology of Sport and Exercise**, 4, 333-346

FARKLI STATÜDEKİ İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN SAĞLIK VE BECERİ İLİŞKİLİ FİZİKSEL UYGUNLUKLARI VE FİZİKSEL AKTİVİTE ALİŞKANLIKLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

SAYGIN Ö., KUŞGÖZ A.

*Muğla Üniversitesi BESYO, Muğla.

** MEB, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni, Fethiye/Muğla.

ÖZET

Bu çalışma farklı statüdeki ilköğretim öğrencilerinin fiziksel aktivite alışkanlıkları, fiziksel uygunluklarının cinsiyet ve okul farklılığını incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya Muğla – Fethiye ilçesinden biri devlet okulu, biri pansiyonlu devlet okulu ve üç tane özel ilköğretim okulu 223 erkek, 212 kız olmak üzere toplam 435 çocuk katılmıştır.

Fiziksel uygunluk özellikleri olarak boy, beden ağırlığı, beden kitle indeksi, beden kompozisyonu, kuvvet, esneklik, reaksiyon zamanı, aerobik güç, sürat ölçüm ve testleri yapılmıştır. Fiziksel aktivite özelliklerini belirlemek için Sallis' e göre güvenilirliği 5. sınıf 0. 69, 8. sınıf 0. 80 olan, geçerliliği 0. 32 olan Godin Leisure-Time Exercise Questionnaire anketi uygulanmıştır. Değişkenlerin cinsiyet ve okul farklılığını bulmak için 2 (cinsiyet) X 2 (okul) ANOVA testi uygulandı.

Elde edilen bulgulara göre; antropometrik özellik olarak, vücut ağırlığı, boy ve BKi, deri altı kıvrım kalınlığı olarak; biceps, triceps, suprailiac, subscapula, thigh ve calf reaksiyon zamanı olarak; ışık ve ses sağ el, ışık ve ses sol el, motorsal özellik olarak; 20m. Mekik koşusu ve esneklik, fiziksel aktivite özellikleri olarak; yüksek yoğunluk-taki aktivite, düşük yoğunluk-taki aktivite ve haftalık yüksek yoğunluk-taki aktivite değerlerinde okul ve cinsiyet farklılıkları vardır. Karışık sağ ve sol el reaksiyon zamanı ve orta yoğunlukta aktivite değerlerinde okul farklılığı bulunurken, sağ ve sol el kavrama, mekik ve 30m. Sürat değerlerinde cinsiyet farklılığı bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Fiziksel Uygunluk, Fiziksel Aktivite

COMPARISON OF HEALTH AND SKILL RELATED PHYSICAL FITNESS HABITS OF BASIC EDUCATION SCHOOL STUDENT IN DIFFERENT STATUS.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the differences of physical fitness of students in different status according to the gender and school type. The participant of this study includes 223 male and 212 female (N=435) selected from two governmental basic education schools and three private basic education schools.

For physical fitness feature, height, weight, body mass index, body composition, power, flexibility, reaction time, aerobic power, agility, were tested. To determine the physical activity features Godin Leisure Time Exercise Questionnaire were applied which has reliability of 0,69 for 5. th, 0,80 for 8. th grade and have validity of 0,32 cleared by Sallis. For exposing gender and school differences 2 (gender) X 2 one way ANOVA was applied.

According to the results, for anthropometric feature, body weight, height and BCI; for (under) skinfold, biceps, triceps, suprailiac, subscapula, thigh and calf reaction time, light and sound for left hand, light and sound for right hand, for motor features; 20 M shuttle run and flexibility, low density activity and weekly high density activity were significantly differentiated according to the school and gender differences. While significant differences were found in mixed left and right hand reaction time and in middle. Density activities according to the schools type, left and right reaction time no significant difference were found in agility according to the gender.

Key words: Child, physical fitness, physical activity.

GİRİŞ ve AMAÇ

Fiziksel uygunluk, egzersiz ve sağlık çerçevesinde evrensel olarak kabul edilebilir bir anlamda tanımlanamayan anlaşılması güç bir kavramdır (4, 9). Dünya Sağlık Örgütü (WHO) uygunluğu (fitness) kassal işi başarılı bir şekilde yapma yeteneği olarak tanımlamaktadır (5,7). Hastalık Kontrol Merkezi ise uygunluğu "İnsanların sahip olduğu veya kazandığı fiziksel aktivite yapma becerisi ile ilişkili bir seri nitelik" olarak ifade etmektedir (7).

Gençlerde ve çocuklarda kondisyon ve fiziksel aktivite düzeyi yaygın bir şekilde sorgulanmaktadır, ancak elde edilen bulgular hem belirsiz hem de metodolojik açıdan farklıdır (14). Bilimsel araştırmacılar çocukluktan yetişkinliğe sağlıklı yaşam tarzının gelişmesine yardım etmek ve gençlerde fiziksel aktivite alışkanlığının belirlenmesi ile ilgili çalışmaların yapılması konusuna oldukça yoğun ilgili çalışmaların yapılması konusuna oldukça yoğun ilgi göstermektedirler (6). Fiziksel aktivitenin faydalı etkilerinin (2) ve sedenter yaşam biçiminin zararlı etkilerinin bilincinin de artmasıyla çocuklarda fiziksel aktivite düzeyi, araştırmacıların ilgi odağı haline gelmiştir (10). Son 40 yıldır sağlığın korunması ve kronik hastalıklardan korunmada fiziksel aktivite alışkanlığının önemi bir çok araştırma ile belirtilmiştir (16).

Sonuçta, fiziksel uygunluğun uygun bir kavramsal tanımı" fiziksel aktiviteleri başarılı bir şekilde yapma yeteneği"dir. Bu tanıma göre test maddeleri fiziksel aktiviteyi' başarılı bir şekilde yapma yeteneğiyle yüksek oranda ilişkili oldukları gösterilen fiziksel aktivite ve/veya ölçülebilir parametreleri içermelidir (7).

Bu çalışma, pansiyonlu, normal devlet ve özel ilköğretim öğrencilerinin sağlık ve beceri ilişkili fiziksel uygunluk özellikleri ve fiziksel aktivite alışkanlıklarının cinsiyet ve okul farklılığına göre değerlendirilmesi amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmada 2004-2005 öğretim yılında Muğla Fethiye ilçesi Patlangıç Pansiyonlu İ. Ö. Okulu, Fethiye ilçesi Menteşe oğlu İ. Ö. Okulu, Fethiye ilçesi Özel Şehit Fethi Bey İ. Ö. Okulu, Özel Ata İ. Ö. Okulu ve Özel Fethiye İ. Ö. Okulu 6., 7. ve 8. sınıflarında okumakta olan yaşları 12, 13 ve 14 arasındaki 223 erkek ve 212 kız toplam 435 çocuk denek gurubunu oluşturdu. Çalışmaya dahil edilen çocuklarda, bir kulüpte lisanslı olarak sporcu olmama ve beden eğitimi derslerine sağlık açısından katılmalarında sakınca bulunmama şartı arandı.

Fiziksel Aktivite

Fiziksel aktivite özelliklerini belirlemek için Sallis' e göre geçerliliği 5. sınıf 0. 69, 8. sınıf 0. 80 olan, güvenilirliği 0. 32 olan Godin Leisure-Time Exercise Questionnaire anketi uygulanmıştır. Çocukların serbest zamanında 15 dk. ve üzerindeki aktiviteyi haftada kaç kez (15 dakika 1 birim sayarak) egzersiz yaptıklarını cevaplamışlardır (12).

Fiziksel Uygunluk

Fiziksel uygunluk ölçümleri alanlarında uzman ve deneyimli öğretim elemanları tarafından alınmıştır.

Beden Ağırlığı ve Boy Uzunluğu Ölçümleri: Ağırlık 0. 1 kg hassaslıkta bir elektronik terazi ile ölçülürken, boy 0. 01 cm hassaslıkta dijital boy ölçer aletiyle ölçüldü.

Beden Kitle İndeksi: Beden ağırlığı (kg) / Boy (m) ² formülü kullanılmıştır.

Deri Kıvrım Kalınlığı Ölçümleri: Holtain marka deri kaliperi (0,1 mm) kullanılarak vücudun sağ tarafından 7 bölgeden (subscapula, suprailiac, biceps, triceps, abdomen, thigh ve calf) ölçümler alınmıştır.

Maks. VO₂: Çocukların maks. VO₂ tahmini için 20 m. mekik koşu testi kullanılmıştır.

Esneklik: Esneklik ölçümünde otur – eriş testi kullanılmıştır.

El Kavrama Kuvvetinin Ölçülmesi: Takkei marka el dinamometresi ile ölçüm gerçekleştirildi.

30 m. Koşu Testi: Test, 30 metrelik düz alanda, 0,01 hassasiyetli fotosel ile yapıldı.

Reaksiyon Zamanı: Reaksiyon zamanı testleri Newtest aletiyle yapıldı.

Mekik: Standart ölçülerde cimnastik minderi kullanıldı (17,19).

İstatistiksel Analiz: Tanımlayıcı istatistik olarak Aritmetik Ortalama (X) ve Standart Sapma (SS) hesaplanmıştır. Değişkenlerin

cinsiyet ve okul farklılığını bulmak için 2 (cinsiyet) X 2 (okul) ANOVA testi uygulandı. P değerinin 0,05'ten küçük olması durumunda gruplar arası fark anlamlı kabul edilmiştir (3). Tüm istatistiksel hesaplamalar SPSS (version 11) paket programında yapıldı.

BULGULAR

Tablo 1: Farklı Statüdeki İlköğretim Öğrencilerin Antropometrik Özelliklerin Aritmetik Ortalama (X), Standart Sapma (SS) ve "ANOVA" Testi Sonuçları

Değişkenler	Devlet Erkek (87) X±SS	Devlet Kız (65) X±SS	Devlet Pansiyonlu Erkek (22) X±SS	Devlet Pansiyonlu Kız (35) X±SS	Özel Erkek (113) X±SS	Özel Kız (110) X±SS
Yaş ±	13,37±1,04	13,44±,98	13,31±1,04	14,05±,83	13,47±1,03	13,03±,89
Vücut Ağırlığı ±	45,09±8,31	47,77±10,54	40,95±6,41	47,91±7,28	53,48±11,67	48,65±8,38
Boy ±	153,66±9,50	152,44±7,66	150,54±7,95	153,91±6,49	158,63±9,84	158,08±8,6
BKI ±	19,01±2,63	20,43±3,56	17,96±1,38	20,14±2,21	21,16±3,89	19,41±2,65

*Cinsiyet Farklılığı†Okul Farklılığı‡Cinsiyet+Okul Farklılığı

Tablo 2: Farklı Statüdeki İlköğretim Öğrencilerin Deri Altı Kıvrım Kalınlıklarının Aritmetik Ortalama (X), Standart Sapma (SS) ve "ANOVA" Testi Sonuçları

Değişkenler	Devlet Erkek (87) X±SS	Devlet Kız (65) X±SS	Devlet Pansiyonlu Erkek (22) X±SS	Devlet Pansiyonlu Kız (35) X±SS	Özel Erkek (113) X±SS	Özel Kız (110) X±SS
Biceps ±	6,89±5,25	11,55±5,33	5,95±2,55	10,22±4,35	8,95±5,14	11,88±6,03
Triceps ±	10,16±6,04	15,55±6,01	9,68±4,04	14,0571±4,10	13,58±6,42	16,05±5,83
Abdomen ±	16,05±12,99	22,29±6,76	27,72±20,45	22,17±5,04	24,28±16,51	20,79±7,16
Suprailiac ±	14,27±10,99	17,94±8,26	11,45±5,98	20,91±7,03	21,22±14,40	20,18±7,72
Subscapula ±	9,95±6,89	15,22±7,44	8,63±3,28	15,48±5,00	14,12±9,51	15,45±6,99
Tigh ±	11,11±6,49	23,40±7,37	9,63±4,30	24,34±6,48	14,28±6,85	22,66±8,68
Calf ±	12,68±8,092	23,91±6,40	8,77±6,09	9,54±6,21	16,03±7,56	24,72±8,84

*Cinsiyet Farklılığı†Okul Farklılığı‡Cinsiyet+Okul Farklılığı

Tablo 3: Farklı Statüdeki İlköğretim Öğrencilerin Reaksiyon Zamanlarının Aritmetik Ortalama (X), Standart Sapma (SS) ve "ANOVA" Testi Sonuçları

Değişkenler	Devlet Erkek (87) X±SS	Devlet Kız (65) X±SS	Devlet Pansiyonlu Erkek (22) X±SS	Devlet Pansiyonlu Kız (35) X±SS	Özel Erkek (113) X±SS	Özel Kız (110) X±SS
İşık sağ el ±	,25±,08	,31±,10	,24±,08	,33±,16	,21±,05	,23±,06
İşık sol el ±	,24±,09	,28±,07	,24±,07	,29±,09	,20±,05	,21±,05
Ses sağ el ±	,25±,08	,32±,11	,26±,09	,35±,15	,20±,05	,22±,06
Ses sol el ±	,25±,10	,30±,08	,32±,13	,30±,09	,19±,06	,22±,08
Karışık sağ el ±	,44±,21	,56±,21	,49±,14	,51±,19	,42±,19	,41±,16
Karışık sol el ±	,66±,24	,72±,46	,73±,28	,71±,27	,59±,21	,58±,17

*Cinsiyet Farklılığı†Okul Farklılığı‡Cinsiyet+Okul Farklılığı

Tablo 4: Farklı Statüdeki İlköğretim Öğrencilerin Motorsal Özelliklerin Aritmetik Ortalama (X), Standart Sapma (SS) ve "ANOVA" Testi Sonuçları

Değişkenler	Devlet Erkek (87) X±SS	Devlet Kız (65) X±SS	Devlet Pansiyonlu Erkek (22) X±SS	Devlet Pansiyonlu Kız (35) X±SS	Özel Erkek (113) X±SS	Özel Kız (110) X±SS
20 metre Mekik ±	34,36±14,35	22,40±10,05	38,47±8,739	22,40±8,46	28,28±12,59	20,45±9,33
Handgrip Sağ El *	16,97±6,23	13,39±4,23	15,32±7,32	15,20±4,74	17,80±7,68	13,65±4,60
Handgrip Sol El *	15,57±6,44	12,16±4,88	13,85±6,84	13,65±4,16	16,33±7,13	11,96±5,19
Esneklik ±	23,93±7,84	25,80±6,18	29,86±6,37	37,28±5,54	22,54±6,35	25,28±7,47
Mekik *	19,44±5,20	15,77±4,96	19,50±3,73	15,28±3,79	21,25±5,49	17,36±4,22
30 metre Sürat *	5,04±,45	5,67±,47	5,11±,58	5,66±,65	5,09±,59	5,49±1,02

*Cinsiyet Farklılığı†Okul Farklılığı‡Cinsiyet+Okul Farklılığı

Tablo 5: Farklı Statüdeki İlköğretim Öğrencilerin Fiziksel Aktivite Özelliklerin Aritmetik Ortalama (X), Standart Sapma (SS) ve "ANOVA" Testi Sonuçları

Değişkenler	Devlet Erkek (87) X±SS	Devlet Kız (65) X±SS	Devlet Pansiyonlu Erkek (22) X±SS	Devlet Pansiyonlu Kız (35) X±SS	Özel Erkek (113) X±SS	Özel Kız (110) X±SS
Yüksek Yoğunluktaki Aktiviteler ±	39,73±26,28	19,74±16,57	24,94±7,43	13,11±6,57	29,36±22,37	16,43±15,29
Orta Yoğunluktaki Aktivite-	7,97±8,62	9,22±8,39	25,89±18,88	26,44±25,03	11,58±13,84	12,58±12,74

ler †						
Düşük Yoğunluktaki Aktivite-ler ‡	13,52±13,35	9,87±8,92	16,84±8,57	21,85±12,74	7,68±5,64	7,82±10,61
Haftada yaptığı Yüksek Yoğunluktaki Aktivite-ler ‡	1,60±,84	2,29±,79	1,52±,77	3,55±,69	1,80±,90	2,39±,87

*Cinsiyet Farklılığı†Okul Farklılığı‡ Cinsiyet+Okul Farklılığı

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu bölümde çocukların fiziksel aktivite ve fiziksel uygunluk özelliklerinin cinsiyete ve okullara göre değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çocukların normal büyüme ve gelişmesini sağlaması süresince fiziksel aktivite ve fiziksel uygunluk çok önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır (13) fiziksel aktivite ve fiziksel uygunluk toplum sağlığının geliştirilmesi içinde hayati unsurlardan biridir (15).

Elde edilen bulgulara göre; antropometrik özellik olarak, vücut ağırlığı, boy ve BKİ, deri altı kıvrım kalınlığı olarak; biceps, triceps, suprailiac, subscapula, thigh ve calf reaksiyon zamanı olarak; ışık ve ses sağ el, ışık ve ses sol el, motorsal özellik olarak; 20m. Mekik koşusu ve esneklik, fiziksel aktivite özellikleri olarak; yüksek yoğunluktaki aktivite, düşük yoğunluktaki aktivite ve haftalık yüksek yoğunluktaki aktivite değerlerinde okul ve cinsiyet farklılıkları vardır. Karışık sağ ve sol el reaksiyon zamanı ve orta yoğunlukta aktivite değerlerinde okul farklılığı bulunurken, sağ ve sol el kavrama, mekik ve 30m. Sürat değerlerinde cinsiyet farklılığı bulunmuştur.

Elde edilen bulguları destekleyen çalışmalar mevcuttur (1, 11, 8, 18).

Bu bulgular; düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip çocukların yüksek sosyo-ekonomik düzeydeki çocuklardan daha fazla sokağa çıkma özgürlüğüne sahip olmalarına ve böyle bir atmosferin, çocuğun fiziksel aktiviteleri yapma ve motor becerilerini geliştirme şansını arttırabileceği sonucuna bağlanabilir.

KAYNAKLAR

- ALAÇAM, H., (2002) "Niğde ilinde Özel ve Devlet okullarında okuyan 12-15 yaş grubu öğrencilerin, beslenme ve fiziksel aktivite ile alışkanlıklarının incelenmesi" yayınlanmış doktora tezi. Niğde Ün. Niğde.
- BAILEY, R. C., OLSON, J., PEPPER, S. L., PORRZASZ, J., BARSTOW, T. J., And COOPER, D. M., (1995), "The Levels And Tempo Of Children's Physical Activities: An Observational Study." Med. Sci. Sports Exerc. 27: 1033-1041
- BAUMGARTNER T. A., JACKSON A. S. : Measurement for Evaluation in Physical Education and Exercise Science. s. "83-90, 309", The McGraw Hill Companies, 1999.
- BLAIR, S. N., FALLS, H. B., PATE, R. R., (1983), "A New Physical Fitness Test", The Physician And Sportsmedicine, 11 (4): 87-95-A Consensus Of Current Knowledge" Human Kinetics Boks Champaign illinois
- BOUCHARD, C., SHEPHARD, R. J., STEPHENS, T., SUTTON, J. R., MCPHERSON, B. D., (1990), "Exercise, Fitness And Health- A Consensus of Current Knowledge, Human Kinetic Books, Champaign, Illinois
- GAVARRY, O., BERNARD, T., GIACOMONI, M., SEYMAT, M. EUZET, J. P. VE FALGAÏRETTE, G. (1998). "Continuous Heart Rate Monitoring Over 1 Week In Teenagers Aged 11-16 Years." Eur. J. Appl. Physiol. Occup. Physiol. 77 (1-2): 125-32.
- GUTIN, B., MANOS, T., STRONG, W. (1992), "Defining Health And Fitness, First Step Toward establishing Children's Fitness Standarts, Research Quarterly For Exercise And Sport, 63 (2), 128-132
- GÜNEYLİ, U., (1986), "Ankara'nın Sosyo-Ekonomik Yönden Farklı Semtlerinde Bulunan İlkokul Çocuklarının Beslenme Durumları Üzerine Bir Araştırma", Beslenme Ve Diyet Dergisi, ANKARA
- KAVAS, A., (1985), "Üniversite Öğrencilerinin Beslenme Bilgi Düzeyi Üzerine Bir Araştırma, Beslenme Ve Diyet Dergisi, ANKARA

10. KELL, L. E. (2000). "Patterns Of Physical Activity İn 9-10 Year Old American Children As Measured By heart Rate "Monitoring. Pearty. Exerc. Sci. Feb; 12 (1): 101-110.

11. MALINA, R. M., BOUCHARD, C. (1991): "Growth, Maturation and Physical Activity, Human Kinetics Boks" USA.

12. PEREIRA M. A., FITZGERALD S. J., GREGG E. W., JOSWIAK M. L., RYAN W. J., SUMINSKI R. R., UTTER A. C., ZMUDA J. M. : Supplement To Medicine And Science In Sports And Exercise. A Collection Of Physical Activity Questionnaires For Health – Related Research. Ed: Kriska A. M., Caspersen C. J., s. 19-24, Williams And Wilkins A Waverly Company, Vol. 29, No. 6, USA, June 1997.

13. RAUDSEPP, L., JURIMAE, T. : "Physical activity, fitness and adiposity of prepubertal girls. Pediatric Exercise Science", 8: 259-267, 1996

14. RIDDOCH, C. J. VE BOREHAM, C. A. (1995). "The Health-Related Physical Activity Of Children. Sports." Med: 19 (2): 86-102.

15. SALCI, Y., KOÇAK S. : "Fiziksel aktivite düzeyini belirlemede yaygın olarak kullanılan anketler." Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, s. 19-28, Cilt V1, Sayı 4, Ekim 2001

16. SRATH, S. J., SWARTZ, A. M., BASSETT, JR. D. R., O'BRIAN, W. L., KING, A. G., AINSWORTH, B. E. (2000). "Evaluation Of Heart Rate As A Method For Assesing Moderate Intensity Physical Activity." Med. Sci. Sports Exerc. 32 (9) Suppl. S465-s470.

17. TAMER, K., (1991), "Fiziksel Performansın Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi (Egzersiz Fizyolojisi Laboratuvar Rehberi)", Gökçe Ofset Matbaacılık, ANKARA, 100-102

18. TEKELİOĞLU, A. : "Devlet okulu ve özel okullarda okuyan 11-13 yaş grubu kız ve erkek çocukların fiziksel uygunlukları". Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1999 (Danışman: Prof. Dr. K. Tamer).

19. ZORBA, E., (1999), "Herkes için Spor Ve Fiziksel Uygunluk" GSGM Eğitim Dairesi, ANKARA

EVALUATION OF INJURIES ACCORDING TO INJURY PATTERN, ANATOMICAL LOCALIZATION AND PLAYING POSITION IN PROFESSIONAL TURKISH FOOTBALL PLAYERS

Faruk YAMANER

Department of Physical Education and Sports, Zonguldak
Karaelmas University, Zonguldak, Turkey

ABSTRACT

It is important to evaluate the injury patterns and anatomic localization of the injuries according to the playing position for the prevention of injuries and reduction of injury cost in football which is the most popular in the world. For this purpose injury pattern and anatomical localization of injuries were investigated with a questionnaire with the participation of 510 football players playing for the teams attending First and Second Professional Turkish Leagues. For different playing positions abrasions were 64. 55-85. 42%, muscular strains were 52. 06-64. 58%, joint sprains were 19. 58-49. 37% and fractures were 2. 58-6. 39% present. Regardless from the playing position lower extremity injuries were the most common injuries detected (60. 5%). It was suggested that these data will be helpful for the reduction of injury risks and the costs besides with proper onsite precautions.

KEY WORDS: Soccer, injury, anatomical localizations, football players

TÜRK PROFESYONEL FUTBOLCULARIN MEVKİLERİNE VE ANATOMİK BÖLGELERİNE GÖRE YARALANMA DURUMLARININ ARAŞTIRILMASI

Faruk YAMANER

Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümü, Zonguldak

GİRİŞ

Futbol dünyadaki en popüler spor branşlarından bir tanesidir (Adamczyk, 2002; Junge, 2004; Dvorak, 2000; Tumilty, 1993). Yaklaşık 200 milyon civarında sporcu futbol oynamaktadır. Futbol oyuncularının yaklaşık 200. 000'i profesyonel olarak futbol oynamaktadır (Junge, 2004). Bu popülerite, özellikle profesyonel futbol söz konusu olduğunda büyük finansal bir etki yaratmaktadır (Woods ve ark, 2002).

Futbolcuların yaralanma riskinin yüksek olduğu bilinmektedir (Price ve ark. 2004; Arnason ve ark. 2004; Inklaar, 1996). Profesyonel futboldaki yaralanma riskinin, yüksek riskli olarak kabul edilen diğer endüstriyel iş kollarından yaklaşık 1000 kat daha yüksek olduğu bildirilmektedir (Adamczyk 2002). Her bir elit erkek futbolcunun bir yıl

boyunca en az bir kez performansı sınırlandırıcı yaralanmaya maruz kaldığı tahmin edilmektedir (Junge 2004). Yaralanmalar ve önceki yaralanmaların sekelleri oyuncu performansını etkileyebilir (Arnason 2004).

Yaralanmalar nedeniyle sağlık harcamalarının artışı, ilk tercih oyuncuların oynamaması sonucu kulüp gelirlerinin azalması, sakat sporcuların bonservis bedellerinin düşüşü, kulüp başarısının azalması gibi sıralanabilecek ekonomik kayıplar söz konusu olacaktır (Woods ve ark, 2002).

Bütün bunlar göz önüne alındığında yaralanmaların tipi, anatomik lokalizasyonu, futbolcunun oynadığı mevkinin bilinmesi yaralanmanın oluşmasını önlemek ve tedavisinde önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı futbolcunun yaralanma tipinin, yaralanma bölgesinin saptanması ve oynadığı mevki ile yaralanma tipi arasındaki ilişkinin araştırılmasıdır.

MATERYAL VE METOD

Bu araştırmaya Türkiye Profesyonel 1. ve 2. Futbol Liglerinde oynayan toplam 510 profesyonel futbolcuyu kapsamaktadır. Çalışma öncesinde takım yetkililerinden izin alınmış, takımın sağlık birimi ile işbirliği yapılmış ve son bir yıl içerisinde yapılan resmi müsabakalarda tutulan kayıtlar ve raporlar istenmiş ve incelenmiştir. Bu raporlar doğrultusunda yaş, cinsiyet, yaralanmanın ne zaman olduğu, sakatlanmanın tipi ve anatomik bölgesi, mevkileri, sakatlığın ciddiyeti, tedavi şekli, tedavinin süresi, sakatlık yüzünden işinden uzak kaldığı süre ve ekonomik sonuçları gibi bilgiler toplanmıştır. Çalışma öncesinde sporcuların araştırma hakkında yazılı ve sözlü olarak bilgilendirilmiştir. Çalışmaya katılan futbolculara demografik bilgileri de içeren ve oynadıkları mevki ile geçirdikleri yaralanmaları sorgulayan ayrı bir anket formu dağıtılmıştır. Ankette yer alan her soruya ait cevapların sporcuların mevkileri göz önüne alınarak yaralanma tipleri ve anatomik bölgeleri için yüzde değerleri çıkartılmıştır. Yaralanma tiplerinin mevkilere göre ve yaralanmaların meydana geldiği anatomik bölgelerin mevkilere göre yüzde değerleri üzerinden tartışılmıştır. Araştırmada verilerin bilgisayara girişi SPSS for Windows paket programına aktararak yapılmıştır.

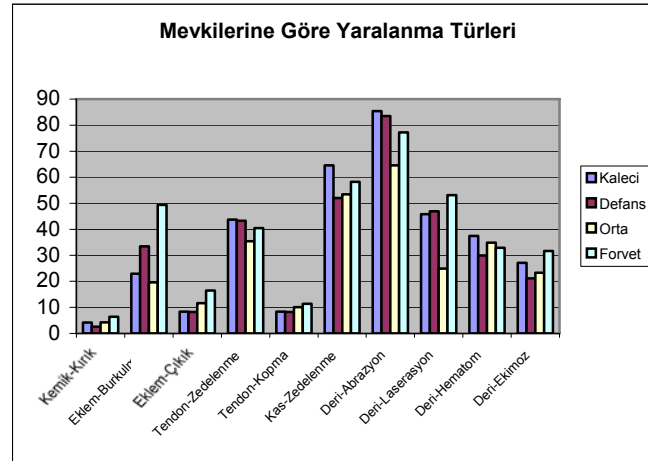
BULGULAR

Çalışmaya katılan kalecilerde %85,42 oranında abrazyon, %64,58 oranında kas zedelenmesi türünde yaralanma olduğu görülmektedir. Defans oyuncularında %83,51 oranında abrazyon, %52. 06 oranında kas zedelenmesi türünde yaralanma olduğu görülmektedir. Orta saha oyuncularında %64,55 oranında abrazyon, %53,44 oranında kas zedelenmesi türünde yaralanma olduğu saptanmıştır. Forvet oyuncularında ise %77. 22 oranında abrazyon, %58. 23 oranında kas zedelenmesi, %53,17 oranında laserasyon türü yaralanma olduğu saptanmıştır (Tablo 1, Şekil 1).

Tablo 1: Mevkilerine Göre Yaralanma Türleri

YARALANMA TÜRLERİ		KALECİ (n=48)		DEFANS (n= 194)		ORTA SAHA (n=189)		FORVET (n=79)	
		Evet	%	Evet	%	Evet	%	Evet	%
KEMİK	KIRIK	2	4,2	5	2,58	8	4,23	6	6,39
EKLEM	BURKULMA	11	22,92	65	33,51	37	19,58	39	49,37
	ÇIKIK	4	8,33	16	8,25	22	11,64	13	16,46
TENDON	ZEDELENME	21	43,75	84	43,3	67	35,45	32	40,51
	KOPMA	4	8,33	16	8,25	19	10,05	9	11,39
KAS	ZEDELENME	31	64,58	101	52,06	101	53,44	46	58,23
DERİ	ABRAZYON	41	85,42	162	83,51	122	64,55	61	77,22
	LASERASYON	22	45,83	91	46,91	47	24,87	42	53,17
	HEMATOM	18	37,5	58	29,9	66	34,92	26	32,91
	EKİMOZ	13	27,08	41	21,13	44	23,28	25	31,65

Şekil 1. Mevkilerine Göre Yaralanma Türleri

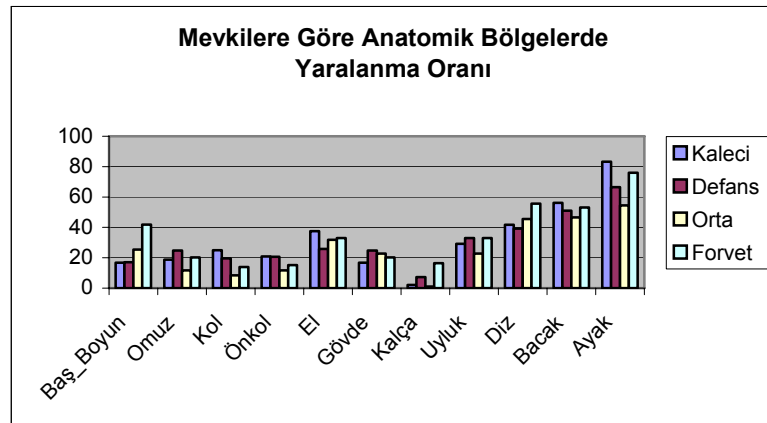

Çalışmaya katılan kalecilerde % 83,3 oranında ayak, %56,25 oranında bacak, defans oyuncularında % 66. 5 oranında ayak, % 51,03 oranında bacak, orta saha oyuncularında %54,5 oranında ayak, forvet oyuncularında ise %75,95 oranında ayak, %55. 7 oranında diz, %53,17 oranında bacak bölgesinde yaralanma olduğu saptanmıştır (Tablo 2, Şekil 2).

Tablo 2: Mevkilere Göre Anatmik Bölgelerde Yaralanma Oranı

ANATOMİK BÖLGE		KALECİ (n=48)		DEFANS (n= 194)		ORTA SAHA (n=189)		FORVET (n=79)	
		Evet	%	Evet	%	Evet	%	Evet	%
BAŞ-BOYUN		8	16,7	33	17,01	48	25,4	33	41,77
ÜST EXTREMİTE	Omuz	9	18,75	48	24,74	22	11,64	16	20,25
	Kol	12	25	38	19,59	16	8,47	11	13,92
	Ön Kol	10	20,8	40	20,62	22	11,64	12	15,19
	El	18	37,5	50	25,77	60	31,75	26	32,91
GÖVDE		8	16,7	48	24,74	43	22,75	16	20,25
ALT EXTREMİTE	Kalça	1	2,08	14	7,22	2	1,06	13	16,46
	Uyluk	14	29,17	64	32,99	43	22,75	26	32,91
	Diz	20	41,7	76	39,18	86	45,5	44	55,7
	Bacak	27	56,25	99	51,03	88	46,56	42	53,17
		40	83,3	129	66,5	103	54,5	60	75,95

Şekil 2. Mevkilere göre anatomik bölgelerde yaralanma oranı

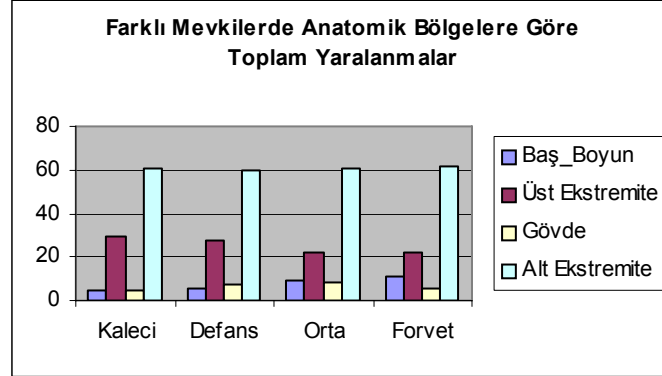

Çalışmaya katılan toplam 48 kalecide 167 adet spor yaralanması saptanmıştır. Kalecilerde en sık alt ekstremitte yaralanmaları (%61. 08) olduğu gözlenmiştir. Çalışmaya katılan toplam 194 defans oyuncusunda %59. 79, toplam 189 orta saha oyuncusunda %60. 41, toplam 79 forvet oyuncusunda %61. 87 oranında alt ekstremitte yaralanmaları olduğu saptanmıştır (Tablo 3, Şekil 3).

Tablo 3: Farklı Mevkilerde Anatmik Bölgelere Göre Toplam Yaralanmalar

ANATOMİK BÖLGE	KALECİ (n=48)		DEFANS (n=194)		ORTA SAHA (n=189)		FORVET (n=79)	
	Evet	%	Evet	%	Evet	%	Evet	%
BAŞ-BOYUN	8	4,79	33	5,16	48	9,01	33	11,04
ÜST EXTREMİTE	49	29,34	176	27,54	120	22,51	65	21,74
GÖVDE	8	4,79	48	7,51	43	8,07	16	5,35
ALT EXTREMİTE	102	61,08	382	59,79	322	60,41	185	61,87
TOPLAM	167	100	639	100	533	100	299	100

Şekil 3. Farklı Mevkilerde Anatomik Bölgelere Göre Toplam Yaralanmalar

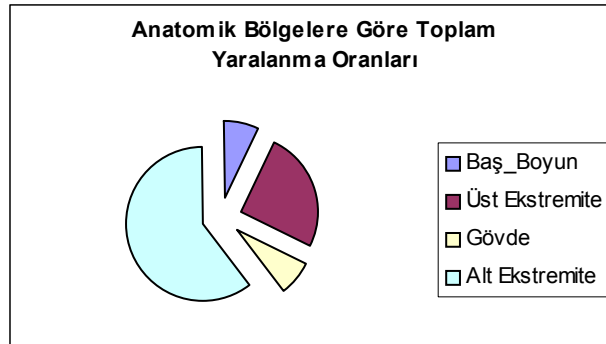

Çalışmaya katılan toplam 510 sporcuda 1638 adet yaralanma saptanmıştır. Bu yaralanmaların %7,45'i baş-boyun, %25,03'ü üst ekstremité, %7,02'si gövde, %60,5'i alt ekstremité'de gerçekleşmiştir (Tablo 4, Şekil 4).

Tablo 4: Anatomik Bölgelere Göre Toplam Yaralanma Oranları

ANATOMİK BÖLGE	EVET	%
BAŞ-BOYUN	122	7,45
ÜST EXTREMİTE	410	25,03
GÖVDE	115	7,02
ALT EXTREMİTE	991	60,5
TOPLAM	1638	100

Şekil 4. Anatomik Bölgelere Göre Toplam Yaralanma Oranları

TARTIŞMA VE SONUÇ

Cromwell ve arkadaşlarının (2000) 107 Gallerli profesyonel futbolcu üzerinde yaptıkları çalışmada yaralanmaların %77'sinin alt ekstremitéde görüldüğü saptanmıştır. Bu sakatlıkların en fazla ayak bileğinde oluştuğu, daha çok yumuşak dokuda meydana geldiği belir-

lenmiştir. Hawkins ve arkadaşlarının (2001) çalışmasında yaralanma bölgeleri gözönüne alındığında %87'sinin alt ekstremitéde olduğu tespit edilmiştir. Woods ve arkadaşları (2002) yaralanmaların toplam %77'sinin alt ekstremité ile ilişkili olduğunu bildirmiştir. Adamczyk ve Luboinski'nin (2002) çalışmasında sporla ilişkili yaralanmalarda en çok etkilenen bölgenin alt ekstremité olduğu (%75. 4-93) belirtilmiştir.

Bizim çalışmamızda bütün çalışma grubu gözönüne alındığında yaralanmaların %60.5'inin alt ekstremitede olduğu saptanmıştır (Tablo 4). Mevki gözönüne alındığında bütün mevkilerde %59.79-61.87 oranında alt ekstremitede yaralanması görüldüğü saptanmıştır (Tablo 3). Bizim çalışmamızda elde ettiğimiz oranlar Cromwell ve arkadaşlarının (2000), Hawkins ve arkadaşlarının (2001) ve Woods ve arkadaşlarının belirlediği orandan daha düşüktür. Bizim çalışmamızdaki alt ekstremitede etkilenme oranı Adamczyk ve Luboinski'nin (2002) çalışmasında bildirilen orandan daha düşük olmakla birlikte, en fazla etkilenen bölgenin alt ekstremitede olması bizim çalışmamızı desteklemektedir. Cromwell alt ekstremitede en fazla yaralanan bölgenin ise ayak bileği olduğunu bildirmektedir. Bizim çalışmamızda ayak ve ayak bileğine ait yaralanmaların daha fazla görüldüğü, mevkilere göre değerlendirme yapıldığında %54.5-83.3 oranında ayak ve ayak bileği yaralanması saptanmıştır (Tablo 2). Bu bulgular Cromwell ve arkadaşlarının bulgularını destekler niteliktedir. Bizim çalışmamızda ayak ve ayak bileği yaralanmalarının en sık kaleci ve forvet oyuncularında görüldüğü belirlenmiştir.

Yoon ve arkadaşlarının (2004) 401 Asyalı futbolcu üzerinde yaptığı çalışmada yaralanmaların %18.5'inin diz, %17.3'ünün diz ile bilek arasında, %14.2'sinin de ayak bileğinde olduğu saptanmıştır. Yaralanma tipi olarak ise en fazla kontüzyon olmasına karşın, burkulmaların daha ciddi ve ağır olduğu tespit edilmiştir. Bizim çalışmamızda farklı mevkiler gözönüne alındığında diz yaralanmaları %39.18-55.7 oranında saptanmıştır (Tablo 2). Bacak bölgesi yaralanmaları ise %46.56-56.25 oranında saptanmıştır (Tablo 2). Bu oranlar Yoon ve arkadaşlarının bildirdiği oranlardan çok yüksektir. Bizim çalışmamızda yaralanma tipleri içinde en yüksek oranlarda saptanan yaralanmanın deri abrazyonu ve ardından da kas zedelenmesi tipindeki yaralanmaların olduğu saptanmıştır. Burkulma tipi yaralanmanın bunlara göre nispeten daha az oranda görüldüğü, en fazla da forvet oyuncularında burkulmaların görüldüğü saptanmıştır. Yoon ve arkadaşlarının bulgularıyla olan farklılıklar yaralanmaların sorgulanma biçimi ve isimlendirmelerinden kaynaklanabileceği akla gelmektedir.

Cromwell ve arkadaşları (2000) yumuşak doku yaralanmalarının da %33'ünün kas, %16'sının da tendon yaralanması olduğu saptanmıştır. Bizim çalışmamızda kas zedelenmesi tipindeki yaralanmaların mevkilere göre %52.06-64.58 oranında saptanmıştır (Tablo 1) ve Cromwell ve arkadaşlarının bildirdiği orandan daha yüksektir. Benzer şekilde bizim çalışmamızda tendon zedelenmesi tipindeki yaralanmalar mevkilere göre %35.45-43.75 oranında saptanmıştır (Tablo 1) ve Cromwell ve arkadaşlarının bildirdiği orandan daha yüksektir.

Hawkins ve arkadaşlarının (2001) 91 profesyonel futbol kulübünde 2 sezon boyunca rapor edilen tüm yaralanmaları araştırdıkları çalışmada toplam 6030 yaralanma bildirilmiştir. Bu yaralanmaların %37'si kas zedelenmesi (muscular strain), %19'u burkulma (ligamentous sprain), %7'sinin kas kontüzyonu (muscular contusion), %4'ünün kırık olduğu saptanmıştır. Deri abrazyonunun ise bütün yaralanmalar içinde sadece 3 kez olduğu (%0) bildirilmiştir. Bizim çalışmamızda ise deri abrazyonu mevkiler gözönüne alındığında %64.55-85.42 oranında saptanmıştır (Tablo 1) ve Hawkins ve arkadaşlarının bildirdiği sonuçlara göre çok daha yüksektir. Bizim çalışmamızda kas zedelenmesi ve tendon zedelenmesi tipindeki yaralanmaların yine Hawkins ve arkadaşlarının bildirdiği sonuçlara göre daha yüksek olduğu dikati çekmektedir.

Kırıklar söz konusu olduğunda bulgularımızın Hawkins ve arkadaşlarının bulgularına benzer olduğu izlenmektedir (Tablo 1).

Woods ve arkadaşlarının (2002) İngiltere profesyonel futbol liginde sezon öncesi yaralanmalarını inceledikleri çalışmada 6030 yaralanmanın %23'ü uyluk, %17'si diz, %17'si ayak bileği, %12'si bacak, %6'sı ayak ve ayak başparmağı, %2'si kalça, %3'ü üst ekstremitede saptanmıştır. Bizim çalışmamızda uyluk bölgesi yaralanmaları için kaleci, defans oyuncuları ve forvetlerden elde edilen bulgular Woods ve arkadaşlarının sonuçlarından daha yüksek, orta saha oyuncuları için elde ettiğimiz sonuçlar ise Woods ve arkadaşlarının sonuçları ile uyumludur (Tablo 2). Diz bölgesi, bacak, ayak ve ayakbileği yaralanmaları için bizim çalışmamızda elde edilen bulgular bütün mevkiler göz önüne alındığında Woods ve arkadaşlarının bulgularından yüksektir (Tablo 2). Yaralanma tipi gözönüne alındığında %37 kas zedelenmesi (muscle strain), %7 muscular contusion, %5 tendonla ilgili yaralanma, %5 kırık-cıkık saptandığı bildirilmiştir. Bizim çalışmamızda kas zedelenmesi farklı mevkilerde %52.06-56.4.58 oranında saptan-

mıştır (Tablo 1) ve Woods ve arkadaşlarının bulgularından daha yüksektir. Tendon yaralanmaları oranları ve kırık ve çıkık oranları da bizim çalışmamızda daha yüksek bulunmuştur (Tablo 1). Sonuçların farklılığı araştırmalarda kullanılan farklı soru şekillerinden kaynaklanabilir. Woods ve arkadaşlarının çalışmasında mevki ile yaralanma oranı ile yaralanan vücut bölümü ile yaralanma oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmadığı bildirilmiştir. Bizim çalışmamızda ise sadece burkulma (eklem), abrazyon ve laserasyon (deri) tipi yaralanmalarda mevkilere göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık vardır. Yaralanan vücut bölgesi gözönüne alındığında bizim çalışmamızda sadece baş-boyun, kalça, ayak ve ayak bileği ve kol bölgesinde yaralanmalarda mevkilere göre istatistiksel olarak anlamlı fark vardır.

Chomiak ve arkadaşlarının (2000) Çek Cumhuriyetinde 398 futbolcu üzerinde yaptığı çalışmada bir yıl boyunca bu sporcularda toplam 686 yaralanma meydana geldiği saptanmıştır. Bu yaralanmaların %16'sının ciddi yaralanma olduğu bildirilmiştir. Bu yaralanmaların %30'u eklem burkulması (Joint sprain), %16'sı kırıklar, %15'i kas yırtılması (muscle strains), %12'si ligament kopması (ligament rupture) olduğu saptanmıştır. Bu yaralanmaların %29'unun diz bölgesinde olduğu belirtilmiştir. Bizim çalışmamızda farklı mevkilerde eklem burkulması %19.58 ile %49.37 oranında saptanmıştır (Tablo 1). Bizim sonuçlarımız Chomiak ve arkadaşlarının sonuçlarından daha yüksektir. Bizim çalışmamızda kırıklar Chomiak ve arkadaşlarının bildirdiklerinden daha düşük oranda saptanmışken kas ile ilgili yaralanmalar daha yüksek oranda saptanmıştır (Tablo 1). Diz yaralanmalarının oranı yine mevkilere göre değişmekle birlikte bizim çalışmamızda daha yüksek olarak saptanmıştır (Tablo 2).

Hawkins ve Fuller'in (1999) dört İngiliz profesyonel futbol kulübünde yaptığı çalışmada profesyonel futbolcularda maç sırasında meydana gelen 391 yaralanmanın %37'sinin strain (zedelenme), %21'inin sprain (burkulma), %4'ünün kırık, %2'sinin laserasyon olduğu bildirilmiştir. Bu yaralanmaların %23'ünün uyluk, %15'inin diz, %12'sinin bacak, %7'sinin ayak, %6'sının gövde, %3'ünün baş, %2'sinin üst ekstremitede, %3'ünün kalça'da gerçekleştiği saptanmıştır. Bizim çalışmamızda kas zedelenme oranı Hawkins ve Fuller'in sonuçlarından çok daha yüksektir (Tablo 1). Burkulma oranı ise kaleci ve orta saha oyuncularında Hawkins ve Fuller'in sonuçlarına benzerken, diğer mevkilerde elde edilen sonuçlar daha yüksektir (Tablo 1). Bizim çalışmamızdaki kırık oranları Hawkins ve Fuller'in bildirdiği sonuçlara benzerdir (Tablo 1). Ancak laserayon oranları çok daha yüksek olarak saptanmıştır (Tablo 1). Bizim çalışmamızda bildirilen alt ekstremitede yaralanma oranı ile gövde yaralanma oranı Hawkins ve Fuller'in bildirdiği sonuçlara benzerdir, ancak baş-boyun yaralanma oranı bizim çalışmamızda yüksek bulunmuştur ve üst ekstremitede yaralanma oranı bizim çalışmamızda yaklaşık 12 kat daha yüksektir (Tablo 3).

Adamczyk ve Luboinski'nin (2002) çalışmasında erişkin futbolcularda en sık görülen yaralanma şekillerinin sprains (%27.6-35), strains (%10-47) ve contusions (%8.3-21.3) olduğu belirtilmiştir. Bizim çalışmamızda kaleci, defans ve orta saha oyuncularında görülen burkulmaların (sprain) Adamczyk ve Luboinski'nin çalışmasındaki sonuçlara benzer olduğu, ancak forvetlerdeki oranın daha yüksek olduğu gözlenmektedir (Tablo 1). Kas zedelenmesi tipindeki yaralanmaların ise bizim çalışmamızda çok daha yüksek oranda olduğu görülmektedir (Tablo 1). Adamczyk ve Luboinski'nin (2002) çalışmasında baş, omurga, gövde yaralanmalarının üst ekstremitede yaralanmalarına göre daha sık meydana geldiği belirtilmiştir, ancak bizim çalışmamızda üst ekstremitede yaralanmaları, baş-boyun ve gövde yaralanmalarından çok daha fazla olarak saptanmıştır (Tablo 4).

Rahmana ve arkadaşları (2002) literatürde profesyonel futbolcuların maruz kaldığı yaralanmaların %75'inden fazlasının strain, sprain ve contusion tipi yaralanmalar olduğu bildirilmektedir. Alt ekstremitede yaralanmalarının futbolcularda görülen yaralanmaların %60-85'ini oluşturduğu, en fazla etkilenen eklem de diz eklemi ardından da ayak bileği olduğu bildirilmektedir. Bizim çalışmamızda da benzer şekilde kas zedelenmesi (Strain) ve burkulma (sprain) tipi yaralanmalar daha yüksek oranda saptanmıştır (Tablo 1). Rahmana ve arkadaşlarının çalışmasında da belirtildiği gibi bizim çalışmamızda da en çok alt ekstremitede yaralanması olduğu saptanmıştır ve bunlar içinde de diz ve ayak-ayak bileği yaralanmalarının sık görülmesi Rahmana ve arkadaşlarının çalışmasıyla uyumludur, ancak bizim çalışmamızda bacak yaralanmaları da sık görülen alt ekstremitede yaralanmalarındadır (Tablo 2).

Walden ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada (2004), time-lost (sahadan uzak kalmasına neden olan) yaralanmaların %87'sinin alt ekstremitayı etkilediği, en sık etkilene bölgenin de uyluk (%23) olduğu bildirilmiştir. Bizim çalışmamızda da en sık alt ekstremita yaralanmaları görülmektedir (Tablo 2). Orta saha oyuncularında görülen uyluk yaralanmaları Walden ve arkadaşlarının sonuçlarına benzer olsa da diğer mevkilerde uyluk yaralanması daha yüksek oranda görülmektedir, ancak diz, bacak, ayak-ayak bileği yaralanmalarının bizim çalışmamızda daha yüksek oranda gerçekleştiği saptanmıştır (Tablo 2).

Inklaar ve arkadaşlarının yaptıkları çalışmada (1996), en sık yaralanan vücut bölgelerinin üst bacak (uyluk) (%23), diz (%22) ve ayak bileği (%23) olarak bildirilmiştir. Yaralanan vücut bölgelerinin dağılımının yaş ile ilişkili olmadığı bildirilmiştir. Bizim çalışmamızda oranları farklı olmakla birlikte farklı mevkilerdeki oyunculara uyluk, diz, ayak-ayak bileği yaralanmalarının sık görüldüğü, ek olarak bacak bölgesi yaralanmalarının da sık görüldüğü saptanmıştır (Tablo 2). En sık görülen yaralanma tipinin sprain (%31), kontüzyon (%28) ve strain (%19) olduğu bildirilmiştir. Bizim çalışmamızda da mevkilere göre farklılıklar olmakla birlikte oranlarına göre yaralanmaların kas zedelenmeleri (sprain), tendon zedelenmesi, burkulmalar (sprain) olduğu görülmektedir. Ancak deri ile yaralanmalar olan abrazyonların daha da yüksek oranda görüldüğü saptanmıştır. Deri yaralanmalarının yüksek oranda görülmesi de Türkiye'deki saha şartlarının fraklılığından kaynaklanıyor olabilir. Inklar ve arkadaşları sprain ve strain tipi yaralanmalar genellikle aynı tip ve aynı bölgede ortaya çıkan yeniden yaralanmalar olduğunu ve futbolcunun sürekli yakınmasına neden olabildiğini belirtmektedirler. Bizim çalışmamızda da bu tip yaralanmaların yüksek sıklığı aynı bölgede tekrarlayan yaralanmalar ile açıklanabilir.

Hoy ve arkadaşlarının 646 erkek, 69 kadın futbolcu üzerinde yaptığı çalışmada en sık yaralanan bölgelerin eklem olduğu (%49), deri lezyonlarının da ikinci en sık görülen yaralanma tipi (%30) olduğu bildirilmiştir. Kırıkların %18 oranında görüldüğü ve alt ve üst ekstremitede eşit dağılım gösterdiği saptanmıştır. Bizim çalışmamızda eklemle ilgili yaralanmaların sadece forvetlerde Hoy ve arkadaşlarının bildirdikleri oranlara yakın olduğu, diğer mevkilerde Hoy ve arkadaşlarının sonuçlarından daha düşük olarak saptanmıştır (Tablo 1). Bizim çalışmamızda deri lezyonlarının bütün mevkilerde en sık görülen yaralanma şekli olduğu görülmektedir (Tablo 1). Kırıkların ise Hoy ve arkadaşlarının bildirdiklerinden çok daha az oranda görüldüğü saptanmıştır (Tablo 1).

Smidth-Olsen ve arkadaşlarının yaşları 12-18 arasında değişen 496 erkek futbolcu üzerinde yaptıkları çalışmada (1991) yaralanmaların büyük çoğunluğunun alt ekstremitelerde meydana geldiği (%70), özellikle de diz (%26) ve ayak bileğinin (%23, 1) etkilendiği bildirilmiştir. Baş ve yüz yaralanmalarının %1, 2, üst ekstremita yaralanmalarının %10, 3 oranında görüldüğü bildirilmiştir. Yaralanmaların sadece %10'unun üst ekstremita ile ilişkili olduğu, sırt problemlerinin ise %14 oranında görüldüğü bildirilmiştir. Kırıkların ise sadece %4 oranında görüldüğü bildirilmiştir. Bu kırıkların da daha çok üst ekstremita ile ilişkili olduğu, bunun da genç oyuncuların düşmeyi bilmemelerinden kaynaklanmış olabileceğini belirtmişlerdir. Bizim çalışmamızda daha düşük oranda olmak üzere en sık alt ekstremita yaralanmalarının görüldüğü saptanmıştır (Tablo 4). Baş-boyun yaralanmalarının ve üst ekstremita yaralanmalarının ise daha büyük oranda olduğu gözlenmektedir (Tablo 4). Kırıkların görülme oranında ise Smidth-Olsen ve arkadaşlarının sonuçlarına benzer sonuçlar elde edilmiştir (Tablo 1).

KAYNAKLAR

- Adamczyk, G. and Luboinski, L. Epidemiologia of football – related injuries – part I. *Acta Clinica* 2, 236-250, 2002.
- Arnason, A., Sigurdsson, S. B., Gudmundsson, A., Holme I., Engebretsen, L. and Bahr R., Physical fitness, Injuries, and team performance in soccer. *Medicine and Science in Sports and Exercise* 36, 278-285, 2004.
- Chomiak, J., Junge, A., Peterson, L. and Dvorak, J., Severe injuries in football players. Influencing factors. *American Journal of Sports Medicine* 28, 58-68, 2000.
- Cromwell, F., Walsh, J. and Gormley, J., A pilot study examining injuries in elite gaelic footballers. *British Journal of Sports Medicine* 34, 104-108, 2000.
- Dvorak, J. and Junge, A., Football Injuries and Physical Symptoms, A Review of the Literature. *The American Journal of Sports Medicine* 2, 3-9, 2000.
- Hawkins, R. D., Hulse, M. A., Wilkinson, C., Hodson, A. and Gibson, M., The association football medical research programme: an audit of injuries in professional football. *British Journal of Sports Medicine* 35, 43-47, 2001.
- Hawkins, R. D. and Fuller, C. W., A prospective epidemiological study of injuries in four English professional football clubs. *British Journal of Sports Medicine* 33, 196-203, 1999.
- Hoy, K., Lindblad, B. E., Terkelsen, C. J., Helleland, H. E. and Terkelsen, C. J. European soccer injuries- A prospective epidemiologic and socioeconomic study. *American Journal of Sports Medicine* 20, 318-322, 2003.
- Inklaar, H., Bol, E., Schmikli, S. L. and Mosterd, W. L., Injuries in male soccer players: Team Risk Analysis. *International Journal of Sports Medicine* 17, 229-234, 1996.
- Junge, A. and Dvorak, J. Soccer Injuries, A Review on Incidence and Prevention. *Sports Medicine* 34, 929-938, 2004.
- Price, R. J., Hawkins, R. D., Hulse, M. A. and Hodson, A., The Football Association medical research programme: an audit of injuries in academy youth football. *British Journal of Sports Medicine* 38, 466-471, 2004.
- Rahmana, N., Reilly, T. and Lees A., Injury risk associated with playing actions during competitive soccer. *British Journal of Sports Medicine* 36, (5) 354-359, 2002.
- Schmidt-Olsen, S., Jorgensen, U., Kaalund, S. and Sorensen, J., Injuries among young soccer players. *The American Journal of Sports Medicine* 19, 273-275, 1991.
- Tumilty, D., Physiological characteristics of elite soccer players. *Sports Medicine* 16, 80-96, 1993.
- Yoon, Y. S., Chai M. and Shin, D. W., Football injuries at Asian tournaments. *American Journal of Sports Medicine* 32, 36-42, 2004.
- Walden, M., Hagglund, M. and Ekstrand, J., Injuries in Swedish elite football-a prospective study on injury definitions, risk for injury and injury pattern during 2001. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 15, 118-125, 2004.
- Woods, C., Hawkins, R., Hulse, M. and Hodson, A., The Football Association Medical Research Programme: an audit of injuries in professional football-analysis of preseason injuries. *British Journal of Sports Medicine* 36, 436-441, 2002.

HENTBOLDE İSABETLİ KALE ATIŞLARINDA SUBMAKSİMAL ATIŞ HIZI ve ATIŞ KUVVETİNİN BİYOMEKANİK ANALİZİ

Akan, İ. *, İnal, S. **, Meriç, B. ***, Aydın M. ***, Bulgan Ç. ***, Erdemir İ. ****

* Marmara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

**İstanbul Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

*** Kocaeli Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

**** Trakya Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZET

Bu çalışma, elit bayan hentbol sporcularının isabetli ve isabetsiz kale atışlarının kuvvet uygulama evresinin başlangıcı ile bitişindeki, üst ekstremité segmentleri ve eklemlerindeki kinetik-kinematik veriler arasındaki ilişkiyi incelemek ayrıca sporcuların fiziksel özellikleri ile reaksiyon zamanlarının atış isabetliliğine etkisini araştırmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmamızda, A ve genç milli takımda 57±33. 99 kez yer alan, 12 hentbolcunun (22,92±2. 43 yıl) fiziksel özellikleri ile reaksiyon zamanları ölçüldü. Hareket analizi için birinci aşamada isabet olmaksızın boş kaleye, ikinci aşamada isabetli olacak şekilde hedeflere dayanma adımlı yüksek temel atış tekniği ile yapmaları istendi. Görüntüleme, Basler marka üç kamera (100Hz) ile yapılarak veriler, AVI formatında, SIMI Hareket Analizi 6. 2 Programına aktarıldı. Topun elden çıktıktan sonraki hızı Sports Radar Gun ile tespit edildi. İstatistiksel analizlerde, SPSS Ver. 13. 0 programı kullanıldı. Hentbolde dayanma adımı ile yapılan yüksek temel kale atışında, horizontal (xy) ve sagittal (yz) düzlemlerde kol hızı, submaksimal değerdedir (horizontal düzlemde: % 66, sagittal düzlemde: % 55) (p<0. 01). Radar ile ölçülen isabetli kaleye atılan top hızı (65. 92±11. 11 km/sa) da, submaksimal (93. 83%) değerdedir. Önkol segmentinin açılma hızı, dirsek eklemleri absolut doğrusal hızını ve dolayısıyla top hızını artırıcı etki yapmaktadır (p<0,01) Absolut dirsek doğrusal hızı, top hızı üzerinde omuz eklemine göre daha etkindir (p<0,01). Horizontal düzlemde kol segmenti açılma hızı, reaksiyon zamanı ile negatif (r = -0,75, p<0,00), kavrama kuvveti ile pozitif (r = 0,58, p<0,05) ilişkidir. Bacak kuvveti, sagittal düzlemde önkol segmenti açılma hızı ile pozitif (r = 0,58, p<0. 05), kol uzunluğu, frontal düzlemde (xz) önkol kuvveti ile negatif (r = -0. 71, p<0. 01) ilişkidir. Sonuç olarak, hentbolde isabetli ve submaksimal hızda dayanma adımı ile yüksek temel atış yapabilmek için, hareket sırasında omuz eklemine atış hızının yavaşlatılması, bacak ve kavrama kuvvetinin çabuk kuvvet tarzında geliştirilmesi, gövdede aşırı rotasyondan kaçınılması, reaksiyon zamanının kısaltılması yönünde uygulamalara antrenmanlarda yer verilmesinde yarar vardır.

Anahtar Kelimeler: Hentbol, Biyomekanik, Atış Hızı-Kuvveti.

Biomechanical Analysis of The Submaximal

Velocity and Force of the Accuracy on the Spot Throw in Handball

SUMMARY

This study aims to investigate the associations between the kinetic (force, moment force) and kinematical (angular and linear velocity, acceleration, angle) features of the arm (shoulder joint), forearm and trunk segments (elbow joint) for the accuracy at the beginning and the end of the on the spot throw of elite handballers, as well as, to understand the effects of their physical parameters and their reaction time on the accuracy of the throw. Twelve (12) elite female handballers (22,92±2. 43 yrs) who played 57±33. 99 times at the national A or junior team were evaluated on anthropometric, physical features, and their reaction time. They were asked to realize on the spot throw in the first step to the goal without target, and then in the second step with the target for the motion analyse. The imaging was captured through

Basler camera (100Hz), SIMI Motion Analyse System 6. 2 were used for the motion analyse. The ball speeds after it leaves the hand were measured by Sports Radar Gun. SPSS Ver. 13. 0 program was used for Statistical analysis. According to the results of the study, arm velocity is in submaximal level in horizontal plane at 66% and in sagittal plane at 55% at end of the sport throw (p<0. 01). The submaximal ball speed (93. 83%) in acquired throw was 65. 92±11. 11 km/h. The absolute linear elbow velocity is more effective then shoulder (p<0, 01). Arm segment angular velocity was inversely related with reaction time (r = -0, 75, p<0,00), and positively related with hand grip (r = 0,58, p<0,05) in horizontal plane (xy). Angular velocity of forearm segment is related with leg strength in sagittal plane (yz) (r = 0, 58, p<0. 05). Upper extremity length is negatively related with the forearm strength in the frontal plane (r = -0. 7, p<0. 01). In conclusion, for the accuracy of overhead on the spot throw in handball, shoulder velocity might be slowed down during the throw; anaerobic strength of hand grip and leg of the handballers might be increased. The training could also be focused on controlling the excessive trunk rotation and decreasing the reaction time.

Keywords: Handball, Biomechanics, Throwing Velocity-Force.

GİRİŞ ve AMAÇ

Sportif oyunlarda branşa özgü teknik hareketler, oyundaki performansı belirleyen önemli faktörlerdendir (12,34). Yüksek kol atışlarında ve özellikle hentbolde, başarılı bir atış için atış hızı ve isabetliliğin önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir (17,35,36,41). Hentbolde hedefe doğru isabetli bir atış yapabilmek için vücut segmentlerinin belirli düzeyde bir kuvvet açığa çıkarması ve yeterince hızlı olması gerekmektedir. Fitts Yasasına göre segmentlerin hareket hızı arttıkça isabet oranı düşeceğinden, isabet alanı daraldıkça görev güçleşeceğinden (18,22,27,30), kale atışlarındaki hedefe isabetlilik, segmentlerin açığa çıkardığı kuvvet ve hızdan doğrudan etkilenebilir. Fakat her zaman en sert ve en hızlı atışın en başarılı atış olmayacağı da ifade edilmektedir (4). Atış hareketi, her ne kadar ayağın yer ile temasında başlayıp topun elden çıkmasına kadar devam eden geniş bir kinetik zincir oluştursa da, hareketi yönlendiren meydana gelen kuvveti topa aktaran, üst ekstremitedir (8,9,13,19,25). Ortaya çıkan kuvvet, insan vücudunun segmentlerinin rotasyonel özellikte olması nedeniyle açılma, yörüngesel hız-ivme ve sonuç kuvvet üzerinde belirleyici olmaktadır (14,25,29). Wit ve Elias (1990), gövdenin rotasyonu, distal segmentlerin (kol, önkol, el bileği) rotasyonu arasındaki ilişki ve atış hızının, kale atışı tekniğinin oluşmasında en önemli etkenlerden birisi olduğunu belirtmektedir (41). Bu nedenle kolun boşluğa aldığı pozisyonu belirleyen omuz, dirsek, el bileği eklemleri, kol, önkol ve el segmentlerinde açığa çıkan kinetik ve kinematik veriler, atışta isabetliliği sağlayan önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanı sıra sporcuların fiziksel özellikleri, reaksiyon zamanları ve atış tekniği, vücut segmentlerinin ortaya çıkardığı sonuç (absolut) kuvvet, hız ve ivme üzerinde belirleyici olmaktadır (25,29). Bu fikirlerden hareketle hentbolde isabetli kale atışı için, atış anında, atış kolunda ortaya çıkan kinetik ve kinematik verilerin submaksimal düzeyde olması gerektiği düşünülmüş ve bu çalışma yapılmıştır.

GEREKÇE ve YÖNTEM

1. Genel Fiziksel Değerlendirme: Antropometrik ve Fiziksel özellik ölçümleri yapılmıştır.

2. Reaksiyon Süresi Ölçümleri: Newtest 2000 bataryası kullanılarak deneklerin seçmeli reaksiyon süreleri ölçülmüş (2,28) ve beş uyarıdan en iyisi kaydedilmiştir.

3. Biyomekanik Değerlendirme: Deneklerin hazırlığında, kale atışları öncesinde tüm deneklerin üst ekstremité ve pelvis bölgesindeki eklemler noktalarına yansıtıcılar (marker) yerleştirilmiştir. Ölçüm araçlarının hazırlığında, üç adet 100Mhz hızında Basler marka kamera, birbirleriyle 90 derece açı yapacak şekilde yerleştirilmiştir. Kalibrasyon kafesi, hareket alanının olduğu yere yerleştirilmiştir. Atışlar anında topun maksimal hızı (km/sa) Sports Radar Gun, Astro Products, CA marka radar ile tespit edilmiştir (5). Atış öncesi deneklerin içinden topları rahatlıkla alabilmeleri için atış yapılan alanın sol tarafına, kasa yerleştirilmiş, ağırlıkları aynı (325gr.) olan Molten marka deri hentbol

toplari, her denek için atış öncesi kasa içine konulmuştur. İkinci aşamada kalenin üst ve alt köşelerine 60x60cm. boyutunda demir çubuklardan yapılmış kare şeklinde hedef çerçevesi yerleştirilmiştir. Deneklere hedef yeri göstermek amacıyla bir elektrik sistemi kurulmuştur. Her iki aşamada da atışlar, üç adım ile dayanma adımlı yüksek temel kale atışı şeklinde, kaleye 9 m. mesafeden ve üç saniye içinde (33) olacak şekilde uygulanmıştır. **Birinci Aşama:** Deneklerden serbest atış çizgisini geçmeden kalede herhangi bir yere maksimum hızda atış yapmaları istenmiştir. Her denek kaleye iki atış yapmıştır. Bu iki atıştan hangisinde radar ile ölçülen top hızı daha büyükse o atış maksimum atış hızı olarak kabul edilmiş ve değerlendirmeye alınmıştır. **İkinci Aşama:** Kalenin üst ve alt köşelerine demir çerçeveler yerleştirilmiştir. Deneklere topu ellerine aldıkları an, atış yapacakları dört köşe için birer defa ve rasgele olacak şekilde ışık uyararı verilmiştir. Deneklerden, ışık uyararının olduğu köşedeki hedefe, çerçevenin içinden geçecek şekilde serbest atış çizgisini geçmeden atış yapmaları istenmiştir. **Hareket Analizi Yöntemi:** Maç şartlarında kale atışlarının etkili olabilmesi için atılan topun, hızlı ve isabetli olması gerektiğinden (31) ikinci aşamadaki isabetli atışlardan, top hızının en yüksek olduğu atış, değerlendirilmeye alınmıştır

4. Kinetik Değerlendirme

Bilgisayar programından elde edilen açısal ivme değeri ve Newton'un II. Prensibi (7,19,39) olan **Kuvvet = kütle x ivme** formülünden hareketle analitik metotla, segmente ait atış kuvveti hesaplan-

mıştır. $F(kol) = m(kol) \times a(kol)$, $F(önkol) = m(önkol) \times a(önkol)$ Kütle (m); vücut ağırlığının ilgili segmente ait olan yüzdesinden* (14,40) matematiksel işlem ile, açısal ivme (a); SIMI Hareket Analizi 6. 2 Programı ile hesaplanarak bulunmuştur.

5. Kinematik Değerlendirme

Bu bölümde isabetli ve isabetsiz atışlar arasında, kuvvet uygulama evresinin başlangıcı ile bitişindeki kol ve önkol segmentlerinin, omuz ve dirsek eklemlerinin, omuz ve pelvis seviyesindeki rotasyonunun açı, açısal hız ve ivme farkları, ayrıca topun hızı değerlendirmeye alınmıştır. Değerlendirme için, üç düzlemde (xy,xz,yz eksenlerinde) belirlenen üst ekstremite eklem noktaları (yansıtıcıların yapılandırıldığı noktalar) bilgisayar ekranından işaretlenmiştir. Verilerin bilgisayara AVI dosyası olarak kaydedilmesinden sonra ölçümler, SIMI Hareket Analizi 6. 2 Programı kullanılarak analiz edilmiştir. Topun hızı ise topun elden çıktıktan sonraki sahip olduğu maksimal hız olarak Sports Radar Gunn, Astro Products, CA marka radar ile tespit edilmiştir (15,35). Birimi kilometre/saat olarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Çalışmamızda, yaş ortalaması 22,92±2,43 yıl aralığında olan milli bayan hentbolcülerin elit olma kriteri A ve genç milli takımında ortalama 57±33. 99 kez yer almalarıdır.

Tablo 1. Radar ile ölçülen maksimal top hızı verileri.

Radar ile Ölçülen Top Hızı				Karşılaştırma	
İsabetsiz Kale Atışı		İsabetli Kale Atışı		z	p
X	S. S.	X	S. S.		
km/sa	70. 25	11. 46	65. 92	-3. 07	0. 00**
m/s***	252. 9		237. 312		

** p<0. 01 * p<0. 05 *** 1 m/s = 3. 6 km/sa (www.coachesinfo.com/category/athletics/47/).

Tablo 2. Kol segm. (Horizontal d., frontal d. ve sagittal d.) Kuv. Uyg. Evre. bitişindeki kinematik değerler.

Xy,xz ve yz eksenlerindeki kinematik parametreler	İsabetsiz Kale Atışı		İsabetli Kale Atışı		Karşılaştırma	
	X	SS	X	SS	z	p
(N=12)						
Xy Açı (°)	9. 21	5. 95	6. 82	6. 57	-1. 73	0. 08
Xy (horiz.) Açısal hız (°/s)	214. 51	140. 31	142. 10	125. 95	-2. 75	0. 01**
Xz Açı (°)	28. 37	28. 83	30. 53	28. 38	-0. 47	0. 64
Xz (fron.) Açısal hız (°/s)	443. 13	310. 60	385. 44	244. 02	-1. 33	0. 18
Yz Açı (°)	56. 95	28. 36	55. 78	30. 02	-0. 39	0. 69
Yz (sag.) Açısal hız (°/s)	462. 33	287. 12	256. 40	279. 26	-2. 51	0. 01**

** p<0. 01 * p<0. 05

TARTIŞMA

Kinetik ve Kinematik Veriler

Hentbol sporunda kullanılan atışların isabetliliği, hareketin başlangıcında vücut segmentlerinin aldığı pozisyonundan etkilenmektedir (25). Çalışmamızda isabetli ve isabetsiz kale atışlarında kuvvet uygulama evresinin başlangıcında horizontal düzlemdeki (xy) kol açısı ile aynı düzlemde (r = 0,60 p<0,04) ve sagittal düzlemdeki (yz) (r = 0,70, p<0,01) kol kuvveti arasında pozitif anlamlılık bulunmuştur. Bu anlamlı ilişki, bahsedilen evrede kolun, atış kuvvetini arttırmak için omuzda eksternal rotasyon ve horizontal abduksiyon yapacak şekilde hareket ettiğini göstermektedir. Muratlı ve arkadaşları (2005), hentbolcuların topu atmadan önce, omuz fleksor ve horizontal adduktor kaslarını gerdikleri, kol ve önkolda maksimal kuvvete 80 ile 100 derecelik açılarda ulaşıldığını belirtmektedir (24). Bu durum atış hareketi öncesi eksentrik olarak kasılan antagonist kaslarda, kuvvet uygulama evresinin başlangıcında potansiyel enerjinin birikmesine neden olmaktadır (1,9). Çalışmamızda bu duruma ek olarak bahsedilen evrede, kolun horizontal abduksiyon derecesinin artması halinde kolun sagittal düzlemdeki kuvvetinin de artacağı tespit edilmiştir (r = 0,70, p<0,01).

İsabetli ve isabetsiz kale atışında kuvvet uygulama evresinin başlangıcında, frontal düzlemdeki (xz) kol kuvvetinin, aynı düzlemdeki önkol atış kuvveti (r = 0,62 p<0,03) ve sagittal düzlemdeki kol kuvveti (r

= 0,86 p<0,00) ile pozitif ilişkili olduğu görülmektedir. Aynı atışlarda ve sagittal düzlemdeki kol açısal hızının da yine aynı düzlemdeki önkol kuvveti ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur (r = 0,68 p<0,01). Bu durum atış kuvvetinin, kuvvet uygulama evresinin başlangıcında, eksen değişse de proksimal segmentten distal segmentte doğru yayıldığını göstermektedir (1,3,9,26). Benzer sonuçlar kuvvet uygulama evresinin bitişinde de tespit edilmiştir. Şöyle ki isabetli ve isabetsiz kale atışında sagittal (yz) ve frontal düzlemdeki (xz) kol kuvvetinin, frontal düzlemdeki önkol kuvveti ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur. Horizontal düzlemde (xy) önkol kuvveti ile frontal düzlemdeki (xz) önkol açısal hızı arasında (r = 0,67 p<0,02) anlamlı ilişki bulunmuştur. Sagittal düzlemdeki (yz) kol hızı ile aynı düzlemdeki önkol kuvveti arasında (r = 0,68 p<0,01) anlamlı ilişki bulunmuştur. Elde edilen sonuçlara göre atış hızının da, kuvvette olduğu gibi aynı veya farklı eksenlerdeki distal segmentlere doğru artarak ilerlediği görülmektedir. Bunun yanı sıra Bayios ve arkadaşları (2001), dayanma adımı ile yapılan kale atışında, internal ve eksternal rotatörlerin pik kuvvetlerinin diğer iki atış tipine (sıçrayarak atış, kalça atışı) göre atış hızının iyi bir belirleyicisi olmadığını belirtmektedir (6). Muratlı ve arkadaşları (2005) da hentbolde kale atışında kullanılan kuvvetin az, hareket hızının daha büyük olması gerektiğini, bu durumda kuvvetin hız kadar önemli olmadığını, fakat kuvvet artmasının hız gelişimini ortaya çıkardığını belirtmektedir (24). Zira, çalışmamızda da kuvvet uygulama evresinin başlangıcında anlamlı çıkmayan bu iki özellik, (hareket sürecinden etkilendiğini düşündüğümüz için) bitişte, atış kuvvetinde değil, atış

hızında anlamlı derecede farklılık göstermiş, böylece atış hızının, isabetli kale atışı için ayırt edici faktörlerden birisi olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen veriler sonunda, isabetli kale atışında kuvvet uygulama evresinin bitişinde kol segmentinin, horizontal $[142.10 \div 214.51 = 0.66 (\%66)]$ ve sagittal $[256.40 \div 2.33 = 0.55 (\%55)]$ düzlemlerdeki açılal hızında anlamlı azalmalar olduğu bulunmuştur ($p < 0,01$) (Tablo 2). Miller (1998), basketbol atışları ile ilgili yaptığı çalışmada, dirsek ve omuz açılal hızı ile isabetlilik arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Isabetli atışlarda, isabetsiz atışlara göre her iki eklem açılal hızlarında azalma olduğu tespit etmiştir (dirsek açılal hızı: isabetli atışta 16.49 ± 3.68 rad/sn., isabetsiz atışta 16.77 ± 3.25 rad/sn; omuz açılal hızı: isabetli atışta 6.06 ± 3.11 rad/sn, isabetsiz atışta 6.30 ± 2.86 rad/sn) (21). Çalışmamızda bahsedilen duruma ek olarak, istatistiksel olarak anlamlı çıkmamasına rağmen absolut doğrusal hızın da, isabetsiz kale atışına, yani, maksimal değere göre submaksimal seviyede olduğu bulunmuştur. Omuz eklemi $\% 63$ ($131.88 \div 206.25 = 0.63$), dirsek eklemi $\% 90$ ($1127.66 \div 1247.37 = 0.90$) olarak saptanan bu değerlerin, denek sayısının fazla olması durumunda anlamlı çıkabileceği düşünülmektedir. Bu sonucun, Fitts Yasası gereği isabetliliği sağlamak amacıyla oluştuğu (22,29,30) ve anatomik olarak önkola göre serbestlik derecesi daha düşük olan kol segmentinin (9,23,25) atış hareketi boyunca daha yavaş hareket etmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Dayanma adımı ile yapılan yüksek temel kale atışında, destek ayağının yere temasıyla başlayan kinetik halka; pelvise ve omuza doğru aktarılırken, ortaya çıkan horizontal düzlemdeki (xy) omuz rotasyonu açılal hızı ve kuvvetini etkilemektedir (1,9,14,25). Adrian ve Cooper'a (1995), göre atış anında omuz eklemi internal rotasyona getirilmesi moment kolunu uzatacağından kolun atış kuvveti artmaktadır (1). Fradet (2002), hentbolde, kol eksternal rotasyonunun, beyzbol ve Amerikan futbolundaki atışlara göre daha az olmasına rağmen, top elden çıkarken kolun internal rotasyonunun diğerlerinde olduğu gibi fazla olduğunu ifade etmektedir (10). Çalışmamızda isabetli kale atışında kuvvet uygulama evresinin bitişinde horizontal düzlemdeki (xy) omuz rotasyonu açılal hızı ile önkolun frontal düzlemdeki (xz) atış kuvveti arasında ($r = 0,70$ $p < 0,01$) pozitif anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bu sonuç omuzun rotasyonel (xy) hızı arttıkça önkol segmentinin atış kuvvetinin de artacağını göstermektedir. Aynı evrede sagittal düzlemde (yz) önkolun açılal hızı ile top hızı arasında bulunan anlamlı ilişki ($r = 0,72$, $p < 0,01$) bahsedilen kinetik zincirin tamamlandığını göstermektedir.

Literatürde farklı branşlardaki (su topu, beyzbol, cirit atışı) yüksek kol atışlarında, iyi bir pelvis ve omuz rotasyonunun, maksimal atış hızı için önemli olduğu belirtilmektedir (38). Çalışmamızda **isabetsiz** kale atışında kuvvet uygulama evresinin bitişinde, **horizontal düzlemdeki (xy) pelvis rotasyonu açılal hızı ile aynı düzlemdeki önkol açılal hızı arasında** ($r = 0,59$; $p < 0,05$) pozitif anlamlılık bulunmuştur. Bu durumun, rotasyon miktarının isabetli atış için ne oranda olması gerektiği yönünde yeni çalışmalar yapılmasıyla açıklığa kavuşabileceği düşünülmektedir.

Çalışmamızda **isabetli kale atışında kuvvet uygulama evresinin başlangıcında ve bitişinde dirseğin absolut doğrusal hızı ile horizontal düzlemdeki (xy) omuz rotasyon açılal hızı arasında** ($r = 0,64$; $p < 0,02$), **dirseğin absolut doğrusal hızı ile horizontal (xy) düzlemdeki önkol atış kuvveti arasında** ($r = 0,80$; $p < 0,00$) anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Literatürde, yüksek temel atışa başlarken atış hızını arttırmak ve dolayısıyla etkili bir atış yapmak için, omuzun mümkün olduğunca eksternal rotasyon, abduksiyon ve ekstansiyon pozisyonuna getirilerek açısının artırılması gerektiği belirtilmektedir (41,11,14). Meriç ve arkadaşları (2004) yaptıkları çalışmada yüksek kol atışının başında, horizontal abduksiyon, ekstansiyon ve eksternal rotasyon pozisyonundaki kolun, sagittal düzlemde fleksiyona çok kısa bir süre içerisinde transfer edildiğini tespit etmiştir (20). Bartlett (2000), açık kinetik halka gereği elit sporcuların yüksek kol atışında, omuzdan aktarılan hızın, dirsek ekstansiyonunu doğrudan oluşturmada olduğunu ve triceps kasında çok az bir aktivasyon görüldüğü veya kasın tamamen pasif durumda kaldığını ifade etmektedir. Bu durumun, proksimal segmentte (omuz eklemi), antagonist kasların etkisiyle hareketin yavaşlaması ve moment kuvvet transferinin kinetik halka boyunca gerçekleşmesi sonucu oluştuğunu bildirmektedir (3). Bu görüş, elit hentbolcular üzerinde yapmış olduğumuz çalışmada, kuvvet uygulama evresinin bitişinde omuz eklemi saptamış olduğumuz hız azalmasını da desteklemektedir.

Radar ile Ölçülen Top Hızı: Çalışmamızda maksimal top hızının 70.25 ± 11.46 km/sa olduğu tespit edilmiştir (Tablo 1). Dayanma adımı ile yapılan kale atışında maksimal top hızının, Joris ve arkadaşları (1985), bayan hentbolcularda 85 km/sa (16), Jensen ve arkadaşları (1999), milli erkek hentbolcularda 94.08 ± 5.1 km/sa olduğunu belirtmektedirler (15). Çalışmamızda **maksimal top hızının, isabetli kale atışında** (65.92 ± 11.11 km/sa) **isabetsiz kale atışına** (70.25 ± 11.46 km/sa) **göre daha yavaş olduğu** bulunmuştur ($p < 0.01$). Tillaar (2003), elit hentbolcuların isabetlilik söz konusu olduğunda atış hızının, maksimalin $\% 85$ 'ine düştüğünü belirtmektedir (35). Çalışmamızda da isabetli kale atışındaki top hızı değerinin, maksimal olarak belirlediğimiz isabetsiz kale atışındaki değerden daha düşük ($65.92 \div 70.25 = 0.9383$), bir diğer ifade ile submaksimal seviyede ($\% 93.83$) olduğu saptanmıştır. Bu sonuç, isabetli kale atışında dayanma adımı ile yapılan yüksek temel atıştaki top hızının submaksimal seviyede olacağını düşünerek kurduğumuz hipotezi desteklemektedir. Isabetli ve isabetsiz kale atışında, kuvvet uygulama evresinin başlangıcı ($r = 0,68$ $p < 0,01$) ($r = 0,69$ $p < 0,01$) ve bitişindeki ($r = 0,68$ $p < 0,01$) ($r = 0,66$ $p < 0,02$) **absolut dirsek doğrusal hızı ile top hızı arasında** anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Miller (2002), basketbol serbest atışı anında top hızının $\% 81$ 'inden üst ekstremitenin, $\% 19$ da alt ekstremité hareketinin sorumlu olduğunu belirtmektedir (37). Tillaar ve Ettema (2003), kuvvet uygulama evresinin bitişinde (bir diğer deyişle top elden çıkmadan önceki son an) el bileği, dirsek ve kalça eklemlerinin zamanlaması ve maksimal absolut doğrusal hızlarının, top hızında ortaya çıkan farklarda etkili olduğunu belirtmektedir (36). Çalışmamızda isabetli ve isabetsiz kale atışlarında kuvvet uygulama evresinin bitişinde, absolut dirsek doğrusal hızı, top hızının yaklaşık beş katını oluştururken (isabetli: 313.23 km/sa $\div 65.92$ km/sa = 4.75 , isabetsiz: 346.49 km/sa $\div 70.25$ = 4.93), absolut omuz doğrusal hızı yarı değerinde (isabetli: 36.38 km/sa $\div 65.92$ km/sa = 0.55 , isabetsiz: 57.29 km/sa $\div 70.25$ = 0.81) olduğu saptanmıştır.

Reaksiyon Zamanı: Seçmeli reaksiyon zamanı verileri ortalama 243.17 ± 25.34 mls olarak tespit edilmiştir. Bartlett, kinetik zincirin sonuna doğru küçük kas gruplarının daha hızlı kasılarak harekete iştirak ettiğini, dolayısıyla hareket genişliği ve hız artarken isabetliliğin geliştiğini vurgulamaktadır. Bu nedenle ince beceri de yani isabetlilikte etkin olan küçük kas gruplarında motor nöron ve harekete iştirak eden kas lifi sayısı daha fazla olmaktadır (3,11). Çalışmamızda isabetli ve isabetsiz kale atışında kuvvet uygulama evresinin başlangıcında ve bitişinde horizontal düzlemde (xy) kol açılal hızı ile seçmeli reaksiyon zamanı arasında ($r = -0,75$ $p < 0,00$) bulunan negatif anlamlılık da bu düşünceyi desteklemektedir. Bu durum, dayanma adımı ile yapılan yüksek temel atış boyunca kol açılal hızının, reaksiyon zamanı kısa olan sporcularda daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Fiziksel Özellikler: Araştırmaya katılan 12 milli bayan sporcunun ortalama hentbol oynama süresi 12 ± 2.22 yıl, yaş ortalaması $22,92 \pm 2.43$ yıl, vücut ağırlığı ortalaması $66,88 \pm 8.64$ kg., boy ortalaması 171.58 ± 3.99 cm., dominant el kavrama kuvveti ortalaması $37,72 \pm 2.87$, bacak kuvveti ortalaması $112,88 \pm 20.66$ ve sırt kuvveti ortalaması $102,75 \pm 23,89$ olarak tespit edilmiştir. **Kol Uzunluğu:** Çalışmamızda isabetli ve isabetsiz kale atışında kuvvet uygulama evresinin başlangıcında ve bitişinde, kol uzunluğu ile frontal düzlemdeki önkol atış kuvveti arasında ($r = -0,71$, $p < 0,01$) negatif anlamlılık bulunmuştur. Moment kolu olarak görev görmesi nedeniyle kolu uzun olan sporcuların üretecekleri kuvvette azalma olacağından ($M = F \times d$) bu negatif ilişki beklenen bir sonuçtur (1,14,25). **Kavrama Kuvveti:** Isabetli ve isabetsiz kale atışında kuvvet uygulama evresinin başlangıcında ve bitişinde, kavrama kuvveti ile horizontal düzlemdeki (xy) kol açılal hızı arasında ($r = 0,59$ $p < 0,04$) pozitif anlamlılık bulunmuştur. Bu sonuç hentbolde, verilen pastan yapılan atışa kadar önemli bir yer tutan kavrama kuvvetinin (8), kolun izometrik kas kuvvetinden etkilendiğini göstermektedir. Bir başka ifade ile kolu kuvvetli olan sporcuların, yüksek atış anında omuz internal rotasyonu yönündeki moment kuvvetlerinin de fazla olacağı belirtilmektedir. **Bacak Kuvveti:** Isabetli ve isabetsiz kale atışında kuvvet uygulama evresinin başlangıcında ve bitişinde, bacak kuvveti ile sagittal düzlemdeki (yz) önkol açılal hızı arasında ($r = 0,58$ $p < 0,05$) pozitif anlamlılık bulunmuştur. Bartlett (2000) atış anında alt ekstremitelerden başlayan kuvvet yayılımı nedeniyle distal segmentlerde açılal hızın giderek arttığına (3) işaret etmektedir. Bu görüş çalışmamızda da elde ettiğimiz sagittal düzlemdeki önkol açılal hızının bacak kuvvetiyle olan anlamlı ilişkisini de açıklamaktadır.

Çalışmamız ile ulaşılan veriler ışığında antrenörlere, hentbolde i-sabetli ve submaksimal hızda dayanma adımı ile yüksek temel atış yapabilmek için, hareket sırasında omuz ekleminde atış hızının yavaşlatılması, önkolda ani fleksiyon yapılması, bacak ve kavrama kuvvetinin çabuk kuvvet tarzında geliştirilmesi, gövdede aşırı rotasyondan kaçınılması, reaksiyon zamanının kısaltılması yönünde uygulamalara antrenmanlarda sıklıkla yer verilmesi gerektiği önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adrian MJ, Cooper JM. : Biomechanics of Human Movement. Second Edition WCB Brown a Benchmark Pub Iowa, 1995.
- Alpkaya U. : Reaksiyon sresini etkileyen faktörler. Spor Araştırmaları Dergisi cilt: 6 Sayı 1, s. 109-121, Temmuz 2002.
- Barlett R. : Princeples at Throwing. Ed: Vladimir Zatsiorsky. Biomechanics in Sport. Performance Enhancement and Injury Prevention. Blackwell Science. Chapter 18, s. 365-380., 2000.
- Bayios I. : Accuracy and throwing velocity in handball. Greece, ISBS 1998, Congress Proceedings 1998.
- Bayios I., Georgiadis G., Boudolos K. : An innovative device for measuring accuracy of throwing in handball. Greece, ISBS 1998, Congress Proceedings 1998.
- Bayios IA., Anastasopoulou AM., Siodiris D. S, Boudolos K. D. : Reelationship Between Isokinetic Strenght of the Internal and external Shoulder Rotators and Ball Velocity in Team Handball, J. Sports Med. Fitness, Jun; 41 (2), 229-35, 2001.
- Boydag Ş. F. : Spor Biyomekaniğinde Temel Fizik Kuralları. s. 60-77, Morpa Yayınları, İstanbul, 2005.
- Eler S. Sevim Y. : Hentbolde özgü kuvvet antrenmanlarının genç erkek hentbolcuların bazı parametreleri üzerine etkisinin incelenmesi. 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi, Kongre Kitabı, Antalya, 27-29 Ekim 2002, 62.
- Fleising GS, Escamilla RF, Andrew JR. : Biomechanics of throwing. Ed: James E. Zachazewski, David J. Magee, William S. Quillen, Athletic injuries and rehabilitation. Chapter 17, s. 332-353. W. B. Saunders Company, Philadelphia, 1996.
- Fradet L., Kulpa R., Delemarche P. : Kinematic Analysis of Handball Throwing. XX. International Symposiums Biomechanic in Sport, Congress Proceedings, Spanien, 2002.
- Guyton AC., Hall JE. : Textbook of Medical Physiology. Tenth Edition. WB Saunders Company Philadelphia, 2000.
- Gündüz N., Sevim Y., Eler S. : Hentbolde Performans ve Testler. Dinamik Spor Bilimleri Dergisi C: 1 S: 4 s. 14-16, Kasım 2002.
- Hamill J., M., Knutzen K. : Biomechanical Basis of Human Movement. s. 21-384, Second Edition, Lippincott Williams & Wilkins A Wolters Kluwer Company, U. S. A, 2003.
- İnal S. : Spor Biyomekaniği Temel Prensipler. s. 60-262, Nobel Basımevi, İstanbul, Ekim 2004.
- Jensen, K., Johansen L., Larson B. : Physical Performance in Danish Elite Team Handball Players. 5 th World Congress on Sport Science and Medicine in Sport 1999. Sydney 31 October – 5 November 1999.
- Joris HJ., van Muyen AJ., van Ingen Schenau GJ., Kemper H. C: Force, velocity and Energy Flow During the Overarm Throw in Female Handball Players. Journal of Biomechanics, 18 (6): 409-14, 1985.
- Kotzamanidis C. , D. Skoufas K., Hatzikotoulas D., Patikas G., Koutras H. : The relationship between the physical and strenght variables of the lower libs and the velocity of ball release in various types of handball throws. European Handball Federation, 2, 1995, 25-32. ISBS Congress Proceedings, 1987.
- Magill R. A. : Motor Learning Concept and Applications. Seventh Edition. s. 27-131, Mc Graw Hill Companies, U. S. A, 2004.
- McGinnis PM. : Biomechanics of sport and exercises. s. 3-185, Human Kinetics, Illinois, 1999.
- Meriç B., Aydın M., Çolak T., Özbek A. : Biomechanical Analysis of the Overarm Throw Technics in Different Branches. The 10th ICHBER SD Europe Congress The 8th International Sports Science Congress, Congress proceedings, November 17-20, Antalya, 2004.
- Miller, S. A. (1998). The kinematics of inaccuracy in basketball shooting. In Proceedings I of the XVI ISBS Symposium (edited by H. J. Riehle and M. Vieten), 188-191. UVK - Universitätsverlag Konstanz, Germany.
- Mottet D., Bootsma R. J. : A Dynamical Model for Fitts' Task. Ed: G. Bardy, R. J. Bootsma and Y. Guiard, Studies in Perception and Action III B., Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1995.
- Mottet D., Dupuy M., Ramanantsa M. : A Task Dynamical Approach tom Throwing Skills. Ed: G. Bardy, R. J. Bootsma and Y. Guiard, Studies in Perception and Action III B, Lawrence Erlbaum Associates, Inc. , 1995.
- Muratlı S., Şahin G., Kalyoncu O. : Antrenman ve Müsabaka. s. 234,240,249,484, Yayılım Yayıncılık, İstanbul, Aralık 2005.
- Muratlı S., Toraman F., Çetin E. : Sportif Hareketlerin Biyomekanik Temelleri. Bağırhan Yayımevi, Ankara, 2000.
- Navarro E., Cabrero O., Vizcaino F. : A three - Dimensional Analysis of Angular Velocities of Segments in Javelin Throwing. ISBS 1998, Congress Proceedings 1998.
- Richard A., Schmidt and Craig A. : Principles of Motor Learning and Performance. Human Kinetics, U. S. A, 2000.
- Rudisill M. E., Toole T. : The effects of a physical activity program on reaction time and movement time for the older adult. Journall of Human Movement Studies, 22: 205-212, U. S. A., 1992.
- Schmidt R. A, Wrisberg CA (2000): Principles of Motor Control and Movement Accuracy (In): Motor learning and performance. Human Kinetics Illinois.
- Schmidt, R. C, Corey D., Fitzpatrick P., Riley M. : The Oscillatory Basis of Fitts Law. Ed: G. Bardy, R. J. Bootsma and Y. Guiard, Studies in Perception and Action III B. Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 1995.
- Sevim Y. : Hentbol Teknik-Taktik. Tutibay Ltd., Ankara, 1997.
- Shapiro R. : Direct linear transformation method for three-dimensional cinematography. The research quartely, 49 (2): 197-205, 1978.
- T. C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Hentbol Federasyonu Uluslararası Salon Hentbol Oyun Kuralları s. 22, 2004.
- Tamer K. : Hentbolde Fiziksel ve Fizyolojik Özellikler. Türkiye Hentbol Federasyonu Uluslararası I. Hentbol Antrenör Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, s. 68-74, 1994.
- Tillaar V. D., Ettema G. : Influence of Instruction on Velocity and Accuracy of Overarm Throwing., Percept Mot. Skills. , Apr; 96 (2): 423-34, 2003.
- Tillaar V. D., Ettema G. : Instructions emphasizing velocity, accuracy or both in performance and kinematics of overarm throwing by experenced team handball players, Percept Mot. Skills., Dec; 97 (3 Pt 1): 731-42, 2003.
- Tresilian J. R., Oliver J., Carrol T. J. : Temporal Precision of Interceptive Action: differential effects of target size and speed. Exp. Brain Res, 148: 4425-438, 2003.
- Walder P. : Mechanics and Sport Performance, s. 28-36, United Kingdom, 1994.
- Wirhed R. : Athletic ability and anatomy of motion. Mosby-Wolfe, London, 1996.
- Wit, A., Elias, J. : A Three-Dimensional Kinematic Analysis of Handball Throws. Sports Wyczynowy, 9/10, 17-23, 1990.

GENÇ HALTERCİLERDE VÜCUT KOMPOZİSYONUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ: SKINFOLD ANTROPOMETRİ VE BİYOELEKTRİK İMPEDANS ANALİZİNİN KARŞILAŞTIRILMASI.

BODY COMPOSITION ASSESSMENT IN YOUNG WEIGHT-LIFTERS: COMPARISON OF SKINFOLD ANTHROPOMETRY AND BIOELECTRICAL IMPEDANCE ANALYSIS

ZAMBAK ŞAHİN¹, SULTAN HARBİLİ², TAHİR HAZİR³, ÇINAR
YAZICI⁴, CANER AÇIKADA⁵

¹Hacettepe Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi
Yüksekokulu

Bu çalışmanın amacı genç haltercilerde karşılaştırmalı olarak skinfold antropometri (SF) ve biyoelektrik impedans analizi (BIA) ile vücut kompozisyonunu değerlendirmektir.

Elliyedi genç haltercinin (yaş = 15. 53 ± 1. 16 yıl, boy = 165. 53 ± 9. 41 cm, vücut ağırlığı = 62. 47 ± 14,95 kg, vücut kitle indeksi = 22. 54 ± 3. 72 kg/m²) SF (Durnin-Womersley, 1976) ve BIA (Schaeffer ve ark., 1994; Sun ve ark., 2001; üretici firma TANITA TBF 401) kestirim formülleri kullanılarak vücut yağ yüzdeleri (VYY) ve yağsız vücut kitleleri (YVK) hesaplanmıştır. Yöntemler tekrarlı ölçümlerde varyans analizi, basit korelasyon analizi ve Blant-Altman Analizi kullanılarak karşılaştırılmıştır.

Genç haltercilerde SF yöntemi ile hesaplanan VYY = % 16. 32 ± 4. 47, YVK = 51. 76 ± 9. 94 kg'dır. BIA/Sun VYY (% 16. 82 ± 5. 44) SF'ye benzer (p>0. 05), BIA/ Schaeffer VYY (% 18. 81 ± 8. 85) ve BIA/Tanita VYY (% 19. 04 ± 5. 56) SF'den önemli derecede yüksek bulunmuştur (P<0. 01). BIA/Schaeffer ve BIA/Tanita'dan hesaplanan VYY'ler benzer (p>0. 05), her ikisi BIA/Sun VYY'den önemli derecede yüksektir (p<0. 01). BIA/Sun YVK (51. 39 ± 9. 79 kg) SF'ye benzer (p>0. 05), BIA/ Schaeffer YVK (49. 55 ± 6. 96 kg) ve BIA/Tanita YVK (50. 17 ± 10. 34 kg) SF'den önemli derecede düşük bulunmuştur (P<0. 01). BIA/Schaeffer ve BIA/Tanita'dan hesaplanan YVK'lar benzer (p>0. 05), her ikisi BIA/Sun VYY'den önemli derecede düşüktür (p<0. 01). SF ve BIA/Sun, BIA/Schaeffer ve BIA/Tanita arasındaki ilişkiler VYY için sırasıyla r = 0. 629, 0. 743 ve 0. 522 (p<0. 05) ve YVK için sırasıyla r = 0. 955, 0. 923 ve 0. 943 (p<0. 01) dir. BIA denklemleri arasındaki ilişkiler VYY için 0. 672 - 0. 921, YVK için 0. 968 - 0. 984 arasındadır. SF'ye göre VYY ve YVK için % 95 tutarlılık sınırları BIA/Sun için, sırasıyla % +8. 0/- 9. 0 ve +6. 2/-5. 4 kg, BIA/Schaeffer için % +9. 8/-14. 8 ve +10. 9/-6. 5 kg, BIA/Tanita için % +7. 1/-12. 5 ve +8. 3/-5. 2 kg dir.

Bu çalışmanın sonuçları, genç haltercilerde vücut kompozisyonunun değerlendirilmesinde SF ve BIA yöntemlerinin birbirinin yerine kullanılabilir olmadığını göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: *Genç halterci, Vücut kompozisyonu, Biyoelektrik İmpedans Analizi, Skinfold Antropometri*

ELİT FUTBOLCULARDA (BAYAN) YÜKLENME SONUCUNDA KAN LAKTAT KONSANTRASYONU İLE İDRAR ÜRE KONSANTRASYONU ARASINDAKİ İLİŞKİ

Tuba KIZILET*, İsmail PEKER**, Ali KIZILET***

*B. Ü. BESYO **M. Ü. Fen Edebiyat Fakültesi ***M. Ü. BESYO

GİRİŞ

Yüksek düzeyde müsabakalara katılacak olan futbolcuların, branşın özelliklerine göre geliştirilmesi gereken fiziksel ve fizyolojik ihtiyaçları vardır (11). Sporcuların performans düzeylerini yükseltmek için, farklı şiddette ve geniş kapsamlı egzersiz yapmaları önemlidir. Bu uygulamalar sporcuların vücudunda bir takım değişikliklere yol açmaktadır (10).

Elit futbolcularda antrenman yoğunluğuna bağlı olarak kan plazması içerisinde laktat konsantrasyonu ve idrar üre konsantrasyonu artmaktadır. Çalışmamızda yüklenme miktarına bağlı olarak kan plazmasındaki laktat ile idrar üre konsantrasyonu arasındaki ilişki araştırılmıştır.

Antrenman yoğunluk değerlendirmesi yaygın olarak laktat konsantrasyonu ölçümüyle yapılmaktadır. Oysa ağır antrenmanlardan sonra idrarda antrenman yoğunluğuna paralel olarak üre konsantrasyonunun arttığına dair literatürler mevcuttur (2,3). Antrenman yoğunluk kriteri olarak kullanılan kan laktat değerleri yerine, idrar üresini kullanarak uygulama ve yapılması bakımından daha kolaylık sağlayacaktır.

Bu çalışmada, elit futbolcularda yüksek şiddetli yüklenmeler ve düşük şiddetli ancak uzun süreli yüklenmeler sonucunda kan laktat konsantrasyonu ile idrar üre konsantrasyonunun ilişkisi ve Max VO₂, nabız ölçümleri arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Yapılacak yüklenmeler esnasında kalp atım sayısı da değerlendirmeye alınarak yüklenme şiddetlerinin düzeyleri belirlenmiştir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Çalışmamızda bayan futbol milli takım sporcuları denek grubunu oluşturmuştur. Ağırlık 0,1 kg hassaslıkta elektronik bir kantar vasıtasıyla ölçülürken, boy 0,01 cm hassaslıkta dijital boy ölçer aletiyle ölçülmüştür. Ayrıca kalp atım değerleri tespit edilip kaydedilmiştir.

Deneklere 20 m Shuttle run testi ile 32. 4 m Tekrarlı sprint testi uygulanmıştır. Shuttle run testi için her biri 5 denekten oluşan gruplara ayrılarak 20 m. uzunluğunda bir hat üzerinde teyden gelen sese göre tempo ayarlayarak koşabildikleri kadar mesafe kat etmişlerdir. Her denek için, koştuğu mesafeyi devamlı takip eden bir kişi görevlendirilmiş, katettiği mesafe bilgi formuna kaydedilmiştir (15,16,17).

Tekrarlı Sprint testi, toplam uzunluğu 34. 2 m olan ve düz bir çizgide sprintle başlayıp orta bölümünde bir slalom engelini etrafında döndükten sonra yine düz bir çizgi halinde sprint yapılan bir parkurdan ibarettir. Test toplam yedi turla tamamlanır. Her bir sprint arasında 25 saniyelik düşük yoğunlukta bir koşu yapılır. 20 futbolcunun kalp dakika atım sayıları telemetrik polar marka saat ile sürekli olarak ölçülerek nabızları dinlenme anında, 10 dakikalık ısınma sonrasında ilk sprinte başlamadan önce ve her bir sprint sonunda kaydedilmiştir. Sprint süreleri New -Test 2000 fotosel cihazı ile ölçülmüştür. Teste başlamadan hemen önce, test tamamlandıktan 1 dk. sonra kan laktat düzeyi parmak ucu kapiler ile parmaktan alınan bir damla kan Accutrend Laktat Analizatörü (Roche) ile ölçülmüştür.

Bangsbo'nun tekrarlı sprint testiyle belirlenen sürat ölçütleri, 1. en iyi sprint, 2. ortalama sprint ve 3. yorgunluk süreleri (en iyi sprint süresi – en kötü sprint süresi) olarak belirlenmiştir.

BULGULAR**Tablo 1:** Deneklerin Boy, Kilo ve Yaş Parametrelerinin Aritmetik Ortalama Standart Sapma,

	N	Minumum	Maksimum	A. Ort.	Std. Sapma
Boy	20	1,53	1,80	165,10	±08379
Kilo	20	49,00	73,00	56,90	±7,09262
Yaş	20	16,00	19,00	17,9000	±1,37267

Tablo 1'e baktığımızda; deneklerin boy ortalamalarının 165,10 cm ($\pm 0,08$), minimum 153 cm ve maksimum 180cm., kilo aritmetik ortalamalarının 56,9 kg ($\pm 7,09$ kg), minimum 49 kg, maksimum 73 kg.'dır. Yaşların aritmetik ortalamasının 17,9 ($\pm 1,37$), minimum 16, maksimum 19'dur.

Aerobik Yüklenmeye Bağlı Olarak Laktat ve Üre Konsantasyonu Düzeyiyle İlgili Ölçümler**Tablo 2:** Aerobik Yüklenmeye Bağlı Olarak Laktat ve Üre Konsantasyonu Düzeyiyle İlgili Aritmetik Ortalama, Standart Sapma, En Düşük ve En Büyük Değerleri**Tablo 3:** Aerobik Yüklenmeye Bağlı Olarak Laktat ve Üre Konsantasyonu Düzeyinin Korelasyon Analizi**Korelasyon**

		Ön Laktat	Son Laktat	Üre (1. gün)	Üre (2. gün)	Max VO2 (ml. kg/ dak)	Din. nab. önce (1. sabah)	Din.. nab. önce (2. sabah)
Ön Laktat (mmol/l)	Pearson korelas	1	-,188	-,029	,180	-	-,090	-,202
Son Laktat (mmol/l)	Pearson korelasyon	-,188	1	-,322	,275	,106	,218	,436
Üre (1. gün) (ml/dl)	Pearson korelasyon	-,029	-,322	1	,614 (*)	,311	-,348	-,129
Üre (2. gün) (ml/dl)	Pearson korelasyon	,180	,275	,614 (*)	1	,284	,139	,218
MaxVO2 (ml. kg/dak)	Pearson korelasyon	-,235	,106	,311	,284	1	-,338	,153
Dinlenik nabız önce (1. sa- bah)	Pearson korelasyon	-,090	,218	-,348	,139	-	1	,460 (*)
Dinlenik nabız önce (2. sa- bah)	Pearson korelasyon	-,202	,436	-,129	,218	,153	,460 (*)	1

Anaerobik yüklenmeye bağlı olarak laktat ve üre konsantasyonu düzeyiyle ilgili ölçümler**Tablo 4:** Deneklerin Anaerobik Yüklenmeye Bağlı Olarak Laktat ve Üre Konsantasyonu Düzeyiyle İlgili İstatistiksel Değerler

N	(20)	Minimum	Maximum	ortalama	Std. sapma
Laktat (mmol/l)	3.	gün 1,00	2,40	1,4300	,33261
Laktat (mmol/l)	4.	gün 5,20	13,60	9,6700	2,12605
Ön nabız		56,00	142,00	76,2500	18,66569
En yüksek nabız		183,00	199,00	190,9500	4,33438
Üre (3. gün) (ml/dl)		1096,20	3612,00	2073,9000	828,26166
Üre (4. gün) (ml/dl)		1230,00	9890,00	4310,8333	3464,50169

Tablo 4'de görüldüğü gibi laktat 3. gün aritmetik ortalaması 1,43 mmol/l, laktat 4. gün aritmetik ortalaması 9,67 mmol/l, ön nabız aritmetik ortalaması 76,25, en yüksek nabız aritmetik ortalaması 190,95. üre 3. gün aritmetik ortalaması 2073,90 ml/dl, üre 4. gün aritmetik ortalaması 4310,83 ml/dl'dir.

N (20)	Minimum	Maksimum	A. Ort	Std. Sapma
Dinlenik nabız 1. gün	42,00	79,00	63,5000	10,17996
Dinlenik nabız 2. gün	51,00	82,00	65,5500	8,69649
Max VO2 (ml. kg/ dak)	31,76	43,65	37,4190	3,45069
Test öncesi laktat (mmol/l)	1,60	4,20	2,5900	,65204
Test sonrası laktat (mmol/l)	5,70	20,50	10,0900	3,07877
Üre (1. gün) (ml/dl)	1065,00	2924,00	1672,0000	540,28998
Üre (2. gün) (ml/dl)	1220,10	3906,00	2234,5313	811,99570

Tablo 2'de görüldüğü gibi; deneklerin dinlenik nabız 1. gün aritmetik ortalaması 63,50, dinlenik nabız 2. gün aritmetik ortalaması 65,55 ml. kg/ dak., Max VO2 aritmetik ortalaması 37,41 ml. kg/ dak, test öncesi laktat aritmetik ortalaması 2,59 mmol/l, test sonrası laktat aritmetik ortalaması 10,09 mmol/l. üre 1. gün aritmetik ortalaması 1672,00 ml/dl, 2. gün üre aritmetik ortalaması 2234,53 ml/dl 'dür.

Tablo 5: Anaerobik Yüklenmeye Bağlı Olarak Laktat ve Üre Konsantasyonu Düzeyiyle İlgili Tek Örneklem T-Testi Değerleri

	N (20)	A. Ort.	Std. Sap- ma
Eş örnek 1	Laktat (mmol/l)	3. gün 1,4300	,332
Eş örnek 2	Laktat (mmol/l)	4. gün 9,6700	2,126
Eş örnek 3	Sprint ortalama (sn)	süre 80,2582	3,028
Eş örnek 4	En yüksek sprint (sn)	84,6210	4,947
Eş örnek 5	Ön nabız	76,2500	18,665
Eş örnek 6	En yüksek nabız	190,9500	4,334
Eş örnek 7	Üre (3. gün) (ml/dl)	2046,2750	828,851
Eş örnek 8	Üre (4. gün) (ml/dl)	4310,8333	3464,501

Tablo 5' de görüldüğü gibi laktat 3. gün aritmetik ortalaması 1,43 mmol/l, laktat 4. gün aritmetik ortalaması 9,67 mmol/l, ön nabız aritmetik ortalaması 76,25, en yüksek nabız aritmetik ortalaması 190,95. sprint ortalama sürelerinin aritmetik ortalaması 80,25sn, en

yüksek sprint aritmetik ortalaması 84,62 sn., idrar 3. gün aritmetik ortalaması 2073,90 ml/dl, idrar 4. gün aritmetik ortalaması 4310,83 ml/dl'dir.

Tablo 6: Anaerobik Yüklenebilirlik Bağılı Olarak Laktat ve Üre Konsantrasyonu Düzeyiyle İlgili Tek Örneklem T-Testi

Tek Örneklem t-Testi	A. Ort.	SS
Ön laktat - son laktat (mmol/l)	-8,240	2,116
Sprint ortalama süre - En yüksek sprint (sn)	-4,362	2,875
Ön nabız - En yüksek nabız	-114700	19,101
Üre (3. gün) - Üre (4. gün) (ml/dl)	-2264,55	3667,507

Tablo 7: Anaerobik Yüklenebilirlik Bağılı Olarak Laktat ve Üre Konsantrasyonu Düzeyinin Korelasyon Analizi

Korelasyon		Laktat 3. gün	laktat 4. gün	Ön nabız	En yük. nabız	Sprint ortalama	En yüksek sprint	Yorgunluk indeksi	Üre (3. gün)	Üre (4. gün)
Lak. 3. gün (mmol/l)	Pearson korelas	1	,106	,235	-,262	,095	,136	,094	-,266	,066
Lak. 4. gün (mmol/l)	Pearson korelas	,106	1	,110	-,415	,321	,526 (*)	,508 (*)	,102	,487
Ön nabız	Pearson korelas	,235	,110	1	,014	-,011	-,143	-,204	-,197	-,238
en yüksek nabız	Pearson korelas	-,262	-,415	,014	1	-,118	-,237	-,221	,155	-,425
Üre (3. gün) (ml/dl)	Pearson korelas	-,266	,102	-,197	,155	,287	,390	,471	1	-,132
Üre (4. gün) (ml/dl)	Pearson korelas	,066	,487	-,238	-,425	,093	,306	,265	-,132	1

Test sonrası laktat değerleri ile, en yüksek sprint değerleri arasında pozitif yönde ilişki vardır ($p < 0.05$). Laktat değerleri yükseldikçe sprint değerleri de yükselmektedir.

Test sonrası laktat değerleri ile yorgunluk indeksi arasında pozitif yönde ilişki vardır ($p < 0.05$). Laktat değerleri yükseldikçe yorgunluk indeksi değerleri de artmaktadır.

TARTIŞMA

Futbol oyununun hareket analizi, çalışmamızda seçtiğimiz testleri destekler niteliktedir. Bu analizler çerçevesinde futbol kısa aralıklı yoğun yüklenmeler ile düşük ve orta düzeyde yapılan egzersizlerin birlikte gerçekleştirildiği bir oyundur (7,10,13). Futbolcular için önemli olan motorik özellikler içerisinde aerobik ve anaerobik dayanıklılık dikkatle değerlendirilmelidir.

Bununla birlikte, kısa yüksek şiddetli çeşitli yön değişikliklerin olduğu sprintlere bağlı olarak maç sırasında sıklıkla yüksek kan laktat düzeyleri gözlemlenebilir. Bu sprintlerin mesafesi 5–40 metredir (1,5,14,15). Toplam sprint süresi maç boyunca bir dakikadan daha azdır (5,6). Elit futbolcuların maç sırasında kan laktat düzeyi anlık olarak 10 mmol/l düzeyini geçebilmekte ve anaerobik enerji sistemi yüksek oranda kullanılmaktadır. Maç bitiminde kan laktat düzeyinin 3–9 mmol/l arasında değişmekte olduğu belirtilmiştir. Futbolda kan laktat düzeyi, ancak birkaç dakika önce gerçekleştirilen aktivite türü hakkında bilgi vermektedir (6).

Sprint zamanı iyi olan futbolcuların bir futbol maçında önemli ve etkili bir role sahip oldukları söylenebilir. Daha iyi sprint zamanına sahip bir futbolcunun hareket sırasında 0,03 sn kadar bir zaman avantajının, topla mesafe olarak daha önce ve önde ulaşabilmesi bakımından çok önemli olduğu söylenebilir (8).

Literatür sonuçlarıyla çalışma sonuçlarımız karşılaştırıldığında Amerikan ile Türk Bayan Milli takımı arasında boy olarak yakın değerlerle karşılaşmamızla birlikte kilo farklılığı görülmektedir. Bu durumun Amerika'da bayanların uzun süredir futbolun içerisinde yer almalarına

Deneklerin test öncesi laktat değerleri ortalamaları ile test sonrası laktat değerleri ortalamaları arasında anlamlı farklılık vardır ($p < 0.05$). Test sonrası laktat değerlerinde yükselme vardır.

Deneklerin test öncesi nabız değerleri ortalamaları ile test sonrası nabız değerleri ortalamaları arasında anlamlı farklılık vardır ($p < 0.05$). Test sonrası nabız değerlerinde yükselme vardır.

Deneklerin sprint 1. değerleri ortalamaları ile test sonrası sprint 2. değerleri ortalamaları arasında anlamlı farklılık vardır ($p < 0.05$).

Deneklerin üre 3. gün değerleri ortalamaları ile üre 4. gün değerleri ortalamaları arasında anlamlı farklılık yoktur ($p < 0.05$). Test sonrası üre değerlerinde yükselme vardır.

bağlı olarak kas kütlelerinin gelişmiş olduğu ve çalışma grubumuzun yaşlarının daha küçük olmasının da önemli bir etken olduğu düşünülmelidir.

Aerobik yüklenebilirlik bağılı olarak laktat ve üre konsantrasyonu düzeyiyle ilgili ölçümlerin yanında dinlenik nabızları da değerlendirmeye alınmıştır. Buna göre deneklerin dinlenik nabız 1. gün aritmetik ortalaması 63,5 dinlenik nabız 2. gün aritmetik ortalaması 65,55, Max VO2 aritmetik ortalaması 37,41 ml. kg/ dak., test öncesi laktat aritmetik ortalaması 2,59 mmol/l, test sonrası laktat aritmetik ortalaması 10,09 mmol/l, üre 1. gün aritmetik ortalaması 1672,0 ml/dl, 2. gün üre aritmetik ortalaması 2234,5 ml/dl'dir.

Bayanlar üzerinde yapılan Max VO2 direkt ölçüm metoduyla Kanada'daki 12 elit bayan futbolcuyla yapılan çalışmada Max Vo2 değerini 47. 1 ml. kg/ dak. bulmuştur (4). Avustralyalı bayan oyuncular içinde benzer değerler bulunmuştur (47. 9 ml. kg/ dak.). Aynı şekilde İngiliz bayan oyuncular da bu değer 52. 2 ml. kg/ dak. olarak belirtilmektedir (7). Konuyla ilgili diğer çalışmalarda Max VO2 55 ml. kg/ dak olduğu belirtilmektedir (9). Bu sonuçlar ışığında bayanlarda Max VO2 değerleri 50 ml. kg/ dak- 60 ml. kg/ dak arasında olması önerilmektedir.

Literatür sonuçlarına göre denek grubunun Max VO 2 değerinin (37,41 ml. kg/ dak) çok düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar uzun süreli yüklenmelerin sonucunda laktat artışı olduğunu ve aynı şekilde üre konsantrasyonunun da arttığını göstermektedir.

Anaerobik yüklenebilirlik bağılı olarak laktat ve üre konsantrasyonu düzeyiyle ilgili ölçümlerin sonuçları değerlendirilmiştir. 1. ve 2. günlerde yapıldığı gibi laktat değerlerine bakılmıştır. Laktat ön 3. gün aritmetik ortalaması 1,43 mmol/l, laktat son 4. gün aritmetik ortalaması 9,67 mmol/l'tir. Ön nabız aritmetik ortalaması 76,25, en yüksek nabız aritmetik ortalaması 190,95. Üre 3. gün aritmetik ortalaması 2073,9 ml/dl, üre 4. gün aritmetik ortalaması 4310,8 ml/dl'dir.

Sonuçların istatistiksel açıdan değerlendirilmesinde çalışma içerisinde yer alan bayan futbolcuların test öncesi laktat değerleri ortalamaları ile test sonrası laktat değerleri ortalamaları arasında anlamlı

farklılık vardır ($p < 0.05$). Deneklerin teste girdikten sonraki laktat değerlerinde yükselme vardır.

Çalışmanın tümü değerlendirildiğinde uzun süreli ve aralıksız yüklenmelerin laktat düzeyini daha fazla artırdığını ve aynı şekilde üre konsantrasyonu artışının da yüksek olması dikkate değer bulunmuştur. İkinci testimiz yüksek şiddetli ancak kısa sürelidir. Bu açıdan bakıldığında hem laktat düzeyi hem de üre düzeyi daha düşük çıkmıştır.

Sonuç olarak; her iki teste de laktat düzeyinde üre konsantrasyonunda artış olmaktadır. Bu yapılan yüklenmelerin etkisini araştırmada üre artışının da dikkate alınabileceğini düşündürmektedir.

KAYNAKLAR

- 1- Akgün N. : Egzersiz Fizyolojisi, 3. Baskı, 1. Cilt, s. 181-190 G. S. G. M. Ankara 1989.
- 2- Al-Hazzaa H. M., Almuzaini K. S., Al- Refaee S. A., Sulaiman M. A., Mar; 41 (1): 54-61, 2001
- 3- Almaasbank B., Hoff J. : Coordination The Determinant Of Velocity Spesific., Journal of Applied Physiological, 80 (5): 2046-2052, 1996.
- 4- Bangsbo J; Futbolda Fizik Kondisyon Antrenmanı: Bilimsel Bir Yaklaşım. Çev. Gündüz H., İstanbul 1994
- 5- Bauer, G., H. Ueberle: Fussball, BLV Sportwissen, s. 56, München, 1984
- 6- Chin MK, Lo YS, Li CT, So CH: Physiological profiles of Hong-Kong elite soccer players, Br J Sports Med (Abst: Volume 26, issue 4,s; 262-266, 1992.
- 7- Davids J A., Brewer J., Atkin D. : Pre-season Physiological Characteristics of English First and Second Division Soccer Players, J Sports sci, Abst: 10: s. 541-7, Dec. 1992.
- 8- Eniseler N., Çamlıyer H., Göde O. : Çeşitli Liglerde Futbol Oynayan Oyuncuların Mevkiye Göre 30 m mesafe İçindeki Sprint Derecelerinin Karşılaştırılması, Futbol Bilim ve Teknoloji Dergisi, 2: s. 3-8, Nisan 1996.
- 9- Exblom, B., (Editör) Handbook of Sports Medicine and Science, Football (soccer) International Olympic Committee, Blackwell Scientific Publications Oxford, England, 1994.
- 10- Günay M. Kaya Y. " sezon arasında yapılan hazırlık antrenmanlarının futbolcuların performanslarına etkisi" G. Ü. 1. Beden Eğ. Ve spor bilimleri Kongresi s. 116-121 mayıs 2000)
- 11- Hackney A. C. and Viru A. : Twenty- four- hour cortisol response to multiple daily exercise sessions of moderate and high intensity. Clin Physiol 19 (2): 178-82, 1999.
- 12- Junge, A., Dvorak, J., Röscher, D., Chomiak, J. (2000). Medical History and Physical Findings In Football Players of Different Ages and Skill Levels, The American Journal of Sports Medicine, 28 (5), s. 16-21
- 13- Koç H., Gökdemir K., Kılınc F. " Sezon arasınd yapılan antrenmanların kütahyaspor futbolcularının bazı fiziksel ve fizyolojik parametrelerine etkisi" G. Ü. 1. Beden Eğ. Ve spor bilimleri Kongresi Mayıs 2000, s. 122-128
- 14- Mayhew J. L. and Piper F. C. : Contributions of Speed, Agility and Body Composition to Anaerobic Power Measurement in College Football Players, Abst: The Journal of Strength and Conditioning Research: vol 3, No. 4, Human Performance Laboratory, Division of Health and Exercise Science, Northaest Missouri State University Kirksville Missouri. 1989, s. 101-106,
- 15- Reilly, T. : Thomas, V. : A Motion Analysis of Work-Rate in Different Positional Roles in Professional Football Match Play, J. Human Movement Studies, 2, s. 87-97 1976.
- 16- Rhodes, E. C., Mosher, R. E., Aerobic and Anaerobic Characteristics of Elite Female- University Soccer Players, J. Sports Sci., 1992, s. 143-144.
- 17- Ricardo, T. The Effect of Training in the Maximum Oxygen Consumption (MaxVO2) and Physical Conditioning of Collage Female Soccer Players, Texas, USA-2000.

UZUN ATLAMADA TAKEOFF (ÇIKIŞ) EVRESİNİN KİNEMATİĞİ: 2 VE 3 BOYUTLU ANALİZİN KARŞILAŞTIRILMASI

ALPTEKİN, A. *; ACAR, E. *; ARITAN, S. *;

* Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yükseköğretim Biyomekanik Araştırma Grubu

Veri toplama için teknikler, yöntemler ve analizler sportif hareketlerin biyomekanik araştırmaların temel unsurudur. Bu teknikler;

- Video ve film oynatma makinesi, otomatik opto-elektronik hareket analizi sistemleri gibi yer değiştirmenin 2 ve 3 boyutlu olarak ölçüldüğü sistemler.
- Dinamometre.
- Elektromyografi (EMG).
- Akselometre ile ivme ölçümü.
- Basınç ölçümü.
- Vücut üye parametrelerinin ölçümüdür (Antropometrik ölçümler).

Sportif hareketlerin niteleyici kinematik analizlerinde biyomekanik-çiler büyük miktarda veriyi sayısallaştırmak zorundadır. Koordinatların sayısallaştırılma süreci, vücut üyelerinin sınır noktalarının bir sayıyla tanımlanmasını içerir. Örneğin, eklemin dönme ekseninin tahmin edilmesinde olduğu gibi. Her noktanın koordinatları genellikle kaydedilir ve bilgisayarın hafızasında saklanır. Sayısallaştırmadan sonra doğrusal ve açısal yer değiştirme verileri elde edilir. Yer değiştirme verilerinin zamana bağlı türevleri alınarak hız ve ivme değerleri hesaplanır.

Bu analizler aynı zamanda, hareketin önemli bir anında, hareketi kendi içinde ve farklı hareketlerle karşılaştırmada bu gibi değişkenlerin önemini tanımlanmasını içerir. Çoğunlukla performans parametreleri olarak tanımlanan bu değerler, genellikle sportif hareketlerin ayrılmış evrelerinin anahtar kelimeleri olarak tanımlanır. Örneğin disk atmada diskin elden çıkışı, cimnastikte barın bırakılması gibi.

2 veya 3 boyutlu analize karar verirken incelenmek istenen hareket göz önünde bulundurulmalıdır. Sportif hareketlerin 2 ve 3 boyutlu kaydedilmesinde, film ve video donanımlarının avantaj ve sınırlılıkları gibi gerekli özellikleri göz önünde bulundurulur. Her iki analiz yönteminin de avantajları ve dezavantajları vardır.

2 boyutlu kayıt ve analiz;

- Daha az kamera ve donanıma ihtiyaç olduğu için daha basit ve daha ucuzdur.
- Hareketlerin daha önceden belirlenen hareket düzleminde yapılması gerekir (hareket düzlemi veya performans düzlemi). Bu, gerekli düzlemsel hareketler için mantıklı sonuçlar verir. Fakat seçilen düzlemin dışındaki hareketler göz ardı edilir.
- Kavramsal olarak 2 boyutlu koordinatları anlamak 3 boyutlu koordinatları anlamaktan daha kolaydır.
- Daha az sayısallaştırma süresi gerekir ve daha az metodolojik probleme sahiptir (hareket düzlem koordinatlarına görüntünün dönüştürülmesi gibi).

3 boyutlu kayıt ve analiz;

- Çok daha karmaşık işlem yoluna sahiptir.
- Vücudun tam olarak uzaysal hareketleri gösterilebilir ve çalışılan hareketin gerçekliğine daha yakın sonuçlar verir.
- Oldukça fazla donanım gerekir. Bu yüzden oldukça pahalıdır.
- 3 boyutlu yeniden yapılandırma ile ilişkilendirildiğinde hesaplamayla ilgili zorluk ve karmaşıklık artar.

- Bozulmuş, biçim yitirmiş (distortion) görüntüler haricinde, üyeler arası açıların doğru olarak hesaplanmasına izin verir. Aynı zamanda, birçok nedenden dolayı tek bir kameradan kolayca görülemeyen diğer açılarında hesaplanmasına izin verir.

Çalışmaya bir erkek uzun atlayıcı katılmıştır. Çalışmada vücudun sağ tarafında belirlenen 8 antropometrik noktaya yansıtıcı işaretler yerleştirildi. Deneğin üye uzunluklarını belirlemek amacıyla ayak, altbacak, üstbacak, gövde, üstkol ve önkol uzunluklarını içeren antropometrik ölçümler alındı. 20 dakikalık ısınmanın ardından deneğe aralarda dinlenmeli 5 tane uzun atlama yaptırıldı. Daha sonraki analiz ve hesaplamalar için en iyi atlama performansı değerlendirmeye alındı. Hareket alanının 2 boyutlu düzlemde tanımlanabilmesi için 4 noktadan oluşan, 3 boyutlu uzayda tanımlanabilmesi için 8 noktadan oluşan kalibrasyon kafesi kullanıldı. Deneğin uzun atlama görüntüsü saniyede 100 kare kayıt yapabilen yüksek hızlı 4 adet kamerayla kaydedildi (Basler A 602f high speed camera). Kameralar deneğin sağ tarafına yarım daire çizerek ve aralarında belirli açılar olacak şekilde yerleştirildi. Değerlendirmeye alınan atlayışa ait, iki farklı 2 boyutlu analiz ve bir tane 3 boyutlu analiz olmak üzere toplamda üç farklı analiz yapıldı.

- 1) Deneğin koşu alanına dik olarak yerleştirilen kameranın görüntüsü 2 boyutlu analizler için kullanıldı.
- 2) Deneğin koşu alanına çapraz olarak yerleştirilen kameranın görüntüsü 2 boyutlu analizler için kullanıldı.
- 3) Deneğin koşu alanına dik ve çapraz olarak yerleştirilen kameraların görüntüleri de dahil olmak üzere 4 kameranın görüntüsü 3 boyutlu analizler için kullanıldı.

Kaydedilen 2 ve 3 boyutlu görüntüler SIMI Motion 7. 3 hareket analizi sisteminde ayrı ayrı sayısallaştırıldı (SIMI Reality Motion Systems GmbH-Germany). Elde edilen ham konum verileri 4. derece, 8 Hz kesme frekansı Butterworth sayısal filtre ile filtrelendi.

Üyelerin uzunlukları, üyelerin doğrusal hız ve ivme değerleri, açısal hız ve ivme değerleri, eklem açıları ve vücut kütle merkezinin konumu 2 ve 3 boyutlu olarak ayrı ayrı hesaplandı.

Sonuç olarak; üyelerin uzunlukları, üyelerin doğrusal hız ve ivme değerleri, açısal hız ve ivme değerleri, eklem açıları ve vücut kütle merkezinin konum değerleri açısından 2 ve 3 boyutlu analizleri birbirinden farklı sonuçlar vermiştir.

Anahtar Sözcükler: Uzun Atlama, 2 Boyutlu Analiz, 3 Boyutlu Analiz

S-081

YÜKSEK DOZ ALFA TOKAFEROL (E VİTAMİNİ) YÜKLEMESİNİN ANAEROBİK EŞİK NOKTASININ GELİŞİMİNE OLAN ETKİSİ

UÇAN, Y. *; SÖNMEZ GÜL T. *; KIRIKOĞLU, O. **; GÜLSEVEN, O. *

* A. İ. B. Ü. Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu

** Çankırı Süleyman Demirel Fen Lisesi

ÖZET:

Bu çalışmanın amacı, 2 hafta süre ile uygulanan 400 mg/gün E vitamini'nin anaerobik eşik (AE) noktasına olan etkilerinin incelenmesidir.

Bu çalışmada yaş ortalamaları 21 ± 1 . 2 yıl olan gönüllü 30 erkek beden eğitimi bölümü öğrencisi denek olarak kullanılmıştır. AE testi Conconi yöntemine göre True 750 S. O. F. T. System marka koşu bandı ve Polar kalp atım cihazı kullanılarak belirlenmiştir. Deneklerin AE noktasında iken el parmak uçlarından alınan kan örnekleri Accusport laktat analizörü ile analiz edilerek Conconi Testi ile belirlenen AE noktasındaki laktik asit değerleri bulunmuştur. Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde Wilcoxon ve Kruskal-Wallis istatistik teknikleri kullanılmıştır ($p < 0.05$).

Yapılan çalışmanın sonucunda E vitamini veya plasebo alan ve kontrol gruplarının çalışma kapsamında gözlemlenen parametrelerden (maksimum kalp atım hızı, egzersiz kalp atım hızı, koşu hızı, laktik asit miktarı, toplam koşu mesafesi) grupların hiçbirinde anlamlı bir değişiklik elde edilememiştir ($p > 0.05$).

Bu sonuçlara göre; 2 hafta süreyle günde 400 mg E vitamini alınmayan, çalışmaya katılan ve ortalama 21 yaş grubunda olan erkek beden eğitimi bölümü öğrencilerinin fiziksel performanslarına etkisi olmamıştır.

Anahtar Sözcükler: Antioksidan, E Vitamini, Anaerobik Eşik, Laktik Asit

EFFECT OF HIGH DOSE ALFA TOKAFEROL (VITAMIN E) SUPPLEMENTATION TO THE POINT OF ANAEROBIC THRESHOLD

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine the effects of 400 mg vitamin E supplementation a day for two weeks on anaerobic threshold level.

The study was done on the volunteered subjects who were between 19-23 age range and they were students at the department of physical education and sport. In this study, Conconi method was used to determine AT of the subjects and True 750 S. O. F. T System treadmill was used to determine AT and training intensity. Polar Heart Rate monitor was used to determine heart rate of the subjects. And also Roche Accutrend Lactat Analyser was used to determine the LA levels of subjects. Subjects were divided randomly into three groups (vitamin C, placebo and control). The subjects who were in the vitamin and placebo groups took either a vitamin C or a placebo for two weeks. All measurements were taken before and after supplementation period. Wilcoxon and Kruskal-Wallis methods were used to evaluate the effects of supplementation ($p < 0.05$).

The results of the study showed that there was no significant difference among the groups in all parameters (maximal heart rate, heart rate speed, running speed, amount of lactic acid, total running distance) ($p > 0.05$).

From these results, it may be concluded that daily intake of 400 mg vitamin E for two weeks has no effect on physical performance of this group.

Key Words: Antioxidant, Vitamin E, Anaerobic Threshold, Lactic Acid

GİRİŞ

Sporcular tarafından vitamin kullanımı oldukça yaygındır. Örneğin; olimpiik sporcuların % 85'i değişik vitaminleri kullanmıştır (3,7). Şiddetli akut fiziksel egzersiz çok fazla oksijen kullanımına ve dolayısıyla serbest oksijen radikali oluşumuna yol açmaktadır (22). Fiziksel aktivite ve egzersiz sırasında artan kas kontraksiyonları enerji tüketimini ve metabolik aktiviteyi önemli ölçüde hızlandırmaktadır. Egzersiz süresince artan oksijen tüketimi 10-40 kat artmakta ve bu fazla oksijen tüketimi başlı başına serbest radikal üretimine neden olmaktadır (14,17,18). Oksijenin zararlı etkisinden diğer bileşikler koruyan, oksijen ile etkileşerek diğer bileşiklerin okside olmasını önleyen yada geciktiren öğelere antioksidan öğelerdir. İnsan vücudunda antioksidan etki gösteren vitamin, mineral ve enzimler vardır. E vitamini C vitamini ve A vitamini antioksidan etki gösteren vitaminlerdendir (6).

Son yıllarda yapılan çalışmalarla antioksidanların, özellikle de E vitamininin organizmayı, ağır egzersiz sonucu oluşan serbest radikal hasarından koruduğu gösterilmiştir (5,12,19,21,23). Antioksidan özelliği olan E vitamininin egzersiz sonucu oluşan serbest radikallerin zararlı etkilerini önlemede etken olduğu ve aerobik dayanıklılığı artırdığı belirtilmektedir (8). Yapılan bazı çalışmalarda E vitamininin dayanıklılık egzersizleri sonrasında kaslarda yorgunluğu azalttığı, yetersiz alındığı takdirde de koşu performansını düşürdüğü belirlenmiştir (13). Anaerobik eşik, max VO₂'nin kullanılabildiği en yüksek oran ve laktik asit üretiminin oldukça hızlı bir şekilde arttığı bölge olarak tanımlanır (20). Diğer bir deyişle, iş yükü şiddeti laktik asidin kanda ve kasta hızla birikmesinden anlaşılır (2). Dayanıklılık açısından önemli bir kriter olan VO₂ maks'ın büyüklüğü genetik faktörlere bağlı olmasına rağmen (% 80-90 arasında) AE noktasının büyüklüğü tamamen antrenmanlara bağlıdır. Antrenmansız bireylerde AE VO₂ maks'ın % 50 -60'ında iken bu oran antrenmanlı bireylerde % 80 - 90'a ulaşabilmektedir²¹. Yakın zamanda yapılan çalışmalarda performansta gelişme olması için iş yükü şiddetinin (antrenman şiddeti) dayanıklılık antrenmanlarında anaerobik eşik yakın yada biraz üstünde olması gerektiği sonucunu çıkarmıştır (2).

YÖNTEM

Araştırmaya yaş ortalamaları 21 ± 1. 2 yıl, boy ortalamaları 176 ± 4. 8 cm ve vücut ağırlığı ortalamaları 69 ± 2. 5 kg olan A. İ. B. Ü. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu 1. ve 2. sınıfında okuyan 30 erkek öğrenci katılmıştır. Denekler aynı antrenman yoğunluğuna sahip kişilerden oluşturulmuştur. Tüm deneklerin ilaç kullanmamasına, sigara içmemesine ve son 6 aydır tek başına E vitamini preparatı almamasına dikkat edilmiştir.

Anaerobik Eşik ölçümleri için True 750 S. O. F. T. SYSTEM marka (True Fitness Technology,inc USA) 20 km/saat hıza kadar ulaşabilen ve 0. 5 km aralıklarla hız artımını sağlayabilen koşu bandı kullanılmıştır. Deneklerin laktik asit ölçümleri Accutrend Lactate Analizörü (Roche Diagnostics GmbH,Germany) ile yapılmıştır. Çalışmaya katılan denek-

lerin kalp atım hızlarının ölçümünde, kalp atım hızlarını her atımda, 5 sn, 10 sn, 15 sn. aralıklarla ölçülebilen koşu bandına monte edilmiş Polar Sport Tester Heart Rate Monitor' ü (Polar Vantage Nv, Polar Electro Oy, Finland) kullanılmıştır.

Verilerin toplanmasında kontrol gruplu ön test - son test yöntemi kullanılmıştır. Ölçümler hava akımının olduğu normal oda sıcaklığında yapılmıştır. Conconi yöntemine göre anaerobik eşik ölçümü için True S. O. F. T. SYSTEM marka koşu bandında tüm denekler önce giderek artan hızda 6 dk koşarak ısınmışlar (2 dk. 7 km/saat – 2 dk 7. 5 km/saat – 2 dk 8 km/saat) ve daha sonra 8 km/saat' lik başlangıç hızıyla teste başlamışlar ve her 200 m' de koşu hızı 0. 5 km artırılarak çalışma sürdürülmüştür. Her 200 m' nin sonunda denneğin KAH' ı telemetreden okunarak araştırmacı tarafından kayıt edilmiştir. Denek koşamayacak noktaya geldiğinde araştırmacı tarafından test sonlandırılmıştır.

Koşu sonrasında, deneklerin her 200 m' de ki kalp atım hızı ve koşu hızı bilgileri kullanılarak milimetrik kağıt üzerinde anaerobik eşik noktaları tespit edilmiştir. Denneğin 24 saatlik dinlenme periyodunun ardından aynı koşu bandı prosedürü uygulanarak ikinci bir koşu yapılması sağlanmıştır. Denekler milimetrik kağıt üzerinde önceden tespit edilen kişisel AE noktalarına geldiklerinde koşu durdurularak, el işaret parmak ucundan kan alınmış ve laktik asit analizöründe analizi yapılarak çıkan değer mmol/L cinsinden kaydedilmiştir.

Deneklerin AE değerleri ve AE noktasındaki LA değerleri alındıktan sonra 30 kişilik bu denek grubu arasından, herhangi bir özelliklerine dikkat edilmeksizin tamamen rasgele seçilen 10' ar kişilik üç grup oluşturulmuştur. Deneklerden 1. gruba günde bir kez alınmak üzere, 400mg alfa tokoferol asetat içeren tek dozluk E vitamini tableti verilmiştir. 2. gruba günde bir kez alınmak üzere içerisinde nişasta bulunan kapsül şeklindeki plasebo maddesi verilmiştir. 3. gruba ise hiçbir şey verilmemiştir. 1. ve 2. grupta yer alan denekler aldıkları maddeleri 2 hafta süre ile kullanmışlardır. 2 haftanın sonunda her 3 grupta bulunan 30 deneye ilk test esnasında uygulanan prosedür tekrar uygulanmış ve deneklerin son testteki AE noktaları ve AE noktasındaki LA değerleri bulunarak kaydedilmiştir.

Bu çalışmada elde edilen verilerin değerlendirilmesinde, aritmetik ortalama ve standart sapma istatistik teknikleri kullanılmıştır. Ayrıca ön test ve son test verileri arasındaki fark Wilcoxon testi ile karşılaştırılmıştır. Grup içi ve gruplar arası farkın değerlendirilmesi için Kruskal-Wallis testi uygulanmıştır. Bu çalışmada anlamlılık düzeyi 0. 05 olarak belirlenmiştir. Kesin yüzdelik farklar ise; (Ön test – son test / ön test) x 100 formülü ile hesaplanmıştır. İstatistiksel işlemler SPSS paket programı ile yapılmıştır.

BULGULAR

Bu çalışmaya katılan 30 adet denneğin yapılan ön-test öncesinde alınan fiziksel ölçüm değerleri Tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1. Deneklerin ön-test öncesi alınan fiziksel ölçüm değerleri.

Tablo – 1	Yaş (yıl) x ± sd	Boy (cm) x ± sd	Kilo (kg) x ± sd
Vitamin Grubu N: 10	21 ± 1. 1	175 ± 4. 6	69 ± 2. 7
Plasebo Grubu N: 10	21 ± 0. 8	179 ± 5. 2	70 ± 2. 7
Kontrol Grubu N: 10	22 ± 1. 4	174 ± 3. 3	69 ± 2. 2
Ortalama N: 30	21 ± 1. 3	176 ± 4. 8	69 ± 2. 5

Tablo 2. Grupların ön-test ve son-testlerdeki AE noktasındaki kalp atım sayısı (KAH) değerlerinin karşılaştırılması için wilcoxon testi.

Tablo – 2	Ön – Test x	Son – Test x	Z değeri	p Anlamlılık	Fark Atım/dk %
Vitamin Grubu	179. 7	175. 7	-1. 904	. 057	-4. 0
Plasebo Grubu	177. 8	177. 1	-1. 207	. 228	-0. 7
Kontrol Grubu	178. 6	178. 4	-0. 816	. 414	-0. 2

* (p<0. 05)

Tablo 2' te görüldüğü gibi, yapılan iki haftalık yükleme sonrasında alınan ölçümler sonucunda vitamin, plasebo ve kontrol gruplarının her üçünde de AE noktasındaki kalp atım hızlarında düşüş elde edilmiştir, ancak bu farkların hiçbirisi istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$). bu bulguya göre, tüm grupların AE noktalarındaki kalp atım sayılarında yapılan yükleme sonrasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 3. Grupların ön-test ve son-testlerdeki AE noktasındaki koşu hızı (KH) değerlerinin karşılaştırılması için wilcoxon testi.

Tablo – 3	Ön – Test $\bar{x}$	Son – Test $\bar{x}$	Z değeri	p Anlamlılık	Fark Km/saat %	
Vitamin Grubu	12. 5	12. 6	-1. 000	. 317	0. 1	0. 8
Plasebo Grubu	12. 3	12. 3	-0. 378	. 705	---	---
Kontrol Grubu	12. 8	12. 7	-0. 816	. 414	-0. 1	-0. 7

* ($p<0.05$)

Tablo 3 de görüldüğü gibi, vitamin grubundaki deneklerin AE noktasındaki koşu hızlarında artma görülürken, plasebo grubundaki deneklerin AE noktasındaki koşu hızlarında herhangi bir değişiklik görülmemiştir. Kontrol grubundaki deneklerin koşu hızlarında bir azalma gözlenmiştir. Ancak elde edilen bu farklar istatistiksel olarak anlamlı değildir

Tablo 4. Grupların ön-test ve son-testlerdeki AE noktasındaki laktik asit (LA) değerlerinin karşılaştırılması için wilcoxon testi.

Tablo – 4	Ön – Test $\bar{x}$	Son – Test $\bar{x}$	Z değeri	p Anlamlılık	Fark Mmol/L %	
Vitamin Grubu	5. 3	5. 5	-0. 151	. 878	0. 1	1. 8
Plasebo Grubu	4. 8	4. 7	-0. 562	. 574	-0. 1	-1. 8
Kontrol Grubu	4. 4	4. 4	-1. 026	. 305	---	---

* ($p<0.05$)

Tablo 4'te vitamin grubundaki deneklerin AE noktasındaki laktik asit değerlerinde % 1. 8 oranında bir artış, plasebo grubundaki deneklerin laktik asit değerleri % 1. 8 oranında bir azalma görülürken kontrol grubundaki deneklerin laktik asit değerlerinde herhangi bir değişiklik görülmemiştir. Bu bulguya göre, her üç grupta da ön-test ve son-test arasındaki laktik asit değerlerindeki değişimler istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$).

Tablo 5. Grupların ön-test ve son-testlerdeki maksimum koşu mesafelerindeki (MKOŞU) değerlerin karşılaştırılması için wilcoxon testi.

Tablo – 5	Ön – Test $\bar{x}$	Son – Test $\bar{x}$	Z değeri	p Anlamlılık	Fark Metre %	
Vitamin Grubu	3500	3580	-1. 414	. 157	80	2. 2
Plasebo Grubu	3340	3380	-1. 000	. 317	40	1. 1
Kontrol Grubu	3610	3580	-0. 780	. 435	-30	-0. 8

* ($p<0.05$)

Deney gruplarındaki ön-test ve son-test arasındaki toplam koşu mesafelerindeki farka bakıldığında, vitamin alan gruptaki deneklerde % 2. 2 oranında plasebo maddesi alan gruptaki deneklerde ise % 1. 1 oranında bir artış kontrol grubundaki deneklerde ise % 0. 8 oranında bir azalma görülmüştür. Vitamin ve plasebo gruplarında elde edilen artışlar istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$).

Tablo 6. Grupların ön-test ve son-testlerdeki maksimum kalp atım sayılarındaki (MKAH) değerlerin karşılaştırılması için wilcoxon testi.

Tablo – 6	Ön – Test $\bar{x}$	Son – Test $\bar{x}$	Z değeri	p Anlamlılık	Fark Atım/dk %	
Vitamin Grubu	196. 4	196. 3	-0. 272	. 785	-0. 1	-0. 5
Plasebo Grubu	198. 7	199. 2	-1. 318	. 187	0. 5	0. 2
Kontrol Grubu	196. 3	196. 4	-0. 447	. 655	0. 1	0. 05

* ($P < 0.05$)

Tablo 6'da görülen maksimal kalp atım sayılarında vitamin alan grupta % 0. 5 oranında bir azalma, plasebo ve kontrol gruplarında artış da istatistiksel olarak anlamlı değildir. ($p>0.05$).

Tablo 7 ve tablo 8 deney grupları ve kontrol grubundan elde edilen verilerin Kruskal – Wallis testi sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 7. Deneklerden elde edilen ön - test değerlerinin karşılaştırılması için Kruskal - Wallis varyans analizi testi.

Tablo - 7	n	Aekah $\bar{x} \pm sd$	aekh $\bar{x} \pm sd$	aela $\bar{x} \pm sd$	mkoşu $\bar{x} \pm sd$	mkah $\bar{x} \pm sd$
E vitamini	10	179. 7 3. 9	12. 5 1. 3	5. 3 1. 5	3500 335. 4	196. 4 4. 5
Plasebo	10	177. 8 5. 1	12. 3 0. 7	4. 8 0. 9	3340 327. 2	198. 7 3. 5
Kontrol	10	178. 6 3. 9	12. 8 1. 0	4. 4 0. 9	3610 425. 4	196. 3 3. 1
Toplam	30	178. 7 4. 3	12. 5 1. 0	4. 9 1. 2	3483 437. 1	197. 1 3. 8
Anlamlılık - p		. 624	. 524	. 369	. 240	. 233

* (P < 0. 05)

Tablo 7' de görüldüğü gibi, deneklerden elde edilen ön-test verilerinin Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre, E vitamini, plasebo ve kontrol grupları arasında, elde edilen bulgularda istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir (p>0. 05).

Tablo 8. Deneklerden elde edilen son - test değerlerinin karşılaştırılması için Kruskal - Wallis testi.

Tablo - 8	n	Aekah $\bar{x} \pm sd$	aekh $\bar{x} \pm sd$	aela $\bar{x} \pm sd$	mkoşu $\bar{x} \pm sd$	mkah $\bar{x} \pm sd$
E vitamini	10	175. 7 6. 4	12. 6 1. 3	5. 5 1. 4	3580 614. 2	196. 3 4. 1
Plasebo	10	177. 1 5. 1	12. 3 0. 8	4. 7 0. 8	3380 319. 0	199. 2 2. 8
Kontrol	10	178. 4 3. 9	12. 7 1. 0	4. 4 0. 9	3580 436. 6	196. 4 2. 8
Toplam	30	177. 0 5. 2	12. 5 1. 1	4. 9 1. 1	3513 465. 8	197. 3 3. 4
Anlamlılık - p		. 533	. 725	. 286	. 161	. 102

* (P < 0. 05)

Tablo 8' da görüldüğü gibi, deneklerden elde edilen son-test verileri ile yapılan karşılaştırma sonucunda tablo 7' de deneklerin ön-test verilerinden edinilen sonuçlarla paralellik gösteren bulgular elde edilmiştir. Deneklerden elde edilen son-test verilerinin Kruskal-Wallis testi sonuçlarına göre, E vitamini, plasebo ve kontrol grupları arasında, elde edilen bulgularda da istatistiksel olarak anlamlı bir fark görülmektedir (p>0. 05).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Vitamin E vazodilatör bir etki gösterir, kan damarlarını genişletir ve kalbe büyük bir kan akımı olmasını sağlar. Ayrıca oksijen kullanımını artırıcı etkisi vardır (5). Bu etkileri ile vitamin e kullanımı daha fazla iş yükünde daha az oksijen kullanımını sağlayacağından, aynı egzersiz şiddetinde kalbin daha verimli çalışmasını sağlayarak daha düşük kalp atım sayıları oluşturabilir.

Vitamin E yüklemesinin kalp atım sayısı üzerine olan etkisini araştıran bazı çalışmalar yapılmıştır. Itoh ve ark., plasebo kontrollü yaptıkları çalışmada, maksimal koşu bandı antrenmanları sonunda maksimal oksijen kullanımı (VO₂ max) değerlerinde ve maksimal kalp atım sayılarında vitamin E ve plasebo grupları arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır (10). Rokitzki ve ark., bisiklet ergometresi kullanarak 30 üst düzey bisikletçi üzerinde yaptıkları bir çalışmada, aynı şekilde kalp atım sayılarında anlamlı bir değişikliğe rastlamamışlardır (15). Bu çalışmanın sonuçlarına göre 2 hafta süresince günde 400 mg vitamin E yüklemesinin deneklerin kalp atım sayılarına çok küçük bir etkisinin olduğu görülmektedir.

Organizmada serbest demir ve bakır gibi minerallerin fazlalığı reaktif oksijen partiküllerinin oluşumunu hızlandırır. Egzersiz sırasında laktik asit birikmesi ile pH asidoza kayar. Hidrojen peroksit miktarının artması ile demir ferritin ve transferrinden ayrılır ve reaktif oksijen partiküllerinin etkinlikleri kolaylaşır (9). E vitamini peroksitleme reaksiyonlarını engeller (4). Böylece hücrelerin oksijen kullanma kapasitelerini artırarak laktik asit birikim hızını azaltabilir. Lawrence ve ark., yüzücüler üzerinde yaptıkları bir çalışmada uyguladıkları yüzme dayanıklılık testi sonrasında günlük 900 IU alfa tokoferol (vit. E) ve plasebo alan deneklerin serum Laktik asit seviyeleri arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır (11). Rokitzki ve ark., 30 üst düzey bisikletçi üzerinde yaptıkları bir çalışma sonucunda, vitamin E alan grup ile plasebo alan grup ile karşılaştırıldığında anaerobik eşik noktasındaki laktat konsantrasyonları benzer değerler göstermiştir (16). Bulgular,

çalışma öncesi E vitamini yüklemesinin AE noktasındaki LA miktarını azaltacağı yönündeki beklentileri doğrulamamakla birlikte, ulaşılan literatür bilgilerinin çoğuyla paralellik göstermektedir (1,11,16).

Egzersiz sırasında artan serbest radikallerin başlattığı lipid peroksidasyonunu bastırmak ve oksidatif hasarı önlemek için E vitamini gereksinimi artmaktadır. E vitamini serbest radikal zararını önleyerek kas yorgunluğunu geciktirebilir ve performansı olumlu yönde etkileyebilir (4). Yapılan çalışmada iki haftalık yükleme sonrasında son test sonuçlarında E vitamini ve plasebo gruplarının Conconi testinde koşabildikleri toplam koşu mesafeleri artarken kontrol grubunun koşu mesafesi azalmıştır.

Itoh ve ark., 14 erkek koşucu üzerinde plasebo kontrollü yaptıkları bir çalışmada, maksimal koşu bandı antrenmanları sonunda maksimum kalp atım sayılarında vitamin E (1200 IU x gün) ve plasebo grupları arasında anlamlı bir fark bulamamışlardır (10). Yapılan çalışmayı destekleyen bu araştırma fizyolojik olarak bireylerin maksimum kalp atım sayılarının yaşla ilişkili olduğu ve antrenmanla çok az değişebileceği gerçeğini göstermektedir.

KAYNAKLAR

1. Akova B, Surmen-Gur E, Gur H, Dirican M, Sarandol E, Kucukoglu S. " Exercise-induced oxidative stress and muscle performance in healthy women: role of vitamin E supplementation and endogenous oestradiol" Eur J Appl Physiol 2001 Jan-Feb; 84 (1-2): 141-7.
2. Alpar R. "Yüzme ve Sutopu Antrenmanlarının Temeli" Ankara G. S. G. M Yüzme ve Sutopu Fed. Yayınları, 1995.
3. Bowles DK. ve ark. " Effects of acute, submaximal exercise on skeletal muscle vitamin E" Free Radic Res Commun 1991; 14 (2): 139-43.
4. Dinçer C, Kayserilioğlu A. "Egzersizde oluşan lipid peroksidasyonu ve e vitamininin koruyucu etkisi" Spor ve Tıp sayı: 7-8 20-23,1995.
5. Ersoy Gülgün, Aylin Hasbay. "Egzersize Bağlı Serbest Radikal Oluşumu ve Serbest Radikal Düzenleyicisi Antioksidan Besin Öğeleri" H. Ü. Beslenme ve Diyetetik Bölümü. Yayınlanmamış Makale. 1998.
6. Ersoy Gülgün. " Egzersiz ve Spor Yapanlar İçin Beslenme ile İlgili İlkeler" Damla Matbaacılık ANKARA 2000.

7. Feman B, Grapo JD. "Biology of disease, free radicals and tissue injury" Lab Invest 47 (5): 412-426,1982.
8. Güneş Ziyannur. "Spor ve Beslenme" Bağırhan Yayinevi ANKARA 1998.
9. Hasbay S. Aylin. "Dayanıklılık Sporcularında E Vitamininin Oksidatif Strese Etkisi Üzerine Bir Araştırma" H. Ü. Beslenme Bilimleri Bilim Uzmanlığı Tezi" ANKARA 1998.
10. Itoh H, Ohkuwa T, Yamazaki Y, Shimoda T, Wakayama A, Tamura S, Yamamoto T, Sato Y, Miyamura M. " Vitamin E supplementation attenuates leakage of enzymes following 6 successive days of running training" Int J Sports Med 2000 Jul; 21 (5): 369-74.
11. Lawrence JD, Bower RC, Riehl WP, Smith JL. " Effects of alpha-tocopherol acetate on the swimming endurance of trained swimmers" Am J Clin Nutr 1975 Mar; 28 (3): 205-8.
12. Leeuwenburgh C, Heinecke JW. " Oxidative stress and antioxidants in exercise" Curr Med Chem 2001 Jun; 8 (7): 829-38.
13. **Mervyn, Leonard. Thorsons Complete Guide to Vitamins and Minerals. Thorsons Publishers, Inc. One Park Street. Rochester, Vermont 05767. U. S. 1987.**
14. Nieman, D. C. ; Henson, D. A. ; McAnulty, S. R. ; Morrow, J. D. ; Ahmed, A. ; Heward, C. B. "Vitamin E and immunity after the Kona Triathlon World Championship" *Medicine & Science in Sports & Exercise*, Aug 2004; 36 (8). p. 1328-1335, 8p
15. Rokitzki L, Logemann E, Sagredos AN, Murphy M, Wetzel-Roth W, Keul J. " Lipid peroxidation and antioxidative vitamins under extreme endurance stress" Acta Physiol Scand 1994 Jun; 151 (2): 149-58.
16. Rokitzki,-L; Logemann,-E; Huber,-G; Keck,-E; Keul,-J. " Alpha-tocopherol supplementation in racing cyclists during extreme endurance training" *International-journal-of-sport-nutrition* (Champaign, Ill.) 4 (3), Sept 1994, 253-264.
17. Sen CK. " Antioxidants in exercise nutrition" Sports Med 2001; 31 (13): 891-908.
18. Silbernagl Stefan, Despopulos Agamemnon. Renkli Fizyoloji Atlası. (Çev: Nuran Hariri.) Arkadaş Tıp Kitapları Kırklareli- Vize-1989.
19. Tauler, P. ; Aguiló, A. ; Gimeno, I. ; Fuentespina, E. ; Tur, J. ; Pons, A. "Response of blood cell antioxidant enzyme defences to antioxidant diet supplementation and to intense exercise. " *European Journal of Nutrition*, Jun 2006, Vol. 45 Issue 4, p187, 9p
20. Tiryaki Sönmez, G. ; "Egzersiz ve Spor Fizyolojisi" Ata ofset matbaacılık Bolu 2002.
21. Vina J. ve ark. " Free radicals in exhaustive physical exercise: mechanism of production, and protection by antioxidants" IUBMB Life 2000 Oct-Nov; 50 (4-5): 271-7.
22. Wootton, Steve. Nutrition for Sport. Simon & Schuster Ltd. West Garden Place Kendal Street. London W2 2AQ. Great Britain – 1988.
23. Zimmerman, M. B. "Vitamin and mineral supplementation and exercise performance" *Schweizerische Zeitschrift fuer Sportmedizin & Sporttraumatologie*, 2003; 51 (1). p. 53-57, 5p

S-082

GENÇLİK VE SPOR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ'NÜN ÖRGÜT İKLİMİ

BİLİR, P. *; AY, Ü. **

*Çukurova Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

**Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

ÖZET

Türkiye'de toplumsal değişim sürecinde, teknik ve ekonomik boyutla ilgili hizmet örgütleri giderek güçlenir ve büyürken, devletin yürütmekle sorumlu olduğu geleneksel hizmet kuruluşları küçülmekle beraber varlığını sürdürmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Bir geleneksel hizmet kuruluşu ve ülkemizde sporu yöneten kurum olan Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) merkez örgütünün örgüt iklimini incelemektir.

Çağımızda yeni bir bilim dalı olarak gelişen spor yönetimi biliminin temel sorunları ve tartışma konuları arasında yer alan spor örgütlerinin yeniden yapılandırılmasında örgütsel iklim çalışmaları önem taşımaktadır. Çünkü, örgütsel ve etkinliği artırıcı ve değişimi öngören her türlü program ve proje, örgüt iklimini anlamayı gerektirmektedir.

Bu araştırmanın evreni, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) çalışanlarıdır. Örneklem grubunu tesadüfî örneklem yöntemine göre seçilmiş 437 çalışan oluşturmıştır.

Veriler araştırmacı tarafından oluşturulan anket yoluyla toplanmıştır. İlgili yönetim yazını incelenmiştir. Yazındaki iklim anketleri ve ölçeklerden yararlanılarak taslak bir anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan taslak Ç. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler İşletme Bölümü Yönetim ve Organizasyon Anabilim dalından 3 öğretim üyesine incelenmiştir. Ayrıca formda yer alan cümlelerin, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü çalışanları tarafından anlaşılabilir anlaşılmayacağını belirlemek amacıyla, Adana Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü çalışanlarından 100 kişiye ön uygulama yapılmıştır. Bu ön uygulamadan sorular, yeniden düzenlenmiştir. Ankete son şekil verilmiştir. Bu anketin Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği. 92 ile sig. 00 anlamlı bulunmuştur. Barlett Test Of Significance bakılmış, dağılım 0. 05'e göre anlamlı bulunmuştur. Dağılımın anlamlı olması dağılımın normal bir dağılım olduğunu göstermektedir yani farklı özellikler bu örnekleme alınmış demektir. Cronbach Alpha değerine bakıldığında bu değer. 85 olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada verilerin analizinde betimsel istatistik olarak; ortalama, standart sapma, frekans ve yüzdelikler kullanılmıştır.

Bu çalışmada Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde destekleyici iklim ve yenilikçi iklimin yaşanmadığı, bürokratik iklimin yaşandığı bulgularına ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Örgüt İklimi, Bürokratik İklım, Destekleyici İklım, Yenilikçi İklım.

ABSTRACT

The process of societal change in Turkey is strengthening expanding the position of organizations whose services are in the technical and economical areas. ; but other organizations whose mission seems to be more traditional are trying to maintain their services despite their shrinking sizes.

The purpose of this study is to examine the organizational culture of Youth and Sports general Directorate which is a state organization to lead sports and sports education in Turkey.

Today, sports management activities are emerging as a new area of study and one of the major issues in these organizations is the process of restructuring. Restructuring is a painful process especially when it is conducted without studying organizations climate. Study of organization's climate is a priority when the purpose of restructuring is organizational change and performance effectiveness.

This study's population is the employees of Youth and sports General Directorate, and 437 employees drawn from the entire employee population make up the study sample.

Data were obtained through the survey instrument developed by the researcher for this study. To construct the survey instrument first the related literature was reviewed, then a draft of items and questions were developed. Then this draft was reviewed by three faculty members in the business department whose command of English were certified through official sources. Additionally, for the purpose of clarity questions were reviewed by the employees of Youth and Sports Directorate in Adana office and requested their feedback. Their responses were also used as a pilot study in order to determine the survey reliability. Based on the feedback received, survey questions or items were reworded and then the final form of the instrument determined. Keiser-Meyer-Okin sample sufficiency coefficient of .92 at .00 significance level were attained. Based on Bartlett Test of Significance it was found that the distribution was appropriate. Bartlett Test of Significance shows that the data distribution is normal and allows for variance in responses. Furthermore, Cronbach Alpha coefficient of .85 was reached for the instrument.

Both descriptive and inferential statistical techniques were employed in the analysis and results indicated that the climate of the Youth and Sports General Directorate is strongly bureaucratic. There was not a strong evidence for supportive and innovative climate characteristics.

Key Words: *Organizational Climate, Bureaucratic Climate, Supportive Climate, Innovative Climate.*

GİRİŞ

Yönetim literatüründe örgüt iklimi veya örgütsel iklim olarak geçen örgüt iklimi kavramı, meteoroloji biliminden psikolojiye ve sosyal nitelikli birimlere aktarılmıştır. Bu kavram, örgüt teorisinde ve yönetim literatüründe 1960'lı yıllardan beri kullanılmaktadır. Bu çalışmada ise, örgüt iklimi bir grup davranışı ve duyguları içeren ve genelde örgütteki yaşamı tanımlayan bir kavram olarak tanımlanmıştır. Bireyin örgüt amaçlarını benimseme, algılama ve kabullenme derecesi örgüt ortamını etkiler. Bu nedenle amaçların içinde bulunduğu ve ürününü sunduğu toplum ve birey tarafından benimsenmesi, olumlu örgüt iklimi için ilk koşuldur (7). Örgüt iklimi, bir örgütü diğer örgütlerden ayırt eden ve örgütte çalışanların davranışlarını etkileyen iç özellikler dizisini anlatır.

Örgüt iklimi örgüt çalışanlarının motivasyon ve davranışlarını etkileyen iş yaşamı ile ilgili ölçülebilir ve ortak algılarını içerir ki; iş yaşamının algılanan çeşitli yönleri arasında örgüt kültürü, örgüt yapısı ve liderlik biçimleri yer almaktadır (9). Örgüt iklimi, örgüt çalışanlarının örgüte ilişkin özellikler açısından, diğer çalışanlarla birleştiği veya anlaştığı nokta olarak tanımlanabileceği gibi örgütün havası veya çalışan davranışını etkileyen ve örgüt çevresinde belirgin olan unsurların tümü olarak da tanımlamak olanaklıdır.

Hemingway ve Smith (1999) yaptıkları çalışmada örgüt iklimini örgüt ortamı ile ilgili çalışanların ortak algılaması olarak tanımlanmışlardır. Bir başka deyişle örgüt iklimi örgütün kişiliği veya örgütün hissettiği duygudur. Örgüt iklimi belli başlı örgütsel sonuçları veya sonuçlara ulaşmayı güçlendirebileceği gibi sonuçlara ulaşmayı geciktirebilir de (10). İklim, kültürün yalnızca yüzeysel belirtisidir ve bu nedenle iklim üzerindeki araştırmalar, örgütlerin nasıl çalıştığının daha derin neden-sonuç ilişkilerine ulaşmak için yeterli değildir. İklimdeki değişimler ve normlar için açıklamalara gereksinim vardır; bu gereksinim kültür gibi daha derin olan kavramlara ihtiyaç duymamızdan kaynaklanmaktadır (17).

Moran ve Volkwein (1992) ise, iklimin belirli özelliklerine işaret ederek tanımlamayı tercih etmişlerdir. İklim örgütü benzerlerinden ayıran ve önemli ölçüde süreklilik arz eden bir özelliktir. Moran ve Volkwein'ine (1992) göre iklim otonomi, güven, uyum, destek, takdir, yenilikçilik ve adalet gibi hususlarda çalışanların ortak algılamaları, Çalışanların birbirleriyle etkileşiminden oluşan, herhangi bir durumda ortamı tanımlayan, örgüt kültüründen çıkış yapan hakim norm ve tutumları, davranış biçimlendiren ve etkileyen çerçeve olarak tanımlanmıştır (13). Çağdaş yönetim uygulamaları olan; toplam kalite yönetimi, sistem yönetimi örgüt ikliminden yararlanır (20).

Örgüt İklim Türleri

Örgüt iklimine, iklimi belirleyen boyutlar açısından bakıldığında çok sayıda boyut vardır. Araştırmacılar farklı boyutlara odaklanarak çalışma yapmışlardır. Bazı araştırmacılar, örgüt iklimini incelemek için kalitatif araştırmalardan yararlanarak iklimin boyutlarını belirlerken, Hofstede ve arkadaşları (1990) ile diğer araştırmacılar (Litwin ve Stringer 1968, Wallach 1983, Pritchard ve Karasick 1973) mevcutta tespit edilmiş ve çalışılmış boyutları kullanmışlardır (2).

Wallach, örgüt kültürünün boyutlarını içeren üç kalıpsal boyutun bürokrasi, destekleyici, yenilikçilik olduğunu belirtmiştir. Örgütün havası olan bu üç boyutun, aynı zamanda örgüt iklim türlerini oluşturduğunu ifade eden Shadur ve arkadaşları (1999), üç türde iklim tanımlı yapmaktadır. Bunlar; "Bürokratik", "Destekleyici" ve "Yenilikçi" iklimlerdir (21).

Bürokratik İklim

Bürokratik örgütler hiyerarşilerle formüle edilmiş iletişim mekanizmalarına ve katı süreçlere dayanırlar. Bürokratik klime sahip örgütlerde otoritenin ve sorumluluğun kesin çizgileri vardır ve bunlar güçlü, etkili iş kontrolüne bağlıdır. Bürokratik iklimler hiyerarşik, yapısalcı, emir-komutacı, düzenli, katı kurallı, yerleşik yapı ve güce yönelik süreçler olarak tanımlanabilirler (2).

Eğer süreçler çok katı olursa, bilgi akışında engeller olabilir ve çalışanların karar vermeye katılımları engellenebilir. Bürokratik iklimlerde resmi ayarlamalar, çalışanlar tarafından karar vermeyi, katılımındaki yeterli paylaşımlı engeller ve çalışanların görevlerini etkili şekilde yerine getirmek için gerekli olan gayri resmi ilişkiler de bilgi akışını engeller. Ancak buna karşın, bürokratik süreçler çalışanların katılımı için her zaman kötü değildir. Hatta karar vermedeki, iletişimdeki ve ekip çalışmasındaki paylaşımdan yararlanmak için süreçler geliştirilmiştir.

Adler ve Borys (1996) göstermişlerdir ki, iki çeşit bürokrasi vardır. "Katı" ve "Esnek Bürokrasi" (1). Katı bürokratik iklimlerdeki süreçler yaratıcılığı engeller. Esnek bürokratik iklimlerde ise rolleri açıklığa kavuşturmak için aktiviteler yönlendirici olmaktadır (12). Yönetim yazınında bürokrasinin engelleyici özellikleri, esnek özelliklerinden daha fazla olduğu belirtilmektedir.

Destekleyici İklim

Destekleyici iklimin özellikleri arasında açık ilişkiler, dostluk, işbirliği, cesaret verme, sosyalleşme, kişisel özgürlük ve güven vardır. Örgüt yönetiminin çalışanlarına verdiği destek, örgütsel çabaların merkezindedir. Çalışanların örgüt tarafından desteklendiklerini algılaması ile sorumluluklarını bilinçli bir biçimde yerine getirmeleri, örgütün amaç ve sorunları ile ilgilenmeleri ve kişisel beklenti ve ödül olmaksızın örgüt için yenilik gayretine girmeleri arasında, pozitif bir ilişki vardır. Çalışanların algıladığı örgütsel destek düzeyi, çalışan davranışını öngörmek için belirleyici bir unsurdur. Çalışanların örgüt geliştirme projeleri ile ilgili olumlu algılamaları hem örgüte hem de bireye yönelik yararlar sağlamaktadır. Örgüt vatandaşlığının oluşturulmasında da destekleyici iklimin önemli bir rolü vardır (2).

Destekleyici iklimler güven ortamı yaratan iklimler olduğu için stresle ters orantılıdır. Cüceloğlu (2002), iş yerinde iletişimde iki yüz olduğuna ifade etmektedir. Başkalarına gösterilen dış dünyaya "sosyal yüz", yalnız bireyin bildiği iç dünya, "can". Gösterilen sosyal yüz ile içimizdeki can aynı mesajları veriyorsa yaşamımızda stres az olur; gösterdiğimiz gerçek ile bizim içimizdeki gerçek birbirinden farklı ise yaşamımızda o kadar çok stres olur. Güven ortamında can kendini özgürce ifade ettiğinden stres düşüktür (4).

Wallach (1983) destekleyici iklimleri şu şekilde tanımlamıştır; destekleyici iklimlerde paylaşımcı değerler söz konusudur. Tıpkı harmoni gibi açıklık, dostluk, işbirliği, yüreklendirme, sosyallik, bireysel özgürlük ve güven gibi (25). Çalışanların örgüt tarafından değer verildiklerine dair algılamaları ile; geleneksel iş sorumluluklarını yerine getirirken dürüst olmak, önceden tasarlanmış örgütsel katılımı etkili olmak ve bireysel tanıma ve çalışanın doğrudan ödüllendirmeyi beklemeksizin örgüt adına yenilik yapma arasında olumlu bir ilişki vardır (6). Çalışana destek, uygun bir örgütsel yönetim uygulama yaklaşımıyla sağlanabilir. Özellikle de örgüt, çalışan katılım programlarını tasarlar ve geliştirirken bu önem taşımaktadır. Shore ve Wayne'e (1993) göre, algılanan örgütsel destek (örneğin, örgütsel vatandaşlık, etkili yönetim), çalışan davranışları için güçlü bir öngörüdür. Çalışan algılaması,

çalışan katılım programları örgüt için yararlar oluşturabilir ve kişi örgütsel vatandaşlık hakkında olumlu duygulara ulaşır ve bu duygular da, destekleyici örgütsel iklim ile yapılır. Destekleyici iklim, işbirliği ve açıklık havası yaratarak, takım çalışmasına ve iletişime kalite getirmektedir (22).

Yenilikçi İklim

Yenilikçi iklimler risk alan, sonuç odaklı, baskın, gayretli, meydan okuyan, girişimci ve etkin olarak tanımlanabilir. Örgütlerin rekabetçi pazarlarda varolabilmesi için örgütsel kaynakların daha etkili kullanımına ihtiyaç duymaları yenilikçi örgüt yarışmalarına yol açmıştır (21).

Modern endüstriyel örgütlerin bulunduğu mevcut pazar çevresi, yoğun küresel rekabet, hızlı teknolojik değişikliklerin yaşanması ve artan bilinçli tüketicilerle karakterize edilmektedir (15). Bu durum örgütlerin kendilerini ve amaçlarını devamlı gözden geçirmeleri, ayrıca mevcut yapılarını ve süreçlerini, yeni stratejiler yeni ürünler ve yeni hizmetler yaratmak amacıyla yeniden organize etmek için bir baskı oluşturmaktadır (8). Örgütlerin rekabetçi ortamda varolabilmesi ve örgütsel kaynakların daha etkili kullanımına gereksinim duymaları, yenilikçi örgüt iklimlerinin oluşmasına yol açmıştır. Bu yüzden yeniliğin modern iş dünyasında önemli bir yeri vardır.

Bir örgütün yenilik kapasitesi çok sayıda faktör tarafından belirlenir. Örgütün kendi iç organizasyonu ve iş çevresiyle ilişkili olan faktörler konusunda yüksek düzeyde bir görüş birliği vardır. Bu görüş; dış iletişimin önemi (organizasyon ve onun çevresi arasındaki ilişki) ve iç iletişim (çalışanlar ve çalışanların birimleri ile ilişkileri) ile de ilgilidir.

Burns ve Stalkers'in (1961) çalışmasında yenilikçi örgütler, organik yönetim sistemleri ile karakterize edilmiştir ve bu yönetim sistemlerinde ekip çalışması, yatay iletişim ve iş sınırlarının kaldırılması vardır. Bu da insanların iş görevlerinde paylaşımdan yararlanmak için yapmaktadır. Daha sonraki çalışmalar bunları güçlendirmiştir. Bu çalışmalara göre yenilikçi iklimi olan örgütler, aynı zamanda yenilikçi insan kaynakları uygulamalarına da sahiptirler (11).

Dunphy ve Bryant'a (1996) göre, kendini yöneten takımlarla yenilikçiler arasında bir ilişki vardır. Takım çalışanları birbirleriyle iletişim halindedirler üst otoritelerden karar beklemezler ve bu da karar verme mekanizmasını hızlandırarak yenilikçiliğin hızını artırmaktadır (5). Benzer sonuçlar Nicholson, Rees ve Brook-Rooney (1990) çalışmalarında da bulunmuştur ve örgütsel iklim, insan kaynaklarındaki gelişmelerle desteklenmiştir (14).

Yenilikçi iklimler, karar vermedeki paylaşımda ekip çalışmasından ve iletişimden yararlanırlar. Çünkü yenilikçi iklimler yaratıcılığı içerirler, sonuç odaklıdır ve rekabetçi bir ortama sahiptirler. Bu durum, etkili ve açık iletişime gerek duyar. Yenilikçi iklimler, ekip çalışmasını destekler ve çalışanlar için kayda değer olanaklara izin verirler. Bu olanaklar işlerini daha etkili yapabilmek için karar verme mekanizmalarında yer almaktadır (21).

Yönetim yazınındaki bu genel söyleme karşıt olarak, yakın zamanda yapılan çalışmalar, yenilikçi iklimlerle ekip çalışması arasındaki ilişkiyi desteklemez. Örneğin, Scott ve Bruce (1994), yenilikçi iklimin bireysel yeniliklerle pozitif ilişkisi olduğunu bulmalarına rağmen, ekip çalışanları arasındaki değişim kalitesi ve yeniliğin desteklemesi gibi iklim algılamaları arasında bir ilişkinin olmadığını saptamışlardır (18). Benzer şekilde Tannenbaum ve Dupree-Bruno'da (1994) yenilikçi ve destekleyici iklimle yenilikçi insan kaynakları uygulamaları arasında bir ilişki bulamamışlardır (23).

MATERYAL VE METOD

Araştırmanın evreni GSGM merkez örgütü çalışanlarıdır. Örneklem grubu tesadüfî örneklem yöntemine göre seçilmiş 437 çalışandır.

Araştırmacı tarafından ilgili yönetim yazını incelenmiştir. Yazındaki iklim anketleri ve ölçeklerden yararlanılarak taslak bir anket formu hazırlanmıştır. Hazırlanan taslak Ç. Ü. İktisadi ve İdari Bilimler İşletme Bölümü Yönetim ve Organizasyon Anabilim dalından 3 öğretim üyesi-ne incelenmiştir. Ayrıca formda yer alan cümlelerin, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü çalışanları tarafından anlaşılıp anlaşılmayacağını belirlemek amacıyla, Adana Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü çalışanlarından 100 kişiye ön uygulama yapılmıştır. Bu ön uygulamadan sorular, yeniden düzenlenmiştir. Son şekli verilen anket yoluyla veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel istatistik olarak ortalama, standart sapma, frekans ve yüzdeler kullanılmıştır.

Kaiser-Meyer-Olkin örneklem yeterliliği. 92 ile sig. 00 anlamlı bulunmuştur. Barlett Test Of Significance bakılmış, dağılım 0. 05'e göre anlamlı bulunmuştur. Dağılımın anlamlı olması dağılımın normal bir dağılım olduğunu göstermektedir yani farklı özellikler bu örnekleme alınmış demektir. Cronbach Alpha değerine bakıldığında bu değer. 85 olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada örgüt iklimi ile ilgili değişkenler; bürokratik iklim, destekleyici iklim, yenilikçi iklim olarak alınmıştır.

BULGULAR

Çalışanların %36'sı (157) kadınlardan, %64'ü (280) erkeklerden oluşmaktadır. Çalışanların medeni durumlarına bakıldığında, %76. 7'sinin (335) evli olduğu, %20'sinin (88) bekar, %3. 2 (14) eşinden ayrılmış veya eşinin ölmüş olduğu belirlenmiştir. Çalışanların yaşları %21. 1'i (92), 40-44 yaş aralığını, %19. 5'i (56) 35-39 yaş aralığını oluşturmaktadır. Çalışanların statülerine bakıldığında %25. 7'sinin (112) yönetici, %28. 8'i (126) memur, %45. 5'i (199) ise, diğer çalışanlar olarak belirlenmiştir. GSGM'de çalışma sürelerine bakıldığında 1-5 yıl aralığının en yüksek frekansa sahip olduğunu ve %44. 9'ini (197) oluşturduğu belirlenmiştir. Mezuniyet durumlarına bakıldığında üniversite mezunları %69 (302) ile en yüksek frekansa sahiptir.

Tablo 1. Bürokratik İklim Maddelerinin Frekans ve Yüzdeleri

No	Bürokratik İklim	Düşük Katılım		Orta Katılım		Yüksek Katılım		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%
1	Kurumumuzda işlerin yapılmasında çok fazla prosedür var.	84	19. 2	139	31. 8	214	49. 0	437	100
2	Kurumumuzun politikaları, yol ve yöntemleri çok kesin olarak belirlenmiştir.	162	37	156	35. 7	119	27. 3	437	100
3	Kurumsal yapı, politika ve prosedürler çalışanların etkili olmasını engellemektedir.	121	27. 7	133	30. 4	183	41. 9	437	100
4	Kurumumuzun hedefleri, üst yönetim tarafından belirlenir.	35	8. 0	68	15. 6	334	76. 4	437	100
5	Kurumda işler, emir komuta zincirine göre yapılır.	46	10. 5	102	23. 3	289	66. 2	437	100
6	Kurumda, İşlerin yapılmasında ast üst ilişkisi her zaman kendini hissettirir.	69	15. 8	104	23. 8	264	60. 4	437	100
7	Kurumda konulan kuralları değiştirmek çok zordur.	112	25. 6	136	31. 1	189	43. 3	437	100
8	İşleriyle ilgili olarak yaptığım hatalar hoş karşılanmaz.	147	33. 7	127	29. 1	163	37. 2	437	100

9	Kurumda, hiyerarşiye uygun davranmak her şeyden önemlidir.	109	24. 9	132	30. 2	196	44. 9	437	100
10	Kurum yöneticileri güç ve otoritelerini kurumun yazılı kural ve yönetmeliklerden alırlar.	92	21. 0	119	27. 2	226	51. 8	437	100
11	Sorunların çözümünde tarafların hangisi mevki ve statü olarak güçlü ise o anda onun dediği yönde çözüm üretilir.	99	22. 6	111	25. 4	227	52. 0	437	100
12	Yöneticilerim çok katı ve kuralcıdır.	235	53. 7	147	33. 6	55	12. 6	437	100
13	Kurumumuzda eleştiriler dedikodu şeklinde yapılır.	170	38. 9	95	21. 7	172	39. 4	437	100
14	Kurumda, sürekli kontrol altında olduğumu hissederim.	206	47. 1	137	31. 4	94	21. 5	437	100
15	İşimi yaparken yazılı kuralların dışında hareket etmeme izin verilmez.	157	36. 0	144	33. 0	136	31. 0	437	100
16	Kurumda çalışanlara baskı uygulanır.	277	63. 4	101	23. 1	59	13. 5	437	100
17	Kurumda yöneticilerin her zaman haklı olduğuna inanılır.	177	40. 6	125	28. 6	135	31. 8	437	100

Tablo 1, bürokratik iklim değişkenine ilişkin yanıtların dağılımını göstermektedir. "Kurumumuzda işlerin yapılmasında çok fazla prosedür var" ifadesine %49. 0 (214) ile, "Kurumumuzun politikaları, yol ve yöntemleri çok kesin olarak belirlenmiştir" ifadesine %27. 3 (119) ile, "Kurumsal yapı, politika ve prosedürler çalışanların etkili olmasını engellemektedir" ifadesine %41. 9 (183) ile, "Kurumumuzun hedefleri, üst yönetim tarafından belirlenir" ifadesine %76. 4 (334) ile, "Kurumda işler, emir komuta zincirine göre yapılır" ifadesine % 66. 2 (289) ile, "Kurumda, işlerin yapılmasında ast üst ilişkisi her zaman kendini hissettirir" ifadesine %60. 4 (264), "Kurumda konulan kuralları değiştirmek çok zordur" ifadesine %43. 3 (189) ile, "İşlerimle ilgili olarak yaptığım hatalar hoş karşılanmaz" ifadesine %37. 2 (163) ile, "Kurumda, hiyerarşiye uygun davranmak her şeyden önemlidir" ifadesine %44. 9 (196) ile, "Kurum yöneticileri güç ve otoritelerini kurumun yazılı kural ve yönetmeliklerinden alırlar" ifadesine %51. 8 (226) ile, "Sorun-

ların çözümünde tarafların hangisi mevki ve statü olarak güçlü ise o anda onun dediği yönde çözüm üretilir" ifadesine %52. 0 (227) ile, "Kurumumuzda eleştiriler dedikodu şeklinde yapılır" ifadesine %39. 4 (172) ile, yüksek düzeyde katılım olduğu görülmektedir.

"Yöneticilerim çok katı ve kuralcıdır" ifadesine %53. 7 (235) ile, "Kurumda, sürekli kontrol altında olduğumu hissederim" ifadesine % 47. 1 (206) ile, "İşimi yaparken yazılı kuralların dışında hareket etmeme izin verilmez" ifadesine %36. 0 (157 kişi) ile, "Kurumda çalışanlara baskı uygulanır" ifadesine %63. 4 (277), "Kurumda yöneticilerin her zaman haklı olduğuna inanılır" ifadesine %40. 6 (177) ile düşük katılım belirlenmiştir.

Bu çizelgeye bakıldığında Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün bürokratik iklim özellikleri taşıdığını ancak yöneticilerin katı ve kuralcı olmadıkları ve baskı uygulamadıkları söylenebilir.

Tablo 2. Destekleyici İklım Maddelerinin Frekans ve Yüzdeleri

No	Destekleyici İklım	Düşük Katılım		Orta Katılım		Yüksek Katılım		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%
1	İşimde başarılı olmam için yöneticilerim destek verir.	185	42. 3	136	31. 1	116	26. 6	437	100
2	İşimi yapmak için, en iyi yolu bulma konusunda yeterince özgürlüğüm vardır.	187	42. 7	134	30. 7	116	26. 6	437	100
3	Görevlerimi yapmam konusunda cesaretlendirilirim.	203	46. 4	137	31. 4	97	22. 2	437	100
4	Kurumumuz, çalışanlar arasındaki iyi ilişkileri teşvik eder.	176	40. 2	137	31. 4	124	28. 4	437	100
5	Kurumumuz, iş dışında da çalışanların dışarıda eğlenceli vakit geçirebilme olanaklarını yaratır.	271	62. 0	104	23. 8	62	14. 2	437	100
6	Kurumda, bireysel ihtiyaçlarımın önem taşıdığını hissederim.	243	55. 6	128	29. 3	66	15. 1	437	100
7	Çalışanların statüsü ne olursa olsun fikirleri her zaman saygı ile karşılanmaktadır.	220	50. 3	115	26. 3	102	23. 4	437	100
8	Çalışanlar özgür biçimde işbirliği yapabilmektedirler.	198	45. 2	139	31. 8	100	23. 0	437	100
9	Çalışanlar arasındaki ilişkiler rahat ve sıcaktır.	165	37. 7	141	32. 3	131	30. 0	437	100
10	Kurumda adalet ve eşitlik gözetilir.	240	54. 9	112	25. 6	85	19. 5	437	100
11	Kurumda kendimi diğer çalışanlara yakın hissediyorum.	143	32. 7	114	33. 0	150	34. 3	437	100
12	Birlikte çalıştığım kişilere güvenirim.	77	17. 7	138	31. 6	222	50. 7	437	100
13	Kurumda, işlerle ilgili duygu ve düşüncelerimi açıklıkla ifade edebilirim.	116	26. 5	120	27. 5	201	46. 0	437	100

14	Kurumda sosyal etkinlikler önem taşır.	211	48. 3	120	27. 5	106	24. 2	437	100
15	Kurumda idari kurallar herkese farklı uygulanır.	193	44. 1	121	27. 7	123	28. 2	437	100
16	Kurum çalışanları dürüst çalışırlar.	140	32. 1	154	35. 2	143	32. 7	437	100
17	Kurumda kendimi güvende hissederim.	130	29. 7	154	35. 2	153	35. 1	437	100

Tablo 2, destekleyici iklim değişkenine ilişkin yanıtların dağılımını göstermektedir. Görüldüğü gibi, "İşimde başarılı olmam için yöneticilerim destek verir" ifadesine %42. 3 (185) ile, "İşimi yapmak için, en iyi yolu bulma konusunda yeterince özgürlüğüm vardır" ifadesine %42. 7 (187) ile, "Görevlerimi yapmam konusunda cesaretlendirilirim" %46. 4 (200) ile "Kurumumuz, çalışanlar arasındaki iyi ilişkileri teşvik eder" %40. 2 (176) ile düşük düzeyde katılım belirlenmiştir.

"Kurumumuz, iş dışında da çalışanların dışarıda eğlenceli vakit geçirebilme olanaklarını yaratır" %62. 0 (271) ile, "Kurumda, bireysel ihtiyaçlarımın önem taşıdığını hissederim sorusuna %55. 6 (234) ile, "Çalışanların statüsü ne olursa olsun fikirleri her zaman saygı ile karşılanmaktadır" sorusuna %50. 3 (220) ile, "Görevlerimi yapmam konusunda cesaretlendirilirim" ifadesine %55. 6 (234) ile, "Çalışanlar özgür biçimde işbirliği yapabilmektedirler" sorusuna %45. 2 (198) ile, "Çalışanlar arasındaki ilişkiler rahat ve sıcaktır" %37. 7 (165) ile, "Kurumda adalet ve eşitlik gözetilir" ifadesine %54. 9 (240) ile, "Kurumda sosyal etkinlikler önem taşır" %48. 3 (211) ile, "Kurumda idari kurallar herkese farklı uygulanır" ifadesine %44. 1 (193) ile düşük düzeyde katılım olduğu saptanmıştır.

"Kurumda kendimi diğer çalışanlara yakın hissediyorum" ifadesine %34. 3 (150) ile, "Birlikte çalıştığım kişilere güvenirim" ifadesine %50. 7 (222) ile, "Kurumda, işlerle ilgili duygu ve düşüncelerimi açıkla ifade edebilirim" sorusuna %46. 0 (201) ile, "Kurum çalışanları

dürüst çalışırlar" ifadesine %32. 7 (143) "Kurumda kendimi güvende hissederim" ifadesine %35. 1 (153) ile, yüksek düzeyde katılım olduğu görülmektedir.

Bu çizelgeye bakıldığında, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde çalışanların birbirlerine ve kuruma güven ve yakınlık duydukları, düşüncelerini açıkça ifade edebildikleri ve dürüst olduklarını algılamalarına karşın, diğer boyutlarda destek görmediklerini söylenebilir.

Tablo 3. Yenilikçi İklım Maddelerinin Frekans ve Yüzdeleri

No	Yenilikçi İklım	Düşük Katılım		Orta Katılım		Yüksek Katılım		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%
1	İşlerin yapılmasında yeni yollar denemek için bazı riskleri göze alabilirim.	158	36. 2	139	31. 8	140	32. 0	437	100
2	Yaptığım işlerin zamanında bitmesi için zorlama vardır.	217	49. 7	128	29. 3	92	21. 0	437	100
3	Kurumda işimizi nasıl yaptığımız değil, sonuç önemlidir.	151	34. 6	124	28. 4	162	37. 0	437	100
4	Kurumumuzun, gelecek için ortak hedefini herkes bilir.	227	52. 0	124	28. 4	86	19. 7	437	100
5	Yöneticilerim, işimde yapabileceğimi düşündüğüm kararları alıp uygulayabilmem için bana izin verirler.	175	40. 1	154	35. 2	108	24. 7	437	100
6	Kurumda işlerin yapılmasında yeni fikirler ve özgün yollar bulmak önem taşır.	167	38. 2	111	25. 4	159	36. 4	437	100
7	Kurumda çalışanların girişimci olması istenir.	154	35. 2	126	28. 8	157	36. 0	437	100
8	Kurumda yeni ve daha iyi şeyler yapmaya çalışan insanlar ödüllendirilirler.	256	58. 6	97	22. 2	84	19. 2	437	100
9	Kurumumuzda, yapılan her işin mükemmel olması istenir.	120	27. 4	119	27. 2	198	45. 4	437	100
10	Çalışanlar işlerle ilgili belirsiz (yasa ve yönetmeliklerde yer almayan) durumlarda, riski göze alarak kendileri karar verebilirler.	277	63. 4	106	24. 3	54	12. 4	437	100
11	Çalışanlar arasında işle ilgili rekabet vardır.	244	55. 9	130	29. 7	63	14. 4	437	100
12	İşimi daha iyi yapmam için yaratıcılığımın kullanılması istenir.	200	47. 8	134	30. 7	103	21. 5	437	100
13	İşlerle ilgili eski yöntemlerin yerine yenilerini kolaylıkla koyarak uygulayabilirim.	160	36. 6	135	30. 9	142	32. 5	437	100
14	Yöneticiler çalışanlar arasında işle ilgili rekabeti teşvik ederler.	259	59. 3	115	26. 3	63	14. 4	437	100
15	İşimi iyi yapmam konusunda motive edilirim.	247	56. 6	111	25. 4	79	18. 0	437	100

16	Kurum yeniliklere açıktır.	163	37. 3	144	33. 0	130	29. 7	437	100
----	----------------------------	-----	-------	-----	-------	-----	-------	-----	-----

Tablo 3, yenilikçi iklim değişkenine ilişkin yanıtların dağılımını göstermektedir. "İşlerin yapılmasında yeni yollar denemek için bazı riskleri göze alabilirim" ifadesine %36. 2 (158) ile, "Yaptığım işlerin zamanında bitmesi için zorlama vardır" ifadesine %49. 7 (217) ile, düşük düzeyde katılım olduğu görülmektedir.

"Kurumda işimizi nasıl yaptığımız değil, sonuç önemlidir" %37. 0 (162) ile, yüksek düzeyde katılım ifade edilmiştir.

"Kurumumuzun, gelecek için ortak hedefini herkes bilir" ifadesine %52. 0 (227) ile, "Yöneticilerim, işimde yapabileceğimi düşündüğüm kararları alıp uygulayabilmem için bana izin verirler" ifadesine %40. 1 (175) ile, "Kurumda işlerin yapılmasında yeni fikirler ve özgün yollar bulmak önem taşır" ifadesine %38. 2 (167) ile, düşük düzeyde katılımaktadır.

"Kurumda çalışanların girişimci olması istenir" ifadesine %36. 0 (157) ile, yüksek düzeyde katılımaktadır. "Kurumda yeni ve daha iyi şeyler yapmaya çalışan insanlar ödüllendirilirler" ifadesine %58. 6 (256) ile, düşük düzeyde katılım görülmektedir.

"Kurumumuzda, yapılan her işin mükemmel olması istenir" ifadesine %45. 4 (198) yüksek düzeyde katılımaktadır. "Çalışanlar işlerle ilgili belirsiz (yasa ve yönetmeliklerde yer almayan) durumlarda, riski göze alarak kendileri karar verebilirler" ifadesine %63. 4 (277) ile, "Çalışanlar arasında işle ilgili rekabet vardır" ifadesine %55. 9 (244) ile, "İşimi daha iyi yapmam için yaratıcılığımın kullanılması istenir" ifadesine %47. 8 (200) ile, "İşlerle ilgili eski yöntemlerin yerine yenilerini kolaylıkla koyarak uygulayabilirim" ifadesine %36. 6 (160) ile, "Yöneticiler çalışanlar arasında işle ilgili rekabeti teşvik ederler" ifadesine %59. 3 (259) ile, "İşimi iyi yapmam konusuna motive edildim" %56. 6 (247) ile, "Kurum yeniliklere açıktır" ifadesine %37. 3 (163) ile düşük düzeyde katılım belirlenmiştir.

Bu çizelgeye bakıldığında, işlerin yapılmasında sonucun önemli olduğuna, girişimci olunmasına ve işlerin mükemmel yapılmasına yüksek düzeyde katılım olurken, risk almaya, rekabet içinde olmaya, yeni ve özgün davranışların ödüllendirilmesine ve motive edilmeye düşük düzeyde katılım olduğu görülmektedir. Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nde belirgin olarak yenilikçi iklim özelliklerinin algılanmadığını söylenebilir. Ülkemizdeki bir kamu kurumu için bu sonuç sürpriz değildir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Örgütler, kendi iklim haritasından haberdar olmalıdır. Örgüt iklimi örgütün, kendi içinde neler olup bittiğini anlayabilmesini sağlar. Örgütlerin, örgüt iklimi yoluyla ulaşması gerek işlevleri arasında, koordinasyon, motivasyon, içsel bütünleşme, dışsal farklılaşma vardır. Örgüt kültürünü bilen, çalışanların değerlerini, inançlarını tutumlarının ve tepkilerini tahmin edebilen bir yönetim, gerekli stratejilerle hem yetki ve etki yaratabilir, hem de sorunları daha kolay çözebilir duruma gelebilir. Örgüt iklimi örgüt çalışanlarının örgüte yönelik ilgilerin belirlenmesinde önemli bir kavramdır.

Bu çalışmada, bürokratik iklim ile ilgili bulgulara bakıldığında; Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün bürokratik iklim özellikleri taşıdığı, ancak yöneticilerin katı ve kuralcı olmadıkları ve baskı uygulamadıkları bulgularına ulaşılmıştır.

Seraslan ve ark. (2002) yaptıkları çalışmada, tüm spor kuruluşlarında "Y Teorisi"ne uygun yönetim anlayışının uygun olduğu belirtilmiş ancak bu teoriye uymayan uygulamaların varlığı saptanmıştır. Bu ise spor kuruluşlarında klasik yönetim uygulamalarının var olduğunu gösterir (19). Bu bulgu ile bu araştırmanın bulguları birbirini desteklemektedir. Çünkü klasik uygulamaların var olduğu örgütlerde bürokratik süreçler yoğunlukta olmaktadır. Çalışanlar tarafından da bu böyle algılanmaktadır.

Adler ve Borys (1996) göstermişlerdir ki, iki çeşit bürokrasi vardır. "Katı" ve "Esnek Bürokrasi" (1). Yaman'ın (2000) çalışmasında, GSGM çalışanlarının ast-üst ilişkilerinin sıcak ve samimi olduğunu algıladıklarını ve ilişkilerin korkuya dayalı olmadığı belirtilmektedirler (26). Bu durumda Adler ve Borys'un söz ettiği katı bürokrasinin

GSGM'de olmadığı Yaman'ın çalışması göstermiştir. Bizim bulgularımız da GSGM'de bürokratik iklimin varlığına karşın katı bir bürokrasinin olmadığı yönündedir.

Bürokrasi ile ilgili Parker'in ifadesi, Türkiye örgütsel uygulamalar anlamında, yeniliklere Avrupa'dan daha açıktır. En büyük avantajımız, tam oturmuş ve köklü bir kurumsal ve devlet yapımızın olmaması. Avrupa'nın kilise ve monarşiye dayalı hiyerarşisine karşın bizdeki hiyerarşinin temelinde paternalist anlayış yatıyor, yani daha feodal. Bu tür hiyerarşi daha kolay aşılabilir durumdadır (16). Bulgularımızdan olan bürokrasinin bu denli katı olmaması bu saptama ile de açıklanabilir.

Bu çalışmada destekleyici iklim ile ilgili bulgulara bakıldığında; GSGM'de çalışanların birbirlerine ve kuruma güven ve yakınlık duyguları, görevle ilgili düşüncelerini açıkça ifade edebildiklerine karşın, diğer boyutlarda destek görmedikleri saptanmıştır.

Yaman'ın (2000) GSGM çalışanlarının başarılarında maddi ve manevi ödüllendirmenin yapılmadığı yönündeki algılamalar ile çalışanların mesai dışında iş arkadaşlarıyla gezi, eğlence ve toplantılara katılımlarının az düzeyde olduklarını algılamaktadır (26). Bu sonuçlar bizim çalışmamızdaki bulgularımızı desteklemektedir.

SGM çalışanlarının görevleri ile ilgili düşünce, öneri ve isteklerini yöneticilerine kolaylıkla aktarabildiklerini belirlemiştir. Bu bulgu bizim çalışmamızdaki bulguyla örtüşmektedir. Bu bulgulara karşın GSGM'de destekleyici iklimin var olduğu söylenemez.

Bilim ve teknolojinin gelişmesi karşısında ülkemizde kamu kurum ve kuruluşlarında örgütsel ve yönetsel değişim süreci başlamış, yeni yönetim yaklaşımları denenmek istenmektedir, toplam kalite yaklaşımı gibi. GSGM'de buna paralel olarak spor alanında ortaya çıkan gereksinimlerin karşılanabilmesi için insan merkezli, demokratik, katılımcı, dinamik, gelişime açık, verimliliği önemseyen, hizmetlerde ve yönetimde kaliteyi temel alan bir spor yönetim yaklaşımının benimsenmesini zorunlu hale getirmiştir. Bu zorunluluk, "Sporla Özerklik ve Spor Teşkilatının Yeniden Yapılandırılması Ön Hazırlık Komisyonu Raporu"nda (24). belirtilen şu ifadelerden anlaşılabilir; Mevcut teşkilat ticaretleşen anlayış çerçevesinde yeni bir yapılanmayı gerektirmektedir. Merkezdeki idari yapı ve yönetim hantal olup, merkezi teşkilat mevcut yapısıyla gelişen toplumumuza dar gelmekte ve ihtiyaçlara cevap vermekte yetersiz kalmaktadır. 21. yüzyıla girerken, geleceğin Türkiye'sinde geçerliliği ve uygulanabilirliği olan yeni bir spor sisteminin ivedilikle oluşturulması gerekmektedir. Yeni spor sisteminin geliştirilmesi örgüt iklimini tanımayı gerektirdiği gibi destekleyici iklimin yaratılmasını da gerektirmektedir.

Bilir'in (2005) çalışmasında ortaya konulduğu gibi çalışanların örgütsel sorunlara ilgisini artırma amaçlı program ve süreçler ile örgütü geliştirme ve değiştirme çabaları destekleyici iklime ihtiyaç göstermektedir ve sadece destekleyici örgüt iklimi çalışanların örgütsel faaliyet ve etkinliklerine katılımını anlamamızda bir faktördür (3). Denilebilir ki örgüt iklimi, örgütü değiştirmeye yönelik program ve projelerin etkinliği saptamak için öncelikli bir araçtır.

Yenilikçi iklim ile ilgili bulgulara bakıldığında; işlerin yapılmasında sonucun önemli olduğuna, girişimci olunmasına ve işlerin mükemmel yapılmasına yüksek düzeyde katılım olurken, risk almaya, rekabet içinde olmaya, yeni ve özgün davranışların ödüllendirilmesine ve motive edilmeye düşük düzeyde katılım olduğu görülmektedir. GSGM'de yenilikçi iklim özelliklerinin algılanmadığı söylenebilir. Ülkemizdeki bir kamu kurumu için bu sonuç sürpriz değildir. Çünkü, yenilikçi iklimlerin özelliklerine bakıldığında ürettiği malı veya hizmeti satarak kar elde eden şirketleri daha çok tanımlamaktadır. Bu tip örgütlerin mevcut pazar çevresi, yoğun küresel rekabet, hızlı teknolojik değişikliklerin yaşanılması örgütlerin kendilerini ve amaçlarını devamlı gözden geçirmelerine, ayrıca mevcut yapılarını ve süreçlerini, yeni ürünler ve yeni hizmetler yaratmak amacıyla yeniden organize etme gereğine yol açmaktadır. Ülkemizdeki kamu kurum ve kuruluşlarında bu özellikler henüz geçerli değildir.

Örgütlerimizin iklimsel özelliklerinin bilinmesi ve bu konuda yeterli düzeyde bilgi birikiminin sağlanması için daha çok araştırmaya ihtiyaç vardır. Zira, devlet, ordu, hastane, okul, banka, otel gibi her türlü kamu

ve özel kurum ve kuruluşun etkili ve verimli şekilde yönetilmesi örgütlerin iklimsel özelliklerinin bilinmesine bağlıdır.

Bu çalışmanın bulguları doğrultusunda şu öneriler yapılabilir.

GSGM'nde çağdaş bir yönetim anlayışı olan toplam kalite yönetiminin uygulanabilmesi için destekleyici ikliminin oluşturulması yönünde çalışmalar yapılması gereklidir.

GSGM'nde yapılacak iklim çalışmalarında dönemsel veriler kullanarak zaman içindeki değişme ve gelişmeler daha iyi incelenebilir.

KAYNAKLAR

1. **Adler PS, Borys B.** Two Types of Bureaucracy: Enabling and Coercive. *Administrative Science Quarterly*, **1996**; 41: 61-89.
2. **Ay Ü, Çelik C.** Çalışanların Örgüt ve Yönetimsel Uygulamalarla İlgili Algılamaları: İki Örgütte İklim Kıyaslaması. *11. Ulusal Yönetim Organizasyon Kongresi*. Afyon, **2003**: 445-458.
3. **Bilir P.** Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Çalışanlarının Örgüt İklimi ve Katılımla İlgili Algılamaları. *Doktora Tezi*, ÇÜ Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Adana, **2005**.
4. **Cüceloğlu D.** *İletişim Donanımları*. 2. Baskı, İstanbul: Remzi Kitapevi, **2002**
5. **Dunphy D, Bryant B.** Teams: Panaceas Or Prescriptions For Improved Performance. *Human Relations*, **1996**; 49: 677-699.
6. **Eisenberger EM, Fasolo P, Davis LaMastro V.** Perceived Organizational Support and Employee Diligence, Commitment and Innovation. *Journal of Applied Psychology*, **1990**; 75: 51-59.
7. **Ekvall G, Ryhammar L.** Leadership Style, Social Climate and Organizational Outcomes: A Study of A Swedish University College. *Creativity and Innovation Management*, **1998**; 7 (3): 129-130.
8. **Emmanuelides PA.** Towards An Integrative Framework of Performance in Product Development Projects. *Journal of Engineering and Technology Management*, **1993**; 10: 363-392.
9. **French WL, Kast FE, Rosenzweig JE.** *Understanding Human Behavior in Organizations*. New York: Harper and Row Publishers, **1985**.
10. **Hemingway MA, Smith CS.** Organizational Climate and Occupational Stressors as Predictors of Withdrawal Behaviors and Injuries in Nurses. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*. **1999**; 72 (3)
11. **Kanter RM.** *The Change Masters: Corporate Entrepreneurs At Work*. Winchester MA: Unwin Hyman, **1983**.
12. **Kelley MR, Harrison B.** Unions, Technology and Labor-Management Cooperation. In: Mishel L, Voos P. Eds. Unions and Economic Competitiveness. Washington, DC: Economic Policy Institute, **1992**.
13. **Moran ET, Volkwein JF.** The Cultural Approach to The Formation of Organizational Climate. *Human Relations*. **1992**; 45 (1): 19-47.
14. **Nicholson N, Rees A, Brooks-Rooney A.** Strategy, Innovation An Performance. *Journal of Management Studies*. **1990**; 27: 511-535.
15. **Nonaka I, Kenney M.** Towards A New Theory of Innovation Management: A Case Study Comparing Canon and Apple Computer Inc. *Journal of Engineering and Technology Management*, **1991**; 8: 67-83.
16. **Paker C.** Örgütsel Bağlılık. Aycan Z. Eds. *Türkiye'de Yönetim, Liderlik ve İnsan*
- Kaynakları Uygulamaları*. 1. Basım, Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları. **2000**: 341-342.
17. **Schein EH.** Organizational Culture. *American Psychologist Published*, **1990**; 45 (2): 109-119.
18. **Scott SG, Bruce RA.** Determinants of Innovation Behavior: A Path Model of Individual Innovation in the Workplace. *Academy of Management Journal*, **1994**; 37: 580-607.
19. **Seraslan Z, Bakır M, Kesim Ü, Güler L, Yoruç M.** Spor Kuruluşlarında Örgüt Kültürü, *Spor Araştırmaları Dergisi*, **2002**; 4 (2): 55-70.
20. **Shadur MA.** Total Quality-Systems Survive, Cultures Change. *Long Range Planning*, **1995**; 28: 115-125.
21. **Shadur MA, Kienzle MA, Rodwell JJ.** The Relationship Between Organizational Climate and Employee Perceptions of Involvement. *Group & Organization Management*, **1999**; 24 (4): 425-479.
22. **Shore LM, Wayne SJ.** Commitment and Employee Behavior Comparison of Affective Commitment and Continuance Commitment With Perceived Organizational Support. *Journal of Applied Psychology*, **1993**; 76: 774-780.
23. **Tannenbaum S, Dupuree-Bruno LM.** The Relationship Between Organizational and Environmental Factors and The Use of Innovative Human Resource Practices. *Group Organization Management*, **1994**; 19: 171-202.
24. **T. C. Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Spor Şura Kitabı**. Ankara: **1999**.
25. **Wallach JE.** Individuals and Organizations: The Cultural Match. *Training and Development Journal*, **1983**; 9-36.
26. **Yaman M.** *Spor Örgütünün Yönetimsel İklimi*. Ankara: **2000**.

SPORDA İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN İÇ VE DIŞ ÇEVRE FAKTÖRLERİ: TEORİK BİR YAKLAŞIM

Yusuf CAN*

Hacalet MOLLAOĞULLARI**

ÖZET

Bu çalışma, tanımlayıcı nitelikli olup, spor yönetiminde, özellikle de spor federasyonları, spor kulüpleri ve takım yönetiminde insan kaynakları yönetim bilgisinin önemine vurgu yapmak ve insan kaynakları yönetimini etkileyen iç ve dış çevre faktörlerini, spor yaşamı açısından yorumlamak amacıyla ele alınmıştır.

Bu çalışmada, Türkiye'deki spor kuruluşlarının içinde bulundukları iç ve dış çevre şartlarının, insan kaynakları yönetim uygulamalarına imkan verecek düzeylerde bulunmadığı ve bu nedenle de, spor kuruluşlarının iç ve dış çevre şartlarının yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulduğu vurgulanmıştır. Arıca, spor kulüpleri ve federasyonlarda görev alan yönetici ve antrenörleri insan kaynakları yönetimi konusunda bilgilendirmek amacıyla eğitim programlarının düzenlenmesi ve üniversitelerde yürütülecek olan sporda insan kaynakları yönetimi konusundaki araştırmaların teşvik edilmesi ve desteklenmesi önerilmiştir.

ANAHTAR KELİMELEER: İnsan Kaynakları, Çevresel Faktörler, Spor Yönetimi, İnsan Kaynakları Yönetimi, Örgütsel çevre

INTERNAL AND EXTERNAL ENVIRONMENTAL FACTORS EFFECTING

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN SPORT: A THORETICAL APPROACH

ABSTRACT

This study has descriptive characteristic and the purpose of this study is to emphasize the importance of human resources management in sport management and internal and external environmental conditions that influence human resources management has been interpreted from the point of view of sport life.

In this study, that internal and external environmental conditions of sport organizations of Turkey are not suitable facilities regarding to the applications of human resource management has been emphasized, and because of this, the internal and external environmental conditions of sport organizations should be reorganized. Besides, that training programs should be organized in order to let sport managers and trainers who work in the sport clubs and federations know about human resource management and the researches on the human resources management in sport should be supported and promoted in universities have been suggested.

KEY WORDs: Human resource, Environmental conditions, Sport management, Human resource management, Organizational environment

* Yrd. Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi BESYO Öğretim Üyesi-KAYSERİ

**Yrd. Doç. Dr. Muğla Üniversitesi BESYO Öğretim Üyesi-MUĞLA

1. GİRİŞ

Türkiye'de, spor federasyonları ve spor kulüpleri gibi temel spor kuruluşlarında ve özellikle de sporla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarında insan kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılabildiği söylenemez (Karakuş ve Can,2006). Spor kulüplerinin ve spor federasyonlarının örgütsel nitelikleri, insan kaynaklarının etkili ve verimli bir şekilde yönetilmesine imkan vermemektedir. Sporla ilgili kamu kurum ve kuruluşlarında ise, insan kaynakları yönetimini etkileyen iç ve dış

çevre faktörlerinin gereği gibi dikkate alındığını söylemek mümkün değildir.

Kısaca, Türk spor yönetiminde insan kaynakları yönetimi konusunda çok önemli bilgi ve uygulama eksikliği bulunduğu düşünülmektedir.

İşte bu çalışma, spor alanında, insan kaynakları yönetiminin önemine vurgu yapmak ve insan kaynakları yönetimini etkileyen iç ve dış çevre faktörlerini, spor yaşamı açısından analiz etmek ve yorumlamak amacıyla ele alınmıştır.

İnsan kaynakları yönetimini etkileyen iç ve dış çevre faktörlerinin iş yaşamına ilişkin olan boyutları, spor yaşamı için de geçerliliğini korurken, iş yaşamında pek görülmeyen ve ancak spor yaşamında söz konusu olan bir dizi iç ve dış çevre faktörlerinin bulunduğu söylenebilir. Örneğin; sporun en önemli dış çevre faktörlerinden olan seyirci ve taraftar, diğer sektörler için söz konusu bile edilemez. Sponsorluk ilişkisi, özellikle spor kulüpleri ve federasyonlar açısından hayati öneme sahiptir. Medya ve yayıncı kuruluşların spora olan ilgileri zaman zaman şaşırtıcı boyutlara ulaşabilmektedir.

Diğer taraftan, motivasyon, yetenek ve beceri gibi bireysel nitelikler sportif başarının olmazsa olmaz ön koşullarıdır. Herhangi bir iş alanında, başarısız sonuçlar almak, spordaki kadar hoş görü ile karşılanamaz. Hakemlerin spor alanında kullandıkları mutlak hakimiyet, başka bir alanda geçerli olmaz. Aynı anda milyarlara insanın ilgi odağı olan Olimpiyatlardan daha büyük bir organizasyon düşünülemez. Örneklerini çoğaltabileceğimiz tüm bu karakteristik özellikler, insan kaynakları yönetiminin, spor açısından farklı bir boyutta ele alınmasını ve yorumlanmasını gerekli kılmaktadır.

2. İNSAN KAYNAKLARI KAVRAMI VE İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNİN FONKSİYONLARI

İnsan Kaynakları kavramı, ilgili literatürde kimi zaman "personel" kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılıyor olsa da, bazı bilim adamları, bu kavramlar arasında örgütte yerine getirilen fonksiyonlar açısından bazı önemli farklılıkların bulunduğunu öne sürmektedirler (Özgen,Öztürk,Yalçın, 2001). Nitekim, günümüzde örgüt kültürü alanındaki meydana gelen gelişmeler, tam rekabet ortamı, yenilikçilik, küreselleşme, uluslar arası işletmeciliğin gelişmesi, klasik anlamda personel yönetiminin yeni bir anlayışla ele alınmasını, içeriğinin önemli ölçüde değiştirilmesini ve örgütte çalışan insan unsuruna bütüncül bir açıdan bakılmasını ve bunun bir süreç olarak ele alınmasını zorunlu kılmıştır. Bu nedenle, insan kaynakları bakışı ile personel bakışının eş anlamlı olarak görülmesi mümkün değildir (Tortop ve arkadaşları, 2006). Özellikle spor açısından bakıldığında, bu iki kavram arasındaki fark daha da anlamlı hale gelir. Çünkü, spor faaliyeti; personel bakışı ile açıklanamayacak kadar çok boyutlu ve karmaşık fonksiyonlar içeren insan odaklı bir faaliyet şeklidir.

İnsan kaynakları yönetimi, insan ögesini örgütün merkezinde gören ve onu ön plana çıkaran bir yaklaşımdır. Bu anlamda, insan odaklı bir faaliyet şekli olan spor; insan kaynakları yönetimi uygulamalarına en uygun cevap alınabilecek bir faaliyet alanıdır. İnsan kaynakları yönetimi, yeni gelişen ve geçiş süreci yaşayan bir kavram olduğundan genel kabul gören bir tanımlama söz konusu değilse de, genel olarak, iş verimliliğini artırmak ve işgörenlerin iş doyumlarını yükseltmek amacıyla yürütülen planlı faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır (Özgen,Öztürk,Yalçın, 2001; Tortop ve arkadaşları, 2006; Mercin, 2005). Ayrıca, insan kaynakları yönetim uygulamaları, örgütte personel seçimi, iş analizi, sınıflandırma, kariyer yönetimi, motivasyon, yükselme, personel değerlendirilmesi, hizmet içi eğitim, ücret yönetimi, disiplin, ödüllendirme ve cezalandırma gibi aşamalardan oluşmaktadır (İnce,2006).

Sporda insan kaynakları yönetimi ise, sportif verimliliğin geliştirilmesini ve spor faaliyetine katılanların doyumunu amaçlayan ve sporda insan kaynaklarının planlanması, sporda iş analizlerinin yapılması, sporda yetenek seçimi ve geliştirilmesi, hizmet içi eğitim, spor elemanlarının motivasyonu, sportif performansın değerlendirilmesi, ücret yönetimi, sporcu sağlığı ve güvenliği, sporcu kulüp ilişkilerinin düzenlenmesi ve kariyer planlaması aşamalarından oluşan planlı faaliyetler bütünü olarak tanımlanabilir.

İnsan kaynakları yönetimi uygulamaları; örgütte rekabetçi üstünlük yaratmak amacıyla gerekli insan kaynağının sağlanması ve geliştiril-

mesi ile ilgili politika oluşturma, örgütlenme, yönlendirme ve denetleme faaliyetlerini içeren bir disiplin olarak kabul edilmektedir (Akın,2002).

Sporla insan kaynakları yönetimi uygulamaları ise; spor alanında rekabetçi üstünlük yaratmak amacıyla gerekli insan kaynağının (sporcu-antrenör-yönetici-hakem ve diğer yardımcı elemanlar) sağlanması ve geliştirilmesine ilişkin politika oluşturma, örgütlenme, yönlendirme ve denetleme faaliyetlerini içerir.

3. İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNİN TEMEL İLKELERİ

İnsan kaynakları yönetimi uygulamalarından olumlu sonuçlar elde edilebilmesi için, şu on temel ilkeye uygun hareket edilmesi tavsiye edilmektedir. Bu temel ilkeler; tarafsızlık, eşitlik, yeterlilik, kariyer, adalet, eğitim, güvence, halef yetiştirme, yönetimi geliştirme ve uzman kişilere başvurma ilkeleridir. İnsan kaynakları yönetim ilkelerinin "her duruma uygulanabilecek geçerlilikte kesin kurallar olduğu" söylenemez. Ancak bu ilkelere uygun hareket edildiği sürece başarılı olma ihtimalinin yüksek olacağı" bilinmelidir (Tortop ve arkadaşları, 2006).

Tarafsızlık ilkesi; yaş, cinsiyet, ırk, dil, din ve milliyet gibi hiçbir ayırımı kabul etmeyen spor faaliyetinin olmazsa olmazıdır. Tarafsızlık ilkesi dikkate alınmadan yürütülen bir spor faaliyetinin, sportif amaçları gerçekleştirilmesi beklenemez. Kaldı ki; hiçbir spor faaliyeti, tarafsızlık ilkesi dikkate alınmadan yürütülemez ve yönetilemez.

Eşitlik ilkesi özü itibarıyla, herkesin dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasal düşünce, felsefi inanç vb. gibi sebeplerle ayırım gözetilmeden yasalar önünde eşit haklara sahip olmasıdır. Eşitlik ilkesi, sporun doğasında var olan bir davranış biçimidir.

Yeterlilik ilkesi, bir görevi başarı ile yapabilme gücünü belirtmektedir. Spor organizasyonlarına katılan spor elemanları için yeterlilik ilkesi bir zorunluluktur. Hiçbir spor faaliyeti, sportif yeterliliği göz ardı ederek

yürütülemez. Çünkü, sportif yeterliliği olmayan bir kişinin üstleneceği riskler, sakatlanma ve ölüm gibi en yüksek insani risklerdir.

Kariyer ilkesi, bir kimseye, içinde bulunduğu düzeyden diğerine yükselmesi ve ilerlemesi için imkan verilmesi anlamına gelir. Kariyer ilkesi, liyakattan ve ehliyetten hiçbir şekilde ödün verilmemesini öngörür*. Spor alanında kariyer gelişimi, ülkeden ülkeye farklılıklar arz etmekle birlikte, genellikle kişinin sosyal ilişki düzeyi ile doğru orantılıdır. Ulusal ve/veya uluslararası ilişkileri güçlü olan spor elemanlarının kariyer gelişimi, sosyal ilişkileri zayıf olanlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Şekil: İnsan kaynakları yönetim ilkeleri ve fonksiyonları ile iç ve dış çevre faktörleri ilişkisi.

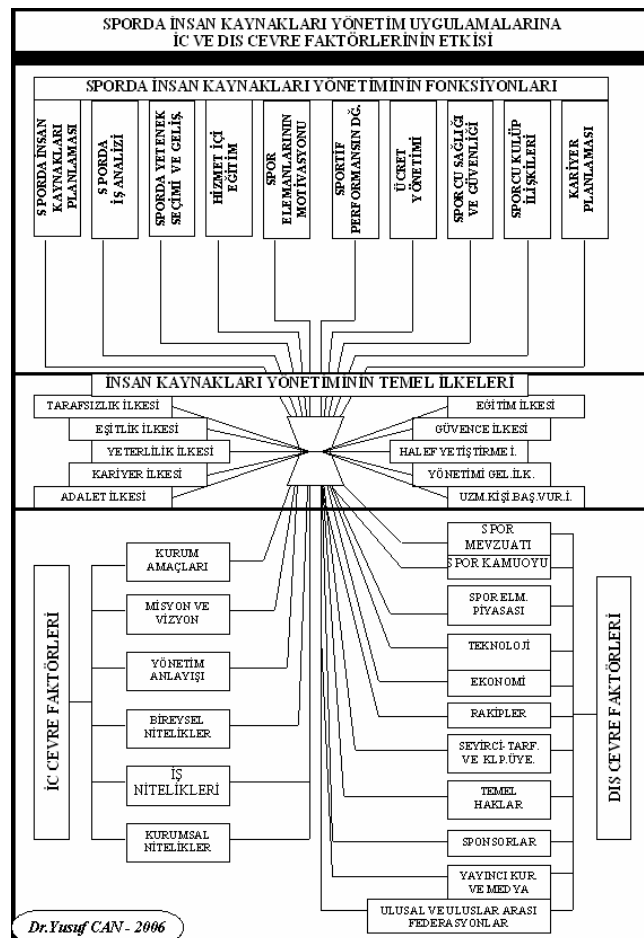
Adalet ilkesi, genel olarak insani bir görev ve sorumluluktur. Adalet ilkesi, toplumsal yaşamın temel kaynağıdır. Adaletin sağlanmadığı bir toplumsal yaşam, kaosa ve kargaşaya sürüklenmiş demektir.

Hizmet içi eğitim ilkesi, işgörenlere değişen ve gelişen ihtiyaçlara göre kendilerini geliştirme imkanı verilmesi anlamına gelir (Öztürk ve Dündar, 2003). Spor alanında hizmet içi eğitim, yapılan işin bir parçasıdır.

Çünkü, sportif başarının ilk şartı, sportif performansı korumak ve geliştirmektir. Sportif performans, bir kere kazanılıp kullanılan bir özellik değildir. Onun sürekli olarak korunması ve geliştirilmesi gerekir.

Güvence ilkesi, işgörenlerin istenen verimliliğe ulaşabilmeleri için ağır bir kusur işlemekçe işlerini ve buna bağlı haklarını yitirmemeleri anlamına gelir. Spor alanındaki güvenceyi, kişinin sportif performans düzeyi belirler.

Halef yetiştirme ilkesi, her bir yöneticinin geçici yada sürekli olarak kendi yerini doldurabilecek bir ast yetiştirmesi anlamına gelir. Spor alanındaki yoğun rekabet, halef yetiştirme ilkesinin zaman zaman göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

Uzman kişilere baş vurma ilkesi, yönetici olarak çalışan görevlilerin, yerine getirdikleri hizmetlerini uzman kişilerle yakın bir ilişki içinde yerine getirmesi anlamına gelir. Spor alanında, hiçbir yönetici uzman kişilerden yardım almadan hizmetlerini yürütmeyi düşünmez.

Yönetimi geliştirme ilkesi ise, yöneticilerin gelişme ve değişimlere açık olması ve yönetim politikalarını değişme ve gelişmelere paralel olarak geliştirmesi anlamına gelir. Yönetimi geliştirme ilkesi, Türk spor yönetiminin en önemli eksikliklerinden birisi olduğu söylenebilir.

4. İNSAN KAYNAKLARI YÖNETİMİNİ ETKİLEYEN ÇEVRESEL FAKTÖRLER

Örgütsel çevre koşulları ile örgütün işleyişi arasında yoğun bir etki-leşim söz konusudur. Dolayısıyla, örgütler içinde bulundukları çevre koşullarını bilmeli ve bu koşullarda meydana gelen değişim ve gelişmeleri yönetebilmelidir. İnsan kaynakları yönetiminin bir amacı da, örgütsel çevre koşullarında meydana gelen değişme ve gelişmeleri örgütsel amaçlara uygun bir şekilde yönetmektir (Özgen,Öztürk,Yalçın,2001). Bu anlamda, insan kaynakları yönetimini etkileyen çevresel faktörleri iki ana grupta ele almak mümkündür. Birincisi; kurum amaçları, kurumun misyonu ve vizyonu, yönetim anlayışı, bireysel nitelikler, iş nitelikleri ve örgütsel özelliklerden oluşan iç çevre faktörleri, ikincisi ise; yasal düzenlemeler, toplum, işgücü piyasası, teknoloji, ekonomi, rakipler, müşteri ve hissedarlar ve temel haklardan oluşan dış çevre faktörleridir.

Sporda insan kaynakları yönetim uygulamalarından istenen sonuçların elde edilebilmesi için, öncelikle insan kaynakları yönetim ilkelerine azami dikkatin gösterilmesi ve spor kuruluşlarının iç ve dış çevre şartlarını bilerek bu şartlarda meydana gelen değişim ve gelişmeleri yönetebilmesi gerekir. Bu çerçevede, spor kuruluşlarının (kamu kuruluşları, federasyonlar, spor kulüpleri vb.) genel ve özel amaçlarının tespit edilmiş olması, kurum misyonunun ve vizyonunun belirlenmiş olması, yönetim anlayışının çağdaş niteliklere sahip olması, bireysel niteliklerin kurum amaçlarını gerçekleştirecek düzeylerde bulunması, iş niteliklerinin tanımlanmış olması ve kurumsal özelliklerin insan kaynakları yönetim uygulamalarına imkan verecek niteliklerde olması beklenir (Yurdakul, 2006). Halbuki, sporun temel kuruluşları olan spor kulüpleri ve federasyonların büyük bir bölümünün, bu nitelikler açısından çağdaş normlara uygun olduğu söylenemez.

Diğer taraftan, spor kuruluşlarının dış çevre şartlarını oluşturan ulusal ve uluslar arası spor mevzuatı, spor kamuoyu, spor elemanları piyasası, teknoloji, ekonomi, rakipler, seyirci-taraftar ve kulüp üyeleri, temel haklar, sponsorlar, yayıncı kuruluşlar ve medya ve ulusal ve uluslar arası spor federasyonları ile spor kuruluşları arasındaki ilişkilerin istenilen düzeylerde bulunmadığını söylemek mümkündür. Kaldı ki, Türkiye'deki spor kuruluşlarının önemli bir bölümü, sözü edilen dış çevre şartlarında meydana gelen değişme ve gelişmeleri yönetecek araçlara da sahip değildir.

5. SONUÇ

Sonuç olarak, Türkiye'deki spor kuruluşlarının içinde bulundukları iç ve dış çevre şartları, insan kaynakları yönetim uygulamalarının çağdaş normlara uygun olarak yürütülmesine imkan verecek düzeylerde görünmemektedir. Bu nedenle öncelikle, spor kuruluşlarının iç ve dış çevre şartlarının yeniden düzenlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Nitekim, son yıllarda yürütülen sporda yeniden yapılanma arayışları bu ihtiyacın bir göstergesidir (Karakuş ve Can, 2006).

Diğer taraftan, özellikle spor kulüpleri ve federasyonlarda görev alan yönetici ve antrenörler başta olmak üzere, her düzeydeki spor yöneticilerini, insan kaynakları yönetimi konusunda bilgilendirmek amacıyla eğitim programlarının düzenlenmesi gerekli görülmektedir. Bu amaçla, üniversitelerde yürütülecek olan sporda insan kaynakları yönetimi konusundaki araştırmalar teşvik edilmeli ve desteklenmelidir. Üniversitelerde yürütülecek bilimsel araştırmalar yoluyla elde edilecek bilgi ve tecrübeler, eğitim programları vasıtasıyla spor elemanlarına aktarılmalıdır. Bu yolla, Türk sporunun içinde bulunduğu problemlerin çözülmesine ve sporun gelişmesine önemli katkılar sağlanmış olacaktır. Spor alanında, insana yapılacak yatırımın en değerli yatırım olduğu unutulmamalıdır.

6. KAYNAKLAR

Akın, A., İşletmelerde İnsan Kaynakları Performansını Değerleme Sürecinde Coaching (Özel Rehberlik), C. Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, 2002, 97

İnce, M., Değişim Olgusu Ve Örgütlerde İnsan Kaynakları Yönetiminin Değişen Fonksiyonları [Http://www. Sosyalbil. Selcuk. Edu. Tr/Sos Mak/ Makaleler19-340. Pdf](http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/SosMak/Makaleler19-340.Pdf)

Karakuş, S., Can, Y., "Avrupa Birliği Sürecinde Türk Spor Politikasının Paradigmatik Değişimi", AB Müzakere Sürecinde Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik ve Siyasi Yapısındaki Değişim ve Dönüşümler Sempozyumu, Dumlupınar Üniversitesi, 16-18 Mart 2006,

Mercin, L., İnsan Kaynakları Yönetimi'nin Eğitim Kurumları Açısından Gerekliliği Ve Geliştirme Etkinliği, Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, Wwww. E-Sosder. Com Issn: 1304-0278 Güz 2005 C. 4 S. 14 (128-144)

Özgen, H., Öztürk, A., Yalçın, A., İnsan Kaynakları Yönetimi, Nobel Kitabevi, Adana, 2001,

Öztürk, Z., Dündar, H., Örgütsel Motivasyon Ve Kamu Çalışanlarını Motive Eden Faktörler. C. Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt 4, Sayı 2, 2003, 57

Tortop, N., Aykaç, B. Yaman, H., Özer, A., İnsan Kaynakları Yönetimi, Nobel yayınları, Ankara,2006,

Yurdakul, N. B., Bir Halkla İlişkiler Fonksiyonu Olarak İnsan Kaynaklarının Motivasyonu Ve İşgücü Verimliliği Üzerindeki Etkileri, [Http://155. 223. 1. 158/Edergi/Yenid/S1/3. Pdf](http://155.223.1.158/Edergi/Yenid/S1/3.Pdf), 12. 10. 2006

ÖZERKLEŞEN SPOR FEDERASYONLARININ İDARI VE MALİ AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

E. Esra ERTURAN, A. Faik İMAMOĞLU

1-Giriş

Türkiye'de spor kamuoyunda uzun bir süreden beri dile getirilen spor federasyonlarının özerkliği özellikle son yıllarda üzerinde en çok durulan konulardan biri olmuştur. Spor, dinamik yapısı gereği hızlı bir işleyişe ve yönetime ihtiyaç duymaktadır. Ancak Türkiye'deki spor yönetimi sistemi, devlete bağlı, hantal bürokratik yapısıyla bu dinamizm engel olmakta, özellikle spor federasyonlarındaki idari ve mali uygulamaları yavaşlatmaktaydı. Buradan hareketle Federasyonların özerkliğine ilişkin olarak 2004 yılında 5105 Sayılı Kanunla, Gençlik Spor Genel Müdürlüğü (GSGM) 'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 3289 Sayılı Kanunda önemli değişiklikler yapılmıştır¹. Bu kanuna göre talepte bulunmaları halinde spor federasyonlarına özerklik hakkı tanınmıştır. Kanunda ayrıca, federasyonların özerk olabilmeleri için aranacak kriterler, özerk federasyonların gelirleri, denetimleri, Genel Müdürlüğe ait tesislerin kullanımı gibi konular belirtilmiştir¹ ve federasyonların idari ve mali işleyişine daha kapsamlı yön vermek üzere de bir çerçeve statü belirlenmiştir.

Bu çalışmanın amacı 5105 sayılı kanun ile özerklik hakkını kazanmış ve özerkleşmiş spor federasyonlarının idari ve mali açıdan bir değerlendirmesini yapmaktır. Bu çalışmanın bulguları, oluşan yeni yapının gelecekte Türk sporuna neler getirebileceği tartışmalarına bir açılım sağlayabilir.

2-Kavram Olarak Özerklik

Eski Yunanda "autonomia", autos (kendi) ve "nomos" (kural) kelimelerinin birleşmesiyle, oluşmuş kavramın Türkçe'deki karşılığının "otonomi" olduğu söylenebilir. Kavramın tam karşılığı 'muhtariyet' olan "özerklik" kavramına bakıldığında temelinde bir devletin, topluluğun ya da grubun kendi kendini yönetmesi ilkesinin yattığı görülmektedir².

Özerklik kavramının alan yazında farklı tanımlarına rastlamak mümkündür. Özerklik, "bir topluluğun, bir kuruluşun ayrı bir yasaya bağlı olarak kendi kendini yönetme hakkı, muhtariyet, otonomidir"¹⁰. Diğer bir tanım olarak, özerklik "bir kişinin, bir topluluğun, kendi uya- cağı yasayı kendisinin koyması olarak tanımlanmakta ve bu anlamda kurumun kendine özgü bir yasasının bulunması, üst makamların koydukları kurallara uyma yerine, kendi kendini yöneten bir kuruluş olması nedeniyle tüzel ve töresel bir özgürlük" olarak da ifade edilmektedir³.

Tanımlar incelendiğinde temelde bir "hür iradenin" varlığı ve bireyin doğası gereği edinmek istediği hal olarak algılanmasından söz edilebilir. Ancak çağımızda özerklik sadece bireylere değil, örgütler/kurumlara da uygulanmaktadır. Kurumsal özerklik; bireysel olmaktan çok, örgütlere ve kurumlara özgü bir yapı ve yönetim işlevini çağırıştırmaktadır. Bu bakımdan kurumlar açısından özerkliği iki sınıfta incelemek mümkündür. Bunlardan biri **idari özerklik** ve diğeri **mali özerkliliktir**.

a) İdari özerklik, özerk kuruluşların kendi organları aracılığı ile serbest olarak karar alabilmelerini ifade etmektedir. Bir kurumda idari yönden özerkliğin sağlanabilmesi için öncelikle yönetimin demokratik bir sistemle görev başına gelmesi gereklidir. Bunun dışında yönetsel anlamda işleyişin odağını oluşturan "karar alma" özerk örgütlerde sağlıklı bir zemine oturtulması gereken bir başka husustur. Özerk bir kuruluştaki karar alacak makamlar hiçbir merkezi baskı olmaksızın karar organlarını oluşturmali ve bunların hür iradeleri ile yönetime katılmalarına izin vermelidir¹⁵.

b) Mali özerklik bir kamu tüzel kişinin kendi kaynaklarından serbestçe yararlanarak kendi harcamalarını yönetmesi durumudur⁸. Özerklik verilen kuruluşlar, mali kaynaklarını kendi ihtiyaçlarına göre ayarlayabilmeli ve gerekli harcamalarını üst makamların izni olmadan yapabilmelidir. Yalnızca devletin verdiği yardımlarla yönetilen kuruluş-

lar çalışmalarını genişletmekte tam bir serbestiye sahip değillerdir¹⁵. Buna göre özerkliğin mali boyutunda kurumlara düşenin, kendi öz kaynaklarını oluşturmaları ve bunu en etkin ve verimli bir şekilde yönetmeleri olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Özerklik hizmetlerin basit, çabuk, ekonomik ve daha iyi yürütülmesini sağlamak için tanınan bir araçtır. Dolayısıyla, özerkliğin gecikmeleri önleyebileceği, kurumların zarar görmesini engelleyeceği bu nedenle de, kâr etmelerini sağlayabileceği belirtilmektedir¹⁶.

Günümüzde "temel ilkeleri aynı" olmakla beraber her toplum, hatta her müteşebbis, özerklik kavramını kendi örf gelenek, milli amaç, siyasi tercih ve sosyal ihtiyaçları açısından kendi kamu yönetiminin gelişmesi yönünde geliştirmiştir³. Held "özerkliğin ilkesinde", insanların kendilerine kullanabildikleri fırsatları yaratan ve sınırlayan siyasi çatıda belirtilmiş eşit haklardan ve buna bağlı olarak eşit sorumlulardan yararlanması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu fırsatlar başkalarının haklarını reddetmek üzere bu çatıya karşı gelmedikleri sürece kendi hayatlarını belirleyen koşullarda özgür ve eşit olmalarını sağlar⁷. Bu teori bireyleri demokratik bir ortamda politikaya ve yönetime doğrudan katılmaya çağırarak geleceğe bir yaklaşımdır.

Modern bir toplumun sahip olması gereken unsurların başında şüphesiz demokrasi bilinci gelmektedir. Gelişen pazar ekonomisi her sektörde olduğu gibi spor sektöründe de teşebbüslere fırsat tanıyan, kendi kendini yöneten ve kendine demokratik ortamlar yaratan bir yapılanmayı mecbur kılmaktadır. Sporda hükümet dışı örgütlenmeler bugünün spor yönetiminde hızla gelişen bir anlayış olmakta, spor yöneticileri ise mesleki tanımları yapılmış profesyonel çalışanlar olarak dünyanın en önemli pazarlarından spor pazarı içinde yerlerini almaktadırlar.

Nitekim spor gelişmiş Avrupa ülkelerinde genellikle bağımsız örgütler tarafından sevk ve idare edilmektedir. Spor yaygınlaşmıştır; kulüplerin sayısı yüz binlerin üzerindedir ve halk sporu gündelik yaşamın bir parçası olarak görmektedir. Spor kulüpleri, federasyonlar, bölgesel federasyonlar ve diğer kuruluşlar en üstte özerk birer çatıya bağlanarak spor hizmetleri vermektedirler^{11,12,13}.

Örneğin, Almanya, sporda bağımsız teşkilatlanmayı en yaygın şekilde uygulamaya sokmayı başarmış, elit düzeyde spora verdiği önemin meyvelerini toplamıştır. Alman Spor Konfederasyonu (DSB) spor politikalarının oluşturulmasından gençlik aktivitelerine kadar uzanan geniş bir hizmet anlayışıyla, bağımsız olarak ve diğer bağımsız kuruluşlarla işbirliği içinde çalışır. Devlet burada gönüllü kuruluşlara teşvik ve destek veren bir rol üstlenip hiçbir yazılı sorumluluk olmamasına rağmen spora, özellikle de elit spora fon aktarmakta ve bu finansal yardımın sivil topluluklarca nasıl kullanıldığını karışmamaktadır¹³.

İngiltere'de de durum pek farklı değildir. Ulusal olimpiyat komitesi dışında burada devletten bağımsız ve dünyanın belki de en geniş fiziksel rekreasyon merkezi CCPR ve onun çatısı altındaki özerk yönetim organları iyi bir işbirliği oluşumu içinde çalışmakta, milyonlarca insana spor yaptırmaktadırlar¹¹. Almanya'dan farklı olarak İngiltere'de devletin görevlendirdiği Spor Konseyi, devlet ile bağımsız spor örgütleri arasında mali anlamda bir aracı kurum, yönetsel anlamda bir strateji otoritesi olarak görev yapmaktadır¹¹.

3-Türk Sporunda Özerklik

Türk spor yönetiminde özerklik en çok tartışılan konulardan biri olsa da, Türkiye'de sporun özerk bir yönetsel yapı içinde idaresinin Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) döneminde gerçekleştiği bir gerçektir. TİCİ, 16 spor kulübünün bir araya gelmesiyle 1922'de kurulmuş, tüzel kişilikli, özerk ve çok sporlu bir yapı olmuştur⁴.

Bununla birlikte, bu yapı yerini önce Türk Spor Kurumuna (1936-1938) ardından Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğüne (1938) bırakmıştır⁴. BTGM, Türkiye'de sporda devlet yönetimini başlatan yapı olmuş, bağlı olduğu 3530 Sayılı Kanuna 1989'da getirilen değişiklikler ile düzenlenen 3289 Sayılı yasaya tabi Başbakanlık Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'nün (GSGM) temelini oluşturmuştur⁵. GSGM, bugün Türkiye'de sporun sevk ve idaresinden sorumlu kurumdur ve teşkilatın başında spordan sorumlu devlet bakanı bulunur.

Türkiye'de Cumhuriyet sonrası ilk önemli özerkleşme hareketinin Türkiye Futbol Federasyonu'nun özerkliği ile başladığı söylenebilir. BTSGM tüm branşlardaki spor federasyonlarını kendisine bağlarken ilk kez 1988 yılında Türkiye Futbol Federasyonu, bu kurumdan ayrıl-

miş, ancak amatör futbolun da T. F. F. yönetimine devredilmesiyle 1992'de yürürlüğe giren 3813 Sayılı Yasa ile T. F. F'nün özerkliği tam anlamıyla ve açık olarak tanımlanmıştır.

Bunun yanı sıra, 1993 yılında, önceden Genel Müdürlük teklifi, Bakanın Oluru ile atanan federasyon başkanlarının "seçimle iş başına gelmelerine" ilişkin çıkan yasal düzenleme de sporda modern yönetim anlayışına uygun ortamın sağlanması açısından bir o kadar önemlidir. Buna göre federasyonlar, üye kulüplerin temsilcilerinin 4 yılda bir genel seçimlerde kullandıkları oylarla belirlenen fahri başkanlarla yönetileceklerdir. Bu yeni oluşum ile sözü geçen federasyonların Gençlik Spor Genel Müdürlüğü'nün onayı olmadan aldıkları bazı kararları uygulayamamaları işleyişte özerkleşmenin zorunluluğunun hissedilmesine sebep olmuştur.

Türk sporuna özerklik getirilmesi konusu spor alanındaki pek çok literatürde ve Spor Şuraları gibi toplantılarda dile getirilmiş^{4,6,14}, bu konuya yönelik çalışmalar nihayet 2004 yılında sonuçlanmış, spor federasyonlarının özerkleşebilmesi için 5105 Sayılı Kanunla GSGM'nün Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki 3289 Sayılı Kanunda önemli değişiklikler yapılmıştır¹.

Bu Kanuna göre özerk federasyonlar, organları genel kurulları tarafından seçimle göreve gelen, her türlü kararlarını kendi organları içerisinde alan, bütçesi genel kurul tarafından onaylanan ve ibra edilen federasyonlardır ve talepte bulunmaları durumunda federasyonlara idari ve mali özerkliğin verilebileceği hükmüne bağlanmıştır.

Federasyonların özerk olabilmeleri için aranılacak kriterler; faal sporcu ve kulüp sayısı, ülkemiz ve dünyadaki yaygınlığı ve gelişme potansiyeli, gelirlerin giderlerini karşılama yeterliliği, olimpiik olup olmadığı ve federasyon veya bağlı kulüplerin tesisi olup olmadığı gibi hususlar olarak belirtilmiştir (Geçici madde 9)¹.

Özerk federasyonların gelirlerini ise öncelikle Genel Müdürlük bütçesinden ayrılacak pay oluşturmaktadır. Genel Müdürlüğün Olimpiik branşlarda Federasyonun bir önceki yıl gerçekleştiren gelirlerinin %75'i kadar, olimpiik olmayan branşlarda ise %50'si kadar yardımda bulunacağı öngörülmüştür. Özerk Federasyonların diğer gelirlerini katılım payları, tescil-vize-transferlerden alınacak paylar, sponsorluk gelirleri, yardım ve bağışlar, kira ve işletme gelirleri ve diğer gelirler oluşturmaktadır. Genel Müdürlüğün olimpiik branşlarda Federasyonun bir önceki yıl gerçekleştiren gelirlerinin %75'i kadar, olimpiik olmayan branşlarda ise %50'si kadar yardımda bulunacağı öngörülmüştür¹.

Kanuna göre özerk federasyonların her türlü faaliyet ve işlemleri Genel Müdürlüğün bağlı olduğu Bakanlığın denetimine tâbidir. Bu denetim sonucunda görevi başında kalmasında sakınca görülen federasyon başkanı veya yönetim kurulu üyeleri hakkında karar almak üzere, Genel Müdürlüğün bağlı olduğu Bakan, genel kurulu olağanüstü toplantıya çağırır¹.

4-Yöntem

Araştırma, problemin ilgili olduğu alan ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılan teknikler açısından nitel bir çalışmadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır.

Bu çalışmada araştırmacı tarafından önceden hazırlanan "yarı yapılandırılmış görüşme formu" kullanılmıştır. Kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun hazırlanma süreci şu şekilde özetlenebilir: a) ilgili alan yazının taranması, incelenmesi, b) çalışma kapsamına yönelik 5'i sonda soruları olmak üzere toplam 20 madde hazırlanması, c) hazırlanan görüşme formunun 4 farklı uzmanın incelemesi ve forma ilişkin görüş bildirmesi, d) uzman görüşleri doğrultusunda 2'si sonda toplam 7 maddeden oluşan görüşme formunun oluşturulması ve e) hazırlanan görüşme formu ile 2 spor gazetecisinin özerkleşmeye ilişkin görüşleri alınmış ve son şekli verilen form ile sağlıklı bir görüşme süreci yaşanabileceğine kanat getirilmiştir.

Araştırma kapsamına giren ve özerkliğini tamamlayan özerk federasyonlardan seçilen 5'inin başkanıyla son hali verilen yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanarak veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde, nitel araştırma veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

5- Bulgular Ve Yorum

Araştırma, spor federasyonlarında idari ve mali özerkliği incelemek üzere 2 boyutta gerçekleştirilmiştir. Federasyon başkanlarının idari özerkliğin değerlendirilmesine ilişkin görüşlerini ortaya çıkarmak üzere sorulan sorular şunlardır:

1- *Özerklik sonrasında federasyonunuzun bugünkü yönetsel yapısını ne kadar verimli buluyorsunuz? Bir yönetici olarak federasyonunuzda idari özerkliğin gereklerinin yerine getirildiğine inanıyor musunuz?*

2- *Size göre federasyon personeli ihtiyaca ne ölçüde cevap verilmektedir? Özerklik tanınması ile kazanılan personel istihdam edebilme hakkını nasıl değerlendirdiniz?*

3-a-5105 sayılı kanuna göre özerk federasyonların her türlü faaliyet ve işlemleri Genel Müdürlüğün bağlı olduğu Bakanlığın denetimine tabidir. Kanunun bu maddesi nasıl uygulanmaktadır?

b-İdari özerkliğin gereklerinden biri de alınan kararların ve uygulamaların yine özerk olan kurum tarafından denetlenmesidir. Buna göre yasanın bu maddesinden federasyon yönetimi nasıl etkilenmektedir?

Özerklik hakkının kazanılmasından sonra, yönetsel anlamda federasyonların öncelikle uygulamada "hız kazandığını" altı çizilmiştir. Bilindiği gibi bürokrasi işleyişte kararların alınıp uygulanması sürecinde yavaşlamalara neden olabilen bir yönetim biçimidir. Şüphesiz karar alma ve kararların uygulanması da yönetim işlevlerinin başında gelmektedir. Federasyon başkanları bürokrasinin ortadan kalkması ile kararların gerçekleştirilmesinde karşılaşılan zamana bağlı sorunların ortadan kalktığını ifade etmişlerdir. Bu durum spor gibi dinamik bir olgunun işlendiği örgütlerin daha sağlıklı yürütme faaliyetlerine sahip olacağı anlamına gelecektir.

Bunun yanı sıra başkanlar özerkliğin keyfilik anlamına asla gelemeyeceğini, bu yeni oluşumun kendilerine eskisinden daha fazla sorumluluk getirdiğini de belirtmişlerdir. Bir federasyon başkanının *"... yönetsel anlamda çok büyük bir rahatlatma var. Bürokrasi ortadan kalkmış oluyor. Kimseden onay almadan kendi işimizi yapıyoruz, bunu yaparken de kanun çerçevesinde yapıyoruz. Keyfilik mümkün değil. Özerklik demek sorumluluk yok anlamına gelmez. Bu aslında federasyona daha büyük bir sorumluluk yüklüyor. Eskiden nasılsa üst makamanın onayına gidiyor diye her türlü kararı alıyorduk. Ama şimdi imza atarken daha fazla düşünmek zorundayız. Serbestlik sorumluluk gerektiriyor..."* şeklindeki ifadesine bakıldığında özerkliğin idari gereklerinden sorumluluk ilkesinin anlaşıldığı düşünülebilir.

Özerkliğin idari gereklerinden karar alma ve kararları uygulama konusunda ise başkanlar yönetim kurulunda kararların alınmasının hızlandığını, rahatladığını ve baskılardan uzak olduğunu ifade etmişlerdir. Devlete bağlı hizmet vermenin değişen hükümetler ve politikaları nedeniyle alınan kararlarda farklı eğilimlere sebep olduğunu, ancak özerklik ile bağımsız kararların yalnızca hizmet verilen spor branşının çıkarına alındığı konusunda hemfikir olan başkanlar, idari özerkliğin kendilerine tanıdığı personel istihdamının da olumlu sonuçlar doğurduğuna dair inançlarını belirtmişlerdir.

Başkanlardan birinin *"... genel sekreter bence dünyada bütün spor federasyonlarının en önemli profesyonel elamanlarından biridir. Biz özerklikten önce 12 tane genel sekreter değiştirdik. Ya atanan genel sekreter branşla ilgisiz oluyordu, ya karşımıza inanılmaz olumsuz bir bürokrat tipi çıkıyordu, hiçbir şey yaptırmıyordu federasyona, korkuyordu, yada maddi anlamda dürüst olmayan genel sekreterler çıkıyordu. Biz özerk olduktan sonra devletin bize atadığı genel sekreterle bir süre çalıştık sonra kendi genel sekreterimizi atadık..."* ifadesinden de anlaşılacağı gibi özerklik öncesi devletin bir kısım atamalı personeli çağın değişim dinamiklerine uyum sağlayamamakta iken, özerklikle beraber nitelikli personel seçimi ve istihdamı söz konusu olabilmıştır. Nitekim, başkanların bazıları yeni personel istihdam ettiklerini, bazıları da ihtiyaca yönelik olarak istihdama gideceklerini belirtmiş ve bu şekilde işleyişin daha nitelikli ve hızlı olacağı konusunda hem fikir olmuşlardır.

3289 sayılı Kanunda değişiklik yapılmasına ilişkin 5105 sayılı yasa da özerk federasyonların her türlü faaliyet ve işlemlerinin Genel Müdürlüğün bağlı bulunduğu Bakanlığın denetimine tabi olduğu mad-

desi bulunmaktadır. İlk bakışta bu maddenin özerkliğin kendi kendini yönetme ilkesine ters düştüğü düşünülse de, özerkliğin başıboşluk anlamına gelmediği ve kurumların her türlü menfaate eğilim gösteren baskı unsurlarından uzak kalmaları halinde özerkliğin sağlıklı temeller üzerinde varlığını sürdürebileceği gerçeği göz önüne alındığında, hele ki spor gibi, devletin milli ve evrensel değerlerinin taşındığı bir olgunun organizasyon ve yönetiminde devletin denetim fonksiyonunu yerine getirmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir. Yapılan görüşmeler sonucunda başkanlar da ifadelerinde bu görüş altında birleşmişlerdir. Başkanlar devletin denetiminin mutlaka gerekli olduğunu, usulsüz işlere kalkışmayan, arkasında durulamayacak kararların alınmadığı şeffaf bir federasyon genel kurulunun denetimden kaçınması için hiçbir sebep olmadığını ifade etmişlerdir. Başkanlar devlet denetiminin makul ve mantıklı sebepler doğrultusunda ve sporun milli ve evrensel değerlerini korumak adına yapılması gerektiğinin altını çizmiş, denetimin politikacıların kötü niyetleri doğrultusunda yapıldığında ise suiistimal olarak düşünüleceğini ifade etmişlerdir.

Bir federasyon başkanının "... özerk federasyonların devlet tarafından denetimi suiistimal de edilebilir. Ama bence bu bir hakktır. Bir spor bakanı olarak, eğer olumsuzluklar var ise, bir federasyon siyasi yönüyle yada skandallarla basında yer alıyorsa, bir spor bakanının 'burada ne oluyor' diye müfettişlerini göndermesi, incelemesi, federasyon yönetimini acil genel kurula çağırması kadar doğal hiçbir şey yoktur..." ifadesi ve bir diğerinin "... burada denetimin ne kadar kötüye kullanılabileceği tartışma konusu olabilir... sudan sabundan sebeplerle günde iki kez federasyonun her aldığı kararı denetlemek üzere teftiş gönderilmesi politikacının kötü niyetinden olabilir. Bu hassas bir konu, bu yumuşak karın, siz spor federasyonuna müdahale edersiniz, bunu gereğinin üzerinde yapmaya kalkarsanız bu anında medyaya gidebilir, politikacının geleceği zarar görebilir. Denetim mantıklı bir konudaysa yapılmalı değilse zaten yapılamaz bence..." yönündeki açıklamaları, spor federasyonlarında devlet denetiminin kabul gören bir durum olduğuna, ancak, denetimin mantıklı gerekçelere dayanmaksızın yapılması halinde ise tarafların karşılıklı güç duruma düşebileceklerine işaret etmektedir.

Araştırmanın diğer boyutunu oluşturan "mali özerkliğin değerlendirilmesi" için geliştirilmiş sorular ise şöyledir:

- 1-Özerklik tanındıktan sonra federasyonun mali kaynak oluşturması kolaylaşmış mıdır? Federasyonun mali kaynaklarının etkin ve verimli yönetildiğine inanıyor musunuz?
- 2-Size göre GSGM'nin federasyonunuza ayırdığı yıllık bütçe ne ölçüde yeterlidir? İleriki yıllarda federasyonlara devletin mali desteği devam etmeli midir?
- 3- Federasyon faaliyetleri için gerekli spor tesislerinin temini federasyona mali bir külfet getirmekte midir?
- 4- Sizce özerk federasyonlarda gelirlerin artırılması açısından spor kulüpleri ne ölçüde etkilidir? Kulüplerden elde edilen gelirlerin artırılması için neler yapılmalıdır?

Federasyon başkanları spor federasyonlarına 5105 sayılı yasa ile tanınan mali özerkliği de olumlu değerlendirmişlerdir. Özerk federasyon yönetiminin devreye girmesi ile mali kaynak oluşturma kolaylaştığını vurgulayan başkanlar, sponsorluk, reklam gibi bir takım girişimlerle federasyonun kendi gelirlerini temin etmede önünün açıldığını ifade etmişlerdir.

Mali kaynakların yönetimi açısından ise başkanların ifadeleri, henüz bu konuda etkin bir yönetim sürecine girilmediği ancak Genel Kurula sunulmak zorunda olan bütçe planlarının mali kaynakların yönetiminde kendilerine rehber olduğu yönündedir. Diğerlerinin de hem fikir olduğu, bir federasyon başkanının "... bütçe planı yapıyoruz ama bu konuda başarılı olduğumuzu söyleyemem. Açıkçası burası şu anda suyun hızlı aktığı, hizmetinde hızlı verildiği bir kurum..." görüşünden de anlaşılacağı gibi özerk spor federasyonlarının bugünkü yapılarında mali kaynakların etkin ve verimli yönetilmesine ilişkin bir birikim ve donanımın olmadığı söylenebilir.

Bunun dışında başkanlar GSGM'nün kendilerine ayırdığı yıllık ödeneği gerekli bulmakta ve ileride de devam etmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Başkanlardan 4'ü bu ödeneği kendi temin ettikleri

gelirlerle de birleşince federasyonun ayakta kalması için yeterli bulurken, bir başkan "... hakem ve saha görevlilerine ancak yetiyor. Onun dışında kendimiz temin etmek zorundayız. Yetsin diyorsanız liglerinizdeki takım sayılarını azaltırsınız, alt yapıya destek vermezsiniz, vs, bu da sporun gelişmesini etkiler..." görüşünü belirterek, ödeneğin artırılmasının ülkede sporun geleceği açısından önemini vurgulamışlardır.

Başkanlar spor tesislerinin GSGM'den tahsis edildiğini ve bu konuda pek fazla sıkıntı yaşanmadığını ifade ederken, tesislere yönelik yatırımın artırılmasını aksi halde üzerlerine düşen sporu halka yaygınlaştırma misyonunu yerine getirmede sıkıntıların doğabileceğini belirtmişlerdir.

Spor kulüpleri de hiç şüphesiz federasyonların bu yeni özerk oluşumları içerisinde önemli bir rol üstlenmektedir. Kulüplerin bugünkü yapılarının özerk federasyonlara ne ölçüde katkı sağlayabileceği sorusunda başkanlar çoğunlukla, henüz böyle bir oluşum için erken olduğu, kulüplerin mali yönden zayıf yapılar oldukları ve hatta spor kulüplerine federasyonların katkı sağladığı görüşünü belirtmişlerdir.

"Kulüplerin mali durumları çok iyi değil. O nedenle herkes devletten yardım istiyor. Kulüpler kurulurken daha sağlıklı kurulmalı, maddi problemlerini çözmüş yada çözecek şekilde kurulmalıdır. Kulüplerde sponsor bulmalıdır. Böyle olursa federasyonların yükü kendiliğinden azalmış olacaktır..." görüşünü belirten bir federasyon başkanının ifadesi ve bir diğerinin "kulüplerin içerisine nüfuz edip, destek vererek, yönetsel mekanizmalara daha etkin halde katılmalarını sağlamak için sürece ihtiyacımız var. Biz kulüplerimize nakit olarak para veriyoruz buna rağmen kapanan kulüpler oluyor..." açıklaması spor kulüplerinde ekonomik kalkınmaya ve idari düzenlemelere yönelik yeni bir yapısal model oluşturmaya ihtiyacına işaret etmektedir. Başkanlar, zamana ihtiyaç duyulsa da bu yapısal değişimin gereğini vurgulamışlar, gerekli tedbirlerin ise şimdiden alınmasının uygun olacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Aksi halde ifadelerden de anlaşılacağı gibi spor kulüpleri federasyonlara sağlanan bu demokratik ortamda spor yönetimine doğrudan katılabilen sağlıklı sesler olamayacaklardır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmada görüşülen federasyon başkanların ifadelerine göre, Türk sporuna, 2004 yılında, özellikle özerklik hakkı tanınması ile getirilen bağımsızlaşma hareketinin olumlu gelişmelere fırsat tanıdığını söylemek mümkündür.

Başkanların ifadelerinden, özerkliğin gereklerinin anlaşıldığı, idari yönden bürokrasinin ortadan kalkması ile uygulamaların hız kazandığı, personel istihdam etme hakkının olumlu yönde kullanıldığı, federasyon denetiminin yasada belirtildiği şekilde uygun kabul edildiği görülmüş, ancak, denetimin sağlam gerekçelere dayanmaksızın yapılması halinde tarafları güç duruma düşüreceği anlaşılmıştır. Başkanların açıklamalarından, özerklik ile mali yönden gelir elde etmenin kolaylaştığı, bununla birlikte, GSGM'nün yıllık ödenek tahsisinin, günümüzün ekonomik koşullarında bir kamu hizmeti yapan federasyonların mali ihtiyaçlarının tamamını karşılayamayacağı düşünüldüğünde gerekli olduğu tespit edilmiştir.

Bugün, spor federasyonlarına daha hızlı ve işlevsel bir yönetim anlayışını getiren özerklik ile Türk spor federasyonlarının özellikle batıdaki benzer örgütler ile ilişkileri kolaylaşmış ve daha uyumlu hale gelmiştir. Ancak, bu özerk oluşumla gelen bağımsız hareket spor federasyonları ile sınırlı kalmamalı, sporun üst yönetimine ve diğer unsurlarına da yaygınlaştırılmalı, Türk spor yönetimin bir sistem olarak özerkleşmesine gidilmelidir.

Araştırma sonucunda şu önerileri getirmek mümkündür:

* federasyonların çağın gereklerine uygun olarak, mali kaynakların etkin ve verimli yönetilmesinde bütçe yönetimi için profesyonel yöneticiler istihdam etmeleri gereklidir,

* tesislerin kullanımında GSGM ile işbirliği devam etmeli, devlet tesis yatırımları için spor federasyonları da dahil çeşitli kurum ve kuruluşlara yönelik teşvik projeleri geliştirmelidir.

* spor kulüplerinin spor yönetimine dünyadaki örneklerinde olduğu gibi doğrudan katılması için mali yönden güçlü yapılar olarak ayakta kalabilecekleri yeni bir model projesi ilgili mevzuatla birlikte geliştirilmelidir.

* bugünkü halleriyle kendi başlarına özerk birer yapı olan federasyonların haklarını ve çıkarlarını korumak üzere federasyonların kendi oluşturacakları bağımsız bir çatı örgütün kısa zamanda hayata geçirilmesi, demokratik anlayışın sağlıklı uygulanması adına gerekli görülmektedir.

Kaynaklar

- 1- 5105 sayılı "Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat Ve Görevleri Hakkında Kanun İle Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun", 13 Mart 2004 tarih ve 25401 sayılı Resmi Gazete
- 2- BUNNIN N. YU J. ; "The Blackwell Dictionary of Western Philosophy" Blackwell Publishers, 2004
- 3- DÜLGER,İ., "Üniversite Yönetiminde Değişim Ve Özerklik", H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1991
- 4- FİŞEK, K. ; "Devlet Politikası ve Toplumsal Yapıyla İlişkileri Açısından Spor Yönetimi", Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1998
- 5- GSGM, Gençlik ve Spor Müdürlüğünün Teşkilat Görevleri Hakkında Kanun 1', GSGM Yayını, Ankara, 1997
- 6- GSGM, Spor Şurası 1999, GSGM Yayını, Ankara, 1999
- 7- HELD, D. ; "Democracy and the Global Order-From The Modern State To Cosmopolitan Governance" Polity Press, Cambridge, 1995
- 8- <http://www.canaktan.org/egitim/universite-reform/aka-ozerklik.htm> (02.08,2006)
- 9- <http://www.gsgm.gov.tr>
- 10-<http://www.tdk.org.tr/tdksozluk/SOZBUL.ASP?GeriDon=0&EskiSoz=&kelime=%F6zerklik> (03.08,2006)
- 11- <http://www.ccpr.org.uk>
- 12- <http://www.comite-olympique.asso.fr>
- 13- <http://www.ds.j.de>
- 14- İMAMOĞLU, A. F. Çimen, Z. ; "Türkiye'de Spor Federasyonlarında Örgütsel Değişme İhtiyacı ve Bazı Uygulamalar Üzerine Düşünceler" Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, C: 4, S: 2 sy: 59-76, Ankara, 1999
- 15- TORTOP, N. ; "Yerel Yönetimler ve Mali Özerklik" Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi, C: 5, Sayı: 5, Eylül, 1996
- 16- TORTOP, N: "Özerk, Üretken ve Katılımcı Mahalli İdare Anlayışı", Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 24, Sayı: 4, 1996, s: 3-13

S-085

SPORDA LİDERLİK ÖLÇEĞİ'NİN - FUTBOLCULARIN ANTRENÖR DAVRANIŞLARINI ALGILAMASI VERSİYONUNUN- GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI:

Turhan TOROS*; Şefik TİRYAKİ**

*Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekoku-
lu

**Mersin Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Y. O.

ÖZET

Bu çalışma Sporda Liderlik Ölçeğinin; "Sporcunun Antrenör Davranışlarını Algılaması Versiyonunun" futbolcular için geçerlik ve güvenirliğini gerçekleştirmek için tasarlanmış bir çalışmadır. Bu çalışmada, futbolcuların antrenör davranışlarını algılamasının geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılmıştır.

Liderlik konusunun birçok araştırmacı çevresinden yoğun ilgi topladığı bilinmektedir. Liderlik konusuna gösterilen yoğun ilgi liderlik kavramının tanımlanması için kullanılan birçok yeni tanımın ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bunun yanı sıra liderlik çalışmaları için çok sayıda farklı yaklaşım da ortaya çıkarılmıştır. Ancak konu üzerinde yaklaşık bir asır çalışılmasına ve sayısız liderlik kuramı bulunmasına rağmen bir bireyi etkili bir lider yapan şeyin ne olduğu henüz açıklığa kavuşmamıştır. Bir liderin etkililiğini artıran davranış türleri konusunda araştırmacılar şu ana kadar ortak bir noktada birleşememişlerdir. Bu nedenle etkili liderlik davranış tanımları ve araştırmaları devam etmektedir.

Chelladurai'nin 1980 yılında geliştirdiği çok boyutlu liderlik modeli, sporda liderlik konusuna duyulan ilgide bir kilometre taşı olmuştur. Modelin çok boyutlu çerçevesinin spor ortamında uygulamaları bulunmaktadır. Model koç, sporcu ve durum etkileşimini göz önüne almaktadır. Model, liderlik davranışının üç durumu üzerinde durmaktadır: gerçek lider davranışı, olması gereken lider davranışı ve sporcu tarafından tercih edilen lider davranışı. Durumsal özelliklerin, lider özelliklerinin, öğrenci-sporcu özelliklerinin nedenleri, bu koçluk liderlik davranışlarını etkileyebilir. Çok boyutlu liderlik modeli öğrenci-sporcu performansı ile doyumun üç liderlik türü arasındaki yakınlığın fonksiyonları olduğunu kabul etmektedir.

Chelladurai'nin (1980,1984) geliştirdiği liderliğin çok boyutlu modeli yukarıdaki iki kuramın bir sentezidir ve aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

ÖNCELLER LİDER DAVRANIŞI SONUÇLAR

Bu modelde lider davranışı zorunlu, gerçek ve tercih edilen olarak üç şekilde ele alınmaktadır.

Chelladurai ve Saleh (1980) spor liderliğinin çok boyutlu modelini ölçmek amacıyla "Spor için liderlik ölçeği" ni (leadership scale for sports-LSS) geliştirmişlerdir.

Bu çalışmanın amacı da pek çok ülke tarafından uyarlanması yapılan bu ölçeği Türk sporcuları için uyarlayarak spor psikolojisi alanındaki çalışanların kullanımına sunmaktır.

Chelladurai ve Saleh'in geliştirdiği bu ölçeğin üç formu bulunmaktadır. Bunlar (a) sporcuların koçları için tercih ettikleri özel lider davranışlarını, (b) sporcuların koçlarıyla ilgili algıladıkları gerçek lider davranışlarını, (c) koçların kendi lider davranışlarını ya da ideal lider davranışını ölçmek için düzenlenmiştir.

Bu çalışma sporcuların koçlarıyla ilgili algıladıkları gerçek lider davranışlarını ile ilgili formunu içermektedir.

Koçluğun etkisi alanında son 20 yıldır yapılan çalışmaların genel sonucu olarak şu ortaya çıkmıştır: "etkili bir koç" başarılı performans ortaya koyabilen veya sporcularından olumlu psikolojik tepkiler alabilen koçtur (Horn, 2002). Koçlar sporcuların fiziksel performansları ile

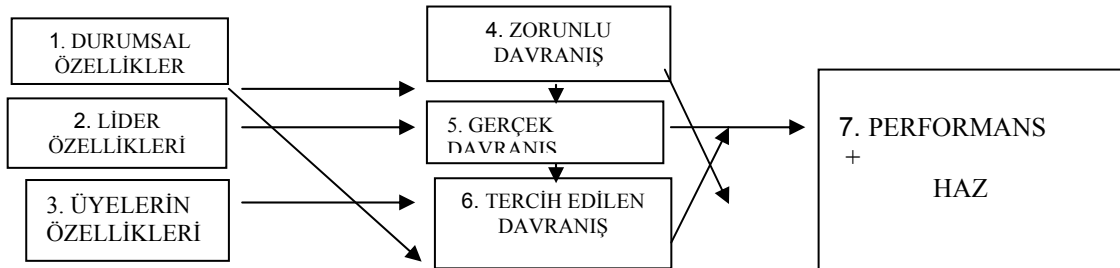
kalmayıp psikolojik olarak iyi olma hallerini de etkilediğinden, etkili bir koç, sporcuların birçok kişisel ve bireysel ihtiyacına cevap vermeye hazır olmalıdır. Bu nedenle teknik, spor, bilgi ve becerilerine ek olarak etkili koçların sporcularının yaşamlarındaki birçok rolü de oynaması gerekebilir. Bu roller arasında liderlik, arkadaşlık, öğretmenlik, rol modeli, sınır koyucu, psikologluk/danışmanlık ve/ya akıl hocalığı sayılabilir (Anshel, 2003). Etkili bir koç, sporcularının kişisel beklentilerine cevap vermeye hazırlıklı olan ve koçluk becerilerini geliştirerek takımın performansında fark yaratabileceğini ve kendi davranışlarının sporcuları üzerinde yaratacağı etkiyi bilebilen kişidir (Anshel, 2003).

Sporda Liderlik Ölçeği (LSS) - sporcunun antrenörünü davranışını algılaması versiyonu, sporcuların beş farklı boyut veya alt ölçekte antrenörlerinin liderlik stilini ve davranışını nasıl algıladığını değerlendirmek amacıyla Chelladurai ve Saleh (1978; 1980) tarafından geliştirilmiştir. LSS, sporcuya antrenörünün ölçekteki maddelerde tanımlanan davranış tipine ne kadar uygun olduğunu soran 40 maddeden oluşmaktadır. Yanıt formatıysa beş puanlı Likert tipi ölçekten oluşmakta olup puanlar sporcuların antrenörlerinin daima (her zaman, sıklıkla, arasıra, nadiren, hiçbir zaman) sergiledikleri davranış türünü temsil etmektedir. LSS'teki 40 madde beş alt ölçek altında toplanmıştır, her bir alt ölçek belli bir tip antrenörlük liderlik stili veya davranışını temsil

etmektedir (Chelladurai, 1984; 1993). Otokratik davranış alt ölçeği sporcunun, antrenörlerin, kontrolcü ve otoriter karar verme stilini ne derece benimsediğini ölçerken demokratik davranış alt ölçeği sporcuların, antrenörlerin takımı ilgilendiren konularda kendilerini de karar alma sürecine katılmaya ne derece teşvik ettiğini ölçmeye yöneliktir. Eğitim ve Öğretim alt ölçekleri ile ilgili maddeler, antrenman ve bilgi verme üzerinde ciddi anlamda duran antrenörleri tanımlamaktadır. Sosyal destek alt ölçeği ise sporcuların antrenörlerinin kendileriyle ne derece sıcak bir atmosfer yarattığını ve güvenli veya sporcunun yetişmesine müsait bir ortam hazırladığına dair algısını ölçmeye yöneliktir. Pozitif geri bildirim alt ölçeğindeki maddeler de sporcuların performans girişimlerine karşılık sık sık pekiştirici veren veya övgüde bulunan antrenörleri göstermektedir (Chelladurai, Riemer, 1998).

Çalışmaya 430 futbolcu ($x=18.67 \pm 6.74$) katılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliğini test etmek için varimax döndürme yöntemiyle yapılan temel bileşenler faktör analizi kullanılmış ve 5 faktör ile açıklanan varyansın yüzdesinin yüksek olduğu görülmüştür. Cronbach alpha ile hesaplanan iç tutarlılık değerleri, eğitim-öğretim için, demokratik davranış için, otoriter davranış için, sosyal destek için ve pozitif geribildirim (ödüllendirici davranış) için belirlenmiştir.

Tablo 1. Spor için Liderlik Ölçeğinin Boyutları

BOYUT TANIMI

Eğitim ve Öğretim (EÖ) Koçluk davranışları sıkı ve zor antrenmanları

kolaylaştırarak sporcuların performanslarını geliştirmeyi hedefler. Onlara ilgili spor dalının beceri, teknik ve taktiklerini öğretir. Takım elemanlarının etkinliklerini yapılandırıp koordine ederek onlar arasındaki ilişkileri belirginleştirir.

Demokratik Davranış (DD) Koçluk davranışı grup hedefleriyle ilgili kararlara, çalışma

yöntemlerine, oyun taktik ve stratejilerine sporcuların daha fazla katılımlarına olanak sağlar.

Otoriter Davranış (OD) Bağımsız karar vermeyi içeren koçluk davranışlarını ve kişisel otoriteyi ifade etmektedir.

Sosyal Destek Davranışı (SD) Koçluk davranışı, takım elemanları arasındaki sıcak

ilişkiler, pozitif grup atmosferi ve her bir sporcunun ayrı ayrı sağlık ve mutluluğu ile ilgilidir.

Ödüllendirici Davranış- (ÖD) Koçluk davranışı, iyi performansın farkında olarak ve

(Pozitif Geri Bildirim) ödüllendirerek sporcuyu pekiştirir

1. Eğitim ve öğretim – EÖ- (Training and instruction): 13 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler sporcunun performans düzeyini geliştirmek için koçun önemli işlevleriyle ilgili maddelerdir. Koç, mak-

simum fiziksel potansiyellerine ulaşmaları için sporcularını eğitir ve öğretir. Takım sporları söz konusu olduğunda bunlara ek olarak takım üyelerinin etkinliklerini de koordine eder.

2. Demokratik davranış –DD- (Democratic behavior): 9 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler, karar verme sürecine sporcuların katılımlarına koçun ne oranda izin verdiğini ifade etmektedir. Bu kararlar grup hedefleriyle ve / ya da bu hedeflere nasıl ulaşılacağıyla ilgilidir.

3. Otoriter davranış –OD- (Autocratic behavior): 5 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler koçun sporculardan kendisini ne kadar uzak tuttuğunu ve onlar üzerindeki otoriterliğini ifade etmektedir.

4. Sosyal destek –SD- (Social Support): 8 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler; koçun sporcularının gereksinimlerini gidermeye ne oranda katıldığını ifade etmektedir. Koçun davranışları ya doğrudan bu gereksinimleri karşılamaya ya da sporcularının karşılıklı gereksinimlerini doyurabilmek için uygun bir iklim yaratmaya yöneliktir.

5. Ödüllendirici davranış- (Pozitif geribildirim) –PG- (positive feedback): 5 maddeden oluşmaktadır. Bu alt ölçek spor yarışmalarının sıfır-toplam tipi yarışmalar olduğundan yani yalnızca bir sporcu veya takımın kazanacağını, diğerlerinin kaybedeceğinden hareketle koçun sporcu veya sporcularının performansını değerlendirdiğini ve onların performanslarını övmenin, ödüllendirmenin önemli olduğunu ifade etmektedir.

Aşağıdaki tabloda liderliğin sporcular tarafından tercih edilen lider davranışlarıyla ilgili formuna ait, şimdiye kadar yapılan çalışmalarda iç tutarlılık değerleri verilmiştir.

Tablo 2. Sporda Liderlik Ölçeği İle İlgili Yapılan Çalışmalar

İç Tutarlık Değerleri						
ARAŞTIRMACI	ÖRNEKLEM	EÖ	DD	OD	SD	PG
Chelladurai ve Saleh (1980)	Kanadalı sporcular	.83	.75	.45	.70	.82
Chelladurai ve Carron (1981)	Liseli Sporcular	.83	.68	.48	.77	.78
Chelladurai (1986)	Hintli sporcular	.76	.71	.56	.51	.57
Chelladurai ve Ark. (1987)	Japon spor eğit. öğrencileri Kanada spor eğit. öğrencileri	.78 .77	.66 .79	.63 .48	.74 .79	.77 .79
Chelladurai ve Ark. (1988)	Japon sporcular Kanadalı sporcular	.81 .83	.72 .75	.55 .45	.72 .70	.73 .57

Bulgular otoriter davranış alt ölçeği dışında kalan alt ölçekler için memnuniyet verici görülmektedir. Sporda Liderlik Ölçeğinin; "Sporcunun Antrenör Davranışlarını Algılaması Versiyonunun" futbolcular için liderlik araştırmalarında bir araç olarak kullanılabilir.

Anahtar Kelimeler: Sporda liderlik, koçluk, antrenörlük, geçerlik, güvenirlik, faktör analizi.

KAYNAKLAR

Anshel, M. H. (2003). Sport Psychology: From Theory to Practice (4th edition). San Francisco, CA: Benjamin Cummings.

Chelladurai, P. ; S. D. Saleh (1978). Preferred leadership in sport, **Canadian Journal of Applied Sport Science**, 3, 85-92.

Chelladurai, P. (1984). Discrepancy between preferences and perceptions of leadership behavior and satisfaction of athletes in varying sports, **Journal of Sport Psychology**, 6, 27-41.

Chelladurai, P. (1993) Leadership.. In **Handbook of Research on Sport psychology**. R. N. Singer, M. Murphey, L. K. Tennant (Eds). New York, NY: Macmillan.

Chelladurai, P. ; Saleh, S. D. (1980). Dimensions of leader behavior in sports: Development a leadership scale, **Journal of Sport Psychology**, 2, 34-45.

Chelladurai,P. ; Carron,A. V. (1981). **Applicability to youth sports of the leadership scale for sports,Perceptual and Motor Skills**,53,361-362.

Chelladurai,P. ; Imamura,H. ; Yamaguchi,Y. ; Oinuma,Y. ; Miyauchi,T. (1988). Sport leadership in a cross-national setting: The case of Japanese and Canadian university athletes, **Journal of Sport and Exercise Psychology**, 10, 374-389.

Chelladurai,P. ; Imamura,H. ; Yamaguchi,Y. (1987). A cross-cultural study of preferred leadership in sports, **Canadian Journal of Sport Sciences**, 12, 106-110.

Chelladurai,P. ; Riemer,H. A. (1998). Measurement of leadership in sport. In **Advances in Sport and Exercise Psychology Measurement**. J. L. Duda (Edi.). Fitness Information Technology, 239.

Horn, T. S. (2002). Coaching effectiveness in the sport domain. In T. S. Horn (Ed.),

Advances in Sport Psychology (pg. 309-355). Champaign, IL: Human Kinetics.

turhantoros@yahoo.com

KALP KRİZİ GEÇİREN BİREYLERDE STRESLİ YAŞANTI VE SPOR YAPMAMANIN KALP KRİZİ GEÇİRME RİSKİ İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

SİNAN, O. *; KORUÇ, Z. *; KOCAEKŞİ, S. *

*Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekoku-lu

ÖZET

Bu çalışma stresli yaşantı tarzı ve spor yapmamanın kalp krizi geçirme riski ile ilişkisini incelemeye yöneliktir. Çalışma Ankara'da bulunan, Türkiye Yüksek İhtisas Hastanesi, Ankara Üniversitesi İbni-Sina Hastanesi, Numune Hastanesi ve Özel Güven Hastanelerinin KVC (Kardiyovasküler Klinik) servislerinde gerçekleştirilmiştir. Kalp Krizi teşhisiyle bu bölümde yatan ve çalışmaya katılan 116 Erkek (Yaş, $\bar{X}=52.55 \pm 0.49$) ve 82 Bayan (Yaş, $\bar{X}=69.71 \pm 0.72$) olmak üzere toplam 198 kişidir. Çalışmaya katılanlara araştırmacı tarafından geliştirilen Sağlık-Egzersiz-Stres konularını içeren ve 36 soru maddesinden oluşan anket uygulanmıştır. Araştırma retrospektive bir çalışmadır, bu nedenle betimsel istatistikler ve % lik değerler verilmiştir. Yine retrospektive çalışmanın yapısı gereği vardamsal olarak yapılan çıkartımlar söz konusu olmaktadır. Araştırma grubunun, eğitim seviyelerine bakıldığında en yüksek oranda 62 kişinin (%31.31) ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir, okur-Yazar olmayan, ilköğretim mezunu ve ortaokul mezunları ise toplam 140 kişi (%70.70) dir. Egzersiz ve kalp krizi riski arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için öncelikle ailede daha başka kalp krizi geçiren olup olmadığı sorgulanmış, 140 kişi (%70.70) hayır cevabı vermiştir. Araştırmada sigara içmenin de kalp krizi riski ile ilişkisi bulunduğu için yapılan sorgulamada, sigara içenlerin 117 kişi (%59.09) olduğu, 81 kişinin (%40.91) ise içmediği belirlenmiştir. Araştırma grubunda, günlük sigara tüketimine bakıldığında 39 kişinin (%33.33) yarım paketlik oran ile en yüksek değere çıkmıştır. Toplamda ise günlük yarım paket ve üzerinde sigara kullananların oranı 100 kişi (%85.44) olduğu görülmüştür. Alkol kullanım oranları da incelendiğinde 120 (%60.60) kişinin kullanmadığı, 78 kişinin ise kullandığı (39.40) görülmüştür. Alkol kullanımı miktarını ise 45 kişi (%57.65) ara sıra şeklinde belirtilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, çalışmaya katılan 198 kişiden sadece 43 ünün (%21.72) spor yaptığı saptanmıştır. Hiç spor yapmayan kişi sayısı ise 155'dir (%78.28). Bu sonuçlar araştırmaya katılmış ve kalp krizi geçirmiş olan bireylerin %78.28'inin egzersiz yapmadığını göstermektedir. Yaşa göre kalp krizi geçirme durumlarına bakıldığında, Erkeklerde 51-60 yaşları arası %43.10 ile en fazla kalp krizi geçirilen yaşlar olduğu, aynı oranın kadınlarda ise 61-70 yaşları arası %45.12 ile en fazla kalp krizi geçirilen yaşlar olduğu görülmektedir. Araştırma grubunun genel dağılımına bakıldığında ise bu oranın, 51-60 yaşları arasında (%37.37) olduğu ortaya çıkmıştır. Meslekler açısından kalp krizi geçirme oranlarına bakıldığında ise 63 kişi (%31.81) ile ev hanımlarının birinci sırada olduğu görülmektedir. Araştırma grubuna katılan bireylerin kalp krizi geçirme ve aylık gelir durumlarına bakıldığında, 0-1000 YTL arasında gelir seviyesi olanların oranı 170 (%85.85) kişidir. Araştırmada stres göstergesi olarak ele alınan 11 stres belirtisinden, kadınlar arasında 3-5 stres belirtisi gösterenlerinin oranı 48 kişi (%58.53) ve Erkekler arasında ise 3-5 stres belirtisi gösterenler 55 kişi (%47.41) olduğu bulunmuştur. Araştırma grubunun genel stres göstergelerine bakıldığında 3-5 stres belirtisi gösteren hasta oranının 103 kişi (%52.12) olduğu bulunmuştur. Sonuçta, spor yapmayan, sigara içen ve stresli bir yaşam biçimi olan bireylerin, diğer bireylere oranla kalp krizi geçirme riski artmaktadır denebilir. Ayrıca bireylerin eğitim durumları, gelir düzeyleri ve cinsiyetleri de kalp krizi geçirme riskinde bir etken olarak ele alınmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Stres, Kalp Krizi, Spor

GİRİŞ

Günümüzde stresle ilgili üç farklı tanım yapılmıştır: İlk yaklaşım, Cannon ve Selye tarafından; "Stres bireyin dışında gerçekleşen,

nesnel ve zorlayıcı durumlar karşısında ortaya konulan tepkidir". İkinci yaklaşım, Eliot ve Eisdorfer tarafından; "Stresi sadece bir uyarıcı olarak tanımlamaktır. Üçüncü yaklaşım ise, Lazarus ve Folkman tarafından; "Bireyin karşılaştığı zorlayıcı uyarıları, bu uyarıcı durumların bireyin kendisine ne tür bir anlam ifade ettiğini ve uyarıcı durumların gerektirdiği başa çıkma davranışlarını stres sürecinin aşamaları olarak ele almaktadır" (Koruç, 1994). Son 50 yıldan beri stres ölçülebilir olmuştur. Tükürükte hormon yoğunluğunu ölçerek, vücudun nörolojik ve kimyasal tepkilerini inceleyerek, stresin organizmayı nasıl yıpratmış somut bulgularla saptanmaktadır. Lazarus, (1966) 'a göre: Stres evrensel bir insan fenomenidir. Sıklıkla şiddetli duyguları içermektedir. Bu nedenle de stres, sağlık ve davranışta önem kazanmaktadır (Koruç, 1998). Uzun süreli strese maruz kalma, kişilerin üst solumun yolları enfeksiyonlarına yakalanma olasılığını 3-5 misli artırmaktadır. Stresli ve hiperaktif özelliklerin fazla olduğu A tipi kişilik yapısında kalp hastalıklarının üç misli arttığı ve kalp krizi ve ölümlerinde beş misli arttığı görülmektedir (Tahran, 2002). Psikolojik sorunlar ve stres pek çok hastalık için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Araştırmalarda ruhsal sorunlar ön plana çıkmaktadır. Spor ve düzenli hareket ile bu tarz sağlıklı olumsuz etkileyen unsurlar ortadan kaldırılabilir. Günümüzde yapılan çalışmalarda sporun sağaltım amaçlı kullanımında söz edilmekte (Koruç ve Bayar, 2004) Daha kaliteli bir yaşamın egzersiz ile edinebileceğine ilişkin farkındalığın oluşması ile sağlık psikolojisi ve davranışsal tıp gibi yeni alanların gelişmesi söz konusu olmuş ve bu alanlarda egzersiz sağaltım amaçlı kullanılmaya başlanmıştır. Uzun vadeli kronik egzersiz ve derinleşen gevşemenin kaygıyı ve iş stresini azaltmada eşit oranda etkili olduğunu belirtmişlerdir (Koruç, 1994). Kalp-Damar Hastalıkları gelişen ülkelerde erken ölümler ve hastane ziyaretlerinde en önemli rolü oynuyor. Almanya'da her yıl 150.000 kişi kalp yetmezliğinden ölüyor. Bu ölümlerin pek çoğunda kalbin işlevi arteriosklerose (damar iç duvarlarının hasar görmesi) ya da kalp odacıklarının çalışma bozukluğu nedeniyle zayıf düşmüş oluyor. Araştırmalar spor ve hareketin kalp krizini ve diğer kalp hastalıklarını önlemekte önemli bir yer tuttuğunu gösteriyorlar. Son yıllarda kalp hastalıklarındaki tedavi yöntemlerinde de değişme yaşanıyor. Geçtiğimiz yıllara kadar tamamen yatak istirahati önerilirken bugün hafif bir fiziksel aktivite terapinin parçası olmuş durumda. Egzersiz, fiziksel sağlığın gelişimine yardımcı olmaktadır. "Fiziksel sağlık, özellikle kardiyovasküler dayanıklılık, kasal dayanıklılık, beden kompozisyonu ve esnekliği içerir" (AAHPERD, 1995).

Bu çalışma stresli yaşantı tarzı ve spor yapmamanın kalp krizi geçirme riski ile ilişkisini incelemeye yöneliktir.

YÖNTEM

Bu araştırmanın çalışma evrenini Ankara ilinde kalp krizi geçiren ve halen hastane de yatan bireyler oluşturmuştur. Örneklem grubunu ise Ankara ilinde bulunan dört hastanede tedavi gören 198 kişi oluşturmuştur. (Araştırma grubunun genel yaş, $\bar{X}$: 59.66, Ss: 1.22, Kadınlar $\bar{X}$: 69.71, Ss: 0.727, Erkekler, $\bar{X}$: 52.55, Ss: 0.493'dür. Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen, Sağlık-Egzersiz-Stres konularını içeren, 36 soru maddesinden oluşan bir anket kullanılmıştır. Anket, hastanelerde hafta içi saat 18.00-22.00 arasında araştırmacı tarafından hastalara uygulanmıştır.

BULGULAR

Araştırma grubunun, eğitim seviyelerine bakıldığında en yüksek oranda 62 kişinin (%31.31) ilköğretim mezunu olduğu görülmüştür. Okur-Yazar olmayan, ilköğretim mezunu ve ortaokul mezunları ise toplam 140 kişi (%70.70) dir. Egzersiz ve kalp krizi riski arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek için öncelikle ailede daha başka kalp krizi geçiren olup olmadığı sorgulanmış, 140 kişi (%70.70) hayır cevabı vermiştir. Araştırmada sigara içmenin de kalp krizi riski ile ilişkisi bulunduğu için yapılan sorgulamada, sigara içenlerin 117 kişi (%59.09) olduğu, 81 kişinin (%40.91) ise içmediği belirlenmiştir. Araştırma grubunda, günlük sigara tüketimine bakıldığında 39 kişinin (%33.33) yarım paketlik oran ile en yüksek değere çıkmıştır. Toplamda ise günlük yarım paket ve üzerinde sigara kullananların oranı 100 kişi (%85.44) olduğu görülmüştür. Alkol kullanım oranları da incelendiğinde 120 (%60.60) kişinin kullanmadığı, 78 kişinin ise kullandığı (39.40) görülmüştür. Alkol kullanımı miktarını ise 45 kişi (%57.65) ara sıra şeklinde belirtilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda, çalışmaya katılan 198 kişiden sadece 43 kişinin (%21.72) spor yaptığı saptanmıştır. Hiç spor yapmayan kişi sayısı ise 155'dir (%78.28). Bu sonuçlar araştırmaya

katılmış ve kalp krizi geçirmiş olan bireylerin %78. 28'inin egzersiz yapmadığını göstermektedir. Yaşa göre kalp krizi geçirme durumlarına bakıldığında, Erkeklerde 51–60 yaşları arası % 43. 10 ile en fazla kalp krizi geçirilen yaşlar olduğu, aynı oranın kadınlarda ise 61–70 yaşları arası %45. 12 ile en fazla kalp krizi geçirilen yaşlar olduğu görülmektedir. Araştırma grubunun genel dağılımına bakıldığında ise bu oranın, 51–60 yaşları arasında (%37. 37) olduğu ortaya çıkmıştır. Meslekler açısından kalp krizi geçirme oranlarına bakıldığında ise 63 kişi (%31. 81) ile ev hanımlarının birinci sırada olduğu görülmektedir. Araştırma grubuna katılan bireylerin kalp krizi geçirme ve aylık gelir durumlarına bakıldığında, 0–1000 YTL arasında gelir seviyesi olanların oranı 170 (% 85. 85) kişidir. Araştırmada stres göstergesi olarak ele alınan 11 stres belirtisinden, kadınlar arasında 3–5 stres belirtisi gösterenlerinin oranı 48 kişi (%58. 53) ve Erkekler arasında ise 3–5 stres belirtisi gösterenler 55 kişi (%47. 41) olduğu bulunmuştur. Araştırma grubunun genel stres göstergelerine bakıldığında 3–5 stres belirtisi gösteren hasta oranının 103 kişi (%52. 12) olduğu bulunmuştur.

TARTIŞMA

Araştırma grubuna katılan 198 bireyin yaş ortalamalarına bakıldığında; 60–69 yaş aralığı ve %30. 30 en yüksek değer bulunmuştur. Bu sonuç, kalp krizi geçirme yaşının 60–69 aralığında en yüksek olduğunu göstermektedir. İlk kalp krizi 51-70 yaş aralığında en fazla görülmektedir. Kadın hastalarda ilk kalp krizi geçirme, 61–70 yaş aralığında daha fazla görülmüştür. Bu sonucu destekleyen bir araştırma da; (Cotton, 1990) menstural döngü sırasında kadınlar, kortizon ve norepinefin düzeylerinde farklar olduğunu gözlemlemiştir. Bu bulgular kadınlık hormonlarının potansiyel stres etkilerine karşı, stres tepkilerinde farklılaşmaya sebep olabildiğini göstermektedir. Erkek hastalarda ilk kalp krizi geçirme, 51–60 yaş aralığında görülmüştür. Kadınların kalp krizi geçirme yaşı; erkeklerin kalp krizi geçirme yaşına göre daha geç olduğu görülmektedir. Araştırma grubuna katılan bireylerin cinsiyetlerine bakıldığında; erkekler, kadınlara göre daha fazla kalp krizi geçirmektedirler. Bu sonucu destekleyen araştırmaya göre: Özkan (1993, s: 143), Erkekler, karşı cinslerine göre kardiyovasküler hastalıklara daha yatkınlardır". Cotton, (1990) 'a göre de: Erkekler kadınlara göre daha sık stres yaşamaktadırlar. DMS-III, (1980) 'e göre de, kadınların hormonal özellikleri stres durumunu olumlu etkilemektedir. Bireylerin doğum yerlerine bakıldığında; daha çok köyden gelen bireylerde kalp krizi geçirme görülmüştür. Araştırma grubunun eğitim durumlarına göre; Okur-Yazar, ilköğretim ve Ortaokul mezunu olan bireylerin oranı: %70. 70'dir. Araştırma grubunun mesleki durumlarına göre; kalp krizi geçirmesi ev hanımlarında daha yüksek görülmüştür. Aylık geliri 1. 000 YTL'ye kadar olan bireylerde kalp krizi daha çok görülmüştür. Bu da bulgu gelir seviyesi düşük olan bireylerde bu hastalık daha çok görülmektedir sonucuna götürmektedir. Kalp krizi geçiren bireylerin, kendisinden başka ailelerinde bu hastalığı geçirme oranı; geçirmeme oranına göre düşük çıkmıştır.

Sigara içenlerle ilgili olarak, sigara içme miktarına göre; günlük bir paket ve üzeri sigara içenler oranına bakıldığında, %35. 88' lik önemli bir oran çıkmıştır. Araştırma grubunun günlük serbest zaman süresine bakıldığında; 1–3 saat serbest zaman belirtenlerin oranı % 86. 36 ile en yüksek çıkmıştır. Bu sonuca göre serbest zamanı 3 saatten az olan bireylerde kalp krizi geçirme olasılığı daha yüksek görülmektedir. Egzersiz yapmama durumu kalp krizi geçirmesine olumsuz etki yapmaktadır. Bu sonucu destekleyen araştırmalara bakıldığında Fentem, (1994) 'e göre: Fiziksel egzersiz, kardiyovasküler sistemin düzelmesi-ne, ruhsal baskıya, diabet (şeker hastalığı) ve osteoporos (kemik erimesi) hastalıklarına faydası vardır (Salmon, 2001). Kobase, Maddi, ve Pucetti (1982) 'e göre: Egzersiz, boşanma veya ölüm gibi stres yapıcı olaylardan kaynaklanan olumsuz etkileri azaltarak sağlığı korur. Kadın araştırma grubunun stres durumuna bakıldığında 3 ve üzeri stres sorusuna evet diyenlerin oranı %82. 93 çıkmıştır. Erkek araştırma grubunun stres göstergesi, 3 ve üzeri evet diyenlerin oranı; % 81,9 çıkmıştır. Bu sonuç ise stresin kalp krizine etki ettiğini göstermektedir. Araştırma grubunun genel stres durumunu gösteren verilere göre; 3 ve üzeri stres sorusuna evet diyenlerin oranı ise %82. 41 çıkmıştır. Bu sonuca destekleyen bir çalışmada Cotton (1990), kadınlar ve erkekler stresi farklı yaşadığını vurgulayarak, farklılaşmanın nedenlerini: 1-) Kadın ve erkeklerin fizyolojik yaşantılarında farklılık vardır. 2-) Erkek ve kadınlar maruz kaldıkları stres tepkileri arasında farklılık vardır. 3-) Erkek ve kadınlar strese farklı yüklenmelerde buluna bilirler. 4-) Erkek ve kadınlar arası stresle başa çıkma yöntemlerinin farklı olmasına bağlamıştır.

Sonuç olarak stresli yaşam biçimine sahip, sigara içen ve spor yapmayan bireyler kalp krizi geçirme riskine daha fazla sahiptirler. Fakat bununla beraber eğitim, yaş ve cinsiyetinde birer değişken olarak dikkate alınmasının yararlı olacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

1. Cahpred, (1995). (Canadian Associan For Healty, Physical Education, Recreation and Dance), AAHPERD (American Alliance For Health. International Journal of Physical Education, 32 (4)
2. Cotton, D. H. G. (1990). Stress Manangement an Integrated Approach to Therapy, New York, Bwunner / Mazel, Publishers
3. DMS-III, (1980). The Diagnostik and Statistica Manual of Mental Disorder American Psychiatric Association. Wanshington DC: APA. Pub.
4. Kobase, Maddi, ve Pucetti, (1982). Psychological Effects of Exercise, Joe D. Willis, Phd, Georgia State University, Linda Frye Campell, Phd, Üniüersity of Georgia, 2 (3), 41-52
5. Kuruç, Z. (1994), Ototenik Alıstırmaların Sporcuların Müsa-baka Öncesi Stres Durumlarına Etkisi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, s: 41
6. Kuruç, Z. (1998), Egzersiz Psikolojisi, Spor Rehabilitasyon ve Toplum 1 (1): 23-36
7. Morgan G. (1993), İşte ve Yaşamda Stresi Yönetmenin Yolları, İstanbul: Ruh Bilim Yayınları.
8. Özkan, S. (1993), Kalp Hastalıkları Ankara: Nobel Tıp Kitapevi, s: 143-149
9. Russell, Epstein ve Erickson, (1983). Psychological Effects of Exercise, Exercise, Body Chemistry, and Stres by E. S. Rosenbluth, Emotional First Aid, 2 (1), p. 35. Reprinted by permission.
10. Salmon, P. (2001). Effects of physical exercise on anxiety, depression, and sensitivity to stres A unifty theory. Clinical Psychology Rewiev 21 (1) 33-61
11. Tahan, N. (2002), Stresi Mutluluğa Dönüştürmek, İstanbul: Timaş Yayınları.

“BAŞARI ALGISI ENVANTERİNİN ÇOCUK VERSİYONU-BAE-Ç”NUN TÜRK SPORCULARI İÇİN GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Zişan KAZAK ÇETİNKALP*

*Ege Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Y. O.

Bu çalışmanın amacı, Başarı Algısı Envanterinin Çocuk Versiyonu - BAE-Ç (The Children's Version of The Perception of Success Questionnaire-POSQ-CH) "nın Türk sporcuları için geçerlik ve güvenirliğini test etmektir. Ölçek, yargıların beş değerlendirme basamağına göre yapıldığı 12 maddeden (görev yönelim-6 madde ve ego yönelim-6 madde) oluşmaktadır. Ölçek, farklı spor branşlarından 13. 42 yaş ortalamasına sahip 90 kız (% 23. 6) ve 292 erkek (% 76. 4) toplam 382 genç sporcuya uygulanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için, temel bileşenler faktör analizi kullanılmıştır. Madde ayırt ediciliği için bu altı alt ölçeğin her birindeki maddelerin madde-toplam test korelasyonlarına bakıldığında, değerlerin pozitif ve yüksek olduğu belirlenmiştir. Cronbach alpha değerleri, görev yönelimi altölçeği için. 79 ve ego yönelimi altölçeği için ise. 77 olarak bulunmuştur. Bulgular, Başarı Algısı Envanterinin Çocuk Versiyonu'nun Türk sporcuları için kullanılabilecek bir ölçek olduğunu göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Başarı algısı, Geçerlik, Güvenirlik

THE VALIDITY AND RELIABILITY STUDY OF “THE CHILDREN'S VERSION OF THE PERCEPTION OF SUCCESS QUESTIONNAIRE-POSQ-CH” FOR TURKISH ATHLETES

The purpose of this study was to determine validity and reliability of 'The Perception of Success Questionnaire-POSQ-CH' for Turkish athletes. POSQ-CH consist of 12, six measuring task orientation, and six measuring ego orientation. Each item is rated on a 5-point Likert scale. Scale was administered to 382 athletes who were 90 girls (%23. 6) and 292 boys (% 76. 4) with a mean of age 13. 42 years from different sport branches. Principle component factor analysis is used for testing the construct validity of the scale. In examining item-total test correlations, positive and high correlations were found. The internal consistency of the scale was computed with the Cronbach alpha. The Cronbach alpha coefficients were. 79 for task orientation and. 77 for ego orientation. All of results showed that The Perception of Success Questionnaire-POSQ-CH' can be used to determine Turkish athletes' task and ego orientation levels.

Key Words: Perception of success, Validity, Reliability.

GİRİŞ

Son zamanlarda güdülenme üzerine yapılan çalışmaların büyük çoğunluğu sosyal bilişsel kuramlar üzerine odaklanmaktadır. Başarı hedefi kuramı, bu sosyal bilişsel kuramlar içerisinde, spor ve fiziksel aktivite ortamlarında başarı motivasyonunu açıklayan temel yaklaşımlardan biridir. Kurama göre başarı güdülenmesinin tanımlanan özelliği, bireyin kendi yeteneklerini algılaması görüşüne dayanır (Cox, 1998). Başarı hedefi kuramı, başarı ortamlarında iki başarı hedefinin olduğunu varsaymaktadır: Ego yönelim ve görev yönelim. Bu hedefler, bireyin yetenek düzeylerini kişisel olarak yargılama şekliyle ilgilidir. Görev yönelimli birey; beceri gelişimi, yeni beceri öğrenme, görevde ustalığını gösterme ve sıkı çalışma üzerine odaklanmaktadır. Yeteneği gösterme, maksimum çabaya dayandırılır ve kişi referanslıdır. Sıkı çalışma ve akranları ile işbirliği yapmanın kendisini başarıya götüreceği inanmaktadır. Buna karşın ego yönelimli birey ise, üstün yeteneği kanıtlama üzerine yoğunlaşmakta ve başarıya üstün yeteneğini kanıtlayarak ve rakiplerini mağlup ederek ulaşılacağına inanmaktadır (Duda, 1993; Roberts, Spink, ve Pemberton, 1999). Bu iki hedef yöneliminin aynı sürekliliğin iki kutbu olmaktan çok ortogonal olduğu, belirli derecelerde her sporcuda bulunduğu (Jagacinski ve Nicholls, 1984; Kavussanu ve Ntoumanis, 2003) ve bu iki bağımsız başarı

düşüncesinin kombinasyonunun sporcuyu betimlediği belirlenmiştir (Nicholls, Cobb, Yackel, Wood ve Wheatley, 1990). Buna göre, bu iki hedef yönelimin her ikisi de yüksek yada düşük; ikisinden biri düşük diğeri yüksek olabilir (Duda, 1998). Durumsal etmenler, belirli bir yönelimin baskın olmasını sağlayabilir. Bir ortamda yada durumda bir yönelim, diğerinde öbür yönelim daha fazla sergilenebilir. Hedef yönelimindeki bireysel farklılıkları, görev ve ego yöneliminin değişik kombinasyonlarının ortaya çıkardığı kabul edilmektedir. Başarıya ilişkin davranış örüntüsü, kişinin baskın bir biçimde görev yada ego yönelimli olup olmadığına göre öngörüldüğü ifade edilmektedir (Hodge ve Petlichkoff, 2000). Sporcu belirli derecelerde beceriye ve göreve yönelirken; belirli derecelerde de üstün olmayı sürdürmek isteyebilir. Sahip olunan hedef profili, kişinin spor ortamı içinde farklı davranış biçimleri sergilemesine neden olabilmekte ve spora katılım nedenlerini etkileyebilmektedir.

Bu çalışmada da başarı ortamlarındaki bu güdüsel yönelimleri belirlenmek amacıyla, Roberts, Treasure and Balague (1998) tarafından geliştirilmiş ve yeni açıklamalara ışık tutabilecek Başarı Algısı Envanterinin Çocuk Versiyonu'nun Türk sporcularına uyarlama çalışmasının yapılması amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Ölçeğin Çeviri Geçerliği: Ölçeğin Türkçe'ye çevrilmesi sürecinde yeni bir ifade geliştirilmemiş, ölçeğin orijinal biçimine bütünüyle bağlı kalmıştır. Ölçeğin Türkçe'ye çevrilmesi süreci iki aşamadan oluşmaktadır. Bunlardan ilki ölçeğin yabancı dilden Türkçe'ye ve Türkçe'den tekrar yabancı dile çevrilmesi ve ikincisi de Türkçeleşmiş ifadelerin anlaşılabilirliğinin bir grup öğrencide sınanmasıdır. Ölçek önce İngilizce'den Türkçe'ye İngiliz dil bilim alanında çalışan iki uzman tarafından ayrı ayrı çevrilmiştir. Daha sonra bir araya getirilen bu iki uzman ilgili madde için tartışmış ve aralarında bir ortak görüş oluşturarak ölçeğin Türkçe taslağı elde edilmiştir. Bu taslak diğer bir iki uzman tarafından ayrı ayrı Türkçe'den İngilizce'ye çevrilmiş ve orijinal ölçekle karşılaştırılmış, üst düzeyde bir benzerliğin olduğu görülmüştür. İkinci aşamada, Türkçeleştirilmiş olan ölçeğin anlaşılabilirliğini test etmek için 40 genç sporcuya ölçek uygulanmıştır. Ölçeğin anlaşılabilirliği konusunda bir sorunla karşılaşmadığının anlaşılmasından sonra uygulama aşamasına geçilmiştir.

Araştırma Grubu: Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışması aşamasında ölçek, 90 kız (yaş $\pm$ Ss = 14. 26 $\pm$ 1. 29) ve 292 erkek (yaş $\pm$ Ss = 13. 16 $\pm$ 1. 61) olmak üzere toplam 382 (yaş $\pm$ Ss = 13. 42 $\pm$ 1. 61) genç sporcuya uygulanmıştır. Araştırmanın grubunu dört spor dalındaki (futbol, basketbol, tenis, yelken) sporcular oluşturmuştur. Yaşları 11 – 15 arasında değişen katılımcıların spor deneyimlerinin ortalaması olarak 2. 95 $\pm$ 1. 83 yıl olduğu belirlenmiştir.

Veri Toplama Aracı: Başarı Algısı Envanterinin Çocuk Versiyonu - BAE-Ç (The Children's Version of The Perception of Success Questionnaire-POSQ-CH), Roberts, Treasure and Balague (1998) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, yargıların beş değerlendirme basamağına göre yapıldığı 6'sı görev, 6'sı ego yönelimi olmak üzere 12 maddeden oluşmakta ve iki alt ölçeği içermektedir. Görev yönelimli maddelerine örnek olarak "Spor yaparken, gerçekten gelişme gösterdiğim zaman kendimi çok başarılı hissedirim."; ego yönelimli maddelerine örnek olarak "Spor yaparken, diğer sporcuları yendiğim zaman kendimi çok başarılı hissedirim" verilebilir.

Verilerin Analizi: Ölçeğin yapı geçerliliğini test etmek için oblimin döndürme yöntemiyle yapılan temel bileşenler faktör analizi kullanılmış, madde ayırtıcılık indeksine (madde-madde, madde-toplam, madde-genel toplam korelasyonları) bakılmış, iç tutarlılığının belirlenmesi için Cronbach alpha katsayısı ve bir uygulamadan başka bir uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme gücünün bir ölçüsü olarak test –tekrar test güvenirliği incelenmiştir. Çalışmada anlamlılık düzeyi $p < 0. 05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

Ölçeğin Yapı Geçerliliğine İlişkin Bulgular: Başarı Algısı Envanterinin Çocuk Versiyonu'nun yapı geçerliliği için temel bileşenler faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizinde, oblimin döndürme yöntemi kullanılarak faktör yükleri belirlenmiştir. Oblimin döndürme yöntemiyle yapılan temel bileşenler faktör analizi sonrası ölçeği oluşturan 12

maddenin orijinal ölçekteki gibi 2 faktör altında toplandığı görülmüştür (Tablo 2). Oblimin döndürme sonrası, 1. alt ölçek varyansın 26. 72'sini, 2. alt ölçek 22. 62'sini açıkladığı belirlenmiştir. Her iki altölçek ise toplam varyansın 49. 34'ünü açıklamaktadır. Bu yüzdelerin yüksek olduğu ve sporcuların görev ve ego yönelim düzeylerini yeterince açıklandığını söylemek olasıdır.

Tablo 2. Temel Bileşenler Faktör Analizi

MADDE	Görev yönelim	Ego yönelim
4	. 57	
5	. 69	
7	. 77	
8	. 75	
9	. 68	
12	. 64	
1		. 75
2		. 73
3		. 68
6		. 54
10		. 61
11		. 66
Toplam özdeğer	3. 21	2. 71
Varyansın yüzdesi	26. 72	22. 62
Kümülatif yüzde	26. 72	49. 34

Madde Geçerlik İndeksine İlişkin Bulgular: Tüm alt ölçeklere ilişkin maddeler ve maddelerin ait oldukları alt ölçeklerin puanı ile korelasyonları incelenmiştir. Bu değerlere bakıldığında, her maddenin kendi boyutunda bulunan maddelerle ve toplam puanı ile yüksek korelasyon gösterdiği belirlenmiştir (Tablo 3). Her bir maddenin toplam puanı ile yüksek korelasyon göstermesi, alt ölçeklerin birbirleri ile tutarlı maddelerden oluştuğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3. Madde-Test Korelasyonları

MADDE	Görev yönelim	Ego yönelim
4	. 63	
5	. 69	
7	. 73	
8	. 73	
9	. 71	
12	. 71	
1		. 65
2		. 68
3		. 71
6		. 67
10		. 69
11		. 69

** p < . 01

Ölçeğin Güvenirliliğine İlişkin Bulgular: Likert tipindeki ölçeğin güvenirliliğini belirlemek amacıyla ilk olarak içsel tutarlılığını sınamada en iyi yol olan Cronbach alpha değerlerine bakılmıştır. Görev yönelim (GY) ve Ego yönelim (EY) alt ölçeklerinden oluşan Başarı Algısı Envanterinin Çocuk Versiyonu'na ilişkin Cronbach Alpha güvenirlilik katsayıları aşağıda verilmiştir.

Tablo 4. Alt Ölçeklerin Cronbach Alpha Güvenirlilik Katsayıları

ALTÖLÇEK	Cronbach alpha değeri
Görev Yönelim (GY)	. 79
Ego yönelim (EY)	. 77

Bir uygulamadan başka bir uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme gücünün bir ölçüsü olarak kararlılık katsayısı olarak ta bilinen (Baumgartner ve Jackson, 1991) test – tekrar test güvenirliliği incelenmiştir. Test – tekrar test güvenirliliği için Başarı Algısı Envanterinin Çocuk Versiyonu, 12. 55 ± 1. 22 yaş ortalamasına sahip 25 bayan ve 15 erkek toplam 40 sporcuya 4 hafta ara ile uygulanmıştır. Ön test ve son test arasındaki korelasyonlar tablo 5'te verilmiştir. Ölçeğin test-tekrar test korelasyon katsayıları ego yönelim için. 88 ve görev yönelimi için. 61 olduğu belirlenmiştir.

Tablo 5. Alt Ölçeklere İlişkin Test-Tekrar Test Korelasyon Değerleri

ALTÖLÇEK	Cronbach alpha değeri
Görev Yönelim (GY)	. 61
Ego yönelim (EY)	. 88

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmanın amacı, Başarı Algısı Envanterinin Çocuk Versiyonu - BAE-Ç (The Children's Version of The Perception of Success Questionnaire-POSQ-CH) "nın Türk sporcuları için geçerlik ve güvenirliğini test etmektir. Elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, ölçeğin Türk sporcularda kullanılabilecek bir ölçek olduğu belirlenmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik aşamasında ilk olarak faktör yapısını belirlemek amacı ile yapılan faktör analizi sonucunda ölçek, orijinal ölçekte olduğu gibi iki faktör altında toplanmıştır. Madde – toplam test korelasyonlarına bakıldığında, alt ölçekteki maddelerin birbirleri ve ait oldukları alt ölçekle korelasyonlarının oldukça yüksek olduğu görülmüştür.

Faktör analizi sonucunda elde edilen Başarı Algısı Envanterinin Çocuk Versiyonu'na ait 2 alt ölçeğin iç tutarlık değerlerine bakıldığında (tablo 4); alt ölçeklerin kabul edilebilir güvenirlik katsayılarına sahip olduğu görülmektedir. Buna bağlı olarak elde edilen güvenirlik katsayıları ölçeğin güvenilir bir ölçek olduğuna dair bilgi vermektedir. Yapılan test – tekrar test güvenirliliğinin de, korelasyon katsayılarının ego yönelim için. 88; görev yönelimi için. 61 olduğu belirlenmiştir. Dolayısıyla elde edilen bulguların orijinal ölçeğe paralel ve kabul edilebilir bir düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Tüm bu elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, ölçeğin spor bilimlerinde görev yönelim ve ego yönelim düzeylerini belirlemede kullanılabılır bir ölçek olduğu görülmektedir.

KAYNAKLAR

1. Baumgartner, T. A. & Jackson, A. S. (1991). **Measurement for Evaluation in Physical Education and Exercise Science**. USA: Wm. C. Brown Publishers.
2. Cox, R. H. (1998). **Sport psychology: concepts and applications**. 4th ed. The McGraw-Hill, 236-271.
3. Duda, J. L. (1993). Goals: a social-cognitive approach to the study of achievement motivation in sport. In R. N. Singer, M. Murphey, & L. K. Tennant (Eds.), **Handbook on research on sport psychology** (pp. 421-436). New York: Macmillan.

4. Duda, J. L. (1998). **Advances in sport and exercise psychology measurement: Sport motivation and perceived competence**. Morgantown: Fitness International Technology.

5. Hodge, K., & Petlichkoff, L. (2000). Goal profiles in sport motivation: A cluster analysis. **Journal of Sport and Exercise Psychology**, 22, 256-272.

6. Jagacinski, C. M., & Nicholls, J. G., (1984). Conceptions of ability and related affects in task involvement and ego involvement. **Journal of Educational Psychology**, 5, 909-919.

7. Kavussanu, M., & Ntoumanis, N., (2003). Participation in Sport and Moral Functioning: Does Ego Orientation Mediate Their Relationship?. **Journal of Sport & Exercise Psychology**, 25 (4), 501-518.

8. Nicholls, J. G. ; Cobb, P. C. ; Yackel, E. ; Wood, T., & Wheatley, G. (1990). Students' theories about mathematics and their mathematical knowledge: Mutiple dimensions of assessment. In G. Kulm (Ed) **Journal for Research in Mathematics Education**, 21, 109-122.

9. Roberts, G. C. ; Spink, K. S., & Pemberton, C. L. (1999). **Learning experiences in sport psychology**. 2nd ed. Champaign, IL: Human Kinetics. 115-118.

10. Roberts, G. C. ; Treasure, D. C. & Ballague, G. (1998). Achievement goals in sport: The development and validation of the Perception of Success Questionnaire. **Journal of Sport Sciences**, 16 (4), 337-347.

S-088

ÇOCUK SPORCULARDA DURUMLUK YARIŞMA KAYGISI BİLEŞENLERİ VE DURUMLUK KAYGININ OPTİMAL FONKSİYON ARALIKLARI (IZOF) İLE KARŞILAŞTIRILMASI

YILMAZ, A. V. ; KORUÇ, Z. *

**Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi*

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, sporcularda iki farklı kaygı ölçeğiyle elde edilen IZOF puanlarının karşılaştırmasını yapmak ve farklı IZOF aralığı elde etme yöntemleri ile performans arasındaki farkı belirleyebilmektir. Çalışmaya, 2004-2005 sezonunda, Ankara'da iki farklı klüpten ritmik cimnastik sporu ile uğraşan toplam 15 sporcu katılmıştır. Sporcuların yaş ortalamaları 10.46 ± 2.97 'dir. Araştırmada veri toplama aracı olarak "Yarışma Durumluk Kaygı Ölçeği-2 Çocuk Formu" (CSAI-2C, Bilişsel Kaygı ve Bedensel Kaygı alt ölçekleri) ve "Çocuklar için Durumluk-Süreklilik Kaygı Envanteri" (STAI-C, Durumluk Kaygı alt ölçeği) kullanılmıştır. Kaygı üç farklı zaman aralığında, beş farklı yarışma için ölçülmüştür: (1) Geriye Dönük en iyi CSAI-2C ve STAI-C, (2) Yarışma Sonrası CSAI-2C ve STAI-C ve (3) Yarışma Öncesi CSAI-2C ve STAI-C. Objektif performans ölçümleri beş yarışma için yarışma istatistiklerinden alınmıştır (sporcuların beş yarışma içerisindeki en iyi performansları göz önüne alınmıştır). Bireysel optimal fonksiyon aralıklarını (IZOF) hesaplamak için ise üç farklı yöntem kullanılmıştır. Sporcuların beş yarışma içerisindeki en iyi performanslarına bakıldığında; sporcuların en iyi performanslarını üçüncü yöntemle değerlendirildikleri Durumluk Kaygı IZOF aralığı içinde sergiledikleri gözlenmiştir. Sporcular, birinci yöntem ve ikinci yöntemle değerlendirildiklerinde ise, en kötü performanslarını Durumluk Kaygı IZOF aralığı dışında göstermişlerdir. Araştırmada birinci yöntemle göre hesaplanan Bilişsel Kaygı, Bedensel Kaygı ve Durumluk Kaygıya ilişkin IZOF aralıklarının performans açısından farklılaşmadığı gözlenmiştir, $F(1, 73) = 0.678$; $p > 0.05$, $\eta^2 = 0.01$; $F(1, 73) = 1.362$; $p > 0.05$, $\eta^2 = 0.02$, $F(1, 73) = 0.472$; $p > 0.05$, $\eta^2 = 0.01$. İkinci yöntemle oluşturulan Bedensel Kaygı IZOF aralıklarının ve üçüncü yöntemle oluşturulan Durumluk Kaygı IZOF aralıklarının ise performans açısından anlamlı bir fark gösterdiği gözlenmiştir, $F(1, 73) = 4.420$; $p < 0.05$, $\eta^2 = 0.06$; $F(1, 73) = 4.821$; $p < 0.05$, $\eta^2 = 0.06$. Sonuç olarak; ikinci yöntem ile hesaplanan Bedensel Kaygı IZOF aralıklarının ve üçüncü yöntem ile hesaplanan Durumluk Kaygı IZOF aralıklarının performans açısından daha iyi sonuçlar verebileceği ve kaygı ile başa çıkmada daha kullanışlı olabileceği söylenebilir. Sonuçlar, Bedensel Kaygı ve Durumluk Kaygı aralıklarının, Bilişsel Kaygı aralıklarına oranla cimnastik performansı için daha iyi bir gösterge olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen sonuçlar Hanin'in IZOF hipotezini destekler yöndedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Spor, Durumluk Yarışma Kaygısı, Durumluk Kaygı, IZOF

GİRİŞ

Yarışma ortamı kaygı verici ve sıkıntı dolu bir yaşantıyı kapsar. Bazı katılımcılar bunu çok şiddetli yaşarken, bazıları daha az şiddetli olarak yaşarlar ve bu da sporcunun yarışmadan zevk almasını engeller. Bu yoğun kaygı yaşantısı ile başa çıkabilmek sporcuların önemli bir sorunu olarak ortaya çıkmaya başlar (4).

Scanlan ve Passer, yarışma stresine sebep olarak tehdit ve başarısızlığı göstermişler ve bunu da "Durumluk Kaygı" olarak adlandırmışlardır. Durumluk kaygı yaşla birlikte artar, 12 yaşında zirveye ulaşır ve adölesan dönemi boyunca devam eder. Bu yaş aralığı çocuklarda sporu bırakmanın en yüksek olduğu dönemdir. Yetişkinlerin başarıya ve oyunun sonucuna verdikleri aşırı önem, çocuklarda başarısızlık korkusuna ve kaygısına neden olmaktadır (4).

Sporda Durumluk Kaygı ele alınırken bireysel ayrılıklar göz önünde tutulmaktadır. Bu bağlamda Uygulamacı Spor Psikologu Yuri Hanin'in Bireysel Optimal Fonksiyon Alanı (IZOF) Kuramını ele almak

gerekmektedir. Bu yaklaşım sporcunun hangi optimal kaygı alanı içinde en iyi performansını gösterdiğini tanımlamak için geliştirilmiştir. Optimal Durumluk Kaygı, bir sporcunun bireysel en iyi derecesini başarmasını olası kılan durumluk kaygı seviyesidir. Hanin, en iyi performans başarmak için neyin optimal olduğunu belirlemek amacıyla yaptığı araştırmalarda sporcuların yarışma öncesi kaygı düzeyleri arasında ciddi farklar bulmuştur. Bazı sporcular en iyi performanslarını durumluk kaygıları düşük seviyede, bazıları orta seviyede, bazıları da yüksek seviyede göstermişlerdir. Hanin sporcular arasındaki bu büyük değişikliklerden dolayı sporcuların ayrı-ayrı incelenmesinin daha uygun olacağını belirtmiştir (8).

IZOF kuramı, en iyi optimal durumluk kaygı düzeyinin her sporcu için farklı olabileceğini öne sürmektedir. Cox, sporcuların optimal fonksiyon alanları bir kez belirlendiğinde, yarışma öncesi optimal durumluk kaygıyı kontrol altına almayı yardım edecek kontrol teknikleri kullanılabileceğini öne sürmektedir (1).

YÖNTEM

Araştırma Grubu

Çalışmaya, 2004-2005 sezonunda Ankara ilindeki iki farklı kulüpten beş farklı "Ritmik Cimnastik Türkiye Şampiyonası'na" katılan yıldızlar kategorisindeki toplam 15 çocuk sporcu katılmıştır. Sporcuların yaş ortalamaları ise 10.46 ± 2.97 'dir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, Stadulis, MacCracken, Eidson ve Severance (7) tarafından geliştirilen "Yarışma Durumluk Kaygı Ölçeği-2 Çocuk Formu" (CSAI-2C) ve 1973 yılında Spielberger tarafından geliştirilen "Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri" (STAI-C) kullanılmıştır (5).

Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılan iki farklı kaygı ölçeği, sporcuların katıldıkları beş farklı Türkiye şampiyonası için araştırmacı tarafından yarışma öncesinde, sonrasında uygulanmıştır. Sporcuların performans ölçütleri ise yarışmadan hemen sonra Türkiye Cimnastik Federasyonundan elde edilmiştir. Araştırmada bireysel kaygı puanları üç farklı zaman aralığında ölçülmüştür: (1) *Geriye Dönük en iyi CSAI-2C (Bilişsel Kaygı ve Bedensel Kaygı) ve STAI-C (Durumluk Bölümü)*: Sporculara beş farklı yarışma için, son altı hafta içindeki en iyi performanslarından hemen önce kendilerini nasıl hissettiklerini belirlemek amacıyla envanterler uygulanmıştır, (2) *Yarışma Öncesi CSAI-2C (Bilişsel Kaygı ve Bedensel Kaygı) ve STAI-C (Durumluk Bölümü)*: Beş farklı yarışma için yarışmadan 30 dakika önce uygulanmıştır, (3) *Yarışma Sonrası CSAI-2C (Bilişsel Kaygı ve Bedensel Kaygı) ve STAI-C (Durumluk Bölümü)*: Beş farklı yarışma için yarışmadan 24 saat sonra uygulanmıştır.

Bireysel Optimal Fonksiyon Aralıkları: Bireysel optimal fonksiyon aralıklarını hesaplamak için üç yöntem kullanılmıştır: **Birinci yöntem;** zon aralıkları, yarışma öncesi CSAI-2C ve STAI-C puanlarına "0.5" standart sapma aralığı olarak kabul edilen ± 4 puan eklenip çıkartılarak hesaplanmıştır. **İkinci yöntem,** her bir sporcunun üç farklı zaman aralığında (30 dakika önce, 24 saat sonra ve geriye dönük) ölçülen ortalama Optimal Bilişsel, Bedensel ve Durumluk Kaygılarını bulmaya yöneliktir. **Üçüncü yöntem** ise, zon aralıklarının, geriye dönük olarak ölçülen CSAI-2C ve STAI-C puanlarına "0.5" standart sapma aralığı olarak kabul edilen ± 4 puan eklenip çıkartılarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırma sonucunda elde edilen verilerin analizi için, Tek Yönlü Varyans Analizi deseni kullanılmıştır.

BULGULAR

Beş yarışma için en iyi performanslara bakıldığında; üçüncü yöntemle değerlendirilen sporcuların en iyi performanslarını Durumluk Kaygı IZOF aralığı içinde sergiledikleri gözlenmiştir. Sporcuların beş yarışma için en kötü performansları ele alındığında ise; birinci yöntemle değerlendirilen sporcuların en kötü performanslarını Durumluk Kaygı için IZOF aralığı dışında gösterdikleri gözlenmiştir. Araştırma sonucunda birinci yöntem ve ikinci yöntemle değerlendirilen sporcula-

ların en kötü performanslarını Durumluk Kaygı için IZOF aralığı dışında gösterdikleri gözlenmiştir.

Araştırmada birinci yöntemle göre hesaplanan Bilişsel Kaygı, Bedensel Kaygı ve Durumluk Kaygıya ilişkin IZOF aralıklarının performans açısından fark göstermediği gözlenmiştir {F (1, 73) = 0.678; p>0.05, eta=.01; F (1, 73) = 1.362; p>0.05, eta=.02; F (1, 73) = 0.472; p>0.05, eta=.01}.

İkinci yöntemle göre oluşturulan Bilişsel Kaygı ve Durumluk Kaygıya ilişkin IZOF aralıkları performans üzerinde anlamlı bir fark göstermemiştir {F (1, 73) = 4.420; p<0.05, eta=.06; F (1, 73) = 0.827; p>0.05, eta=.01}. Buna karşılık, ikinci yöntemle göre hesaplanan Bedensel Kaygıya ilişkin IZOF aralıklarının performans açısından ise farklılaştığı gözlenmiştir (Bak Tablo 1), F (1, 73) = 4.420; p<0.05, eta=.06.

Tablo 1. İkinci Yöntemle Göre Oluşturulan Bedensel Kaygı IZOF Aralıklarının Performans Üzerine Etkisine İlişkin ANOVA Sonuçları

Kaynak	Kareler toplamı	s. d.	Ort. Kare	F	Eta kare
Gruplararası	6.394	1	6.394	4.420*	.06
Grupları içi	105.619	73	1.447		
Toplam	112.013	74			

İkinci yöntemle göre oluşturulan ve Bedensel Kaygı IZOF aralığı

dışında kalan sporcuların performans ortalamaları ($\bar{X}$ = 9.82), Bedensel Kaygı IZOF aralığı içinde kalan sporcuların performans ortalamalarından ($\bar{X}$ = 8.81) anlamlı olarak daha yüksektir. Buna göre Bedensel Kaygı IZOF aralığı dışında kalan sporcuların performanslarının daha iyi olacağı söylenebilir.

Araştırmada üçüncü yöntemle göre oluşturulan Bilişsel Kaygı ve Bedensel Kaygıya ilişkin IZOF aralıklarının performans açısından fark göstermediği gözlenmiştir {F (1, 73) = 0.064; p>0.05, eta=.00; F (1, 73) = 0.484; p>0.05, eta=.01}. Buna karşılık üçüncü yöntemle oluşturulan Durumluk Kaygı IZOF aralıkları sporcuların performans açısından anlamlı bir fark göstermiştir, F (1, 73) = 4.821; p<0.05, eta=.06. Üçüncü yöntemle göre oluşturulan ve Durumluk Kaygı IZOF aralığı

içinde kalan sporcuların performans ortalamaları ($\bar{X}$ = 9.97), Durumluk Kaygı IZOF aralığı dışında kalan sporcuların performans ortalamalarından ($\bar{X}$ = 9.34) anlamlı olarak daha yüksektir. Buna göre Durumluk Kaygı IZOF aralığı içinde kalan sporcuların performanslarının daha iyi olacağı söylenebilir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmadan elde edilenler, Hanin'in kuramını destekler yönde bulunmuştur. Raglin ve Turner (6), Hanin'in IZOF kuramını test etmek amacıyla kaygı ve performans ilişkisini ele alan bir çalışma yapmışlardır. Sporcular en iyi performanslarını, "geriye dönük" yöntem ile belirlenen IZOF aralığı içinde sergilemişlerdir. Raglin ve Turner'in elde ettikleri bu bulgu yapılan bu araştırmanın sonuçlarını destekler yöndedir. Araştırmada üçüncü yöntemle yani geriye dönük kaygı puanları üzerinden değerlendirilen sporcuların en iyi performanslarını IZOF aralığı içinde sergiledikleri gözlenmiştir.

Imlay, Carda, Stanbrough, Dreiling ve O'Connor (3) 'un yaptıkları çalışmalarında sporcuların yedi farklı yarışma öncesindeki durumluk kaygı düzeylerini değerlendirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda sporcuların %63'ü IZOF aralığı içinde iyi performans gösterirken, sporcuların %37'si ise IZOF aralığı dışında kötü performans göstermiştir. Yapılan bu araştırma sonucunda ise, birinci yöntem ve ikinci yöntemle değerlendirilen sporcuların en kötü performanslarını Durumluk Kaygı için IZOF aralığı dışında gösterdikleri gözlenmiştir. Elde edilen bu bulgu Hanin'in IZOF Kuramını destekler yönde olmuştur.

Araştırmadan elde edilen bulgular, Woodman, Albinson ve Hardy (9) 'nin yaptıkları ve IZOF kuramını kaygının çok boyutlu yapısı ile değerlendirdikleri çalışmaları ile benzerdir. Çalışmada IZOF aralıkları Bilişsel Kaygı ve Bedensel Kaygı puanları ile Hanin'in geleneksel yöntemi olan en iyi performansla karşılık gelen optimal kaygı puanlarına bağlı olarak oluşturulmuştur. Çalışmadan elde edilenler Bedensel Kaygı IZOF aralıklarının, Bilişsel Kaygı IZOF aralıklarına oranla per-

formansla güçlü bir ilişkisinin olduğunu ortaya koymuştur. En kötü performans puanları ise sporcuların Bedensel Kaygı IZOF aralığı dışına çıktıkları zaman gözlenmiştir.

Dennis, Bartsokas, Lewthwaite ve Palin (2) cimnastik yapan sporcularda, Bedensel Kaygı ele alınarak oluşturulan IZOF aralıklarının, Bilişsel Kaygı IZOF aralıklarına oranla performansın en iyi göstergesi olduğunu ortaya koymuşlardır. Cimnastik performansı en iyi Bedensel Kaygı IZOF aralıkları ile tespit edilmektedir.

Bu çalışmadan elde edilen bulgular, Türkiye'de çocuklar için çevirisi ve uyarlaması yapılan STAI-C ve CSAI-2C'nin yarışma öncesi kaygı düzeyindeki değişimi tanımlamasının yanında, performansla ilişkilendirilmesi sonrasında hangisinin daha kullanışlı olduğunu ortaya çıkartılması, alanda yeni çalışmalara öncülük yapabilmesi açısından önemlidir. Diğer yandan özellikle antrenman için sporcuların Optimal Yarışma Kaygısı düzeylerinin belirlenmesi kendilerine daha kolay yardım için avantaj sağlayabilecektir. Böylelikle sporcuların antrenmanda yaşadıkları kaygı daha kolay belirlenebilecek ve gerekli yardımın daha geçerli bir şekilde verebilme çabası içine girilebilecektir.

KAYNAKLAR

1. Cox, R. H., Sport Psychology: Concepts and Applications. Dubuque: Brown Publishers, 1990.
2. Dennis, K. M., Bartsokas, T., Lewthwaite, R., Palin, D., Relationship Between CSAI-2 Subscales and Performance in Youth Athletes: The Zone of Optimal Function. Medicine and Science in Sports and Exercise, Vol. 25, no. 5, 1993, No. 864, pp. 155, 1993.
3. Imlay, G. J., Carda, R. D., Stanbrough, M. E., Dreiling, A. M., O'Connor, P. J., Anxiety and Athletic Performance: A Test of Zone of Optimal Function Theory. International Journal of Sport Psychology, 26, pp. 295-306, 1995.
4. Martens, R., Sport Competition Anxiety Test. Champaign, IL: Human Kinetics Publishers, 1977.
5. Özusta, Ş., Çocuklar için Durumluk-Sürekli Kaygı Envanterinin Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması. H. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 1993.
6. Raglin, J. S., Turner, P. E., Anxiety and Performance in Track and Field Athletes: A Comparison of the Inverted-U Hypothesis with Zone of Optimal Function Theory. Personality and Individual Differences, 14, (1), pp. 163-171, 1993.
7. Stadulis, R., MacCracken, M., Eidson T., Severance, C., "A Children's Form of the Competitive Anxiety Inventory: The CSAI-2C," Measurement in Physical Education and Exercise Science, 6, no. 3: pp. 147-65, 2002.
8. Weinberg, R. S., Gould, D., Foundation of Sport and Exercise Psychology. Champaign IL: Human Kinetics, 1995.
9. Woodman T., Albinson, J. G., Hardy, L., An Investigation of the Zone of Optimal Functioning Hypothesis within a Multidimensional Framework. Journal of Sport and Exercise Psychology, 19 (2), pp. 31-141, 1997.

S-089

TÜRKİYE DEKİ FİZİKSEL ENGELLİ ÇOCUK VE GENÇLERİN SPORA EĞİLİMİNİ BELİRLEYEN FAKTÖRLERİN ARAŞTIRILMASI

Dr. Nurettin KONAR*

ÖZET

Hareketlilik, Oyun ve Spor hem doğuştan hem de sonradan engelli olan fiziksel engelli çocuk ve gençlerin kişilik sorunlarını ve motorik eksikliklerini azaltabilir veya ortadan kaldırabilir ve ailede, okulda ve serbest zaman alanlarındaki sosyal ilişkileri harekete geçirir, teşvik eder ve güçlendirebilir. Bununla beraber okul dışı spor etkinliklerine olan talebi de beraberinde getirebilir.

Bu hipotezleri doğrulamak için, Türkiye'deki dört Fiziksel Engelliler Okulunda okuyan toplam 255 öğrenciden yaşları 10-23 arasındaki 126 öğrenciye (33 kız, 93 erkek) 'Fiziksel Engelli Çocuk ve Gençlerin Spora Eğilimini Belirleyen Faktörler' anketi uygulanmıştır.

Anket aşağıda belirtilen beş bölüm ve 26 sorudan oluşmaktadır:

- Kişisel Bilgiler
- Öğrencilerin Spora Yaklaşımı ve Motivasyonu
- Ailelerin Spora Yaklaşımı
- Serbest Zamanlarda Spor
- Okul ve Yerleşim Yerlerinde Spor

Anketin bazı sorularında Öğrencilerin kişisel görüşlerine de yer verilmiştir.

Verilerin tanımlayıcı istatistik analizleri (aritmetik ortalama, minimum ve maksimum değer, yüzdelik dağılım) SPSS 11. 0 for Windows Programı kullanılarak yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Hareketlilik, Oyun ve Spor, Fiziksel engelli çocuk ve gençler, Motivasyon, Kişilik gelişimi, Motorik gelişim.

*Alman Spor Üniversitesi Rehabilitasyon ve Engelliler Sporu Enstitüsü, Köln

GİRİŞ

Türkiye nüfusunun %12. 29'unu (8. 431. 508 kişi) engelliler oluşturmaktadır. Engellilerin %1. 25'i de (856. 922 kişi) fiziksel engellidir [OZİDA 2003]. Bu veriler göz önünde bulundurulduğunda engelliler sporunun önemi ortaya çıkmaktadır.

Avrupa ile Türkiye kıyaslandığında engelli insanlara yaklaşımda farklılıkların olduğu göze çarpmaktadır [Konar 2006, 1-2].

Son 30 yıl içerisinde Avrupadaki aile sistemindeki sağlam aile düzeninin yitirilmesi ve aileye güvenin azalması gibi değişimler, engelli bireyselleştirmeye ve kendi başına yaşamaya yöneltmektedir [Konar 2006, 2; Adam 1993, Teil 2, Kapitel 2, 11]. Bu da; engelli kendi hayat düzenini kurmaya, serbest zamanlarını bağımsız değerlendirmeye, topluma entegrasyon çabasını hızlandırmaya ve statüsüyle toplum tarafından kabule ortam hazırlamaktadır [Adam 1993, Teil 3, Kapitel 3, 19].

Türkiye de ise aile sistemindeki sağlam yapının ayakta durması, koruyucu aile olgusunu ön plana çıkarmaktadır. Bu da engellinin bireyselleşmesini geciktirmektedir. Yerleşim yerlerindeki mevcut durum, ulaşım araçlarının yetersizliği gibi çevre faktörleri engellinin kişilik gelişiminde önemli rol oynamaktadır. Bununla beraber serbest zaman aktivitelerinin yetersizliği ve kendi dünyaları dışında sosyal ilişki kuramamaları bireysel gelişim imkanlarını kısıtlayabilir [Konar 2006, 2; Gönen 1998, 149; Adam 1993, Teil 3, Kapitel 5, 25].

HİPOTEZ

Hareketlilik, Oyun ve Spor hem doğuştan hem de sonradan engelli olan fiziksel engelli çocuk ve gençlerin kişilik sorunlarını ve motorik eksikliklerini azaltabilir veya ortadan kaldırabilir ve ailede, okulda ve serbest zaman alanlarındaki sosyal ilişkileri harekete geçirir, teşvik eder ve güçlendirebilir, bununla beraber okul dışı spor etkinliklerine olan talebi de beraberinde getirebilir.

AMAÇ

Bu araştırmada fiziksel engelli çocuk ve gençlerin spora eğilimini ve motivasyonunu tespit etmek, okul ve klüp sporu aktivitelerinin durumunu belirleyerek beden eğitimi ve spor derslerine hipotezimiz doğrultusunda somut öneriler getirmek amaçlanmıştır.

METOD

Dört fiziksel engelliler okulunda okuyan toplam 255 öğrenciden yaşları 10–23 arasındaki 126 öğrenciye (33 Kız – 93 Erkek) 'Fiziksel Engelli Çocuk ve Gençlerin Spora Eğilimini belirleyen Faktörler' adlı anket uygulanmıştır.

Anket beş bölümden ve 26 sorudan oluşmaktadır.

Kişisel Bilgiler

Öğrencilerin Spora Yaklaşımı ve Motivasyonu

Ailelerin Spora Yaklaşımı

Serbest Zamanlarda Spor

Okul ve Yerleşim Yerlerinde Spor

Anketin bazı sorularında öğrencilerin kişisel görüşlerine yer verilmektedir.

BULGULAR

Kişisel Bilgiler

Ankete katılan öğrenciler (%45. 5 Kız - %29 Erkek) yürüyebilmekte, (%33. 2 Kız - %27. 4 Erkek) Tekerekli Sandalye, (%6. 1 Kız – %9. 7 Erkek) Protez, (%9. 1 Kız - %29 Erkek) Koltuk Deyneği, (%6. 1 Kız - %7. 6 Erkek) birden çok yardımcı gereç kullanmaktadır.

Öğrencilerin Spora Yaklaşımı ve Motivasyonu

Öğrencilerin %60'ı (%60. 6 Kız – %60. 2 Erkek) bizzat kendi kendilerini spora teşvik etmişlerdir. Kızların %24. 2'si ve erkeklerin %23. 7'si öğretmenleri aracılığıyla spora başladıklarını belirtmişlerdir.

Kızların %54. 6'sı ve erkeklerin %31. 2'si aileleri tarafından, kızların %42. 4'ü ve erkeklerin %37. 6'sı arkadaşları veya tanıdıkları tarafından, kızların %33. 3'ü ve erkeklerin %17. 2'si doktorları tarafından spora teşvik ve motive edilmişlerdir.

Öğrenciler (%21. 2 Kız - %39. 8 Erkek), kendilerini spora teşvik eden en etkili medya aracının televizyon olduğunu belirtmişlerdir.

Kızların %70. 2'si ve erkeklerin %79. 7'si sporun kendilerine güven duygusunun artmasında yardımcı olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle 15-18 yaş grubunda belirgin bir şekilde görülmüştür (kızlarda %45. 4, erkeklerde %50,6).

Kızların 42. 5%'i ve erkeklerin 50. 5%'i ulaşım araçlarını yeterli de-recede kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Ailelerin Spora Yaklaşımı

Ankete katılan öğrenciler ailelerinin kendi hakkındaki görüşlerini şu şekilde sıralamışlardır:

Kızların %81. 7'sinin ve erkeklerin %69. 8'inin aileleri, çocuklarının engelliliklerinin spor yapmalarına engel olmadığını düşündüklerini ifade etmişlerdir.

Kızların sadece %12. 1'i ve erkeklerin %5. 4'ünün ailelerince, spor yapmanın çocuklarının engelliliğini kötüleştirceğini düşündükleri belirtmişlerdir (bunun aksine kızların %81. 9'u ve erkeklerin %89. 2'sinin ailelerince de çocuklarının spor yapmasının olumlu karşılandığı görülmektedir).

Kızların %69. 7'si ve erkeklerin %77. 4'ünün ailelerince çocuklarının spor yapmalarını destekledikleri ifade edilmiştir.

Serbest Zamanlarda Spor

Ankete katılan öğrencilerin engelli ve engelli olmayanlarla spor etkinliklerine katılımlarına baktığımızda, kızların 60. 6%'ı engelli olanlarla ve 42. 4%'ü engelli olmayanlarla spor yaparken, erkeklerin 71%'i engelli olanlarla ve 84. 9%'u engelli olmayanlarla spor yaptıklarını belirtmişlerdir.

Fiziksel engelli öğrencilerin sadece 28%'i serbest zamanlarını spor yaparak değerlendirmektedirler. Okul tatillerinde ise serbest zamanlarında evdeyken spor yapmamalarındaki önemli sebep olarak, yalnız spor yapmayı canım istemiyor (kızların 63. 6%'ı, erkeklerin 41. 9%'u) şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Okul ve Yerleşim Yerlerinde Spor

Ankete katılan öğrencilerin %29. 4'ü semtlerinde engellilere uygun spor salonları ve spor alanları açılmasını istiyorlar.

Öğrencilerin okullarındaki spor faaliyetlerini değerlendirmeleri istendiğinde ise; %9. 5'i okul spor alanlarında, spor salonunda ve okul bahçesinde sportif oyunlar oynayabildiklerini, diğer taraftan ise öğrencilerin %27. 8'i spor malzemelerinin yetersiz olduğunu ve engelliler sporu ile ilgili yeterli düzeyde beden eğitimi öğretmenin olmadığını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin büyük bir kısmı (%51. 5 Kız - %46. 2 Erkek) okul arkadaşlarıyla okul bahçesinde spor yapmaktalar.

Kız ve erkek öğrencilerin %15'i ailesiyle bahçede ve kırdada spor yapmaktalar.

Kız öğrencilerin %15. 2'si, erkek öğrencilerin %34. 4'ü spor alanları ve spor salonlarında arkadaşları ve tanıdıklarıyla spor yaptıklarını bildirmektedirler.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Anket verilerimizin sonuçları hipotezimizi doğrulamaktadır.

'Kendinize güven duygusunun artmasına spor yardımcı oluyor mu?' sorusuna öğrencilerin %70'i evet cevabını vermişlerdir. Spor yapmalarının nedenlerini ise şöyle sıralamaktadırlar:

İlk sırada, öğrencilerin %80 den fazlası sağlıklı ve dinç kalmak istediklerini belirtiyorlar. Brettschneider ve Rheker in spor kulüplerinde aktif olarak spor yapan çocuk ve gençlerin üzerine 1996 yılında yaptığı bir araştırmada eğlenmek istiyorum ilk sırayı almıştır (Kızlar %88. 9, Erkekler %75). Bizim araştırmamızda ise erkekler arkadaşlarıyla birlikte olmak ve eğlenmek istiyorum nedenini (%76) ikinci sırada belirtirken, kızlar ikinci sırada arkadaşlarıyla birlikte olmak (%66. 7) ve üçüncü sırada (%60. 6) eğlenmek istiyorumu belirtmişlerdir.

Bu iki araştırmayı kıyasladığımızda; bizim araştırmadaki fiziksel engelli çocuk ve gençlerin eğlenmek istiyorum nedeni son sıralarda yer almakta. Brettschneider ve Rheker in araştırmasında; kulüplerde aktif spor yapan çocuk ve gençler için ise eğlenmek istiyorum birinci sırada geliyor. Fiziksel engelli çocuk ve gençler için spor yapmalarının en önemli nedeni sağlıklı ve dinç kalmak ve spor yaparken arkadaşlarla birlikte olmak, yani sosyal ilişkilerini canlı tutmak daha önemli olmaktadır.

Kendilerine güvenin artması, fiziksel engelli çocuk ve gençlerin kişisel gelişimini de önemli ölçüde desteklemektedir [Konar 2006,125].

Serbest zamanların sporla değerlendirildiğinde engelli ve engelli olmayan çocuk ve gençler arasında iletişim sağlanabilir. Birlikte değerlendirilen serbest zamanlar, birbirlerini kabulle birlikte mutluluğa yol açar, bu da kişisel gelişime fayda sağlar.

Engelli çocuğun ailesiyle birlikte spor yapması da kendine olan güvenini artırır [Kapustin 1991, 122]. Yaptığımız anket sonuçlarında görüldüğü gibi çocukların %70'i ailelerinin onu spor yapması yönünde desteklediklerini, %52. 5'inin ailelerinin onları spora teşvik ve motive ettiklerini, yaklaşık %36'sı da birlikte spor yaptıklarını belirtiyorlar. Bu sonuçlar da gösteriyor ki; aileler çocuklarının engelli oluşunu kabul etmiş durumda. Bununla da çocuğun kişilik gelişiminde önemli ölçüde katkı sağlandığı söylenebilir [Kapustin 1991, 122].

Hareketlilik, Oyun ve Spor imkanlarının yerleşim yerlerinde yada serbest zamanlarda sunulması fiziksel engelli çocuk ve gençlerin motorik gelişimi positif etkiliyor [Zimmer 1996, 133]. Engelli olmayan çocuklara kıyasla engelli olan çocuğun motorik gelişimi daha yavaş olduğundan yada motorik gelişiminin sınırlı olduğundan çok çeşitli hareket imkanlarının sunulması büyük önem taşıyor [Hachmeister 1997, 103]. Araştırmamızda çıkan sonuç kızların yaklaşık %70'i, erkeklerin %80 den fazlası serbest zamanlarında en az haftada bir kez spor yapmaktadırlar.

Brettschneider ve Rheker in '10 ve 24 yaş arası engelli çocuk ve gençlerle Hareketlilik, Oyun ve Spor' projesinde de görüldüğü gibi ankete katılan çocuk ve gençlerin yarıdan fazlası (%58. 01) devamlı olarak haftada 1 ile 2 saat arası spor yapmaktadırlar. Bu projede yaşı büyük ve fiziksel engelli olanların daha yüksek oranda sportif aktif oldukları tesbit edilmiştir [Brettschneider/Rheker 1996, 44].

Bu da çekici spor imkanlarının sunulmasıyla engellilere özel çocuk ve gençler sporu serbest zaman aktivitelerine entegre edilebilir.

Kotonski-İmmig in 10 ile 18 yaş arası işitme engelli çocuk ve gençlerin serbest zamanlarını değerlendirmeye yönelik yaptığı bir araştırmada; kızlarda ve erkeklerde serbest zamanlarını sporla değerlendirme birinci sırada yer aldığını tesbit etmiştir [Kotonski-İmmig 1994, 130].

Bizim araştırmamızın sonucunda ise bu üçüncü sırada yer almaktadır. Bunun sebebini de; fiziksel engelli çocuk ve gençlerin serbest zamanlarını değerlendirebilecekleri engel gruplarına özel spor imkanlarının yeterli olmaması, yerleşim yerlerinde onlara uygun çekici spor imkanlarının sunulmaması şeklinde açıklayabiliriz. Fiziksel engelli çocuk ve gençlere sunulan hareket ve oyun imkanlarıyla onların spora ilgisi çekilebilir, buna bağlı olarak ta serbest zamanlarında daha fazla sportif aktif olmalarıyla motorik gelişimleri de artırılabilir.

Araştırmamızda birinci sırada çocuk ve gençlerin spor yapmaya kendilerini motive ettikleri ortaya çıkmıştır. Aileleri tarafından motive edilmeleri ise üçüncü sırada yer almaktadır.

Balster ve Sommer in 16 ile 20 yaş arası öğrenme engelli olan gençlere yaptıkları araştırmada da paralellikler gözlenmektedir. Buradada ailelerin çocuklarını spora aktif katılıma yeterince motive edemedikleri gözlenmiştir [Balster/Sommer 1992, 25; Doll-Teppe/Niewert/Schmitz-Gotz/Tiemann 2003, 348].

Bizim araştırmamızda kızların erkeklere oranla aileleri tarafından iki kat daha fazla motive edildiklerini görüyoruz. Aynı sonucu Brettschneider ve Rheker in projesinde de görmekteyiz [Brettschneider/Rheker 1996, 43]. Brettschneider ve Rheker in projesinde aktif spora katılan ailelerince birinci sırada desteklenmektedir. Üçüncü sırada ise öğretmenler ve okul arkadaşları tarafından desteklenmektedir. Bizim araştırmamızda da sonuçlar bu paralelliktedir [Konar 2006, 166]. Burada göz ardı edilmemesi gereken konu ise okullarda ve okul haricinde öğrencileri spora motive etmektir.

Eğer aileler okul haricinde birlikte spor yapmaya daha fazla önem verilerse, aile sporunun yardımıyla engelli çocuk ve gençler spora motive edilerek ve destekle-nerek hareket ve oyun ihtiyacı artırılabilir. Dolayısıyla motorik gelişim de desteklenebilir.

Aile sporu okul harici spor aktivitelerinden sayılıp entegrasyon sporuna katkı sağlar [Rheker 1989, 20; Kapustin 1991, 245ff.]. Araştırmamıza katılan öğrencilerin yaklaşık %20'si aileleri ile birlikte kırdan veya semt sahalarında spor yapmaktadırlar. Bunlar aile içerisindeki sosyal ilişkileri destekler, hareket ve spor aktiviteleriyle motorik kabiliyet ve beceri seviyeleri korunur ya da iyileştirilebilir [Kapustin 1991, 122].

Yerleşim yerlerinde sunulan spor imkanları çocuk ve gençlerin biraraya gelip iletişim kurmalarına imkan verir. Ankete katılan öğrencilerin yaklaşık %90'ı oturdukları bölgede engelliler için spor imkanlarının çoğaltılmasını istemişlerdir. Bu da serbest zamanlardaki sosyal ilişkileri sağlamlaştırabilir ve artırabilir. 'Bariyersiz-Engelsiz Spor tesisleri' ile entegrasyon teşvik edilebilir.

Engelli ve engelli olmayan çocuk ve gençlerin katılabildiği spor imkanları entegrasyon sporuna katkı sağlayıp [Schulke-Vandré 1989, 219], çocuk ve gençlerin sosyal ilişkilerini sağlamlaştırabilir [Rheker 2005, 88]. Okul bahçesinin spor aktivitelerine elverişli olması da okul arkadaşları arasındaki sosyal ilişkileri başlatabilir. Teneffüslerde yapı-

lan hareketlilik, oyun ve spor etkinlikleri birlikte oyunda yada takım oyunlarında engelli çocuk ve gençlerin gruba uyumunu sağlayabilir ve buda okulda sosyalleşmeyi beraberinde getirebilir [Schoo 1999, 28].

Ankete katılan öğrencilerin yaklaşık %90'ı, eğer engellilere yönelik spor imkanları sunulduğu takdirde okul haricinde de spor yapmak istediklerini belirtmişlerdir.

Yerleşim yerlerindeki spor imkanlarının kısıtlı oluşu, engelliler sporu veya entegrasyon sporu sunan spor kulüplerine yönelimi artırmaktadır.

Araştırmamızda ankete katılan öğrencilerin %9'u eğer böyle kulüpler engellilere yönelik spor imkanı sunduklarında bu kulüplerde spor yapmak istediklerini belirtmişlerdir. Türkiye de engellilerin %0. 11'i spor yaparken [Konar 2006, 126], bu rakam Almanya da %3'tür. Bu oranın da sadece %9'unu çocuk ve gençler oluşturmaktadır [Rheker 2005, 55]. Bu rakam da Almanya da azımsanmaktadır.

Özel eğitim okullarındaki Beden Eğitimi ve Spor programları geliştirildiğinde, buna bağlı olarak daha çok öğrenci spora motive edildiğinde, sporu serbest zaman aktivitelerine katacaklardır. Dolayısıyla da fiziksel engelli çocuk ve gençlerin kişisel, motorik ve sosyal gelişimi desteklenmiş ve teşvik edilmiş olacaktır.

ÖNERİLER

- Özel Eğitim Okullarında Beden Eğitimi ve Spor derslerine daha çok önem verilmelidir. Derslerdeki hareketlilik ve oyun imkanları destekleyici pedagojik terapi tedbirleri olarak sunulmalı.
- Engelliler Spor için gerekli olan Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenleri, Antrenörleri ve Yöneticileri yetiştirmek için Üniversitelerin Özel Eğitim Bölümlerinde ve Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okullarında yeterli derslerin ve uzmanlık bölümlerinin açılması.
- Özel Eğitim Okullarında 'Terapi Elemanlarının' eksikliği de, öğrencilerin pedagojik gelişimini etkilemekte. Bu okullardaki durumu iyileştirmek için Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Hizmetiçi Eğitim Kurslarına katılmaları teşvik edilmeli.
- Özel Eğitim Okullarındaki sporu daha zenginleştirmek için okul civarlarındaki spor imkanları da devreye sokularak, spor grupları organize edilebilir. Teneffüslerde aktif organizasyonlarla çok daha fazla öğrenci okul sporuna ısındırılabilir
- Okullarda Beden Eğitimi ve Spor dersleri haricinde yapılan sportif aktivitelerle öğrencilerin serbest zamanlarını spora ayırmaları sağlanabilir.
- Yerleşim yerlerinde spor imkanları sunmak ve kulüplerin aile sporu veya entegrasyon sporu gibi engelliler sporu sunmalarını sağlanmalı.
- Kulüplerde engelliler sporu şubelerinin kurulması ve bunların kurumsallaşıp daha iyi organize olarak, spor dallarına göre geliştirilmeli.
- Spor Federasyonları ilgili okullarla koordineli çalışılarak okul, sporcu ve spor kulüplerinin sayılarını artırmalı.
- Bütün engellilere aktif spor yaptırarak toplumsal entegrasyonları sağlanmalı.
- Televizyon, gazeteler ve dergiler engelli herkesi spora teşvik etmeli.

Toplum hayatında engelli insanlar ne kadar çok kendilerini gösterirlerse, o kadar çok ihtiyaçları tespit edilip, gereği yapılır.

KAYNAKLAR

Kaynaklar yazarda.

Dr. Nurettin KONAR

Yavuz Sultan Selim Bulvarı 21/30

40200 Kırşehir/Türkiye;

Paffendorfstr. 59

51107 Köln/Almanya;

konar@web. de

SPORCU SEÇİMİNE İSTATİSTİKSEL YAKLAŞIM: BASKETBOL ÖRNEĞİ

ÇEMREK F. *, ÖZAYDIN Ö.

*Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi
İstatistik Bölümü

ÖZET

Bu çalışmada, 19 Ağustos–3 Eylül 2006 tarihleri arasında Japonya'da düzenlenen Dünya Basketbol Şampiyonası'na katılan takımların yaptıkları maçlarda, oyuncuların çeşitli istatistikleri kullanılarak, oynadıkları pozisyonlara göre istatistiksel bir yaklaşımla gruplandırılmıştır. Diskriminant analizi ile %91'lik doğru sınıflandırma ile oyuncular oynadıkları pozisyonlara atanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Basketbol, Dünya Basketbol Şampiyonası, Diskriminant Analizi

ABSTRACT

In this study, we examined the various statistics of the basketball players where they are played World Basketball Championship in Japan at 2006 August 19- September 3. Players are classified according to their positions statistically. Players were classified to the groups via Discriminant Analysis with 91% correct classification probability.

Keywords: Basketball, World Basketball Championship, Discriminant Analysis

1. GİRİŞ

İstatistik, eğitim, sağlık, spor vb. her alanda kullanılan bir bilimdir. İstatistik her türlü alanda, planlama, geçmiş olaylar incelenerek geleceğe ışık tutma gibi çalışmalar yapmaktadır. Bu çalışmada, 19 Ağustos–3 Eylül 2006 tarihleri arasında Japonya'da düzenlenen Dünya Basketbol Şampiyonası'na katılan takımların yaptıkları maçlarda, oyuncuların çeşitli istatistikleri kullanılmış ve bu oyuncular oynadıkları pozisyonlara göre Diskriminant Analizi yardımıyla gruplandırılmıştır. Diskriminant Analizi ile elde edilen bir ayırma fonksiyonu basketbolcu adaylarının oynayacağı pozisyonu belirlemede kullanılabileceği düşünülmektedir. Çalışmanın ikinci kısmında Diskriminant Analizi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise sonuç ve öneriler kısmı yer almıştır.

2. DİSKRİMİNANT ANALİZİ

Diskriminant Analizi, birim (ler) in çeşitli ölçümler için aldığı değerlerden yola çıkarak, sözkonusu birim ya da birimleri daha önceden bilinen bir gruba atama problemine çözüm getirmek üzere geliştirilmiş çok değişkenli bir tekniktir. Birimlerin ele alınan özellikleri bakımından minimum hata ile ait oldukları gruplara atanması için yapılan işlemler topluluğudur. Diskriminant Analizinde, bağımlı değişken kategorik, bağımsız değişken ise sayısalıdır. Bu analizde birimlerin gruplara atanmasını sağlayacak bir diskriminant fonksiyonunu bulunur. Bu fonksiyon grup ortalamaları arasındaki farkın en büyük olacak şekilde belirlenir. Ayrıca, bu fonksiyon hangi grupta olduğu bilinmeyen gözlemlerin sınıflandırılmasına yardımcı olmaktadır. Diskriminant Analizi bir sınıflandırma ve tanımlama aracı olarak da kullanılmaktadır.

p tane değişken ayrı ayrı incelenerek birimleri gruplarda sınıflamak oldukça zordur. Bu nedenle çok değişkenli problemin Diskriminant Analiziyle tek değişkenli probleme dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Bir başka anlatımla değişkenlerin belli ağırlıklarla yer alacağı bir fonksiyonun elde edilmesi amaçtır.

Diskriminant Fonksiyonu

$$y_i = a_1 x_{i1} + a_2 x_{i2} + \dots + a_p x_{ip}$$

şeklinde bulunur. Burada;

y_i : p değişkenden çeşitli ağırlıklarla elde edilen yeni değişken,

$x_1, x_2, \dots, x_p$: Orijinal Değişkenler

$a_1, a_2, \dots, a_p$: Değişkenler için hesaplanan ağırlıklardır (1,2,3,4,5).

3. UYGULAMA

Diskriminant Analizini uygulamak için 19 Ağustos–3 Eylül 2006 tarihleri arasında Japonya'da düzenlenen Dünya Basketbol Şampiyonası'na katılan takımlarda (24 takım) yer alan oyuncuların (288 oyuncu) çeşitli değişkenler için gösterdikleri performanslara ilişkin istatistikler kullanılmıştır. Bulunacak diskriminant fonksiyonu (veya fonksiyonları) ile herhangi bir oyuncunun sözkonusu değişkenlere göre hangi pozisyonda daha iyi oynayacağı istatistikse olarak belirlenebilecektir.

Pozisyon: Oyuncunun hangi mevkide oynadığını gösterir (Savunma (PG, SG, G): 1; Hücum (PF, SF, F, Pivot): 2)

X1: Boy Uzunluğu: Oyuncunun boy uzunluğudur ve cm olarak alınmıştır.

X2: İki Sayı Yüzdesi: Bir oyuncunun attığı iki sayılık şutların isabet yüzdesinin ortalamasıdır.

X3: Üç Sayı Yüzdesi: Bir oyuncunun attığı üç sayılık şutların isabet yüzdesinin ortalamasıdır.

X4: Serbest Atış Yüzdesi: Bir oyuncunun attığı serbest atışların isabet yüzdesinin ortalamasıdır.

X5: Ribound Ortalaması: Bir oyuncunun kazandığı toplam (savunma ve hücum) ribound ortalamasıdır.

X6: Asist (Pas) Ortalaması: Bir oyuncunun bir başka oyuncuya attığı ve basketle sonuçlanan pas ortalamasıdır.

X7: Top çalma Ortalaması: Bir oyuncunun rakip oyuncudan kazandığı top (top çalma) ortalamasıdır.

X8: Top Kaybı Ortalaması: Bir oyuncunun yaptığı top kaybı ortalamasıdır.

X9: Blok Ortalaması: Bir oyuncunun basket olmak üzere rakip oyuncunun attığı şutun çember seviyesine gelmeden önce havada kesmesi (Blok) ortalamasıdır.

Burada kullanılacak grup değişkeni pozisyon değişkenidir. Veriler FIBA'nın resmi internet sitesinden ve www. ntvspor. net adresinden elde edilmiştir (6,7)

Oyuncuların performans verileri analiz edilerek, sözkonusu oyuncuların sınıflandırmada kullanılacak diskriminant fonksiyonu (veya fonksiyonları) bulunmuştur. Daha sonra oyuncuların gruplara doğru bir şekilde atanması olasılıkları elde edilmiştir.

Tablo 1: Grup Ortalamalarının Eşitliğinin Test Edilmesi

Değişken	Wilks Lambda	F	df1	df2	p (olasılık) değeri
Boy Uzunluğu	0. 425	387. 260	1	286	0. 000
İki Sayı	0. 984	4. 557	1	286	0. 034
Üç Sayı	0. 959	12. 089	1	286	0. 001
Serbest Atış	0. 976	7. 100	1	286	0. 008
Toplam Ribound	0. 849	51. 004	1	286	0. 000
Asist	0. 854	49. 073	1	286	0. 000
Top Çalma	0. 961	11. 602	1	286	0. 001
Top Kaybı	0. 978	6. 524	1	286	0. 011
Blok	0. 887	36. 389	1	286	0. 000

Tablo1'e göre kullanılan bütün değişkenlerin bulunan diskriminant fonksiyonu üzerinde istatistiksel olarak katkı sağladığı (p olasılık değerleri %5'ten küçük) söylenebilir.

Tablo 2: Anakütle Varyans-Kovaryans Matrislerinin Eşitliği İçin Yapılan Box-M Testi Sonuçları

Box M Değeri	284. 414
Hesaplanan F Değeri	6. 110
sd1	45
sd2	256258
p (olasılık) Değeri	0. 000

Sıfır Hipotezinde, anakütle varyans-kovaryans matrislerinin eşit olduğu ifade edilmektedir.

Tablo 2'de yer alan Box M değeri anakütle varyans-kovaryans matrislerinin ortalamalarının eşitliğinin

$(H_0 : \sum_1 = \sum_2 = \sum_3)$ hipotezinin test edilmesinde kullanılmaktadır. Box M değerine ilişkin F değeri oldukça büyük ve olasılık değeri 0. 000 olduğundan, grup varyans-kovaryans matrislerinin eşit olmadığına karar verilir.

Tablo 3: Wilks' Lambda Değeri

Fonksiyon	Wilks Lambda	Ki-Kare Değeri	s. d.	p (olasılık) değeri
1	0. 373	277. 281	9	0. 000

Tablo 3'ten elde edilen diskriminant fonksiyonu ayırma gücüne sahip olduğu görülmektedir. Çünkü ayırma fonksiyonu için olasılık değerleri 0. 0000 olup, birimleri gruplara atamada kullanılabileceğine karar verilir.

Tablo 4: Standartlaştırılmış Kanonik Diskriminant Fonksiyonu Katsayıları ve Değişkenler İçin Önem Yüzdeleri

Değişken	Fonksiyon	
	1	Yüzde
Boy Uzunluğu	0. 842	0. 37
İki Sayı	0. 019	0. 01
Üç Sayı	-0. 026	0. 01
Serbest Atış	-0. 195	0. 08
Toplam Ribaunt	0. 540	0. 23
Asist	-0. 275	0. 12
Top Çalma	-0. 047	0. 02
Top Kaybı	-0. 107	0. 05
Blok	-0. 255	0. 11

Tablo 4'te, elde edilen diskriminant fonksiyonu için diskriminant katsayıları yer almaktadır. Bu katsayılar kullanılarak ayırma fonksiyonu:

$$y = 0. 842X_1 + 0. 19X_2 - 0. 026X_3 - 0. 195X_4 + 0. 540X_5 - 0. 275X_6 - 0. 047X_7 - 0. 107X_8 - 0. 255X_9$$

olarak elde edilmiştir. Tablo 4'e göre oyuncuların oynayacağı yerleri belirlemede en etkili değişken, boy uzunluğu değişkenidir (önem yüzdesi %37). Bu değişkeni sırasıyla toplam ribaunt, asist ortalaması, blok ortalaması izlemektedir. Oyuncuların oynayacağı yerleri belirlemede en az etkili olan değişkenler ise iki ve üç sayılık atış yüzdesidir.

Sınıflandırma İstatistikleri (Classification Statistics)

Tablo 5: Gruplar İçin Önsel Olasılıklar

Pozisyon	Önsel Olasılık	Gruplardaki Birim Sayıları
Savunma	0. 462	133
Hücum	0. 538	155
Toplam	1. 000	288

Tablo 5'te grupların önsel olasılıkları verilmiştir. Oyuncuların %46'sı birinci grupta (savunma), %54'ü ikinci grupta (hücum) yer almaktadır.

Tablo 6: Sınıflandırma Fonksiyonu Katsayıları (Classification Function Coefficients)

Değişken	Pozisyon	
	Savunma	Hücum
Boy Uzunluğu	6. 985	7. 362
İki Sayı	-0. 221	-0. 218
Üç Sayı	0. 220	0. 217
Serbest Atış	-0. 015	-0. 033
Toplam Ribaunt	-2. 850	-2. 063
Asist	8. 640	7. 857
Top Çalma	2. 490	2. 266
Top Kaybı	3. 480	3. 177
Blok	-29. 566	-31. 298
Sabit	-676. 589	-750. 735

Fisher'in linear diskriminant fonksiyonları

Tablo 7: Sınıflandırma Sonuçları

		POZİSYON	Atanan Grup		Toplam
			Savunma	Hücum	
Gerçek Grup	Sayı	Savunma	119	14	133
		Hücum	12	143	155
	%	Savunma	89. 5	10. 5	100. 0
		Hücum	7. 7	92. 3	100. 0

a Oyuncuların gruplara doğru bir biçimde atanması olasılığı %91

Tablo 7'de oyuncuların oynadıkları pozisyonlara doğru ve hatalı sınıflandırma olasılıkları verilmiştir. Buna göre 133 tane savunma oyuncusunun 119'u savunma oyuncusu olarak (doğru sınıflandırma olasılığı (%89. 5), 14 tanesi hücum oyuncusu olarak (hatalı sınıflandırma olasılığı (% 10. 5) atanmıştır.

Hücum oyuncusu 155 birimin 143 tanesi hücum oyuncusu olarak (doğru sınıflandırma olasılığı (%92. 3), 12 tanesi savunma oyuncusu olarak (hatalı sınıflandırma olasılığı (% 7. 7) atanmıştır.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Diskriminant Analizi birimlerin sınıflandırılmasının yapıldığı tüketici araştırmaları, biyolojide canlıların türlerinin belirlenmesi; antropolojide insanların hangi ırka ait olduklarının belirlenmesi vb. gibi çalışmalarda kullanılmaktadır.

Bu çalışmada, 19 Ağustos-3 Eylül 2006 tarihleri arasında Japonya'da düzenlenen Dünya Basketbol Şampiyonası'na katılan takımların yaptıkları maçlarda, oyuncuların savunma ya da hücum yönünden hangisine daha yatkın olduğunu belirlemek üzere, oyuncular istatistiksel bir yaklaşımla gruplandırılmıştır. Diskriminant analizi ile % 91'lik doğru sınıflandırma ile oyuncular oynadıkları pozisyonlara atanmıştır.

Elde edilen sonuçlarda ele alınan tüm değişkenlerin ayırmada etkili olduğu gözlenmiştir. Bu da ele alınan bu değişkenlerin oyuncuların oynadıkları pozisyonlara göre ayırmada etkili olduğu sonucuna varılabilir.

Basketbola yeni başlayan sporcu adaylarının hangi pozisyonda daha iyi oynayabileceği istatistiksel olarak belirlenebilir. Bu da maçlarda sporcuların daha verimli olmalarına imkân verir. Böylece sporcu seçimine bilimsel yaklaşım getirilir ve yöneticiler ile teknik heyete kolaylık sağlar. Söz konusu değişkenlerden farklı değişkenler de kullanarak yeni bir diskriminant analizi yapılabilir.

KAYNAKLAR

1. Jobson J. D., Applied Multivariate Data Analysis: Vol: II, Springer-Verlag, New York, 1992.
2. Morrison, D. F., Applied Multivariate Statistical Methods, McGraw-Hill, Inc., 1983.
3. Özdamar, K., Paket Programlarla Veri Analizi II, Eskişehir, Kaan Kitabevi, 1999.
4. Tatlıdil, H., Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz, Ziraat Matbaacılık A. Ş., 2002.
5. Wichern, Johnson A., Applied Multivariate Statistical Analysis, Prentice Hall, Inc., 1992.
6. <http://www.ntvspor.net/pages/2624.asp>
7. http://www.fiba.com/pages/eng/fe/06_wcm

UZUN ÖZET İNGİLİZCE

STATISTICAL APPROACH TO SPORTSMAN SELECTION: BASKETBALL CASE

ÖZAYDIN Ö. *; ÇEMREK F. *;

*Eskişehir Osmangazi University Faculty of Arts and Science
Department of Statistics*

Statistics is a science which used in every fields such education, health, sports and etc. Statistics attempt to planning and forecasting in every field. In this study, it was examined the statistics of the players in national basketball teams which entered to World Basketball Championship held between August 19 and September 3 2006 in Japan. These players were classified according to their positions via Discriminant Analysis. It is though a discriminant function is used to determine to position of the candidate players in the team.

Discriminant analysis is a multivariate technique to classify a set of observations into predefined classes. This analysis tries to classify observations into their classes with minimum error. Dependent variable is categorical and independent or predictor variables are interval in nature. In this analysis, a model is built based on a set of observations whose classes are known. Then the technique constructs a set of linear functions of the predictors, known as discriminant functions.

It is difficult to classify the observations in classes by examining the p variables individually. For this reason, it is aimed to transforms a multivariate problem into one variate problem.

Discriminant Function is obtained as follows:

$$y_i = a_1 x_{i1} + a_2 x_{i2} + \dots + a_p x_{ip}$$

Here;

y_i : The new variable which obtained from variables by various weights,

$x_1, x_2, \dots, x_p$: p original variables

$a_1, a_2, \dots, a_p$: Calculated weights for the variables.

To apply discriminant analysis, various statistics about the basketball players on (288 players) of national basketball teams (24 teams) entered the World Basketball Championship between August 19 and September 3 2006 in Japan were examined. According to the examined statistics, appropriate position for a player will be determined statistically with the help of a discriminant function.

Variables in the study;

Position; (Defense (PG, SG, G): 1; Offence (PF, SF, F, Pivot): 2):
X1: Height (cm), X2: Field Goal %, X3: 3 points %, X4: Free Throw %, X5: Average rebound, X6: Average of Asist, X7: Average of Steal, X8: Average of Turnover, X9: Average of Block. "Position" is the group variable. The data were collected from FIBA official web site and www.ntvspor.net.

Analyzing statistics of the players, a discriminant function (s) was found to classify the examined players. Then, correct classification probabilities of the players in their classes were obtained..

The discriminant function, which is used to classify the players into classes, was obtained as follows:

$$y = 0.842X_1 + 0.19X_2 - 0.026X_3 - 0.195X_4 + 0.540X_5 - 0.275X_6 - 0.047X_7 - 0.107X_8 - 0.255X_9$$

According to the results of discriminant analysis, the most important variable to determine the player's position is height (Importance percentage is 37 %). The other important variables are total rebound, average of the assist, and average of block, respectively. The least important variables are percentage of field goal and 3 points

To determine the most appropriate position of the players, the players are classified by statistical approach. By discriminant analysis, the correct classification probability 91 % is found to classify the players according to their positions. Further, 119 of the 133 defence players are classified as defence player (correct classification probability is 89. 5%) and remaining 14 players are classified as offence players (missing classification probability is 10. 5 %). On the other hand, 143 of the 155 offence players are classified as offence player (correct classification probability is 92. 3) and remaining 12 players are classified as defence players (missing classification probability is 7. 7 %)

SÖZEL VE GÖRSEL DÖNÜTÜN, İLKÖĞRETİM 6. SINIF CİMNASTİK ÜNİTESİNDEKİ ÖNE TAKLA, GERİYE TAKLA VE AMUT TAKLA BECERİLERİNİ ÖĞRENMEDE ERİŞİYE ETKİSİ

AKTAŞ, İ. *; MİRZEOĞLU, D. **

* *Beden Eğitimi Öğretmeni MEB/BOLU*

** *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu / BOLU*

ÖZET

Bu araştırma, 6. sınıf beden eğitimi dersindeki cimnastik ünitesine ait öne takla, geriye takla ve amut takla becerilerinin öğrenilmesinde sözel öğretmen dönütü ile görsel video dönütünün etkisini ortaya çıkarmak amacı ile yapılmıştır. Araştırmaya, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Bolu ili Kırıscık ilçesinde bir ilköğretim okulunun 6. sınıf öğrencileri katılmıştır. Araştırmada, sözel dönüt grubunda 20 öğrenci (yaş (x) $\pm$ ss=12. 11 $\pm$ 0. 2), görsel dönüt grubunda 20 öğrenci (yaş (x) $\pm$ ss=12 $\pm$ 0) ve kontrol grubunda 20 öğrenci (yaş (x) $\pm$ ss=12. 04 $\pm$ 0. 2) olmak üzere araştırmaya toplam 60 öğrenci katılmıştır. Deneklerin 25'i erkek, 35'i kız öğrencidir. Verilerin toplanması için becerilere ait gözlem formları oluşturulurken alanında uzman üç kişinin ve bir ölçme-değerlendirme uzmanının görüşü alınmıştır. Öntest puanlarına göre gruplar arasında ve gözlemciler arasında anlamlı fark bulunmamıştır (p>0. 05). Verilerin analizinde gözlemciler arası ve gruplar arası fark olup olmadığını belirlemek için Kruskal-Wallis H Testinden yararlanılmıştır. Grupların kendi içinde gelişimlerini belirlemek için Wilcoxon İşaretli Sıralar Testinden yararlanılmıştır. Beceriler ve gruplar arası farkları belirlemek için Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre, cimnastik ünitesindeki öne takla, geriye takla ve amut takla becerilerinin toplamında verilen programa bağlı olarak deney grupları (sözel ve görsel) ve kontrol grubu kendi içinde anlamlı düzeyde öğrenme gerçekleştirmişlerdir (p<0. 05). Sözel dönüt ve kontrol gruplarının erişim puanları karşılaştırıldığında, geriye takla ve amut takla becerilerinde sözel dönüt grubu lehine anlamlı farka ulaşılmıştır. Sözel dönüt ile görsel dönüt gruplarının erişim puanları karşılaştırıldığında, amut takla becerisinde sözel grup lehine istatistiksel açıdan anlamlı farka ulaşılmıştır (p<0. 05).

Anahtar Kelimeler: *Sözel Dönüt, Görsel Dönüt, Erişim, Devinışsel Alan*

EFFECTS OF VERBAL AND VISUAL FEEDBACK TOWARDS ACHIEVEMENT IN LEARNING THE SKILLS OF FORWARD ROLL, BACKWARD ROLL, HAND STAND SNAP DOWN OF SECONDDAYS SCHOOL GRADE 6, STUDENTS OF GYMNASTICS UNIT

ABSTRACT

The purpose of this study was to find out the effect of verbal teacher feedback and visual teacher feedback in learning the skills of forward roll, backward roll and hand stand snap down which were taught in gymnastics lesson for the students of physical education of the 6th grade. Students of 6th grade from Kırıscık, one of the districts of Bolu, in 2005-2006 teaching year have participated in this study. In verbal feedback group of the study, there were 20 students (age (x) $\pm$ ss=12. 11 $\pm$ 0. 2), visual feedback group 20 students (age (x) $\pm$ ss=12 $\pm$ 0), and in control group 20 students (age (x) $\pm$ ss=12. 04 $\pm$ 0. 2), hence totally 60 students participated in this study. 25 of the participants were males and 35 of them were females. While forming the observation forms regarding the skills, three experts in the related fields and one expert on measurement and evaluation were applied to get their suggestions in the process of data collection. During the analyses of data, Kruskal-Wallis H test and Wilcoxon signed rank test was calculated. According to the findings, when the pre-test and post-test scores were taken into account, a significant difference among

experimental and control groups' skill performances. When the students' in verbal feedback group were compared to the students' skill performances in control group, backward roll and hand stand snap down performances were significantly higher than the students' in control group (p<0. 05). There was a significant difference between visual feedback and control group in only backward roll performance. When the performance scores of verbal and visual feedback group were compared, there was a significant difference in hand stand snap down performance. Verbal feedback groups' achievement scores were significantly higher than the scores' of visual group.

Key Words: *Verbal Feedback, Visual Feedback, Achievement, Psychomotor Domain.*

GİRİŞ

Dönüt, öğrenciye performansı hakkında bilgi verme işidir. Dönüt, bazen becerinin uygulanması sırasında, bazen de etkinliklerin sonunda sınav veya değerlendirme yoluyla da verilebilir. Motor becerilerinin öğrenilmesinde dönütün hangi şekilde verilmesi gerektiği ya da öğrenciye performansı hakkında en doğru bilgiyi verme ve öğrencilerin beceri üzerindeki öğrenmesini arttıracak dönütün hangisi olduğunu belirlemek önemli bir husustur.

Bir psiko-motor becerinin öğrenilmesi oldukça karmaşık ve farklı değişkenlere bağlı olan pek çok süreçten geçerek meydana gelmektedir. Öğrenmeyi sağlayan, öğretme sürecinin düzenlenmesindeki en önemli unsurlardan birisi de, öğrenme performansı ile ilgili öğrenciye verilen dönüttür (Salmoni, Schmidt ve Walter, 1984: 355-386). Dönüt, genel olarak hareketi yapan kişinin ya süreç içinde ya da sonunda performans ile ilgili olarak aldığı bilgilere denir (Schmidt, ve Wrisberg, 2004: 276). Genel anlamda harekete ilişkin her türden duyuşsal bilgi olarak kabul edilen dönüt, temelde içsel (duyuş organlarımızla aldığımız) ve dışsal (öğretmen, antrenör, arkadaş, video) dönüt olarak kendi içinde ikiye ayrılmaktadır (Schmidt, 1991: 228-229). İçsel dönüt, sporcunun ya da öğrencinin hareketin doğal sonucu olarak aldığı bilgidir ve kendi duyuşsal sistemi tarafından sağlanır. Örneğin, basketbol oyuncusu şut atarken, kendi kasları, tendon ve eklemlerinden gelen proprioceptive duyuları hissedebilir (Coker, 2004: 215). Bireyin bir beceriyi uygularken elde edebileceği bilgiye ek olarak kendi dışında bir kaynaktan elde edilen bilgiye dışsal dönüt de denilebilir. Dışsal dönüt ya da arttırılmış dönüt; sonuç hakkında bilgi (sonuç bilgisi) ve süreç hakkında bilgi (süreç bilgisi) olmak üzere iki şekilde sınıflandırılabilir (Schmidt, ve Wrisberg, 2004: 279).

Dönüt verilirken dikkat edilmesi gereken önemli bir konu bilginin doğasıdır. Öğrenciye hareketin nasıl yapılması gerektiği ile ilgili (örneğin basketbolda top atışı sırasında doğru el bilek hareketi gibi teknik detaylar) bilgi verilebileceği gibi, hareket kalıbının doğru yerleşmesi için detay bilgilerde (örneğin uzun atlamada optimal hız, koşu mesafesi, doğru açı gibi) zaman zaman verilmelidir (Aşçı ve Kirazcı, 2003: 190). Dönüt, öğrenme ve performansın kontrol edilmesinde güçlü ve önemli bir değişkendir. Dönüt doğrudan öğretmen tarafından sözel olarak verilebileceği gibi, görsel araçlarla da verilebilir (Melville, 1993: 26; Aşçı ve Kirazcı, 2003: 190). Bir öğrenciye dışsal dönüt vermenin en yaygın şekli belki de sözel ifadeler ve görsel gösterimler yoluyla olandır (Coker,2004; 219).

Öğretmen tarafından sağlanan sözel dönüt, öğrencinin bir sonraki denemesinde ne yapacağına karar vermesine yardımcı olduğu gibi sergilenen performansın kalitesi hakkında da öğrenciyi bilgilendirmektedir (Harrison ve Blakemore, 1992: 142-143). Hebert ve Landin (1994) 'e göre sözel dönütler çeşitli şekillerde öğretmen veya antrenör tarafından becerileri geliştirmek için verilebilir. Sözel dönütlerin öğrencilerin performansları hakkında bilgi sağladığı çeşitli araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur. Kernodle, Johnson ve Arnold (2001) çalışmalarında beyzolda omuz üstünden atışta (overhand throw) hatalarının düzeltilmesinde sözel dönüt ve sözel dönüt+video tekrarı yönteminin beceri edinimi ve kalıcılığa etkisi araştırılmıştır. Çalışma sonunda söneste ve kalıcılıkta sadece sözel dönüt alan grup daha başarılı olmuştur. Palas, Mirzeoğlu ve Alpaslan, (2005) pekiştirme ve dönüt ile işlenen serbest cimnastik ve halk oyunları ünitelerinin bilişsel ve devinişsel alanlardaki erişim düzeylerine etkisini araştırmışlar ve çalışmada kontrol ve deney gruplarının kendi içinde istatistiksel olarak anlamlı gelişme gösterdiğini bulmuşlardır. Müftüler (2005) yaptığı araştırmada, sözel dönütün basketbolda top sürme ve turnike beceri-

lerini öğrenmede etkili olduğunu bulmuştur. Ayrıca Baudry, Leroy, Thouwarec ve Choller (2006) yaptıkları çalışmada, anında verilen işitsel (sözel) dönütün cimnastikte atlama beygirinde çember hareketinin düzgünlüğüne etkisini araştırmışlar ve sözel dönüt grubunun atlama beygirinde çember hareketini %2.3 geliştirdiği bulmuşlardır.

Performans hakkında dönüt çok değişik şekillerde görsel olarak verilebilir. Görsel dönüt sağlamada video kullanımı yaygınlaşmaktadır. Beden eğitmciler, videoları hem öğrencilerin performanslarını görmek, hem de onlara görsel dönüt vermek amacıyla kullanmaktadırlar (Melville, 1993: 26-28). Çamur (2001) 'un yaptığı araştırmada basketbolda top sürme ve turnike becerilerinin öğretiminde canlı, videolu, canlı+videolu dönütün başarıya etkisi incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına bakıldığında canlı, videolu, videolu+canlı dönüt gruplarının puanları arasında videolu dönüt kullanılan gruplar lehine istatistiksel farklılık bulunmaktadır. Guadagnoli, Holcomb ve Davis (2002) 'in yaptıkları araştırmada golfte vuruş tekniğini öğrenmede kendi kendine öğrenme, sözel dönüt ve görsel dönüt öğrenmenin etkisi araştırılmış ve kalıcılık testi sonuçlarına göre görsel dönüt eğitim alan grup, sözel dönüt ve kendi kendine eğitim alan gruptan daha iyi sonuçlar elde etmiştir. Menickelli (2004), yaptığı araştırmada derecelendirilmiş bir hedefe serbest atış becerisini öğrenmede dört farklı dışsal dönüt verme yöntemlerinin etkisini araştırmıştır. Araştırma bulgularına göre, video dönütü alan grupların öğrenmelerinin sözel dönüt alan grupların öğrenmelerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Akıncı (2004), sözel, görsel, sözel+görsel dönütün top sürme ve turnike becerilerinin öğrenimine olan etkisini araştırmıştır. Sonuç olarak hatırlama testinde görsel+sözel dönüt grubundaki kalıcılık, sadece görsel ve sadece sözel dönüt gruplarından daha yüksek bulunurken, sözel dönüt grubu görsel dönüt grubundan anlamlı olarak daha yüksek öğrenme gerçekleştirmiştir.

Bu araştırmada öğretim hizmetinin niteliklerini arttıran, yurt dışında ve son yıllarda Türkiye'de de birçok araştırmaya konu olan ve motor becerilerinin öğrenilmesinde büyük paya sahip olduğu düşünülen sözel öğretmen dönütü ile görsel video dönütünün öğrenme üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu araştırma 6. sınıf beden eğitimi dersindeki cimnastik ünitesine ait öne takla, geriye takla ve amut takla becerilerinin öğrenilmesinde sözel öğretmen dönütü ile görsel video dönütünün etkisini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırma, deneysel bir araştırma olup deneme modellerinden öntest-sontest kontrol gruplu model kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmaya, 2005-2006 eğitim-öğretim yılında Bolu ili Kıbrısçık ilçesinde bir ilköğretim okulunun 6. sınıf öğrencileri katılmıştır. Araştırmada, sözel dönüt grubunda 20 öğrenci (yaş (x) $\pm$ ss=12.11 $\pm$ 0.2), görsel dönüt grubunda 20 öğrenci (yaş (x) $\pm$ ss=12 $\pm$ 0) ve kontrol grubunda 20 öğrenci (yaş (x) $\pm$ ss=12.04 $\pm$ 0.2) olmak üzere araştırmaya toplam 60 öğrenci katılmıştır. Deneklerin 25'i erkek, 35'i kız öğrencidir. Araştırmaya başlamadan önce grupların denk olup olmadığını belirlemek için hazırlanan öne takla, geriye takla ve amut

mek için hazırlanan öne takla, geriye takla ve amut takla becerilerine ait gözlem formları ile öntest yapılmıştır. Test sonuçlarının Kruskal-Wallis H testi analizlerine göre gruplar arasında öne takla ($\chi^2=0.44$, $p=0.80$), geriye takla ($\chi^2=2.80$, $p=0.25$) ve amut takla ($\chi^2=0.31$, $p=0.86$) becerilerinde fark olmadığı belirlenmiştir ($p>0.05$). Bu sonuçlara göre grupların beceri düzeylerinin denk olduğu kabul edilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Verilerin toplanması için Sony 990x video kamera, Hi8 video kaset, Vestel 75 Ekran TV, donanımlı bir bilgisayar ve öne takla, geriye takla ve amut takla becerilerine ait gözlem formları kullanılmıştır. Becerileri, öntest ve sontest olarak ölçmek amacı ile kullanılan gözlem formları oluşturulurken cimnastik alanında 3 uzman ve 1 ölçme-değerlendirme uzmanının görüşüne başvurulmuştur. Becerilerin hareket analizleri yapılarak beceriler parçalara ayrılmış ve her bir beceri için ayrı bir puanlama yapılmıştır. Beceriler 5 çok iyi, 4 iyi, 3 orta, 2 kötü, 1 çok kötü şeklinde puanlanmıştır. Üç uzman arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla Kruskal-Wallis H Testi yapılmıştır. Üç uzman arasında kontrol grubu ($\chi^2=3.23$, $p=0.19$), sözel dönüt grubu ($\chi^2=2.76$, $p=0.25$), görsel dönüt grubu ($\chi^2=1.97$, $p=0.37$) fark olmadığı tespit edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması için uygulamadan önce ders planları hazırlanmıştır. Hazırlanan planlar araştırmayı yürüten öğretmen tarafından (sözel dönüt grubu, görsel dönüt grubu ve kontrol grubuna) uygulanmıştır. Her bir beceri için 2 hafta 4 ders saati olmak üzere toplam 6 hafta 12 saat ders işlenmiştir. Deney grupları ile ders işlenirken öğretilen beceri öğretmen tarafından anlatılarak gösterilmiştir. Daha sonra öğrenciler gösterilen beceriyi uygulamışlardır. Uygulamanın ardından öğrencilere (sözel/görsel) dönüt verilmiştir. Her derste bir öğrenciye 5 uygulamadan sonra 1 dönüt, toplam 5 dönüt verilmiştir. Kontrol grubuna beceri öğretmen tarafından anlatılarak gösterilmiş, uygulamalar sırasında öğrencilere dönüt verilmemiştir. Oluşturulan öne takla, geriye takla ve amut takla gözlem formları derslerden önce ve sonra öntest ve sontest olarak uygulanmıştır. Öntest ve sontest amacıyla öğrencilerin öne, geriye ve amut takla becerileri kameraya çekilmiştir. Çekilen bu görüntüler gözlem formlarına 3 uzman tarafından puanlanmıştır. Araştırmada gözlemcilerin verdikleri puanların ortalaması kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde öntestte gözlemciler arası ve gruplar arası fark olup olmadığını belirlemek için Kruskal-Wallis H testi, grupların kendi içinde gelişimlerini belirlemek için Wilcoxon İşaretli Sıralar testi, beceriler ve gruplar arası farkları belirlemek için Mann-Whitney U testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Sözel dönüt grubu, görsel dönüt grubu ve kontrol grubunun öntest ve sontest değerlerinin karşılaştırılması amacıyla Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmaya Katılan Grupların Öntest ve Sontest Puanlarının Karşılaştırılması

Erişi	Sontest -Öntest	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Öntest (x) $\pm$ ss	Sontest (x) $\pm$ ss	z	p
Kontrol Grubu	Negatif Sıra	0	0,00	0,00	6.73	10.95	-3,92	0,00*
	Pozitif Sıra	20	10,50	210,00	$\pm$ 1,70	$\pm$ 1,94		
	Eşit	0	-	-				
Sözel Dönüt Grubu	Negatif Sıra	0	0,00	0,00	6.63	12.33	-3,93	0,00*
	Pozitif Sıra	20	10,50	210,00	$\pm$ 1,76	$\pm$ 1,52		
	Eşit	0	-	-				
Görsel Dönüt Grubu	Negatif Sıra	0	0,00	0,00	6.71	11.88	-3,93	0,00*
	Pozitif Sıra	20	10,50	210,00	$\pm$ 2,15	$\pm$ 1,52		
	Eşit	0	-	-				

Tablo 1'den görüldüğü gibi, kontrol grubunun ($z=-3,92$, $p=0.00$), sözel dönüt grubunun ($z=-3.93$, $p=0.00$) ve görsel dönüt grubunun ($z=-3.93$, $p=0.00$) deney öncesi ve deney sonrası puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p<0.05$).

Becerilere göre grupların gözlem formlarından aldığı erişim puanlarının karşılaştırılması Mann-Whitney U Testi ile yapılmış ve Tablo 2, 3 ve 4'de sonuçlar verilmiştir.

Tablo 2. Sözel Dönüt Grubu ile Kontrol Grubunun Erişim Puanlarının Karşılaştırılması

ERİŞİM		N	Sıra Ortalaması	u	p
Beceriler	Gruplar				
Öne Takla	Sözel Dönüt	20	22.40	162	0.27
	Kontrol	20	18.60		
Geriye Takla	Sözel Dönüt	20	24.83	113.5	0.016*
	Kontrol	20	16.17		
Amut Takla	Sözel Dönüt	20	25.55	99	0.006*
	Kontrol	20	15.45		

Tablo 3. Görsel Dönüt Grubu ile Kontrol Grubunun Erişim Puanlarının Karşılaştırılması

ERİŞİM		N	Sıra Ortalaması	u	p
Beceriler	Gruplar				
Öne Takla	Görsel Dönüt	20	20.92	191.5	0.81
	Kontrol	20	20.08		
Geriye Takla	Görsel Dönüt	20	25.13	107.5	0.009*
	Kontrol	20	15.88		
Amut Takla	Görsel Dönüt	20	22.50	160	0.27
	Kontrol	20	18.50		

Tablo 4. Sözel Dönüt Grubu ile Görsel Dönüt Grubunun Erişim Puanlarının Karşılaştırılması

ERİŞİM		N	Sıra Ortalaması	u	p
Beceriler	Gruplar				
Öne Takla	Sözel Dönüt	20	22.50	160	0.25
	Görsel Dönüt	20	18.50		
Geriye Takla	Sözel Dönüt	20	20.02	190.5	0.79
	Görsel Dönüt	20	20.98		
Amut takla	Sözel Dönüt	20	24.45	121	0.03*
	Görsel Dönüt	20	16.55		

Analiz sonuçlarına göre, (Tablo 2, 3, ve 4) sözel dönüt ve kontrol gruplarının erişim puanları karşılaştırıldığında, geriye takla ve amut takla

becerilerinde sözel dönüt grubu lehine anlamlı farka ulaşılmıştır ($p<0.05$). Görsel dönüt grubu sadece geriye takla becerisinde kontrol grubuna göre anlamlı öğrenme gerçekleştirmiştir ($p<0.05$). Deney gruplarının erişim puanları karşılaştırıldığında ise, amut takla becerisinde sözel dönüt grubu lehine istatistiksel açıdan anlamlı farka ulaşılmıştır ($p<0.05$).

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırmada grupların cimmastikte öne, geriye ve amut takla becerilerinin uygulanan programa bağlı olarak kendi içindeki gelişimleri ile ilgili bulgularına göre deney grupları ve kontrol grubu cimmastikteki becerileri anlamlı düzeyde öğrenmişlerdir (Tablo 1). Araştırmada elde edilen bu bulgu, konu ile ilgili yapılan çeşitli araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Palas, Mirzeoğlu ve Alpaslan, 2005; Müftüler, 2005; Akıncı, 2004).

Araştırmada sözel dönüt grubu ile kontrol grubu arasında geriye takla ve amut takla becerisinde sözel dönüt grubu lehine anlamlı farka ulaşılmıştır (Tablo 2.). Elde edilen bu bulgular, çeşitli araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir (Müftüler 2005; Akıncı 2004; Kemodle, Johnson ve Arnold 2001; Baudry, Leroy, Thouwarecq ve Choller, 2006). Akıncı (2004) 'nın çalışması ilköğretim 3. sınıf öğrencileri üzerinde yürütülmüş ve sözel dönüt alan grupların öğrenmeleri görsel dönüt alan gruptan daha yüksek bulunmuştur. Müftüler (2005), ilköğretim 4-5. sınıflar üzerinde yaptığı çalışmada basketbolda top sürme ve turnike becerilerinin öğreniminde sözel dönütün daha etkili olduğunu bulmuştur. Araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları ile Müftüler (2005) 'in çalışmasındaki öğrencilerin yaşları birbirine oldukça yakındır ve iki araştırmanın bulgularında benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Öğrencilerin sözel dönüte olan ihtiyacı hareketlerin karmaşık ve kolay olma derecelerine göre değişebilmektedir. Öğrenciler öne takla becerisine göre daha kompleks olan geriye takla ve amut takla becerilerini öğrenirken yaptıkları hareket hakkında daha fazla bilgi edinmek için sözel dönüte ihtiyaç duymuş ve bu dönütleri performanslarını geliştirmek için kullanmış olabilirler. Baudry, Leroy, Thouwarecq ve Choller (2006), anında verilen işitsel (sözel) dönüt ün atlama beyginde çember hareketi gibi birçok kompleks hareketlerin düzeltilmesinde kullanılabilirliğini ve anında verilen işitsel işaretlerin cimmastikçilerin, çember hareketinin düzgün yapılabilmesi için gerekli olan içsel bilgileri daha nesnel olarak almalarını sağlayacağını belirtmişlerdir.

Araştırma bulgularına göre, görsel dönüt grubu ile kontrol grubu arasında öne takla ve amut takla becerilerinde anlamlı farka ulaşılmazken, sadece geriye takla becerisinde sözel dönüt grubu lehine anlamlı farka ulaşılmıştır (Tablo 3). Geriye takla becerisinin doğası gereği hareketin geriye doğru olmasından dolayı öğrencilerin daha fazla olarak kendi performanslarını görme ihtiyacı hissetmiş olmaları böyle bir sonucu doğurmuş olabilir. Ayrıca öğrencilerin yaş düzeyleri de bilişsel gelişimde somut işlemler döneminden soyut işlemler dönemine geçiş yaşını oluşturmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin pek çoğu geriye takla gibi kompleks bir beceriyi öğrenirken görsellikten kaynaklanan somut bilgiye daha fazla ihtiyaç duymuş olabilirler. Araştırma bulguları Guadagnoli, Holcomb ve Davis (2002) 'in çalışması ile desteklenmektedir. Bu çalışmada golfte vuruş tekniğini öğrenmede, kendi kendine öğrenme, sözel dönüt ve görsel dönüt ile öğrenmenin etkisine bakılmış ve kalıcılık testinin sonucuna göre, görsel dönüt grubunun diğer iki gruptan daha yüksek sonuçlar elde ettikleri saptanmıştır.

Deney gruplarının erişim puanları karşılaştırıldığında ise, amut takla becerisinde sözel dönüt grubu lehine istatistiksel açıdan anlamlı farka ulaşılmıştır (Tablo 4). Akıncı (2004) tarafından yapılan araştırmada basketbolda top sürme ve turnike becerilerini öğrenmede sözel dönütün görsel dönütten daha etkili olduğu bulunmuştur. Bulgulara göre öne ve geriye takla becerilerinde iki grup arasında istatistiksel olarak anlamlı farka ulaşılamamıştır. Çalışmanın bulgularıyla paralellik gösteren pek çok araştırma bulunmaktadır (Van-Wierimngen, Emmen, Hoogesteyn ve Whiting, 1989; Mutlubaş, Demirhan ve Dursun, 2002; Viitasalo, Era, Kontinen, Mononen ve Norvapalo, 2001; Mutlu, Demirhan ve Şahin, 2004; Taylor, 2006). Farklı çalışmalarda ise görsel dönütün sözel dönüte göre daha etkili olduğu belirlenmiştir (Çamur, 2001; Menickelli, 2004; Suveren, Suveren ve Toborski, 1999). Bu çalışmalar ile yapılan çalışma bulgularının farklı olmasının nedenleri arasında çalışmaların farklı spor branşlarında ve farklı becerilerin

öğretimi için yapılmış olması, çalışmaların farklı yaş düzeylerinde yürütülmeleri sayılabilir.

Sonuç olarak cimnastik ünitesindeki öne takla, geriye takla ve a-mut takla becerilerinin öğretiminde sözel dönütün görsel dönüte göre daha etkili olduğu, ancak her iki dönütün beraber kullanılması durumunda ise bu etkinin daha fazla artacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

1. Akıncı, Y., "Effect Of Visual, Verbal, Visual+Verbal Feedback On Learning of Dribbling and Lay-ap Skill", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2004.
2. Aşçı, H. ve S. Kirazcı. "Spor Bilimlerinin Psikolojik Temelleri", (Edit. : Nevzat Mirzeoğlu), Spor Bilimlerine Giriş, Bağırhan Yayınları, Ankara, 2003.
3. Baudry, L., D. Leroy, R. Thouvarecq and D. Choller, "Auditory Concurrent Feedback Benefits on the Cicle Performed in Gymnastics", Journal of Sports Science, Feb; 24 (2), ss: 149-156, 2006.
4. Coker C. A, Motor Learning and Control for Practitioners, The McGraw-Hill Companies, Newyork, 2004.
5. Çamur H, "Basketbolda Dribbling ve Turnike Becerilerinin Öğretiminde Canlı, Videolu ve Canlı+Videolu Dönütün Başarıya Etkisi", Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2001.
6. Guadagnoli, M, Holcomb W, Dawis M, "The Efficacy of Video Feedback for Learning the Golf Swing" Journal of Sports Sciences, (20), ss: 615-622, 2002.
7. Harrison M. J and C. L. Blakemore, Instructional Strategies for Secondary School Physical Education, Dubuque: Wm. C. Brown Publishers, 1992.
8. Hebert, E. P and Landin D, "Effects of a Learning Model and Augmented Feedback on Tennis Skill Acquisition. " Research Quarterly for Exercise and Sport, Sep: 65 (3), ss: 250-257 1994,
9. Kernodle MW, Johnson R, Arnold DR, "Verbal Instruction for Correcting Errors Versus Such Instructions Plus Videotape Replay on Learning the Overhand Throw. Perceptual Motor Skills, Jun; 92 (3 Pt 2), ss: 1039-51, 2001.
10. Melville, D. S, "Video Taping: An Assist For Large Class", Strategies, cilt: 6 sayı: 4, ss. 26-28, 1993.
11. Menickelli, J, "The Effectiveness of Videotape Feedback in Sport: Examining Cognitions in a Self -Controlled Learning Environment", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Lousina State University, The Department of Kinesiology, 2004.
12. Mutlu, Ş., G. Demirhan, R. Şahin, "Hentbolde Sıçrayarak Atış Tekniğinin Öğretiminde Görsel Dönüt ve Materyal Kullanımının Erişime Etkisi" Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, cilt: 26, ss. 100-106, 2004,
13. Mutlubaş Kaya, Ö., G. Demirhan, Z. Dursun, "Cimnastikte Öne salto Becerisinin Öğretiminde Sözel ve Görsel Dönütlerin Başarıya Etkisi", Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, cilt: 7 sayı: 2, ss. 31-40, 2002.
14. Müftüler, M., "Effects of Verbal Feedback and Self-evaluation on Learning Fundamental Basketball Skills", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2005.
15. Palas, İ., D. Mirzeoğlu ve S. Alpaslan, "The Effect of Reinforcement and Feedback on the Achivement Level in Cognitive and Psychomotor Domains in Free Gymnastics and Folk Dance Units" The 46th ICHPER*SD Anniversary World Congress Proceedings, Poster Sunum, İstanbul, 2005.
16. Salmoni, A. W., Schmidt, R. A. ve Walter, B. C, Knowledge of Results and Motor Learning, Psychological Raports, 1984.
17. Schmidt, R. A. Motor Learning and Performance. Human Kinetics Books, Illinois, 1991.
18. Schmidt, R. A., C. A. Wrisberg, Motor Learning and Performance. Human Kinetics Books, USA, 2004.
19. Suveren S., Y. Sevim, S. Suveren ve Taborski, "6-7 Yaş Çocuklarda Beceri Öğreniminde Sözel Eğitim ve Video Kamera İle Eğitim Yönteminin Karşılaştırılması", Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, cilt: IV, sayı: 2, 1999, ss. 31-42
20. Taylor, S. L., "A Study of the Effectiveness of Modern Digital Imaging Techniques with Middle School Physical Education Students During the Development and Acquisition of Motor Skills", Yayınlanmamış Doktora Tezi, The Florida State Universty, College of Education, USA, 2006.
21. Van Wieringen, PC, Emmen HH, Bootsma RJ, Hoogesteger M and Whiting HT, "The Effect of Video-feedback on the Learning of the Tennis Service by Intermediate Players. " Journal of Sports Science, Summer: 7 (2), ss: 153-162, 1989.
22. Viitasalo, J. T., P. Era, N. Konttinen, H. Mononen, K. Mononen and K. Norvapalo, "Effects of 12-Week Shooting Training and Mode of Feedback on Shooting Scores Among Novice Shooters" Scandinavian Journal of Medicine and Science in Sports, cilt: 11 sayı: 6, 2001, ss: 362.

ÇOCUKLARDA TOP YAKALAMA BECERİSİ GELİŞİMİNİN ARAŞTIRILMASI

KALKAVAN, A.,¹ SEVİNÇ, N.,²

¹DPÜ Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, KÜTAHYA.
kalkavan@dpu.edu.tr

²DPÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bed. Eğ. ve Spor ABD Y. Lisans Öğrencisi, KÜTAHYA.

ÖZET

Gelişim çağı içinde temel motor becerilerin gelişme düzeylerinin bilinmesi büyük önem taşımaktadır. Çevre, beslenme ve kalıtım gibi faktörler gelişmeyi etkileyen önemli unsurlar olarak bilinmektedir. Önemli temel becerilerden olan yakalama becerisinin gelişme düzeyi ferdi veya bireysel sporlarda kullanılan topların yakalanması ile tahmin edilebilir.

Tesadüfi olarak seçilen ve yaşları 4-8 arasında olan toplam 135 çocuğun (66 kız, 69 erkek) yakalama beceri düzeyi voleybol topu kullanılarak ölçüldü. Çocuklara 2, 3, 4 ve 5 metrelerden atılan toplar; topu yakalama, tutup düşürme, dokunup düşürme, dokunma ve temas edememe şeklinde derecelendirildi. Yaş ve cinsiyete bağlı olarak çocuklar arasında yakalama becerisi gelişim düzeyini araştırmak için tekrarlı anova testi uygulandı.

Test sonuçları yaşa bağlı olarak top yakalama becerisinde önemli gelişme olduğunu gösterirken ($P < 0.01$), cinsiyet farklılığının da önemli olduğunu gösterdi ($P > 0.05$).

Anahtar Kelimeler: Yakalama, Beceri, Çocuk gelişimi.

AN INVESTIGATION OF DEVELOPMENTAL LEVEL OF CATCHING BALL SKILL IN CHILDREN

ABSTRACT

Understanding of the basic motor skills development levels is very important in development age. Factors such as environment, nutrition and heritage are known to be significant components. That has effects on development. Development level of handling ability which is one of the most important basic skills could be estimated by ball handling in individual or team sports.

The catching ability level of randomly chosen 135 children (66 female, 69 male) aged 4-8 was measured with volleyball ball. The children were graded with the balls throw from 2, 3, 4 and 5 meters according to handling the ball, dropping the ball, missing the ball, touching the ball and not touching the ball. Related to age and sex repeated measure anova test were applied between the children in order to research handling ability development level.

Test results showed that while there is significant development according to age ($P < 0.01$), and sex difference is also important ($P < 0.01$) in ball handling ability.

Key Words: Handling, Skill, Children Development.

GİRİŞ

Temel becerilerden biri olan yakalama becerisi çocukların motor gelişim düzeyi bakımından büyük öneme sahiptir. Çocuğun bir objeyi yönlendirmede tutma kavrama ve yakalama becerisi büyük önem taşımaktadır.

Yakalama becerisinin gelişmesinde yaşın önemli bir etken olduğu bilinmektedir. Doğumu izleyen ilk üç ayda tamamen istem dışı olan yakalama hareketi, duyu-motor mekanizmasının gelişmesiyle yerini istemli yakalama hareketine bırakır (Kalkavan, 2004). Yakalama hareketi önceleri bütün el ile yapılır. Yedinci ayda avuç içi ve parmakların koordinasyonunun gelişmesiyle hareket düzgünleşir. Dokuzuncu ayda yakalama hareketinde başparmak kullanımı başlar ve 12 ci ayda

kullanımı gelişir. 14 cü ayda bebeğin uzanma ve yakalama hareketi iyice olgunlaşır (Gallahue, 1982). McClenaghan ve ark. (1978) ellerin bilinçli olarak bir nesneyi yakalamada kullanımının yaklaşık 2 yaşlarında başladığını ifade etmektedirler. Yapılan araştırmalar yakalama becerisinin yaklaşık 4 yaşlarında olgunlaşmaya başladığını ve 12 yaşlarında tamamlandığı ortaya koymuştur (Starke 1986, Whiting 1991). Spora hazırlık evresinde bu beceriler geliştirilip pekiştirilerek pek çok spor dalında kullanılmaya başlanır.

Yakalama becerisi gelişimi ile ilgili olarak gerek ülkemizde (Kalkavan 1998, Kalkavan, Baki, Zorba, Ziyagil 1995, Pınar, Saygın, Küçüker 2001) gerekse yurt dışında pek çok çalışma yapılmıştır (Kalkavan 1992, Kalkavan 1994, Kalkavan ve ark. 1994, Kalkavan ve Fazey 1995, Kalkavan ve ark. 1997).

Yakalama üzerinde yapılan çalışmalarda top büyüklüğünün yaşa bağlı olarak performansı etkilediğini ileri sürülmektedir. Top büyüklüğü arttıkça küçük çocukların yakalama performansının arttığına, beceri geliştikçe küçük topları yakalama başarısının da arttığı çeşitli çalışmalarla desteklenmiştir (Isaac 1980, Savelsbergh Whiting & Bootsma 1991).

Yapılan bazı araştırmalar beceri ve yaş seviyesine uygun büyüklükteki topların yakalama becerisini artırdığını göstermiştir (Hofsten 1980). Bunun yanında top veya arka plan renginin de yakalama başarısını etkilediği çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur (Isaacs 1980, Belka's 1985). Diğer yandan top hızının da yakalama başarısını etkilediği araştırmacılar tarafından belirtilmektedir (Hofsten 1987, Kalkavan & Fazey 1992). Cinsiyet faktörünün top yakalama becerisini etkileyebileceği üzerinde önemli araştırmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalar cinsiyetin top yakalama becerisi üzerinde etkili olduğunu, erkek çocukların yakalama performansının kızlardan daha iyi olduğunu ortaya koymuştur (Starkes 1986, Payne & Koslow 1981, Belka 1985).

Bu çalışmada cinsiyet ve mesafeye bağlı olarak top yakalama becerisinin gelişim düzeyinin incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

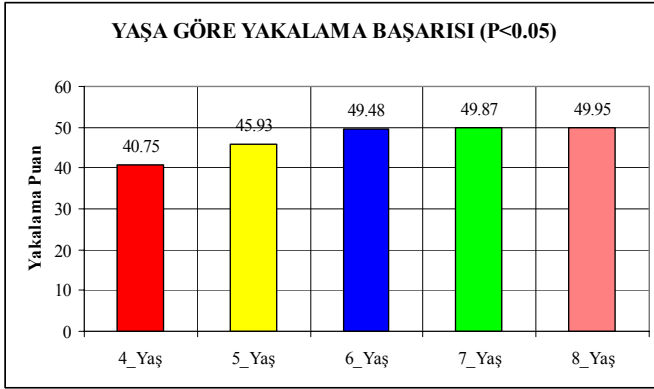
Balıkesir ilçe merkezinde anaokulları ve ilk öğretimde eğitim gören ve yaşları 4-8 arasında olan toplam 135 çocuk (66 kız, 69 erkek) tesadüfi olarak seçildi. Yaş gruplarında (4, 5, 6, 7 ve 8) kız ve erkeklerde en az 10 en çok 15 çocuğun ölçümleri alındı. Çocukların yakalama beceri düzeyi voleybol topu kullanılarak ölçüldü. Çocuklara 2, 3, 4 ve 5 metrelerden atılan toplar; topu yakalama, tutup düşürme, dokunup düşürme, dokunma ve temas edememe şeklinde kaydedildi. Yakalama becerisini ölçmek için her çocuğa 10 top atıldı. Yakalama puanları; yakaladı 5 puan tutup düşürdü 4 puan, dokunup düşürdü 2 puan, dokunma 1 puan ve temas edememe 0 puan olarak derecelendirildi. Toplar çocuklara aynı kişi tarafından atıldı. 4, 5 ve 6 yaş gruplarında çocukların arkasında bulunan yardımcı bir araştırmacı atılan topların yakalanamaması durumunda çırpmadan kaynaklanabilecek kazaları önlemek için hazır bulundu. Yaş ve cinsiyete bağlı olarak çocuklar arasında yakalama becerisi gelişim düzeyini araştırmak için tekrarlı anova testi uygulandı.

BULGULAR

Yaş, cinsiyet ve top atılma mesafesi bakımlarından top yakalama puanında önemli bir fark olup olmadığını araştırmak için $\chi^2=0.05$ önemlilik düzeyinde tekrarlı ölçümler anova testi (repeated measure) uygulandı.

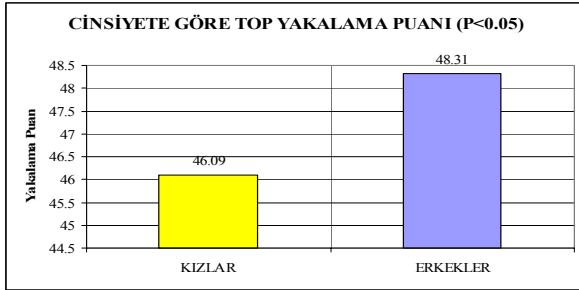
Test sonuçları yaşın yakalama becerisi üzerine etkili olduğunu gösterdi ($F=22.66$; $P < 0.01$). Tukey testi sonucunda 6 (49.48±0.87) 7 (49.87±0.73) ve 8 (49.95±0.69) yaş grubunda bulunan çocukların top yakalama puanının sırasıyla 4 (40.75±0.88) ve 5 (45.93±0.79) yaşında bulunan çocuklardan önemli ölçüde daha yüksek olduğu gözlemlendi.

Yine 5 yaş grubunda bulunan çocukların top yakalama puanı 4 yaş grubundan daha yüksek olarak belirlendi. 8 yaş grubunda bulunan çocukların top yakalama puanı sırasıyla 7 ve 6 yaş grubundan; 7 yaş grubunun puanı da 6 yaş grubundan fazla bulunmasına rağmen farklar önemli bulunmadı. (Grafik 1)

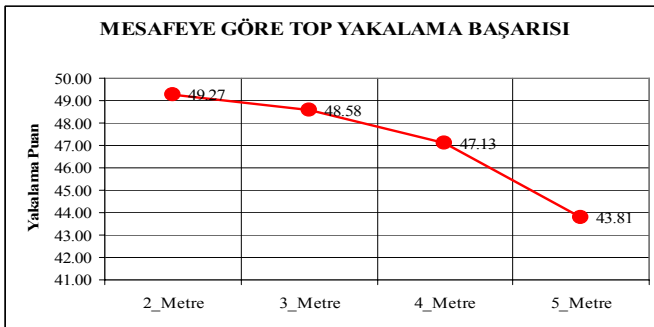
Grafik 1; Yaşa Göre Top Yakalama Puanı.

Top yakalama başarısı puanı cinsiyet bakımından da önemli bulundu ($F=9.78$; $P<0.01$). Erkeklerin top yakalama puanı (48.31 ± 0.49) kızlardan (46.09 ± 0.51) önemli ölçüde daha yüksek bulundu (Grafik 2)

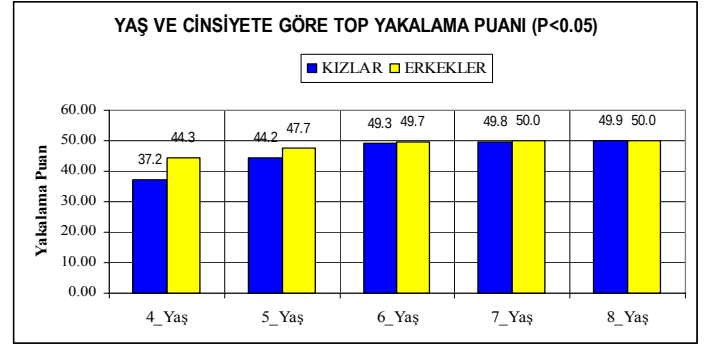
Grafik 2; Cinsiyete Göre Top Yakalama Puanı.

Test sonuçları top atılma mesafesinin yakalama başarısını etkilediğini gösterdi ($F=76.89$; $P<0.01$). Tukey testi sonucunda 2 metreden atılan topların (49.27 ± 0.23) sırasıyla 4 (48.31 ± 0.49) ve 5 metreden atılan toplardan (43.81 ± 0.59) daha fazla yakalandığını gösterdi. Yine 3 metreden atılan topların da (47.13 ± 0.51) 4 (48.31 ± 0.49) ve 5 metreden (43.81 ± 0.59) atılan toplardan daha çok yakalandığı gözlemlendi. 2 ve 3 metreden atılan topların yakalanma puanları arasındaki fark önemli bulunmadı (Grafik 3)

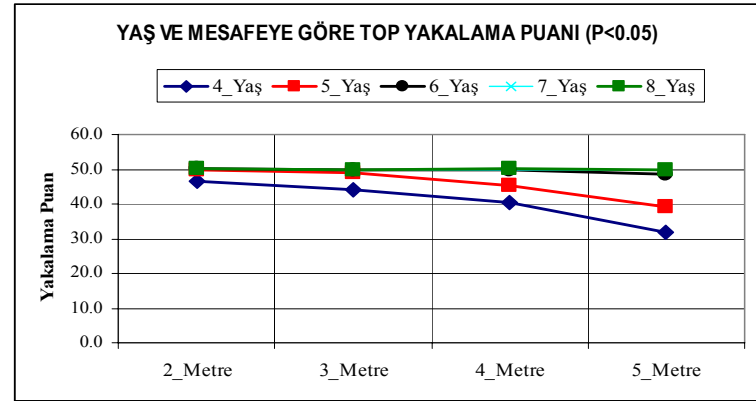
Grafik 3; Mesafeye Göre Top Yakalama Puanı.

Top yakalama başarısı puanı yaş ve cinsiyete göre önemli farklılık gösterdiği belirlendi ($F=3.34$; $P<0.01$). Tukey testi sonucunda 4 yaş grubunda erkeklerin (44.28 ± 1.28) kızlardan (37.23 ± 2.23), yine 5 yaş grubunda erkeklerin (47.65 ± 1.22) kızlardan (44.21 ± 1.12) önemli ölçüde daha fazla top yakalama puanı elde ettikleri saptandı. Altı 7 ve 8 yaş gruplarında erkekler kızlardan daha fazla top yakalama puanı elde etmelerine rağmen fark önemli bulunmadı (Grafik 4)

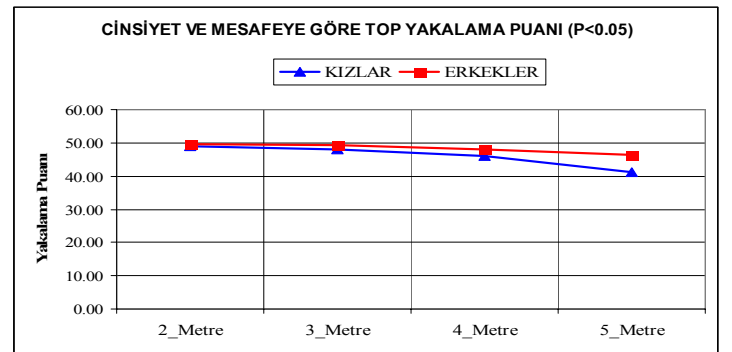
Grafik 4; Yaş ve Cinsiyete Göre Top Yakalama Puanı.

Test sonuçları top atılma mesafesi ve yaş farklılığının yakalama başarısını etkilediğini gösterdi ($F=23.02$; $P<0.01$). Tukey testi sonucunda 4 yaş grubu çocuklarda top yakalama puanı mesafe arttıkça; 2 metrede (46.64 ± 0.56), 3 metrede (44.11 ± 0.70), 4 metrede (40.6 ± 1.27) ve 5 metrede (31.66 ± 1.46); yine 5 yaş grubunda 3 metrede (49.73 ± 0.50), 4 metrede (49.15 ± 0.63) ve 5 metrede (39.36 ± 1.31) önemli ölçüde düştüğü görüldü. Bunların dışında 6, 7 ve 8 yaş gruplarında mesafe arttıkça top yakalama puanında hafif bir düşme olmasına rağmen fark önemli bulunmadı (Grafik 5).

Grafik 5; Yaş ve Mesafeye Göre Top Yakalama Puanı.

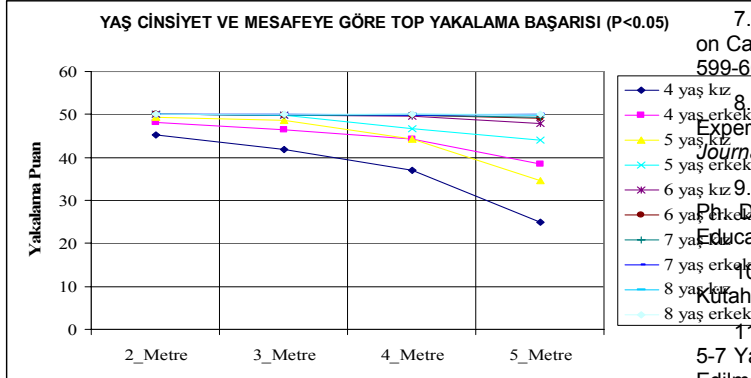
Test sonuçları top atılma mesafesi ve cinsiyet farklılığının yakalama başarısını etkilediğini gösterdi ($F=11.88$; $P<0.01$). Tukey testi sonucunda erkeklerin 4 metreden (48.14 ± 0.71) ve 5 metreden (46.64 ± 0.56) atılan topları yakalama puanının önemli ölçüde kızlardan daha fazla olduğunu gösterdi (46.12 ± 0.73 , 41.33 ± 0.84). Erkeklerin 2 metreden (49.62 ± 0.31) ve 3 metreden (49.18 ± 0.39) atılan topları yakalama puanı kızlardan (48.93 ± 0.32 , 47.63 ± 0.41) daha yüksek olmasına rağmen fark önemli bulunmadı (Grafik 6)

Grafik 6; Cinsiyet ve Mesafeye Göre Top Yakalama Puanı.

Test sonuçları top atılma mesafesi, yaş ve cinsiyet farklılığının yakalama başarısını etkilediğini gösterdi ($F=3.24$; $P<0.01$). Tukey testi sonuçları 4 ve 5 yaş grubu kız (45.18 ± 0.77 , 41.81 ± 0.99 , 37 ± 1.75 ,

24. 91 ± 2.01) ve erkeklerde (48.1 ± 0.81 , 46.4 ± 1.01 , 44.2 ± 1.84 , 38.4 ± 2.11) mesafe arttıkça top yakalama puanının önemli ölçüde düştüğünü gösterdi. Önemsiz de olsa erkekler tüm yaş ve mesafelerde kızlardan daha fazla top yakalama puanı elde ettikleri, yine mesafe arttıkça hem erkeklerin hem de kızların yakalama puanlarının düştüğünü saptandı (Grafik 7).

Grafik 7; Yaş, Cinsiyet ve Mesafeye Göre Top Yakalama Puanı.

TARTIŞMA SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma sonuçları yaş arttıkça top yakalama performansın da arttığını ortaya konmuştur. Bu sonuç önceki benzer çalışmaları destekler niteliktedir. Yaş yakalama üzerine etkili olmakla beraber özellikle 4, 5 ve 6 yaş gruplarında performansı daha fazla etkilediği görülmektedir.

Cinsiyetin yakalama başarısını etkilediği bu çalışmayla da desteklenmiştir. Erkek çocukların kızlardan daha başarılı olmaları gelişim üzerindeki cinsiyet etkisi olduğu kadar sosyo-kültürel etkiyle yönlendikleri farklı hareket alanlarının etkisinden de kaynaklandığı düşünülmektedir.

Yakalama başarısının mesafe uzadıkça özellikle küçük çocuklarda düşmesi onların yakalama becerisinde henüz üst düzeye ulaşamamalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Cinsiyet ve yaşa bağlı olarak 4 ve 5 yaşlarında erkek çocukların kızlardan etkili bir şekilde daha başarılı olmaları cinsiyet ve sosyo-kültürel etkiden kaynaklandığı düşünülmektedir. Okul çağıyla beraber benzer hareketlere yönelmeleri nedeniyle de kız ve erkek çocukların yakalama becerileri arasındaki farkın azaldığı düşünülmektedir.

Top fırlatma mesafesi arttıkça yakalama başarısının 4 ve 5 yaş grubu çocuklarda ciddi oranda düşmesi, 6, 7 ve 8 yaş grubunda ise farkın çok düşük kalması; gelişimin etkisiyle yakalama becerisinin belli yaşlarda belirli kalitede yapılmaya başlandığını göstermektedir.

Yakalama becerisinde kısa mesafede kız ve erkeklerde farkın çok az olduğu, mesafe uzadıkça erkeklerin kızlardan daha iyi olduklarını ortaya konmuştur. Bu farkta cinsiyetin rolü olabileceği gibi sosyo-kültürel etki de rol oynayabilir.

Yaş cinsiyet ve mesafenin yakalama başarısına etkisi incelendiğinde uzun mesafelerden atılan toplarda (4 ve 5 metre) özellikle 4, ve 5 yaş grubu erkek çocukların kızlardan daha iyi oldukları, 6 7 ve 8 yaş grubunda ise farkın önemsiz olduğu görüldü.

KAYNAKLAR

1. Belka, D. E. Effects of ball color and preferred ball color on catching by elementary school children. *Perceptual and Motor Skills*, 61, 1011-1018. 1985.
2. Gallahue, D. L. Understanding Motor development in Children. *John Wiley & Son*, New York, 1982.
3. Hofsten, C. Catching skill in infancy. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 9, 75-85, 1983.
4. Hofsten, C. Von. Catching Skill in Infancy. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 9, 1, 75-85. 1983.

5. Hofsten, C. Von. Catching. In H. Heuer and A. P. Sanders (Eds.), *Perspectives on perception and action*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum. 1987.

6. Isaacs, L. D. Effects of ball size, ball colour, and preferred colour on catching by young children. *Perceptual and Motor Skill*, 1980, 51, 583-586. 1980.

7. Kalkavan A. & Fazey J. An Investigation of A Strategy Effect on Catching Performance. *Journal of Sports Sciences*, 10, 6, October, 599-600. 1992.

8. Kalkavan A. & Fazey J. An Investigation of Novice and Expert Catching Performance With Only Auditory Information Sources, *Journal of Sports Sciences*, 13, 1, February, 61-62. 1995.

9. Kalkavan A. Catching: Information Sources And Strategies. Thesis, Division Health and Human Performance, School of Education, University of Wales (Bangor, UK). 1994.

10. Kalkavan A. Çocuklarda Psikomotor Gelişim Ders Notları, *Kütahya* 52. 2004.

11. Kalkavan A. Ferdi Ve Takım Sporlarında Kullanılan Toplarla 5-7 Yaşları Arasındaki Çocukların Fırlatma Beceri Düzeylerinin Tespit Edilmesi, *I. Spor Kongresi Bildirileri*, 159-165. 1998.

12. Kalkavan A., Baki A., Zorba E., Ziyagil M. Kritik Zaman Eşiğinde Yakalama Becerisinde Meydana Gelen Hatalar, *V. Milli Spor Hekimliği Kongresi*, E. Ü, 22-24 Eylül İzmir. 1995.

13. Kalkavan A., Fazey J. and Ersen E. A Study of Catching Improvement Using An Expert Strategy. *Journal of Sports Sciences*, 12, 2, April, 197-198. 1994.

14. Kalkavan A., Fazey J. A., Ziyagil M. A., Zorba E. & Tamer K. An investigation of novice and expert catching Performance With Only Kinesthetic Information Sources, *Occasional Papers in Sport Health and Physical Education*, 1, 41-49. 1997.

15. Kalkavan, A. & Fazey, J. An Investigation of A Strategy Effect on Catching Performance. *Journal of Sports Sciences*, 10, 6, 599-600. 1992.

16. McClenagan, B. A., Gallahue, G. L. Fundemantal Movement: A developmental and remedial Approach, *Philadelphia, W. B. Saunders*. 1978.

17. Payne, V. G. & Koslow, R. Effects of Varying Ball Diameters on Catching Ability of Young Children. *Perpetually and Motor Skills*, 53, 739-744. 1981,

18. Savelsbergh, G. J. P., Whiting, H. T. A., & Bootsma, R. J. Grasping Tau, *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 17. 1991

19. Starkes, J. L. Catching and spatially locating a ball in flight: variables underlying their development. *Perceptual and Motor Skills*, 63, 1275-1286. 1986.

20. Whiting, H. T. A. Catching Up. in van Wierengen, P. C. V., and Bootsma, R. J. C. (Eds). *Selected essays of H. T. A. Whiting*, Free University, 1991, Amsterdam, North-Holland. 1991.

TÜRKİYE' DE BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR YÜKSEKOKULLARINDA ÇALIŞAN YÖNETİCİLERİN YÖNETİCİLİK VİZYONUNA İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Tolga SÖZEN, Yrd. Doç. Dr. Hakan SUNAY

Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZET

Bu araştırmanın amacı; Türkiye'deki beden eğitimi ve spor yüksekokullarında çalışan yöneticilerin yöneticilik vizyonuna yönelik görüşlerinin olumluluk derecesini saptamaktır.

Araştırma; Türkiye'deki beden eğitimi ve spor yüksekokullarında çalışan yöneticilerle sınırlı olup, evreni yaklaşık 350 yöneticiden oluşmaktadır. Çalışma grubu olarak 9 Üniversiteden yaklaşık 72 yönetici çalışma grubu olarak alınmış, ancak 54 yöneticiye ulaşılmıştır.

Araştırmada kullanılan ölçek; Le Sourd. S. J ve Grady M. L' nin tarafından, yöneticilerin "vizyon geliştirmeye ilişkin görüşlerini" belirlemek amacıyla geliştirilen ve 1998 yılında Doç. Dr. Ş. Şule Erçetin araştırmasında Türkçeye uyarlayarak kullandığı, "bireyin kendi ifadelerinin ölçülmesi aracılığıyla, özetlenmesi" görüşü esas alınarak hazırlanmış "Likert tipi" ölçektir.

Yöneticilerin yöneticilik vizyonuna ilişkin görüşlerinin olumluluk derecesini ölçmek için kullanılan anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, Yöneticilerin demografik bilgilerini; Mezun oldukları üniversite ve bölüm, görev unvanları, bölümleri, yönetimdeki görevleri ve çalıştıkları alandan oluşmaktadır. İkinci bölüm ise, her biri okul yöneticilerinin vizyon geliştirmelerine ilişkin olumlu bir görüş içeren 25 maddeden oluşmaktadır. Anketin güvenilirlik katsayısı α , .88 olarak bulunmuştur. Araştırmada, istatistik tekniklerden frekans, % (yüzde) ve tek yönlü varyans analizi, istatistiksel anlamlılık için ise 0.05 anlamlılık düzeyi seçilmiştir.

Sonuçta, Türkiye'de beden eğitimi ve spor yüksekokullarında çalışan yöneticilerin yöneticilik vizyonuna ilişkin görüşleri, "olumlu" ve "çok olumlu" olarak saptanmıştır.

Ayrıca, yüksekokul yöneticilerinin vizyona ilişkin görüşleri ile görev unvanları, bölümleri, yönetimdeki görevleri ve çalıştıkları alanlara bağımlı olarak aralarında anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Buna göre yüksekokulda yöneticilik görevi yapan yardımcı doçent, bölüm başkanı ile spor eğitimi almış yüksekokul yöneticilerinin vizyona ilişkin görüşlerinin daha olumlu olduğu saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Yönetici, Vizyon

IN THE RESEARCH, FIND OUT OPINIONS TOWARDS VISION OF MANAGER SHIP OF MANAGERS WORKING AT PHYSICAL EDUCATION AND SPORT DEPARTMENTS OF UNIVERSITIES IN TURKEY.

ABSTRACT

The aim of this study is to find out positiveness degree of opinions towards vision of manager ship of managers working at physical education and sport departments of universities in Turkey.

Confined to the managers working at physical education and sport departments of universities in Turkey that includes 350 managers. In the study, a group of managers have been selected in nine universities that include 72 managers. However, 54 of them were available.

The scale of attitude used in the study is the 'Likert type scale' which was developed by Le Sound S. J and Grady ML in order to measure the attitudes of the managers towards improving vision and used by Ass. Prof. Dr. Ş. Şule Erçetin in 1998 in her research as adapted into Turkish. This scale is based on the view of 'abstracting via measuring the individuals' own statements.

The questionnaire used to measure the positiveness degree of opinions of the managers towards vision of managership consists of two parts. The first part includes demographic information about the managers; university and department they graduated their titles, department, tasks and the fields they work. The second part consists of 25 items each of which includes a positive view towards developing visions of managers. The factor of reliability of the questionnaire has been found 88. Frequency, % (percentage) and one way variance analyze from statistical techniques and significance level of 0.05 for statistical significance have been used in the study.

In conclusion, the attitudes towards vision of managership of managers working at physical education and sport departments of universities in Turkey has been found as "positive" and "very positive".

Furthermore, it is detected that there are significant differences between the opinions of the university managers towards vision depended on their titles, departments, tasks and the fields they work. According to this, it has been found out that assistant professors working as manager at universities, directors of department and university managers having education on sports have more positive opinion towards vision.

Key Words; School of Physical Education and Sport, Manager, Vision

Not; Uygun görüldüğü takdirde ekteki çalışma, Sunulu (Oral) ya da Poster Bildiri olarak sunulabilir.

Tolga SÖZEN

Hakan SUNAY

**Ankara Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu,
Tandoğan-Ankara**

Tel; 0312 2211601/ 148

0312 2233163

e mail; sunay@sports. ankara. edu. tr

tolga. sozen@hotmail. com

FAAL TENİS ANTRENÖRLERİNİN İŞ TATMİN DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

SÖĞÜT, M. *; KARAKILIÇ, M. *

*Kırıkkale Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, faal tenis antrenörlerinin iş tatmin düzeylerinin incelenmesidir. Araştırma grubunu Türkiye Tenis Federasyonu (TTF) 2. kademe antrenörlük belgesine sahip, faal olarak görev yapan 13 bayan ve 56 erkek toplam 69 tenis antrenörü oluşturmaktadır. Araştırmanın verileri 2. kademe faal tenis antrenörlerinin katılmak zorunda oldukları 16-18 Kasım 2005 tarihinde Ankara'da düzenlenen antrenör gelişim seminerinde toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından antrenörlere ilk önce çalışma hakkında bilgi verilmiş daha sonrada ölçekler dağıtılmıştır.

Araştırma verileri Balcı (1985) tarafından geliştirilen, geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş, iş doyum ölçeği araştırma grubuna uyarlanarak kullanılan anketle toplanmıştır. Ölçeğin bu çalışma için elde edilen Cronbach Alpha katsayısı 0,94 bulunmuştur. Ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde antrenörlerin iş tatmin beklenti düzeyleri, ikinci bölümde ise beklentilerinin gerçekleşme düzeyi ölçülmüştür. Ölçek kişisel bilgiler, iş ve niteliği, ücret, gelişme ve yükselme olanakları, çalışma koşulları, birlikte çalışılan kişiler ve örgütsel ortam ile ilgili sorular içermektedir. İş doyum ölçeği Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte puanlama; 5 puan tamamen katılıyorum, 4 puan çok katılıyorum, 3 puan orta düzeyde katılıyorum, 2 puan az katılıyorum ve 1 puan hiç katılıyorum olarak belirlenmiştir.

Demografik verilerin analizinde betimsel istatistik yöntemleri (ortalama, standart sapma, yüzdelik dağılım) kullanılmıştır. İş doyum ölçeğinin alt boyutlarının yaş, antrenörlük yılı ve diğer meslek grubunda çalışma durumuna göre farklarının incelenmesi amacıyla Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) istatistiksel yöntemi kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS (11. 5) istatistiksel paket programı kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre çalışmaya 13 bayan (% 18,8) 56 erkek (% 81,2) faal tenis antrenörü katılmıştır. Antrenörlerin % 34,8'inin (n=24) tenis antrenörlüğü'nün yanı sıra ikinci bir meslek grubunda çalıştığı görülmektedir. Çalışmaya katılan tenis antrenörlerinin % 65,2'sinin yalnızca tenis antrenörlüğü ile ilgilendiği ortaya çıkmıştır. Diğer bir meslek grubunda çalışanların % 5,8 'i (n=4) özel sektörde, % 29,0'u (n=20) ise kamu kuruluşlarında görev yapmaktadırlar.

Faal tenis antrenörlerinin % 60,9'unun (n=42) 18-30 yaş grubu içerisinde, % 39,1'inin (n=27) 30 yaş ve üzerinde yer aldığı görülmektedir, % 43,5'inin (n=30) antrenörlük yılı 1-7 yıl arasında, % 56,5'inin (n=39) 7 yıl ve üzerinde antrenörlük deneyimine sahip olduğu anlaşılmaktadır.

İş doyum ölçeği alt boyut puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, faal tenis antrenörlerinin yaş gruplarına göre anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır [Wilks Lambda (Λ) = . 738, F (6, 56) = 3. 32, P < . 05]. Bu bulgu, iş doyum ölçeği alt boyutlarından oluşan doğrusal bileşenden elde edilecek puanların yaş gruplarına bağlı olarak değiştiğini gösterir. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin yaş gruplarına göre faktör bazında yapılan tek yönlü ANOVA sonuçlarına göre iş doyum ölçeği çalışma koşulları alt boyutu yaş gruplarına göre anlamlı farklılık göstermektedir [F (1, 61) = 12. 51, p<. 05]. İş doyum ölçeği çalışma koşulları alt boyutu incelendiğinde 18-30 yaş grubu içerisindeki antrenörlerin 30 ve üzeri yaş grubundakilere oranla tatmin düzeyleri daha fazladır.

İş doyum ölçeği alt boyut puanları üzerinde yapılan MANOVA sonuçları, faal tenis antrenörlerinin diğer meslek [Wilks Lambda (Λ) = . 866, F (6, 56) = 1. 45, P > . 05] ve antrenörlük yıllarına [Wilks Lambda (Λ) = . 880, F (6, 56) = 1. 27, P > . 05] göre anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin yapılan tek

yönlü ANOVA sonuçları iş doyum ölçeği iş ve niteliği alt boyutunda ikinci bir meslek grubunda çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [F (1, 61) = 6. 38, p<. 05]. İş doyum ölçeğinde ikinci bir meslek grubunda çalışma alt boyutuna bakıldığında ikinci bir mesleğe sahip olan antrenörlerin sadece tenis antrenörlüğü yapanlara oranla doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin yapılan tek yönlü ANOVA sonuçları iş doyum ölçeği ücret alt boyutu ikinci bir meslek grubunda çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [F (1, 61) = 4. 43, p<. 05]. İş doyum ölçeğinde ücret alt boyutuna bakıldığında sadece tenis antrenörlüğü yapanların ikinci bir mesleğe sahip olanlara oranla doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.. İş doyum ölçeği iş ve niteliği alt boyutu ikinci bir meslek grubunda çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermiştir [F (1, 61) = 6. 38, p<. 05]. İş doyum ölçeğinde iş ve niteliği alt boyutuna bakıldığında sadece tenis antrenörlüğü yapanların ikinci bir mesleğe sahip olanlara oranla doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Sonuç olarak, araştırmadan elde edilen bulgular ışığında faal tenis antrenörlerinden 18-30 yaş grubunda bulunanların 30 ve üzeri yaş grubundakilere oranla çalışma koşulları bakımından doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu anlaşılmış, ikinci bir işe sahip olan antrenörlerin sadece tenis antrenörlüğü yapanlara göre ücret alt boyutundan daha tatmin oldukları iş ve niteliği alt boyutuna bakıldığında ise sadece tenis antrenörlüğü yapanların ikinci bir mesleğe sahip olanlara oranla doyum düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Diğer meslek değişkeni gelişme ve yükselme olanakları alt boyutu incelendiğinde bir fark bulunamamıştır (p>. 05) fakat bu fark istatistiksel olarak anlamlılığa oldukça yakındır (p=. 057). Bundan dolayı ikinci bir mesleğe sahip olan tenis antrenörleri sadece tenis antrenörlüğü yapanlara oranla gelişme ve yükselme olanakları alt boyutundan daha memnun gözükmemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Tenis antrenörü, iş tatmini.

INVESTIGATION OF JOB SATISFACTION AMONG TENNIS TRAINERS

The aim of this study was to investigate the job satisfaction among active tennis trainers. II. level, according to Turkish Tennis Federation, 13 female and 56 male active tennis trainers were included in this study. Adapted job satisfaction scale, developed by Balcı (1985), was used to gather the data. In this study Cronbach Alpha coefficient was found 0,94. In order to analyse demographic data descriptive statistic was applied. MANOVA was used to analyse differences among sub dimensions, according to age, coaching experience and dealing with other job, of job satisfaction scale. SPSS (11,5) was used to analyse data. Results of the study showed that trainers between the ages of 18 – 30 are more satisfied about work situations than trainers equal and older than 30. Trainers who have other jobs are more pleased from cost than others dealing with only coaching.

Key Words: Tennis trainer, job satisfaction

TARAF-TARLIK, FANATİZM VE HOLİGANİZM KAVRAMALARI

ÖNEN., E. *

Ege Üniversitesi, Edebiyat fakültesi, sosyoloji Bölümü

Taraftarlık, fanatizm ve holiganizm üzerine yapılan araştırma ve tartışmalarda yoğun bir kavram kargaşası dikkat çekmektedir. Bu kargaşa, bazen kavramları birbirlerinin yerine kullanmaktan, bazen de aralarındaki farkları ortaya koyamamadan kaynaklanmaktadır. Bu kavramların farklı içeriklerde tanımlanması nedeniyle yaşanan kavram kargaşasının diğer önemli göstergelerinden birisi de, taraftarlıkla ilgili sınıflamalarda ve kullanılan terimlerde karşımıza çıkmaktadır. Birinin taraftarı diğeri fanatik, birinin fanatığı diğeri taraftar veya fan olarak adlandırılabilir. Bu dercelendirmelerde, genellikle ilgisizlerden veya seyircilerden holiganlara ulaşan bir yelpaze kullanılmaktadır.

Taraftarlığın tanımlanmasındaki güçlük, önemli ölçüde oldukça heterojen bir kitleyi ifade etmesinden kaynaklanmaktadır. Bundan dolayı, taraftarlık derecelerini veya türlerini belirlemek için çeşitli sınıflamalara başvurulmaktadır. Bu sınıflamalar bazen kategorik bir sunuma sahip olmakla birlikte, çoğu zaman sürekli değişken niteliğinde ele alınmaktadır. Yani yapılan sınıflamalar, aynı zamanda bir dercelendirme anlamına gelmektedir. Bu dercelendirmelerde, genellikle ilgisizlerden veya seyircilerden holiganlara ulaşan bir yelpaze kullanılmaktadır.

Bu sınıflamaları birkaç örnekle ele almaya ve değerlendirmeye çalışalım.

Seyirci-Taraftar: Taraftarlar arasındaki farkları bir karşıtlık ilişkisi içinde ifade eden Şenol'a göre, **seyirci** ile **taraftar** birbirlerini iyi gözle görmezler. Tesadüfen stada gelmiş bir seyirciye göre, "taraftar, fanatik, kaba, saldırgan ve maç seyretmeyen 'bir avuç eşkiya'dır. Maç falan da seyretmezler. Yöneticilerden bedava bilet alıp, karaborsada satarlar. Maçı izlemeye gelenlere de, rahat maç seyrettirmezler. (Aktaran Ünsal, 2005: 204)

Klasik Taraftar-Sempatizan-Fanatik-Ultra Fanatik: Merçil ve Akyol'un yaptıkları araştırmada kullandıkları sınıflamada dört tür taraftar bulunmaktadır. **Klasik/sıradan taraftarlar**, kulüplerine gönülden bağlı ve onlara her zaman destek olmakla birlikte, rakip taraftarlarla çatışmamaya girmemeye özen gösteren en geniş taraftar kitlesini oluşturmaktadır. İkinci grup, futbola ilişkisi daha çok TV ekranı aracılığıyla gerçekleşen **sempatizanlardır**. Takımlarının maçlarına düzenli olarak gidenler **fanatiklerdir**. Dördüncü grupta yer alanlar, taraftarlığı bir yaşam biçimine dönüştürmüş olan **ultra fanatiklerdir**. (Merçil ve Akyol, 2004: 30-34)

Seyirci-Fan-Fanatik-Holigan: Kuruç ve arkadaşları önerilen bu sınıflamaya göre **seyirciler**, stada bile gitmeksizin maçları daha çok TV gibi görsel medya aracılığıyla izleyenlerden oluşmaktadır. **Fan** ise, spor olayına duygusal olarak bağlanan tüketici olarak değerlendirilmektedir. **Fanatik**, Fan'a göre, daha fazla tutkuyla bağlı olan kimseler olarak nitelenmektedir. **Holiganlar**, fanatiklerden şiddete başvurmaları ile ayrılır. (Kuruç ve diğerleri, 2006: 6)

Hevesliler-İlgililer-Fanatikler: Sport+Mark AG isimli bir araştırma şirketi tarafından gerçekleştirilen uluslararası araştırmanın, Milliyet gazetesinde yayınlanan özet sonuçlarında taraftar türlerinin **hevesliler, ilgililer ve fanatikler** şeklinde sıralandığına tanık olmaktadır. (Milliyet, 16 Nisan 2006)

Ortalama Taraftar- Fanatik Taraftar: Zani ve Kirchler, iki tür taraftar üzerinde durmaktadırlar. **Ortalama (moderate) taraftar** ve **fanatik taraftar**. (Zani & Kirchler, 1991: 7). Ortalama taraftar ile fanatik taraftar arasındaki farklardan birisi, ilk grubun sınırlarının daha belirsiz ve esnek olması, buna karşılık fanatik taraftarların sınırlarının açık ve belirginliğidir. Öte yandan belirli ayırt edici semboller kullanmayan ortalama taraftarlara karşılık, fanatik taraftarların sıklıkla bayrak, şapka gibi sembolleri sıklıkla kullandıkları vurgulanmaktadır. Bu fanatik taraftarların takımlarına daha güçlü bağlarla bağlı olmalarının ürünüdür. (Zani & Kirchler, 1991: 7-8).

Acet, tribünde maç izleyenleri on ayrı kategoride değerlendiriyor. Her stada aynı yere oturan "**Mekancılar**", hiçbir sonuç ve başarıdan

memnun olmayan "**Doyumsuzlar**", maç başlar başlamaz takımının gol atmasını bekleyen "**Sabırsızlar**", en büyük zevkleri deplasmana gitmek olan "**Deplasmanlılar**", maç boyunca takımlarını destekleyip tezahürat yapan "**Takımla şahlananlar**", her ayrıntının tuttukları takımın lehine veya aleyhine olabileceğini düşünen ve kendi takımlarına büyü yapıldığını düşünüp, kurşun döktürmek gerektiğine inan "**Uğura inanalar**", her biri teknik direktör havasında olan "**Bilmişler**", maçı bir taraftarın gözüyle değil, objektif gözle izleyen ve kitle psikolojisi etkisinde kalmayan "**Gerçekçi seyirciler**", her zaman kavgaya hazır olup oyundan çok sonuçla ilgilenen "**Fanatikler**" ve son olarak anti sosyal kişilik yapısına sahip olan ve başkasını düşünmeyen "**Holiganlar**". (Acet, 2003)

Taraftar, fanatik ve holigan terimlerinin kullanımını sorunlu hale getiren en önemli faktör, bu sınıflamalarda kullanılan ölçütün seçimi ya da taraftar katmanları arasındaki farkı belirleyen çizgidir. Örneğin Dunning'e göre, futbol fanı olmayı belirleyen eksen takıma duyulan sevgi ve bağlılık iken, holiganı belirleyen temel eksen şiddettir. Ancak bu münferit bir davranış değil, "ritüelleşmiş bir saldırı formudur". (Dunning, 2003)

Eğer böyle düşünülecek olursa, yani "holigan"lar sistematik olarak şiddete başvurma eğilimleri ile tanımlanacak olursa, o zaman "seyirci-taraftar", "taraftar- fanatik" veya "seyirci- fan- fanatik" şeklindeki sınıflamalar yetersiz olacaktır. Çünkü fanatik taraftar arasında şiddete başvurmayan ve takıma tutkuyla bağlı olduğu halde böyle davranışları onaylamayanlar da bulunmaktadır. Holiganın da fanatik olduğu kabul edilebilir, ama yine de diğerlerinden çok kalın çizgilerle ayrılan ve şiddetle özdeşleşmiş holiganları ayrı ele almak gerekir. Böylece fanatiklerin tamamının holigan olmadığı kabul edilmiş olur.

Öte yandan ikili ve onlu sınıflamaların kullanışlı olmadığını da iddia edebiliriz. Seyirci-taraftar şeklindeki ikili sınıflamalar, taraftarların kendi içlerindeki önemli farkları göz ardı etmemize neden olur. Yukarıda örneğini verdiğimiz taraftarı on kategori içinde tanımlamanın da çok açıklayıcı olamayacağı ortada. Örneğin Acet'in tribünlerde maç izleyenleri tanımlarken her birini ayrı bir kategori olarak ele aldığı, sabırsızlar, mekancılar ve deplasmanlılar, pekala aynı zamanda fanatik veya holigan grupları içinde de tanımlanabilir. Veya mekancı bir taraftar aynı zamanda sabırsız da olabilir. Böylesi ayrıntılı tanımlama birçok ölçütün bir arada kullanılmasının ürünü. Birden çok ölçüt aynı anda kullanılıncaya birbirini çeşitli şekillerde kesen taraftar grubu tanımlamaları ortaya çıkmaktadır. Bunlar birer taraftar kategorisi olmaktan çok, taraftar davranış türleri sınıflaması düzeyinde tanımlamaları ifade etmektedir. Dolayısıyla taraftarı sınıflama ve türlerini tanımlamada pek kullanışlı olduğu iddia edilemez.

Bize göre "taraftarlık" tümel bir kavramdır. Yani taraftarlık bir tür değil, türleri olan bir bütündür. İlgililer, hevesliler, fanatikler, holiganlar vb. birer taraftar türüdür. Onun için taraftar kelimesi bir tür olarak kullanılacaksa, önüne bir sıfat konarak kullanıldığı takdirde anlamlı olacaktır. "Ortalama taraftar", "fanatik taraftar" veya "sıkı taraftar" gibi.

Sözü edilen taraftarlık kategorileri ve gruplarının kendi içlerinde homojen olmadığını kolayca tahmin edilebilir. Ancak yine de, tanımlamalar sırasında diğer kategori ve gruplardan ayırt edici özelliklerini ortaya koymak gerekir. Örneğin koyu taraftar ile fanatikler, fanatikler ile ultra-fanatikler ve sempatizanlar ile sıradan taraftar arasındaki farklar, kanaatimizce o kadar da net değil. Yani birbirlerine yakın anlamlar içeren tanımlamalar sahip gözükmektedirler.

Yine fan ile fanatik kavramları, bazen aynı bazen de farklı kategoriler olarak ele alınması bakımından sorunlu kavramlardır. Sözlük anlamıyla, hayran, düşkün veya meraklı kimse olarak karşımıza çıkan fan, duygusal olarak spor olayına bağlanmış tüketici şeklinde tanımlanmaktadır. Fan için spor, bir şeye bağlanmaktan fazla bir şeydir. Hatta iş, akraba ve aileden önce gelir. (Gürel, 2000: 12) Fanatik ise, bir kişi ya da bir şeye aşırı derecede bağlı olanları ifade etmek için kullanılmaktadır. Burada vurgu aşırılık ve ölçsüzlüktür.

Taraftarlıkla İlgili Bir Kavramlaştırma ve Sınıflama Denemesi

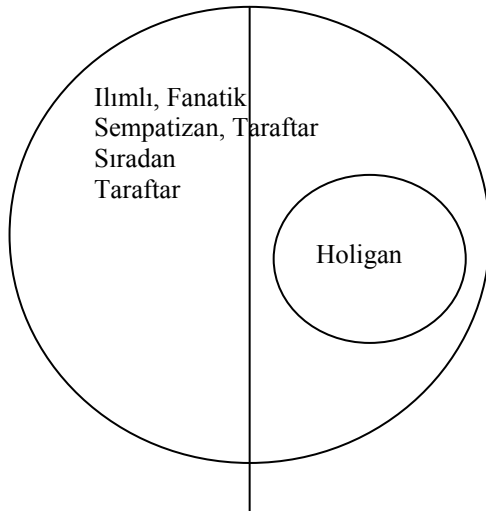
Önce taraftarı iki ana grupta ele alabiliriz. Sıradan, sempatizan ve ilımlılar taraftarların birinci kısmını oluşturmaktadır. İkinci taraftar kesimi ise fanatiklerdir. Bu iki ana taraftar kümesi arasında takıma bağlılık ve takımıyla özdeşleşme bakımından önemli farklar vardır. Hiç kuşkusuz çok geniş bir kitleyi ifade ettiğini varsayabileceğimiz sıradan veya ilımlı taraftarların da kendi aralarında, takıma bağlılıkları ve

destekleri açısından bazı farklar olacaktır. Ancak diğerlerinden (fanatiklerden) bunları ayırt edebileceğimiz temel bazı özelliklere sahip olmaları, böyle bir ayırım yapma olanağı vermemektedir. Fanatik taraftarlar arasında da önemli farklılıklar olduğu malum. Ancak bu farklar, özellikle şiddete başvurma ve bu amaçla organize olma boyutu ile ayırtılaşmaya değer özellikler göstermektedir. Bu çerçevede fanatiklerin bir kısmının holigan olarak tanımlanması mümkündür. Onun için taraftar kümesini sıradan veya ılımlılar ile fanatikler şeklinde ikiye böldükten sonra, fanatiklerin içinde bir grubu da holiganlar olarak tasnif etmek gerekir.

Fanatikleri niteleyen özellikler, takımlarına aşırı tutku ve coşkuyla bağlılıktır. Bu şiddet potansiyelini de içinde barındırabilir. Ama fanatiklerin tamamının bu yönde bir özellik sergilediğini iddia etmek güçtür. Aşırı tutku ve coşkuyla bir takıma bağlılığın, zorunlu olarak şiddete yol açması gerekmez.

Böyle bir sınıflamadan hareketle, holiganların aynı zamanda fanatik olduğunu ama, her fanatiğin holigan olmadığını ifade etmek mümkün olacaktır

Taraftarlık Şeması

Taraftar türlerini kabaca üçe ayırdığımız bu modelin daha iyi anlaşılabilmesi için, söz konusu taraftar gruplarının bazı genel özelliklerini sıralamaya çalışalım.

Sempatizanlar-İlimli-Sıradan Taraftarlar

- Takımlarına karşı çok güçlü bağları yok.
- Nadiren stada giderler, maç ve yorumları daha çok TV'den izlerler.
- Takımları hakkında çok fazla bilgi sahibi değildirler, çoğu kulaktan dolma ve yüzeysel bilgilerle futbol hakkında konuşabilirler.
- Takımları mağlup olunca büyük hayal kırıklığı ve kazanınca da büyük bir sevinç yaşamazlar.

Fanatikler-Hasta veya Sıkı Taraftarlar

- Takımlarına bağlılık ve onunla özdeşleşme düzeyi yüksektir.
- Takım taraftarlığının sosyal yaşamlarında önemli bir yeri vardır.
- Takımlarının renk ve sembollerini kullanmaya özen gösterirler.
- Olanakları ölçüsünde maçları statlarda izlemeye gayret ederler.
- TV'deki yorum ve tartışmaları pek kaçırmazlar, gazetelerden takımları ile ilgili haberleri izlerler.
- Kulüp yönetimi, sporcuların durumu ve transferler hakkında bilgi sahibidirler.
- Takımlarının aldıkları sonuçlardan etkilenirler. Kaybedince büyük hayal kırıklığı, kazanınca büyük coşku yaşarlar. Rakip takım taraftarları ile sürekli bir rekabet içindedirler.

Holiganlar-Ultra Fanatikler

- Maçları deplasman dahil, stattan izlemeye çalışırlar.
- Organizedirler, grup halinde hareket ederler.
- Önceden aralarında hazırlık yaparlar ve maçlara fırsat buldukça toplu halde giderler.
- Stada giderken fırsat buldukça, yanlarında çeşitli silah, kesici ve delici aletler taşırlar.
- İlgileri, maç izlemekten çok, rakip takımın oyuncularını, taraftarları ve bazen de polisle yaşanabilecek çatışmalara yöneliktir.
- Her an kavga etmeye hazır bir kişilik yapısına sahiptirler.
- Maçlardan önce çoğu alkol kullanırlar.
- Bazıları çeşitli nedenlerle sabıkalıdır.
- Kulüp yönetimi ile genellikle organik bağları vardır.

Türkiye'de, taraftarlık araştırmalarının görece yeni olması, bu alanda yaşanan kavram kargaşasının en önemli nedenlerinden biridir. Bu alanda yapılacak ampirik araştırmalar ve akademik tartışmaların artması, ortak dilin oluşmasına önemli katkılar yapacaktır.

KAYNAKLAR

- Acet, Mehmet, "Futbolda Şiddeti Etkileyen Sosyal Faktörler", Futbolda Şiddet ve Önlenmesi Sempozyumu, Ankara Emniyet Müdürlüğü Yay., Ankara, 2003
- Dunning, Eric, "Sporda Sosyal Bağ ve Şiddet", Toplum Bilim-Futbol Özel Sayısı, Bağlam, İstanbul, 2002
- Kayalıoğlu, Aysel G., Futbol fanatizmi, Kimlik ve Şiddet: Bir Futbol Takımının Taraftarlarıyla Yapılan Çalışma, Yayınlanmamış Doktora tezi, A. Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2000
- Kuruç, Ziya., ve diğerleri, "Türkiye'de Futbol Fanatikleri: Sosyal Kimlik ve Şiddet", Futbol Müsabakalarında Terörün Nedenleri ve Önleme Yolları, Spor Toto, Ankara
- Kozanoğlu, Can., Türkiye'de Futbol, Bu Maçı Alıcaz, 1990, Kıyı Yayınları, İstanbul
- Merçil, İ. Ve Akyol, F., "Türkiye'de Taraftar Kimlikleri Araştırması", Nokta Dergisi, Sayı 31, 20-26 Eylül 2004
- Milliyet gazetesi, 16 Nisan, 2006
- Ünsal, Artun., Tribün Cemaatinin Öfkesi, 2005, İletişim Yayınları, İstanbul
- Zani, Bruna & Kirchler, Eric., When Violence Overshadows the Spirit of Sporting Competition: Italian Football Fans and Their Clubs, Journal of Community & Applied Social Psychology, Vol: 1, 1991

FUTBOL SAHALARIMIZDA YAŞANAN ŞİDDETİN DÖNEMLEŞTİRİLMİŞ DENEMESİ VE BİR ÖRNEK OLAY KARŞIYAKA-GÖZTEPE REKABETİNİN İNCELENMESİ

TALİMCİLER,A*

*Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü

Özet

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de futbol sahalalarında yaşanan şiddet hareketlerinin çeşitli zaman dilimleri içerisinde nasıl bir biçimde ortaya çıktığını dönemleştirmeye çalışmak ve bu dönemleştirmenin son döneminde kendisini gösteren Karşıyaka-Göztepe rekabetini bir örnek olay olarak incelemektir. Türkiye’de futbol ve futbol sahalalarında yaşanan şiddet hareketlerini dört farklı dönem içerisinde inceleyeceğiz. İlk dönemde milliyetçi tepkiler görülürken; ikinci döneme Fenerbahçe-Galatasaray rekabeti damgasını vuracaktır; üçüncü dönem ise futbolun yanı sıra şiddetin de ülke çapına yayılması söz konusudur; dördüncü ve son dönemde ise futbol sahalalarındaki şiddetin dozajı ve şekli değişmeye başlayacak ve bu sürecin yaşanmasında medyanın da önemli etkileri olacaktır.

Giriş

Futbolun bu topraklar üzerinde ilk kez İstanbul futbol ligi ile başlayan macerasının üzerinden yüzyıllık bir süre geçmiş olmasına karşın, futbol ilk başladığı günden bugüne değin popüleritesini korumaya devam etmeyi başarmıştır. Medyanın devreye girdiği 1990 sonrası süreç ise, Türkiye’de futbolun ve futbol sahalalarında yaşanan şiddet hareketlerinin yeni bir kimliğe büründüğü, tribünlerde taraftarların öldürülmeye başlandığı ve futbolun şiddet ile anılan bir oyun haline dönüşmeye başladığı bir dönem olacaktır. Bu dönemde özellikle Fenerbahçe-Galatasaray ve Karşıyaka-Göztepe takımları arasındaki rekabet ve bu rekabetin yaratmış olduğu sonuçlar medyada çok sık yer alacaktır. Türkiye’de futbol ve futbol sahalalarında yaşanan şiddet hareketlerini dört farklı dönem içerisinde inceleyebiliriz: 1) 1906-1923 dönemi 2) 1923-1959 dönemi 3) 1959-1990 dönemi 4) 1990 sonrası dönem.

1) 1906-1923 Dönemi

İstanbul futbol ligi içerisinde Galatasaray’ın ilk kez yer aldığı 1906 yılı ile Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılları arasında geçen yaklaşık yirmi yıllık süre içerisinde daha çok milliyetçi tepkilerin futbol sahalalarına bir yansıması söz konusudur. Galatasaray futbol takımının kuruluş amacı içinde geçen ‘Türk olmayan takımları yenmek’ cümlesi içinde bulunan ruh halini yansıması açısından bir hayli anlamlıdır. 1903 yılında kurulan İstanbul futbol ligi, futbolun yaygınlaşmasını hızlandıracak ve bu süre içerisinde azınlık takımlarının seçmiş oldukları isimlerden, forma renklerine dek yaşanan milliyetçi tezahürle duyulan tepki kısa süre içerisinde etkisini gösterecektir. Bu dönemde futbol sahalalarımızda yaşanan şiddet hareketleri ile ilgili daha çok futbol maçları sırasında Türk takımları ile azınlık takımları arasında yaşanan gerilim ve bunun saha dışındaki yansıması dışında yeterince veri bulunmamaktadır.

2) 1923-1959 Dönemi

İkinci döneme damgasını vuran daha sonraki iki dönemde de etkisini sürdürecektir olan Galatasaray ve Fenerbahçe kulüpleri arasındaki rekabet olacaktır. Bu rekabetin futbol sahalalarına şiddet görüntüsü olarak yansıması 23 Şubat 1934 yılında iki takımın Taksim stadında oynadıkları karşılaşmada futbolcular arasında çıkan kavganın seyircilerin de katılması sonucunda büyüyerek yarıda kalması ile gösterecektir. Bu iki kulüp arasında 23 Şubat 1934 tarihinde Taksim stadında oynanan karşılaşmada saha içinde futbolcular arasında yaşanan kavganın sonucunda dönemin mıntika-i umumiye heyeti, olaylara karışan futbolculara ağır cezalar vermiştir. “...Fenerli kaleci Hüsamettin ebedi boykot; Fenerli Büyük Fikret ile Galatasaraylı Tefvik 6’şar ay boykot;

Galatasaray’dan Avni, Lütfü, Kadri, Aslan Nihat, İbrahim, Necdet ve Fazıl ile Fenerli Cevat, Yaşar, Esat, Mehmet Reşat, Süleyman, Muzaffer ve Lebip 2’şer ay boykot almak suretiyle, Türkiye’deki ‘futbol terörü’ adlarını yazdırmışlardır” (1)

Sporun ülke gençlerinin terbiyesinde önemli bir rolü olduğunu düşünen dönemin CHP iktidarı için 4 Temmuz 1937 tarihinde Galatasaray ve Güneş takımları arasında oynanan maçta çıkan kavgayı; devletin spor kulüpleri arasındaki rekabete müdahale etmesine yol açacaktır. Kulüpler arasında yaşanan rekabet sadece büyük şehirlerde değil daha küçük yerlerde de sıkıntılı sonuçların yaşanmasına yol açacaktır.

3) 1959-1990 Dönemi

Türk futbolunda yaşanan şiddet hareketlerinin üçüncü dönemi 1959 ile özel televizyonların yayın hayatına başladığı 1990 yılları arasında kapsamaktadır. Bu dönemde birinci ligin kurulmasının ardından 1963-1964 sezonunda ikinci futbol ligi ve 1967-68 sezonunda ise üçüncü futbol ligi kurulmuştur. Bu lig organizasyonları sonrasında bölgesel ve kentsel rekabetin futbol sahalalarına taşınması neticesinde futbol sahalalarında şiddet görmeye alışacağımız manzaralardan birisi haline gelmiştir. Tabii ki bunlar içerisinde en vahim olanı 40 kişinin ölümü ve 300 kişinin yaralanması ile sonuçlanan 17 Ekim 1967 yılında Kayserispor ile Sivasspor takımları arasında oynanan karşılaşmadır.

1980 sonrası geçen on yıllık zaman diliminde ise futbolda yaşanan gerilim daha çok İstanbul merkezli hale gelmeye başlamıştır. Bu gelişmede futbolun ülke gündeminde ağırlık kazanmaya başlaması kadar, İstanbul kulüpleri ile Anadolu kulüpleri arasındaki makasın açılmaya başlamasının da etkisi bulunmaktadır. “Alaturka holigan’ olarak nitelenen, maç kavgaya giden ve döner bıçağı ile anılan gruplar 80’li yıllarda kentlerde (özellikle de İstanbul’da) ortaya çıkmıştır” (2).

4) 1990 Sonrası Dönem

1990’dan günümüze kadar uzanan dördüncü dönemde ise futbol sahalalarında her geçen sezon daha fazla olay çıkmakta ve teknolojinin de gelişmesi sonrasında amatör karşılaşmalardan, okul takımları arasında oynanan karşılaşmalarda yaşanan olumsuz görüntülerden bile haberdar olabilmemiz sağlanmaktadır. Bu dönemde futbol sahalalarındaki şiddetin artmasında ülkemizin içinden geçtiği ekonomik sıkıntıların yarattığı etkiler kadar, federasyonların, medyanın, kulüplerin ve güvenlik güçlerinin de önemli etkileri olmuştur. İstanbul kulüpleri arasında yaşanan gerilimin deplasman maçlarında da kendisini göstermesi üzerine, futbol sahalalarımızdaki şiddet İstanbul’dan tüm Anadolu’ya doğru yayılmaya başlayacaktır. “90’ların ikinci yarısının en önemli özelliklerinden biri İstanbul’da birbiriyle kavgaya girmeye son veren grupların benzerlerinin Anadolu’ya iyice yayılmasıdır. Trabzon, Kocaeli, Bursa, Sakarya gibi yerlerde maç izlemek her daim tehlikeli olmuştur gerçi, ama Adana, Antalya, İzmir, Samsun gibi kentlerde en azından bıçaklı gürullara rastlanmamaktadır. 90’lı yılların ikinci yarısı bunun da miladı olur” (3).

Bu dönemde medyadaki temsil oranları sadece üç büyükler ile oynadıkları karşılaşmalar ile sınırlı olan ekiplerin taraftarlarının öfkesi yükselişe geçmiştir. Şiddeti bir anlamda kendilerini göstermek ve var olduklarını kabul ettirmek için önemseyen bu taraftar grupları için, karşılaşmaların içerisinde oynanan oyunun ya da kendi takımlarının başarısının herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Şiddet ve futbol ilişkisinde taraftara yapılan vurgunun etkisi, yaşanan gelişmelerin herhangi bir cezai yaptırım ile karşılanmamış olmasından alınan cesaretin de etkisi ile stadyum içerisinde önce 2003 yılında bir Karşıyakalı taraftarın ve hemen bir yıl sonrasında da bir Beşiktaş taraftarının yine kendi takım taraftarları tarafından bıçaklanarak öldürülmesi boyutlarına kadar ulaşmıştır.

Tüm olan biten gelişmelere ve ana haber bültenlerinde yayınlanan görüntülere rağmen Türkiye’de futbol sahalalarında 1967 yılında oynanan Kayserispor-Sivasspor karşılaşmasında yaşanan ve 41 kişinin hayatını kaybetmesi ile sonuçlanan olay dışında, futbol sahalalarımızda yaşanan şiddet, bu alandaki diğer ülkelerin bir hayli gerisinde olduğumuzu ortaya koymaktadır. “Avrupa liglerinde oynanan maçlarda yaşanan şiddet olayları, toplam maç sayısına göre yüzde 5 ila 10 arasında değişmektedir. Örneğin, 1990’ların ortalarında Avrupa’da bu oranlar, Belçika liglerinde %5-%15, İtalya’da %9-%10, Almanya’da %10 düzeyindeydi. Arjantin’de 1958-2003 arasında meydana gelen futbolla ilgili 74 şiddet olayında 146 kişi yaşamlarını yitirmiştir, söz

konusu cinayetlerin %60'ı taraftarlarla polis arasında, %40'ı ise karşı taraftar gruplarının çatışması sırasında meydana gelmiştir. 2002 ve 2003 yıllarında ise toplam 12 kişi futbol uğruna can vermiştir. Türkiye'de maç başına şiddet olaylarının Avrupa ülkelerine oranla çok daha düşük bir düzeyde seyrettiği, hatta yüzde birin altında kaldığı izleniyor: 2001'de %0. 32; 2002'de %0. 46; 2003 yılında %0. 22 ve 2004'ün ilk dokuz ayında da bu oran %0. 2'yi aşmıyordu" (4).

Son dönemde Türkiye'de futbol sahalarında yaşanan şiddet olaylarında üç büyüğün birbirleri ile oynadıkları karşılaşmalar ile Karşıyaka ve Göztepe kulüplerinin sadece futbol sahalarında değil basketbol ve voleybol maçlarında da devam eden ve artık ezeli rekabetin dışına taşan mücadeleleri ön planda yer almaktadır.

Bir Örnek Olay Olarak Karşıyaka-Göztepe Rekabeti

İzmir'in iki güzide kulübü arasında 1926 sezonunda başlayan rekabet, 1980-81 sezonunda oynanan ve kendi alanında bir dünya rekoru olarak nitelendirilen seksen bin kişilik maça kadar son derece dostane bir çizgide devam etmiştir. Ancak söz konusu sezon sonunda Göztepe'nin birinci lige yükselmesi ile başlayan husumet ne yazık ki günümüze değin sürmüştür, iki takım arasındaki düşmanlık tohumlarının atılmasında ne yazık ki önemli ölçüde yönetici demeçleri ve yerel basının takınımış olduğu tutumun da büyük etkisi olmuştur. Özellikle Göztepe kulübü ile Yeni Asır gazetesi arasındaki birliktelik sonrasında Karşıyaka taraftarlarının bu yayın organına olan öfkesi artacaktır.

Futbol maçlarında başlayan olaylar zaman içerisinde basketbol ve voleybol maçlarına da sıçrayacak, hatta her iki takım taraftarlarının karşı karşıya geldiği çeşitli ortamlarda mutlaka problemler yaşanacaktır. Alsancak ve Konak'ta yer alan çeşitli dershane ve okullarda kaşkol, forma ve çeşitli takım amblemlerini taşıyan aksesuarlar nedeniyle tartışmalar, kavgalar gerçekleşecektir. Gerginliğin tırmanmasında fanatik taraftarlar gibi hareket eden çeşitli kulüp yöneticilerinin ve yerel basının etkisi de büyük olmuştur. 2003-2004 sezonunda tribünlerde ölüm olayı yaşanması ile bu kulüplerin adı şiddet ile anılır hale gelmiştir.

Karşıyaka ve Göztepe taraftar temsilcilerine aralarında yaşanan olaylar ile ilgili soru yönelttiğimizde; Karşıyakalılar, olayların birkaç kişinin bireyselliği nedeniyle çıktığını, tribünde şiddet-maç öncesi şiddet diye medyanın olayları körüklediğini belirttiler. Ayrıca Karşıyakalılığın 'dil-ülup ve tarz' olarak bir farklılık kaynağı olduğunu bu yüzden de %35'5 kavramını ürettiklerini söylediler. Buna karşın Göztepe taraftar temsilcisi; Karşıyakalıların İzmir'i arkalarına almadıkları için kendilerini antipatik hale getirdiklerini, Göztepe'nin ise tüm İzmir'i kucakladığı için daha fazla sevildiğini söyledi. İki takım arasında oynanan karşılaşmalarda atmosferin yöneticilerin bire bir kavgalarına kadar uzanabildiğini de belirtti. Her iki grup da olan olayların ortadan kalkabileceğine inanmadıklarını ifade ettiler.

SONUÇ

Futbolun şiddetle olan buluşmasında özellikle kulüplerin yönetimleri ile bağlantılı bulunan taraftar temsilcilerine sağlanan bilet ve otobüs teminine dek pek çok kolaylığın da büyük etkisi bulunmaktadır. Futbolun büyük bir rant kapısı halini aldığı bu dönemde, futbol sahalarında kendilerini var etmek isteyen bir takım güç odaklarının bulunması ve bu güç odaklarının kendi iktidarı için güç kullanmaktan kaçınmamalarının da büyük etkisi bulunmaktadır. Futbol sahalarında yaşanan şiddet hareketlerini durdurmak amacıyla gündeme getirilen ve hızlı bir şekilde yasalaştırılan maddelerin de, bu sorunu ortadan kaldırmadığı geçen süre içerisinde yaşanan şiddet dalgasının her geçen gün artmasından bellidir. Özellikle Galatasaray ve Fenerbahçe kulüplerinin Türk futbolunun kuruluşundan beri devam eden iktidar kavgaları, bu iki kulübün karşılaşmalarındaki gerilimin saha içinde ve tribünlerde sürmesine yol açmaktadır.

Karşıyaka ve Göztepe kulüplerinin bugün farklı liglerde mücadele ediyor olmalarının yanı sıra her iki kulübün de TSYD kupalarına katılmamaları nedeniyle karşı karşıya gelecek ortamlarının ortadan kalkması sonucunda futbol sahalarında şiddet içeren görüntüler artık yaşanmamaktadır. Ancak iki kulüp taraftarları arasındaki husumeti ortadan kaldıracak ve ezeli rekabeti düşmanlık boyutlarından kurtaracak girişimlere de henüz rastlanmamaktadır. İzmir'in çok önemli iki parçasını oluşturan bu kulüplerin aralarında yaşadığı gerilim ve şiddet

ortamı ne yazık ki alt yapı karşılaşmalarında ve özellikle sanal alemdeki çekişmelerde kendisini hissettirmeye devam etmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Futbol, Şiddet, Medya, Karşıyaka, Göztepe*

KAYNAKLAR

- 1) Somalı,V., Türk Futbolunda Şiddet, Popüler Tarih sayı 54, 79,2005.
- 2) Kozanoğlu,C., Bu Maçı Alıcaz!, Kıyı yay. İstanbul,96-98, 1996.
- 3) Tokluca,M., Taraftarın Senle..., İletişim yay. İstanbul, 23, 2001.
- 4) Ünsal,A., Tribün Cemaatinin Öfkesi, İletişim yay. İstanbul,92-93,2005.

A DESCRIPTIVE ANALYSIS OF POSSIBLE FACTORS THAT AFFECT HELPING BEHAVIOR DURING EMERGENCY SITUATIONS

TÜZÜN, M. & SARAÇ, L.

Middle East Technical University, Physical Education and Sports Department

Keywords: Helping behavior, first aid

Introduction

Importance of first aid during emergency situations is well known to save lives and to prevent injuries. As well as quality of the applied procedures as first aid, people's willingness to help is another crucial factor. No matter how qualified the person for emergency situations, all he/she should have altruistic personality to apply these qualifications. In other words, he/she should decide to help the person in when needed. Most of the research on helping behavior demonstrated many factors affecting people such as diffusion of responsibility, not knowing what to do, psychological readiness to act, consideration of cost of helping. Shotland and Huston (1979) stated that in order to help or act for the event, the bystander must (a) notice that something is happening, (b) interpret the event as an emergency, (c) assume responsibility for taking action, (d) decide on the appropriate for of assistance, and lastly (e) decide how to implement the assistance. They founded in their study that the bystanders were more likely to help in emergency than in nonemergency situations.

Willingness or unwillingness to another person in emergency conditions may sometimes determine to save ones life or death. It is important to find out factors that affect peoples' failure to help, to take necessary precautions, and to educate people.

Purpose of the Study

The purpose of this study is to descriptively analyze the possible factors that affect helping behavior of people during emergency situations.

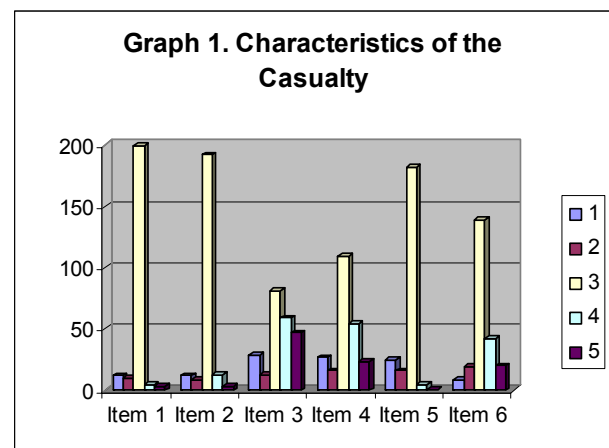
Method

In order to develop the instrument, the possible factors were derived from the literature, and experts were asked for their opinions about helping behavior. Collected items were formulated into groups. The instrument was pilot tested for its clarity and the final form was constructed.

One hundred thirty six male (mean age = 22. 83, SD = 1. 43) and ninety three female (mean age = 22. 32, SD = 1. 10) university students participated to the study. The form consisted of four parts including characteristics of the casualty, characteristics of the helper, characteristics of the illness/injury, and the social factors.

Results

Results demonstrated that some factors related with the characteristics of the casualty does not effect to the helping behavior of the participants (gender= >85%, age= >60%, nationality= >85%, race of the casualty= >85%) (Graph 1).

Characteristics of the casualty

Item 1: Male Casualty

Item 2: Female Casualty

Item 3: Infant Casualty

Item 4: Child Casualty

Item 5: Adult Casualty

Item 6: Old Casualty

Levels of the scale

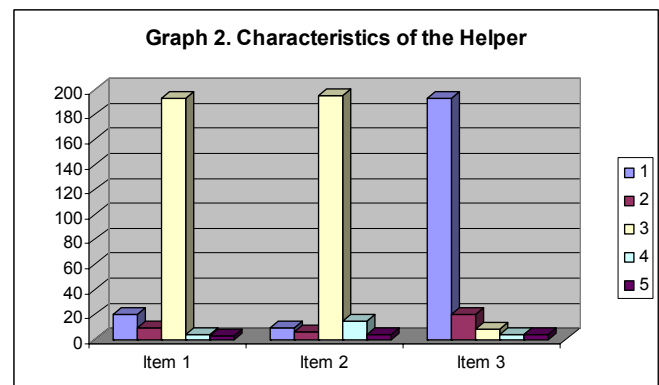
1: Positively Effects

2: Positively Effects

3: Do not Effect

4: Negatively Effects

5: Negatively Effects

Similarly, characteristics of the helper such as, gender of the helper (>80%), knowing what to do (>80%) founded as having no effect on the helping behavior of the participants (Graph 2).

Characteristics of the helper

Item 1: Male Helper

Item 2: Female Helper

Item 3: Knowledgeable Helper

Levels of the scale

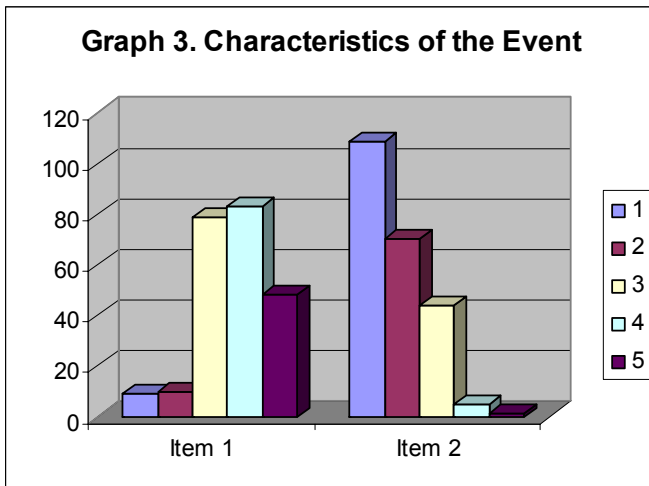
1: Positively Effects

2: Positively Effects

3: Do not Effect

4: Negatively Effects

5: Negatively Effects

Graph 3. Characteristics of the Event

Additionally, specifications of the injury or illness, such as clarity of the event founded as positively effecting to the helping behavior (>70%). However, hygienic factors such as possibility of having contagious diseases negatively affects to the helper during emergency situations (>50%) (Graph 3).

Characteristics of the helper

Item 1: Existence of body fluids

Item 2: Possibility of getting viruses like HIV

Levels of the scale

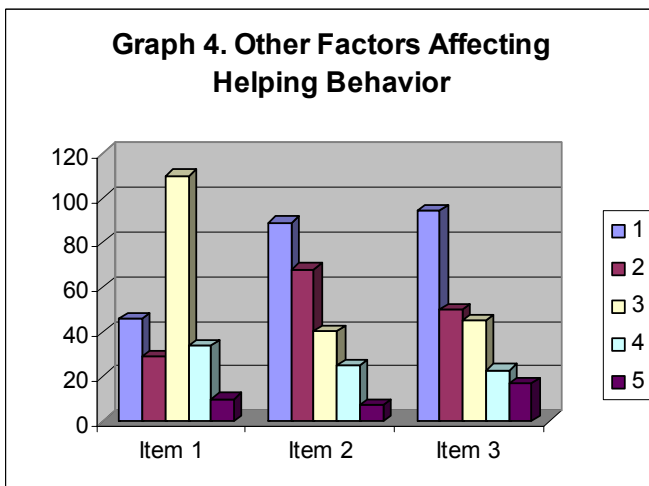
1: Positively Effects

2: Positively Effects

3: Do not Effect

4: Negatively Effects

5: Negatively Effects

Graph 4. Other Factors Affecting Helping Behavior

Responses related with the surroundings of the emergency event showed that participants did not effected from other bystanders to help (>45%). Empathy founded as positively affecting factor to helping behavior (>40%). Also, participants did not affected by the possible bystander observers during helping behavior (>60%). Possibility of having a risk after the intervention was founded as negatively affecting factor to the helping behavior of the participants (>40%) (Graph 4).

Characteristics of the helper

Item 1: Other bystanders around the area

Item 2: Responsibility

Item 3: Being empathetic

Levels of the scale

1: Positively Effects

2: Positively Effects

3: Do not Effect

4: Negatively Effects

5: Negatively Effects

Conclusion

Social psychologists seek to answer the question of why people help or don't help during emergency situations (Shotland, Huston, 1979). It seems so easy thing to help another human being when needs help. However, we all complaints about that people sometimes take no action to help others. There are many factors affecting peoples helping behavior such as psychological factors, situational factor.

It was clearly founded by the results of the study that, there were many factors affecting positively, negatively, or having no effect on peoples' helping behavior. One of the findings suggests that characteristics of the casualty had little effect on helping behavior. However, people have some worries while helping to infant and child casualties. Their gender as a helper do not effect their behavior, but one of the most important factor is having a knowledge about how to attend to the situation or what to do as an help. Similarly, Geller (2006) stated that bystanders diffuse their responsibility when other bystanders present. Also, he declared that when people know what to do in a crisis, they do not fear making a fool out of themselves and do not wait for another to intervene. These factors should be considered in order to educate people on the severity of the helping behavior during emergency situations.

As a conclusion it is very crucial to study on these factors in order to extend the ways to increase and encourage helping behavior among people. Additionally,

References

1. Shotland, R. L., Huston, T. L., Emergencies: What are they and do they influence bystanders to intervene, *Journal of Personality and Social Psychology*, 37 (10), 1822-1834, 1979.
2. Geller, E. S., *The Human Dynamics of Actively Caring: How to increase interdependent collaboration for occupational safety*, http://www.piass.org/files/2004/2004_12_E_Scott.pdf, 2006.

VOLEYBOLCULARIN YARIŞMA KAYGISI VE MOTİVASYON DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ

KORUÇ, Z. *; KAĞAN, S. **; ARSAN, N. *

* Hacettepe Üniversitesi SBTYO., ** Doğu Akdeniz Üniversitesi, EBF.

ÖZET

Bu çalışmanın amacı voleybolcuların yarışma kaygısı, motivasyon düzeyleri ve hedef yönelimleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Ayrıca kız ve erkek voleybolcuların kaygı, motivasyon ve hedef yönelim düzeyleri arasındaki farkı araştırmaktadır. Araştırmaya Türkiye A ve Genç Voleybol Milli Takımlarında oynayan 31 kadın (yaşları 19. 81±7. 35, spor yaşları 8. 96±4. 37) ve 33 erkek (yaşları 22. 75±0. 30, spor yaşları 9. 73±4. 47) sporcu katılmıştır. Sporcuların yarışma kaygısını ölçmede Spor Yarışma Kaygısı Testi (SCAT-A) ve sporcuların motivasyonel yönelimlerini ölçmede Sporda Motivasyon Ölçeği (SMS) ve Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği (TEOSQ) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler Pearson Momentler Korelasyonu ve 2 X 2 X 3 (Cinsiyet X TEOSQ X SMS) çok yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Araştırma bulgularına göre voleybolcuların içsel motivasyon ve görev yönelimi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r = .255, p < .05$). Aynı şekilde Milli voleybolcuların dışsal motivasyonları ve görev yönelimi düzeyleri arasında da anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir ($r = .275, p < .05$). Ayrıca bu çalışma da erkek voleybolcuların dışsal motivasyon düzeyleri, bayan voleybolculara göre daha yüksek bulunmuştur $F(1, 63) = 9.445, p < .05$. Elde edilen sonuçlar görev yöneliminin hem içsel hem de dışsal motivasyon ile ilişkisi olduğu ve erkek voleybolcuların, kadın voleybolculara göre dışsal motivasyon biçimini daha fazla kullandıkları gözlenmektedir.

Anahtar Sözcükler: Motivasyon, Yarışma Kaygısı, Hedef Yönelimi, Voleybol

GİRİŞ

Psikolojide genelde insan davranışlarının hedefe yönelik olduğu; amaçlı davranışların, insan davranış birikimini oluşturduğu kabul edilmiştir. Spor psikolojisi de bu mantığı benimseyerek spor etkinliklerinin amaçlı yanını vurgulamaya çalışmaktadır. Sporcu kişisel tercihinine göre kendisine en uygun olan hedef belirleme stratejisini seçer. Duda ve Nicholls (1992) sporcu hedef tercihlerini ikiye ayırmaktadır. Görev yönelimli hedefler göreve egemen olmaya ilişkilidir ve kendi yeteneklerini geliştirmeye çalışan bireylerde görülür. Ego yönelimli olanlar ise; bir görevde diğerlerinden daha iyi olma arzusunu taşımaktadır. Hedef kuramı bireylerin hedef yönelimleri ile motivasyonel süreçlerinin ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Bireyin hedef yönelimleri onun düşüncelerini, duygularını ve davranışlarını etkilemektedir. Özellikle de, görev yönelimli bireyler daha mücadeleci görevleri üstlenmekte, maksimum efor harcamakta ve zorlukla karşılaştıklarında görevde ısrarlı olmaktadır. Görev yönelimi uyumlu motivasyonel davranış ile ilişkilendirilmektedir. Ego yönelimli bireyler ise mücadeleci görevlerden kaçmayı tercih etmekte, minimum efor sarf etmekte ve başarısızlıkla karşılaşmalarında sporu bırakmaktadırlar (Kim ve Gill, 1997). Spor alanındaki gelişmeler hedef yönelimi ve motivasyon arasındaki beklenen ilişkiye destek sağlamıştır (Kim ve Gill, 1997). İçsel motivasyon sporunun aktiviteye kendi yararı için katılmayı vurgulamaktadır, sporcu dışsal bir ödül için spor yapmamaktadır. Duda, Chi, Newton, Walling ve Catley (1995) görev yönelimi ve içsel motivasyon arasında olumlu ilişki bulunmuştur. Yüksek hedef yönelimi olan sporcular daha fazla efor harcamaya ve daha fazla eğlenmeye eğilimli olmaktadır. Ego yönelimi ile içsel motivasyon arasında negatif bir ilişki bulunmaktadır. Nicholls'a göre bu negatif ilişki beklenen bir durumdur çünkü bu durumda birey spora diğerlerinden daha iyi olduğunu göstermek için katılmaktadır ve içsel motivasyon spora katılımın gerisinde kalmaktadır. Ego yönelimi hakim olduğu zaman birey aktiviteye eğlenmek yerine performans standartlarını karşılamak için katılmaktadır. Bu da ego yöneliminin içsel motivasyonu azalttığını göstermektedir (Duda, Chi, Newton,

Walling ve Catley, 1995). Ayrıca araştırma sonuçlarına göre görev yönelimindeki yüksek puanların düşük kaygı ve gerginlik ile ilişkili olduğu görülmektedir. Diğer taraftan ise yüksek ego yönelimli sporcuların daha yüksek kaygı yaşadıkları belirlenmiştir (Newton ve Duda, 1992). Hedef yönelimindeki cinsiyet farklılıklarına dayalı araştırma bulgularına göre bayan sporcuların görev yöneliminde, erkek sporcuların ise ego yöneliminde daha yüksek puanlar aldıkları görülmektedir (White ve Duda, 1994). Buna ek olarak cinsiyet ve spora katılım ile ilgili sonuçlara baktığımızda, erkek sporculara bayan sporculara göre kendilerini daha yetenekli algılamakta ve daha fazla zevk almaktadırlar. Duda'nın yaptığı çalışmada erkeklerin bayan sporculara göre daha fazla ego yönelimli olduklarını bulmuştur. Erkek sporcular spora katılımın sosyal statü ve kariyer için daha önemli olduğunu belirtmişlerdir (Duda, 1989). Ancak Kim ve Gill (1997) 'in Koreli sporcularla yaptıkları çalışmada sporcuların ego ve görev yönelimlerinde cinsiyet açısından herhangi bir farklılık bulunmamıştır. Bu araştırmanın amacı; voleybolcuların yarışma kaygısı, motivasyon düzeyleri ve hedef yönelimleri arasındaki ilişkiyi belirlemektir.

YÖNTEM

Araştırma Grubu:

Araştırmaya Türkiye A ve Genç Voleybol Milli Takımlarında oynayan 31 kadın (yaşları 19. 81±7. 35, spor yaşları 8. 96±4. 37) ve 33 erkek (yaşları 22. 75±0. 30, spor yaşları 9. 73±4. 47) sporcu katılmıştır.

Veri Toplama Araçları:

Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği (TEOSQ): Sporda Görev ve Ego Yönelimi Ölçeği Duda tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 7'si görev, 6'sı ego yönelimi olmak üzere 13 maddeden oluşmuştur. 5'li Likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin Türk sporcularına uyarlama çalışması Toros (2001) tarafından yapılmıştır. Toros, yaptığı çalışmada iç tutarlılık görev yönelimi için. 87, ego yönelimi için. 85 olduğu ve üç haftalık test tekrar test güvenilirliğinin görev yönelimi için. 65, ego yönelimi için. 72 olduğu belirlenmiştir.

Sporda Yarışma Kaygısı Testi (SCAT-A): Sporcuların yarışma ortamındaki kaygı düzeylerinin ölçmek Martens tarafından geliştirilen test, 15 maddeden oluşmaktadır. Değerlendirme üçlü ölçek kullanılarak yapılmaktadır. Ölçek, Kuruç, Öztürk, Yılmaz, Bayar ve Kağan tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır. Envanterin toplam iç tutarlık katsayısı. 79 olduğu bulunmuştur. Envanterin test-tekrar test güvenilirliği $r = .90$ olarak bulunmuştur.

Sporda Motivasyon Ölçeği (SMS): Pelletier ve arkadaşları tarafından geliştirilen sporsal motivasyon ölçeğinin üç alt boyutu olup, yedi basamaklı ölçekler üzerinde değerlendirilmekte ve toplam 28 maddeden oluşmaktadır. Ölçek Türkçe'ye Toros (2001) tarafından çevrilmiştir. Faktör analizinde orijinal ölçekten farklı olarak içsel güdülenme 2 alt başlıkta toplanmıştır. Toplam açıklayıcılık %60. 479 olarak bulunmuştur. Cronbach alpha değeri içsel motivasyon için. 89, dışsal motivasyon için. 90 ve amotivasyon içinde. 70 olarak bulunmuştur. Test tekrar test güvenilirliği. 70 olarak bulunmuştur.

Verilerin Toplanması:

Araştırmada kullanılan veriler Türkiye A ve Genç Voleybol Milli Takımlarından Hacettepe Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksek Okulu Psikomotor Laboratuvarında toplanmıştır.

Verilerin Analizi:

Araştırmada elde edilen veriler Pearson Momentler Çarpım Korelasyonu ve Çok Yönlü Varyans Analizi ile analiz edilmiştir.

Bulgular:

Araştırma bulgularına göre milli voleybolcuların içsel ve dışsal motivasyonları ile görev yönelimleri (Tablo 1) arasında ($r = .05$) anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Voleybolcuların Kaygı ve Motivasyonel Yönelimleri Arasındaki İlişkiler

	İçsel Mot.	Dışsal Mot.	Amot.	Ego Yön.	Görev Yön.
SCAT-A	-.200	-.019	.236	.180	.106
İçsel Mot.		.509**	-.189	.129	.255*
Dışsal Mot.			.059	.235	.275*
Amot.				.162	-.063
Ego Yön.					.511**

*. 05 düzeyinde anlamlı ilişki. **. 01 düzeyinde anlamlı ilişki.

Çok yönlü varyans analizi sonuçlarına göre erkek voleybolcuların dışsal motivasyon düzeyleri, bayan voleybolculara göre daha yüksek bulunmuştur {F (1, 63) = 9.445, p<.05} (Tablo 2).

Tablo 2. Kadın ve Erkek Sporcuların Motivasyonel Yönelimleri ve Kaygı Düzeyleri Açısından Aralarındaki Farka İlişkin Sonuçlar

	cinsiyet	n	X	Yönelimi, güdülme, içsel (motivasyonel) yönelim ve hedeflerin özgünlük güçlük derecesi özelliklerinin yaşam doyumuna etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2001.	Yönelimi, güdülme, içsel (motivasyonel) yönelim ve hedeflerin özgünlük güçlük derecesi özelliklerinin yaşam doyumuna etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2001.	Yönelimi, güdülme, içsel (motivasyonel) yönelim ve hedeflerin özgünlük güçlük derecesi özelliklerinin yaşam doyumuna etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2001.	Yönelimi, güdülme, içsel (motivasyonel) yönelim ve hedeflerin özgünlük güçlük derecesi özelliklerinin yaşam doyumuna etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2001.
İçsel Motivasyon	Kadın	31	5.14	1.24	1.63	1.095	.299
	Erkek	33	5.29	1.24	1.63	1.095	.299
Dışsal Motivasyon	Kadın	31	4.15	1.17	1.63	1.095	.299
	Erkek	33	4.95	1.17	1.63	1.095	.299
Amotivasyon	Kadın	31	1.64	.81	1-63	1.095	.299
	Erkek	33	1.88	1.02	1-63	1.095	.299
SCAT-A	Kadın	31	14.81	3.03	1-63	.496	.484
	Erkek	33	15.36	3.29	1-63	.496	.484
Ego Yönelimi	Kadın	31	3.01	.81	1-63	.023	.880
	Erkek	33	2.98	.72	1-63	.023	.880
Görev Yönelimi	Kadın	31	3.33	.77	1-63	.212	.647
	Erkek	33	3.42	.69	1-63	.212	.647

Tartışma ve Sonuç:

İçsel ve dışsal motivasyon ile sporcuların görev yönelim puanları arasındaki ilişki sporcuların motivasyon düzeyine bağlı olarak görev yöneliminde değişim olduğunu göstermektedir (Duda, Chi, Newton, Walling ve Catley, 1995). Elde edilen bulgu bunu destekler nitelikte görülmektedir özellikle görev yönelimi açısından. Cinsiyet açısından bakıldığında ise erkek voleybolcuların kadın voleybolculara göre daha dışsal motivasyonlu oldukları gözlenmektedir. Elde edilen bulgu voleybol sporcuları açısından bayan sporcuların görev yöneliminde, erkek sporcuların ise ego yöneliminde daha yüksek puanlar aldıklarını belirten White ve Duda (1994) ile Duda (1989) erkeklerin bayan sporculara göre daha fazla ego yönelimli olduklarını belirttiği çalışmanın bulgularına benzemektedir. Ego ve görev yönelimi konusunda yapılan kimi çalışmalar ise (Kim ve Gill, 1997) kültürel öğelerin önemli olduğu öne çıkmaktadır. Motivasyonel özellikler açısından bakıldığında ise Duda (1989) bir çalışmada erkek sporcuların daha statü ve kariyer yanlısı olduklarını belirtmiştir elde edilen sonuç erkek sporcuların daha dışsal motivasyonlu oldukları şeklinde de yorumlanabilir. Fortier, Vallerand, Briere ve Provencher (1995) 'in çalışmasında da erkek ve kadınların motivasyonel özelliklerinin farklılaştığı ve erkeklerin daha dışsal, kadınların ise daha içsel motivasyonlu oldukları belirtilmektedir. Sonuç olarak erkek ve kadın milli voleybolcular görev yönelimleri ve dışsal motivasyonel özellikleri açısından birbirlerinden farklılaşmaktadırlar.

KAYNAKLAR

1. Duda, J. L. The relationship between task and ego orientation and the perceived purpose of sport among male and female high school athletes. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11, 318- 115, 1989.
2. Duda, J. L., Chi, L., Newton, M. L., Walling, M. D. ve Catley, D. Task and ego orientation and intrinsic motivation in sport. *International Journal of Sport Psychology*, 26, 40-63, 1995.
3. Duda, J. L., ve Nicholls, J. G., Dimension of achievement motivation in schoolwork and sport. *International Journal of Sport Psychology*, 84, 290-299, 1992.
4. Fortier, M. S., Vallerand, R. J., Briere, N. M. & Provencher, P. J., Competitive and recreational sport structures and gender: A test of their relationship with sport motivation, *International Journal of Sport Psychology*, 26, 24-39, 1995.
5. Kim, B. J. ve Gill D. L., A cross- cultural extension of goal perspective theory to Korean youth sport, *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 19, 142- 155, 1997.
6. Newton, M. L. ve Duda, J. L., Elite adolescent athletes' achievement goals and beliefs concerning success in tennis. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 15, 431-448, 1992.
7. White, S. A. ve Duda, J. L., The relationship of gender, level of sport involvement and participation motivation to task and ego orientation. *International Journal of Sport Psychology*, 25, 4-18, 1994.
8. Toros, T. Elit ve elit olmayan erkek basketbolcularda hedef yönelimi, güdülme, içsel (motivasyonel) yönelim ve hedeflerin özgünlük güçlük derecesi özelliklerinin yaşam doyumuna etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2001.
9. Toros, Z. Sporda Motivasyon Ölçeğinin (SMS) Türkiye Uyarlanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 2001.

İLKÖĞRETİM II. KADEMEDE OKUYAN ÖĞRENCİLERİN FİZİKSEL BENLİK ALGISININ CİNSİYETE VE FİZİKSEL AKTİVİTE DÜZEYİNE GÖRE İNCELENMESİ

ALTINTAŞ, A. *; AŞÇI, F. H. *

*Başkent Üniversitesi Spor Bilimleri Bölümü

ÖZET

Bu çalışmanın birincil amacı ilköğretim II. kademedeki okuyan öğrencilerin fiziksel benlik algısının cinsiyete ve fiziksel aktivite düzeyine göre incelenmesidir. Bu çalışmada bir diğer amaç ise ilköğretim II. kademedeki okuyan kız ve erkek öğrencilerin fiziksel aktivite düzeylerini belirleyerek, fiziksel aktivite düzeyindeki cinsiyet farklılığının araştırılmasıdır.

Çalışmaya 383 kız ($X_{\text{yaş}}=13.04$; $SS=0.91$), 420 erkek ($X_{\text{yaş}}=13.15$; $SS=0.95$) toplam 803 ($X_{\text{yaş}}=13.10$; $SS=0.93$) öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Katılımcılara Whitehead (1995) tarafından geliştirilen "Çocuklar ve Gençler İçin Fiziksel Benlik Algısı Envanteri (CY-PSPP)" ve Sallis, Condon, Goggin, Roby, Kolody ve Alcaraz (1993) "ın "Fiziksel Aktivite Düzeyi Anketi" uygulanmıştır. Katılımcıları düşük ve yüksek fiziksel aktivite grubuna ayırmak için "Fiziksel Aktivite Düzeyi Anketi"nden elde edilen MET/Hafta değerlerinin kızlar ve erkekler için ayrı medyan değerleri hesaplanmıştır. Kızlar için medyan MET/Hafta değeri 66, erkekler için ise 84'tür. Medyan değerinin altı düşük fiziksel aktivite grubu, medyan değerinin üstü ise yüksek fiziksel aktivite grubu olarak sınıflandırılmıştır. Katılımcıların fiziksel benlik algısı puanları cinsiyete ve fiziksel aktivite düzeyine göre 2 x 2 x 6 (Kız/Erkek x Fiziksel Aktivite Düzeyi Düşük/Yüksek x Fiziksel Benlik Algısı Alt Boyutları) Çok Yönlü Varyans Analizi (MANOVA) kullanılarak test edilmiştir. Fiziksel aktivite düzeyindeki cinsiyet farklılığını test etmek için ise bağımsız örneklerde t-test analizi yapılmıştır.

Tanımlayıcı istatistik analizi sonuçlarına göre; ilköğretim II. kademedeki okuyan öğrencilerin haftalık toplam MET değeri ortalaması 93.61±70.96; kız öğrencilerin haftalık MET değeri ortalamaları 82.69±67.61; erkek öğrenciler için ise ortalama değer 103.56±72.54'tür. Fiziksel benlik algısı ortalama değerleri çalışmaya katılan tüm katılımcılar için 13.11±3.32 (Kuvvet Yeterliği) ile 14.93±3.37 (Genel Benlik Değeri) arasında değişmektedir. Kız öğrencilerin fiziksel benlik algısı ortalama değerleri 12.40±3.09 (Kuvvet Yeterliği) ile 14.70±3.47 (Genel Benlik Değeri) arasında değişiklik gösterirken; erkek öğrencilerin fiziksel benlik algısı ortalama değerleri 13.75±3.39 (Kuvvet Yeterliği) ile 15.15±3.28 (Genel Benlik Değeri) arasında değişmektedir.

Bağımsız örneklerde t-test analiz sonuçları, haftalık toplam MET değerinin cinsiyete göre farklılaştığını ve erkek öğrencilerin fiziksel aktivite düzeyinin kız öğrencilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir ($t=-4.13$; $p<.01$). Yapılan 2 x 2 x 6 Çok Yönlü Varyans analiz sonuçları, fiziksel benlik algısı puanlarının cinsiyete (Hotelling's $T^2 = 0.050$; $F_{(6, 696)} = 5.85$; $p < 0.01$) ve fiziksel aktivite düzeyine (Hotelling's $T^2 = 0.14$; $F_{(6, 696)} = 16.21$; $p < 0.01$) göre farklılaştığını ortaya koymuştur. Bunun yanı sıra, "cinsiyet x fiziksel aktivite düzeyi etkileşimi" de fiziksel benlik algısı puanları için anlamlı bulunmuştur (Hotelling's $T^2 = 0.019$; $F_{(6, 696)} = 2.16$; $p < 0.05$). Takiben yapılan univariate analiz sonuçları, fiziksel benlik algısının Sportif Yeterlik alt boyutu hariç diğer fiziksel benlik algısı alt boyutlarında erkek öğrencilerin puanlarının kız öğrencilerin puanlarından daha yüksek olduğunu ortaya koyarken; fiziksel aktivite düzeyi yüksek olan öğrencilerin fiziksel benlik algısı alt boyut puanlarının Genel Benlik Algısı boyutu hariç fiziksel aktivite düzeyi düşük olan öğrencilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir ($p < 0.01$). Univariate analiz sonuçlarına göre; "cinsiyet x fiziksel aktivite düzeyi etkileşimi" fiziksel benlik algısının Vücut Çekiciliği ($F_{(1, 705)} = 5.76$; $p < 0.05$) ve Genel Benlik Algısı boyutu için ($F_{(1, 705)} = 11.05$; $p < 0.01$) anlamlı bulunmuştur. Bu sonuç, farklı fiziksel aktivite düzeyinde yer alan öğrencilerin Vücut Çekiciliği ve Genel Benlik Algısı puanlarının cinsiyete göre farklılaştığını ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, bu çalışmanın bulguları, fiziksel benlik algısının

cinsiyet ve fiziksel aktivite düzeyinden etkilendiğini, erkeklerin kızlardan, fiziksel olarak aktif olan bireylerin ise düşük aktivite düzeyine sahip bireylerden daha olumlu fiziksel benlik algısına sahip olduklarını ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: Fiziksel Benlik Algısı, Cinsiyet, Fiziksel Aktivite Düzeyi, İlköğretim II. Kademe Öğrencileri.

KAYNAKLAR

Alcaraz, J., Condon, S., Goggin, K., Kolody, B., Roby, J., Sallis, J. F., The development of self administered physical activity surveys for 4 grade students. Research Quarterly for Exercise and Sport, 64, 25-31, 1993.

Whitehead, J. R., A study of children's physical self-perceptions using an adapted physical self-perception profile questionnaire. Pediatric Exercise Science, 7, 132-151, 1995.

AN INVESTIGATION OF PHYSICAL SELF PERCEPTION OF SECONDARY SCHOOL CHILDREN WITH REGARD TO GENDER AND PHYSICAL ACTIVITY LEVEL

ABSTRACT

The primary aim of this study was to investigate the physical self perception of secondary school children with regard to gender and physical activity level. This study was also aimed to determine physical activity level of secondary school children and examine gender differences in physical activity level.

383 female ($M_{\text{age}}=13.04 \pm 0.91$), 420 male ($M_{\text{age}}=13.15 \pm 0.95$) a total of 803 secondary school children ($M_{\text{age}}=13.10 \pm 0.93$) voluntarily participated in this study. "Physical Self Perception Profile for Youth and Children (CY-PSPP; Whitehead, 1995) and "Physical Activity Recall Questionnaire" were administered to the participants for measuring their physical self perception and physical activity levels. Male and female participants were classified as low and high physical activity groups based on median split of MET/week values. The median MET/week scores were 66 and 84 for females and males, respectively. Participant whose MET/week values below median MET/week score were classified as low physical activity group; participant whose MET/week values above median MET/week score were classified as high physical activity group. 2 x 2 x 6 (Female/Male x Low/High Physical Activity Groups x Subscales of Physical Self Perception) MANOVA was used to test gender and physical activity differences in physical self perception. To test gender differences in physical activity level, independent sample t-test was used.

According to the results of the discriminant analysis, the mean total MET/week values of secondary school children were 93.61±70.96; the mean total MET/week values of female students were 82.69±67.61; these for male students were 103.56±72.54. For all participants the physical self perception mean values changed between 13.11±3.32 (Physical Strength) and 14.93±3.37 (Global Self Worth). While the physical self perception mean values of female students changed between 12.40±3.09 (Physical Strength) and 14.70±3.47 (Global Self Worth); the physical self perception mean values of male students changed between 13.75±3.39 (Physical Strength) and 15.15±3.28 (Global Self Worth).

The results of the independent sample t-test indicated that male students had higher physical activity level than female students and total MET/week values differentiated with regard to gender ($t=-4.13$; $p<.01$). 2 x 2 x 6 Univariate Analysis of Variance results revealed significant gender (Hotelling's $T^2 = 0.050$; $F_{(6, 696)} = 5.85$; $p < 0.01$) and physical activity level (Hotelling's $T^2 = 0.14$; $F_{(6, 696)} = 16.21$; $p < 0.01$) main effects for physical self perception. Besides, "gender x physical activity level interaction" was significant for physical self perception (Hotelling's $T^2 = 0.019$; $F_{(6, 696)} = 2.16$; $p < 0.05$). Other Univariate Analysis of Variance results, revealed while male students scores had higher than females students scores on other subscales of physical self perception exterior Sport Competence subscale; students, who were on the high physical activity group, scores had higher than students, who were low physical activity group, scores on other subscales of physical self perception exterior Global Self Worth scale ($p < 0.01$). According to Univariate Analysis results; "gender x

physical activity level interaction" was significant for Body Attractive ($F_{(1, 705)} = 5.76$; $p < 0.05$) subscale and Global Self Worth ($F_{(1, 705)} = 11.05$; $p < 0.01$) scale of physical self perception. This result, indicated Body Attractive and Global Self Worth scores of students who on the different physical activity level differentiated with regard to gender. In conclusion, the findings of the present study indicated that gender and physical activity level have an effect on the physical self perception and males and physically high active people had higher physical self perception scores than females and low physically active ones, respectively.

Key Words: Physical Self Perception, Gender, Physical Activity Level, Secondary Schoolchildren.

REFERENCES

1. Alcaraz, J., Condon, S., Goggin, K., Kolody, B., Roby, J., Sallis, J. F., The development of self administered physical activity surveys for 4 grade students. Research Quarterly for Exercise and Sport, 64, 25-31, 1993.
2. Whitehead, J. R., A study of children's physical self-perceptions using an adapted physical self-perception profile questionnaire. Pediatric Exercise Science, 7, 132-151, 1995.

S-100

SPOR YÖNETİCİLİĞİ BÖLÜMÜ YETENEK SINAVLARINA KATILAN ADAY ÖĞRENCİLERİN DURUMLULUK KAYGI VE SPORTİF GÜVEN DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

MORALI, S. *; ONURSAL, A. M. *; TOK, S. *

*Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu 2006 -2007 Akademik Dönemi Yetenek Sınavlarına katılan aday öğrencilerin durumluluk kaygı ve durumluluk sportif güven düzeylerinin karşılaştırılmasını içermektedir. Çalışmanın örneklemini, yetenek sınavlarına katılan 79 bayan, 211 erkek olmak üzere toplam 290 aday öğrenci oluşturmuştur.

Çalışmada Vealey' (1986) tarafından geliştirilen ve Engür ve ark. (2005) tarafından Türkçeye uyarlanan Durumluluk Sportif Güven Ölçeği ile Spielberger ve ark. (1970) tarafından geliştirilerek, Öner ve Le Compte (1983) tarafından Türkçeye uyarlanan "Durumluluk Kaygı Envanteri" kullanılmıştır.

Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde tek yönlü varyans analizi, T testi, Pearson korelasyon tekniği kullanılarak, anlamlılık düzeyi, 0.05 belirlenmiştir. Verilerin analizi sonucunda durumluluk sportif güven puanının spor branşları arasında anlamlı olarak farklılık gösterdiği saptanmıştır. Ayrıca durumluluk sportif güven ile durumluluk kaygı arasında bir ilişki bulunmuştur.

Elde edilen sonuçlara göre farklı sportif branşlarda sınava katılan spor yöneticisi adaylarının durumluluk sportif güven düzeylerinin uğraştıkları spor branşına göre farklılık gösterebileceği ifade edilebilir.

Anahtar kelimeler: sportif güven, durumluluk kaygı

GİRİŞ

Duygular performansı artırabilir ya da engelleyebilir. Olumlu duygular zirveye ulaşmak için çoğu kez sporcu ateşleyebilir. Fakat, heyecan kaygıya, saldırganlık öfkeye dönüştüğünde hatalar yapmaya başlanır. Kaygının birçok tanımlaması yapılmıştır. Cox'a göre kaygı "artmış fizyolojik uyarılmışlık düzeyi ile birlikte bulunan sinirlilik, endişe ve sıkıntı duygularıyla ilgili duygusal durumu anlatır". Kaygı iki şekilde yorumlanmaktadır (Öner, N. Le Compte, A., 1983), Durumluluk Kaygı ve Sürekli Kaygı. Durumluluk kaygı bireyin o andaki içinde bulunduğu duruma ilişkin ortaya çıkan bir kaygı türüdür.

Sporcular, değişen düzeylerde kaygıdan etkilenirler. Gerçekten kaygı canlılığın zorunlu bir bileşeni olarak tanımlanmaktadır ve bazen onu heyecandan ayırmak güçtür. Bununla birlikte, ölçekte aşırı canlılık düzeyine ulaştığınız bir nokta vardır. Bu noktadan itibaren kaygı performansı zararlı yönde etkiler. Bir çok sporcu aşırı canlılığın uç sınırında bulunurlar ve genellikle deneyimleri, duygularını nasıl kontrol edeceklerini öğretir. Bunun yanı sıra sportif özgüven kavramı da sportif başarıyı etkileyen durum olarak algılanmaya başlamıştır. Bu algılama sürecinde, kişi istenen davranışı başarılı bir biçimde gerçekleştirebilmesine olan inancı olarak tanımlanan (Weinberg, Gould, 2003) sportif öz güveni Vealey (1986) başlangıçta hem bir kişilik özelliği hem de durumsallık gösteren bir özellik olarak görmesine rağmen bu görüşünün yerine daha güncel görüşü sportif öz güvenin ya durumsal olarak değişebilen ya da kalıcı bir özellik olan sosyal bilişsel bir yapı olduğu yönündedir. Buna göre sportif öz güven içinde bulunulan zamana, sportif disiplinin yapısına, yarışma ve rakiple ilgili mevcut ip uçları gibi çeşitli faktörlere göre durumsallık gösteren bir yapıdadır ya da durumsal faktörlerden etkilenmeyecek sabit bir özellik durumundadır.

Weinberg ve Gould'a göre (2003) sportif öz güven konusunda yeni sayılabilecek bir diğer görüşte, sportif güvenin, spor ve ezersiz ortamını çevreleyen spora özgü örgütsel kültürün yanı sıra genel sosyo-

kültürel güçler tarafından biçimlendirilmiştir. Vealey ve Knight (2002), öz güvenin, diğer kişilik özellikleri gibi pek çok yönü olan, çok boyutlu bir yapı olabileceğini belirtmektedir. Buna göre, kişinin sahip olduğu sportif öz güvenin: fiziksel becerileri öğrenip uygulama, (imgeleme, akış durumuna geçebilme gibi) psikolojik becerileri kullanabilme, (karar verme, uyum sağlayabilme gibi) algısal becerileri kullanabilme ve fiziksel uygunluk düzeyinden memnun olma gibi boyutları söz konusudur.

Bu bağlamla, yetenek sınavlarıyla öğrenci alan yüksekokulların yaptıkları giriş sınavları, aday öğrencilerin kendi yetenek ve becerilerini ortaya koyabilecek, rekabetin de bulunduğu bir yarışma niteliği teşkil etmektedir. Bu yarışma içerisinde aday öğrencilerin içinde bulundukları duruma ilişkin kaygı düzeyleri ve duruma ilişkin sportif eyleme yönelik kendilerine ait güven duyguları bu yarışta onlara olumlu veya olumsuz yöne sevk edecektir. Bu yönü tespit ederek, durumsal kaygı ve durumsal sportif güven düzeylerini ortaya çıkarmak çalışmanın konusunu oluşturmıştır. Elde edilecek veriler ışığında durumluluk kaygı ve durumluluk sportif güven ilişkisinin, yarışma ve rekabet ortamında sporcuları nasıl etkilediği yada onların bu durumla başa çıkma-larında etken faktör olarak sportif güvenin etkisinin olup olmadığını vurgulamak araştırmanın diğer bir yönünü ifade etmektedir.

METOD

Örneklem: Araştırmanın örneklemini 2006-2007 eğitim öğretim yılı için Ege Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Spor Yöneticiliği Bölümü Seçme Sınavına giren 79 bayan, 211 bay olmak üzere toplam 290 kişi oluşturmıştır.

ÖLÇÜM ARAÇLARI:

Çalışmada Vealey' (1986) tarafından geliştirilen ve Engür ve ark. (2005) tarafından Türkçe'ye uyarlanan Durumluluk Sportif Güven Ölçeği (Cronbach Alpha Katsayısı =, 94) ile Spielberger ve ark. (1970) tarafından geliştirilerek, Öner ve Le Compte (1983) tarafından Türkçe'ye uyarlanan "Durumluk Kaygı Envanteri" kullanılmıştır.

Durumluk Sportif Güven Envanteri: Durumluk Sportif Güven Ölçeği 9 lu likert tipinde 13 madde ve tek faktörlü yapıya sahiptir.

Sürekli Kaygı Envanteri: Spielberger ve ark. (1970) tarafından geliştirilen, Öner ve Le Compte' (1983) tarafından Türkçe'ye uyarlanan 20 maddeden oluşan "Durumluk Kaygı Envanteri" kullanılmıştır.

Prosedür:

Bu çalışmanın uygulanması, yetenek sınavı öncesinde araştırmacılar tarafından adaylara uygulanmıştır.

VERİLERİN ANALİZİ

Elde edilen verilerin istatistiksel analizinde tek yönlü varyans analizi, T testi, Pearson korelasyon tekniği kullanılarak, anlamlılık düzeyi. 05 belirlenmiştir.

BULGULAR

Tablo 1 Katılımcıların "Durumluluk Sportif Güven Ölçeğine İlişkin "T" Testi Sonucu

		Durumluluk sportif Güven Ölçeği		
Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t
Bayan	79	81,1	19,7	4,78**
Erkek	211	92,5	15,6	

**p<. 001

Tablo 1'de araştırmaya katılan 79 bayan ve 211 erkek aday öğrencilerinin Durumluk Sportif Güven Ölçeğinden almış oldukları ortalama puanlara ilişkin olarak yapılan t testi sonucu görülmektedir. Bu sonuca göre bayan ve erkek aday öğrencilerinin durumluluk sportif güven ölçeğindeki ortalama puanları açısından anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur (t = 4,78, p < . 001). Buna göre, araştırmaya katılan erkek

aday öğrencilerin durumluluk sportif güven ölçeğine ilişkin ortalama puanları, bayan aday öğrencilerin ortalama puanından daha yüksektir.

Tablo 2. Katılımcıların Durumluluk Sportif Güven Ölçeğinin Takım Sporlarına Göre Karşılaştırılmasına İlişkin "F" Testi Değerleri

		Durumluluk Güven Ölçeği		
Takım Sporları	N	$\bar{X}$	SS	F
Basketbol	77	39,7	4,96	9,20**
Futbol	129	39,9	5,94	
Voleybol	66	40,2	5,89	
Hentbol	18	36,6	7,57	

**p<. 001

Tablo 2'de çalışmaya katılan aday öğrencilerin uğraştıkları takım sporları açısından "durumluluk sportif güven" düzeylerinin karşılaştırılmasına ilişkin Tek yönlü varyans analizi sonucu verilmiştir. Buna göre, durumluluk sportif güven düzeylerinin takım sporları arasında farklılaştığı gözlenmiştir ($F_{3,286} = 9,20$; p<. 001). Hangi takım sporlarında farklılığın olduğunu belirlemek amacıyla Bonferonni post-hoc testi yürütülmüştür. Voleybol branşının basketbol branşı (ortalama fark =8,24 p<. 001) ve futbol branşı (ortalama fark= 12,5 p<. 001) ile katılan aday öğrencilerin puanları arasında farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca futbol branşındaki aday öğrencilerin, hentbol branşındaki aday öğrencilerin puanları arasında da farklılık bulunmuştur. Buna göre voleybol takım sporundan sınava giren adayların, basketbol ve futbol takım sporlarından sınava giren adaylara göre durumluluk sportif güven konusunda kendilerini daha yeterli algıladıkları bulunmuştur. Aynı zamanda futbol takım sporlarından sınava giren adayların, hentbol takım sporlarından sınava giren adaylara göre kendilerini daha yüksek sportif güven duygusuna sahip görülmektedir.

Tablo 3. Katılımcıların Durumluluk Sportif Güven Ölçeğinin Bireysel Sporlara Göre Karşılaştırılmasına İlişkin "F" Testi Değerleri

		Durumluluk Sportif Güven Ölçeği		
Bireysel Sporlar	N	$\bar{X}$	SS	F
Atletizm	167	91,7	16,3	3,43*
Artistik Cimnastik	29	88,6	13,5	
Yüzme	18	82	16,5	
Badminton	32	80,9	23,1	
Tenis	6	82,1	18,5	
Masa Tenisi	38	93,3	17,6	

*P<. 05

Tablo 3'de çalışmaya katılan aday öğrencilerinin bireysel sporlar açısından "durumluluk sportif güven" düzeylerinin karşılaştırılmasına ilişkin Tek yönlü varyans analizi sonucu verilmiştir. Buna göre, durumluluk sportif güven düzeylerinin bireysel sporlar arasında farklılaştığı gözlenmiştir ($F_{5,284} = 3,43$; p<. 05). Hangi bireysel sporlarda farklılığın olduğunu belirlemek amacıyla Bonferonni post-hoc testi yürütülmüştür. Badminton branşının atletizm branşına (ortalama fark =10,7 p<. 05) ve masa tenisi branşına (ortalama fark= -12,4 p<. 05) katılan aday öğrencilerin puanları arasında farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre badminton bireysel sporundan sınava katılan adayların, atletizm ve masa tenisi bireysel sporundan katılan adaylara göre durumluluk

sportif güven konusunda kendilerini daha yetersiz algıladıkları bulunmuştur.

Tablo 4. Katılımcıların Durumluluk Sportif Güven Ölçeği ile Durumluluk Kaygı Ölçeğine ilişkin Korelasyon Düzeyleri

(n: 290)	Durumluluk Kaygı Toplam	Durumluluk Sportif Güven Toplam
Durumluluk kaygı toplam	1	.309 **
Durumluluk Sportif Güven Toplam	.309 **	1

**p< 0. 01

Tablo 4 de görüldüğü gibi durumluluk kaygı ve durumluluk sportif güven arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır ($r = .309$ p<0. 01).

TARTIŞMA

Tablo 1 de görüldüğü gibi göre bayan ve erkek aday öğrencilerinin durumluluk sportif güven ölçeğindeki ortalama puanları açısından anlamlı bir düzeyde farklılık olduğu bulunmuştur ($t = 4,78$, $p < .001$). Buna göre, araştırmaya katılan erkek aday öğrencilerin durumluluk sportif güven ölçeğine ilişkin ortalama puanları, bayan aday öğrencilerin ortalama puanından daha yüksektir. Bu sonuca göre erkek adaylar bayanlara göre daha yüksek bir durumluluk sportif güven düzeyine sahip gözükmektedir.

Tablo 2 de görüldüğü gibi, durumluluk güven düzeylerinin takım sporları arasında farklılaştığı gözlenmiştir ($F_{3,286} = 9,20$; $p < .001$). Hangi takım sporlarında farklılığın olduğunu belirlemek amacıyla Bonferonni post-hoc testi yürütülmüştür. Voleybol branşının basketbol branşı (ortalama fark =8,24 $p < .001$) ve futbol branşı (ortalama fark= 12,5 $p < .001$) ile katılan aday öğrencilerin puanları arasında farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca futbol branşındaki aday öğrencilerin, hentbol branşındaki aday öğrencilerin puanları arasında da farklılık bulunmuştur. Buna göre voleybol takım sporundan sınava giren adayların, basketbol ve futbol takım sporlarından sınava giren adaylara göre durumluluk sportif güven konusunda kendilerini daha yeterli algıladıkları bulunmuştur. Aynı zamanda futbol takım sporlarından sınava giren adayların, hentbol takım sporlarından sınava giren adaylara göre daha yüksek durumluluk sportif güven düzeylerine sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 3 de görüldüğü gibi, durumluluk sportif güven düzeylerinin bireysel sporlar arasında farklılaştığı gözlenmiştir ($F_{5,284} = 3,43$; $p < .05$). Hangi bireysel sporlarda farklılığın olduğunu belirlemek amacıyla Bonferonni post-hoc testi yürütülmüştür. Badminton branşının atletizm branşı (ortalama fark =10,7 $p < .05$) ve masa tenisi branşı (ortalama fark= -12,4 $p < .05$) ile katılan aday öğrencilerin puanları arasında farklılık olduğu gözlemlenmiştir. Buna göre badminton bireysel sporundan sınava katılan adayların, atletizm ve masa tenisi bireysel sporundan sınava katılan adaylara göre durumluluk sportif güven konusunda kendilerini daha yetersiz algıladıkları bulunmuştur.

Tablo 4 de görüldüğü gibi Durumluluk kaygı ve durumluluk sportif güven arasında anlamlı yapılan korelasyon testinde pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. **Cresswell ve Hodge (2004)** 'in yaptıkları bir çalışmada ise durumluk güven ve kaygı arasında negatif yönde bir ilişki bulmuşlardır.

Bu çalışmada başarı sıralaması ile durumluluk sportif güven arasında ve durumluluk kaygı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Fakat, Tracey ve ark (2000) 'nin yarışma öncesi tenis oyuncuları üzerinde bilişsel kaygı, somatik kaygı ve kendine güven düzeylerini incelediği çalışmasında, yarışmayı kazanan tenis oyuncuları yarışmayı kaybeden tenis oyuncularına göre daha düşük düzeyde kaygı yaşadıklarını sonucunu bulmuştur. Ayrıca Peter Hassmen ve ark. (2005) 'nin elit golf oyuncuları üzerinde yaptıkları bir çalışmada kazananların kaygıyı daha düşük düzeyde yaşadıkları sonucunu bulmuşlardır.

Spor psikolojisi araştırmacıları, yarışma öncesi bireysel kaygı düzeyinin sportif performansı etkileyebileceği yönünde birçok bulgu

ortaya koymuşlardır (Martens, 1971). Sporcularda oluşacak sportif güven duygusu ile yarışma öncesi kaygıyı azaltabilecekleri yönünde ki düşünceler. Sportif güven ve deneyimin önemli olduğu görüşününirdelenmesi sportif performans açısından yarar sağlayacaktır denilebilir.

KAYNAKLAR

- 1- Cresswell, Scott, **Hodge, Ken** (2004). Coping Skills: Role Of Trait Sport Confidence And Trait Anxiety. **Perceptual & Motor Skills**; Apr. Vol. 98 Issue 2, p433-438, 6p
- 2- Hassmen P., et. all. (2004), " Intra-individual variability in state anxiety and self-confidence in elite golfers", journal of sport behavior, Vol. 27, No: 3.
- 3- Martens, R. (1971), "Internal-external control and social reinforcement effects on motor performance", Research Quarterly; 42. 107-113.
- 4- Martens, R., Burton, D., Vealey, R. S., Bump, L. A. and Smith, D. E. (1990). Development and validation of the Competitive State Anxiety Inventory-2. In Competitive Anxiety in Sport (edited by R. Martens, R. S. Vealey and D. Burton), pp. 117–190. Champaign, IL: Human Kinetics.
- 5- Öner, N. Le Compte, A., (1983). Durumluluk-süreklilik kaygı el kitabı. İstanbul: boğaziçi yayınları. No 333.
- 6- Tracey Covassin, Suzanne Pero, "The relationship between self-confident, mood state and anxiety among collegiate tennis players", journal of sport behavior, Vol. 27,no: 3
- 7- Vealey, R. S. (1986). Conceptualization of sport-confidence and competitive orientation: Preliminary investigation and instrument development. Journal of Sport Psychology, 8, 221-246
- 8- Weinberger, R., S., (2003). Foundation of Sport and Exercise Psychology, Human Kinetics